Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai

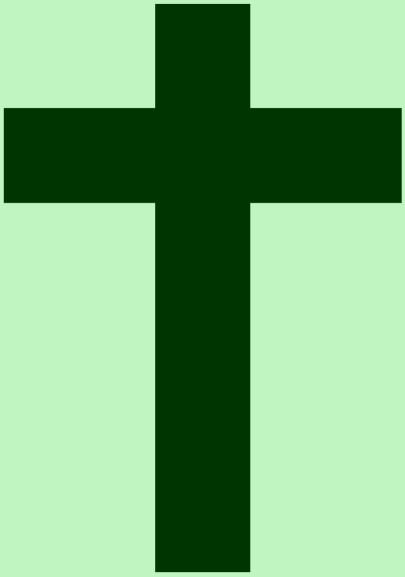

New Testament in Ambai

Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai
New Testament in Ambai

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ambai

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a4b461f1-cd72-5074-9be0-b39efea15ceb

Contents

Matiusi 1
Markusi 65
Lukasi 104
Yohanesi 168
Rasuli 214
Roma 271
1 Korintusi 301
2 Korintusi 331
Galatia 349
Efesusi 360
Filipi 370
Kolose 377
1 Tesalonika 383
2 Tesalonika 390
1 Timotiusi 394
2 Timotiusi 402
Titusi 409
Filemoni 413
Iberani 415
Yakobusi 436
1 Petrusi 443
2 Petrusi 451
1 Yohanesi 456
2 Yohanesi 464
3 Yohanesi 466
Yudasi 468
Wahyu 471

Kaiwo Mahikai Na Matiusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Matiusi

Bukuo Matiusi soi nini, deikaririai we tata Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we I mani Mananu Mamparirio Allai dereri foi dine. Na Yesusi nini, Allai dohong kariri fianai aino dererai kawuru na Kaiwo Areraio Mamo fo we ne inontaraifosara fo. Yesusi nini saubaunung weinontarai Yahudi tuti minohifo weinontarai Yahudi, wape Kaiwo Mahikaio deiriria fo wiro we inontarai Yahudi fosa tera kaha, mae we nunei sentenang.

Kaiwo Matiusi soi ninai sania mesi tonanai, amani reantenangfo kariri Yesusi ne saubaunungfo, mayeai kariri webaptisifo tuti kariri todoni Saminseni yurai we sofa wawerahi fo. Kontai soi kariri fianai Yesusi niari na nu Galilea foi fo, amani kiorang Kaiwo Mararebana fo na nanai, deunauai tuti niari inontarai emaninang fosa ebeng aha. Mayeai soi kontai kariri todoni Yesusi da na Galilea to Yerusalemi aha fo, tuti fianai aino Yesusi sodairai na minggu bo wefuiai pari na niayai na nunei fo, amani werea na mireha tuti suwi na mararehafoi aha fo.

Fio fubao Matiusi soi karirіai kontai fa mani, soi we Yesusi mani Mantaunau fiabai dine, andino deunau we Allai mani weMananu. Yesusi kontai ne mambiriu we deisaha kariri Kaiwo Musai soi fo weneung toa fo.

Yesusi ne aunaufo Matiusi deto kutuai we rabuang ring, amani:

1. Kaiwo kariri Yesusi kiorang na wiwoifoi fo, amani kariri todoni ohong toa fo, fianai aino taweinontarai Kristeni fo tanari fo, fio ambori tasobua fo, tuti kariri taminohi weinontarai Kristeni fo (robongno 5-7).
2. Kaiwo kariri fiainawiaio Yesusi dohonai we ne inontarai ewesuraya mandu fosa we etohong kariria fo (robong 10).
3. Kaiwo kariri fi netaweaio Yesusi medurai kariri todoni ambori Allai weMananufo (robong 13).
4. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri todoni tarariati fo (robong 18).
5. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri rahida kife nunei fo tuti kariri todoni Kaisung Inontarai foi daraberahi aha ma fo (robong 24–25).

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-4 Kaiwo reantenang.
1:5-2:23 Yesusi saubaunungfo.
3:1-17 Fianai aino Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niari fo.
4:1-4:13 Yesusi webaptisifo tuti Saminseni yurai we sofa wawerahi fo.
4:14-9:37 Yesusi fi niari rahang kaiwasa na nu Galilea foi fo.
9:38-19:27 Na Galilea Yesusi da to Yerusalemifo.
19:28-23:39 Yesusi fi niari na Yerusalemi tuti katai kefang na nana foi na minggu bo wefuiai pari foi.
24:1-51 Yesusi mireha suwi aha, deinawi ne taraifoi, tuti dautai to rorafaisi aha fo.

Yesusi ne ririafoi
(Lukasi 3:23-38)

1 Yesus Kristusi mani weriria na ne
werengno Mananu Dauti tuti na ne
werengno Abrahami ma. Ne ririafoi
mani sonina:
2 Abrahami dawingno Isaki,
Isaki dawingno Yakupi,
Yakupi dawingno Yehudai,
tuti kaisung suraya mansiari
fosa kontai.
3 Yehudai dawingno Peresi tuti Ser-
ahi.
Uinami dino Tamari.
Peresi dawingno Hesroni,
Hesroni dawingno Rami,
4 Rami dawingno Aminadapi,
Aminadapi dawingno Nahasoni,
Nahasoni dawingno Salmoni,
5 Salmoni dawingno Boasi,
tuti Boasi nini inang dino Ra-
hapi.
Boasi dawingno Obeti,
tuti Obeti inang dino Ruti.

Obeti dawingno Isai,
6 Isai dawingno Mananu Dauti.
Dauti dawingno Salomoi,
tuti Salomoi nini inang dino Betsebai, Uriai ne wiwingfoi.
7 Salomoi dawingno Rahabiami,
Rahabiami dawingno Abiai,
Abiai dawingno Asai,
8 Asai dawingno Yosafati,
Yosafati dawingno Yorami,
Yorami dawingno Usiai,
9 Usiai dawingno Yotami,
Yotami dawingno Ahasi,
Ahasi dawingno Hiskiai,
10 Hiskiai dawingno Menaseri,
Menaseri dawingno Amoni,
Amoni dawingno Yosiai.
11 Yosiai dawingno Yakoniasi tuti kaisung maneiru kontai,
na rabuang bo Mananu Babeli kia kaiwasa Israeli foi to warang rorong fo.
12 Tuti ne riria na rabuang bo enai na nu Babeli foi mani, toninai:
Yakoniasi dawingno Sealtieli,
Sealtieli dawingno Zerubabeli,
13 Zerubabeli dawingno Abihuti,
Abihuti dawingno Eliakimi,
Eliakimi dawingno Asori,
14 Asori dawingno Zadoki,
Zadoki dawingno Akimi,
Akimi dawingno Elihuti,
15 Elihuti dawingno Elieseri,
Elieseri dawingno Matani,
Matani dawingno Yakupi,
16 Yakupi dawingno Yusupi.
Yusupi nini mani Mariai ne mang dine.
Tuti Mariai nini dino dawingno Yesusi mano ahui we Kristusifoi* ne.

17 Ampafe na Abrahami paria sobu Dauti mani, ne ririafoi suraya boa. Na Dauti paria sobu kaiwasa Israeli foi sawai to nu Babeli foi mani ne ririafoi kontai suraya boa toyari ne. Na rabuang bo Mananu Babeli kia kaiwasa Israeli foi to warang rorong fo paria sobu Kristusi Mananu Mampariri foi saubaunungfo kontaio ne ririafoi da suraya boa.

Yesus Kristusi saubaunungfo (Lukasi 2:1-7)

18 Yesusi saubaunungfo mani tonina. Rabuang bo inangno Mariai da we Yusupi fo, wiro une munu rorong siai kaharai mae, Mariai wearikang weia. Weo Nuaninu Mirarebana foi dino wedayari wearikang tonana fo.
19 Yusupi nini mani inontaraio enerorong mesi dine, ampafe deyo deiaya wiwingfoi na mamunggasai, ambori Mariaio wiro mimaya na kaiwasa bitoya foi euremireafo fanai.
20 Wape Yusupi enetituai we deyo niari tonanai mae, dirua mani demiai. Na ne amiai rorong foi deti Sempaisi ne wewai† manei medu wei deyo, “Yusupe, Dauti ne ririane waune, dohonao mutai we ka Mariai we nemu wiwing fanai. Weo arikangno doa wei wani mani, Nuaninu Mirarebana faini andino wedaya tonana fe ne.
21 Ampafe i ambori minohi tuti kaisung manei, tuti kaisung nani bohoni wonong fino Yesusi, weo i ambori feriri ne kaiwasanei weru ene sasarinei ki.”
22 Ne nanai kai kawariai tonanai ambori mai kariri fianai aino Sempaisi medurai na ne nabifosara fo, amani,
23 “Kadawing sowaworua manei,
ambori wearikang tuti minohi tuti kaisung manei.
Kaisung nani esahui weo Imanueli.”* (Imanueli mani kaiwo Iberani fine, dotu tono, “Allai weriria tata.”)
24 Yusupi denawa doara mani dohong kariri kaiwo Sempaisi ne wewaifoi medura fo ampafe kia Mariai we ne wiwing.
25 Wape wiro dena riati kahai paria Mariai minohi tuti kaisungfoi. Tuti Yusupi dohong wonong fino Yesusi.

* **1:16** Wonongno Kristusi, nana mani, Mananu Mampariri dine. † **1:20** Wewai—Inontarai Allai demisa eha ne kaiwo na rorafaisi meu. Ea mani wiro inontarai batang saine kaha. * **1:23** Yesayai 7:14

2

Inontarai esawai etato awahafo (Majusi) era na do wanang murang foi ma

1 Yesusi saubaunung na bendari Betlehemi na nu Yudea foi, na rabuang bo Herodesi wemananu fo. Na rabuang bonani, inontarai esawai etato we awaha fosa, era na do wanang murang foi to bendari Yerusalemi ma.
2 Na nanai etutang mai kaiwasafosa we arikangfoi, eteyo, "Arikangno arahi saubaunung we ambori wemananu we Yahudinesa fi didoni? Weo amewati ne awaha bei na do wanang murang foi, deinawiai we amea, dohona mani amera ma we amesomi wei."
3 Herodesi tarao kaiwofo nanai soiri we kaiwofo tuti enerorongfoi disani, tuti kaiwasa na Yerusalemi foi sentenang kontai.
4 Mayeai demi imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, efanduhisa ma ainanaya dutansa deyo, "Na katai bodoni dino Mananu Mampariri Allai dereri foi saubaunung nai ne?"
5 Eroa eteyo, "Na bendari Betlehemi, na nu Yudea foi, weo nabi manei soi karirai deyo,

6 'Betleheme wau na nu Yudea wai,
wiro kotui na bendari baba na nu Yudea foi kaha.
Weo na wau ambori inontarai fuba manei dariai ki,
andino fiebai we yu nehu inontarai Israeli fesa ne.'*"

7 Ainanaya Mananu Herodesi sahu inontaraifosa ma, dutang berasa na mamunggasai we na rahida fiani ewati awahafoi ne. [Weo enerorong we miung Mananu weworu nani.]*
8 Ampafe demisa era to Betlehemi deyo, "Mera wa metutang sauarai we arikangwai na mai. Masino mesobui mani, mera aha ma, metei karirai we yau, ambori yau kontai ira wa isomi wei."
9-10 Etarami kaiwofo kaia era wa. Era wa mani, ewati nari awaha raminde ewatioi na do wanang murang foi aha, ampafe emararising paria, tuti era ria awahafoi paria fiotourai tete katai arikangfoi wiatai nai foi.
11 Esuai to munufoi afui, ewati arikangfoi tuti inang Mariai. Ainanaya etisangkapa eawemibukafo tuti esomi wei. Tuti etaio fianggeng eha we etohonai wei fo, amani emasi, tuti fianggeng mirarebanaio niunsai mampori, ahui we kemenyani tuti muri fo.
12 Mayeai Sempaisi denawiai na amiai rorong wesa, we wiro era wa we eteisaharai we Herodesi ahang fanai. Ampafe ehidori na rang siai rowei to ene nufoi aha.

Yusupi itowawu itone tarai to nu Mesiri foi

13 Ainanaya inontaraifosa era wa, mayeai Sempaisi ne wewai manei medu we Yusupi na amiai rorong fo, deyo, "Herodesi enerorong we sera we arikangwai we miuni. Ampafe boabari wau, ka arikangwai tuti inana, muntowawu to Mesiri. Muntonayai na wanai paria imadu we wau aha."
14 Yusupi doabariri, diru nani kontaio kia arikangfoi tuti inanai itowawu to Mesiria.
15 Itonayai na wanai pariao Herodesi mireha. Ampafe fianai aino Sempaisi medurai ria ne nabifi kawariai karirai, deyo,
"Isahu nehu Kaisungnei da to boriai weru nu Mesiri foi."*

Herodesi miungno arikangfosa

16 Rabuang bo Herodesi deitawanai we inontarai esawai etato awaha fosa etofari nanai, kesoua dang wawerahi. Ainanaya demi ne rai mamuna fosa na tapapa deyo, "Arikang mangno ene defuina boru to kofa na Betlehemi tantenang tuti munue wa ruramai na nana fosa mani, memunsa weruai." Herodesi dohong kaiwo tonanai, weo titua kariri kaiwo mano esawai etato

* **2:6** Mikha 5:2 * **2:7** [...] deinawiai weo kaiwo ming tuara fine. * **2:15** Hosea 11:1

awaha fosa emadurai kariri rahida
bo awahafoi kiawaria fo.
17 Finanai kawariai kariri fianai
aino nabi Yeremiai meduraia fo,
amani dotu tonina:
18 "Na bendari Rama taramio esaia
etaidu paria.
Raheli sai ne arikangfosa,
miaya we waworiri kaha,
weo emarareha ampa."*

Yusupi itorarabera itoru na Mesiri to Israeli aha

19 Mayeai Herodesi mirehara,
ainanaya Sempaisi ne wewai manei
medu we Yusupi na ne amiai rorong
foi, na nu Mesiri foi.
20 Medu deyo, "Inontaraio
eteyo emungno arikangwai nanisa
emarareha ampa. Ampafe boa ka
arikangwai tuti inanai, muntorarabera
muntoru to nu Israeli foi aha."
21 Ampafe Yusupifo doabariri, kia
arikangfoi tuti inanai itora to nu Is-
raeli foi.
22 Wape mayeai taraoai we
Herodesi antungno Arkelausi dautai
aha yiwang tamanaifa we wem-
ananu na nu Yudea foi, ampafe mitai
we da to wanaia. Manamo Sempaisi
dohong kaiwo wei na amiai rorong
aha, ampafe da to nu Galilea foia.
23 Na wanai niayai na bendari
wonong fino Nazareti. Ampafe na to-
nanane kaiwo nabifosa emadu kariri
Mananu Mampariri foi kawariai na
mai, amani,
"I ambori ahui we inontarai
Nazareti dine."

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi wiuwu kaiwoariri

(Markusi 1:1-8; Lukasi 3:3-9, 15-17; Yohanesi 1:19-28)

1 Na rabuang bonani na katai
wekamamiei minano foi na nu
Yudea foi, Yohanesi mano webaptisi
kaiwasa foi da wiuwu kaiwofo deyo,
2 "Metarabera mea weru mene
sasariwa, weo Seng da ma we wem-
ananu fe kikeu ampa."
3 Yohanesi nini dino nabi Yesayai
medu kariri deyo,
"Inontarai manei sahu pampang na
katai wekamamiei minano foi
deyo,
'Memainenang rang beng feai
we Sempaisi,
tuti menaria mimoya wei.'
"*
4 Yohanesi mani ansung sensuna fo
mani beng kaha mae na fiahung unta
nuwawuru toyari nabi na fafongfa
fosa ene ansung etatara fo. Ne aika-
purufoi na andowa rerawa. Ne fidan-
gfo mani manggofuni tuti aniwa ne
maing terai.
5 Kaiwasa bitoya paria era wei
ma, manea na bendari Yerusalemi,
manea kontai na nu Yudea foi
sentenang tuti manea na katai watai
kefang na waya Yardeni foi.
6 Era ma eteiai ene sasarifo tuti we-
baptisisa na waya Yardeni.
7 Inontarai eweFarisi tuti Saduki
bitoya kontai era weia ambori we-
baptisisa. Wape Yohanesi detisa
nanafo, medu wesa deyo, "E, inon-
tarai mewarami aipaya di mea, mene
tarai toyari tawai memuna, dohona
menemitituai we mera ma iwebap-
tisi mea terai tonanai ambori meka-
harai weru Seng Allai ne aiboi katu
ma da ma fo fe?
8 Mae toyari aio webong beng, mea
kontai meteinawiai na metohong toa
wa we metarabera mea weru mene
sasariwa ampa.
9 Dohonao meteyo mea mani mene
wereng di Abrahami ampafe am-
bori mekaharai weru Allai ne aiboifo
fe.* Mearomioai we Seng Allai mani
mawa arora wei we niari riria Abra-
hami na kamamieinei kontai.
10 Tamangfoi meinenang na ai
newafoi we robani. Ampafe ai
bodoni dino webong kaha mani,
robani tuti kabioi to adia rorong fo.
11 Iwebaptisi mea na mereha we
fiainawiai we metarabera mea weru
mene sasarifi ampa, wape mano da
tua yau ma foi fiebai sewa yau tuti we

* **2:18** Yeremiai 31:15 * **3:3** Yesayai 40:3 * **3:9** Raminde nani mani, Yahudifosa enemitituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo.

irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. Andino ambori webaptisi mea na Nuaninu Mirarebanai foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.†
12 Ne sosirufi meinenang na warangfo ampa tuti kifa pafoi ambori mirarebanai ki. Pa taraifoi fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifoi ambori kebioia dansoi na adia wiro fefe naea kaha."

Yohanesi webaptisi Yesusi
(Markusi 1:9-11; Lukasi 3:21-22; Yohanesi 1:32-34)

13 Na rabuang bonani Yesusi da na nu Galilea foi to waya Yardeni we Yohanesia, tuti dutani we webaptisi i nai.
14 Manamo Yohanesi deo deiaya fi deyoa fo ampafe medu wei deyo, "Wau fino webaptisi yau fe. Wape todoni ro ma we iwebaptisi wau nina?"
15 Manamo Yesusi yoa wei deyo, "Towea kaha, weo na rang toninai turohong kariri fianai aino Allai dawi wea fo na mai." Ainanaya webaptisi Yesusia.
16 Webaptisi ia kai nanai, Yesusi dautai weru mereha rorong fo ayai. Na kutu siari nanai kontai rorafaisi tifai, tuti deti Allai Nuaninufoi ne tarai we muntung manei sea meu minohi sauwi.
17 Mayeai tarao Allai raofuifoi medu na rorafaisi meu deyo, "Nehu Kaisung enehuwawuti fi dinani, kia enehurorongnei."

4

Saminseni weanggari Yesusi we sawa
(Markusi 1:12-13; Lukasi 4:1-13)

1 Mayeai Allai Nuaninufoi wiwiaing Yesusi to katai wekamamiei minano feai, we ambori Saminseni weanggariri.
2 Yesusi niayai na nanai rahida piarua, wepuasa, wiro dampi kahai, ampafe wewisi paria.
3 Na nanai mano Weanggari foi da ma weanggariri, medu wei deyo, "Taraie, Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamamieiwa wefiang we bang."
4 Manamo Yesusi yoa wei aha deyo, "Na Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina:
'Inontarai eminohi etarang fo, na fiangfo titou kaha,
mae na ohong kariri Seng Allai ne Kaiwo kiai ne kontai.'*"
5 Mayeai Saminseni kia Yesusi to bendari mirarebanaio Yerusalemia, na wanai dohoni minohi na Sempaisi ne Munufoi kuruinafo.
6 Mayeai medu wei deyo, "Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, tawing wau tawai na ninai aweu, ambori wewaifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. Weo Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu kariri wau tonina:
'Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau,'
tuti,
'Etamang we wau na ewaramifo,
ampafe tau kofafea kaha.'*"
7 Wape Yesusi yoa wei aha deyo, "Na Sengnei ne Kaiwone medurai kontai tonina:
'Wiro meweanggari mene Mananu Seng Allai fanai.'*"
8 Mayeai Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo aha, tuti na nanai deinawi katai mananufo ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang tuti ne mahikai fuba niai nai foi sentenang wei.
9 Tuti medu wei deyo, "Tuang aweu womi we yaua mani, katai fuba botioi tuti ne fianggeng finanai kiai, yohoni kiai we wau."
10 Yesusi yoa wei aha deyo, "Saminseni, ro weru yau. Weo na Sempaisi ne Kaiwone dotu tonina:
'Mesomi terai we Allai mene Sengfoi tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.'*"

† **3:11** Tarahai, 'na adia' ne maksuti siai, amani dohong aiboi we mano etaraberasa weru ene sasarifo kaha fosa. * **4:4** Ulangan 8:3 * **4:6** Masmuri 91:11-12 * **4:7** Ulangan 6:16 * **4:10** Ulangan 6:13

11 Ainanaya Saminsenifo pisuhirai
weru Yesusi tuti wewai rabuangfoi
da ma fiatari na fi dohong wea fo
toyari fi we dang fo tonanai.

Na nu Galilea foi Yesusi yufi reantenang nai
(Markusi 1:14-15; Lukasi 4:14-15)

12 Rabuang bo Yesusi taraoai we
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
foi, etafuria wiatai na munu aitamu
rorong fo nanai, daraberahi to nu
Galilea foia.
13 Da weru ne munue Nazareti,
awa niayai na bendari Kapernaumi
na ruru Galilea foi dereungfo, amani
na kataio weriria na Zebuloni tuti
Naftali uru ma foi.
14 Finanai kariri kaiwo nabi
Yesayai medura fo, amani
15 deyo,
"Zebuloni ne kataifoi tuti Naftali ne
kataifoi,
na rang bia to rurufoi arau fo,
na waya Yardeni dereungfo na
nu Galilea foi,
amani kataio Yahudi kaha
fosa bitoya enai naya fo.
16 Kaiwasa enayai na mamantiti ro-
rong fo
ewati sambewarai fiebai bei
ampa,
mano mamantitifoi tebungsa fosa,
Sambewarafoi dansaisa ampa."*
17 Na rahida nanaifa aino
Yesusi fioai borong medu deyo,
"Metarabera mea weru mene
sasariwa, weo Allai da ma we weM-
ananu fe kikeu ampa."

Yesusi sahu manggaerang mana erariati
(Markusi 1:16-20; Markusi 5:1-11)

18 Rahida bo Yesusi da na nafareng
na ruru Galilea foi nani, detio mang-
gaerang mandu, mambetahatui su-
ruine, amani Simoni mano ahui kon-
tai we Petrusi foi tuti ne tahatuio An-
dareasi. Umung erang na rurufoi.
19 Medu we suru deyo, "Mura ma,
muraria yau, ambori mutafu diang
ahang kaha mae yeunau muru we
mutafu inontarai we yau."
20 Na tatofang kutu nanai kon-
taio uwaramipa erangfo watai mae
urariati.
21 Yesusi da paria aha mani, deti
mambetahatui mandu kontai aha,
amani Zebediusi ne arikang suru-
ine, uwonomi fino Yakobusi tuti
Yohanesi. Ukontai une wawafoi
itoria itone erangfoi na itone wafoi.
22 Yesusi sahu suru, tuti uru kon-
taio urutang riwanai ahang kaha
mae, utubapa utamamifoi tuti wa it-
omungfi nai foi, uraria Yesusi.

Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng
(Lukasi 6:17-19)

23 Yesusi da wari nu Galilea foi
tuti deunau na munu agama Yahudi
fo. Deiriri Kaiwo Mahikai fo kariri
todoni Allai ambori weMananu ki.
Kontai niari kaiwasa emaninang fosa
ebeng weru maninang bodoni konta
foi.
24 Kaiwo kariri Yesusi fo dafai
wariai na nu Siria foi sentenang,
ampafe kaiwasa bitoya era ruhiai
ma, eha inontarai fuba emaninang
fosa tuti mano maninangfo wedaya
esodai dadira fosa we Yesusi ma.
Kaiwasa nuaninu karira dohonsa
fosa, mano euremi marareha arora
fosa, mano efaya fosa, kaiwasa fuba
nani kiai Yesusi niarisa ebeng.
25 Kaiwasa bitoya paria era ria
Yesusi na rabuang bonani. Manea
era na Galilea ma, manea na
Dekapolisi, manea na Yerusalemi,
manea na Yudea tuti manea kontai
na waya Yardeni dereung do murang
foi.

Yesusi kiorang na wiwoi nuwowongfo (5:1-7:27)

5

Seng Allai mioangno inontarai enemirorong mesi fosa paria
(Lukasi 6:20-23)

1 Rabuang bo Yesusi deti kaiwasa
bitoya foi nanai, dautai to wiwoi
nuwowongfo ayai minohi nayai,
mayeai ne inontarai erariati fosa era
wei ma,

* **4:16** Yesayai 9:1-2

2 ainanaya fioai borong medu deu-
nausa deyo,
3 “Mano enumiruainso ene fieai
ahang kaha tuti enemitawang te Allai
fosa mani, esobu ne maifo ampa weo
eaino eminohi we Seng Allai ne inon-
taraifosa na ne Mananu rorong fo ne.
4 Mano esaia etaidu fosa mani, es-
obu ne maifo weo Seng Allai ambori
dufi euremikurufo ki.
5 Mano enemirorong tewawa fosa
mani esobu ne maifo, weo Allai am-
bori dohong nunei wesa ki, kariri ne
kaiwo arera fo.
6 Mano etohong weai paria we ene-
mirorong mesi na Allai urengrea fosa
mani, esobu ne maifo, we Allai am-
bori dohong kariri fi etohong weai
nanai wesa ki, amani dohonsa ene-
mirorong mesi karirіai.
7 Mano earomio inontarai siai fo
mani, esobu ne maifo, weo eaino am-
bori Allai arosa kontai ki.
8 Mano enemirorong mirarebanai
fosa, esobu ne maifo, weo ambori
ewati Allai ki.
9 Mano eha manang we kaiwasao
emamuna wawerasa fosa fo mani,
esobu ne maifo, weo Allai ambori yoa
wesa we ne arikang ki.
10 Mano kaiwasa enari kangganisa
weo enemirorong mesi kariri Allai
ne Kaiwone fosa, ea kontai esobu
ne maifo, weo Allai mioansa weo
eaino eminohi we Seng Allai ne inon-
taraifosa na ne weMananu rorong fo
ne.
11 Mano inontarai eteibera mea,
etei kanggani mea funomai, tuti
mesodai dadirafea weo meraria yau
ne mea mani, mesobu ne maifo.
12 Mefaraise tuti memararising,
weo mesobu fiembaita fuba paria
na Waidani. Mefaraise tonanai
weo wiro memeiri mea mesodai
dadirafo tonana kaha, weo mene
tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo
mano enari kanggani mea ninisa ene
werengfosa fafongfa enari kanggani
nabifosa kontai tonanai kawuru
ampa, ampafe finanai deinawiai we
menari ne maifo, mai kariri nabi
fafong fosa enari ne maifo.”

Ai tuti sambewarai

13 “Mea mani mene tarai toyari aio
indawang fi nai we nunei. Masino
aifoi meuwai ahang kaha mani,
ohoni todoni wori meuwai aha ki?
Nana mani wefieai ahang kahaia fi-
nanai, mae kabioi terai tuti inontarai
etatahari.
14 Mea kontai mene tarai to-
yario padamarangno we sambewa
nunei. Bendario wiatai na wiwoi
nuwowongfoi mani todoni kontaio
wati pari rai.
15 Tuti manei wiro kiai padama-
rang beia, mayeai yuai babeu beia
tebung weduari nai kaha. Mae yuai
padamarangfoi ayai sawai parai, am-
bori sambewa inontarai enayai na
munu rorong fosa kiai.
16 Tonanai kontai we mea, na
metohong toa wau ne tarai toyario
padamarang denggararu we sam-
bewa kaiwasa, ambori inontarai siai
ewati mene metohong toaio beng
nana mani, etaparanding mene Dai
na rorafaisi.”

Yesusi dohong kaiwoariri kariri Hukumi Musai soi fo

17 “Dohonao meteyo ira ma weo
yeiaya Hukumio Musai soi fo tuti
Kaiwo nabifosa emadura fo fe.
Bereri! Mae ira ma nina mani weo
yeinawiaia kasau we waitawanai
kariri fianai aino kaiwo nanai dotu
wea foa.
18 Tarai, imadurai we mea mau, we
nunei tuti rorafaisi wiro wioru ka-
harai mae hurupi kutu ketui todoni
bei kontai ki, na Kaiwo Musai soi fo,
wiro niai kaha, pariao fi dotu wea fo
mai karirіai.
19 Ampafe mandoni dino deiaya
hukumi fo bei na Kaiwo Musai soi
fo, masino hukumi nani ketui todoni
ki, tuti deunau inontarai siai we ea
kontai eteiaya hukumifoi kontai to-
nana mani, ambori atori we inon-
tarai tewawa pari dine na Allai ne
weMananu rorong fo. Mae mandoni
dino yoa weai, dohong karirіai tuti
deunau inontarai siai we etohong
karirіai konta mani, ambori atori we
inontarai fuba na ne weMananu ro-
rong fo ki.

20 Ampafe yeisaharai we mea, weo
wiro menemirorong mesi sewa man-
taunau Kaiwo Musai soi fosa tuti
Farisifosa kaha mani, todoni kontaio
mesuai to Allai ne weMananu rorong
fo kaha rai.*”

Yesusi deunau kariri kasisoufo

21 “Metaramioai ampa kariri fianai
aino Allai medurai we tane weren-
gfosara fo, amani deyo,

‘Memung inontarai funoma fanai,*
mandoni dino miung inontarai
mani ambori sodai aiboifo ria
Allai ki.’

22 Wape ninaia mani imadu mau
yeyo, mandoni dino kesisou ne inon-
tarai doroi manei mani, ambori sodai
aiboifo ria Allai ki. Tuti mandoni
dino deibera ne doroi manei mani,
ambori kari to Majelisi Agama fosa
we ehutu kaiwo kariri ki. Tuti man-
doni dino kesou deibera inontarai
siai manei deyo, ‘Weinggowui’ mani,
wenani waramipari to Sorohao Adia
Rorong foi.

23 Ampafe masino manei na mea
boyo bohong nemu korbani we Allai,
wape aromuoai we nemu doroifoi
enerorong pirahai we wau,

24 nana mani tawingno nemu ko-
rbani nani wiatai na mesbao ohong
korbani nai foi, mae ro wa weboyari
ria nemu doroifoi akawuru wo, am-
bori barabera wau ma we bohong
nemu korbanifoi we Allai ki.

25 Masino nemu aiteta manei deyo
dapa wau to mangkutu kaiwo fosa
mani, wiro musobu mangkutu kaiwo
nanisa kaharai mae na rang rabuang
kontaio rurai we weboyari riati aha.
Bereri mani, tarahai warapa wau to
mangkutu kaiwo fosa rai. Tuti tara-
hai esoa wau to afai mamuna fosa
tuti ea mani esoa wau to aitamu ro-
rong fo.

26 Tuti aromuaifa: na aitamu ro-
rong fo watai paria bai nemu fiwaifoi
paria kiai fino ro to borieife.”†

Kaiwo kariri ohong we wiwing siai fo

27 “Metaramio kaiwo ninai kontai
ampa, amani dotu tono:

‘Menayai ria wiwing siai fanai.’*

28 Wape ninaia mani imadu we mea
mau yeyo, mandoni dino deti wi-
wing siai manei tuti enerorongfoi do-
hong we niai riati, nana mani dohong
sarawai, amani niai riati kawuru na
enerorongfoi ampa.

29 Masino uremu domoya wai we-
daya nari sasari mani, ketafatini ko-
bioi weru wau. Weo nemu taraiwai
ne doni aino wedaya nari sasari nani
kobioi mani beng sewa weru borarati
wape ambori nemu taraiwai sente-
nang saukaha Soroha rorong foi ne.

30 Tuti masino waramu rufi nai wai
wedaya nari sasari mani, ferang ku-
tui tuti kobioia. Weo nanai aino
beng sewa borara nemu taraiwai
ne doni aino wedaya sasari wai,
wape ambori nemu taraiwai sente-
nang saukaha Soroha rorong foi fo.”

Aunau kariri mang dira wiwingfoi

31 “Aunaufo weai kontai dotu toni-
nai:

‘Mandoni dino dira ne wiwingfoi
mani
todoni kontaio niari surati bei
kariri dirarifo
tuti dohoni we wiwingfoi.’*

32 Wape ninaifa mani imadu mau
yeyo, mandoni dino dira ne wiwing-
foi, wape wiro wiwingfoi dohong
sarawai ria mang siai kaha, mayeai
wiwingfoi ambori rirau siai aha
mani, ne mang dirari foi wedayari
dohong sara Sengnei ne Kaiwone
masi kariri sasario manei niai ria
wiwing siai fo. Tuti mandoni dino
dau wiwing nani aha mani dohong
sara Sengnei ne Kaiwo tonana fo
kontai.”

Kaiwo kariri fafora funoma fo

33 “Metaramioai kontai ampa,
kariri kaiwo raminde Allai medurai
we tane werengfosara fo, deyo,

* **5:20** Enerorong mesi foi tonana mani, manei sobu te na yoaso Kristusi. * **5:21** Keluaran 20:13
† **5:26** Ne maksuti mani toninai: Wiro Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera. * **5:27** Keluaran 20:14 * **5:31** Ulangan 24:1

‘Wiro mefafora funoma fanai.
Mefafora na Sempaisi arongreafo we
menari fiea mani,
finanai todoni kontai metohong
kaririai.’*
34 Wape ninaia mani imadu we mea
mau yeyo, wiro mefafora fanai. Wiro
mefafora na rorafaisi fanai, weo ro-
rafaisi mani katai Allai minohi naya
fine.
35 Tuti dohonao mefafora kontai na
nunei fanai, weo nunei mani katai
awengfo doa naya fine. Ete mefafora
na Yerusalemi fe, weo Yerusalemi
mani, Mananu Fuba foi ne bendari
dine.
36 Tuti dohonao mefafora na menu-
miwa fe, weo mano menari tonana
ne mea, mene mambiriufea kahai we
menari menumirandaungwa kutu
boyari kontaio biua ete niumetang.
37 Ampafe fi meteyoai nani antu
mani, memadu terai meteyo, ‘Yo,’
mae antu kaha mani, memadu
meteyo, ‘Bireri.’ Mae mefafora fanai
weo nana mani, Saminseni dino
wedaya metohong sasari na tonana
ne.”

Manei memuna we mea mani wiro memamuna wei ahang fanai

38 “Metaramio kaiwo dotu tonina
ne ampa:
‘Ureng yiwang ureng,
tuti dereng yiwang dereng.’*
39 Wape ninaia mani imadu we mea
mau yeyo, masino inontarai kerira
manei memuna we mane wau mani,
dohonao bapai ahang fe. Tuti manei
bioipa taramurei domoya wai mani,
bohong taramurei dowei wai kontaia
bioipari.
40 Tuti manei dapa wau to mangkutu
kaiwo fosa we kia nemu ansung bo-
riai wai mani, bohong nemu ansung
siai wai wei kontai.
41 Masino manei dawi wau we wodua
fieai ro riati kiro bei mani, ro paria
ahao kiro boru.
42 Manei dedo wau we nemu fiea
mani, bohong kaririaia. Tuti do-
honao boiaya mano deyo kia fieai ria
wau akawuru wori yiwang ahang foi
fanai.”

Menemiwawu mene aitetafosa (Lukasi 6:27, 32)

43 “Metarami kaiwo ninai kontai
ampa, amani:
‘Menemiwawu mene doroifosa
mae menemirireu mene
aitetafosa.’*
44 Wape ninaia mani imadu
mau yeyo, menemiwawu mene
aitetafosa, mewenadi tuti mano
enari kanggani mea fosa.
45 [Weo na menari tonana ne mani,
metohong kariri fio mai we Allai ne
arikangne mea metohong kariria
fo.] Weo Dai nani dino enewawu
mandoni kontai, doni dohong wofoi
sambewa inontarai eharira fosa
tuti mano ebeng fosa; tuti dohong
metangfoi ming we inontarai en-
emirorong mesi fosa tuti mano
enemirorong mesi kaha fosa kontai.
46 Weo masino menemiwawu te
mano enemiwawu mea fosa kontai
tera mani, fiembaitai fianai aino
mesobua ne? Weo mano efanduhi
pajaki we Kaisari fosa ahusa we inon-
tarai eharira saine, wape ea kontaio
enemiwawu kontai tonana. Ampafe
todoni kontaio menemiwawufo fuba
sewasa.
47 Tuti masino metohong mahikai we
mene doroifosa tera mani, fibeng fi-
anai aino menariao sewa kaiwasa
bitoya foi ene enarifo ne? Weo
kaiwasa na nu siaio etaroanso Allai
kaha fosa kontaio enari tonana. Am-
pafe mea mani, todoni kontaio meto-
hong beng we mene aitetafosa.
48 Tonana mani, todoni kontai
memasi, mai kariri mene Dai na
rorafaisi mesi paria fo.”

6

Aunau kariri ohong fi we fata inontarai ene pari fi fosa fo

1 Yesusi medu aha deyo, “Metanan-
siau, menari karirio ne bengfo
ete ne wetaraifo mani, dohonao
menari parai na kaiwasa bitoya foi
euremireafo, we ambori ewati fi

* **5:33** Imamati 19:12; Bilangan 30:2; Ulangan 23:21 * **5:38** Keluaran 21:24; Imamati 24:20; Ulangan 19:21 * **5:43** Imamati 19:18

menari nanai we efiai mea fanai.
Weo menari tonana mani wiro
mesobu fiembaitafo ria mene Dai na
rorafaisi kaha.
2 Ampafe metohong fieai we
mefata inontarai ene pari fi fosa
mani, dohonao menari kariri inon-
tarai enari fayafayarai fosa we enari
finani na kaiwasa bitoya euremirea
fo fanai, weo ea mani esahu tuti
fibeng enari fo ambori kaiwasafoi
ewatisa. Weo inontarai nanisa
efaraise enari tonanai na munu
agama Yahudi fo tuti na rangfo ete
na katai kaiwasa bitoya era naya fo,
ambori kaiwasafosa etaparandinsa.
Mearomioaifa we inontarai tonana
nesa esobu ene fiembaitafo na fi
enari tonana fo ampa, amani na
kaiwasa efiaisa tonana fo.
3 Wape mea mani masino meto-
hong fieai we mefata inontarai
ene pari fi fosa mani, metohong
worawai, dohonao mewarami dowei
wai deitawang fi mewarami domoya
wai dohona fo fanai.
4 Todoni kontaio fi metohonai we
mefata inontarai ene pari fi fosa naya
fo, metohong worawai, ambori mene
Dai mano deti fio dadiwa fo biai fi
menari tonana fo ki.”

Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne (Lukasi 11:2-4)

5 “Masino metutanai we Sempaisi
mani, dohonao metutang kariri in-
ontarai enari fayafayarai fosa fanai.
Inontarai nanisa etutang Sempaisi
mani, enemirorong piraise we era
wa etoari na munu agama Yahudi
fo tuti na rang borirufo, ambori kai-
wasa ewatisa. Mearomioaifa we in-
ontarai nanisa esobu ene fiembaitafo
na fi enari tonana fo ampa, amani na
kaiwasa efiaisa tonana fo.
6 Wape meteo metutang Sempaisi
mani, mesuai to mene munu rorong
fo afui, mehafe mene rahutufo tuti
metutang mene Dai wiro ati pari ka-
hai nani. Ambori mene Dai mano
deti fi menari worawai nani dohong
fiembaitafo we mea.
7 Kontai metutang Sempaisi mani
dohonao metutawawera kaiwo
memadura fo pampang kariri inon-
tarai etaroanso Sempaisi kaha fosa
fanai. Weo ea mani enemitituaitai
eteyo emadu kaiwo bitoya mani,
wedaya Sempaisi taraoai sewa tuti
yoa we fi etutang wea fo ki.
8 Dohonao mene tarai karirisa
fanai, weo fianai aino metutang weai
nanai, metutangna kaharai mae Dai
deitawanai kawuru ampa.
9 Ampafe metutang tonina,
‘Amene Dai Wau na Waidani,
Kadono wonomuwai atori we mi-
rarebanai,
10 Kadono nemu weMananuwa da
ma,
tuti nemu awiaio etohong karirai na
Waidani wa,
ametohong karirai na nunei
kontai.
11 Bohong fiang demoyarai we amea
na rahida bonini.
12 Boiai amene sasari ametohoni nei,
kariri amea kontaio ameteiai in-
ontarai ene sarawaio etohonai
we amea fo.
13 Dohonao tua amea ametohong
kariri fi sofao weanggari amea
we amenari sasarifo fanai,
tuti tawing amea ambori ameka-
harai weru mano Kerira foi.
[Weo Wauno Mananu wemambiriu
paria,
mano ametato Wau we fitawafa.
Antu.]*’
14 Weo meteiai mano enari sarawai
we mea wasa mani, mene Dai na ro-
rafaisi ambori deiai mene sasariwai
kontai ki.
15 Wape wiro meteiai inontarai siai
ene sarawai kaha mani, mene Dai
kontaio wiro deiai mene sasariwai
kaha.”

Aunau kariri wepuasafo

16 “Meteo mewepuasa mani, do-
honao mene tarai kariri inontaraio
enari fayafayarai fosa we meuremi
to ung fanai. Ea mani etua euremifo
tonanai ambori etainawiai we kai-
wasafoi we inontarai ewepuasa disa.

* **6:13** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

Mearomioaifa we fi enari we inontarai ewatisa tonana fo, finanai wefiembaitai wesa ampa, amani na kaiwasa efiaisa tonana fo.
17 Wape mea mewepuasa mani meruai meuremiwa tuti merari menumiwa,
18 ambori manei wiro deitawang mea we mewepuasa wa fanai. Mae mene Dai na rorafaisi mano wiro ati pari kahai foi andi deitawanafo. Tuti Daio deitawang fio dadiwa fo nani ambori dohong fiembaitafo we mea ki."

Ra na Waidani

19 "Wiro mefanduhi ra na nunei karerai we mea fanai, weo ra nani ambori wohere dani, raima soi, tuti mananapi era ma etotafi ambori ehamananai.
20 Mae mefanduhi te ra na Waidani, weo na Waidani wohere dani kahai, raima soi kahai, tuti mananapi era wa etotafi ambori ehamananai kaha.
21 Weo na doni mene rafoi wiatai naya mani, na nanai kontai menemirorongwai niayai nai."

Padamarang we tane tarai (Lukasi 11:34-36)

22 "Tauremine mani wepadamarang we tane tarainei.† Ampafe masino meuremiwa mamarampoti mani, mene taraiwai sentenang dansairai.
23 Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti sentenang kontai. Ampafe masino sambewaraio nayai na mea wa mamantitia mani, memamantitia tuti ne mamantitifo sewa aha.
24 Wiro inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang we mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wiro mewewoming we Seng Allai tuti mewewomong we doi ruhia kaha."

Mearomikuayai kariri fio ambori da aha ma fo fanai (Lukasi 12:22-31)

25 "Ampafe yeikaririai we mea yeyo, dohonao mearomikuayai we meminohi toa wa fe, amani kariri fianai aino metang fo tuti metunung fo fanai. Tuti wiro mearomikuayai we mene taraiwai fanai kariri fiani aino mesansungna wa fe. Weo mene ansengwai mani dedai sewa fiang tuti mene taraiwai dedai sewa ansungno mesansungna fo.
26 Mewati kariri romufosa. Wiro etanang fi kahai, eteting fi kahai, tuti efanduhi fiang na munu etainunung fi naya fea kaha. Tonanai ki wape mene Dai na rorafaisi meinenang ene fiangfo wesa. Mea mani metadai sewa romufosa.
27 Na mea kiai mandoni dino na ne arohuayai we minohi toa fo, wemambiriu we yabi ne ansengfoia deuroi kuteai aha ne?
28 Tuti we fiani mearomikuayai we fi mesansungna fo wei ne? Mewati kariri kununumifoi we ne weainarifo. Ainari nani wiro dohong fi kaha, tuti sungfi kaha, wape Seng Allai niariri mahikai.
29 Wape yeisaharai we mea mau, Mananu Salomoi kontaio ne ra bitoya tonanai, wape ansung sensungna fo kontaio wiro wea mehikai kariri ainarifo nani kaha.
30 Ninoio weainaria denteng nani, rahida nini sifu wape aha mani ferami aha we nunumi. Tonanai wape Allai miani mehikai paria. Nana mani, mano meroasoai turura kaha ne mea, ambori Allai sensung mea kontai ki.
31 Ampafe dohonao mearomikuayai tuti memadu meteyo, 'Fianai aino ambori ametang ne?' ete 'Fianai aino ambori ametunung ne?' Tuti, 'Fianai aino ambori amesansungna ne?'
32 Weo, fi tonana ne, inontarai mano etaroanso Sempaisi kaha fo ansaino erurai esera wea ne. Wape mea mani, mene Dai na rorafaisi

† **6:22** Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

deitawanai ampa we fi tonana ne
metohong weai paria.
33 Wape mesera fafong we Allai ne
weMananufo tuti we menemirorong
mesi toyari ne dawiafo. Nanaia mani
fi metohong weai nanai ambori Allai
dohonai kontai ki.
34 Ampafe wiro mearomikuayai
we fianai aino ambori mesobuai na
rahida sua ahang foi fanai. Weo
dadirao rahida bonini demoyarai we
rahida bonini, wiro aromikuayai we
rahida sua ahang foi fanai."

7

Metinggai inontarai funoma fanai (Lukasi 6:37-42)

1 "Wiro metinggai funong inon-
tarai fanai ambori Seng Allai kontai
wiro kiutu kaiwo kariri mea kaha.
2 Weo fianai aino metinggairai we
inontarai siai fo, ambori Allai kiutu
kaiwo kariri mea nai kontai ki. Tuti
mene metitua inontarai siai na met-
inggaisa nana fo, Allai yu we titua
mea nayai kontai ki.
3 We fianie ai nukahai niayai na
mene doroifoi urengfo mewati pari,
mae airape niayai na meuremiwai
mewatioi kahai nina?
4 Todoni fino metei we mene
doroifosa meteyo, 'Doroie, ro ma
ikabi ai nukahai niayai na uremuwai
wo,' wape airape niayai pampang
na meuremuwa wiro mewatioi we
mehabioi kaha.
5 Inontarai menari fayafayarai ne
meai ne, mehabio airape niayai na
meuremiwa akawuru wo, ambori
mewatipa ai nukahai niayai na
mene doroifoi urengfo we mehabioai
werui fe."

Metohong Sempaisi ne fi mararebanaio dohonai we meara fo funomai we inontarai eharirao eteikaherawa fosa fanai

6 "Wiro metohongno fio mararebana
fo we fiawerafosa fanai, weo nana
mani etaraberasa eharari mea aha.
Tuti wiro mehabi mene mutiarafo
we fiaifosa fanai, weo nana mani
ambori etaraberasa etaha titawanai
aha."

Tatutang we Allai, tasera wei, tuti taboi ne rahutufo pampang (Lukasi 11:9-13)

7 "Metutang weai ambori ohonai
ki; mesera weai ambori mesobuai ki;
meboi rahutufo ambori fai we mea
ki.
8 Weo mano etutangna fosa ambori
ohonai wesa ki; mano esera wea fosa
ambori esobuai ki; tuti mano eboi
rahutu fosa ambori fai wesa ki.
9 Na mea kiai, mandoni dino ne
arikangfoi dutang we roti mani do-
hong kamiei wei ne?
10 Ete dutang we diang mani do-
hong tawai wei ne?
11 Ampafe mea mewarami aipaya
tonanai ki, wape mewaitawang
metohong ne bengfo we mene
arikangfosa. Nana mani mene Dai
na Waidani ne dohonafo sewa weru
mea aha. I ambori dohongno ne beng
sewa fo we mano etutani fosa ki.
12 Na fifiani kontaio, menari sua
inontarai siai fosa, mai kariri metawi
weai we ea kontai enari we mea fo.
Weo Hukumi Musai soi fo tuti au-
nau nabifosa etaunauwa fo, wene-
ung naya finanai."

Rahutu wetarai fo

13 "Mesera we mesuai to Allai ne
Mananu rorong fo mani, merurai we
mesuai na rahutu dadira fo. Weo
rahutu tuti rang to ne karirafo mani
tirera tuti fiabai, tuti kaiwasa bitoya
esuai nai.
14 Mae rahutu tuti rang to numain-
ufo mani ketui tuti dedira, tuti in-
ontarai maneiru teai ansaino esobua
ne."

Anansiau we nabi tarai kaha fosa

15 "Metanansiau we nabi tarai ka-
haio era we mea ma fosa. Ea mani,
enari we inontarai eroaso yau tuti
enemirorong denteng toyari domba,
wape tarai we ea mani ene tarai to-
yari serigalao* memuna. 16 Ampafe

* **7:15** Serigalanei mani andowa ahumi kaha. Ne tarai toyari fiawera, wape fiabai tuti memuna sewa. Era esera we etang andowa siai, tuti etang inontarai Yahudi fosa ene fiahung domba kontai. Yahudifosa ematai serigala fosa paria.

metaroansosa terai na fianai aino enari fo. Ne tarai kariri aibongfo, amani wai sirarami nei wiro webong angguri kahai tuti boburainei wiro webong andori kaha.
17 Tonanai kontai we ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi kerira.
18 Todoni kontaio, ai koi denteng foi wiro ne bongfoi kerira kaha, ete ai koi kerira foi mani wiro ne bongfoi denteng kaha.
19 Mae ai koio ne bongfo denteng kaha foi, todoni kontaio robani tuti kabioi to adiafoi.
20 Ne tarai kariri aifoi we aroansoi na ne bongfoi, tonanai kontai we nabi tarai kahai nanisa ambori metaroansosa na fianai aino enari fo.
21 Wiro mano sahu we Yau deyo, 'Sengwa Wau, Sengwa Wau!' andino ambori suai to Allai ne weMananufo na Waidani ne kaha, manta mano dohong kariri Dai na Waidani ne awiafo tera foi.
22 Na rahida Allai kiutu kaiwo nai foi kaiwasa bitoya ambori emadu we yau eteyo, 'Sengne Waune! Raminde nanai na wonomune ametairiri Allai ne Kaiwone toyari nabi fafong fosa etairiria fo, na wonomune ametata inggira bitoya nai, tuti na wonomune amenari fitantuma bitoya kontai nai mae?'
23 Wape rahida bonani ambori imadu parai wesa aha yeyo, 'Wiro yeroang mea na ea kaha, inontarai mano menari fi karira ne mea, mera weru arohureane.' "

Fiyiwansoai kariri inontarai mandu unari munu
(Lukasi 6:47-49)

24 "Ampafe mano tarao nehu kaiwofe ninai kiai tuti dohong karirіai na mai foi mani, ne tarai toyari inontaraio sewai niari ne munu doa na kamamieia mutu.
25 Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia fo mani, wiro munufoi tibari kaha, weo sau tawang diri neungfoi na kamamieia mutu fefe.
26 Mae mano tarao nehu kaiwone, wape dohong kariria kaha foi mani, ne tarai toyari inontaraio webonggoi foi, i biaung ne munufoi dohoni wiatai sauwai arora na ninuaing nuwowongfo.
27 Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia tete munufoi mani, ambori sobariri. Tuti ne aikahiafoi kerirawa kiai aha."
28 Yesusi medua kai nana fo, kaiwasa bitoya etoari na nana fosa epapuhung paria we deunau toa fo.
29 Weo Yesusi deunau kariri mano wemambiriu paria we deunau tonana, wiro deunau toyari kaiwo batangno ene mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadura fo kaha.

8

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng
(Markusi 1:40-44; Lukasi 5:12-16)

1 Yesusi biari na wiwoifoi meufo, kaiwasa bitoya paria era riati.
2 Na nanai inontarai meninang kusta manei da wei ma,* tuti disangkapao awebukafo na awerengfo mae medu wei deyo, "Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei."
3 Ainanaya Yesusi suba warangfoa wa sauwi tuti medu wei deyo, "Yo, imaya. Bonteng to!" Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna.
4 Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, "Aromuoaifa! Wiro boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa."

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasoafo fuba
(Lukasi 7:1-10; Yohanesi 4:46-53)

* **8:2** Fimaninang kusta nei mani kerira paria tuti mawa soiri we inontarai siai. Nanai wedaya mano meninang foi ketai waroi weru kaiwasafoi tuti da funoma kaha.

5 Rahida bo Yesusi da wa suai to
bendari Kapernaumi fo, inontarai
Yahudi kaha manei, i mani inon-
tarai fuba yu rai mamuna Roma fosa
manei dine, da wei ma, dutani deyo,
6 "Daie, fata yau wo, nehu wom-
ingfoi meninangnao fiaya, wiatai na
nehu munufi fo tuti sodai dadira
paria."
7 Yesusi yoa wei deyo, "Yo ambori
ira wa inariri denteng ki."
8 Manamo inontaraifoi yoa wei
deyo, "Daie roa fanai, weo imai we
yemang we wau na nehu munufoi
kaha. Ampafe modu kaiwofeai na
waroi teraia, nana mani nehu wom-
ingfoi ambori denteng karirіai ki.
9 Weo yau kontai nehu fuba isomi
wei manei, tuti iru afai mamuna fea
kontai. Ampafe imadu we manei
yeyo, 'Ro,' nana mani da karirіai,
tuti imadu we manei aha yeyo, 'Ro
ma,' nana mani da karirіai ma. Ete
we nehu mangfatafoi yeyo, 'Nari
fininai,' nana mani niari karirіai.
Yeitawanai we Dai Wau tonanai kon-
tai. Fiani aino boyoa mani, kariria
rai."
10 Yesusi tarao rai mamuna fuba
foi medu tonanafo pepuhung paria.
Ainanaya medu we mano erariati
fosa deyo, "Kei! Inontarai nini andi-
arana ne. Na inontarai Israeli nesa
kiai wiro iwati manei yoaso yau ne
fuba kariri tonina kaharai.
11 Yeisaharai we mea yeyo, kai-
wasa bitoya ambori era na katai doni
kontai na rea diru foi tuti rea aha foi
ma, efanduhisa ria Abrahami, Isaki
tuti Yakupi we etohong muniara na
Allai ne weMananufo ki.
12 Wape inontarai mano katai we-
mananu nani eneni fosa†, ambori
Allai sosa to boriei weru ne weM-
ananufo to katai memantiti foi. Na
wanai ambori esodai ne karirafo tuti
esaia etamirai paria."
13 Ainanaya Yesusi medu we rai
mamuna foi deyo, "Barabera waua,
we fianai aino roasoai nanai karirіai
ampa." Na tatofang kutu nanai kon-
tai ne womingfoi dentengna.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng
(Markusi 1:29-34; Lukasi 4:38-41)

14 Yesusi da wa sobu Petrusi ne
munufoi fo, detio Petrusi niong wi-
wini we meninang rirora wiatai na
ne fatafoi.
15 Ampafe Yesusi warawa yu na
warangfo, na tatofang kutu nanai
kontaio maninangfoi niai weruria.
Mayeai wiwingfoi doari ayai we-
sarawiri we Yesusi.
16 Wofoi sawaia de weayewia
nanai, kaiwasa eha ene inontarai
inggira dohonsa bitoya we Yesusi
ma. Tuti na kaiwo rabuang boyari
kawuru mae Yesusi data inggirafoi
kiai tuti niari kaiwasa emaninang
wei fosa kiai ebeng.
17 Fianai aino Yesusi niari nanai,
mai kariri fio nabi Yesayai meduraia
fo deyo,
"Andino sodua tane tafanahangfe ne,
tuti sodua tane maninangfi ne."*

Todoni ra ria Yesusi fo
(Lukasi 9:57-62)

18 Yesusi deti kaiwasa bitoya paria
era ma etoawariri, ampafe medu we
ne inontarai ewesuraya mandu fosa
demisa we etafai to ruru eneung
dowei fo.
19 Mayeai mantaunau Kaiwo Mu-
sai soi fo manei da wei ma, medu wei
deyo, "Dai Mantaunaune waune, yeo
ira ria wau to katai bodoni kontaio
dino ro oa fo."
20 Ampafe Yesusi medu wei deyo,
"Wintumang kamirei rorong nei ne
kamirei we wiatai nai, tuti romunei
kiai kontaio ne aisangging. Wape
Kaisung Inontarai nei ne pari katai
we wiatai nayai."
21 Ainanaya Yesusi ne inontarai da
riati manei kontai deyo, "Daie, boiai
yau ira wa kio dai mireha isarai
akawuru wo."
22 Manamo Yesusi deyo, "Ro ria
yau, mae tua mano eroaso yau kaha
fosa we esarai mano emarareha fosa
ki."

† **8:12** Nana mani, mano paria nanai Allai sahusa we ne inontarai disa fosa, amani inontarai Yahudi fosa.
* **8:17** Yesayai 53:4

Yesusi deikutu dedukafoi mering
(Markusi 4:35-41; Lukasi 8:22-25)

23 Mayeai Yesusi dautai tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa to wafoi, ainanaya etafai to ruru eneung bo dowei foia.
24 Etafaia mairabuang mayeai dedukafoi bia tantuma na rurufoi, andeisafoi dipuo wafoi tuti dutuwia adareti etaisui. Wape Yesusi wiata dena na wa rorongfo.
25 Ampafe ne inontaraifosa era wafui ebauni eteyo, "Daie, boari miai fata tata wo, tanai rai."
26 Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, "We fianie mematai nina? Todonie meroasoa kahai nina?" Mayeai Yesusi doari ayai deikutu wanangfoi tuti andeisafoi, ainanaya rurufoi mering na tantumara.
27 Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa epapuhung paria we fitantuma nanai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, "Inontarai nini mani mandoni dine, donio sua wanangnei tuti andeisanei mani mering karirai nina?"

Yesusi niari inontarai manduo inggira dohong suru fo suru ubeng
(Markusi 5:1-20; Lukasi 8:26-39)

28 Etafaia sobu ruru eneung dowei foi na Gadara nanai, inontarai inggira dohong suru mandu ura na fafofo we Yesusi ma. Inontaraifo suru umamuna paria, ampafe manei wiro wemambiriu we da kefang suru kaha.
29 Ura mae usahu ureyo, "Allai ne Kaisungne waune boyo nari auru tofino? Wiro rahidane mai kaharai mae, boyo ro ma we ru aiboio auru mung kanggani auru finina e?"
30 Waroi weru katai nani kahai mae, fiai rabuang bei enaya esung na nanai.
31 Ampafe inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo, "Boyo bata amea to boriei mani, bemi amea amesuai to fino fiai rabuangfoia."
32 Ainanaya Yesusi demisa, deyo, "Mera weruaia!" Ampafe inggirafosa era to boriei tuti esuai na fiai rabuangfoi. Ainanaya fiaifosa emito beyaria esea na katai kenatateraf oi to rurufoi aweu tuti emarareha naya.
33 Mano ewaitawang wedua fiai fosa emito to bendarifoia, eteisaharai kariri fianai aino ewatioai kai nanai we kaiwasafoi tuti kariri fianai aino inontarai mandu inggira dohong suru fo suru usodaira fo.
34 Ampafe kaiwasa fuba na bendari fosa emito we Yesusia. Ewatioi mani etanggoari paria we da weru ene kataifoi.

9

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng
(Markusi 2:1-12; Lukasi 5:17-26)

1 Mayeai Yesusi dautai to wa etafai nai foi ayai, ainanaya etaraberasa etafai to ruru eneung dowei foi aha, amani to ne bendarifoi ahawaru.
2 Na wanai inontarai manea eha inontarai fiaya wiatai na andaung wowongfo we Yesusi ma. Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasoafo fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, "Kaisungne waune, tawang enemurorongwaia mitu. Yeiai nemu sasarifi ampa."
3 Ampafe mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio enayai na nanai fosa esaimumung wawerasa eteyo, "Inontarai nini deibera Seng Allai."
4 Wape Yesusi deitawang enemirorongfoi, ampafe medu wesa deyo, "We fianie menemitituai fi karira na menemirorongwai nina?
5 Doni aino mawa ne: imadu yeyo, 'Yeiai nemu sasarifi ampa,' ete yeyo, 'Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa'?
6 Wape yeinawiai we mea, na yohong inontarainei denteng tonina ne, ambori mewaitawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine." Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, "Boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia."
7 Ainanaya inontaraifoi doabariri tuti daraberahi to ne munufoia.

8 Kaiwasa bitoya foi ewati fi
kawariai nana fo ematai paria tuti
etaparanding Allai eteyo, “Allai
ne mambiriufo fuba paria! Tuti
dohong ne mambiriu nanai we
inontarainesa kawuru ampa.”

Yesusi sahu Matiusi we dariati
(Markusi 2:13-17; Lukasi 5:27-32)

9 Mayeai Yesusi da weru katai nani.
Da wa mani detio inontarai fian-
duhi doi pajaki we parenta Kaisari fo
manei wonong fino Matiusi, minohi
na munu pajaki foi. Yesusi medu
weia deyo, “Ro ria yau.” Anseung
ahang kahai mae Matiusi doabariri
tuti da ria Yesusi.
10 Yesusi da wa minohi dampi na
Matiusi ne munufoi nanai, inontarai
efanduhi pajaki we parenta Kaisari
fo efau tuti inontaraio kaiwasa
bitoya foi esahusa we inontarai ewe-
sasari fosa, era wa ewatai etampi ria
Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya
mandu fosa.
11 Inontarai eweFarisi maneiru
ewati finanafo, etutang bera Yesusi
ne inontarai dirisa fosa eteyo, “We
fianie mene mantaunaufoi dampi
ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki
we parenta Kaisari foi tuti inontarai
ewesasari fosa ninai?”
12 Yesusi tarao etutang tonanafo,
yoa wesa deyo, “Inontarai etan-
teng nesa mani etohong we mang-
garawangnei kaha, mae mano eman-
inang fosa.
13 Ampafe mera wa menemitituai
sauarai kariri kaiwo rabuang dotu na
Kaiwofoi tonina ne:
‘Wiro yawi we inontarai etohong ko-
rbani fiahung we yau kaha,
mae fi yawi pari wea fo mani,
earomio inontarai siai.’*
Weo wiro ira ma we isahu inontarai
emararebana fosa kaha, mae ira we
isahu inontarai sasari fosa.”

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai
(Markusi 2:18-22; Lukasi 5:33-39)

14 Mayeai Yohanesi mano webap-
tisi kaiwasa foi ne inontarai erariati
fosa, era ma emadu we Yesusi eteyo,
“Todoni fino, amea tuti inontarai
eweFarisi nesa amewepuasa, wape
nemu inontarai eraria wau nesa
bireri nina?”
15 Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino!
Ne tarai kariri mandirau mang foi
tuti ne inontarai wenotisa to ne
muniara mandirau foi. Na rahida
mandirau mang foi minohi riasa
nanai enemirorongfoi fituaya rai
e? Wape rahida we mandiraufoi
niayai na nanai riasa ahang kaha foi
ambori da ma ki, rabuang bonani
dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai
kontai, nina mani inayai riasa am-
pafe ewepuasa kaha, wape rahidao
ambori ira werusa foi da ma ki,
rahida nanai aino ewepuasa ki.]
16 Manei ne ansung mamo feai tai
mani wiro dawa kobuai na ireu abu-
rung waworu fea kaha, weo nana
mani ireu aburung waworu fo yabi
we ansungfo ambori ansung mamo
fo mayabu fo fuba aha.
17 Tonanai kontai we angguri wa-
woru nei mani, wiro ariri to aderi
sapi rerawa memo bei kaha, weo
angguri weworu foi ambori wiwua
wedaya aderi sapi rerawa memo foi
tei. Nana mani anggurifo tibatara,
aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape
angguri weworu foi ariri tono aderi
sapi rerawa weworu bei kontai, am-
bori aderi sapi rerawa foi tuti angg-
urifoi ubeng ruhiai.”*

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi
(Markusi 5:21-43; Lukasi 8:40-56)

18 Yesusi doa medu we Yohanesi
ne inontarai erariati fosa tonana
rai mae, inontarai wenunggamiei
we munu agama Yahudi na kataifoi
da wei ma.* Disangkapa awebuka
na awerengfo, tuti medu deyo,
“Nehu kamitungfoi arahio mireha.
Wape yutang we wau roa ruai

* **9:13** Hosea 6:6 * **9:17** Yesusi deiriri fiyiwansoai toninai weo deunau weo ne kaiwo aunau waworu fo wiro mai kariri Yahudi ene koang agama fo kaha. * **9:18** Markusi 5:22; Lukasi 8:41

waramuwara wa sauwi ambori suwi
aha.”
19 Ainanaya Yesusi doabariri da
riatia, tuti ne inontarai ewesuraya
mandu fosa era kontai.
20 Na rang rabuang, wiwing manei
da ria Yesusi na kurufuifo, wiwing
nani meninangno rika defairi tuti
maninangfoi sodairi defuina suraya
boru ampa. Da kefang Yesusia
warangfoi disangso ne ansung aw-
erengfo.
21 Weo enetituaitai deyo, “Warahunei
disangso ne ansungfo terai ki, am-
bori yenteng ki.”
22 Na kutu warangfo disangso
Yesusi ne ansungfo nanai, kiaberahi
deti we wiwingfoi tuti medu wei
deyo, “Kamitungne waune, tawang
enemurorongwaia mitu, weo nemu
roaso yau wa wedaya bonteng
ampa.” Na kutu nanai kontaio
wiwingfoi denteng.
23 Mayeai Yesusi da wa sobu mano
wenunggamiei we munu agama foi
ne munufoia, na nanai deti inontarai
ebui suling fosa tuti kaiwasa esai
rayai fosa.
24 Medu wesa deyo, “Mera to bo-
riaia mehai, weo kamitungnei wiro
mireha kaha, manta dena.” Ampafe
emarari Yesusi paria.
25 Data kaiwasa bitoya foi era to
boriaia, mayeai Yesusi suai to rorong
arikangfoi wiatai nai foi afui tuti yu
na warangfo, na kutu nanai kontai
kamitungfoi suwi aha.
26 Kaiwo kariri fitantuma Yesusi
niari nanai defai wari nufoi sente-
nang.

Yesusi niari inontarai manduo uremifafa fo suru uwati

27 Ainanaya Yesusi da weru munu
nani fai. Da wa rang rabuang mani,
inontarai uremifafa mandu ura
riati mae usahu ureyo, “Dauti ne
Kaisungwa wau, aromuo auru!”†
28 Yesusi suai to munu rorongfo
ampafe ura wei awafui, ainanaya du-
tang suru deyo, “Muroasoai we inari
muru mani muranteng rai e?” Am-
pafe uroa ureyo, “Yo, Daie, auroa-
soai.”
29 Ainanaya Yesusi waratawang
uremifo tuti medu deyo, “Kariri
muroasoawa finanai kawariai
karirіaia.”
30 Mayea mani uremifo tabau
uwati nayai. Ainanaya Yesusi
deretawang suru na tapapa we
ambori urairiri finanai we manei
fanai.
31 Wape ura wa mani uwuwu
Yesusi na katai nani sentenang.

Yesusi niari wetarang pararo manei tarang saha

32 Ainanaya inontaraifo suru ura
wa mae inontarai manea eha we-
borotamu inggira dohoni manei we
Yesusia.
33 Ainanaya Yesusi data inggirafoi
weruri. Na tatofang kutu nanai kon-
tai medu nari aha. Ampefe kai-
wasa bitoya fosa epapuhing paria,
tuti emadu eteyo, “Wiro fitantuma
nina tawatioai na nu Israeli nei ka-
harai.”
34 Wape Farisifosa emadu waw-
erasa eteyo, “Na mambiriu sobuai
ria inggirafosa ene mano we-
nunggamiai foi data inggirafosa
nina.”

Yesusi aro kaiwasafoi tuti medu kariri mano erufi we Sempaisi fosa we wiro efau etamoyara kaha

35 Ainanaya Yesusi da wariai deu-
nau na munu agama Yahudi na ben-
dari tuti munue nanaia kai. Deiriri
Kaiwo Mahikai fo kariri Seng Allai da
weMananu ma fo. Kontai niari kai-
wasa esodai maninang bodoni konta
fosa ebeng aha.
36 Yesusi deti kaiwasa bitoya foi
nanai arosa paria, weo enemirorong
fituayai tuti emararosung, ene tarai
toyario domba ene pari mantahung.

† **9:27** Dauti Ne Kaisung mani, wangno fiabai we Mananu Mamparirio Allai dererai na ne Kaiwo fafong fo. ‡ **9:37** Ne maksuti mani, inontarai mano ete etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo mano etairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha.

37 Ainanaya medu we ne inontarai
ewesuraya mandu fosa deyo, “Ai-
bong etini foi bitoya, wape mano ete-
tini fosa efau kaha,‡
38 ampefe metutanai we mano we-
nunggamiai we fi etini foi ambori
denatu mangfata efau we eteting ai-
bongfo.”

10

Yesusi diri inontarai suraya mandu erariati
(Markusi 3:13-19; Lukasi 6:12-16)

1 Rahida bei Yesusi sahu ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa efan-
duhisa. Ainanaya dohong mambiriu
wesa, we etata nuaninu kerira tuti
enari mano emaninang fosa ebeng
weru maninang esodairi foi tuti
weru efanahangfo.
2 Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu dirisa we rasuli* fosa mani
ewonomi finina:
reantenang mani Simoni (mano
sahui we Petrusi foi),
Andareasi (Simoni ne tahatuifoi),
Yakobusi (Zebedeusi ne kaisung-
foi),
Yohanesi (Yakobusi ne tahatuifoi),
3 Filipusi,
Bartolomasi,
Tomasi,
Matiusi (mano fianduhi pajaki foi),
Yakobusi (mano Alfiusi ne kaisung-
foi),
Tadeusi,
4 Simoni (mano biriu we inontarai
Israeli fosa etoa siai weru Ro-
mafosa),
Yudas Iskariotio (mano ambori de-
wayang Yesusi foi).

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa era ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo
(Markusi 6:7-13; Lukasi 9:1-6)

5 Yesusi demi ne inontarai suraya
mandu fosa tuti deretawansa deyo,
“Mera to katai inontarai Yahudi kaha
fosa eminohi naya wa fanai, tuti wiro
mesuai to bendari inontarai Samaria
fosa fanai.
6 Wape mera we domba enai fosa,
nana mani inontarai Israelisa.
7 Meteisaharai wesa weo Allai ne
weMananufe kefang ampa.
8 Menari inontarai emani-
nang etanteng, metuwi inontarai
emarareha fosa esuwi aha, menari
inontarai esobu fimaninang kusta
fosa ebeng, tuti metata nuaninu
kerira fo. Mambiriuo mesobuai
tonana fo yohonai arora we mea,
ampafe mea kontai menari tonanai
arora we inontarai siai kontai.
9 Mera mani, dohona meha doi
emasi, doi peraki, ete doi tambaga
fea fe.
10 Dohonao meha rotangfeai ria
mea na mene rang rorong wa fanai,
meha ansung beru fanai, sapatu, tuti
aitatohi fanai, weo mano erufi nesa
mani, todoni kontaio esobu fio eto-
hong wea fo ria mano erufi wesa
fosa.
11 Ampefe mera sobu bendari
ete munuefea mani, mesera we
inontarai mei we demang we mea
tonanafo manei, ambori meminohi
riati paria sobu mera nariai aha.
12 Mera wa mesuai to munu
nani mani, meteyo, ‘Kadeo Sengnei
mioang mea.’
13 Inontarai mano ne munufoi
nani demang we mea mani, mahikai
moanai metohonai nanai nayai
worusa. Wape efaraise we etamang
we mea kaha mani, mene mahikai
moanaio metohonai tonana fo taw-
era we mea nariai aha ma.
14 Tuti na munue ete na ben-
darifo manea etamang we mea
kaha ete emaya we etaramio mene
kaiwofo kaha mani, mera werusa
tuti mehafa titai kangganangfo weru
meawemiwa.
15 Mearomioaifa, weo rahida Seng
Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo,
inontarai na bendari Sodomi tuti
Gomora fosa, aiboi dohonai wesa fo
sayayai sewa aiboi dohonai we mano
wiro etamang we mea kahai nani sa
fo.”

Yesusi deretawang ne inontarai suraya mandu fosa kariri dadira am-

* **10:2** Amani Inong Anatu na Sempaisi saine.

bori esodaira fo we etairiri wonongfe fo

16 "Metarami fininai; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai rahang serigala rabuang; ampefe mesawai toyari tawai tuti menemirorong mesi toyari muntung.

17 Tuti metanansiau weduarai, weo ambori inontarai etafu mea tuti eha mea to Majelisi Agama fosara ambori eruba mea na wai na ene munu agama Yahudi fo ki.†

18 Tuti ambori eha mea tono mano ewewafonia fosa tuti mananufosa euremireafo, weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Nanaifa mani, metairiri Kaiwo Mahikai kariri yau fo we ea tuti weo inontarai etaroang Allai kaha fosa.

19 Wape eha mea we etutang bera mea mani dohona mearomikuai we fiani aino memadura wa fe, ete todoni memadufo fe. Weo kaiwo fianai aino ambori memadurai na rabuang bonani fo Allai dohonai we mea we memadurai ki.

20 Weo na tonanafo wiro meaino memadu fo kaha, mae Dai Allai Nuaninufoi andino medu na mea ne.

21-22 Rahidafo da ma mani, inontarainesa kiai ambori enemirireu mea weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Ambori inontarai etawayang ene doroi tera fosa we mano emunsa fosa ki, weo eraria yau fefe. Tuti wawa manei dewayang ne arikangfoi ki weo arikangfoi daria yau, kontai arikangfosa manea ambori etapa etamami einami fosa tuti etawayansa we ene aitetafosa ambori emungsa ki. Wape mandoni dino kikatawanai paria sobu werea naya fo mani, ambori kiaharai weru ne dadirafo ki.

23 Ampefe inontarai enari kanggani mea na bendarifea mani mera to bendari siai feai aha. Yeisaharai we mea, wiro mera maino bendari na nu Israeli foa kai kaharai mae Kaisung Inontarai nei da kawuru ma ne.

24 Inontarai sobu aunau nei wiro fiabai sewa ne mantaunaunei kaha. Tuti mangfatanei wiro fiabai sewa ne mananunei kaha.

25 Mano sobu aunau foi ne tarai kariri ne mantaunaufoi mani demoyara to, tuti womingfoi ne tarai kariri ne mano yufi wei foia mani demoyara to. Mea mani mene Seng di Yau. Ampafe masino esahu Yau we iwe-Barsebuli‡ nana mani eteikanggani mea sewa aha."

Mematai Seng Allai, wiro mematai inontarai fanai
(Lukasi 12:2-7)

26 "Dohona mematai inontarai tonana nesa fanai. Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki.

27 Kaiwo imadurai we mea na dirufo, kaiwo nanai memadurai na rahidafo aha, tuti ne isaimumunai to metaramiwa, kaiwo nanai mesahututirai na kaiwasa bitoya foi aha.

28 Tuti dohona mematai inontaraife weo emung tane tarainei, wape ene pari mambiriu we emung tanumianinunei. Mae mematai dino Allai, weo I mani wemambiriu we miung tane tarainei tuti tanumianinunei na Soroha rorong foi ne.

29 Romu sinsumiri mandu mani awayang suru we doi seni bei, wape manei wiro sau funomai to kahofa nuwowongfo meu na boriei weru Dai ne dawiafo kaha.

30 Menumirandaungwai kiai kontai detori sentenang.

31 Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa."

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya euremireafo
(Lukasi 12:8-10)

32 "Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya euremireafo we daria yau mani, yau kontai iroa wei na Dai Allai na rorafaisi urengreafo.

† **10:17** Majelisi Agama fosa tuti Yahudi enefonia fosa wiro eroaso Yesusi we Mananu Mampariri fo kaha tuti etapa mano ewuwui tonana fosa. ‡ **10:25** Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

33 Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya euremireafoa we daria yau kaha, nana mani yau kontai ifaforai we Dai Allai na rorafaisi urengreafo.”

Yesusi ne da ma fo wedaya manea erariati mae manea siai etapai na tapapa

34 “Dohona meteitarahio ira ma ninai ika mai we nunei fe, weo wiro ika mai kaha mae ika mamunafo.
35 Weo ira ma ninai iwedaya wori:
‘Kaisung manei dapa tamanai ki,
kamitung manei dapa inanai ki,
tuti urawing manei dapa niong wiwini ki.
36 Tuti mano eweaiteta fuba sewa fosa mani,
inontaraio na munurorong bonani fo mantaunsa.’*
37 Inontarai mandoni dino enewawu tamana ete inanai sewa yau mani wiro mei we daria yau kaha. Tonanai kontai we mano enewawu ne kaisungfoi ete ne kamitungfoi sewa yau foi, wiro mesi kontai we daria yau kaha.
38 Tuti inontarai mandoni dino miaya we sodua ne aitabafoi tuti daria yau kaha, amani wiro meinenang we eteiberahi, enari kanggani, tutu emuni toyari yau kaha mani, wiro mei we daria yau kaha.
39 Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki.”

Allai dohong fiembaitai we mano etamang we ne mangfatafosa

40 “Mandoni dino demang we mea mani, i kontai demang we yau, tuti mandoni dino demang we yau mani, ambori demang we Dai, mano demi yau nei ki.
41 Mandoni demang we nabi manei, weo i deitawanai we inontarai nani nabi dine, ambori sobu fiembaitafo mai kariri nabifo enengfo. Kontaio mandoni dino demang we inontarai enerorong mesi mani weo deitawanai we inontarai nani enerorong mesi dine ambori sobu fiembaitafo mai kariri inontarai enemirorong mesi fo enengfo.
42 Tuti mandoni dino dohong mereha danunanang kuteai ki we nehu inontarai katui nei we daria yau fo mani, tarai, imadurai we mea mau yeyo, ne fiembaitafo wiro nai weruri kahai ki.”

11

Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi
(Lukasi 7:18-35)

1 Yesusi dohong kaiwo we ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanaia fo, da weru katai nani we deunau tuti wiuwu Kaiwofo na bendari bitoya wa na nana fo.
2 Rabuang bonani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niai na aitamu rorong fo tuti tarao kariri fianai aino Kristusi niari fo, ampafe demi ne inontarai maneiru teai itora wa itorutang bera Yesusi.
3 Itorutani itoreyo, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”
4 Yesusi yoa we sitoru deyo, “Muntorarabera muntoru we Yohanesia muntoraikaririai wei kariri fianai aino muntotaramioa wa tuti muntowatioa wa.
5 Mano euremifafa ewati, mano efaya etoa era, mano emaninang kusta ebeng, mano etarami pararo fosa etaramiofi, mano emarareha esuwi aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu Kaiwo Mahikai fo wesa.
6 Tuti mano wiro enemirorong soriru we yau kaha fosa, esobu ne maifo.”
7 Yohanesi ne inontaraifo sitoru itora wa, ainanaya Yesusi medu kariri Yohanesi we kaiwasa bitoya foi deyo, “Raminde nanai mera to katai wekamamiei minano foi we mewati fiani nai, mewati ninoi wanamba

* **10:36** Mikha 7:6 * **11:3** Yesayai 9:5-6

sowawerahi foi e? Bireri, we i mani,
inontaraio yu kaiwo mutu dine!
8 Ampafe mera wa we mewati fi-
ani, mano sensuni na ansung kai-
wewa denteng foi e? Bireri, weo in-
ontarai esansunsa na ansung tonana
fo mani enayai na munu mananu fo
terai.
9 Ampafe mandoni dino mera we
mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai,
wape yeikaririaifa we mea yeyo
mano mera we mewatioi nani mani
fiabai sewa nabinesa kiai.
10 Weo i mani andino Allai medu
karirіai na ne Kaiwofo dotu tono:

'Mewati ma! Yemi nehu inontaraio
kia nehu kaiwone manei,
da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi
we Wau.'*

11 Tarai, imadurai we mea mau yeyo,
na inontarai fuba saubaunung na
nunei nini, manei wiro fiabai sewa
weru Yohanesi mano webaptisi nini
kaha. Wape na ninai to fongna mani,
inontarai mano ehatui sewa na Allai
ne mananu rorong fo ansaino efabai
sewa Yohanesi fo.
12 Na siario Yohanesi dariai we
wiuwu Kaiwo Mahikai kariri Allai ne
weMananufo paria sobu ninaifa ne,
inontarai ewemambiriu na Sengnei
etairiri Allai ne weMananufo na
wemambiriu paria, tuti kaiwasa efau
etapai mae, efau kontai eroasoai tuti
era riatai, amani inontaraio raminde
eharira tuti emamuna fosa.
13 Weo Yohanesi daria kaharai mae,
na Hukumi Musai fo tuti Kaiwo
nabifosa emadura fo, dotu kariri
kawuru ampa we fi tonana ne
ambori kawariai ki.
14 Tuti memaya we metaramioai
mani, yeikaririai we mea we
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
nini mani, Eliai dine, andino na
Kaiwo Mararebana fo dotu kariri we
ambori kiawariai aha ma fo.
15 Mandoni dino wetarang mani,
tarao kaiwo ninai."

16 Yesusi medu aha deyo, "Fiani
andino iriwanso kariri inontarai
rabuang bonini sa ne? Ea ene tarai
toyari arikang eminohi na kondirora
mae esahu wawerasa eteyo,
17 'Amerohi rarung mirising fo we
mea,
manamo memahai kaha,
ameba kayowa
wape wiro mesai kaha.'
18 Weo Yohanesi nini da ma mani,
wepuasa tuti dunung angguri kaha,
manamo meteyo, 'I mani Saminseni
niai nai.'
19 Ainanaya Kaisung Inontarai nei
da ma mani dampi, dunung, tuti
memadu meteyo, 'Mewati inon-
taraifoi denanggoing, meyeru biriu,
tuti firao mano efanduhi pajaki
we parenta Roma foi tuti inontarai
sasari.' Wape Seng Allai sewai sewa.
Mano esomi wei fosa etainawi ne
awaifo nanai na fimai etohong toa
fo."

Yesusi deikanggani bendari Israeli beiru teaio ne inontaraifosa eroasoa kaha fo

(Lukasi 10:13-15)

20 Yesusi niari fitantuma bitoya
paria na bendari beiru teai, to-
nanai ki wape inontaraifosa wiro
etaraberasa weru ene sasarifo kaha,
wedaya deikangganisa deyo,
21 "Inontarai Korasimi mesobu ne
karirafo rai! Tuti inontarai Bet-
saida ne mea kontai, mesobu ne
karirafo konta rai. Weo fitantuma
bitoyao inariri rahang mea tonina
ne, masino inari na bendario bo-
riai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti
Sidoni mani, inontarai na wana fosa
etarabesa kawuru weru ene sasar-
ifo tuti esansung ansung koya fo,
eruai kangganangfoa watai na enu-
mikamieifo ampa.
22 Wape imadurai we mea mau
yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo
kariri nunei nai foi, mesobu aiboi
maraba sewa inontarai Tirusi tuti
Sidoni fosa.
23 Tuti mea na bendari Kaper-
naumi, menemitituai we metadai
sewa paria sobu rorafaisi kontai ki,
wape Allai ambori su mea beyari
paria sobu katai Soroha rorong

* **11:10** Maliaki 3:1

foi. Weo masino na Sodomi esobu
fitantumafeai kariri ne inari rahang
mea tonina fea mani, bendari nani
wiro wioru kahai mae doari paria
sobu ninai.
24 Wape imadurai we mea mau
yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo
kariri nunei nai foi, mesobu aiboi
maraba sewa inontarai Sodomi
fosa."

Yesusi sahu we obu ne maifo riati
(Lukasi 10:21-22)

25 Rabuang bonani Yesusi wenadi
deyo, "Dai, Seng mano ru rorawai
tuti nunei Wau, yohong mahikai we
Dai Wau, weo finani kiaio bodiwarai
weru mano esawai tuti ewaitawang
fi bitoya fosa, mae boinawiaia kasau
we mano ene tarai kariri arikang-
nesa.
26 Yo, tonanai, weo ne tonanane
aino Dai enemuoa ne."
27 Ainanaya Yesusi medu deyo, "Fi
kiai na rorafaisi tuti na nunei, Dai
dohonai we yau ampa. Kaisungnei
mani, manei wiro deroani na mai
kaha, manta Dai mantauni terai,
tuti Dai kontai manei wiro deroani
na mai kaha, manta ne Kaisungnei
mantauni terai tuti inontarai mano
Kaisungnei dirisa we deinawi Dai
nani wesa fosa.
28 Mano meawemi mewarami tafa
tuti mesodua maraba [na merurai
paria we metohong kariri Hukumi-
foi] wa mea, mera we Yau ma, Yau
ambori iwedaya mea meweandeisei
ki.
29 Metohong kariri nehu kaiwone
tuti mesobu aunau ria yau. Weo
yau mani imanang tuti enehurorong
tewawa, ambori mesobu mai na
menumianinuwai tuti menemiro-
rongwai weandeisei ki.
30 Weo nehu kaiwone miawa we
metohong karirіai tuti fi yohonai we
mesoduata ne sayaiyai."

12

Farisifosa etinggai Yesusi we niari
fi na rahida Sabati fo
(Markusi 2:23-28; Lukasi 6:1-5)

1 Na rabuang bonani, na rahida
Sabati bei, amani rahida Yahudi fosa
erufi nai kaha foi, teterai we Yesusi
da riria romi potang fo. Ne inontarai
erariati fosa ewati potangfoi nanai
eteting bongfoi we etani, weo ewaw-
isi fefe.
2 Farisifosa ewati finana fo, emadu
we Yesusi eteyo, "Botia, nemu in-
ontarai eraria wau wasa etohong
roaing kaiwo dotu wedua tarufi na
rahida Sabati foi wanai."
3 Manamo Yesusi yoa wesa deyo,
"Finana mani ne tarai toyari fi man-
anu Dauti niari na fafongfa na rahida
bo i tuti ne mano erariati fosa ewaw-
isi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha
e?
4 Amani suai to Sempaisi ne
Munufoi afui dangno roti etutang
tutirai we Allaia fo tuti dohonai we
ne mano erariati fosa etang kontai.
Wape finanai, kariri hukum agama
foi mani, imami erufi na Sempaisi ne
Munufoi saino etang tera ne.
5 Kontai, mewaitawanai we na
rahida Sabati fo, imamifosa erufi na
Sempaisi ne Munufoi mani, wedaya
ea kontai etohong roaing Sabatifoi
finana. Wape metatorai na hukum
agama foi mani, wiro enari sarawa
kaha.
6 Imadurai we mea mau yeyo, na
ninai manei fiabai sewa Munu Seng
foi.
7 Kaiwofea dotu toninai:

'Wiro yawi we inontarai etohong ko-
rbani fiahung we yau kaha,
mae fi yawi pari wea fo mani,
earomio inontarai siai.'*

Ampafe masino metafu Sempasi ne
Kaiwofo nanai na mai mani, wiro
metinggai mano enari sarawa kaha
nesa kaha.
8 Weo Kaisung Inontarai nei weSeng
we rahida Sabati nei kontai, [ampafe
wemambiriu weo deiriri kariri fianai
aino na rahida Sabati nei mani in-
ontarainesa enari fo, tuti fianai aino
enari kaha fo]."

Na rahida Sabati bei Yesusi niari

* **12:7** Hosea 6:6

inontarai warang bei mireha foi denteng
(Markusi 3:1-6; Lukasi 6:6-11)

9 Ainanaya Yesusi da weru katai nani mae da wa suai to ene munu agama Yahudi bei.
10 Na nanai deti inontarai manei warang bei mireha. Inontarai ewe-Farisi manea na nanai eteyo etinggai Yesusi we niari roaing Hukumi Musai soi fo, ampafe etutani eteyo, "Kariri Hukumi Musai soi fo mani, tanari inontarai etanteng na rahida Sabati ne konta ne?"
11 Yesusi yoa wesa deyo, "Masino na mea, manei ne domba manei da wa saukaha kamirei berorong bei na rahida Sabati foi, nana mani fianai aino niari ne? Nana mani, wiro yurai we yuaisi weru kamirei rorong foi kaha e? Todoni kontaio yurai we yuaisi rai.
12 Tonanaifa mani, dombanei dino dedai sewa inontarai fine ne? Bereri. Ampafe kariri Hukumifoi, nari ne bengfo na rahida Sabati foi mani, nana mani fi beng fine."
13 Ainanaya Yesusi medu we inontarai warang bei mireha foi deyo, "Wi waramuwai ma." Ainanaya inontaraifoi si warangfoi karirіaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi denteng kariri bo dowei foi aha.
14 Farisifosa ewati finanafo wiro eparaise kaha, mae era to boriei weru munu agama foi tuti emadu ruhi kaiwo we ambori emung Yesusi.

Yesusi, Mano Allai demi ma dine
(Markusi 3:7-12)

15 Yesusi deitawang ene enemitituaitafo, ampafe da weru katai nani. Kaiwasa bitoya paria era riati tuti inontarai emaninang fosa bitoya paria niarisara etanteng aha.
16 Deretawang kaiwasa bitoya foi suasa na tapapa paria we wiro etaiririai we inontarai siai kariri I we mandoni dine fo fanai.
17 Ambori na tonanane mai kariri fianai aino Allai medurai na nabi Yesayai deyo,
18 "Nehu mangfata yiriri dinini,
Mano enehuwawuti tuti andino kia enehurorongnei.
Ambori yohong Nuhuaninunei wei we isansoni nai,
Tuti nehu ikutu kaiwo na masi ne,
deirirai we kaiwasanei kiai na nu bodoni konta foi.
19 I wiro sawa funomai tuti kiobu funoma kaha,
Tonanai kontai wiro tarami raofuifoi na rang bendari fo kaha.
20 Toyari wiro fio kiutu ninoi robong adareti tikai sawai foi kaha,
tuti wiro fefe padamarang denggararua de minong foi kaha,
I wiro tiapa inontaraio ewemambiriu kaha,
tuti manang we mano efanahang fosa,
Pariao ne weMananu tarai fo kiraikobu Saminseni ne wemananu mamantiti fo.
21 Tuti na mantauni wonongfo,
kaiwasa na nunei sentenang enemitawanai ki."*

Farisifosa eteibera Yesusi, eteyo sobu ne mambiriufo na Saminseni
(Markusi 3:20-30; Lukasi 11:14-23, 6:43-45)

22 Mayeai manea eha inontaraio nuaninu karira dohoni manei we Yesusi ma. Inontarai nani inggira wedayaria ureng fafa tuti borotamu. Ainanaya Yesusi niari weinggira dohoni nania denteng aha, ampafe medu tuti deti aha.
23 Kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria we fitantuma nanai tuti emadu eteyo, "Inontarai nini, dohonao Mano esahui we Dauti ne Kaisungfoi dinini fe?"
24 Wape Farisifosa etaramioaifa nanai emadu eteyo, "Na inggirafosa ene mananu Barsebuli wonongfo terai aino inontarai nini data inggirafosa."
25 Yesusi deitawang Farisifosa enemitituaitafo, ampafe medu wesa deyo, "Negara bei wiro weboyari kaha mae ebabausa tuti eweaiteta wawerasa, nana mani negara nani

* **12:21** Yesayai 42:1-4

wiro da waroi ahang kaha, mae ambori wioru ki. Tonanai kontai we bendari bei ete munu rorong bei eweaiteta wawerasa mani, bendari ete munu rorong nani wiro doa pampang kahai ki.

26 Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni data Saminseni mantauni aha mani, deinawiai we Saminseni dapa bera mantauni tuti tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufo nayai mutu kaha mae wioru ki.

27 Memadu meteyo na Barsebuli ne mambiriufo aino yata nuaninu karira fosa nai ne. Tonana mani na mandoni ne mambiriufo mene inontarai eraria mea fosa etata nuaninu karira fosa nai ne? Na fianai aino enari nanai deinawiai we fio metinggai yau wea ne tarai kaha.

28 Wape yau mani yata nuaninu karira na Allai ne mambiriune, nana mani yeinawiai weo na yau mani, Seng Allai da ma we weMananu rahang mea ampa.

29 Nuaninu karira fosa ene tarai kariri we-wemambiriu manei minohi na ne munufoi. Tuti manei wiro suai to ne munufoi afui we wewu ne rafoi kaharai, mae wenani tefu mambiriufoia wiorahi akawuru wo, ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe na yata nuaninu karira to boriai yeinawiai we ikaraikobu Saminsenia.

30 Manei sau we yau kaha mani, weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa yau na ifanduhi inontarai fo kaha mani, wenani niari kanggani nehu fi inari ne weo kiatateraí.

31 Ampafe imadurai we mea mau yeyo, sasari fuba inontaraine enariri nei kiai kontai eteibera Allai fo, sasari tonana nei Allai deiairi ki, wape sasario eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, todoni kontaio Allai deiairi kaha.

32 Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiairi ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiai ene sasari tonana foi kaha, na nu bonini tuti nu weworu da aha ma foi kontai.

33 Ai koi denteng foi mani bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani bongfo kerira, ampafe aifoi denteng ete kerira, waitawani na ne bongfoi ki.

34 Farisine meaine, inontarai mesaipaya di mea! Todonie, merurai we memadu kaiwo beng fo na meboromine, mae menemirorongfuisi kerira seipaya ninai? Weo fianai aino madurai na taboromi ne mani, finanai dariai na taenemirorongfuisi mandiei.

35 Inontarai mano denteng foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira.

36 Wape imadurai we mea mau yeyo, na rabuang bo Allai da ma we kiutu kaiwo weo kaiwasa nunei sentenang foi, inontarai mansiarimansiari deiai kariri kaiwoariri medu funomi foi we Allai fo ki.

37 Weo Allai kiutu kaiwo kariri mea fo titua na kaiwo memadura fo, we metohong sarawai ete bereri, ambori mesobu aiboi ete mehasau e."

Farisifosa etutang Yesusi we niari fitantumafea
(Markusi 8:11-12; Lukasi 11:29-32)

38 Ainanaya mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai tuti Farisifosa etutang Yesusi eteyo, "Dai Mantaunaune waune, amefaraise we amewati nari fitantuma bei."

39 Wape Yesusi yoa wesa deyo, "Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we inari fitantumafeai we fiainawiai we mea kariri yau. Wape wiro inari fitantuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewaitawanai na nabi Yunusia fo.

40 Toyari nabi Yunusi we niayai na diang fiabai foi enengfoi rahida botoru diru botoru fo, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori niayai na kahofa rorong fo rahida botoru diru botoru kontai ki.

41 Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe

fosa ambori esuwi ria mea, mano na
rabuang bonini ne mea, tuti etinggai
mea kontai ki. Weo fafongfa nabi
Yunusi medu wesa fo etaramioi,
ampafe efotou enari sasarifo tuti
etaraberasa weru ene sasarifoi
ampa. Wape na ninai, na katai nini
manei fiabai sewa nabi Yunusi ne,
manamo wiro metaramioi kaha.
42 Tonanai kontai we wiwing Man-
anuo na do wanangsai foi,* i ambori
suwi kontai ria inontarai mano na
rabuang bonini ne mea we dinggai
mea kontai ki. Weo wiwing Mananu
nini da pari na nunei rea naya fo
ma we sobu aunau mai na Mananu
Salomoi mano sewai foi. Tuti na ni-
nai, na katai nini manei fiabai sewa
Mananu Salomoi ne, manamo wiro
metaramioi kaha.
43 Awao nuaninu kerira manei da
to boriai weru inontarai manei mani,
da wariai funomai to katai karira
sarahiai weo sera we katai niai nayai,
wape sobua kaha.
44 Nana mani enetituai deyo,
'Yarabera yau to nehu munu arahi
ira werui foi aha.' Tuti rahida bo
daraberahia foi mani, sobuai we
inontaraifoi ne tarai toyari munuo
wiatai arora, fantamia mesi mi-
rarebanai.
45 Ainanaya daraberahi aha kia
eweituo eharira sewa mantauni.
Mayeai esuai to inontaraifoi awa-
fui enayai nai. Ampafe wedaya
inontaraifoi ne minohi toa fo kerira
sewa reantenangfo aha. Kaiwasa na
fuininai mesaipaya ne mea, mesobu
ne karira sewa fo tonana kontai ki."

Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(Markusi 3:31-35; Lukasi 8:19-21)

46 Yesusi medu ria kaiwasa bitoya
foi tonana rai mae, inanai tuti ne
tahatuifosa era ma etoari na borieifo
tuti eteyo emadu riati.
47 Ampafe inontarai manei medu
wei deyo, "Daie, inamuai tuti nemu
tahatuifosa etamang na borieife fo
eteyo emadu ria wau."
48 Manamo Yesusi yoa we inontarai
kia kaiwofo nani, deyo, "Mandoni
dino isahui we nehu ai tuti mandoni
saino isahusa we nehu tahatui ne?"
49 Ainanaya Yesusi si warang
deinawi ne inontarai erariati fosa
deyo, "Botia, nehu ai tuti nehu
tahatui sai nina.
50 Weo inontarai mandoni niari
kariri nehu Dai Allai na rorafaisi
ne dawiafo mani, andino isahui we
nehu tahatui mang ne, nehu tahatui
wiwing ne tuti nehu ai ne."

13

Fiyiwansoai kariri mangkafa ai-
bong
(Markusi 4:1-9; Lukasi 8:4-8)

1 Rahida bonani kontai Yesusi da
weru munufoi, mae da wa minohi na
ruru Galilea foi dereungfo.
2 Kaiwasa bitoya era wei ma
efanduhisa wariri, ampafe dautai
to wafeai awa dewohi nayai, mae
kaiwasa bitoya foi minohi na reifo.
3 Ainanaya Yesusi deunausa fi
bitoya na fiyiwansoai deyo,
"Weniari romi manei kia aibongfei
da wa we sanami.
4 Da wa kifa aibongfoi nana mani,
eai sawai na rangfoi, ampafe romu-
fosa esifo ma etania kiaia.
5-6 Eai kontai sawai na kahofa
wekamamiei wowongfo. Aibongfoi
sikera sa rerorifoi tonanai meai,
wape kameaia wofoi piara nanai
siamorang aha, weo kahofafo demo-
yarai we newafo so aweu kaha fefe.
7 Eai aha mani sawai na katai weni-
noi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi
sifu tamui tuti kehepania memasara.
8 Wape aibongfeai aha mani sawai
na kahofa beng fea, ampafe sifu
biriayai paria dohona mani webong
bitoya paria, wei wepiaring (100),
wei kontai wepiatoru (60), wei aha
mani wepiareiasura (30)."
9 Medu tuarai aha deyo, "Mewemetarami
mani metaramioai."

We fiani Yesusi deunau na fiyiwan-
soai
(Markusi 4:10-12; Lukasi 8:9-10)

10 Ainanaya Yesusi ne inontarai er-
ariati fosa era kefani etutani eteyo,

* **12:42** I mani Mananu Seba dine. Ato karirai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikhi 9:1-12.

"We fianie bounau kaiwasa bitoya foi
mani bounau na fiyiwansoai nina?"
11 Ampafe yoa wesa deyo, "Mea
mani Allai dohong awai we mea, we
mewaitawang kariri ne weMananu
rorong fo tuti fi dediwara fo ampa,
wape ea mani bireri.
12 Weo mandoni dino sobu awaifo
ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo
fuba aha. Wape mano sobua kaha foi,
ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri
ki.
13 Kaiwo ninai dohona mani yeu-
nausa na fiyiwansoai, ambori,
Ewatioai tonanai ki,
wape ene tarai toyari euremi-
fafa.
Etaramioai,
wape ene tarai toyari wetarami
kobu,
tuti etafura kaha.
14 Ampafe na kaiwasa nani fosa,
mai kariri fianai aino raminde nabi
Yesayai medurai deyo,*
'Metaramioaia metarami wawurai,
wape mewaitawana na ea kaha,
Mewatioaia mewati wawurai,
wape metafurai na ea kaha.
15 Weo kaiwasa nini enemitituaitafo
rehabu ampa,
ehobu etaramifo ampa,
tuti etabung wedua euremifo
ampa.
Weo tonana kaha mani, tarahio
euremifo ewati, etaramifo
etaramioai,
tuti enumikamieifo enemitituaitaifa,
ambori etaraberasa weru ene sasari-
foi we Yau aha ma,
tuti inarisa ebeng aha.' "
16 Ainanaya Yesusi medu we ne
inontarai erariati fosa aha deyo,
"Wape mea mani mesobu ne maifo
we meuremiwa tabau we mewati tuti
metaramiwa saha we metaramioai
na mai.
17 Weo tarai, imadu we mea mau
yeyo, na fafongfa nabi bitoya tuti in-
ontarai enemirorong mesi fosa efau
enemirorong dohong paria we ewati
fiani aino mewatioai na kutu nina ne,
wape wiro ewatioa kaha. Tuti we
etarami fianai aino metaramioa ne,
wape wiro etaramioa kaha."

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso mangkafa aibong foi
(Markusi 4:13-20; Lukasi 8:11-15)

18 "Metarami kariri fiyiwansoai
kariri mangkafa aibong nei ne kaiwo
tarai ne ma.
19 Aibong sawai na rangfoi mani,
yiwanso inontaraio etarami Sem-
paisi ne Kaiwofo kariri todoni weM-
ananufo, wape wiro etafu kaiwofo
na mai kaha. Ampafe Saminseni,
amani mano kerira foi, da ma
dewa Kaiwo kafarai tonana fo weru
enemirorongfoa.
20 Mae aibong sawai na kahofa
wekamamiei wowongfo mani, yi-
wangso mano etaramio Kaiwofo tuti
na kutu nanai kontaio esobuai na
enemirorong mirising.
21 Wape Kaiwofo wiro wenewa
na enemirorongfoi kaha, ampafe
etawansa tourai mae esodai dadi-
rafeai kariri ene eroasoai tonana foa
mani, wiro etoaria mutu ahang kaha,
mae esu to fuia.
22 Aibongno sawai na katai
weninoi ababo foi mani, yiwanso
mano etaramio Kaiwofo, wape
earomikuayai karerai we fi nunei
tuti ra nunei sofa enemirorong-
foi awao sau weai, ampafe finani
kepang Kaiwofo paria wiro webong
na sa ahang kaha.
23 Wape aibong sawai na kahofa
beng fo mani, yiwanso mano etarami
Kaiwofo, etafurai tuti etonai afui
naya mutu na enemirorongfoi. Na
inontarai tonana fosa mani Kaiwofo
webong paria na ea, ne tarai toyari
aibongfoi we wetarai bitoya fo, wei
awao we piaring (100), wei awa wepi-
atoru (60), tuti wei kontai awa we
piareiasura (30)."

Fiyiwansoai kariri ninoi sifu tamu potang

24 Yesusi deiriri fiyiwansoai bei we
kaiwasa bitoya foi aha mani, deyo,
"Allai ne Mananu rorong fo ne tarai

* **13:14** Yesayai 6:9-10

toyari finini; Weniari romi manei
kifa potang bongfoi na ne romifoi.
25 Wape denawa diru rabuangna
mani ne aitetafoi dediwara kifa ram-
bongfoi na romifoi ria potang bong-
foi, ainanaya da wa.
26 Na rahidao potangfoi sifua rerai
we wetarai nanai, rambongfoi sifu
riataia dedai kontaia.
27 Ainanaya weniari romi foi ne
womingfosa emadu wei eteyo, 'Daie,
aibong kufari foi mani denteng mae,
todoni rambongfoi sifu tamui wana?'
28 Ainanaya wene romifoi yoa
deyo, 'Inontarai weaiteta we yau
manei andino niari tonana ne.'
Ampafe ne womingfosa etutani
aha eteyo, 'Tonana mani amera wa
amefating rambongfoi weruaia ne?'
29 Manamo yoa deyo, 'Nana fanai,
weo mefating rambongfoi mani, am-
bori mefating tuti potangfoi konta
rai.
30 Ampafe metawini sifu ria
potangfoi kio rahida eting potangfoi
nai foi wo. Na rahida bonani dino
ambori imadu we mano etetini fosa
yeyo, reantenangne mani mefan-
duhi rambongwai tuti meworahi
we menunumi, mae potangwai
mefanduhi we mehari to nehu munu
fanduhi fi nai foi afui we wiatai nai.'
"

Fiyiwansoai kariri Allai ne Mananufo we ambori fiabai sewa aha tuti ne inontaraifosa we ambori bitoya aha
(Markusi 4:30-32; Lukasi 13:18-21)

31 Yesusi deiriri fiyiwansoai bei
kontai we kaiwasa bitoya foi aha
mani medu deyo, "Allai ne Mananu
rorong foi mani ne tarai toyari fiyi-
wansoai nini; Sawi bong bei, manei
kiaria sanami na ne romifo.
32 Tawaitawanai we sawi bongnei
mani, ketui sewa raung ete fitanta-
nang tatanami na romifoi ne bong-
foi kiai. Wape sifua mani, andino
fiabai sewa ne, weo werobong tuti
wearirawang, ampafe romufosa wea
mani esifo ma enari aisangging na
arirawangfo."
33 Yesusi deiriri fiyiwansoai bei
aha mani deyo, "Seng Allai ne Man-
anu rorong foi kontai ne tarai to-
yari fi dohong tepung dautai, amani
ragi. Wiwing manei sariri aweu fiahi
tamu tepung bitoya, wedaya tepung-
foi dautai paria ketu loyang wiatai
nai foi dereungfo."
34 Yesusi deunau kaiwasa bitoya foi
mani deunau na fiyiwansoai terai,
tuti siai weru fiyiwansoafo mani
wiro medu fieai wesa kaha.
35 Ambori finanai mai kariri fianai
aino nabifo manei meduraifa deyo,

"Ifobai borohu imadu wesa na fiyi-
wansoafo ki,
Iwuwu fi dadiwao na siari Allai
niari nunei paria sobu ninai
manei deitawana kaharai fo."*

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso rambong sifu tamu potangfoi fo

36 Mayeai Yesusi da weru kaiwasa
bitoya foi tuti suai to munu bei,
ampafe ne inontarai ewesuraya
mandu fosa eraoia etutani eteyo,
"Daie, boisaharai we amea kariri
fiyiwanso rambongno sifu tamu
potangnei."
37 Yesusi yoa deyo, "Inontarai kifa
aibong denteng foi mani Kaisung In-
ontarai nei.
38 Romifoi mani nunei dine, aibong
denteng foi mani inontarai mano
Allai sahusa we ne arikangno emi-
nohi na ne weMananufoi fo saine,
mae rambongfoi mani Saminseni ne
arikangfo saine.
39 Mano weaiteta da sanang ram-
bong bongfoi mani, Saminseni man-
tauni dine. Rahida eting potangfoi
naya fo mani, rahida nunei werea
naya fo dine, tuti mano etetingfi fosa
mani wewaifo saine.
40 Toyari rambongfoi fanduhi tuti
nunumi na adia rorong foi, tonanai
kontai na rahida nunei werea naya
fo.
41 Kaisung Inontarai nei ambori
demi ne wewaifosa efanduhi mano

* **13:35** Masmuri 78:2

eharira fosa tuti mano ewedaya inontarai enari sasari fosa, ehasa weru ne Mananu rorong fo.
42 Erusa esosa to adia rorong denggararu foi, na wanai esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria.
43 Rahida bonani dino inontarai enemirorong mesi fosa esobu mai paria, toyari ene taraifoi keiwewa kariri wofaisi na ene Dai Allai ne Mananu rorong fo ki. Mandoni dino wetarang mani taraoai."

Fiyiwansoai kariri fi dadai sewa fo, amani tarurai we todoni Allai sahu tata we ne inontarai na ne Mananu rorong fo

44 "Allai ne Mananu rorong fo mani, ne tarai toyari ra dentengno dadiwa na kahofa rorong fo na romi bei. Inontarai manei sobu ra denteng nani, tuti sirayai na kahofa rorong fo nariai aha. Ainanaya piraise karerai we ra sobui nani, ampafe daraberahia dewayang ne ra minohi tutira foi kiaia mae wiori kahofa dediwa ra denteng foi nai nani aha.
45 Kontai, Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai toyari inontarai dewayangfi manei sera we mutiarafo, amani mutiarao ne harga dedai fo.
46 Serawa sobu mutiara ne harga dedai sewa beia, da wa dewayang nefi minohi tutira foa kai, tuti wiori mutiarafoia.

Fiyiwanso erang tuti aunau waworu tuti ne mamo fo

47 Tonanai kontai Allai ne Mananu rorong fo ne tarai toyari erang kabioi na rawanangfo tuti miko mai diang bong foi.
48 Erangfoi mikoa sefangna mani, mano ehabioi fosa erabiti to rei arei. Ainanaya eminohi mae etiri diangfoi, diangno ebeng fosa esonisa to nawang rorong fo, mae ne eharira fosa ehabisa.
49 Tonanai kontai na rahida nunei werea naya fo. Wewaifosa era ma etiri inontarai eharira fosa weru inontarai mano enemirorong mesi fosa.
50 Ainanaya eso inontarai eharira fosa to adia rorong denggararu foi, na wana esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria."

51 Ainanaya Yesusi dutang ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, "Metafu finana kiai to ne?" Eroa eteyo, "Daie, ametafurai ampa."
52 Ampafe medu wesa aha deyo, "Tonana mani, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, mano etafu aunau kariri todoni Allai weMananu fo nana mani, etaunau kaiwo beng na Hukumi fafong foi tuti Kaiwo Mahikai waworu kariri nehu rang waworu nei, ne tarai toyari inontarai manei ne munu bei, we kia ra waworu fo tuti mamo fo to boriei weru katai watai nai fo."

Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi

(Markusi 6:1-6; Lukasi 4:16-30)

53 Yesusi deiriri kariri fiyiwansoaifoa kaia nanai, da weru katai nania.
54 Amani daraberahi to ne munuefo aha. Na nanai deunau na munu agama Yahudi fo, ampafe kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria, emadu eteyo, "Inontarai nini sobu awai tuti mambiriu tonina ne na doni e, we deunau toninai tuti niari fitantuma ninai?
55 I mani Yusupi mano sewai na niari fi na aifoi ne arikang dine mae? Inana mani wonong fino Maria mae? Tuti tawaitawanai we ne tahatui saino Yakobusi, Yusupi, Simoni tuti Yudasi mae?
56 Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae? Ampafe sobu awai tuti mambiriu wanai kai na doni?"
57 Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria.

Wape Yesusi medu wesa deyo, "Nabinesa na doni kontai inontarai etatosa paria, mantao na ene munuefo tuti ene arurarafosa teraio ansaino wiro etatosa kaha ne."
58 Ampafe Yesusi wiro niari fitantuma bitoya kahai na nanai, weo eroasoa kaha fefe.

14

Kaiwo kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mireha toa fo (Markusi 6:14-29; Lukasi 9:7-9)

1 Na kutu Herodesi mano wemananu na Galilea foi tarao kaiwo
kariri Yesusi we wewonong to-
nanaifa fo,
2 medu we ne inontarai erufi
wei fosa deyo, "Yohanesi mano
webaptisi kaiwasa foi andino suwi
na marareha rorong fe aha ma
nina, doni wemambiriu we niari
fitantumafe nina."
3 Herodesi enetituai tonanai, weo
we beiru teaia fo demi ne inontarai
etafu Yohanesi tuti eworahi etohoni
afui wiatai na munu aitamu rorong
foi, weo Yohanesi suari na rahida kia
ne tafuai* Pilipusi binengno Herodi-
asi we ne wiwingfo.
4 Weo Yohanesi suari pampang
deyo, "Rau nemu tafuai binengfoi
tonana mani, nari roaing hukumifo
paria tuti bohong sarawai paria."
5 Ampafe Herodesi deo miung
Yohanesi manamo mitai kaiwasa
bitoya foi, we eteyo Yohanesi mani
nabi dine fefe.
6 Wape rahida bo dohonsua ne
rahida saubaunungkamiei naya foi,
Herodiasi ne kamitungfoi mikai na
kaiwasa bitoya eminohi na mu-
niarafoi nani sa earomireafo tuti
mikai beng paria, dohonaia Herodesi
piraise paria.
7 Ampafe Herodesi dererai na fe-
fora deyo, "Fianai aino butang weai
we wobua fo mani ambori yohong
karirіai ki."
8 Ainanaya inang deunauwi am-
pafe da wa medu deyo, "Bohong
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
foi nunggamieifoi we yau, biaini na
rewangguai timba bei."
9 Herodesi tarao kaiwofe nanai en-
erorongfoi fituayai paria, manamo
fefora kawuru na mano wenotisa
fosa euremireafoa. Ampafe demi ne
inontaraifosa enari kariri fianai aino
kamitungfoi dawi wea fo.
10 Ainanaya demi ne inontaraifosa
era wa eferangkutu Yohanesi ra-
hanangfoi na aitamu rorong fo.
11 Ebiaing nunggamieifoi na re-
wangguai timba bei, ehari ma
etohoni we kamitungfoi, ainanaya
kiaria dohoni we inanai.
12 Mayeai Yohanesi ne inontarai
erariati fosa era wa eha Yohanesi
nehofoa esarayai, ainanaya era wa
eteisaha finanai we Yesusi.

Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wering (5.000) etampi (Markusi 6:33-40; Lukasi 9:10-17; Yohanesi 6:1-13)

13 Yesusi tarao finanafo i tuti ne
inontarai ewesuraya mandu fosa
epusuhiai weru kaiwasa bitoya foi
era wa etau wafeaia, etafai to katai
minano bei. Wape kaiwasa bitoya
foi etaramioai tonanafo, ea kontai
era weru ene bendarifo era na rei ria
Yesusi.
14 Etafaia sobu nafarengfo Yesusi
biari arei mani, deti kaiwasa bitoya
foi we era kawuru ma enayai na
nanai, detisa tonanafo arosa paria
ampafe niari mano emaninang fos-
ara etanteng.
15 Ramindenara mani ne inon-
taraifosa eraoia etutani eteyo, "Ra-
mindena ampa, katainei minano,
ampafe mahikai mani Dai bemi inon-
tarai ninisa etaraberasa to, ambori
ewawori fiangfeai na munue wa
kahefang na ninai weai we etang."
16 Manamo Yesusi yoa wesa deyo,
"Wiro era kaha, mae todoni kontaio
meaino metohong fiang we etang."
17 Ainanaya eroa we Yesusia eteyo,
"Amene roti ring tuti diang mandu
kawuru."
18 Ampafe Yesusi medu deyo,
"Meha rotiwa tuti diangwa suru we
yau ma."
19 Ainanaya demi kaiwasa bitoya
fosa eminohi na ninoi wowong fo,
mae kia roti ring fo tuti diang mandu
fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti
dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeai
fiobabau rotifo na warangfo dohong
roti tuti diangfo we ne inontaraifosa

* **14:3** Ete ne tahatui.

ambori etatorai we kaiwasa bitoya foi.
20 Tuti kaiwasafoi dampiao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang.
21 Kaiwasa fuba Yesusi dohoni dampi nani mani, ewepiaura wering wering (5.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha.

Yesusi da na mereha wowongfo na rurufoi
(Markusi 6:45-56; Yohanesi 6:14-21)

22 Mayeaia mani Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung dowei foi ahawaru, mae arahio demi kaiwasa bitoya foi daraberahi aha.
23 Kaiwasa bitoya foi era wa nanai, Yesusi meiri dautai to wiwoi bei na nanai ayai we wenadi nayai. Dirua mae Yesusi meiri na nana wo.
24 Mae ne inontaraifosa etafaia sobu rurufoi rabuangna mani, andeisafoi miung wafoi paria, weo etapa kare wanang fiabai foi fefe.
25 Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo wesara.
26 Na kutu ewatiaoi we da na mereha wowongfo wesa ma nanai, ematai paria tuti ebibe eteyo, “Wori di wani!”
27 Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, “Mematai fanai! Menemitawanai, we Yau ne!”
28 Ainanaya Petrusi medu deyo, “Sengne wau! Tarai wau aranane mani, bemi yau ira na mereha wowongne we wau mau.”
29 Yesusi yoa deyo, “Ro ma.” Ainanaya Petrusi bia weru wafoi, da na mereha wowongfo we Yesusia.
30 Wape Petrusi detioai we wanangfoi siayai weandeisa karerai nanai niuruainso wanangfoi we fibai karerai ampafe mitai, wedaya deisui aweu, tuti bibe deyo, “Sengne wau, fata yau!”
31 Na kutu nanai Yesusi si warangfoa yuti mae medu wei deyo, “Petruse, inontarai roasoai turura kaha di wau. We fianie enemurorongwai soriru we yau nina?”
32 Ainanaya urautai ruhiai to wafoi ayai, tuti wanangfoi meringna.
33 Ampafe ne inontaraifosa esomi aweu ewatai, mae emadu eteyo, “Tarai we wau mani, Allai ne Kaisung di wau.”
34 Ewoa sobu ruru eneung dowei foia mani, etarafui na nafareng Genesareti.
35 Kaiwasa bitoya fosa ewatioai we Yesusi dine, ampafe etanatu kaiwo to munue wa rurang bendarifo tantenang tuti eha inontarai emaninang fosa we Yesusia.
36 Tuti etutang Yesusi we kadono yoa wesa we ewaramifo disangso te ne ansung awerengfo ki, tuti inontarai emaninangno enari tonana fosa ebengna ehaia.

15

Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi wedaya kaiwasa niari roang Allai ne Hukumifoi
(Markusi 7:1-23)

1 Mayeai inontarai eweFarisi meneiru teai tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, era na bendari Yerusalemi we Yesusi ma etutani eteyo,
2 “We fiani e nemu inontarai eraria wau nesa etohong sara tane koangno weriria na tane werengfosa ma foi nina? Amani wiro eruai ewaramiwa kariri tane koangfoi kahai mae, etampi tuti ewarami werarika nanaifa nina?”
3 Manamo Yesusi yoa wesa aha deyo, “We fiani e mea kontai metohong sara Allai ne Kaiwo demi mea we metohong kariria fo kontai nina, ambori metohong kariri koangno weriria na mene werengfosa ma foi nina?
4 Weo Allai medu deyo,

* **15:4** Keluaran 20:12; Ulangan 5:16

‘Mesomi we mene dai tuti ai,’*
tuti,
‘Mandoni dino deikanggani ne dai
ete ne ai mani sodai aiboi
marareha fo.’*
5 Wape mea mani metaunau fi siaio
na mene koangfo, amani meteyo,
‘Mandoni dino medu we ne dai ete ne
ai deyo, “Fianai aino nehu ne, amani
fi we yerara dai tuti ai muru naya ne,
yohonai kawuru we Allai ampa,”
6 inontarai tonana nei kesau weru
somi we ne wawafo suru na ne niari
tonana fo.’ Na metaunau tonana ne,
menemitatura Allai ne Kaiwone mae
metohong kariri koangno mantaung
mea menariri foi.
7 Mea mani inontarai menari
fayafayarai di mea, fianai aino Allai
medurai ria nabi Yesayai kariri mea
fo wetarai ampa,
8 amani medu deyo,
‘Inontarai ninisa esomi we Yau na
eboromirawa arora,
wape na enemirorongfoi niayai
waroi weru Yaua.
9 Ene esomi we Yau fo wiro wefiea
kaha,
aunau etaunau we kaiwasa eto-
hong karirria fo mani,
inontarai nuneisa ene au-
nau fine terai,
wiro nehu aunau fine
kaha.’*”
10 Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa
bitoya foi ma medu wesa deyo,
“Metarami nari kaiwone tuti meta-
furai na mai.
11 Fiangno taukaharai na fino
taboromine to taenemifuisi afui
ne mani, wiro kia rarika we tata
ambori tamasi kahai na Allai aron-
greafo kaha, mae ne kawariai na
taborominei mandiei fo aino kia
rarika ne tuti wedaya tamasi kahai
na arongreafo ne.”
12 Ainanaya Yesusi ne inontarai er-
ariati fosa era weia tuti emadu wei
eteyo, “Daie, boitawana kahai we
kaiwo modura wa disang Farisifosa
paria?”
13 Yesusi yoa aha deyo, “Fitanta-
nang kiaio Dai na rorafaisi sanang
kaha fo mani, todoni kontaio fiating
tuti newafoi kiai rai, wiro kutea naya
kaha.
14 Wiro menemititou we Farisi-
fosa fanai, weo ea mani inontarai
euremifafao ewiwiaing kaiwasa
saine. Masino inontarai urengfafa
foi bingno weurengfafa manei mani,
ambori utau ruhiai tono kamirei bei
ki.”
15 Ainanaya Petrusi medu aha
deyo, “Daie, boikariri bau fiyiwan-
soai nini we amea.”
16 Yesusi medu deyo, “Mea kon-
taio metafu fiyiwansoai nini konta
kaharai e?
17 Wiro mewaitawana kahai we fi-
anai aino taukaharai na taborominei
biari to taenemifuisi mani ambori
takaheri sayarai aha ne ne? Finanai
wiro kia rarika na Allai urengreafo
we tata kaha.
18 Wape fianai aino kawariai na
taboromine, amani kaiwoariri fuba
tamaduri nei, finanai kawariai na
taenemirorongfuisi mandiei. Tuti fi-
nanai aino kia rarika we tata ne.
19 Weo na taenemirorongfuisi,
taenemitituai ne karirafo, tatohong
we tamung inontarai, tanai ria
wiwing ete mang siai, tamaninawa
funomai, tahamananapi, tapam-
pamu, tuti tatairiri inontarai siai.
20 Fi tonana ne aino kia rarika we
tata ne, wedaya tamasi kahai na Al-
lai arongreafo ne, mae tatampi tuti
tawarami taruaisi kaharai fo wiro
kia rarika we tata kaha.”

Wiwing Kanaani wiro Yahudi kahaio yoasoai na mai
(Markusi 7:24-30)

21 Mayeai Yesusi da weru katai
nani to katai na bendari Tirusi tuti
Sidoni.
22 Na nanai wiwing Kanaani manei
da we Yesusi ma, tuti medu wei
sahu deyo, “Sengne waune, Dauti ne
Kaisungne waune, aromuo yau! Weo
nehu kamitungfoi nuaninu karira
dohoni tuti dohonifo maraba paria.”
23 Wiwingfoi sahu tonanai ki wape
Yesusi fiobai borong kuteai wei kaha.
Ainanaya ne inontarai ewesuraya
mandu fosa era kefania etutani

* **15:4** Keluaran 21:17; Imamati 20:9 * **15:9** Yesayai 29:13

eteyo, “Daie bemi wiwingfoi da weru tatara. Weo i da ria tata mae kehobu paria fefe.”

24 Ampafe Yesusi yoa we wiwingfoi deyo, “Allai demi yau terai we inontarai Israeli fosa, weo ene tarai toyario domba niai weru ne bitoyafoi.”

25 Manamo wiwingfoi da kefang Yesusia tuti disang kapa awebuka mae medu deyo, “Sengne waune, fata yau!”

26 Ainanaya Yesusi yoa wei deyo, “Beng kahai we ka rotio mainenamai we arikangnesa we etangfo, ka aha kabioai we fiawerafosa aha fo.”

27 Manamo wiwingfoi yoa aha deyo, “Sengne waune, tarai, wape fiaweranesa kontaio etang roti nukahaio tarirawai na mejafoi aweufo kontai.”

28 Ampafe Yesusi medu wei aha deyo, “Wiwingwa wau, nemu roaso yau we Mananu Mampariri wa fuba paria. Ampafe fianai aino butang wea wa wobuai karirai ampa.” Tuti na tatofang kutu nanai kontaio ne kamitungfoi denteng.

Yesusi niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng
(Markusi 7:31-37)

29 Yesusi da weru katai nanifo, da wa werurang na nafareng na ruru Galilea foi. Tuti da wa dautai to wiwoi bei ayai minohi nai.

30 Ainanaya kaiwasa bitoya paria era wei ma, eha inontarai emaninang bitoya, amani inontarai era esoberaha fosa, mano euremifafa fosa, mano efaya fosa, mano eboromitamu fosa tuti mano emaninang siai wei fosa kontai. Kaiwasa fuba nani kiai ehasara eminohi na Yesusi awerengreafo tuti niarisa ebeng.

31 Ampafe kaiwasa fuba era ma nanisa epapuhung paria we ewati terai na euremireafo we inontarai anta eboromitamu fosa emadu aha, mano era esoberaha fosa era mimoya aha, mano efaya fosa etoa era, tuti mano euremifafa fosa ewati aha. Ampafe etaparanding Allaio inontarai Israeli fosa esomi wei foi.

Yesusi dohong fiang we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) fosa etampi
(Markusi 8:1-10)

32 Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosara, medu wesa deyo, “Arohuo kaiwasa bitoya nini paria, weo we rahida botorua fininai enayai na ninai pampang ria yau, tuti ene pari fiang we etang ampa. Ampafe imaya we yemisa etaraberasa na enemirorong kehabi to ene munu rorong fo aha kaha, weo nana mani ambori manea etawai na rang rabuang ki.”

33 Ainanaya Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, “Daie, na katai wewui tonina nei wori, tasobu fiangfeai fuba we demoya kaiwasa fuba nini rai e?”

34 Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beiru wa?” Eroa wei eteyo, “Itu tuti diang katui kutu maneiru teai kontai.”

35 Ainanaya Yesusi demi kaiwasa bitoya foi eminohi na kahofa nuwowongfo.

36 Mayeai kia roti itufo tuti diangfo sitoru, dohong mahikai we Allai. Ainanaya fioabau rotifo tuti diangfo, mayeai dohonaio ne inontarai ewesuraya mandu fosa, tuti etatorai we kaiwasa bitoya foi we etang.

37 Kaiwasa bitoya foi etampi paria emamosi, mayeai ne inontarai ewesuraya mandu fosa efanduhi fiang sea foi aha mani dang nawang fiabai itu sefang aha.

38 Kaiwasa fuba dampi nani mani, ewepiaura wering webea (4.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha.

39 Mayeai Yesusi demi kaiwasa bitoya foi etaraberasa to ene munufo aha, mae I tuti ne inontarai suraya mandu fosa etautai to wafeai tuti etafai to katai watai kefang we bendari Magadania.

16

Farisifosa tuti Sadukifosa etang-

goa Yesusi we niari fiainawia bei kariri mantauni
(Markusi 8:11-13)

1 Mayeai Farisi tuti Saduki manea era we Yesusi ma, we eweanggariri. Ampafe etutani we niari fiainawiai na rorafaisi bei wesa, ambori ewaitawanai we i mani da na Allai ma.
2 Wape Yesusi yoa wesa deyo, "Wofoi sawa mani mewati kafafe na rorafaisi berika, nana mani metaroanai meteyo kameai mani wo pia rai.
3 Tuti na kameaifo, wofoi dautai mewati rorafaisi berika tuti wekafafe paria, nana mani meteyo rahida nini weroharira rai. Mesawai paria we metaroang fi na rorafaisi tonanai, wape fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewaitawang metaroangna kaha.
4 Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we inari fitantumafeai we fiainawiai we mea kariri yau. Wape wiro inari fitantuma siai fea kaha, mae fianai aino mewaitawana na nabi Yunusia fo terai." Yesusi medua kai nanai da weru sara.

Yesusi deunau ne inontaraifosa we etanansiau wedua Farisi tuti Sadukifosa ene aunaufo
(Markusi 8:14-21)

5 Na kutu etafaia sobu ruru eneung dowei fo nanai, Yesusi ne inontaraifosa arahio earomioai we eha pari roti.
6 Na siari nanai kontaio Yesusi medu wesa deyo, "Mewaitawang weduarai tuti metanansiau we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi."
7 Yesusi ne inontaraifosa etarami medu tonanafo, emadu wawerasa eteyo, "Tarahio deitawanai we taha pari rotine ampafe medu tonanai nina."
8 Wape Yesusi deitawang kariri fianai aino emadura fo, ampafe medu wesa aha deyo, "Inontarai meroasoai turura kaha di mea. We fianie memadu wawera mea kariri meha pari rotife nina?
9 Metaroana kaharai e? Mearomiporo fitantuma raminde inari na roti ring fo we kaiwasa ewepiaura wering wering fosa (5.000) etangfo ampa ne? Tuti seafoi dang bayai beiru?
10 Tuti na roti itu fo we kaiwasa ewepiaura wering webea fosa (4.000) etangfo ne? Tuti ne seafoi dang nawang fuba beiru?
11 Todoni fino metafu nehu kaiwone na mai kahai nina? Wiro rotifo aino imadu kariria ne kaha, mae fi imadu kariria fo mani yeyo, metanansiau we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi."
12 Yesusi medu tonanai wesara fo, arahio ewaitawanai we fi deretawansa wea fo mani, wiro we ragio nari roti naya foi kaha, mae we Farisi tuti Saduki fosa ene aunaufo. [Weo etaunau we I mani wiro Allai demi we weMananu kaha fefe.]

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine
(Markusi 8:27-30; Lukasi 9:18-21)

13 Mayeai Yesusi da weru katai nani to katai kefang we bendari Kaisarea Filipi foi. Na nanai dutang bera ne inontarai erariati fosa deyo, "Kaiwasa bitoya foi emadu eteyo Kaisung Inontarai nei mani, mandoni dine?"
14 Ampafe eroa wei eteyo, "Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau, manea kontai eteyo nabio Eliai di wau, tuti manea kontai aha mani eteyo nabi Yeremiai di wau ete nabi siai fo manei di wau."
15 Ainanaya Yesusi dutang barisa deyo, "Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?"
16 Ampafe Simon Petrusi yoa wei aha deyo, "Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau, Allai mano darang we fitawafa foi ne Kaisung di wau."
17 Ainanaya Yesusi medu we Simoni aha deyo, "Simoni, Yonai antungne wau ne, wobu ne maine paria. Weo fianai aino modurai ninai, wiro inontarai batang manei dino deisaha kaiwo nanai we waune kaha, mae Dai na rorafaisi andino deisahara ne.

18 Ampafe imadurai we wau yeyo,
wau mani wonomu fino Petrusi,
nana mani neta we kamiei mitubaru.
Ampafe kariri kamiei inontaraifosa
enariri we ebaung ene munufo
sauwi fo ambori munufoi mitubaru,
yau kontaio ibaung nehu jematinei
na kamiei bonani [amani na kaiwo
tarai modura wa nanai]. Ampafe
mararehafoi ne mambiriufo kontai
ki wape wedayari sawa kaha.
19 Wauno ambori yohong rahutu to
Allai ne Mananu rorong fo ne aisufo
we wau ne. Ampafe fiani aino boia-
yarai na nunei mani, Allai na ro-
rafaisi kontai deiayarai, tuti fianai
aino roa weai na nunei mani, Allai na
rorafaisi kontaio yoa weai."
20 Ainanaya Yesusi deretawansa
we dohonao ewuwuai we kaiwasa
siai foi kariri i we weMananu Mam-
pariri fo fe.

Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori sodai dadirafo tuti mirehafo
(Markusi 8:31-9:1; Lukasi 9:22-27)

21 Na rahida bonani to fongna fo,
Yesusi meduraia kasau we ne inon-
tarai erariati fosa weo todoni kontaio
ambori da to Yerusalemi tuti sodai
dadira bitoya ria mano ewewafonia
fosa, imami baba fosa, tuti mantau-
nau Kaiwo Musai soi fosa. Tuti am-
bori emunia mireha, wape werahida
botoru aha mani, suwi na marareha
rorong foi aha ki.
22 Manamo Petrusi yabi berahi to
fui tuti suari deyo, "Sengne waune,
kadono Allai warasaya ne tonanafo
weru wau, ambori finanai wodaira
fanai."
23 Ampafe Yesusi deti berahai we
Petrusi tuti suari deyo, "Ro weruai,
wiro weSaminseni fanai. Weo nari
toyari Saminsenie, rurai we weang-
gari yau ambori itawai tuti inari
kariri Allai ne dawiane kaha fefe. Fi-
anai aino enemutituaita ne, enemu-
tituaitai kariri wau na weinontarai
batang, wiro kariri fianai aino Allai
enetituaita fo kaha."
24 Ainanaya Yesusi medu we ne in-
ontarai erariati fosa deyo, "Mandoni
dino deyo daria yau mani, deiaya
mantauni fi dohong weai na nunei fo,
tuti sodua ne aitabafoi, amani meine-
nang we sodai dadira kariri yau, tuti
daria yau pampang.
25 Weo mandoni dino de derara
mantauni ne ansengfoi sewa weru
daria yau mani ambori ne ansengfoi
wioru ki, mae mandoni dino na nufi
ninai enewawu yau awao wonohune
wedaya tarahi mireha kontai ki, i am-
bori sobu numainufo ki.
26 Weo manei yurai we sobu nunei
sentenang, wape ambori nuaninu-
foi wioru tuti sobu numainufo kaha
mani, we fianie yurai karerai nina?
Tuti fianai aino dohonai we yiwang
nuaninufoi nai aha fo?
27 Weo Kaisung Inontarai nei
ambori daraberahi to nunei aha ma
na Dai Allai ne sambewaraio dedai
fo tuti ne wewai rabuangfoi ma ki.
Rabuang bonani ambori dohong
fiembaitafo we mansiari-mansiari
kariri fi niari fo, beng ete karira.
28 Tarai, imadu we mea mau yeyo,
na mano metoari na nina ne mea,
manea wiro emarareha kahai paria
ewati Kaisung Inontarai nei darabe-
rahi weMananu na ne Mananu rorong
fo ma."

17

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo
(Markusi 9:2-13; Lukasi 9:28-36)

1 Werahida wonang aha mani,
Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti ne
tahatui Yohanesi suru, itorautai to
uai dedai bei nuwowongfo ayai. Na
nanai itomeiri sitoru kawurua.
2 Ainanaya na tantuma Yesusi
ne taraifoi yiwani siai aha na
itouremireafo. Urengfo sambewarai
toyari wo tuti ne ansung satara fo
bua karofaria kaiwewa.
3 Mayeai na tantuma itowati Musai
tuti Eliai uroa umadu riati.
4 Ainanaya Petrusi medu funomai
we Yesusi deyo, "Sengne waune,
mahikai paria we tanayai na katai
nini. Ampafe maya mani, inari
warumai botoru we muntoru, amani
bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei
we Eliai."

5 Petrusi doa medu tonanai mae,
na tantuma kafafe biua karofari
bei sea ma sorusa. Na kafafe
rorong fo rawafui bei medu deyo,
“Nehu Kaisungno enehuwawuti fi
dinini, andino kia enehurorong fine.
Metaramididauwi.”
6 Yesusi ne inontarai kia sitorufo
sitoru itotaramio rawafuifoi nanai
itotau aweu itorisang itorewomifo
na kahofafo we itomatai paria fefe.
7 Ampafe Yesusi da we sitorua
tuti suba warakehafoia disang sitoru
mae medu deyo, “Muntoroa bari
muntoru, muntomatai fanai.”
8 Mayeai itofoai itouremi itowa-
tia mani, itowati manei ahang kaha,
mae Yesusi meiri terai.
9 Itobiari na uai nuwowongfo
aweufo nanai, Yesusi deretawang
sitoru deyo, “Fianai aino anta
muntowatioai nanai, dohonao
muntoraisaharai we manei fe, mae
nayai kio Kaisung Inontarai nei suwi
na marareha rorong foi aha ma
akawuru wo.”
10 Yesusi ne inontarai kia sitoru
fo itorutang berahi aha itoreyo, “To-
nana mani we fiani e mantaunau
Kaiwo Musai soi fosa eteyo, todoni
kontaio Eliai da fafong ma akawuru
wo?”
11 Ampafe Yesusi yoa we sitoru aha
deyo, “Tarai, Eliai ambori da ma we
meinenang maino fifiani kontai ki.
12 Wape imadu mau yeyo, Eliai da
kawuru ma ne, wape inontaraine
etaroansoi kaha tuti enari kanggani
kariri ene etawiafo. Kaisung Inon-
tarai nei kontai ambori sodai dadira
tonanai na ewarami rorong fo kontai
ki.”
13 Yesusi medu tonanaia fo, arahio
ne inontarai kia sitoru fo itowait-
awanai we fianai aino medura fo,
medu kariri Yohanesi mano webap-
tisi kaiwasa foi.

Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni manei denteng
(Markusi 9:14-29; Lukasi 9:37-43)

14 Yesusi tuti ne inontarai kia sitoru
fo itorarabera sitoru to kaiwasa
bitoya foia nanai, inontarai manei
da we Yesusia tuti disangkapa awe-
bukafo na arongreafo.
15 Tuti medu wei deyo, “Sengne
waune, aromuo nehu kaisungfoi wo,
i sodai maninangno kerira paria.
Maninang ureng marareha arora
foi dohoni wana mani, ne taraifoi
tiapa beyari tuti kawawuai tipu na
borongfo. Wedaya ea mani saukaha
adia rorong fo tuti to mereha rorong
fo.
16 Ikari kawuru to nemu inontarai
eraria wau nesa ampa, wape wiro
ewemambiriu we enariri denteng
kaha.”
17 Ampafe Yesusi medu we ne in-
ontaraifosa deyo, “Meai arana ne?
Kaiwasa fuinini mea, tarai weinon-
tarai meroasoa di mea kaha tuti
mera sarawai. Inai rahang mea tuti
itawang yau we mea pari kidoni wori
meroasoai ki? Meha arikangwai
ma.”
18 Na tapapa Yesusi sua nuaninu
karira foi ambori da to boriei weru
arikangfoi, tuti na kutu siari nanai
kontaio denteng.
19 Mayeai Yesusi ne inontarai er-
ariati fosa titousa era weia, etutang
bera Yesusi aha eteyo, “Daie, todonie
amebiriu we ametata nuaninu karira
foi kahai ninai?”
20 Yesusi yoa wesa deyo, “Fio
wedaya mebiriu we metata nuaninu
karira nani kaha ne mani, wiro
meroasoai turura kahai. Weo tarai,
imadu we mea mau yeyo, sawi
bongnei mani ketui paria, wape
masino meroasoawa fuba kariri sawi
bong bei mani, memadu we uai bei
we tifatingna doari na katai siai bei
mani, nana mani karirai ki. Tuti
fitantuma todoni feai kontaio menari
ki. [
21 Wape nuaninu karira ne tarai
tonina nei mani, metatari na mewe-
nadi tuti mewepuasa terai.”]*

Yesusi deikariri kariri mirehafo aha
(Markusi 9:30-32; Lukasi 9:43-45)

* **17:21** Na reraung beiru teaio esoi riwanai kariri buku Matiusi fo obu arawangno 21 nini ne, wape tarahi na ne asli pari fo arawang bonini wiro obui kaha.

22 Na rahida bo Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa efanduhisa na Galileafo, medu wesa deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori etawayani to mano eharira fo ewarami rorong fo ki.
23 Tuti emuni mireha, wape rahida botoru foi ambori suwi aha ki.” Ampafe ne inontarai erariati fosa enemirorong fituayai paria.

Yesusi biai doi pajaki we Sempaisi ne Munufoi

24 Na rahida bo Yesusi tutu ne inontarai erariati fosa era wa sobu bendari Kapernaumi fo, na siari nanai mano efanduhi pajaki we Sempaisi ne Munufoi manea, era we Petrusia etutang berahi eteyo, “Nemu Mantaunaufoi biai pajaki we Sempaisi ne Munufoi ete bireri e?”
25 Ainanaya Petrusi yoa wesa deyo, “Yo, biai kontai.”
Ampafe na kutu Petrusi daraberahi to munu Yesusi minohi nai foia fo, Yesusi dinteuwi deyo, “Simone, enemutituai tofino? Mandoni dino biai pajaki ete barasteng we mananu nunei sa ne? Mananufo ene inontarai ene katai na nana fosa ete inontarai aiseio enayai na nana fosa re?”
26 Petrusi yoa deyo, “Inontarai aisei nesa.”
Ampafe Yesusi yoa deyo, “Tonana mani mananufo ene inontarai bitoya fosa wiro ebai kaha.
27 Wape ambori enemirorong pirahai we tata kaha mani, ro to ruru rausia we tukai nai. Ro arau mani diang mano foti reantenang wai mani, doi nayai na borongfe wa. Ampafe fobai borongwai tuti ka doi nanai ma we bai pajakio etutang wea fo nayai. Doi nanai demoyarai we bai pajaki we wau tuti yau nayai.”

18

Mandoni dino fiabai na Waidani ne (Markusi 9:33-48; Lukasi 9:46-48, 17:1-2)

1 Na rabuang bonani Yesusi ne inontarai dirisa fosa era wei ma, etutani eteyo, “Daie, mandoni dino fiabai sewa na nemu weMananu rorong fai ne?”
2 Ainanaya Yesusi sahu arikang katui manei ma tuti dohonia doari na earomireafo.
3 Medu wesa deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, mandoni dino wiro yiwang enerorongfoia ne tarai kariri arikang katui nini kaha mani, wiro suai to Allai ne Mananu rorong fo kaha.
4 Tonana mani, mandoni dino yiwang enerorongfoi tewawa kariri arikang katui nini mani, andino fiabai sewa na nehu Mananu rorong fai ne.
5 Mandoni dino demang we arikang tonina nesa na mai na wonohune mani, wenanai demang we yau kontai.
6 Wape mandoni kontai, andino wedaya inontarai toyari arikang fininisa, amani mano eroaso yau nesa manei, niari sasari, nana mani ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanang rausi.
7 Karira pari we inontarai na nuneisa weo fi wedaya enari sasari fo bitoya paria. Tarai, we finanai kawariai na nunei, wape mano wedaya inontarai eroaso yau ahang kaha mani, sodai ne karirafo paria.
8 Masino waramuwa ete awemuwa wedaya sasari we wau mani, ferangkutuai tuti kobioi weru wau. Weo ne beng sewa we wau fo mani, wobu numainufo na waramu ete awemu kaburufo, weru waramu tuti awemu fo nayai masi wape taukaha Adia danggararu we fitawafa foi fo.
9 Tuti masino uremuwa wedaya sasari we wau mani, ketafatini kobioi weruai, weo ne beng sewa we wau mani wobu numainufo na uremu boyari fo weru uremufo unayai ruhiai wape ambori taukaha Sorohao Adia rorong foi fo.”

Fiyiwansoai kariri domba niai (Lukasi 15:3-7)

10 “Metanansiau we dohonao mesahutawang inontarai katui ninisa manei fe, weo wewaio ewaitawang weduasa fosa enayaia mutu na Dai Allai urengreafo pampang. [

11 Weo Kaisung Inontarai nei da
ma we feriri inontarai era saiworua
fosa.]*

12 Menemitituai tofino? Manei ne
domba ewepiaring, manamo manei
da sarawai ampafe niai, nana mani
dohong todoni rai? I wiro niayai
deitawang ne domba ewemansiri
konta reti piaring fosa ahang kaha,
mae todoni kontaio sawing ne efau-
fosa enayai na wiwoifoi mae da sera
we mansiario niai foi.
13 Tuti tarai, imadu we mea mau
yeyo, masino sobui aha mani, pi-
raisefo fuba sewa aha weru piraise
we ne efauo enai kaha fosa.
14 Dai na rorafaisi kontai ne tarai
tonana. Miaya we inontarai katui
toyari arikangfesa ninisa manei niai
werui kaha."

Tane doroi dohong sarawai we tata mani, tatohong fiani wei aha e?

15 "Mane nemu doroi manei niari
sarawai we wau mani, ro wei tuti na
titou muru teraio wuari boinawi we
fi sarawaio niari nanai. Masino tarao
wau mani, wobui we nemu doroi
dine nariai aha.
16 Wape tarao wau kaha mani, ka
nari inontarai itowemandu ete man-
toru teai aha we ambori itomad-
uairai kariri ne kaiwo mumadura
wa kontai ampafe na fifiani kontaio
wiro enemiwawera weai ahang ka-
hai, mae tarai dohong sarawai.
17 Mae masino tarao sitoru konta
kaha mani, ka kaiwofo aha modu-
rai na jemati earomireafo aha. Tuti
masino taraosa konta kaha mani,
wahui we i inontaraio deroanso Allai
kaha dine, ete toyari wefianduhi pa-
jaki we parenta Roma foi dine.

18 Tarai, imadu we mea mau yeyo,
fianai aino na nunei meteyo enari
fanai, Allai kontai yoa weai tonanai
na rorafaisi. Tuti fianai aino meroa
we enari na nunei, finanai Allai yoa
weai kontai na rorafaisi.
19 Tuti meroasoai kontaifa weo, na
nufi ninai uwemandu na mea uen-
emirorong boyari we fieai tuti uwe-
nadi urutang tutirai we Dai na ro-
rafaisi, nana mani todoni kontaio Dai
yoa we une nadi nani ki tuti dohong
karirai ki.
20 Weo na doni kontai uwemandu
ete mantoru itofanduhi itoru na
wonohune mani, na nanai inayai
rahansa kontai."

Fiyiwansoai kariri oiai inontarai siai ne sasarifo

21 Mayeai Petrusi da we Yesusi ma
tuti dutani deyo, "Sengne waune,
masino nehu doroi manei niari
sarafieai pampang we yau, nana
mani paria webeiru yeiai ne sarawai
nana ne? Paria sobu we beitu e?"
22 Yesusi yoa wei deyo, "Bireri.
Imadurai mau yeyo, wiro webeitu
tera kaha, mae wepiatorua sura we-
beitu aha tuti sewa nanai aha.
23 Weo Allai ne weMananufo mani,
ne tarai kariri mananu manei deto
kariri ne doio ne mangfata baba fosa
eha fo.
24 Rahida bo deto kariri ne doifo
nanai, ne mangfata erufi wei fosa
eha mangfata mano kia ne doi foi ma
doari na arongreafo. Wenani kia doi
bitoya paria (10.000 talenta†) wape
wiro biaita kaharai.
25 Wemambiriu we yiwang ahang
kaha ampafe mananufoi dohong
kaiwo we ehari tuti ne wiwing, ne
arikang, tuti ne ra minohi tutiri foi
kiai we etawayanai, ambori doifo we
yiwang ne doi kia fo nai aha.
26 Ainanaya mangfatafoi disangkapa
awebuka na mananufoi arongreafo,
mae dutanai paria deyo, 'Daie, kadeo
bohong rahida we yau wo ambori
iriwang nemu doine ki.'
27 Mananufoi aroi ampafe deiairi
we wiro yiwang ne doi kia fo ahang
kaha tuti sawini da wa.
28 Mangfatafoi da to boriei weru
munu mananu foia nanai, tate ne
maniwowirio wemangfata kontai

* **18:11** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha. † **18:24** Doi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi. ‡ **18:28** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

manei. Mangfata mano siai nani
kia ne doi fuba turura kaha, amani
doi dinari‡ piaring (100 dinar) mae
biaita kaharai. Ampafe yutawang
mangfata kia ne doi dinari piaring
nani tuti yukota rahanang mae medu
wei deyo, 'Bai kahai nehu doiwa.'
29 Ainanaya mangfata mano
mandu foi disangkapa awebuka
aweu wiatai na arongreafo mae
medu deyo, 'Maniwowire, bomang
kuteai ambori iriwang nemu doiwa
ki.'
30 Manamo mangfata mano ne
doifoi nani medu wei deyo, 'Ye
yemang aha kaha.' Ampafe demi
ne inontarai eharia esoari to aitamu
rorong foa wiatai nai paria yiwang
ne doifoa kai.
31 Fianai aino mangfatafoi niari to-
nanai we ne doroifoi nanai, mang-
fata siaio erufi kontai we mananu-
foi manea ewatioai, ampafe enemi-
tituai weai paria dohona mani era
wa eteisaharai we mananufoi kariri
fianai aino ene doroi mangfatafoi
niari nanai.
32 Ainanaya mananufoi sahu ne
mangfata niari tonana foi ma medu
wei deyo, 'Wau mangfata woipaya di
wau! Nehu doi bitoya paria ka fo
yeiairai we wiro baitai ahang kaha,
weo ro ma womi na arohureane we
yohong rahida we waufo.
33 Todonie arohu wau tonanai,
wape wiro aromu nemu doroifoi
kariria kahai nina?'
34 Mananufoi kesou paria ampafe
demi ne mangfatafosa eha inon-
taraifoia etohoni to mano eru aiboi
fosa ewarami rorong foa, pariao biai
bera ne doi anta kiari kiai fo."
35 Yesusi medua kai mani deitu-
arai deyo, "Kariri fianai aino man-
anufoi niari we mangfata seipaya foi
nanai, mea kontai masino meteiai
mene doroifosa na menemirorong
mesi kahai tonana mani, Dai Allai na
rorafaisi kontai ambori niari tonanai
we mea kiai ki."

19

Yesusi deunau kariri mang dira binengfoi
(Markusi 10:1-12)

1 Yesusi medu deunau kariri fi fuba
nani kiaia nanai, da weru Galilea to
nu Yudea foi na waya Yardeni dere-
ung dowei fo awaru.
2 Kaiwasa bitoya era riati, tuti na
wana niari mano emaninang fosa
ebeng aha.
3 Ainanaya Farisifosa era kefang
Yesusia we eweanggariri, amani etu-
tani ambori deiai Hukumi Musai soi
fo. Ampafe etutani eteyo, "Kariri
tane hukumi agama nei mani, mang-
foi dira binengfoi funomai tonana rai
e?"
4 Yesusi yoa wesa deyo, "Metatorai
na Sempaisi ne Kaiwofo kawuru
ampa we na reantenang Allai niari
inontaraine tata fo, niari manei
wemang tuti manei wewiwing fo
ampa.*
5 Tuti Allai kontai medu deyo,

'Nanai wedaya mangfoi ambori saw-
ing inang tamang suru tuti we-
boyari ria ne wiwingfoi,
ambori ne tarai toyari une tarai
boyari.'*

6 Doni wiro uweboru ahang kahai
mae uweboyari. Ampafe fianai aino
Allai fianduhiai weboyaria fo, wiro
inontarai manei kia tateraifa fanai."
7 Ainanaya Farisifosa etutang bera
Yesusi aha eteyo, "Tonana mani we
fianie Musai dohongno hukumi deyo,
mang manei dira binengfoi mani do-
hong te surati dirari foi we binengfoi
tuti demi da werui nina?"
8 Yesusi yoa wesa deyo, "Musai
dohong kaiwofo tonanafo mani,
weo deitawanai we menumikamiei
mitubaru tuti dadira paria we
metaramididau kaiwo aunau fo, ai
wedaya mani Musai soi kaiwo kariri
metira mene wiwingfosa tonanafo
nina. Wape na reantenang Allai
niari inontaraine tata fo, wiro tonana
kaha.

* **19:4** Kejadian 1:27 * **19:5** Kejadian 2:24

9 Wape imadurai mau yeyo, mandoni dino dira binengfoi mae binengfoi wiro dena ria mang siai kaha, ainanaya dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo."
10 Ampafe Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei eteyo, "Masino mang tuti binengfoi mani une tarai tonana mani, denteng sewa mani tarirau fanai."
11 Yesusi yoa deyo, "Wiro inontarainesa kiai eroa we kaiwo memaduarai nana kaha, manta mano Allai dirisa tonanai tera fosa ansaino enari kariria ne.
12 Weo inontarainesa, manea wiro erirau kaha, weo etaubau enumi ma fo ene tarai tonanai, wape manea aha mani, erirau kahai weo fieai ete inontarai siai manea enarikanggani eawemi rorong fo ambori wiro ewemambiriu we erirau kahai tonanai. Tuti manea aha mani erirau kahai we mantaungsa ehutuai tonanaifa we wiro erirau kaha, ambori ehasau we erurai erufi we Sempaisi na ne Mananu rorong fo terai. Mandoni dino wemambiriu we tefu kaiwo nina mani, tefuraia."

Yesusi mioang arikang
(Markusi 10:13-16; Lukasi 18:15-17)

13 Ainanaya, inontarai manea eha ene arikang manea ma, weo eteyo Yesusi yuai warangfoa wasausa tuti wenadi mioansa. Wape Yesusi ne inontaraifosa esuasa.
14 Ampafe Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, "Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne."
15 Ainanaya yuai warangfo wasausa tuti mioansa. Mayeai da to katai bei siaia.

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo
(Markusi 10:17-31; Lukasi 18:18-30)

16 Rahida bei inontarai manei da we Yesusia tuti dutani deyo, "Dai Mantaunaune waune, fi beng fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?"
17 Yesusi yoa deyo, "We fianie butang yau we fianai aino bengfo ninai? Mansiari kawuru andino denteng ne. Wape boyo wobu numainufo mani, bohong kariri te Allai ne Kaiwo dohonai we tatohong kariria fo."
18 Inontaraifoi dutang Yesusi aha deyo, "Kaiwo bo dotu todoni fo?"
Yesusi yoa wei aha deyo,
" 'Wiro mung inontarai fanai,
wiro bena ria wiwing siai fanai,
wiro komananapi fanai,
wiro binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai.
19 Womi we nemu dai tuti nemu ai,'*
tuti,
'Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera wau wa.'*"
20 Bariboaifoi yoa deyo, "Kaiwoariri fuba nani yohong karirai kawurua kai ampa, ne doni aino inari tara ne?"
21 Yesusi medu wei aha deyo, "Ampafe boyo mosi na munohi toa fo we wobu numainufo mani, ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau."
22 Inontaraifoi tarao kaiwo Yesusi medurai wei tonana fo, wiro doari ahang kahai mae da weru katai nani na enerorongfoi fituayai paria, we ne rafoi bitoya paria fefe.
23 Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, "Yeisaharai we mea weo mawa kahai we inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fo ki.
24 Kontai yeisaharai we mea, weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu Rorongfe fo."

* **19:19** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20 * **19:19** Imamati 19:18

25 Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu fosa etaramio kaiwofo nanai
epapuhing paria, tuti emadu we
Yesusi eteyo, “Tonana mani, man-
doni dino mesi we sobu faririfo ne?”
26 Ainanaya Yesusi seitesa mae
medu wesa deyo, “We inontarainesa,
erurai na mantaungsa kontai mae
esobua kahai arora wa, wape we
Allai mani, fifiani kontaio mawa
arora wei.”
27 Ainanaya Petrusi medu deyo,
“Daie, boti fifiani kontaio ametaw-
inaifa tuti ameraria wau, ampafe fi-
ani aino amesobuai ria wau ne?”
28 Yesusi medu wesa deyo, “Tarai,
imadurai we mea mau yeyo, na
rahida bo nu weworu Allai niariri
aha foi da ma mani, Kaisung Inon-
tarai nei ambori minohi na ne kadera
mananuo sambewara dedai foi ki.
Tuti mea kontai, nehu inontarai
mewesuraya manduo meraria yau
nini mea, ambori meminohi na
kadera suraya boru fo kontai ria
Kaisung Inontarai nei, tuti mehutu
kaiwo kariri riria Israelio suraya
boru fo ki.
29 Tuti inontarai mandoni da weru
ne munufoi ete ne doroi mang foi
ete doroi wiwing foi ete tamana ete
inana ete ne arikangfosa ete ne kaho-
fafo, weo daria yau fo, ambori sobu fi
sobuai ria Allai fo fuba webepiaring
sewa aha weru ne sobuai na nuneifo
ki, tuti sobu numainufo.
30 Wape kaiwasa bitoyao na nunei
ninai ewefonia fosa ambori enai to
kurumifui ki, mae mano na nunei
ninai enai to kurumifui fosa ambori
ewefoniai ki.*”

20

Yesusi medu yiwansoai kariri weenari romi angguri

1 Yesusi medu aha deyo, “Allai ne
Mananu rorong fo mani ne tarai
toyari fiyiwansoai nini. Inontarai
manei ne romi angguri bei. Kameai
kutung doari da kameai sera we in-
ontarai we erufi nai.
2 Sobu inontaraifo maneara, tuti
medua futuai riasa we biai we man-
siari rahida bei mani, doi dinari bei,
nana mani doi mai we ne fiembaitai
rahida bei. Ainanaya demisa era wa
enari ne romi angguri foia.
3 Mayeai araha ureng indeatara
mani, inontarai ne romi angguri
foi da nariai aha tuti deti inontarai
manea enai funomai na kondiro-
rafoi.
4 Ampefe medu wesa deyo, ‘Mea
kontai mera wa menari nehu romi
angguri foi, tuti ibai mea fianai aino
mai kariri fi meru fo ki.’
5 Ampafe era wa. Mayeai araha
ureng suraya boru tuti araha ureng
botoru aha, inontarai ne romifoi da
sera we inontarai nariai aha.
6 Ramindena araha ureng ring
mani da nariai aha to kondirorafoi
tuti deti inontarai siai manea enai
nai wape enari fiea kaha, ampefe
medu wesa deyo, ‘We fiani meru fiea
kahai, mae meminohi funomai na
kondiroranei rahida bei sentenang
nina?’
7 Emadu wei eteyo, ‘Wiro manei
dohong fieai we ameru kaha.’
Ainanaya medu wesa deyo, ‘Tonana
mani mea kontai mera wa merufi na
nehu romi angguri foi.’
8 Ramindenara mani mano ne romi
angguri foi medu we ne mandorifoi
deyo, ‘Wahu inontarai erufi we yau
wasa ambori baisa, amani na mano
erufi wefuia wasa paria sobu mano
erufi na kameai wasa.’
9 Ampefe mandorifoi biai doi di-
nari bosiawarai we inontarai erufi
na ramindena araha ureng ring fosa.
10 Ainanaya inontarai erufi na
kameai fosa, ewaitarahio esobu doi
fuba sewa mano erufi na ramindena
fosa, manamo ea kontai esobu doi
dinari bosiawarai.
11 Esobu ene doifo mani, ehasou
tuti ehutu mano demisa erufi wei foi
na enemirorongfo.

* **19:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

12 Eteyo, ‘Eh! Todoni fino amerufi
maraba paria we rahida bei sen-
tenang, tuti wonei sina amea na
kameaifa paria sobu ramindena,
wape bai amea mai kariri mano era
wefuiai ma erufi we araha ureng
boyari kawuru fosa ninai?’
13 Manamo mano ne romi foi
medu we inontarai nanisa manei
deyo, ‘Maniwowire! Wiro inari
fisarawafeai we wau kaha. Weo
tumadu ruhiai kawuru ampa we rufi
we yau ne, ambori ibai wau rahida
bei mani doi dinari bei.
14 Ka nemu doiwa tuti ro wa. Weo
yeyo ibai mano yufi wefuai pari nini
doi dinari bei kariri ibai wau ninai
kontai.
15 Weo fianai aino nehu ne, nehu
mambiriu we yeyo yohonai todoni,
kariri nehu awiafo. Ete enemuro-
rong pirahai we warahu takahetuai
funomai tonanafo ne?’ ”
16 Ainanaya Yesusi medu tuarai
aha, deyo, “Tonanai kontai inontarai
ewefonia fosa ambori enai to kuru-
mifui ki, mae mano enai to kurumifui
fosa ambori ewefoniai ki.”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo
(Markusi 10:32-34; Lukasi 18:31-34)

17 Rahida Yesusi tuti ne inontarai
ewesuraya mandu fosa era to ben-
dari Yerusalemi ayai fo, era wa
mairabuang mani, fianduhisa mae
medu wesa deyo,
18 “Metarami ma. Nina mani,
tara to Yerusalemi ayai finina. Na
wanai Kaisung Inontarai nei ambori
manei dewayani we imami baba fosa
tuti mantaunau Hukumi Musai soi
fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi
marareha fo wei ki.
19 Kontai etohoni to inontaraio
etaroangno Allai kaha fosa we am-
bori eteiberahi, erarubati na wai, tuti
epahui na aitabafoi. Wape rahida bo
botoru foi, ambori suwi aha ki.”

Yakobusi tuti Yohanesi uinami dutang Yesusi we fieai
(Markusi 10:35-45)

20 Mayeai Zebedeusi binengfoi tuti
ne kaisungfo suru, amani Yakobusi
tuti Yohanesi, itora we Yesusia.
Disangkapa awebukafo na Yesusi
arongreafo tuti dutani we fieai.
21 Yesusi dutang wiwingfoi deyo,
“Aie, fianai butang wea ne?” Wiwing-
foi medu we Yesusi deyo, “Moduraia
futuai we yau, we rahida ru wang
Mananufo mani, bohong kataio mai
fo we nehu kaisungne suru, amani
manei minohi na waramu domoya
wai tuti manei na waramu dowei
wai.”
22 Yesusi yoa we suru deyo,
“Muwaitawang fianai aino muru-
tang weai nina kaha. Weo mubiriu
we murunung nano fi dadirao yu-
nung nai nei e? Mubiriu we musodai
dadira ambori isodairi foi konta rai
e?” Uroa ureyo, “Aubiriu wea rai.”
23 Yesusi medu we suru deyo,
“Nehu dadira nani murunung nai
kontai. Nehu dadira nanai musodairi
rai. Wape kariri mandoni dino
ambori minohi na enehung domoya
nei tuti na enehung dowei nei mani,
yau wiro ikutu kaiwo kariri nana
kaha. Katai nani Allai meinenami
we inontarai kawuru ampa, amani
mano diri suru kawuru we uminohi
na nanaia fo.”
24 Yesusi ne inontarai ewesura
mano wei fosa etarami finanai am-
pefe ehasou mambetahatuifo suru
paria.
25 Mae Yesusi sahu kipasa ma,
medu wesa deyo, “Mewaitawanaifa
weo na kaiwasa etaroang Allai kaha
fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano
ewenunggamiei we ene parentanei
enari kanggani ene kaiwasafoi. Tuti
mano ewewafoniai fosa etanggewa
ene kaiwasafoi na tapapa.
26 Wiro mene tarai tonana kaha,
mae mandoni dino deyo fiebai sewa
na mea fo mani, todoni kontaio we-
mangfata we mea.
27 Tuti mano deyo wefoniai na mea
fo mani, todoni kontaio wewoming
we mea akawuru wo.
28 Toyari Kaisung Inontarai nei
kontaio wiro da ma we mefatari
kaha, mae we fiata mea tuti we do-
hong ne taraifoi we feriri kaiwasa
bitoya foi.”

Yesusi niari inontarai uremifafa mandu uwati
(Markusi 10:46-52; Lukasi 18:35-43)

29 Rabuang bo Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era weru bendari Yeriho fo mani kaiwasa bitoya era ria Yesusi.
30 Tete inontarai uremifafa mandu uminohi na rang dereungfo na katai nani. Utaramioai we Yesusi da na nanafo usahu ureyo, "Sengno Dauti ne Kaisungne wau, aromuo auru!"
31 Kaiwasa bitoya fosa esua suru we unemboru, manamo wiro utantumasa kaha, mae usahu mambiriu aha ureyo, "Sengno Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo auru!"
32 Ainanaya Yesusi doa ukai tuti sahu suru ura weia tuti medu we suru deyo, "Fianai aino mureyo inari we muru ne?"
33 Inontaraifo suru uroa we Yesusi ureyo, "Daie, aureyo auwati."
34 Yesusi aro suru paria ampefe yuai warangfo waratawang uuremifo, na kutu nanai kontai uremifo tabau uwati. Ainanaya uraria Yesusia.

21

Yesusi suai to bendari Yerusalemi
(Markusi 11:1-10; Lukasi 19:28-38; Yohanesi 12:12-15)

1 Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage na wiwoi Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwemandu ura fafong.
2 Medu we suru deyo, "Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai manei doari na nanai tuti antungfoi. Murehuwi ambori muka suru we yau ma.
3 Inontarai manei medu fieai we muru kariri fio munari nina mani, mumadu wei mureyo, 'Sengnei dino demi auru auka suru weia ne,' tuti yoa we muka suru ki."
4 Finanai kawariai ambori Sengnei ne Kaiwo nabifoi meduraia fo wetarai, amani,
5 "Boiririaifa we Kadawing Sioni foi,*
'Mewati! Mene Mananufi da we mea ma ne,
I enerorong tewawa tuti dautai na keledai manei,
amani keledai antung dine.'
„*
6 Ainanaya Yesusi ne inontaraifo suru ura wa tuti unari kariri Yesusi ne kaiwo dererai we surua fo.
7 Uka keledaifoi tuti antungfoi we Yesusia mayeai ne inontaraifosa etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafo suru, tuti Yesusi dautai ayai minohi sau keledai antungfoi.
8 Kaiwasa bitoya paria eha ene ansungfoa ehafarai na rangfoi, manea kontai eharai ai totua fo tuti ehafarai kontai na rangfoi, ambori emaranding rangno Yesusi da nai foi.
9 Kaiwasa bitoyao era na Yesusi arongfo tuti kurung fosa esahu eteyo,
"Hosana! Fiai fuba we Dauti ne Kaisungnei.
Moanafeai we Mano da na Sempaisi wonong ne!
Hosana! Fiaifeai we Allai na katai dedai!"*
10 Yesusi suai to bendari Yerusalemi afui nanai, bendarifoi niukuayai paria na kaiwasafoi, etutang waweraasa we Yesusifo eteyo, "Inontarai mandoni dinini?"
11 Kaiwasa bitoya foi eroa eteyo, "I mani, Yesusi, nabio na bendari Nazareti na nu Galilea foi dine."

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi
(Markusi 11:15-17; Lukasi 19:45-46; Yohanesi 2:13-16)

12 Ainanaya Yesusi suai to Allai ne Munufoi rofongfo tuti data kaiwasa mano etawayangfi tuti mano ewaworifi na nana fosa. Bebari ene mejao eriwang doi naya fo tuti kaderao mano etawayang muntung we korbani fosa eminohi naya fo.

* **21:5** Kadawing Sioni foi mani kaiwo neta weai we 'kaiwasa na bendari Yerusalemi fo.' * **21:5** Zakariai 9:9 * **21:9** Masmuri 118:26 * **21:13** Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11

13 Tuti medu wesa deyo, “Na Allai
ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu
tonina:
‘Nehu Mununei ahui we munuo
wenadi nai,’*
wape menariri wemunu man-
anapia.”
14 Inontarai euremifafa tuti es-
oberahai fosa era wei to Sempaisi ne
Munufoia, tuti niarisara ebeng.
15 Wape imami baba fosa tuti
mantaunau Kaiwo Musai soi fosa
ewati kahai fitantuma Yesusi niari
fo, kontai etaramio arikangfosa
esahu na Sempaisi ne Munufoi eteyo,
“Hosana! Fiaifeai we Dauti ne
Kaisungne wau!” ampefe enemiro-
rongfoi kerira Yesusi paria.
16 Ainanaya emadu wei eteyo,
“Taramuo arikangnesa kaiwo
emadurai nina e?”
Yesusi yoa wesa deyo, “Yo,
tarahuoa to! Wape mea mani,
metatorai na Sengnei ne Kaiwofo
kaharai e? Kaiwo dotu tono:
‘Na arikang eawemifang bararika
fosa tuti arikang baba fosa,
Wau moinenang fiaifo na
eboromifo kawuru ampa.’*”
17 Ainanaya Yesusi da werusa, da to
munue Betania tuti dena na wanai.

Yesusi deikanggani ai urungfoi
(Markusi 11:12-14, 20-26)

18 Kamiai kutungfo Yesusi daraber-
ahi to Yerusalemi aha, tuti na rang
rorong fo wewisi.
19 Kefang we rangfoi nanai deti
ai urung rowei, ampefe da wa de-
tioi, manamo aifoi webong kaha mae
wereraung terai. Ampafe deikang-
gani aifoi deyo, “Aine wau, wiro
webong ahang kahai we fitawafa.”
Na tatofang kutu nanai kontaio aifoi
reraung siamorang tuti memasara.
20 Yesusi ne inontaraifosa epapuhing
paria we ewati fi Yesusi niari nana
fefe. Etutang wawerasa eteyo,
“Todoni ai reraung siamorang tuti
memasa sikerawa nanai?”
21 Yesusi yoa wesa deyo, “Tarai,
imadurai we mea mau yeyo, meroa-
soai tarai tuti menemirorong soriru
kaha mani, fianai aino inari we ai
urung fininai ambori menari kon-
tai ki, tuti wiro nanai tera kaha,
mae memadu we uai nini meteyo,
‘Tuwera weru katai nini tuti taukaha
rawanang rausi!’ nana mani finanai
karirai.
22 Meroasoa mani, fianai aino
metutang weai na mewenadi we
Allai fo, mesobuai ki.”

Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo
(Markusi 11:27-33; Lukasi 20:1-8)

23 Ainanaya Yesusi daraberahai to
Allai ne Munufoi, amani suai awafui
deunau na munu rofongfo. I doa
deunau mae imami baba fosa tuti
inontarai ewefoniai we Yahudi fosa
era wei ma tuti etutani eteyo, “Na
mandoni wonongne tuti ne mambiri-
une nari fi bitoya tonina fenina? Tuti
mandoni dino yuai wau we nari fini-
naifa ne?”
24 Yesusi yoa wesa deyo, “Yau kon-
tai yutang bera mea we fieai, tuti fi-
nana meteisaharai we yau mani, am-
bori yeisaharai kontai we mea kariri
na mandoni dino yuai yau we inari
fininaifa ne ki.
25 Meteisaharai we yau, weo
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
foi mani, mandoni dino yuaisi we
webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai
ete inontarai nunei manei e?”
Imami baba fosa tuti mano ewefo-
niai we Yahudi fosa emadu karirai
wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Al-
lai dino yuaisi we niari finana ne,’
nana mani ambori dei we tata aha
ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie
wiro meroaso Yohanesi kahai nina?’
26 Wape tateyo, ‘Inontarai batang
manei andino yuaisi ne,’ nana mani
tamatai kaiwasa bitoya foi we ema-
muna we tata ki, weo eroasoai we
Yohanesi mani nabi manei dine fefe.”
27 Ampefe eroa we Yesusi eteyo,
“Ameserawawerahai.” Ainanaya
Yesusi medu wesa deyo, “Tonana
mani yau kontai wiro yeikaririai we
mea kaha weo mantei dino yuai yau
we inari fi bitoya nini faini.”

* **21:16** Masmuri 8:2

Fiyiwansoai kariri kaisung mandu

28 Yesusi medu deyo, “Menemituai tofino: inontarai manei ne kaisung mandu. I da wa deisaharai we ne kaisung fuba foi deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’
29 Arikangfoi yoa deyo, ‘Bereri, imarira,’ wape mayeai detua berahi paria we kaiwo medu we tamanai tonana fo tuti da wa yufi na romifoia.
30 Ainanaya wawafoi da we ne arikang fui foi aha medu wei deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’ Arikang fui foi yoa we tamanai deyo, ‘Yo, Daie ira ki,’ wape wiro da kaha.
31 Na arikangfo suru mantei dino dohong kariri tamang ne kaiwofo ne?”
Eroa we Yesusi eteyo, “Mano fuba foi.”
Ampefe Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we me mau yeyo, inontarai efanduhi pajaki we Kaisari tuti wiwing diru nesa ansaino esuai fafong to Allai ne Mananu rorong fo, mae mea mani bireri rai.
32 Weo Yohanesi da ma we deinawiai we mea kariri rang mesi foi, tuti meroaso ne kaiwofo kaha. Wape mano efanduhi pajaki we Kaisari fosa tuti wiwing diru fosa eroasoi. Mewati tonanai ampa wape wiro metarabera mea weru mene sasariwai tuti meroasoi kaha.”

Yesusi medu fiyiwansoai kariri weenari romi angguri
(Markusi 12:1-12; Lukasi 20:9-19)

33 Yesusi medu paria aha soirio fiyiwansoai bei siai aha, amani medu deyo, “Metaramio fiyiwansoai siai nini kontai. Wene kahofa manei, niari romi angguri bei, sanamia kiaia tuti yu worefoi wari romifoi sentenang. Kontai sirai kamirei we katai ehua anggurifoi nai tuti biaungno katai ne tarai toyari yawa dedai bei we ewaitawang wedua romi angguri foi nai. Mayeai sawing romifoi tono inontarai manea ewarami rorong fo, ambori anggurifoi wetarai mani, etato taraifoi maisa. Ainanaya mano ne romifoi dontai to nu siaia.
34 Tete rabuang bo romifoi wetarai fo, mano ne romifoi demi ne mangfata manea etontaia weo eha atorafo ria mano ewaitawang ne romi fosa.
35 Manamo mano eru romifoi sa etafusa, eboi manei, emung manei, tuti esotati manei na kamiai.
36 Mayeai mano ne romifoi demi nari ne mangfata manea aha, ea efau sewa mano fafong fosa, manamo mangfata nanisa kontaio eboisarao tafai kiasa, enari kangganisa toyarine.
37 Ainanaya mano ne romi foi demi ne kaisungfoi wesa, weo enetituai deyo, ‘Nehu kaisungnei mani, esomi wei rai.’
38 Manamo we eru romifoi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.’
39 Etafuria tuti efafari to boriai weru romifoi awariai emuni nayai.”
40 Ainanaya Yesusi bera imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa aha deyo, “Tofino mano ne romi foi daraberahi ma mani fifiani aino dohonai we mano eru romifoi sa fo?”
41 Eroa wei eteyo, “I ambori da ma tuti mingno inontaraio esaipaya nanisa weruai mae dohong romifoi we inontarai siai we eruti, amani mano tete rahida eteting angguri foi mani ambori etohong ne atorafo na mai weia fosa.”
42 Yesusi medu wesa aha deyo, “Metato Sengnei ne Kaiwo arawang bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani:
‘Kamieio mano enari munu nesa
ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we
etang kamieifoi doa sauwi
ampa.
Sengnei andino niari finina,
tuti fi mehikai paria na taurem-
ine.’*”

* **21:42** Masmuri 118:22-23

43 Yesusi medu nari aha deyo, “Ampafe yeisaharai we mea, weo Allai kia
ne Mananufo weru mea tuti dohonai
we kaiwasa siai esomi wei tuti eto-
hong kariri ne dawiafo sa ki.
44 Inontarai etawai na kamiei nani
mani, eworu ki, tuti mantei dino
kamiei nani sau kangguni mani am-
bori yoyaria wenukahai ki.”†
45 Imami baba fosa tuti Farisifosa
etaramioai, ewaitawanai we Yesusi
ne fiyiwansoaio medura fo reng wesa
kariri todoni eteiayari we Mananu
Mampariri foi fo.
46 Ampefe erurai we etafuri, man-
amo ematai we enari tonanai, weo
ewaitawanai we kaiwasa bitoya foi
eroasoai we Yesusi mani nabi dine.

22

Fiyiwansoai we muniara mandirau
(Lukasi 14:15-24)

1 Yesusi medu we kaiwasa bitoya
foi aha na fiyiwansoai bei, medu
deyo,
2 “Allai ne Mananu rorong fo mani
ne tarai toyari fiyiwansoai nini; Man-
anu manei niari muniara bei we do-
honsua ne kaisungfoi weriraufo.
3 Rahida bo muniarafoi ne diru ne-
ungfo we niariri fo, demi ne mang-
fatafosa era we mano wenotisara
fosa we era to muniarafoia, manamo
mano wenotisa fosa eteiaya mang-
fatafosa, we wiro era wa kaha.
4 Ainanaya mananufoi demi nari
mangfata siai manea aha, tuti deyo
‘Meteisaharai we mano iwenotisa
fosa weo, “Imainenang fiang we
muniarafi ampa, amani sapi tuti sapi
antung ebiriayai fesa imunsa ampa.
Tuti fi siai imainenang mai ampa.
Ampafe mera to muniara mandirau
ne ma to.” ’
5 Wape mano wenotisa fosa wiro
etantuma mangfatafo ene kaiwofo
kaha, mae era we mansiawarai to
ene fi eru foa, amani manei da to ne
romifoi, manei siai aha da wa yufi
siai.
6 Tuti mano wei fosa etafu mang-
fatafosa enari kangganisa tuti emu-
nsa.
7 Mananufoi tarao finanane kesoua
dang wawerahi paria ampefe denatu
ne afai mamuna fosa we emung in-
ontarai nanisa tuti enunung ene ben-
darifo.
8 Ainanaya sahu ne mangfatafosa,
medu wesa deyo, ‘Muniarafi imaine-
nami ampa, wape mano iwenotisa
fosa emai we era to muniaranei ma
kaha.
9 Ampafe mera kahairaia to rang
fuba foi, weo mewenoti kaiwasa
mandoni saino mesobusa na nana
fosa ambori era to muniaranei ma.’
10 Ampafe mangfatafosa era to
rangfoia, eha inontarai esobusa na
nana fosa to muniarafoia, amani
inontarai eharira fosa tuti inontarai
ebeng fosa. Ampefe munuo enari
muniara nai foi sefang na kaiwasa
wenotisa ma nanisa.
11 Mayeai mananufoi da wafui we
deti kaiwasafoi tuti deti inontarai
manei sensung ansung mai we mu-
niarafoi kaha.
12 Ainanaya dutang berahi deyo,
‘Maniwowire, todoni wonsung na
ansung mai feai kaha, wape wuai to
muniara mandiraufi mampui nina?’
Inontarai nani medu fiea kaha, nem-
boru terai.
13 Mayeai mananufoi medu we ne
mangfatafosa deyo, ‘Mewora inon-
tarai nini aweng tuti warang, am-
bori mehabioi to boriai to katai ma-
mantiti fo. Na wanai inontaraifosa
ambori esobu ne karirafo tuti esaia
etamirai paria.’ ”
14 Yesusi kife ne kaiwo kariri fiyi-
wansoafoi deyo, “Inontarai wenotisa
fosa efau, wape mano irisa fo mani
efau turura kaha, tonanai kontai
kaiwasa Allai wenotisa fosa bitoya,
wape mano dirisa fosa bitoya kaha.”

Yesusi medu kariri bai pajaki we mananu Kaisari
(Markusi 12:13-17; Lukasi 20:20-26)

† **21:44** Kamieifoi mani yiwanso Yesusi, tuti mano esobu karira na kamieifoi mani yiwanso mano eteiaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari inontarai Yahudi fosa.

15 Mayeai inontarai eweFarisi fosa
emadu ruhiai we todoni eweanggari
Yesusi ambori medu sara kaiwofea.
16 Ainanaya etemi ene inontarai
erariasa fosa manea tuti Herodesi
ne inontarai manea era wa emadu
we Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune
waune, amewaitawanai we wau
mani inontarai enemurorong mesi
di wau tuti bounau ne wetaraifo
kariri Seng Allai ne rangfo. Wiro
tau funomai we kaiwo inontarai
emadura fo kaha weo wiro womi we
mano ewewonomi fosa kaha fefe.
17 Ampefe boisaharai we amea,
kariri tane hukumifoi, mesi we tabai
pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri
e?”*
18 Manamo Yesusi deitawang ene
anggarifoi, ampefe medu deyo,
“Inontarai menari fayafayarai di
mea! We fianie meweanggari yau we
metafu yau na nehu kaiwone nina?
19 Yo, tonana mani meteinawiai
we yau doi mebai pajaki nai wai.”
Ainanaya etohong doi dinari bei wei,
20 tuti dutang berasa deyo, “Man-
doni dino yabani na doi finina, tuti
mandoni dino wonongfe watai nai
ne?”
21 Eroa wei eteyo, “Mananu
Kaisari.” Yesusi medu wesa aha
deyo, “Tonana mani metohonai we
Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari
neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai
neng fo.”
22 Etarami Yesusi medu fenanai,
epapuhing paria dohona mani era
werui anina.

*Yesusi deunau kariri inontarai es-
uwi na marareha rorong fo*
*(Markusi 12:18-27; Lukasi 20:27-
40)*

23 Rahida nani kontai, inontarai
maneiru teai na inontarai eweSaduki
fosa era we Yesusia. Ea mani inon-
tarai Yahudi saine, wape eroasoai we
inontarai emarareha nesa wiro es-
uwi ahang kaha. Era wa weo etutang
berahi,
24 eteyo, “Dai Mantaunaune
waune, nabi Musai soi kaiwo ninai
deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu
arikang kaharai mae mireha, nana
mani ne tahatuifoi dau ne wiwingfoi
aha, ambori dohong arikang we
mano mireha nani ne ririafoi aha.’*
25 Ametaterai weo mambetahatui
eweitu, mano fuba foi riraua, wape
wiro une arikang kaharai mae mang-
foi mireha weru wiwingfoia, ampafe
mano suari foi dau ne wiwingfoi aha.
26 Ne tonanane, we ne tahatui
mano suari foi, paria sobu mano fui
pari foi kontai.
27 Ne fuiai pari fo wiwingfoi kontai
mirehara.
28 Ampefe na rahida mansuwi-
suwi foi mani, na mambetahatui
eweitu nanisa, mantei dino wiwing-
foi sahui we ne mang ne? Weo
mambetahatui eweitu fosa erau
wiwingfoi fefe.”
29 Yesusi yoa wesa deyo, “Men-
emitituai sarawai paria, weo wiro
metafu Sengnei ne Kaiwofo tuti
meroaso ne mambiriufo kaha.
30 Rahida bo mansuwi-suwi aha
foi mani, kaiwasa wiro rirau ahang
kaha, mae eminohi toyari wewai na
Waidani.
31 Wape kariri inontarai emarareha
ne esuwi ahang fo mani, metato
kaiwo Allai medura fo kahai e? Weo
Allai deyo,
32 ‘Yau mani Allaio mene werengno
Abrahami, Isaki tuti Yakupi
esomi wei foi di Yau.’*
Seng Allai nani mani wiro Seng we in-
ontarai emarareha kaha, mae i mani
Seng we inontarai etarang, tuti wiro
inontarai emarareha fo saino esomi
wei fo kaha, mae mano etarang fosa,
ansaino esomi wei ne. Nanai deinaw-
iai we Abrahami sitoru etarang aha
na Waidani ampa.”
33 Kaiwasa bitoya foi pepuhing
paria we etaramio Yesusi ne kaiwo
aunau fo fefe.

* **22:17** Etutani tonanai ambori ewedayari sawai na fi medura fo. Weo deyo mai we ebai pajaki we parenta Roma foi mani, Farisifosa ehasouwi tuti etinggairi na Majelisi Agama foi, mae deyo mai kaha mani, nana mani inontarai era ria Herodesi ehasouwi tuti etinggairi na parenta Roma foi. * **22:24** Ulangan 25:5-6 * **22:32** Keluaran 3:6

Yesusi medu kariri kaiwo wereantenang na Hukumi Musai soi fo
(Markusi 12:28-34; Lukasi 10:25-28)

34 Farisifosa etaramioai we Yesusi
ne kaiwofo wemambiriu paria do-
hona mani Sadukifosa emadu fiea
ahang kaha, ampefe efanduhisa.
35 Manei na ea, i mani mantaunau
Kaiwo Musai soi fo manei dine, da wa
dutang bera Yesusi, weo deo weang-
gariri fefe,
36 deyo, "Dai Mantaunaune waune,
na Sempaisi ne Hukumine, kaiwo
doni aino fuba sewa ne?"
37 Yesusi yoa wei deyo,

" 'Enemuwawu Sempaisi, nemu
Allai, na enemurorongwai
sentenang, na numuanin-
uwai sentenang, tuti na ene-
mutituaitawa sentenang.'*

38 Kaiwo nana mani, kaiwo fuba na
Hukumifoi tuti kaiwo reantenang foi
dinani.
39 Tuti hukumi boru foi mesi kariri
nanai amani:

'Enemuwawu inontarai siai kariri
enemuwawu bera man-
taung wau wa.'*

40 Kaiwo fuba Musai soi fo tuti nab-
ifosa esoi fo, weneung na hukumi
boru ninai."

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Markusi 12:35-37; Lukasi 20:41-44)

41 Inontarai eweFarisi fosa efan-
duhisa na nanai ampefe Yesusi du-
tang berasa deyo,
42 "Menemitituai fiani kariri Man-
anu Mampariri foi ne? Na mea mani,
i weriria na mandoni?" Eroa eteyo, "I
mani Dauti ne Kaisung dine."
43 Yesusi deyo, "Tonana mani,
todoni Dauti mantauni, rahida bo Al-
lai sensoni na Nuaninu Mirarebana
foi, sahui we ne Seng nina? Weo
deyo,
44 'Seng Allai nei medu we nehu Sen-
gnei deyo,
"Munohi na warahu domoya nei,
pariao iwedaya nemu aite-
tanesa taha tawangsa kiai
na awemuwai." '*
45 Ampafe Dauti mantauni sahu Man-
anu Mampariri foi we ne Sengfoi to-
nana mani, todonie i mani weriria
terai na Dauti ma nina? Mae nanai
deinawiai we Sengno Mamparirifoi
dedai sewa Mananu Dauti tuti ne
riria fo terai."
46 Wiro manei wemambiriu we yoa
wei ahang kahai. Tuti nano rahida
nani kontai inontarai ewearira we
etutang Yesusi we fieai ahang kaha.

23

Yesusi deunau kariri Farisi fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti deiberasa we ene enari fayafayara fo
(Markusi 12:38-40; Lukasi 11:37-54, 20:45-47)

1 Ainanaya Yesusi medu we kai-
wasa bitoya foi tuti we ne inontarai
ewesuraya mandu fosa deyo,
2 "Mantaunau Kaiwo Musai soi
fosa tuti Farisifosa esobu mambiriu
we eteisaha Kaiwo Musai soi fo.
3 Ampafe kaiwo etaunauwai
kariri Kaiwo Musai soi fo nanai,
metaramioai tuti metohong karirіai
na mai, wape wiro metohong kariri
ene etohong toa fo fanai. Weo etau-
nau kariri kaiwofo, wape mantaunsa
wiro etohong kariria kaha.
4 Kaiwo dadira tuti maraba fo eto-
honai we inontarai siai, eteyo nari
wani, nari nini fanai, etemisa we
esoduatai ete we etohong karirіai,
wape mantaunsa wiro ewaramiai in-
ontarai nanisa kuteai we etohong
kariria kaha.
5 Fi kiai enari fo, enari we am-
bori inontarai siai ewatisa terai we ea
mani inontarai eroasoai disa. Ehase
kotakio soi Kaiwo Sengfo na erewom-
ifo tuti na ewarami raongfo, kontai
enari ireu abirarung fo tiawai na an-
sung boriei etatara fo, we deinawiai
we ea mani inontarai efabai disa.
6 Ea kontai efaraise we na muniara
bei mani, era wa eminohi na kadera
we mano wenotisa to muniarafoi na

* **22:37** Ulangan 6:5 * **22:39** Imamati 19:18 * **22:44** Masmuri 110:1

fong pari fo, tuti na munu agama
Yahudi fo mani esera we eminohi
pari na kadera watai na fong pari fe
fo.
7 Eparaise paria we na kaiwasa
bitoya foi, toyari na kondirorafoi,
kaiwasa esomi wesa nayai tuti
esahusa we 'Rabi* ete Mantaunau'.
8 Wape mea mani dohonao meru-
rai we inontarai esomi we mea tuti
esahu mea we 'Mantaunau' fanai.
Weo mene Mantaunau mansiari
kawuru tuti mea kiai mesahu mea
we doroi.
9 Tuti wiro mesahu inontarai man-
doni kontai na nuneisa na wang 'Dai'
fanai, weo mansiari terai andino we
mene Dai ne, amani Dai na rorafaisi.
10 Tuti wiro inontarai manea
esahu mea we meweNunggamiei
fe, weo inontarai mansiari andino
wenunggamiei we mea ne, amani
Mananu Mampariri nei.
11 Inontarai mandoni dino fiabai
we mea mani todoni kontai wemang-
fata we mea wa.
12 Mandoni dino yuai ne taraifoia
weinontarai dedai mani, Allai am-
bori niariria tewawa ki, tuti man-
doni dino niariria enerorong tewawa
mani, ambori Allai yuaisia dedai ki.

13 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo mekafe rahutu Allai ne Man-
anu Rorong foi ambori inontarai es-
uai nai fanai. Mantaung mea wiro
mesuai afui kaha, mae metaba we-
dua inontaraio ete esuayai to Sem-
paisi ne Mananu rorong fo afui fosa
kontai.

[
14 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo mepampamu wiwinafosa meha
ene ra eminohi tutira fo. Tuti mewe-
nadi mani mene nadifoi dewariroi,
mesera we ambori kaiwasa bitoya
fosa etato mea. Ampafe todoni kon-
taio mesodai aiboi maraba sewa fo
rai.†]

15 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo metafai wari rawanang rausi,
tuti mera na rei, to katai bodoni kon-
tai, we menari inontarai mansiari
kawuru somi we Allai kariri mene
metawiawa. Wape inontarai nani,
metaunauwi we da ria mea na mai,
pariao niari karirafo pari sewa mene
menariwa, ambori sodai ne karirafo
fuba sewa weru mea aha na Soroha
rorong foi.

16 Mano meuremifafao mewi-
wiang inontarai siai wa mea, meso-
dai ne karira pari fo rai. Weo metau-
nau meteyo, 'Masino manei fefora
na Sempaisi ne Munufoi mani, ne
fefora nanai wiro wefiea kaha, wape
fefora na fio emasio na Sempaisi ne
Munufoi mani, ne feforafo todoni
kontaio weworahi rai.'
17 Mano mewebonggoi tuti
meuremifafa ne meaine! Fiani
dino dedai sewa ne, emasifo ete
Sempaisi ne Munuo wedaya emasi
nani mirarebana foi e?
18 Tuti metaunau inontarai kon-
tai meteyo, 'Manei fefora na Mesbao
nunung korbani nai foi mani, wiro ne
fefora nani wefiea kaha, wape fefora
na korbanio ohonai we Sempaisi fo
mani, ne fefora nani todoni kontaio
weworahi.'
19 Inontarai meuremifafa wa
meaine, finai aino dadai sewa ne,
korbanifo ete mesbao wedaya kor-
banifoi mirarebana foi e?
20 Ampefe mandoni dino fefora na
mesbafoi mani, i fefora na mesbafoi
tuti fianai aino watai nai fo.
21 Tuti mandoni dino fefora na
Munu Seng foi mani, i fefora we
Munu Seng foi tuti Mano niai nai foi.
22 Kontai mandoni fefora na ro-
rafaisi, nana mani fefora na Allai ne
kadera mananu minohi nai foi tuti na
Mano minohi nai nani, amani Allai
mantauni wonongfo.

* **23:7** Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau.
† **23:14** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

23 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo metohong kariri fi katui fo, wape
fi fuba fo wiro metohong kariria
kaha. Toyari finunsai burayang fo
tuti fi we indawang fi naya fo,‡ meto-
honai we Sempaisi ne perpuluhanfo,
mai kariri mene koangfoi. Wape fi
fuba fo kiai memarira we metohong
karirіai tonana, amani wiro mehutu
kaiwo na mesi kaha, mearomio in-
ontarai kaha, tuti metohong kariri
fi memadura fo pampang kaha. Ne
beng pari fo mani, metohong kariri
fi fuba ninai mae merurai we menari
ne katuifo kontai.
24 Mano meuremifafao mewi-
wiaing inontarai siai wa mea, na
merurai we metohong kariri fi katui
mae memarira we menari ne mai
sewa fo mani, ne tarai kariri mewati
borarafui manei na mene merehawa
ambori mehabioi, wape unta fiabai
manei metoni funomai. Nana mani
merurai we metohong kariri fi katui
na Sempaisi ne Hukumifoi, wape ne
fubao todoni kontaio ohong kariria
fo wiro metohong kariria kaha.
25 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo mene nofi metunung naya wa
tuti rewangguai metampi naya wa,
meruai borieiwara mararebanai,
wape ne rorongfo mani sefang na fi
mai kaha fo, amani meuremi fiabai
we ra paria tuti metenanggoing
funomai.
26 Farisi meuremifafa ne mea! Re-
antanang mani meruai rurang nofi
rorong wa tuti rewangguai rorongwa
akawuru wo, ambori ne boriaiwa
mararebanai kontai ki!
27 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai
ne karira pari fo rai. Mea kiai mani
inontarai menari fayafayara di mea,
weo mene tarai toyari fafo keri na
ke bua ampefe boriaiwa bua karo-
faria mahikai wape ne rorongwausi
sefang na inontarai eneina tuti ne
piraro bitoya nai.
28 Na tonanane kontai na mene
tarai boriei wai mani, wati mea
weinontarai menari ne wetaraifo
di mea, wape na menemirorongwai
mani, inontarai menari fayafayarai
tuti meharira paria di mea.
29 Mantaunau Hukumi Musai soi
wa mea tuti Farisiwa mea, meso-
dai ne karira pari fo rai. Mea kiai
mani inontarai menari fayafayara di
mea, weo menari nabio na fafongfa
emunsa fosa tuti inontarai enemiro-
rong masi wei fosa kontai ene fafofo,
menaria mahikai,
30 tuti memadu meteyo, ‘Masino,
rabuang bonanai ameaino, toyari
amene werengfosa, nana mani wiro
amemung nabifosa kaha rai.’
31 Mae fi menari wa deinawiai
we mea mani meweriria na inon-
tarai emung nabi fafong fasa. Am-
pafe na kaiwo memadurai tonanafo
meteinawiaia kasau ampa, weo mea
kontai meweriria na mene werengno
emung nabi tonana fosa, amani mea
kontai mehontai na memung nabi fa-
fongfa sa, weo meweriria na mene
wereng nanisa ma fefe.
32 Tonana mani, sasari ne seao
mene werengfosao enari kaha fo,
metohong karirіai to, pariao mai
karirіaia.
33 Inontaraio mewarami aipaya
di mea, mene tarai toyari tawai
memuna! Inontarai meharira toyari
fefa. Todoni meteyo mekaharai weru
aiboi ambori mesodairi na Soroha
rorong foi ki?
34 Yau ambori yemi nehu nabifo
manea, inontarai esawai na Sem-
paisi ne Kaiwofo sa, tuti mantaunau
Kaiwo Mahikai fosa we mea ma rai.
Tuti inontarai nanisa, ambori manea
memunsa tuti mepahusa na aitabafo,
manea kontai merarubasa na munu
agama Yahudi fo na wai weababo fo,
tuti menumiaisa na bendari bei to bei
we menari kangganisa.
35 Na tonanafo ambori mesuang in-
ontarai emasio etohong sarawa kaha

‡ **23:23** Toyari kaung, kemiri, tuti fi bemining.

fosa ene rika fuba tibata nano nunei
tibaurai ma fo, wereantenang na
Habel inontarai enerorong mesi foi,
paria sobu Zakariai, Berekyai ne
kaisungfoi, mano memuni na Sem-
paisi ne Munufoi, amani na Rorong
Mirarebana foi tuti mesbafoi ne katai
ruhi fo.§ Mano enemirorong mesio
emarareha na mewaramiwa tuti na
mene werengfosa ewaramifo fosa
kiai, na reantenangfo pariao ninaifa
ne mani, ene rikafo tau we mea.
36 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, finana kai inontarai fuinini
mea mesoduati kiai rai."

Yesusi enerorong fituayai weo inontarai Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha
(Lukasi 13:34-35)

37 "Yerusaleme! Yerusalemi wo!
Nabifosa kiai memunsa! Inontarai
Sempaisi demisa era we mea ma fosa,
meru kamieio sara emarareha. We-
beiru teai mauwa yohong weai paria
we ikaruhi mea kiai we yewawu
mea, toyari manggohei inangfoi we
tebung wedua ne arikangfosa na
warapemafo suru, manamo memaya
kaha tuti meteiaya yau.
38 Mewati! Mene Munu Seng nei
wiatai wewui ki, Allai wiro weriria
mea ahang kaha.
39 Weo yeisaharai we mea mau,
na kutu ninai wiro mewati yau
ahang kaha pariao memadu meteyo,
'Moanafeai we mano ro na Sengnei
wonongne wau.' "

24

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we ambori miru fo
(Markusi 13:1-2; Lukasi 21:5-6)

1 Yesusi da weru Sempaisi ne
Munufoi mae ne inontarai erariati
fosa era weia tuti emadu riati kariri
Munu Seng foi ne mehikaifo.
2 Manamo Yesusi medu wesa deyo,
"Mewati Munufoi we mehikai paria
ne ne? Tarai, imadurai we mea mau
yeyo; Munu Sengno menemikan-
dori wani ambori inontarai manea
emeiria misuhi kiai, kamiei boyari
kontaio wiro doa na ne katai doa nai
foi ahang kahai ki."

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(Markusi 13:5-13; Lukasi 21:7-19)

3 Ainanaya da to wiwoi Saituni,
da wa suki aweu minohi nanai, ne
inontarai erariati fosa titousa eraoia
emadu riati na mantaunsa eteyo,
"Boikaririafa we amea, kidoni wori fi
antanafa modurai nanai kawariai ki,
tuti fiainawiai fianai aino kawariai
we amewaitawanai kariri rahida
barabera wau nai aha ma foi tuti
rahida nunei werea naya fo ne?"
4 Yesusi yoa wesa deyo, "Metanan-
siau weduarai ambori dohona inon-
tarai etatofa mea fe.
5 Weo inontarai bitoya ambori era
ma eteyo emadu we mea na wono-
hune tuti eteyo, 'Mananu Mampar-
iri metamang wei nei di yau.' Tuti
na kaiwo emadurai tonanane etatofa
kaiwasa bitoya kontai.
6 Kontai ambori metarami mamu-
nafei, tuti kaiwasa emamuna waw-
erasa, wape dohonao mematai fanai.
Ne tonanane todoni kontaio kawaria
akawuru wo. Wape nanai wiro
deinawiai we nunei werea nayai fi-
nana kaha.
7 Tonanai kontai parentafei am-
bori memuna we parentafei ki, tuti
mananu manei ambori memuna we
mananu siai manei ki. Na doni kontai
ambori mundiei beba foi fio nai ki,
tuti kaharifoi miung ki.
8 Ne nani kiai arahio fi reantenang
finanai, ne tarai toyario wiwinsanaio
amaina pirahai tantuma we dawing.
9 Na rabuang bonani, inontarai
eharira fosa etafu mea etohong mea
tono inontarai ewarami rorong fo
ambori enari kanggani mea tuti
emung mea, tuti kaiwasa na nunei
sentenang enemirireu mea weo mea
mani inontarai meraria yau di mea
fefe.

§ **23:35** Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato karirіai na bukuo 2 Tawarikhi 24:20-22.

10 Rabuang bo sonana nei mani
inontarai bitoya eroaso yau ahang
kaha mae ehurumitare yau tuti inon-
tarai etawayang wawerasa, kontaio
enemirireu wawerasa.
11 Nabi tarai kaha bitoya ambori
ehawariai ki, tuti etatofa kaiwasa
bitoya.
12 Inontarai enari ne karirafo
bitoya sewa aha, wedaya kaiwasa
bitoya wiro enemiwawusa ahang
kaha.
13 Wape mandoni dino doaria
mutu paria sobu werea naya fo mani
ambori sobu faririfo ki.
14 Tuti Kaiwo Mahikai kariri Allai
ne weMananufo, todoni kontaio
wuwuai wari nunei sentenang,
ambori kaiwasa na doni konta foi
taraoai. Nanaia mani, nunei da wa
sobu werea naya foa finanai."

Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa

(Markusi 13:14-23; Lukasi 21:20-24)

15 "Ampafe rahida bo mewati
mano kerira pari tuti wedaya ne
karira pari fo foi, amani mano
fafongfa nabi Danieli medu fafong
kariria fo, mewatioi doa na Rorong
Mirarebana pari foi na Munu Seng
foi mani, amani kataio mesi we doa
nai kaha foi, (kaiwo nani todoni
kontai mano metatorai nini wa mea
metafurai),*
16 rabuang bonanai mani, inon-
tarai enayai na Yudea fosa todoni
kontaio ewawu ahera, emito to katai
weuai fo we etadiwa nayai.
17 Mano tete rabuang bonani ni-
ayai na ne munu refongfo wiro da
wafui we kia fieai na munu rorongfo
fanai.
18 Mano niayai na romifoi, do-
honao daraberahi to ne munufoi we
kia fieai kontai fe.
19 Rahida nana fo, rahida karira
paria we wiwinsanaifosa tuti wi-
wingno etinsui ui, weo nana mani
ewawu ahera kaha.
20 Mewenadi we dohonao mewawu
tete danunang rorong fo ete rahida
Sabati fanai.
21 Weo na rabuang bonani, dadi-
rao ming kaiwasafoi nani, ne dadira
fuba pari fine wiro kawariai na wea
kaharai, na rahida reantenang nunei
tibaura fo paria sobu ninai, tuti wiro
kawariai na eai ahang kaha.
22 Masino rahida nanai Allai fiouki-
raia tanang kaha mani, mansiari
kontaio wiro kiaharai weru karira
nana kaha. Wape Allai enetituai
we ne inontarai dirisa fosa, wedaya
fiouki rahida nanaia tanang.

23 Rabuang bonani manei medu we
mea deyo, 'Mewati! Mananu Mam-
pariri fi andinini!' ete 'Mewatia-
andiwani!' dohonao meroasoa fe.
24 Weo mampariri tarai kaha fosa
tuti nabi tarai kaha fosa ambori
ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba
bitoya paria tuti fitantuma bitoya we
enari we etatofa mano Allai dirisa
fosa kontai, masino ebiriu we enarisa
tonanai.
25 Ampefe mearomioaifa, finanai
kai wiro kawaria kaharai mae,
yeikaririai kawuru we mea kai
ampa, ambori metawa fanai.

26 Ampefe inontaraifosa emadu
mani eteyo, 'Mewatia da ma niayai
na katai minano tuti wekamamiaife
fo,' nana mani mera wa fanai, ete
emadu eteyo, 'Mewatioi na mununei,
i niayai na rorong bo rorong pari
fuisi,' wiro meroasoa fanai.
27 Weo Kaisung Inontarai nei
ne da ma fo mani ne tarai toyari
kaiwewa keiwewa na rorafaisi, ne
sambewarafoi sambewarai na do
wanang murang foi mani paria sobu
do wanangfui foi.
28 Fi mireha piro fei wiatai na doni
mani, atio korowei esifo etari katai
nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira
nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiro
yediwa yau kaha.]"

Rahida Kaisung Inontarai nei

* **24:15** Toyari Yesusi medu fafong na kaiwo ninai, inontarai manei wonong fino Titusi, dewa Yerusalemi tuti sota Sempaisi ne Munufoi na fuina 70 AD.

daraberahi aha ma fo
(Markusi 13:24-27; Lukasi 21:25-28)

29 "Rabuang bo dadira fuba pari
fo kiai mani, na tatofang kutu nanai
kontai,
'Wofaisi ambori memantiti ki,
tuti embaifaisi sambewarai
ahang kahai ki,
awahafaisi ambori tiafating na ro-
rafaisi tuti sawai ki,
tuti fi wemambiriu na rorafaisi
ambori dari babiaini ki.'*
30 Ainanaya fiainawiai kariri
Kaisung Inontarai fo dariai na ro-
rafaisi. Kaiwasa na nunei sentenang
ematai esai etaidu, we Kaisung
Inontarai nei ambori watioi we da na
kafafefo na rorafaisi meu, ne tapa-
pafo fuba paria tuti ne sambewaraio
dadai fo fiabai.
31 Tuti songgeri fuba foi dotu, am-
bori Kaisung Inontarai foi demi ne
wewaifosa we efanduhi ne kaiwasa
diriri foi na do wanang murang foi
paria sobu do wanangfui foi, tuti
na do wanangsai foi paria sobu do
wanamba foi, kontai na rorafaisi
reafea pari sobu reafeai."

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(Markusi 13:28-31; Lukasi 21:29-33)

32 "Mesobu aunau na ai urung nei
neo fiyiwansoanei, wati to aifoi we
wedahamia kai, rerorifoi kiawariai
aha mani, nana mani waitawanai we
katu wori wemunudang ki.
33 Tonanai kontai we mewatio fi-
nani kiai kawariai mani, mewait-
awanai kontai we rahidafo kefang
ampa.
34 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, inontarai na rabuang bonin-
isa wiro emarareharao ehai kaharai
mae finanai kawariai kawurua.
35 Rorafaisi tuti nunei niai rai,
wape nehu Kaiwone watai wenu-
mainu."

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo
(Lukasi 17:26-30, 34-36)

36 "Tonanai ki, wape kariri rahida
tuti araha ureng beiru Kaisung
Inontarai nei da nai ma fo, mandoni
kontai deitawana kaha. Wewai
na rorafaisa kontai ewaitawana
kaha, Kaisung Inontarai nei kontai
deitawana kaha, mae Dai mesiri
andino deitawana ne.
37 Rahida bo Kaisung Inontarai nei
da nai ma foi mani ne tarai toyari na
rabuang bo Noaki na fafong nanai.
38 Weo rabuang bonani foafoi
dautai kaharai mae kaiwasafosa
etampi tuti etunung tuti erirau,
tonanai paria sobu rahida bo Noaki
suai to ne wa fiabai rorong fo,
39 tuti ewaitawang fianai aino am-
bori kawariafo kaha, paria foa fiabai
foi dautai su foisa fo. Tonanai kontai
we na rahida Kaisung Inontarai nei
da nai ma fo.
40 Na rahida da nai ma foi nani
mani, mang mandu unaya urohong
romi mani kia manei tuti manei ni-
ayai.
41 Wiwing mandu utara ruhiai na
anawahi bei, kia manei mae manei
bereri.
42 Ampefe metanansiau, weo wiro
mewaitawang rahida bo mene Sen-
gnei da nai ma fo kaha rai.
43 Mearomi finina, masino mano
ne munufoi deitawanai we diru
araha ureng beiru mani mananapi-
foi da ma we kiamanana ne fi minohi
tutira fo mani, todoni kontai wiro
dena kaha mae detawang weduara
rai, wiro sua mananapifoi suai to ne
munufoi rorongfo kaha.
44 Tonanaifa, mea kontai memaine-
nang metamang pampang, we
Kaisung Inontarai nei da tantuma na
rahida bo mewaitawana kaha foi ma
ki."

Mangfata mano mesi tuti mangfata mano mesi kaha
(Lukasi 12:41-48)

45 "Mandoni dino wemangfata
mesi tuti sewai ne? Mandoni dino
wemangfatao dohong kariri ne
mambaisengfoi ne kaiwofo na mai,
na rahida yuaisi wenunggamiai we

* **24:29** Yesayai 13:10, 34:4

mangfata mano wei fosa, ambori do-
hong fiang wesa na rahida neungfo
ne?
46 Denteng paria we mangfatao
niari kariri ne mambaisengfoi ne
kaiwofo na mai, ambori rahida mam-
baisengfoi daraberahi ma mani,
sobu ne mangfatafoi we dohong
kariri kaiwo demi wea fo.
47 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, mambaisengfoi ambori yuaisi
wenungkamiai we ne fianggeng mi-
nohi tutira fo kai ki.
48 Wape tarahai mangfatafoi kerira
tuti enetituaitai na enerorongfoi
deyo, 'Nehu mambaisengfoi niaya
waroi paria wiro daraberahi ahera
ma kaha rai,'
49 ainanaya bioi mangfata mano
siai fosa tuti dampi tuti dunung ria
inontarai emayeru fosa.
50 Mayeai mambaisengfoi daraber-
ahi na rahida tuti araha ureng bo
mananaioi foi, amani mangfatafoi
wiro deitawana kaha foi.
51 Ampefe mambaisengfoi am-
bori miuni amani ferangkahutu
mangfata kerira nani tuti soari tono
katai inontarai enari fayafayara fosa
ewatai nai fo. Na wanai ambori
esodai ne karirafo tuti esaia etamirai
paria ki."

25

Yesusi medu fiyiwansoai kariri kadawing ewesura fo

1 "Kaisung Inontarai nei rahida bo
yarabera yau we iweMananu nai ma
foi mani ne tarai toyari fiyiwansoai
nini ki: kadawing ewesura emaine-
nang ene oborifo, ambori era wa we
etamang we mandiraufoi.
2 Kadawing nanisa ewering ewe-
bonggoi tuti ewering esawai.
3 Kadawing ewebonggoi fosa eha
ene oborifo, wape eha pari maning
siai.
4 Mae kadawing esawai fosa eha
ene oborifo tuti emainenang ene
maningfeai kontai.
5 Mandiraufoi da ahera ma kaha,
ampefe kadawing ewesura fo eu-
remimamong ainanaya etenawa.
6 Diru rabuangna mani inontarai
manei sahu deyo, 'Mandiraufi da ma
to! Mera ma tatamang wei.'
7 Kadawing ewesura fosa etoa
barisa, ehai ene oborifo.
8 Kadawing ewebonggoi fosa
emadu we mano esawai fosa eteyo,
'Metohong maningfeai we amea, weo
amene oborine deo fafe fefe.'
9 Kadawing esawai fosa eteyo,
'Bireri, weo amene maningne demo-
yarai we ametatorai we mea konta
kaha, ampefe mera wa mewori na
mano dewayang maning foi.'
10 Ainanaya kadawing ewebong-
goi fosa era wa we ewori maningfo
nanai, mandiraufoi sobu kataifoia.
Kadawing emainenang fosa esuai ria
mandiraufoi to katai muniara foi tuti
ehafe rahutufoia.
11 Waroi ahang kaha mae kadaw-
ing wei fosa era ma esahu eteyo,
'Daie, Daine waune, fai rahutunei we
amea!'
12 Manamo mandiraufoi yoa wesa
deyo, 'Yeroanso mea kaha.' "
13 Yesusi medu kariri fiyiwan-
soaifoi awa kiai mani deyo, "To-
nanaifa ampefe metanansiau, weo
wiro mewaitawang rahida bodoni
ete araha ureng beiru fo kaha."

Yesusi deiriri fiyiwansoai kariri mangfata mantoru
(Lukasi 19:12-27)

14 "Kaisung Inontarai nei rahida
bo yarabera yau we iweMananu nai
ma foi mani ne tarai toyari fiyi-
wansoai nini kontai. Amani mang
manei de dontai to nu waroi. Donta
kaharai mae sahu ruhi ne mang-
fatafosa, mayeai deto ne doi minohi
tutira fo wesa we etawayang nayai
we esera we ne faufea.
15 Inontaraifoi dohonai we ne
mangfatafosa kariri ene mambiri-
ufo. Dohonai we manei doi emasi
aderi* ring sefang, manei aha mani

* **25:15** Doi emasi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi.

dohongno doi emasi aderi boru se-
fang, tuti manei aha mani dohongno
doi emasi aderi boyari sefang,
ainanaya dontai to nu waroia.
16 Mangfata mano sobu doi emasi
aderi ring fo kia doifoia dewayangna
mani, sobu doi emasi aderi ring nari
aha.
17 Tonanai kontai mangfata mano
sobu doi emasi aderi boru fo de-
wayangna doifoia mani sobu doi
emasi aderi boru kontai aha.
18 Wape mangfata mano sobu doi
emasi aderi boyari foi da wa sirai
kamirei bei, ambori dediwa doifoi
nayai.

19 Waroi paria mayeai mambaisen-
gfoi daraberahi aha ma, tuti dutang
ne mangfatafo sitoru we ne doi yoaso
sitoru we itorurai nai fo.
20 Mangfata mano sobu doi emasi
aderi ring fo kia ne doi emasi aderi
sura fo da wafui tuti medu we ne
mambaisengfoi deyo, 'Mambaisen-
gne wau, doi emasi aderi ring roaso
yau yewayang naya fe ainina, boti
ma, isobu doi emasi aderi ring aha.'
21 Mambaisengfoi medu wei deyo,
'Mahikai paria! Wau mani mangfata
mosi di wau, weo bohong kariri nehu
yawiane na mai. Anta iroaso wau
na fi katui tuti nariri na mai, ampafe
ninaia mani yohong fi fuba feai we
wau we rufi nai aha ki. Ro mampui
naya puraise ria nemu mambaisen-
gne yau.'

22 Ainanaya mangfata mano sobu
doi emasi aderi boru foi da naria
aha fui tuti medu we mambaisengfoi
deyo, 'Mambaisengne wau, doi emasi
aderi boru roaso yau we yewayang
naya fe ainina, boti ma, yewayanaia
mani isobu boru aha.'
23 Mambaisengfoi deyo, 'Mahikai
paria! Wau mani mangfata mosi di
wau, weo bohong kariri nehu yaw-
iane na mai. Anta iroaso wau na
fi katui tuti nariri na mai, ampafe
ninaia mani yohong fi fuba feai we
wau we rufi nai aha ki. Ro mampui
naya puraise ria nemu mambaisen-
gne yau.'

24 Ainanaya mangfata mano sobu
doi emasi aderi boyari foi da naria
aha fui medu deyo, 'Mambaisengne
wau, yeitawanai weo wau mani
inontarai nemu kaiwo tapapa di
wau, wau mani boting aibongfo mae
tanami kaha, tuti ka fi na katai wiro
rurai nai kaha.
25 Nana mani, imatai, ampefe ira
wa isarai kamirei ambori yediwa
nemu doine wa nayai. Ampafe boti
ma, nemu doifi dinini.'
26 Mambaisengfoi medu wei deyo,
'Wau mani mangfata korira tuti
uremu marira we rufi di wau. Todoni
e, boitawanai weo yau wiro yeting
aibong mae itanang kaha tuti ika fi
na katai wiro irurai naya fo kaha.
27 Tonana mani todoni kontai ka
doiwaia wia na bangki ambori daw-
ing nayai, ambori yarabera yau ton-
ina mani ika tamu antungfo.'
28 Mayeai mambaisengfoi medu
we mangfata siai fosa aha deyo, 'Ka
doifo werui tuti bohonai we mang-
fata mano ne doi emasi aderi sura foi.
29 Weo mano sobuai kawurua foi
ambori sobuai fuba aha ki, ampafe
nengfo fuba aha, wape mano sobu
kuteai manamo niari karirai kaha
foi ne kutu nayai nai fo kontai ambori
tafating werui ki.
30 Tuti mangfata mano kerira to-
nananei mani, mehabioi to boriai to
katai memantiti foi. Na wanai am-
bori sodai ne karirafo tuti saia dami-
rai paria.' "

Rahida bo Kaisung Inontarai foi, amani Yesusi, kiutu kaiwo we inontarai eharira tuti inontarai emasi nesa nai foi

31 "Rahida bo Kaisung Inontarai
nei daraberahi na ne sambewaraio
dadai fo ma we weMananu foi tuti ne
wewaifoi kiai era tutiri ma fo, I am-
bori minohi na kadera mananu foi na
sambewaraio dadai na rorafaisi ki.
32 Amani kaiwasa na nunei sen-
tenang fianduhi na arongreafo, tuti
ambori detosa we rabuang boru,
kariri inontarai dehung fiahung foi
we deto dombafosa weru kamping-
fosa.

33 Dohong dombafosa, amani inontarai emararebanai fosa, enai na eneung domoya foi, tuti kambingfosa, amani inontarai eharira fosa, na eneung dowei foi.

34 Ainanaya Mananufoi medu we inontarai eminohi na eneung domoya fosa deyo, ‘Mano nehu Dai mioang mea ne mea, mera ma, mesuai to Mananu rorong meinenang we mea na nufi tibau nai foi ma foi.
35 Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau, tuti arohutataha mani, metohong mereha yunung, ira weinontarai aisei mau mani metohong katai we yau na mene munu rorong wai,
36 nehu pari ansung mani, mesansung yau, imaninang mani mefata yau, inai na aitamu rorong fo mani metuambawa yau.’

37 Ainanaya inontarai enemirorong mesi fosa eroa eteyo, ‘Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi tuti ametohong fiang we wau, ete aromutataha ampefe ametohong mereha we bunung ne?
38 Rahida bodoni amewati wau weinontarai aisei, ampefe ametamang we wau ametohong katai we wau ne? Rahida bodoni amewati wau nemu pari ansung tuti amesansung wau ne?
39 Rahida bodoni amewati wau moninang ete wa na aitamu rorong ampefe amefata wau tuti ametuambawa wau ne?’
40 Mananufoi yoa wesa deyo, ‘Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, menari we yau kontai.’

41 Ainanaya Mananufoi medu we inontarai mano dowei fosa, deyo, ‘Mera weru urehureane weo Allai fefora mea ampa, ampefe mea mesuai to Adia danggararu we fitawafa foi, amani katai Allai meinenami weo Saminsenifoi tuti ne wewaifosa nai foi.
42 Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau kaha, tuti rahida bo arohutataha foi wiro metohong mereha we yunung kaha.
43 Iweinontarai aisei mae metamang we yau kaha, nehu pari ansung mani wiro mesansung yau kaha. Imaninang tuti inai na aitamu rorong foi mani, wiro mefata yau kaha.’
44 Ainanaya mani emadu eteyo, ‘Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi, ete aromutataha, ete weinontarai aisei, ete tata ansung kaha, ete moninang tuti nai na aitamu rorong foi mani, wiro amefata wau kaha ne?’
45 Mananufoi yoa wesa deyo, ‘Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino wiro menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, wiro menari we yau kahai kontai.’
46 Inontarai tonina nesa esuai to kataio odai ne karirafo naya fo we fitawafa, mae mano enemirorong mesi fosa mani esuai to numainufo.”

26

Imamifosa eweboyari we emung Yesusi
(Markusi 14:1-2; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53)

1 Yesusi deunau fi fuba nani kiaia mani, medu we ne inontarai erariati fosa deyo,
2 “Mewaitawanai ampa, weo rahida boru aha mani tatohonsua rahida Paska foi. Tuti inontarai manei dewayang Kaisung Inontarai nei we ne aitetafosa ambori epahui na aitabafoi.”
3 Ainanaya imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa na imami fuba Kayafasi ne munu fiabai foi.
4 Emadu ruhiai we etafu Yesusi na mamunggasai we ambori emuni.
5 Manamo emadu wawerasa eteyo, “Wiro tanari finanai na rahida Paska foi fanai, weo nana mani kaiwasa bitoya foi ehuaya etohona rai.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori
(Markusi 14:3-9; Yohanesi 12:1-8)

6 Na kutuo Yesusi niai na Betania na Simoni, mano raminde nanai
meninang kusta foi, ne munufoi,
7 wiwing manei da wei ma. Wiwing nani kia maning niunsai mampori botori bei, maning nani ne harga
dedai paria. Yesusi wiata dampi mae wiwingfoi sara bau nungkamiai na
maning niunsai mampori fo.
8 Yesusi ne inontarai erariati fosa
ewati finana ampefe ehasou eteyo,
"We fianie mei funong maning niunsai mampori foi wana?
9 Weo maning wani awayani mani
ne harga dedai tuti doifo dohonai
weo inontarai ene pari fi fosa."
10 Yesusi deitawang enumikamieifoi,
ampefe deyo, "Metatawa wiwingnei
we fiani? I niari fio mahikai fo we
yau.
11 Weo inontarai ene pari fi fosa
mani, enayai rahang mea pampang
na rahida neungne, wape yau mani
yau wiro inayai rahang mea waroi
ahang kahai ki.
12 I sara maning niunsai mampori
nei na nehu tarainei tonina ne we
meinenang nehu tarainei we ambori
esarai fo.
13 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, na nunei sentenang, na katai
doni kontai nehu Kaiwo Mahikai
fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi
niari ninai kontaio etaiririai ki ambori earomio kariri i."

Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Markusi 14:10-11; Lukasi 22:3-6)

14 Ainanaya Yudas Iskarioti, manei
na Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu fosa, da we imami baba fosara.
15 Medu wesa deyo, "Metohong fi-
ani we yau ambori yewayang Yesusi
we mea ne?" Ampefe ebaiti na doi
peraki piareia sura.
16 Na rahida bonani to fongna fo
Yudasi sera we rahida mai we dewayang Yesusi nayai.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa
(Markusi 14:12-26; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30)

17 Na rahida bo reantenang eto-
honsua muniara Roti Weragi Kaha
foi, Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu fosa eraoia etutani eteyo,
"Daie, katai bodoni dino enemurorong niayai nai we amemainenang
fiang Paska we wau nai ne?"
18 Yesusi medu wesa deyo, "Mera
wa mesuai to bendari Yerusalemi, we
inontarai manei, tuti memadurai wei
meteyo, 'Mantaunaufoi medu deyo;
Nehu rahidafe de kikeu to, ampefe
yau tuti nehu inontarai eraria yau
nesa ametohonsua Paskanei ruhiai
na nemu mununei.' "
19 Ampefe ne inontaraifosa enari
kariri fiani aino demisa wea fo, era
wa emainenang fiang we Paskafoi.

20 Diru nanifai Yesusi tuti ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa ewatai
na mejafoi etampi.
21 Ewatai etampi mae Yesusi medu
wesa deyo, "Tarai, imadurai we mea
mau yeyo, manei na mea ambori dewayang yau ki."
22 Etarami kaiwo fenanai ene-
mirorong fituayai paria, ainanaya
mansiari-mansiari dutang bari
Yesusi aha deyo, "Daie, wiro yau
kahai e?"
23 Yesusi yoa wesa deyo, "Inontarai
dewayang yau nei dino soang ne ro-
tifo ria yau na rewangguai boyari ne.
24 Tarai, Kaisung Inontarai nei
ambori mireha kariri fianai aino
fafongfa nabifosa esoi na Sempasi
ne Kaiwofoa fo. Wape we mano
dewayang Kaisung Inontarai neia
mani, ambori sobu ne karirafo ki! Ne
mahikai sewa we wenanifaini mani,
wiro saubaunung to nunei ma fanai."

25 Yudasi, mano ambori dewayang
Yesusi foi medu wei deyo, "Dai, Ra-
bie, wiro yau kahai to?" Yesusi yoa
deyo, "Yo, toyari wau boisaha bera
mantaung wau aha ne."

26 Rabuang bo etampi foi, Yesusi
kia rotifeai dutang Sempaisi dohong
mahikai wei. Ainanaya fioabau ro-
tifoi na warangfo tuti dohonai we
ne inontaraifosa. Yu rotifo dohonai
wesa tonanai mae medu wesa deyo,

"Mehari mau tuti metani, weo nehu
taraifi dinini."
27 Mayeai kia nofi soni angguri nai
foi, dutang Sempaisi dohong mahikai
wei. Ainanaya dohong anggurifoi
na nofifoi aha wesa tuti medu deyo,
"Metunung kiai na nofi nini.
28 Angguri nini mani nehu rika
dine, rikao na Kaiwo Areraio Allai
dohonai we inontarainesara, rikao ti-
wowu we kaiwasa bitoya foi ambori
Allai feriri ene sasarifo.
29 Yeisaharaifa weo angguri nini
wiro yunumi ahang kahai, paria yu-
nung angguri weworu ria mea na Dai
Allai ne Mananu rorong foi."
30 Ainanaya erohi rarung rowei we
efiai Sempaisi, mayeai era to wiwoi
Saitunia.

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki
(Markusi 14:27-31; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)

31 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, "Diru bonini kontaio, mea kiai
ambori mewawu taterai weru yau ki.
Weo na Allai ne Kaiwofo dotu tono:
'Imung ne mantahungfoi,
tuti dombafosa ambori ewawu
taterai ki.'*
32 Wape rahida bo isuwi aha foi mani,
ambori ira foni meara isobu mea na
nu Galilea foi ki."
33 Petrusi yoa deyo, "Bereri kon-
tai. Tarahio mano wei nesa, mae yau
mani todoni kontaio iwawu weru
wau kaha rai."
34 Yesusi medu wei deyo, "Tarai,
imaduarai we wau mau yeyo, diru
nini wiro manggohei bibe kaharai
mae, fofora yau webetoru kawu-
rua, amani boyo wiro boroanso yau
kaha."
35 Petrusi yoa deyo, "Todoni kontai
ki, paria imereha kontai ria wauo,
ifafora wau na wea kaha rai!" Tuti
ne inontarai mano wei fosao, emadu
tonana kontai.

Yesusi wenadi na Getsemani
(Markusi 14:32-42; Lukasi 22:39-46)

36 Ainanaya Yesusi tuti ne inon-
taraifosa era to katai bei wonong fino
Getsemani. Na katai nani medu wesa
deyo, "Meminohi na nina mae itaha
tourai to wanaia iwenadi nai."
37 Ainanaya kia Petrusi tuti Zebe-
deusi ne arikangfo suru, amani
Yakobusi tuti Yohanesi, itora ruhiai
riati, na siari nanafo niuruainso
enerorongfoi fituayai tuti weansarai
finanaya.
38 Ainanaya medu we sitoru deyo,
"Enehurorongnei fituayai paria
nehu tarai toyari yeyo imereha.
Ampafe muntonayai na ninai tuti
muntorena fanai mae muntowait-
awang weduarai ria yau."
39 Yesusi saha tourai waroi kuteai
weru sitoru, ainanaya suki aweu
kioha boha arong tuti wenadi we
Sempaisi, deyo, "Daie, wobu rangfeai
mani, kadeo ruai fi miraba fuba
isodairi nini weru yau, wape wiro
kariri nehu yawiane fanai, mae
kariri nemu bawiawa terai."
40 Mayeai daraberahi we ne inon-
tarai kia sitoru fo itoru aha, wape
da wa mani sobu sitoru we itore-
nawa itowaitawang mai kaha. Am-
pefe medu we Petrusi deyo, "Wiro
muntowemambiriu we muntowait-
awang weduarai araha ureng boyari
ria yau kaha e?
41 Muntowaitawang weduarai
tuti muntorutang Sempaisi, am-
bori Saminseni weanggari muntoru
fanai. Tarai we muntonumianinuwa
biriu we dohong kariri ne bengfo,
mae muntone taraiwa wemambiriu
kaha."
42 Yesusi da weberu wenadi tuti
deyo, "Daie, masino dadira nini tiw-
era weru yau kaha, mae todoni kon-
tai isodairi mani, yo, kariri nemu
bawiawa terai."
43 Ainanaya daraberahi we ne in-
ontaraifo sitoru aha. Wape da wa
mani sobu sitoru we itorenawa, weo
itouremi mamong paria fefe.
44 Ainanaya da weru itoru nari aha,
nana mani webetoru we wenadi fi-
nana, amani wenadi dafu kaiwo iari
fo.
45 Ainanaya daraberahi aha tuti
medu we ne inontaraifo sitoru deyo,

* **26:31** Zakariai 13:7

"Muntowatai muntorena nendai e? Muntowati! Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewaramirorongfo ampa.
46 Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina."

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai
(Markusi 14:43-50; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11)

47 Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aiboi. Kaiwasa nanisa mani, mano imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, ansaino etemisa ne.
48 Na antanafa, Yudasi mano dewayani foi medu wesara deyo, "Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri."
49 Ainanaya Yudasi da bau Yesusia tuti medu deyo, "Bengfeai we Dai Rabio Mantaunaune wau." Mae suana niuna Yesusi.
50 Yesusi yoa wei deyo, "Maniwowire, fi ro weai we yau ma ne, nari kariria to.*" Mayeai inontarai fau fosa etaha afong, eru tawani tuti etafuria.
51 Na kutu nanai inontarai daria Yesusi fo manei fiating ne sondufoi tuti ferang kutu imami fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fituayai.
52 Yesusi medu wei deyo, "Tata nemu sonduwai nari aha fui, weo inontarai mandoni dino memuna na sondu mani ambori sobu mai kahai, mae mireha na ne tonana ne kontai ki.
53 Dohonao boitarahi yutang Dai Allai mani fiata yau kaha rai e? Imaya mani yutani denatu wewai rabuang sewa weru rabuang suraya boru we fiata yau.
54 Wape, Allai niari tonana mani, fianai aino medurai na ne Kaiwofo we fininai ambori kawariafo, wiro kawariai kariria kahai ki."
55 Na kutu nanai medu we kaiwasa bitoya foi deyo, "Mewaitarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e†, donio meha sondu tuti aiboi mera ma we metafu yau nai nina e? Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mae wiro metafu yau kaha.
56 Wape fi fuba nini kiai kawariai ambori fianai aino nabifosa etoia fo, mai karirial." Ainanaya ne inontarai erariati fosa kiai ewawu taterai werui anina.

Yesusi doa na Majelisi Agama fo euremireafo
(Markusi 14:53-65; Lukasi 22:54-55, 63-71; Yohanesi 18:12-14, 19-24)

57 Mano etafu Yesusi fosa ehari to imami fuba Kayafasi ne munufoi, na nanai mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa kawuru na nanaia, amani mano esahusa we Majelisi Agama.
58 Petrusifo da ria Yesusi na waroi paria suai kontai to imami fuba Kayafasi ne munu dereungfo afui, tuti minohi ria inontarai ewaitawang munufoi sa, weo deti kariri fi enari we Yesusia werea naya fo.
59 Imami baba fosa tuti Majelisi Agama fosa tantenang erurai paria we esobu inontaraio epampamu etinggai Yesusi we dohong sarawai ambori etohong aiboi marareha fo wei.
60 Kaiwasa bitoya era ma we etinggai funong Yesusi, manamo wiro esobu kaiwo sarawa feai demoyarai we etohong aiboi marareha fo wei kaha. Ainanaya inontarai mandu ura afong uroa na euremireafo,
61 tuti ureyo, "Inontarai nini mani medu deyo, 'Ibiriu we itota Sempaisi ne Munufoia kiai tuti ibauni na rahida botoru aha doa.' "
62 Ainanaya imami fuba foi doa tuti medu we Yesusi deyo, "Todonie boromu tibau we kaiwo fuba etinggai wau weai nini kahai wei ne?"

* **26:50** Ete, tarahai dotu tofino: We fiani e ro to ninai ma ne? † **26:55** Ete mananapi.

63 Wape Yesusi fioai borong kutuea
kahaia. Ainanaya imami fuba foi
medu wei deyo, “Na Allai Mano
Darang foi wonongne, boisaharai we
amea we wau mani Mananu Mam-
pariri foi, amani Allai ne Kaisungfoi
di wau e?”
64 Yesusi yoa wei deyo, “Tonanai
kariri modurawa, wape yeisaharai
we mea weo na rahida bowani mani
mea kiai ambori mewati Kaisung In-
ontarai nei we minohi na Allai Mano
weMambiriu foi warang domoya fo
tuti da na kafafefo na rorafaisi meu.”
65 Ainanaya imami fuba foi kesou
paria tuti fiosiabu ne ansungfo tuti
medu deyo, “Ee! Inontarai nini deib-
era Allai! Kasau we tata ampa. Man-
doni dino tatutani we medu kariri ne
sarawafo aha ne? Weo metaramioai
terai na metaramine we deibera Al-
laifo ampa, weo deyo I mani Seng
Allai ne Kaisung dine.
66 Ampafe menemitituai tofino?”
Eroa eteyo, “Inontarainei mesi we
sobu aiboi marareha to!”
67 Ainanaya ehandio urengfo tuti
eboi. Manea kontai eboipa tararei,
68 tuti emadu eteyo, “Mananu
Mampariri ne wau, boroanai toyari
nabi, boisaharai we amea mandoni
dino bioi wau nei.”

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha
(Markusi 14:66-72; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

69 Petrusi minohi na munu dere-
ung boriei fo mayeai mangfata wi-
wing manei da ma tuti medu wei
deyo, “Yesusi inontarai Galilea foi ne
inontarai erariati fe manei di wau
to!”
70 Wape Petrusi fefora na eu-
remireafo deyo, “Yeitawang fi
modura wa kaha.”
71 Ainanaya da to rahutu borongno
esuai nai we munufoi afuifo nanai,
mangfata wiwing siai manei detioi
tuti medu we inontarai etoari na
nana nesa deyo, “Inontarai nini kon-
tai anta doari ria Yesusi inontarai
Nazareti foi.”
72 Manamo Petrusifo fefora beyari
nariai aha deyo, “Tarai, inontarai
wani wiro yeroansoi kaha!”
73 Waroi ahang kaha mae inontarai
etoari na nana nesa era we Petrusi
tuti etutani eteyo, “Wiro bereri
ahang kaha, mae wau mani inontarai
ro ria Yesusife manei di wau, weo
modune modu kariri ea fefe.”
74 Petrusi feforawa mutu beyari
deyo, “Kaiwo metinggai yau weai ni-
nai, iserawa iru na wa amangwau,
yau yeroanso inontarai wani na ea
kaha.” Na tatofang siari nanai kon-
taio manggohei bibe finana.
75 Ainanaya Petrusi aro fianai aino
Yesusi medurai weia fo, deyo, “Wiro
manggohei bibe kaharai mae, fofora
yau webetoru kawurua.” Ampafe da
to boriai weru katai nani tuti saia
wiro denteng ahang kaha.

27

Inontarai ewenunggamiai we Yahudi fosa eha Yesusi we Pilatusia
(Markusi 15:1; Lukasi 22:66, 23:1; Yohanesi 18:28)

1 Kameai kutung mae imami baba
fosa kiai tuti mano ewewafoniai we
Yahudi fosa efanduhisa emadu ehutu
kaiwo weo emung Yesusi.
2 Ainanaya era wa ewora Yesusi
warangfo suru, eharia etohoni we Pi-
latusi gubernuri parenta Roma foi.

Yudasi mireha toa fo
(Rasuli 1:18-19)

3 Yudasi mano dewayang Yesusi foi
detioai we etohong aiboi marareha
fo we Yesusifo nanai, enerorong fi-
tuai paria, dohona mani kia doi per-
aki piareia surao imami baba fosa
tuti mano ewewafoniai we Yahudi
fosa ebaiti naya fo da wa dohong ene
nari aha.
4 Medu wesa deyo, “Inari sasari
paria, weo yewayang inontaraio do-
hong sarawa kaha foi.” Manamo
eroa weia eteyo, “Finana mani wiro
fi we amea kaha, fi mantaung wau
woduata fine.”
5 Yudasi tarao emadu tonanafo, so
doi nani awafui watai na Munu Seng

foia, tuti da wa soro kota rahanangfoi
mireha anina.
6 Imami baba fosa eruru doi Yudasi
soai afui fo, tuti emadu eteyo, “Doi
nina mani doi sobuai we mung inon-
tarai naya fine, ahuai we doi werika
fine, ampefe kariri Hukumifoi mani
wiro ohonai afui watai we Sempaisi
ne Munufoi fanai.”
7 Ampefe emadu ruhiai we doifoa
mani, etohonai we ewori kahofa aino
wonong fino *Kahofa Inontarai Niari
Fi Na Kahofa Ura*. Kahofa nanai
etohonai we inontarai aisei enai
nana fosa manea emarareha mani
esaraisa nayai.
8 Nanai wedaya paria sobu rahida
bonini inontarai esahuai we *Kahofa
Rika*.
9 Ne tonanane kawariai ambori
nabi Yeremiai ne kaiwo medura fo
wetarai amani,

“Esobu doi peraki piareia sura,
amani harga na nu Israeli fosa
ehutuai we ebaiti naya fo.

10 Tuti doi nanai etohonai we ewori
kahofa inontarai niari fi na ka-
hofa ura foi nayai,
nanai aino Sengnei deinaw-
iai we yaune ambori enari
karirai.”*

Pilatusi gubernuri we parenta Roma foi dutang bera Yesusi
(Markusi 15:2-5; Lukasi 23:2-5; Yohanesi 18:29-38)

11 Yesusi doa na Pilatusi, guber-
nuri we parenta Roma foi arongreafo
mani, dutang berahi deyo, “Taraie,
wau weMananu we inontarai Yahudi
fesa ne ne?” Yesusi yoa deyo, “Yo,
tonanai kariri modurawa.”
12 Wape imami baba fosa tuti
mano ewewafoniai we Yahudi fosa
emadu ehikatawanai we etinggai
Yesusi pampang, manamo medu
sobu kaiwofea kahaia.
13 Dohona mani Pilatusi medu wei
deyo, “Etinggai wau we nari fikarira
bitoya tonina ne, wiro taramuoa
kaha e?”
14 Wape Yesusi wiro fioai borong
kutea kahaia, wiro yoa kariri fi et-
inggairi naya fo bei kontai kahaia,
wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi marareha
(Markusi 15:6-15; Lukasi 23:18-25; Yohanesi 18:39-40, 19:16)

15 Na rahida fuba Paska foi ne-
ungfo mani, gubernurifoi ne koang
we deiai inontarai niai na aitamu
rorong fo manei da to boriai, kariri
kaiwasa bitoya fo ene etawiafo.
16 Rahida bonani, inontarai we-
wonong na warang saipaya manei
wiatai na aitamu rorong fo, wonong
fino Yesus Barabasi.
17 Kaiwasa bitoya fianduhi na
wanai, ampafe Pilatusi dutang be-
rasa deyo, “Mandoni dino itawini we
mea ne: Barabasi, ete Yesusi mano
ahui we Mananu Mampariri nei e?”
18 Pilatusi medu tonanaifa we
deitawanai weo imamifosa tuti
mano ewewafoniai we Yahudi fosa
enemirorong pirahai we Yesusi,
donio ehari ma nina.
19 Arahio Pilatusi da wa minohi na
kadera kutu kaiwo nai foi we deo
kiutu kaiwo mae binengfoi denatu
kaiwoariri wei ma deyo, “Bonansiau,
wiro bohong aiboifeai funomai we
inontarai dohong sarawa kaha nani
fanai. Weo inontarai manani do-
honaia diruafa yemiai karira paria
fefe.”
20 Wape imami baba fosa tuti
mano ewewafoniai we Yahudi fosa
ewawori kaiwasa bitoya foi, dohona
mani etutang we Pilatusi we ambori
sawing Barabasi mae dohong aiboi
marareha we Yesusi.
21 Ainanaya Pilatusi dutang bera
kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Na in-
ontarai nini suru mandoni dino itaw-
ini we mea ne?” Manamo kaiwasa
bitoya foi sahu deyo, “Barabasi.”
22 Pilatusi deyo, “Tonanaifa mani
fiani aino inari we Yesusi, mano
ahui we Mananu Mampariri nei ne?”
Esahu ruhiai kai eteyo, “Pahui na
aitabafoi.”
23 Ampafe dei aha deyo, “Wape
fisarawaio todoni fino niari ne?”

* **27:10** Zakariai 11:12-13; Yeremiai 19:1-13, 32:6-9

Manamo esahu mambiriu nariai aha eteyo, “Pahui na aitabafoi!”

24 Arahio Pilatusi urengfo tabau we yurai todoni kontaio wiro dapa kaiwasa bitoya foi aha kaha, kontai mimeatai we kaiwasa bitoya foi dohonao ehuaia etohona fe. Ampefe kia merehafeai ma yuai warangfo suru nai na kaiwasa bitoya foi euremireafo tuti medu deyo, “Yohong sarafieai kahai we inontarai nini ne rikane, mantaung mea mesoduata ne.”
25 Ampefe eroa wei eteyo, “Yo, inontarai nini ne rikanei tau we amea tuti amene arikangnesa ki!”

26 Ainanaya Pilatusi sawing Barabasi we kaiwasa bitoya foi, wape demi ne afai mamuna fosa eruba Yesusi tuti dohoni eharia we epahui na aitabafoi.

Afai mamuna fosa emei kanggani Yesusi
(Markusi 15:16-20)

27 Mayeai Gubernuri ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi.
28 Etisu Yesusi ne ansungfo tuti etohong ansung barikao ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananu fosa esansunsa nai fo.
29 Etaya sapewi mananu weababo bei na ai arirawang weababo fo, etohoni satarai na nungkamiaifoi, mayeai etohong aireafea yu weaitatohi mananu na warang domoya foi. Ainanaya etuang aweu etisangkapa eawemibukafo tuti eteiberahi eteyo, “Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!”
30 Ehandioi tuti eha aireafo werui aha, eboi bau nungkamiai nayai pampang.
31 Emei kanggania kaia fo, etisu ansungfo werui mae etohong mantauni ne ansungfo nari aha satarai, ambori ehari era we epahui na aitabafoi.

Yesusi epahui na aitabafoi
(Markusi 15:21-32; Lukasi 23:26-43; Yohanesi 19:17-24)

32 Ainanaya Yesusifo eharia. Na rang rabuang ehanggungno inontarai manei arahio de suai to bendarifo, wonong fino Simoni, inontarai Kirene dine, erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi.
33 Mayeai era sobu katai bei wonong na kaiwo Iberani mani Golgota, nana mani wonong fino katai *Woming Nungkamiei*.
34 Na nanai etohoni dunung angguri enaririao pirandima, wape bororuaing anggurifoi nanai mani deiayari.
35 Mayeai epahu Yesusi na aitabafoi, eruaisi ayai sawai, mayeai efating aikarai we etato ne ansungfoi maisa.
36 Etato ansungfo mai eara, eminohi ewaitawang Yesusi na aitabafoi neungfo.
37 Tuti na aitaba sau nai foi nungkamiaifoi esoi kaiwo etinggairi naya fo amani dotu tono, Yesusi, Mananu Inontarai Yahudi Dinini.
38 Na katai nani kontai epahu inontarai mananapi mandu, manei na eneung dowei, manei na eneung domoya.

39 Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo,
40 “E, inontarai boyo tota Sempaisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi aha ne waune, waramupa karira ninai weru wau. Allai ne Kaisung di wau mani, bia weru aitabawai.”

41 Tonanai kontai imami baba fosa tuti mantaunau kaiwo Musa soi fosa kontai mano ewewafoniai we Yahudi fosa eteibaberahi eteyo,
42 “I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha. I mani Mananu Israeli dine! Ha, tonana mani bia weru aitabafoi to, nana mani taroasoi finana.
43 Yoaso Allai tuti medu deyo Allai ne Kaisung dine. Yo, tonana mani Allai miaya mani, andino feriri na kutu nina fe.”

44 Na tonanane kontai, inontarai
mananapi mandu epahu suru na
nana ne, ureiberahi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo
(Markusi 15:33-41; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30)

45 Tete rahida rabuang araha ureng
suraya boru, na tantuma kataifoi me-
mantiti sentenang paria sobu araha
ureng botoru.
46 Tuti tete ramindena araha ureng
botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo,
"*Eli, Eli, lama sabaktani*?" nana mani
deyo, "Dai Allai, Dai Allai, todoni taw-
ing yau nina?"*
47 Inontarai maneiru teaio etoa ke-
fang na nana fosa etaramio Yesusi
bibe fo tuti eteyo, "Sahu we nabi
Elia."
48 Inontarai manei na kaiwasa
nanisa sikaherawa kia mandafeai,
yorang na angguri sisasa feai, mayeai
kia aifarang bei ma disanai nai,
ainanaya subarai to Yesusi borongfo
ayai.
49 Wape inontarai mano wei fosa
emadu eteyo, "Tawini! Tatamang
tawatioai we Eliai da ma suki weru
aitabafoi rai ete bireri e."
50 Ainanaya Yesusi bibe fuba be-
yaria aha na rawafui tapapa, mayeai
kiaharaia.
51 Na siari nanai kontaio ireu abu-
rung sau wetaba na Sempaisi ne
Munufoi rorongfo miabu weberu,
na yaifo paria sobu kofafo,* tuti
mundiei fiabai bei fio, wedaya kami-
rangfo tababau
52 tuti fafo tapapasa. Tuti inontarai
emararebanaio emararehara fosa es-
uwi aha.
53 Etariai na fafofo tonanai tuti
inontarai nanisa kontai, rahida bo
Yesusi suwi na marareha rorong fo
aha fo, ea kontai era wa esuai to ben-
dari Yerusalemi, na nanai kaiwasa
bitoya ewatisa nayai.
54 Mano wenunggamiei we rai
mamuna fosa tuti ne afai mamuna
ewaitawang wedua Yesusi fosa,
epapuhing tuti ematai paria we
ewati mundiai fio fo tuti fifuba nani
kiai fefe, amani emadu eteyo, "Tarai,
inontarai nini Allai ne Kaisung dine."
55 Na nanai wiwing bitoya raminde
era ria Yesusi na Galilea ma we efa-
tari fosa, etoa ewati kariri fi fuba
kawariai nanai na waroi.
56 Na wiwing nanisa mani, Maria
Makdalenai, tuti Mariaio Yakobusi
tuti Yusupi uinamifoi, tuti Zebedeusi
ne arikangfo uinamifoi, itohontaifa.

Esarai Yesusi na fafofo
(Markusi 15:42-47; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42)

57 Dirua mani inontarai ne ra
bitoya manei na bendari Arimatea
dao Pilatusia. Inontarai nani
wonong fino Yusupi tuti i kontai
inontarai daria Yesusi manei dine.
58 Dao Pilatusia tuti dutani we
Yesusi ne taraifoi, ampafe Pilatusi
dohong kaiwoariri we afai mamuna
fosa, aninanaya etohong Yesusi ne
taraifoi weia.
59 Mayeai Yusupi kia Yesusi ne
taraifoi tuti sensani na ireu ne harga
dedai, amani ireu lineni dine.
60 Ainanaya dohong ne taraifoi
wiatai na mantauni ne fafo waworu
foi, fafo mantauni dahi na wiwoi
wekamiei fo. Dedoi kamiei fiabai
bei awa wia wedua fafo borongfoa
akawuru wori da wa.
61 Maria Makdalena tuti Mariai
mano siai foi uminohi na fafo
borongfo.

Rai mamuna ewaitawang Yesusi ne fafofoi

62 Kameai aha mani, rahida Sabati
dine, imami baba fosa tuti Farisifosa
era ruhiai we Pilatusia,
63 tuti emadu wei eteyo, "Mam-
baisengne wau ne, amearomioai we
na inontarai sofa biriu foi darangne,
medurai deyo, 'Rahida bo botoru foi
mani, isuwi aha ki.'
64 Ampefe bemi inontarai ewait-
awang wedua fafofoi paria rahida

* **27:46** Masmuri 22:1 * **27:51** Na ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu ambori wedua Rorong Mirarebanai Pari foi ahang kaha mani, deinawiai we Yesusi ne mirehafoi fiai rang we inontaraine tata ne we tara pari to Seng Allai.

bo botoru foi. Dohona ne inontarai erariati fosa era wa ehamanana ne taraifoi fe, nana mani etaiririai eteyo, Yesusi suwi na marareha rorong fo ampa. Tatofa wefuiai nana mani, karira sewa ne fafong fo."†

65 Pilatusi medu wesa deyo, "Meha nehu afai mamuna manea mera wa ambori ewaitawang fafofoi na mai."

66 Ainanaya eha afai mamuna fosa era to Yesusi ne fafofoia, ewora tawang kamieifoi tuti etohong afai mamuna fosa etoa wari fafofoi.

28

Yesusi suwi aha
(Markusi 16:1-7; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10)

1 Rahida Sabati foi kiaia, na rahida Minggu kameai kutung Maria Makdalenai tuti Maria mano siai foi ura wa uwati fafofoi.

2 Mayeai na tantuma mundiai fuba bei fio mambiriu, weo Allai ne wewai manei biari na rorafaisi meu, da to fafofoi dedoi kamiei wia kobu fafo borongfo, tuti minohi saui.

3 Wewaifoi ne tarai dansairai toyari kaiwewa fenana, tuti ne ansungfo bua karofari tantenang.

4 Afai mamuna ewaitawang fafofoi emataia erirorara tuti euremimakaha etawai aweu.

5 Ainanaya wewaifoi medu we wiwingfo suru deyo, "Wiro mumatai fanai, yeitawanai musera we Yesusi, mano epahui na aitabafoi.

6 I wiro wia na ninai ahang kaha, weo suwi ampa kariri medurai we meara fo, mura ma muwati katai anta wia nai nei.

7 Tuti mura musaherawa muraiririai we ne inontarai erariati fosa, we i suwi ampa, tuti da fafongna demang ea na Galilea, ambori na wana ewatioi ki. Muaromio fi imadurai we muru ninai."

8 Wiwingfosuru umito weru fafofoi, umito na umatai wape kontai umirising, ampefe umito usaherawa weo uraiririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa.

9 Mayeai na tantuma Yesusi dario wiwingfosuru tuti medu we suru deyo, "Mahikaifeai." Ainanaya ura kefania ufaung awengfo usomi wei.

10 Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, "Mumatai fanai, mura wa muraiririai we nehu doroifosa ambori era to Galilea, na wana ewati yau ki."

Afai mamuna etairiri kariri fifuba nani kiai

11 Arahio wiwingfo suru ura mae, afai mamuna ewaitawang fafofoi manea etaraberasa to bendarifo tuti etaiririai we imami baba fosa kariri fifuba ewatioi nani kiai.

12 Ainanaya imami baba fosa era wa efanduhisa ria mano ewewafoniai we Yahudi fosa, emadua ehutu kaiwo ruhiai, ampefe etohong doi bitoya paria we ebai afai mamuna fosa nai.

13 Tuti emadu wesa eteyo, "Metaiririai mani meteyo 'Yesusi ne inontarai erariati fosa era diruai ma tuti ehamanana ne taraifi ampa, weo ametena fefe.'

14 Tuti masino Gubernuri Pilatusi tarao kaiwo mewuwuai kariri metena fo mani, ambori amemadu wei ki, ambori wiro mesobu aiboifea kaha."

15 Ainanaya afai mamuna ewaitawang fafofoi eha doifoa tuti etohong kariri fifiani aino imami baba fosa etarerai wesa fo. Nanai wedaya kaiwo kairiri Yesusi we ne inontaraifosa era diruai ma ehamananai foi, kaiwo nanai dafai wariai na inontarai Yahudi fosa paria sobu rahida bonini.

Yesusi demisa we ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo

16 Yesusi ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era to wiwoi bei na Galilea, kariri ne kaiwo dererai wesara fo.

17 Na wanai ewati Yesusi ampafe esomi wei, wape kontai manea enemirorong soriru we Yesusi dine ete bereri e.

† **27:64** Kariri Farisifosa mani tatofa wereantenang fo mani Yesusi we Mananu Mamparirio Allai demi ma foi dine.

18 Yesusi da kefangsara tuti medu
wesa deyo, “Dai Allai dohong mam-
biriu doni konta fo we yau, amani
mambiriu kiai na rorafaisi tuti na
nunei.
19 Ampefe mera wari nunei sente-
nang metaunau kaiwasa nunei kiai
ambori eraria yau, tuti mewebapti-
sisa na Dai Allai wonongne, Kaisung
Yesusi wonongne, tuti Nuaninu Mi-
rarebana nei wonongne.
20 Metaunausa ambori etohong
kariri fifiani aino yemiai we mea
wa, tuti mearomioai we iweriria mea
pampang paria sobu nunei kiai naya
fo.”

Kaiwo Mahikai Na Markusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Markusi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we manei wonong fino Markusi. Reantenang mani Markusi soio, "Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi Allai ne Kaisungfoi" finana. Na Kaiwo Mahikai nina mani deinawi kariri Yesusi we I mani inontarai yurai niari fi bitoya tuti wemambiriu. Ne mambiriufoi deinawiai na ne deunau toa wau tuti na ne mambiriu data nuaninu kerira wauni, tuti na ne feriri sasari wau. Yesusi deinawi ne taraifoi weKaisung Inontarai, I dohong ne taraifoi ambori inontarai ekaharai weru sasarinei.

Kaiwo kariri Yesusi na buku nini, soi karirai na kasau tuti parai. Deisaha kariri fi bitoya Yesusi niari fo mae fi deyoa fo tuti deunau fo kutea terai. Reantenang mani, deisaha kutea kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, kariri Yesusi webaptisifo, tuti kariri Saminseni weanggarifo. Buku Markusi nini, kaiwoariri fuba ne, deiriri kariri Yesusi fi dohona fo, amani kariri niari inontarai ebeng tuti kariri ne fi deunauwai. Markusi robong rea mani, deisaha kariri fi fuba Yesusi sodairai na ne minggu wefuiai na nunei nei. Fi fiabai mani, kariri sau na aitabafoi tuti suwi na marareha rorong fo aha ma fo.

Na arawang beiru na rea pari fo na buku nini mani finani kiai wiro mano soi buku Markusi dino soi neng kaha mae, inontarai siai dino soi ne.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-13 Kaiwo reantenang.
1:14-9:50 Yesusi da deunau tuti niari fi bitoya na inontarai Galilea fosa.
10:1-52 Yesusi da na Galilea to Yerusalemi.
11:1-15:47 Rahida minggu wefuiai na Yerusalemi tuti munue watai rurama fo.
16:1-8 Yesusi suwi na marareha rorong foi aha fo.
16:9-20 Yesusi dariai we ne inontaraifosa tuti dautai to rorafaisi.

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi meinenang rang weo Yesusi
(Matiusi 3:1-11; Lukasi 3:3-16; Yohanesi 1:19-28)

1 Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi, Allai ne Kaisungfoi, ainina.
2 Amani Allai medu we ne Kaisungfoi, tuti nabi Yesayai soi karirai,
ampafe dotu tonina:
"Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei,
da foni Wau.
I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau."*
3 "Inontarai nani da sahu pampang na katai wekamamiei minano foi,
deyo 'Memainenang rang beng feai we Sempaisi,
tuti menaria mimoya wei.'*"
4 Kariri kaiwo nanai fa, Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi kiawariaifa na katai wekamamiei minano foi tuti wiuwu kaiwofo, deyo, "Metarabera mea weru mene sasariwa tuti mewebaptisi, ambori Allai feriri mene sasariwa."
5 Kaiwasafoi kiai na nu Yudea foi tuti na bendari Yerusalemi era we Yohanesia. Era ma eteiai ene sasarifo tuti webaptisisa na waya Yardeni.
6 Yohanesi nini ne ansung satara fo beng kaha, mae na fiahung unta nuwawuru, tuti ne aikapurufoi na andowa rerawa, toyari nabi na fafongfa fosa ene ansung etatara fo. Ne fidangfo mani manggofuni tuti aniwa ne maing terai.
7 Neo kaiwo medura fininai, "Katu wori manei da tua yau ma. I fiebai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha.

* **1:2** Maliaki 3:1 * **1:3** Yesayai 40:3

8 Iwebaptisi mea na mereha wape
i ambori webaptisi mea na Nuaninu
Mirarebana foi ki."

Yohanesi webaptisi Yesusi
(Matiusi 3:13-17; Lukasi 3:21-23; Yohanesi 1:32-34)

9 Na rabuang bo Yohanesi medu we
kaiwasa bitoya foi nani, Yesusi da na
bendari Nazareti na nu Galilea foi
ma tuti Yohanesi webaptisi i na waya
Yardeni foi.
10 Na tatofang kutu Yesusi ki-
awariai na mereha rorongfe meai
nanai, deti rorafaisi tifai tuti Allai
Nuaninunei ne tarai wemuntung
manei sea na rorafaisi meu minohi
sauwi.
11 Mayeai tarao Allai raofuifoi
medu na rorafaisi meu deyo, "Wau
mani nehu Kaisung enehuwawuti fi
di Wau. Wau ka enehurorong fine."

Saminseni weanggari Yesus we sawa
(Matiusi 4:1-11; Lukasi 4:1-13)

12 Na tatofang kutu nanai kontaio
Allai Nuaninufoi demi Yesusi da to
katai wekamamiei minano foi.
13 Niayai na nanai rahida pi-
aru mae Saminseni weanggariri.
Andowa fuba ahumi kaha fosa
enayai riati na nanai tuti wewai
fiatari na fi dohong wea fo na nanai.

Yesusi ne kaiwo reantenang
(Matiusi 4:12-17; Lukasi 4:14-15)

14 Mayeai Yohanesi mano webap-
tisi kaiwasa foi, etafuria wiatai na
aitamu rorong fo. Amani, Yesusi da
to nu Galilea foi, tuti wiuwu Allai ne
Kaiwo Mahikai fo na nanai.
15 Yesusi medu deyo, "Rahida meta-
mang wea fe mai ampa, rahidao Al-
lai da ma we weMananu fe kikeu
ampa. Metarabera mea weru mene
sasariwa tuti meroaso Allai ne Kaiwo
Mahikai ne."

Yesusi sahu manggaerang mana itorariati
(Matiusi 4:18-22; Lukasi 5:1-11)

16 Rahida Yesusi da na nafarengfo
na ruru Galilea foi nanai, detio mang-
gaerang mandu, mambetahatui su-
ruine, amani Simoni tuti Andareasi.
Deti suru we umung erangfoi we
utafu diang.
17 Ainanaya Yesusi medu we suru
deyo, "Mura ma, muraria yau, am-
bori mutafu diang ahang kaha mae
yeunau muru we mutafu inontarai
we yau."
18 Na tatofang kutu nanai kon-
taio uwaramipa erangfo watai mae
urariati.
19 Yesusi da paria aha mani, deti
mambetahatui mandu aha, umi-
nohi na une wafoi mae uria une
erangfo. Mambetahatui nani suru
mani uwonomi fino Yakobusi tuti
Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne
arikang suruine.
20 Anseung ahang kahai mae Yesusi
dutang suru kontai. Ampafe utubapa
utamamifoi tuti mano erufi we sitoru
fosa na wa emungfi nai foi, uraria
Yesusi.

Yesusi data nuaninu karira manei weru inontarai manei na munu agama rorong fo
(Lukasi 4:31-37)

21 Yesusi tuti ne inontarai diri
sitoru fo itora wa sobu bendari
Kapernaumi foi. Na rahida Sabati da
aha ma foi Yesusi da to Yahudifosa
ene munu agama foia deunau Allai
ne Kaiwo Mahikai foi we kaiwasa
bitoya foi.
22 Kaiwasa etarami ne aunaufe
nanisa epapuhung paria we deunau
toa fo. Weo Yesusi deunau kariri
mano wemambiriu paria we deunau
tonana, wiro deunau toyari kaiwo
batangno ene mantaunau Kaiwo Mu-
sai soi fosa emadura fo kaha.
23 Na siari nanai kontaio inontarai
nuaninu karira dohoni manei suai to
munu agama foi tuti bibe sahu deyo,
24 "Yesuse, inontarai Nazareti wa
waune, bo nari fiani we amea ne?
Ro ma weo bohong amea ameworua
ne? Amewaitawanai we mandoni di
wau, wau mani Mano Murarebanai,
na Seng Allai ma fi di wau."
25 Manamo Yesusi somara nuaninu
karira foi deyo, "Nemuboru, ro to
woriai weru inontarai nini."
26 Ainanaya nuaninu karira foi
dotapa inontaraifoi aweu wiatai tuti

bibe mambiriu beyari mayeai da to
boriei weruria.
27 Kaiwasa na nana foi kiai
epapuhung paria we fi ewatioai
nanai, ampafe etutang wawerasa
eteyo, “Ke! Fianai ainina? Kaiwo
aunau waworu fine. Na mambiriufo
demi nuaninu karira fosa era to
boriei tuti nuaninu karira fosa
etohong karirial.”
28 Ampafe kaiwo kariri fianai aino
Yesusi niari fo, anseung ahang kahai
mae dafai wari nu Galilea foi sente-
nang.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng
(Matiusi 8:14-17; Lukasi 4:38-41)

29 Yesusi tuti ne inontarai diri
sitoru fo itora weru munu agama
Yahudi foi, itora to Simoni tuti
Andareasi une munufoia. Yakobusi
tuti Yohanesi ura kontai riatai.
30 Na munufoi Simoni niong wi-
wini meninang rirora wiatai na ne
fatafoi. Na siari Yesusi tuti ne inon-
taraifo sitoru itora wafui nanai, in-
ontarai manei deikaririai we Yesusi
kariri wiwingfoi we meninangfo.
31 Ampafe Yesusi da wa yu na
wiwingfoi warangfo tuti fiatari
doabariria. Na tatofang kutu nanai
kontaio maninangfoi niai, tuti wi-
wingfoi doabariri da wa wesarawiri
wesa.
32 Wofoi sawaia de weayewia
nanai, kaiwasa eha inontarai man-
inang bitoya tuti mano inggira
dohonsa fosa we Yesusi ma.
33 Ampafe kaiwasa fuba na bendar-
ifoi efanduhisa na munufoi refongfo.
34 Ainanaya Yesusi niari kaiwasa
fuba esodai mai maninang bong foi
nanisara ebeng tuti data nuaninu
karira bitoya weru kaiwasa nuaninu
karira dohonsa fosa. Kontai Yesusi
yoa we inggirafosa emadu kaha, we
ewaitawang kariri i mani mandoni
dine fefe.

Yesusi kiorang mai bendari na nu Galilea foi
(Lukasi 4:42-44)

35 Kameai nanai mamantiti siar-
ifo mae, Yesusi fiononami weru
munufoi, da to katai manano na
bendari dereung do boriei fo awa
wenadi nayai.
36 Wape Simoni tuti ne mani-
wowirifosa etoari meai era esera
riati.
37 Eserawa esobui nanai, emadu
wei eteyo, “Daie, kaiwasanei kiai es-
era we wau.”
38 Manamo Yesusi yoa deyo, “Mera
ma tara to fong kariri tara weafo to
bendari watai kefang na ninaifa ne,
we ikorang nayai, weo finanai aino
ira weai ma ne.”
39 Ampafe Yesusi da mai katitai na
nu Galilea foi tuti kiorang na munu
agama Yahudi fo, kontai data nu-
aninu karira bitoya weru inontarai
nuaninu karira dohonsa fosa.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng
(Matiusi 8:1-4; Lukasi 5:12-16)

40 Ainanaya inontarai meninang
kusta manei da we Yesusi ma,
disangkapa awebuka na Yesusi
arongreafo, mae dutani deyo, “Daie,
wau wemambiriu ne, maya mani,
nari yau yenteng weru nehu mani-
nangnei.”
41 Yesusi aro inontaraifoi paria am-
pafe suba warangfoa wa sauwi tuti
medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng
to!”
42 Tatofang kutu nanai kontaio
maninang kusta foi niai werui tuti
dentengna.
43 Ainanaya Yesusi demi da wa tuti
deretawani deyo,
44 “Aromuoaifa! Wiro boiriri fi
inari ninai weo inontarai siai manei
fanai, mae ro to imamifoia tuti bu-
tani we deti kariri nemu taraiwai
we bontengna wa. Mayeai bohong
korbanifeai we Allai we nemu bon-
tengna wa kariri fianai aino Musai
soia fo. Nana mani deinawiai we kai-
wasa bitoya foi we bonteng ampa.”
45 Manamo inontaraifoi da wa
deiririai we kaiwasafoi kariri fianai
aino sodairai nanai, paria wedaya
kaiwasa bitoya era weia. Ampafe
Yesusi da parai to bendarifoi ahang
kaha, mae niai na bendari dereung
do boriei fo. Tonanai wape kaiwasa
bitoya na doni kontai era weia.

2

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng
(Matiusi 9:1-8; Lukasi 5:17-26)

1 Rahida beiru teai aha mani Yesusi
daraberahi to bendari Kapernaumi.
Ampafe inontarai etaramioai we
Yesusi da wa minohi na ne munu
minohi nai fi fo.
2 Ampafe kaiwasa bitoya era wa
etira paraia wiro katai fea watai
arora kaha. Rahutu borong fo
kontai wiro weai watai arora kaha.
Ainanaya Yesusi medu Allai ne
Kaiwofo we deunausa nayai.
3 Yesusi doa medu tonanai mae,
inontarai itowemana itoha wefiaya
manei we Yesusia.
4 Manamo kaiwasa bitoya karerai
ampafe wiro itora kefang Yesusi
afui kaha. Ampafe itoha wefiayafoi
itorautai tutiri na tehi to munu
wowongfo ayai. Ainanaya itotota
munu nuwowongfo weai tete Yesusi
doa naya fo, mayeai itotu wefiayafoi
tuti andaung wiatai nai foi aweu
wiatai na Yesusi arongreafo.
5 Yesusi detio enari tonanafo
deitawanai we eroasoafo fuba paria,
ampafe medu we inontarai fiaya
foi deyo, "Kaisungne waune, yeiai
nemu sasarifi ampa." 6 Mantaunau
Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio
eminohi na nana fosa enemitituaitai
na enemirorong eteyo,
7 "We fiani inontarai nini medu to-
nana? I deibera Allai, weo mandoni
dino biriu we deiai sasari fine? Seng
Allai mantauni terai."
8 Na kutu siari nanai kontaio Yesusi
deitawang enemirorongfoi ampafe
medu wesa deyo, "Todonie menemi-
tituaitai tonanai na menemirorong-
wai nina?
9 Doni aino mawa ne: imadu yeyo,
'Yeiai nemu sasarifi ampa,' ete yeyo,
'Boabari wau, ka nemu andaungwai,
tuti roa,' ne?
10 Wape yeinawiai we mea, na
yohong inontarainei denteng tonina
ne, ambori mewaitawanai weo na
nunei ninai, Kaisung Inontarai nei
andino ne mambiriu we deiai sasari
fine."

Ainanaya Yesusi medu we inon-
tarai fiaya foi deyo,
11 "We wau mani, imadu mau yeyo,
boabari wau, ruai nemu andaung-
wai, ro to nemu munufoia."
12 Na kutu nanai kontaio inon-
taraifoi doabariri, yuai ne andaung-
foi tuti da to boriei na kaiwasa bitoya
foi euremireafo. Kaiwasa fuba ewati
fitantumafe nanisa kiai epapuhung
paria, ampafe etaparanding Allai.
Emadu eteyo, "Ke! Fianai kawaria
nina? Ne toninane wiro tawatioai na
wea kaha rai."

Yesusi sahu Lewi we dariati
(Matiusi 9:9-13; Lukasi 5:27-32)

13 Yesusi daraberahi to nafareng
ruru Galilea foi aha. Na wanai kai-
wasa bitoya era weia tuti deunausa.
14 Mayea Yesusi da nariai aha mani
deti inontarai fianduhi doi pajaki we
parenta Kaisari fo manei, minohi na
munu pajaki foi, wonong fino Lewi. I
mani Alfiusi ne kaisung dine. Yesusi
medu weia deyo, "Ro ria yau." Anse-
ung ahang kahai mae Lewi doabariri
tuti daria Yesusi.
15 Yesusi da wa minohi dampi na
Lewi ne munufoi nanai, mano efan-
duhi doi pajaki we parenta Kaisari
fo efau paria tuti inontarai kaiwasa
bitoya foi sahusa we inontarai ewe-
sasari fosa, efanduhisa ria Yesusi
kontai na nanai. Ewatai etampi
ruhiai ria Yesusi tuti ne inontarai
dirisa fosa weo kaiwasa efau paria
era riati fefe.
16 Mantaunau Kaiwo Musai soi fo
maneiru teai, na Farisi rabuangfoi,
ewati Yesusi we minohi dampi ria
inontarai nanisa fo, etutang bera
Yesusi ne inontarai dirisa fosa eteyo,
"We fianie mene mantaunaufoi
dampi ruhiai ria inontarai efanduhi
pajaki we parenta Kaisari foi tuti
inontarai ewesasari fosa ninai?"
17 Yesusi tarao etutang tonanafo,
yoa wesa deyo, "Inontarai etan-
teng nesa mani etohong we mang-
garawangnei kaha, mae mano eman-
inang fosa. Wiro ira ma weo isahu
inontarai emararebana fosa kaha,
mae ira we isahu inontarai ewesasari
nesa."

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai
(Matiusi 9:14-17; Lukasi 5:33-39)

18 Rahida bei Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai mano erariati fosa, tuti inontarai eweFarisi fosa ewepuasa. Ainanaya inontarai manea era ma etutang bera Yesusi eteyo, "We fianie Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai erariati fosa tuti Farisifosa ewepuasa, wape nemu inontarai eraria wau nesa bereri nina?"
19 Yesusi yoa wesa deyo, "Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai ewepuasa rai e?
20 Wape rahida we mandiraufoi niayai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]

21 Manei ne ansung mamo feai tai mani wiro dawa kobuai na ireu aburung waworu fea kaha, weo nana mani ireu aburung waworu fo yabi we ansungfo ambori ansung mamo fo mayabu fo fuba aha.
22 Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wiro ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani anggurifo tibatara, aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape angguri weworu foi ariri tono aderi sapi rerawa weworu bei kontai."

Farisifosa etinggai Yesusi we niari fi na rahida Sabati foi
(Matiusi 12:1-8; Lukasi 6:1-5)

23 Na rahida Sabati bei, amani rahida Yahudifosa erufi nai kaha dine, teterai we Yesusi era riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa etetingno potangfoi, etani.
24 Ampafe Farisi manea emadu eteyo, "We fianie nemu inontarai eraria wau wasa enari fi tonana fo na rahida Sabati nei nina? Enari tonana mani etohong roaing kaiwo dotu weduara fo."
25-26 Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, "Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo Abiatari weimami fuba foi. Metato kariri kaiwo nana kaha e? Amani i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo, ampafe suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne."
27 Ainanaya Yesusi medu aha deyo, "Rahida Sabati nei mani Allai niariri we fiata inontarainesa, wiro niari inontarainesa we etohong kariri rahida Sabati nei kaha.
28 Ampafe Kaisung Inontarai nei weSeng we rahida Sabati nei kontai, [ampafe wemambiriu weo deiriri kariri fianai aino na rahida Sabati nei mani inontarainesa enari fo, tuti fianai aino enari kaha fo]."

3

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng
(Matiusi 12:9-14; Lukasi 6:6-11)

1 Na rahida Sabati bei Yesusi daraberahi to munu agama Yahudi foi aha. Inontarai warang bei mireha manei niayai na nana.
2 Tuti na nanai inontarai manea euremifo dingga Yesusi weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggairi, eteyo niari sarawai. Manamo Yesusi deitawang fi enemitituata fo.
3 Ampafe medu we mano warang bei mireha nani deyo, "Ro ma boari na fongne."
4 Ainanaya dutang bera inontarai etoari na nana fosa deyo, "Kariri Hukumi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine, tanari ne bengfo ete ne karirafo ne?

Tafata inontarai ambori etarang, ete
tamunsa re?" Kaiwofo disang inon-
taraifosa, ampafe manei deiobu kai-
wofeai ahang kaha.
5 Yesusi kesou, deti maino kai-
wasafoi sentenang, wape enerorong-
foi fituayai paria kontai we enu-
mikamiei mitubaru fo. Ainanaya
medu we mano meninang foi deyo,
"Wi waramuwai ma." Inontaraifoi si
warangfoi karirіaia, na tatofang kutu
nanai kontai warangfoi dentengna.
6 Farisifosa ewati finanafo wiro
eparaise kaha, mae era to boriei
weru munu agama foi tuti emadu
ruhiai ria Mananu Herodesi ne inon-
tarai erariati fosa we ambori emu-
ngno Yesusi.

Kaiwasa bitoya foi eraria Yesusi

7 Na nanai Yesusi tuti ne inontarai
erariati fosa efusuhiai to ruru Galilea
foia. Ampafe inontarai bitoya paria
na Galilea era ria Yesusia. Wiro kai-
wasa na nu Galilea foi tera kaha,
mae na katai waroi fo kontai era ma,
amani kaiwasa na nu Yudea foi,
8 tuti na bendari Yerusalemi, na nu
Idumea foi, tuti kaiwasa na Yardeni
dereung domurang foi. Kontai kai-
wasa na katai watai kahefang na
bendari Sidoni tuti Tirusi fo. Kai-
wasa nani kiai era we Yesusi ma, we
etaramio fianai aino niaria fo fefe.
9 Kaiwasafoi bitoya karerai, am-
pafe Yesusi demi ne inontaraifosa
emainenang wafeai wei, weo
mimeatai we dohonao kaiwasa
bitoya foi esawaria doa mimoya kaha
fe.
10 Weo na nanai niari kaiwasa
bitoya ebeng, ampafe kaiwasa fuba
meninang foi esawasa we ewarami
disangso Yesusi ne taraifoi.
11 Tuti inontarai nuaninu kerira
dohonsa fosa, na doni kontaio
ewati Yesusi mani, etawai aweu
etisangkapa eawemibuka na aron-
greafo, ebibe esahu, "Wau mani Allai
ne Kaisung di wau."
12 Wape na tapapa Yesusi sua nu-
aninu karira fosa we esahu tutiri
fanai.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati
(Matiusi 10:1-4; Lukasi 6:12-16)

13 Mayeai Yesusi dautai to wiwoi
bei tuti sahu inontaraio enerorong
dohong we dirisa fosa, tuti inontarai
sahusa nanisa era weia.
14 Tuti diri ewesuraya mandu na
sa we ewerasuli* fosa, dirisa we
eweririati. Demisa era wa ewuwu
Kaiwo Mahikai ne,
15 tuti dohong mambiriu wesa am-
bori etata nuaninu karira fosa.
16 Inontarai suraya mandu nanisa
ewonomi fino, Simoni mano sahui
we Petrusi foi,
17 Yakobusi tuti ne tahatui
Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne
kaisung surui ne. (Inontarai nini
suruino sahu suru kontai we Boarge-
nesi amani netawe Kaisung Kadidu.)
18 Andareasi, Pilipusi, Bartolomasi,
Matiusi, Tomasi, Yakobusi (Alfiusi ne
kaisungfoi), Tadeusi, Simoni (mano
biriu we inontarai Israeli fosa etoa
siai weru Romafosa foi).
19 Tuti Yudas Iskariotio mano am-
bori dewayang Yesusi foi.

Farisifosa etinggai Yesusi we sobu ne mambiriu ria Barsebuli
(Matiusi 12:24-32; Lukasi 11:14-23)

Mayeai Yesusi daraberahi to munu
minohi nai foi aha.
20 Na nanai kaiwasa bitoya era aha
ma efanduhisa nayai. Kaiwasafoi
bitoya paria wedaya Yesusi tuti ne in-
ontaraifosa esobu rahida we etampi
kaha.
21 Yesusi ne terafosa etaramioai
weo Yesus wiro dampi kaha, ampafe
eteo era we ehari. Eteyo, "Yesusi
toyari we fiauwo ampa."
22 Mantaunau Hukumi Musai soi
fosa, mano era na Yerusalemia fosa,
emadu eteyo, "Yesusi mani, Barse-
buli† amani inggirafosa ene mananu-
foi donti, ampafe dohong mambiriu
wei doni data inggirafosa nina."

* **3:14** Amani Inong Anatu na Sempaisi. † **3:22** Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

23 Ampafe Yesusi sahu kaiwasa
bitoya foi ma tuti deiriri fiyiwan-
soafeai wesa. Deyo, “Tofino, Samin-
seninei data mantauni ne nuaninu
karira ne rai e?
24 Negara bei wiro weboyari kaha
mae ebabausa tuti eweaiteta waw-
erasa, nana mani negara nani doa
pampang rai e?
25 Tonanai kontai na munu ro-
rong bei, wiro eweboyari kaha mae
eweaiteta wesa pampang, nana mani
ambori munu rorong bonani wiro
doa pampang kahai ki.
26 Tonanai kontai we Saminseni,
masino Saminseni dapa bera man-
tauni aha mani, ne munu rorong foi
tiabau finanai. Nana mani ambori
ne mananufo nayai mutu kaha mae
wioru ki.
27 Nuaninu karira fosa ene tarai
kariri we-wemambiriu manei mi-
nohi na ne munufoi. Tuti manei wiro
suai to ne munufoi afui we wewu
ne rafoi kaharai, mae wenani tefu
mambiriufoia wiorahi akawuru wo,
ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe
na yata nuaninu karira to boriai ne
yeinawiai we ikaraikobu Samins-
enia.
28 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, sasari fuba inontaraine enariri
nei kiai Allai deiairi ki, tuti eteibera
Allai konta fo, mae sasari tonana nei
Allai deiairi kontai.
29 Wape eteibera Nuaninu Mi-
rarebana foi mani, na todoni feai
kontaio Allai deiai ene sasari tonana
foi kaha. Weo sasari bonani mani
sasario feriri na wea kaha dine.”
30 Yesusi medu tonanai, we inon-
tarai manea eteyo, “Nuaninu kerira
foi sensoni i fefe.”

Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(Matiusi 12:46-50; Lukasi 8:19-21)

31 Mayeai Yesusi inanai tuti ne
tahatuifosa era wei ma. Etoari na
borieifo, mae etanatu kaiwo ariri we
Yesusi afui, ambori da to boriei.
32 Na nanai kaiwasa bitoya paria
eminohi wari Yesusi, tuti emadu wei
eteyo, “Daie, inamuai tuti nemu taha-
tuifosa etamang na borieife fo eteyo
emadu ria wau.”
33 Manamo Yesusi yoa wesa deyo,
“Mandoni saino isahusa we nehu ai
tuti nehu tahatui ne?”
34 Ampafe seite kaiwasa eminohi
wariri foi sentenang tuti medu wesa
deyo, “Botia, nehu ai tuti nehu taha-
tui sai nina.
35 Inontarai mandoni niari kariri
nehu Dai Allai ne dawiafo mani,
andino isahui we nehu tahatui mang
ne, nehu tahatui wiwing ne, tuti nehu
ai ne.”

4

Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong
(Matiusi 13:1-9; Lukasi 8:4-8)

1 Na rahida bei Yesusi da wa de-
unau na ruru Galilea foi aha. Na
nanai kaiwasa katui ahang kaha era
wa efanduhisa wariri, ampafe dautai
to wafeai awa dewohi nayai, mae kai-
wasa bitoya foi minohi na reifo.
2 Ainanaya Yesusi deunausa na ne
fiyiwansoai bitoya. Na ne aunaufo,
medu wesa deyo,
3 “Metarami ma. Weniari romi
manei kia aibongfei da wa we
sanami.
4 Da wa kifa aibongfoi nana mani
eai sawai na rangfoi, ampafe romu-
fosa esifo ma etania kiaia.
5-6 Eai kontai sawai na kahofa
wekamamiei wowongfo. Aibongfoi
sikera sa rerorifoi tonanai meai,
wape kameaia wofoi piara nanai
siamorang aha, weo kahofafo demo-
yarai we newafo so aweu kaha fefe.
7 Eai aha mani sawai na katai weni-
noi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi
sifu tamui tuti kehepania memasara
ampafe wiro webong kaha.
8 Wape aibongfeai aha mani sawai
na kahofa beng fea, ampafe sifu biri-
ayai paria tuti webong beng, dohona
mani webong bitoya paria, wei wepi-
areiasura (30), wei kontai wepiatoru
(60), wei aha mani wepiaring (100).”
9 Yesusi deiriri fiyiwansoafoia
kiaia nanai, deituarai aha deyo,
“Mewemetarami mani metaramioai.”

Yesusi ne mano erariati fosa efeari kariri fiyiwansoaifoi
(Matiusi 13:10-15; Lukasi 8:9-10)

10 Kaiwasa bitoya foi era tateraia. Yesusi mesiri nanai, ne inontarai ewesuraya mandu fosa tuti mano erariati fosa, etutani we deikariri kariri fiyiwansoi nani mani medu kariri fifiani?
11 Ampafe Yesusi yoa wesa deyo, "Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewaitawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape inontarai siai fosa yeunausa na fiyiwansoai terai,
12 ambori, kariri kaiwo nabi Yesaiai soi fo, amani dotu tono:
'Ambori ewatioaia ewati wawurai,
wape etafura kaha.
Etaramioaia etarami wawurai,
wape ewaitawana kaha.
Kaiwone ne tarai tonanai,
ambori wiro etaraberasa we Allai ma
tuti feriri ene sasarifoi fanai.'*"

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso mangkafa aibong foi
(Matiusi 13:18-23; Lukasi 8:11-15)

13 Mayeai Yesusi medu wesa aha deyo, "Metafu fiyiwansoai nini kaha e? Tonana mani fiyiwansoa siai wei fo ambori metafurai todoni ki?
14 Metarami ma. Mano da kifa aibong foi mani, wedeiriri Allai ne Kaiwofoi dine.
15 Aibong sawai na rangfoi mani, yiwanso inontaraio etarami Sempaisi ne Kaiwofo kariri todoni weMananufo. Wape Saminseni da ma dewa Kaiwo etaramioa fo werusa.
16 Mae ne tarai tonanai kontai we aibong sawai na kahofa wekamamiei wowongfo, amani yiwanso mano etarami Kaiwofo, tuti enemirorongfoi mirising weai.
17 Wape Kaiwofo wiro wenewa na enemirorongfoi kaha, ampafe etawansa tourai mae esodai dadirafeai kariri ene eroasoai tonana foa mani, wiro etoaria mutu ahang kaha, mae esu to fuia.
18 Mae aibongno sawai na katai weninoi ababo fo mani, yiwanso mano etarami Kaiwofo,
19 wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ra nunei sofa enemirorongfoi ao sau weai, tuti fianggeng bitoya enemitituai wei foi suai to enemirorongfoi afui, kepang Kaiwofo paria wiro webong na sa ahang kaha.
20 Mae aibong sawai na kahofa beng fo mani, yiwanso mano etaramio Kaiwofo, etonai afui naya mutu na enemirorongfoi. Ne tarai toyari aibongfoi wetarai bitoya fo, wei wepiareiasura (30), wepiatoru (60), tuti wepiaring (100)."

Padamarang tabung weduari na babeu
(Lukasi 8:16-18)

21 Yesusi medu aha soirio fiyiwansoai bei aha deyo, "Tofino mewatioai kawuru na weaifa we manei kiai padamarang bei tuti tebung weduari na babeu bei ampa ne, ete dediwari na fata arowawahifeai fa ampa ne? Ete padamarang nani yuaisi awiai sawai paraifa ne?
22 Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki.
23 Ampafe mandoni dino wetarang mani taraoaifa."
24 Ainanaya Yesusi medu aha deyo, "Ampafe menemitituai saua weai paria kariri fianai aino metaramioai ninai.
Ampafe mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki, tuti ambori ne dohonai we mea fo fuba sewa aha ki.
25 Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri ki."

Fiyiwansoai kariri patibuo sifu

26 Yesusi medu pari aha deyo, "Allai ne weMananu rorong ne mani ne tarai toyario ninai: inontarai manei da wa sanang patibu na ne romifoi.

* **4:12** Yesayai 6:9-10

27 Sanamia kiai, mayeai daraberahi to ne munufoia, diru rahida firandeng ne romifoi. Mae patibufoi sifu pampang paria wetarai. Ampafe wiro deitawang kariri todoni sifu fo tuti awa wetaraifo kaha.
28 Kahofa sanami nai foi andino wedayari wetaraifo, reantenang mani sa nenggaingfoi ariei, mayeai nebufoi, tourai aha mani ne bongfoi aha.
29 Tuti masino patibufoi miraia mani, inontaraifoi da wa detinia."

Fiyiwanso Allai ne Mananufo kariri sawi bong
(Matiusi 13:31-35; Lukasi 13:18-19)

30 Yesusi dutang berahai aha deyo, "Allai ne Mananu rorong foi mani ne tarai todoni e? Ete tariwansoi na fiyiwansoi todoni bei ne?
31 Ne tarai toyari fiyiwansoi nini. Sawi bong bei, manei kiariao sanami na ne romifoi. Tawaitawanai we sawi bongnei mani ketui sewa raung bong ninia kiai.
32 Wape sifua mani, andino fiabai sewa ne, weo werobong tuti wearirawang, ampafe romufosa wea mani esifo ma enari aisangging na arirawangfo."
33 Yesusi deunau inontaraifosa mani, deunau na fiyiwansoi bitoya kariri fi ewaitawana fo.
34 Na doni kontai Yesusi deunau inontarai siai fosa mani, deunau na fiyiwansoai. Wape medu we ne inontarai erariati fosa tera mani, deiriri bauraia kasau wesa.

Yesusi deikutu dedukafoi mering
(Matiusi 8:23-27; Lukasi 8:22-25)

35 Na ramindena bonani kontaio, Yesusi medu we ne inontarai dirisa fosa deyo, "Tawo to ruru eneung dowaruai."
36 Ainanaya ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau ruhiai to wa Yesusi dewohi nai foi tuti ebari arawing, etafai weru kaiwasafoi. Wa siai wei fo kontai etafai riatai.
37 Waroi ahang kahai mae dedukafoi bia, andeisafoi dipuo wafoi tuti dutuwia adareti etaisui.
38 Wape na wodo wafui foi Yesusi dena deirukang airukang bei. Ne inontarai erariati fosa esahu ebauni, emadu wei eteyo "Dai Mantaunaune waune, tanai rai, mae enemutituai towea kaha e?"
39 Yesusi doabariri somara wanangfoi, medu we rurufoi aweu deyo, "Nemuboru fotou biane to." Ainanaya wanangfoi fiotou siafoa tuti rurufoi mering na tantumara.
40 Ainanaya medu wesa deyo, "Todonie mematai nina? Tuti todonie meroaso yau kahai nina?"
41 Ampafe ematai paria tuti emadu wawerasa eteyo, "Inontarai nini mani mandoni dine antu ne, donio sua wanangnei tuti andeisanei mani mering karirai nina?"

5

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei denteng
(Matiusi 8:28-34; Lukasi 8:26-39)

1 Mayeaia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa etarafuio nafarengfo na ruru eneung dowei fo, na katai wonong fino Gerasa.
2 Yesusi arahio soa awengfo to kataifoi aweu rai mae, mangno inggira dohonia wefiauwo manei kiawariai na fafo rorong fo da wei ma.
3 Inontaraifoi niayai na nanai, weo manei kontaio wiro wemambiriu we yu weduari kaha. Worahi na wai besi fo tuti na forafo kontai mae mirari finanai.
4 Weo kawurua ewora warang aweng na waia mutu tonanai, wape fi eworahi nai nanai fiokahutuai tuti fiokahirairai. Wemambiriu paria ampafe mandoni kontaio yu weduari kaha.
5 Diru rahida niayai dari funomai na fafofo tuti na wiwoifo. Da mae sahu dohonai tuti tetuhing wawera ne taraifoi na kamamiei.
6 Niayai da tonanai, paria deti Yesusi na waroi nanai mitoa disangkapa awebuka na arongreafo.
7 Ainanaya bibe na mambiriu deyo, "Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong

yau tofino? Na Allai wonongne yeyo
mung kanggani yau fanai."
8 (Inontaraifoi medu tonanai, weo
Yesusi medu wei kawuru ampa, deyo
inggirane waune ro kahairai weru
inontarai nini.)
9 Ainanaya Yesusi dutang berahi
deyo, "Wonomu fidoni?" Yoa wei
deyo, "Wonohu fino *Raifi*, weo ame-
fau paria fefe."
10 Dutang Yesusi pampang deyo,
wiro data inggirafosa era weru
kataifoi fanai.
11 Kefang na kataifoi, na wiwoi
tarareifo mani, fiai rabuangnei
enaya esung.
12 Ampafe inggirafosa etutang
Yesusi paria eteyo, "Bomi amea
amesuai to fiai rabuangfoia."
13 Yesusi yoa we fi eteyoa fo am-
pafe inggirafosa era to boriei, tuti
esuai na fiai rabuangfoi. Wedaya
fiai rabuangfoi, rerai we ewepiaura
wesura (2.000), mito beyaria sea na
katai kenatateraf o to rurufoi aweu,
mirarehara kiai anina.
14 Mano ewaitawang wedua fiai
fosa ewati fitantumafe nanafo emi-
toa etaiririai na bendarifoi tuti na
munue watai ruramai na nana fo we
kaiwasafoi. Ainanaya kaiwasa na
munue fosa era wa ewati kariri fi-
nanai.
15 Era mao Yesusia nanai ewati
inontaraifoi we rai inggira foi da
weruia, mae minohi sensunia tuti
medu funomai aha kaha. Ampafe
ematai.
16 Mano ewati te fitantuma Yesusi
niari we inontarai inggira dohoni
foi, tuti fianai aino fiaifesa esodairai
nana fo, eteikaririai kariri fianai aino
ewati terai nanai we kaiwasa era ma
fosa.
17 Ainanaya kaiwasa na kataifoi,
ematai paria ampafe etutang Yesusi
paria we dontai weru ene kataifoi.
18 Yesusi deyo dau to wafoi mani,
inontarai rai inggira foi tifa weruia
nani dutanai paria we dontai riati.
19 Manamo Yesusi deiayari deyo,
"Barabera wau to nemu munufoi
tuti to nemu terafosa mae boikariri-
aifa wesa kariri fianai aino Sem-
paisi niari we waua ninai, tuti kariri
aroafo fuba funomai we waua wa."
20 Ampafe inontaraifoi da wa,
wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti
kariri fianai aino Yesusi niari wei
fo na nu Dekapolisi foi sentenang.
Tuti kaiwasafoi pepuhung paria we
kaiwofo.

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi
(Matiusi 9:18-26; Lukasi 8:40-56)

21 Ampafe Yesusi daraberahi to ru-
rufoi eneung dowei foi aha. Na na-
farengfo kaiwasa bitoya era ma emi-
nohi wariri na nanai.
22 Mayeaia mani inontarai we-
nunggamiei we munu agama Yahudi
manei da we Yesusi ma, i wonong
fino Yairusi. Deti Yesusi nanai
disangkapa awebuka na arongreafo,
23 tuti dutani na enetawani paria
deyo, "Nehu kamitung mansiari
foi meninangna adareti mireha.
Wape yutang we wau roa ruai wara-
muwara wa sauwi ambori denteng
aha tuti mireha fanai."
24 Ampafe da riatia. Tuti kai-
wasa bitoya era riati, ewaramisi-
ayasa pariao ene tarai sopapari kon-
tai.
25 Na kaiwasa bitoya nani, wiwing
manei meninangno rika defairi. So-
dai maninang nani defuina suraya
boru ampa.
26 Ne ra minohi tutira fo dohonaia
kai we biai manggarawangfosa
nayai, ambori enariri denteng. Sodai
dadira bitoya na ewaramifo, wape
enaria tafai kiasa mae ne maninang-
foi miraba aha.
27 Wiwingfoi tarao kaiwo bitoya
kariri Yesusi ampa. Ampafe na kai-
wasa bitoya foi nani, fiononami fan-
tamai ria Yesusi na kurufuifo tuti
warangfo disangso ne ansungfo.
28 Weo enetituaitai deyo, "Warahunei
disangso ne ansungfo terai ki, am-
bori yenteng ki."
29 Na kutu nanai kontaio rika de-
fairi foi fiotouraia, tuti niuruainsoai
we dentengna.

30 Na kutu siari nanai kontai Yesusi niuruainsoai we mambiriufea kawariai nai to boriei. Ampafe deti wari kaiwasa bitoya foi tuti dutansa deyo, “Mandoni dino warang disangso nehu ansungfi ne?”
31 Ampafe ne inontarai erariati fosa eberahi aha eteyo, “Daie, botioai we kaiwasa bitoya nei esawasara adareti ro mimoya ahang kaha. Mae butanai we mandoni dino warang disangso wau fe nina e?”
32 Manamo Yesusi miaya we taraoa kaha mae deti wari kaiwasa bitoya foi we mandoni dino warangfe disangso ne ansungfe fo.
33 Wiwingfoi deitawanaifa we fianai aino sodairai nanai, tuti mitaia rirora. Saha afong disangkapa awebuka na Yesusi arongreafo, mae deiai kariri fianai aino anta niari fo.
34 Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Kamitungne waune, nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa. Ampafe ro na maia. Tuti maninangfi kiai weru wau ampa.”
35 Yesusi doa medu tonana rai mae, inontarai maneiru teaio etemisa era na Yairusi, mano wenunggamiei we munu agama Yahudi foi, ne munufoi ma fosa, emadu we Yairusi eteyo, “Daie, nemu kamitungfi mireha ampa. Ampafe wiro ka anseung Dai Mantaunaunei ahang fanai.”
36 Yesusi kiobu tarang we ene kaiwofo, mae medu we Yairusi deyo, “Mutai fanai, mae roasoai terai.”
37 Ainanaya Yesusi da paria, wape wiro yoa we manei da riati kaha, mae kia te Petrusi, Yakobusi tuti ne tahatuio Yohanesi.
38 Era wa sobu mano wenunggamiei we munu agama foi ne munufoia nanai, deti kaiwasa bitoya foi esaia etaidu paria.
39 Ainanaya Yesusi suai afui suasa deyo, “Fianang dino mehobu tuti mesai wei ne? Arikangwai wiro mireha kaha, mae dena.”
40 Ampafe emarari Yesusi paria.

Mamano datasa kiai era to boriei, ainanaya kia mambewangfo suru tuti ne inontarai kia sitoru fo sitoru, esuai to rorong arikangfoi wiatai nai foi afui.
41 Yu na arikangfoi warangfo medu wei deyo, “*Talita kum*,” nana mani deyo “Kamitungne waune, boa to.”
42 Na kutu nanai kontaio kamitungfoi doabariri tuti da (weo ne defuina suraya boru ampa). Mambewangfo suru tuti Yesusi ne inontaraifo sitoru itowati fitantuma nana ampafe itopapuhung paria.
43 Wape na tapapa, Yesusi deipi sitoru we wiro itoraririai we inontarai siai fanai. Ainanaya dei we suru deyo “Murohong arikangwai dampi.”

6

Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi
(Matiusi 13:53-58; Lukasi 4:16-30)

1 Na katai nanai Yesusi daraberahi tuti ne inontarai dirisa fosa to ne munuefo aha.
2 Na rahida Sabati foi, da wafui deunau na munu agama Yahudi foi. Kaiwasa bitoya paria efanduhisa na nanai. Etarami Yesusi ne aunaufe nanai epapuhung paria. Emadu wawerasa eteyo, “Inontarainei sobu aunau ria mandoni weo deunau nina? Tuti awai todoni fino wedayari biriu ninai? Tuti todoni niari fitantuma fenina?
3 Waitarahio i mani mano deitawang niarifi na aifi dine mae? Tuti Mariai antungfi dine. I mani ne tahatui saino Yakobusi, Yosesi, Yudasi tuti Simoni ea mae? Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae?” Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria.
4 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Nabi manei na ne munuefo tuti na ne arararafosa mani etatori kaha, wape na katai siai mani etatori.”
5 Na katai nanai Yesusi niari fitantumafeai bitoya kaha, mae inontarai itomaninang maneiru teai aino niari sitoru itobengfo, amani na yuai warangfoa wasau sitoru tuti itobeng.
6 I pepuhung paria we todonie eroasoa kahai nina.

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa
(Matiusi 10:5-15; Lukasi 9:1-6)

Mayeai Yesusi da wari munue watai na nana fo tuti deunau nayai.
7 Sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, demisa wemandiru tuti dohong mambiriu wesa we etata nuaninu karira fosa nayai.
8 Deretawansa deyo, "Dohonao meha fieai ria mea na mene rang rorong ne fe, mae meha te mene aitatohiwa terai. Fiang, rotang tuti doi, fi tonanane mani wiro meha fanai.
9 Metata te mene sapatuwa, wape wiro mesansung ansung beru fanai."
10 Tuti medu tuarai aha deyo, "Na munuefeai manei dutang mea we meminohi riati na ne munufoi mani, meminohi na munu nani paria mera weru munue nanai.
11 Wape mera wa munuefeai eteiaya mea tuti emaya we etarami mea kaha mani, mera weru munue nanai, tuti mehafatitai kangganang niayai na meawemiwa, we fianawiai wesa kariri Allai ambori deiayasa fo."
12 Ainanaya inontarai ewesuraya mandu fosa era wa. Era wa ewuwu Kaiwo Mahikai fo we kaiwasafosa, we todoni kontaio esahera etauberasa weru ene sasarifoi.
13 Na ene rang rorong fo nanai etata nuaninu karira bitoya, tuti esari maning saituni na inontarai emaninang enenumikamieifo tuti enarisa ebeng.

Kaiwo kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mireha toa fo
(Matiusi 14:1-12; Lukasi 9:7-9)

14 Kaiwo kariri fitantuma Yesusi tuti ne inontarai dirisa fosa enari fo dafai wariai pariao mananu Herodesi taraoai kontai, weo Yesusi wewonong paria fefe. Ampafe manea enemitituai we Yesusi eteyo, "I mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi dine, andino suwi na marareha rorong fe aha ma nina. Ampafe doni wemambiriu we niari fitantumafe nina."
15 Wape manea siai emadu eteyo, "I mani nabio Eliai dine." Manea siai kontai eteyo, "I mani nabi kariri nabi fafong fasa manei dine."
16 Herodesi tarao kaiwofo nanai deyo, "Wiro manei siai ahang kahai mae, Yohanesi mano raminde yemi ehutu rahanangfi dine. Andino suwi aha ma nina."
17-19 Herodesi enetituaitafo tonina: Rahida beiru teai ampa, kia ne tafuai* Pilipusi binengno Herodiasi ama dauti weruria fefe. Wedaya Yohanesi suari pampang deyo, "Rau nemu tafuai binengfoi tonana mani, nari roaing hukumifo paria tuti bohong sarawai paria." Ampafe kaiwo nanai wedaya bineng Herodiasi enerong pirahai weo miung Yohanesi. Wape sobu rahida we niari tonana kaha, weo ne mangno Herodesi suari fefe. Herodesi dino demi etafu Yohanesi, eworahi wiatai na aitamu rorong foi weru Herodiasi.
20 Weo Herodesi deitawanaifa we Yohanesi mani inontarai denteng dine, tuti Allai dino demi ma ne. Ampafe Herodesi mitai Yohanesi paria, dohona mani demi ne rai mamuna ewaitawang weduari na aitamu rorong fo. Tarao Yohanesi medu mani weansarai paria, wape piraise we ne kaiwofo kontai.
21 Tonanai ki wape binengno Herodiasi sobu rahida kontai we miuni, amani na rabuang bo Herodesi dohonsua ne rahida saubaunung nai foi fo. Rahida bonani Herodesi dohong muniara we ne inontarai mano eru wang dadai na katai fosa, afai mamuna baba fosa tuti mano ewewafoniai we kaiwasa na nu Galilea fosa.
22 Na muniarafoi Herodiasi antuwingfoi da wa mikai dari na euremireafo. Ne mikaifo kia enemirorongfoi paria, ampafe Herodesi medu wei deyo, "Fianai aino butang weai ria yau ne mani, yohoni kiai ki."
23 Ampafe, Herodesi fefora deyo, "Fianai aino butang weai we wobua

* **6:17-19** Ete ne tahatui.

fo mani ambori yohong karirіai ki,
pariao yohong nu iruti nini dowei we
wau kontaio yohong karirіai ki."
24 Ainanaya kamitungfoi da wa du-
tang inana deyo, "Aie, fianai aino mai
we yutang weai fa ne?" Inang yoa
wei deyo, "Fi butang weai fa mani
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
foi nunggamieifoi."
25 Tatofong kutu nanai kontai,
kamitungfoi daraberahia medu we
Herodesi deyo, "Yeyo na kutu ninai
kontaio bohong Yohanesi mano
webaptisi kaiwasafoi nunggamieifoi
biaini na rewangguai timba bei we
yau."
26 Herodesi tarao kaiwofe nanai
enerorongfoi fituayai paria. Man-
amo fefora kawuru na mano weno-
tisa fosa euremireafoa, ampafe wiro
deiayari ahang kaha.
27 Ampafe demi ne afai ma-
muna fo manei we kia Yohanesi
nunggamieifoi ma. Ainanaya afai
mamuna foi da to munu aitamu foia,
ferang kutu Yohanesi rahanangfoi
nayai.
28 Mayeai biaini na rewangguai
timba bei, kiari ma dohoni we kami-
tungfoi. Ainanaya kamitungfoi kiari
aha dohoni we inana.
29 Yohanesi ne inontarai er-
ariati fosa etarami fianai aino so-
dairai nanafo, era wa eha nehofoa
esarayaia.

*Yesusi dohong inontarai ewepi-
aura wering wering (5.000) etampi
(Matiusi 14:13-21; Lukasi 9:10-17;
Yohanesi 6:1-13)*

30 Mayeai Yesusi ne rasuli
ewesuraya mandu fosa etaraberasa
aha ma, tuti efanduhisa ria Yesusi
aha. Eteikaririaifa kariri fi fuba
enari fo tuti etaunauwa fo.
31 Kaiwasa bitoya paria ne da ma
foi da ma, ne daraberahifoi darabe-
rahi, wedaya Yesusi tuti ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa ewawisi
wape esobu rahida we etampi kaha
wo. Ampafe Yesusi medu we ne in-
ontarai ewesuraya mandu fosa deyo
"Mera ma tara to katai wewui bei,
ambori tameiri tata mani metenasua
mene taraiwa kuteai."
32 Ainanaya etautai to wafeai etafai
to katai wewui beia.
33 Wape etafai nanai, kaiwasa
bitoya foi ewatisa we etafaifo, tuti
ewaitawang katai etafai wei foi.
Ampafe kaiwasa bitoya na bendari
nana fo emito ewerurang reifo,
etamang na katai etafai wei foia.
34 Etafaia sobu nafarengfo Yesusi
biari arei mani, deti kaiwasa bitoya
foi we era kawuru ma enayai na
nanai, detisa tonanafo arosa paria,
weo ene tarai toyariao domba ene
pari mantahung. Ampafe deunau fi
bitoya wesa.
35 Deunauwa ramindenawa mani,
ne inontaraifosa emadu wei eteyo,
"Daie, katainei wewui tuti dirufi ke-
fang ampa.
36 Ampafe mahikai mani bemi
kaiwasanei etaraberasa aha, am-
bori ewawori fiang na bendari tuti
munue watai ruramai na nina ne we
etang."
37 Manamo yoa wesa deyo, "Todoni
kontaio meaino metohong fiang we
etang." Ainanaya emadu wei eteyo,
"Ampafe amera wa amewori rotio
harga doi dinario† piaring weberu
(200) ma we kaiwasa fuba nini etani
e?"
38 Ampafe Yesusi dutansa aha
deyo, "Meha roti beirua? Mera
wa mewatioai." Ainanaya, era wa
ewatioaia, tuti emadu we Yesusi
eteyo, "Roti tarai ring tuti diang
mandu."
39 Ainanaya Yesusi demi kai-
wasafoi we eminohi weraibuang na
ninoi wowongfo.
40 Rabuang bei mani ewepiaring,
manea aha mani ewepiarua sura,
ampafe eminohifo weraibuang to-
nanai.
41 Mayeai Yesusi kia roti ring fo
tuti diang mandu fo, fioai ureng deti
to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo
we Allai. Ainanaya fioabau rotifo na

† **6:37** Dinari bei mani mai kariri manei ne fiembatai yufi rahida bei.

warangfo, ambori dohonai we ne inontaraifosa we etatorai we kaiwasa bitoya foi. Niari we diangfo suru tonanai kontai.
42 Tuti kaiwasafoi dampi ao memosi beyari.
43 Mayeai ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang.
44 Wape kaiwasa fuba dampi foi mani, mangfosa terai ewepiaura wering wering (5.000).

Yesusi da na mereha ruru wowongfo
(Matiusi 14:22-33; Yohanesi 6:16-21)

45 Na kutu nanai kontai Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung dowei foi ahawaru, amani to katai wonong fino Betsaida foi. Mae mantauni niayaifa, demi kaiwasa bitoya foi daraberahi aha.
46 Kaiwasa bitoya foi da wa kiaia, mayeai dautai to wiwoifoi ayai wenadi nayai.
47 Dirua mani, ne inontaraifosa etafaia sobu ruru rabuangna. Wape mantauni niayai na reifo wo.
48 Deti arau mani etohong rireusa beyari we etapa kare wanang fiabai foi fefe. Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo wesara. Da wa kefang wesa nanai, niari toyari deyo da to fong werusa.
49 Na kutu ewatioai we da na mereha wowongfo nanai, ewaitarahio wori dine.
50 Ampafe ematai ebibe. Weo ea kiai ewatiaoi tuti esoisa paria.

Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, “Mematai fanai! Menemitawanai, we Yau ne.”
51 Ainanaya dautai to wa ewo nai foi ayai, tuti na kutu nanai kontaio wanangfo mering. Ampefe, epapuhung paria we fitantuma nanai.
52 Epapuhung tonanai weo wiro ewaitawang tururai we Yesusi ne mambiriu we dohong kaiwasa bitoya etang roti tarai ring tuti diang mandu. Etafu finana kaha weo enumikamiei mitubaru fefe.

Yesusi niari inontarai emaninang na Genesareti fosa ebeng
(Matiusi 14:34-36)

53 Ewoa sobu ruru eneung dowei foia mani, etarafui na nafareng Genesareti tuti etabuhi wafoi na nafarengfoi.
54 Na kutu ebiari aweu nanafo, kaiwasa na nana fosa etaroang Yesusi.
55 Ainanaya emito maino munue na katai nana foi, etaiririai we kaiwasafoi we Yesusi dontaifa fo. Ampafe kaiwasafoi erufafiei inontarai emaninang fosa na andaung wowong ewatai naya fo, ehasa we Yesusia.
56 Na katai doni kontai aino Yesusi daoa fo, na bendari ete na munuefo ne, na katai nanai kontaio eha inontarai emaninang fosa ewatai na katai kaiwasa fianduhi nai foi.

Tuti etutang Yesusi we kadono yoa wesa we ewaramifo disangso te ne ansung awerengfo ki, tuti inontarai emaninangno enari tonana fosa ebengna ehaia.

7

Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi wedaya kaiwasa niari roaing Allai ne Hukumifoi
(Matiusi 15:1-9)

1 Na rahida bei inontarai eweFarisi manea tuti mantaunau Hukumi Musai soi fo manea ebiari na Yerusalemi meu, efanduhisa ria Yesusi.
2 Ewati Yesusi ne inontarai erariati fosa etampi, wape eruai ewarami kariri ene koang Yahudi foi kaha.
3 Weo Farisifosa tuti inontarai Yahudi wei fosa etohong kariri koang nani na mai paria. Ampafe eruai ewaramifoa kariri koang Yahudi foi kaha mani, wiro eru fiangfo we etang kaha.
4 Tuti masino etaraberasa weru kondirorafoi mani wiro etampi funoma kaha, mae eruai ewarami kariri ene koangfoi akawuru wo. Tuti fi siai bitoya kontai na koangno weriria na ene werengfesa ma foi erutawania mitu kontai. Toyari,

koang kariri ruai fi ampi naya tuti fi
nunumpi naya, tuti fisiai tonana fo.
5 Ampafe donio Farisifosa tuti
mantaunau Hukumi Musai soi fosa
etutangbera Yesusi eteyo, “We fianie
nemu inontarai eraria wau wasa
wiro eruai ewarami kariri tane
koang Yahudi nei kaha, mae etampi
tuti ewarami werarika wa ninai?
Tuti we fianie etohong kariri tane
koang weriria na tane werengfosa
ma foi kahai nina?”
6 Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai
menari fayafayarai di mea, kaiwo fi-
anai aino nabi Yesayai soi kariri mea
ne wetarai ampa, amani, Allai medu
deyo,

‘Inontarai ninisa esomi we Yau na
eboromirawa arora,
wape na enemirorongfoi niayai
waroi weru Yaua.
7 Ene esomi we Yau fo wiro wefiea
kaha,
aunau etaunau we kaiwasa eto-
hong kariria fo mani,
inontarai nuneisa ene au-
nau fine terai,
wiro nehu aunau fine
kaha.’*

8 Tonanai kontai, Allai ne Kaiwo demi
mea we metohong kariria fo, meto-
hong kariria kaha, mae mene koang
weriria na mene werengfosa aino
merutawanaia mutu ne.”
9 Ainanaya Yesusi medu aha deyo,
“Mesawai paria we meteiaya Allai
ne Hukumifo, ambori merutawang
mene koangfoi.
10 Weo Musai soi Kaiwofeai dotu
tonina:

‘Mesomi we mene dai tuti ai,’*

tuti,

‘Mandoni dino deikanggani ne dai
ete ne ai mani sodai aiboi
marareha fo.’*

11 Wape mea mani metaunau fi siaio
na mene koangfo, amani meteyo,
‘Manei medu we ne ne dai ete ne ai
deyo, “Fianai aino nehu ne, amani fi
we yerara dai tuti ai muru naya ne,
yohonai kawuru wekorbani we Allai
ampa”,’
12 inontarai tonana nei nana mani
meteiairi we wiro fiata ne wawafo
suru ahang kaha finana.
13 Ampafe na mene aunau meto-
honai tonanai we mene inon-
taraifesa nanai, deinawiai we
meteiaya Allai ne Hukumifo. Tuti
fio ne tarai tonana ne, wea bitoya
menari kontai.”

Fio kia sasari we inontarai (Matiusi 15:10-20)

14 Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa
bitoya foi aha ma medu wesa deyo,
“Metarami nari kaiwone kiai tuti
metafurai na mai.
15 Fianai aino tatonai na taborominei
to taenemifuisi afui fo, wiro kia
rarika we tata ambori tamasi kahai
na Allai arongreafo kaha, mae ne
kawariai na rorongfui to boriei ne
aino kia rarika ne tuti wedaya tamasi
kahai na arongreafo ne.
16 Ampafe mewemetarami mani
metaramioai.”
17 Mayeai Yesusi da weru kaiwasa
bitoya foi to munu minohi nai foi,
arahio suki aweu minohi tonanai
mae, ne inontarai erariati fosa eber-
ahi we fiyiwansoai anta deiriria fo
aha.
18 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, “Ampafe mea kontai metafu
fiyiwansoai nini konta kaharai e?
Mewaitawana kahai we fianai aino
na boriei ne taukaharai to taenemi-
fuisi mani wiro kia karira we tata
kaha ne ne?
19 Mewaitawanai we fianai aino
tatang ne mani taukaharai to taen-
emiwairifuisi, mayeai takaheri sa-
yarai aha. Tuti fiang nanai wiro
taukaharai to taenemirorong taen-
emitituai nai foi kaha. (Na kaiwo
medurai nanai deinawiai we fiang
ani ne kiai mani wiro tane wori wea
ahang kaha, mae tahasau we tatani
kiai.)
20 Ampafe fianai aino kawariai na
manei enerorong enetituaitai nai foi
to boriei ariei ne aino kia rarika wei
ne.

* **7:7** Yesayai 29:13 * **7:10** Keluaran 20:12; Ulangan 5:16 * **7:10** Keluaran 21:17; Imamati 20:9

21 Weo na enerorongfuisi, enetituai
ne karirafo, meninawa funomai, kia-
mananapi, miung inontarai, riraua
mae niayai ria wiwing siai ete mang
siai,
22 ureng fiabai we ra, enetituai we
ne karira fo, pempamu, meninawa
funomai na kaiwasa euremireafo,
deimameatai, deiriri inontarai siai,
bioi arong, tuti webonggoi.
23 Fi fuba kerira nani, kiawariai
na inontarai manei enerorongfuisi
mani, andino dohonia werarika na
Allai urengreafo ne."

*Wiwing Kanaani wiro Yahudi ka-
haio yoasoai na mai
(Matiusi 15:21-28)*

24 Mayeai Yesusi da weru katai
nani, da to katai kefang we bendari
Tirusi. Suai to munu bei na nana afui,
tuti miaya we inontarai ewaitawani
we niayai na nanafo kaha. Manamo
mawa we dediwa ne taraifoi weru
kaiwasafoi kaha.
25 Ainanaya, wiwing manei ne
arikangfoi nuaninu kerira dohoni,
tarao Yesusi weda ma fo, ampafe
da wa disangkapa awebuka na
arongreafo.
26 Wiwingfoi mani, wiwing Yunani
dine na nu Siro-Fenisia foi. I dutang
Yesusi paria we data nuaninu kerira
foi weru ne arikangfoi.
27 Ainanaya Yesusi medu wei deyo,
"Manamo arikangnesa emamoi
akawuru wo, weo ka ene fiangfo
ohonai we fiawerafosa we etang
mani, beng kaha."
28 Manamo wiwingfoi yoa wei aha
deyo, "Daie, tarai! Manamo fiawera
ewatai na meja arowawahi nesa kon-
taio etang fiang nukahai tarirawai
aweu fo."
29 Ainanaya Yesusi yoa wei aha
deyo, "Barabera waua, weo kaiwo
modura wa deinawi nemu roasoawa
fuba paria. Nuaninu kerira foi da to
boriei weru nemu arikangfoi ampa."
30 Wiwingfoi daraberahi to ne
munufoia mani, deti ne arikangfoi
we wiatai mamunggasai na fatafoi,
tuti taraie nuaninu kerira foi da
weruria.

*Yesusi niari wetarang kiobu manei
denteng*

31 Mayeai Yesusi da weru bendari
Tirusi, da paria werurang Sidoni we
nu Galilea foi aha. Da na rangno
wewu rahang nu Dekapolisi foi.
32 Na nanai inontarai eha wetarang
pararo manei we Yesusi ma, tarangfo
wedayaria borongfo maraba kontai.
Etutang Yesui we yuai warangfoa
wasau wenani.
33 Ainanaya Yesusi kia wemeni-
nangfoi utabera weru kaiwasa
bitoya foia, mayeai suba warakeha
boru rarang tarahamireifo suru,
mayeai kendio warangfo tuti sa
warakehafoi rarang borongfo afui,
we waratawang taperengfoi.
34 Ainanaya Yesusi fioai ureng deti
to rorafaisi, mayeai fioanseng mam-
biriu tuti medu we inontaraifoi deyo,
"*Efata*," na ene kaiwo mani, "Tifaia!"
35 Ampafe wemeninangfoi tarangfo
suru utafai tuti na kutu nanai kontaio
taperengfoi finahang we medu na
mai.
36 Ainanaya Yesusi sua kaiwasafoi
we dohonao ewuwuai funomai we
manei fe. Manamo Yesusi suasa to-
nanai pampang wape eafo ewuwuai
pampang kontai we kaiwasa siai foi.
37 Kaiwasa fuba etaramioai nanisa
epapuhung paria. Emadu eteyo,
"Ke, fi kiai niari fo beng. Mano
etarami pararo fosa etarami saha,
mano eboromitamu fosa emadu na
mai."

8

*Yesusi dohong fiang we inontarai
ewepiaura wering webea (4.000)
etampi
(Matiusi 15:32-39)*

1 Na rabuang bonani kaiwasa
maranding paria era ma etaramidi-
dau Yesusi ne aunaufo. Enayai na
nanai awa ene pari fiangna, ampafe
Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya
mandu fosa ma medu wesa deyo,

2 "Arohuo kaiwasa bitoya nei paria
weo enayai na ninai rahida botoru
mau finina, tuti ene pari fiang ampa.
3 Yeyo yemisa etaraberasa to ene
munufo, wape ewawisi. Dohona
etawai na rang rabuang fe. Weo
manea era na katai waroi fo ma fefe."
4 Ampafe Yesusi ne inontarai
ewesuraya mandu fosa eroa wei
eteyo, "Na katai manano tonina ne,
ambori amesobu fiangfeaifa na doni,
we demoya kaiwasa fuba nini ne?"
5 Manamo Yesusi dutansa aha
deyo, "Meha roti beiru wa?" Eroa wei
eteyo, "Itu kawuru."
6 Ampafe Yesusi demi kaiwasafoi
minohi na kahofa nuwowongfo,
mayeai kia roti itu fo ma, dohong
mahikai we Allai. Ainanaya fioabau
rotifo na warangfo, dohonai we ne
inontarai dirisa fosa we etatorai
we inontarai bitoya foi, ainanaya
etohong karirіaia.
7 Tuti ene diang kutung maneiru
teai kontai, ampafe Yesusi mioanai
kontai mayeai demisa etatorai aha.
8 Ainanaya kaiwasafoi etampia
emamosia, mayeai Yesusi ne inon-
taraifosa efanduhi seafoi aha. Ne
sea efanduhi foi mani dang bayai itu
sefang aha.
9 Kaiwasa bitoya dampi nani
ewepiaura wering webea (4.000).
Mayeai Yesusi demisa etaraberasa to
ene munu rorong fo aha.
10 Mayeai i tuti ne inontarai
ewesuraya mandu fosa etautai to
wafeai, etafai to Dalmanutara.

Farisifosa etutang Yesusi we niari fiainawiai kariri I
(Matiusi 16:1-4)

11 Farisi maneiru teai era we Yesusi
ma tuti esawari. Enari tonana weo
eweanggariri ambori niari fiainaw-
iai na rorafaisi bei wesa ambori
ewaitawanai we i mani da na Allai
ma.
12 Yesusi enetituaitai paria na en-
erorongfoi kariri ene roasoa kaha fo,
ainanaya yoa wesa deyo, "Kaiwasa
fuinini mesaipaya paria tuti mehuru-
mitare mene Sengfoi, ne tarai toyari
mang manei kurutare ne wiwingfoi
tuti dohong we wiwing siai. We fiani
metutang we inari fitantumafeai we
fiainawiai we mea kariri yau nina?
Tarai, imadu we mea mau yeyo, we
kaiwasa fuinini mea mani, todoni
kontaio wiro inari fintantuma siai
fea we mea kaha."
13 Ampafe Yesusi da weru Farisifos-
ara, dautai to wa foi tuti etafai to ruru
eneung dowaruai.

Fi kariri ragio Farisifosa tuti Herodesi
(Matiusi 16:5-12)

14 Yesusi ne inontaraifosa earomi-
poro eha rotio demoyarai riasa na
wafoi. Eha roti tarai boyari kawuru.
15 Mayeai Yesusi deretawansa
deyo, "Mewaitawang weduarai tuti
metanansiau we ragio na Farisifosa
tuti ne Herodesi foi."
16 Ampafe ne inontaraifosa emadu
wawerasa eteyo, "Dohonao medu to-
nanai weo tane pari rotine teai?"
17 Yesusi deitawang fianai aino
emadu wea fo, ampafe feasa aha
deyo, "We fianie memadu we meha
pari rotife nina? Wiro metafurai tuti
mewaitawana kaharai e? Menemiro-
rongwa mitubaru paria ne?
18 Mewemeuremi wape todoni
mewati kahai nina? Tuti mewemetarami
wape todonie metaramioa kahai
nina? Mearomiporohai ampa ne?
19 Mearomiporo roti tarai ringno
raminde ifoabauraifa tuti yohonai
we inontarai ewepiaura wering
wering fosa (5.000) etang fea ampa
ne? Tuti ne seafoi mefanduhi ma
mani dang bayai beiru?" Eroa eteyo,
"Bayai suraya boru."
20 "Tuti we roti ituo ifoabaurai
ambori yohonai we inontarai ewepi-
aura wering webea (4.000) fosa
etangfo ampa ne? Tuti etampia
kaifo mani, ne seafoi bayai beiru?"
Eroa wei kontai aha eteyo, "Bayai itu
sefang."
21 Ainanaya Yesusi medu wesa aha
deyo, "Todonie paria ninai metafu
kahai nina?"

Yesusi niari weureng fafa manei denteng na Betsaida

22 Mayeai etafaia sobu Betsaidara,
na nanai manea ebing weureng fafa
manei we Yesusi ma. Tuti etutani
paria we yuai warangfoa wa sauwi
ambori denteng.
23 Yesusi yu na warangfo, binti ura
to bendari dereung boriei fo. Mayeai
kendio urengfosuru tuti waratawang
suru. Ainanaya dutani aha deyo, "Bo-
tio fieaifa ete bireri e?"
24 Inontaraifoi fioai ureng detia,
mayeai medu we Yesusi aha deyo,
"Iwati inontarai manea era, wape
iwatisa ene tarai toyari ai."
25 Mayeai Yesusi waratawang ure-
ngfo aha, nanaya mani deti na maia
tuti dentengna.
26 Ainanaya Yesusi medu wei deyo,
"Barabera wau to nemu munufoi, do-
honao ro to bendarifoi afui fe."

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine
(Matiusi 16:13-20; Lukasi 9:18-21)

27 Mayeai Yesusi tuti ne inontarai
erariati fosa era to munue watai na
bendari Kaisarea Filipi foia. Na rang
rabuang dutang berasa deyo, "Kai-
wasanesa emadu eteyo mandoni di
yau."
28 Ampafe eroa wei eteyo, "Manea
eteyo wau mani Yohanesi mano we-
baptisi kaiwasa fi di wau. Manea
aha emadu eteyo nabio Eliai di wau.
Manea aha mani eteyo nabi na fa-
fongfa manei di wau."
29 Ainanaya dutang berasa aha
deyo, "Wape na mantaung mea mani
meteyo mandoni di yau?" Petrusi
yoa deyo, "Wau mani Mananu Mam-
pariri fi di wau."
30 Ampafe Yesusi deretawansa we
dohonao ewuwuai we kaiwasa siai fo
kariri i weMananu Mampariri fo fe.

Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori sodai dadirafo tuti mirehafo
(Matiusi 16:21-28; Lukasi 9:22-27)

31 Mayeai Yesusi deunau ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa deyo,
"Todoni kontaio Kaisung Inontarai
nei ambori sodai dadira bitoya ki.
Mano ewewafoniai we Yahudi fosa,
imami baba fosa, tuti mantaunau
Hukumi Musai soi fosa, ambori eteia-
yari ki. Tuti emunia mireha, wape
rahida botoru aha mani suwi aha ki."
32 Yesusi meduraia kasau we ne
inontarai ewesuraya mandu fosa to-
nanai, wape Petrusi yu bera Yesusi
to fui tuti suari deyo "Modu tonana
fanai!"
33 Ampafe Yesusi kiaberahi deti we
ne inontaraifosa, mayeai sua Petrusi
na tapapa paria, deyo "Ro weruai,
wiro weSaminseni fanai. Weo nemu
kaiwo moduraifa ne mani, kariri
Saminseni ne kaiwofo. Weo fi ene-
mutituaita wa, wiro kariri Allai ne
enetituaitafo kaha, wape kariri inon-
tarai batang."
34 Mayeai Yesusi sahu kai-
wasa bitoya foi tuti ne inontarai
ewesuraya mandu fosa, medu wesa
deyo, "Mandoni dino deyo daria yau
mani, deiaya mantauni fi dohong
weai na nunei fo, tuti sodua ne
aitabafoi, amani meinenang we
sodai dadira kariri yau, tuti daria yau
pampang.
35 Weo mandoni dino de derara
mantauni ne ansengfoi sewa weru
daria yau mani ambori ne ansenf-
foi wioru ki, mae mandoni dino na
nufi ninai enewawu yau tuti nehu
Kaiwo Mahikai ne, awao wonohune
wedaya tarahi mireha kontai ki, i am-
bori sobu numainufo ki.
36 Ampafe manei yurai we sobu
nunei sentenang, wape ambori nu-
aninufoi wioru tuti sobu numainufo
kaha mani, we fianie yurai karerai
nina?
37 Tuti fianai aino dohonai we yi-
wang nuaninufoi nai aha fo?
38 Kaiwasa fui nini mani, eroaso
yau aha kaha tuti enari sasari bitoya,
toyari mano etohong we wiwing siai
ete mang siai aha fo. Manamo man-
doni mimaya we yoa tuti yau tuti
nehu Kaiwone, nana mani Kaisung
Inontarai nei kontai mimaya we yoa
tutiri ki. Niari tonanai na rabuang
bo daraberahi na Dai Allai ne sam-
bewaraio dadai fo to nunei aha ma.
Na rahida bonani, wewai rabuang
emararebana fosa eweririati ki."

9

1 Yesusi medu aha deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, na mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kahai paria ewati te Allai ne weMananufo da na mambiriu ma fo.”

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo
(Matiusi 17:1-13; Lukasi 9:28-36)

2 Werahida wonang aha mani Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti Yohanesi, itora weru kaiwasa bitoya foi, itorautai to uai dedai bei ayai. Ainanaya na tantuma Yesusi ne taraifoi yiwani siai aha na itouremireafo.
3 Ansung satara fo kontai bua karofaria kaiwewa tantenang. Inontarai manei fia fieaia na soda kontaio wiro bua tonana kaha.
4 Mayeai na tantuma itowati Eliai tuti Musai uroa umadu ria Yesusi na nanai.
5 Ainanaya Petrusi medu funomai we Yesusi deyo, “Dai Rabio* Mantaunaune waune, mahikai paria we tonayai na katai nini. Mahikai mani antonari warumai botoru, ambori bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.”
6 Petrusi medu tonanai we serawera kaiwo fiani aino medura fo, weo itomatai karera fefe.
7 Ainanaya kafafe biua karofari bei sea ma sorusa, mayeai na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini. Metaramididauwi.”
8 Rawafuifoi medua kaifo, itowati wawerahai na kataifoi tonanai amani, itowati manei ahang kaha, mae itowati te Yesusi meiri we doa ne.
9 Ainanaya, itobiari weru uaifoi aweufo, Yesusi deretawang sitoru deyo, dohonao itoraisaharai funongno fi anta itowatioa fo we inontarai siai manei fe. Kio Kaisung Inontarai nei suwi na marareha rorong foi akawuru wo.
10 Ampafe itorohong kariri fianai aino Yesusi derera fo. Wape mantaung sitoru itomadu kariri kaiwo Yesusi medurai kariri suwi na marareha rorong foi aha ma fo.
11 Ainanaya itorutang bera Yesusi itoreyo, “We fianaie mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadu eteyo, todoni kontaio Eliai dino da fafong ma akawuru wori nina?”
12 Yesusi yoa deyo, “Tarai we Eliai da fafong ma akawuru wo, weo da we meinenang fiani kontai.† Wape we fiani soi na Allai ne Kaiwofo kariri Kaisung Inontarai nei,

‘Ambori sodai dadira bitoya tuti kaiwasa enemirireuwi ki’?

13 Wape imadu mau yeyo, Eliai da kawuru ma ne, tuti kaiwasa emei kanggani kariri fianai aino enemitituaita fo. Finanai kawariai karirio kaiwo dotu na Allai ne Kaiwofo wei fo.”

Yesusi niari arikang nuaninu kerira dohoni manei denteng
(Matiusi 17:14-21; Lukasi 9:37-43)

14 Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai mantoru fo sitoru itosobu mano fau fosara nanai, itowati kaiwasa bitoya etoawari inontarai indeata wei fosa. Mae mantaunau Hukumi Musai soi fo maneiru teai, esawasa we fieaifa.
15 Kaiwasa bitoya foi ewatio Yesusi nanai, epapuhung paria ainanaya emitoa etamang wei.
16 Yesusi dutang bera ne inontarai indeata wei fosa deyo, “Fiani dino mantaunau Hukumi Musai soi fosa era ma esawa mea wei ne?”
17 Manei na kaiwasa bitoya foi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, nehu arikangnei nuaninu kerira dohoni awa borotamu, ampafe ikari we wau ma.
18 Nuaninufoi deyo dohoni mani, kifasayari aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, kawawuaifoi tipu na borongfo, mae samu dorengnao mutu tuti ne taraifoi tiapara apai aha kaha. Yutang nemu inontaraifosa we etata nuaninu kerira foi. Enari wei, wape ebiriu kaha.”

* **9:5** Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau.
† **9:12** Botio Matiusi 11:13-14 tuti Matiusi 17:10-13.

19 Ainanaya Yesusi medu ne inontaraifosa deyo, “Meai arana ne? Kaiwasa fui nini mea, tarai we inontarai meroasoa di mea kaha. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki?” Mayeai medu wesa aha deyo, “Meha arikangwai ma.”
20 Ainanaya eha arikangfoi we Yesusia.

Wape nuaninufoi detia Yesusi nanai, fiokanggimi arikangfoi ne taraifoi beyari, wedaya sawai aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, tuti kawawuaifoi tipu na borongfo.
21 Ainanaya Yesusi dutang bera arikangfoi tamanai deyo, “Nemu arikangnei sodai maninang nini waroi ampa ne?”

Wawafoi yoa deyo, “Maninang nini sodairi na siario ketuifa.
22 We beiru teai mauwa nuaninunei yurai we deyo miuni, ampafe kifa sayari to adia rorong fo ete to mereha rorong fo.” Ampafe dutang Yesusi aha deyo, “Daie masino biriu we fata auru mani, kadeo aromuo auru tuti fata auru.”
23 Yesusi medu wei aha deyo, “We fianie boyo masino ibiriu nina? Taramu ma, inontarai eroasoa nesa mani ebiriu we enari fifiani kontai.”
24 Na siari nanai kontaio mano ne arikangfi meninangfoi, sai deyo, “Sengne waune iroasoai, wape iroasoane fuba kaha, ampafe fata yau ambori iroasoia mutu.”
25 Yesusi deti kaiwasafoi we era riruhiai ma fo nanai, data nuaninu kerira foia, amani suari na tapapa deyo, “Nuaninu wedaya kaiwasa etarami pararo tuti eboromitamu ne waune, yemi wau we ro to boriei weru arikangnei tuti dohonao enemukahirai we wuai aha fui fe.”
26 Nuaninufoi bibe rireuwi tuti fiokanggimi arikangfoi ne taraifoi aha, mayeai da to boriei weru arikangfoia. Ainanaya arikangfoi miranding beyaria, ne tarai toyari mireha fenanai, ampafe kaiwasa bitoya fianduhi foi eteyo, “Arikangfi mireha ampa.”
27 Wape Yesusi yuna warangfo tuti biauni doa. Ampafe arikangfoi doaria.
28 Ainanaya Yesusi da to ne munu minohi nai foi afui, ne inontarai ewesuraya mandu fosa, titousa era wa etutani eteyo, “Todonie amebiriu we ametata nuaninu kerira foi kahai nina?”
29 Yesusi yoa wesa deyo, “Nuaninuo ne tarai tonana nei, nari fifiani kontaio wiro atari naya kaha, mae utang we Sempaisi tera reto.”

Yesusi medu kariri ambori mireha toa fo aha
(Matiusi 17:22-23; Lukasi 9:43-45)

30 Ainanaya, era weru katai nanai tuti era paria era na nu Galilea foi. Yesusi miaya we kaiwasa bitoya foi ewaitawang kariri era toa fo fanai.
31 Weo deunau ne inontarai ewesuraya mandu fosa fefe. Medu wesa deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani to inontarai ewarami rorong fo we emuni ki, wape rahida bo botoru foi mani suwi aha ki.”
32 Ne inontaraifosa etafu fianai aino medura fo kaha. Tonanai ki, wape ematai we etutang berahai aha.

Mandoni dino fiabai sewa fo
(Matiusi 18:1-5; Lukasi 9:46-48)

33 Mayeai era wa sobu Kapernaumia. Esuai to munufoi afui, mayeai Yesusi dutang berasa deyo, “Fianang dino anta na rang rabuang mani mesawa mea wei nanai?”
34 Wiro manei deiobu kaiwofeai we Yesusi ahang kaha, weo anta na rang rabuangfo mani, esawasa we mandoni dino fiebai sewa fo fefe.
35 Yesusi suki aweu minohi, mayeai sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa, medu wesa deyo, “Mano deyo andino ne fonia fo mani, todoni kontaio ne fui ki tuti wemangfata we mandoni kontai.”
36 Mayeai Yesusi kia arikang katui manei ma, tuti dohong arikangfoi doari na earomireafo. Ainanaya fiaung arikangfoi mae medu wesa deyo,

37 “Mandoni dino demang we
arikang tonina nesa na mai na
wonohune mani, wenani demang
we yau kontai. Tuti mandoni dino
demang we yau mani, wiro demang
we yau tera kaha, mae we mano demi
yau foi kontai.”

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata
(Lukasi 9:49-50)

38 Ainanaya Yohanesi medu we
Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune
waune, amewati inontarai manei
data nuaninu kerira na wonomune.
Ampafe amesuari, weo i mani inon-
tarai na tata manei dine kaha fefe.”
39 Manamo Yesusi deyo, “Wiro
meteiweduari fanai, weo wiro manei
niari fitantumafeai na wonohune, na
kutu nanai kontai deibera yau kaha.
40 Weo mandoni dino dapa tata
kaha mani, wenani sau we tata.
41 Weo tarai, imadurai we mea mau
yeyo, mandoni dino dohong mereha
we metunung fo, weo inontarai mer-
aria Mananu Mamparirinei di mea
fefe, ne fiembaitafo wiro nai weruri
kahai ki.”

Yesusi ne kaiwoariri kariri enari sasarifo
(Matiusi 18:6-9; Lukasi 17:1-2)

42 “Mandoni kontai, andino we-
daya inontarai toyari arikang finin-
isa, amani mano eroaso yau nesa
manei, niari sasari, nana mani ne
mahikai sewa we wenani mani, kase
kamiei fuba bei na rahanangfo tuti
kabioi deisui na rawanang rausi.
43 Tuti masino waramuwai wedaya
sasari we wau mani, ferang kutuia.
Weo nanai aino beng sewa borara
nemu taraiwai ne doni aino wedaya
sasari wai, wape ambori nemu tarai-
wai sentenang saukaha tono Soro-
hao Adia rorong foi, amani Adia
danggararu we fitawafa foi fo.
44 Weo na Soroha rorong foi
mani, adiafoi fefe na wea kaha tuti
awatafoi mireha na wea kaha.
45 Tuti masino nari sasari na awe-
muwa mani, ferangkutuai tuti ko-
bioi weruai. Weo ne mahikai mani,
awemu bei keburu mae wobu nu-
mainu. Mae dohonao awemu unai
ruhiai wape wobu numainufo kaha,
wape wobu Soroha rorong foi fe.
46 Na wanai adiafoi fefe na wea
kaha tuti awatafoi mireha na wea
kaha.
47 Masino nari sasari na uremu bei
mani, ketafatini kobioi weruai. Weo
ne mahikai mani, uremu bei kibe
mae wobu Allai ne Mananu rorong
fo. Mae dohonao uremuwa suru
ubeng ruhiai wape wuai to Soroha
rorong foi fe.
48 Na wanai adiafoi fefe na wea
kaha, tuti awata mireha na wea kaha.
49 Weo Allai dohongno adiafoi
weo mansiari mansiari, toyari ai
indawang fiang nayai.
50 Ainei mani denteng, wape
meuwai ahang kaha mani, todoni
wori ohoni meuwai aha ki? Ampafe
todoni kontaio mene tarai tonana,
amani memeuwai, tuti meminohi
ruhiai na mai.”

10

Yesusi deunau kariri Kaiwo Musai soi kariri etira wiwingfo
(Matiusi 19:1-9)

1 Mayeai era weru katai nanai
to waya Yardeni eneung dowei foi,
amani nu Yudea foi. Na nanai kai-
wasa bitoya kontai era aha eminohi
wari Yesusi. Ampafe kariri fianai
aino kaiwasa bitoya mani niari fo
amani deunausa.
2 Tuti Farisi maneiru teai era ke-
fani we eweanggariri, amani etutani
ambori deiai Hukumi Musai soi fo.
Ampafe etutani eteyo, “Kariri tane
hukumi agama nei mani, mangfoi
dira binengfoi rai e?”
3 Yesusi yoa wesa deyo, “Kaiwo fi-
anai aino Musai deretawanai we mea
fo?”
4 Eroa wei eteyo, “Musai yoa we
mandoni dino dira ne wiwingfoi
mani, soi surati bei kariri dirarifo tuti
dohoni we wiwingfoi ambori demi
da weruia.”
5 Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo,
“Musai soi hukumi nini tonanai, weo

deitawanai we menumikamiei mitubaru, metaramididau kaiwo aunau kaha fefe.
6 Wape na reantenangfo, amani reantenang Allai niari nunei mani, kaiwofo dotu tofino:
‘Allai niari inontarainesa mang tuti wiwing.’*
7 ‘Nanai wedaya mangfoi ambori sawing inang tamang suru tuti weboyari ria ne wiwingfoi,
8 ambori ne tarai toyari une tarai boyari.’*
Ampafe wiro uweboru ahang kahai mae uweboyari.
9 Ampafe fianai aino Allai fianduhiai weboyaria fo, wiro inontarai manei kia tateraifa fanai.”
10 Mayeai Yesusi ne inontarai dirisa fosa esuai to munu eminohi nai foi afui, etutang berahi kariri fi anta medura fo.
11 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari we ne wiwing mano fafong foi, amani sasario dena ria wiwing siai fo.
12 Tonanai kontai we wiwing dira ne mangfoi, mae dau mang siai ahang foi, i kontai niari sasario dena ria mang siai fo.”

Yesusi mioang arikang
(Matiusi 19:13-15; Lukasi 18:15-17)

13 Na nanai inontarai manea eha ene arikangfosa we Yesusi ma, we yuai warangfoa wasausa tuti mioansa. Manamo Yesusi ne inontaraifosa esuasa.
14 Yesusi deti ne inontaraifosa enari tonanafo, kesousa, tuti medu wesa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne.
15 Tarai, imadu we mea mau yeyo, inontaraio wiro yoasoai tuti niari enerorongfoia tewawa kariri arikang kaha mani, wiro suai to Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.”
16 Yesusi medu tonanaia kaifo fiaung arikangfosa, mayeai yuai warangfoa wasausa tuti mioansa.

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo
(Matiusi 19:16-30; Lukasi 18:18-30)

17 Rabuang bo Yesusi tuti inontarai fosa ete era fo, inontarai manei mito we Yesusi ma. Inontarai nani suki aweu disangkapa awebuka na arongreafo tuti medu deyo, “Mantaunau bontengne waune, fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?”
18 Yesusi yoa deyo, “We fianai e wahu yau we yenteng ninai? Wiro manei denteng kahai, mae Allai meiri kawuru.
19 Allai ne Hukumi dohonai we tatohong kariria fo boitawanai ampa, amani:
‘Wiro mung inontarai fanai,
bena ria wiwing siai fanai,
wiro komananapi fanai,
binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai,
wiro totofa manei we ka ne fianggengfo fanai,
womi we nemu dai tuti nemu ai.’*”
20 Inontaraifoi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, kaiwoariri fuba nani yohong kariri kawuru na iwebariboaifa ampa.”
21 Ainanaya Yesusi enewawu inontaraifoi seiteri tuti medu wei deyo, “Sea fi beyari bohong kariria kaharai, amani ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai, tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.”
22 Inontaraifoi tarao kaiwofo nanai, arokuayai paria, weo ne ra bitoya karera fefe, ampafe da weru kataifoi na enerorong fituayai.
23 Yesusi seite ne inontarai erariati fosa, medu wesa deyo, “Mawa kahai we inontarai ene ra bitoya nesa esuai

* **10:6** Kejadian 1:27 * **10:8** Kejadian 2:24 * **10:19** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20

to Seng Allai ne Mananu rorong fo ki.”
24 Ne inontaraifosa epapuhung paria we kaiwo medurai tonana fo. Wape medu wesa aha deyo, “Arikangne meaine, tarai we mawa kahai we uai to Allai ne Mananu rorong fo.
25 Weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fe fo.”
26 Kaiwo medura fo wedaya ea epapuhung paria, ampafe etutang berahi eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?”
27 Yesusi seitesa tuti medu wesa deyo, “We inontarainesa mani finanai wiro ene mambiruifea we enari kaha, wape we Seng Allai mani fifiani kontaio mawa arora.”
28 Ainanaya Petrusi medu wei deyo, “Daie, boti fifiani kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau!”
29 Yesusi medu wesa aha deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni da weru ne munufoi ete ne doroi mang foi ete doroi wiwing foi, ete ne wawafo suru, ete ne arikangfosa ete ne romifo, ambori daria yau tuti wiuwu nehu Kaiwo Maihikai ne,
30 nana mani wenani ambori sobu fi bitoya na rabuang bonini ki, amani ne munu, ne terafosa, inanai, ne arikang tuti ne romifo. Tuti dadirafo sodairai kontai, mae rahida da ma wanai, ambori minohi we numainu.
31 Wape kaiwasa bitoyao na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefoniai ki.*”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo
(Matiusi 20:17-19; Lukasi 18:31-34)

32 Etautai era pari to bendari Yerusalemi ayai. Yesusi sahara fituayai fafong werusa, ambori ne inontaraifosa era tuari aha ki. Ne inontaraifosa earomikuayai wei paria, tuti kaiwasa bitoya wei foi kontai mitai paria. Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, deikaririai wesa kariri fianai aino ambori sodaira fo.
33 Medu deyo, “Metarami ma. Nina mani, tara to Yerusalemi ayai finina. Na wanai Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani we imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi marareha fo wei, mayeai etohoni pari to inontaraio etaroangno Allai kaha fosa ewarami rorong fo.
34 Inontarai nanisa ambori eteiberahi, ehandioi, erarubati na wai, tuti emuni mireha. Wape rahida bo botoru foi ambori suwi aha ki.”

Fio Yakobusi tuti Yohanesi urutang weai
(Matiusi 20:20-28)

35 Ainanaya Yakobusi tuti Yohanesi, amani Zebedeusi ne arikangfo suru, ura wa umadu we Yesusi ureyo, “Dai Mantaunaune waune, aureyo nari fieai we auru.”
36 Dutang suru aha deyo, “Fianai aino mureyo inari we muru ne?”
37 Uroa wei aha ureyo, “Aureyo moduraia futuai we auru, we rahida ru wang Mananu fo na nemu sambewaraio dadai fo mani, bohong kataio mai fo we auru, amani manei minohi na waramu domoya wai tuti manei na waramu dowei wai.”
38 Wape Yesusi yoa we suru deyo, “Muwaitawang fianai aino murutang weai nina kaha. Mubiriu we murunung nano fi dadirao yunung nai nei tuti muwebaptisi kontai na dadirao isobu baptisi nai ne rai e? Mubiriu we musodai dadira ambori isodairi foi konta rai e?”
39 Uroa wei ureyo, “Aubiriu wea rai.” Ampafe Yesusi medu we suru deyo, “Nehu dadira nani murunung

* **10:31** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

nai kontai, tuti muru kontai muwebaptisi na dadirao iwebaptisi nai nei. Nehu dadira nanai musodairi rai.
40 Wape kariri mandoni dino ambori minohi na enehung domoya nei tuti na enehung dowei nei mani, yau wiro ikutu kaiwo kariri nana kaha. Katai nani Allai meinenami we inontarai kawuru ampa, amani mano diri suru kawuru we uminohi na nanaia fo."
41 Yesusi ne inontarai ewesura mano wei fosa etarami finanai ampefe ehasou Yakobusi tuti Yohanesi suru paria.
42 Ampafe Yesusi sahu kipasa ma, medu wesa deyo, "Mewaitawanaifa weo na kaiwasa etaroang Allai kaha fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano ewenunggamiei we ene parentanei, enari kanggani ene kaiwasafoi. Tuti mano ewewafoniai fosa etanggewa ene kaiwasafoi na tapapa.
43 Wape wiro mene tarai tonana kaha, mae mandoni dino deyo fiebai sewa na mea fo mani, todoni kontaio wemangfata we mea.
44 Tuti mano deyo wefoniai na mea fo mani, todoni kontaio wewoming we mea akawuru wo.
45 Weo Kaisung Inontarai nei kontaio wiro da ma we mefatari kaha, mae we fiata mea tuti we dohong ne taraifoi we feriri kaiwasa bitoya foi."

Yesusi niari Bartemeusi mano urengfafa foi deti
(Matiusi 20:29-34; Lukasi 18:35-43)

46 Era wao sobu bendari Yeriho foi. Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa tuti kaiwasa bitoya kontai, era weru bendari Yeriho foia nanai, esobu inontarai urengfafa manei minohi na rang dereung fo mae dedo we fi. Inontaraifoi wonong fino Bartemeusi, amani Timeusi antung dine.
47 Na kutu taraoai we mano da ma nani mani Yesusi inontarai Nazaretifi dine nana ne, sahu deyo, "Yesusio, Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!"
48 Kaiwasa bitoya fosa esuari we nemboru, manamo tentumasa kaha, mae sahu mambiriu aha deyo, "Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!"
49 Ampafe Yesusi doa ukai, medu deyo, "Mesahui ma." Ainanaya esahu inontarai urengfafa foi, emadu wei eteyo, "Tawang enemurorongwai, boabari wau, weo Yesusi sahu wau."
50 Weurengfafafoi tarao kaiwofe nanai, warapa ne ansung boriei foa watai, mae soiri tuti mito we Yesusia.
51 Da wa kefangna, Yesusi dutang berahi deyo, "Fianai aino boyo inari we wau ne?" Weurengfafafoi yoa wei deyo, "Dai Rabio Mantaunaune waune, yeyo iwati."
52 Yesusi medu wei aha deyo, "Barabera wau to nemu munufoi. Nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa." Na tatofang kutu nanai kontaio urengfo tabau deti. Ainanaya da ria Yesusi na ne rang rorong foa.

11

Yesusi suai to bendari Yerusalemi
(Matiusi 21:1-9; Lukasi 19:28-38; Yohanesi 12:12-15)

1 Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage tuti Betania na wiwoi Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwemandu ura fafong.
2 Medu we suru deyo, "Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai antung manei doari na nanai. Keledai nani manei wiro dau nai kaharai. Murehuwi mukari ma.
3 Tuti masino manei dutang bera muru deyo, 'Murehu keledaiwai we fiani,' nana mani muroa wei mureyo, 'Sengnei andino demi auru we aukari ne, wape ambori dohoni tibera ahera aha ma ki.' "
4 Inontarai mandu fo suru ura kariri fianai aino Yesusi demi suru ura wea foa. Na wanai uwati keledai antung manei, wenengfoi tebuhiri doari na ne munu refongfo, na rang dereungfo. Tuti urehu keledaifoia.
5 Inontarai etoari na nana fosa etutang bera suru eteyo, "Tofino!

Murehu keledai antungwai we fi-
ani?”
6 Uroa wesa kariri fianai aino
Yesusi medurai we surua fo. Ampafe
inontaraifosa eroa we ukaria.
7 Ukari ura wa sobu Yesusifo, eto-
hongno ene ansung boriai feai aw-
iai ebuaisai na keledai kuruinafoi.
Ainanaya Yesusi dautai ayai minohi
sauwi.
8 Kaiwasa bitoya paria eha ene an-
sungfoa ehafarai na rangfoi, manea
kontai ebuai ai tutuba eha na romifo
wa sau rangfoi, ambori emaranding
rangno Yesusi da nai foi.
9 Kaiwasa era foni Yesusi fosa tuti
mano era na kurufui fosa, esahu kiai
eteyo,
“Hosana! Moanafeai we Mano da
na Sempaisi wonong ne!
10 Moanafeai we tane werengno
Dauti ne Mananu rorongno
ambori da ma ne ki!
Hosana! Fiaifeai we Allai na katai
dedai!”
11 Yesusi suai to bendari Yerusalemi
afui nanai, suai to Sempaisi ne
Munufoi afui. Deti kariri kataifoi
tonanai, wape dirufoi kikeu, ampafe
i tuti ne inontarai ewesuraya mandu
fosa etaraberasa to Betania aha.

Yesusi deikanggani ai urungfoi (Matiusi 21:18-19)

12 Kameaia, na rabuangno era
weru Betaniafoi mani, Yesusi wewisi.
13 Na waroi detiao ai urung rowei,
sifu biriayai tuti reraungfoi kehe
paria. Ampafe da wa detioi we
webong ete bireri e? Wape da wa
sobu neungfo mani, deti sobu bong
kutu bei kahaia, mae reraungfoi
terai. Weo rabuang bonani mani
wiro ne diru neung we niaya kaharai.
14 Ainanaya Yesusi deikanggani
aifoi deyo, “Na rahida bonini to
fongna mani, wiro webong aha we
manei dang nemu bongnei kaha.”
Yesusi ne inontarai dirisa fosa
etarami te kaiwo medurai nanai.

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi (Matiusi 21:12-13; Lukasi 19:45-48; Yohanesi 2:13-16)

15 Mayea mani era wa sobu
Yerusalemia. Na nanai Yesusi suai
to Sempaisi ne Munufoi rofongfo,
tuti data kaiwasa mano etawayangfi
tuti mano ewaworifi na nana fosa.
Bebari ene mejao eriwang doi naya
fo tuti kaderao mano etawayang
muntung we korbani fosa eminohi
naya fo.
16 Tuti wiro yoa we manei kia
fiawayanai da rurang munu dere-
ungfo kaha.
17 Mayeai deunausa deyo, “Na Allai
ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu
tonina:
‘Nehu Mununei ahui we munuo in-
ontarai nunei kiai ewenadi
nai dine,’*
wape menariri wemunu man-
anapia.”
18 Imami baba fosa tuti mantaunau
Kaiwo Musai soi fosa, etarami kaiwo
Yesusi medura fo, ampafe esera we
rang we emuni. Wape emataiti we
kaiwasa bitoya epapuhung weo ne
kaiwo aunau fo.
19 Dirufoi de kikeu mani, Yesusi tuti
ne inontarai suraya mandu fosa era
weru bendarifoia.

Fiainawiai na ai urungfoi (Matiusi 21:20-22)

20 Kameaia mani Yesusi tuti ne
inontaraifosa era wa era rurang ai
urungfoi, wape ewatioi we memasa
beyari na raindengfo paria sobu
newafoi.
21 Ampafe Petrusi aroo fianai aino
Yesusi medu we aifoi na ramind-
enafa tuti medu we Yesusi deyo, “Dai
Mantaunaune waune, botia, ai urung
ramindenafa boikanggani fi memasa
ampa.”
22 Yesusi yoa wesa deyo, “Meroaso
Allai.
23 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, mandoni dino medu we uai
nini deyo, ‘Tuwera weru katai nini
tuti taukaha rawanang rausi!’ mae
enerorong soriru kaha mae yoasoai
na mutu, nana mani finanai karirai
wei.

* **11:17** Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11

24 Ampafe imadurai we mea
mau yeyo, metutang we fieai ria
Allai mani, meroasoai we finanai
mesobuai ampa, nana mani ambori
mesobuai ki.
25 Tuti mewenadi metutang we
Sempaisi, wape menemirorong pi-
rahai we manei mani, meteiai we-
nani akawuru wo, nana mani ambori
mene Dai na rorafaisi kontai feriri
mene sasariwai.
26 Wape wiro meteiai inontarai siai
ene sarawa kaha mani, mene Dai
na rorafaisi kontaio wiro deiai mene
sasariwai kaha."

Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo
(Matiusi 21:23-27; Lukasi 20:1-8)

27 Mayeaia mani era wa sobu
Yerusalemia. Na siario Yesusi da
na Allai ne Munufoi rorongfo, na
nanai imami baba fosa, mantaunau
Hukumi Musai soi fosa, tuti mano
ewefoniai we Yahudi fosa era we
Yesusi ma.
28 Etutang berahi eteyo, "Na man-
doni wonongne tuti ne mambiriune
nari fi bitoya tonina fenina? Tuti
mandoni dino yuai wau we nari fin-
inaifa ne?"
29 Yesusi medu wesa deyo, "Yau
kontai yutang bera mea we fieai, tuti
finanai meteisaharai we yau mani,
ambori yeisaharai kontai we mea
kariri na mandoni dino yuai yau we
inari fininaifa ne ki.
30 Meteisaharai we yau, weo
Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
foi mani, mandoni dino yuaisi we
webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai
ete inontarai nunei manei e?"
31 Imami baba fosa tuti mano ewe-
foniai we Yahudi fosa emadu karirіai
wawerasa eteyo, "Masino tateyo, 'Al-
lai dino yuaisi we niari finana ne,'
nana mani ambori dei we tata aha
ma deyo, 'Tonana mani, we fianie
wiro meroaso Yohanesi kahai nina?'
32 Wape dadira kontai we tateyo
inontarai nunei manei dino yuaisi
ne," weo ematai kaiwasa bitoya foi,
we eroasoai we Yohanesi mani nabi
tarai dine.
33 Ampefe eroa we Yesusi eteyo,
"Ameserawawerahai." Ainanaya
Yesusi medu wesa deyo, "Tonana
mani yau kontai wiro yeikaririai we
mea kaha weo mantei dino yuai yau
we inari fi bitoya nini faini."

12

Yesusi medu fiyiwansoai kariri weenari romi angguri
(Matiusi 21:33-46; Lukasi 20:9-19)

1 Mayeai deiriri fiyiwansoai bei
wesa aha, amani deyo, "Inontarai
manei sanang ne romi angguri
bei, sanamia kiaia, ainanaya yu
wore wariria. Kontai sirai kamirei
we katai ehua anggurifoi nai tuti
biaungno katai ne tarai toyari yawa
dedai bei we ewaitawang wedua
romi angguri foi nai. Ainanaya
dohoni we inontarai manea we
ewaitawang weduari, ambori romi-
foi wetarai mani etohong eai we
mano ne romifoi tuti etato ei maisa.
Ainanaya mano ne romifoi dontai to
nu siaia.
2 Niayaia tete rabuang bo romifoi
wetarai fo, demi ne mangfata manei
dontai we kia ne atorafo ria mano
ewaitawang ne romifoi fosa.
3 Manamo mano eru romifoi sa
etafu mangfatafoi, eboia denteng
kaha tuti etatari daraberahi na
warang arora aha.
4 Mayeai mano ne romifoi demi
ne mangfata manei siai aha, man-
amo mangfata nani kontai eois-
abu nunggamiei tuti eteikanggani ne
woria denteng kaha, mayeai etatari
daraberahi na warang arora aha.
5 Ainanaya mano ne romifoi demi
nari mangfata mano mantoru foi
aha, manamo mangfata nani kontaio
etouri kahai mae emunia mirehara.
Enari pampang tonanai we mangfata
fuba, mano ne romifi demisa era wa
nanisa. Manea eboisa, wape manea
kontai emunsara emarareha.
6 Demi ne mangfatafosara
ehaia, titou ne kaisung mansiari
enewawuti foi terai, ampafe demi
mae da aha weo enetituaitai deyo,

‘Nehu kaisungnei mani, esomi wei
rai.’
7 Manamo we eru romifoi sa ewati
ne kaisungfoi we da ma fo nanai,
emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung
ambori sobu tamang fi minohi tutira
fe andinini, ampafe tamunia mireha
weruaia, ambori fianai aino tamang
minohi tutira fo taha we tata.’
8 Etafuria tuti emunia mayeai
ehabioi ariei wiatai na romi dere-
ungfo.”
9 Ainanaya Yesusi bera imami
baba fosa tuti inontarai ewefoniai
we Yahudi fosa aha deyo, “Tofino
mano ne romifoi, fifiani aino ambori
dohonai we mano eru romifoi sa fo?
Todoni kontaio ambori daraberahi
ma tuti miung mano yoasosa we
eru ne romifoi sa ki, tuti dohong
romifoi we inontarai siai manea aha
we ewaitawani ki.”
10 Ainanaya Yesusi medu aha deyo,
“Metato Sengnei ne Kaiwo arawang
bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani:
‘Kamieio mano enari munu nesa
ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we
etang kamieifoi doa sauwi
ampa.
11 Sengnei andino niari finina,
tuti fi mehikai paria na taurem-
ine.’*”
12 Ampafe mano ewefoniai we
Yahudi fosa, etarami fiyiwansoi
nani fo, erurai we etafu Yesusi weo
ewaitawanai we Yesusi ne kaiwo
medura fo reng wesa kariri todoni
eteiayari we Mananu Mampariri foi
fo. Manamo ebiriu kaha, weo ematai
kaiwasa bitoya foi fefe. Ampafe wiro
etoari ahang kaha, mae efononansa
weru Yesusia.

Yesusi medu kariri bai pajaki we Mananu Kaisari
(Matiusi 22:15-22; Lukasi 20:20-26)

13 Esera we rang we etafu Yesusi,
ampafe rahida bei etemi Farisi
maneiru teai tuti Herodesi ne in-
ontarai erariati fosa maneiru teai,
era wa we eweanggari Yesusi na fi
etutang wea fo.
14 Ampafe era wa etutang berahi
eteyo, “Dai Mantaunaune waune,
amewaitawanai we wau mani in-
ontarai enemurorong mesi di wau.
Amewaitawanai kontai we bounau
na mai kariri fianai aino Seng Allai
medurai we inontarainesa fo, wiro
tau funomai we kaiwo inontarai
emadura fo kaha weo wiro womi we
mano ewewonomi fosa kaha fefe.
Ampafe kariri tane hukumifoi, mesi
we tabai pajaki weo Mananu Kaisari
ete bireri e? Tatohonai ete bireri e?”
15 Manamo Yesusi deitawang en-
emirorong kerira foi, ampafe medu
wesa deyo “We fianie meweanggari
yau we metafu yau na nehu kaiwone
nina? Meteinawiai we yau doi mebai
pajaki nai wai ambori yeti karirai.”
16 Ampafe eteinawi doi dinari bei
wei. Ainanaya Yesusi dutang berasa
deyo, “Mandoni dino yabani na doi
finina, tuti mandoni dino wonongfe
watai nai ne?” Eroa eteyo, “Mananu
Kaisari.”
17 Ainanaya Yesusi medu wesa aha
deyo, “Tonana mani metohonai we
Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari
neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai
neng fo.” Mano eteyo eweanggari
nanisa, epapuhung paria we ne kai-
wofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na marareha rorong fo
(Matiusi 22:23-33; Lukasi 20:27-40)

18 Mayeai inontarai maneiru teai
na inontarai eweSaduki fosa era we
Yesusi ma. Ea mani inontarai Yahudi
saine, wape eroasoai we inontarai
emarareha nesa wiro esuwi ahang
kaha. Era wa weo etutang berahi
eteyo,
19 “Dai Mantaunaune waune, nabi
Musai soi kaiwo ninai we tata, soi
deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu
arikang kaharai mae mireha, nana
mani ne tahatuifoi dau ne wiwing-
foi aha, ambori dohong arikang we
mano mireha nani ne ririafoi aha.’*
20 Ametaterai weo mambetahatui
eweitu, mano fuba foi riraua, wape

* **12:11** Masmuri 118:22-23 * **12:19** Ulangan 25:5-6

wiro une arikang kaharai mae mang-
foi mireha weru wiwingfoia.
21 Mayeai ne tahatui mano suari foi
dauo ne wiwingfoi aha, manamo i
wiro ne arikang kaharai mae mireha
kontai aha.
22 Ne tonanane we ne tahatui mano
suari foi, paria sobu mano fui pari
foi kontai. Ea kiai erau wiwing-
foi wape ene arikang kaharai mae
emararehara. Ne fuiai pari fo wi-
wingfoi kontai mirehara.
23 Ampefe na rahida mansuwi-
suwi foi mani, na mambetahatui
eweitu nani fosa, mantei dino ne
wiwingfoi ne? Weo mambetahatui
itu fosa erau ruhi wiwingfoi fefe."
24 Yesusi yoa wesa deyo, "Men-
emitituai sarawai paria, weo wiro
metafu Sengnei ne Kaiwofo tuti
meroaso ne mambiriufo kaha.
25 Weo rahida bo mansuwi-suwi
foi mani, wiro inontarainesa erirau
ahang kaha mae eminohi toyari we-
wai na Waidani.
26 Wape kariri inontarai emarareha
ne esuwi ahang fo mani, metato
Kaiwo Musai soi kariri ai yafui
denggararu foi ete bireri e? Na kaiwo
nanai, Allai medu we Musai deyo,

'Yau mani Allaio mene werengno
Abrahami, Isaki tuti Yakupi
esomi wei foi di Yau.'*

27 Seng Allai nani mani wiro Seng
we inontarai emarareha kaha, mae
i mani Seng we inontarai etarang,
tuti wiro inontarai emarareha fo
saino esomi wei fo kaha, mae mano
etarang fosa, ansaino esomi wei ne.
Nanai deinawiai we Abrahami sitoru
etarang aha na Waidani ampa. Tarai,
menemitituawa sarawai paria."

Yesusi medu kariri kaiwo wereantenang na Hukumi Musai soi fo
(Matiusi 22:34-40; Lukasi 10:25-28)

28 Na nanai mantaunau Kaiwo Mu-
sai soi fo manei kontai da wa, doa
mae taradidau Yesusi tuti Sadukifosa kaiwo emadura fo. Mantaunau
Kaiwo Musai soi foi taraoai terai we
Yesusi deisaha kariri fi etutang weai
nanai na mai paria. Ampafe i kontai
dutang fea Yesusi aha deyo, "Na Sem-
paisi ne Hukumine, kaiwo fianai aino
ne reantenang pari ne?"
29 Yesusi yoa wei deyo, "Kaiwo re-
antenang ne mani dotu tono:

'Inontarai Israeline meaine, metarami
ma,
Allai mani tane Seng dine,
tuti manei siai ahang kahai,
mae meiri terai.
30 Enemuwawu Sempaisi, nemu Al-
lai,
na enemurorongwai sentenang,
na numuaninuwai sentenang,
tuti na enemutituaitawa sente-
nang.'*
31 Hukumi sua aha mani,
'Enemuwawu inontarai siai kariri
enemuwawu bera man-
taung wau wa.'*

Wiro kaiwofeai siai aha we sewa
hukumi boru nina kaha."
32 Ainanaya mantaunau Kaiwo
Musai soi foi yoa we Yesusi deyo, "Dai
Mantaunaune waune, tarai paria.
Fianai aino modurai nanai antu, weo
Seng Allai mani, meiri kawurua tuti
wiro seng manei siai ahang kaha.
33 Tuti todoni kontaio, inon-
tarainesa enemiwawu Seng Allai na
enemirorongfoi sentenang, na ene
mambiriufo tantenang tuti enemiti-
tuaitafo. Tuti ea kontai enemiwawu
inontarai siai kariri enemiwawu
berasa fo. Finanai aino beng sewa
korbanio nunumi foi tuti korbani siai
weo ohoni we Allai foi ne."
34 Yesusi taraoai we mantaunau
Hukumi Musai soi foi ne kaiwofo se-
wai pariara fo, ainanaya medu wei
deyo, "Ninaia mani, adareti moine-
nang wuai to Seng Allai ne Mananu
rorong fo."

Yesusi medu kaiwofoa kai to-
nanafo, wiro manei wemang we
dutani we fieai siai ahang kaha.

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Matiusi 22:41-46; Lukasi 20:41-44)

* **12:26** Keluaran 3:6 * **12:30** Ulangan 6:5 * **12:31** Imamati 19:18

35 Yesusi doa mae deunau na
Allai ne Munufoi rorongfo to-
nanai, mayeai dutang bera kaiwasa
etaramididauwi fosa deyo, “Todonie
mantaunau Hukumi Musai soi fosa
eteyo Mananu Mampariri nei Dauti
ne Kaisung dine nina?
36 Weo Dauti mantauni, Allai Nu-
aninunei sensoni mani medu kariri
deyo,
‘Seng Allai nei medu we nehu Sen-
gnei deyo,
“Munohi na warahu domoya nei,
pariao iwedaya nemu aitetanesa
taha tawangsa kiai na awe-
muwai.” ’*
37 Ampafe Dauti mantauni sahu
Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi
tonana mani, todonie i mani weriria
terai na Dauti ma nina? Mae nanai
deinawiai we Sengno Mamparirifoi
dedai sewa Mananu Dauti tuti ne
riria tera fo.” Kaiwasa fianduhi
na Sempaisi ne Munufoi nanisa
eparaise paria we etarami Yesusi
deunaufo.

Anansiau we mantaunau Hukumi Musai soi fosa
(Matiusi 23:5-7; Lukasi 20:45-47)

38 Medu wesa deyo, “Metanansiau
we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa.
Ea mani emirising we esansung an-
sung dewariroi, era tutirai na kai-
wasa bitoya foi earomireafo, toyari
na kondirora, ambori kaiwasa bitoya
nani esomi wesa.
39 Emirising we etoa na katai
mahikai na munu agama Yahudi fo
rorongfo tutu na muniara bei mani,
emirising we etiri katai mahikai na
fong fo we eminohi nayai.
40 Epampamu wiwinafosa we eha
fi eminohi tutira fo, tuti ewenadi
mani ene nadifoi dewariroi, ambori
kaiwasa bitoya fosa etatosa we inon-
tarai ebeng disa. Inontarai nanisa
aiboi esobuai ria Sempaisi fo mani,
maraba pari sewa rai.”

Wiwina manei ne doio dohonai we Sempaisi
(Lukasi 21:1-4)

41 Na Sempaisi ne Munufoi fo,
Yesusi minohi arong we katai efan-
duhi doi we Sempaisi nai fo tuti
seite kaiwasa ehabi doi to buruao
efanduhi doi nai foi. Inontarai ene ra
bitoya fosa bitoya etohong doi fuba.
42 Ainanaya wiwina ne pari fi
manei da wa, kia ne doi seni boru,
kiara soniai na buruao efanduhi
doi nai foi. Doi seni nani suru une
hargafo katui paria.
43 Ampafe Yesusi sahu ne inontarai
ewesuraya mandu fosa ma, medu
wesa deyo, “Tarai, yeisaharai we mea
mau yeyo, wiwina nini faini fi do-
honai we Sempaisi fo fuba sewa kai-
wasa fuba wei foi kiai ene etohonafo.
44 Weo ea kiai etohonai na ene ra
bitoya foi, wape wiwinanei ne pari
fi tonanai ki, wape dohong doi kutu
wiatai we wiori fidang naya fo awa
kiai.”

13

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we ambori miru fo
(Matiusi 24:1-2; Lukasi 21:5-6)

1 Rabuang bo Yesusi era weru Sem-
paisi ne Munufoi fo, ne inontarai
dirisa fosa manei da ma medu wei
deyo, “Dai Mantaunaune waune, bo-
tia Sempaisi ne Munufoi denteng
paria. Kamiei etana fo maihikai
paria.”
2 Ainanaya Yesusi medu wei aha
deyo, “Mewati Munufoi we mehikai
paria ne ne? Munu Sengno men-
emikandori wani ambori inontarai
manea emeiria misuhi kiai, kamiei
boyari kontaio wiro doa na ne katai
doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(Matiusi 24:3-14; Lukasi 21:7-19)

3 Mayeai Yesusi dautai to wiwoi
Saituni ayai minohi na katai wiatai
arong we Sempaisi ne Munufoi
fo. Ainanaya Petrusi, Yakobusi,
Yohanesi tuti Andareasi itora siaia
itomadu riati.
4 Itorutani itoreyo, “Boikaririafa
we amea, kidoni wori fi antanafa

* **12:36** Masmuri 110:1

modurai nanai kawariai ki, tuti finanaifa kawaria mani ne fiainawiafo todoni?”

5 Yesusi yoa we sitoru deyo, “Metanansiau weduarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe.

6 Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mano metamang wei nei di yau.’ Tuti na kaiwo emadurai tonanane etatofa kaiwasa bitoya kontai.

7 Kontai ambori metarami mamunafei, tuti kaiwasa emamuna wawerasa, wape dohonao mematai fanai. Ne tonanane todoni kontaio kawaria akawuru wo. Wape nanai wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha.

8 Tonanai kontai parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. Na doni kontaio ambori mundiei beba foi fio nai ki, tuti kahari miung ki. Ne nani kiai arahio fi reantenang finanai, ne tarai toyari wiwinsanaio amaina pirahai tantuma we dawing.

9 Metanansiau, weo inontarai siai ambori etafu mea tuti efafa mea to Majelisi Agama fosa ki, kontai ambori eboi mea na munu agama Yahudi fo ki. Kontai ambori efafa mea to mano ewewafonia fosa tuti mananufosa earomireafo ki, weo meroaso yau tuti meraria yau fefe. Tuti na kutu nanai mesobu rahida we memadu kariri yau wesa finana.

10 Weo todoni kontaio nehu Kaiwo Mahikai fo wuwuaifa we kaiwasa na nunei sentenang akawuru wo.

11 Tuti masino etafu mea tuti eha mea to mano ehutu kaiwo fosa mani, dohonao mearomikuayai we kaiwo ariri fianai aino ambori memadura fo fe. Mae fianai aino menemitituaitai we memadura fo mani, memaduraia. Weo kaiwo ariri memadurai nanai, wiro mantaung meaino menemitituaitawa kaha, mae Allai Nuaninu Mirarebana nei andino deisahara ne.

12 Inontarai ambori etawayang ene doroi tera fosa we inontarai siai we emunsa ki. Ne tonanane ambori kawariai kontai we wawa mangfoi dewayang ne arikangfoi ki, tuti arikangfoi ambori dapa ne wawafosuru tuti dewayang suru we inontarai siai we emung suru ki.

13 Kaiwasanei kiai ambori enemirireu mea we meraria yau fefe. Wape mandoni dino doaria mutu paria sobu werea naya fo mani ambori sobu fariri fo ki.”

Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa

(Matiusi 24:15-28; Lukasi 21:20-24)

14 “Rahida bo mewati mano kerira pari tuti wedaya ne karira pari fo foi doari na katai mesi we doa nai kaha foi ki, ambori wedaya Sempaisi ne Munufoi mesi kahai ki. (Kaiwo nani todoni kontai mano metatorai nini wa mea metafurai.) Rabuang bonani mewati fi karira nani mani, inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emito to katai weuai fo we etadiwa nayai.

15 Mano tete rabuang bonani niayai na ne munu refongfo wiro da wafui we kia fieai na munu rorongfo fanai.

16 Mano niayai na romifoi, dohonao daraberahi to ne munufoi we kia fieai konta fe.

17 Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui fosa, weo nana mani ewawu ahera kaha.

18 Mewenadi we dohonao finanai tete danunang rorong fo fanai.

19 Weo na rabuang bonani, dadirao miung kaiwasafoi nani, ne dadira fuba pari fine wiro kawariai na wea kaharai, na rahida reantenang Allai niari nunei fo paria sobu ninai, tuti wiro kawariai na eai ahang kaha.

20 Masino rahida nanai Allai fioukiraia tanang kaha mani, mansiari kontaio wiro kiaharai weru karira nana kaha. Wape Allai enetituai we ne inontarai dirisa fosa, amani ne inontarai yuaisa fosa, wedaya fiouki rahida nanaia tanang.

21 Rabuang bonani manei medu we mea deyo, ‘Mewati! Mananu Mampariri fi andinini!’ ete ‘Mewatiandiwani!’ dohonao meroasoa fe.

22 Weo mampariri tarai kaha fosa
tuti nabi tarai kaha fosa ambori
ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba
bitoya paria tuti fitantuma bitoya we
enari we etatofa mano Allai dirisa
fosa kontai, masino ebiriu we enarisa
tonanai.
23 Ampafe metanansiau. Finanai
kai wiro kawaria kaharai mae,
yeikaririai kawuru we mea kai
ampa, ambori metawai fanai."

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo
(Matiusi 24:29-31; Lukasi 21:25-28)

24 "Rabuang bo esodai dadira fuba
pari fo kiai mani,
'Wofaisi ambori memantiti ki,
tuti embaifaisi sambewarai
ahang kahai ki,
25 awahafaisi ambori tiafating na ro-
rafaisi tuti sawai ki,
tuti fi wemambiriu na rorafaisi
ambori dari babiaini ki.'*
26 Finanaifa kawariai akawuru
wori, Kaisung Inontarai nei ambori
watioi we da na kafafefo na rorafaisi
meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne
sambewaraio dadai fo fiabai.
27 Ambori demi ne wewaifosa we
efanduhi ne kaiwasa diriri foi na do
wanang murang foi paria sobu do
wanangfui foi, tuti na do wanang-
sai foi paria sobu do wanamba foi,
kontai na rorafaisi reafea pari sobu
reafeai."

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(Matiusi 24:32-35; Lukasi 21:29-33)

28 "Fiyiwansoai kariri ai urung nei
deinawi aunaufeai fa, amani wati to
aifoi we wedahamia kai, rerorifoi ki-
awariai aha mani, nana mani wait-
awanai we katu wori wemunudang
ki.
29 Tonanai kontai we mewatio fi-
nani kiai kawariai mani, mewait-
awanai kontai we rahidafo kefang
ampa.
30 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, inontarai na rabuang bonin-
isa wiro emarareharao ehai kaharai
mae finanai kawariai kawurua.
31 Rorafaisi tuti nunei niai rai,
wape nehu Kaiwone watai wenu-
mainu."

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo
(Matiusi 24:36-44)

32 "Tonanai ki, wape kariri rahida
tuti araha ureng beiru Kaisung
Inontarai nei da nai ma fo, mandoni
kontai deitawana kaha. Wewai
na rorafaisa kontai ewaitawana
kaha, Kaisung Inontarai nei kontai
deitawana kaha, mae Dai mesiri
andino deitawana ne.
33 Ampafe todoni kontaio mewait-
awang weduarai tuti metanansiau
pampang, weo rahidafoi mewait-
awana kaha fefe.
34 Finanai ne tarai toyario, inon-
tarai dontai to katai waroi. Donta
kaharai mae, demi ne mangfatafosa
we ewaitawang weduari, tuti deto fi
eru fo maisa we enari. We mano
deitawang wedua rahutu borongfoi
deretawani we deitawang beng.
35 Ampafe metanansiau, weo
wiro mewaitawang kidoni mano
ne munufoini da nai ma fo kaha.
Tarahio da na ramindenafo, ete diru
rabuangfo ete rerai aha buafo, ete
wofoi dauta fo te.
36 Ambori masino daraberahi tan-
tuma mani, dohonao memainenang
kaha fe.
37 Fianai aino imadurai we me mau
ninai, imadurai kontai we kaiwasane
kiai, amani metanansiau pampang."

14

Imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa esera we emung Yesusi
(Matiusi 26:1-5; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53)

1 Rahida boru aha mani, etohon-
sua muniara fuba inontarai Yahudi
fosa etang Roti Weragi kaha foi, tuti
rahida esahui we rahida Paska foi.
Na rabuang bonani, imami baba fosa
tutu mantaunau Kaiwo Musai soi
fosa esera we rang we etafu Yesusi na
mamunggasai we ambori emuni.

* **13:25** Yesayai 13:10, 34:4

2 Manamo emadu wawerasa eteyo,
"Wiro tanari finanai na rahida Paska
foi fanai, weo nana mani kaiwasa
bitoya foi ehuaya etohona rai."

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori
(Matiusi 26:6-13; Yohanesi 12:1-8)

3 Na kutu nanai Yesusi niai na Beta-
nia na Simoni, mano raminde nanai
meninang kusta foi, ne munufoi.
Rabuang bo itorampi foi, wiwing
manei da weia. Wiwingfoi kiao
maning niunsai mampori botori bei,
maning nani ne harga dedai paria.
Bioi karai botori rahanang foia, tuti
yuai maningfoi sara Yesusi nungfo
nai.
4 Inontarai maneiruo eminohi kon-
tai na nana fosa ewati fi niari nana
fo ehasouwi, ampafe emadu waw-
erasa eteyo, "We fianie wiwingfoi
mei funong maning ne harga dedai
tonina finina?
5 Ne mahikai mani, maningfoi de-
wayani tuti doifo dohonai we mano
ene pari fi fosa. Weo maningfoi
ne hargafo dedai paria amani doi
dinario wepiaring webetoru (300)
teai." Ampafe ehasowi paria.
6 Wape Yesusi medu wesa deyo,
"Metawinia! We fianie metatawari
tonanai nina? Fiani aino niari we
yau ninai, fi mahikai fine.
7 Weo inontarai ene pari fi nesa
mani, enayai rahang mea pampang
na rahida neungne, ampafe masino
memaya mani rahida neungne kon-
taio mefatasa ki. Wape yau wiro in-
ayai rahang mea waroi ahang kaha
ki.
8 Wiwing nini niari fio mai wei
we niari we yau fo. I sara man-
ing niunsai mampori nei na nehu
tarainei tonina ne we meinenang
nehu tarainei we ambori esarai fo.
9 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, na nunei sentenang, na katai
doni kontai nehu Kaiwo Mahikai
fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi
niari ninai kontaio etaiririai ki am-
bori earomioai."

Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Matiusi 26:14-16; Lukasi 22:3-6)

10 Ainanaya Yudasi Iskarioti,
manei na Yesusi ne inontarai
ewesuraya mandu fosa, da we imami
baba fosara we dewayang Yesusi
wesa ki.
11 Rabuang bo imamifosa etarami
kaiwo fenana fo, eparaise paria tuti
etarerai we ambori ebai Yudasi ki.
Ampafe Yudasifo sera we rahida mai
we dewayang Yesusi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa
(Matiusi 26:17-30; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30)

12 Na rahida bo reantenang etohon-
sua muniara Roti Weragi Kaha foi,
amani na rahida Yahudifosa emung
domba we fiang Paska foi, Yesusi
ne inontarai ewesuraya mandu fosa
etutani eteyo, "Daie, katai bodoni
dino enemurorong niayai nai we
amemainenang fiang Paska we wau
nai ne?"
13 Ainanaya Yesusi demi uwe-
mandu na ea, medu we suru deyo,
"Mura to bendarifoia, na wanai
ambori musobu mang manei we kia
babeu bei, sefang na merehara, mura
riatia.
14 Munu da wa suaioi foi mani,
mura wa musuai nai kontai tuti
mumadu we mano ne munufoi
mureyo, 'Dai Mantaunaufoi deyo,
"Rorong bodoni dino yau tutu nehu
inontarai eraria yau nesa ametang
fiang Paska nai ne?" '
15 Inontarai nani ambori deinawi
rorong fiebai bei na yai fo we muru.
Rorong nani meinenang ampa. Mu-
mainenang fiang Paska na nanai we
tata."
16 Ainanaya inontarai mandu fos-
uru ura to bendarifoia. Na wanai
fianai aino usobua fo, mai kariri fi
Yesusi medurai we surua fo. Am-
pafe na katai nani umainenang fiang
Paska foi we ea naia.
17 Dirua mani Yesusi tuti ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa era to
munufoia.
18 Era wa eminohi etampi tonanai,
mayeai Yesusi medu wesa deyo,
"Tarai, imadurai we mea mau yeyo,

manei na mano tatampi ruhiai nini
tata ambori dewayang yau ki."
19 Etarami kaiwo fenanai ene-
mirorong fituayai paria, ainanaya
mansiari-mansiari dutang bari
Yesusi aha deyo, "Daie, wiro yau
kahai e?"
20 Yesusi yoa deyo, "Inontarai
nini mani, inontarai suraya mandu
ne mea manei dine, amani andino
soang ne rotifo ruhiai ria yau na
rewangguai boyari ne.
21 Tarai, Kaisung Inontarai nei
ambori mireha kariri fianai aino
fafongfa nabifosa esoi na Sempasi
ne Kaiwofoa fo. Wape we mano
dewayang Kaisung Inontarai neia
mani, ambori sobu ne karirafo ki! Ne
mahikai sewa we wenanifaini mani,
wiro saubaunung to nunei ma fanai."
22 Rabuang bo etampi foi, Yesusi
kia rotifeai dutang Sempaisi dohong
mahikai wei. Ainanaya fioabau roti-
foi na warangfo, tuti dohonai wesa.
Yu rotifo dohonai wesa tonanai mae
medu wesa deyo, "Mehari mau tuti
metani, weo nehu taraifi dinini."
23 Mayeai kia nofi soni angguri nai
foi, dutang Sempaisi dohong mahikai
wei. Ainanaya dohong anggurifoi na
nofi foi aha, we etunumi.
24 Mayeai Yesusi medu wesa deyo,
"Angguri nini mani nehu rika dine,
rikao na Kaiwo Areraio Allai dohonai
we inontarainesara fo, rikao tiwowu
we kaiwasa bitoya foi.
25 Tarai, yeisaharai we mea mau
yeyo, angguri nini wiro yunumi
ahang kahai, paria yunung angguri
weworu na Dai Allai ne Mananu
rorong foi."
26 Ainanaya erohi rarung rowei we
efiai Sempaisi, mayeai era to Wiwoi
Saitunia.

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki
(Matiusi 26:31-35; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)

27 Na rang rorong era to wiwoifoia
fo, Yesusi medu wesa deyo, "Mea kiai
ambori mewawu taterai weru yau ki.
Weo na Allai ne Kaiwo dotu tono:
'Imung ne mantahungfoi,
tuti dombafosa ambori ewawu
taterai ki.'*
28 Wape rahida bo isuwi aha foi mani,
ambori ira foni meara isobu mea na
nu Galilea foi ki."
29 Manamo Petrusi yoa deyo, "Bereri
kontai. Tarahio mano wei nesa,
mae yau mani todoni kontaio iwawu
weru wau kaha rai."
30 Yesusi yoa wei aha deyo, "Tarai,
imaduarai we wau mau yeyo, diru
nini wiro manggohei bibe weberu
kaharai mae, fofora yau webetoru
kawurua, amani boyo wiro boroanso
yau kaha."
31 Manamo Petrusi kikatawanai
deyo, "Todoni kontai ki, paria
imereha kontai ria wau, ifafora wau
na wea kaha rai!"

Tuti mano wei fosao, emadu to-
nana kontai.

Yesusi wenadi na Getsemani
(Matiusi 26:36-46; Lukasi 22:39-46)

32 Ainanaya Yesusi tuti ne inon-
taraifosa era to katai bei wonong fino
Getsemani. Na katai nanai Yesusi
medu wesa deyo, "Meminohi na ni-
nai mae itaha tourai to wanaia iwe-
nadi nai."
33 Ainanaya kia Petrusi, Yakobusi
tuti Yohanesi itora ruhiai riati. Na
siari nanafo nuruainso weansarai
tuti enerorong fituayai finanaya.
34 Ampafe medu we sitoru deyo,
"Enehurorong fituayai paria nehu
tarai toyari yeyo imereha. Ampafe
muntonayai na ninai tuti muntorena
fanai mae muntowaitawang wed-
uarai."
35 Yesusi saha tourai waroi kuteai
weru sitoru, ainanaya disangkapa
awebukafo tuti dutang Sempaisi. Du-
tanai deyo todoni mani wiro sodai ne
dadira rorong fo fanai.
36 Wenadi deyo, "Daie,* Wau nari
fiani kontai mawa arora. Kadeo ruai
fi miraba fuba isodairi nini weru

* **14:27** Zakariai 13:7 * **14:36** Na Yahudifosa ene kaiwo Iberani mani, Abba.

yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai."
37 Mayeai daraberahi we ne inontarai kia sitoru fo itoru aha, wape da wa mani deti sitoru we itorenawa itowaitawang mai kaha. Ampafe medu we Petrusi deyo, "Simone bena e? Yemi wau we bena fanai mae boitawang weduaraifa araha ureng tarai boyari kawuru, wape wiro wemambiriu wea kaha."
38 Ainanaya medu aha deyo, "Muntowaitawang weduarai tuti muntorutang Sempaisi, ambori Saminseni weanggari muntoru fanai. Tarai we muntonumianinuwa biriu we dohong kariri ne bengfo, mae muntone taraiwa wemambiriu kaha."
39 Mayeai Yesusi da wa dutang Sempaisi aha we kaiwo anta dutang wea fo.
40 Dutanai kaifo daraberahi we ne inontaraifo sitoru aha. Wape da wa mani sobu sitoru we itorenawa, weo itouremi mamong paria fefe. Ampafe itoserawawera fianai aino itore itomadurai we Yesusi ahang fo.
41 Rabuang bo Yesusi daraberahi we sitoru webetoru fo, medu deyo, "Muntowatai muntorena nendai e? Mainanaya. Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewarami rorong fo ampa.
42 Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina."

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai

(Matiusi 26:47-56; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11)

43 Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aiboi. Kaiwasa nanisa mani, imami baba fosa, mantaunau Hukumi Musai soi fosa tuti mano ewenunggamiei we Yahudi fosa, ansaino etemisa ne.
44 Na antanafa, Yudasi mano dewayani foi medu wesara deyo, "Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri. Metafuri tuti mehari, wape mewaitawang weduaria."
45 Na kutu Yudasi da ma nanai, da bau Yesusi tuti medu wei deyo, "Dai Rabio Mantaunaune waune," mae suana niuna Yesusi.
46 Ainanaya eru tawang Yesusi tuti etafuria.
47 Wape inontarai etoa na nana fo manei fiating ne sondufoi, doara waru ferang kutu imami fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fituayaia.
48 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, "Mewaitarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e,† donio meha sondu tuti aiboi mera ma we metafu yau nai nina e?
49 Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mae wiro metafu yau kaha. Wape todoni kontaio menari tonanai, ambori mai kariri fianai aino dotu na Sempaisi ne Kaiwofea fo ne."
50 Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa ewawu taterai weruria.
51 Na nanai bariboai manei da ria Yesusi na kurufui fo, i sensang wedua ne taraifoi terai na ireu lineni bei, amani ireu ne harga dedai dine.
52 Raifosa eteyo etafuri kontai, ampafe warapa ireufoi erutia mae mito arora wa.

Yesusi doa na Majelisi Yahudi fosa earomireafo

(Matiusi 26:57-68; Lukasi 22:54-56, 63-71; Yohanesi 18:12-14, 19-24)

53 Mayeai eha Yesusi to imami fuba foi ne munufoia. Na nanai imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa efanduhisa kiai na nanaia, amani mano esahusa we Majelisi Agama.
54 Petrusifo weriria Yesusi na waroi, paria suai kontai to imami fuba foi ne munu dereungfo afui. Na nanai deti inontarai ewaitawang

† **14:48** Ete mananapi.

munufoi sa eminohi eharuru adia,
ampafe da wa minohi keruru adia
kontai ria sa.
55 Imami baba fosa tuti Majelisi
Agama fosa tantenang erurai paria
we esobu inontaraio epampamu et-
inggai Yesusi we dohong sarawai am-
bori etohong aiboi marareha fo wei.
Manamo wiro esobu ne sarawafea
kaha.
56 Esahu inontarai bitoya kontai
ma we etinggai funong Yesusi wape
fianai aino emadurai nanai wiro
emadu robong boyari kaha, ampafe
wedaya etapa wawerasa.
57 Ainanaya manea siai etoaria
emadu funong kaiwo kariri Yesusi,
58 eteyo, "Ametarami inontarai
nini medu tonina, 'Itota Sempaisi ne
Munu inontarai enariri ninia kiai,
wape rahida botoru aha mani iruai
bei siai aha doa, amani bo wiro
inontarai enariri kaha.' "
59 Wape kaiwo emadurai nanai
kontaio wiro emadu robong boyari
kaha, ampafe kaiwofo dapa wawer-
ahai kontai.
60 Ampafe imami fuba foi doari ra-
hangsa kiai awiai tuti dutang Yesusi
deyo, "Todonie boromu tibau we
kaiwo fuba etinggai wau weai nini
kahai wei ne?"
61 Manamo wiro Yesusi medu sobu
kaiwofea kahai mae nemboru terai.
Ainanaya imami fuba foi dutang
berahi aha deyo, "Wau mani Man-
anu Mampariri o, Kaisung Allai mano
Dedai Mirarebana fi di wau e?"
62 Yesusi yoa deyo, "Yau aranane,
tuti mea kiai ambori mewati Kaisung
Inontarai nei we minohi na Allai
mano weMambiriu foi warang do-
moya fo tuti da na kafafefo na ro-
rafaisi meu."
63 Ampafe imami fuba foi kesou
paria tuti fiosiabu ne ansungfo tuti
medu deyo, "Kasau we tata ampa.
Mandoni dino tatutani we medu
kariri ne sarawafo aha ne?
64 Weo metaramioai terai na
metaramine we deibera Allaifo
ampa, weo deyo I mani Seng Allai
ne Kaisung dine. Ampafe memadu
todoni?" Ea kiai emadu beyari we
eteyo Yesusi dohong sarawai, ampafe
sobu aiboi marareha fo.
65 Ainanaya inontarai maneiru
teai etoaria ehandioi. Tuti etabung
wedua urengfo, ambori eboi mae
eteikanggani, eteyo, "Nabine waune,
bento, boroanai toyari nabi, boisa-
harai we mandoni dino bioi wau
nei." Mano ewaitawang weduari
fosa kontai eboi.

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha

(Matiusi 26:69-75; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

66 Petrusi doa wawerahai na munu
dereungfo tonanai, wiwingno fiata
imami fuba foi manei da rurami.
67 Deti Petrusi we minohi keruru
adiafo nanai, deroang wei na mai
paria, tuti medu wei deyo, "Yesusi
inontarai Nazareti foi ne inontarai
erariati fe manei di wau to."
68 Manamo Petrusi fefora deyo, "Is-
erawawerahi tuti iwaitawang fi mod-
urai nina kaha." Ainanaya Petrusi
dari weru katai nani da to rahutu
borong fuba foi aha. [Na kutu siari
nanai kontaio manggohei bibea.]‡
69 Mangfata wiwing foi deti Petrusi
aha, ainanaya medu we mano etoari
na nana fosa, deyo, "Inontaraio er-
aria Yesusi fe manei dinini."
70 Manamo Petrusi fefora toyarine.
Mayeai inontarai etoari na nana fosa
emadu we Petrusi aha eteyo, "Wiro
bereri ahang kaha, mae wau mani in-
ontarai ro ria Yesusife manei di wau,
weo inontarai Galilea di wau fefe."
71 Ainanaya Petrusifo doaria fe-
forawa mutu deyo, "Kaiwo metinggai
yau weai ninai, iserawa iru na wa
amangwau, yau yeroanso inontarai
mano meteoi nani kaha."
72 Na tatofang siari nanai kon-
taio, manggoheifoi bibe weberua.
Ainanaya Petrusi aro kaiwo Yesusi
medurai kawuru weia fo. Medurai
deyo, "Wiro manggohei bibe weberu
kaharai mae fofora yau webetoru
kawurua." Ampafe Petrusifo saia
denteng ahang kahai we fio niaria fo.

‡ **14:68** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

15

Yesusi doari na Pilatusi arongreafo
(Matiusi 27:1-2, 11-14; Lukasi 23:1-5; Yohanesi 18:28-38)

1 Kameai kutung, mano ehutu kaiwo we Yahudi fosa kiai, amani imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, esahera emadu ruhi kaiwo, ainanaya ewora Yesusi warangfo tuti eharia etohoni we Pilatusia.
2 Na wanai Pilatusi dutang bera Yesusi deyo, "Taraie, wau weMananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?" Yesusi yoa wei deyo, "Yo, tonanai kariri modurawa."
3 Imami baba fosa etinggai Yesusi na fi bitoya paria.
4 Ainanaya Pilatusi dutani aha deyo, "Maya we fobai boromuwai kaha e? Taramu fi inggairai bitoya paria eru eso wau nai mau ne kaha e?"
5 Manamo Yesusi wiro medu sobu kaiwo kuteai ahang kaha, wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi mararehа foi
(Matiusi 27:15-26; Lukasi 23:13-25; Yohanesi 18:38-19:16)

6 Na rahida fuba Paska foi neungfo mani, Pilatusi ne koang we sawingno inontarai ewatai na aitamu rorong fo manei da to boriei, kariri kaiwasa bitoya foi etiriafo.
7 Inontarai manei wonong fino Barabasi, wiatai na aitamu rorong fo, weo miung inontarai kontai na rabuang bo emamuna we parenta Roma foi ne.
8 Ampafe kaiwasa bitoya foi era ma we etutangno Pilatusi we sawingno mano ewatai na aitamu rorong fo manei, kariri fianai aino na fafongfo niaria fo.
9 Ainanaya Pilatusi dutansara deyo, "Memaya we itawingno Mananu Yahudi nei we mea re?"
10 Weo Pilatusi deitawanaifa we imami baba fosa enemirorong pirahai we Yesusi ampafe doni ehari ma nina.
11 Manamo imami baba fosa eha we kaiwasa bitoya foi enemirorongfoi ambori etanggewa Pilatusi we sawingno Barabasi wesa.
12 Ampafe Pilatusi medu we kaiwasa bitoya foi aha deyo, "Tonana mani inari fiani we inontaraio mesahui we Yahudinesa ene Mananufi ne?"
13 Ebibe kiai tantenang beyari eteyo, "Pahui na aitabafoi."
14 Pilatusi berasa aha deyo, "Wape fisarawaio todoni fino niari ne?" Manamo esahu mambiriu nariai aha eteyo, "Pahui na aitabafoi!"
15 Pilatusi niari we sona kaiwasa bitoya foi enemirorongfoi ampafe sawingno Barabasi wesara. Mayeai demi inontarai eruba Yesusi, ainanaya dohoni wesara we epahui na aitabafoi.

Pilatusi ne afai mamuna manea emei kanggani Yesusi
(Matiusi 27:27-31; Yohanesi 19:2-3)

16 Mayeai Pilatusi ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi.
17 Ainanaya esansung Yesusi na ansung kehe rawanderio ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananufosa esansunsa nai fo. Tuti etaya fi na ai arirawang weababo fo bei wesapewi mananu ambori etatari na nungfoi.
18 Mayeai enari anggari we esomi wei eteyo, "Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!"
19 Eboi Yesusi nunggamieifoi na aitatohi tuti ehandioi, ainanaya etisangkapa eawemibuka mae esomi wei.
20 Emei kanggania kaia fo, etisu ansung kehe rawanderi fo werui mae etohong mantauni ne ansungfo nari aha satarai. Mayeai ehari to boriei weru munufoi we epahui na aitabafoi.

Epahu Yesusi na aitabafoi
(Matiusi 27:32-44; Lukasi 23:26, 33-43; Yohanesi 19:17-24)

21 Na rang rorong era to katai epahu Yesusi nai foi, ehanggung inontarai manei na rang rabuang, inontarai nani arahi da na munuefeai to bendarifoi aha. Wonong fino Simoni, i inontarai Kirene dine, amani Aleksanderi tuti Rufusi utamami dine. Na nanai afai mamuna fosa erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi.
22 Ainanaya eha Yesusi to katai wonong fino Golgota, nana mani, *Woming Nungkamiei*.
23 Na nanai eteyo etohong anggurio etadoanai na murifeai* awa dunung, manamo Yesusi dunung kaha.
24 Mayeai epahu Yesusi na aitabafoia, tuti ehabi onde we etato ne ansungfo maisa.

25 Nanaya mani, kameai araha ureng indeata, epahu Yesusi na aitabafoi.
26 Na aitaba nunggamieifoi esoi kaiwofea kariri fi etinggairi wea fo, amani dotu tono Mananu Inontarai Yahudi Dinini.
27 Epahui sau rahang inontarai ukamananapi mandu, manei sau na eneung domoya foi tuti manei sau na eneung dowei foi.
28 Na tonanane mai kariri Sempaisi ne Kaiwo dotu tono:

"I esahui kontai we inontarai niari fi karira."*

29 Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo, "E, inontarai boyo tota Sempaisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi aha ne waune.
30 Into wemambiriu tonana mani biari weru aitabawai tuti waramuira karira ninai weru wau."
31 Imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa eteibera Yesusi kontai. Emadu wawerasa eteyo, "I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha."
32 Tuti eteyo, "Masino i mani Israeline tane Mananuo weMananu Mampariri fi dine mani, tonana mani bia weru aitabafoi to, ambori tawati teraifa mani taroasoai." Inontarai mandu epahu suru kontai fo suru urei kanggani Yesusi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo
(Matiusi 27:45-56; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30)

33 Tete rahida rabuang araha ureng suraya boru, na tantuma kataifoi memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru.
34 Tuti tete ramindena araha ureng botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo, "*Eloi, Eloi, lama sabaktani?*" nana mani deyo, "Dai Allai, Dai Allai, todoni tawing yau nina?"*
35 Inontarai maneiru teaio etoa kefang na nana fosa etaramio Yesusi bibe fo tuti eteyo, "Metaramia sahu we nabi Eliai."
36 Inontarai manei na kaiwasa nanisa sikaherawa kia mandafeai, yorang na angguri sisasa feai, mayeai kia aifarang bei ma disanai nai, ainanaya subarai to Yesusi borongfo ayai. Mae medu deyo, "Tatamang tawaitawanai we Eliai da ma suki weru aitabafoi rai ete bireri e?"
37 Ainanaya Yesusi bibe fuba beyaria aha na rawafui tapapa, mayeai kiaharaia.
38 Na siari nanai kontaio ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu, na yaifo paria sobu kofafo.
39 Rai mamuna ene mano wenunggamiei doari na nana foi, deti terai todoni Yesusi mireha toa fo nanai, medu deyo, "Tarai, inontarai nini Allai ne Kaisung dine!"
40 Na nanai wiwing maneiru teai etoari na waroi ewati kariri fianai aino Yesusi sodaira fo. Wiwingfosa mantoru itowonomi fino Salome, Maria Makdalenai, tuti Maria Yakobusi mano katui tuti Yosesi uinamifoi.
41 Wiwing nini sitoru na raminde Yesusi niayai na nu Galilea foi mani

* **15:23** Muri mani, rawang weo ne tarai patite mani, wiro nuruaino pirahai kaha. * **15:28** Yesayai 53:12 * **15:34** Masmuri 22:1

itora riati tuti itofatari ne. Tuti wiwing siai bitoya kontai efanduhisa na nanai. Wiwing nanisa era ria Yesusi kawuru ma enayai na bendari Yerusalemi ampa.

Esarai Yesusi na fafofo
(Matiusi 27:57-61; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42)

42 Wofoi rerai we sawaia tuti nana mani rerai we rahida Sabati foi finana. Weo rahida bonani mani rahida mainenang fi we rahida Sabati foi fefe.
43 Ampafe inontarai manei wonong fino Yusupi, i inontarai na bendari Arimatea dine, da ma. I kontai yuo wang Majelisi Agama fo tuti kaiwasa esahu suari, tuti i yoasoa tuti demang na mai paria we rahida bo Allai weMananufo. Kia ne tarai da wa dutang Pilatusi we kia Yesusi ne taraifoi ambori sirai.†
44 Pilatusi taraoai we Yesusi mirehara fo nanai, pepuhung. Ampafe demi inontarai manei da wa sahu mano wenunggamiei we afai mamuna fosa ama dutang berahi we tarai e Yesusi mireha ampa ne.
45 Mano wenunggamiei we afai mamuna fosa deikariri kariri ne mireha toa fo kai we Pilatusia, ampafe yoa we Yusupi ne kaiwo dutang wea foa.
46 Ainanaya Yusupi wiorio ireu lineni (ne harga dedai) beia, mayeai da wa su Yesusi na aitabafoi meu, sensani nayai. Mayeai kiaria dohoni wia na fafo dahi na wiwoi wekamiei dereung fo. Ainanaya, dedoi kamiei fiabai beia wia kobu fafo borongfoa.
47 Maria Makdalenai tuti Mariai mano Yosesi inanai uwati te katai esarai nai foi kontai.

16

Yesusi suwi aha
(Matiusi 28:1-10; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10)

1 Rahida Sabati foi kiaia fo, Maria Makdalenai, Mariai mano Yakobusi inanai tuti Salome, itowaworio finunsai mampori fo, itoha itora to fafo foi we itosara Yesusi ne taraifoi nai.
2 Ampafe kameai kutung na rahida bo reantenang, amani rahida Minggu foi, wofoi arahio fioairi, mae wiwingfo sitoru itora to fafofoia.
3 Na rang rabuang itomadu wawera sitoru itoreyo, “Mandoni dino awa mani fiata totoru we dedoi kamieifoi weru fafo borongfo ne?”
4 Weo kamieifoi fiabai paria fefe. Itomadu tonanai, mae itofobera itouremi itowatia mani, kamieifoi dedoia wia siai weru fafo borongfoi.
5 Ainanaya itosuai to fafofoi afui mani itowatio bariboai manei, ansung satara fo dewaroi bua karofari paria, minohi na eneung domoya fo. Ampafe itosoi sitoru paria.
6 Bariboaifoi medu we sitoru deyo, “Muntomatai fanai, iwaitawanai we muntosera we Yesusi inontarai Nazareti mano epahui na aitabafoi nani. Manamo wiatai na ninai kaha, weo suwi ampa. Muntowati te katai etohoni wiatai nai fi dinini.
7 Ampafe muntora wa muntoraikaririai we ne inontarai erariati wasa, kontai Petrusi. Muntoraikaririai muntoreyo, ‘Da foni meara demang mea na nu Galilea fi fo. Na wanai ambori mewatioi ki, kariri kaiwo medurai we meara fo.’ ”
8 Ainanaya itora to boriei weru fafofoi nanai, itowawu, we itomataia itorirora fefe. Itowawua fo wiro itoraisaha sobu kaiwofo we manei ahang kaha, we itomatai karera fefe.

*Yesusi deinawi ne taraifoi we Maria Makdalenai**
(Yohanesi 20:1-2)

9 Rahida Minggu kameai kutung Yesusi suwi na marareha rorong fea fo, dare deinawi ne tarai we ne inontaraifosa. Reantenang mani

† **15:43** Na Hukumi Yahudi foi esarai inontarai marareha na rahida Sabati fanai. Mae na rahida bo fafong foi, wofoi sawai kaharai mani, esaraia. * **16:8** Naskah Yunani fiabai bitoya esoi arawang 9-20, mae naskah Yunani fafong pari, wetarai pari, wiro soi arawang nani kaha. Ahli Alkitapi fosa efau eroa we kaiwo nanai wiro Markusi dino soi neng kaha, mae inontarai siai dino soi ne. Tarahio Markusi soi paria sobu arawang 8 terai, ete kaiwo siai soi fo nai ampa.

we Maria Makdalenai (Mariai nini
andino raminde Yesusi data nuaninu
kerira itu werui ne).
10 Ainanaya Mariai da wa
deikaririai we Yesusi ne inontarai
erariati fosa. Ea mani, enemirorong
fituayai, esai we Yesusia.
11 Etaramioai we Yesusi suwi na
marareha rorong foi ampa tuti
deinawi ne tarai we Mariai, wape
wiro eroasoa kaha.

Yesusi deinawi ne tarai we uwemandu na ne inontarai erariati fosa (Lukasi 24:13-35)

12 Mayeai Yesusi deinawi ne tarai
siai aha we ne inontarai mandu ura
to munuefea fo.
13 Ampafe urarabera suru we
mano efau fosa aha, we ureikaririai
kariri Yesusi wesa. Manamo eroasoa
kahai kontai.

Yesusi deinawi ne tarai we ne inontarai ewesuraya mansiri fosa (Lukasi 24:36-49; Yohanesi 20:19-29)

14 Yesusi ne inontaraifosa emi-
nohi etampi tonanai, mayeai na
tantuma Yesusi kiawariaiosa. Suasa
we eroasoai turura kahai tuti enu-
mikamieifoi mitubaru paria. Weo
kaiwo etaramioai ria inontarai mano
ewati te Yesusi we suwi ahang fosa fo
wiro eroasoa kaha.
15 Ainanaya medu wesa deyo,
"Mera wariai to nunei sentenang, we
mewuwu nehu Kaiwo Mahikai we
kaiwasafoi sentenang.
16 Mandoni dino yoasoa kaha
mani ambori sobu Sorohafoi, mae
mandoni dino yoasoai tuti webaptisi
mani ambori kiaharai weru Soro-
hafoi.
17 Fiainawiai kariri eroasoafo
mani, inontarai eroasoai nanisa
ambori etata nuaninu kerira fosa na
wonohune, tuti ambori emadu na
inontarai siai ene kaiwofo.
18 Kontai ambori eru tawaifosa
wape esodai ne karirafea kaha tuti
etunung fi memu foi wape memusa
kaha. Tuti eruai ewaramifoa wasau
inontarai emaninang fosa mani, am-
bori ebeng ki."

Yesusi dau to rorafaisi (Lukasi 24:50-53; Rasuli 1:9)

19 Seng Yesusi medu riasara kaifo,
dautai to rorafaisia. Na nanai minohi
na Seng Allai warang domoya foi.
20 Ampafe ne inontarai fosa
etaraberasa tuti ewuwu ne Kaiwo
Mahikai fo to katai doni kontai
na nunei sentenang. Tuti Sengnei
kontai sawing warang kaha, mae
yufi riasa, deinawi ne tonanane na
fitantuma fuba niari na sa fo. Antu.

Kaiwo Mahikai Na Lukasi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Lukasi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we inontarai manei, wonong fino Lukasi, ambori soi karirai. Lukasi mani manggarawang dine tuti yoaso Yesusi.

Lukasi soi fininai we inontarai fuba manei, wonong fino Teopilusi, ambori deitawanai na mai fio Seng Yesusi medurai tuti niari na nuneia fo, kontai we dohong rang we inontarai siai, Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, ambori eroaso Yesusi mani eroasoaia mutu. Kontai de deretawansa ambori era etairiri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai kariri Yesusi ne, we inontarai na nunei sentenang.

Kaiwo na bukunei deto kutuai toninai:

1:1-4 Kaiwo kariri bukunei.
1:5-2:52 Kariri Yohanesi tutu Yesusi utaubau unumikamiei fo pariao ufabaifo.
3:1-20 Kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasafo.
3:21-4:13 Yesusi webaptisifo tutu sobu anggari.
4:14-9:50 Yesusi deunau kaiwasa na nu Galilea.
9:51-19:27 Yesusi na rang rabuang na nu Galilea to bendari Yerusalemi.
19:28-22:46 Yesusi na Yerusalemi tuti na katai kefang na nana fo.
22:47-23:56 Etafu Yesusi etohoni sau na aitabafoi.
24:1-53 Yesusi suwi aha, medu we ne inontaraifosa, tuti dau to rorafaisi.

1 Wau, Teopilusi inongwa di wau, yau Lukasi yenatu kaiwoariri we Dai wau. Inontarai efau enemitituaitai erurai we etoi etang kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi tuti fi niari rahang tata kawurua fo,
2 masi karirio fio mano wemangfata we Kaiwo Mahikai fo, amani mano na reantenang ewati teri fosa, fi etaiririai we tata fo.
3 Mantaung yau kontaio irurai we iwaitawang kariri finanai kai na masi, na reantenang pari fo, ampafe enehutituaitai mai we yau kontai we isefa kaiwone na mai we Dai bohi Teopilusi wau mau.
4 Ambori wau boitawanai weo kaiwoariri etaunauwai we wau wa mani tarai antu.

Kaiwoariri kariri Yohanesi ne dariafo

5 Rabuang bo Herodesi wemananu na Yudea fo, imami manei wonong fino Zakariai, nano Abiai ne imami rabuangfoi. Binengfoi kontai weriria na imami Haruni, wonong fino Elisabeti.
6 Uru mani umai nano Seng Allai urengreafo, urohong kariri ne Hukumifoi tuti ne kaiwo pondoaia fo na mai.
7 Wape une pari arikang, weo Elisabeti kirawahi, tuti uweinonggutung ampa.
8 Na rahida bei Abiai ne imami rabuangfoi enari fi imami fo, amani Zakariai niari kontai weo Seng Allai.
9 Mayeai ehabi onde, kariri imamifosa ene koang, weo mandoni dino da to Rorong Mirarebana foi na Munu Seng foi weo niunung finunsai mampori we Seng Allai. Aweu mani tatera fino Zakariai.
10 Zakariai da afui niunung finunsai mampori fo mae kaiwasa bitoya efanduhisa na boriaifo tuti ewenadi.
11 Mayeaia mani Zakariai detio Sempaisi ne wewai manei doa na mesbao niunung finunsai mampori naya fo eneung domoya fo.
12 Zakariai detioi fo soiri tuti mitai.
13 Manamo wewaifoi medu wei deyo, “Zakariae, mutai fanai. Weo nemu nadiwai Sempaisi taraoi tuti dohong kariri ampa. Binemu Elisabeti ambori minohi tuti kaisung manei ki. Bohong te wonong fino Yohanesi.
14 Wau murarising tutu puraise rai, kontai kaiwasa bitoya wai emararising weo arikangwai,

15 weo weinontarai fuba na Sempaisi urengreafo. I mani wiro dunung angguri ete ye kaha. Arikang nini inang minohi tutiri kaharai mae Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi sensoni kawuru na inang enemanabufoia.
16 Arikang manani mani wedaya inontarai Israeli bitoya etarababerasa we Seng Allai, ene Mananufoi.
17 I mani da foni Sempaisi, wemambiriu kariri nabi Eliai. Ampafe dohong wawa enemirorong sawai we ene arikangfosa, tuti dohong inontarai era saiworuai etarababerasa we rang mesio inontarai emararebana fosa era nai foi. Nanaia mani deunau kaiwasafo ampafe emainenang etamang we ene Sengfoi."

18 Ainanaya Zakariai medu we wewaifoi deyo, "Todoni iroaso finanai? Weo iweinonggutung ampa, tutio nehu wiwingfoi wewiwinggutung ampa."

19 Wewaifoi yoa wei aha deyo, "Modu tonana fanai. Wewai Gabrieli di yau. Yauno diru rahida yoa na Seng Allai arongfo ne, amani demi yau ma yeikariri kaiwo mahikai ninai we wau.
20 Fi yeoai nina mani wetarai rai, manamo roasoa kaha, ampafe boromutamu rai. Modu fiea kaha pariao kaiwo ninai wetarai na ne rahida derera fo."
21 Kaiwasa demang we Zakariai na boriai foi enemitituaitai paria, weo niayai waroi karerai na Rorong Mirarebana foi.
22 Mayeaia mani da to boriai, manamo borongfoi tibau wesa kaha, niari karirіai na warangfo terai. Arahio ewaitawanai weo deti fiainawiai bei na Rorong Mirarebana foi. Mae borotamu pampang wo.

23 Mayeaia mani fi niari na Munu Seng foi kai finanaya, ainanaya tiwera tono ne munu rorong fo aha.

24 Waroi aha kaha mae binengno Elisabeti doama, ampafe dediwari na munu rorongfo we embai ring.

25 Deyo, "Ikarawahi pariao iwewiwinggutung, ampafe kia mamaya we yau. Wape nina mani ikarawahi ahang kaha. Seng Allai niari finini we yau. Dohong ne bengfo arora we yau ampafe imamaya na kaiwasa earomireafo ahang kaha."

Wewai Gabrieli deisaharai we Mariai kariri Yesusi dedariafo

26 Elisabeti doama ne embai wonang mani, Seng Allai demio ne wewai manei, wonong fino Gabrieli, da to munuefeai na nu Galileai, wonong fino Nazareti.
27 Da we kadawing sowaworua manei, wonong fino Mariai. Mariai nini da we mang manei wonong fino Yusupi, weriria na ne wawafoi, ene mananu Dauti.
28 Mayeai wewaifoi da ma sobu Mariai tuti medu wei deyo, "Mahikaifeai we wau, wobu ne bengfo ampa. Sempaisi niai na wau."

29 Mariai tarao kaiwofo nanai, soiri weai, enetituai na enerorongfoi we mahikai fianai aino wewaifi deyoa fo.
30 Mayeai wewaifoi medu wei deyo, "Mariae, wau mutai fanai! Weo wobu bengfo ria Seng Allai ampa.
31 Wau boama rai, ambori munohi tuti kaisung manei. Bohong te wonong fino Yesusi.
32 Arikang manani mani fiebai wefuba, ahui we Sengno Dedai Mantaung ne Kaisung, tuti Seng Allai ambori yuaisi we Mananu fuba na ne wereng Dauti ne mananu rorong fo.
33 I ambori yu wemananu fuba we Yakupi ne ririafoi sentenang. Ne mananufo wiro werea na ea kaha."
34 Ainanaya Mariai yoa we wewaifoi deyo, "Wape irirau kaharai mae, todoni e, boyo ambori iwearikang nina?"

35 Wewaifoi medua deyo, "Sempaisi Nuaninufoi bia woru wau, ne tapapa nai woru wau, ampafe arikang munohi tutiri wai mani mirarebanaifa, tuti ahui weo Seng Allai ne Kaisung dine.

36 Aromuo nemu tafuai Elisabeti,
wewiwinggutung ampa. Eteyo ki-
rawahia finana, wape ambori daw-
ingno arikang manei ki, we ninaia
mani doama to ne embai wonang
ampa.
37 Weo fifianai aino Seng Allai de
niari fo mani, miawa arora wei."
38 Mariai deya deyo, "Yau mani,
Sempaisi ne woming di yau. Deyo
fiani mani, yohong karirіai, ampafe
fianai aino niari we yau ne mani
tarai kariri boyoawara." Ainanaya
wewaifoi da werui anina.

Mariai suambawa Elisabeti

39 Waroi aha kahai mae Mariai sik-
era beyari da to munuefea na katai
weuai, wa na nu Yudea foi.
40 Da to Zakariai ne munufoi, da wa
suai afui, dohong mahikai we Elisa-
beti.
41 Elisabeti tarao Mariai dohong
mahikaifo, arikang niai nano ene-
manabufoi dota dohonai we piraise
fefe, tuti Sempaisi Nuaninu dong
Elisabeti.
42 Ainanaya sahu tutirai deyo,
"Mariai! Wauno wobu mai fuba
sewa wiwingne ameane, tuti arikang
bawini wai mani sobu mai fuba rai.
43 Tuti inontarai fuba di yau kaha
mae, nehu Mananunei inangno da
ma suambawa yau nina e?
44 Aweo bohong mahikai ma
tarahuoai nanane arikang niai nano
enehumanabufuini piraisefe dota
dohonai.
45 Wau wobu ne bengfo paria weo
roaso fiani aino Sempaisi deyoai ria
wewaifoi fo wetarai rai."

Mariai ne rarung fiai Seng Allai

46 Ainanaya Maria deyo,
"Yeparanding Sempaisi na enehuro-
rongnei,
47 tuti imararising na nuhuanin-
unei we Seng Allai,
nehu Mamparirifoi.
48 Weo andino aro yau,
tuti urengfo nai na ne wom-
ingno enehurorong tewawa
ne yaune.
Tarai weo na ninai to fongna mani,
kaiwasanei kiai sentenang am-
bori esahu yau we mano isobu
mai ne,
49 weo Seng Allai,
mano weMambiriu sewa,
niari fibeng fuba we yau ne.
Wonongfo mani mararebanai.
50 Riria bia we riria,
Sempaisi aro inontarai mano
emataiti fefe eroasoi fosa.
51 Niari fi fuba paria na warang we-
mambiriru fo,
Waraepa mano etawa fosa,
ampafe fi enemitituaita fo
etohong kariria kaha.
52 Su mananufosa weru ene kadera
mananu fo to kofara,
mae yuaio inontarai enemiro-
rong tewawa fosa.
53 Dohong fiang beng weo inon-
tarai ewawisi fosa ambori
emamosi,
mae datao inontarai ene ra fosa
era arora,
era ewarami era eawemi.
54-55 Fiata ne womingno Israeli foi
kawuru ampa,
tuti aroporo Abrahami tuti
ne ririane tata kaha,
mae aro ne kaiwasa Israeline
tata paria, aro tata wefitawafa,
kariri dererai we tane
werengfosara fo."
56 Mariai minohi ria Elisabeti na
nanai we embai botoru teai, arahio
daraberahi to ne munufoi aha.

Yohanesi ne dariafo

57 Elisabeti ne rahidafo maia, mi-
nohi tutio kaisung manei.
58 Mano munu warareng ruhia
fosa tuti ne terafosa etaramioai weo
Sempaisi deinawiai we aro Elisabeti
paria, ampafe ea kontai eparaise
riati.
59 Arikangfoi neo rahida in-
deatorua mani, efanduhisa weo
ewesunati kariri Yahudifosa ene
koang, tuti ete etohoni wononso
tamangno, Zakariai.
60 Manamo inang medua deyo,
"Bireri! Tatohoni wonong fino
Yohanesi."

61 Emadu wei eteyo, “Manamo na
nemu ririanei ma mani, wiro manei
wonong tonana kaha.”
62 Ampafe ehamang kaririai na
ewaramifo we Zakariai, weo boro-
tamu ampafe etutang berahi we
wang fiani aino de dohonai we ne
arikangfoi fo.
63 Zakariai dutang we kamiai toi
nai bei, ainanaya soi aweu mani,
“Wonong fino Yohanesi.” Kaiwasafoi
pepuhung sentenang beyari.
64 Na kutu iyari nanai, borongfoi
tibau, medu aha, tutu fiai Seng Allai.
65 Mano munu warareng ruhia
fosa ematai tantenang beyari,
ainanaya kaiwoaririfo etaiririai
wario munuefo tantenang na katai
weuai na Yudea.
66 Kaiwasa etaramioa fosa ene-
mitituai weai na enemirorong, tutu
eteyo, “Arikang wani fiabai mani,
wefiani rai?” Weo Sempaisi ne
tapapa weririati.

Zakariai ne rarung fiai Seng Allai

67 Zakariai, arikangfoi tamana,
andino Allai Nuaninu Mirarebanai
donti, ampafe medu kariri Allai
deyoafo, deyo,
68 “Fiaifeai we Seng Allai,
Seng we inontarai Israeli ne tata,
Weo da ma we feriri ne kai-
wasanei ampa.
69 Demi Mananu Mampariri wemam-
biriu manei da we tata,
na ne womingno Dauti ne riri-
afoi.
70 Na fafongfa Sempaisi dohong
Kaiwo Arerai kawurua,
watai ria ne nabi mano dirisa
fosa,
71 weo sawing tata ambori takaharai
weru tane aitetafosa,
tuti weru mano enemirireu tata
fosa ewaramirorongfo.
72 Weo deinawi ne aroafo we tane
werengfosa,
tuti dohong kariri ne Kaiwo Ar-
erai mararebanai nanai ki.
73 Fefora we Abrahami, tatamamifoi,
74 tuti dererai weo wara-ai tata
weru tane aitetafosa,
ambori tatohong kariri tuti
tasomi wei na tamatai
kaha,
75 na taenemirorong mararebanai
tuti taenemirorong mesi,
na arongreafo na rahidao
taminohi na nunei kiai ne.”
76 Ainanaya Zakariai medu we ne
arikangfoi, deyo, “Nehu arikangwa
wau, ambori esahu wau wenabi na
Seng Allai mano Dedai Mantaung.
Weo ro foni Sempaisi, weo bora rang
wei, ambori bounau kaiwasanei am-
pafe emainenang etamang wei.
77 Ambori boisaharai we Seng Allai
ne inontarai Israeli nesa, we ambori
feririsa ki, weo deiai ene sasarifo ki.
78 Weo Allai tane Sengnei mani aro
tata na enerorong denteng foi, am-
pafe demi Mananufaini da ma we
feriri tata nina. Toyari wo dautai na
katai dedai,
79 Sambewarai weo sambewa in-
ontarai enayai na mamantiti rorong
fo tuti na marareha rorong fo, tuti
weo wiwiang tata ambori tara na ne
rangno kia mai we tata fo.”
80 Zakariai antungfoi fiabai to yai
tuti enerorongfoi wemambiriu. Ni-
ayai na katai wekamamiei minano
foi, pariao rahida deinawi ne tarai
we inontarai Israeli fosa weo deiriri
Sengnei ne Kaiwofo wesa.

2

Yesusi ne dariafo (Matiusi 1:18-25)

1 Na rahida bonani Kaisari Agus-
tusi, mananu fuba we katai bitoya
foi, mano niai na Roma foi, i dohong
kaiwoariri weo kaiwasa na ne nufoi
sentenang. Demisa weo era to ene
katai siai weo etoi karirio ewonomifo
we deto kariri.
2 Arahi we beiri reantenangno deto
ne kaiwasafoi finana, (nana mani
Kireniusi wegubernuri na Siria).
3 Ambori Kaisari Agustusi ne kai-
wasa etaraberasa wemansisiayawai
to ene kataifoi weo etoi ewonomifo.
4-5 Yusupi tuti Mariai kontai ura
wiru bendari Nazareti na Galilea
to Yudea. Ura to bendari Betle-
hemi, kataio fafongno Mananu

Dauti inanai minohi tutiri naya fo. We Yusupi mani wewereng na Mananu Dauti. Ambori Yusupi soi uwonomifo. Mariai wiwing da wei foi rabuang bonani mani, doama finana.
6-7 Usobu Betlehemi mae katai bereri we itoru na munufo, ampafe uminohi na munu fiahungfosa. Mayeai, Mariai ne rahidafo mai we minohi. Ainanaya minohi tuti arikang mang manei, arikang reatenang dine. Sensani na ireu abirarung tuti dohoni wiatai na katai fiahung etampi nayai.

Mantahung fiahung esobu Yesusi

8 Na nanai, kefang we Betlehemi mani, katai webuayai bei. Na katai nani inontarai manea enai wedua ene fiahungfosa na diru.
9 Mayeai Sempaisi ne wewai manei da ma doa ruransa, tuti Sempaisi ne sambewaraio dadai foi doa worusa tantenang, ampafe ematai beyari.
10 Ainanaya wewaifoi medu wesa, deyo, "Mematai fanai, weo yeisaha kaiwo mirising weo mea kiai na nunei sentenang.
11 Diru nini Mananu Mampariri manei dariai na Betlehemi. I mani, ahui we Kristusi, Seng dine.
12 Yeikaririai we mea ambori mera wa mesera wei. Mera to Betlehemi mesera wei, mewatioi sensani na ireu abirarung tuti wiatai na katai fiahung etampi nayai. Nana mani, andine."
13 Na kutu nanai Seng Allai ne wewai rabuangnei ebia meu ehontai mano reantenang foi efiai Seng Allai eteyo,
14 "Sambewaraio Dadai feai we Dai Allai na katai dedai,
tuti na nunei mano eha enemurorongwai
esobu nemu maiwa."
15 Sempaisi ne wewaifosa etaraberasa to rorafaisia, ainanaya mantahung fiahung fosa etutang wawerasa eteyo, "Mera ma, tara to Betlehemi we tawatio fianai aino Sempaisi deinawiai na wana fo, toyari deisaharai we tatara ne."
16 Mayeai etahareniai awao esobu Mariai tutu Yusupi itoru aninai, ewati arikangfoi we wiatai na katai fiahung etampi naya fo.
17 Era wa ewatioia nanai, ainanaya era wariai eteisaha kariri fianai aino etaramioai karirio arikangfoi fo,
18 tuti kaiwasa etaramioa fosa epapuhung paria we fianai aino mantahung fiahung fosa etaisahara fo.
19 Mae Mariai enetituai na enerorongfoi kariri finani kiai tuti yutawania mutu na enerorongfoi.
20 Mayeai mantahung fiahung fosa etaraberasa tuti efiai Seng Allai we fianai aino etaramioai tuti ewatioa fo, tarai karirio Seng Allai ne wewaifoi deisaharai wesara fo.

Uka Yesusi to Sempaisi ne Munufoi

21 Arikangfoi ne rahida indeatorua mani, ewesunati tutu etohoni wonong fino Yesusi, wangno wewaifoi deisaharai we inanai nano doa wei ma kaha fo.
22 Mariai ne rahida piaru we ruairuramifo mai, kariri fi Musai soi fo mani, Yusupi tutu Mariai uka une arikangfoi ura to Yerusalemi weo uroa tuturi we Sempaisi.
23 Weo Kaiwo Sempaisi dohonai we Musai fo dotu tonina,
"Arikang mang reantenang fosa mani, ohonsa we Sempaisi."*
24 Uru kontaio ureo urohong romu muntung mandu ete afurang antung mandu weo mung suru wekorbani kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo.
25 Na rabuang bonani na Yerusalemi mani, inontarai manei wonong fino Simioni. I mani inontarai mesi dine, tuti dohong kariri Sempaisi ne Kaiwofo. Kontai demang we rahida bo Seng Allai sawing kaiwasa Israeli fosa weru mano etaha tawansa fosa.
26 Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi niayai nai, tutu deikaririai wei weo i mani mireha ahera kaha pariao

* **2:23** Keluaran 13:2, 12

detio Mananu Mampariri foi, kariri
Sempaisi dererafo.
27 Sempaisi Nuaninu Mirarebana
foi wiwiaing Simioni da to Allai ne
Munufoi refongfo. Na iyari nana
mani, Yusupi tutu Mariai uka Yesusi
we uroa tuturi we Sempaisi, kariri fi
Musai soi fo.
28 Ainanaya Simioni kia arikangfoi
ma yuti mae fiai Seng Allai, deyo,
29 "Sengwa wau,
bohong kariri nemu kaiwo arera
fe ampa,
ampafe ka yau na mai mau.
30 Weo Mampariri da na wau ma nei
yeti teri na urehune ampa.
31 Mampariri nini mani
bohoni we kaiwasa nunei sente-
nang.
32 I mani soyari fidansairai we kai-
wasa Yahudi kaha fosa
ambori sambewa rangno esobu
faririfo nayai.
Tutuo andi wesambewaraio dedai
we kaiwasa Israeli ne ameane."
33 Tamang inang suru utaramio
kaiwo Simioni medurai kariri une
arikangfoi fo mani, upapuhung
paria.
34 Mayeai Simioni medu kaiwo
moang weo itoru tutu medu we
Mariai deyo, "Seng Allai yuai arikang
nini weo wedaya inontarai na Israeli
manea etawai, tuti manea siai yuaisa
esobu mai. I mani, inontarai bitoya
etapai,
35 ambori kaiwasanei sentenang
ewaitawanai weo fi inontaraifosa en-
emitituaita fo mani kerira paria. Tuti
Maria wau, enemurorongwai fitu-
aiyao ne tarai toyari sonduo disang
enemuaibongfuisi."
36-37 Na nanai kontai wiwing nabi
manei, wonong fino Anai. Tamana
mani Fanueli nano riria Aseri. Anai
mani, wewiwinggutung paria, ne
defuina piarara boa (84). Riraua
defuina itu mani, ne mangfoi mireha
werui, minohi wewiwina, rirau
ahang kaha. Diru rahida da weru
Munu Seng foi kaha, mae somi we
Seng Allai pampang. Wenadi tutu
wepuasa ampafe ne nadifo mutu.
38 Na kutu nanai da mao itoru,
ainanaya fiai Seng Allai, tutu medu
kariri arikangfoi we kaiwasa bitoya,
mano etamang weo rahida bo ewati
Israelifosa ene Mananu Mampariri
da na Seng Allai meu fo, deyo,
"Mewati ma! Andinini, mano tata-
mang wei na Seng Allai meu nei."
39 Yusupi tutu Mariai urohong
kariri Kaiwo Allai dohonai we Mu-
sai fo kaia, amani uka arikangfoi
uroa tutiri we Sempaisi we mioani.
Ainanaya itorarabera itoru to itone
bendari Nazareti na nu Galilea foi.
40 Arikangfoi fiabai to yai tutio
tiapa, kontai i mani sewai sewa, tutu
Seng Allai ne bengfo nayai nai.

Yesusi na Munu Seng foi

41 Defuina neungne mani Yesusi ne
wawa fo suru ura to Yerusalemi weo
etohonsua rahida Paska foi, rahida
fubao earomio Seng Allai fafongfa
kia Israelifosa to boriai weru nu
Mesiri foi.
42 Yesusi ne defuina suraya borua
mani, itora we itorohonsua rahida
fuba foi, toyari ne etohonai fafongna
fo.
43 Etohonsua rahida fuba foi kaia
mani, itorarabera itoru, wape Yesusi
da riata kaha, niai na Yerusalemi.
Inang tamang usera wawerahi,
44 mae umananaiyoai ureitarahio
da ria kaiwasa bitoya eraruhia fosa.
Ura wa kio ramindena wori, ambori
usera wei ki, ria itone terafosa tuti
aruraraafosa.
45 Manamo usobui kaha, ampafe
urarabera uru to Yerusalemi aha,
usera wei nayai.
46 We rahida botoru wori usobui na
Munu Seng foi refongfo ki. Minohi
rahang mantaunau Kaiwo Musai soi
fosa, taradidausa tuti dutang waw-
erasa.
47 Inontaraifosa etaramio Yesusi
medu tutu dafu babau kaiwofo
aha ma, ampafe epapuhung we ne
awaifo.
48 Ne wawafo suru uwatioifo up-
apuhung parai. Mayeai inang medu
wei deyo, "Kaisungne wau, nari auru
todoni finana? Tamamuai tutu yau

auweansarai we wau fefe ausera paria.”
49 Yesusi yoa we suru, deyo, “We fiani musera we yau nina? Muwaitawana kahae weo yau mani iminohi na Dai ne mununei rai?”
50 Manamo utafu turu kaiwo Yesusi medura fo kaha.
51 Ainanaya Yesusi da ria suru itorarabera itoru to Nazareti, tuti taradidau suru. Fianai aino medurai tutu niari fo, inangno detioai ampafe soniai na enerorongfoi.
52 Yesusi fiabai to yai tuti sewai sewa aha, kontai Seng Allai enewawu Yesusi, tuti inontarai eparaiseri.

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa dohong kaiwoariri
(Matiusi 3:1-12; Markusi 1:1-8)

1 Defuina bo suraya ring na rabuang bo Kaisari Tiberiusi wemananu fo, amani Pontiusi Pilatusi wegubernuri na Yudea, tutu Herodesi Antipasi wemambaiseng na Galilea, ne tahatui Pilipusi wemambaiseng na Iturea tutu Trakonitisi, mae Lisaniasi wemambaiseng na Abilene.
2 Mano uru wang imami fuba fo suru mani, Anasi tutu Kayafasi. Na defuina bonani andino Seng Allai medu we Zakariai antungno Yohanesi na katai minano wekamamiei.
3 Ainanaya Yohanesi da to kataifoi sentenang rurang waya Yardeni, tutu wiuwu kaiwofo deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa, mewebaptisi, ambori Allai feriri mene sasariwa.”
4 Nana mani wetarai kariri kaiwo nabi Yesayai soi fo, dotu tonina:
“Inontarai manei sahu pampang na
katai wekamamiei minano foi
deyo,
‘Memainenang rang beng feai
we Sempaisi,
tuti menaria mimoya wei.
5 Weenangwa tautawanaia mai,
uai tuti wiwoi naria maikaburu.
Rang takahapa naria mimoya,
rang sangganggingg araraya
kasisau.
6 Kaiwasa nunei sentenang ambori ewati
Seng Allai feriri inontarainesa rai.’ ”*
7 Kaiwasa bitoya era we Yohanesi ma weo webaptisisa. Yohanesi medu wesa deyo, “E, inontarai mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna, dohona menemitituai we mera ma iwebaptisi mea terai tonanai ambori mekaharai weru Seng Allai ne aiboi katu ma da ma fo fe?
8 Mae toyari aio webong beng, mea kontai meteinawiai na metohong toa wa we metarabera mea weru mene sasariwa ampa. Dohonao meteyo mea mani mene wereng di Abrahami ampafe ambori mekaharai weru Allai ne aiboifo fe.* Mearomioai we Seng Allai mani mawa arora we I we niari riria Abrahami na kamamieinei kontai.
9 Tamangfoi meinenang na ai newafoi we robani. Ampafe ai bodoni dino webong kaha mani, robani tuti kabioi to adia rorong fo.”
10 Ampafe kaiwasafoi etutang bera Yohanesi eteyo, “Tonana mani amenari todoni?”
11 Yohanesi yoa wesa deyo, “Inontarai manei ne ansung beru mani, dohong eai we mano ne pari foi, tuti mano ne fiang foi deto we mano ne pari fiang foi.”
12 Mano efanduhi pajaki we Mananu Kaisari, ea kontai era we Yohanesi ma we webaptisisa. Etutani eteyo, “Mataunaune wau ne, amenari todoni?”
13 Yohanesi yoa wesa deyo, “Mefanduhio pajaki mani, wiro fuba sewa Mananu Kaisari demi wea fo fanai.”
14 Mano eru fimamuna fosa kontai etutani eteyo, “Amea mani, amenari todoni?” Yohanesi yoa wesa

* **3:6** Yesayai 40:3-5 * **3:8** Raminde nana mani, Yahudifosa enemitituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo.

deyo, “Dohonao metohong tati inontaraifosa mewawu ene ra, tuti dohonao metohong babusa ambori meha ene doifo, mae mesobu doi ria mene babafosara mani, ainana to.”
15 Kaiwasa bitoya foi enemitawanai tutuo etamang weo ene Mananu Mampariri foi, ampafe ewatioai tuti etarami fi Yohanesi deyoa foa nanai, enemitituaitai eteyo, “Dohonao Mananu Mampariri foi dine.”
16 Manamo Yohanesi medu wesa deyo, “Yau mani iwebaptisi mea na mereha terai, mae manei datuwa yau, i mani fiabai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. I mani webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.†
17 Ne sosirufi meinenang na warangfo ampa we kifa pafoi ambori mirarebanai. Pa taraifoi fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifoi ambori kebioia dansoi na adia wiro fefe naea kaha.”
18 Yohanesi dohong kaiwo aunau fiabai tuti deiriri kariri Kaiwo Mahikai fo we kaiwasa bitoya foi.
19 Manamo mayeaia mani deiua Herodes Antipasi, mano wemambaiseng na Galilea foi, weo dauo ne tafuai‡ binengno Herodiasi ampa, tuti weo ne wara aipaya siai fo kontai.
20 Ampafe Herodesi kesou mambiriu aha, ainanaya demi ne raifosa etohong Yohanesi to aitamu rorong foa.

Yohanesi webaptisi Yesusi (Matiusi 3:13-17, Markusi 1:9-11; Yohanesi 1:32-34)

21 Wiro Herodesi samuo Yohanesi na aitamu rorong kaharai, mae Yohanesi webaptisi kaiwasafoi, tuti na iyari nanai Yesusi kontai da ma we Yohanesi webaptisi. Yesusi webaptisi mae wenadi, na kutu nanai mae rorafaisi tifai,
22 tuti Sempaisi Nuaninufaisi, ne tarai toyari muntung manei, sea meu minohi sau Yesusi. Mayeai tarao Allai raofuifoi medu na rorafaisi meu deyo, “Wau mani nehu Kaisung enehuwawuti fi di Wau. Wau ka enehurorong fine.”

Yesusi ne ririafo (Matiusi 1:1-17)

23 Na reantenang Yesusi deunau tuti deiriri Sempaisi ne Kaiwofoa mani, ne defuina piareya sura teai. Inontaraifosa enemitituaitai weo i mani tamang di Yusupi,
Yusupi tamangno Eli, 24 Eli tamangno Matati,
Matati tamangno Lewi, Lewi tamangno Marki,
Marki tamangno Yanai, 25 Yanai tamangno Yusupi,
Yusupi tamangno Matatiasi, Matatiasi tamangno Amosi,
Amosi tamangno Nahumi, Nahumi tamangno Esiri,
Esiri tamangno Nagai, 26 Nagai tamangno Mati,
Mati tamangno Matatiasi, Matatiasi tamangno Semei,
Semei tamangno Yoseki, Yoseki tamangno Yodai,
27 Yodai tamangno Yoanani, Yoanani tamangno Resai,
Resai tamangno Zerubabeli, Zerubabeli tamangno Sealieri,
Sealieri tamangno Neri, 28 Neri tamangno Marki,
Marki tamangno Adi, Adi tamangno Kosami,
Kosami tamangno Ermadami, Ermadami tamangno Eri,
29 Eri tamangno Yesuai, Yesuai tamangno Erieseri,
Erieseri tamangno Yorimi, Yorimi tamangno Matati,
Matati tamangno Lewi, 30 Lewi tamangno Simioni,
Simioni tamangno Yehudai, Yehudai tamangno Yusupi,
Yusupi tamangno Yonami, Yonami tamangno Eriakimi,

† **3:16** Tarahai, ‘na adia’ ne maksuti siai, amani dohong aiboi we mano etaraberasa weru ene sasarifo kaha fosa. ‡ **3:19** Ete ne tahatui.

31 Eriakimi tamangno Mereai, Mereai tamangno Mina,
Mina tamangno Matatai, Matatai tamangno Natani,
Natani tamangno Dauti, 32 Dauti tamangno Yesi,
Yesi tamangno Obeti, Obeti tamangno Boasi,
Boasi tamangno Salmoni, Salmoni tamangno Nahasoni,
33 Nahasoni tamangno Aminadapi, Aminadapi tamangno Adimini,
Adimini tamangno Arni, Arni tamangno Eseroni,
Eseroni tamangno Peresi, Peresi tamangno Yehudai,
34 Yehudai tamangno Yakupi, Yakupi tamangno Isaki,
Isaki tamangno Abrahami, Abrahami tamangno Terai,
Terai tamangno Nahori, 35 Nahori tamangno Seruki,
Seruki tamangno Rehui, Rehui tamangno Perehi,
Perehi tamangno Eberi, Eberi tamangno Serahi,
36 Serahi tamangno Kenani, Kenani tamangno Afahati,
Afahati tamangno Semi, Semi tamangno Noaki,
Noaki tamangno Lameki, 37 Lameki tamangno Metusaraki,
Metusaraki tamangno Henoki, Henoki tamangno Yereti,
Yereti tamangno Mahalaleri, Mahalaleri tamangno Kenani,
38 Kenani tamangno Enosi, Enosi tamangno Seti,
Seti tamangno Adami, Adami tamangno Seng Allai.

4

Saminseni weanggari Yesusi we sawa
(Matiusi 4:1-22; Markusi 1:12-13)

1 Allai Nuaninu Mirarebana foi suai afui niai na Yesusi, ainanaya Yesusi daraberahi na waya Yardeni. Nuaninu Mirarebana foi wiwiaini to katai wekamamiei minano fea,
2 niai na kataifoi we rahida piaru mae Saminseni weanggariri pampang. Rahida piaru fo mani dang fiea kaha, ampafe rahidafo kaia mani wewisi.
3 Ainanaya Saminseni medu we Yesusi deyo, “Taraie Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamieiwai wefiang.”
4 Manamo Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina:
‘Inontarai eminohi etarang fo,
na fiangfo titou kaha.’*”
5 Mayeaia mani Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo, tutu tatofang kaha mae Saminseni deinawio katai mananufo ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang wei.
6 Tuti medu wei deyo, “Yohong wemananu tutuo fianggeng mehikai botioi nani we wau ki, weo finana mani ohonai we yau ampa, ampafe yohonai we inontarai mandoni dino enehurorong niai nai fo.
7 Ampafe womi we yau mani yohonai tantenang mau nemu.”
8 Manamo Yesusi yoa weia deyo, “Sempaisi ne Kaiwo dotu toninai:
‘Mesomi terai we Allai mene Sengfoi,
tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.’*”
9 Ainanaya Saminseni kia Yesusi to Yerusalemia, dohoni minohi na Sempaisi ne Munufoi kuruinafo. Mayeai medu wei deyo, “Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, taw-ing wau tawai na ninai aweu, ambori wewaifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. 10 Weo Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu kariri wau tonina:
‘Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau,
tuti ewaitawang wau ki.’
11 ‘Etamang we wau na ewaramifo,
ampafe tau kofafea kaha.’*”

* **4:4** Ulangan 8:3 * **4:8** Ulangan 6:13 * **4:11** Masmuri 91:11, 12 * **4:12** Ulangan 6:16

12 Manamo Yesusi yoa weia deyo,
"Na Sengnei ne Kaiwofo dotu tonina:
'Wiro meweanggari mene Mananu
Seng Allai fanai.'*"
13 Saminseni ne anggari bitoya
niariri foi kai finanaya, ainanaya
pisuhi ne tarai ahao, sera we rahida
siai weo weanggariri aha.

Yesusi daraberahi to nu Galileai tuti kaiwasa na bendari Nazareti eteiaya
(Matiusi 4:12-17, 13:53-58; Markusi 1:14-15, 6:1-6)

14 Yesusi daraberahi to nu Galilea
tutu wemambiriu, weo Nuaninu Mi-
rarebanai niai nai. Tutu wonongfoi
defai wari kataifoi sentenang.
15 Yesusi deunau Kaiwo Seng na
Yahudifosa ene munu agama fo, am-
pafe kaiwasa bitoya efiai i.
16 Yesusi daraberahi to Nazareti,
ne munue fiabai naya fo. Toyari
ne finiari na rahida Sabati neungfo
da to munu agama Yahudi foi afui,
ainanaya doa weo deto Kaiwo Seng
fo.
17 Etohong buku reraung kafariao
nabi Yesayai soi fo weia. Fiorerawi
aweu mani deti rabuang bo Yesayai
soi tonina:
18 "Sempaisi Nuaninu niai na yau,
we andi deinawi yau we
yeikariri Kaiwo Mahikai we
kaiwasa ene pari fi,
tutu demi yau weo yeisaharai we
kaiwasa tamui foi itawinsa,
tutu kaiwasa euremifafa fosa,
warahururang euremifo
ambori ewati,
tutu iruai kaiwasa tahatawansa
fosa weru mano etohonsafo
ea.
19 Tutu yeisaharai weo Sempaisi ne
rahida weo deinawi mano
feriri kaiwasa foi
da ma ne."*
20 Mayeai kiafa bukufoi dohoni
tiwera we mano da wa kiarioi
ma foi, tutu suki aweu minohi.
Kaiwasa bitoyao minohi na munu
agama Yahudi fo rorongfoi ewati
kai weia. 21 Ainanaya deunausa
deyo, "Na rahida bonini mani, kaiwo
rabuangno metaramioai ninai we-
tarai ampa."
22 Kaiwo deyoa fo mahikai paria
ampafe epapuhung wape emadu
wawerasa eteyo, "Inontarai wani
mani Yusupi antung dine mae?
Todoni fino sahui weo i mani mano
mampariri dine nina?"
23 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, "Ambori memadu kaiwo
netawea ne we yau, meteyo,
'Ametaramio wau nari fitantuma
bitoya na munue Kapernaumi. To-
nana mani, nari na ninai kontai,
na mantaung wau nemu munuene.
Manggarawang di wau to. Wau nari
inontarai ebeng ampa. Tonana mani,
nari bera wau ambori bonteng ki.' "
24 Dei tuwarai aha deyo, "Mearomioai.
Kaiwasa na katai siai eroao nabi
manei na mai, wape na mantauni ne
munuefo wiro eroaoi kaha.
25 Tarai tofino, na fafong nabi Eli-
aifa, amani wiro wemetang kaha,
waroio defuina botoru aburung fea,
ampafe kahari dohong nunei sente-
nang. Na rabuang bonani mani wi-
wina bitoya kontai na nu Israeli.
26 Tonanai mae Seng Allai wiro
demi Eliai da we yufata wiwina na
nu Israeli kaha, mae da terai weo wi-
wina mansiari na munue Sarafati, na
nu Sidoni. Wiwina nani mani wiro
riria na Israeli kaha.
27 Na rabuang bo nabi Elisai fo
kontai, na nu Israeli mani inontarai
bitoya emaninang kusta, manamo
wiro Elisai niari inontarai Israeli
nansa ebeng kaha. Mae niari inon-
tarai mansiari terai denteng, amani
Namani, inontarai Siria dine, wiro
riria na Israeli kaha."
28 Inontarai Yahudi na munu
agama foi etaramioafo ehasou be-
yari.
29 Etoabarisa erutawang Yesusi
efafari to boriai weru munuefo,
ehari era wa weo ehabioi na katai
kenatatera fo.
30 Manamo Yesusi daraberahi da
abu kaiwasafoi, da werusa anina.

* **4:19** Yesayai 61:1-2

Yesusi data inggira weru inontarai (Markusi 1:21-28)

31 Ainanaya Yesusi bia to munue Kapernaumi na nu Galileai, na wana mani deunau inontarai na rahida Sabati na munu agama foi.
32 Epapuhung we ne aunaufo weo kaiwo medura fo mani kaiwo wemambiriu fine.
33 Na munu agama Yahudi foi mani inontarai manei inggira etohoni, ampafe sahu dohonai, tutu inggirafosa emadu eteyo,
34 "Ee! Yesuse, inontarai Nazareti wa waune, bo nari fiani we amea ne? Ro ma weo bohong amea ameworua ne? Amewaitawanai we mandoni di wau, wau mani Mano Murarebanai, na Seng Allai ma fi di wau."
35 Manamo Yesusi somara inggirafosa deyo, "Menemboru, mera to woriai weru inontarai nini." Ainanaya inggirafosa etotapa inontaraifoi aweu, wiatai nano kaiwasa bitoya foi euremireafo, mae era weruia, wape enari kanggani kaha.
36 Kaiwasa na nana foi kiai epapuhung paria we fi ewatioai nanai, tutu emadu wawerasa eteyo, "Kaiwone siai paria! Na ne mambiriufo tuti na tapapa demi nuaninu karira fosa era to boriei tuti nuaninu karira fosa etohong karirai."
37 Ainanaya Yesusi wonongfoi defai wari kataifoi sentenang.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng (Matiusi 8:14-17; Markusi 1:29-34)

38 Mayeaia Yesusi da na munu agama Yahudi foi to Simon Petrusi ne munufoi. Simoni niongno wiwini meninang rirora, ampafe ne terafosa eteikaririai we Yesusi.
39 Yesusi da wa doa rurang wiwingfoi, mayeaia data fimaninangfoi weruia dentengna. Ainanaya doa meai wesarawiri ne terafosa tutu Yesusi.
40 Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasafoi eha ene inontarai emaninang fimaninang bodoni konta foi, ehasa erao Yesusi ma. Dohong warangfo waratawansa ampafe ebengna.
41 Tutu mano emaninang fo manea inggira dohonsa, ampafe inggirafo era to boriai kontai, tutu esahu eteyo, "Seng Allai ne Kaisung di wau!" Manamo Yesusi datasa tutu dei weduasa, deyo, "Menemboru!" Weo ewaitawanai we i mani Mananu Mamparriri dine.

Yesusi kiorang na munue siai (Markusi 1:35-39)

42 Ahafo buara mani, Yesusi da weru munuefo to katai minano bei. Manamo kaiwasafosa esera awao esobuia. Ainanaya etei weduari eteyo, "Wiro ro weru amea fanai!"
43 Manamo dei wesa deyo, "Bereri. Yau ye ira to munue siai fo kontaio weo yeiriri kariri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai ne, weo aiwedaya mani Seng Allai demi yau ma nina."
44 Tutu deiriri kariri Kaiwo Mahikai nano munu agama Yahudi fo na nu Yudea foi.

5

Yesusi sahu ne inontarai reantenang fosa (Matiusi 4:18-22; Markusi 1:16-20)

1 Rahida bei mani Yesusi doa nano ruruo Genesareti nafarengfo. Kaiwasa bitoya foi ewati we Yesusi. Ewatioi ewarami siayasa weo ete etaramio Seng Allai ne Kaiwofo.
2 Yesusi deti wa roworu urawohi na nafarengfo, manamo mamung diang fosa ebia weru wafosuru tono nafarengfo ambori esonihing erangfo.
3 Yesusi dautai to wafo rowei, Simoni, mano ahui we Simon Petrusi, ne wa dine, tuti dutang we Simoni deyo, "Tuba wanei kuteai weru nafarengnei awarau." Ainanaya Yesusi minohi na wafoi mae deunau kaiwasa bitoya foi awarei.
4 Deunaua kaya mani dei we Simoni deyo, "Wo to katai behuru foa muna erangwai nayai."
5 Simoni yoa we Yesusi deyo, "Daie, diruafa awao kameai anina antomung ao antosobu fiea kaha.

Manamo Dai bemi yau fefe imuna
erangnei aha."
6 Itorohong karirіaia nanane, ito-
mung diang katui kaha, bitoya be-
yari, awao erangfoi adareti mesiabu.
7 Ampafe itosahu we mano emung
diang ruhia fosa na wa koiwei foi,
esahusa eteyo, "Ee! Mewo ma.
Tarabi ruhi erangnei." Ampafe esoni
diangfoi na wa roworu fo paria
adareti uraisui.
8-9 Simon Petrusi tuti mamung
diang fosa epapuhung beyari weo
emung diangfoia bitoya sonanai.
Simoni detioai nanafo da wa disang
kapa awebuka na Yesusi arongfo,
mayeai medu wei deyo, "Seng di wau,
ro weru yau, weo inontarai sasari di
yau."
10 Yakobusi tutu Yohanesi, Zebe-
deusi ne arikangfosuru, uruino
ukontai Simonine, upapuhung kon-
tai. Manamo Yesusi medu we Simoni
deyo, "Mutai fanai! Na ninai to
fona mani yohong wau mung wedua
inontarai."
11 Simoni tutu mano emung diang
ruhia fosa etuai wafo to reia, itoro-
hong itone fianggengfoi sentenang
suanaiya, mae itora ria Yesusi.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng
(Matiusi 8:1-4; Markusi 1:40-45)

12 Na rahida bei Yesusi niai na
munuefea. Na nana mani inontarai
manei maninang kusta foi sinsung ne
rerawafoi sentenang. Deti Yesusifo
disang kapa awebuka na arongfo
mae dutani deyo, "Daie, wau we-
mambiriu ne, maya mani, nari yau
yenteng weru nehu maninangnei."
13 Yesusi suba warangfoa wa sauwi
tuti medu wei deyo, "Yo, imaya. Bon-
teng to!" Tatofang kutu nanai kon-
taio maninang kusta foi niai werui
tuti dentengna.
14 Yesusi deretawani deyo, "Aro-
muoaifa! Wiro boiriri fi inari ninai
weo inontarai siai manei fanai, mae
ro to imamifoia tuti butani we deti
kariri nemu taraiwai we bontengna
wa. Mayeai bohong korbanifeai we
Allai we nemu bontengna wa kariri
fianai aino Musai soia fo. Nana mani
deinawiai we kaiwasa bitoya foi we
bonteng ampa."
15 Wape kaiwoariri etairiri kariri
Yesusi fo defai pari aha wari kataifoi,
ampafe kaiwasa bitoya era ma weo
etaramio medufo tuti weo niarisa
ebeng weru ene fimaninangfo.
16 Ampafe eaia mani da to katai
minano we wenadi nayai.

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng
(Matiusi 9:1-8; Markusi 2:1-12)

17 Na rahida bei Yesusi deunau,
amani inontarai eweFarisi tuti
mantaunau Kaiwo Musai soi fosa
eminohi kontai na nanai. Era na
fino Yerusalemi tuti munue watai
nano nu Galilea tuti na nu Yudea
fo. Sempaisi ne mambiriufo nayai
na Yesusi weo niari inontarai emani-
nang ebeng.
18 Na rahida bonani mani inontarai
manea eha inontarai fiaya wia na
andaung wowong manei, erao Yesusi
ma. Ete ehari era to munu rorongfo
afui etohoni wiatai na Yesusi uren-
greafo,
19 manamo kaiwasa bitoya kar-
eraia dadira. Ampafe ehari etautai
na tehi boriai to munu nuwowongfo
ayai. Ainanaya ebai munu nu-
wowongfoi etuki tuti ne andaung
wiatai nai foi aweu rahang kaiwasa
bitoya foi, na Yesusi urengreafo.
20 Yesusi detio enari tonanafo
deitawanai we eroasoafo fuba paria,
ampafe medu we inontarai fiaya foi
deyo, "Waune, yeiai nemu sasarifi
ampa."
21 Manamo mantaunau Kaiwo Mu-
sai soi fosa tuti Farisifosa enemiti-
tuaitai na enemirorongfo, "Mandoni
dino deibera Seng Allai nina? Man-
doni dino biriu we deiai sasari fine?
Seng Allai mantauni terai!"
22 Manamo Yesusi deitawang ene-
mirorongfoi kawurua ampafe medu
wesa deyo, "Todonie menemitiitu-
aitai tonanai na menemirorongwai
nina?
23 Doni aino mawa ne: imadu yeyo,
'Yeiai nemu sasarifi ampa,' ete yeyo,

‘Boabari wau, ka nemu andaungwai,
tuti roa’?
24 Wape yeinawiai we mea, na inari
inontarainei denteng tonina ne, am-
bori mewaitawanai weo na nunei
ninai, Kaisung Inontarai nei andino
ne mambiriu we deiai sasari fine.”
Ainanaya Yesusi medu we inontarai
fiaya foi deyo, “We wau mani, imadu
mau yeyo, boabari wau, ruai nemu
andaungwai, ro to nemu munufoia.”
25 Na kutu nanai kontaio inon-
taraifoi doabariria doa na kaiwasafoi
euremireafo, mayeai yuai ne an-
daungfoi, da to ne munu rorong foa
mae deparanding Seng Allai.
26 Kaiwasafoi epapuhung tante-
nang beyari, ampafe etaparanding
Seng Allai. Tuti enemirorong mitai,
ampafe emadu wawerasa eteyo,
“Fitantuma fino tawatioai na rahida
bonini nina!”

Yesusi sahu Lewi we dariati (Matiusi 9:9-13; Markusi 2:13-17)

27 Mayeaia Yesusi da weru munue-
foa, deti inontarai manei wonong
fino Lewi. Lewi mani inontarai fian-
duhi doi pajaki we parenta Kaisari
dine, minohi na munu pajaki foi.
Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.”
28 Anseung ahang kahai mae Lewi
doabariri tuti sawing fi yu fo tante-
nang, da ria Yesusi.
29 Ainanaya Lewi dohong muniara
fiabai paria bei weo Yesusi na ne
munufoi. Inontarai efanduhi doi
pajaki we parenta Kaisari fo efau
paria, tuti inontarai siai kontai
ewatai etampi ruhiai.
30 Manamo Farisifosa tuti mantau-
nau Kaiwo Musai soi fosa enemioa
kaha, ampafe emadu we Yesusi ne in-
ontarai erariati fosa eteyo, “We fianie
metampi tuti metunung ruhiai ria in-
ontarai efanduhi pajaki we parenta
Kaisari foi tuti inontarai ewesasari
fosa ninai?”
31 Mae Yesusi yoa wesa deyo, “Inon-
tarai etanteng nesa mani etohong we
manggarawangnei kaha, mae mano
emaninang fosa.
32 Wiro ira ma weo isahu inon-
tarai emararebana fosa kaha, mae
we isahu inontarai ewesasari, am-
bori etaraberasa weru ene sasarifoi.”

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai (Matiusi 9:14-17; Markusi 2:18-22)

33 Na nanai kontaio inontarai
eparaise Yesusi kaha manea, etutang
berahi, eteyo, “Mano eraria Yohanesi
tuti mano eraria inontarai eweFarisi
nesa, wea mani ewepuasa ampafe
ene nadifo mutu. Manamo mano
eraria wau wasa etampi etunung,
mae esera wawera ewepuasa.”
34 Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino!
Ne tarai kariri mandirau mang foi
tuti ne inontarai wenotisa to ne
muniara mandirau foi. Na rahida
mandirau mang foi minohi riasa
nanai ewepuasa rai e?
35 Wape rahida we mandiraufoi
niayai na nanai riasa ahang kaha
foi ambori da ma ki, rabuang bo-
nani dino ambori ewepuasa ki. [To-
nanai kontai, nina mani inayai riasa
ampafe ewepuasa kaha, wape rahi-
dao ambori ira werusa foi da ma ki,
rahida nanai aino ewepuasa ki.]”
36 Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwan-
soai wesa deyo, “Wiro manei eneaya
ansung waworu feai weo kiutu aha
dawa kobu ansung mamo fo ne
masabufo naya kaha. Weo kiutu
ansung waworu fo, kontaio ansung
waworu fo ne tarai kariri ansung
mamo fo kaha.
37 Tonanai kontai we angguri wa-
woru nei mani, wiro ariri to aderi
sapi rerawa memo bei kaha, weo
angguri weworu foi ambori wiwua
wedaya aderi sapi rerawa memo foi
tei. Nana mani anggurifo tibatara,
aderi sapi rerawa foi kerirawa.
38 Wape angguri weworu foi todoni
kontaio ariri tono aderi sapi rerawa
weworu bei kontai.
39 Kontaio mano dunung angguri
mamo foi miaya weo dunung
angguri weworu kaha, weo deyo,
‘Angguri memo nei andi denteng
sewa.’ ”

6

Farisifosa etinggai Yesusi niari fi na rahida Sabati
(Matiusi 12:1-8; Markusi 2:23-28)

1 Na rahida Sabati bei, rahida Yahudifosa erufi nai kaha, teterai we Yesusi da riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa eteting potangfoi, awa esikoyari na ewaramifo, ambori etani.
2 Ampafe Farisi manea emadu eteyo, "We fiani menari fi tonana fo na rahida Sabatinei nina? Weo nana mani metohong roaing kaiwo dotu weduara fo."
3 Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, "Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha e?
4 Amani suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne."
5 Yesusi dei aha deyo, "Kaisung Inontarai nei wemananu weo deiriri kariri fifianai aino inontaraifo enari tutu enari kaha fo na rahida Sabati."

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng
(Matiusi 12:9-14; Markusi 3:1-6)

6 Na rahida Sabati siai bei mani, Yesusi da wa deunau na munu agama Yahudi bei. Na nana mani inontarai manei, warang bo domoya foi mireha.
7 Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa euremi dingga Yesusi, weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggai, eteyo niari sarawai.
8 Manamo Yesusi deitawang fi enemitituaita fo. Ampafe medu we inontarai warang mireha foia deyo, "Ro ma, boa na fongne." Ampafe doabariria, doa na fongfo.
9 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, "Yutang bera mea. Kariri fi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine? Tanari ne bengfo ete ne karirafo ne? Tafata inontarai ambori etarang, ete tatuasa ao eworua ne?"
10 Yesusi deti maino kaiwasafoi sentenang, ainanaya medu we inontarai meninang foi, deyo, "Wi waramuwai ma." Inontaraifoi si warangfoi karirіaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi dentengna.
11 Wape Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fo ehasou fuba paria, ainanaya emadu ruhi kaiwo weo fiani aino enari kanggani Yesusi naya fo.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati
(Matiusi 10:1-4; Markusi 3:13-19)

12 Na rahida bei Yesusi da tono wiwoi bei we wenadi nai. Wenadi we Seng Allai na diru nani sentenang.
13 Kameai nani sahu ne inontarai erariati fosa eraoi ma, ainanaya diri ewesuraya mandu na sa. Inontarai ewesuraya mandu fosa sahusa weo rasuli, amani Inong Anatu na Sempaisi.
14 Ewonomi finina; Simoni mano sahui we Petrusi, tuti ne tahatui Andareasi, Yakobusi tuti Yohanesi, Pilipusi tutio Bartolomasi,
15 Matiusi tuti Tomasi, Alfiusi antung Yakobusi, tuti Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa),
16 Yakobusi antung Yudasi, tuti Yudas Iskarioti, mano ambori dewayang Yesusi foi.

Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng
(Matiusi 4:23-25)

17 Mayeaia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa ebia na wiwoifo to katai webuaya bei. Na katai nani mani kaiwasa siaio era riati fe manea etamang wei, kontai kaiwasa bitoya paria na nu Yudea foi tantenang, bendari Yerusalemi, tuti munue beru na nafareng rau, Tirusi tuti Sidoni.
18 Era ma weo etaramio Yesusi deunaufo tuti waraira ene fimaninang, kontai mano inggira dohonsa fosa ambori ebeng.

19 Ampafe kaiwasafoi kiai, esera we eru na ne taraifoi, weo mambiri-ufei dari nai mandiai, ambori ebeng.

Mano esobu mai ampa tuti mano esobu karira ki
(Matiusi 5:1-12)

20 Mayeai Yesusi seite ne inontarai erariati fosa aha kawuru, ambori dei wesa deyo, "Mano mene pari fiwa mea, mesobu ne maifo ampa weo meaino meminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne Mananu rorong fo ne.
21 Mano na ninai mewawisi ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memamosi ki.
Mano na ninai mesai ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memiri ki.
22 Mano meraria Kaisung Inontarai ne yau, wedaya inontarai enemirireu mea, etata mea, etei babera mea, tuti eteiaya mewonomiwa weo esahuai we fikarira fine, mea mani mesobu ne maifo.
23 Enari tonana mani, mefaraise tuti memararising to, weo tarai tofino, mesobu fiembaitafo fuba paria na Waidani. Mefaraise tonanai weo wiro memeiri mea mesodai dadirafo tonana kaha, weo mene tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo mano enari kanggani mea ninisa ene werengfosa fafongfa enari kanggani nabifosa kontai tonanai kawuru ampa, ampafe finanai deinawiai we menari ne maifo, mai kariri nabi fafong fosa enari ne maifo.
24 Mano mene fiwa mea mani, mesobu ne karira rai, weo mesobu mararising na nunei ampa.
25 Mano nina mani memamosi ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mewawisi ki.
Mano nina mani memiri ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mearomikuayai tuti mesai ki.
26 Mano mesobu fayai ria kaiwasa bitoya foi, mesobu ne karira rai, weo na fafongfa ene werengfosa efiai nabi tarai kaha fosa tonanai kontai."

Menemiwawu mene aitetafosa
(Matiusi 5:38-48)

27 "Manamo yeisaharai we mea mauo, yeyo; Menemiwawu mene aitetafosa. Metohong beng we mano enemirireu mea fosa.
28 Metohong mahikaifo we mano etei kanggani mea fosa; mewenadi we mano etarikang mea fosa.
29 Manei bioipa metaramirei domoya wa mani, metohong metaramirei dowei wa kontaia bioiparai. Tuti manea etawa mene ansung boriai wa mani metohong mene ansung siai wa kontai.
30 Manei dedo mea we mene fiea mani, metohong karirіaia. Tuti manea etawa mene fieai mani, metutang weai aha fanai.
31 Na fifiani kontaio, menari sua inontarai siai fosa, mai kariri metawi weai we ea kontai enari we mea fo.
32 Masino menemiwawu te mano enemiwawu mea fosa kontai tera mani, fiembaitai fianai aino mesobua ne? Weo inontarai sasari fosa kontaio enemiwawu inontarai mano enemiwawusa fosa. Ampafe todoni kontaio menemiwawufo fuba sewasa.
33 Tuti metohong beng weo mano etohong beng we mea fosa terai, nana mani mesobu imbaitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa enari tonanai kontai.
34 Metohong fieai, ra ete doi, we inontarai mano menemitawansa we eriwang aha. Nana mani mesobu fiembaitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa kontai, etohong fianggeng we inontarai mano enemitawansa fosa, ambori eriwang mani fuba karirіai aha.
35 Wiro tonana kaha. Mae mea menemiwawu mene aitetafosa tuti metohong beng wesa. Metohong fieai wesa mani, wiro menemitawanai weo eriwang we mea aha ma fanai. Nanaya mani mene fiembaitafo fuba, tuti ambori ahu mea we Seng Mano Dedai Mantaung ne arikang dino mea. Weo Seng Allai mani, enewawu inontarai mano etohong mahikai kaha fosa, tuti mano ewarami aipaya fosa kontai.
36 Ampafe menemiwawu wawera mea, karirio metamamifaini

enewawu kontai."

Metinggai inontarai funoma fanai
(Matiusi 7:1-5)

37 "Wiro metinggai finong inontarai fanai, ampafe Seng Allai kontai kiutu kaiwo kariri mea kaha. Tuti wiro metohong maraba we inontarai siai fanai, ampafe Seng Allai dohong aiboi we mea kaha. Mae meteiai inontarai, ambori Seng Allai deiai mea kontai.
38 Metohong finong fi we inontarai siai, ambori Seng Allai dohong finong fi we mea ki, ambori mesobu fiohonia fiabai fei ki, andino tituatia mikeu we mea. Weo mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki."
39 Mayea mani Yesusi deiriri kaiwo yiwansoa fo tonina, "Inontarai urengfafa manei, bing mano urengfafa manei kontai, nana mani ambori utau rarang kamirei bei ki.
40 Inontarai sobu aunau ne wiro fiabai sewa ne mantaunaune kaha. Wape arikangfosa esobu aunau na mai pampang mani, ene tarai toyari ene mantaunaufoi.
41 We fianie ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo mewati pari, mae airape niayai na meuremiwai mewatioi kahai nina?
42 Todoni fino metei we mene doroifosa meteyo, 'Doroie, ro ma ikabi ai nukahai niayai na uremuwai wo,' wape airape niayai pampang na meuremuwa wiro mewatioi we mehabioi kaha? Inontarai menari fayafayarai ne meai ne, mehabio airape niayai na meuremiwa akawuru wo, ambori mewatipa ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo we mehabioai werui fe."

Ai tuti bongfoi
(Matiusi 12:33-35)

43 Ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi kerira.
44 Aifoi mani aroansoi na bongfoi. Wai sirarami nei wiro webong angguri kaha tuti boburainei wiro webong urung kaha.
45 Inontaraine tata tonanai kontai. Inontarai mano denteng foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira. Weo fifiani aino dotu na borongfoi mani, finanai dari na enerorongfuisi mandiai.

Fiyiwansoai kariri inontarai mandu unari munu
(Matiusi 7:24-27)

46 "We fianie mesahu yau we mene Seng, wape wiro metohong karirio fiani aino yeisaharai we mea ne nina kaha?
47 Mano da ma tarao nehu kaiwo aunau ne, dohong karirai na mai foi, amani yeisaharai we mea mau, mano nani mani ne tarai kariri mano niari munu.
48 Niari ne munufoi mani, sirai aweu berorong ambori sau titawangno diri neungfo na kamamiai. Ampafe rahida bo wayafoi wefoa, foafoi dautaia sobu munufoi mani, deda bariri kaha, weo inontaraifoi niari amangfoi pepayai fefe.
49 Wape inontarai mano tarao nehu kaiwone, mae dohong kariria kaha, i mani ne tarai kariri inontarai mano niari ne munufoi, niariri sau kahofa wowongfo terai. Foafoi sobuifo, deda bariria sawaia, ampafe aikahiafoi kerirawa kiaya."

7

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasoafo fuba
(Matiusi 8:5-13; Yohanesi 4:46-53)

1 Yesusi medu we kaiwasa bitoya foia kaia fo, da werusa suai to munue Kapernaumi afui.
2 Na wana mani inontarai fuba yu rai mamuna manei, amani Mananu Kaisari ne inontarai Roma manei dine. Ne woming manei mani niari sauari paria. Womingfoi meninang ao adareti mireha.
3 Inontarai fuba yu rai mamuna foi tarao Yesusi nanafo, demio inontarai ewewafong weo Yahudi fo

manei itoru, itora we Yesusia, itorutani weo da wa ambori niari womingfoia denteng.
4 Era wa esobu Yesusia, ainanaya etutani weo da riasa weo waraira maninangfoi weru womongfoi, eteyo, “Todoni mani waramuai inontaraio fuba yu rai mamuna foi,
5 weo i mani enewawu Yahudine tata, tuti andino niari munu agama foi we ameane.”
6 Ainanaya Yesusi da ria eara. Rerai we munufoia mani, inontarai fuba yu rai mamuna foi demi ne maniwowirifosa era ma eteisaharai we Yesusi eteyo, “Deyo, ‘Daie, wiro ro anseunai to nehu mununei ma fanai. Yau mani imai kaha weo yemang we Dai wau na nehu mununei.
7 Ai wedaya mani mantaung yau irao Dai wau ma kaha. Ampafe modu te kaiwofeaia, ambori nehu womingfoi denteng ki.
8 Weo yau kontai nehu fuba isomi wei manei, tuti iru afai mamuna fea kontai. Ampafe imadu we manei yeyo, “Ro,” nana mani da karirіai, tuti imadu we manei aha yeyo, “Ro ma,” nana mani da karirіai ma. Ete we nehu mangfatafoi yeyo, “Nari fininai,” nana mani niari karirіai. Yeitawanai we Dai Wau tonanai kontai. Fiani aino boyoa mani, karirіa rai.’ ”
9 Yesusi tarao rai mamuna fuba foi medu tonanafo pepuhung paria. Deti berahai tuti medu we kaiwasa bitoya era riati fosa deyo, “Kei! Inontarai nini andiaranane. Na inontarai Israeli nesa kiai wiro iwati manei yoaso yau ne fuba kariri tonina kaharai.”
10 Ainanaya inontarai mano demi ea fosa, etaraberasa to munufo aha mani, womingfoi dentengna.

Yesusi medu beiri bariboai mireha foi darang aha

11 Waroi ahang kaha mae, Yesusi da to munue wonong fino Naini. Ne inontarai suraya mandu fosa tuti kaiwasa siai kontai era riati.
12 Da wa rerai we rahutu borong munue nanai, tete kaiwasa na munuefo eha bariboai mireha manei ariai we esarai. I mani, wiwina manei ne arikang dine, tuti meiri kawuru andinania. Kaiwasa nani era ria wiwinafoi.
13 Mayeai Seng Yesusi detiao wiwinafoi, enerorongfoi sawai wei, aroi. Ainanaya medu wei deyo, “Wai fanai.”
14 Mayeai da wa waratawang fatafoi. Ainanaya inontarai ehari fo efotousa etoa, Yesusi medua deyo, “Bariboaiwa waune, yemi wau, boabari wau.”
15 Na tatofang kutu nanai bariboai nani doa bariria minohi, tuti medu wesa. Ainanaya Yesusi dohoni we inanaia.
16 Kaiwasa fuba nani ematai tuti esomi we Seng Allai, etaparandini eteyo, “Nabi fuba manei da woru tata. Allai da kawuru ma weo dohong mai we ne kaiwasanei.”
17 Ainanaya Yesusi wonongfo etaiririai wari nu Yudea foi kontai munue watai waria fo tantenang.

Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
(Matiusi 11:2-19)

18 Mano eraria Yohanesi fosa etei karirіai we Yohanesi na aitamu rorong, kariri fiani aino Yesusi niari fo. Amani Yohanesi sahu ne inontaraifo mandu,
19 ambori demi uru urao Yesusia urutani tonina, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”
20 Ampafe Yohanesi ne inontarai mandu fo ura we Yesusi tuti umadu wei ureyo, “Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi demi auru ma aurutang bera Dai wau, wauno mano ambori ro ma rai, kariri Seng Allai ne kaiwo arerafo, ete ametamang weo inontarai siai manei e?”
21 Na rahida nani mani, Yesusi niari inontarai emaninang finomai bitoya ebeng, data inggira, tuti niari mano euremifafa ewati aha.
22 Ampafe Yesusi yoa deyo, “Murarabera muru we Yohanesi, murai karirіai wei, kariri fiani aino

* **7:19** Yesayai 9:5-6

mutaramioai tuti muwatioa ne,
mano euremifafa ewati, mano efaya
etoa era, mano emaninang kusta
ebeng, mano etarami pararo fosa
etaramiofi, mano emarareha esuwi
aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu
Kaiwo Mahikai fo wesa.
23 Tuti mano wiro enemirorong
soriru we yau kaha fosa, esobu ne
maifo."
24 Yohanesi ne inontaraifo ura
wa, ainanaya Yesusi medu kariri
Yohanesi we kaiwasa bitoya foi,
deyo, "Raminde nanai mera to katai
wekamamiei minano foi we mewati
fiani nai, mewati ninoi wanamba
sowawerahi foi e? Bireri, we i mani,
inontaraio yu kaiwo mutu dine!
25 Ampafe mera wa we mewati fi-
ani, mano sensuni na ansung kai-
wewa denteng foi e? Bireri, weo in-
ontarai esansunsa na ansung tonana
fo tuti ene fi bitoya fosa mani enayai
na munu mananu fo terai.
26 Ampafe mandoni dino mera we
mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai,
wape yeikaririaifa we mea yeyo
mano mera we mewatioi nani mani
fiabai sewa nabinesa kiai.
27 Weo i mani andino Allai medu
karirai na ne Kaiwofo dotu tono:
'Mewati ma! Yemi nehu inontaraio
kia nehu kaiwone manei,
da foni Wau.
I ambori meinenang nemu rangfoi
we Wau.'*"
28 Yesusi medu aha deyo, "Tarai,
imadurai we mea mau yeyo, na in-
ontarai fuba saubaunung na nunei
nini, manei wiro fiabai sewa weru
Yohanesi nini kaha. Wape na ninai
to fong mani, inontarai mano ehatui
sewa na Allai ne Mananu rorong fo
ansaino efabai sewa Yohanesi fo."
29 Kaiwasa sentenang, kontai
mano efanduhi pajaki we parenta
Roma foi fosa etarabababerasa weru
ene sasarifoi ampa, ampafe Yohanesi
webaptisisa ampa. Ampafe donio
rabuang bo Yesusi medu fimai kariri
Yohanesi mani, eroaoai paria.
30 Wape inontarai eweFarisi tuti
mantaunau Kaiwo Musai soi fosa,
ea etarabababerasa weru ene sasarifoi
kaha, etaramididau kaiwo Yohanesi
medura fo kaha, tuti wiro emaya we
Yohanesi webaptisisa kaha. Ampafe
donio fi Yesusi medu kariri Yohanesi
fo mani, eroaoa kaha.
31 Ainanaya Yesusi medu aha deyo,
"Fiani andino iriwanso kariri inon-
tarai rabuang bonini sa ne? Etoyari
fiani ne?
32 Ea ene tarai toyari arikang emi-
nohi na pasari mae esahu wawerasa
eteyo,
'Amerohi rarung mirising fo we
mea,
manamo memahai kaha,
ameba kayowa,
wape wiro mesai kaha.'
33 Weo Yohanesi mano webaptisi
nei nini da ma mani, wepuasa tuti
dunung angguri kaha, manamo
meteyo, 'I mani Saminseni niai nai.'
34 Ainanaya Kaisung Inontarai
nei da ma mani dampi, dunung,
tuti memadu meteyo, 'Mewati in-
ontaraifoi denanggoing, meyeru
biriu, tuti firao mano efanduhi pajaki
we parenta Roma foi tuti inontarai
sasari.'
35 Wape Seng Allai sewai sewa.
Mano esomi wei fosa etainawi ne
awaifo nanai na fimai etohong toa
fo."

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori

36 Farisi manei, wonong fino
Simoni, wenoti Yesusi weo da wa
dampi na ne munufoi. Yesusi da
wao Farisifoi ne munufoia, ampafe
minohi dampi.
37 Na munue nana mani wiwing
manei, dohong sasari fiabai. Taraoai
weo Yesusi dampi na Farisifoi ne
munufoi, ampafe da oi ma, amani
kiao maning ninsai mampori botori
bei.
38 Doa na Yesusi kurufuifo, ru-
rang awerengfo mae sai, ampafe
kifa urehurufo to Yesusi awereng-
foa wawasa tantenang. Awa kawuru
wori dufi Yesusi awerengfoa sarahiai

* **7:27** Maliaki 3:1

nano nurandaungfoi, mayeai ninahai tuti sara na maning ninsai mampori foi. Niari tonana weo enewawu Yesusi, weo deitawanai ne sasari niaririfi Sempaisi deiairi ampa.

39 Inontarai weFarisi wenoti Yesusi foi deti finanafo, dei na enerorong, deyo, “Inontarai nini nabi dine mani, deitawangno wiwingfoi mandoni dine, andino niariri tonanane. Weo i mani wiwing sasari dine.”

40 Manamo Yesusi medu weia deyo, “Simone, ye imadu kaiwofea we wau.” Simoni yoa deyo, “Daie, moduraia.”

41 Yesusi yiwanso kaiwofea deyo, “Inontarai mandu, amani uka doi ria mano ne doi manei. Manei kiao doi dinari* piaring bering (500), tuti manei aha mani kia doi dinari piarua sura.

42 Uru ruhiai, wiro ubiriu weo ubai doi uka fo kaha, ampafe mano nengfoi yabang sayarai. Mandoni, na inontarai mandu fosuru, andino enewawu mano ne doi foi sewa ne?”

43 Simoni yoa weia deyo, “Yau mani, yeo mano kia doi fuba sewa foi andino enewawu mano ne doi foi sewa ne.” Yesusi yoa aha deyo, “Antu! Enemutituaitawa tarai.”

44 Ainanaya Yesusi deti we wiwingfoia tuti medu we Simoni deyo, “Boti wiwing nini to ne? Ira to nemu munnei ma, amani bohong merehafea damang we iruai awehune kaha, wape wiwing nini yuai awehune na urehurune, tuti dufi aha sarahiai na nurandaungnei.

45 Wau mani wiro bomang we yau weo nuna yau kariri tane koangnei kaha, wape wiwing nini wiro fiotou niuna awehurengne kaha, na iari antanafa ira to ninai ma ne.

46 Wau mani wiro wara nuhunei na maningfea kaha, wape wiwing nini sara awehurengne na maning ninsai mampori.

47 Tarai! Ne enewawufo fuba, weo ne sasari fuba niariri fi Sempaisi deiairi ampa. Wape mano oiairi fuba kaha mani, enewawufo fuba kahai kontai.”

48 Ainanaya Yesusi medu we wiwingfoia deyo, “Nemu sasarifi yeiairi ampa.”

49 Inontarai siai mano eminohi etampi ruhiai ria Yesusi fosa emadu wawerasa eteyo, “Mandoni dinini, doni deiai sasarifi nina?”

50 Manamo Yesusi dei we wiwingfoia deyo, “Weo wau roaso yau, ampafe wobu fariri ampa. Ro na maia.”

8

Wiwing manea efata Yesusi

1 Waroi kaharai mae, Yesusi da wariai na bendarifo tuti munuefo, deiriri Kaiwo Mahikai ne kariri Seng Allai da weMananu ma fo. Ne inontarai suraya mandu fosa erariati.

2 Kontaio wiwing manea erariati, mano niari eara ebeng weru fimaninang finomai tuti inggirai. Ea mani, Mariai mano ahui we Makdalenaifoi (data inggira itu werui ampa);

3 kontai Yohanai, mano ne mang Kusai mano yufi weo Herodesi na munu mambaiseng foi; Sosanai, tuti wiwing siai bitoya kontai. Wiwingnesa efata Yesusi tuti mano erariati nesa, na mantaunsa ene fifo.

Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong
(Matiusi 13:1-23; Markusi 4:1-20)

4 Kaiwasafoi da mutu we Yesusi ma, na munue finomai. Ampafe kaiwasafoi bitoya fianduhi na nanaiya, mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoi bei we ea mani sonina,

5 “Weniari romi manei kia ne aibongfei da wa we sanami. Da wa kifa aibongfoi nanai mani eai sawai na rangfoi. Ampafe inontarai etaha riroyari tuti romu etani.

6 Eai kontai sawai na katai wekamamiei. Sa rerorifoi, wape siamorang aha, weo kahofafo sarahiai karerai.

7 Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara.

* **7:41** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

8 Wape aibong fei aha mani sawai
na kahofa beng fea, ainanaya sifu
ampafe niayaia bongnei bitoya,
pariao piaring (100)." Yesusi
deiriri fiyiwansoafoia kiaia mani,
deya deyo, "Mewemetarami mani
metaramioai!"
9 Mano eraria Yesusi fosa etutang
berahi we fiyiwansoai nani kariri fi-
fiani.
10 Yesusi yoa deyo, "Mea mani Allai
dohong awai we mea, we mewait-
awang kariri ne weMananu rorong
fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape
inontarai siai fosa yeunausa na fiyi-
wansoai, ambori,
'Ewatioai tonanai ki,
wape ene tarai toyari euremi-
fafa.
Etaramioai,
wape etafura kaha.'*
11 Fiyiwansoafo ne kaiwo tarai fi-
nana: Aibongfoi mani yiwanso Seng
Allai ne Kaiwone aine.
12 Aibong sawai na rangfoi mani,
riwanso inontarai mano etaramio
Kaiwofoa. Wape Saminseni da ma,
dewa Kaiwofo weru enemirorongfo
ambori eroasoa fanai, ampafe esobu
faririfo kaha.
13 Tuti aibong sawai na kahofa
wekamamiei wowong fo mani,
riwanso mano etaramio Kaiwofo,
esobuai na enemirorong mirising.
Wape Kaiwofo wiro wenewa na
enemirorongfoi kaha. Eroasoai
tourai, mae fieai da ma sofara mani,
esu to fuia.
14 Tuti aibong sawai na katai
weninoi ababo foi mani, riwanso
mano etaramio Kaiwofo, wape
earomikuayai karerai we fi nunei
tuti ne rafo tuti ambori eminohi na
mai na nunei fo. Ampafe finani
kepang kaiwofo paria ne bongfoi
wiro wetarai nariai na sa ahang
kaha.
15 Aibong sawai na kahofa beng fo
mani, riwanso mano etaramio Kai-
wofo, ainanaya etonai afui nayai na
enemirorongno beng tuti mai fo. Ea
erutawanai tuti kaiwofo wedayasa
etohong beng na etawansa na mai, ne
tarai kariri kahofa beng fea wedaya
aibong sifu wetarai bitoya."

Padamarangno tabuni na babeu (Markusi 4:21-25)

16 "Wiro inontarai manei kiai
padamarang bei, ainanaya tebuni
na babeu, ete dohoni wiatai na
fata arowawahifo kaha. Mae yuai
padamarangfoi ayai sawai parai, am-
bori inontaraio era to munu rorongfo
afui mani ewati sambewarafoi.
17 Weo fio adiwara ne kiai am-
bori atioai ki, tuti fio ohonai we
kaiwo werorong fo kiai kontai am-
bori tarami parai na kasau ki.
18 Ampafe menemitituai saua weai
paria kariri fianai aino metaramioai
ninai. Weo mandoni dino sobu
awaifo ria Allai kawurua fo, ambori
sobuafo fuba aha. Wape mano sobua
kaha foi, ne kutuo enetituaitai we
nengfo kontai kia weruri ki."

Yesusi inana tuti ne tahatuifosa (Matiusi 12:46-50; Markusi 3:31-35)

19 Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
eraoi ma, wape era kefani ma kaha,
weo kaiwasa bitoya karerai.
20 Ampafe inontarai manei medu
we Yesusi deyo, "Daie, inamuai
tuti nemu tahatuifosa etamang na
borieife fo erurai we ehanggung
wau."
21 Wape Yesusi yoa wei deyo, "In-
ontarai mano etaramio Seng Allai ne
Kaiwofo tuti etohong karirai, eaino
isahusa we nehu ai tuti nehu taha-
tui."

Yesusi deikutu dedukafoi mering (Matiusi 8:23-27; Markusi 4:35-41)

22 Rahida bei mani Yesusi tuti mano
erariati fosa etau wa rowei. Yesusi
medu wesa deyo, "Tawo to ruru ene-
ung dowaruai." Ainanaya ewo an-
ina.
23 Etafai mae Yesusi wiata dena.
Mayeai dedukafoi bia tantuma na ru-
rufoi. Merehafoi dau wafoi, awao
adareti etaisui.
24 Mano eraria Yesusi fosa era wa
ebauni. Emadu wei eteyo, "Daie,

* **8:10** Yesayai 6:9

Daie, tanai rai!" Yesusi doari meai, ainanaya medua sua wanangfoi tuti andeisa peperami foi. Wanangfoi tuti andeisafoi meringna, ainanaya rurufoi mering na tantumara.

25 Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, "Todonie wiro meroaso yau kahai nina?" Ea epapuhung tuti ematai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, "Inontarai nini mani mandoni dine, doni sua wanangfoi tuti andeisafoi mani, mering karirai."

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei denteng
(Matiusi 8:28-34; Markusi 5:1-20)

26 Yesusi tuti ne inontarainesa etafai finanaya paria sobu katai Gerasa na ruru Galilea eneung dowaruai.

27-29 Na katai nani inontarai inggira dohoni manei. Inontaraifoi mani na munue nana. We beiru teai ampa mani inggira dohoni, ampafe warangfo tuti awengfo wora na wai besi tuti na fora tuti waitawang weduaria papayai, wape kehutui kontai, ambori inggirafoi kiari to katai manano fea. Tuti waroi ampa wiro sensuni kaha, tuti miaya we minohi na munufo kaha. Mae deo niayai terai na we winsaburungno etohonai we kubirifo.

Yesusi bia da warei mani, inontarai inggira dohoni foi daoi ma. Detia Yesusifo bibe, mayeai sawaia disang kapari wiatai na Yesusi awerengfo. Mayeai Yesusi demi inggirafoi da to woriai werui, ampafe sahu, deyo, "Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong yau tofino? Todoni kontaio wiro mung kanggani yau fanai."

30 Yesusi dutang bera inontaraifoi deyo, "Wonomu fidoni?" Ampafe inggirafosa eroa, eteyo, "Amewonomi fino *Raifi*," weo inggira bitoya paria enayai nai fefe.

31 Inggirafosa etutang Yesusi paria, eteyo wiro datasa to Soroha rorong foi fanai.

32 Kefang na kataifoi, na wiwoi tarareifo mani, fiai rabuang nei enaya esung. Inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo miaya mani, demisa esuai na fiaifosa. Ampafe Yesusi yoa we fi etutana fo.

33 Ainanaya inggirafosa era to boriai tuti esuai na fiaifosa. Ampafe fiaifosa emito beyari esea na katai kenatatera fo to rurufoi aweu, emarareha naya.

34 Mano ewaitawang wedua fiai fosa ewati fitantumafe nana fo emitoa etaiririai na bendarifoi tuti na munue watai ruramai na nanafo we kaiwasafoi.

35 Ainanaya kaiwasa na munue fosa era wa ewati kariri finanai. Era mao Yesusi amani ewati inontaraifoi rai inggira foi da weruia, mae minohi rurang Yesusi awerengfo sensunia tuti medu finomai aha kaha. Ampafe ematai.

36 Mano ewati te fitantuma Yesusi niari we inontarai inggira dohoni foi, eteikaririai kariri fianai aino ewati terai nanai we kaiwasa era ma fosa.

37 Ainanaya inontarai Gerasa fosa kiai, ematai tantenang paria, ampafe etutang Yesusi weo da weru ene kataifoi. Ainanaya Yesusi dautai to wafoi aha, we ete etafai.

38 Mayeai inontarai rai inggira foi tifa weruia nani dutang Yesusi paria weo dontai riati. Manamo Yesusi demi da wa medu wei deyo,

39 "Barabera wau to nemu munufoia tuti boiriri kariri fiani aino Seng Allai niari we wau ne." Ampafe inontaraifoi da wa, wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti kariri fianai aino Yesusi niari wei fo wari bendarifoi sentenang.

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi
(Matiusi 9:18-26; Markusi 5:21-43)

40 Yesusi daraberahi to ruru eneung dowarui aha mani kaiwasafoi piraise, weo enaya etamang wei fefe.

41 Mayeaia mani inontarai wenunggamiai na munu agama Yahudi bei na kataifoi, da we Yesusi ma. Wonong fino Yairusi. Disang kapa

awebuka na Yesusi arongfo tuti
dutani nano enetawanai beyari,
ambori Yesusi da to ne munufoia.
42 Weo ne kamitung tarai mansiari
kawuru, fiabai ne defuina suraya
boru ampa, meninangna adareti
mireha. Ainanaya da to Yairusi ne
munufoi mae kaiwasa na kataifoi
sentenang da sawari ene tarai sopa-
pari, weo efau fefe.
43 Na kaiwasa bitoya nani, wiwing
manei meninangno rika defairi. So-
dai maninang nani defuina suraya
boru ampa. Manggarawangfosa kon-
taio, wiro manei biriu we niariri den-
teng kaha.
44 Wiwingfoi da kefang we
Yesusi na kurufuifo, tuti warangfoi
disangso ne ansung awerengfo. Na
kutu nanai kontaio rika defairi foi
fiotouraia.
45 Yesusi dutang deyo, "Man-
doni dino warang disangso yau
ne?" Kaiwasafoi sentenang mani
emadu eteyo, "Amea ma bereri."
Ainanaya Petrusi medua deyo, "Daie,
kaiwasanei bitoya soru wari wau
ampafe manta esawa wau."
46 Wape Yesusi deyo, "Wape manei
warang disangso yau. Yeitawanai,
weo nuhuruainsoai we mambiri-
ufeai dariai na yau mau wa."
47 Wiwingfoi deitawanai weo
Yesusi deitawang fi antanafa niari
fo, ampafe mitaia rirora beyari,
da ma disang kapa awebuka na
Yesusi arongfo. Arahio deiririai na
kaiwasa bitoya foi urengreafo, weo
todonie dohong warangfoia disangso
Yesusifo tuti ne maninangfoi weden-
teng na kutu iari nana fo.
48 Yesusi medu weia deyo, "Kami-
tungne waune, nemu roaso yau wa
wedaya bonteng ampa. Ampafe ro
na maia."
49 Yesusi doa medu tonana rai
mae, inontarai etemi manei da na
Yairusi, mano wenunggamiei we
munu agama Yahudi foi, ne munu
foi ma fo, medu deyo, "Daie, nemu
kamitungfi mireha ampa. Ampafe
wiro ka anseung Dai Mantaunaunei
ahang fanai."
50 Yesusi taraoai nanafo medu we
Yairusia deyo, "Mutai fanai, mae roa-
soai terai, tuti nemu kamitungfoi
denteng ki."
51 Awao Yairusi ne munufoia mani,
Yesusi datapio kaiwasafoi manei da
riati afui fanai, mae manta Petrusi,
Yohanesi, Yakobusi tuti arikangfoi
inang tamang suru, itoru terai.
52 Kaiwasafoi kiai saia deidu
we arikang mireha foi. Manamo
Yesusi medu deyo, "Mesai fanai, weo
arikangwai mireha kaha, mae dena."
53 Ampafe emarari Yesusi paria,
weo ewaitawanai we kamitungfoi
mireha kawuru ampa.
54 Mayeai Yesusi yu na arikang-
foi warangfo tuti medu wei deyo,
"Arikangne wau, boa to!"
55 Arikangfoi ne ansengfoi
daraberahi wei aha ma, ainanaya
doabariria nina. Awa kawuru wori
Yesusi demisa weo etohong fidangfea
we dang.
56 Ne wawafo suru upapuhung be-
yari. Manamo Yesusi deipi suru weo
wiro uraisaha finiarifo we manei
fanai.

9

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa
(Matiusi 10:5-15; Markusi 6:7-13)

1 Yesusi sahu ne inontarai suraya
mandu fo efanduhisa, ainanaya do-
hong tapapa tuti wemambiriu we ea,
ambori etata inggira tuti enari fiman-
inang.
2 Mayeaia mani demi ea era
we enari inontarai maninang tuti
etairiri kariri Seng Allai ne Mananu
rorong fo.
3 Yesusi medu we ea deyo, "Wiro
meha fieai ria mea na rang rorong
wa fanai. Wiro meha aitatohi, ete
rotang, ete fiang, ete doi, ete ansung
beru kaha.
4 Na munu bodoni, etutang tawang
mea mani, menayai nai paria mera
weru munue nana.
5 Wape na munuefea, eteiaya mea
mani, awao mera weru munue nana

mani, mehafa titai kangganang niayai na meawemiwa, we fiainawiai wesa kariri Allai ambori deiayasa fo."
6 Yesusi ne inontaraifosa era finanaya, era na munuefeai to munuefeai weo etairiri kariri Kaiwo Mahikai fo tuti enari we emaninang ebeng na kataifoi sentenang.

Mambaiseng Herodesi dohona serawawerahai
(Matiusi 14:1-12; Markusi 6:14-29)
7 Herodesi Antipasi mano wemambaiseng na nu Galilea foi, tarao fi Yesusi niariri na kataifoi sentenang, ampafe dohona serawawerahai. Weo manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi suwi na marareha rorong fe aha nina.
8 Manea kontai eteyo nabi Eliai suwi aha ma nina. Manea siai kontai eteyo, nabi manei nafino nabi fuba fafong faini kiai andino suwi aha nina.
9 Herodesi deyo, "Yohanesi mani yemi nehu inontarai eferang kutu rahanangfi ampa. Wape inontarai nini mandoni dine? Tarahuo kaiwo bitoya beyari kariri i ampa." Ampafe Herodesi sera we deti Yesusi.

Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wering (5.000) etampi
(Matiusi 14:13-21; Markusi 6:30-44; Yohanesi 6:1-14)
10 Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa, amani ne rasulifosa, etaraberasa tuti etaiririai we Yesusi kariri fiani aino enari ampa. Yesusi dutansa we era riati, ainanaya era ruhiai to munue Betsaida weo enayai futuai na wana.
11 Manamo, mayeai kaiwasafoi ewaitawang katai bo Yesusi daoi foi, ampafe enumi riati. Demang wesa era ma, ainanaya medu kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo wesa tuti niari inontarai emaninang fo ebeng.
12 Wofoi de sawaia mani, ne inontarai suraya mandu fo era Yesusi ma emadu wei, eteyo, "Daie, katainei minanai. Ampafe mahikai sewa mani, Dai bemisa era, ambori esera we fietang tuti katai etena naya fea, na bendari tuti munue watai riruramai na ninane."
13 Wape Yesusi yoa wesa, deyo, "Todoni kontaio meaino metohong fiang we etang." Yesusi ne inontaraifosa eteyo, "Tane roti ring kawuru tuti diang mandu, mae amera wa amewori fiang we kaiwasanei reto."
14 Manamo Yesusi medu we ne inontaraifosa aha deyo, "Metemi inontarainesa eminohi werabuang, ewepiarua sura teai rabuang bei." Mang titou mani piaura wering wering (5.000) teai.
15 Yesusi ne inontaraifosa etohong kariri fiani aino deyoai we ea fo, etemi kaiwasa eminohi tonanai.
16 Ainanaya Yesusi kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeaia mani fiobabau roti tuti diangfo na warangfoa kawuru wori, dohoni ne inontarai erariati fosa weo etatorai we kaiwasa bitoya foi.
17 Tuti kaiwasafoi dampi ao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi mani, bayai suraya boru.

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine
(Matiusi 16:13-28; Markusi 8:27-9:1)
18 Rahida bei mani, Yesusi mesiri wenadi we Sempaisi, mayeai ne inontaraifosa era wei ma. Yesusi dutang wesa deyo, "Kaiwasa bitoya foi emadu eteyo mantei di yau?"
19 Ne inontaraifosa eroa wei eteyo, "Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau. Manea kontai eteyo nabi Eliai di wau, tuti manea kontai eteyo wau mani nabi manei nano fafongfa suwi aha ma nina."
20 Yesusi dutansa aha deyo, "Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?" Petrusi yoa deyo, "Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau."
21 Ainanaya Yesusi deretawansa, demisa we dohonao ewuwuai we

kaiwasa siai fo kariri i weMananu
Mampariri fo fe.
22 Mayeai medu aha deyo,
"Kaisung Inontarai nei ambori sodai
dadira bitoya ki. Imami baba fosa,
tuti mantaunau Hukumi Musai soi
fosa, ambori eteiayari ki. Tuti am-
bori emunia mireha, wape werahida
botoru aha mani, suwi na marareha
rorong foi aha ki."

23 Ainanaya dei we kaiwasa fuba
wani, deyo, "Mandoni dino deyo
daria yau mani, deiaya mantauni fi
dohong weai na nunei fo, tuti rahida
neungne sodua ne aitabafoi, amani
meinenang we sodai dadira kariri
yau, tuti daria yau pampang.
24 Weo mandoni dino de derara
mantauni ne ansengfoi sewa weru
daria yau mani ambori ne ansengfoi
wioru ki, mae mandoni dino na nufi
ninai enewawu yau awao wonohune
wedaya tarahi mireha kontai ki, i am-
bori sobu numainufo ki.
25 Ampefe manei yurai we sobu
nunei sentenang, wape ambori nu-
aninufoi wioru tuti sobu numainufo
kaha mani, we fianie yurai karerai
nina?
26 Mandoni mimaya we yoa tuti
yau, tuti nehu Kaiwone, nana mani
Kaisung Inontarai nei kontai mi-
maya we yoa tutiri ki, na rahida
bo da na ne sambewarai dadai fo,
kontai Dai ne sambewarai dadai fo
tuti wewaifosa.
27 Ampafe yeoai na kaiwo tarai
we mano metoari na nina ne mea,
manea wiro emarareha kahai paria
ewati Seng Allai weMananu ki."

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo
(Matiusi 27:1-8; Markusi 9:2-8)

28 Yesusi deunau kaiwasafoia
kawuru, werahida indeatoru aha
mani, dau to uai bei aweai weo
wenadi we Sempaisi, kia Petrusi,
Yohanesi, Yakobusi.
29 Dutanaia mayea urengfo siaiya
tuti ne ansungfo bua karofari awa
kaiwewa tantenang.
30-31 Mayeai inontarai mandu uroa
na sambewarai riati, umadu wei. In-
ontarai mandu nansuru mani, Musai
kontai Eliai, nabi na fafongfa mandu
aine. Itomadu karirio Yesusi weo da
wa, mireha na Yerusalemifo, toyari
nabifosa esoi kariria fo.
32 Ainanaya Petrusi konta mandu
itora fo itoru itouremi mamong
paria. Itoroabari itoru na mamong
rorong foi, itowati Yesusi ne sambe-
waraio dedai foi awao keiwewa, tuti
inontarai mandu uroa rurami.
33 Inontarai mandu fo ure ura
wiru Yesusi, mayeai Petrusi deyo,
"Daie, mahikai paria we tanayai na
katai nini. Mahikai mani antonari
warumai botoru, ambori bei we
Dai wau, bei we Musai, tuti bei we
Eliai." (Wape Petrusi enetituai kaiwo
medura fo kaha.)
34 Medu tonanaifara, mayeai
kafafe biua karofari bei sea ma
sorusa kiai awafui enai na kafafe
rorong fo awa Petrusi, Yohanesi tuti
Yakobusi itomatai beyari.
35 Mayeai na kafafe rorong fo rawa-
fui bei medu deyo, "Nehu Kaisung
yiriri dinini. Metaramididauwi."

36 Raofuifoi dotu tuti kaiwofo
kaiya, itowatia mani Yesusi meiri
doa siai. Na rahida nani itonemboru
mamunggasai, wiro itoreisaha obu fi
kuteai we manea ahang kaha pariao
waroi.

Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni manei denteng
(Matiusi 17:14-21; Markusi 9:14-29)

37 Kameaia mani Yesusi tuti ne in-
ontarai mantoru fo itobia na uaifoi
meu. Mayeai kaiwasa bitoya foi dao
Yesusi ma.
38 Mang manei sahu abu kaiwasa
bitoya foi deyo, "Daie, boti nehu
kaisungnei wo. Nehu arikang tarai
kutu mansiari andiaranane.
39 Awao inggirafoi dohoni ma
mani, bibe tantuma, tuti ne tarai fio-
tatouri pariao urengfo baibuara, tuti
borong kawawuai tipu. Inggirafoi
wiro sawini na ea kaha, mae adareti
dohoni pampang.

40 Kawuruao yutang Dai nemu
inontaraiwasa we etata inggirafoi,
manamo ebiriu kaha."
41 Yesusi yoa deyo, "Meai aranane?
Kaiwasa fuinini mea, tarai weinon-
tarai meroasoa di mea kaha tuti
mera sarawai. Inai rahang mea tuti
itawang yau we mea pari kidoni wori
meroasoai ki? Ka nemu kaisungwai
to ninai ma!"
42 Arikangfoi da we Yesusi ma rai
mae, inggirafoi biariri aweu tutu
dohoni fiotatou ne taraifoi. Man-
amo Yesusi data inggirafoi to bo-
riai, ampafe arikangfoi dentengna.
Ainanaya dohoni tiwera we tamanai
aha.
43 Kaiwasafoi sentenang epapuhung
we ewati Seng Allai ne mambiriufo
fuba fefe.

Yesusi deikariri kariri mirehafo aha
(Matiusi 17:22-23; Markusi 9:30-32)

Kaiwasafoi pepuhung we fi Yesusi
niari fo rai mae, Yesusi medu we ne
inontaraifosa deyo,
44 "Mewati karirai na mahikai tuti
mearomiporo kaiwo yeoa ne fanai.
Kaisung Inontarai nei ambori eto-
honi to mano ewarami aipaya fosa
ewarami rorong fo ki."
45 Manamo mano eraria Yesusi
fosa wiro enemitituai sobu kaiwo
deyoa fo kaha. Fi nanai dohonai
we kaiwo werorong we ea ambori
enemitituai sobua fanai. Tuti ea
kontai ewearira we etutang kariri
kaiwofo we Yesusi.

Mantei dino fiabai sewa ne
(Matiusi 18:1-5; Markusi 9:33-37)

46 Yesusi ne inontaraifosa esawasa
weo mantei dino fiabai na sa fo.
47 Yesusi deitawang fi enemitituai-
ta fo, ampafe kia arikang manei ma
dohoni doa rurami.
48 Ainanaya medu we ne in-
ontaraifosa deyo, "Mandoni dino
demang we arikangnei na mai na
wonohune mani, wenani mani de-
mang we yau kontai. Tuti mandoni
dino demang we yau mani, demang
we mano demi yau foi kontai. Weo
mano ketui sewa nano mea kiai foi
andino fiabai sewa ne."

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata
(Markusi 9:38-40)

49 Yohanesi deyo, "Daie, amewati
inontarai manei data nuaninu kerira
na Dai wonomune, ampafe ametei
weduari, weo i mani wiro na tata
kaha."
50 Wape Yesusi deyo, "Wiro metei-
weduari fanai. Weo mandoni dino
dapa mea kaha mani, wenani sau we
mea."

Munuefeai na Samaria deiaya Yesusi

51 Yesusi ne rahida neungfo rerai
we dautai to Waidani, amani deiya
futuai weo da to Yerusalemi.
52 Ampafe demi ne inontarai era
foni i. Mano demisa fosa era wa esuai
na munuefeai na nu Samaria, weo
emainenang fieai we Yesusi.
53 Manamo inontarai na munue
nanai emaya weo etamang we Yesusi
kaha, weo ewaitawanai weo medua
futuayai weo da to Yerusalemi fefe.
54 Yesusi ne inontaraifo mandu,
Yakobusi tuti Yohanesi uwait-
awanafo, umadu weia ureyo, "Daie,
maya mani, tatutang we adia na
rorafaisi meuo, kaso inontaraifosara
eworua ne?"
55 Yesusi deti berahai, mae sua
suru.
56 Mayeaia mani, era to munue siai
feaia.

Todoni ra ria Yesusi fo
(Matiusi 8:19-22)

57 Yesusi tuti ne inontaraifosa era
finanaya, mayeaia inontarai manei
medu we Yesusi deyo, "Daie, yeo ira
ria wau to katai bodoni kontaio dino
ro oa fo."
58 Yesusi medu wei deyo, "Wintu-
mangne mani ne kamirei we wiatai
nai, tuti romunei kiai kontaio ne
aisangging. Wape Kaisung Inontarai
nei ne pari katai we wiatai nayai."
59 Mayeai Yesusi medu we inon-
tarai manei siai aha deyo, "Ro ria
yau." Manamo inontaraifoi deyo,
"Daie, boiai yau ira wa kio dai mireha
isarai akawuru wo."

60 Wape Yesusi yoa deyo, “Ro ria yau, mae tua mano eroaso yau kaha fosa we esarai mano emarareha fosa ki. Wape wau, roa mani boisaha kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo, weo Seng Allai wemananu ampa.”

61 Manei siai kontai deyo, “Daie, ye ira ria wau, manamo boiai yau ira wa yutang we nehu terafosa akawuru wo.”

62 Yesusi medu we inontaraifoia deyo, “Manei de daria yau mani, aroporo fi nunei, mae de daraberahi aro fi nunei mani, wenani mai we niarifi we Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha.”

10

Yesusi demi ne inontarai piatorua sura

1 Mayeaia mani Yesusi diri inontarai piatorua sura aha (70), ainanaya demisa era we mandirutiai, erafoni i to munue de daoa fo tantenang.

2 Yesusi deya deyo, “Aibong etini foi bitoya, wape mano etetini fosa efau kaha,* ampefe metutanai we mano wenunggamiai we fietini foi ambori denatu mangfata efau we eteting aibongfo.

3 Yo, mera to! Metarami finina; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai rahang serigala rabuang.

4 Wiro meha aderi ete rotang ete sapatu fanai. Meha kaiwone mera wa amani mera to fong terai, wiro mewati beraha fanai.

5 Mera wa mesuai munu bei mani memadu fafong tonina, kadono mahikaifeai we mea na munu bonini.

6 Na munu bonani manei enerorong denteng mani, mene mahikai beng metohona fo ambori nayai nai, mae inontarai denteng manei niayai na nana kaha mani, mahikai metohona fo nayai na inontaraifosa na munu bonani kaha.

7 Menayai na munu boyari foi terai. Wiro metato na munu bei to munu bei aha fanai. Metang fiang fiani aino etohonai na nanai we mea fo, weo inontarai mano yufi foi mani sobu fiembaitai.

8 Awao, mera wa munuefea, etutang tawang mea na mahikai mani, metang fiang fiani aino etohonai we mea na nana fo.

9 Menari inontarai mano emaninang na munue nanaya ebeng, tuti meteisaharai we inontaraifosa, weo Seng Allai waroi kaha mae ambori da ma we wemananu we ea ki.

10 Wape, mera wao munuefea, emaya weo etamang we mea kaha, eteiaya mea, nana mani, mera wa rangfoi ambori memadu tonina,

11 ‘Abu saha na ameawemi rengne na mene munuefi, amehafa titai, we kaiwoariri we mea, ampafe metanansiau, weo mea meteiaya Sempaisi ne Kaiwoaririfo. Wape mewaitawanai weo rahida neungfe kefang ampa, weo Seng Allai ambori wemananu we mea ki!’

12 Imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, Seng Allai kesoufo fuba we inontarai nanisa, fuba sewa ne kasou dohonai na fafongfa we inontarai Sodomi fosa.”

Munue wiro eroasoa kaha (Matiusi 11:20-24)

13 “Inontarai Korasimi mesobu ne karirafo rai! Tuti inontarai Betsaida ne mea kontai, mesobu ne karirafo konta rai. Weo fitantuma bitoyao inariri rahang mea tonina ne, masino inari na bendario boriai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti Sidoni mani, inontarai na wana fosa etaraberasa kawuru weru ene sasarifo tuti esansung ansung koya fo, eruai kangganangfoa watai na enumikamieifo ampa.

14 Wape rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Tirusi tuti Sidoni fosa.

* **10:2** Ne maksuti mani, inontarai mano etamang we etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo mano etairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha.

15 Tuti mea na bendari Kapernaumi, menemitituai we metadai
sewa paria sobu rorafaisi kontai ki,
wape Allai ambori su mea beyari
paria sobu katai Soroha rorong foi."
16 Mayeaia Yesusi medu we mano
erariati fosa deyo, "Manei tarao mea
mani, tarao yau. Mae deiaya mea
mani, deiaya yau. Tuti mano deiaya
yau foi mani, deiaya mano demi yau
foi kontai."

Inontarai piatorua sura fo etaraberasa (Matiusi 11:25-27, 13:16-17)

17 Inontarai piatorua sura fosa (70),
etaraberasa, na mararising aha ma.
Emadu we Yesusi eteyo, "Daie, inggi-
rafo etaramio amea weo ametemisa
era to boriai weru inontarai, na Dai
wonomune fefe."
18 Yesusi yoa deyo, "Yeti Saminseni
sawai na rorafaisi toyari kaiwewa.
19 Mewaitawanai weo mea kiai,
yohong mambiriu we mea ampa, am-
bori mea, metaha tawang tawai tuti
amafiahi, kontaio meharai kahobu
Saminseni, tane aitetafoi ne mambir-
iufo, nano fi kerira fei sobu mane
wau kaha.
20 Tonanai wape dohona meparaise
weo metata inggirafosa mani,
etaramio mea fo fe. Mae ne beng pari
mani, meparaise weo mewonomine
Seng Allai soi na ne buku na Waidani
ampa."
21 Na siari nanai kontai, Yesusi mi-
rarising weo Nuaninu Mirarebana fo
donti, ampafe deyo, "Dai, Seng mano
ru rorawai tuti nunei Wau, yohong
mahikai we Dai Wau, weo finani
kiaio bodiwarai weru mano esawai
tuti ewaitawang fi bitoya fosa, mae
boinawiaia kasau we mano ene tarai
kariri arikangnesa. Yo, tonanai, weo
ne tonanane aino Dai enemuoa ne."
22 Ainanaya Yesusi medu deyo, "Fi
kiai na rorafaisi tuti na nunei, Dai
dohonai we yau ampa. Kaisungnei
mani, manei wiro deroani na mai
kaha, manta Dai mantauni terai,
tuti Dai kontai manei wiro deroani
na mai kaha, manta ne Kaisungnei
mantauni terai tuti inontarai mano
Kaisungnei dirisa we deinawi Dai
nani wesa fosa."
23 Mayeai Yesusi deti berahai we ne
inontarai erariati fosa ambori medu
we ea siai deyo, "Mea mani mesobu
ne maifo we meuremiwa tabau we
mewati te fininaia.
24 Weo, imadu we mea mau yeyo,
na fafongfa nabi bitoya tuti man-
anufosa efau enemirorong dohong
paria we ewati fiani aino mewa-
tioai na kutu nina ne, wape wiro
ewatioa kaha. Tuti we etarami fi-
anai aino metaramioa ne, wape wiro
etaramioa kaha."

Yesusi yiwanso inontarai Samaria enewawufo fuba

25 Mayeaia mani mantaunau
Hukumi Musai soi fo manei doari
ayai dutang fea Yesusi, weo deo
weanggariri fefe. Dutani deyo, "Dai
Mantaunaune waune, inari fiani,
ambori isobu mai na rahida fui tuti
iminohia numainufo?"
26 Yesusi yoa deyo, "Fiani aino etoi
na Seng ne Kaiwone? Botori mani
sodoni?"
27 Inontaraifoi yoa deyo, "Yetori
mani sonina:

> 'Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai, na enemurorongwai sentenang, na numuaninuwai sentenang, tuti na enemutituaitawa sentenang.'*

Tuti yetori sonina kontai:

> 'Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.'*"

28 Yesusi deyo, "Modurawa tarai.
Bohong kaririai, angfino munohia
numainu."
29 Manamo mano deunau fi Mu-
sai soi fo niari tofino i mani niari
kaririaia mai ampa. Ampafe dutang
Yesusi aha deyo, "Mandoni dino ene-
huwawuti ne?"
30 Yesusi medu dohong rang wei,
deyo, "Inontarai Yahudi manei, bia
na Yerusalemi to Yeriho. Na rang
rabuang mani, inontarai mamuna
manea eboia adareti mireha, tuti
etawa ne fianggengfoa kaia niai

* **10:27** Ulangan 6:5 * **10:27** Imamati 19:18

arora, era weruia mae wiatai na
rangfoi tuti fari beba foi.
31 Teterai weo, imami manei da na
rang koinani kontai. Detiao inon-
taraifoi fo, tiberawa da na rangfoi
eneung dowei. Ampafe da weruia.
32 Mangfata imami fosa manei,
weriria na Lewi, i kontai da na katai
nani. Detiao inontaraifoi fo, da afuio
de detioi, manamo kia bariri to rang
eneung dowei foa, da weruia.
33 Mayeaia mani inontarai Samaria
manei, wiro Yahudi dine kaha, i da
na nanai kontai. Detia inontaraifoi fo
aroi fuba beyari.
34 Da afui inontaraifoia, ainanaya
yuai rurang fari beba foi na angguri
ambori dohong maning soaifa,
awa kawuru wori fiau weduarai
ki. Mayeai yuai inontaraifoi to ne
keledaifoi ayai wia sauwi, mae kiari
da to munu ebaitai bei, weo niariri
nayai. 35 Kameaia mani kia doi
dinari† boru, da wa dohonaio mano
ne munu foi, mae deyo, 'Nariria
denteng, mae boyo bohong fiani wei
kontai mani, yarabera yau aha ma
wori, ibaitai ki.' "
36 Ainanaya Yesusi deiriri fi airiri
foia kiaya mani, dutania deyo, "Nano
inontarai mantoru ne itoru mani,
enemutituai we mandoni andino
enewawu inontarai mano inontarai
mamuna eboi foi ne?"
37 Mantaunau Kaiwo Musai soi fo
deyo, "Inontarai mano aro tutu fiata
inontarai etohong fari oi foi." Yesusi
deya deyo, "Yo, roa mani bohong
karirіai tonanai kontai."

Yesusi suambawa Martai tuti Mariai

38 Mayeaia mani Yesusi tuti ne
inontaraifosa era pari aha esobu
munuefeai. Na nana mani, wiwing
manei wonong fino Martai, wenoti
Yesusi to ne munufoia.
39 Martai ne tahatui manei wonong
fino Mariai. Mariai nini minohi ru-
rang Yesusi mae taradidau ne au-
naufo.
40 Wape Martai dohona urewa be-
yari na munu rorongfo. Ampafe dao
Yesusia tuti medu deyo, "Daie, wiro
Dai boti Mariai kahai mae, sawing
yau inari fi siai e? Bomi ma yufata
yau wo!"
41 Yesusi yoa deyo, "Martae, Martai
wo! Wau mani enemumameatai am-
pafe bohona uremuwa towana, ton-
ina.
42 Manamo fi wenoti yau weai ma
ne mani, boyo taramu yeiriri Kaiwo
Sengne. Ampafe Mariai diri siri ne
bengfe ampa, neo wiro ka werui aha
kaha."

11

Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne
(Matiusi 6:9-13, 7:7-11)

1 Na rahida bei Yesusi dutanai weo
Sempaisi na katai bei. Dutanaia
kai, ne inontarai erariati fosa manei
dutania deyo, "Dai Waune, bounau
amea we ametutanai we Sempaisine
toyario Yohanesi deunau ne inon-
tarai erariati fosa nana."
2 Ainanaya Yesusi dei wesa deyo,
"Awao metutangna mani, metutang
tonina:
'Daie,
Kadono wonomuwai atori we
mirarebanai,
Kadono nemu weMananuwa da
ma.
3 Bohong fiang demoyarai we amea
na rahida neungne,
4 tuti boiai amene sasari ametohoni
nei,
kariri amea kontaio ameteiai
mandoni kontai ene sarawaio
etohonai we amea fo,
tuti dohona tua amea ametohong
kariri fi sofao weanggari amea
amenari sasarifo fanai.' "
5 Yesusi medu we inontarai erariati
fosa ampafe ewaitawanai ewenadi
pampang, deyo, "Manei na mea, ro
to nemu maniwowirifoi ne munufoi,
diru rabuang mae butani boyo,
'Maniwowirife, bohongno taung
botoru teai yau ma wo.
6 Weo nehu maniwowiri manei
arahi da na waroi ma, da sobu yau

† **10:35** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

na nehu munufoi, manamo yohong
fiangfea watai we dang kaha.'
7 Wape maniwowiri mano ro oi
foi, tarahio medu na munu rorongfo
mandiai deyo, 'Ro ma totawa yau
fanai! Ikafe rahutua tuti nehu
arikangfe ametena ampa. Wiro
imaya weo yoa aha kaha we yohong
fieai we wau.' "
8 Yesusi medu pari aha deyo,
"Tofino ne maniwowiri di wau ki,
wape miaya we doari miai dohong
fieai we wau kaha. Manamo wau
butani mutu, ampafe doari miaio
dohong fi butang wea fo ki.
9 Ampafe yei mau yeyo; Metutang
weai ambori ohonai ki, mesera weai
ambori mesobuai ki; meboi rahutufo
ambori fai we mea ki.
10 Weo mano etutana fosa ambori
ohonai wesa ki; mano esera wea fosa
ambori esobuai ki; tuti mano eboi
rahutu fosa ambori fai wesa ki.
11 Na mea kiai mani, wawa man-
doni dino ne arikangfoi dutang we
diang mani, dohong tawai ne?
12 Ete dutang we manggohei
aibong, wape tamang dohong
amafiyahi manei ki? Bereri!
13 Ampafe mea mewarami aipaya
tonanai ki, wape mewaitawang
metohong ne bengfo we mene
arikangfosa. Nana mani Dai na
Waidani ne dohonafo sewa weru
mea aha. Ambori dohongno Nu-
aninu Mirarebana foi weo mano
etutani fosa ki."

Yesusi tuti Barsebuli (Matiusi 12:22-30; Markusi 3:22-27)

14 Na rahida bei Yesusi data inggira
manei weru weborotamu manei.
Inggirafoi da to woriaia, ainanaya
inontaraifoi medua nina. Kaiwasa
bitoya foi pepuhung,
15 wape manea eteyo, "I mani
data inggira weo sobu mambiriu
na Barsebuli* fefe; inggira ene
mananufoi."
16 Inontarai siai fe manea kon-
tai eweanggari Yesusi, ampafe etu-
tani weo niari fiainawiaifea, ambori
ewaitawang kanggunai weo Yesusi
mani da na Seng Allai ma.
17 Manamo Yesusi deitawang fi en-
emitituaita fo. Ampafe medu wesa
deyo, "Negara bei wiro weboyari
kaha mae ebabausa tuti eweaiteta
wawerasa, nana mani negara nani
wiro da waroi ahang kaha, mae am-
bori wioru ki. Ampafe munu ro-
rong bei sonanai kontai. Eweaiteta
wawerasa mani munu rorong bo-
nani wioru ki.
18 Tonanai kontai we Saminseni,
masino Saminseni dapa bera man-
tauni mani tiabau finanai. Nana
mani ambori ne mananufo nayai
mutu kaha mae wioru ki. Mea kiai
meteyo yata inggira weo nehu mam-
biriu na Barsebuli fefe.
19 Wape tonana kaha. Ampafe to-
nana mani na mandoni ne mambir-
iufo mene inontarai eraria mea fosa
etata nuaninu karira fosa nai ne? Na
fianai aino enari nanai deinawiai we
fio metinggai yau wea ne tarai kaha.
20 Wape yau mani yata nuaninu
karira na Allai ne mambiriune, nana
mani yeinawiai weo na Yau mani,
Seng Allai da ma we weMananu ra-
hang mea ampa.
21 Inontarai tiapa manei, tuti ne
fimamunafo masi, ambori demang
wedua ne munufoi, nana mani man-
anapi wiro eha manana ne fianggeng
minohi tutira fo kutea kaha.
22 Wape mano tiapa sewari manei
miuni awao saha tawani, nana mani
ambori mano tiapa sewari foi wewu
ne fimamuna deparandina fo, tuti
deto tate ne fianggeng minohi tutira
fo.
23 Manei sau we yau kaha mani,
weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa
yau na ifanduhi inontarai fo kaha
mani, wenani niari kanggani nehu fi
inari ne weo kiataterai."

Inggirafoi daraberahi (Matiusi 12:43-45)

24 "Awao nuaninu kerira manei da
to boriai weru inontarai manei mani,
da wariai funomai to katai karira
sarahiai weo sera we katai niai nayai,
tuti sobua kaha. Tonanaya mani

* **11:15** Barsebuli mani, Saminseni wonongfeai ne.

deyo, 'Yarabera yau to nehu munu arahi ira werui foi aha.'
25 Tuti bo daraberahia foi mani, sobuai we inontaraifoi ne tarai toyari munuo fantamia mesi mirarebanai.
26 Ainanaya daraberahi aha kia eweituo eharira sewa mantauni. Mayeai esuai to inontaraifoi awafui enayai nai. Ampafe wedaya inontaraifoi ne minohi toa fo kerira sewa reantenangfo aha."

Mano esobu mai

27 Yesusi medua kai tonanaya, mayeai wiwing manei na kaiwasa bitoya foi medu wei deyo, "Taraie, wiwing mano dawing wau tuti dohong uio wau wai, andi sobu mai ne."
28 Manamo Yesusi yoa wei deyo, "Yo! Wape mano sobu mai sewa mani, mano tarao Seng Allai ne Kaiwone tuti dohong karirіai."

Etutang Yesusi niari fitantuma (Matiusi 12:38-42)

29 Inontaraifosa etoa wari Yesusi, mae medu mutu deyo, "Kaiwasa fuinini warang aipaya paria. Metutang we inari fitantuma ambori mewaitawanai kanggunai weo yau mani ira na Seng Allai ma. Wape wiro inari fitantuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewaitawana na nabi Yunusia fo.
30 Toyario nabi Yunusi wefiainawiai we inontarai na munue Niniwe, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori wefiainawiai we kaiwasa fuinini ki.
31 Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, wiwing mananuo na do wanangsai foi,† i ambori suwi kontai ria inontarai mano na rabuang bonini ne mea we dinggai mea kontai ki. Weo wiwing mananu nini da pari na nunei rea naya fo ma we sobu aunau mai na Mananu Salomoi mano sewai foi. Tuti na ninai, na katai nini manei fiabai sewa Mananu Salomoi ne, manamo wiro metaramioi kaha.
32 Tonanai kontai, na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe fosa ambori esuwi ria mea, mano na rabuang bonini ne mea, tuti etinggai mea kontai ki. Weo fafongfa nabi Yunusi medu wesa fo etaramioi, ampafe efotou enari sasarifo tuti etaraberasa weru ene sasarifoi ampa. Wape na ninai, na katai nini manei fiabai sewa nabi Yunusi ne, manamo wiro metaramioi kaha."

Dansairai tuti mamantiti

33 "Wiro inontarai manei kiai padamarang bei, ainanaya tebuni na babeu, ete dohoni wiatai na fata arowawahi fo kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori inontaraio era to munu rorongfo afui mani ewati sambewarafoi.
34 Meuremiwa mani wepadamarang we mene taraiwai.‡ Ampafe masino meuremiwa mamarampoti mani, mene taraiwai sentenang dansairai. Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti kontai.
35 Tonana mani metanansiau, we dohona dansairai nai na mea wa fafe fe, ampafe mamantiti.
36 Tofino nemu taraiwai sentenang sambewarai, mae wiro kuteai mamantiti kaha, nana mani nemu taraiwai sambewarai toyari padamara dansai wau."

Yesusi deiua inontarai eweFarisi tuti mantaunau fi Musai soi fosa (Matiusi 23:1-36; Markusi 12:38-40)

37 Yesusi medua kaiya, mayeaia mani Farisi manei, wenoti weo dampi na ne munufoi. Ampafe Yesusi da wa dampi na nana.
38 Farisifoi pepuhung weo deti Yesusi dampi, manamo wiro yuai warangfo kariri Yahudi ene koang kaha.
39 Ampafe Yesusi medu wei deyo, "Farisine mea mani, menari koang bitoya. Ne tarai kariri mene nofi metunung naya wa tuti rewangguai

† **11:31** I mani Mananu Seba. Ato karirіai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikhi 9:1-12.
‡ **11:34** Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

metampi naya wa, meruai borieiwara mararebanai, wape na do rorong niaya werarika nendai. Ne tonanane kontai we mea, mea mesera we memai na kaiwasa euremireafo, wape menemirorongfuisi mani sifayara denteng kahai tuti meuremi fiabai we doi.
40 Mewebonggoi! Meteitarahio Seng Allai niari do woriai wa mani niari do rorong wa konta kaha e?
41 Manamo fifuba meneng mani, metohonai we inontarai ene pari fi fosa. Nana mani mea memararebanai kiai.
42 Farisine mea, karirafo we mea! Weo menari fikatui na mai, wape fifuba menariri kaha. Weo mene fitantanang wetarai mehari, toyari kaung, marisani, tuti fisisasa, metohong we Sempaisi ne perpuluhanfo, mai kariri mene koangfoi. Kaung buai sura mani ohong buai bei, tonanai kontai marisani tuti fisisasa. Finana mani fuba kaha wape menari karíriai. Mae fifuba sewa, toyari menemiwawu Seng Allai, tuti mehutu kaiwo na mesi, ne nanai menari kariria kaha. Ne beng pari fo mani, metohong kariri fi fuba ninai kiai mae merurai we menari ne katuifo kontai.
43 Farisine mesobu ne karira rai! Weo mea mani mesera we mewe mewonomi, toyari na munu agama Yahudi fo mani mesera we meminohi pari na kadera watai na fong pari fe fo. Kontai meteyo kaiwasa esomi we mea na kaiwasa bitoya euremireafo, toyari na kondirora.
44 Mesobu ne karira rai! Weo mene tarai toyari kubirio ne pari munu, ampafe inontarai etataharai, tuti esera wawerahi weo rorongfuisi mani piro."
45 Mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei medu Yesusi deyo, "Dai Mantaunanune waune, modu tonana mani, boi kanggani amea finanai kontai!"
46 Yesusi yoa deyo, "Yo! Mea kontai mesobu ne karira rai! Metohong kaiwo dadira tuti maraba we inontarai siai, meteyo nari wani, nari nini fanai, metemisa we esoduatai ete we etohong karíriai, wape mantaung mea wiro mewaramiairai weo inontarai mano ete etohong karíriai fosa kaha.
47 Mantaunau Kaiwo Musai soi wa mea, mesobu ne karira rai! Weo menari riwang munu we nabifosa ene fafofo, mano mene werengfosa emunsa fo.
48 Ampafe na menari tonana fo, mantaung mea metainawiai we meroasoai tuti meroao fi mene werengfosa enaria fo; weo eaino emungno nabifosa tuti meaino menari riwang ene munu fafo fo.
49 Nanai aino Seng Allai medu na ne awaifo, deyo, 'Ambori yohong nabife manea tuti rasulio yemisa fe manea era wa; wape ambori kaiwasa emung manea, tuti enari kanggani manea ki.'
50-51 Seng Allai niari tonanai, ambori mesuang nabifosa ene rika fuba tibata nano nunei tibaurai ma fo, wereantenang na Habeli, paria sobu Zakariai, mano memuni na Sempaisi ne Munufoi, amani na Rorong Mirarebana foi tuti mesbafoi ne katai ruhi fo.§ Ampafe yei we mea mau yeo, inontarai fuinini meaino mesuang mirabafoi ne.
52 Mantaunau Kaiwo Musai soi ne mesobu ne karira rai! Weo meaino meru Sempaisi ne kaiwo aunau fo. Manamo mantaung mea wiro metohong kariria kaha. Mae metohong wedua mano ete esera we ewaitawana fosa kontai."
53 Mayeai Yesusi da weru kataifoia mae, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa enumi riati, mae emadu tatofari ambori Yesusi niaya medu pampang.
54 Ete etofa wei medu, ambori etafu kaiwo medu sarawa feai riati.

§ **11:50-51** Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato karíriai na bukuo 2 Tawarikhi 24:20-22 tuti Matiusi 23:35.

12

Kaiwoariri we inontarai enari fayafayarai
(Matiusi 10:26-27)

1 Kaiwasafoi piaura wesura, ewarami siayasa, awao manea etaha siau manea eawemine. Kaiwasafoi da ruhiai mae, Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, "Metanansiau weo ragio na Farisifosa, amani enari toa fo, weo enari fayafayarafo.
2 Wape fiani aino etadiwara fo ambori atioai ki, tuti fiani aino etohonai we kaiwo werorong ambori taramioai ki.
3 Neo madurai na diru fo, ambori taramioai na rahida fo ki, tuti neo aimumunai na rorong kafe weduara fo ambori ahu tuturai ki."

Matai te Seng Allai
(Matiusi 10:28-31)

4 "Maniwowirife mearomioa! Dohona mematai mano emung te mene taraiwai, wape wiro ebiriu we enari fieai kontai ahang kaha.
5 Mahikai fefe yeinawiai we mea, weo mandoni dino memataiti ne. Mematai Seng Allai. Weo i mani miung, tuti biriu weo kebioai to Soroha rorong fo. Meroasoai, weo andino mematai teri ne.
6 Romu sinsumiri ewering, awayansa weo doi seni boru. Tonanai mae wiro Seng Allai aroporo dewawu manei kaha.
7 Menumirandaungwai kiai kontai detori sentenang. Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa."

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya euremireafo
(Matiusi 10:32-33, 10:19-20)

8 "Mearomioai ninariai; Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya euremireafo we daria yau mani, Kaisung Inontarai nei kontaio yoa tutiri na Seng Allai ne wewaifosa euremireafo ki.
9 Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya euremireafoa we daria yau kaha, yau kontaio ifaforai na Seng Allai ne wewaifosa euremireafo ki.
10 Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiairi ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiai ene sasari tonana foi kaha.
11 Awao eha mea to munu agama Yahudi fo weo etinggai mea nayai, nano parentafoi ete mano eru mananu fosa, nana mani dohona mearomikuai we fiani aino menari fo ete memadura fo fe.
12 Weo fiani aino memadura fo mani, ambori Seng Allai Nuaninu Mirarebana foi deunau mea nayai na ne rahida neungfo ki."

Yesusi yiwanso kaiwo inontarai wenefi

13 Inontarai manei na kaiwasa bitoya foi medu we Yesusi deyo, "Mantaunaune waune, boisaharai weo nehu tafuai ambori biau aune fianggengne dohongno eai we yau."
14 Manamo Yesusi medu wei deyo, "Mantei di yuai yau yoa rahang muru we yeto mune fianggengfe wa?"
15 Mayeai Yesusi medu we kaiwasafoi deyo, "Metanansiau weo menemititawang fiwa, weo manei ne fianggengfoi bitoya ki, wape fianggeng nani kia mahikai wei kaha."
16 Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwansoai bei deyo, "Inontarai wene kahofa manei tuti ne roweangfoi bitoya paria.
17 Ainanaya enetituaitai na enerorongfoi deyo, 'Fianai aino inari aha ne, weo nehu pari katai fiabai weo ifantang roweangnei sisuanai nayai.'
18 Mayea enetituaitai aha deyo, 'Ira ma inari finina. Itota nehu munu aikahia sisuanai naya ne weo ketui, inaria fiabai aha, ambori ifantang nehu roweangnei tuti nehu aikahianei afui sisuanayai.
19 Nana mani enehutituaitai na enehurorongnei aha yeyo, "Nehu aikahianei bitoya sisuanai we fuina wedediru, ampafe iminohi, yampi, yunung, imararising." '

20 Wape Seng Allai medu deyo,
‘Wera wawerahai, boitawang fiea
kaha! Diru nini mureha rai, aikahia
fuba funtamia sisuanai nani we man-
doni rai?’
21 Tonanaifa weo inontarai mano
fianduhi ne aikahiafoi bitoya wei na
nunei, wape dohong kariri Sempaisi
ne Kaiwone kaha foi.”

Meroaso Seng Allai (Matiusi 6:25-34)

22 Ainanaya Yesusi medu we
mano erariati fosa deyo, “Ampafe
yeikaririai we mea yeyo, dohonao
mearomikuayai we meminohi toa
wa fe, amani kariri fianai aino
metang fo, tuti wiro mearomikuayai
we mene taraiwai fanai kariri fiani
aino mesansungna wa.
23 Weo mene ansengwai mani
dedai sewa fiang tuti mene taraiwai
dedai sewa ansungno mesansungna
fo.
24 Menemitituai kariri romu
raweifosa. Wiro etanang fi kahai,
eteting fi kahai, tuti wiro ene munu
etainunung fiang naya fea kaha. To-
nanai ki wape Seng Allai meinenang
ene fiangfo wesa. Mea mani metadai
sewa romufosa.
25 Na mea kiai mandoni dino na ne
arohuayai we minohi toa fo, wemam-
biriu we yabi ne ansengfoia deuroi
kuteai aha ne?
26 Mebiriu weo menari fi katui
tonana ne kaha mani, we fiani
mearomikuayai weo fi siai fo nina?
27 Mewati kariri kununumifoi we
ne weainarifo. Ainari nani wiro
dohong fi kaha tuti sunungfi kaha,
wape Seng Allai niariri mahikai.
Wape yeisaharai we mea mau,
Mananu Salomoi kontaio ne ra bitoya
tonanai, wape ansung sensungna
fo kontaio wiro wea mehikai kariri
ainarifo nani kaha.
28 Ninoio weainaria denteng nani,
rahida nini sifu wape aha mani
ferami aha we nunumi. Tonanai
wape Allai miani mehikai paria.
Nana mani ambori Allai sensung
mea kontai ki, mano meroasoai
turura kaha ne mea!
29 Ampafe, wiro mearomikuayai
weo fi metang, tuti fi metunung wa
fanai.
30 Weo, fi tonanane, inontarai
mano etaroanso Sempaisi kaha fo
ansaino erurai esera wea ne. Wape
mea mani, mene Dai na rorafaisi
deitawanai ampa we fi tonana ne
metohong weai paria.
31 Wape mesera fafong we Allai
ne weMananufo, nana mani fi meto-
hong weai nanai ambori Allai do-
honai kontai ki.”

Ra na Waidani (Matiusi 6:19-21)

32 “Mano mefau kahai ni mea,
mematai fanai! Weo Seng Allai
mirarising weo dohongno moang we
mea na ne Mananu rorong fo, weo
meroasoa fefe.
33 Metawayang mene fi meminohi
tutira wa ambori metohong ne doiwa
we inontarai ene pari fi wasa. Nana
mani mene ra suanai na Waidani, ra
nani mani wiro mananapi eha man-
anai kaha, tuti wohere dani kaha.
34 Weo na doni mene rafoi wiatai
naya mani, na nanai kontai mene-
mirorongwai niayai nai.”

Mangfata mano denansiau pampang (Matiusi 24:43-44)

35 “Metanansiau pampang. Ne
tarai toyario mesansung tuti mene
padamarawa danggararu pampang.
36 Nana mani memainena toyari
mangfata mano emainena etamang
we ene mambaisengfoi, daraberahi
na muniara mandirau foi. Mam-
baisengfoi daraberahi ma dutanai
tuti bioi rahutufoi mani, mang-
fatafosa esahera efai rahutufoi wei.
37 Mangfata mano etanansiau eta-
mang wei fosa esobu mai ria mam-
baisengfoi. Tarai tofino, mambaisen-
gfoi ambori demi mangfatafosa emi-
nohi mae mantauni fiatasa aha.
38 Mangfata mano etanansiau eta-
mang fosa esobu mai weo mam-
baisengfoi sobusa etamang wei. Da
na diru rabuang ete, rerai aha ete,
wape emainenang pampang.

39 Mearomi finina, masino mano
ne munufoi deitawanai we diru
araha ureng beiru mani mananapi-
foi da ma we kiamanana ne fi minohi
tutira fo mani, todoni kontai wiro
da to boriai kaha mae deitawang
weduara rai, wiro sua mananapifoi
suai to ne munufoi rorongfo kaha.
40 Tonana mani mea kontai
memainenang metamang pampang,
we Kaisung Inontarai nei da tantuma
na rahida bo waitawana kaha foi ma
ki."

Mangfata mano mesi tuti mangfata mano mesi kaha (Matiusi 24:45-51)

41 Petrusi dutanai deyo, "Sengne
wau, firiwansoawa dotu we amea ete
we kaiwasa bitoya nei e?"
42 Sengfoi yoa deyo, "Mandoni
dino wemangfata mesi tuti sewai
ne? Mandoni dino wemangfatao
dohong kariri ne mambaisengfoi ne
kaiwofo na mai, na rahida yuaisi
wenunggamiai we mangfata mano
wei fosa, ambori dohong fiang wesa
na rahida neungfo ne?
43 Denteng paria we mangfatao
niari kariri ne mambaisengfoi ne
kaiwofo na mai, ambori rahida mam-
baisengfoi daraberahi ma mani,
sobu ne mangfatafoi we dohong
kariri kaiwo demi wea fo.
44 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, mambaisengfoi ambori yuaisi
wenungkamiai we ne fianggeng mi-
nohi tutira fo kai ki.
45 Wape tarahai mangfatafoi kerira
tuti enetituaitai na enerorongfoi
deyo, 'Nehu mambaisengfoi niaya
waroi paria wiro daraberahi ahera
ma kaha rai,' ainanaya bioi mangfata
mano siai fosa, mang tutu wiwing,
tuti dampi tuti dunung ria inontarai
emayeru fosa.
46 Mayeai mambaisengfoi daraber-
ahi na rahida tuti araha ureng bo
mananaioi foi, amani mangfatafoi
wiro deitawana kaha foi. Ampefe
mambaisengfoi ambori miuni amani
ferangkahutu mangfata kerira nani
tuti soari tono katai inontarai enari
kariri Allai ne Kaiwo kaha fosa
ewatai nai fo.
47 Mangfata mano deitawang
mambaisengfoi ne dawiafo wape
meinena kaha, tuti dohong kariri
mambaisengfoi ne dohong wea fo
kaha, ambori rubati fuba ki.
48 Wape mangfata mano sera waw-
era mambaisengfoi ne dawiafo, mae
fui aha mani dohong sarawai am-
pafe rubati, nana mani rubati fuba
kaha. Weo inontarai mandoni dino
ohonafo fuba wei mani, ka riati fo
fuba kontai. Tutu mandoni dino
ainawiafo fuba wei mani utang wea
fo fuba kontai."

Wiro mai kaha mae aiteta (Matiusi 10:34-36)

49 Yesusi medu kaiwo netawea fo
deyo, "Ira ma weo iso adiafo to nunei
meu we kesoi. Denteng mani adiafoi
denggararu ampa, wape bereri rai.
50 Isodua maraba fuba bitoya ki,
ne tarai toyari iwebaptisi na dadira
rorong, ampafe enehurorongnei
iweansarai fafong pariao finani kiai
ki.
51 Ampafe meteitarahio ira ma
nina ika mai to nunei e? Bireri, mai
kaha, mae aiteta.
52 Na ninai to fong mani, munu
rorong bei, ewering mani, ambori
etapa wawerasa amani mantoru we
mandu, ete mandu we mantoru.
53 Eweboyari aha kaha. Tamang
ambori dapa ne kaisungfoi, tutu
kaisungfoi dapa tamanai ki. Inang
ambori dapa ne kamitungfoi, tuti
kamitungfoi dapa inanai ki. Niongno
ambori dapa urawingfoi, tutu uraw-
ingfoi dapa niong wiwini ki."

Aroanso fiainawiai na maring bonini

54 Yesusi dei kontai we kaiwasa
bitoya foi deyo, "Mewatio kafafe doa
na do fui fo, amani meteyo, 'Ambori
wemetang ki!' I wemetang karirai.
55 Menumiruainso wanang siayai
na do wanansai foi, amani meteyo,
'Ambori maninggapoi ki.' I maning-
gapoi karirai.
56 Inontarai menari fayafayara di
mea! Metafu kariri wanang, metang,

maring, mewatioa na rorafaisi tuti nunei. Tonana mae, todonie, fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewaitawang metaroangna kaha?”

Metarabera mea weru karira metohoni fo ambori mesobu aiboi kaha

57 “Todonie metohong kariri ne mai ne kaha?
58 Inontarai manei dinggai wau mani, wiro musobu mangkutu kaiwo nanisa kaharai mae na rang rabuang kontaio rurai we weboyari riati aha. Bereri mani, tarahai yabi wau to mangkutu kaiwo fosa rai. Tuti tarahai esoa wau to afai mamuna fosa tuti ea mani esoa wau to aitamu rorong fo.
59 Tuti aromuaifa: na aitamu rorong fo watai paria bai nemu fiwaifoi paria kiai fino ro to borieife.”*

13

Metarabera mea weru mene sasariwai kaha mani, mesobu karirafo

1 Na nanaifa inontarai manea era we Yesusi meai. Etaiririai we Yesusi karirio inontarai Galilea maneiruo, eha fiahung ne rika* we etohonai we Allaifo kariri ene koang, na Sempaisi ne Munufoi. Manamo Pilatusi demi ne rai mamuna fosa, emunsa.
2 Yesusi tefu aiririafoi, medu wesa aha deyo, “Menemitituai todoni weo fi inontarai Galilea fosa esobuai nanai? Mewaitarahio inontarai Galilea emarareha nansa, emarareha tonanane deinawiai we ene sasari fiabai sewa inontarai Galilea fuba wei foini fe?
3 Bireri kontai! Wape mearomioaifa, weo metaraberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kariri ea tonanai ki.
4 Tofidoni kontai we inontarai suraya indeatoruo emarareha na Siloami, na rahida bo menarafoi sautawansa fo? Mewaitarahio nana mani deinawiai kontai weo, ewesasari sewa inontarai siai enayai na Yerusalemi fosa re?
5 Bereri kontai! Yeoai nari aha mau we metauberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kontai kariri ea ki.”

Fiyiwansoai we ai urungno webong kaha

6 Mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoai nini kontai, deyo, “Inontarai manei ne ai urung rowei sifu na ne romifoi. Rahida bei da wa sera we aibongfoi. Manamo boyari kontaio wiro sobui kaha.
7 Ampafe medu we mano deitawang ne romi foi deyo, ‘Boti defuina botorua fininai, ira ma isera we urung bong na ai urungfoi, manamo boyari kontai wiro isobui kaha. Ampafe robang aifoi weruaia. I kia fiang mahikai weru kahofa wausinia kiai funomaia.’
8 Mano deitawang romifoi yoa wei deyo, ‘Daie, tawini doa defuina bonini ahang wo. Yau ambori itara wari kahofa doa naia fo tutu yohong fi indoaing kahofa feai aha.
9 Tarahio defuina da aha ma wani webong. Mae bireri aha mani, yo, robani ki.’ ”

Yesusi waraira fimaninang weru wiwing amaina tikapa na rahida Sabati

10 Na rahida Sabati bei Yesusi deunau na munu agama Yahudi bei.
11 Na nanaifa wiwing meninang amaina tikapa manei minohi na munu agama foi. Wiwingfoi meninangno defuina suraiya indeatoru kawurua, weo fikahai dohong ririwani, ampafe wiro da tirai ahang kaha.
12 Na rabuang bo Yesusi deti wiwingfoi fo, medu wei deyo, “Wiwingne waune, rahida nini kontaio fimaninangwai da weru wau.”

* **12:59** Ne maksuti toninai: Rahidao Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera wo. * **13:1** Amani, rika weo wekorbani.

13 Ainanaya Yesusi yuai warangfoa
wasau wiwingfoi, na kutu nanai kon-
taio wiwingfoi dentengna, doa tirai,
mayeai fiai Seng Allai.
14 Mano wenungkamiei we munu
agama foi kesou paria, weo Yesusi
waraira maninangfoi weru wiwing-
foi na rahida Sabati fefe. Ampafe
medu we wiwingfoi tutu kaiwasa na
munu agama rorongfoi deyo, "Na
Kaiwo Musai soi fo deyo rahida wo-
nang Allai dohonai we tanari fi nayai,
mae rahida itu, Sabati mani, tafoai
fitanarifo, tafiai te Sengnei. Am-
pafe mera na rahida wonang nanaifa
ma weo waraira mene maninang-
wai nayai, wiro na rahida Sabati nei
fanai."
15 Sengnei yoa deyo, "Mano mewe-
nungkamiei na munu agama ne mea,
mantaunau fi Musai soi fo mea,
inontarai meweFarisi tutu mano
mewewafoniai na inontarai Yahudi
ne mea, mea kiai mepararasa we-
beyari. Weo metaunau we kaiwasa
bitoya wiro enari fi na rahida Sabati
nei fanai. Wape mea metohong
kariri mene kaiwofo kaha. Mae
na rahida Sabati fo, meha mene
fiahungnesa weru wore rorong etoa
naya fo, metohonsa etunung mereha
tutu etampi.
16 Wape na rahida bonini wiwing
manei weriria na Abrahami ma,
Saminseni dohoni meninang waroi
kawuru mauwa, ete ne tarai toyari
tebuhiri, defuina suraya indeatoru
fininai. Tofino i wiro iforehu
Saminseni ne amitabuhiri nani weru
wiwingnei na rahida Sabati nei fanai
e?"
17 Yesusi ne kaiwo medura fo
dohong ne aitetafosa emamaya
paria, wape inontarai fiau wei foi kiai
eparaise we ewati Yesusi fitantuma
niari fo.

Fiyiwanso Allai ne Mananufo kariri sawi bong
(Matiusi 13:31-32; Markusi 4:30-32)

18 Yesusi dutang bera kaiwasa
bitoya foi aha deyo, "Allai ne Mananu
rorong fo mani ne tarai todoni? Na
fifiani ambori iriwansoi ne?
19 Ne tarai toyari fiyiwansoai nini:
Sawi bong bei, manei kiariao sanami
na ne romifoi. Sawi kamieinei mani
ketui pari sewa raung ete fitanta-
nangno tatanami na romi rorong nei
kiai. Wape sifua fiebai weai, fiabai
demoya we romu enari aisangging
na arirawangfo."

Fiyiwanso Allai ne Mananufo kariri ragi
(Matiusi 13:33)

20 Yesusi dutang berahai nariai
aha, "Allai ne Mananu rorong fo
mani, na fifiani kontai iriwansoi ne?
21 Ne tarai toyari fi dohong tepung
dautai, amani ragi. Wiwing manei
sariri aweu fiahi tamu tepung bitoya,
wedaya tepungfoi dautai paria ketu
loyang wiatai nai foi dereungfo."

Rahutu dedira

22 Na rang rorong Yesusi da to
Yerusalemi fo, da maino bendari tutu
munuefo mae deunau nayai kontai.
23 Mayeai inontarai manei dutang
berahi deyo, "Tofino rabuang bo Sen-
gnei wemananu nani fai mani, inon-
tarai manea efau esobu mai ete bireri
e?"
24 Yesusi yoa deyo, "Mesera we
mesuai to Allai ne Mananu rorong fo
mani, merurai we mesuai na rahutu
dadira fo. Weo mearomuoaifa, in-
ontarai bitoya erurai we esuai na
rahutu nani manamo esobua kaha.
25 Na rahida bo mano ne munu
foi doaria kife rahutufoi, metoa
na boriefo meboi rahutufoi mae
meteyo, 'Daie, fai rahutunei we amea
ambori amera to rorong!' Manamo
yoa we mea ma deyo, 'Yeroanso mea
kaha. Mea mera na doni ma?'
26 Ambo meroa wei aha meteyo,
'Daie, boroanso amea kawuru ampa!
Weo tatampi, tatunung mereha
ruhiai kawuru ampa mae, kontaio
bounau kawuru na fino amene
munuefe ampa.'
27 Manamo mano ne munu foi
medu aha deyo, 'Yeroanso mea kaha.

Mea mera na doni ma? Mera kahai weru ninaifa, inontarai menari sasarine mea.'
28 Na rahida bonani mewatio Abrahami, Isaki, Yakupi, kontai nabifosa kiai eminohi efaraise na fino Allai ne Mananu rorong foi. Wape mea ambori mesodai ne karirafo tuti mesaia metamirai paria, weo Allai data mea to boriei fefe.
29 Kaiwasa bitoya ambori era na katai doni kontai na rea diru foi, na rea aha foi, na do wanamba foi tuti na do wanansai foi, efanduhisa we etohong muniara na Allai ne weMananufo ki.
30 Anture, inontarai maneiruo na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, tuti maneiruo na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefoniai ki.†"

Yesusi enerorong fituayai weo inontarai Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha
(Matiusi 23:37-39)

31 Na rahida bonani kontai Farisi maneiru teai era we Yesusi ma emadu wei eteyo, "Nayai na nina fanai! Ro ahera to katai bei siai, weo Mambaiseng Herodesi deyo ming wau fefe."
32 Yesusi yoa deyo, "Mera wa meteikaririai we inontarai kerira nani, yeitawang fikerira de niari we yau fo, mae rahida beiru da aha ma wanai yata fikahai kontai inari inontarai emaninang ebeng, akawuru wori, fifiani aino ira weai we inari ne mani, inaria kai ki.
33 Tonanai ki wape, rahida bonini kontai rahida beiru da aha ma wanai, nehu rang rorong iraoai to Yerusalemi ne iraoaia mai. Weo na Yerusalemi fafong nanai emung nabifosa nayai. Ampafe yauo emung yau nai konta rai.
34 Yerusaleme! Yerusalemi wo! Nabifosa kiai memunsa! Inontarai Sempaisi demisa era we mea ma fosa, meru kamieio sara emarareha. Webeiru teai mauwa yohong weai paria we ikaruhi mea kiai we yewawu mea, toyari manggohei inangfoi we tebung wedua ne arikangfosa na warapemafo suru, manamo memaya kaha tuti meteiaya yau.
35 Mewati! Mene Munu Seng nei mani, Allai wiro weriria mea nai ahang kaha. Tuti yeisaharai we mea mau, na kutu ninai wiro mewati yau ahang kaha pariao memadu meteyo, 'Moanafeai we mano ro na Sengnei wonongne wau.' "

14

Yesusi niari inontarai manei denteng na rahida Sabati

1 Na rahida Sabati bei Yesusi da wa dampi ria Farisifo manei na ne munufoi, inontarai ne wafonia dine kontai na inontarai eweFarisi fosa. Na nanai inontaraifosa euremi nayai nai na mai kariri fifiani aino Yesusi niari fo.
2 Mayeai inontarai bebara manei, fimaninangfoi dohong warang aweng wemereha na rorongfui, da we Yesusi ma.
3 Ainanaya Yesusi dutang berahai we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tutu Farisi eminohi nana fosa, deyo, "Na Kaiwo Musai soi we tata fo mani tofino? Na rahida Sabatinei mani, tanari inontarai emaninang we ebeng nai, ete nana fanai e?"
4 Mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tutu Farisifosa emadu fiea kaha mae enemboru terai. Mayeai Yesusi sahu inontarai meninang foi ma, yuai warangfoa wasau inontarai meninang foia, waraira maninangfoi weruria, mayeai demi da wa.
5 Mayeai Yesusi medu we Farisifosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa aha deyo, "Tofino we mea, manei na mea ne sapi manei saukaha kamirei wemereha bei, toyari sumuri, na rahida Sabati foi. Mano ne fiahung sawa foi minohi suati ete sikaherawa yuaisi na kutu

† **13:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

iari nanai konta ne? Tawaitawanai
weo yuaisi rai."
6 Manamo wiro manei yoa we
Yesusi kariri fi medura fo aha kaha.
7 Na nanai Yesusi deti inontarai no-
tisa manea na munufoi mani, etiri
katai mahikai sewa fo we eminohi
nayai. Ampafe doni deiriri fiyiwan-
soai ninai wesa, deyo,
8 "Manei wenoti mea we muniara
mandirau bei mani, dohonao mera
wa mani metiri fatao mahikai sewa
watai na fongfo weo meminohi naya
fe. Weo tarahio mano ne muniara foi
wenoti inontarai wewonong manei
kontai to muniarafoi fe.
9 Nana mani ambori mano ne mu-
niarao wenoti muru ruhiai nani, da
we wau mau deyo, 'Waune, katai nini
imainenami we mano iwenoti mam-
bani.' Nana mani ambori mumaya
paria boabari wau ro ahao munohi
nano katai fui pari foi.
10 Ampafe manei wenoti mea
mani, metiri katai fui pari fo we
meminohi nayai, ambori mano ne
muniara foi da ma deti mea mani
medu we mea deyo, 'Maniwowire, ro
ma munohi na kataio mehikai nini.'
Ampafe kaiwasa esomi we mea na
bitoyafoi euremireafo.
11 Weo mandoni dino yuai ne tarai
dedai mani ambori tewawa ki, wape
mandoni dino niariri ao tewawa
mani ambori dedai ki."
12 Mayeai Yesusi medu we Farisi
mano ne munu foi deyo, "Boyo nari
muniara bei wenoti inontarai we
metampi, na rahida ete diru ete, wiro
wenoti nemu maniwowiri ete aru-
rarai, ete mano meminohi ruhiaio
ene fianggeng bitoya fosa fe. Weo
nana mani ambori ea ewenoti wau
kontai tonanai ki, ne tonanane bai
wawerahai na finari nanaya.
13 Ampafe boyo nari muniara bei
mani, wenoti inontaraio ene pari fi,
inontaraio ene taraifo mesi kahai,
inontaraio eawemi fananahang tutu
inontaraio euremifafa.
14 Nana mani wobu moang rai, weo
inontarai nanisa wiro ebai nemu
mahikai bohonai nana kaha. Mae
nemu mahikai nanai ambori Allai bi-
aitai ki, na rahida bo inontarai emai
fosa esuwi na marareha rorong foi
fo."

Fiyiwansoai we muniara fuba (Matiusi 22:1-10)

15 Inontarai manei dampi ruhiai
kontai ria Yesusi na nana foi, tarao
kaiwoariri Yesusi medura fo, ampafe
medu deyo, "Inontarai mano ambori
etampi ruhiai ria Seng Allaifoi na ne
Mananu rorong fo, esobu mai paria!"
16 Manamo Yesusi medu we inon-
taraifoia deyo, "Na rahida bei, inon-
tarai manei niari muniara fiabai bei,
tutu wenoti inontarai bitoya paria
we ne muniarafoi.
17 Rahida bo muniarafoi ne diru ne-
ungfo mai we nariri fo, inontaraifoi
demi ne mano fiatari foi, da we mano
wenotisara fosa, medu wesa deyo,
'Mera ma, we fianggengfe maine-
nang ampa.'
18 Manamo mano wenotisa fosa
kiai, na manei to manei eteiaio mang-
fatafoi. Mano reantenang foi medu
we mangfatafoia deyo, 'Yau arahio
iwori nehu kahofafeai tutu ira we ye
iwatioa fininai. Kosou yau fanai.'
19 Mano sua ahang foi medu deyo,
'Arahio iwori sapi ewesura ma fin-
inai we efata yau na nehu romifoi,
tutu ira we yeo inari karirisa fininai.
Ampafe kosou yau fanai.'
20 Manei aha mani deyo, 'Yau
arahio irirau ninai ampafe wiro ira
mau kaha rai.'
21 Mangfatafoi daraberahi aha
deikaririai we mano ne muniarafoi,
kariri fifiani aino mano wenotisa
fosa emadura fo. Ampafe mano ne
muniara wenotisa foi kesou paria,
medu we mangfatafoi deyo, 'Ro
kahairai to rang dereung, to katai
ruhi na bendari fo. Ka inontarai ene
pari fi, inontarai ene tarai mei kaha,
inontarai euremifafa, tutu inontarai
eawemi fananahang.'
22 Mangfatafoi da wa dohong
karirіaia daraberahi aha ma deyo,
'Daie, nemu kaiwofe yohong karirіai
kawuru ampa, manamo katai bitoya
wiatai arora nendai.'

23 Mano ne muniarafoi medu aha
deyo, ‘Ro nariai aha to rang baba, tu-
tuo rang ai rorong, na bendari dere-
ung boriai fo, boa biaing inontarai-
wasa era ma ambori nehu mununei
sefang na kaiwasa.
24 Aromuoaifa weo inontarai fuba
iwenoti kawurua foi mansiri kon-
tai wiro dang nehu fiangno muniara
finini kaha.’ ”

Manei de daria Yesusi mani, enetituai sauwarai na mai akawuru

25 Ainanaya Yesusi dao ne rang
rorong daoa fo aha, tuti inontarai
bitoya paria era ruhia riati. Yesusi
daraberahi medu we ea deyo,
26 “Manei de daria yau, wape
enewawu inanai, tamanai, ne wi-
wing, ne arikang, ne tahatui, ne
tafuaisa, kontai ne tarai bo neng foi
terai sewa yau mani, wiro daria yau
kaha.
27 Inontaraio mandoni dino mi-
aya we sodua ne aitabafoi tuti daria
yau kaha, amani wiro meinenang
we eteiberahi, enari kanggani, tutu
emuni toyari yau kaha mani, wiro
daria yau kaha.
28 Ne tarai kariri finina. Inontarai
manei na mea de biaung munu bei,
wiro beyari nana mani niariri kaha,
mae minohi deto kariri ne doi we
niari munufoi nai foi akawuru wo.
Tarahai ne doifo mai we niari ne
munufoia kiai ete bireri e.
29 Weo enefunomi niari amangfoi
kawurua, wape ne doifo kaia, am-
pafe niari paria kiai kaha. Nana
mani ambori inontarai fuba ewati fi
niariri foia ambori emarari ki.
30 Eteyo, ‘Tofino, inontarai nini bi-
aung munu amangnei ao wia funo-
mai tonanaia, wape wiro wedaya we
niariria kiai kaha.’
31 Ete, ne tarai kariri finina kon-
tai. Mananu manei ne rai mamuna
ewepiaura wering wesura (10.000),
de era we emamuna we mananu siai
manei. Wape mananu siai nani ne
rai mamuna efau weberu sewa aha.
Mananufoi wiro enefunomi kahai,
minohi mae enetituai sauwarai we
ne rai mamuna fosa, ewemambiriu
weo emamuna we ene aiteta efau
sewa fosa ete bireri e?
32 Mae deitawanaifa weo ewe-
mambiriu kaha mani, ne aitetafosa
enai waroi mae demi manea kawu-
rua etutang berahai we mananu
siai nani. Etutanai we fifianai
aino enetituaitaifa medurai we fio
ambori mananu ne rai mamuna efau
kaha foi dohong kaririai, ambori
uenemirorong boyari.”
33 Ampafe Yesusi deyo, “Tonanai
kontai we mea. Manei de daria yau
mani enetituai sauwarai akawuru
wo. Manei wiro sawing pari fi niari
fo kai, kontai aroporoha kaha mani,
wiro daria yau kaha.”

Aio meuwai ahang kaha

34 “Ainei mani mehikai we in-
dawang fi nai, wape meuwai ahang
kaha mani, ohoni todoni wori
meuwai aha ki?
35 Denteng ahang kahaia finana
weo nari fifiani nai kontai aha. Am-
pafe kabi teri reto. Mewemetarami
mani metarami saua kaiwo fino
imadurai nina!”

15

Domba niai
(Matiusi 18:12-14)

1 Na rahida bei, inontarai efanduhi
pajaki we Mananu Kaisarifoi manea,
tutu inontaraio siai bitoya kontai, era
ma etaramididau Yesusi. Inontarai
nansa, Yahudifosa esahusa we inon-
tarai ene sasari fiabai disa.
2 Ampafe inontarai eweFarisi tutu
mantaunau Kaiwo Musai soi fosa
ewatisa nana fo emadu wawerasa
paria. Eteyo, “Is! Inontarai nini mi-
nohi ria inontaraio ebeng kahai tutu
dampi ruhiai ria sa.”
3 Yesusi tarao emadu tonana ne
ampafe deiriri fiyiwansoai nini.
4 “Tofino na mea, manei ne domba
ewepiaring, manamo manei da
sarawai ampafe niai, nana mani
dohong todoni rai? I wiro niayai
deitawang ne domba ewemansiri
konta reti piaring fosa ahang kaha,
mae todoni kontaio sawing ne efau-
fosa enayai na katai minano foi mae
da sera we mansiario niai foi paria
sobui.

5 Kontai sera wa sobui aha mani
piraise paria, ampafe yuaisia wia sau
warabiawafoi, kiari daraberahi aha.
6 Mayeai sahu ruhi ne maniwowiri-
fosa tutu mano ene munu wariruhia
fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma ta-
faraise weo nehu dombafi niai ampa,
manamo isobui kawuru aha ma ne.’
7 Na Waidani kontaio tonana, inon-
tarai sasari manei daraberahi weru
ne sasari rorong foi mani, Seng Al-
lai piraise fuba paria, piraise sewao
ewemansiri konta reti piaring mano
eteyo ene pari sasari fosa.”

Yesusi yiwanso doio niai

8 “Ete, toyario fiyiwansoai nini kon-
tai. Wiwing manei ne doi peraki*
sura. Doi peraki sura nana mani we
ne gajio rahida sura finanai. Mayeai
bei niai. Fifiani aino niari fo? I
ambori kiai padamarang bei sam-
bewa munufoi, tutu fintang aikahia
munufoi, sera wei paria sobui aha.
9 Na rahida bo sobu doifoi nani,
sahu ruhio ne maniwowirifosa kon-
tai mano ene munu wariruhia fosa,
medu wesa deyo, ‘Mera ma tafaraise
weo nehu doi niai fi isobui aha ma
ne.’
10 Tonanai kontai inontarai seipaya
manei daraberahi weru ne sasari foi
mani, Allai ne wewai rabuang faisi
efaraise fuba pari beyari.”

Arikang niai

11 Yesusi medu aha deyo, “Wawa
manei, amani ne kaisung mandu.
12 Mano fui foi medu we tamanai
deyo, ‘Daie, nemu rao munohi tuti-
rai fa, awao mureha mani auratorai
mai we auru wa, rahida nini kon-
taio botoraifa bohong nehuwa ma.’
Ainanaya tamang deto rao minohi
tutira fo weberu maino ne kaisungfo
suru.
13 We rahida beiru teai aha mani,
arikang mano fui foi dewayangno
nengfo we doia, mayeai dong to nu
waroi. Na wanai sifai ne doifoi we
dampi, dunung, piraise, niari fi mai
kahai kontai.
14 Pariao rahida bo ne doifo kai foi,
tete kahari fiebai pari beyari ming na
kataifoi tentenang. I fo mayeai so-
dai ne dadirafo, dampi na mai kahai,
sensung ansung mai aha kahai.
15 Ainanaya, da wa niari fi we in-
ontarai na munuefo manei, amani
wenani demi da wa, deitawang ne
fiai rabuang foi na katai fiai etoa nai
foi.
16 I wewisi paria ampafe deyo dang
fiai ene fietang fo wea, weo wewisia
tonanai wape wiro manei aroi do-
hong fiea dang kaha fefe.
17 Mayeai arahio urengfo tabau,
we deroanso fifiani aino niaria fo,
ampafe medu deyo, ‘Inontarai bitoya
erufi we dai fosa esobu fianang
bitoya, wape yau na ninai adareti
iwawisi ao imereha.
18 Rahida bonini kontaio yarabera
yau ira we dai aha. Na dai arongreafo
imadu wei yeyo, “Daie, yohong sasari
fiebai we Seng Allai tutu wau kawu-
rua.
19 Ampafe wiro imai we wahu yau
we nemu arikang ahang kaha. Yau
ira ma weo nehu tarai toyario nemu
inontaraio erufi we wau wasa.” ’
20 Ainanaya daraberahi da we
tamanai aha. Tamang doa na itone
munufoi, na waroi detiaoi kawurua.
Tamang aroi paria deti kahutu
urehuru mae mito wei, awa sobui
mayeai fiauni tutu ninahi.
21 Arikangfoi medu we tamanai
deyo, ‘Daie, yohong sasari fiebai
kawuru we Seng Allai tutu wau
ampa. Ampafe wiro imai we wahu
yau we nemu arikang ahang kaha.’
22 Manamo tamang medu kutu
ne kaiwofo, sahu inontarai erufi
wei fosa deyo, ‘Mesahera meha
ansung mahikai sewa feai ma
mesansuni nayai, araha mehikai bei
we metatari na warakehanei, tutu
sapatu mahikai feai we metatarai na
awengne.
23 Menari kariri ne nanai amani,
meha sapi ne arikangno biriayai
manei, ama memuni. Rahida bonini

* **15:8** Doi peraki ninai wowong fino drakma, ne harga mai kariri inontarai yufi we rahida bei ne fiembaitafo.

kontaio tatohong muniara fuba,
tatampi tafaraise.
24 Weo nehu arikangnei mireha
ampa, manamo suwi nari aha ma ni-
nai, i niai ampa manamo isobui nari
aha.' Mayeai ea etohong muniarafoi.
25 Wape arikang mano fuba foi
mani niai nano romi. Mayeai ramin-
dena ampafe daraberahi to munufo
aha, da pariao kefang munufoi,
tara to munufoia mani, tarapao
musiki dotu fo tutu kaiwasa mikai foi
eraomifuifoi.
26 Ainanaya sahu tamang ne
mangfatafosa manei ma dutang
berahi deyo, 'Fifiani dino menariri
na munufoi wana?'
27 Mangfatafoi medu wei deyo,
'Nemu tahatuifi daraberahi aha ma
ne. Ampafe tamamuo anta demi
amea amemung sapi antung biriayai
manei, we tatohong muniara fuba,
weo sobu antungfoi daraberahi na
mai aha ma fefe.'
28 Arikang mano fuba foi tarao
kaiwofo nana ne kesou paria, am-
pafe miaya we suai munufoi kaha.
Mayeai tamang taraoi we doa na bo-
riaifo, ampafe dari ariei weworiri
ambori da to rorong.
29 Manamo kesou medu we
tamanai deyo, 'Bo! Rahida ne-
ungne iminohi ria wau na defuina
to defuina, irufi ao imereha we
wau, modu kaiwofea mani yohong
karirіai. Manamo fifiani aino bo-
honai we yau ne? Kambingne arora
ki, wape wiro bohong sobu manei we
inari muniara ria nehu maniwowiri
sa kaha.
30 Antumu mesi kahai nani de-
wayang fi munohi tutura wa we doi,
kia doi nani dong to katai doboriai
fo niai nayai, na wanai mei doifo
na wiwing diru paria kai, mayeai
daraberahi ma, wape wau mungno
sapi antung fiebai biriayai weo bo-
hong muniara fuba wei!'
31 Manamo tamang medu wei
aha deyo, 'Kaisungne waune, wau
munohi pampang ria yau na ninai.
Fifiani aino nehu ne nemu fi fine
kontai.
32 Wape nina mani nemu tahatu-
inei toyari mireha ampa, manamo
suwi nariai aha ma ne. I niai ampa,
manamo tasobui nari aha ma ninai,
ampafe todoni kontaio tatohong mu-
niara taparaise.' "

16

*Fiyiwansoai kariri mangfatao se-
wai*

1 Yesusi medu we ne inontarai er-
ariati fosa deyo, "Inontarai ne ra
bitoya manei, ne mangfata manei,
yuaisi we deitawang ne rafoi, yurai
tuturi sera weo ne faufo kontai aha.
Manamo na rahida bei inontarai ne
ra bitoya foi sobu kaiwoariri weo
mangfatafoi sifai ne rafoi.
2 Ampafe sahu ne mangfatafoi
ma, mayeai dutang berahi deyo,
'Tarahuoai weo wiro nari sua nehu
ranei na mai kaha, mae wufai
funomi. Rahida nini kontaio bohonai
we yau fi woi kariri nehu ranei we
bohoni toa ne, kontaio fotourai weru
boitawang nehu ranei.'
3 Ampafe mangfata deitawang ne
rafoi enetituaitai, 'Fiani aino inari na
kutu ninaifa ne? Weo mano ifatai
foi deiai yau weru fi yoasoaio yau
we inari ne fefe. Inari romi nehu
mambiriufea kaha, ira yedo weo fi na
rang dereung imamaya.'
4 Mayeai enetituai obu mano eha
fi riati fosa manamo wiro ebaita ka-
harai. Ampafe medu deyo, 'O! Ene-
hutituai rang bei, ambori ifotourai
weru fi inari ne mani, nehu mani-
wowiri bitoya, kontaio emirising we
iminohi ria ea, na ene munufo.'
5 Ampafe mangfatafoi sahu mano
ehao inontarai ne ra bitoya foi ne
rafo, manamo ebaita kaharai fosa.
Sahusa wemansiawarai ma dutang
berasa. Medu we mano reantenang
foi deyo, 'Nemu fi baita kaharai beiru
we mano ifatai foi?'
6 Inontaraifoi yoa deyo, 'Maning
ora babeu piaring (100).' Mang-
fatafoi dohongno surati fi baita kaha
foini we inontaraifoi aha, medu wei,
deyo, 'Munohi na nanaifa, wukahera
woi riwangno fiwoi we maning ora

babeu piaring na surati nani faini wa, weo babeu piarua sura (50).'
7 Mayeai medu we inontarai mano sua aha foi deyo, 'Wau nemu fi baita kaharai beiru?' Inontaraifoi yoa wei deyo, 'Patibu karung piaura wering (1.000).' Mangfatafoi dohongno surati fi baita kaha foini we inontaraifoi aha, medu wei, deyo, 'Nemu surati kariri fi baita kaha wai dinini. Woi riwangno fiwoi we patibu karungno piaura wering na surati nani, riwani we karung piaura wera (800).'
8 Mano ne ra bitoya foi tarao kariri finiarifo, ampafe fiai ne mangfatafoi weo ne enetituaitafo, weo i sewai paria, we sera we rang weo ne maifo, na rahida bo fioairai weru fi yu fong fo. Weo inontarai eroaso Allai kaha nesa, esera we ra na nunei mani esawai paria, sewao inontarai eroasoa fosa, na esera weo rao Sempaisine."
9 Mayeai Yesusi medu aha deyo, "Metarami ma! Fianggengno Sengnei dohoni we mea na nu finini, menari suari na mai we mefata inontarai siai nai, karirio Seng Allai dawiafo. Ambori rahida bo mansuwi-suwi foi mani, fianggeng nunei kiai niai, wape mea mesobu mai na Waidani.
10 Inontarai manei niari fi katui fo na mai mani, ambori yuaisi we niari fi fuba fo ki. Wape inontaraio niari fi katui fo na mai kaha mani, wiro yuaisi we niari fi fuba fo kahai kontai.
11 Ampafe na ra nunei wiro inontarai eroaso mea weo menari suari na mai kaha mani, mantei dino de yoaso rao tarai na Sengnei we mea ne?
12 Kontaio manei siai ne fieaifa, yoasoaio mea we menari sua neng, manamo wiro menari suarai na mai kaha, nana mani Allai wiro dohong fieai we menari suarai ahang kaha.
13 Wiro inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang we mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wiro mewewoming we Seng Allai tuti mewewomong we doi ruhia kaha."

Kaiwoariri Yesusi medurai

14 Farisifosa etaramio fifiani aino Yesusi yiwansoaia fo. Manamo emarari Yesusi ne kaiwofo, weo inontarai euremi fiebai we doi disa fefe.
15 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, "Mea mani inontarai merurai paria, ambori kaiwasafoi ewati fi menari wa tutu enemitituai weai, eteyo mea mani inontaraio metohong karirio Sengnei ne Kaiwo na mai di mea. Wape Allai deitawang menemirorongwai. Weo fifiani aino inontarai nuneisa esahuai we fi dedai tutu esomi weai fa, Allai eneoa kaha tutu sahuai we fi mai kaha.
16 Hukumi Musai soi fo tutu kaiwo nabifosa emadura fo mani, wemambiriu pampang paria sobu rabuang bo Yohanesi deunau fo. Mae na nanai to fong ma mani, Kaiwo Mahikai kariri todoni Allai weMananu na demi Mananu Mampariri nei ma fo aino aiririai pampang ne. Kontai kaiwasa bitoya erurai we Sengnei yuaisa we ambori eminohi na Sempaisi ne Mananu rorong fo ki.
17 Wape Seng Allai ne Kaiwo Musai soi fo tutu nabifo emadura fo wemambiriu wefitawafa, wiro hurupi kutu bei kontai oiayari kaha.
18 Ampafe mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo. Tuti mandoni dino dau wiwing anta ne mangfoi dirari nani aha mani i kontai niari sasario dena ria wiwing siai fo."

Inontarai ne ra fiebai tutu Lazarusi inontarai ne pari fi

19 "Inontarai ne ra bitoya manei, sensuni na ansungno ne harga dedai paria, tutu rahida neungne dampi na mai kontai, wiro sobu dadirafea kaha.
20 Na rahutu borong da nai to ne munu rorong foi afuifo, inontarai

ne obu fiea kaha manei minohi fefiei derewawa, dedo we fiang nayai, wonong fino Lazarusi. Inontarai nani kahai bosi-bosi suang wari ne taraifoi sentenang, ampafe ne mambiriufeai ahang kaha.

21 Ifo, minohi na rahutu borongfo finanaia, we demang we tarahio inontarai ne ra bitoya foi dang ta fieai fa ete nukahaifea tarirawai aweu, etiri to borie ariei mani ambori yuru dang. Inontarai nani faini kontaio, fiawerafosa era erare kahai fuba suang na ne taraifoi nani.

22 Waroi kahai mae inontarai ne obu fiea kaha foi mireha, mayeai wewaifosa eha ne nuaninufoi to katai mei, awa minohi na fata dedai rurang Abrahami. Inontarai ne ra bitoya foi kontaio mayea mani mireha kontai aha, ne inontarai esarai enari suari na mai.

23 Wape na Soroha rorong fo sodai ne dadirafo paria. Na katai nani fioai ureng deti to yai awiai mani, detio Abrahami na katai waroi, kontai deti Lazarusi we minohi rurang Abrahami.

24 Inontarai ne ra bitoya foi sahu we Abrahami deyo, 'Dai Abrahame! Aromuo yau kite! Bomi Lazarusi yorang warakehawai na merehafeai, kia da ma ao wawasao rahukanangnei wo. Weo isodai ne dadira ne pari beyari na adia rorong nei fefe.'

25 Wape Abrahami yoa wei deyo, 'Nehu kaisungwa wau, aromuoaifa, weo raminde munohi barang na nuwausi mani wobu ne bengfo paria. Wape Lazarusi sobu ne karirafo paria. Ampafe na ninaifa mani, i piraise we sobu mai na katai nini, tutu wau wobu ne karirawa na nanai.

26 Kontaio katai nai nai wai tutu katai amenai nai nei, kenatateraio fiebai berorong paria, kiutu tata. Ambori wiro amea na ninai amera mau kahai, tutu mea na nanai wiro mera ma kahai.'

27 Inontarai ne ra fiebai foi medu we Abrahami aha deyo, 'Daie, tonana mani yutang wau na mai mau weo, bemi Lazarusi da to dai ne munufoinia.

28 Weo nehu tahatui ewering eminohi na dai ne munufi fo. Bomi Lazarusi dei kaririai wesa ambori ea kontaio wiro esobu katai kerira isobui nini konta fanai.'

29 Abrahami yoa wei deyo, 'Ea ene Kaiwo Musai soi fo tutu kaiwo nabifo esoi fo ampa. Ampafe etohong kariri te fifiani aino deinawiai tutu deunau kaririaia fo.'

30 Manamo inontarai ne ra fiebai foi yoa we Abrahami aha deyo, 'Dai Abrahame! Kaiwo nanai tera mani demoyara kaha, wape inontarai mireha manei suwi na marareha rorong foi, da wa medu wesa mani, ambori etaraberasa weru sasari rorong etohoni foi ki.'

31 Wape Abrahami medu aha deyo, 'Ea emaya we etarami Kaiwo Musai soi fo tutu nabifosa emadura fong kaha, tutu etohong kariria kaha mani, manei suwi na mararehafoi da wa medu wesa kontaio eroasoa kahai kontai ki.' "

17

Yesusi deunau kariri mano wedaya inontarai niari sasari sobu fiani

1 Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, "Na nunei mani fi bitoya wedaya inontarai we enari sasari. Wape inontarai manei wedayarao inontarai siai enari sasari nani fai mani, ambori sobu ne karirafo rai.

2 Inontarai mano wedaya inontarai siai enari sasari mani, ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanangrausi. Weo inontaraifoi ambori sobu aiboi maraba fuba sewari aha ria Seng Allai.

3 Ampafe metanansiau!

Mane nemu doroi manei dohong sasari mani, mesua wenani. Detua wawerahi we sasari dohonia nani mani, mefariri ne sasarifoi.

4 Manei dohong sarafieai fa we mea pampang, toyari na rahida bei we beitu, wape wenani da mauo mea deiai ne sasari dohoni we mea nani, deyo, 'Yetua we sasari yohonia fo', mea kontaio mefariri ne sasarifoni."

Yesusi deyo tarahai taroasoaine katui, mae wedaya tanari fifuba ki

5 Rasuli ewesuraya mandu fosa, emadu we Seng Yesusi, eteyo, “Sengne waune, bohong amea ameroasoaia mutu, ambori amea kontai amenari fi toyari wau nari wa.”
6 Sengnei yoa wesa deyo, “Sawi bongnei mani ketui paria, wape mene meroasoawa fuba kariri sawi bong nani mani, mea kontai ambori menari fitantuma ki, toyario meteia ai rowei tifating tutu newa, awarauo doa na rawanangrau, ai nani tifating karirial.”

Fio mano ewewoming enari

7 Yesusi medu we ne inontaraifosa aha, deyo, “Na mea manei ne woming manei. I da wa niai na romi ete deitawangno fiahung na kafa paria ramindena. Womingfoi daraberahi to munufo aha ma mani, mano ne womingfoi wiro medu wei deyo, ‘Fotou finariwa, munohi, bampi.’
8 Wape medu wei deyo, ‘Tata ansung mararebana feai, moinenang nehu fiyangwa tutu fata yau mae yampi paria kai wo. Ainanaya finariwa kai wori, bampi ki.’
9 Womingfoi niari kariri fifianai aino ne mano wewoming wei foi medura fo. Wape wiro fiai womingfoi kaha, weo inontarai yufi wei dine terai.
10 Tonanai kontai we mea. Metohong kariri fifianai aino Seng Allai medurai we meara wa mani, memadu meteyo, ‘Manta ametohong kariri fifianai aino Sengnei demi amea amenari fo.’ ”

Yesusi waraira ewesurao emaninang kusta

11 Na Yesusi ne rang rorong da to Yerusalemifo, Yesusi da wa sobu katai rabuang na nu Samaria tutu nu Galilea.
12 Da wa de suai munuefeai na nana fo mani, inontarai ewesura emaninang kusta fo, era we Yesusi ma. Etoari na waroi
13 esahu we Yesusi eteyo, “Dai Yesuse, aromuo amea to!”
14 Na kutu siario Yesusi detisa nana fo medu wesa deyo, “Mera wa meteinawi mene taraiwai we imamifosa, tutu metutansa ewati kariri mene taraiwai.”* Na rang rorong era we imamifosa foi, ea kiai ene fimaninangfoi niai werusa.
15 Inontarai mansiri na ewesura nanisa, deti bera ne taraifoi deitawanai we fimaninangfoi niai weruri ampafe dentengna. Ainanaya daraberahi we Yesusi aha, piraise fiai Seng Allai.
16 Na Yesusi arongreafo disang kapa awebuka, dohong mahikai wei. Inontarai nani fai mani, inontarai Samaria dine, wiro Yahudi kaha.
17 Mayeai Yesusi medu deyo, “Tofino! Yeitarahi anta inontarai ewesura inarisa ebeng mae? Ewemansiri konta reti sura fe saidoni ampa?
18 Todoni fino inontarai Yahudi kaha nini faini, andino daraberahi terai aha ma deparanding Seng Allai ninai?”
19 Ainanaya medu we inontaraifoi deyo, “Boabari wau, roa. Weo roaso yau ampafe bonteng ninai.”

Rabuang bo Allai da ma we wemananu
(Matiusi 24:23-28, 36-41)

20 Inontarai eweFarisi maneiru teai etutang bera Yesusi eteyo, “Kidoni wori Allai da ma we wemananu we tata ki?” Yesusi yoa wesa deyo, “Rabuang bo Allai da ma we wemananu mani, wiro waitawanai na fiainawiaio atioai na nunei ete na rorafaisi kaha.
21 Ampafe wiro inontarai ambori emadu eteyo, ‘Mera ma mewati andinini!’ ete ‘Andiwani!’ Weo Seng Allai wemananu rahang mea kawuru ampa.”
22 Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Ambori na rabuang bo da aha ma wani, merurai paria we mewati Kaisung Inontarai

* **17:14** Na Yahudifosa ene koang, imamifosa terai ansai eteisaharai we inontarai wedenteng ampa.

nei niai woru mea, na rahida boyari kontai ki, manamo mesobua kaha.
23 Ambori inontarai emadu we mea ki eteyo, ‘Mewatia niai na wanai,’ ete ‘Mewati ma niai na ninai!’ Wape dohonao meroasoaifa mera mesera wei fe.
24 Weo Kaisung Inontarai nei ne rahida arera fo mai we da aha ma mani, ne tarai toyario kaiwewao keiwewari na rorafaisi, sambewarai na rearei paria sobu rearei.
25 Wape reantenangfo mani, sodai ne karirafo bitoya paria, tutu inontarai na rabuang bonini eteiayari ki.
26 Rabuang bo Kaisung Inontarai nei da aha ma weo wemananu foi mani, ne tarai kariri na rabuang bo Noaki na fafong nanaia fo.
27 Amani rahida neungne inontarai etampi, etunung, erirau, paria sobu rahida bo Noaki suai to ne wa fiabai rorong fo, foa fubaterehai dautai sufoi nunei kontai inontaraifoi mirareha webuai kiai beyari.
28 Kontai kariri rabuang bo Loti fa. Inontarai etampi, etunung, etawayang ewori fi, enari romi, enari munu.
29 Wape rahida bo Loti da weru munue Sodomi fo mani, na kutu siari nanai kontaio adia tutu kamiei adia bia na rorafaisi meu, kaso bendarifoia wioru tutu inontaraifosa ehai beyari.
30 Ne tarai tonanai fa konta rai na rahida bo Kaisung Inontarai nei kiawariai aha ma fo.
31 Toyarine, kaiwasanei esobu karira tantuma rai. Ampafe na rahida bonani inontarai manei minohi na ne munu refongfo mani, dohonao da wafui we kia ne fianggengfo na munu rorongfo fe, wape mito weru katai nani. Manei niayai na romifoi, dohonao daraberahi we ne fianggengfo to ne munufoi fe, wape mito weru katai nani.
32 Mearomio fifianai aino Loti binengfoi sodairaia fo, [weo enerorong dohong we ne munu tutu ne kataifoi weo ne maifo nai naya finanai. Ampafe deti berahai we kataifoinia, ainanaya wekamiei doaria].
33 Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki.
34 Meroasoaifa! Na diru bonani, inontarai mandu uwa na fata bei mani, Sengnei yuai manei mae manei wiatai.
35 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bireri.
36 Mang mandu unai na romi, kia manei, manei bireri.”
37 Mano eraria Yesusi fosa eberahi aha eteyo, “Sengne waune, finanai dariai na doni rai?” Yesusi yoa wesa deyo, “Fi mireha piro fei wiatai na doni mani, atio korowei esifo etari katai nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiro yediwa yau kaha.]”

18

Yesusi deiriri fiyiwanso wiwina tutu wekiutu kaiwoariri ampafe ne inontaraifosa ewaitawanai ewenadi pampang

1 Mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoai nini we deunauo ne inontarai erariati fosa, ambori etutang Sempaisi we fiea mani enemitawanai, tarahi etutanai waroia manamo esobua kaharai, nana mani dohonao ewarami mururang ahera fe.
2 Yesusi deyo, “Na bendari bei, inontarai manei eruaisi we andino kiutu kaiwo ne. Inontarai nani fai mani wiro mitai Seng Allai kahai, tutu i mani wiro tarao inontarai siai kaha kontai.
3 Na nanai wiwina manei sodai kaiwoaririfeai. Ampafe wiwinafoi deikaririai we mano kiutu kaiwoariri foi, weo medu kariri neng, manamo wiro dohong kaririai ahera kaha. Ampafe wiwinafoi da weduari pampang, medu wei deyo, ‘Fata yau, modu we mano weaiteta we yau foi.’
4 We beiru teaia, manamo mano kiutu kaiwo foi miaya we dohong kariri fi wiwinafoi deyoa fong kaha. Wape mayeai enetituaitai deyo, ‘Yau

wiro imatai Sengnei kahai tutu wiro
tarahuo sobu manei ahang kahai.
5 Manamo wiwinanei da wedua
yau pampang we ne kaiwofo, ampafe
ne mahikai mani yohong kariri fifi-
anai aino deyoa foa. Bireri ki mae
ambori da tetawa yau pampang, do-
hong yaua isera wawera yohong toai
ki.' "
6 Ainanaya Sengnei deyo, "Mene-
mitituai we kaiwo mano kiutu kai-
woariri mesi kaha fi medura fo.
7 I wiro inontarai mesi kaha dine,
wape niari ne bengfo we wiwinafoi.
Nana mani Seng Allai ne mahikaifo
sewari aha. I ambori fiata ne inon-
tarai esodai ne dadirafo tutu etutani
pampang kameai ramindena weo fi
esodairai nana fo ki.
8 Meroasoaifa! Allai ambori sika-
hera fiata ne inontaraifosa weru ne
karirafo ki. Wape Kaisung Inon-
tarai nei daraberahi to nunei aha ma
mani, sobu inontarai eroasoa fea rai
ete bireri e?"

Fiyiwansoai kariri Farisi tutu mano fianduhi pajaki we mananu Kaisari foi

9 Yesusi deiriri fiyiwansoai nini
aha, deiriri fo mani reng we mano
esahu inontarai siai we emai kaha,
mae ene tarai bo eneng foi di mei
sewa fo.
10 Yesusi deyo, "Na rahida bei, inon-
tarai mandu ura taterai to Sempaisi
ne Munufoi we uwenadi nai. Inon-
tarai nani suru mani, Farisi manei
tutu inontarai fianduhi pajaki we
Mananu Kaisari foi manei.
11 Na Sempaisi ne Munufoi rorong
fo, Farisifoi doa futuayai siai na fong
pari fo, mae wenadi deyo, 'Seng Al-
lae yohong mahikaifeai we wau, weo
yau wiro nehu tarai kariri inontarai
siaio esera we ene ra bitoya fosa
kaha, etatofa biriu, ete emaninawa
fosa kaha. Yohong mahikai kontai
we nehu tarai kariri mano fianduhi
pajaki we Mananu Kaisari foi wani
kaha.
12 Yau weminggu bei mani,
iwepuasa weberu, tutu yohong fi
isobuai feai na fi inari wau, we wau.'
13 Wape mano fianduhi pajaki
we Mananu Kaisari foi mani, doari
waroi na munu warabuka refui fo,
waratawang arongfo tutu ureng
toung ambori medu we Seng Allai
deyo, 'Seng Allae aromuo yau inon-
tarai sasari karira nini yau.' "
14 Yesusi deyo, "Yeisaharai we mea
mau, inontarai nani suru uwenadi
kai mani, inontarai fianduhi pajaki
we Mananu Kaisari foi, andino Al-
lai detori we beng riati aha ne, wiro
Farisifoi kaha. Weo mandoni kontaio
yuai ne taraifoia weinontarai dedai
mani, Allai ambori niariria tewawa
ki, tuti mandoni dino niariria en-
erorong tewawa mani, ambori Allai
yuaisia dedai ki."

Yesusi mioang arikang

(Matiusi 19:13-15; Markusi 10:13-16)

15 Yesusi doa deunau kaiwasa
bitoya foi mae, inontarai manea
eha ene arikang marareha manea,
ehasa ma weo ete ambori Yesusi
yuai warang wasausa tutu mioansa.
Yesusi ne inontaraifosa ewati
arikangfosa nana fo, ehasou ene
wawafosa tuti esuasa.
16 Manamo Yesusi sahu arikang-
fosa ma, mayeai medu we ne in-
ontarai erariati fosa deyo, "Metaw-
ing arikangwasa era we yau ma, do-
honao meteiweduasa fe, weo inon-
tarai toyari arikangfesa nini saino es-
uai to Allai ne Mananu rorong fo ne.
17 Tarai, imadu we mea mau yeyo,
inontaraio wiro yoasoai tuti niari en-
erorongfoia tewawa kariri arikang
kaha mani, wiro suai to Seng Allai ne
Mananu rorong fo kaha ki."

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(Matiusi 19:16-30; Markusi 10:17-31)

18 Inontarai wenungkamiei we in-
ontarai Yahudi fosa manei, ne ra
bitoya, i dutang bera Yesusi, deyo,
"Mantaunau bontengne waune, fi-
anai aino inari we ambori isobu nu-
mainufo ne?"

19 Yesusi yoa deyo, “We fiani e
wahu yau we yenteng ninai? Wiro
manei denteng kahai, mae Allai
meiri kawuru.
20 Allai ne Hukumio dohonai
we tatohong kariria fo boitawanai
ampa, amani:
‘Wiro bena ria wiwing siai fanai,
mung inontarai fanai,
wiro komananapi fanai,
binggai inontarai na kaiwo wetarai
kaha fo fanai,
womi we nemu dai tuti nemu ai.’*”
21 Inontaraifoi yoa wei deyo,
“Kaiwoariri fuba nani yohong kariri
kawuru na iwebariboaifa ampa.”
22 Yesusi tarao inontarai ne ra
bitoya foi medu tonana ne, ampafe
medu wei aha deyo, “Sea fi beyari
bohong kariria kaharai, bowayang
nemu ra munohi tutira wara kai,
tuti doiwa bohonai we inontarai ene
pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na
Waidania finanai. Tuti nari tonanaia
mani ro ma ro ria yau.”
23 Manamo inontaraifoi tarao
kaiwo Yesusi medurai wei fo, enero-
rongfoi fituayai webeyari, weo ne
rafoi bitoya fefe.
24 Yesusi deitawanai we inon-
taraifoi enerorong dohong we ne
rafoi karerai, ampafe medu deyo,
“Mawa kahai we inontarai ene ra
bitoya nesa esuai to Seng Allai ne
Mananu rorong fo.
25 Weo mawa sewa we unta manei
suai kaha aniai kamirei bei weru in-
ontarai ne ra bitoya manei suai to
Allai ne Mananu rorongfe fo.”
26 Inontarai etaramioai we Yesusi
medu tonana fo, etutang berahi aha
eteyo, “Tonana mani, mandoni dino
mesi we sobu faririfo ne?”
27 Yesusi yoa deyo, “Fifianai aino
inontaraine ene mambiriufea we
enari kaha fo, wape we Allai mani
finanai mawa arora.”
28 Ainanaya Petrusi medu wei
deyo, “Daie, boti amene munu
rorong fo kontaio ametawinaifa tuti
ameraria wau!”
29 Yesusi deyo, “Tarai, imadurai we
mea mau yeyo, inontarai mandoni
da weru ne munufoi, ete ne wiwing
ne arikang, ne tahatui ne tafuai, ete
ne wawafo suru, ambori yufi we Al-
lai ne Mananu rorong fo, toyari mea
ninai,
30 inontarai nanisa ambori sobu fi
sobuai ria Allai fo fuba pari sewa aha
weru ne sobuai na nuneifo ki, tuti
sobu numainufo.”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo
(Matiusi 20:17-19; Markusi 10:32-34)

31 Yesusi fianduhi ne inontarai
ewesuraya mandu fosa siai, mayeai
medu wesa deyo, “Metarami ma.
Nina mani, tara to Yerusalemi ayai
finina. Na wanai fi fuba nabifosa esoi
kaririai we Kaisung Inontarai nei,
ambori sodairai ki.
32 I ambori manei dewayani we
inontarai etaroangno Allai kaha fosa,
ambori eteiberahi, enemirireuwi,
tutu ehandioi.
33 Ambori erarubati na wai, tuti
emuni mireha. Wape rahida bo
botoru foi mani, ambori suwi aha ki.”
34 Fifianai aino Yesusi medura
fo ne inontarai ewesuraya mandu
fosa, ewaitawang sobu kutea kahaia.
Kaiwo neung fo medu baurai wesa
kaha. Ampafe esera wawera kaiwo
medu wea fo.

Yesusi niari inontarai urengfafa manei deti
(Matiusi 20:29-34; Markusi 10:46-52)

35 Rabuang bo Yesusi tutu ne in-
ontaraifosa era wa rerai we bendari
Yeriho foi mani, inontarai urengfafa
manei minohi dedo we fi na rang
dereung fo.
36 Inontaraifoi tarao kaiwasa
bitoya era ria Yesusi fosa etohong
kataifoi niukuayai paria, ampafe
dutang berahai deyo, “Fiea to, donio
kataifi niukuaiyai karerai nina?”
37 Inontarai na nana fosa emadu
wei eteyo, “O, Yesusi inontarai
Nazareti foi da na ninai ma.”
38 Ainanaya weurengfafafoi sahu
deyo, “Yesuse! Dauti ne Kaisungwa
waune, aromuo yau!”

* **18:20** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20

39 Inontarai era fonia fosa eha-
souwi tutu etemi nemboru. Manamo
tentumasa kaha mae sahu fo mam-
biriu aha, deyo, “Dauti ne Kaisungwa
waune, aromuo yau!”
40 Yesusi taraoai nanai doa ukai,
tutu demi inontarai maneitoru itob-
ing weurengfafafoi weia. Da wa ke-
fangna, Yesusi dutang berahi deyo,
41 “Fianai aino boyo inari we wau
ne?” Inontarai urengfafa foi yoa wei
deyo, “Daie! Yeyo iwati.”
42 Yesusi medu wei aha deyo, “Yo,
tonana mani, boti to! Nemu roaso
yau wa wedaya bonteng ampa.”
43 Na tatofang kutu nanai kontaio
urengfo tabau deti. Ainanaya da ria
Yesusi tutu deparanding Seng Allai.
Inontarai bitoya na nana fosa ewati
fi Yesusi niari we mano urengfafa foi
nana ne, ea kiai efiai Allai.

19

Yesusi tutu Zakeusi

1 Yesusi da wafui bendari Yeriho
foi, de da pari ria bendarifoi pari to
Yerusalemi.
2 Na bendari nani mani, inontaraio
wenungkamiei we mano efanduhi
pajaki we Mananu Kaisari foi fosa,
wonong fino Zakeusi. I mani, inon-
tarai ne ra bitoya dine.
3 I dohong we deti inontaraio esahu
we Yesusi foi, manamo kaiwasa
bitoya etoa weduari, kontai i inon-
tarai tewawa dine.
4 Ampafe mito foni kaiwasa bitoya
foi, awa dautai na ai rowei na rang
dereung fo we deti Yesusi, we katu
mani da na nanaifa ma.
5 Mayeai Yesusi da wa sobu katai
nani, deti ayaioi tuti medu wei
deyo, “Zakeuse, bia kahairai! Weo
rahida nini kontaio ye ira to nemu
munuwaini mau.”
6 Zakeusi tarao kaiwo fenana fo,
toyario turu pari wei na ai raingfo
meu fe, tutu piraise paria we sobu
Yesusi.
7 Inontarai fuba ewatioai we Yesusi
minohi ria Zakeusi na ne munufo,
ampafe euremitaterai paria, emadu
wawerasa, eteyo, “Is! I da wa minohi
ria inontarai kerira.”
8 Mayeai Zakeusi, na ne munufoi,
doaria medu we Yesusi deyo, “Sen-
gne waune, nehu ra iminohi tutu-
raifa ne, ambori yohong dowei we
mano ene pari fi fosa, tutu inon-
tarai itofasa ika ene doifeai kawurua
mani, ambori ibai webea wesa aha.”
9 Ainanaya Yesusi deyo, “Abrahami
ne riria di wau. Weo fi anta mod-
uraia nana mani, na rahida bonini
kontaio wau tutu nemu munu rorong
ne, mesobu ne maifo ria Allai.
10 Weo Kaisung Inontarai nei da ma
weo sera we inontarai eraiworuai na
sasari rorong fosa tutu feririsa.”

Yesusi deiriri fiyiwansoai kariri mangfatafosa
(Matiusi 25:14-30)

11 Kaiwasafoi etoa etaramididau
Yesusi we medufo, mayeai deiriri
fiyiwansoai bei. Weo rabuang bo-
nani mani da kefang we Yerusalemi,
ampafe kaiwasafoi ewaitaraihio
katu wo Allai da ma we wemananu
we ea na nunei.
12 Ampafe Yesusi deyo, “Inontaraio
wewafonia manei, deyo dong to nu
waroi we eruaisi we mananu, am-
bori daraberahi aha ma weo wem-
ananu na katai nanai ki.
13 Donta kaharai mae, sahu ruhi ne
mangfata ewesura fosa ma, mayeai
dohonai wesa doi minasi* boante-
nang. Medu tua fi dohonai nanai
deyo, ‘Metawayang na doi yetorai we
meara ninai, we mesera we ne faufo
aha, paria sobu yarabera yau aha
ma.’
14 Wape kaiwasa na katai nanai en-
emirireu inontaraifoi, ampafe dontai
fafongna mae, etemi manea etong
tuari aha emadu we ene mano fuba
pari foi eteyo, ‘Amemaya we inon-
tarai nini wemananu we amea kaha.’
15 Manamo ene mano fuba pari
foi kiobu tarang, mae yuasi we
mananua, mayeai daraberahi to ne
kataifoi aha ma. Ainanaya sahu ne
mangfatafosa ma, weo etei kaririai
wei doi beiru aino esobuai ahang fo.

* **19:13** Doi minasi mani, mai kariri manei ne fiembaitai we yufi we embai botoru.

16 Mangfata mano reantenang foi
da wa medu wei deyo, ‘Daie, doi mi-
nasi boyari bohoni we yau nani, iru-
rai tuturi tutu isobu sura aha.’
17 Mananufoi medu wei deyo,
‘Mahikai paria! Wau mani mangfata
mosi di wau. Weo na fi katui
iroaso wau, ampafe iruai wau we
wenungkamiei we bendari sura.’
18 Mangfata mano sua foi da ma
medu wei aha deyo, ‘Daie, doi boyari
bohoni wai, irurai tuturia mani isobu
ring.’
19 Mananufoi medu we ne mang-
fatafoi deyo, ‘Wau ambori we-
nungkamiei we bendari ring.’
20 Mangfata mano fui foi da aha ma
medu deyo, ‘Daie, nemu doifi dinini,
ikafa tawania mitu na ireu bei yedi-
wari na nehu munufoi.
21 Weo imatai wau. Weo wau mani,
inontaraio nemu kaiwo tapapa di
wau. Wau mani nemu te fiea ka-
hai mae ka finanai, tutu wau mani
tanang te fiea kahai mae roa beting
finanai.’
22 Mananufoi medu wei deyo,
‘Wau mani mangfata korira di wau!
Kariri nemu kaiwoariri modura
wa, yohong aiboi we wau. Wau
boitawanai we inontarai nehu kaiwo
tapapa di yau, ika fi wiro nehu tera
kahai, tutu yeting fi itanang tera
kahai.
23 Boitawanai tonana mani, ka doi-
waia bohoni wia na bangki ambori
dawing nayai. Ambori yarabera yau
tonina mani ika tamu ne antungfo
kontai. Wape wau nari tonana kaha.’
24 Mayeai mananufoi medu we in-
ontarai etoari na nana nesa deyo,
‘Meha doifoi werui tutu metohoni we
mangfata mano ne doi minasi sura
foi.’
25 Manamo inontaraifosa eteyo,
‘Daie, i ne sura ampa mae?’
26 Mananufoi yoa wesa deyo,
‘Yeisaharai we mea mau yeyo, weo
mano sobuai kawurua foi ambori
sobuai fuba aha ki, ampafe nengfo
fuba aha, wape mano sobu kuteai
manamo niari karirai kaha foi ne
kutu nayai nai fo kontai ambori
tafating werui ki.
27 Tutu na ninaifa kontaio meha
nehu aitetao emaya we iwemananu
wesa kaha wasa ma. Memung kahai
sa na urehureane!’ ”

Yesusi suai to bendari Yerusalemi (Matiusi 21:1-9; Markusi 11:1-10; Yohanesi 12:12-15)

28 Yesusi medu kaiwofoa kai fo, i da
foni sa to Yerusalemi.
29 Era wa kefang munue Betfage
tutu Betania na wiwoio Saituni,
demi ne inontarai erariati fosa
uwemandu, ura fafong.
30 Medu we suru deyo, “Mura to
munue watai na taaromife wanai,
mura waroi afui kahai mae muwati
manei tebuhi ne keledai antung
manei doari na nanai. Keledai
nani manei wiro dau nai kaharai.
Murehuwi mukari ma.
31 Masino manei dutang bera muru
deyo, ‘Murehu keledaiwai we fiani?’
muroa wei mureyo, ‘Sengnei andi
demi auru aukari ne.’ ”
32 Inontarai mandu fo suru ura wa,
fi usobua fo kariri fifianai aino Yesusi
medurai we suru fo.
33 Ainanaya uroa urehu keledai
antungfoi, mayeai mano neng foi
dutang bera suru deyo, “Murehu
keledaiwai we fiani?”
34 Uroa we mano neng foi ureyo,
“Sengnei dino demi auru aurehui
aukari wei ne.”
35 Ainanaya uka keledai antungfoi
we Yesusia. Mayeai etohongno ene
ansung boriai feai awiai ebuaisai na
keledai kuruinafoi, tutu efata Yesusi
dautai ayai minohi sauwi.
36 Ainanaya Yesusi dautai na
keledaifoi to Yerusalemia. Na rang
rorong da naia fo, kaiwasa era riati
fosa eha ene ansungfeai ehafarai na
rangfoi, emaranding rangfoi ambori
Yesusi da nai.
37 Yesusi rerai we suai Yerusalemifo,
na rang bia na wiwoi Saituni aweu
fo, kaiwasa fuba era riati fosa esahu
na eraomifui fiabai, esahu efiai Seng
Allai tutu etohong mahikai wei,

* **19:38** Masmuri 118:26

weo fitantuma fuba ewatioai na
euremireafoa fo.
38 Ea esahu eteyo,
"Moanafeai we Mananuo da na
Sengnei wonongne!*
Mai na Waidani tutu sambewaraio
dedai feai we Allai na katai
dedai!"
39 Inontarai eweFarisi maneiru
teaio era ria kaiwasafoi, ehasou
etarami kaiwasafo esahu Yesusi we
Mananu dine, ampafe emadu we
Yesusi eteyo, "Dai Mantaunaune
waune, bemi nemu inontarai era ria
wau wasa enemboru."
40 Yesusi yoa deyo, "Meroasoaifa!
Inontarai ninisa enemboru mani, ka-
mamiei nini ambori sahu tutu kai-
wone ki."

Yesusi sai we Yerusalemi

41 Yesusi da wao arong wao
Yerusalemi tutu deti bendarifoi fo,
sai we bendarifoi.
42 Medu kariri kaiwasa Yerusalemi
fo deyo, "Aroo! Tofino rahida bonini
ewaitawang fifanai aino kia ne maifo
ma ne mani, mahikai paria. Manamo
ninaifa mani wiro ewatio ne maifo
kahai.
43 Ea ambori esodai rabuang bo
ene aitetafosa enari fi kahobu ben-
darifo, esorui, etata wahisa.
44 Ea ambori emei bendarifo we
dorang kuru watai, tutu emung kai-
wasafosa ki, tutu kamiei boyari kon-
taio wiro etuati wia sau ne katai
wia nai foi kaha. Weo Seng Al-
lai da kawuru ma weo feriri kai-
wasa Yerusalemi fosa ampa, man-
amo emaya we etoaroansoi kaha."

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi
(Matiusi 21:12-13; Markusi 11:15-18; Yohanesi 2:13-16)

45 Yesusi suai to Sempaisi ne
Munufoi rofongfo, mayeai data
mano etawayangfi na nana fosa.
46 Mae medu wesa deyo, "Na Allai
ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu
tonina:
'Nehu Mununei mani we munuo
wenadi nai,'* wape menariri
wemunu mananapia."
47 Rahida neungne Yesusi deunau
na Sempaisi ne Munufoi. Imami
baba fosa, mantaunau Kaiwo Musai
soi fosa, tutu mano ewenungkamiei
we inontarai Yahudi fosa, etohong
we emuni weruai.
48 Manamo esobu rangfeai we eto-
hong kariri fi enemitituaitai nana
kaha. Weo kaiwasa bitoya etaramioi
pampang, tutu enemirorongfoi sau
we ne kaiwoaririfo.

20

Mano ewefoniai we Yahudifosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo
(Matiusi 21:23-27; Markusi 11:27-33)

1 Na rahida bei Yesusi deunau tutu
deiriri Kaiwo Mahikai na Allai fo, we
kaiwasafosa na Allai ne Munufoi re-
fongfo. Imami baba fosa, mantau-
nau Kaiwo Musai soi fosa, tutu mano
ewefoniai we Yahudi fosa, era ma
emadu we Yesusi eteyo,
2 "Boi karirai we amea, na man-
doni wonongne tuti ne mambiriune
nari fi bitoya tonina fenina? Tuti
mandoni dino yuai wau we nari fin-
inaifa ne?"
3 Yesusi yoa deyo, "Yau kontai yu-
tang bera mea we fieai. Meteisaharai
we yau,
4 weo Yohanesi mano webaptisi
kaiwasa foi mani, mandoni dino
yuaisi we webaptisi kaiwasa tonana
ne? Allai ete inontarai nunei manei
e?"
5 Mano ewenunggamiai we imami
fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi
fosa emadu karirai wawerasa eteyo,
"Masino tateyo, 'Allai dino yuaisi
we niari finana ne,' nana mani am-
bori dei we tata aha ma deyo, 'To-
nana mani, we fianie wiro meroaso
Yohanesi kahai nina?'
6 Wape tateyo, 'Inontarai batang
manei andino yuaisi ne,' nana mani
ambori kaiwasa fuba eroaso kaiwo
medura fo tutu etohong kariria
fosa, eru kamieio tata ki. Weo ea
eroasoaifa weo Yohanesi mani nabi
manei dine."

* **19:46** Yesayai 56:7

7 Ampafe eroa we Yesusi eteyo eserawawerahai, mantei dino yuaisi fo.
8 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

Yesusi medu fiyiwansoai kariri weenari romi angguri
(Matiusi 21:33-46, 22:15-22; Markusi 12:1-17)

9 Yesusi deiririai we kaiwasa fuba fianduhi nana foi fiyiwansoai nini, deyo, “Inontarai manei sanang ne romi angguri bei, sanamia kiaia, dohoni inontarai manea ewaitawani, ambori romifoi wetarai mani, taraifoi etatori mai sa ki. Ainanaya mano ne romi foi dontai to nu siai, tutu awa niai waroi na wanai.
10 Tete rabuang bo romifoi wetarai fo, mano ne romifoi demi ne mangfata manei dontaia weo kia ne atorafo ria mano ewaitawang ne romifoi fosa. Manamo mano eru romifoi sa etafu mangfatafoi, eboia denteng kaha tuti etatari daraberahi na warang arora aha.
11 Ainanaya mano ne romi foi demi nari ne mangfata manei siai nariai aha, manamo mangfata nani kontaio eboia tafai kiari, eteikanggani ne woria denteng kahaia, mayeai etemi daraberahi warang arora nariai aha.
12 Mayeai mano ne romi foi demi nari mangfata mano mantoru foi aha. Manamo mangfatafoi da wa, eboi, toyari ne ahao tafai kiari, eruti esoi to fino romi dereung boriei fo ariei wia nayai.
13 Ainanaya mano ne romi foi deyo, ‘Fianai aino inari aha ne? O! Tonana mani yemi nehu kaisung teraio enehuwawuti neia. Weo i da wa mani, tarahai esomi wei rai.’
14 Manamo we eru romifoi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.’
15 Etafuria tuti efafari to boriai weru romifoi awariai emuni nayai.”

Ainanaya Yesusi bera kaiwasafoi aha deyo, “Tofino mano ne romi foi, fifiani aino ambori dohonai we mano eru romifoi sa fo?
16 Todoni kontaio ambori daraberahi ma tuti miung mano yoasosa we eru ne romifoi sa ki, tuti dohong romifoi we inontarai siai manea aha we ewaitawani ki.”

Kaiwasafosa etarami kaiwo Yesusi medura fo nanai, emadu wei aha eteyo, “Todoni kontaio nana fanai!” weo ewaitawanai weo Yesusi deinawiai we ene tarai kariri inontarai ewaitawang romi angguri fosa.
17 Yesusi seitesa akawuru wo medu wesa deyo, “Tonana mani Sengnei Ne Kaiwo arawang bonini mani weneung todoni? Amani:

‘Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we etang kamieifoi doa sauwi ampa.’*

18 Inontarai etawai na kamiei nani mani, eworu ki, tuti mantei dino kamiei nani sau kangguni mani ambori yoyaria wenukahai ki.”*
19 Mantaunau Kaiwo Musai soi fo tutu imami baba fosa, ewaitawanai we Yesusi ne fiyiwansoai medura fo reng wesa kariri todoni eteiayari we Mananu Mampariri foi fo. Ampafe etohong we etafuri na kutu nanai kontai, manamo ematai kaiwasa bitoya foi weo kaiwasafoi eparaise na fi Yesusi meduraia fo.
20 Ampafe esera we rahida mai we etafuri. Ebaio inontarai manea, ambori enari parari weinontaraio etohong kariri Sengnei ne Kaiwofo, kontaio etemi inontarai nanisa eweanggari Yesusi na fi etutang wea fo. Ambori Yesusi yoa medu fi sara kaiwoariri na parenta Roma foi mani,

* **20:17** Masmuri 118:22-23 * **20:18** Kamieifoi mani yiwanso Yesusi tuti mano esobu karira na kamieifoi mani yiwanso mano eteiaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari inontarai Yahudi fosa.

etafuri na ne kaiwo nanai, tutu ehari
to inontarai mano wegubernuri, na
parenta Roma foi na katai nani, we i
mani wemambiriu weo kiutu aiboi.
21 Ampafe inontaraio esobu fiem-
baitafo emadu we Yesusi eteyo,
“Dai Mantaunaune waune, amewait-
awanai weo kaiwoariri fuba modu-
rai tutu bounau wai nanai wetarai.
Amewaitawanai kontai we bounau
na mai kariri fianai aino Seng Allai
medurai we inontarainesa fo tuti
wiro womi we mano ewewonomi
fosa kaha fefe.
22 Ampafe kariri tane hukumifoi,
mesi we tabai pajaki weo Mananu
Kaisari ete bireri e?”
23 Manamo Yesusi deitawang ene
anggarifoi, ampafe medu deyo,
24 “Meteinawiai we yau doi mebai
pajaki nai wai. Mandoni dino ya-
bani na doi finina, tuti mandoni dino
wonongfe watai nai ne?” Eroa wei
eteyo, “Mananu Kaisari.”
25 Yesusi medu wesa aha deyo, “To-
nana mani metohonai we Mananu
Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo,
tuti we Allai fifiani aino Allai neng
fo.”
26 Tuti na inontarai bitoya eu-
remireafo, esobu obu fi sarawai
kuteai ria Yesusi kaha. Ampafe
enemboru terai mae epapuhung
paria we ne kaiwofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na marareha rorong fo

(Matiusi 22:23-33; Markusi 12:18-27)

27 Inontarai maneiru tea na inon-
tarai eweSaduki fosa era we Yesusi
ma. Ea mani inontarai Yahudi
saine, wape eroasoai we inontarai
emarareha nesa wiro esuwi ahang
kaha.
28 Era wa weo etutang berahi eteyo,
“Dai Mantaunaune waune, nabi
Musai soi kaiwo ninai we tata, soi
deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu
arikang kaharai mae mireha, nana
mani ne tahatuifoi dau ne wiwingfoi
aha, ambori dohong arikang we
mano mireha nani ne ririafoi aha.’*
29 Ametaterai weo mambetahatui
eweitu, mano fuba foi riraua, wape
wiro une arikang kaharai mae mang-
foi mireha weru wiwingfoia.
30 Mayeai mano suari foi dau
ne wiwingfoi aha, manamo wiro
une arikang kaharai mae mangfoi
mireha kontai.
31 Ne tonanane, we ne tahatui
mano sua foi, paria sobu mano fui
pari foi kontai. Ea kiai erau wiwing-
foi wape ene arikang kaharai mae
emararehara.
32 Ne fuiai pari fo wiwingfoi kontai
mirehara.
33 Ampefe na rahida mansuwi-
suwi foi mani, na mambetahatui
eweitu nanisa, mantei dino ne
wiwingfoi ne? Weo mambetahatui
eweitu fosa erau ruhi wiwingfoi
fefe.”
34 Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai
na nunei ninisa erirau,
35 wape inontarai eroasoai donio
emasi na Allai arongreafo fosa esuwi
na marareha rorong foi tutu eminohi
na rabuang bo da aha ma wani faini
mani, wiro erirau ahang kaha.
36 Ene tarai toyario wewai, tutu
wiro emarareha ahang kaha. Ea
mani Seng Allai ne arikang disa, weo
Allai duwisa na marareha rorong foi
fefe.
37 Musai mantauni medurai
tatarami paraifa weo inontarai
emarareha nesa ambori esuwi aha
ki. Na kaiwo soi karirio ai yafui
denggararu foi fo, i sahu Sengnei we
Allai Abrahami, Allai Isaki, tutu Allai
Yakupi.
38 Tonana mani, Seng Allai nani
mani wiro Seng we inontarai
emarareha kaha, mae i mani Seng we
inontarai etarang, tuti wiro inontarai
emarareha fo saino esomi wei fo
kaha, mae mano etarang fosa, an-
saino esomi wei ne. Nanai deinawiai
we Abrahami sitoru etarang aha
na Waidani ampa. Weo we Allai,
inontarainei kiai etarang, na nunei
kontai na rorafaisi.”
39 Mantaunau Kaiwo Musai soi
fo maneiru teai eteyo, “Daie, nemu

* **20:28** Ulangan 25:5-6

kaiwo modura wa mahikai paria!”
40 Ampafe wiro ewemang we etu-
tang bera Yesusi we fieai ahang kaha.

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Matiusi 22:41-46; Markusi 12:35-37)

41 Yesusi dutang berahai wesa
deyo, “Todoni e, inontarai eteyoai we
Mananu Mampariri nei mani Dauti
ne Kaisung dine?
42 Weo Dauti mantauni soi na
bukuo Masmuri deyo,
‘Seng Allai medu weo nehu Sengnei
deyo,
“Munohi na warahu domoya nei,
43 pariao iwedaya nemu aite-
tanesa taha tawansa kiai na
awemuwai.” ’*
44 Ampafe Dauti mantauni sahu Man-
anu Mampariri foi we ne Sengfoi to-
nana mani, todonie i mani weriria
terai na Dauti ma nina? Mae nanai
deinawiai we Sengno Mampariri foi
dedai sewa Mananu Dauti tuti ne
riria tera fo ne.”

Anansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa
(Matiusi 23:5-7; Markusi 12:38-40)

45 Kaiwasafoi etaramio Yesusi
medufo tonanai mae, i medu we ne
inontarai erariati fosa aha deyo,
46 “Metanansiau we mantaunauo
Kaiwo Musai soi fosa. Ea mani
emirising we esansung ansung
dewariroi, era tuturai na kaiwasa
bitoya foi euremireafo, toyari na
kondirora, ambori kaiwasa bitoya
nanai esomi wesa. Emirising we etoa
na katai mahikai na munu agama
Yahudi fo rorong tutu na muniara
bei mani, emirising we etiri katai
mahikai na fong fo we eminohi
nayai.
47 Ea epampamu wiwinafosa weo
eha fi eminohi tutura fo, tuti ewenadi
mani ene nadifoi dewariroi, ambori
kaiwasa bitoya fosa etatosa we inon-
tarai ebeng disa. Inontarai nanisa
aiboi esobuai na Sempaisi fo mani
maraba pari sewa rai.”

21

Wiwina manei ne doi dohonai we Sempaisi
(Markusi 12:41-44)

1 Na Sempaisi ne Munufoi rorong-
foi, Yesusi deti inontaraio ene ra
bitoya fosa etohong doi to kataio
efanduhi doi we Sempaisi nai foi.
2 Yesusi deti wiwina ne pari fi
manei kontai, kia ne doi seni boru,
dohong suru na buruao efanduhi doi
nai foi.
3 Ainanaya Yesusi medu deyo,
“Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo,
wiwina nini faini fi dohonai we
Sempaisi fo fuba sewa kaiwasa fuba
wei foi kiai.
4 Weo ea kiai etohonai na ene ra
bitoya foi, wape wiwinanei ne pari
fi tonanai ki, wape dohong doi kutu
wiatai we wiori fidang naya fo awa
kiai.”

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we ambori miru fo
(Matiusi 24:1-2; Markusi 13:1-2)

5 Yesusi ne inontarai manea emadu
karirai we Allai ne Munufoi we-
dentengfo, emarandini na kamiai
marandinaio mehikai tutu na fi-
anggengno kaiwasa etohonai we
Seng Allai fo.
6 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo,
“Ne rahidafe naya ne, weo fi mewa-
tioai ninai kai, ambori inontarai bo-
riai etotawi, ampafe misuhia kiai ki,
wiro kamiei boyari kontaio wiro doa
na ne katai doa nai foi ahang kahai
ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(Matiusi 24:3-14; Markusi 13:3-13)

7 Yesusi ne inontarai erariati fosa
etarami ne kaiwofe nanisa, eberahai aha eteyo, “Dai Mantaunaune
waune, kidoni wori fi antanafa
modurai nanai kawariai ki, tuti fi-
nanaifa kawaria mani ne fiainawiafo
todoni?”
8 Yesusi deyo, “Metanansiau we-
duarai ambori dohona inontarai
etatofa mea fe. Weo inontarai bitoya
ambori era ma eteyo emadu we mea

* **20:43** Masmuri 110:1

na wonohune tuti eteyo, ‘Mananu
Mampariri metamang wei nei di
yau. Nehu rahida arera fe mai ampa
doni ira kaririai ma nina!’ Dohonao
meroaso ene kaiwofo tutu meraria
sa fe.
9 Kontaio metarami kaiwo we
kaiwasa enemirorong boyari kahai
tutu emamuna wawerasa mani,
dohonao mematai fe. Ne tonanane
todoni kontaio kawariai akawuru
wo. Wape nanai wiro deinawiai we
nunei werea nayai finana kaha.”
10 Ainanaya Yesusi medu ne kai-
wofo pampang deyo, “Parentafei am-
bori memuna we parentafei ki, tuti
mananu manei ambori memuna we
mananu siai manei ki.
11 Na doni kontaio ambori mundiai
beba foi fio nai ki, kahari tutu fi-
maninang ming ki. Ambori na ro-
rafaisi, fi fuba mantaungno dohong
kaiwasafoi mitaia mirareha foi am-
bori atioi ki.
12 Wape wiro fifuba nani kiawaria
kaharai mae, mea ambori inontarai
siai erutawang mea, tutu enari kang-
gani mea ki. Etafu mea, eha mea
to munu agama Yahudi fo ambori
etutang wawera mea, tutu esoa mea
to aitamu rorong fo. Kontaio am-
bori inontarai eha mea tono man-
anufosa, tutu mano ewewafonia fosa
earomireafo, weo etutang bera mea
tutu enari kanggani mea nai ki. Weo
meroaso yau tuti meraria yau fefe.
13 Nanaifa mani, rabuang mahikai
we mea weo metairiri Kaiwo
Mahikai na Allai fo finanai.
14 Dohonao mearomikuayai we
kaiwo fianai aino ambori memadura
fo fe, mae menemitawanai.
15 Weo imeiri yauno ambori
yohonai fa we mea, kaiwoariri fianai
aino memadura fo tutu sewaifo we
mea, ampafe inontarai manei kontai
na mene aitetafosa wiro esawa tutu
esahu fora kaiwo memadurai nana
kaha.
16 Mea ambori mene wawafosa,
mene terafosa, tutu mene mani-
wowirifosa, etawayang mea to mene
aitetafosa ki. Na mea, manea ambori
emunsa ki.
17 Kaiwasanesa kiai ambori ene-
mirireu mea weo meraria yau fefe.
18 Tonanai ki, wape menumiran-
daung rowei kontaio wiro niai kaha.
19 Wape mehikatawanaia mutu
tuti metawang mea mani, ambori
mesobu ne maifo ki.”

Yesusi medu kariri Yerusalemi wemirufo
(Matiusi 24:15-21; Markusi 13:14-19)

20 “Mewati Yerusalemi weo rai ma-
muna fea etoa wariria mani, mewait-
awanai weo bendari nanai waroi
ahang kahai mae ambori emeiria
wioru ki.
21 Na rahida bonani mani inontarai
enayai na Yudea fosa todoni kontaio
ewawu ahera, emito to katai weuai fo
we etadiwa nayai. Mano enai na ben-
dari Yerusalemi rorong fosa, todoni
kontaio emito weru bendarifoi, tutu
mano enai boriei weru bendarifoi,
wiro era afui fanai.
22 Weo rahida nanaifa mani,
rahidao Sempaisi su aiboifo we
Yerusalemi finanai, ambori mai
kariri fifianai aino wa na Sempaisi
ne Kaiwofia fo.
23 Rahida nana fo, rahida karira
paria we wiwinsanaifosa tuti wi-
wingno etinsui ui, weo nana mani
ewawu ahera kaha. Nu bonini am-
bori sodai ne dadira fuba pari fo, tutu
Sempaisi yu aiboio kaiwasa nini.
24 Manea ambori emunsa na
fimamuna, manea kontai ambori
etafusa ehasa we inontaraio aitamu
to nu waroi siai, tutu inontarai
Yahudi kaha fosa ambori eru bendari
Yerusalemi paria rahida Sempaisi
dohonai wesara fo kai kaririaia.”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo
(Matiusi 24:29-31; Markusi 13:24-27)

25 “Ambori na wofaisi, embaifaisi,
tutu awahafaisa, ambori ati fiainaw-
iafeai nai ki. Na nunei kaiwasanei
kiai ambori ematai tutu enemiro-
rong fituayai we dobarai pinang
mantaung wiro atioi na wea kaharai,
dohong rawanangrausi nikuayai
paria.
26 Inontarai ambori emataia
emarareha weo fifianai aino ambori
kiawariai sentenang na nunei ne,

weo fi wemambiriu na rorafaisi
ambori dari babiaini ki.
27 Na rahida bonani faini dino atio
Kaisung Inontarai nei, ambori watioi
we da na kafafefo na rorafaisi meu,
ne tapapafo fuba paria tuti ne sambe-
waraio dedai fo fiabai.
28 Finanai de kawariafo mani,
metoabari mea tutu meruai
meuremiwa, weo katu mani mea
ambori mesobu ne faririfo."

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(Matiusi 24:32-35; Markusi 13:28-31)

29 Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwan-
soai nini aha deyo, "Meuremifo nai
na ai urung tutu ai siai wei fo.
30 Aifo wedahami, rerorifoi ki-
awawariai aha mani, nana mani
fiainawiaio katu wo wemunudang
ki. Ampafe mewati finanai, mewait-
awanai weo na katai bonini, nana
mani rerai weo wemunudang fi-
nanai.
31 Tonanai kontai, mewatio fi-
ainawiai kiawawariaifa na rorafaisi
mani, mewaitawanaifa weo rerai
we Seng Allai da ma we wemananu
finanai.
32 Tarai, imadurai we mea mau
yeyo, inontarai na rabuang bonin-
isa wiro emarareharao ehai kaharai
mae finanai kawariai kawurua.
33 Rorafaisi tuti nunei niai rai,
wape nehu Kaiwone watai wenu-
mainu."

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo

34 "Mewaitawang mene taraiwai,
dohonao meuremiwa karerai we
metohong muniara tutu metunung
ye fe, ete menemitituai karerai weo
meminohi toa wau tutu fi meneni
wausi fe. Weo finanai wedaya mea
ambori wiro metohong kariri ne
maifo kaha. Weo mene tarai karira
tonanaifa mani, na rahida bonani
mani memainenang kaha, tuti mesoi
mea paria.
35 Weo rahida bonani mani, kai-
wasanei na nunei kiai ewatioai.
36 Mewaitawang weduarai tutu
mewenadi we Sempaisi pampang,
ambori mesobu mambiriu we
metawang mea na ne dadirao am-
bori mesobua fo na mai. Ambori mea
kontaio memai na Kaisung Inontarai
nei arongreafo."
37 Na rahidafo mani Yesusi deunau
na Allai ne Munufoi, mae diru mani
da to Yerusalemi boriaifo, da to wi-
woi Saituni we niai nayai.
38 Kamiai neungne, kaiwasafoi da
to Allai ne Munufoi, weo etaramidi-
dauo Yesusi we deunaufo.

22

Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Matiusi 26:1-5, 14-16; Markusi 14:1-2, 10-11; Yohanesi 11:45-53)

1 Rahida fubao Inontarai Yahudi
etang roti weragi kahai, esahui we
rahida Paska, kefang we etohon-
suari.
2 Imami baba fosa tutu mantau-
nau Kaiwo Musai soi fosa, esera we
emung Yesusi na mamunggasai, weo
ematai kaiwasa bitoya foi fefe.
3 Mayeai Saminseni sensoni Yudasi
mano esahui kontai we Iskarioti foi, i
mani Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu fo manei dine.
4 Ampafe donio Yudasi da wa medu
ria imami baba fosa tutu mano ewe-
nungkamiei we ewaitawang Sem-
paisi ne Munufoi, kariri todoni i de-
wayang Yesusi wesa fo.
5 Etaramioai nanai efaraise paria
tutu etarerai we ambori etohong doi
wei ki.
6 Yudasi kontaio yoa we fi eteoa
fo, tutu sera we rahida mai we de-
wayang Yesusi wesa na mamungga-
sai, wiro manei deitawana kaha.

Emainenang fiang we rahida Paska
(Matiusi 26:17-19; Markusi 14:12-16)

7 Rahida fuba Yahudio esahui we
rahida Roti Weragi Kaha, ne diru ne-
ung mai we etohonsuari, tutu domba
we fiang Paska foi muni wekorbani.
8 Ampafe Yesusi medu we Petrusi
tutu Yohanesi deyo, "Mura wa mu-
mainenang fiang Paska we tata."

9 Ainanaya ubera Yesusi aha ureyo,
"Na katai bodoni dino enemurorong
niai nai we aumainenamai nai ne?"
10 Yesusi yoa deyo, "Mutarami ma!
Mura wa musuai bendarifoi mani,
muwatio inontarai mang manei, kia
babeu bei, soni mereha kawuru nai,
da to munu bei. Mura ria wenani to
munufoia,
11 mumadu we mano ne munu foi
mureyo, 'Mantaunaufoi deyo, "Ro-
rong bodoni dino yau tutu nehu inon-
tarai eraria yau nesa ametang fiang
Paska nai ne?" '
12 Inontarai nani ambori deinawi
rorong fiebai bei na yai fo we muru.
Rorong nani meinenang ampa. Mu-
mainenang fiang Paska na nanai we
tata."
13 Ainanaya Petrusi tutu Yohanesi
ura wa, mayeai usobu fi Yesusi deyoa
fo kai na mai. Urufo umainenangno
fiang Paska foi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa
(Matiusi 26:20-29; Markusi 14:17-25; Yohanesi 13:21-30)

14 Diru neungfo mai we etang fiang
Paska foi, Yesusi minohi ria ne rasuli-
fosa na katai etampi nai foi.
15 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, "Wiro isodai ne dadirafo
kaharai mae, yohong weai paria we
yang fiang Paska nini ria mea!
16 Meroasoaifa! Weo yang fiang
Paska nini ahang kahai pariao Allai
kia ne kaiwasafo esuai to ne Mananu
rorong fo ki. Nana mani fiang Paska
ne dotu wea fo mai karirіaia finana."
17 Ainanaya Yesusi yuai kibi
angguri foi, dutang Sempaisi dohong
mahikai we Allai, mayeai medu deyo,
"Meha anggurinei metatori,
18 weo mewaitawanai, na ninai to
fona mani wiro yunung angguri nini
ahang kahai pariao Allai ne Mananu
Rorong fo atioi ki."
19 Mayeai Yesusi kia rotifoi, du-
tang Sempaisi dohong mahikai wei,
fioabau rotifo na warangfo, mayeai
dohonai wesa tutu medu deyo,
"Nehu taraifi dinini. Nehu taraio
yohoni we mea weo ifariri mea nai
fi dinini. Menari kariri fininai we
mearomio yau."
20 Etampi kaia, dohong nofi
angguri foi wesa aha deyo, "Angguri
nini mani Allai ne Kaiwo Arerai
waworuo tebuhirai na nehu rikanei,
rikao tiwowu we feriri mea.
21 Wape mewati! Inontaraio de-
wayang yau fi minohi na ninai kontai
ria yau ne!
22 Kaisung Inontarai nei anture
mireha rai, kariri Allai meduraia fo,
wape mano dewayani foi mani sobu
ne karirafo ki."
23 Ainanaya etutang wawerasa,
weo mantei na ea andino niari
tonanane.

Inontarai ewesuraya mandu fosa esawasa we mantei dino fiebai wesa fo

24 Yesusi ne inontarai ewesuraya
mandu fosa esawasa we mantei dino
esahui we fiebai wesa fo.
25 Yesusi medu wesa deyo, "Yahudi
kaha fosa, amani kaiwasao etaroang
Allai kaha fosa, ene mananufosa eru
ene raifosa na kaiwo tapapa. To-
nanai wape mano ewenungkamiei
nanisa esahusa we mano etaba we-
dua raifoi.
26 Wape mea mani wiro tonana
fanai. Mae mantei dino fiebai we
mea mani todoni kontaio niariria
ketui, tutu mano wenungkamiei foi
mani todoni kontaio ne tarai toyario
mangfata.
27 Mantei dino fiebai sewa ne,
mano minohi dampi na mejafoini
ete, mano wesarawiri foini e?
Tawaitawanai we mano minohi na
mejafoi. Yau mesahu yau we mene
fuba di yau, wape inai rahang meane
iwemangfata.
28 Na dadira rorong isodaira kawu-
rua fo, menai ria yau pampang.
29 Toyario Dai yuai yau we iwem-
ananu, tonanai kontai, yau ambori
iruai mea ambori mewemananu ki.
30 Ampafe mea ambori metampi
metunung ria yau na rabuang bo
iwemananu foi ki. Kontaio mea
ambori meminohi na kadera suraya
boru fo kontai ria Kaisung Inontarai
nei, tuti mehutu kaiwo kariri riria
Israelio suraya boru fo ki."

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki
(Matiusi 26:31-35; Markusi 14:27-31; Yohanesi 13:37-38)

31 "Simone, Simoni wo, taramu ma! Saminseni sobu rang we ambori weanggari mea ki, toyario patibu iriri weru rerawafoi, ampafe ne dentengfoi iriri siai weru ne kerirafoi.
32 Wape yutang Sempaisi we Simone wau kawuru ampa, ambori roasoawa dawohi fanai. Kontaio barabera wau kawuru we yau aha ma mani, wau kontai bohong kaiwo we nemu doroiwasa ambori eroasoai kontai."
33 Petrusi yoa deyo, "Sengne waune, yau imainenang we isuaio aitamu rorong fo tutu imereha ria wau!"
34 Yesusi yoa deyo, "Petruse, imadurai we wau mau yeyo, diru nini wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiro boroanso yau kaha."

Ka doi, aderi ete sondu

35 Mayeai Yesusi medu wesa deyo, "Raminde yemi mea mera fa, yeo mea re wiro meha doi, ansung tutu sapatu siai kaha, nanaifa ne metari we fi metang ete ansung we mesansunai fa ne?" Eroa wei eteyo, "Bereri."
36 Yesusi medu wesa aha deyo, "Wape ninaifa mani, mante wauno nemu doifea mani ka, ete aderi ansung bei mani kari, tutu mante wauno nemu pari sondu mani, bowayang nemu ansung siai fea weo wori sondu nai.
37 Tonanai weo Sempaisi ne Kaiwo arawang bo dotu kariri yau tonianei:
'I esahui kontai we inontaraio kerira.'*
Kaiwo kariri yau ninai, ambori wetarai karirai ki. Weo fifianai aino esoi na Sempaisi ne Kaiwo fi kariri yau ne, isodairai kawuru maninai."
38 Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, "Sengne waune, boti sondu abururu ne." Yesusi yoa wesa deyo, "Demoyarai."

Yesusi wenadi na wiwoi Saituni
(Matiusi 26:36-46; Markusi 14:32-42)

39 Kariri rahida beirua fo, Yesusi deunaua kai na rahidafo, mae diru mani da to wiwoi Saituni. Ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era riati.
40 Era wa sobu wiwoifoia mani medu wesa deyo, "Mewenadi we Allai, ambori mesobu Saminseni ne anggarifo mani, wiro metawai metohong sasari kaha."
41 Mayeai da waroi werusa kuteaia, waroifo toyari o kamieia sau naya fo, ainanaya disang kapa awebuka, wenadi we Seng Allai, deyo,
42 "Daie, maya mani, kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai."
43 Wewai na rorafaisi manei da wei ma, dohong mambiriu wei.
44 Yesusi nuruainso sodai ne marabafo fuba beyari na enerorongfoi, ampafe wenadifo werorong mambiriu aha. Amayafoi ne tarai toyario rika fenanai, tipu na ne taraifoi, deda to kofafo aweu.
45 Yesusi wenadia kai, daraberahi we ne inontaraifosa aha. Da wa mani detisa we etenawa emarareha, weo euremimamong paria, weo enemirorongfoi fituaya fefe.
46 Ainanaya medu wesa deyo, "Todonie metena ninai? Metoabari mea mewenadi we Sempaisi, ambori Saminseni weanggari mea fanai."

Etafu Yesusi
(Matiusi 26:47-56; Markusi 14:43-50; Yohanesi 18:1-11)

47 Yesusi doa medu we ne inontaraifosa tonanai mae, rai manea era wei ma. Rai nanisa Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa manei dino kiasa ma ne, wonong fino Yudasi. Mayeai Yudasi da we Yesusi awa ninahi.

* **22:37** Yesayai 53:12

48 Wape Yesusi medu wei deyo,
“Yudase, nemu nuna yau ninai ambori boyo bowayang Kaisung Inontarai nei e?”
49 Yesusi ne inontarai ewesuraya
mansiri enai na nana fosa, ewati finanaifara fo, emadu eteyo, “Amemamuna wesa na fimamunara ne?”
50 Ainanaya inontarai manei na sa,
fiating ne sondufoi doa awaru ferang kutu imami fuba ne woming manei tarandaungfoia fituayai.
51 Wape Yesusi deyo, “Nana fanai!”
Ainanaya waratawang imami ne womingfoi tarandaungfoi tutu niariri denteng aha.
52 Mayeai Yesusi medu we imami
baba fosa tutu rai mamuna ewaitawang wedua Allai ne Munufoi, kontaio mano ewenungkamiei we Yahudi fosa deyo, “Mewaitaraihio yau mani inontarai mamuna* di yau e, doni mera tutu fimamuna ma weo metafu yau nina e?
53 Rahida neungne inai ria mea na
Allai ne Munufoi, wiro metafu yau kaha. Wape dirufo mai we metohona fininai, diruo Saminseni deinawi ne mambiriufo.”

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha
(Matiusi 26:57-58, 69-75; Markusi 14:53-54, 66-72; Yohanesi 18:12-18, 25-27)

54 Raifosa etafu Yesusi tutu ehari
to Kayafasi imami fuba pari foi ne munufoi. Petrusi da riatai na waroi.
55 Na munu dereungfo, manea emi-
nohi eharuru adia bei na nanai, ampafe Petrusi kontaio da wa minohi keruru adiafoi ria sa.
56 Mangfata wiwing manei deti
Petrusifo urengfo nai nai, deroang wei, ainanaya medu deyo, “Inontarai nini kontaio anta doa ria Yesusi na wanai.”
57 Manamo Petrusi fefora deyo,
“Wiwingwa wau, yau yeroanso sobu inontarai nani kahai arorawa.”
58 Tourai aha mani inontarai manei
siai deti Petrusi, ampafe medu deyo, “Wau kontai Yesusi ne inontarai manei di wau.” Manamo Petrusi yoa aha deyo, “Bereri, yau mani bereri.”
59 Tarahio we araha ureng bei teai
aha mani, inontarai manei siai aha medufo kika tawanai beyari deyo, “Antu inontarai nini, inontarai da ria Yesusi manei dine, weo i inontarai Galilea manei dine fefe.”
60 Manamo Petrusi yoa wei deyo,
“Fianai aino modura wa? Fi modurai nanai iserawa iru na wa amang wau we beyari!” Na tatofang kutu Petrusi medu nanai, manggoheifoi bibea.
61 Yesusi fiobera ureng deti rarang
Petrusi urengfo. Ainanaya Petrusi aro fianai aino Seng Yesusi medurai weia fo, deyo, “Diru nini aha rorong, wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua.”
62 Ainanaya Petrusi dari weru katai
nanai tutu saia wiro denteng ahang kaha.

Emei kanggani Yesusi kontai eboi
(Matiusi 26:63-68; Markusi 14:60-65)

63 Inontaraio ewaitawang Yesusi
fosa, emei kanggani tutu eboia tafai kiari.
64 Etabung wedua urengfo ambori
etutang berahi eteyo, “Hai! Boyo nabi di wau ampafe bafu weaifa, mantei na amea andino bioi wau ne?”
65 Kaiwo oiberahai bitoya beyari
eru esoai rufang Yesusi.

Yesusi doa na Majelisi Yahudi earomireafo
(Matiusi 27:1; Markusi 15:1; Yohanesi 18:19-24)

66 Kameaia mani eha Yesusi to Ma-
jelisi Agama efanduhisara fosa. Ea mani mano eruaisa na mano ewenungkamiei we Yahudi fosa, imami baba fosa, tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa.
67 Etutang berahi eteyo, “Boi kariri-
aifa we amea, wau mani Mananu Mampariri di wau e?” Yesusi yoa wesa deyo, “Yeikaririai we mea kontaio wiro meroasoa kaha.

* **22:52** Ete mananapi.

68 Tutu yutang bera mea kontaio,
wiro metei kariri fieai we yau kaha
rai.
69 Wape na ninai to fongna mani,
Kaisung Inontarai nei ambori mi-
nohi na Seng Allai mano weMam-
biriu sewa pari foi eneung domoya fo
ki."
70 Ea kiai emadu wei eteyo, "To-
nana mani, wau mani Allai ne
Kaisung di wau e?" Yesusi yoa
wesa aha deyo, "Yo! Tonanai kariri
memaduwa."
71 Ampafe emadu eteyo, "Kasau we
tata ampa. Mandoni dino tatutani
we medu kariri ne sarawafo aha ne?
Weo tatarami terai na borong nengfi
ampa."

23

Yesusi doa na Pilatusi arongreafo
(Matiusi 27:1-2, 11-14; Markusi 15:1-5; Yohanesi 18:28-38)

1 Majelisi Yahudi fosa kiai eha
Yesusi to Pilatusi, gubernorifoi aha.*
2 Na nanai etinggai Yesusi. Eteyo,
"Amesobu inontarai nini deunau kai-
wasa bitoya foi we ne karirafo. I
deunau kaiwasa we wiro ebai pajaki
we Mananu Kaisari fanai. Tuti i deyo,
i mani Kristusi, Mananu dine."
3 Ampafe Pilatusi dutang bera
Yesusi deyo, "Taraie, wau weMananu
we inontarai Yahudi fesa ne ne?"
Yesusi yoa wei deyo, "Yo, tonanai
kariri modurawa."
4 Ainanaya Pilatusi medu we
imami baba fosa tutu kaiwasa bitoya
foi deyo, "Yutang bariria manamo
isobu fi kuteai we dohong sarawa
kaha."
5 Wape eafo etoabiainai eteyo, "De-
unau kaiwasa fuba na Yudea fosa we
enari ne karirafo. Reantenang mani
deunau na Galilea, manamo ninaia
mani paria sobu katai boninia ninai."

Yesusi doa na mambaiseng Herodesi arongreafo

6 Pilatusi tarao kaiwofo, berasa aha
deyo, "Ampafe inontarai nini mani,
inontarai Galilea dine ne?"
7 Pilatusi taraoai ria sa we Yesusi
mani na Galilea, kataio Mambaiseng
Herodesi yu naia fo kontai, ainanaya
Pilatusi demisa eha Yesusi we
Herodesia. Teteo nana mani niai na
Yerusalemi finanai.
8 Herodesi deti Yesusi nanafo
mirarising karira, weo waroia
tarao Yesusi we fi fuba niariri foi,
kontai dohong we detioi paria.
Enetawanaifa weo ambori Yesusi
niari fitantumafeai detioai ki.
9 Aiwedaya mani Herodesi bera
Yesusifo bitoya paria, manamo
Yesusi wiro fioai borong kutea kahai
arorawa.
10 Imami baba fosa tutu mantau-
nau Kaiwo Musai soi fosa, era wa
etoa kontai na nanai, tutu etinggai
Yesusifo ehikatawanai beyari.
11 Herodesi tutu ne rai mamuna
fosa emei kanggani Yesusi tutu ene-
mirireuwi, esansuni na ansungno we
inontarai fuba, mayeai demisa ehari
we Pilatusi aha.
12 Herodesi tutu Pilatusi uru, ra-
minde nana mani uweaiteta, man-
amo na rahida bonani kontaio uwe-
boyari aha.

Yesusi sobu aiboio marareha
(Matiusi 27:15-26; Markusi 15:6-15; Yohanesi 18:38-19:16)

13 Pilatusi fianduhi imami baba
fosa, mano ewewafonia fosa, tutu
kaiwasa na nana foi kiai,
14 medu wesa deyo, "Meha inon-
tarai nini we yau ma tutu meteyo i de-
unau kaiwasa bitoya we ne karirafo.
Na mearomireane iberahia tonanai,
manamo isobu fi metinggairi wea ne
kutea kahaia.
15 Herodesi kontaio medu tonanai,
weo i kontaio denatu Yesusi nani ton-
inai we tata ma. Inontarai nini wiro
niari fi sarawa feai weo ambori sodai
aiboio marareha fo kaha.
16 Ampafe irubati teraia mayeai
itawinia da wa."
17 Medu tonana weo rahida fuba
Paskao inontarai Yahudi fosa etohon-
suari, na defuina neungfo mani, Pi-
latusi deiai inontarai niai na aitamu
fo manei, da to boriai we kaiwasa
bitoya foi aha.

* **23:1** Ehari to Pilatusi gubernuri foi tonanai weo i terai wemambiriu we kiutu kaiwo aiboi marareha.

18 Manamo kaiwasa fuba etoari
na nana fosa ehuayai, esahu eteyo,
“Muni weruai! Tawing Barabasi we
amea!”
19 Barabasi mani, etafuri etohoni
niai na aitamu rorong fo weo i we-
daya kaiwasa bitoya foi emamuna na
bendarifoi. Kontai i miung inontarai.
20 Pilatusi deo sawing Yesusi, am-
pafe medu we kaiwasa bitoya foi aha.
21 Manamo kaiwasa bitoya foi
ehuayai esahu mambiriu aha eteyo,
“Pahui na aitabafoi! Pahui na
aitabafoi!”
22 Ainanaya webetoru finanai
Pilatusi medu wesa aha deyo, “Wape
fisarawaio todoni fino niari ne? Yau
wiro isobuai we dohong sarawaio
ambori sobu aiboi marareha fo kaha!
Ampafe yau irarubati terai, mae
itawini da wa.”
23 Manamo nana mani arahio ehu-
bisa mantaung finanai, weo todoni
kontaio Yesusi epahui na aitabafoi.
Donio fi etohong wea fo Pilatusi do-
hong karirіai.
24-25 Ainanaya Pilatusi kiutu kai-
wofo we Yesusi sobu aiboi marareha
foi, kariri kaiwasa bitoya foi ene
awiafo, tutu sawing Barabasi wesa
kariri ene etohong wea fo. I mani
inontaraio etafuria wiana aitamu ro-
rong fo weo wedaya kaiwasa ema-
muna tutu ming inontarai. Ampafe
Pilatusi dohongno Yesusi we ne rai
mamuna fosa weo enari kanggani
karirio fianai aino kaiwasafosa ene-
mitituaita fo.

Epahu Yesusi na aitabafoi
(Matiusi 27:33-44; Markusi 15:22-32; Yohanesi 19:17-24)

26 Ainanaya Yesusifo eharia. Na
rang rabuang ehanggungno inon-
tarai manei, arahio da na munuefeai
de suai tono bendarifoi, wonong
fino Simoni, inontarai Kirene
dine. Erutawani etawi mae sodua
aitabafoi da ria Yesusi na kurufuifo.
27 Kaiwasa bitoya era ria Yesusi na
kurufuifo. Na kaiwasa bitoya nani,
wiwing maneiru teai era riatai kon-
tai. Wiwing nanisa esaia etaidu we
Yesusi.
28 Manamo Yesusi deti berahi wesa,
medu deyo, “Wiwing Yerusalemiwa
meaine! Mesai yau fanai, mae mesai
mene tarai bo meneng wai tutu mene
arikangwasa.
29 Weo rabuang bo inontarai
emamuna we Yerusalemi, nani faini
dino ambori da ma ki. Na rabuang
bonani faini dino inontarai emadu
eteyo, ‘Denteng sewa weo wiwingno
eharawahio esobu arikang kaha
fosa, tutu mano wiro earomi ui kaha
fosa.’
30 Na rabuang bonani faini dino,
‘Inontarai ambori emadu we uaifo
eteyo,
“Tirutawang amea!”
tutu we wiwoifo,
“Biritawang amea!”*’
31 Weo we ai darama nei, inontarai
enari toninaia, nana mani ai memasa
nei mani, waitawang enariri toa ne
ahang kaha! [Ete, we yau inontarai
nehu pari sasari, wape emung yau,
enari kanggani yau toninai. Nana
mani we mea inontarai mewe-
sasarine mea, mesobu aiboi fuba
sewa paria!]”
32 Inontarai siai mandu kontai, in-
ontarai umamuna suruine, eha suru
kontai we emung surua umereha
kontai ria Yesusi.
33 Era wa sobu kataio esahui we
Woming Nungkamiei (nana mani,
esahui we Golgota dine), epahu
Yesusi tutu inontarai mamuna fos-
uru nayai, manei na dowei, manei
na domoya, Yesusi na rabuang.
34 Ainanaya Yesusi wenadi deyo,
“Daie, waramuai ene sasarifoi! Weo
eserawawera fifianai aino enari ne.”
35 Rai mamuna fosa, ehabi onde
we etato Yesusi ne ansungfoi mai sa.
Kaiwasa etoari na nana esairi, mae
mano ewenungkamiei we inontarai
Yahudi fosa eteibera Yesusi eteyo, “I
mani deyo feriri inontarai siai, to-
nana mani feriri bera mantauni to,
tarai we i mani Mananu Mamparirio
Allai diriri ma!”
36 Rai mamuna fosa kontai eteiber-
ahi. Era wa etohong angguri sisasa
feai wei,

* **23:30** Hosea 10:8

37 tutu emadu eteyo, “Wau inontarai Yahudi ene Mananu di wau
mani, foriri bera mantaung waua!”
38 Na aitaba Yesusi sau nai
nungkamieifoi, esoi kaiwo ninai,
Mananu Inontarai Yahudi Dinini.
39 Inontarai mamunao epahu suru
na nana fo suru, manei deibera
Yesusi. I medu deyo, “Boe! Yeitarahi
wau mani Mananu Mampariri di
wau mae? Tonana mani foriri bera
wau tutu auru kontai!”
40 Manamo inontarai mamuna
mano wei foi sua ne maniwowirifoi
deyo, “Mutai Allai kaha e? Wau
kontaio emung wau mureha kariri
i.
41 Manamo aiboi tusobua ne
karirio fikarira fianai aino tunaria fo.
Wape i mani, wiro dohong sarafiea
kahai kontai.”
42 Ainanaya medu we Yesusi deyo,
“Yesuse, aromuo yau, na rabuang bo
ro wemananu ma foi!”
43 Yesusi medu wei deyo, “Roa-
soaifa, rahida bonini wau ambori
munohi ria yau na katai denteng foi
ki.”

Yesusi ne mireha toa fo
(Matiusi 27:45-46; Markusi 15:33-41; Yohanesi 19:28-30)

44 Tarahio araha ureng suraya
boru rahida rabuang batang, na tan-
tuma kataifoi memantiti sentenang
paria sobu araha ureng botoru,
45 weo wofaisi wiro sambewarai
ahang kaha. Ireu aburung sau
wetaba na Sempaisi ne Munufoi
rorongfo miabu weberu.
46 Ainanaya Yesusi bibe mambiriu
beyari deyo, “Daie! To waramu ro-
rong wa mampui, itawing nuhuanin-
unei!” Medua kaifo, kiaharaia.
47 Rai mamuna fosa ene mano we-
nungkamiei foi, deti finanai terai na
urengreafo, fiai Allai, tuti medu deyo,
“Tarai, inontarai nini mani, inontarai
mesi dine!”
48 Kaiwasa fubao da ma seiri Yesusi
fo, ewatio fio dariai na nana fo, ea
kiai etaraberasa to ene munufo aha
na enemirorong fituayai.
49 Tutu Yesusi ne inontaraifosa,
kontai wiwingno era ria Yesusi na
Galilea ma fosa, etoa na waroi ewati
fi fuba nani kiai.

Esarai Yesusi na fafofo
(Matiusi 27:57-61; Markusi 15:42-47; Yohanesi 19:38-42)

50-51 Inontarai manei wonong fino
Yusupi, i mani na bendari Arimatea
na nu Yudea. I mani, inontarai
enerorong denteng dine, kaiwasa
esahu suari kontai, tutu inontaraio
demang we rahida bo Allai ne Man-
anu rorong fo ambori atioi fo. I
kontaio yuo wang Majelisi Agama fo,
wape wiro yoa we kaiwo ne mani-
wowirifosa ehutua fo tuti fi kangga-
niaio enari we Yesusi fo kaha.
52 Yusupi nini da wao dutang Pi-
latusi, ambori dohongno Yesusi ne
taraifoi wei.
53 Mayeai suo Yesusi ne taraifoi
weru aitaba epahui nai foi, ainanaya
sensani na ireuo lineni ne harga
dedai. Mayeai i dohoni wiatai na
fafo o mantauni dahi na wiwoio
wekamiai, fafofoi wiro esarai manei
nai kaharai.
54 Rahida bonani mani rahida Ju-
mati dine, tutu wofoi de sawai am-
pafe rerai we rahida Sabati foi.
55 Wiwingno era ria Yesusi na
Galilea ma fosa, era ria Yusupi
tutu ewati fafofoi. Ewatioai kontai
weo dohong Yesusi wiatai toa fo na
kamirei fafo rorong foi.
56 Mayeai etaraberasa aha,
ainanaya emainenang fininsai bu-
rayang tuti maning niunsai mampori
weo esariai na Yesusi ne taraifoi.
Wo sawaia, nana mani rahida
Sabati foi finana, ampafe efotourai
weru fi enari fo, weo etohonsua
kariri Sempaisi ne Hukumi Musai soi
fo.

24

Yesusi suwi aha
(Matiusi 28:1-10; Markusi 16:1-8; Yohanesi 20:1-10)

1 Na rahida Minggufoi, kamiai ku-
tung, wiwingfosa eha fininsai bu-
rayang tuti maning nunsai mampori
emainenangna fo, era to fafofoi.

2 Na fafofoi ewatioai we kamiei etadoiria wedua kamirei borongfo, dedoi weru kamireifoi anina.
3 Ainanaya esuai to fafo rorong foi afui, wape wiro ewatio Seng Yesusi ne taraifoi na nana kaha.
4 Masio etoari na nanai fo tutu enemitituaitai paria mae, inontarai mandu, na tantuma mao uroa ruransa. Amani une ansungfo toyari kaiwewa fenanai.
5 Wiwingfosa ematai karira, ainanaya esomi ao ewatai, mae inontarai mandu fo suru umadu wesa ureyo, "Todoni e, mesera we inontaraio darang nei na kataio inontarai emarareha fesa ninai?
6 I wiro wia na nina kaha, weo suwi ampa! Mearomio fifianai aino medurai we mea kawurua fo na rabuang bo niayai na Galileafoi,
7 deyo, 'Kaisung Inontarai nei, etohoni to mano ewarami aipaya fosa ewarami rorong fo ki. Emuni sau na aitabafoi, tutu rahida bo botoru foi wori, ambori suwi aha ki.' "
8 Ainanaya wiwingfosa arahio earomio Yesusi ne kaiwoariri medurai kawurua fo.
9 Etaraberasa weru fafofoi fo, etairiri karirio fifianai aino ewatioai kai fo we inontarai ewesuraya mansiri fosa tutu we inontarai siaio eraria Yesusi fosa.
10 Wiwingno eteikariri fi fuba ewatioai nanai we Yesusi ne rasulifosa, amani; Maria Makdalenai, Yohanai tutu Yakobusi inangno Mariai, kontai wiwing siaio era riasa fosa.
11 Manamo eroaso kaiwo wiwingfosa etairiria fo kaha, eteyo wiwingfosa emadu funomai.
12 Wape Petrusi doa bariri mito to fafofoi. Suang mae deti kariri kamirei fafo foi afui, ainanaya detio ireuo ansang Yesusi naya fosuru, ansuruino uwatai tera ne. Petrusi kiri tapereng beyari, ainanaya daraberahi aha, mae enerorongfoini berahai beyari we fi fianai aino detioa fo na fafofoia.

Na rang rabuang to Emausi

13 Na rahida bonani kontaio inontarai eraria Yesusi fosa, uwemandu ura to munue Emausi. Emausi mani, tarahio kiro suraya boyari terai na Yerusalemi.
14 Na rang rorong fo umadu kariri Yesusi ne mararehafoi tuti fi fubao kawariai ampa.
15 Ura umadu karirai tutu usewa weai to nanai mae, Yesusi mantauni da ma da ria suru.
16 Uwati Yesusi we da ria surufo manamo fieai sau wedua uremifo ampafe uraroansoi kaha.
17 Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, "Mura murairiri fiani na rang finina?" Uroaukai mae uremi toung.
18 Ainanaya manei na suru wonong fino Keliopasi, fia Yesusi aha deyo, "Dai wau mani, tarahio inontarai waworu na katai nini di wau fe? Weo wau wiro boitawangno fi enari kawuru na Yerusalemia fo kaha e?"
19 Yesusi berahai aha deyo, "Fifianai aine?" Uroa wei ureyo, "Fio enari we Yesusi, inontarai na Nazareti foi. I mani nabi dine, kaiwo medura fo tutu fi niari fo wemambiriu paria. I mani, mai na Allai urengreafo, kontai mai na inontarai euremirea ne.
20-21 Ameafo amenemitawanai paria weo, andino ambori feriri Yahudine tata weru tane aitetafosa. Wape imami baba fosa tutu mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi ne tata fosa, etohoni we rai mamuna Roma fosa, ampafe etohong aiboi marareha wei. Ambori epahui sau na aitabafoi ao mirehara. Kontaio, rahida bonini mani rahida botorua finanai na ne mararehafoi.
22 Kontaio wiwing maneiru teai na amea, etohong amea amesioi amea paria. Weo kameai kutung fa era to ne fafofoia,
23 wape wiro esobu inong marareha foi kaha. Ainanaya etaraberasa aha ma, eteyo, 'Amewatio wewai mandu, umadu ureyo, Yesusi suwi ampa.'
24 Ainanaya maneiru teai na amea era to fafofoia, awa mani esobuaifa karirio fi wiwingfosa emaduraia fo, mae wiro ewati Yesusi kaha."

25 Ainanaya Yesusi medu we suru
deyo, “Muru mani anture muser-
awawerahai paria. We fiani e wiro
muroaso fi nabifosa etoi fo kaha
nina?
26 Weo tarai tofino, Mananu
Mampariri foi sodai ne marabafo
akawuru wo Seng Allai yuaisi do-
hongno ne sambewaraio dedai fo wei
ki.”
27 Mayeai Yesusi deisaharai we
suru, fifianai aino esoi na Sempaisi
ne Kaiwofo kiai kariri ne tarai bo
neng foi fo, amani na fio Musai soi
fo, tutu na fi nabifosa esoi fo.

28 Tonanai mae itora kefangno
munue itora wea foa. Yesusi niari
toyario de da paria,
29 manamo urei weduari. Umadu
wei ureyo, “Diru fi kefang ampa,
katu mani manantiti fine, ampafe
torena na ninai ki aha wo.” Ampafe
Yesusi suai munufoi afui weo dena
na nanai.

30 Dirua mani, minohi we dampi
ria suru na nanai. Ainanaya kia
rotifo dutang Allai dohong mahikai
wei, tuti fioabau rotifo na warangfo,
dohonai we suru.
31 Mayeai arahio uremifo tabau,
uraroansoai we Yesusi dinani. Man-
amo na kutu nanai kontaio niai weru
uremireafo anina.
32 Ainanaya umadu wawera suru
ureyo, “Tarai! Antanafa na rangfoi
ma fo, medu deisaha kaiwoariri na
Sengne ne Kaiwofo we turu nana fo,
tuenemirorong mirising weai paria.”

33 Na kutu iyari nanai kontaio, uroa
bari suru, urarabera suru usahera to
Yerusalemi aha. Na nanai usobuai
weo inong anatu ewesuraya man-
siari fosa efanduhisa ria kaiwasa
fuba wei foi kiai.
34 Emadu eteyo, “Taraito! Sengnei
anture suwi aha ma ne! I deinawi ne
taraifoi we Simoni.”
35 Ainanaya Yesusi ne inon-
tarai mandu arahio ura aha ma
nansuru, urairiri karirio fifianai aino
usobuaifa na rang rorong ura naia
fo, kontai tofino uraroanso Yesusi na
kutu fioabau rotifo we itorang fo.

Yesusi deinawi ne taraifoi we ne inontarai erariati fosa
(Yohanesi 20:19-23)

36 Eminohi esewa we fi ewatioai
tutu etaramioai nanai mae, na tan-
tuma Yesusi mantauni doa rahansa
tutu medu deyo, “Mararebanafeai
we mea.”
37 Esioisa tutu ematai, weo ewait-
arahio ewati romoaninu.
38 Manamo Yesusi medu wesa
deyo, “We fiani e, mematai ninai?
We fiani e, menemirorongwai soriru
ninai?
39 Mewati warahune tutu awehune
weo matatine. Mewaitawanai weo
yau aranane. Mewarami kariri nehu
tarainei, tutu mewati nariai, weo ro-
moaninunei mani ne pari tarai tutu
neina, toyari ne mewatioai na yau
ninai.”
40 Yesusi medu tonanai wesa mae
deinawio warangfo tutu awengfo
wesa.
41 Kontaio kature eroasoa kahai,
weo efaraise karerai tutu ehiri
ewarami. Yesusi dutang berasa deyo,
“Mene fiangfea e?”
42 Ampafe etohong diang ora tarai
bei we Yesusi.
43 Yesusi kia diangfo ainanaya dani
na euremireafo.
44 Mayeai medu wesa deyo, “Fio
raminde inai ria mea mani, imadurai
kawuru we meara fo aininai. Weo
fifianai aino toi na fi Musai soi fo,
nabifosa tutu na Masmuri kariri yau
fo kawari karirai nina.”
45 Mayeai Yesusi fiai ene enemiti-
tuaitafo, weo ewaitawangno fianai
aino Sengne ne Kaiwofo medura fo.
46 Medu wesa deyo, “Na Sengnei
ne Kaiwofo soi weo, Mananu Mam-
pariri nei todoni kontaio sodai ne
marabafo, tutu suwi na mararehafoi
na rahida botoru foi.
47 Kontaio na Mananu Mampar-
iri nei yau wonohunei, todoni kon-
taio aiririai we kaiwasa fuba na
nunei kiai weo etaraberasa weru
ene sasarifoi, tutu weo Allai waraira
sasari. Tutu kaiwo ninai aiririai na
nunei sentenang, reantenang mani
na Yerusalemi.
48 Meaino mera metairiri kariri fi
mewatioai ninaifa ne.

49 Tutu mantaung yauno ambori
yenatuai we mea fianai aino nehu
Dai dererai kawurua fo. Wape mea
metamang pampang na bendari nini
pariao Sempaisi ne tapapafo bia na
rorafaisi meu niai woru mea.”

Yesusi dau to rorafaisi

50 Mayeai Yesusi kiasa era to bo-
riai weru bendarifoi, paria kefang
we munue Betania. Na nanai yuai
warangfo mioansa.
51 Niari fi nanai mae dau to ro-
rafaisi awao ketai werusara.
52 Ea esomia emarareha wei,
mayeai etaraberasa to Yerusalemi na
enemirorong mirising paria,
53 tutu efiai Sempaisi pampang na
Allai ne Munufo.

Kaiwo Mahikai Na Yohanesi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Yohanesi

Na Kaiwo Mahikaio Yohanesi soi mani soi kariri Yesusi, we I mani Kaiwo na Allaio werea na ea kaha foi dine. I da ma weinontarai batang tuti niayai rahang tata. Kaiwo ninai Yohanesi soi we deikaririai we tata we ambori taroasoai we Yesusi mani Mananu Mamparirio Allai dereri foi dine, I mani Allai ne Kaisung dine, tuti Mano Allai yuaisi weMananu fuba pari dine, tuti taroaso Yesusi nini mani, tasobu numainufo.

Yohanesi soi kontai kariri todoni Yesusi Kaiwofoi nani fitantuma fuba niariri foi. Na fitantuma niariri tonana foi deinawiai we I mani Kristusi dine, amani Mananu Mamparirio Allai dereria foi dine, kontai I mani Allai ne Kaisungfoi dine. Na fitantuma niariri tonana foi, inontarai manea eroasoi tuti erariati, wape manea kontai etapai tuti emaya we eroasoi kaha.

Na robong suraya botoru (13) paria suraya itu (17) dotu kariri todoni Yesusi weboyari ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa na diru bo afai mamuna fo eteyo etafuri fo, tuti todoni meinenansa tuti niari enemirorongfoi mitubaru na diru bonani fo.

Bukunei ne robong wefuia fo, Yohanesi soi kariri todoni Yesusi etafuria ehutu kaiwo kariri fo, kariri todoni epahui na aitabafoi, mireha tuti suwi na marareha rorong foi aha, tuti kariri todoni deinawi ne taraifoi we ne inontarai erariati fosa na rahida suwi na marareha rorong foi aha nani fo.

Kaiwo fuba Yohanesi soi na bukunei mani kariri fio Allai dohonai na Yesus Kristusi we tata fo, amani taminohi tatarang we numainufo. Numainu Allai dohonai nanai tasobuai kawuru na nunei ampa, tuti mano taroaso Yesusi we I mani werang we Allai, we andino deinawi Allai we tata fo tuti andino wedaya inontaraine tata tatarang ne.

Yohanesi soi kariri fianai aino Yesusi medurai na kaiwo netawea fo kariri todoni ne wetaraifo, toyari mereha, roti, sambewarai, mantahung fiahung tuti dombafosa, wai angguri tuti ne bongfoi fo.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-18 Kaiwo reantenang: Yesus Kristusi mani Kaiwofo dine.
1:19-51 Yohanesi webaptisi kaiwasafo tuti Yesusi ne inontarai reantenang erariati fosa.
2:1-12:50 Yesusi fi niari rahang kaiwasafoi fo.
13:1-17:26 Rahida wefuiai Yesusi yufi na Yerusalemi tuti katai kefang na nanai fo.
18:1-19:42 Yesusi sodai aiboi marareha fo.
20:1-31 Yesusi suwi na marareha rorong fo tuti da deinawi ne taraifoi fo.
21:1-25 Kaiwo kafe: Yesusi na Galilea.

Kaiwofoi weinontarai batang, amani Yesus Kristusi

1 Na reantenang pari nunei kaharai mae,
Kaiwofoi niayai kawurua.
Kaiwo nani niayai kawuru ria Allai ampa,
tuti I mani Allai dine.
2 Na reantenang pari fo niayai kontai ria Allai.
3 Fi fuba nini kiai, Allai niariri na Kaiwofoi nani,
tuti na fi fuba niayai kiai nini,
boyari kontai wiro Allai niariri boriei weru I kaha.
4 Kaiwofoi mani, ansengnei weneung nai,
tuti ansengfoi dohong Sambewarafo we inontarainesa.
5 Sambewarai nani dansairai na mamantitifo,
tuti mamantitifoi wiro niariri fefe kaha.
6 Inontarai Allai demi foi manei da ma, wonong fino Yohanesi.
7 I da ma we deiriri kariri fianai aino deti teri na urengfo kariri Sambewarai nani, ambori na i kaiwasanei kiai taraoai tuti yoasoai.

8 Mantauni wiro Sambewarafoi
dine kaha, mae manta da ma we
deiriri kariri te Sambewarai nani.
9 Kaiwofoi mani Sambewarai
taraio sambewa inontarainesa kiai
enemirorongfoi dine tuti da to nunei
ma finanai.
10 I niayai na nunei, tuti andino
Allai niari nunei nai ne, wape nunei
deroansoi kaha.
11 Da to ne kataifoi terai ma, wape
ne inontaraifosa etamang wei kaha.
12 Tonanai ki, wape we mandoni
saino etamang wei tuti eroaso
wonongfo mani, yuaisa esobu mam-
biriu we ahusa we Allai ne arikang
disa.
13 Amani arikangno wiro etaubau
enumi na inontaraine eriraufo kaha
tuti kariri ene etawiafo kaha, ete
kariri mang manei ne dawiai we
ambori sobu arikangfo kaha, mae
etaubau enumi we Allai ne arikang
disa na Allai mantauni terai.
14 Kaiwofoi weinontarai batang
ampa tuti niayai rahang tata. Ame-
watio ne sambewaraio dedai fo
ampa, sambewarai dedaio Allai
dohonai wei we ne Kaisung Mansiari
dine fo. Tuti I mani Kaisungno da
na Dai Allai na ne wetaraifo tuti ne
bengno dohonai arora fo.

15 Yohanesi da ma we deisaha
kariri Kaiwofoi we mandoni dine fo
we tata tuti sahu deyo, “Inontaraio
imadu kariri yeyo, ‘Ambori inontarai
manei datua yau aha ma ki, wape
inontarai nani fiabai sewa yau, we
wiro ira ma kaharai mae, I mani
niayai kawuru ampa.’ Inontarai
imadu kariri tonana foi andinini.”
16 Weo I mani dohong ne bengfo
fuba sewa ampa, tuti na ne bengno
fuba sewa nanai, mioang tata pam-
pang.
17 Weo Sempaisi ne Hukumifoi
tasobuai ria Musai. Wape Allai
ne beng sewa fo tuti ne wetaraifo
tasobuai ria Yesus Kristusi.
18 Mandoni kontaio wiro deti Allai
na ea kaha rai, mae Dai ne Kaisung
Mansiario ne tarai kariri I tuti we-
boyari riati foi terai. Meiri andino
deinawi Dai Allai we tata ne.

Yohanesi deisaha kaririai we i mani mandoni dine fo
(Matiusi 3:1-12; Markusi 1:1-8; Lukasi 3:3-6, 15-17)

19 Nini mani, kaiwo taraio
Yohanesi medu kariri mantauni tuti
kariri Yesusi fo na rabuang bo mano
ewenunggamiei we Yahudi fosa na
Yerusalemi etemi imami manea
tuti inontarai Lewi manea, era we
Yohanesia we etutang berahi eteyo,
“Wau mani mandoni di wau?”
20 Yohanesi feforawa kahai, mae
deikariri parai wesa deyo, “Yau
mani Mananu Mampariri foi* di yau
kaha.”
21 Ainanaya etutang berahi aha
eteyo, “Tonana mani, mandoni di
wau? Eliai di wau e?” Manamo
medu wesa deyo, “Bereri.” Mayeai
etutani aha eteyo, “Ampafe mandoni
di wau? Nabio ambori da ma foi* di
wau e?” Yohanesi yoa wesa aha deyo,
“Bereri.”
22 Ampafe etutang berahi nariai
aha eteyo, “Tonana mani boikaririai
we amea we mandoni di wau. Weo
todoni kontaio ameteisaharai we
mano etemi amea amera ma fosa, we
wau mani mandoni di wau fo. Fianai
aino modurai kariri mantaung wau
ne?”
23 Ampafe Yohanesi yoa wesa na
kaiwo nabi Yesayai fafongfa medura
fo deyo, “Yau mani, mano isahu pam-
pang na katai wekamamiei minano
foi yeyo,

‘Memainenang rang beng feai we
Sempaisi,
Tuti menaria mimoya wei.’ ”*

24 Inontarai mano era ma nanisa
mani, inontarai eweFarisi maneiru
teai kontai ampafe etutani eteyo,
25 “Masino wau mani Mananu
Mampariri foi di wau kaha, Eliai di
wau kaha, tuti Nabifoi di wau kaha,
tonana mani webaptisi inontarai we
fiani?”

* **1:20** Na kaiwo Yunani mani ‘Kristusi’, tuti ne maksuti mani Mananu Mampariri na Allai dine.
* **1:21** Ulangan 18:15 * **1:23** Yesayai 40:3

26 Yohanesi yoa deyo, “Iwebaptisi
na mereha, wape manei doa ra-
hang mea wa, inontarai nani wiro
metaroani kaha.
27 Andino da tua yau ma, wape we
irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro
imai we inari finana kaha.”
28 Finani kai kawariai na Beta-
nia, waya Yardeni eneung dowaruai,
katai Yohanesi webaptisi nai foi.

Yohanesi deinawi kariri Yesusi, Allai ne Domba Antungno feriri kaiwasa foi

29 Kameaia mani, Yohanesi deti
Yesusi da weia. Ainanaya Yohanesi
medu deyo, “Mewati, Allai ne Domba
Antungno ohonai wekorbani we
yiwang inontarainesa ambori feriri
sasari nunei fi di wani.
30 Andino imadu kariri yeyo, ‘Am-
bori manei da tua yau ma ki, tuti
fiabai sewa yau, weo itaubau nuhu
kaharai mae, I mani niayai fitawa
kawurua.’
31 Yau kontaio reantenangne
mani wiro yeroansoi weMananu
Mamparirio imadu kariria fo dine
kaha. Wape ira ma we iwebaptisi
inontarainesa na mereha ambori
inontarai Israeli nesa kiai ewatioi
tuti etaroansoi.”
32 Yohanesi medu kontai tonina
kariri fi deti teri foi, deyo, “Iwati Nu-
aninu Mirarebana foi ne tarai toyari
muntung manei, biari na rorafaisi
meu minohi sauwi pampang.
33 Rabuang bonani yau kontaio
yeroansoi weMananu Mampariri foi
dine kaha, wape Allai mano demi
yau iwebaptisi na mereha foi medu
kawuru we yaua deyo, ‘Masino boti
Nuaninu Mirarebana foi biari meu
tuti minohi sau manei mani, wenani
dino ambori webaptisi na Nuaninu
Mirarebana foi ne.’
34 Iwati teri ampa, tuti yeisaha
kariri yeyo, I mani Allai ne Kaisung
dine.”

Yesusi ne inontarai dirisa reantenang fo

35 Rahida sua aha foi mani
Yohanesi doari na katai nani aha,
doa tuti ne inontarai erariati fo
uwemandu.
36 Tuti na kutu detia Yesusi we da
nana fo medu we suru deyo, “Muwa-
tia! Allai ne Domba Antungfi di-
wani.”
37 Yohanesi ne inontarai mandu fo
suru utarami medu tonana fo, uroari
ahang kahai mae ura ria Yesusia.
38 Yesusi fiobera ureng deti afui
mani, deti suru we ura riati fo,
ainanaya dutang suru deyo, “Fi-
anang dino musera wei ne?” Man-
amo umadu wei aha ureyo, “Rabie,
munohi maidoni?” (Kaiwo *Rabi* fo
mani neta we Mantaunau.)
39 Ainanaya Yesus medu we suru
nariai aha deyo, “Mura ma, ambori
muwati katai iminohi naya fo ki.”
Ampafe ura wa ura riati tuti uwati
kataio minohi naya fo. Rabuang bo-
nani mani araha ureng boa tuti umi-
nohi riati na nanai paria rahida bo-
nani kiaia.
40 Na inontarai manduo utarami
Yohanesi ne kaiwofo tuti ura ria
Yesusi nani suru mani, manei
wonong fino Andareasi, i mani
Simon Petrusi ne tahatui dine.
41 Andareasi nini sikera paria da
sera we ne tafuaio Simonia tuti medu
wei deyo, “Ausobu Mesiasi ampa!”
(Mesiasi mani wang we Kristusi dine,
amani Mananu Mamparirio Allai
demi ma we yu fi kiai ne.)
42 Ampafe kia Simoni we Yesusia.

Yesusi seite Simoni mayeai medua
wei deyo, “Simoni, Yonai antung di
wau. Wau ambori esahu wau we
Kefasi ki.” (Kefasi na kaiwo Iberani
mani, masi we Petrusi na kaiwo Yu-
nani, amani: Kamiei.)

Yesusi sahu Pilipusi tuti Natanieli urariati

43 Kameai roainai aha mani, Yesusi
kiutuai we da to Galileara. Da wa
kaharai mae sobu Pilipusi tuti medu
wei deyo, “Ro ria yau!”
44 Pilipusi nini ne munue na Bet-
saida, katai Andareasi tuti Petrusi
unayai nai foi kontai.
45 Pilipusi da wa sobu inontarai
manei aha, amani Natanieli tuti
medu wei deyo, “Amesobui ampa,

amani mano Musai deikariri na ne
Kaiwo soi fo nani, tuti nabifosa etoi
kariri foia fo. I mani Yesusi na
Nazareti, Yusupi antungfoi."
46 Wape Natanieli medu deyo, "O!
Fi bengfo da na Nazareti mae?" Am-
pafe Pilipusi medu wei deyo, "Ro ma
boti teri."
47 Yesusi deti Natanieli da weia
nanai, medu deyo, "Inontarai Israeli
tarai fi diwani, inontaraio tatofane
kuteai tataha nai kaha dine."
48 Ampafe Natanieli medu we
Yesusi aha deyo, "Na todonie boyo
boroanso yau tonanai nina." Yesusi
yoa wei deyo, "Pilipusi sahu wau
kaharai mae, iwati wau we munohi
na ai urung neungfo."
49 Ainanaya Natanieli medu deyo,
"Dai Rabio Mantaunaune waune,
boroang yau tonana mani Allai ne
Kaisung di wau! Israeli amene
Mananu di wau!"
50 Yesusi medu wei aha deyo, "Roa-
soai weo fitantumao yeyoai we iwati
wau kawuru na ai urung arowawahi
foi fo ne? Fi fuba sewa weru ninai
ambori botioai ki!"
51 Ainanaya medu aha deyo, "Tarai
antu! Imadurai we mea mau yeyo,
ambori mewati rorafaisi tifai tuti Al-
lai ne wewaifosa etautai ebia we
Kaisung Inontarai nei ki."

2

Yesus niari merehafo weangguri denteng na muniara mandirau na bendari Kana

1 Rahida boru aha mani, inon-
tarai manei niari muniara mandirau
bei na bendari Kana na nu Galilea
foi, tuti Yesusi inang niayai na mu-
niarafoi kontai.
2 Mano niari muniara foi wenoti
Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa
kontai to muniarafoia.
3 Muniarafoi da pariao mayeai ene
anggurifo kai, ainanaya Yesusi inang
medu wei deyo, "Ene anggurife kai
ampa."
4 Yesusi yoa we inanai deyo, "Aie,
we fiani butang weaifa ria yau to-
nana? Weo wiro rahida we yeinawi
mandoni di yau fo kaharai."
5 Manamo Yesusi inang medu we
mansarawiri na muniara fosa deyo,
"Fifianai aino medurai we mea wa
menari karirai."
6 Babeu wonang watai kefang na
nanai,* babeu nanai we ambori es-
oni mereha soai we eruai ea nayai
kariri ene koang Yahudi foi. Babeufo
bei mani kia mereha literi piaring rai
(100).
7 Yesusi medu we mansarawirifosa
deyo, "Mesoni babeunea sayefang na
mereha." Ampafe esoniaia sefang na
mereha karirai.
8 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, "Into metutu merehawa kuteai
meha we mano wenunggamiei we
muniaraneia."
Ampafe eha merehafo kuteai we
mano wenunggamiei we muniara
foia,
9 tuti inontaraifoi bororuainso
kariri merehao Yesusi yiwani
weanggurifoia nanai, serawera
angguri nani na doni ma, manta
mansarawirifo saino ewaitawang
tera ne. Ainanaya sahara medu we
mandirau mangfoi deyo,
10 "O, siai paria! Na doni kontai, na
muniara tonina foi mani, angguri ne
bengfo aino etohonai fafong we kai-
wasafoi dunung ne, akawuru wori ne
beng turura kaha fo ki. Wape nina
mani, bohong angguri ne beng ninai
watai paria arahi bohonai wefuiai
mandiei nina!"
11 Fitantuma nanai Yesusi niari
na Kana na nu Galilea foi, wefitan-
tuma reantenang pari na ne fiainaw-
iai fuba niariri foi kiai. Na fitan-
tuma nanai deinawi kariri ne sam-
bewaraio dedai fo tuti ne inontarai
erariati fosa eroasoi finanaia.
12 Mayeai Yesusi da to bendari
Kapernaumi ahaweu, inanai, ne
tahatuifosa tuti ne inontarai erariati
fosa era ruhiai to katai nani aha.

* **2:6** Babeu wape Yahudifosa enariri na kamiei, wiro na kahofa ura kaha.

Enayai we rahida beiru teai na bendari nani.

Yesusi data kaiwasa etawayangfi na Sempaisi ne Munufoi rorongfo fosa (Matiusi 21:12-13; Markusi 11:15-17; Lukasi 19:45-46)

13 Na rabuang bo Yahudifosa ene rahida fuba Paska foi rerai we etohonsuari fo, Yesusi dautai to Yerusalemi aweai.
14 Na wanai, na Allai ne Munufoi rofongfo, deti inontaraio etawayang sapi, domba tuti romu muntung fosa eminohi etawayang na nanai, kontai mano eriwang doi fosa eminohi eriwang doi na Munu rorongfoi kontai.
15 Ampafe niari wai rarubatai bei, mayeai datasa weru Allai ne Munufoi; mano etawayang andowa fosa tuti ene sapi tuti domba fosa kontai, tuti mano eriwang doi fosa kifasiaya ene doifo to kahofa wowongfo aweu tuti bebari meja eminohi eriwang naya fo.
16 We mano etawayang muntung fosa medu wesa deyo, "Meruai fi metawayanai ninai weru katai nini, wiro menari nehu Dai ne Mununei we katai awayangfi nai fanai."
17 Ampafe Yesusi ne inontarai erariati fosa earomio kariri kaiwo dotu na Kaiwo Mararebana fo, amani kaiwo Mananu Dauti tuti nabifosa emadu fafong kariri fi arahi Yesusi niari fo, amani dotu deyo,

> "Yohong we Dai Allai nemu Munuwai wedaya niunung enehurorongnei."*

18 Mano ewewafoniai we Yahudi fosa etapa Yesusi eteyo, "Todonie enemutituai we nemu mambiriu we batasa tonanai? Fitantuma fianai aino boinawiai we amea, we nemu mambiriu we nari toninaifa ne?"
19 Ampafe Yesusi yoa wesa deyo, "Metota Sempaisi ne Mununeia wioru, tuti na rahida botoru kawuru mae ibauni aha mesi nariai aha."
20 Ainanaya Yahudifosa emadu wei eteyo, "Defuina piarua wonang (46) ambori Sempaisi ne Munu nini ebaunia kiai ki, wape boyo bauni na rahida tarai botoru kawuru e?"
21 Wape Sempaisi ne munu Yesusi medu kariri foi mani, mantauni ne taraifoi.
22 Ampafe na fui, rahida botoru suwi na marareha rorong foi aha ma fo, arahio ne inontarai erariati fosa earomioaifa we finanai medurai kawuru karirai ampa. Ampefe eroaso fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo tuti fianai aino Yesusi medura fo.
23 Rahida beiru teai niayai na bendari Yerusalemi na rahida Paska foi nanai, kaiwasa bitoya eroasoi, we ewati fitantuma bitoya niariri fo.
24 Wape Yesusi mantauni wiro yoaso ea kaha, weo deroanso inontarainesa kiai enemirorongfoi fefe.
25 Weo mandoni kontaio wiro medu kariri inontarainesa wei kaha, weo deitawang kariri inontaraine enemirorongfoini fefe.

3

Yesusi medu we Nikodemusi kariri todoni saubaununggamiei riwanai aha

1 Farisi manei wonong fino Nikodemusi, i mani Yahudi ene Majelisi Agama fo manei dine, amani wenunggamiei kontai na agama Yahudi foi.
2 Da diruai we Yesusi ma tuti medu wei deyo, "Dai Rabio Mantaunaune waune, amewaitawanai we wau mani Allai dino demi wau ma ne tuti ro wemantaunau ma. Weo mandoni kontaio wiro niari fitantuma nari nina kaha, Allai weriria wenani fino niari finana fe."
3 Yesusi yoa deyo, "Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni kontai wiro suai tono Allai ne weMananu rorong fo kaha, mae wenani saubaununggamiei riwanai akawuru wo."
4 Ampafe Nikodemusi medu we Yesusi aha deyo, "Nana mani inontarai fiabai kawurua foi saubaununggamiei riwanai ahang rai e?

* **2:17** Masmuri 69:9

Todoni wori suai to inang enemanabufoi afui we minohi tutiri riwanai aha ki?”

5 Manamo Yesusi yoa deyo, “Tarai antu. Imadurai we mea mau yeyo, masino inontarai manei saubaununggamiei na mereha baptisi foi tuti na Allai Nuaninufoi kaha mani, wenani wiro suai to Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.

6 Inontaraine, weinontarai batangfo mani, saubaununggamiei na ne wawafo suru, wape na Sempaisi mani saubaununggamiei weworu na Allai Nuaninufoi.

7 Dohonao popuhung we kaiwo imadurai yeyo, ‘Todoni kontaio metaubau menumikamiei riwanai ahangfo,’ fanai.

8 Wanangnei siaya to katai doni deyo defai wea fo tuti taramuoi we nukuayafo, wape wiro boitawang siayai na doni ma fo kaha tuti siayai to doni fo kaha. Mano saubaununggamiei na Allai Nuaninufoi tonanai kontai, todoni saubaununggamieia weworu tonana fo tawaitawana kaha, nanai na Allai Nuaninufoi terai.”

9 Ainanaya Nikodemusi medu we Yesusi aha deyo, “Finanai kawariai todoni rai?”

10 Ampafe Yesusi yoa wei aha deyo, “Wau mani mantaunau Israeli di wau, wape todoni fino boitawang finana kahai nina?

11 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, amemadu kariri fianai aino amewaitawana fo, tuti ametairiri kariri fianai aino amewati teri fo, wape wiro meroaso fi amemadurai tonana fo kaha.

12 Yeiriri kariri finunei we mea, wape meroasoa kahai. Nana mani, yeiriri kariri fi na rorafaisi we mea fo, meroasoai todoni ki?

13 Weo wiro inontaraine manei dautai to rorafaisi kaha, manta mano ibiari na rorafaisi meu ne yau, amani Kaisung Inontarai ne yau.

14 Tuti ne tarai kariri fafongfa Musai yuai tawai tembaga foia dedai na katai wekamamiei fo ambori mano tawai ehirisa nanisa etarang,* tonanai kontai Kaisung Inontarai nei todoni kontaio ruaisi dedai,

15 ambori mandoni kontaio yoasoi mani sobu numainufo.

16 Weo Allai enewawu nunei fuba paria, doni dohongno ne Kaisung Mansiari foi, ambori mandoni dino yoasoi mani wiro wioru kaha, mae sobuo numainufo.

17 Weo Allai demi ne Kaisungfoi meufo wiro we kiutu kaiwo kariri nunei kaha, mae we feriri nunei na I.

18 Mandoni dino yoasoi mani wiro sodai aiboifo kaha, mae mandoni dino yoasoi kaha mani, wenani aiboi sobua fo mani Allai kiutuai kariri ampa, weo wiro yoaso ne Kaisung Mansiari foi kaha fefe.

19 Weyoasoa kahai nani, fi dapai we sobu aiboifo ainina: Sambewarafoi da kawuru to nunei ma ne, wape inontaraine etohong we mamantiti rorong fo sewa weru Sambewarafoi, weo enari ne karirafo fefe.

20 Weo mandoni kontai andino niari ne karirafo mani, enerireu Sambewarafo, tuti wenani miaya we da to Sambewarafo kaha, weo mitai ne karira niari nanai kawariai ati para rai fefe.

21 Wape mandoni dino niari kariri ne wetaraifo mani da to Sambewarafo, ambori wati parai we fianai aino niari nanai niari na Allai.”

Yohanesi medu kariri Yesusi we ne inontarai erariati fosa

22 Mayeai Yesusi da tuti ne inontarai erariati fosa na bendari Yerusalemi to boriai awa enayai tourai na nu Yudea foi nani, tuti ewebaptisi kaiwasao eteyo erariati fosa na nanai.

23 Mae Yohanesi kontai webaptisi kaiwasa na Ainoni kefang we Salimi, weo mereha bitoya na nana fefe. Inontarai era weia we webaptisisa nayai,

24 weo rabuang bonani wiro etafu Yohanesia wiatai na aitamu rorong foi kaharai.

* **3:14** Bilangan 21:4-9

25 Rahida bei Yohanesi ne inontarai erariati fosa tuti inontarai Yahudi manei esawasa kariri todoni koangno eruairurangsarao emararebanafo kariri agama Yahudi fo.
26 Ainanaya era we Yohanesia tuti emadu wei eteyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, inontarai mano raminde doa ria wau na waya Yardeni eneung dowarua foi tuti boinawi kariri nani, ninaifa mani webaptisi kontai tuti kaiwasanei kiai era wei pampang.”
27 Yohanesi yoa wesa deyo, “Inontarai manei sobu mambiriufeai we niari fieai mani, nanai na Allai na rorafaisi teraifa.
28 Mantaung mea metaramioai ampa weo, raminde imadu yeyo, ‘Yau mani Mananu Mampariri nei di yau kaha, manta inontaraio Allai demi yau we ira foni foi di yau.’
29 Mandirau wiwing foi mani, mandirau mang foi dino neni ne. Mandirau mang foi ne maniwowirio weririati foi mani doa demang wei, tuti tarao medu mani, firaise paria we tarao raofuifoi. Nehu tarai toyari ne maniworiri nani ampafe yau kontai ifaraise tonanai, tuti ninaia mani ifaraisefo fuba pari ampa weo inontarai efau era weia fefe.
30 Andino todoni kontaio fiabai wewonong aha, tuti yau mani ambori iweinontarai katui tuti iwewonohu ahang kaha.
31 Yesusi, mano da na dadaifo meu amani na rorafaisi meu mani, dedai sewa fifiani kontai. Mano da na nunei mani, inontarai nunei dine, tuti ne kaiwo medura fo dotu kariri fi nunei terai. Mano biari na rorafaisi meu mani ne yai sewa fi nunei kiai.
32 Wenani meduairai kariri fianai aino deti teri fo tuti taraoa fo, wape manei wiro yoaso kaiwo medura fo kaha.
33 Mae mandoni dino tarao kaiwo medura fo tuti yoasoa mani, wenani yoa weai we Allai mani wetarai.
34 Weo Mano Allai demi mani, wenani dino deiriri Allai ne Kaiwofo ne, weo Allai dohong Nuaninufoi weia wiro werea na ea kaha.
35 Dai enewawu ne Kaisungfoi tuti dohong fi kiai tono warang rorong fo ampa.
36 Mandoni dino yoaso Kaisung nani mani, ambori sobu Waidani tuti minohi wenumainu. Wape mandoni dino deiaya Kaisungfoi mani, wenani sobu numainufo kaha, mae Allai ne kesou fuba fo nayai worui pampang we fitawafa.”

4

Yesusi medu ria wiwing Samaria manei

1 Farisifosa etaramioai we Yesusi sobu inontarai erariati bitoya tuti webaptisisa weru Yohanesi.
2 (Wape Yesusi mantauni webaptisi kaha, mae ne inontarai erariati fosaino ewebaptisi ne.)
3 Ampafe Yesusi deitawanai we Farisifosa etaramio finanafo, da weru nu Yudea foi daraberahi to nu Galilea foi aha.
4 Na ne rang rorong da to nu Galilea foi nani, da riria nu Samaria foi.
5 Ainanaya Yesusi da wa sobu bendari bei wonong fino Sikhari, katai nani kefang we katai fafongfa Yakupi dohoni we antung Yusupi foi.
6 Yakupi ne kamirei mereha sirai foi wiatai na katai nani. Yesusi aweng tafa paria we era waroi fefe, ampafe da wa minohi na merehafoi dereungfo. Rabuang bonani rahida rabuang, tarahio araha ureng suraya boru rai.
7-8 Yesusi ne inontarai erariati fosa era pari to bendarifoia we ewori fiang.

Mayeai wiwing Samaria manei da ma we dutu mereha na mereha Yakupi sirai foi. Yesus medu wei deyo, “Bohong merehafeai we yau we yunung.”
9 Wiwing Samaria foi pepuhung tuti yoa wei deyo, “Dai wau mani inontarai Yahudi di wau mae, todoni fino butang inontarai Samaria ne yau, we mereha ninai?” (Weo inontarai Yahudi nesa wiro efarao inontarai Samaria nesa kaha.)

10 Manamo Yesusi yoa wei deyo,
"Masino boitawang fianai aino Al-
lai dohona fo tuti mandoni dino du-
tang wau we bohong mereha we
dunung nina mani, ambori butani
we mereha ki tuti i ambori dohong
mereha darang fo we wau ki."
11 Ampafe wiwingfoi medu wei
deyo, "Daie! Nemu pari fi utu mereha
nai, tuti kamirei mereha nei bero-
rong paria. Na doni wobu mereha
darang fo nanai?
12 Dai wau mani wiro fobai sewa
amene werengno Yakupi e? Andi do-
hong kamirei mereha nini we amea
tuti mantauni kia mereha we dunung
nai, i kontai ne arikangfosa tuti ne
fiahungfosa. Mae boyo fobai sewa
Yakupi todoni e?"
13 Yesusi yoa wei deyo, "Mandoni
kontai, mano dunung mereha nini,
rahanang tataha aha ki.
14 Wape mandoni dino dunung
mereha ambori yohonai wei fo mani,
wiro rahanang tataha na eai ahang
kaha. Mae mereha yohonai nanai,
ambori wemereha ureng deda sabi
pampang we numainufo."
15 Ampafe wiwingfoi medu wei
deyo, "Daie, bohong mereha nanai
we yau, ambori rahukanang tataha
ahang fanai, tuti wiro ira to ninai
pampang aha ma we yutu mereha
ahang kaha."
16 Ainanaya Yesusi medu wei aha
deyo, "Roa wahu wamuai, kari mu-
rarabera muru toninai ma."
17 Manamo wiwingfoi yoa wei
deyo, "Yau mani nehu pari mang."
Ampafe Yesusi medu wei deyo,
"Kaiwo modura kariri nemu pari
mangwa mani tarai,
18 weo rau mang ringna fininai, tuti
mangno minohi ria wau nani mani
wiro nemu mang dine kaha. Na fin-
inai, modu tarai nei."
19 Ainanaya wiwingfoi medu deyo,
"Daie! Nina mani kasau we yau ampa
we wau mani nabi di wau!
20 Inontarai Samaria ne amea,
amene werengfosa esomi we Allai
na uai nini, wape Yahudiwa mea
meteyo, inontarai tasomi we Allai
mani na Yerusalemi terai."
21 Yesusi medu aha deyo, "Roaso
yau, we rahidafo ambori da ma ki,
we inontaraine mesomi we Dai fo
wiro na uai nini kaha, tuti wiro na
Yerusalemi kaha.
22 Inontarai Samaria ne mea me-
somi we fi wiro metaroansoa kaha
foi, wape Yahudine amea mani ame-
somi we mano ametaroansoi foi, weo
Allai dererai we neo faririfo da na
inontarai Yahudi ne amea.
23 Wape rahidafo ambori da ma ki,
tuti da kawuru ma ne, weo mano
tarai esomi we Dai Allai esomi na
Nuaninu Mirarebana foi tuti esomi
na mai. Weo inontarai esomi wei to-
nana fosaino Dai dawi weai tonanai.
24 Weo Allai mani Nuaninu dine,
tuti mandoni kontaio somi wei mani,
somi na Allai Nuaninufoi ne mambir-
iufo tuti somi na tarai wei."
25 Wiwingfoi medu wei deyo,
"Iwaitawanai we Mananu Mampar-
irio ahui we Kristusi foi ambori da
ma ki. Da ma mani ambori deikariri
kariri finini kiai kaririai we amea ki."
26 Yesusi medu deyo, "Mano boyoi
nini mani, Yaune, mano yoa imadu
ria wau nina!"
27 Na kutu nanai Yesusi ne inon-
taraifosa etaraberasa na bendarifoi
ma. Epapuhung paria we ewati
Yesusi medu ria wiwingfoi fo, wape
na ea manei wiro dutang bera wi-
wingfoi deyo, "Fianai aino butani
wea fo." Ete etutangbera Yesusi
eteyo, "We fiani modu ria wiwing-
foi."
28 Ampafe wiwingfoi sawingno
babeu kiari foi wiatai mae mito to
bendarifoia deikaririai we inontarai
na nana fosa,
29 medu deyo, "Mera ma mewati
inontaraio deikaririai we yau kariri
fi kiaio raminde inariri foi. Tarahio
i mani Mananu Mampariri foi dine
fe."
30 Ampafe inontaraifosa era weru
bendarifoi to boriei we Yesusia.
31 Na siari nanai kontai Yesusi ne
inontarai erariati fosa etutani we
etampi, eteyo, "Dai Rabio Mantau-
naune waune, bampi."

32 Manamo yoa wesa deyo, “Nehu
fiangfea ne, fiang nanai wiro mewait-
awana kaha.”
33 Ampafe ne inontaraifosa etu-
tang wawerasa eteyo, “Manei kia fi-
angfeai wei ma re?”
34 Ainanaya Yesusi medu deyo,
“Nehu fiangne mani yohong kariri
fianai aino mano demi yau foi dawi
wea fo, tuti inari kariri fio demi yau
we inari foa kai.
35 Memadu meteyo, embai boa
aha mani rahida we tateting fi-
tatanangfo. Wape imadu we mea
mau yeyo, mewati wari katai metoari
naya wa tuti mewati to romifoa,
fitantanangfi bioangna kiai ampa
tuti meinenang we metetini ampa.
36 Na ninaifa kontaio mano eteting
fi fosa esobu ene fiembaitafo, tuti
efanduhi fi etetinai nanai we esobu
numainufo. Ampafe mano eteting
fi fosa tuti mano anta etanang fosa
efaraise ruhiai.
37 Weo na fi toninane wetarai kariri
kaiwo neta weai ninai amani, ‘Manei
sanang fi tuti manei siai andino deti-
nai.’
38 Yemi mea mera we meteting fio
wiro metanang kaha fo, inontarai
siai ansaino etanang tuti erurai nai,
tuti mera wa we metetingno fi we-
tarai nano ene fi eru fo nanai.”
39 Inontarai Samaria bitoya na ben-
darifoi eroaso Yesusi, weo kaiwo wi-
wingfoi medurai fa deyo, “Fianai
aino raminde nanai inaria fo, inon-
tarai nini deisaha karirіaia kai be-
yari.”
40 Ampafe inontarai Samaria fosa
era wa esobu Yesusi nanai, etutani
we niayai na nanai riasa, ampafe
Yesusi niayai na nanai rahida boru.
41 Kaiwasa bitoya aha eroasoai we
etarami te Yesusi mantauni ne kaiwo
aunau medurai wesa fo fefe.
42 Tuti emadu we wiwingfoi eteyo,
“Ninaia mani ameroasoai ampa,
wape wiro we kaiwo modurai we
amea fo tera kaha, mae we mantaung
amea ametarami terai we medufo
tuti amewaitawanai we inontarai
nani mani tarai Mananuo feriri
nunei dine.”

Yesusi niari inontarai fuba yufi na munu mananu foi ne arikangfoi denteng
(Matiusi 8:5-13; Lukasi 7:1-10)

43 Yesusi ne rahida boru na Samari-
ara nanai, mayeai da pari to nu
Galilea foi aha.
44 Weo mantauni raminde medurai
kawuru ampa deyo, “Nabi manei na
ne katai saubaunung nai foi, ne inon-
taraifosa wiro etatori kaha.”
45 Ampafe na rahida da wa sobu
nu Galilea foi nanai, inontarai na
wana fosa etamang wei na enemiro-
rong mirising, weo ewati te fitan-
tuma fuba raminde niariri kiai na
bendari Yerusalemi na rahida fuba
Paska foi fo weo ea kontai anta era
to wanai we etohonsua rahidafoi nai
fefe.
46 Ampafe da paria sobu Kana na
nu Galilea foi aha, kataio raminde
niari merehafoia weangguri denteng
pari fo. Na bendarifoi inontarai
fuba na munu mananu foi manei,
ne arikangfoi meninang na bendari
Kapernaumi.
47 Taraoai we Yesusi da na nu
Yudea foi to Galilea foi ma nanai,
da wei tuti dutani paria we da ria-
tia niari ne arikangfoia denteng, weo
meninangna adareti mireha fefe.
48 Ampafe Yesusi medu we inon-
taraifoi aha deyo, “Todoni e? Masino
mewati fitantumafea tuti fiainaw-
iaifea kaha mani, wiro meroasoai na
ea kaha nina.”
49 Wape inontarai fuba foi medu
we Yesusi deyo, “Daie, ro na
nehu arikangfi wiro mireha kahai
wanaia.”
50 Yesusi medu wei aha deyo, “Roa,
nemu arikangfoi darang ki.”

Inontaraifoi yoaso Yesusi ne kai-
wofo, ainanaya da wa.
51 Na rang rabuang, ne mang-
fatafosa era weuwi ma eteisaharai
wei eteyo, “Daie, nemu arikangfoi
darang fo.”
52 Ainanaya dutang berasa deyo,
“Araha ureng beiru mani denteng?”
Eroa wei eteyo, “Ramindenafa,
tarahio araha ureng boyari rahida

rabuang mani ne tarai meninggapoi
denunangfo niai."
53 Ainanaya inontaraifoi arooaifa
we na araha ureng bonani dino
Yesusi medu wei deyo, "Nemu
arikangfoi darang ki." Ampafe i
tuti ne munu rorong foi sentenang
eroaso Yesusi.
54 Finana mani, fitantuma we-
beruo Yesusi niari na nu Galilea foi
na rabuang bo daraberahi na nu
Yudea foi ma fo ainana.

5

*Yesusi niari inontarai manei den-
teng na rahida Sabati foi, na Kuru
Betesdai*

1 Webeiru teai aha mani, rahida
fuba Yahudi bei, ampafe Yesusi da to
bendari Yerusalemi awiai.
2 Na Yerusalemi kefang we kataio
wonong *Rahutu Domba foi*, na nanai
kuru mereha fiabai bei, na kaiwo Ib-
erani mani wonong fino Betesda. Na
rurang kuru mereha Betesda nani ne
refongfo ring.
3 Inontarai emaninang bitoya
ewatai na munu refong nanai,
manea euremifafa, manea era es-
oberasa, tuti manea kontai efaya. [In-
ontarai nanisa kiai ewatai etamang
we mereha na kurufoi wedohifo.
4 Weo wea mani Sempaisi ne
wewai manei biari na rorafaisi to ku-
rufoi meu we nihing merehafoi. Tuti
inontarai meninang mano saukaha
merehafoi reantenang mani, ne
maninangfoi niai weruri, maninang
sodoni fei kontai ki.]*
5 Na katai nani, mang manei meni-
nangfo defuina piareia sura suraya
indeatoru ampa (38).
6 Yesusi detioi we wiatai na nanafo,
tuti deitawanai we meninang tonana
fo waroi ampa, ampafe dutang be-
rahi deyo, "Boyo bonteng ne?"
7 Inontarai meninang foi yoa wei
deyo, "Daie, wiro manei minohi
kefang na ninai we merehanei dohi
mani, su yau to kurufoi aweu kaha.
Tuti irurai we isawaya to kurufoia,
wape manei ne fafong kawurua
saukaharia."
8 Yesusi medu wei aha deyo,
"Boabari wau ruai nemu andaung-
wai tuti roa."
9 Na kutu nanai kontaio inon-
taraifoi denteng tuti yuai ne an-
daungfoi tuti da.

Wape rahida bonani mani, rahida
Sabati dine.
10 Ampafe mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa emadu we mano
arahi denteng nani eteyo, "Rahida
nini mani rahida Sabati dine. Tonana
mani kariri hukumi na tane aga-
mane mani wodua nemu andaung-
wai ro fanai."
11 Manamo inontaraifoi yoa wesa
deyo, "Mano anta niari yau yenteng
foi, andino medu we yau deyo, 'Ruai
nemu andaungwai tuti ro.' "

12 Ampafe etutang berahi eteyo,
"Mano demi wau ruai nemu an-
daungwai tuti ro nani mani, man-
doni dine?"
13 Manamo inontarai dentengna
nani wiro deitawang mandoni dino
niariri denteng tonanafo kaha, weo
Yesusi fiononami na kaiwasa bitoya
foia fefe.
14 Waroi aha kaha mae Yesusi sobu
inontaraifoi na Sempaisi ne Munufoi
rorongfo aha tuti medu wei deyo,
"Ninaia mani bonteng ampa, ampafe
wiro nari sasari ahang fanai, ambori
wiro wodai ne karira pari sewa fo
ahang kaha."
15 Ainanaya inontaraifoi da wa
deikaririai we mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa, we Yesusi dino
niariri denteng tonana ne.

16 Tuti na tonanane wedaya mano
ewenunggamiei we Yahudi fosa eru-
rai we enari kanggani Yesusi, weo
niari fi tonana fo na rahida Sabatifoi
fefe.
17 Wape Yesusi medu wesa deyo,
"Nehu Dai yufi paria sobu ninai, tuti
yau kontai irufi kontai."
18 Yesusi ne kaiwo medurai nanai
wedayasa erurai mambiriu aha we

* **5:4** Kaiwo na tanda [...] toninai wiro obuai na kaiwo asli ete reantenang pari fo kaha.

emuni. Enari tonanafo wiro we dohong sara fi dotu na Hukumi Musai soi fo [hukumi na ene agamafo] kariri rahida Sabatifoi tera fo kaha, wape kontai we medu deyo Allai mani tamang dine fo, weo na tonanane yuaisi we ne tarai kariri Allai.

Yesusi medu kariri ne mambiriufo

19 Nanai wedaya Yesusi yoa wesa medu toninai deyo, "Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, Kaisungfoi wiro biriu we niari fieai na mantauni kaha, mae fio detioai ria Tamanai we niari fo fine. Weo fianai aino Tamang niari fo, finanai kontai aino Kaisungfoi niari ne.

20 Weo Tamang enewawu ne Kaisungfoi tuti deinawi fi fuba mantauni niariri foi wei kiai. Tuti Tamanai kontai ambori deinawi fi niario fuba sewa weru ne nanaifa fo wei aha ki, nanai wedaya mea mepapuhung pari aha.

21 Weo kariri Dai we duwi inontarai emarareha fosa tuti dohonsa etarang ahang fo, tonanai kontai we Kaisungfoi, mandoni dino eneoi we duwiri aha darang ahang fo ambori niariri darang tonanai ki.

22 Dai wiro kiutu kaiwo kariri inontarai manei kaha, mae mambiriu we kutu kaiwo kariri inontarai tonanafo dohonai we Kaisungfoi ampa,

23 ambori kaiwasanei kiai esomi we Kaisungfoi kariri esomi we Daifo. Mandoni dino somi we Kaisungfoi kaha mani, wiro somi we Dai mano demi Kaisungfoi da ma foi kaha.

24 Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino tarao nehu kaiwone tuti yoaso Mano demi yau foi mani, sobu numainufo ampa tuti wiro sodai aiboifo konta kaha, weo wenani tiwera weru mararehafoi to arangfo ampa.

25 Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, rahidafo ambori da ma ki, tuti da kawuru ma ne, we inontarai emarareha fosa ambori etarami Allai ne Kaisungfoi raofuifoi. Tuti mano etaramioi fosa ambori etarang ki.

26 Weo Dai mantauni mani arangfoi weneung nai, tonanai kontai we I ambori dohongno mambiriu dohong arangfo nani we ne Kaisungfoi, ampafe arangfoi weneung nai kontai.

27 Tuti dohong mambiriu kontai we ne Kaisungfoi we kiutu kaiwo, we I mani Kaisung Inontarai foi dine.

28 Wiro mepapuhung we fi metaramioai nina fanai, weo rahidafo ambori da ma ki, inontarai emararehara fosa kiai ambori etarami raofuifoi,

29 tuti era to boriai weru ene fafo rorong fo, mano enari ne bengfo ambori etoabarisa we etarang we numainufo, wape mano enari ne karira fosa, ambori etoabarisa we esobu aiboifo."

Yesusi medu kariri fi kiaio deinawi kariri I fo

30 "Yau mani wiro iwemambiriu we inari fieaifa na mantaung yau nehu awiafo kaha. Ikutu kaiwo kariri fianai aino tarahuai na Allai fo. Tuti fianai aino ikutuai tonana fo mai, weo wiro yohong we ikutu kaiwo kariri nehu awiafo kaha, mae kariri Dai mano demi yau foi ne awiafo.

31 Masino mantaung yau yeiririai yeisaharai we Allai andino demi yau ma ne, fi imaduairai nanai wiro wefiea kaha.

32 Wape inontarai siai manei dino meduairai kariri yau ne, tuti iwaitawanai we fi medurai kariri yau nanai wetarai.

33 Metemi inontarai we Yohanesia we etutang berahi tuti meduairai kariri ne wetaraifo.

34 Fi medurai tonana ne, wiro isera we yeyo inontarai emaduairai kariri yau kaha, wape we ambori meroaso ne kaiwofo ambori mesobu faririfo.

35 Yohanesi nini ne tarai kariri padamarangno denggararu tuti sambewarai. Tuti mefaraise menayai na sambewarai nani tourai fa.

36 Wape fiainawiai kariri yau ne fuba sewa Yohanesi medura fo, amani fi kiaio Dai dohonai we yau we ambori inari kariria ne. Finanai kontai aino inari ninai, tuti finanai wefiainawiai kariri yau we Dai demi yau.

37 Tuti Dai mano demi yau nei,
andino meduairai kariri yau ne.
Wiro metarami raofuifoi na ea
kaha rai, urengfo terai kontaio wiro
mewatioai na ea kaha rai,
38 tuti ne Kaiwofo wiro metanamai
na menemirorongwai kaha, weo
mano demi ma nini mani, wiro
meroasoi kaha fefe.
39 Merurai paria we metato Kaiwo
Mararebana fo we ambori mewait-
awanai na mai, weo mewaitarahio
mesobu numainufo na Kaiwo nanai.
Tuti Kaiwo Mararebanai nani medu
deinawi kariri yau tonanai ki,
40 wape wiro memaya we mera we
yau ma we mesobu arangfo kaha.
41 Yau mani wiro isera we inon-
taraine mefiai yau kaha.
42 Weo mea mani yeroanso mea,
iwaitawanai we wiro menemiwawu
Allai na menemirorongwai kaha.
43 Ira kawuru ma ne na Dai
wonongfo ampa, tuti wiro metamang
we yau kaha. Wape inontarai siai
manei da na mantauni wonongfo ma
mani, wenani metamang wei na mai.
44 Ampafe masino meparaise we
mantaung mea mefiai bera mea, mae
wiro mesera we Allai mano Mansiri
foi we fiai mea kaha, nana mani am-
bori meroasoai todoni?
45 Wape dohonao mewaitarahio
yauno ambori yinggai mea na Dai
arongreafo fe. Mae mano ambori
dinggai mea mani Musai, mano
menemitawani foi.
46 Weo masino meroaso Musai
tarai mani, todoni kontaio meroaso
yau konta rai. Weo fianai aino Musai
soi fo mani soi kariri yau.
47 Wape masino meroaso fianai
aino Musai soi fo kaha mani, todoni
meroaso nehu kaiwo imaduraifa ne
ki?”

6

Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wering (5.000) etampi
(Matiusi 14:13-21; Markusi 6:32-44; Lukasi 9:10-17)

1 Mayeai Yesusi da to ruru Galilea
foi eneung dowaruai, amani ruruo
esahui we Rawanangno Tiberiasi foi.
2 Kaiwasa bitoya paria na katai
nani era riati, weo ewati fitantuma
bitoyao Yesusi niariri foi, amani niari
inontarai emaninang fosara ebeng
fo.
3 Yesusi dautai to wiwoifoi ayai mi-
nohi na nanai ria ne inontarai er-
ariati fosa.
4 Rabuang bonani mani rerai we
rahida fuba Yahudi fosa esahui we
rahida Paska foi.
5 Yesusi fioai ureng deti wari katai
doa nai foi tonanaia fo, deti kaiwasa
bitoya paria era wei ma. Ampafe
medu we Pilipusi deyo, “Tawori fi-
angfeai na doni we tatohong inon-
tarai fuba nini kiai dampi ne?”
6 (Yesusi medu tonanafo we titua
kariri Pilipusi ne yoasoafo, weo
Yesusi mantauni deitawang fianai
aino ambori niari fo ampa.)
7 Pilipusi yoa wei aha deyo, “Roti
ne harga doi dinari* piaring weberu
(200) kontaio wiro demoya inontarai
fuba ninisa kaha, masino ene we
marirahi kontai ki.”
8 Yesusi ne inontarai erariati fo
manei wonong fino Andareasi, i
mani Simon Petrusi ne tahatuifoi
dine, medu we Yesusi deyo,
9 “Kaisung manei na ninaifa ne, ne
roti ring tuti diang mandu ne. Wape
kutu tonanane we fiani rai we kai-
wasa fuba tonina fine?”
10 Yesusi medu deyo, “Metemi kai-
wasawai minohi.” Katai nani weni-
noi ampafe kaiwasafoi minohi na
kahofa nuwowongfo, kaiwasa nani
titou mangfosa tera mani ewepiaura
wering wering (5.000).
11 Ainanaya Yesusi kia rotifo ma
dutang tutirai we Allai, dohong
mahikai wei, ainanaya fioabau rotifo
tuti detorai we kaiwasa bitoya foi.
Niari tonanai kontai we diangfo tuti
dohonsa etampi pariao emamosi
paria.
12 Kaiwasafoi dampia memosi be-
yari tonanaia, Yesusi medu we ne

* **6:7** 200 dinari mani, mai toyari manei ne fiembaitai yufi we embai indeatoru fo.

inontarai erariati fosa deyo, “Mefanduhi fiang sea wai, dohonao wea watai funoma fe.”
13 Ainanaya efanduhi ne searifo na roti ring etani nani mani, bayai fuba suraya boru sefang.
14 Rabuang bo kaiwasa bitoya foi deti fitantuma Yesusi niariri tonana foi nanai emadu eteyo, “Tarai inontarai nini mani, Nabio taenemitawani we da to nunei ma fi dine!”
15 Yesusi deitawanai we kaiwasafoi da ma we etanggoari we eruaisi we mananu wesa, ampafe kidori ne taraifoi werusa to uaifoi aha.

Yesusi da na mereha wowongfo na rurufoi

(Matiusi 14:22-33; Markusi 6:45-52)

16 Dirua mani ne mano erariati fosa ebiari to rurufoi aweu,
17 tuti etauo wafeai etafai wanambafoi to Kapernaumia. Dirufoi waroi ampa wape Yesusi wiro da wesa ma kaharai.
18 Etafai tonanai mayeai dobarafoi bia na rurufoi wedaya rurufoi weandeisa paria.
19 Ewo touraia meirabuang, tarahio kiro ring ete wonang teai weru reifo tonanai, mayeai ewati Yesusi da na ai wowongfo wesa to ene wafoia. Ewatioi nanai ematai paria.
20 Wape Yesusi medu wesa deyo, “Mematai fanai, yaune!”
21 Ainanaya na enemirorong mirising etamang wei we dautai to ene wafoi, tuti na tatofang nanai kontai ene wafoi fong suba katai etafai wei foia.

Kaiwasa bitoya esera we Yesusi

22 Kameaia mani, kaiwasa bitoyao niayai na ruru eneung dowei foi nani, ewatioai we wafeai na nanai konta kaha, mae wa rowoyario anta inontarai ewesuraya mandu fosa etauoi foi terai, tuti ewaitawanai we Yesusi wiro dautai riasa kaha, mae titou ne inontarai ewesuraya mandu fosa terai. Ampafe enemitituaitai paria.
23 Mayeai wa roweiru teai dafai na bendari Tiberiasi kefang to katai ramindenafa Seng Yesusi dohong mahikai we Allai we rotifo tuti dohonaia kaiwasa bitoya foi etangfo.
24 Rabuang bo kaiwasa bitoya foi ewatioai we Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa enayai na nana kaha fo, ea kontai etautaio wa anta dafai ma nanai tuti etafai to bendari Kapernaumi we esera we Yesusi nayai.

Yesusi mani rotio wedaya kaiwasa etarang we fitawafa dine

25 Na kutu kaiwasa bitoya foi esobu Yesusi na ruru eneung dowei fo nanai, etutang berahi eteyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, araha ureng beiru wobu katai nini?”
26 Yesusi yoa wesa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mesera we yaune wiro we metafu fitantuma inari fo na mai kaha, wape we yohong mea metampia memamosia fo.
27 Dohonao merufi we mesobu fiangno ambori kai tuti karira fo fanai, mae merufi we fiangno watai we fitawafa fo tuti dohong mea mesobu numainufo. Fiang nanai ambori Kaisung Inontarai nei dohonai we mea ki. Weo I mani, Dai Allai yuaisi we sobu ne mambiriufo tuti na tonanane deinawiai we yoa wei paria.”
28 Ainanaya etutang berahi eteyo, “Amenari fiani ambori ameru fio Allai dawi wea fo tonana ne?”
29 Yesusi yoa wesa deyo, “Fi Allai dawiai we meru ne mani, meroaso mano Allai demi ma nei.”
30 Ampafe eroa wei aha eteyo, “Tonana mani fitantuma fiani aino bohonaifa we fiainawiai we amea ambori amewatioai tuti ameroaso wau ne? Fianai aino nari ne?
31 Bohongno fiang we amea, amani fiang mannao amene werengfosa fafongfa etang na katai wekamamiei minano fo. Kariri kaiwo dotu kariri Musai fo deyo,

‘Dohongno roti na rorafaisi we etani.’*”

* **6:31** Keluaran 16:4, 15; Masmuri 78:24

32 Ainanaya Yesusi yoa wesa aha
deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, wiro Musai dino dohong
roti na rorafaisi we meafo kaha, mae
Dai andino dohong rotio tarai fo na
rorafaisi meu ne.
33 Weo Allai ne rotifo mani, rotio
biari na rorafaisi meu fine tuti do-
hong arangfo we nunei.”
34 Etaramio Yesusi medu tonanafo,
etutani aha eteyo, “Dai Mantau-
naune waune, bohongno roti nanai
we amea pampang.”
35 Ampafe Yesusi medu wesa deyo,
“Yauno iwerotio dohong inontaraine
mea metarang ne. Mandoni kon-
tai andino da we yau ma mani wiro
wewisi ahang kahai we fitawafa,
tuti mandoni kontai andino yoaso
yau mani, wiro arongtataha na weai
ahang kaha.
36 Wape toyari anta yeisaharai we
meara nanai, mewati yau kawuru
ampa, tonanai ki mae meroasoa
kaha ne rai.
37 Kaiwasa fuba Dai dohonsa we
yaua fosa ambori era we yau ma ki.
Tuti mandoni kontaio andino da we
yau ma fo, wiro ikabioi kaha.
38 Weo ibiari na rorafaisi meu ne
wiro we yohong kariri nehu awiane
kaha, mae we yohong kariri mano
demi yau foi, amani Allai, ne awiafo.
39 Tuti mano demi yau foi ne
awiafo ainina: ambori na kaiwasa
fuba dohonsa we yau ma nanisa,
manei wiro wioru fanai, wape am-
bori yuwisara esuwi aha na Rahida
Wefuiai pari foi.
40 Weo Dai ne dawiafo ainina,
amani ambori mandoni kontai
andino deti Kaisungfoi tuti yoasoi
mani, sobu numainufo tuti ambori
yuwiri aha na Rahida Wefuiai pari
foi.”
41 Inontarai Yahudi fosa ehutu
Yesusi na enemirorong, weo medu
deyo, “Yau mani rotio ibiari na
rorafaisi meu di yau fo.”
42 Ampafe emadu eteyo, “Tofino?
Mano medu nini mani Yesusio
Yusupi antungfoi dine mae, inang
tamang suru mani tataroanso suru
ampa? Todoni fino medu deyo i
mani roti biari na rorafaisi meu dine
nina?”
43 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, “Mehutu yau fanai.
44 Mandoni kontaio wiro wemam-
biriu we da we yau ma kaha, mae Dai,
mano demi yau ma foi, kia wenani
we yau ma reto, tuti mandoni dino
da ma mani, ambori yuwiria suwi na
Rahida Wefuiai pari foi ki.
45 Na kaiwo nabifosa esoi fo dotu
tonina:
‘Tuti ea kiai ambori Allai deunausa
ki.’*
Mandoni kontaio taraoai tuti sobu
aunaufo ria Dai fo, da we yau ma.
46 Na tonanafo wiro deinawiai we
manei deti Dai kawuru ampa kaha.
Weo manei wiro deti Dai kahaia,
manta mano da na Allai ma foi terai,
andino deti Dai ne.
47 Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, mandoni dino yoaso yau
mani, sobu numainufo.
48 Yau mani rotio dohong inontarai
etarang foi di yau.
49 Mene werengfosa fafongfa
etangno manafoi na katai weka-
mamiei minano foi mae emarareha
ampa.
50 Wape rotio biari na rorafaisi
meu ne andinini, tuti mandoni dino
dangno roti nini mani, wenani wiro
mireha kaha.
51 Yauno roti darangno biari na
rorafaisi meu ne, amani rotio dohong
arang foi. Mandoni dino dang
roti nini mani ambori minohi we
numainu. Roti nini mani nehu
tarainei dine, tuti nehu tarainei,
yohoni ki, ambori inontarainesa na
nunei etarang.”
52 Inontarai Yahudi fosa etaramio
Yesusi medu tonanafo, esawa waw-
erasa tuti emadu eteyo, “Todoni
fino inontarai nini deyo dohong ne
taraifoi we tata we tatani nina?”
53 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, “Tarai antu! Imadurai we
mea mau yeyo, masino wiro metang
Kaisung Inontarai nei ne taraifoi
tuti metunung ne rikafoi kaha mani,
wiro metarang tarai kaha.

* **6:45** Yesayai 54:13

54 Inontarai mano dang nehu
tarainei tuti dunung nehu rikanei
mani darang we numainu tuti am-
bori yuwiri na Rahida Wefuia foi ki.
55 Weo nehu tarainei mani tarai fi-
ang fine, tuti nehu rikanei mani tarai
fiunung fine.
56 Inontarai mano dang nehu
tarainei tuti dunung nehu rikanei
mani, weboyari ria yau pampang,
tuti yau kontai iweboyari riati.
57 Toyari Dai mano darang we
fitawafa nani, demi yau, tuti yau
kontai iminohi yarang na I, tonanai
kontai we mano dang nehu tarainei,
ambori na yau minohi darang.
58 Roti biari na rorafaisi meu
foi dinani, wiro roti kariri mene
werengfosa fafongfa etani foi tuti
emararehafo kaha. Mandoni dino
dang roti nini mani ambori minohi
darang we fitawafa."
59 Finanai kai Yesusi medurai na
Kapernaumi, na rahida deunau na
munu agama Yahudi foi fo.

Na Galilea kaiwasa eraria Yesusi fosa bitoya esu to fui

60 Etaramio Yesusi ne kaiwofo to-
nanaia fo, Yesusi ne inontarai er-
ariati fosa bitoya emadu eteyo, "Kai-
wone maraba paria we tata. Man-
doni dino wemambiriu we taraoa
ne!"
61 Yesusi mantauni deitawanai we
ne inontarai erariati fosa ehutuwi na
enemirorongfoi we kaiwo medurai
tonana fo, ampafe medu wesa deyo,
"Meparaise we kaiwo anta imadura
nana kaha e?
62 Tonanaifa mani, todoni we mea
rai e, na rahida mewati Kaisung In-
ontarai nei dautai to ne katai ra-
minde biari nai meu foi ki?
63 Allai Nuaninufoi andino dohong
arangfo we nunei ne, inontarai nunei
ene mambiriufo wiro wefiea kaha.
Kaiwo imadurai we mea mau nina
mani, kaiwo na Allai Nuaninufoi
aine tuti kaiwo dohong arangfoi fine.
64 Tonanai ki wape na mea
manea wiro eroasoa kaha." Yesusi
medu tonanai, we na reantenangfo
deitawanai kawuru we mandoni
dino yoasoa kaha fo, tuti deitawanai
kontai we mandoni dino ambori
dewayani fo ampa.
65 Ainanaya medu aha deyo,
"Nanai wedaya anta yeisaharai we
mea yeyo: Mandoni kontaio wiro da
we yau ma kaha, mae Dai kiari we
yau ma reto."
66 Na rahida bonani to fongna fo,
inontarai erariati fosa bitoya esu to
fui tuti wiro erariati ahang kaha.
67 Ainanaya Yesusi dutang bera ne
inontarai ewesuraya mandu dirisa
fosa deyo, "Mea kontai, meteyo mera
weru yau tonana e?"
68 Simon Petrusi yoa we Yesusi
deyo, "Sengwa wau, mandoni dino
amera wei aha ne? Nemu kaiwone
terai aino dohong inontaraine tata
tatarang we numainufo ne.
69 Ameroasoai tuti amewaitawanai
tarai we wau mani Mano Mu-
rarebanai na Allai di wau."
70 Yesusi medu wesa deyo, "Ime-
siri yauno yiri mano mewesuraya
mandu nini mea ne, tonanai ki wape
manei na mea mani, weSaminseni
dine."
71 Mano Yesusi medu kariri to-
nanai foi mani Yudasi, Simon Iskar-
ioti antungfoi. Weo Yudasi nini mani
manei na inontarai ewesuraya man-
duo Yesusi dirisa fosa dine, wape
andino ambori dewayang Yesusi ki.

7

Yesusi ne tahatuifosa etanggoari we da to Yerusalemi ambori kaiwasafoi ewatioi

1 Mayeai Yesusi da wari nu Galilea
foi, weo miaya we da wa niayai
na nu Yudea foi aha kaha, weo
na wanai mano ewenunggamiei we
Yahudi fosa erurai we emuni fefe.
2 Rabuang bonani mani rerai we
inontarai Yahudi fosa ene rahida
fuba esahui we Rahida Warumai fo.
3 Ampafe Yesusi ne tahatuifosa
emadu wei eteyo, "Munohi pampang
na ninai fanai, mae ro to nu Yudea
foia, ambori nemu inontarai eraria
wau fosa ewati fianai aino nari fo.
4 Weo inontarai manei deyo am-
bori wewonong na kaiwasa bitoya foi
mani, wiro fi niari fo niari worawa

kaha. Masino nari fi tonana fo mani,
boinawi nemu taraiwai we nunei we
deitawanai!”
5 Weo ne tahatuifo mantaunsa kon-
tai wiro eroasoi weMananu Mam-
pariri foi dine fo kaha.
6 Manamo Yesusi medu wesa deyo,
“Nehu rahida we yeinawi yau fo mai
kaharai, wape we mea mani rahida
fiani kontai mai we mea.
7 Weo nunei wiro enerireu mea
kaha, wape yau mani nunei enerireu
yau, weo imadurai pampang kariri
nunei we fi niari fo mani, fi karira
fine.
8 Ampafe mera to Rahida fuba na-
nia. Yau mani wiro ira riata kaharai,
weo wiro nehu rahida mai kaharai.”
9 Yesusi medu tonanai we ne taha-
tuifosara, tuti mantauni niayai na nu
Galilea foi.
10 Wape Yesusi ne tahatuifosa era
fafongna, mayeai mantauni na ma-
munggasai da riasa to Rahida fuba
foi na Yerusalemi aha ambori kai-
wasafoi wiro deitawana kaha.
11 Na rahida etohonsua rahida fuba
nani fo, mano ewenunggamiei we
Yahudi fosa esera wei tuti etutang
wawerahaifa eteyo, “Andi doni?”
12 Tuti kaiwasa bitoya esaimu-
mung wawerasa kariri i, manea
eteyo, “I mani inontarai denteng
dine.” Manea kontai eteyo, “Bereri!
I sofa wawera kaiwasanei.”
13 Tonanai ki wape manei wiro we-
mang we medu parai kariri i kaha,
weo ematai mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa fefe.

Yesusi deunau na Rahida Warumai foi

14 Etohonsua Rahida fuba foia
meirabuang, mayeai Yesusi suai to
Allai ne Munufoi afui, tuti deunau
kaiwasafoi.
15 Mano ewenunggamiei we
Yahudi fosa epapuhung wei paria
tuti emadu eteyo, “Inontarai nini
sobu aunau na ea kaha, wape todoni
fino deitawang fi bitoya paria kariri
Sempaisi ne Kaiwofo nina?”
16 Yesusi yoa wesa deyo, “Fio yeu-
nauwai ninai wiro na mantaung yau
kaha, mae na I, mano demi yau foi.
17 Mandoni kontai deyo dohong
kariri Allai ne dawiafo mani,
deitawanaifa we nehu aunau ninai
na Allai ete na mantaung yau e.
18 Inontarai mano medu na man-
tauni foi mani, wenani sera we
wewonong. Wape mano sera we
mano demi foi ambori wewonong
foi mani, inontarai nani mesi, wiro
tetofa kaha.
19 Allai ne Hukumifoi raminde Mu-
sai dohoni we mea ampa. Tonanai
ki, wape na mea manei wiro dohong
kariri Hukumi nana kaha. We fianie
merurai we memung yau nina?”
20 Kaiwasa bitoya foi eroa we
Yesusi eteyo, “Wefiauou ampa! Man-
doni dino deyo yurai we miung wau
ne?”
21 Yesusi yoa wesa aha deyo,
“Inari fitantuma beyari na rahida
Sabati foi, tuti wedaya mea kiai
mepapuhung wea.
22 Musai dohong kaiwofoa watai
we todoni kontaio mewesunati. Mae
tarai we sunati nani wiro na Mu-
sai ma kaha, mae na wawao ene fa-
fongna fosa. Tuti arikang manei ne
rahida we wesunati foi tete rahida
Sabati bei mani, menemitituai towea
kaha mae mewesunati na rahida
Sabati nani kontai.
23 Mewesunati arikang na rahida
Sabati tonanai we ambori wiro meto-
hong sara Kaiwo Musai soi kariri
sunati foi fanai, tonana mani we fi-
anie mehasou yau we inari inontarai
manei ne taraifoi sentenang denteng
na rahida Sabati foi nina?
24 Wiro mehutu kaiwo kariri in-
ontaraine kariri fio watioa fo ahang
fanai, mae mehutu kaiwo mani na
mai to.”

Inontarai esawasa kariri tarai Yesusi mani Mananu Mampariri dine ete bereri e

25 Mayeai inontarai Yerusalemi
maneiru teai emadu eteyo, “Inon-
tarai nini dino esera wei we emuni
ne mae?
26 Wape mewati, doa medu na kai-
wasa bitoya foi euremireafo na wiro
mitai kahai, tuti manei wiro medu
sobu kaiwofeai wei kaha! Tarahio
tane mano ewenunggamiei we tata

nesa ewaitawanai we I mani Mananu
Mampariri dine foa fe?
27 Wape inontarai nini tawait-
awang kariri ne katai da nai ma
fo ampa. Tuti tawaitawanai we
Mananu Mampariri foi da ma mani,
mandoni kontaio deitawang ne katai
da nai ma fo kaha."
28 Yesusi doa deunau na Sempaisi
ne Munufoi tonana fo, sahu na rao-
fui fiabai deyo, "Tarai yau mani
metaroanso yau tuti mewaitawang
nehu katai ira nai ma fo. Wape wiro
ira na mantaung yau nehu awiafo
kaha, mae Mano wetarai foi andino
demi yau ira ma ne, amani Mano
metaroani kaha foi.
29 I mani yeroani, weo ira na I ma
tuti andino demi yau ne."
30 Na siari nanai kontai erurai
we etafuri, manamo manei wiro
warakehafo disansoi kaha, weo wiro
ne rahida we etafuri kaharai.
31 Wape na kaiwasa fuba fianduhi
nani, inontarai efau kontai eroasoi
tuti emadu eteyo, "Mananu Mampar-
iri foi da ma mani, niari fitantuma
bitoya sewa weru fitantuma inon-
tarai nini niari ninaifa ne?"

Farisifosa erurai we etafu Yesusi

32 Farisifosa etaramioai we kai-
wasa bitoya esaimumung kaiwo
nanai kariri Yesusifo, ampafe ehon-
tai imami baba fosa, etemi mano
ewaitawang wedua Sempaisi ne
Munufoi maneiru teai era wa we
etafu Yesusi.
33 Ampafe Yesusi medu we kai-
wasa bitoya foi deyo, "We rahida
beiru teaifa inaya na ninaifa ria mea,
tuti rahida nanai kaia mani ambori
yarabera yau we Mano demi yau foi
aha.
34 Ambori mesera we yau wape
wiro mesobu yau kaha, tuti katai am-
bori inayai naya fo mani, wiro mera
wa kaha rai."
35 Ainanaya mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa emadu wawerasa
eteyo, "Inontarai nini deyo da to
katai bodonie doni tasobui kahai
nina? Ete deyo dontai to katai waroi
to inontarai Yahudio enayai na katai
siai fo ria inontarai Yunani fosa we
deunau inontarai Yunani fosa naya
ne?
36 Fianai medurai kontai deyo, am-
bori tasera wei wape wiro tasobui
kaha tuti wiro tara to katai niayai nai
foi kahai nina?"

Nuaninu Mirarebana foi ne tarai kariri mereha wedaya numainufo

37 Na rahida bo wefuia foi, amani
ene rahida fuba foi na Rahida Waru-
mai nani, Yesusi doa na Sempaisi ne
Munufoi tuti sahu deyo, "Mandoni
dino arongtataha mani, da we yau
ma we dunung.
38 Mandoni dino yoaso yau mani,
sobu fio na Kaiwo Mararebana fo
dotu kariri fo tonina, 'Na enerorong-
foi, mereha wedaya numainufo am-
bori deda pampang nai ki.' "
39 (Na kaiwo nani Yesusi medu
kariri Nuaninu Mirarebanaio am-
bori inontarai eroasoa fosa esobui
foi. Weo pariao nanai Allai wiro
dohong Nuaninu Mirarebana foi ma
kaharai, weo wiro yuai Yesusia dedai
sambewarai kaharai.)
40 Inontarai maneiru teai na kai-
wasa bitoya etarami Yesusi ne kai-
wofo nanisa emadu eteyo, "Inontarai
nini tarai Nabio ambori da ma foi
dine."
41 Manea kontai emadu eteyo,
"I mani Mananu Mamparirio Allai
demi ma foi dine." Wape manea
aha mani eteyo, "Bereri, Mananu
Mampariri nei wiro da na nu Galilea
foi ma kaha!
42 Weo kariri Kaiwo Mararebana fo
mani, Mananu Mampariri nei mani
weriria na Dauti ne ririafoi ma tuti
na bendari Betlehemi, amani Dauti
ne munue saubaunung nai fo."
43 Ampafe kaiwasa bitoya foi
esawasa kariri Yesusi.
44 Manea na sa eteyo etafuri, man-
amo manei wiro warakehafoi disan-
soi kaha.

Nikodemusi medu tuti Yesusi

45 Rabuang bo mano ewaitawang
wedua Sempaisi ne Munufoi, amani
mano imami baba fosa tuti Farisi-
fosa etemisa we etafu Yesusi fo
etaraberasara nanai, mano etemisa

fo etutang berasa eteyo, “We fianie
wiro mehari ma kahai nina?”
46 Manamo emadu eteyo, “Oh, wiro
amewati manei medu kariri i na ea
kaha rai!”
47 Ampafe Farisifosa emadu aha
eteyo, “Tofino, inontarai nani sofa
wawera mea konta ne?
48 Mewatio mano ewenunggamiei
we tata nesa manei yoasoi ampa ne?
Ete Farisinesa kontai manei yoasoi
ampa ne? Bereri!
49 Wape kaisawa bitoya ninisa
etaroanso Kaiwo Musai soi fo kaha,
tuti todoni kontaio inontarai nanisa
Allai deikangganisa ampa.”
50 Inontarai manei na inontarai
eweFarisi fosa wonong fino Nikode-
musi, i mani raminde da kawuru we
Yesusi ampa. Nikodemusi nini medu
we Farisi mano wei fosa deyo,
51 “Kariri tane hukuminei mani,
inontarai manei wiro utang berahi
we taramioai tuti waitawang ne
sarawafo kaharai mae ohong aiboifo
fafong wei kawurua ne?”
52 Ampafe Farisi mano wei fosa
emadu wei eteyo, “Wau kontai inon-
tarai Galilea di wau e? Boto Kaiwo
Mararebana fo! Na nanai ambori
boitawanai we nabi manei wiro da
na Galilea ma kaha!”

*Wiwingno esobui we niari mani-
nawa dena ria mang siai, ehari we
etafu Yesusi na medu fisarawaio kariri
wiwingfoi sobu aiboi fiani rai fo*

53 *[Emadu tonanaia kaia fo, ea kiai
etaraberasa to ene munufoa.

8

1 Wape Yesusi da to uai Saituni.
2 Kameaia wofoi dautaia nanai,
Yesusi doari kawuru na Sempaisi ne
Munufoi aha, tuti kaiwasa bitoya era
weia. Yesusi minohi na wanai mae
deunausa.
3 Na siari nanai mae mantaunau
Kaiwo Musai soi fo manea tuti Farisi
manea eha wiwing manei ma, wi-
wing nani esobui we niari maninawa
dena ria mang siai. Etohoni doari
rahansa,
4 ainanaya emadu we Yesusi eteyo,
“Mantaunaune waune, wiwing nini
amesobui we niari maninawa dena
ria mang siai.
5 Na Kaiwo Musai soi fo medurai
we wiwing tonina nei mani todoni
kontaio ru kamiei soi paria mireha.
Ampafe enemutituai todoni?”
6 Etutang tonanaifa we esera we
ambori Yesusi medu sarawa mani
etinggairi we niari sarawai. Wape
Yesusi suang terai, tuti soi kaiwo na
kahofafo na warakehafo.
7 Manamo etanggewari pampang,
ampafe doaria doa tirai tuti medu
wesa deyo, “Na mea kiai mandoni
dino ne pari sasari mani, andino
reantenang pari so wiwingnei na
kamiei.”
8 Yesusi medu tonanai mae, suang
nariai aha soi kaiwo na kahofa nu-
wowongfo na warakehafoi.
9 Etaramio Yesusi we medu to-
nanaifa nanai, mano etinggai wi-
wingfoi nanisa efouhisa wemansi-
awarai weru kataifoia, reantenang
mani na mano fuba foi paria ehai
weru kataifoia. Era wa ehaia sea
Yesusi tuti wiwingfoi we doari na
katai siari doa nai foi fo.
10 Ainanaya Yesusi doaria doa tirai
tuti medu we wiwingfoi deyo, “Wi-
wingne wau, inontarai fuba anta
nanisai doni ampa? Manei wiro do-
hong aiboifea tau we wau kaha e?”
11 Wiwingfoi yoa we Yesusi deyo,
“Daie, bereri.” Yesusi medu wei aha
deyo, “Yau kontaio wiro yohong ai-
boifea tau we wau kaha. Ampafe roa,
wape na ninai to fongna mani wiro
nari sasarifo ahang fanai.”]

Yesusi wefisambewarai we nunei

12 Yesusi medu we kaiwasa bitoya
foi aha deyo, “Yau mani iwefisam-
bewarai we nunei. Mandoni dino
daria yau mani da na mamantitifo
aha kaha, wape sobu samberawaio
kia arangfo.”

* **7:53** Kaiwo ninai na 7:53 pariao 8:11 wia na tanda [...] toninai weo na kaiwo asli ete reantenang fo, wiro obu kaiwo ninai kaha, nana mani deinawiai weo kaiwo ninai manei dohonai kontai kawuru ampa wiatai na injil Yohanesi nei nina.

13 Farisifosa emadu wei eteyo, “Oh!
Moduairai kariri mantaung wau
terai, nemu kaiwowa wetarai kaha.”
14 Yesusi yoa wesa deyo, “Masino
imaduairai kariri mantaung yau
terai ki, wape kaiwo imadurai ninai
wetarai, weo iwaitawang na doni
ira nai ma fo tuti to doni ira wea fo.
Wape mea mani meserawawerahai
paria, mewaitawang na doni ira nai
ma fo ete to doni ira wea fo kaha.
15 Mehutu kaiwone kariri todoni
inontaraine menenemitituaitafo.
Yau mani wiro ikutu kaiwo we
inontarai manei kaha.
16 Wape masino ikutu kaiwo we
inontarai manei mani, kaiwo ikutuai
nanai wetarai, weo imeiri yau kaha,
mae Dai mano demi yau foi dino
kiontai yau ne.
17 Na mene Kaiwo Musai soi fo dotu
tonina, ‘Uwemandu uwati te fieai tuti
umadu kariria mani, kaiwo nanai
ahuai we kaiwo wetarai fine.’
18 Yauno imaduairai kariri man-
taung yau ne tuti Dai mano demi yau
nei kontai meduairai kariri yau.”
19 Ainanaya emadu we Yesusi
aha eteyo, “Tamamu niai na doni?”
Yesusi yoa wesa deyo, “Yau ete
Dai, wiro metaroanso auru kaha.
Weo masino metaroanso yau mani,
metaroanso Dai kontai.”
20 Kaiwo nanai Yesusi medurai
na Sempaisi ne Munufoi, kefang
we katai doi korbani fo watai nai
fo. Medu tonanai wape manei wiro
tefuri kaha, weo wiro ne rahida mai
we etafuri kaharai.

Yesusi wiro na nunei kaha

21 Ainanaya Yesusi medu wesa nar-
iai aha deyo, “Ambori ira weru mea,
tuti mesera we yau ki, tuti ambori
memarareha na mene sasariwai.
To katai ira wei foi kontaio, wiro
meraoia kaha rai.”
22 Ampafe mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa emadu eteyo,
“Tarahio deyo ming berahi fe, doni
medu deyo, ‘To katai iraoi foi wiro
mera wa kahai nina.’ ”
23 Ainanaya Yesusi medu wesa aha
deyo, “Mea mani mera na kofane ma,
wape yau mani ibiari na yaifai meu.
Mera na nunei nini ma, wape yau
mani wiro na nunei kaha.
24 Nanai wedaya anta imadu we
mea mau yeyo, memarareha na
mene sasariwa ki; weo masino
meroasoai we ‘Yau mani mano ahui
we YauNe*25 Ainanaya etutang be-
rahi aha eteyo, “Wau mani mandoni
di wau tarai ne?” Yesusi medu wesa
deyo, “Yau mani, mano kariri fianai
anta imadurai na reantenangfo
kawuru we meara fo di yau.
26 Kaiwo bitoya paria yeyo imadu-
rai kariri mea tuti ikutuai kariri mea.
Wape Mano demi yau nei mani Mano
mesi we taroasoi dine, tuti fianai aino
tarahuoai riati fo, nanai aino imadu-
rai we nunei ne.”
27 Ewaitawana kaha we fianai aino
Yesusi medurai tonana fo kariri Dai.
28 Ampafe Yesusi medu wesa deyo,
“Kio meruai Kaisung Inontarai neia
dedai wori, mewaitawanai we YauNe
fo ki, tuti ambori mewaitawanai we
fi fuba inariri na nufi nini, wiro na
mantaung yau kaha. Manta imadu te
kariri fianai aino Dai deunauwai we
yau fo.
29 Tuti Mano demi yau foi weriria
yaune, wiro sawing yau imeiri yau
kaha, we inari fio eneoa fo pampang
fefe.”
30 Yesusi medu finanaia kai fo, kai-
wasa bitoya eroasoi.

Mano wetarai wedaya kaiwasa etafaresua foi

31 Mayeai Yesusi medu we inon-
tarai Yahudio eroasoia fosa deyo,
“Masino metoaria mutu na nehu kai-
wone mani, nehu inontarai di mea
tarai,
32 tuti ambori metaroanso ne we-
taraifoi, tuti ne wetarai nani ambori
wedaya mea mehasau ki.”
33 Ainanaya emadu wei eteyo,
“Amea mani Abrahami ne riria
di amea, wiro amewewoming we
manei na ea kaha! Ampafe todonie

* **8:24** YauNemani, YHWH, amani wang we Allai mantauni, dohonai we Musa na Keluaran 3:14.[YHWH] foi dine’ kaha mani, ambori memarareha na mene sasariwai ki.”

modu we amea boyo, ambori amehasau nina?”
34 Yesusi medu wesa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni kontaio niari sasari foi mani, wewoming we sasarifoi.
35 Tuti woming manei wiro ne katai na mano yuti foi ne munu rorong fo kaha, wape mantauni ne kaisungfoi mani, ne katai we fitawafa na munu rorong fo.
36 Ampafe masino Kaisungfoi wedaya mea mehasau mani, mehasau tarai tonanai.
37 Iwaitawanai we mea mani Abrahami ne riria di mea, wape merurai we memung yau, weo nehu kaiwone ne katai na menemirorongwai kaha fefe.
38 Fianai iwatioai ria Dai fo, finanai aino imadura ne. Tuti tonanai kontai we mea, metohong kariri fianai aino metaramioai ria mene daifoia fo.”
39 Ainanaya eroa wei eteyo, “Amene dainei mani Abrahami dine!”
Yesusi medu wesa nariai aha deyo, “Masino mene dai dino Abrahami mani, na todoni kontaio menari fianai aino Abrahami niari fo.
40 Wape mea mani meteyo memung yau, amani mano imadu kaiwo wetarai itarahuoai ria Allai fo we mea mau ne yau. Abrahami wiro niari fi karira tonana ne kaha!
41 Mea mani menari fianai aino mene daifoi niari fo terai.”
Inontarai Yahudi fosa emadu wei aha eteyo, “Amea mani wiro arikang ninoi di amea kaha. Amene Daifoi mani mansiari amani Allai mesiri.”
42 Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Masino Allai mene Dai dine mani, menemiwawu yau rai, weo ira na Allai ma tuti inayai na ninai nina. Kontai wiro ira na mantaung yau ma kaha, mae andi demi yau ma ne.
43 Metafu nehu kaiwo imadura ne kaha, weo wiro mewemambiriu we metaramio nehu kaiwone kaha.
44 Mea mani na mene daifoi ma, amani Saminseni, tuti memirising we metohong kariri mene daifoi ne fi dohong wea fo. Andino wemiung inontarai dine na reantenang parifoa ne tuti wiro dohong kariri ne wetaraifo kaha, weo na i mani wiro obu ne wetaraifeai nai kaha. Medu tetofa mani, finani medurai na mantauni ne taraifoi, weo i mani mano tetofa dine tuti tatofafoi weneung nai.
45 Imadu ne wetaraifo tonanai ki, wape wiro meroaso yau kaha.
46 Na mea mandoni wauno nemu fiainawiaifeai kariri yau we inari sasari ne? Masino imadu kariri ne wetaraifo mani, we fianie meroaso yau kahai nina?
47 Allai ne inontarainesa mani, etaramio kaiwo Allai medura fo. Wape mea mani wiro Allai ne inontarai di mea kaha, nanai wedaya memaya we metarami ne kaiwofo kahai nina.”

Yesusi fiabai sewa Abrahami

48 Inontarai Yahudi fosa emadu wei eteyo, “Kasau ampa we kaiwo anta amemadurai kariri wau nanai kaiwo wetarai fine, amani inontarai Samaria kerira di wau. Tarai, inggirai dohong wau.”
49 Yesusi yoa wesa deyo, “Wiro inggirai dohong yau kaha. Yau mani isomi we Dai tuti wiro mesomi we yau kaha.
50 Wiro isera we inontarai etaparanding yau kaha. Mae Manei andino dawiai we iwewonohu tonanafo ne, tuti I mani Mano kiutu kaiwo dine.
51 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mano dohong kariri nehu kaiwofo mani, wiro sodai mararehafoi kahai we fitawafa.”
52 Ainanaya inontarai Yahudi fosa emadu eteyo, “Nina mani amewaitawanai we wau mani tarai inggirai dohong wau! Weo Abrahami mantauni mireha ampa, tonanai kontai we nabifosa kiai. Wape modu boyo, ‘Inontarai mano dohong kariri nehu kaiwofo mani, wiro mireha na ea kaha.’
53 Oh! Wiro fobai sewa Abrahami, mano mirehara foi, kaha fe? Nabifosa kiai kontaio emarareha ampa. Tonana mani mandoni dino titua wau nai ne?”
54 Yesusi yoa wesa deyo, “Masino yeparanding bera mantaung yau

mani, finanai wefieai we yau kaha.
Mano deparanding yau foi mani Dai,
Dai nini dino mesahui we mene Allai
dine nanai.
55 Wiro metaroansoi kaha tonanai
ki, wape yau mani yeroani. Tuti
masino imadu yeyo wiro yeroansoi
kaha, nana mani yau mani inon-
tarai ipampamu paria di yau, ne
tarai kariri mea. Yeroani tuti yohong
kariri ne kaiwofo.
56 Mene Dai Abrahami piraise
paria we deti nehu rahidanei, tuti
detioi kawuru ampa tuti mirising
wei."
57 Ainanaya inontarai Yahudi fosa
emadu we Yesusi eteyo, "Wiro nemu
defuina piarua sura kahai kontai, tuti
boti Abrahami e?"
58 Yesusi medu wesa aha deyo,
"Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, wiro Abrahami saubau-
nunggamiei kaharai mae, YAUNE
kawuru ampa."
59 Ainanaya inontarai Yahudi fosa
eha kamiei we eteyo esoi, manamo
Yesusi dediwa werusa, ainanaya da
weru Sempaisi ne Munufoia.

9

Yesusi niari inontarai urengfafa manei deti aha

1 Yesusi da wa mani deti inontarai
manei, inontarai nani urengfafa na
siari saubaununggamieifo.
2 Yesusi ne inontarai erariati fosa
etutang berahi eteyo, "Dai Rabio
Mantaunaune waune, mandoni
dino niari sasario wedaya inontarai
nini urengfafa na siario saubau-
nunggamieifo nina? Mantauni ete ne
wawafo suru re?"
3 Yesusi yoa wesa deyo, "Urengfafa
tonana fo wiro mantauni ne sasari-
foi ete ne wawafo une sasarifo we-
daya tonanafo kaha, mae ambori Al-
lai deinawi ne mambiriufo na i.
4 Todoni kontaio tanari Mano demi
yau nei ne finiarifo na rahidafo. Weo
dirufoi ambori da ma, tuti mandoni
kontaio wiro yufi kaha.
5 Rahida inayai na nufi nina mani,
yauno isambewa nufi ne."
6 Yesusi medu tonanaia fo mayeai,
kendi to kahofa nuwowongfo aweu,
tuti fia kandifoi na kahofafo eai, yuai-
sai ayai piso inontaraifoi urengfo
nayai, ainanaya medu wei deyo,
7 "Roa ruai uremuwa na kuru
Siloami." (Siloami nana mani *Mano
Demi*.) Ampafe inontaraifoi da
wa yuairurang urengfo na kurufoi.
Niari tonanaia kai daraberahi ma fo,
detia.
8 Ne ruramafosa tuti inontarai
mano na fafong ewatioi we minohi
dedo na rang dereung fosa, emadu
kai eteyo, "Oh! Inontarai nini dino
raminde minohi dedo we fi na rang
dereung fo ne mae?"
9 Manea eroa tubarai eteyo, "Tarai
andi aranane." Wape manea kontai
eteyo, "Bereri, inontarai nini ureng
kariri terai."
Wape mantauni medu wesa deyo,
"Yau arana ne."
10 Ampafe emadu wei eteyo,
"Todonie boti aha nina?"
11 Yoa wesa aha deyo, "Inontarai
mano wonong Yesusi foi fia kahofa
kuteai na ne kandifoi, ainanaya yuai-
sai ma piso na urehune tuti medu
deyo, 'Roa ruairurang uremuwa na
kuru Siloami.' Ainanaya ira wa tuti
iruairurang urehufo nayai nanai,
iwati aha."
12 Etutani eteyo, "Inontarai nani
andi doni?" Manamo yoa wesa deyo,
"Isera wawerahai."

Farisifosa esera we ewaitawang kariri todoni inontaraifoi denteng toa fo

13-14 Rahida Yesusi niari kahofa fo,
piso inontaraifoi urengfo naya deti
nani mani, rahida Sabati dine. Am-
pafe inontarai arahi deti nani ehari
to inontarai eweFarisi fosara.
15 Farisifosa kontai etutang berahi
kariri todonie deti aha nanai. Am-
pafe yoa wesa deyo, "Inontaraifoi
piso kahofafeai na urehune, mayeai
iruai ruramaia tuti iwati aha ninai."
16 Farisifo maneiru teai emadu
eteyo, "Inontarai nani wiro da na
Allai ma kaha, weo wiro dewawu
rahida Sabati foi kaha fefe."

Manamo mano siai wei fosa emadu
eteyo, “Inontarai wesasari manei
niari fitantuma tonina fea rai e?”
Ainanaya esawa wawerasa kariri.
17 Ampafe etutang bera mano anta
urengfafa foi aha eteyo, “Fifianai
aino enemutituaitaifa kariri inon-
tarai nani faini ne? Weo wauno niari
uremuwa beng tonanai.” Mano detia
foi deyo, “I mani nabi dine.”
18 Manamo mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa emaya we eroa-
soai we inontarai nani mani tarai
mano raminde urengfo fafa na siari
saubaununggamieifo tuti ninaia
mani denteng aha foi dine kaha.
Ampafe esahu ne wawafo suru ma,
19 tuti etutang bera suru eteyo,
“Taraie mune arikangno urengfafa
na siari saubaununggamieifo andi
nini e? Todoni fino deti aha ninai?”
20 Ne wawafo suru umadu ureyo,
“Ne auwaitawana mani, tarai aune
arikang dine, tuti urengfo fafa na
siari saubaununggamieifo.
21 Wape todoni deti aha ninaifa
mani, auwaitawana kaha. Tuti man-
doni dino niariria deti toninai aha
ne mani, auwaitawana kahai kon-
tai. Metutang bera mantauni teraifa,
fiabai ampa, ampafe mantauni am-
bori deikaririaifa ki.”
22 Wawafo suru umadu tonanai
we umatai mano ewenunggamiei we
Yahudi fosa, weo ehutuai ampa we
mandoni dino meduairai Yesusi we-
Mananu Mampariri dine mani, we-
nani wiro da to munu agama Yahudi
fo afui ahang kaha.
23 Nanai wedaya mani wawafo
suru umadu ureyo, “Fiabai ampa,
metutang teri.”
24 Ainanaya esahu mano detia nani
aha ma, esahui weberu finanaia, tuti
emadu wei eteyo, “Fofora na Allai
wonongfo* we fianai moduraifa fo,
modu te ne wetaraifo. Amewait-
awanai we inontarai nani mani we-
sasari.”
25 Inontaraifoi yoa wesa aha deyo,
“Wesasari ete bereri ete, iwaitawana
kaha. Wape fi beyari iwaitawana
mani, raminde nanai urehufafa,
wape nina mani iwati ampa.”
26 Ainanaya emadu wei nariai aha
eteyo, “Niari fiani we wau? Niari
uremuwa todoni e boti aha ninai?”
27 Inontaraifoi medu wesa aha
deyo, “Yeikaririai kawuru we
mea ampa, wape memaya we
metaramioa kaha. We fianie meteyo
metaramioai nariai aha nina?
Tarahio meteyo merariati konta fe?”
28 Ainanaya eteiberahi paria tuti
eteyo, “Wau ro riati ne. Amea mani
bereri! Amea mani inontarai amer-
aria Musa di amea.
29 Amewaitawanai we Allai medu
we Musai ampa. Wape kariri inon-
tarai nani mani amewaitawang da
nayai ma fo kaha.”
30 Inontaraifoi medu aha deyo,
“Nanai siai paria, dohong yau
imarari paria. Weo meteyo mewait-
awang katai da nai ma fo kaha, mae
andi niari yaua iwati ampa.
31 Tawaitawanai we wiro Allai
tarao inontarai sasari fosa kaha, mae
tarao te mano esomi wei tuti etohong
kariri ne awia fosa.
32 Na reantenang nunei tibaurai
ma fo, wiro tataramio inontarai
manei niari weurengfafa na siario
saubaununggfo deti kaha rai.
33 Masino inontarai nani na Allai
ma kaha mani, wiro niari fiea kahai
kontai.”
34 Eroa wei eteyo, “Sasarine sefang
na wau na siari taubau numuwai
paria sobu ninai, mae boyo bounau
amea re?” Ampafe na siari nanai
to fongna fo eteiayari we wiro da to
munu agama foi aha fui kaha.
35 Yesusi taraoai we mano ewe-
nunggamiei we Yahudi fosa eteiaya
inontaraifoi we wiro da to munu
agama Yahudi foi aha kaha. Am-
pafe sera we inontaraifoia sobui tuti
medu wei deyo, “Roaso Kaisung In-
ontarai nei e?”
36 Inontaraifoi bera Yesusi aha
deyo, “Daie, mandoni dine? Boikariri
we yau ambori iroasoi.”

* **9:24** Ene maksuti mani, na deparanding Allai.

37 Yesusi yoa wei deyo, “Inontarai
nani mani botioi ampa, tuti andino
doa medu ria wau nina.”
38 Inontaraifoi medu wei aha deyo,
“Sengne waune iroasoai,” tuti somi
wei.
39 Ainanaya Yesusi medu deyo,
“Ira to nunei ma ninai we ikutu
kaiwo, ambori mandoni kontaio
urengfafafoi deti, tuti mano deti foi
urengfafa.”
40 Farisi maneiru teaio enayai na
nana fosa etaramio kaiwo Yesusi
medurai tonana fo, ampafe emadu
we Yesusi aha eteyo, “Ampafe boyo
amea kontai ameuremifafa e?”
41 Yesusi yoa wesa deyo, “Masino
meuremifafa mani, mewesasari
kaha weo mewaitawang ne we-
taraifo kaha fefe. Wape meteyo
mewati, ampafe tonana mani mene
sasariwai niayai pampang.”

10

Fiyiwansoai kariri domba tuti mantahung foi

1 Yesusi medu aha deyo, “Tarai
antu! Imadurai we mea mau yeyo,
inontarai mandoni dino suai to ro-
rong fiahung dombafo enayai nai foi
afui, wape wiro suai na rahutufoi
kaha, mae dautai kutuai na katai
siai, wenani mani inontarai man-
anapi tuti dewa fi dine.
2 Wape mano suai na rahutufoi
to rorongfoi afui mani, wenani dino
wemantahung we dombafosa ne.
3 Inontarai tonana nei, mano
deitawang wedua rahutufoi fiai
rahutufoi wei tuti ne dombafosa
etaramio raofuifoi. Sahu ne dom-
bafosa mansiari-mansiari kariri
ewonomifo tuti wiwiainsa to boriei.
4 Dombafosa era to borieia ehaia
mani, mantauni da fonisa mae dom-
bafosa era riati na kurufuifo, weo
etaroanso raofuifo fefe.
5 Wape weinontarai aisei nei mani,
dombafosa emaya we era riati kaha,
kontai emito werui, weo etaroanso
inontarai tonana fosa eraomifuifoi
kaha fefe.”
6 Yesusi deiriri fiyiwansoai nani
wesa, wape etafu fianai aino yiwan-
soai tonanai wesa fo kaha.
7 Ampafe Yesusi medu nariai aha
deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, yau mani rahutu we dom-
bafosa foi di yau.
8 Mano era foni yau kawurua
fosa mani, ea kiai mananapi tuti
mantawa fi saine, mae dombafosa
wiro etarami eraomifuifo kaha.
9 Yau mani rahutu di yau. Mandoni
dino suai na yau mani, ambori sobu
faririfo ki, i ambori suayai dariai tuti
sobu ninoi kehe foi.
10 Mananapinesa era terai ma we
ehamananapi, we emung tuti we
emei fi pariao woru. Wape yau mani
ira ma we ambori esobu arangfo tuti
esobuai na bitoya funomai.
11 Yau mani mantahung denteng
foi di yau. Mantahung denteng foi
dohong ne taraifoi we ne dombafosa.
12 Mae inontarai mano yufi we
sobu fiembaitai tuti wiro ne te dom-
bafosa kaha foi, serigala manei mito
ma we mingno dombafosa mani, am-
bori mito weru dombafosa tuti seri-
galafoi mingsa tuti kiatatesa.
13 Inontarai nani mito weru dom-
bafosa, weo i mani yufi terai we sobu
fiembaitafo tuti wiro enetituai we
dombafosa aha kaha.
14-15 Yau mani mantahung denteng
foi di yau. Yeroanso nehu dombafosa
tuti nehu dombafosa etaroanso yau,
ne tarai toyari Dai we deroanso yaufo
tuti yau kontai yeroanso Dai. Tuti
yohong nehu tarainei we nehu dom-
bafosa.
16 Wape yau kontai nehu domba
siai fea kontai, domba nanisa wiro
na domba rabuangno enayai na wore
rorongfe ninisa kaha; domba nanisa
todoni kontaio iwiwiainsa kontai tuti
ambori etarami raohufuinei. Ea kiai
ambori ewerabuang boyari ria ene
mantahungnei.
17 Dai enewawu yau we yohong
nehu tarainei imireha ambori isobui
aha fefe.
18 Mandoni kontaio wiro kia nehu
taraifoi weru yau kaha, mae yohong
nehu taraifoi imireha tonanafo

kariri mantaung yau nehu awiafo.
Nehu mambiriu we yohoni tonanai
tuti nehu mambiriu kontai we ikari
aha. Finana mani fio Dai demi yau
weai we inari fine."
19 Yesusi medu tonanafo wedaya
Yahudifosa wiro eweboyari ahang
kaha mae esawasa.
20 Bitoya na sa emadu eteyo, "Ing-
gira dohoni tuti wefiauwou ampa!
Ampafe tataramioi we fiani?"
21 Manamo manea kontai emadu
eteyo, "Inontaraio inggira dohoni
nei mani wiro medu tonana kaha!
Inggiranei niari inontarai urengfafa
manei denteng rai e?"

Inontarai Yahudi fosa eteiaya Yesusi we weMananu Mampariri

22 Waroi ahang kahai mae, tete
rahida inontarai Yahudi fosa etan-
sua Sempaisi ne Munufoi na ben-
dari Yerusalemi. Na rabuang bonani
mani tete danunanangfo ne diru ne-
ung finana.
23 Yesusi niayai da wawerahai na
Allai ne Munufoi refongfo, amani
refong esahuai we Refong Salomoi
fo. 24 Ainanaya inontarai Yahudi
fosa era etoa wari Yesusi. Emadu
wei eteyo, "Tua amea amenemiwaw-
era we wau kidoni wo? Masino
Mananu Mampariri foi di wau
mani, boikaririaia kasau we amea
tonanai."
25 Yesusi medu wesa deyo, "Yeisa-
harai kawuru we mea ampa wape
meroasoa kaha. Fio inari na Dai
wonongfo kai, finanai wefiainawiai
we mea kariri yau ampa.
26 Wape meroasoa kaha weo wiro
mehontai na nehu domba rabuang-
foi kaha fefe.
27 Nehu domba nanisa etaramio
raohufuinei, tuti yeroansosa tuti era
ria yau.
28 Yohongno numainufo wesa tuti
wiro esobu ne karirafo ahang kahai
we fitawafa. Mandoni kontaio wiro
dewasa weru warahune kaha.
29 Dai mano dohonsa we yau foi, fi-
abai sewa mandoni kontai, tuti man-
doni kontaio wiro dewasa weru Dai
warangfo kaha.
30 Dai tuti yau mani auweman-
siari."
31 Ainanaya inontarai Yahudi fosa
eha kamieifo aha we eteyo eso Yesusi.
32 Manamo Yesusi medu wesa
deyo, "Fitantumao na Dai ma fo aino
bitoya yeinawiai we mea ne. Na fi
bitoya yeinawiai tonana fo, doni aino
wedaya mea meteyo meru kamieio
yau weai nina?"
33 Inontarai Yahudi fosa emadu wei
eteyo, "Ameteyo ameru kamieio wau
toninafo, wiro we fi bengno nari fo
kaha, mae we boibera Allai fo. Wau
mani inontarai batang di wau, wape
boyo wau mani Allai di wau."
34 Ainanaya Yesusi medu wesa aha
deyo, "Na mene Kaiwo Mararebana
foi dotu kariri mene wawafosa,
amani na kaiwo rabuangno Allai
medu deyo,
'Isahu mea kiai weseng di meara.'*
35 Tawaitawanai we fianai dotu na
Kaiwo Mararebana fo mani, kaiwo
nanai wiro wioru kaha. Ampafe
masino Kaiwo Mararebana fo deyo,
'Seng di mea,' tonanai we mano es-
obu kaiwo nani fosa mani, todoni
kontai yau tonanai kontaia!
36 Weo yau mani Dai Allai diri yau we
mantauni nengfoi di yau, tuti demi
yau to nunei meu. Tonana mani we
fiani metinggai yau we yeibera Allai
nina, na nehu kaiwo imadurai yeyo
Allai ne Kaisung di yau fo nina?
37 Masino inari kariri fianai aino Dai
demi yau weai we inari fo kaha mani,
wiro meroaso yau fanai.
38 Wape masino inari kariri fio Dai
demi yau wea fo tuti memaya we
meroaso yau kaha, tonana mani
meroaso te fianai aino inari nanai.
Ambori na tonanane mewaitawanai
tuti metafurai we Dai niayai na yau
tuti yau kontai inayai na Dai."
39 Ampafe erurai nariai aha we
etafu Yesusi manamo kiaharai weru
ewaramifoa.
40 Yesusi daraberahi to waya
Yardeni dereung dowei fo, to katai
raminde Yohanesi webaptisi nai foi
tuti niayai na nanai.

* **10:34** Masmuri 82:6-7

41 Na nanai kaiwasa bitoya era
weia. Emadu eteyo, “Yohanesi wiro
niari fitantuma kutu boyari kahaia,
wape fi kiaio medurai kariri inon-
tarai nini fo wetarai ampa.”
42 Tuti kaiwasa bitoya na nana fosa
eroaso Yesusi we Mananu Mampariri
na Allai dine.

11

Lazarusi ne mirehafo

1 Inontarai manei wonong fino
Lazarusi, minohi ria rorowingno
Mariai tuti Martai suru na munue
Betania na nu Yudea foi. Inontarai
nani meninang.
2 Mariai nini mani wiwingno ra-
minde sari maning nunsai mampori
foi mae sara Yesusi awengfo tuti dufi
na nurandaungfo foi dine. Tuti roro-
mang dino Lazarusi mano meninang
nani.
3 Ampafe rorowingfo suru uranatu
kaiwo we Yesusia uraikaririai wei
ureyo, “Sengwa waune, mano ene-
muwawuti nei meninang.”
4 Yesusi tarao kaiwofo nanai
medu deyo, “Fimaninang nani wiro
kia marareha kaha, wape ambori
deinawi Allai ne sambewaraio dedai
fo, weo na maninang nani wedaya
inontaraine etaparanding Allai ne
Kaisungfoi.”
5 Yesusi tarai enewawu Martai,
Mariai tuti Lazarusi.
6 Wape, tarao kaiwofo we Lazarusi
meninang nanai, da ahera wa kaha,
mae niayai rahida boru aha.
7 Wape mayeaia mani medu we
ne inontarai erariati fosa deyo,
“Tatarabera tata to nu Yudea foi aha.”
8 Ampafe eroa wei eteyo,
“Dai Rabio Mantaunaune waune!
Ararafanai ninai, inontarai Yahudi
fosa eteyo eru kamieio wau, tonanai
mae boyo barabera wau to wanai aha
nina e?”
9 Manamo Yesusi yoa wesa deyo,
“Mewaitawana kahai we na wofoi
dautafo paria sobu sawafo mani,
araha ureng suraya borufo ne? Man-
doni dino da na rahidafo mani, wiro
sodai kaha, weo deti fio sambewa
nufi nini fefe.
10 Wape da na dirufo mani sodai,
weo sambewarafo nayai na i kaha.”
11 Yesusi medu tonanai, mayeai
medu aha deyo, “Tane maniwowirio
Lazarusi dena ampa, wape ambori
ira wa we ibauni ki.”
12 Ampafe ne inontarai erariati
fosa emadu eteyo, “Sengne waune,
masino Lazarusi dena mani, ambori
denteng ki.”
13 Weo etafu sara Yesusi kaiwo
medu tutirai we deyo, Lazarusi de-
nafo, ewaitarahio dena tarai tonanai,
wape Yesusi medu tonanafo mani
deyo Lazarusi mireha.
14 Nanai wedaya Yesusi medu parai
deyo, “Lazarusi mireha ampa.
15 Wape ifaraise kontai weo wiro
inayai na wanai tete ne tonanafo
kaha fo. Weo nana mani beng paria
we mea ambori meroasoai. Ampafe
tara we Lazarusia.”
16 Tomasi, mano ahui kontai we
Didimusi foi medu we ne mani-
wowiri eraria Yesusi fosa deyo, “Tara
riati kontai, ambori tamarareha
riati.”

Yesusi mani Mano duwi inontarai emarareha tuti dohonsa etarang aha dine

17 Rahida bo Yesusi sobu katai
nani fo, Lazarusi mireha esaraia we
rahida boa na fafo rorong foa.
18 Betania mani watai kefang we
bendari Yerusalemi, waroifo tarahio
kiro botoru rai.
19 Inontarai Yahudi bitoya era wa
etuambawa Martai tuti Mariai uru,
we enari unemirorongfoi mitubaru
aha weo unemirorongfoi fituayai we
uroromifoi fefe.
20 Martai taraoai we Yesusi da wa
nanai, dari weru munufoi da weu
Yesusia, mae Mariai mani minohi na
munu rorongfo.
21 Martai medu we Yesusi deyo,
“Sengne waune, masino nayai na
nina fea reti, rorohunei wiro mireha
kahai ki.
22 Tonanai ki wape nina mani
iwaitawanai we Allai ambori do-
hongno fianai kontai aino butani wea
fo ki.”

23 Yesusi medu we Martai deyo,
"Roromuwai ambori suwi nariai aha
ki."
24 Martai yoa wei aha deyo, "Iwait-
awanai we na rahida Sempaisi kife
nuneifo mani, Lazarusi ambori suwi
aha ki."
25 Yesusi yoa wei aha deyo, "Yauno
yohong anseng we kaiwasanei tuti
yuwi inontarai emarareha nesara es-
uwi aha ne. Mandoni dino yoaso yau
mani, mireha ki wape ambori darang
aha.
26 Tuti mano etarang nesa,
amani mano eroaso yau fosa, wiro
emarareha kahai we fitawafa. Roaso
fininaifa ne?"
27 Martai yoa wei deyo, "Yo, Sengne
waune, iroasoai we wau mani Man-
anu Mampariri foi di wau, Allai ne
Kaisungno dererai na fafongfa we ro
to nunei ma foi di wau."
28 Martai medu tonanaia fo,
mayeai da wa sahu ne tahatuio
Mariai, seimumung wei deyo, "Dai
mantaunaufoi niayai na wanafo,
dutang we wau."
29 Mariai tarao kaiwofo nanai, sika-
hera doa bariri tuti da we Yesusia.
30 Rabuang bonani mani, Yesusi
wiro da to munuefo afui kaha wo,
mae minohi na katai anta sobu Mar-
tai naya fo.
31 Inontarai Yahudio efanduhisa
ria Mariai we etohong kaiwo wawori
wei fosa, ewati Mariai doabariri tuti
sikahera da to boriei tonanafo, ea
kontai era riati. Weo ewaitarahio da
to fafofo we sai nayai.
32 Mariai da wa sobu katai Yesusi
minohi nai foi tuti detioi nanai, sau
aweu wiatai na awerengfo tuti medu
deyo, "Sengne waune! Masino nayai
na nina fea reti, rorohunei mireha
kahai ki."
33 Yesusi deti Mariai we saifo tuti
inontarai Yahudi era riatia fosa kon-
tai we esaifo nanai, enerorongfoi fi-
tuayai paria.
34 Ampafe dutang berasa deyo,
"Metohoni wiatai na doni?"
Eroa wei aha eteyo, "Sengne
waune, ro ma botio katai wiatai nai
foi."
35 Ainanaya Yesusi saia.
36 Ampafe inontarai Yahudi fosa
emadu eteyo, "Mewatia, enewawu
Lazarusi fuba paria."
37 Wape manea kontai emadu
eteyo, "I mani inontaraio niari mano
urengfafa foi deti aha, todoni fino
wemambiriu we dirapa mararehafoi
ambori wiro Lazarusi mireha kahai
nina?"

Yesusi duwi Lazarusi na mararehа rorong foi aha

38 Yesusi enerorongfoi fituayai nar-
iai aha, da sobuo fafofoa. Fafofoi
mani kamirei kamiei dine, tabung
wedua borongfo na kamiei fiabai.
39 Medu deyo, "Metadoi kamieinei
weruai!" Lazarusi mano mireha foi
rorowingno Martai medu we Yesusi
deyo, "Manamo, Sengne waune, piro
ampa, weo araia ne rahida boa fin-
ina."
40 Manamo Yesusi medu we Mar-
tai aha deyo, "Taramuo kaiwo anta
imadurai we wau yeyo, roasoa mani
ambori boti Seng Allai ne sambe-
waraio dedai fo ki e?"
41 Ampafe mano era wa fosa etadoi
kamieifoi weru kamirei borongfoa.
Mayeai Yesusi fioai urengfo deti to ro-
rafaisi tuti medu deyo, "Daie, yohong
mahikai we wau weo taramuo yau
ampa fefe.
42 Iwaitawanai we taramuo yau
pampang, wape na ninai kaiwasa
bitoya etoawari yau ampafe yeyo
imadu tonanai, ambori eroasoai we
wauno bemi yau ma ne."
43 Yesusi medu tonanaia kai
fo, sahu na raofui fiabai deyo,
"Lazaruse, ro to boriei mandiei!"
44 Na tatofang kutu nanai, inon-
tarai mirehara nani darang aha
tuti kiawariai ariei, wape wiro
da kifadei kaha, weo ne taraifoi
ansania mutubaru na ireu biua
fo rai fefe. Tuti urengfo tabung
weduarai na ireuo fanahang tuti
sayaha. Ainanaya Yesusi medu we
kaiwasa fiau foi deyo, "Merehu ireu
ansang ne taraifoi naya wa tuti ne
tabung wedua urengfe naya wa, tuti
metawini da wa."

Mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emadu ruhi kaiwo we emung Yesusi
(Matiusi 26:1-5; Markusi 14:1-2; Lukasi 22:1-2)

45 Ampafe inontarai Yahudi bitoyao era wa efata Mariai fosa ewati te fitantuma Yesusi niari tonana fo, ne faufosa eroaso Yesusi we ene Seng dine.
46 Wape maneiru teai na sa era wa eteikaririai we Farisifosa kariri fitantuma Yesusi niari nanai.
47 Ainanaya imami baba fosa tuti Farisifosa esahu Majelisi Agama fosa ma efanduhisa tuti emadu eteyo, "Fianai aino tanari ne, we inontarai wani niari fitantuma tuti fiainawiai bitoya paria.
48 Weo masino tatuati niari pampang tonana mani, ambori kaiwasa bitoya eroasoi. Tuti finanai wedaya inontarai Roma fosa era ma we emei Allai ne Munu Mirarebanai na Yerusaleminei tuti enari inontarai Israeli ne tatara taworu ki."
49 Manamo manei na sa amani Kayafasi, imamio na defuina bonani mani weimami fuba foi, medu wesa deyo, "Mewaitawang fiea kaha,
50 tuti mewaitawana kahai we mansiari mireha we kaiwasa bitoya foi, nanai beng sewa weru tane rai na nu Israeli ne emarareha tantenang fo ne."
51 Kayafasi medu tonanafo, wiro medu na mantauni kaha, mae medu na wangno imami fuba yu na defuina bonani fo. Medu toyari nabi manei we ambori Yesusi mireha we inontarai na nu Israeli foi,
52 tuti wiro we nu Israeli foi tera kaha, mae we fianduhi Allai ne arikangno enayai tatera fosa kiai ambori fianduhisa weboyari na Allaifo.
53 Ampafe na rahida bonani to fongna fo emadu ruhiai eweboyari we emung Yesusi.
54 Ampafe Yesusi wiro kiawari parai na kaiwasa bitoya foi na inontarai Yahudi fosa euremireafo ahang kaha, wape dontai na nanai to katai kefang we katai sarahiai wewui fo, amani to bendario Efraimia. Niayai na wanai ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa.
55 Rabuang bonani mani, rerai we inontarai Yahudi fosa ene rahida Paska foi. Ampafe wiro etohonsua rahida Paska foi kaharai mae, kaiwasa bitoya na munuefo era kawurua to Yerusalemia we eruairuransara emararebanai kariri ene koangfoi.
56 Na wanai kaiwasa nanisa esera we Yesusi tuti etoari na Allai ne Munufoi rorongfo mae emadu waweraasa eteyo, "Menemitituai tofino, Yesusi da kontai to rahida Paska nei ma rai e?"
57 Tuti imami baba fosa tuti Farisifosa, etohong kaiwo pondoayai kawurua we mandoni dino deitawang Yesusi we niayai na doni mani, todoni kontaio deikaririai wesa ambori era wa etafuri.

12

Mariai sara Yesusi na maning ne harga dedai na Betania
(Matiusi 26:6-13; Markusi 14:3-9)

1 Rahida wonang aha werahida Paska foi, Yesusi da to munue Betania, amani Lazarusi mano raminde Yesusi duwiria suwi na marareha rorong foi ne munuefo.
2 Na nanai Lazarusi itorohong muniara bei we etamang we Yesusi na munufoi. Martai wesarawiri wesa tuti Lazarusi tuti mano wenotisa fosa ewatai etampi ruhiai ria Yesusi.
3 Ainanaya Mariai kia maning niunsai mampori literi mairabuang feai ma. Maning nani mani enariri na ai newao niunsai mampori tuti ne harga dedai paria. Sari maningfoi to Yesusi awengfo aweu, ainanaya dufi na mantauni nurandaungfo aha. Maningfoi ne niunsai mampori fo wedaya munufoi sentenang niunsai mamporia.
4 Wape Yudasi Iskarioti, Yesusi ne inontarai dariatio katu mani dewayani foi medu deyo,

5 "We fianie maning ne harga dedai
tonana nei wiro awayani obu doi di-
nari piaring webetoru (300)*, tuti doi
nanai ohonai we mano ene pari fi
fosa kahai nina?"
6 Yudasi medu tonanafo, wiro weo
urengfo nayai na mano ene pari fi
fosa kaha, wape we i mani mananapi
dine. Weo wea mani kia doio watai
na ene kasifoi, doi nani andino yuti
ne.
7 Wape Yesusi medu deyo, "Metaw-
ing wiwingnei niari kariri fianai aino
deyo niari ninai, weo fio niari ton-
ina ne, meinenang yau we rahida
imereha foi.
8 Weo inontarai ene pari fi fosa
mani, rahida neungne enayai ria
mea, wape yau mani wiro inayai ria
mea pampang kaha rai."
9 Inontarai Yahudi bitoya etaramioai
we Yesusi niayai na Betania, ampafe
era weia. Era wa fo wiro we ewati
Yesusi tera kaha, mae we ewati
Lazarusi kontai we Yesusi duwiria
suwi na marareha rorong foi aha fo.
10 Ampafe imami baba fosa emadu
ruhiai we emung Lazarusi kontai.
11 Weo na i, inontarai Yahudi bitoya
era werusa tuti eroaso Yesusi aha.

Yesusi suai to bendari Yerusalemi tuti kaiwasa bitoya foi etaparandini (Matiusi 21:1-11; Markusi 11:1-10; Lukasi 19:28-38)

12 Kameaia mani, kaiwasa bitoyao
da kawurua we dohonsua rahida
Paska foi etaramioai we Yesusi da to
bendari Yerusalemia nanai,
13 eha kafadei baya fo, ainanaya
era wa etamang wei. Yesusi da wa
kiawariai nanai esahu na eraomifui
fiabai eteyo,
"Hosana! Tafiai Sempaisi!
Moanafeai we Mano da na Sengnei
wonong ne ma,
Moanafeai we Mananu Israeli ne!"
14 Yesusi sobu keledai antung
manei, tuti dautai nai, ampafe mai
kariri Sempaisi ne Kaiwo dotu deyo,
15 "Kadawing Sioni† wa waune,
mutai fanai!
Botia, nemu Mananufoi da ma ne,
dautai na keledai antung
manei!"*
16 Rahida nanai, Yesusi ne inon-
tarai ewesuraya mandu fosa etafu
kaiwo dotu tonanafo na mai kaharai.
Wape kio Allai yuai Yesusi dedai
sambewarai na rahida suwiri na
marareha rorong fo wori, arahio
earomioai we fianai aino inon-
taraifosa enari we Yesusi nanai, Allai
soi kawuru na Kaiwo Mararebana fo
kariri ampa.
17 Inontaraio raminde enayai na
wanai ria Yesusi na rahida sahu
Lazarusi na marareha rorong fo
mandiei fosa, emadu kariri finanai
pampang.
18 Nanai wedaya kaiwasa bitoya foi
da we Yesusia, weo etaramioai we
andino niari fitantuma nana ne.
19 Ampafe Farisifosa emadu waw-
erasa eteyo, "Tawefieai ahang kaha!
Weo tawatioai we nunei sentenang
erariati ampa!"

Inontarai Yunani manea esera we Yesusi, tuti Yesusi medurai we ambori mireha ki

20 Na kaiwasa era wa we etohonsua
rahida Paska foi nanisa mani, inon-
tarai Yunani maneiru teai ehontai.
21 Inontarai Yunani nanisa era
wa emadu we Pilipusi eteyo, "Doroi
waune, ametohong weai paria we
amemadu ria Yesusi." (Pilipusi nini
mani na bendari Betsaida na nu
Galilea foi.)
22 Ampafe Pilipusi da wa deikariri
kaiwofo we Andareasi, tuti mayeai
ura wa uraikarirai we Yesusi.
23 Wape Yesusi medu deyo,
"Rahidafe mai ampa we Kaisung
Inontarai nei Allai yuaisia dedai
sambewarai.
24 Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, masino patibu bong bei
wiro memasa kahai tuti tanami to-
yari arai inontarai marareha na ka-
hofafo kaha mani, weboyari pam-
pang tonanai. Wape patibu bong bo-
yari nani memasa tuti arai na kaho-

* **12:5** 300 dinari mani, mai toyari manei ne fiembaitai yufi we fuina bei fo. † **12:15** Kadawing Sioni foi mani kaiwo neta weai we 'kaiwasa na bendari Yerusalemi fo.' * **12:15** Zakariai 9:9

fafoi mani, ambori tifu aha tuti we-
daya bong bitoya aha.
25 Mandoni dino enewawu man-
tauni ne ansengfoi ambori ne ansen-
gfoi wioru ki, mae mandoni dino na
nufi ninai wiro enewawu ne anseng-
foi kaha, nana mani wenani dewawu
ne ansengfoi we ambori sobu nu-
mainufo.
26 Mandoni dino deyo wemangfata
we yau mani, todoni kontaio da ria
yau, tuti inayai na doni mani, mang-
fata nani niayai na nanai kontai.
Mandoni dino fiata yau mani, Dai na
rorafaisi somi we wenani.
27 Enehurorongnei fituayai paria,
wape yeyo imadu fiani? Imadu yeyo,
'Daie, ka yau weru fi dadira ninaifa,'
ne? Wiro tonana kaha, weo we iso-
dai dadira ninaifa aino wedaya ira
weaifa ma ne.
28 Daie, nari wonomuwai ao dedai
sambewarai!"
Ampafe raofui bei sahu na ro-
rafaisi meu deyo, "Inari wonohune
dedai sambewarai ampa, tuti inariri
dedai sambewarai nariai aha."
29 Kaiwasa bitoyao etoari na
nana fosa etarami raofuifoi, ampafe
emadu eteyo, "Kadidu dine!" Wape
manea kontai emadu eteyo, "Bereri!
Wewai dino medu wei ne!"
30 Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, "Raofui nani medufo, wiro we
yau kaha, mae we mea.
31 Ninaia mani rahidafe mai we Al-
lai kiutu kaiwo kariri nunei to. Tuti
ninaifa kontaio Allai ambori so man-
anu nunei foi, amani mano kerira
pari foi, to boriei.
32 Tuti rahida eruai yaua itawai
yedai na nunei fo mani, ambori irabi
kaiwasanei kiai da we yau ma ki."
33 Yesusi medu tonanafo we
deinawiai we todoni ambori mire-
hafo.
34 Ainanaya kaiwasa bitoya foi
emadu wei eteyo, "Na Kaiwo Musai
soi fo, amewaitawanai we Kristusio
ahui we Mananu Mampariri foi
mireha kahai mae minohi darang
we fitawafa, ampafe todoni fino
boyo, 'Kaisung Inontarai nei todoni
kontaio yuaisia dedai,' nina? Tuti
Kaisung Inontarai nei mani mandoni
dine?"
35 Yesusi medu wesa aha deyo,
"Sambewaranei niayai ria mea na
ninai we rahidafeai waroi aha kaha.
Ampafe Sambewaranei niayai ra-
hang mea nina ne rai mani, mera nai,
bereri mani mamantitifoi soru mea
rai. Weo mano da na mamantitifo
mani, wiro deitawang da weafo
kaha.
36 Meroaso Sambewaranei na
rahida Sambewara nani niayai
rahang mea nina ne, ambori
mewearikangno Sambewarai."
Yesusi medua kai tonanafo, da wa
dediwa werusara.

Inontarai Yahudi fosa wiro eroaso Yesusi we Mananu Mampariri foi kaha ne rai

37 Yesusi niari fitantuma bitoya
paria na inontarai Yahudi fosa eu-
remireafo, tonanai ki wape wiro
eroasoi kaha.
38 Finanai ambori mai kariri Sem-
paisi ne Kaiwo nabi Yesayai medurai
deyo,
"Sengne waune,
toyari manei wiro yoaso kaiwo
amemadura ne kahaia.
Tuti boinawi nemu mambiriufo
wesa tonanai ki,
mae eroasoa kaha ne rai."*
39 Nanai wedaya wiro ewemambiriu
we eroasoa kahai, weo Yesayai
medurai kawuru kontai ampa deyo,
40 "Allai medu deyo,
'Yau inari euremifoa kabe tuti
enemirorongfoia mitubaru,
ambori wiro ewati fi inari
nanai na euremifo fanai,
tuti etafurai na enemitituaitafo fanai.
Ambori wiro etaraberasa we yau
ma we inarisa ebeng fanai.' "*
41 Yesayai medu tonanai we deti
Yesusi ne sambewaraio dedai fo
kawuru ampa tuti medu kariri Yesusi
tonanai.
42 Tonanai ki wape mano ewe-
nunggamiei we Yahudi fosa bitoya
eroasoi kontai. Wape wiro eteiai

* **12:38** Yesayai 53:1 * **12:40** Yesayai 6:10

ene eroasoai nanai para kaha, weo
ematai Farisifosa we dohonao na to-
nanane etatasa weru munu agama fo
fe.
43 Weo mano ewenunggamiei we
Yahudi nanisa esera terai we inon-
tarai etaparandinsa, sewa weru Allai
deparandinsa fo.

Yesusi ne kaiwo medura fo dinggai nunei tuti kiutu kaiwo kariri

44 Ainanaya Yesusi sahu deyo,
"Mandoni kontaio yoaso yau fo mani,
wiro yoaso yau tera kaha, mae yoaso
Mano demi yau foi,
45 tuti mandoni dino deti yau fo
mani, wenani kontaio deti Mano
demi yau ma foi.
46 Weo ira to nunei ma nina ne
we iweSambewarai, ambori man-
doni saino eroaso yau fo mani, wiro
enayai na mamantitifo aha fanai.
47 Mandoni dino tarao nehu kai-
wofo wape wiro dohong kariria kaha
mani, wiro ikutu kaiwo kariri kaha.
Weo wiro ira ma we ikutu kaiwo we
nunei kaha, mae ira ma we ifariri
nunei.
48 Mandoni dino deiaya yau tuti
wiro tarao nehu kaiwofo kaha mani,
sobu aiboifo rai, weo nehu kaiwo
imadura fo aino dinggairi tuti kiutu
kaiwo kariri wenani na rahida Sem-
paisi kife nunei nai foi ne.
49 Weo wiro imadu na mantaung
yau kaha, wape Dai, mano demi yau
foi, andino demi yau we imadu fi-
anai aino todoni kontaio imadurai
we meafo ne.
50 Tuti iwaitawanai we ne kaiwo
pondoai we inontarainesa fo do-
honsa eminohi we numainu. Ampafe
fianai aino imaduraifa fo, imadu-
rai kariri kaiwo Dai demi yau we
imadura fo."

13

Yesusi yuairurang ne inontarai ewesuraya mandu fosa eawemifo we deunausa we ewewoming wawera wesa

1 Rerai we rahida Paska foi, Yesusi
deitawanai we ne rahidafo mai we
da weru nunei, daraberahi we Dai
aha. Yesusi enewawu ne inon-
taraifosa paria, amani ne inontarai
eroasoi enayai na nunei ninisa, tuti
enewawusa pampang paria werea
naya fo.
2 Yesusi minohi dampi diruai ria
ne inontarai ewesuraya mandu fosa
tonanai, tuti Saminseni weanggariri
Yudas Iskarioti, Simoni antungfoi
kawurua, medu wei na enerorongfoi
we ambori dewayang Yesusi.
3 Yesusi deitawanai we Dai na
rorafaisi dohongno mananufo wei
ampa we yu fifiani kontai, tuti
deitawanai kontai we da na Allai ma
tuti ambori daraberahi we Allai aha.
4 Ainanaya doari ayai, disu ne an-
sung boriei foi, tuti yu ireu aburung
feaia wiora na enerabuangfo,
5 mayeai wiowu merehafeai na
loyang bei tuti da mae yuairurang
ne inontarai ewesuraya mandu fo
eawemifo, tuti dufi eawemifo na ireu
aburung wiorahi na enerabuangfo
nanai.
6 Niari finanai paria sobu Simon
Petrusia mani, Simon Petrusi medu
wei deyo, "Sengne waune, wiro ru-
airurang awehune kaha fe?"
7 Ampafe Yesusi medu wei deyo,
"Fianai aino inari ninai wiro
boitawana kaharai, wape ambori
boitawanai ki."
8 Petrusi medu wei deyo, "Nana
fanai, todoni kontaio wiro ruai awe-
hune fanai!"

Wape Yesusi medu wei deyo,
"Masino iruairurang wau kaha mani,
wiro kontai yau kaha."
9 Ampafe Simoni medu wei deyo,
"Sengne waune, tonana mani wiro
ruairurang awehune tera fanai, mae
warahu tuti nuhukamieinei kontai!"
10 Yesusi medu wei aha deyo,
"Mandoni dino deriaia fo mani,
mirarebanai kiai ampa, ampafe wiro
yuairurang ne taraifoi ahang kaha,
mae awengfo terai aino yuairurama
ne. Tuti memararebanai ampa, wape
wiro mehai tonana kaha."
11 (Yesusi deitawang mandoni dino
ambori dewayani fo ampa, doni

medu deyo, “Wiro meara mehai memararebana kahai” nina.)
12 Yesusi yuairurang eawemifoa kaia, mayeai yuai ne ansung boriei fo aha sensuni tuti daraberahi to ne katai minohi nai foi aha. Ainanaya medu wesa deyo, “Mewaitawang fi arahi inari we mea ninaifa ne?
13 Mesahu yau we Mantaunau tuti Seng, tuti kaiwo memadurai tonana fo tarai, weo yau mani Mantaunau tuti Seng di yau.
14 Ampafe masino yau mene Mantaunau tuti Seng di yau, tuti iruairurang meawemiwa weo iwewoming we mea tonana mani, mea kontai na todoni feai kontaio meruairurang wawera meawemiwa tonanai, amani mewewoming wawerahai we mea tonanai.
15 Weo yohong fiainawiai nanai we mea ampa, ambori mea kontai menari kariri fianai aino inari we mea tonanaia fo.
16 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, woming manei wiro dedai sewa mano yufi wei foi kaha, tuti mano emi foi wiro dedai sewa mano demi foi kaha.
17 Mewaitawang fininai na mai ampa, ampafe metohong karirіaia mani, mesobu ne maifo rai.”

Yesusi medu kariri todoni Yudasi dewayani fo
(Matiusi 26:21-25; Markusi 14:18-21; Lukasi 22:21-23)

18 Yesusi medu aha deyo, “Fianai aino imadurai ninai wiro kariri mea kiai kaha, weo iwaitawang mandoni saino yirisara fo. Wape fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo todoni kontaio karirіai, amani:
‘Mano kionta yau dang nehu rotine mani,
wenani ambori biari nehu rewangguainei ki.’*
19 Finanai wiro kawaria kaharai mae yeikaririai fafong we mea, ambori finanai kariria mani, meroasoai we yau mani mano ahui we YAUNE foi dine.
20 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino demang we mano yemi foi na mai mani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, demang we Mano demi yau foi.”
21 Yesusi medu tonanaia kai fo, enerorongfoi fituayai paria tuti medu deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, manei na mea ambori dewayang yau ki.”
22 Ne inontarai erariati fosa ewati wawerasa na enemitituai paria we mandoni dino Yesusi deyoi tonanafo.
23 Manei na ne inontarai ewesuraya mandu nanisa, amani mano Yesusi enewawuti foi, wiatai na eneung domoya fo sauo Yesusi.
24 Ampafe Simon Petrusi urekamani deyo, “Butang berahi, we mandoni dino deyoi tonanai nina!”
25 Ainanaya mano wiatai sauo Yesusi nani deti we Yesusi tuti medu wei deyo, “Sengne waune, mandoni dino boyoi tonanai nina?”
26 Yesusi yoa wei deyo, “Inontarai nani mani, andino irorang rotifoa tuti yohonai wei ne.” Medu tonanaia mayeai kia rotifo yorang na rewangguaifoa, ainanaya dohonai we Simon Iskariotio antungno Yudasia.
27 Yudasi yu roti Yesusi dohonai tonanai weia fo nanai, enerorongfoi Saminseni sensonia. Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Fianai aino boyo nari wa mani, nari kahairaia.”
28 Yesusi medu tonanai wape manei na ne inontarai eminohi etampi ruhiai nanisa wiro tefu fiani aino medurai tonanai we Yudasifo kaha.
29 We Yudasi yu ene kasi doi foi, ampafe mano etampi ruhiai nanisa ewaitarahio Yesusi demi we wiori fieai we rahida Paska foi ete demi we dohong fieai we inontarai ene pari fi fosa.
30 Yudasi yu rotifo ria Yesusia nanai, mayeai doabariri tuti da to boriai sikaherawa. Rabuang bonani mani, diru kawurua.

Yesusi dohongno kaiwo pondoai waworu

* **13:18** Masmuri 41:9

31 Yudasi da wa nanai, mayeai
Yesusi medu we ne inontarai wei fosa
deyo, “Ninaia mani Kaisung Inon-
tarai nei, Allai yuaisi dedai sambe-
warai ampa, tuti na I wedaya inon-
taraine etaparanding Allai we dedai
tuti mirarebanai.
32 Masino na Kaisung Inontarai
nei wedaya inontaraine etaparand-
ing Allai mani, na I kontai wedaya Al-
lai deparandini tonanai. Kontai Allai
yuaisi dedai tuti mirarebanai ahera
tonanai.
33 Nehu arikangne meaine, wiro
inayai waroi ria mea ahang kaha.
Ambori mesera we yau ki, wape
kariri fianai aino raminde imadurai
we mano ewenunggamiei we Yahudi
fosara nanai, tonanai kontai imadu-
rai we mea aha, amani yeyo: To katai
ira wei foi, todoni kontaio mane ro
weia kaha rai.
34 Yohong Kaiwo Pondoai waworu
feai we mea amani: Menemiwawu
wawera mea. Toyari yau we ene-
huwawu meafo, mea kontai mene-
miwawu wawera mea tonanai.
35 Na tonanane, ambori kai-
wasanei kiai ewaitawanai we nehu
inontarai meraria yau di mea, amani
na menemiwawu wawera mea fo.”

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Matiusi 26:31-35; Markusi 14:27-31; Lukasi 22:31-34)

36 Simon Petrusi dutang bera
Yesusi deyo, “Sengne waune, boyo
ro todoni?” Yesusi yoa wei deyo, “To
katai iraoi nini, na ninaifa mani wiro
ro ria yau kaha rai, wape akawuru
wori ro ria yau ki.”
37 Simon Petrusi dutang berahi aha
deyo, “Sengne waune, we fiani na
nina mani ira ria wau kahai nina?
Imainenang we imereha we wau!”
38 Yesusi medu wei aha deyo, “Tarai
we moinenang we mureha we yau e?
Tarai antu! Imadurai we wau mau
yeyo, wiro manggohei bibe kaharai
wape fofora yau webetoru kawu-
rua!”

14

Yesusi mani weRang we Dai Allai

1 Yesusi medu paria aha deyo,
“Wiro meweansarai fanai. Meroaso
Allai, meroaso yau kontai.
2 Na Dai ne munu rorong fo
mani, katai bitoya we meminohi nai.
Masino tonana kaha mani, todoni
kontaio yeikaririai we mea ki. Weo
ira to wanaia we imainenang katai
we mea.
3 Tuti ira to wanaia tuti imaine-
nang kataifeai we meara mani, am-
bori yarabera yau we mea aha ma
tuti ika mea to nehu kataifoia, am-
bori na katai doni inayai nai nana
mani, mea kontai menayai na nanai.
4 To katai bodoni ira wei mani,
mewaitawang rangfoi.”
5 Ainanaya Tomasi medu we Yesusi
deyo, “Sengne waune, amewait-
awang to katai bodoni ro wei foi
kaha, ampafe amewaitawang rang
nani todoni?”
6 Yesusi medu wei aha deyo,
“Yauno iweRangne, mano iweTarai
di yau, tuti mano Yohong Ansengfoi
di yau. Mandoni kontaio da we Dai
mani wiro na rang siai bei kaha, mae
na yau terai.
7 Masino metaroanso yau mani,
metaroanso Dai kontai. Na ninai to
fongna mani metaroani tuti mewa-
tioi ampa.”
8 Pilipusi dutang Yesusi aha deyo,
“Sengne waune, boinawi Dai we
amea, nana mani demoyara we
ameara finanai.”
9 Ampafe Yesusi medu wei deyo,
“Pilipuse, waroi mau wa inayai ra-
hang mea, wape metaroanso yau ka-
harai e? Mandoni kontai andino deti
yau mani, deti Dai kontai ampa, am-
pafe todonie modu boyo, yeinawi Dai
nani we mea ninai?
10 Roasoa kahai we Dai niayai na
yau tuti yau kontai inayai na Daine
ne? Fianai aino imadurai we mea
ne, wiro imadurai na mantaung yau
kaha, mae na Dai mano niayai na
yaunei. Andino niari ne fi yu fo kai
na yaune.
11 Meroasoaifa we Dai niayai na
yau tuti yau kontai inayai na I. Ete to-
nana kaha mani, kadono meroasoai
weo mewati fitantumao inaria fo.

12 Tarai antu! Imadurai we mea
mau yeyo, mandoni kontai andino
yoaso yau mani, ambori niari fianai
aino inari ne kontai ki, tuti nanai
tera kaha mae niari fi fuba sewa ne
nanafo kontai ki. Weo ira we Dai aha.
13 Tuti fianai aino metutang weai
na wonohune mani, ambori inari
karirіai ki, inari kariri finanai am-
bori iwedaya inontaraine etaparand-
ing Dai.
14 Masino metutang we fiani kontai
we yau na wonohune mani, ambori
yohong karirіai ki."

*Yesusi dererai we ambori do-
hongno Nuaninu Mirarebana foi we
fiata tata ki*

15 "Masino menemiwawu yau
mani, ambori metohong kariri nehu
kaiwo pondoaia nanai.
16 Yau ambori yutang Dai tuti I am-
bori dohong Mangfata siai manei we
mea aha ma, ambori weriria mea we
fitawafa.
17 Mangfata nani mani Allai Nu-
aninufoi dine, I mani Nuaninuo
deinawi ne wetaraifo. Nunei wiro
demang wei kaha, weo wiro detioi
kaha tuti deroani kaha. Wape mea
mani metaroani, weo weriria mea
tuti niayai na mea ki.
18 Wiro itua mea meweawata kaha,
mae ambori yarabera yau we mea
aha ma ki.
19 Waroi ahang kahai mae nunei
ambori deti yau ahang kaha, wape
mea mani ambori mewati yau.
Yarang ampafe mea kontai ambori
metarang ki.
20 Na rahida bonani dino ambori
mewaitawanai we iweboyari ria Dai,
tuti meweboyari ria yau, tuti iwebo-
yari ria mea.
21 Mandoni kontai andino yu nehu
kaiwo pondoaia ne tuti dohong
karirіa mani, wenani dino enewawu
yaune. Tuti mandoni kontai andino
enewawu yau, wenani Dai ambori
enewawuti kontai ki, tuti yau kontai
ambori enehuwawuti tuti yeinawi
nehu tarainei wei ki."
22 Yudasi (wiro Yudas Iskarioti
kaha) dutang bera Yesusi deyo,
"Sengne waune, we fianie boyo
boinawi nemu taraiwai we wau
mani Mananu Mampariri foi di wau
we amea terai mae wiro we nunei
sentenang kahai nina?"
23 Yesusi yoa wei deyo, "Masino
inontarai manei enewawu yau mani,
inontarai nani dohong kariri nehu
aunaune. Wenani Dai ambori
enewawuti, tuti Dai tuti yau ambori
aura weia tuti auminohi riati.
24 Mandoni kontaio enewawu yau
kaha mani, wiro dohong kariri nehu
aunaune kaha. Aunauo metaramioai
ria yau ninai, wiro na yau kaha, mae
na Dai mano demi yau nei.
25 Finanai kai imadurai we mea na
inayai na nunei ria mea nina.
26 Wape Mano Fiata foi, amani Nu-
aninu Mirarebana foi, andino Dai
demi na wonohune ma we fiata mea.
Nuaninu nani dino ambori deunau
fikiai doni konta foi we meane, tuti
ambori deretawang mea we fianai
aino imadurai kawuru we meara fo.
27 Ne maifo yohonai watai ria
mea. Nehu maine yohonai we
mea, tuti fianai aino yohonai ninai,
wiro ne tarai kariri ne maio nunei
dohonai we mea fo kaha. Dohona
meweansarai tuti mematai fanai,
mae meminohi na mai na nehu
maine.
28 Metaramioai we imadu yeyo, ira
weru mea, wape yarabera yau we
mea aha ma ki. Masino menemi-
wawu yau mani, mefaraise we ira ne.
Weo ira we Dai, weo I mani fiabai
sewa yau.
29 Wiro fininai kawaria kaharai
mae, imadurai fafong tonanai we
mea, ambori finanai kawaria mani
meroasoai.
30 Wiro imadu kaiwofeai bitoya we
mea ahang kahai, weo rahida mai we
mananuo wenunggamiei we nunei
da ma ne. I wiro ne mambiriufeai we
yau kaha,
31 wape todoni kontaio finanai
kawariai ambori nunei deitawanai
we enehuwawu Dai tuti fiani kontai
aino Dai demi yau wea fo yohong
karirіai na mai.

Into, metoabari mea tara weru
katai nini."

15

Yesusi mani toyari wai robong tarai tuti mano erariati fosa ene tarai toyari ne arirawangfo

1 Yesusi medu aha deyo, “Yau mani wai angguri robong tarai di yau, tuti Dai dino ne romi angguri foi ne.
2 Angguri arawang sobaurai na yau foi, bodoni dino webong kaha mani ferangkutui tuti arawang bo webong foi derari ambori webong bitoya aha.
3 Nehu aunau yeunauwai we mea ne wedaya mea memararebanaia mehai ampa.
4 Todoni kontaio menayai na yau pampang, tuti yau kontai inayai na mea ki. Weo angguri arawangfoi siaia mani wiro webong kaha, mae sobaurai na robongfoi fino webong fe. Tonanai kontai we mea, masino menayai na yau kaha mani mewebong kaha.
5 Yau mani wai angguri robong di yau tuti mea mani arawang di mea. Mandoni kontaio niayai na yau tuti yau kontai inayai na i mani, webong bitoya. Weo menayai boriei weru yau mani, wiro menari fiea kaha.
6 Mandoni kontai wiro niayai na yau kaha mani, wenani kabioi to boriei ne tarai toyari arawangfoi ambori memasa, mayeai fanduhi tuti kabioi to adiafoi we kesoi.
7 Masino menayai na yau tuti nehu aunaufo nayai na mea, nana mani fifiani kontai aino metutang wea fo, mesobuai.
8 Masino mewebong bitoya mani wedaya inontarai etaparanding Dai paria tuti na tonanane kontai metainawiai we nehu inontarai meraria yau di mea.
9 Toyari Dai we enewawu yau fo, yauo enehuwawu mea kontai tonanai. Menayaia mutu na nehu enehuwawufo nana to.
10 Masino metohong kariri nehu kaiwo pondoaia fo mani, ambori menayai na nehu enehuwawufo, toyari yau we yohong kariri Dai ne kaiwo pondoaia fo tuti inayai na enewawufo nanai.
11 Fininai kai yeikariria we mea tonanai, ambori nehu imirisingfo nayai na menemirorongwai, tuti memararisingwa mai.
12 Nehu kaiwo pondoai we mea finina: Menemiwawu wawera mea, kariri yau we enehuwawu mea fo.
13 Mano enewawufo fuba sewa ne mani, inontarai mano dohong ne taraifoi mireha we ne maniwowirifosa foi. Wiro enewawufeai fuba sewa ne tonana fo kaha.
14 Masino metohong kariri nehu kaiwo pondoai we mea fo na mai mani, nehu maniwowiri di mea.
15 Wiro isahu mea we woming ahang kaha, weo womingfoi wiro deitawang fio ne inontarai yufi wei foi fi niari fo kaha. Wape isahu mea we nehu maniwowiri, weo fi kiaio tarahuoi ria Dai foi, yeisahari kiai we mea ampa.
16 Wiro meaino metiri yau ne kaha, mae yauno yiri mea ne, tuti iruai mea we ambori mera tuti mewebong bitoya paria, tuti mene bong nanai wiro wioru kaha, mae niayai waroi. Na tonanane fianai aino metutang weai we Dai na wonohune mani, ambori dohonai we mea ki.
17 Nehu kaiwo pondoai we metohong kariria fo aininai: Menemiwawu wawera mea.”

Yesusi meduraifa we nunei ambori enerireu mano erariati nesa ki

18 Yesusi medu aha deyo, “Masino nunei enerireu mea mani, mearomioai we ne tonanane enerireu yau fafong ampa, akawuru wori mea ki.
19 Masino nunei ne inontarai di mea mani, enewawu mea rai. Wape yiri mea weru nunei ampa, ampafe wiro nunei ne mea ahang kaha. Nanai wedaya nunei enerireu mea ninai.
20 Mearomio fianai aino anta imadurai kawuru we meara fo amani, ‘Womingnei wiro fiabai sewa mano yufi wei foi kaha.’ Masino enari kanggani yaua mani, ambori enari kanggani mea, mano merufi we yau ne mea kontai ki. Masino etohong kariri nehu kaiwofo mani,

ambori etohong kariri mene aunaufo kontai ki.
21 Wape wonohunei wedaya enari kanggani mea tonanai, amani weo meraria yau fefe, weo nunei wiro deroanso Mano demi yau foi kaha fefe.
22 Masino ira ma tuti imadu wesa kaha, nana mani wiro ewaitawanai we ewesasari kaha, wape ira ma imadu wesa ampa ampafe ninaia mani wiro ehidori weru ene sasari nani ahang kaha.
23 Mandoni kontaio enerireu yau mani, wenani kontai enerireu Dai.
24 Inari fitantuma bitoya na euremireafo ampa, fitantumao manei siai wiro niari na wea kaha rai. Masino inari tonanai rahangsa kaha mani, ewesasari kaha. Wape ninaia mani ewatio fitantumao inari fo tonanai ki, wape enemirireu yau tuti Dai kontai.
25 Wape ne tonanane kawariai ambori mai kariri kaiwo dotu na ene Kaiwo Mararebana foi deyo,

‘Inari sarafiea kahai, wape enemirireu yau funomai.’*

26 Mangfata ambori yemi da ma foi, amani Nuaninu Mirarebanai Wetaraio kewariai na Dai ma foi mani, I ambori meduairai kariri yau ki.
27 Tuti mea kontaio memaduairai kariri yau, weo meweriria yau na reantenangfo paria sobu nina fefe.”

16

1 “Fininai kai yeikaririai we mea tonanai ambori wiro metawa fanai.
2 Ambori mano ewenunggamiei fosa etata mea weru munu agama Yahudi fo ki. Tuti ambori mano emung mea fosa enemitituai we enari tonanafo deinawiai we esomi we Allai tarai finanai. Rabuang bo inontarai enari tonanafo ambori kawariai ki.
3 Enari tonanai we mea, weo wiro etaroanso Dai kontai yau kahaia.
4 Wape imadurai fafong we mea tonanai ambori fininai kawariai aha mani, mewaitawanai we imadurai kawuru we mea ampa.”

15:25 Masmuri 35:19

Yesusi medu kariri Nuaninu Mirarebana foi fi niari fo

Yesusi medu aha deyo, “Fininai wiro imadurai we mea na reantenangfo kaha, weo inayai rahang mea ne rai.
5 Wape ninaia mani, ira we Mano demi yau ma foi aha, tuti wiro manei na mea dutang deyo, ‘Ro todoni?’
6 Wape kaiwo imadurai toninaifa we mea ne wedaya menemirorongwai fituayai.
7 Tonanai ki, wape kaiwo imadurai ninai tarai, amani masino ira weru mea mani, finanai kia bengfo sewa we mea. Weo ira wa kaha mani, Mangfatafoi da we mea ma kaha, wape ira wa fino yemi Mangfatafoi da we mea ma fe.
8 Mangfata nani da ma mani, ambori wedaya nunei deroanai we niari sasari, deinawiai we nunei kariri ne masifo tuti nunei deitawanai we ambori Sempaisi kiutu kaiwo karirisa ki.
9 Mangfata nani deinawi kariri ene sasarifoi weo eroaso yau kaha,
10 deinawi kariri ne masifo weo ira we Dai aha tuti wiro mewati yau ahang kaha,
11 tuti kariri Sempaisi we kiutu kaiwo kariri nuneifo weo Saminseni, mananu nunei, sobu aiboifo.
12 Fi bitoya kontai yeyo imadu kariri we mea, wape nina mani wiro mewemambiriu we metamang wei kaharai.
13 Wape Nuaninu nani, amani Nuaninu Mirarebanaio Wetarai foi, ambori wiwiaing mea we metaroanso ne wetaraifo. Wiro medu na mantauni kaha, mae fianai aino taraoaia fo aino medura ne, tuti ambori deikaririai we mea kariri fianai aino ambori kawariai na rahida fui wanai ahang fo.
14 I ambori deparanding yau, weo ambori medurai we mea fianai aino sobuai ria yau fo.
15 Fi kiaio Dai neni foi, yau kontai nehu fi fine. Nanai wedaya imadu yeyo, I ambori medu fi kiaio sobui ria yau foi we mea ki.”

Yesusi ne inontaraifosa enemirorong fituaya rai, wape ne nanai ambori yiwang na efaraisefo aha ki

16 Yesusi medu aha deyo, “Katu mani mewati yau ahang kaha, tuti katu aha mani mewati yau aha ki.”
17 Ne inontarai ewesuraya mandu fosa etarami kaiwofo nanai, emadu wawerasa eteyo, “Kaiwo todoni fino medurai deyo, ‘Katu mani mewati yau ahang kaha tuti katu aha mani ambori mewati yau aha nina’? Tuti deyo, ‘Ira we Dai aha nina’?
18 Fianai aino medurai deyo, ‘Katu aha nina’? Tatafu kaiwo medurai tonana fo kaha.”
19 Yesusi deitawanai we eteyo etutang berahi we kaiwofo, ampafe medu wesa deyo, “Kaiwo anta imadurai yeyo, ‘Katu aha mani wiro mewati yau ahang kaha, tuti katu aha mani ambori mewati yau aha ki’. Kaiwo nanai aino mesewa weai nina e?
20 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, ambori mesai tuti metaidu, wape nunei ambori mirising. Ambori menemirorong fituayai, wape menemirorong fituayai nanai ambori yiwani na memararisingfo aha ki.
21 Wiwinsanai manei ne rahidafo maia mani, amaina pirahai tuti arohuayai, wape minohi tuti arikangfoia kasaua mani, aroporo ne pirahafo tuti arohuayai nanaia, weo mirising we arikang manei saubaununggamiei to nunei fefe.
22 Tonanai kontai we mea, ninaifa mani menemirorong fituayai, wape ambori isobu mea aha ki, ampafe wedaya memararising aha, tuti mandoni kontaio wiro wedaya memararising nanai nai weru mea kaha.
23 Na rahida bonani mani, wiro metutang we fieai we yau ahang kaha. Imadurai na kaiwo tarai we mea ne, fiani kontai aino metutang weai na wonohune we Dai fo, finanai ambori Dai dohonai we mea ki.
24 Paria sobu rahida bonini wiro metutang we fieai na wonohune we Dai kaharai. Ampafe metutanaia, ambori finanai mesobuai ki, ambori memararisingfo mai.
25 Fi imadurai kai tonina ne, imadu na kaiwo netawea fo. Wape rahidao ambori imadu na kaiwo kasau beyari we mea foi ambori da ma ki. Rahida bonani wiro imadu na kaiwo netawea fo ahang kaha, mae imadua kasau we mea kariri Dai.
26 Na rahida bonani ambori mewenadi na wonohune we Dai. Tuti wiro imadurai we mea yeyo yutang Dai we fieaifa we mea kaha.
27 Weo Dai mantauni enewawu mea, weo menemiwawu yau ampa tuti meroasoai we ira na Allai ma fefe.
28 Tarai we ira na Dai ma tuti ira to nunei ma. Wape ninaia mani, ira weru nunei aha tuti ira we Dai aha.”
29 Ainanaya Yesusi ne inontaraifosa emadu wei aha eteyo, “Ninaia mani wiro modu na kaiwo netawea fo ahang kaha, mae modu parai ampa.
30 Ninaia mani amewaitawanai we fifiani kontaio boitawanaia kai tuti wiro manei bera wau we fieai ahang kaha. Nanai wedaya ameroasoai we wau mani ro na Allai ma.”
31 Yesusi medu wesa aha deyo, “Ampafe meroasoai taraia finina e?
32 Mearomioaifa! Rahidafo ambori da ma ki, tuti da kawuru ma ne, weo inontarai ewedaya mea mewawu taterai to mene kataifo tuti mewawu weru yaua imesiri yau. Tonanai ki wape wiro imesiri yau kaha, weo Dai weriria yau fefe.
33 Fininai kai imadurai we mea tonanai, ambori menumiruainso ne maifo we meweboyari ria yau fefe. Na nunei ninai mesobu dadirafo we inontarai enari kanggani mea, wape metawang meara mutu, weo ikaraikobu nunei ampa!”

17

Yesusi wenadi we mantauni

1 Yesusi medu tonanaia kaifo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti medu deyo, “Daie, rahidafe mai ampa. Ruai nemu Kaisungnei dedai sambewarai,

ambori nemu Kaisungnei kontai we-
daya wonomuwa dedai sambewarai
kontai.
2 Toyari bohong mananufo wei we
yuo inontarainesa kiai fo ampa, to-
nanai kontai we I ambori dohong nu-
mainufo we mano Dai bohonsa weia
fosa kontai.
3 Minohi arang we numainufo
ainina: Inontaraine etaroanso Dai
wau, we mesiri wauno Allai tarai
di Waune. Tuti etaroanso Yesus
Kristusi mano Dai bemi ma nei. Nana
mani minohi arang we numainufo
ainanai.
4 Inari Dai wonomuwai dedai tuti
sambewarai na nunei ampa, amani
na yohong kariri fianai aino Dai bemi
yau weai we inari fo na maia fo.
5 Tuti ninaifa mani, Daie, ruai yau
yedai imararebanai na mantaung
wau aromureawa, na sambewarai
dedaio raminde nehu kawurua fo na
nunei wiro tamui kaharai fo."

Yesusi wenadi we ne inontarai erariati fosa

6 "Yeinawi Dai wau kawuru we in-
ontarai nunei ninisa ampa, amani in-
ontaraio bohonsa we yaua fosa. In-
ontarai nanisa mani, nemu inontarai
saine tuti bohonsa we yau ampa tuti
etohong kariri nemu Kaiwowa ampa.
7 Ninaifara mani, ewaitawanai we
fi kiaio bohonai we yau ne, finanai na
Wau ma.
8 Weo nemu Kaiwo bohonai we yau
fo, imadurai kai wesa ampa tuti eta-
mang weai na mai ampa. Ewait-
awanai tarai we yau mani ira na Dai
wau ma tuti eroasoai we wauno bemi
yau ne.
9 Iwenadi wesa. Wiro iwenadi we
nunei kaha mae wesa terai, amani
mano bohonsa we yau ma nesa, weo
ea mani nemu inontarai saine.
10 Tuti mandoni kontai saino ne-
husa ne nemusa kontai, tuti man-
doni kontai saino nemu sa wa nehu
sa kontai. Tuti na tonanafo eta-
parending wonohune dedai tuti sam-
bewarai.
11 Ninaifa mani ira we wau mau
ne, wiro inayai na nunei ahang
kaha, wape ea mani enayai na
nunei ne. Daio murarebanawa Wau!
Bowawusa na wonomu wemambiriu
wa, amani wonomu wemambiriuo
bohonai we yau kawurua wa, ambori
eweboyari kariri turu we tuweboyari ne.
12 Na siario inayaifa riasa na nunei
ninai, yewawusa na wonomuwa
amani mambiriuo bohonai we yau
ma fo, yewawusa kawuru ampa tuti
manei wiro niai kaha. Mano niai foi
mani, mano kutuai kawuru kariri
we ambori niai, tuti finanai ambori
mai kariri kaiwo dotu na Kaiwo
Mararebana foa fo.
13 Ninaifa mani, ira we Dai wau aha
mau tuti fininai kai imadurai na in-
ayai na nunei nina, ambori emirising
na mararising tarai yohonai wesa fo.
14 Dai nemu Kaiwone yohonai
kawuru wesa ampa tuti nunei ener-
ireusa, weo ea mani wiro na nunei
kaha, toyari yau we wiro na nunei
kaha ne.
15 Yutang wau ninai wiro we am-
bori kasa weru nunei kaha, mae we
ambori borarasa weru mano kerira
pari foi.
16 Ea mani wiro na nunei kaha, to-
yari yau we wiro na nunei kaha fo.
17 Narisa emararebanai na ne we-
taraifo; Ne wetaraifo mani, nemu
Kaiwo Mararebana fo.
18 Ne tarai toyari bemi yau to nunei
ma fo, yau kontai yemisa to nuneia.
19 We ene maifo wedaya yohong
nehu tarainei we wau terai, amani
yohong kariri nemu awiawa, am-
bori na tonanane ea kontai ruaisa we
nemu inontarai emararebanai."

Yesusi wenadi we inontarai eroasoi nesa kiai ne

20 "Wiro iwenadi tuti ea tera kaha.
Mae iwenadi kontai we inontarai am-
bori eroaso yau fosa, amani inon-
tarai ninisa ansaino ewuwu kaiwo
kariri yau wesa fo.
21 Iwenadi ambori ea kiai eweboyari, kariri Dai wau weboyari ria yau tuti yau kontai iweboyari ria wau ninai. Tuti ambori eweboyari ria turu, ambori na tonanane nunei deitawanai we Dai wauno bemi yau to nunei ma ne.
22 Ne sambewarai dedaio Dai
bohonai we yaua nanai, yohonai

kawuru wesa ampa ambori ea kontai
eweboyari kariri turu we tuwebo-
yari nina.
23 Yau iweboyari riasa tuti Dai wau
weboyari ria yau, ambori eweboyari tarai. Na tonanane nunei ambori deitawanai we Dai wauno bemi yau ne tuti enemuwawusa kariri enemuwawu yau ninai.
24 Daie, yohong weai paria we ambori mano bohonsa we yaua ninisa, eminohi ria yau na katai bodoni dino inayai nai fo, ambori ewatio nehu sambewaraio dedai fo, amani dadai mirarebanaio bohonai we yaua nanai, weo nari nunei kaharai mae, enemuwawu yau kawurua.
25 Daio mosi wa waune! Nunei wiro deroanso wau kaha, wape yau mani yeroanso wau tuti inontarai ninisa ewaitawanai we Dai wau bemi yau ma ne.
26 Tuti yeiriri wonomuwai wesa ambori etaroanso wau ampa tuti yeiririai pampang wesa tonanai, ambori Dai nemu enemuwawu yau wa nayaia mutu na enemirorongfoi tuti yauo iweboyari riasa pampang."

18

Etafu Yesusi
(Matiusi 26:47-56; Markusi 14:43-50; Lukasi 22:47-53)

1 Yesusi wenadi tonanaia kaia fo, i tuti ne inontarai ewesuraya mansiari fosa era to waya sirarang Kidroni eneung dowei foia. Romi bei wiatai na nanai, ampafe Yesusi tuti ne inontaraifosa esuai to romifoi afui.
2 Yudasi, mano dewayang Yesusi foi, deitawang katai nani kontai, weo Yesusi tuti ne inontarai suraya mandu fosa wea mani era to katai nania fefe.
3 Ampafe Yudasi da to katai nania, kia afai mamuna Roma fosa manea tuti mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi na Yerusalemifo manea, amani inontaraio imami baba fosa tuti Farisifosa etemisa fosa. Inontarai nanisa eha fimamuna, pelita tuti obori.
4 Yesusi deitawang fi kiaio ambori sodaira fo, ampafe dariaia da weu inontarai nanisara tuti dutang berasa deyo, "Mandoni dino mesera wei ne?"
5 Eroa wei aha eteyo, "Yesusi, inontarai Nazareti foi." Ampafe Yesusi medu wesa aha deyo, "Yau nina." Yudasi mano dewayani foi kontai doari na nanai riasa.
6 Na kutu Yesusi medu deyo, "Yau nina," tonanafo esu to fuia ehai beyari tuti etawai aweu ewatai na kahofa nuwowongfo.
7 Ainanaya Yesusi dutang berasa nariai aha deyo, "Mandoni dino mesera wei ne?" Ampafe emadu wei aha eteyo, "Yesusi, inontarai Nazareti foi."
8 Yesusi medu wesa aha deyo, "Anta imadurai ampa we yeyo, yaune. Masino yauno mesera we yaune mani, metawing nehu inontarainesa era wa."
9 Na tonanane ambori masi kariri kaiwo anta medurai deyo, "Inontaraio bohonsa we yau nesa, wiro itua manei sodai ne karirafo kaha."
10 Ainanaya Simon Petrusi kia sondu aburuei, ampafe fiatini doa awaruo imami fuba foi ne womingfoi tarandaung domoya foi nanai fituayaia. Imami ne woming nani mani wonong fino Malkusi.
11 Ampafe Yesusi medu we Petrusi deyo, "Tata nemu sonduwai na ne kataiwai aha! Weo todoni kontaio yunung anggurio deinawi kariri dadirao Dai dohoni we yau ma nei rai."

Yesusi doari na Hanasi arongreafo, tuti Petrusi fefora Yesusi
(Matiusi 26:57-75; Markusi 14:53-72; Lukasi 22:54-71)

12 Ainanaya afai mamuna Roma fosa tuti ene mano wenunggamiei wesa foi kontai Yahudio mano Farisi fosa tuti mano ewenunggamiei we imami fosa etemisa fosa, etafu Yesusi tuti eworahi.
13 Reantenang mani ehari to Hanasia, weo Hanasi mani Kayafasi nyong

dine. Defuina bonani mani Kayafasi
dino weimami fuba ne.
14 Andino raminde deunau mano
ewenunggamiei we Yahudi fosa
deyo, “Ne beng sewa mani, inontarai
mansiari mireha we kaiwasanei
sentenang.”
15 Simon Petrusi tuti manei siai na
Yesusi ne inontaraifosa ura ria Yesu-
sia. Inontarai mano siai nani mani
imami fuba foi deroansoi, ampafe
suai kontai ria Yesusi to imamifoi ne
munu refongfo afui.
16 Mae Petrusi mani doari na
rahutu borong boriei fo. Mano siai
nani dariai ahariei tuti medu we
wiwingno deitawang wedua rahutu
borongfo nania, ainanaya kia Petrusi
usuayai to rorongfo afui.
17 Wiwing deitawang wedua
rahutu borongfoi medu we Petrusi
deyo, “Wau mani, mano etafuri wani
ne inontarai erariati fosa manei di
wau to?” Petrusi yoa wei deyo, “Yau
mani, bereri.”
18 Rabuang bonani mani, da-
nunangfo ne diru neungfo ampafe
mangfatafosa tuti mano ewaitawang
wedua Sempaisi ne Munufoi na
Yerusalemi fosa, eruru adia bei
kawuru na nanai we eharuruwi.
Petrusi kontai da wa doari riasa na
nanai we keruru adiafoi kontai.
19 Na siari nanai kontai, imami
fuba foi dutang bera Yesusi kariri ne
inontarai erariati fosa tuti kariri ne
aunaufo.
20 Yesusi yoa wei deyo, “Imadu
parai na kaiwasa bitoya foi uren-
greafo. Yeunau pampang na munu
agama Yahudi fo tuti na Sempaisi ne
Munufoi na Yerusalemi, kataio in-
ontarai Yahudi fosa kiai efanduhisa
naya fo, wiro imadu wora fiea kaha.
21 Ampafe we fianie butang bera
yau ninai? Butang bera mano
etarami yau yeunau tonana fosa.
Inontarai nanisa todoni kontaio
ewaitawang fianai aino yeunauwai
nana rai.”
22 Yesusi medu tonanaifara fo, in-
ontarai ewaitawang wedua Sempaisi
ne Munufo manei biari awaru bioipa
Yesusi tararei tuti medu wei deyo,
“Imami fuba nei mani madu wei to-
nanaifa ne?”
23 Yesusi medu we mano bioi foi
deyo, “Masino kaiwo imadura ne
imadu sarawa mani, boinawi kariri
ne imadu sarawai nanai. Mae kaiwo
imadura ne wetarai mani, we fianie
boipa tarahurei nina?”
24 Ainanaya Hanasi denatu Yesusi
to Kayafasi, imami fuba foi, na
warangfo eworahia.
25 Simon Petrusi doari mae keruru
adiafoi na nanaifa wo. Ainanaya
inontarai na nana fosa emadu wei
eteyo, “Wau mani, inontarai wani
ne inontarai erariati manei di wau
to?” Petrusi fefora deyo, “Bereri, yau
mani bereri.”
26 Ainanaya imami fuba foi ne
mangfata manei, i mani imami ne
womingno anta Petrusi ferangkutu
tarangfoi ne tera dine, medu wei aha
deyo, “Antanafa iwati wau we nayai
kontai na romifoi riati to?”
27 Mayeai Petrusi fefora aha deyo,
“Bereri.” Na tatofang kutu nanai kon-
taio manggoheifoi bibe.

Yesusi doari na Pilatusi arongreafo (Matiusi 27:1-2, 11-14; Markusi 15:1-5; Lukasi 23:1-5)

28 Kameai kutungna mani, eha
Yesusi na Kayafasi ne munufoi to
gubernuri Roma foi ne munufoi
aha. Inontarai Yahudi fosa wiro
esuai to gubernuri ne munufoi
afui kaha, weo ematai nana mani,
kariri ene hukumifoi mani wedayasa
ewerarika, weo eteyo etangno fiang
Paska foi fefe.*
29 Ampafe Pilatusi dariai ariei
medu wesa na munufoi dereung
boriei fo tuti dutang berasa deyo,
“Fifianai aino metinggai inontarai
nini wea ne?”
30 Emadu we Pilatusi eteyo,
“Masino inontarai nini dohong
sarawa kaha mani, wiro amehari to
aromureane ma kaha.”

* **18:28** Esuai to inontarai Yahudi kaha manei ne munufoi mani wedayasa ewerarika kariri ene agamafoi, ambori wiro emai we etohonsua rahida Paska foi kaha.

31 Ampafe Pilatusi medu wesa
aha deyo, “Meharia, mehutu kaiwo
kariri i, kariri mene hukumi Yahudi
wai.” Manamo inontarai Yahudi fosa
emadu wei eteyo, “Mae kariri mene
hukumi Roma wa mani amene pari
haki we amehutu kaiwo we maneia
sodai aiboi marareha fo.”
32 Ampafe na tonanane ambori
mai kariri kaiwo Yesusi meduraia fo,
amani medurai we deikariri kariri
todoni mireha toa fo.
33 Ainanaya Pilatusi suai to ne
munufoi afui tuti sahu Yesusia du-
tang berahi deyo, “Taraie, wau we-
Mananu we inontarai Yahudi fesa ne
ne?”
34 Yesusi medu we Pilatusi aha
deyo, “Kaiwo butanai tonina ne
mani, kaiwo tabau na enemuro-
rongfuisi mandiei fine ete mano siai
etaisaharai we wau e?”
35 Pilatusi kesou medu wei aha
deyo, “Ampafe inontarai Yahudi di
yau e? Mano etafu wau eha wau we
yau ma nesa mani, nemu inontarai
mene nu boyari fosa tuti imami baba
fosa. Fisarawai fianai aino nari ampa
ne?”
36 Yesusi medu wei aha deyo,
“Nehu mananune wiro na nunei
kaha, weo masino na nunei mani,
ambori na toninane nehu inon-
taraine erurai we emamuna tuti yau,
ambori Yahudifosa wiro etafu yau
kahai ki. Manamo tarai we nehu
mananune wiro na nunei kaha!”
37 Ampafe Pilatusi dutang berahi
aha deyo, “Aa! Tonana mani Mananu
di wau e?” Yesusi medu wei aha deyo,
“Moduwa tarai we boyo yau mani
mananu di yau ne. Ne nanai wedaya
itaubau nuhukamiei to nunei ma ni-
nai tuti ira to nunei ma ninai, ambori
imaduairai kariri ne wetaraifo. Tuti
mandoni kontaio da na ne wetaraifo
nani tarao yau.”
38 Pilatusi medu wei aha deyo, “Ne
wetarai fianai aino boyoa ne?”

Yesusi sobu aiboi marareha fo
(Matiusi 27:15-31; Markusi 15:6-20; Lukasi 23:13-25)

Ainanaya Pilatusi kiawariai na
munu refongfo ahariei, medu we in-
ontarai Yahudi fosa deyo, “Iberahia
manamo wiro isobuai we dohong
sarafiea kaha.
39 Wape kariri fianai aino inari we
mea na defuina neungne na rahida
Paska tonina nei, amani yeiai in-
ontaraio ewatai na aitamu rorong
ne manei. Ampafe meteyo itawing
mano ahui weMananu we inontarai
Yahudi nei we mea re?”
40 Manamo kaiwasa bitoya foi
ebibe eteyo, “Bereri, wiro inontarai
nani fanai, mae Barabasi!” (Barabasi
mani, raminde nanai yurai na
rabuangno etapa parenta Roma foi
paria, tuti inontarai niari ne karirafo
dine.)

19

1 Mayeaia Pilatusi suai afui kia
Yesusi ariei tuti demi ne afai ma-
muna fosa erubati.
2 Afai mamuna fosa etanung
sapewi weababo bei na ai arirawang
weababo foi, tuti etatari na Yesusi
nunggamieifoi. Esansuni na ansung
borieio kehe rawanderi tuti ne harga
dedai fo,
3 mae etaha afong webeiru teai
we emarari esomi wei eteyo, “In-
ontarai Yahudi ne ene mananune
waune, amefiai wau!” Ainanaya
eboipa Yesusi tarareia.
4 Mayeai Pilatusi kiawariai nar-
iai ahariei tuti medu we kaiwasa
bitoya foi aha deyo, “Mewati! Ikari
mandiei yohoni we mea, ambori
mewaitawanai we wiro isobuai we
dohong sarafi kutuea kahaia.”
5 Yesusi kiawariai ariei, na
nunggamieifoi sata sapewi weababo
foi tuti sensung ansung borieio kehe
rawanderi tuti ne harga dedai fo.
Mayeai Pilatusi medu wesa aha deyo,
“Mewatia inontaraifoi.”
6 Na kutu imami baba fosa tuti
mano ewaitawang wedua Sempaisi
ne Munu fosa ewatia Yesusi nanai,
ebibe eteyo, “Pahui na aitabafoi!
Pahui na aitabafoi!”

Pilatusi medu wesa aha deyo,
“Meharia tuti mantaung mea
mepahui na aitabafoi, weo wiro
isobu fisarawafeai na i kaha fefe.”

7 Inontarai Yahudi fosa emadu we
Pilatusi aha eteyo, “Amene hukumi,
tuti kariri hukumi nani mani, todoni
kontaio sobu aiboi marareha fo, weo
medu deyo i mani Allai ne Kaisung
dine fefe.”
8 Rabuang bo Pilatusi tarao kai-
wofo nanai, mitaifo fuba pari aha,
9 tuti suai to rorongfo ahafui demi
eha Yesusi ahafui dutang berahi aha
deyo, “Wau mani na doni ma?” Man-
amo Yesusi wiro yoa wei kaha.
10 Ampafe Pilatusi medu wei aha
deyo, “Maya we roa we yau kaha e?
Boitawana kahai we nehu mambiriu
we ikutu kaiwo kariri waufo ne? Weo
masino yeyo kosau weru aiboi nini
mani karirіai, tuti yeyo wobu aiboi
marareha fo mani, finanai karirіai.”
11 Yesusi medu wei aha deyo,
“Masino Sempaisi dohong mambiriu
we wau tonana kaha mani, wiro
wemambiriu we kutu kaiwo kariri
yau kaha. Ampafe yeikarirіai we
wau, we mano soa yau to waramuro-
rongfe ma nini mani, ne sasarifoi
fiabai sewa wau.”
12 Pilatusi tarao Yesusi we medu
tonanafo, yurai paria we sawing
Yesusi. Manamo inontarai Yahudi
fosa ebibe mambiriu eteyo, “Masino
tawing inontarai nani weru aiboi
marareha mani, wiro wemani-
wowiri we Kaisari kaha. Mandoni
dino deyo i mani mananu dine mani,
wenani weaiteta we Kaisari.”
13 Pilatusi tarao emadu tonanafo,
demi eha Yesusi ariei, mae minohi na
kadera eminohi nai we ehutu kaiwo
foi na kataio wonongno Litrostotosi
(Nang Kamiei) ete na kaiwo Iberani
mani esahui we Gabatafoi.
14 Rahida bonani mani, rahida
mainenang we kameaia mani rahida
Paska foi, kontai tete araha ureng
suraya boru rahida rabuang. Pilatusi
medu we inontarai Yahudi fosa deyo,
“Mewati mene mananunei!”
15 Manamo ebibe mantaung eteyo,
“Muni weruai! Muni weruai! Pahui
na aitabafoi!” Ainanaya Pilatusi
medu wesa deyo, “Masi we ipahu
mene mananunei na aitabafoi e?”
Imami baba fosa eteyo, “Amene man-
anu siai manei kaha, mae Kaisari
mesiri kawuru!”
16 Ampafe Pilatusi dohong Yesusi
wesara we epahui na aitabafoia.

Yesusi epahu na aitabafoi
(Matiusi 27:32-38; Markusi 15:21-27; Lukasi 23:26, 33-43)

Ampafe eha Yesusi ria Pilatusia.
17 Yesusi mantauni sodua ne
aitabafoi, da to boriei to kataio
wonong fino *Woming Nungkamiei*,
na kaiwo Iberani mani esahui we
Golgota.
18 Na katai nani epahui na
aitabafoi. Inontarai siai mandu
kontai epahu suru riati, amani manei
na domoya manei na dowei, mae
Yesusi ne rabuang.
19 Pilatusi demisa etata kaiwofeai
na aitabafoi nunggamieifo. Kaiwo
nanai dotu tono, Yesusi Inontarai Nazareti, WeMana
20 Inontarai Yahudi bitoya etato
kaiwofo, weo katai epahu Yesusi nai
foi kefang we bendarifoi tuti kaiwofo
esoi na kaiwo Iberani, kaiwo Latini,
tuti na kaiwo Yunani fefe.
21 Ainanaya imami baba we Yahudi
fosa emadu we Pilatusi eteyo, “Wiro
woi boyo, ‘WeMananu we inontarai
Yahudi’ fanai, mae woi boyo, ‘Medu
deyo: Yau mani, inontarai Yahudi
ene Mananu di yau.’ ”
22 Manamo Pilatusi medu wesa aha
deyo, “Fianai aino isoia fo, manei
wiro yiwang ahang kaha.”
23 Afai mamuna fosa epahu Yesusia
kai na aitabafoia fo, mayeai eha ne
ansungfoa etatorai webea maisa,
mansiari-mansiari sobu beyari tuti
eha ne ansung boriei foi kontai.
Ansung nani wiro etawari kaha,
mae esairi na nungfo paria sobu
awerengfo.
24 Nanai wedaya emadu wawerasa
eteyo, “Wiro tasabu ansungnei fanai,
mae tahabi onde wei we mandoni
dino sobui ne.” Enari tonanafo am-
bori mai kariri fianai aino dotu na
Kaiwo Mararebana fo deyo,
“Etato nehu ansungfo maisa,

* **19:24** Masmuri 22:18

tuti ehabi onde we nehu ansung
boriei foi.”*
Finanai, afai mamuna fosa ansaino
enari ne.
25 Kefang we Yesusi ne aitabafoi,
Yesusi inangno doari na nanai
tuti wiwing manei kontai, amani
inangno ne tahatui dine. Na nanai
kontai Mariai Klopasi binengfoi tuti
Maria Makdalenai uroari kontai.
26 Yesusi fioai ureng detiao inanai
tuti ne inontarai dariatio enewawuti
foi doari rurang inanai nanafo, medu
we inanai deyo, “Aie, nemu arikangfi
andinani!”
27 Mayeai medu we ne inontarai
dariati foi deyo, “Inamu dinani!” Na
siari nanai to fongna fo, Yesusi ne
inontarai dariatio enewawuti foi kia
Yesusi inanaia minohi riati na ne
munufoi.

Yesusi ne mirehafo
(Matiusi 27:45-50; Markusi 15:33-37; Lukasi 23:44-46)

28 Mayeai Yesusi deitawanai we
fikiaio soduati foi kiai ampa, tuti
ambori fianai aino dotu na Kaiwo
Mararebana fo karirai, doni medu
deyo, “Arohutataha.”
29 Na nanai nofi bei sefang na
anggurio sisasa suanai. Ampafe
erorangno mandafeai na anggurifoa,
tuti etubarai na ai esahui we hisopi-
foi to Yesusi borongfo ayai.
30 Yesusi sisu anggurifoa kaifo
medu deyo, “Kai ampa.” Ainanaya
Yesusi kirai rahanangfoi to kofa tuti
sawing nuaninufoi we Sempaisi.

Etisang Yesusi na ne urangfo

31 Rahida bonanai mani rahida
emainenang fi kiai we rahida Sabati
foi, katu wofoi sawaia mani rahida
Sabati foi da ma finanai. Tuti mano
ewefoniai we Yahudi fosa wiro eroa
we na rahida Sabati foi mani mano
emarareha na aitaba fosa etawai na
aitabafoi kaha. Kontai rahida Sabati
bonani tete rahida fuba Yahudifosa
etohonsuari bei dine. Ampafe mano
ewefoniai we Yahudi fosa era we
Pilatusia tuti etutani we ambori
afai mamuna fosa eharaikobu mano
itosobu aiboi mararehа fo nani sitoru
itoawemifoa ambori itomarareha
ahera tuti etu sitoru weru aitabafoi
we esarai sitoru weruai.
32 Ampafe afai mamuna fo era wa
eharaikobu inontarai manduo epahu
suru na une aitabafo ria Yesusi fo
uawemifo fafong.
33 Mayeai eteyo etabera we Yesusia
mani, ewatioi we mireha kawurua.
Ampafe wiro eharaikobu awengfo
kaha.
34 Wape afai mamuna fo manei
disang ti Yesusi eneungfo na wom-
bua aburuei, tuti rika tuti mereha
deda na kahaifoi ariei.
35 Inontarai mano deti finanai
terai na urengfo, andino soi karirai
ne tuti meduai kariri kaiwofo ne,
tuti deitawanai we kaiwo meduairai
nanai kaiwo tarai fine, ambori mea
kontai meroasoai.
36 Weo finanai kawariai tonanai
ambori mai kariri kaiwo dotu na
Kaiwo Mararebana foa fo, amani:
“Wiro neinafo bei tikai kaha.”*
37 Tuti Kaiwofeai dotu kontai tono:
“Esaite mano etisani foi ki.”*

Eha Yesusia esarai
(Matiusi 27:57-61; Markusi 15:42-47; Lukasi 23:50-56)

38 Yesusi mirehara fo, mayeai
Yusupi inontarai Arimatea foi da
wa dutang Pilatusi we yoa wei we
kia Yesusia sirai. (Yusupi nini mani
Yesusi ne inontarai dariati manei
dine, manamo mitai mano ewefoniai
we Yahudi fosa ampafe wiro daria
Yesusi para kaha.) Pilatusi yoa we
fio dutani wea fo, ampafe da wa kia
Yesusi ne taraifoi.
39 Nikodemusi, mano raminde da
diruai ma dutang Yesusi foi kontai da
riatai. Nikodemusi nini kia maning
nunsai mampori fo, amani maning
enariri na muri tuti na gaharu foi.
Maning nani mirabafo tarahio kiro
piareia sura rai.
40 Uka Yesusi ne taraifoia, usansani
na ireuo ne harga dedai foi tamu fi-
nunsai mampori fo, kariri koangno
Yahudi foi we manei mireha mani
enariri tonana fo.

* **19:36** Keluaran 12:46; Bilangan 9:12; Masmuri 34:20
* **19:37** Zakariai 12:10

41 Kefang we katai epahu Yesusi na
aitabafoi nani mani, romi bei tuti na
romi nani fafo waworuo wiro arai
manei nai kaharai bei na nanai.
42 Rahida bonani rahida Yahudi-
fosa emainenang fi we rahida Sabati
foi dine tuti katu mani wofoi sawai
werahida Sabati foi aha, tuti fafofoi
wiro waroi kaha, ampafe eha Yesusi
ne taraifoia etohoni wiatai na nanai.

20

Yesusi suwi aha
(Matiusi 28:1-10; Markusi 16:1-8; Lukasi 24:1-12)

1 Na rahida bo reantenang foi
amani rahida Minggu foi, kameai
kutung, rerai we ahafoi fiorarisi,
Maria Makdalenai da to fafofoia.
Deti kamiei etadoiria wiatai we-
dua kamirei borongfo dedoi weru
kamirei borongfoa.
2 Ampafe mitoa sera we Simon
Petrusi tuti Yesusi ne inontarai mano
enewawuti foi, tuti medu we suru
deyo, "Eha Sempaisi ne taraifoi weru
fafofoi ampa, tuti amewaitawana ka-
hai we eharia etohoni wiatai na doni
fo."
3 Ainanaya Petrusi tuti mano
Yesusi enewawuti nani, umito to
fafofoa.
4 Umito ruhiaia, wape mano
Yesusi enewawuti foi ne fafong weru
Petrusi awa sobu fafofo.
5 Detikaha fafofo afui tuti deti ireu
esansang Yesusi nai foi wiatai na fafo
rorongfo, wape suai afui kaha.
6 Simon Petrusi nefui ma suai to
fafofo afui. Deti ireu esansang Yesusi
nai foi wiatai na kataifoi,
7 tuti ireuo eworabau nunggamiei
nai foi, dedoia wiatai siai.
8 Mayeai mano anta ne fafong weru
Petrusi to fafofoa foi suai kontai afui,
detioai tuti yoasoai.
9 (Paria sobu rahida bonani wiro
etafu fianai aino dotu na Kaiwo
Mararebana fo we i ambori suwi na
marareha rorong foi aha fo kaha.)
10 Ainanaya Yesusi ne inontarai
urariati fo suru, urarabera suru aha.

Yesusi deinawi ne tarai we Maria Makdalenai

11 Wape Maria Makdalenai wiro da
kahai, mae doari na fafo borongfo
mae sai we Yesusi. Sai tonanai mae
suang deti to fafo rorongfo afui,
12 tuti deti wewai mandu, usan-
sung ansung buakarofari, uminohi
na katai etohong Yesusi wiatai nai foi,
manei na nunggamieifo, manei na
awerengfo.
13 Wewaifo suru urutang berahi
ureyo, "Aie, wai we fiani e?" Mariai
yoa we suru deyo, "Nehu Sengnei
ehari ampa, tuti iwaitawana kaha we
etohoni wiatai na doni ne."
14 Medu tonanaia, mayeai fiobera
ureng deti to kurufui afui mani, deti
Yesusi we doari na nanai. Wape
deroani we Yesusi dine kaha.
15 Yesusi dutani deyo, "Aie, fiani
wai wei ne? Mandoni dino wera wei
ne?"
Mariai deitarahio mano deitawang
wedua romifoi dine, ainanaya du-
tang bera Yesusi aha deyo, "Daie,
masino wau kari ne mani, boikaririai
we yau we bohoni wiatai na doni,
ambori ira wa ikari."
16 Yesusi medu we Mariai deyo,
"Mariae!"
Mariai kia bariri deti we Yesusia,
ainanaya medu na kaiwo Iberani
deyo, "Rabunie!" (Nana mani, Man-
taunau.)
17 Yesusi medu wei deyo, "Wiro
ru yau fanai, weo wiro yarabera
yau we Daia kaharai fefe, wape ro
wa boikaririai we nehu doroiwasa
tuti modurai wesa boyo, ninaia mani
yarabera yau we nehu Dai tuti mene
Daifoi, we nehu Seng Allai tuti mene
Seng Allai foi."
18 Ampafe Mariai da wa deikaririai
we Yesusi ne inontarai erariati fosa,
deyo, "Iwati Sempaisi ampa," tuti
deisaharai wesa kariri fi kiaio medu-
rai wei fo.

Yesusi deinawi ne taraifoi we ne inontarai erariati fosa
(Lukasi 24:36-39, 47-49)

19 Na rahida Minggu siari nani,
amani dirua, Yesusi ne inontarai er-
ariati fosa efanduhisa na munu bei
tuti ehafe rahutufoa marareha, weo
ematai mano ewefoniai we Yahudi

fosa fefe. Na tantuma Yesusi da wa doari rahansa tuti medu wesa deyo, “Mararebanafeai we mea.”
20 Medu wesa tonanaia fo, mayeai deinawi warafangfo tuti eneungfoi wesa. Ewati Sempaisi tonanafo emirising paria.
21 Ainanaya Yesusi medu wesa nariai aha deyo, “Bengfeai we mea. Toyari Dai demi yau fo, tonanai kontai we yemi mea.”
22 Medu wesa tonanaia, mayeai fiurarang ansengfoi wesa tuti medu wesa aha deyo, “Mesobuo Allai Nuaninu Mirarebana nei mau.
23 Masino meteiai inontarai manei ne sasarifoi mani, sasari nani kontaio Allai deiairi. Mae wiro meteiai manei ne sasarifoi kaha mani, Allai kontai deiari kaha.”

Yesusi deinawi ne taraifoi aha we Tomasi kontai

24 Wape rahida bonani mani, Tomasi, Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa manei, mano esahui kontai we Didimusi foi, wiro kiontaisa na kutu anta Yesusi kiawariaio sa nana kaha.
25 Ampafe Yesusi ne inontarai erariati mano fau fosa emadu wei eteyo, “Amewati Sengnei ampa.”

Manamo Tomasi medu wesa deyo, “Masino iwati warafang epahu fo kaha tuti isa warahukehane naya kaha, kontai wiro isa warahune na eneung etisang na wombua fo kaha mani, todoni kontaio wiro iroasoa kaha.”
26 Rahida minggu bei aha mani, Yesusi ne inontarai erariati fosa efanduhisa nariai aha na katai nani tuti Tomasi kiontai riasa. Rahutufo ehafea marareha, wape Yesusi da wafui doari rahansa. Medu wesa deyo, “Bengfeai we mea.”
27 Mayeai medu we Tomasi deyo, “Tomase! Boti warahufangne tuti tata waramukehawai na nina. Tuti tuba waramuwa ma tatarai na enehuungnei. Tuti enemurorong soriru ahang fanai, mae roasoai!”
28 Ainanaya Tomasi medu we Yesusi aha deyo, “Nehu Sengne wau, nehu Allai wau!”
29 Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Boti te yau na uremune, ampafe roasoai nina. Mahikaifeai we mano ewatioa kahai, wape eroasoa fosa.”

Fio wedaya oi kaiwone wea fo

30 Fitantuma bitoya kontaio Yesusi niariri na ne inontarai erariati fosa earomireafo, wape wiro finani oia kiai na bukunei kaha.
31 Wape finini kiai oi ne mani, we ambori meroasoai we Yesusi mani, Kristusi dine, amani Mananu Mamparirio da na Allai ma foi dine, Allai ne Kaisung dine, tuti na meroasoifo metarang na tarai tuti mesobu numainufo na wonongfo.

21

Yesusi deinawi ne taraifoi aha we eweitu na ne inontarai erariati fosa na nafareng Tiberiasi

1 Mayeai aha mani, Yesusi deinawi ne taraifoi aha we ne inontarai erariati fosa na ruru Tiberiasi. Finanai kawariafo tonina.
2 Rahida bei mani, Simon Petrusi, Tomasi mano esahui we Didimusi foi, Natanieli na bendari Kana na nu Galilea foi, Zebedeusi ne arikangfo suru, tuti ne inontarai erariati fo mandu siai kontai, efanduhisa.
3 Simon Petrusi medu wesa deyo, “Yeyo ira we imung erang.” Mano wei fosa emadu wei eteyo, “Amera riatai.” Ampafe era wa etautaio wafoa. Wape diru nania kameai mani, wiro esobu diang mansiari kahaia.
4 Wofoi deo dautai nanai, Yesusi doari na nafarengfo, wape etaroani we Yesusi dine fo kaha.
5 Yesusi medu wesa deyo, “Nehu arikangwa meaine, mesobu diang manea re?” Eroa wei eteyo, “Bereri.”
6 Yesusi medu wesa deyo, “Mehabi erangwai to domoyawa aha, ambori mesobu diang manea ki.” Ainanaya ehabi erangfoi na domoyafoa, wape wiro ewemambiriu we erabiti ahang kaha, weo miko diang bitoya karera fefe.
7 Ainanaya Yesusi ne inontarai mano enewawuti foi medu we Petrusi deyo, “Sengnei andi reisi!”

Rabuang bo Simon Petrusi taraoai we Sengfoi andinani fo, sata ne ansungfo (weo anta disu ne ansungfo we miung we diang fefe) ainanaya yobuia.

8 Yesusi ne inontarai mano wei fosa fo ewo riatai to nafarengfo arei. Katai emung nai foi to nafarengfo arei mani waroi kaha, tarahio meteri piaring tea rai, tuti erabi erangno sefang na diangfoi nani arei.

9 Na kutu ewo arei esobu reifo nanai, ewati adia bei werahisengfo dedoria tonanai tuti na adia rahiseng nani, keso diang manea nai tuti rotifeai.

10 Yesusi medu wesa deyo, “Meha diangno arahio metafusa nani manea ma.”

11 Ainanaya Simon Petrusi dautai to wafoi ayai tuti yabi erangfoi arei. Erangfoi sefang na diang beba, ne fiaufo piaringna piarua sura suraya mantoru (153), tuti bitoya tonanai ki wape erangfoi wiro miabu kaha.

12 Mayeai Yesusi medu wesa aha deyo, “Mera ma tuti metampi.” Yesusi medu tonanai wesa fo, wiro ne inontaraifosa manei wiro dutang berahi aha deyo, “Mandoni di wau?” nanai ahang kaha, weo ewaitawanai we i mani Sengnei dine.

13 Yesusi saha tourai afong kia rotifo dohonai wesa, ainanaya niari tonanai na diangfo kontai.

14 Yesusi deinawi ne taraifoi wesa tonana, na rahida suwi na marareha rorong foi aha ma fo, paria sobu rahida bonani mani we betoru finanai.

Yesusi medu we Simon Petrusi we dehung ne domba rabuangfoi

15 Etampi ao kai tonanaia fo, Yesusi medu we Simon Petrusi deyo, “Simoni, Yohanesi ne kaisungne waune, enemuwawu yau fuba sewa weru inontarai ninisa re?” Simon Petrusi yoa wei deyo, “Yo, Sengne wau boitawanai we enehuwawu wau.” Yesusi deyo, “Bowawu nehu dombafosa.”

16 Yesusi dutang Simoni weberu aha deyo, “Simoni, Yohanesi ne kaisungne waune, tarai we enemuwawu yau e?” Simon Petrusi yoa wei aha deyo, “Yo, Sengne wau boitawanai we enehuwawu wau.” Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Bowawu nehu domba rabuangnei.”

17 Mayeai Yesusi dutang bariri webetorufo aha deyo, “Simoni, Yohanesi ne kaisungne waune, tarai we enemuwawu yau e?” Simon Petrusi taraoai we Yesusi dutani tonanai we betorufoa nanai saia. Tuti medu we Yesusi aha deyo, “Sengne waune, wau mani boitawang maino fifiani kontai. Boitawanai we enehuwawu wau.” Ampafe Yesusi medu wei aha deyo, “Bowawu nehu domba rabuangnei.

18 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, tarai we raminde webariboaine mani, mantaung wau wora kota enemurabuangwa, tuti ro to katai bodoni kontaio boyo ro wei foi. Wape weinongtawara mani, ambori tuba waramuwa we inontarai siaia tuti wenani wiora wau tuti kia wau to kataio maya wei kaha foi ki.”

19 Yesusi medu kaiwo nanafo we deinawi kariri Petrusi, todoni ambori mireha we wedaya inontarai etaparanding Allai na mireha nana foi. Mayeai medu we Petrusi aha deyo, “Ro ria yau.”

Yesusi ne inontarai mano enewawuti foi

20 Petrusi deti berahaia mani, deti Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo mano Yesusi enewawuti foi we da ria suru. (Yesusi ne inontarai nini dino raminde eminohi etampi ruhiaifa mani, sauo Yesusi tuti andino dutang berahi deyo, “Sengne waune, mano dewayang wau nei mani mandoni dine?” fo.)

21 Na kutu Petrusi deti Yesusi ne inontaraifoi nanai, medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, inontarai nini fianai aino ambori sobuaifa ne?”

22 Yesusi yoa wei deyo, “Masino yeyo ambori minohi darang paria yarabera yau aha ma mani, wiro nemu fieai we modu wea kaha. Wape wau mani, ro ria yau.”

23 Ampafe nanai wedaya Yesusi
ne inontarai mano wei fosa emadu-
rai na sa we eteyo mano Yesusi
enewawuti nani wiro mireha kaha.
Wape Yesusi wiro deisaharai we
wiro mireha kaha, mae medu deyo,
“Masino yeyo ambori inontarai nani
minohi darang paria yarabera yau
aha ma mani, wiro nemu fieai we
modu wea kaha.”
24 Inontarai nani dino meduairai
kariri fininai kai ne, tuti andino soi
kariria ne tuti tawaitawanai we fi-
anai aino medurai nanai tarai.

Kaiwo kafe

25 Fi bitoya paria Yesusi niari kon-
tai, wape finanai kai oi kariria mesi
kiai mani, enehutituai tarahio nunei
wiro demang we buku fuba oi kariri
fi Yesusi niariri nani fo kaha.

Fi Rasulifosa Enari

Kaiwo dedung we Fi Rasulifosa Enari

Buku nini mani, buku wefuiaio na Lukasi. I soi kariri Kaiwo Mahikai na Allai fo. Fi fuba kawariai na buku nini mani, soi karirio Yesusi ne rasuli suraya mandu fosa tutira fino Allai Nuaninufoi fiatasa fo, ampafe ewuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo na bendari Yerusalemi, na nu Yudea foi sentenang, na nu Samaria, pariao sobu nunei rea naya fo.

Buku nini kontai medu karirio rabuang bo erurai tuti Yesusi fi deunau fo pariao fi deunau nanai wedaya esodai dadira bitoya tuti manea kontai awa emarareha. Na bukunei kontai, Lukasi yurai we deisaha karirai we mano etatora fosa we rang Kristeni nei mani, rang weworu na agama Yahudi foi dine, wiro fi kia karira we dapa parenta Roma foi kaha.

Fi fuba kontai na bukunei mani, watioaia kasau we todoni Nuaninu Mirarebana foi dohong mambiriu we mano ewuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo tuti todoni agama Kristeni nei we wewu to fong na nu siai weru Yerusalemi fo.

Kaiwo na bukunei deto kutuai toninai:

1:1-26 Emainenang we etairiri Kaiwo Mahikai fo.
- *1:1-14* Yesusi demisa tuti dohong kaiwo arera.
- *1:15-26* Etiri manei we yiwang Yudasi.

2:1-8:3 Etairiri Kaiwo Mahikai fo na Yerusalemi.

8:4-12:25 Etairiri Kaiwo Mahikai fo na Yudea tuti Samaria.

13:1-28:31 Paulusi yufi.
- *13:1-14:28* Paulusi dontai na reantenang fo.
- *15:1-35* Rasulifosa efanduhisa emadu na Yerusalemi.
- *15:36-18:22* Paulusi dontai weberu ne.
- *18:23-21:16* Paulusi dontai webetoru ne.

21:17-28:31 Etafu Paulusi ehari to Roma.

Lukasi ne kaiwoariri fafong ne

1 Teofilus inong mano bontengwa wau. Na nehu buku bo reantenang wai yeiririai we wau kawurua kai ampa, kariri fi Yesusi niari tuti deunauwaia fo,
2 na reantenang kutu yuai fi niari fo, paria sobu rahida bo dau to rorafaisi fo. Wiro dau to rorafaisi kaharai mae, na mambiriuo Seng Allai Nuaninu Mirarebana foi dohong kaiwoariri we ne rasuli* dirisa fosa, kariri fianai aino enari fo.
3 I mani mireha na aitabafoi kawuru ampa, mae na rahida bo suwi nai nani paria rahida piaru da re deinawi ne taraifoi we rasulifosa tuti niari fi na euremireafo, ambori ewaitawanai weo anture suwi na marareha rorong foi ampa. Ewatioi, kontai medu wesa kariri todoni Allai weMananufo.
4 Tuti rabuang bo i minohi etampi ruhiaifa mani, demisa deyo, “Mera weru Yerusalemi fanai, wape metamang na ninaifa pariao Dai dohongno fifianai aino dereraia fo, amani aino yeikaririai kawuru we meara nanai.
5 Weo Yohanesi webaptisi kaiwasa na mereha terai, wape rahida beiru teai aha mani Seng Allai webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi, amani sensoni mea ki.”

Yesusi dau to rorafaisi

6 Ampafe rahida bo rasulifosa efanduhisa ria Yesusi nana fo, etutang bera Yesusi eteyo, “Sengne waune, tofino? Boyo bohong Yahudine amea we ametoa siai weru Romafosa, mano eru amea nesa finina e?”
7 Medu wesa deyo, “Nanane mani, wiro fi weo mea mewaitawana fine kaha. Weo Dai meiri andino medu kiutu kaiwofo na ne mambiriufo ne.
8 Wape mea, Nuaninu Mirarebana foi da we mea ma mani, ambori mesobu mambiriu ki. Ampafe fio mewati yau inari ne tuti fi yeunauwi we mea mani, metaiririai na bendari

* **1:2** Amani neo Inong Anatu fosa.

Yerusalemi nei, kontai na nu Yudea nei sentenang, tuti na nu Samaria foi, tuti katai siai paria sobu nunei werea naya fo."

9 Yesusi medu kaiwofoa kai nanafo, Seng Allai yuaisi to rorafaisi na euremireafo, tutu kafafe weduari weru eara ampafe wiro ewatioi ahang kaha.

10 Na siario etoa esairaria Yesusi dau to rorafaisi nana fo, tatofang kutu nanai kontaio, inontarai uwemandu uroa riasa. Ansung usansuna fo bua karofari webeyari.

11 Umadu wesa ureyo, "Inontarai Galilea wa meaine, we fiani e metoari na katai kutu siari nani mae mewati we rorafaisi wei ne? Yesusi, mano mewatioi dau to rorafaisi na meuremirea fenani, ambori daraberahi aha ma ki. Daraberahi aha ma fo mani, na kafafe rorong, ne tarai mai kariri mewatioi dau to rorafaisi nanai."

Etiri Matiasi we yiwang Yudasi

12 Mayeai rasulifosa etaraberasa weru wiwoi Saituni to bendari Yerusalemi aha. Wiwoifoi wiata waroifo tarahi kiro bei teai weru Yerusalemi.

13 Na Yerusalemi era to munu bo eminohi nai foi, ainanaya etautai to rorong bo yai pari foi. Rasulifosa mani, Petrusi, Yohanesi, Yakobusi, Andareasi, Pilipusi, Tomasi, Bartolomasi, Matiusi, Yakobusi mano Alfiusi ne arikangfoi, Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa), tutu Yudasi mano Yakobusi ne kaisungfoi.

14 Rasulifosa kiai, konta Mariai (Yesusi inanai), ne tahatuifosa, kontai wiwing maneiru teai (mano eraria Yesusi fosa), enemirorong boyari efanduhisa ewenadi pampang.

15 Mano eroasoai efanduhia fosa mani ewepiaringnao piarei (120) teai. Rahida bei aha mani Petrusi doa rahansa medu wesa,

16-17 deyo, "Nehu doroi bohi ne meaine! Fiani aino fafongfa Nuaninu Mirarebana foi medu na Mananu Dauti, tuti Dauti soi karirai na Sengnei ne Kaiwofo, kariri Yudasifo, nana mani mai karirai ampa. Yudasi nani mani, tane inontarai manei dine, tuti i kontaio Sengnei diriria weo niari fi tanari ne kontai. Wape i mano kia inontaraio etafu Yesusi fosa dine.

18 Yudasi nini sobu fiembaitai ria imamifosa weo fikarira pari niari fo, amani dewayang Yesusi fefe. Doi etohonai we fiembaitai nanai wiori kahofafeai nayai. I sawai, mireha, saupori eneng awa enewairifoi tirurang kiai to boriaia wia nayai.

19 Kaiwasa fuba eminohi na Yerusalemi fosa ewaitawangno Yudasi ne mireha toa fo. Ampefe katai Yudasi wioriri nani, esahui na kaiwo ene etohoni wonongno Akeldama, nana mani *Kahofa Rika*.

20 Ne tonanane kai kariri kaiwo Dauti soi fo, na buku Masmuri, amani dotu toninai:

'Ne katai minohi naya ne watai wawui,
wiro manei minohi naya fanai.'*

Ampefe soi toninai kontai:

'Ne fi yu fo bento, manei yu siaiya.'*"

21-22 Petrusi medu aha deyo, "Ampefe rahida nini tatiri manei we yiwang Yudasi weo kiontai rasuline amea, we ametaiririai we kaiwasa bitoya nei weo Yesusi amewati teri na ameuremireane weo suwi na marareha rorong fi ampa. Mano tatiriri nei mani, manei na inontaraio tararia Seng Yesusi pampang ne tata to katai doni daoa fo, na rahida bo Yohanesi webaptisia fo, paria sobu dau to rorafaisi weru tata naya fo."

23 Amani mano efanduhisa nanisa, etainawi uwemandu, amani Yusupi, mano esahui we Barsabasi (esahui kontai we Yustusifoi), tutu manei aha mani, wonong fino Matiasi.

24 Ainanaya ewenadi, eteyo, "Sengne waune, wau boitawang kaiwasa enemirorongnei kiai ne. Rahida nini boinawiai we amea, na inontarai mandu nini suru, mantei dino biriri

* **1:20** Masmuri 69:25 * **1:20** Masmuri 109:8

25 weo werasuli yiwangno Yudasine. Weo Yudasi sawai weru rasulife
ampa tuti mireha ampa."
26 Mayeai ehabi onde weo inontarai mandu fo suru, amani tetera
fino Matiasi. Ampefe eruaisi we rasuli kiontai ria ewesuraya mansiri
fosa.

2

Nuaninu Mirarebana foi bia meu na rahida Pentakosta

1 Rahida fuba Yahudi bei, amani Yahudifosa esahui weo rahida Pentakosta dine, amani inontarai eroasoa fosa efanduhisa na munu bei.
2 Mayeai etaramio fiei dotu tantuma na rorafaisi, nikuayai toyario dobarai fenana. Ne nikuayafo bia meu kenggingno munu eminohi nai foi sentenang.
3 Mayeai ewatio fi ne tarai toyario adia ureng fenanai tibohawai wari katai eminohi nai foi, tutu awao sioiriosa.
4 Sengnei Nuaninu Mirarebana foi sensoni ea kiai tutu dohonsa emadu na kaiwo aisei bitoya paria, amani kaiwo ewaitawana kaha.
5 Na rabuang bonani mani, inontarai Yahudi bitoya na nunei sentenang enayai na Yerusalemi. Ea inontarai eroaso Seng Allai.
6 Rabuang bo etarami fi dotu foi nana fo, kaiwasa bitoya paria era ma efanduhisa. Ea kiai ehababerasa we etarami rasulifosa emadu na kaiwasa fuba da ma nani ene kaiwofo fefe.
7 Epapuhung tuti enemiwawera weai, emadu eteyo, "Inontarai emadu ninsa mani, ea kiai inontarai Galilea saine mae!
8 Tonana mani todonie tatarami terai weo emadu na tane kaiwofe kiai ninai?
9-11 Tata inontarai na nu Partia, Media, Elami, Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, Pontusi, Asia, Frigia, Pamfilia, na Mesiri tutu katai na Libia kefang we bendari Kirene, na nu Kreta tutu na Arapi, manea kontai na bendari Roma. Tata mani inontarai Yahudi tuti wiro inontarai Yahudi kaha, wape tata kiai tane agama Yahudi. Tataramioai we emadu na tane kaiwone kiai, emadu kariri fitantuma Allai niari fo."
12 Ea kiai epapuhung paria, etutang wawerasa, eteyo, "Fitantuma tawatioai ninai, taserawawerahai paria!" 13 Wape manea eteiberahaifa eteyo, "Ah! Emayeru, ampefe emadu funomai."

Kaiwo Petrusi kioramai

14 Ainanaya Petrusi doari ria Yesusi ne inontarai mano ewesuraya mansiari wei fosa, mayeai medu we kaiwasa bitoya foi na rawafui fiebai deyo, "Doroi bohi Yahudine meaine, tuti mano menayai na Yerusalemine meaine. Mefobibi metaramiwa we metarami nariaifa, weo yeyo yeikaririai we mea kariri fifianai aino rahida bonini mewatioai ninai.
15 Inontarai ninisa wiro emayeru kariri meteyoawa kaha, weo kameaine rai arahio araha ureng indiata ninai.
16 Wape fianai aino rahida bonini mewatioai ninai, Seng Allai medurai kawuru na fafongfa ria nabi Yoweli ampa.
17 Amani Allai medu deyo,
'Rerai we rahida Sengnei kife nunei foi mani,
ambori yenatu Nuhuaninu Mirarebana nei we kaiwasanei sentenang ki.
Ampafe mene arikangnesa, wiwing tuti mang,
ambori emadu fio yohonai wesa we emadura fo,
amani kariri fio ambori kawariai fo.
Bariboaiwasa ambori ewati fiainawiaio yeinawiai wesa we ewatioa fo.
Wawafosa ambori etamiei kariri amieio yohoni wesa foi ki.
18 We nehu womingnesa kontai, wiwing tuti mang,
ambori yenatu Nuhuaninu Mirarebana nei na rahida bonani we sensonisa.
Ambori emadu fio yohonai wesa we emadura fo,
amani kariri fio ambori kawariai fo.

19 Ambori yeinawi fitantuma bitoya
na rorafaisi,
tuti fitantuma fiebai na kofa na
nunei,
toyari atio rika tuti adia, tuti ri-
raung dautai tikahipa kontai
ki.
20 Wiro Rahida Fiebai Mirarebana
foi,
amani rahida Sengnei daraber-
ahi nai ma foi kaharai mae,
wofaisi ambori memantiti ki,
tuti embaifaisi ambori berika
kariri rika ki.
21 Rabuang bonani mandoni dino
sahu Sempaisi wonongfo mani
ambori kiaharai weru ne kari-
rafo.'*
22 Doroi bohi inontarai Israeli ne
meaine. Metaramio kaiwo fianai
aino imadurai ninai kariri Yesusi na
Nazareti foi. Na fitantuma fuba Seng
Allai niari rahang mea na Yesusi,
deinawiai kasau we mea weo yuaisi,
demi biari we mea meu. Ne nanai
mewaitawanai ampa.
23 Kariri mantauni ne enetituaitafo
kiutuai we dohong Yesusi we mea
meu, wape memuni, amani metua
inontarai eharira fosa epahui na
aitabafoia mireha.
24 Wape Seng Allai duwiri suwi
na marareha rorong foi aha.
Mararehafoi kiari, wape Allai fiore-
suwi weru warangfo, weo todoni
kontaio mararehafoi yu weduari
kaha rai.
25 Yesusi nini dino raminde Dauti
medu kariri kontai deyo,
'Iwati Sengnei doari pampang na
arohune,
Da ria yau na warahu domoya
nei,
ampafe fiani kontaio dohong yau
irirora kaha.
26 Nanai wedaya enehurorongnei
mirising,
ifiai Sempaisi na borohunei,
tuti iminohiwau enehutawang
Sempaisi pampang.
27 Weo wiro tua nuhuaninunei wiatai
na marareha rorong foi kaha,
tuti wiro tua nemu Mano Mi-
rarebana ne yau inaia iworu
na fafo rorong fo kaha.
28 Boinawiai we yau ampa rangno da
to numainufo.
Ambori bohong yau ifaraise ka-
tui ahang kaha,
weo weriria yau pampang fefe.'*
29 Doroi bohine mea, tawaitawanai
ampa weo tane werengno Dauti
mireha ampa tuti esarai ampa, paria
sobu rahida bonini ne fafofoi wia
rahang tatane, ampafe fi medu kariri
ne taraifoi we wioru kaha fo mani
dotu we mantauni kaha, wape kariri
manei siai.
30 Wape nabi dine, ampafe
deitawanai weo Seng Allai dereraia
fefora tutirai, weo ambori yuai
manei na ne riria rabuang foi we
wemananu ki.
31 Donio deti to fong medu kariri-
aifa weo Mananu Mampariri Seng
Allai dereria foi ambori suwi na
marareha rorong foi aha ki, amani
medu deyo, 'I wiro Seng Allai suati
wiatai na marareha rorong foi kaha,
tuti ne taraifoi wiro niaya wioru
kaha.'
32 Yesusi nini mani Seng Allai
duwiri na marareha rorong fi ampa.
Finanai mani amewati terai na
ameuremireane.
33 Seng Allai yuaisia minohi na
warang domoya fo, tuti sobu Nu-
aninu Mirarebana foi riati, ampafe
denatui we amea meu kariri der-
eraia fo, donio rahida bonini Nu-
aninu Mirarebanai nani mewati teri
na meuremine tuti metarami teri na
metarami feninai.
34 Tarai Yesusi mani Seng dine,
weo Dauti mantauni wiro dautai to
rorafaisi kaha, wape medu karirai
deyo,
'Seng Allai medu we nehu Sengnei
deyo,
"Munohi na warahu domoya ne,
35 pariao inari nemu aitetawausa
etawaia ehai tuti esomia ehai
we wau."*'
36 Ampafe nanai aino inontarai
Israeline mea kiai todoni kontaio

* **2:21** Yoweli 2:28-32 * **2:28** Masmuri 16:8-11 * **2:35** Masmuri 110:1

mewaitawang kepanai na mai we
Yesusi mano mepahui sawai na
aitaba finani, andino Allai yuaisi we
Seng tuti we Mananu Mampariri ne."
37 Na kutu etarami kaiwo fenanai,
etatua wawerasa paria. Ainanaya
etutang bera Petrusi tuti rasuli mano
wei fosa eteyo, "Tonana mani ambori
ametohong todoni ki?"
38 Petrusi yoa wesa deyo,
"Metauberahai weru mene sasari-
wai. Tuti mansiari-mansiari wau we-
baptisi na Yesus Kristusi wonongne,
ambori Seng Allai deiai mene sasari-
wai, tuti ambori mesobu Nuaninu
Mirarebana foi riati.
39 Weo Seng Allai ne dererai ninai
dohonai we mea, mene arikangfosa
tuti we mano enai na nu waroi fosa
kiai, amani inontarai kiaio ambori
Seng Allai, tane Sengnei, sahu ruhisa
we erariati ma fosa."
40 Petrusi deikaririai wesa tonanai,
tuti na kaiwoariri siai bitoya meduri
foi kontai, deretawansa tuti deu-
nausa we eroasoai, deyo, "Metanan-
siau, weo inontarai eharira fosa es-
obu aiboi maraba ki."
41 Kaiwasa bitoya eroaso fiani aino
Petrusi medura fo, ainanaya ewe-
baptisi. Ampafe na rahida bonani
kaiwasa eroasoa fosa efau ehontai
aha, amani ewepiaura wering we-
toru (3.000).
42 Efanduhisa pampang we esobu
aunaufo ria rasulifosa, we etampi
ruhiai tuti we ewenadi ruhiai, tuti
eweboyari riasa pampang.

Inontarai eroasoa fosa eminohi toa fo

43 Seng Allai niari fitantuma bitoya
paria ria rasulifosa, ampefe kaiwasa
bitoya na Yerusalemi fosa ematai
tutu esomi wei.
44 Inontarai eroasoa fosa kiai ewe-
boyari pampang. Fianai aino eneng
fo esahuai we fi ene ruhiai.
45 Ene ra eminohi tutira fo et-
awayanai, doifo etatorai mai sa kiai
kariri fianai aino mansiari-mansiari
eweparararura fo.
46 Na rahida neungfo efanduhisa
pampang na Allai ne Munufoi re-
fongfoi, we ewenadi wei, kontai na
ene munu rorong fo etampi ruhiai na
enemirorong mei tuti mirising.
47 Efiai Seng Allai pampang, tuti
kaiwasafoi kiai enemirorong miris-
ing wesa. Rahida neungfo Sempaisi
sahu kaiwasa siai bitoya we ehon-
taisa, amani inontaraio arahi feririsa
weru ene sasarifoi.

3

*Petrusi tutu Yohanesi unari inon-
tarai fiaya doabariri da*

1 Na rahida bei araha ureng botoru,
amani rahida we Yahudifosa ewe-
nadi. Ampefe Petrusi tuti Yohanesi
ura to Sempaisi ne Munufoi we uwe-
nadi nai.
2 Na wanai, inontarai mang manei,
fiaya na siario saubaununggamiai
fa. Rahida neungne ne maniwowiri
manea eharia minohi na rahutu
borong esahuai we *Rahutu Mehikai*
weo dedo we doi ria inontarai es-
uayai to Sempaisi ne Munufoi afuifo.
3 Na kutu siario inontaraifoi deti
Petrusi tuti Yohanesi ure usuayai to
Sempaisi ne Munufoi fo, dutang suru
we urohong doi wei.
4 Ampefe usaite inontaraifoi,
mayea Petrusi medu wei deyo, "Boti
we auru ma."
5 Ainanaya inontaraifoi seiraria
suru, enetawanai weo ambori sobu
fieai ria suru.
6 Manamo Petrusi medu wei deyo,
"Nehu sobu doi bei kahai arorawa,
wape fianai aino nayai ria yau ne,
nanai aino ambori yohonai we wau.
Na Yesus Kristusi inontarai Nazareti
foi ne mambiriufo, boa ro!"
7 Ainanaya Petrusi yu na inontarai
fiaya foi warang domoya foi tuti fi-
ataria doabariri. Na tatofang kutu
nanai kontai awengfo tuti aweng
kamiei neung fo suru umutubaru.
8 Ainanaya i soiria doa tuti da
towana toninai, mayeai da ria
Petrusi tutu Yohanesi to Sempaisi ne
Munufoi refongfo afui, da tutu sioiri
fiai Seng Allai.
9 Kaiwasa na nana fosa kiai ewatioi
we da tutu fiai Seng Allaifo.

10 Ainanaya etaroansoi we i mani
inontaraio fiaya minohi dedo we fi na
rahutu borong *Rahutu Mehikai* foi na
Sempaisi ne Munufoi. Ampefe ehiri
ewarami paria tutu esomi, weo ewati
inontarai fiaya foi dentengna fefe.

Petrusi kiorang na Sempaisi ne Munufoi refongfo

11 Inontarai nani weriria suru
pampang, itosuai to Sempaisi ne
Munufoi refongfo afui. Itoroari
na refongno esahuai we *Refong*
Salomo foi. Kaiwasafoi kiai na nanai
emito kiai ma etoa wari sitoru weo
epapuhung paria fefe.
12 Petrusi deti kaiwasa bitoya
foi nanai, medu wesa deyo, "Inon-
tarai Israeline meaine. We fiani e
mepapuhung kareraifa tuti mesaite
antoru pampang ninai? Mewait-
arahio na aune mambiriune ete na
aurohong kariri Allai ne Kaiwone
aino wedaya inontarai nini doabariri
da nina e?
13 Bireri, mae Allai mano tane
werengfosa esomi wei foi, Allai Abra-
hami, Allai Isaki tuti Allai Yakupi,
Allai nani dino yuai ne womingno
Yesusia dedai sambewarai man-
taung. Yesusi nani dino raminde
metohoni to mano eru mananu fosa
we emuni, tuti meteipari na Pilatusi
arongreafo, amani na rabuang bo
deyo sawini weru aiboifoi fo.
14 I mirarebanai tuti mei wape
metapai tuti metanggewarai pam-
pang ampafe Pilatusi sawini kaha,
mae sawingno weming inontarai
manei we mea.
15 I mani andino dohong anseng
we tata kiai tuti tasobu numainufo
riati, manamo memuni. Wape Allai
duwiria suwi kawuru na marareha
rorong fi ampa, ne nanai amewati
terai na ameuremine tuti amemadu
karirіai.
16 Rahida bonini mewati terai na
meuremine kiai kariri fifianai aino
inontarai nini sodaira ne. I awengne
mutubaru, wemambiriu we doa
da aha nina ne, weo auroasoai
na Yesusi wonongfo. Na Yesusi
wonongfo nanai wedaya denteng na
meuremirea feninai.
17 Doroi meaine. Ninaifa amani
iwaitawanai we fianai aino mea tuti
mene mano ewewafoniai we mea
wasa, fi menari we Yesusi nanai
meserawawerahai.
18 Wape na ne toninane donio,
fianai aino Allai medurai kawuru
na fafongfa ria ne nabifesara fo,
weo Mananu Mampariri foi todoni
kontaio sodai dadirafo ki, kaiwo
nanai aino kawariai anina weo Allai
andino wedaya tonanai.
19 Ampafe doroi mea kiai,
metarabera mea weru mene sasari-
wai, mera we Allai aha ambori
waraira mene sasariwai tuti do-
hong maifo we mea ki, amani Nu-
aninu Mirarebana foi dohong mea
mearomiwa fanahang.
20 Tuti ambori demi Yesusi da we
mea aha ma, weo yuaisi kawuru
we weMananu Mampariri we mea
ampa.
21 Yesusi nani minohi na rorafaisi
terai paria Seng Allai niari fianggeng
fuba nini kiai weworu aha, kariri
fianai aino fafongfa medurai na ne
nabi emararebana fosara foi.
22 Yesusi nani Musai medurai
kawuru kontai ampa deyo,

> 'Allai, mene Sengfoi, ambori de-
> natu Nabi manei na mene
> nu Israeli nei we mea mau
> ki, kariri denatu yau ni-
> nai. Fianai aino medura fo
> todoni kontaio metarami-
> didauwi. 23 Mandoni dino
> taradidau Nabifoi kaha
> mani, wenani ambori Allai
> warapari weru ne inon-
> taraifosa tuti sodai kari-
> rafo.'*

24 Tarai, nabi fubao emadu kariri
Sempaisi ne Kaiwofe kawurua fosa,
amani na nabi Samueli tuti nabi siaio
era tuari aha ma fosa, ea kiai emadu
kariri rabuang bonini.
25 Sempaisi ne Kaiwo Areraio nab-
ifesa emaduri nani, amani we mea.
Na Allai ne Kaiwo Areraio meduri
we mene werengno Abrahami mani
dotu toninai:

* **3:23** Ulangan 18:15, 18-19 * **3:25** Kejadian 22:18, 26:4

‘Na nemu ririanei ambori imoang
kaiwasanei kiai na nunei
ki.’*
Kaiwo arerai nanai we mea kontai.
26 Ampafe doni Allai yuai ne wom-
ingfoi, we demi da we Yahudine
mea fafong ma, ambori mioang mea,
amani dohong mea metarabera mea
weru mene karira metohona fo.”

4

Petrusi tuti Yohanesi uroa na Majelisi Agama earomireafo

1 Petrusi tuti Yohanesi uroa umadu
ria inontaraifosa tonana rai mae,
imamifosa tuti mano wenunggamiei
weo mano ewaitawang wedua Sem-
paisi ne Munufoi fo, kontai inontarai
eweSaduki fosa, era rufang uru ma.
2 Ehasou paria we umadurai weo
kaiwasafosa weo, Yesusi suwi na
marareha rorong fi ampa. Umadu-
rai wesa ureyo, ne tonanane deinaw-
iaifa we inontarai emarareha fosa
ambori esuwi aha ki.*
3 Ampafe etafu rasulifo suru eha
suru to aitamu rorong fo, manamo
diru ampefe uwa na aitamu rorong
fo paria sobu kameai.
4 Wape kaiwasa etarami rasulifo
suru une aunaufo, bitoya paria
eroasoa ampefe kaiwasa eroaso Seng
Yesusi efau aha, tarahio ewepiaura
weura wering teai (5.000).
5 Ahara mani Majelisi Agama fosa
efanduhisa na Yerusalemi. Ea mani
mano ewenunggamiei weo Yahudi
fosa, mano ewewafoniai fosa tuti
mantaunau Kaiwo Musai soi fosa.
6 Efanduhisa ria imami fuba
Hanasi, kontai Kayafasi, Yohanesi,
Aleksanderi tutu mano ene fami
boyari ria imami fuba foi.
7 Mayeai eha Petrusi tutu Yohanesi
awa uroari na earomireafo etutang
bera suru eteyo, “Muraikaririai we
amea, todonie munari inontarai fi-
aya fi denteng nina? Na mambiriu
fiani tuti na mandoni wonongne mu-
nari finanai?”
8 Ainanaya Seng Allai Nuaninu Mi-
rarebana foi sensoni Petrusi, ampefe
medu wesa deyo, “Dai mea, mano
mewenunggamiai tutu mewewafo-
niai ne mea.
9 Na rahida bonini auroari na
meuremireane, metutang bera weo
aunari fi mahikai weo aufata in-
ontarai fiaya foi, tutu weo meteo
mewaitawang kariri todonie au-
nariri denteng toa fo!
10 Tonana mani metarami ma,
mea kiai tuti inontarai Yahudi na
nu Israeli ne tata kiai, todoni kontai
mewaitawanai weo inontarai nini
mewatioi we dentengna, doari na
meuremireafe nina mani, na Yesus
Kristusi inontarai Nazareti foi ne
mambiriufo tutu wonong mananu
fo. Yesusi nini mani, mea kiai
mepahui na aitabafoi mireha, wape
Allai dohoni suwi aha.
11 Yesusi nini dino Sengnei ne
Kaiwo arawang bonini dotu wei ne:
‘Kamieio mano menari munune mea,
mehabioifi,
andino wekamiei reantenang
metang kamiei doa sauwi
ampa.’†
12 Weo Yesusi mesiri andino we-
Mampariri we feriri inontaraife
tatane. We na inonotarai fuba nunei
sentenang wiro manei siai sobu
mambiriu na Allai weo feriri tata
kaha.”
13 Majelisi Agama fosa ewait-
awanai weo Petrusi tutu Yohanesi
suru mani inontarai usewai kaha
tutu usobu aunau dadai fea kaha,
wape ewati suru mani umadu
na mai tutu umatai kaha, nanafo
epapuhung paria. Ainanaya ewait-
awanai weo uru mani inontarai
eraria Yesusi fe mandu aine.
14 Wape wiro emadu fieai ahang
kaha, weo inontarai ufataria denteng
foi doari ria suru na euremireafo
fefe.
15 Ampefe etemi rasulifo suru ura
to boriei weru rorong eminohi nai
foi, ainanaya emadu kariri fifianai
aino enari we suru fo.

* **4:2** Sadukifosa mani inontarai Yahudi maneaine, wape eroasoai we inontarai emarareha wiro esuwi ahang kaha. Metatori kontai na Lukasi 20:27-40. † **4:11** Masmuri 118:22-23. Botio na Lukasi 20:17 Yesusi medu kariri mantauni toyarine fo.

16 Emadu eteyo, “Tanari fiani we
inontarai nini suru? Weo kaiwasa
na Yerusalemi nesa kiai ewaitawanai
kawuru ampa we uru unari fitan-
tuma fiebai paria. Fi unariri nani
wiro tafaforai kaha.
17 Wape ambori kaiwoaririne
wuwuai na kaiwasa bitoya foi kaha
mani, tahasou suru tutu tafafora
wedua suru weo wiro urairiri Yesusi
we manea ahang fanai.”
18 Ampefe esahu rasulifo suru
mampui, etaretawang suru weo
dohonao umadu tutu uraunau na
Yesusi wonongne ahang fanai.
19 Manamo Petrusi tutu Yohanesi
uroa wesa ureyo, “Mantaung mea
menemitituai weai, we fianai aino
wetarai na Allai urengreafo ne; au-
rohong kariri mene kaiwone, ete au-
rohong kariri Seng Allai ne Kaiwone
ne?
20 Weo wiro amefotou amemadu
kariri fifianai aino ametaramioai
tutu amewati terai na ameuremire-
ane, kariri fianai aino Yesusi medu-
rai tutu niari fo.”
21 Majelisi Agama fosa etaretawang
surufo mamboni paria, ainanaya
etawing uru ura wa. Weo eser-
awawerahai etohong aiboi fiani
we suru, weo kaiwasafoi efiai tutu
etaparanding Sempaisi paria we
fitantuma unari fo.
22 Inontarai mano sobu fitantuma
fuba paria denteng nani ne defuina
piaru ampa.

Inontarai eroasoai ewenadi we Sempaisi dohong mambiriu wesa ambori etairiri Yesusi wonongfo pampang

23 Etawing Petrusi tutu Yohanesi
ura to boriei nanafo, urarabera uru
we une maniwowirifosa aha, urairiri
fifianai aino imami baba fosa tutu
mano ewenunggamiei we Yahudi
fosa eteyoa fo.
24 Etarami kaiwo fenana fo, ea kiai
ewenadi we Sempaisi na enemiro-
rong boyari. Ewenadi eteyo, “Man-
anu Sengne Wau, Wauno nari ro-
rafaisi, airausi tutu reireisi, kontai fi
niai nai foi sentenang ne.
25 Na Numuaninu Mirarebana wai
fafongfa modu kawuru ria amene
werengno Dauti, nemu woming-
foi, modu kariri kaiwasa ambori
eweaiteta we Seng Yesusi, boyo,
‘Todonie inontarai Yahudi kaha fosa
ehasou?
Todonie kaiwasa fuba nunei enemiti-
tuai ne beng kaha fo ninai?
Fio enari fo wiro wefiea kaha.
26 Mananu na nunei sentenang
emainena we emamuna,
tutu mananufosa eweboyari we
eweaiteta we Sengnei tutu
Mananu Mampariri foi.’*
27 Weo antu, Mananu Herodesi
tutu Pontiusi Pilatusi ufanduhi in-
ontaraio Yahudi kaha nesa, amani
inontarai Roma nesa, tutu inontarai
Israeli nesa kontai. Efanduhisa na
bendari bonini eweboyari eweaiteta
weo Yesusi nemu Mangfatao mei mi-
rarebana foi, andino ruaisi weM-
ananu Mampariri.
28 Eweboyari we enari maino fis-
arawai, weo fafongfa wau na nemu
mambiriuwa, modurai weo finanai
ambori kawariai ki. Ampafe tarai,
arahio kawariai ampa!
29 Sengne wau boti ma, taramuo
todoni etohong tati amea nina. Am-
pafe bohong mambiriu we amea, am-
bori ametairiri nemu kaiwone na
mai tutu wiro amematai kaha.
30 Bohong nemu mambiriuwa weo
amea ambori amenari inontarai
emaninang ebeng tutu amenari
fitantuma siai bitoya we inontarai
nunesa na Yesusi, nemu arikangno
mei mirarebana foi, ne mambiriufo
tutu na wonongfo.”
31 Ewenadia kai nanafo, ne tarai to-
yari mundiai fenanai, fio rirou katai
eminohi nai foi. Ea kiai Nuaninu
Mirarebana foi sensonisa ampafe es-
obu mambiriu paria tutu ematai ka-
hai we etairiri Allai ne Kaiwo kariri
Yesusi fo.

Fianai aino mansiari neng fo, etohonai we ene fi ruhiai

32 Kaiwasa fuba eroasoai nanisa
enemirorong boyari eminohi na mai.
Na ea kiai manei ne fiea mani sahuai

* **4:26** Masmuri 2:1-2

we ne fisiai kaha, mae fianai aino
esobua fo esahuai we ene ruhiai.
33 Na mambiriu fuba Allai dohonai
we rasulifosa etaiririai we kaiwasa
bitoya foi weo Seng Yesusi suwi weru
marareha rorong fe ampa. Ampafe
Allai mioang ea paria.
34 Na ea kiai manei wiro sobu dadi-
rafea kaha, weo wea mani, mano ene
kahofa ete munu fosa etawayanai,
ambori doi etawayang weai nanai
ehara
35 etohonai we rasulifosa. Mayeai
rasulifosa etato doi nanai we mano
ene pari fi fosa.
36 Yusupi kontai tonanai. I mani
inontarai weriria na Lewi dine, na
nu Siprusi. Rasulifosa esahui kontai
weo Barnabasi ete *Arikang Kia Miris-
ing*.
37 I dewayang ne kahofafo,
ainanaya doi dewayang wea fo kiara
dohonaio rasulifosa.

5

*Ananiasi tutu Sapirai utofa rasuli-
fosa ampafe usobu aiboi marareha na
Sempaisi*

1 Inontarai manei wonong fino
Ananiasi, ne wiwing wonong fino
Sapirai. Urawayang une kahofafeai.
2 Doi urawayang wea fo, unemiro-
rong boyari we urato kutuai weberu.
Weai ma unemitawanai watai we
uru, mae weai kiara dohonaio rasuli-
fosa we etatorai. Medu wesa deyo,
"Doi aurawayang wea fei nina kai."
3 Ampafe Petrusi medu wei deyo,
"Ananiasie, todoni fino tua Samins-
enie sensoni enemurorongwai, paria
doni totofa Allai Nuaninu fininai? Na
mamunggasai boaria enemutawang
doi bowayang weai na kahofa fe-
nanai, bohong weaia watai we wau.
4 Todoni fino enemutituai ne karira
ninai na enemurorongwai meai we
totofa tonanai ninai? Kahofafo nemu
kahofa fine, bowayanai we doiwa
nemu doi fine kontai. Ampafe bo-
hong eai ete bereri ete, nanafo wiro
totofa fanai. Boitarahio inontarai
nune amea manei dino totofari ne
ne? Wape Allai dino totofari ne!"
5 Ananiasi tarao kaiwofe tonanafo,
na tatofang kutu nanai kontaio
sau aweu mirehara. Kaiwasa fuba
etarami fio Ananiasi sodairi nana fo
ematai karira.
6 Ainanaya bariboaifosa era ma
esansangno Ananiasi, mayeai eruaisi
to boriai ariei eharia esaraia.
7 Tarahio araha ureng botoru teai
aha mani, binengfoi da aha mam-
pui. Wape i deitawangno fianai aino
arahi ne mangfi sodaira fo kaha.
8 Petrusi medu wei deyo, "Boikaririai
we yau, doio wamu murawayang
kahofa wea fo ne harga fininai
beyari e?" Sapirai yoa deyo, "Yo!
Ayaranane."
9 Ainanaya Petrusi medu wei aha
deyo, "Todoni fino wau tuti nemu
mangfoi muweanggari Sempaisi Nu-
aninu Mirarebana fininai? Taramu
ma! Bariboaio esarai wamua fesa
etaraberasa kawuru ma ne, wau kon-
tai eha wau esarai wau ahang fini-
nai."
10 Tatofang kutu nanai kontaio,
Sapirai mireha sau aweu wia na
Petrusi arongreafo. Bariboaifosa era
mampui ewatioi we mireha wiata
fo, ampafe eruaisi ehari to borieia
esarai rurang ne mangfoi.
11 Ampafe inontarai eroasoa fosa
tutu kaiwasa siai etarami fi karira
Ananiasi bineng Sapirai usodairai
nana fo, ematai karira.

*Rasulifosa enari inontarai efau
ebeng*

12 Rasulifosa enari fitantuma
bitoya paria na kaiwasa bitoya foi
euremireafo. Inontarai eroasoa fosa,
enemirorong boyari efanduhisa na
Sempaisi ne Munufoi refong esahuai
we Serambi Salomoni fo.
13 Kaiwasa siai emataisa paria am-
pafe wiro era wa efanduhisa ria
mano eroasoa fosa ahang kaha. To-
nanai ki, wape kaiwasa bitoya foi
esahu suasa paria.
14 Tuti rahida yiwang rahida inon-
tarai bitoya paria, wiwing tuti mang,
eroaso Sempaisi, ampafe ehontai ri-
asa.

15 Kontai awa kaiwasa eruai inontarai emaninang fosa tutu andaung ete fata ewa naya fo, ehasa to rangfoia, ewa nai. Weo enemitituaitai eteyo, “Ambori Petrusi da na nanaifa mani, nuaninufoi tete inontarai emaninang nanisa, ambori ebeng ki.”
16 Kaiwasa siai bitoya kontai era na bendari watai kefang we bendari Yerusalemi fo. Eha inontarai emaninang bitoya tutu mano inggira dohonsa fosa. Tutu inontarai emaninang nanisa, ea kiai rasulifosa enarisa ebeng.

Enari kanggani rasulifosa

17 Ainanaya imami fuba foi tuti mano erariati fosa, amani inontarai eweSaduki na katai nani saine, enemirorong pirahai we rasulifosa paria.
18 Ampafe etemi afai manea we etafu rasulifosa, tuti esoasa to aitamu fuba rorong fo.
19 Wape diru nani Sempaisi ne wewai manei fiai rahutu aitamu fo, ainanaya kiasa to borieia, medu wesa deyo,
20 “Mera wa metoari na Sempaisi ne Munufoi refongfo tuti metaiririai na mai we inontarainesa kariri Allai ne Rang Weworu nei, amani rangno kia arangfo nei.”
21 Ampafe etohong kariri wewaifoi ne kaiwo arera fo. Kameai kutu era to Sempaisi ne Munufoi refongfoa etoa etaunau nayai. Kameai iari nanai kontai imami fuba foi tuti mano erariati fosa era to katai bei na Sempaisi ne Munufoi tuti esahu mano ewenunggamiei we Yahudi fosa efanduhisa, nana mani ahusa we Majelisi Agama. Mayeai etemi ene afai mamuna manea era wa eha rasulifosa na aitamufoi weo awa etutang berasa.
22 Mano era wa fosa esuai tono munu aitamufoi afui, wape wiro ewati sobu rasulifosa kaha. Ampafe etaraberasa aha eteikaririai we Majelisi Agama fosa.
23 Emadu eteyo, “Amera wa sobu munu aitamufoi mani, amewati rahutufo kafe na mai, tuti mano ewaitawang wedua mano ewa na aitamu rorong fosa etoari na rahutu borongfo ewaitawanai na mai. Wape rabuang bo amefai rahutufoi afui fo mani, amewati sobu manei ubong neung kutea kahaia.”
24 Na kutuo mano wenunggamiei we mano ewaitawang Sempaisi ne Munufoi fosa tuti imami baba fosa etarami kaiwo fenana fo, eserawawera kaiwo emadurai fa tuti enemitituai paria.
25 Mayeai tutuba inontarai manei da ma kia kaiwo nina, deyo, “Wawa bohine meaine, metarami ma. Inontarai mano meru aitamuosa nanisa etoa etaunau kaiwasa bitoya foi na Mununei refongfe fo.”
26 Ampafe mano wenunggamiei we deitawang Sempaisi ne Munufoi fo tuti ne arombawahifosa era wa eha rasulifosa to Majelisi Agama fosa aha. Wape wiro ehasa na tapapa kaha mae eha suasa, weo ematai kaiwasa bitoya foi, dohonao eru kamieio sa fe.
27 Ehasa afui etohonsa etoa na Majelisi Agama euremireafo. Ainanaya imami fuba foi dutang berasa, deyo,
28 “Amefafora wedua mea kawurua weo wiro metaunau kaiwasa na inontarai nani wonongfo ahang fanai. Tonanai ki wape metohong kariria kaha! Mene aunauwai metairiri na bendari Yerusalemi sentenang, kontai metoaria metinggai amea weo ameaino ametohona mani inontarai nani mireha ne.”
29 Petrusi tuti rasuli wei fosa eroa eteyo, “Todoni kontaio ametohong kariri te fianai aino Allai deyoa fo terai wiro ametohong kariri inontarai manei kaha.
30 Yesusi mano memunia mireha sau na aitaba finani, Allai mano tane werengfosa esomi wei foi, duwiria suwi na marareha rorong fi ampa.
31 Kontai Allai yuaisi to warang domoya foi tuti dohoni we Mananu tuti Mampariri, ambori inontarai Israeline tata kiai todoni kontaio tatarabera tata weru tane sasarinei tuti Sengnei deiai tane sasarinei.
32 Ne nanai kiai amewati terai na ameuremireane ampafe ametairiri

karirіai, tuti Nuaninu Mirarebanaio
Allai dohoni we inontaraio etohong
kariri ne Kaiwofo deinawiai we fi-
nanai kaiwo tarai fine."
33 Majelisi Agama fe etarami kaiwo
fenana fo, erirora awao etang waw-
erasa beyari we emungno rasulifosa.
34 Wape na Majelisi Agama fosa,
Farisi manei wonong fino Gamalieli,
mantaunau Kaiwo Musai soi fo
manei dine, i kaiwasa etatori kon-
tai. Doari ayai, demi rasulifosa
era wariei etoa tourai na borieifoa
kawuru wo.
35 Ainanaya medu we Majelisi
Agama fosa deyo, "Nehu inontarai
bohi Israeline meaine. Menemitituai
sauaraifa weo fianai aino ambori
menari we inontarai ninisa ne.
36 Weo raminde nanai inontarai
manei wonong fino Teudasi, i niariri
weinontarai fuba, tuti ne inontaraio
erariati fosa tarahio ewepiaura weru
(400) tea rai. Wape afai Roma fosa
emuni ampafe ne mano erariati fosa
era tateraia tuti ne finiarifo wefieai
ahang kaha.
37 Tourai aha mani, na rabuang bo
eha kariri kaiwasa Yudea ewonomi
we etato karirіai nani, amani inon-
tarai Galilea manei, wonong fino Yu-
dasi. I kontai deiaya fifianai aino
parenta Roma fosa enari fo tuti we-
daya kaiwasa bitoya erariati. Wape
i emuni kontai tuti ne inontarai er-
ariati fosa ewawu taterai wemansi-
awaraia.
38 Ampafe fianai aino rasulifesa
enari nina mani, nehu kaiwo aunau
fininaifa we mea. Fi enari fo tuti
ene aunaufo da na Seng Allai ete na
inontarai nunei terai e? Taserawaw-
erahai! Ampafe tatamang tawati
karirіai ki. Wiro menari fi karira feai
wesa fanai! Metawinsa era wa! Weo
fi enari ninai tuti ene aunaune na
inontarai nunei mani, finanai nai rai!
39 Wape ne nanai da na Seng Allai
ma mani mebiriua todoni kontaio fi
enari fo nai kaha. Mae tarahio nana
mani memamuna weo Allai."
Majelisifosa eroao Gamalieli ne au-
naufo.
40 Esahu rasulifosa afui, etemi
manea siai erarubasa tuti efafora
weduasa weo wiro etaunau na Yesusi
wonongfo ahang fanai. Mayeai
etawinsa era wa.
41 Rasulifosa era weru Majelisi
Agama fosa wape eparaise paria,
weo na Allai urengreafo emai we
esodai dadirafo weo eraria Yesusi
fefe.
42 Wape rahida yiwang rahida, na
Sempaisi ne Munufoi refongfo tuti na
inontarai ene munufo, etaiririai tuti
etaunau Kaiwo Mahikai fo pampang
kariri Yesus Kristusi, we i mani Man-
anu Mampariri dine.

6

*Etiri inontarai eweitu weo efata ra-
sulifosa*

1 Rahida yiwang rahida kaiwasa
eraria Yesusi fosa bitoya pari aha.
Ea mani inontarai Yahudi saine kiai,
wape manea emadu te kaiwo ambe,
amani kaiwo Yunani, manea emadu
na ene kaiwo Iberani fo. Wape mano
emadu na kaiwo Yunani fosa ene-
mirorong tiawera we mano emadu
kaiwo Iberani fosa eteyo, "Fianang
tatohonai fa na rahida neungne weo
fiata mano ene pari fi nesa mani,
amene wiwinanesa wiro esobu ea
kaha."
2 Ampafe doni rasuli ewesuraya
mandu fosa efanduhi kaiwasa er-
aria Yesusi fosara ehai, tuti emadu
wesa eteyo, "Doroi bohine meaine,
fiangne wedaya ameuremiwa weai
we ametatorai awa wiro ametairiri
nari Allai ne Kaiwone na mai kaha,
nana mani beng kaha.
3 Ampafe metiri doroi eweitu na
mea, amani inontaraio mewait-
awansa weo Allai Nuaninufoi sen-
sonisa, kontai esawai, ambori an-
saino tatemisa we enari finanai,
4 weo amea amene fino, amewe-
nadi tuti ametairiri te Allai ne Kai-
wone."
5 Kaiwasafoi kiai eroa na fi ra-
sulifosa eteyoa fo. Ainanaya etirio
Stefanusi inontaraio yoaso kanggung
Yesusi tuti Nuaninu Mirarebana foi
sensoni. Kontai Pilipusi, Perkorusi,
Nikanori, Timoni, Permenasi, tuti
Nikolasi mano na bendari Antiokia;

i mani inontarai Yahudi kaha, wape
weagama Yahudi waroi kuteai ampa.
6 Eteikariri inontarai eweitu fosa
we rasulifosa, ainanaya rasulifosa
ewenadi we Sempaisi, tuti ewarami
tawansa ambori Sempaisi mioansa
we fi enari fo.
7 Ampafe Seng Allai ne Kai-
wone dafai wariai, tuti na bendari
Yerusalemi fo kaiwasa bitoya aha
eraria Yesusi, tuti imami bitoya
kontai eroaso Yesusi.

Etafu Stefanusi etinggairi na Majelisi Agama fosa euremireafo

8 Stefanusi nani mani, Allai do-
hong ne bengfo arora wei paria tuti
dohong ne mambiriufo wei, ampafe
niari fitantuma bitoya paria na kai-
wasa bitoya euremireafo.
9 Wape inontarai manea emamuna
wei. Ea mani mano na munu agama
Yahudi bei maneaine, amani esahui
we *Munu Agama Yahudio Kaiwasa
Wewoming Ahang Kaha*. Inontarai
na munu agama nanisa mani inon-
tarai Yahudi na bendari Kirene tuti
Aleksandria, kontai inontarai Yahudi
na nu Kilikia tuti Asia. Ea kiai eruhisa
we Stefanusi.
10 Wape fianai aino Stefanusi
medura fo, emadu sobu kaiwofeai
ahang kaha, weo Allai Nuaninufoi
sensoni dohoni sewai paria.
11 Ampafe ebai inontarai manea na
mamunggasai we epampamu eting-
gairi eteyo, “Ametaramio Stefanusi
nani deibera nabi Musai tuti Allai.”
12 Eha weinontarai enemiro-
rongfo, tuti mano ewenunggamiei
we Yahudi fosa kontai mantaunau
Kaiwo Musai soi fosa. Ainanaya
era wa etafu Stefanusi tuti ehari to
Majelisi Agama fosa.
13 Eha inontarai mano epampamu
etinggai Stefanusi fosa kontai. Mano
etinggai fosa emadu eteyo, “Inon-
tarai nini wiro fiotou deibera Sem-
paisi ne Munu Mirarebana nei tuti
Seng Allai ne Kaiwo Musai soi fo
kaha.
14 Weo ametaramioai kawuru
ampa weo medu deyo, ‘Yesusi in-
ontarai Nazareti foi ambori sota
Sempaisi ne Mununei, tuti yiwang
pario tane koangno weriria na Musai
ma ne.’ ”
15 Majelisi Agama fosa eminohi
esaite Stefanusi. Tuti na kutu siari
nanai urengfo sambewaraia toyari
wewai ureng fenanai.

7

Stefanusi kiorang na Majelisi Agama earomireafo

1 Ainanaya imami fuba foi dutang
Stefanusi deyo, “Kaiwo inontaraifi
medura fo wetarai e?”
2 Stefanusi meduai kaiwo eting-
gairi wea fo, deyo, “Dai mea tuti
doroi meaine, metarami ma. Wiro
tane werengno Abrahami da wa ne
katai na bendari Harani kaharai
mae, na rabuang bo minohi na nu
Mesopotamia foi, Allai mano Dedai
Sambewara foi da wa medu wei
3 deyo, ‘Ro weru nemu katainei tuti
nemu teranesa. Ro to kataio ambori
yeinawi we wau foi.’*
4 Ampafe Abrahami yuai aweng
weru nu inontarai Kasdimi foi,
deunaung to nu Harani foia. Minohi
na nanai awa tamangno mireha,
ainanaya Allai demi da weru Harani
to katai nini ma, amani katai dino
doroi tuti dai mea kiai meminohi nai
nini.
5 Rabuang bonani wiro Seng Al-
lai dohong kahofafeai fa wei we
sahuai fa we fine kaha, kahofa abu-
rung kuteai kontaio wiro dohonai
wei kaha. Na rabuang bonani mani
Abrahami ne pari arikang, wape Al-
lai dereraia mareha we ambori nu
nini dohoni wei ki tuti we ne ririafosa
ki.
6 Kaiwo ninaifa aino medurai we
Abrahami deyo,

‘Nemu ririanei ambori eminohi
siawai na inontarai siai ene
kataifoi ki. Inontarai nanisa
ambori enari kangganisa
tuti etohonsa we ewewom-
ing wesa defuina piaura

* **7:3** Kejadian 12:1 * **7:7** Kejadian 15:13-14

weru ki. 7 Wape inontarai
siai nanisa iru aiboiosa, tuti
ambori ika nemu ririafosa
to boriei werusa ambori
esomi we yau na ninai ki.'*

8 Ainanaya dohong Kaiwo Arera
kariri sunatifo we Abrahami tuti
medu wei deyo, 'Mewesunati mene
arikang mang wausa kiai. Menari
tonana mani metainawiai we yau
weo mea mani nehu inontarai di
mea, tuti metohong kariri nehu
Kaiwone.' Ampafe rahida bo Isaki
saubaununggamiei foi awa ne rahida
indeatoru fo tamang Abrahami we-
sunati karirіai. Mayeai Isaki kontai
wesunati ne kaisungno Yakupi. Tuti
Yakupi kontai wesunati ne kaisung
ewesuraya mandu fosa, amani an-
saino ewewereng we Yahudife tata
ninai.

9 Na rabuang bonani tane wereng
nanisa enemirorong pirahai we
Yusupi, ampafe etawayania wewom-
ing na nu Mesiri foi. Wape Allai
weririati
10 donio kiaharai weru dadira fuba
sodairi foi, tuti Allai dohong awai wei
tuti dohoni biriu paria na rabuang
bo da wa doari na Firauni* Mesiri foi
arongreafo. Ampafe Firauni dohong
ne bengfo arora wei donio yoasoi tuti
yuaisi we gubernuri we nu Mesiri foi
tuti wenunggamiei we ne istanafoi.

11 Mayeai kahari fiebai bei ming na
nu Mesiri foi tuti na nu Kanani nei,
ampafe kaiwasafoi kiai esobu dadira
paria. Tane werengfosa kontai ka-
hari minsa.

12 Ampafe rahida bo Yakupi taraoai
we na Mesiri mani etawayang patibu
naya fo, demi ne arikangno ewew-
ereng we tata fosa era wa, amani era
wereantenang pari finanai.

13 Rabuang bo era weberu fo
arahio Yusupi deikarirіai wesa weo
i mani ene tahatuifi dine tuti rahida
bonani kontai Firauni Mesiri foi
deitawang kariri Yusupi ne terafosa.

14 Mayeai Yusupi denatu kaiwo
we tamangno Yakupi we da tuti ne
arikangfosa, amani Yusupi ne ter-
afosa we era to Mesiri ma. Ea kiai
efau fo ewepiatorua sura suraya ring
(75).

15 Ampafe Yakupi yuai aweng to
Mesiri tuti niai na wanai paria i tuti
tane werengfosa emarareha nayai.

16 Ene ririafosa eha ene neinafo to
bendari Sikemi aha ma, tuti esarayai
na fafo Abrahami fafongfa biaiti
na doi katui kahai ria Hemori ne
arikang rabuang foi na bendari
Sikemi.

17 Rabuang eai aha, amani rerai we
Allai dohong kariri ne kaiwo dererai
we Abrahami fo, tane werengfosa
etawing separai bitoya pampang aha
na nu Mesiri foi.

18 Mayeaia mani Firauni siaio
deroanso Yusupi kaha manei yu na
nu Mesiri foi aha.

19 Firauni weworu nani mei kang-
gani tanengfosa tuti tiapasa. Dawisa
ehabi ene arikang marareha arahio
etaubau enumi fosa we ewa funo-
maia emarareha.

20 Rabuang bonani dino Musai
saubaununge, ne wawafo suru
uwatioi we denteng paria, ampafe
uradiwari embai botoru na une
munu rorongfo.

21 Ainanaya rahida bo ukabioi foi
Firauni antuwingfoi sobui ampafe
kiari dehumi we ne arikang terai.

22 Ampafe Musai sobu aunau
bitoya paria kariri aunau Mesiri
foi, donio i wemambiriu paria na
medufo tuti yufifo.

23 Rabuang bo Musai ne defuina
piaru fo, enerorongfoi tibau mandiei
we da wa deti ne doroi inontarai Is-
raeli fosa kariri eminohi toa fo.

24 Ainanaya deti nengfo manei we
inontarai Mesiri fo manei niari kang-
gani kareri, ampafe doa rufang in-
ontarai Mesiri foia miuni paria mire-
hara.

25 Niari tonanafo deitarahio am-
bori nengfosa etaroang karirіai we
Allai yuaisi we fiatasa kiasa weru ne
karirafo. Manamo etaroang kariria
kaha.

* **7:10** Firauni mani, wang dine, wang we mananu Mesiri dine, wiro inontarai wonong fine kaha.

26 Kameaia mani da aha deti in-
ontarai Israeli mandu umung suru
aha, ainanaya yurai we kia ruhi suru
aha, deunau suru deyo, 'Doroi murui
ne. Muru mani aisei di muru kaha,
ampafe wiro mumung muru fanai!'
27 Wape mano bioi ne doroi foi
suang saya Musai to boriei, mae
medu wei deyo, 'Mandoni dino yuai
wau we mananu tuti wemangkutu
kaiwo we amea ne?
28 Tarahio nari we boyo mung yau
kariri ramindenafa mung inontarai
Mesiri foi e?'
29 Na kutu Musai tarao fianai aino
nengfi medurai wei nana fo mitai
paria, ampafe wewu weru Mesiri,
awa minohi waroi na nu Midiani. Na
wanai rirau sobu ne kaisung mandu.
30 Defuina piaru da aha ma, mayeai
Sempaisi ne wewai manei da wei ma
na katai wekamamiei wowong fo ke-
fang we uai Sinai. Wewaifoi da ma na
ai denggararu foi rorongfoi.
31 Musai pepuhung paria we fi de-
tioai nanai ampafe da kefanai we de-
tioi na mai, ainanaya tarao Sengnei
raofuifoi medu wei deyo,
32 'Yau mani mene werengfosa ene
Sengfi di yau, amani mene werengno
Abrahami, Isaki tuti Yakupi itone
Sengfoi.' Ampafe Musai mitai karira,
paria wiro fioai ureng deti we
kataifoi ahang kaha.
33 Mayeai Sengnei medu wei aha
deyo, 'Fatingno sandari tatara wa,
weo kahofa boa nayai nanai, kahofa
mararebana fine.
34 Iwatioai tuti urehu nayai
kawuru na nehu inontaraifosa ene
dadira rorong fo paria na nu Mesiri
foi ampa. Tarahuo erawamifui esai
foi tuti ene dadirafe nanai kawuru
ampa, tuti ibiari meu we itawinsa
weru ene dadirafo. Ampafe ro ma,
yau ambori yemi wau we barabera
wau to Mesiri aha we fatasa.'
35 Yo, Musai nini mani, Mu-
saio Israelifosa eteiayari na kaiwo
emadurai eteyo, 'Mandoni dino yuai
wau we mananu tuti we mangkutu
kaiwo we amea ne?' Tonanai wape
andino Allai mantauni demi we
wenunggamiei tuti wemampariri
wesa, amani na rahida bo Allai demi
ne wewaifoi darioi na ai denggararu
foi rorongfo.
36 Musai nani kia inontarai Israeli
fosa to boriei weru nu Mesiri foi na
fitantuma fuba niariri foi na wanai,
kontai na Rawanang Berika foi tuti
na katai wekamamiei wowong fo
paria defuina piaru fo.
37 I kontai Musai mano medu we
Israelifosa deyo, 'Allai ambori diri
Nabi manei rahang mea na mene
ririanei we mea ma, ne tarai kariri
diri yau fo.'*
38 Musai dino wiwiaing kaiwasa Is-
raeli fosa, amani tane werengfosa, na
katai wekamamiei wowong fo, kon-
tai wewaifoi da ma medu riati na uai
Sinai nuwowongfo. Tuti andino sobu
Kaiwo Kia Mai we tata fo ria Allai, we
medurai we tata ne.
39 Tonanai ki wape tane wereng-
fosa emaya we etaramioi kaha,
mae eteiayari tuti enemirorongfoi
dohong we etaraberasa to Mesiri
aha.
40 Emadu we Haruni eteyo, 'Nari
aririwang manea we amesomi wesa
we amene seng, ambori seng nani
saino ewiwiang amea. Weo Mu-
sai nini wenunggamiei we amea kia
amea na Mesiri ma, wape ninaifa
amewaitawana kahai we fianai aino
sodaira fo.'
41 Ainanaya na siari nanai enari
aririwangno sapi ne arikang manei,
mayeai emung fiahung we etohonsa
we korbani we aririwangfoi tuti eto-
hong muniara we efiai mantaunsa fi
enari nanai.
42 Ampafe Allai sawing warang
werusa tuti suasa esomi we awaha
na rorafaisi. Nanai kariri fianai aino
mayeai mani nabifosa esoi ahang fo,
amani dotu toninai:

'Inontarai Israeline meaine. De-
fuina piarue mera na katai
wekamamiei wowong fo
mani, fiahung memunsa
metohonsa we korban-
ifo mani menari we yau

* **7:37** Ulangan 18:15

e? 43 Enehutituai menari
fieai we yau kaha, mae ne
tarai karirio meriria munu
seng Moloki tuti aririwang
awaha Refani na mene rang
rorong fo. Adareti toyari
uru mani aririwang menari
suru we seng we mesomi
we suru. Ampafe, ambori
iso mea waroi to inontarai
eharira na nu Babeli foi we
etaha tawang mea nai.'*"

44 Stefanusi medu pampang, medu kariri Sempaisi ne Munufoi, deyo, "Fafongfa, rabuang bo tane werengfosa enai na katai wekamamiei wowong fo mani, Allai demi Musai niari munu bei wei ambori esomi wei nai. Munu bonani mani era todoni kontaio eriati. Munufoi deinawiai weo Allai niayai rahangsa finanai. Enariri kariri fianai aino Allai deinawiai we Musaia fo.

45 Tuti munu nani tane werengfosa eriati pampang, paria rabuang bo Yosuai kiasa eha katai taneni nini weru kaiwasa siai fosa ene mambiriufo, amani Allai data kaiwasa nanisa na tane werengfosa earomireafo. Munu nani wiatai na nanai paria rabuang bo Dauti yu mananu fo.

46 Allai, mano Yakupi somi wei foi, deinawi ne bengfo arora we Dauti, ampafe Dauti dutani we biaung munu bei wei.

47 Wape Allai ne Munufoi Mananu Salomoi andino biauni ne.

48 Tonanai, wape Allai mano Dedai Sewa foi wiro minohi na munu inontaraine tanariri nei kaha, weo nabi manei soi karirіai deyo,

49 'Rorafaisi mani katai iminohi
naya finanai tuti nunei mani
katai we awehu doa naya
fine. Munu fianang dino
meteyo menariri we yaune
tuti katai todoni dino ambori iminohi ukai nai ne?

50 Yeitarahio na mantaung yau warahune, inari fianggeng fuba nini kiai ne mae?'*"

51 Medu aha deyo, "Mea mene tarai kariri inontarai siaio ene pari seng fosa. Menumikamiei mitubaru tuti mehobu metarami we Allai ne Kaiwone. Mea mene tarai kariri mene werengfosa, metapa Allai Nuaninu Mirarebana nei pampang.

52 Na nabi rabuang fosa mandoni dino wiro mene werengfosa enari kanggani kaha ne? Kontai etoari aha emung inontarai mano fafongfa Allai demisa we emadu kariri Mano Mirarebana foi we da ma fo ne. Tuti na ninaifa inontarai nani da we mea ma, wape metawayani to mano eharira fosa, tuti memuni.

53 Mesobu Allai ne Kaiwo Musai sobuai ria wewaifosa fo kawuru ampa, wape wiro metohong kariria kaha."

Eru kamieio Stefanusia mireha

54 Majelisi Agama fosa etaramio kaiwoariri fuba meduri foi nanafo, ehasoua ehika ederemi wei.

55 Wape Stefanusi mano Allai Nuaninu Mirarebana foi sensoni foi, deti we rorafaisi. Deti Allai ne sambewaraio dadai fo tuti Yesusi doa na Seng Allai warang domoya fo.

56 Stefanusi medu deyo, "Mewati, iwati rorafaisi tifai tuti Kaisung Inontarai nei doari na Seng Allai warang domoya fo!"

57 Majelisi Agama fosa ebibe ehobu wedua kaiwo medura fo tuti ehobu etarami weai. Na kutu nanai kontai eruhisa emamuna wei.

58 Efafari to boriei weru bendarifoi, mayeai eru kamiei oi. Inontarai mano antao epampamu etinggairi nanisa etisu ene ansung boriei fo, etohonaia wa ria bariboai manei wonong fino Saulusi, ambori ene taraifo kesau we eru kamiei oi.†

59 Na siari eru kamiei oi nana fo, dutanai deyo, "Seng Yesuse, ka nuhuaninunei mau."

60 Ainanaya sau aweu disang kapa awebuka, sahu mambiriu deyo, "Sengne waune, sasari enariri nini, dohonao bohoni sau wesa fe!" Medu kaiwofoao kai tonanafo i kiaharaia.

* **7:43** Amosi 5:25-27 * **7:50** Yesayai 66:1-2 † **7:58** Na ene koangfo mani mano etinggairi fosa ansaino eru kamiei oi reantenangne.

8

1 Tuti Saulusi doa kontai na nanai,
yoa we Stefanusi we emunifo.

Saulusi niari kanggani mano eroasoa fosa ambori ewawu taterai

Rahida kutu siari nani kontaio
enari kanggani inontarai eroasoai
enai na Yerusalemi fosa finanaya,
ampafe ewawu taterai we mansi-
awaraia, manea esinsung nu Yudea
foi tuti manea na nu Samaria foi, mae
rasulifo saino bireri ne.
2 Mae Stefanusi nani mani, in-
ontaraio ematai Allai manea, esaia
etaidu wei tuti eharia esarai.
3 Wape Saulusifo yurai we niari
kanggani inontarai eroasoa fosa
pampang ambori wedayasa eraria
Yesusi ahang kaha. I suai mai munu
bong we sera we inontarai eroasoa
fosa, wiwing tuti mang, we tefusa,
fiafasa to munu aitamu foi.

Pilipusi deiriri Sengnei ne Kaiwo Mahikai fo na nu Samaria

4 Na doni kontaio inontaraio
eroasoaio ewawu taterai nanisa era
wariai etairiri Kaiwoariri Mahikai
fo.
5 Pilipusi biari to bendari na
nu Samaria foi tuti deiririai we
inontarai nanisa kariri todoni Yesusi
mani Mananu Mampariri dine.
6 Kaiwasao etarami Pilipusi ne kai-
wofo tuti ewati fitantuma niari fo,
bitoya na ea enemirorong sau we
kaiwo medura fo,
7 weo inontarai bitoya inggira do-
honsa fosa, inggirafo ebibe man-
taung tuti era to boriei werusa. Inon-
taraio efaya tuti esoberaha fosa kon-
tai efau paria niarisa ebeng.
8 Ampafe kaiwasa na bendari nani
fosa efaraise paria.

Simoni mano wesulapi dine tarao Kaiwo Mahikai fo

9 Na bendari nani kontai inon-
tarai wesulapi manei, wonong fino
Simoni. Waroi ampa ne sulapi niari
fo wedaya kaiwasa bitoya na nu
Samaria foi epapuhung wei. I bioi
arong deyo wiro inontarai funoma
dine kaha.
10 Ampafe kaiwasa fubao na
bendarifoi, inontarai fuba tuti in-
ontarai katui, etau we ne kaiwofo
tuti etaparandini eteyo, “Inontarai
nini mani Allai ne mambiriufi dine,
wewonong weo *Mambiriu Fuba*.”
11 Waroi paria ne sulapifo wedaya
kaiwasa bitoya foi epapuhung, donio
erariati.
12 Wape Pilipusi deiriri Kaiwo
Mahikai fo wesa kariri todoni Allai
weMananufo tuti kariri Yesus Kris-
tusi Mampariri foi, donio eroasoai,
ainanaya webaptisisa, wiwing tuti
mang.
13 Simoni mantauni kontai yoasoai
tuti Pilipusi webaptisi. Na rahida
bonani, da riati pampang. Fitan-
tuma fubao Pilipusi niari fo dohoni
pepuhung paria.
14 Na kutuo rasulifosa na
Yerusalemi etaramioaifa weo inon-
tarai Samaria fosa eroaso Sempaisi
ne Kaiwofe kawurua fo etemi Petrusi
tuti Yohanesi ura wesara.
15 Na kutu siario usobusa fo,
uwenadi wesa ambori Nuaninu
Mirarebana foi sensonisa,
16 weo ea kiai mansiari kontaio
wiro sobu Nuaninu Mirarebana foi
kaharai, ea arahio Pilipusi webapti-
sisa terai na Yesus Kristusi wonongfo.
17 Ainanaya Petrusi tuti Yohanesi
uruai uwaramifo awa wasau ea, do-
nio esobu Nuaninu Mirarebana foi
anina.
18 Simoni deti kahairaifa weo ra-
sulifosuru uruai uwaramifoa wasau
inontaraifosa, amani Nuaninu Mi-
rarebana foi sensonisa. Ampafe do-
nio de dohong doi we suru,
19 deyo, “Murohong mambiriu
nanai weai we yau kontai ambori
iruai warahua wasau manei mani,
wenani sobu Nuaninu Mirarebana
foi kontai.”
20 Manamo Petrusi yoa wei deyo,
“Wau tuti nemu doiwa woru weruai!
Weo boitarahio Allai fi dohona fo
mani wori na doi e?
21 Enemurorongwai mei we Allai
kaha, ampafe nemu hakifeai we wiro
kontai amea na fi ameru ne kaha.
22 Ampafe barabera wau, tawing
pario nemu karira enemutituaitawa,
tuti butangno Sempaisi ambori

tarahai waraira numukamiei kerira nani.
23 Weo iwaitawanai we wau enemukadatai pampang tuti wau wewoming we sasari."
24 Ainanaya Simoni medu we suru deyo, "Mufata yau muwenadi we Sempaisi ambori fi mumadurai nanai kiai wiro isodai sobu kutea fanai."
25 Petrusi tuti Yohanesi umadu kariri Yesusi tuti urairiri kariri Sempaisi ne Kaiwofoa, ainanaya urarabera suru to Yerusalemi aha. Tuti na rang rorong fo urairiri kariri Kaiwo Mahikai fo na munue bitoya na nu Samaria.

Pilipusi sobu inontarai fuba na Etiopia manei tuti deunauwi kariri Yesusi

26 Sempaisi ne wewai manei medu we Pilipusi deyo, "Pilipuse, ro! Ro to do wanansai to rangno bia na Yerusalemi tono Gasa foi." (Rangfoi wewui wekamamiei wowong sirahiai.)
27 Ampafe Pilipusifo da wa. Na wana sobu pegawai fuba manei na nu Etiopia, i na rang rorong wa daraberahi to ne kataifoi aha. Inontarai nani andi yufi we Kandake mananu wiwing na Etiopia foi, wenunggamiei we ne rafoi ne. Inontarai nani defai to Yerusalemia we somi we Allai
28 tuti arahi daraberahi aha. I minohi na ne oto kuda umito riwui rorongwa defai fantamai mae deto buku nabi Yesayai.
29 Allai Nuaninufoi medu we Pilipusi deyo, "Ro we otofoia, ro riati."
30 Ainanaya Pilipusi da kefang otofoia, amani tarao inontaraifoi deto buku nabi Yesayai. Pilipusi dutang berahi deyo, "Daie! Fi botorai nanai boitawanaia?"
31 Inontaraifoi yoa wei aha deyo, "Yeitawanai todoni, manei deikaririai we yau fino?" Ampafe dutani dau to oto rorong fo ayai minohi riati.
32 Sempaisi ne Kaiwo rabuangno pegawaifoi detora fo ainina:
"I ne tarai toyario dombao etafuri,
erabitia we emuni,
ne tarai toyario domba ne arikangno
ehutu nuawurufo mani bibe kaha,
tonanai i wetamui beyari.
33 I emei kanggani
tuti wiro manei niariri na mai kaha.
Ne ansengfoi efatini weru nunei,
ampafe wiro ne ririafei aha weo manei kontaio deiriri kariri kaha."*
34 Pegawaifoi dutani deyo, "Boikaririai we yau, mandoni dino nabifi medu kariri ninai? Medu kariri mantauni ete manei siai e?"
35 Ampafe Pilipusifo fioai borong medu, i kia kaiwo aririo pegawaifoi fidetorafo we kaiwo reantenang we deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo wei.
36 Urafaia sobu kuru bei na rang rabuang, pegawaifoi medu wei deyo, "Botia mereha di wani! Fianai aino masi kahai we webaptisi yau ne?" [
37 Pilipusi yoa deyo, "Roaso Yesusi tarai na enemurorongwai mani, iwebaptisi wau." Pegawaifoi deyo, "Iroasoai tarai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine."]*
38 Ainanaya demi mano kia ne otofoi weo fiotouri, ubiari to kurufoi aweu, ainanaya webaptisia.
39 Na kutuo urau weru merehafoi fo, Allai Nuaninufoi kia Pilipusi na tatofang kutu nanai weru kataifoi, ampafe pegawaifoi wiro detioi ahang kaha, mae i defai to ne kataifoi na enerorong mirising paria.
40 Tatofang tonanai mae Pilipusi niai na bendari Asdotia, tuti ne rang rorong daoa fo deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi na bendari fubao da maia fo paria sobu bendari Kaisarea rausi.

9

Saulusi daraberahi weru ne kaririafo tuti daria Yesusi

* **8:33** Yesayai 53:7-8 * **8:37** Fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

1 Na rabuang bonani Saulusi dei
kahera inontarai eraria Seng Yesusi
fosa, meduraifa deyo minsa. I da we
imami fuba foi
2 we dutani niari surati yoasoi bei,
we da to mano ewenunggamiei we
munu agama Yahudi watai na ben-
dari Damsiki fosa, ambori sobu inon-
tarai era na Rang Yesusi fe manea na
nana mani, wiwing ete mang, tefusa
tuti kiasa to Yerusalemi.
3 Na ne rang rorong da to Dam-
sikifo, da wa rerai we bendarifoi,
tatofang kutu nanai sambewara bei
na rorafaisi meu tibohawai wariri.
4 I sau aweu wiatai na kahofa nu-
wowongfo, ainanaya tarao manei
rawafuifea medu wei deyo, "Sauluse,
Saulusi wo! We fiani e nari kanggani
yau ninai?"
5 Saulusi yoa aha deyo, "Sengne
waune, mandoni di wau?" Rawa-
fuifoi medu wei aha deyo, "Yau
Yesusi mano nari kanggani fi di yau.
6 Wape nina mani boabari wau roa
wuaio bendarifoi. Na wanai ambori
wobu kaiwoariri kariri fianai aino
ambori nari ne."
7 Inontarai era ria Saulusi fosa
esoisa, epapuhung paria wiro emadu
obu kaiwofeai ahang kaha, weo
etaramio rawafuifoi wape wiro
ewati sobu manei kahaia.
8 Ainanaya doabariri tuti fiobau
urengfo we deti, manamo urengfa-
fara wiro deti fieai ahang kaha. Am-
pafe eru na warangfo tuti ebinti es-
uai to Damsiki.
9 Rahida botoru wiro deti kaha, tuti
dampi kaha, kontaio mereha arora
ne dunung sobu kutea kahaia.

10 Na Damsiki inontarai manei
wonong fino Ananiasi, i inontarai
daria Yesusi dine. Detio Seng Yesusi
medu wei deyo, "Ananiase!" Ana-
niasi yoa wei deyo, "Sengne waune,
yau ninai."
11 Sempaisi medu wei deyo,
"Boabari wau, ro to rangno wonong
fino Rang Mimoya, to Yudasi ne
munufoi. Butanaifa na nanai we
inontarai Tarsusi manei wonong fino
Saulusi, we i wenadi we yaufo,
12 tuti na ne nadi rorong fo deti
mang manei wonong fino Ananiasi,
da weia tuti yuai warangfo wa sauwi
ambori deti aha."
13 Manamo Ananiasi yoa wei aha
deyo, "Sengne waune, tarahuo kai-
woariri bitoya kariri inontarai nani
tuti ne niari fo, toyari niari kang-
ganio nemu inontarai emararebanai
na Yerusalemi fosa.
14 Tuti andi nina mani kia surati bei
ria imami baba fosa, da kawuru ma
weo tefu inontarai ameroaso wau ne
amea kiai."
15 Manamo Sempaisi medu wei aha
deyo, "Tonanai ki, wape roa, weo
inontarai nani mani yiriri kawuru
ampa weo wewoming we yau, am-
bori deiriri wonohunei we kaiwasa
siaio wiro Yahudi kaha fosa, tuti weo
ene mananufosa, kontai weo inon-
tarai Israeli nesa.
16 Tuti yau ambori yeinawiai wei
kariri ne maraba ambori sodaira fo
weo deiriri wonohunei fefe."
17 Donio Ananiasifo da to
munufoia da wafui. Yuai warangfo
sau Saulusi medu wei deyo, "Sauluse,
nehu doroi bohine waune. Seng
Yesusi, mano botioi na rang rabuang
na rahida bo ro nai ma nani, andi
demi yau ira we wau ma nina,
ambori boti aha, tuti Nuaninu Mi-
rarebana foi sensoni wau."
18 Na tatofang kutu nanai kontaio
fi niai kobu na urengfo, ne tarai
toyario diang neuna fenanai, tifasa
weru urengfo ampefe deti na mai
aha. Ainanaya doa bariri, mayeai
Ananiasi webaptisi.
19 Tuti dampi aha ampafe ne
taraifoi mitubaru aha.

Saulusi deunau kariri Yesusi na bendari Damsiki

Saulusi niai na Damsiki rahida
beiru teai aha ria mano eraria Yesusi
fosa.
20 Ifo da finanaya to munu agama
Yahudi fo tuti deiririaifa na nanai we
Yesusi mani Allai ne Kaisung dine.
21 Kaiwasa na nana fosa ehiri
ewarami paria weo etaramioi medu
tonana fo. Eteyo, "Waitarahio
inontarai nini faini dino mingno
inontarai eraria Yesusi fesa na

Yerusalemifo mae? Kontai da to ninaifa ma ne mani, da wea fino tefu inontarai eroasoai na nina nesa weo kiasa to imami baba fosa mae?”
22 Wape rahida yiwang rahida Saulusi kaiwo medura fo wemambiriu pari aha. Kaiwoariri medura fo deinawiai weo Yesusi tarai Mananu Mampariri dine, paria Yahudi enai na Damsiki fosa etaperemi tinang we beyari we kaiwofo.
23 Rahida bitoya da wa, amani inontarai Yahudi fosa ehasou Saulusi we yoaso Yesusi fefe, ampafe eteiruhi kaiwo weo emuni.
24 Ampafe diru rahida etamang wedua rahutu bendari borong fo. Manamo ene enarifo taraoaifa ampafe deitawanaia.
25 Ampafe diru bei Saulusi ne inontarai erariati fosa ehari, etuki na fino nawang bei, etuki roaino wore kamiei eruti wedua bendarifoi nai foi aweu.

Saulusi daraberahi to Yerusalemi

26 Saulusi da to Yerusalemia, i niari we kiontaio Yesusi ne inontarai erariati fosa, manamo ea kiai emataiti weo eroaso tururi kahai, weo dohonao i mani inontaraio daria Yesusi tarai dine kaha fe.
27 Wape Barnabasi yoasoi ampafe kiari ura we rasulifosara, tuti deiririai wesa kariri todoni Saulusi deti Sempaisi na rang rabuang fo, tuti kariri medu wei fo. Deikaririai kontai kariri todoni Saulusi mitai kaha deiriri Yesusi wonongfo na Damsikifo.
28 Donio Saulusi niayai riasa tuti kiorang Sempaisi wonongfo na mitai kahai wari bendari Yerusalemi tantenang.
29 Kontai medu ria inontarai Yahudi mano emadu na kaiwo Yunani fosa kariri Yesusi awa esawasa, wape ea erurai we emuni.
30 Doroio eroasoa fosa etaramioai we Yahudifosa ete emuni ampafe ewawuri to bendari Kaisarea arau, mayeai etanatui pari to bendari Tarsusi.
31 Ampafe donio jemati na nu Yudea foi sentenang, nu Galilea foi tuti Samaria foi eminohifo ematai Sempaisi tuti eminohi na mai, manea enari kangganisa ahang kaha. Allai Nuaninu Mirarebana foi fiatasa dohong enemirorongfoi fiabai, ampafe ewemambiriu aha, kontai efau aha.

Na Lida Petrusi niari Eneasi denteng

32 Petrusi da wariai suambawa mano eroasoa fosa na kataifoi sentenang. Na rahida bei i suambawao Sempaisi ne inontarai emararebana fosa na bendari Lida foi.
33 Na wanai sobu inontarai mang manei wonong fino Eneasi, inontarai nani fiaya defuna indeatorua finanai. I wia terai na ne fatafoi.
34 Medu wei deyo, “Enease, Yesus Kristusi waraira maninangwai weru wau. Boabari wau tuti funtang fatao wa nai wai.” Na kutu nanai kontai Eneasi doabariri.
35 Kaiwasa fuba eminohi na Lida tuti Saron fosa ewati Eneasi we dentengfo ampafe ea kiai eroaso Sempaisi.

Na Yope Petrusi duwi Tabitai

36 Na bendari Yope wiwing manei wonong fino Tabitai (wonong na kaiwo Yunani mani *Dorkasi*, neta we rusa). I mani inontarai daria Yesusi, tuti niari fi beng bitoya pampang tuti fiata inontarai ene pari fi fosa.
37 Na rabuang bonani fai i meninang pariao mireha. Ainanaya wiwing mireha nani etohoni deriaia, eruaisi ao wiatai na rorong bo yai foi.
38 Yope wiro waroi tururai weru Lida kaha, donio Yesusi ne inontarai erariati fosa na Yope etaramio Petrusi niai na Lida, ampafe etemi uwemandu ura weia, urutani ureyo, “Wukahera ro we amea ma.”
39 Ampafe Petrusi doabariri da ria suru. Itora wa sobu kataifoi ainanaya eha Petrusi to rorong bo yai foi. Wiwina na nana fosa kiai etoa wariri mae esai etainawi ansung dawa wesa fo wei.
40 Petrusi demisa era wa ehai to boriei, ainanaya disang kapa awebuka tuti wenadi. Mayeai daraberahi arong we wiwing mireha foi tuti medu wei deyo, “Tabitae, boabari

wau!" Ainanaya ureng tabau detia
Petrusifo doabariri beyaria minohi.
41 Ainanaya Petrusi yu na
warangfo tuti fiataria doa, mayeai
sahu mano eroasoai tuti wiwina
fosa, ainanaya dohong mano suwi na
marareha rorong foi wesa aha.
42 Kaiwoariri kariri fitantuma
nanai dafai wari bendari Yope
tantenang, ampafe inontarai bitoya
eroaso Yesusi.
43 Petrusi niai na nanai we rahida
beiru teai ria inontarai manei
wonong fino Simoni, i mani inontarai
niari andowa rerawa we fisiai aha.

10

Korneliusi dere we Petrusi da wei ma

1 Na Kaisarea inontarai Roma
manei wonong fino Korneliusi. I
mani afai mamuna dine, ne pangka-
tio kapteni. I tuti ne raifosa afai
mamuna Italia disa.
2 I tuti ne munu rorong fosa kiai
ematai Allai tuti esomi wei, kontai
fiata inontarai Yahudi mano ene pari
fi fosa bitoya paria, tuti wenadi pam-
pang we Allai.
3 Na rahida bei wofoi tiwerawa
tarahio araha ureng botoru teai, de-
tioai terai na urengfo weo Allai ne
wewai manei da ma tuti dutani deyo,
"Korneliuse!"
4 Korneliusi seite wewaifoi mitai
paria, mae medu wei deyo, "Daie,
tofino?" Wewaifoi medu wei deyo,
"Allai tarao nemu nadiwa ampa tuti
detio enemurorong denteng we kai-
wasa wai. Finari tonanane ne tarai
we korbani we Allai, ampafe piraise
we wau.
5 Ampafe na kutu iari ninai kon-
taio bemi inontarai maneitoru itora
to Yope we itosahu Simoni we da ma,
i wonong siai feai aino Petrusi.
6 Minohi ria inontarai manei
wonong fino Simoni, mano niari
andowa rerawa we fi siai ahang foi
na ne munufoi. Ne munufoi wiana
wenafareng fine."
7 Na kutu siario wewaifoi da werui
nanai, sahu ne mangfata na munufoi
uwemandu tuti afai mamunao
somi we Allai manei, amani mano
weririati pampang foi.
8 Deiriri kariri fianai aino detioa
foa kai we itoru, ainanaya demi itoru
itora to Yopea.

Petrusi deti fi ria Sempaisi

9 Kameai weroa naia mani, rahida
rabuang teaia, mano itorafo itoru
itora wa rerai we munue Yope to-
nanai, Petrusi dau to munu minohi
nai foi nuwowongfo ayai we wenadi.
10 Ainanaya wewisi paria tuti deo
dampi. Ampafe fiangfo emainena-
mai tonanai mae, mayeai mani detio
fiainawiaifeai ria Sempaisi.
11 Detio rorafaisi tifai tuti detio
fi ne tarai toyario ireu fiebai tirera
Allai suki to nunei meu, sawai na
warabuka boa fo.
12 Na ireu rorong fo andowa
Yahudifosa ene wori wea fo, na
rabuang botoru, amani andowao
eawemi boa, kontai ne efafa na
earomi fo,* tuti romufosa.
13 Ainanaya tarao manei raofuifeai
medu wei deyo, "Petruse, boa! Muni
ambori bani!"
14 Petrusi yoa deyo, "Sengne
waune, nana fanai! Weo fiang amene
wori weai ninai, yang eai na wea
kaha rai, weo fimai kaha fine fefe."
15 Manamo Sengnei medu wei
aha deyo, "Fianai aino inaria
mararebanaifa tuti mai we metang fo
mani, wiro mesahuai we fimai kaha
fine fanai."
16 Fi detioai nani Allai medu wei
webetoru, mayeai ireufoi dau to ro-
rafaisi aha.
17 Petrusi weraia kerira, enetituai
paria weo fi detioi foi. Masi mi-
nohi enetituai weai tonanai mae,
mano Korneliusi demi sitoru itoroari
kawuru na wore rahutu borong foa.
18 Ainanaya itosahu inontarai
manei ma itorutang berahi itoreyo,
"Inontarai mano wonongno Simon
Petrusi nei minohi na nina e?"
19 Petrusi masi minohi enetituai we
fi detioa fo tonanai mae, Allai Nu-
aninufoi medu wei deyo, "Petruse,

* **10:12** Ne tarai toyario tawai, fiwaradi, ananaui, wanggori tuti fisiai tonanai.

inontarai mantoru itora ma itosera
we wau fo.
20 Ampafe wukera bia tuti dohonao
enemuwawera weo ro ria itoru wa fe,
weo yauno yemi itoru wa."
21 Donio Petrusi biari aweu
tuti medu we itoru deyo, "Yauno
muntosera we yau ne. Muntosera we
yau we fiani?"
22 Itoroa wei itoreyo, "Kapteno Ko-
rneliusi andi demi antoru antora
ma ne. I inontarai enerorong mesi
dine tuti mitai Allai, kontai inontarai
Yahudi nesa kiai etatori paria. Allai
ne wewai mirarebana manei da wa
medu wei, weo demi we wau ma weo
ro wei to ne munufoia ambori tarao
fianai aino modurai wei fo."
23 Ampafe Petrusi dutang sitoru
itorena riati diru bonani na nanai.

Petrusi deiriri Yesusi we Korneliusi

Kameaia Petrusi doari meai tuti da
ria itoru. Doroi eroasoai na Yope fea
kontai era riatai.
24 Era na rahida bonani paria
kameai aha arahio era sobu
Kaisarea. Na nanai Korneliusi tuti
ne terafosa kontai ne maniwowiri
wenotisara fosa efanduhisa etamang
wei kawurua.
25 Petrusi da to munufoi afui, Ko-
rneliusi detiaoi na kutu siari nanai
da weui tuti suki aweu disang kapa
awebuka somi wei.
26 Wape Petrusi yuna warangfo
yabiti aweai doa tuti medu wei deyo,
"Boabari wau, weo yau kontaio inon-
tarai siari fe yau ne."
27 Medu wei tonanai mae usuai
pari to munufoi afui. Na rorongfo de-
tio kaiwasa bitoya efanduhisa kawu-
rua.
28 Ainanaya medu wesa deyo,
"Mewaitawanai weo na Kaiwo Musai
soi fo, medu weduarai weo inontarai
Yahudi nesa wiro ameweboyari ria
inontarai siaio Yahudi kaha fosa,
toyari mea kontai. Wape Allai
deinawiai kawuru we yau ampa weo
wiro imameatai we inai we kaiwasa
siai fanai, weo ea kontai wiro isahusa
we inontarai emai kaha saine ahang
fanai.
29 Ai wedaya bemi weo yau we ira
ma mani wiro imadu riwana kaha.
Ampafe yeo iwaitawang fianai aino
bemi we yaua ira weai ma ne."
30 Korneliusi yoa deyo, "Rahida
botoru da wa fo, tarahio ramindena
toninai, araha ureng botoru, iwenadi
na munu iminohi nai nei. Na tan-
tuma kutu nanai, mang manei doari
na arohureane. Ansung sensuna fo
kaiwewa paria.
31 Medu we yau deyo, 'Korneliuse,
Allai yoa we nemu nadiwai ampa
tuti deitawang todoni enemuwawu
mano ene pari fi fosa ampa.
32 Ampafe bemi maneitoru itora to
Yope, awa itosahu inontarai manei,
wonong fino Simon Petrusi. I minohi
sau ria inontaraio niari andowa
rerawa, wonong fino Simoni, ne
munufoi wiatai na wenafareng fine.'
33 Aino wedaya mani isahera yemi
inontarai we itora mau itosahu wau.
Tuti wau enemurorong denteng
paria we ro ma. Nina mani amea
kiai amefanduhi amea na Allai
urengreane weo ametarami kariri
fianai aino Allai demi wau moduri
kiai we amea ne."
34 Ainanaya Petrusi medu deyo,
"Arahio ninai amani yeitawanaifa
weo fianai aino Allai niari weo inon-
tarainesa kiai ne amani masi.
35 Inontarai da na nu bodoni kon-
tai ki, Yahudi tuti wiro Yahudi kaha,
wape mitai Seng Allai tuti dohong
kariri ne bengfo amani Allai sahui we
ne arikang kontai.
36 Mea kiai mewaitawangno kaiwo
neung kutu Seng Allai fafongfa
medurai weo inontarai na nu Israeli
fosa. Kaiwoariri nana mani deiriri
karirio Kaiwo Mahikai kia mai we
tata na Yesus Kristusi, amani i
weSeng we inontarai fuba nini kiaia.
37 Tuti mewaitawangno fifianai
aino kawariai na nu Yudea foi
sentenang, amani wereantenang
na Galilea na rabuangno Yohanesi
deiriri kariri baptisifo kaia fo.
38 Nana mani kariri Yesusi inon-
tarai Nazareti foi, Allai yuaisi tuti
sensoni na Nuaninu Mirarebana foi
tuti na ne mambiriufo. Kontai Yesusi
nani da niari bengfo mai katitaifoa
kai. Inontarai fuba Saminseni do-

honsa fosa, niarisa ebeng, weo Seng Allai weririati.

39 Ameaino inontarai amewati terai na ameuremireane kariri fi niariri kiai foi na nu Yahudi foia tuti na bendari Yerusalemi. Tonanai ki wape emuni etohoni sau na aitabafoi.

40 Wape werahida botoru Seng Allai duwiri na marareha rorong foi tuti deinawi we inontarainesa.

41 Wiro inontarai fuba nini kiai ewatioi kaha, mae mano Allai diri amea fafong weo ametairiri wonongfo, ameaino amewatioi tera ne. Weo suwi na marareha rorong foi mani ametampi ruhiai riati.

42 Tuti Yesusi demi amea ametairiri kaiwo nanai weo inontarainesa, tuti ametaiririai kontai weo andino Seng Allai yuaisi we mano kiutu kaiwo weo inontarai fuba minohi darang nei tuti inontarai fuba mirehara foi ne, ambori na rahida kife nunei Yesusi deto tatesa kiai, amani mano ambori esobu mai fosa siai tuti mano ambori esobu ne karira fosa siai.

43 Andino nabifosa kiai emadu kariri eteyo, inontarai mandoni kontaio yoaso Yesusi mani, ambori Yesusi feriri ne sasarifoi na ne wonongfo ki."

Inontarai Yahudi kaha nesa esobu Allai Nuaninufoi

44 Na kutu siari Petrusi doa medu wesa nanai, Nuaninu Mirarebana foi biari meu tuti sensoni mano Yahudi kahaio etarami kaiwofe nanisa kiai.

45 Inontarai Yahudi eroaso Yesusio era ria Petrusi na Yope ma fosa, ea kiai epapuhung paria, weo ewati Allai dohong Nuaninu Mirarebana foi we inontarai siai konta fefe.

46 Weo etarami terai weo inontarai nanisa emadu na kaiwo siai bitoya tuti efiai Seng Allai.

47 Ainanaya Petrusi medu deyo, "Mewati inontarai ninisa esobu Nuaninu Mirarebana foi kontai mai kariri Yahudine tata ampa. Ampafe iwebaptisisa na mereha mani manei medu weduasa rai e?"

48 Ampafe demisa weo ewebaptisi na Yesusi Kristusi wonongfo. Mayeaia mani etutani weo minohi riasa rahida beiru teai aha.

11

Petrusi fi medura fo we mano eroasoa fosa na Yerusalemi

1 Rasulifosa tuti doroi eroasoai na nu Yudea foi sentenang etaramioai weo inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai etarami Allai ne Kaiwofo tuti eroasoai.

2 Ampafe rahida bo Petrusi da to Yerusalemia foi, inontarai Yahudi mano eroasoaia fosa ewekaiwo wei eteyo,

3 "Todonie ro to inontaraio ewesunati kaha fosa ene munufoa wei ne? Kontai boaria bampi riasa nariai aha."

4 Ampafe donio Petrusi deikaririai wesa na mai, karirio fi fuba sodaira fo pari na reantenangfo.

5 Medu deyo, "Rahida bei na munue Yope iwenadi, amani iwati fieai. Fi iwatioa fo mani ne tarai toa fino ireu aburung tirera Allai suki na rorafaisi meu, sau na warabuka boa fo rurang yau.

6 Na kutu siari iwati afui oi nanai, iwati andowa mano eawemi boa fosa, tuti mano ahumi kaha fosa, tutio mano efafa na earomi fosa, tuti romuo yuainsowang kaha foi.

7 Ainanaya manei raofuifeai medu we yau deyo, 'Petruse, boa! Muni ambori bani.'

8 Wape iroa wei aha yeyo, 'Sengne waune, nana fanai. Weo fiang amene wori weai ninai, wiro yang eai na wea kaha rai weo fimai kaha fine fefe.'

9 Manamo raofuifoi medu na rorafaisi aha meu deyo, 'Fianai aino inaria mararebanaifa tuti mai we metangfo mani wiro mesahuai we fimai kaha fine fanai.'

10 Fi iwatioai nanai iwatioai pari we betoru, ainanaya dau to rorafaisi weru yaua.

11 Na kutu iari nanai kontai tete etemi inontarai itowemantoru itora na Kaisarea we yau ma, itosobu munu iminohi nai foi.

12 Ainanaya Seng Allai Nuaninufoi
demi yau ira ria itoru na wiro ene-
huwawerahai ahang kaha. Doroio
eroasoai ewewonang ninisa era ria
yau to Kaisarea, tuti amea kiai ame-
suai to Korneliusi ne munufoia.
13 Mayeai deiririai we amea kariri
todoni deti wewai manei doa na
ne munufoi rorongfo tuti medu
deyo, 'Bemi maneitoru itora to Yope
itosahu inontarai manei wonong fino
Simon Petrusi.
14 I ambori deikaririai we wau
kariri todoni Allai ambori feriri wau
tuti nemu munu rorong wai kiai ne.'
"
15 Petrusi medu pampang deyo,
"Tuti na kutuo imadu kaiwofo to-
nana fo, Nuaninu Mirarebana foi
bia aweu sensonisa, ne tarai toyari
reantenangfe sensoni tata kawurua
nanai.
16 Arahio arohuoai weo, Sengnei
raminde medurai kawuru ampa
deyo, 'Yohanesi webaptisi kaiwasa
na mereha, wape ambori Seng Allai
webaptisi mea na Nuaninufoi, amani
sensoni mea ki.'
17 Ampafe tarai ampa weo Nu-
aninu Mirarebanaio Allai dohonai
we tatara fo na rabuang bo taroaso
Seng Yesus Kristusi fo, dohonai mai
kontai we inontarai Yahudi kaha
fosa. Ampafe tonana mani ambori
isua Seng Allai e?"
18 Etarami kaiwo fenana fo, emadu
awarai ahang kaha, mae efiai Allai.
Eteyo, "Oh, tarai! Tonana mani inon-
tarai Yahudi kaha fosa kontaio Allai
dohong rang wesa weo etaraberasa
weru ene sasarifoi ambori esodai ne
maifo."

Jemati na bendari Antiokia

19 Rabuang bo Majelisi Agama fesa
emung Stefanusi nanai, inontarai
eroaso Yesusi fosa etawisa ewawu
tateraia. Manea ewawu paria sobu
nu Fenisia, manea kontai ewawu
paria sobu nu Siprusi tuti bendari
Antiokia. Na katai ewawuoai nanai
etairiri Allai ne Kaiwofo we inontarai
Yahudi fosa terai. 20 Wape na inon-
tarai eroasoai nanisa, amani inon-
tarai Siprusi tuti Kirene, manea eton-
tai to Antiokia tuti na nanai etairiri
Kaiwo Mahikai kariri Seng Yesusi we
inontarai Yahudi kahai emadu kaiwo
Yunani fosa.
21 Sengnei warang mananu fo
weririasa ampafe kaiwasa bitoya
eroasoai tuti etaraberasa we Sengnei
aha.
22 Kaiwo kariri nanai dafai paria
sobu jemati na Yerusalemi fosa
etaramioai kontai, ampafe etemi
Barnabasi dontai to Antiokiara we
detisa.
23 Rahida bo dontaia sobu kataifoi,
detio Allai dohong ne bengfo arora
tuti mioang inontarai eroasoai na
nana fosa ne, piraise paria tuti deu-
nausa kontai we eroasoaia mutu.
24 Barnabasi nini mani inon-
tarai enerorong denteng dine tuti
Nuaninu Mirarebana nei sensoni.
Kontai yoaso Sengnei na mai ampafe
wedaya kaiwasa bitoya eraria Sen-
gnei.
25 Mayeai dontai to bendari Tarsusi
awa sera we Saulusi.
26 Na wanai sobui kiari to An-
tiokia aha ma. Unayai ria jemati
na nana fosa defuina bei sentenang,
tuti uraunau jematifosa tuti kaiwasa
siai bitoya kontai. Na Antiokia nanai
aino inontarai eroaso Yesusi fosa
ahusa we inontarai Kristeni reante-
nang pari.
27 Rabuang bonani nabi manea era
na Yerusalemi to Antiokiara.
28 Na ea manei wonong fino
Agabusi. Na Nuaninu Mirarebana
foi ne mambiriufo doari aweai medu
deyo, "Na nunei sentenang ambori
kahari fiebai bei ming ki." (Fi
medurai nanai tarai kaririai, amani
na rabuang bo Klaudiusi yu Mananu
Kaisari fo.)
29 Ampafe inontarai eraria Yesusi
na nana fosa kiai, emadu ruhiai we
efanduhi doi, etanatuai we doroio
eroasoai na nu Yudea fosa, mansiari-
mansiari dohonai kariri fianai aino
sobua fo.
30 Fi emadurai nanai etohong
kaririai, ainanaya etemi Barnabasi
tuti Saulusi uka fi etohona fo, ukara
urohonai we mano ewenunggamiei
we jemati na nu Yudea fosa.

12

Rasulifosa esobu dadira fuba aha

1 Na rabuang bonani kontaio Mananu Herodesi tefu inontarai eroasoa manea we de niari kangganisa.
2 Demi afai mamuna emungno Yakobusi, i mani Yohanesi ne tafuai dine, emuni na sondu.
3 Na kutuo detioai we Yahudifosa enemirorong piraise weo fi niari fo nanai, demi ne afai mamuna etafu nari Petrusi aha. Petrusi etafuri fo mani tete rahida fuba Yahudifosa esahuai we *Rahida Roti Weragi Kaha* fine.
4 Etafuria mayeai ehari to munu aitamu rorong foi. Afai mamuna fosa etatosa werabuang boa, we ewaitawang wedua Petrusi na nanai. Rabuang bei mani ewemana. Herodesi enetituaitai weo rahida Paska foi kiai wori, dutang wawera Petrusi na kaiwasa bitoya foi euremireafo ki.
5 Ampafe Petrusifo eru aitamuoi wiana munu aitamu foi, wape mano eroasoa fosa ewenadifo mambiriu wei paria we Allai.

Petrusi da to boriei weru munu aitamu foi

6 Diru bo kameai ma weo Herodesi sahu Petrusi weo dutang wawerahi fo, diru nani Petrusi dena, wape warang awengfo eru aitamuoai tuti afai mamuna mandu uroa wahi. Na rahutu borong fo manea kontai ewaitawang weduari nayai.
7 Tatofang nanai Sempaisi ne wewai manei doari na nanai, tuti sambewara bei ma sambewa rorong foi sentenang. Wewaifoi nihingno Petrusi paria doabariri, ainanaya medu wei deyo, “Boabari wau ahera!” Na kutu nanai kontaio wai besio ewora warangfe nai foi tiparesuai. 8 Mayeai wewaifoi medu wei aha deyo, “Tata nemu ansungwa tuti sapatuwa.” Ainanaya niari karirial. Wewaifoi medu nariai aha deyo, “Wonsung nemu ansung boriai wai tuti ro ria yau.”
9 Ainanaya Petrusi da ria wewaifoi to boriai weru munu aitamu foi, wape deitarahio fifianai aino wewaifoi niari nanai wiro antu kaha, mae manta demiei arora.
10 Ura weru mano ewaitawang weduari fosa, mano reantenang fosa mayea mani mano sua fosa aha, ainanaya ura sobu rahutu besio wia to bendarifoi fo. Rahutufoi tifai na mantauni, ainanaya ura to boriei tuti ura ria rang bei paria rea fo. Tatofang kutu nanai wewaifoi niai weruia.
11 Mayeai arahio Petrusi deitawangno fianai aino sodaira fo, ainanaya medu deyo, “Oh, ninaia mani arahio yeitawanai weo Sengnei taraie demi ne wewai manei kawuru ma weo waraira yau weru Herodesi ne mambiriufo tuti fikarira fuba kiaio Yahudifosa enemitawanaifa weo ambori isodairaifa ne.”
12 Doae enetituaitai tonanai, mayeai da to Mariai, Yohanesi mano esahui kontai we Markusi foi inang, itone munufoia. Na nanai inontarai eroasoa bitoya efanduhisa ewenadi we Sempaisi.
13 Petrusi bioi rahutu boriei foi, mangfata wiwing manei wonong fino Rodei, da we fiai rahutufoi.
14 Awa mani deroanso Petrusi rawafuifoi weriwang beyari. Wape piraise karerai ampafe fiai rahutufoi kaha, mae sikahera daraberahi ahafui, deikaririai wesa deyo, “Petrusi doari na borieife fo.”
15 Wape etei wei eteyo, “Mata wefiauwou fe.” Manamo Rodei kika tawanai we beyari weo anture Petrusi dine. Doni emadu eteyo, “Tarahi ne wewaio deitawani fi dine.”
16 Esawasa tonanai mae, Petrusifo doa mae bioi rahutufoi pampang. Donio awa efai rahutufoi tuti ewatioi nanai ehiri ewarami webeyari.
17 Petrusi kiamang tawansa na warangfo ambori enemboru, mayeai deiriri kariri todoni Sempaisi kiari weru munu aitamu foi fo. Ainanaya deyo, “Meteikariri fininai we Yakobusi* tuti tane doroi manoei

* **12:17** Wiro Yakobusi mano Herodesi miuni foi kaha, mae Yesusi ne tahatui dine.

wasa." Mayeaia mani da weru katai
nanai to katai siai aha.
18 Kameaia mani afai ewaitawang
weduari fosa emadu kariria. Ene-
mitituaia kai na wea kaha we fianai
aino Petrusi sodaira fo.
19 Ainanaya Herodesi demi ne
afaifosa era esera we Petrusi na
mai, manamo wiro esera sobui
kaha. Ampafe Herodesi sahu afai
ewaitawang weduari fosa ma dutang
berasa, ainanaya demi manea emu-
nsa. Mayeaia mani Herodesi da weru
nu Yudea tuti niai na Kaisarea waroi
kutea.

Herodesi mireha

20 Na rabuang bonani Herodesi ke-
sou inontarai Tirusi fosa tuti inon-
tari Sidoni fosa paria. Ampafe do-
nio ea ruhiai era wei etoari na aron-
greafo. Reantenang mani ewawori
we Balastusi mano wenunggamiei
we munu Herodesi foi, ampafe i
sau wesa. Mayeai era wa etoari na
Herodesi arongreafo, ainanaya etu-
tani we eweboyari aha, weo nu emi-
nohi nai foi eha fiang na Herodesi ne
kataifoi fefe.
21 Na rahida bo wenotia foi,
Herodesi sensuni na ne ansung
mananu fo, ainanaya minohi na ne
kadera mananu foi, kiorang we ne
rai bitoya foi.
22 Ne rai fuba etarami didauwi
fosa ebibe tutiri eteyo, "Mano medu
nini mani seng dine wiro inontarai
batang kaha."
23 Na kutu nanai kontaio Sempaisi
ne wewai manei bioi weo enerorong-
foi dedai we sobu fiai na sa, kontai
wiro somi we Allai kaha fefe. Ampafe
kauboi dani pariao mireha.
24 Donio Sempaisi ne Kaiwone
dafai wariai to katai bitoya tuti efau
eroasoaifa.
25 Barnabasi tuti Saulusi unari
fi unari fo kai,† urarabera suru
na Yerusalemi, tuti uka Yohanes
Markusi kontai da ria suru.

13

Allai diri Barnabasi tuti Saulusi tuti demi suru

1 Na inontarai eroasoai na Antiokia
fosa, na wanai nabifea tuti mantau-
naufea, toyari Barnabasi, Simeoni
mano wonong tatawa fino Kumetani,
Lukiusi na Kirene, Menahemi (i mani
Herodes Antipasi tamangno yuti
kontai), tuti Saulusi.
2 Na rabuang bo ewenadi we Sem-
paisi tuti ewepuasa fo, Nuaninu Mi-
rarebana foi medu wesa deyo, "Me-
tiri Barnabasi tuti Saulusi metohong
suru terai we yau, ambori unari fi
yohonai kawuru we surua fo."
3 Ewepuasa tuti ewenadia kai fo,
eruai ewaramia wasau suru, ewe-
nadi we suru tuti etemi suru ura wa.

Barnabasi tuti Saulusi ura to nu Siprusi

4 Allai Nuaninu Mirarebana foi
demi Barnabasi tuti Saulusi ampafe
urong to bendari Seleukia arau. Na
nanai urafai to nu Siprusi.
5 Na rabuang bo usobu bendari
Salamisi fo, urairiri Allai ne Kaiwofo
na Yahudifosa ene munu agama fo.
Yohanesi mano ahui we Markusi
dontai kontai ria suru we fiata suru.
6 Itora wari nufoi sentenang paria
sobu bendari Pafosi. Na wanai
itosobu inontarai Yahudi manei,
wonong fino BarYesusi, ete na kaiwo
Yunani esahui kontai we Elimasi. I
inontaraio wesulapi dine tuti nabi
wetarai kaha,
7 i kontai mangfata we gubernori-
foi. Gubernuri yu na nufoi nani
wonong fino Sergius Paulusi, i inon-
tarai sewai dine. Sahu Barnabasi tuti
Saulusi urua, weo enerorongfoi do-
hong we tarao Allai ne Kaiwofo.
8 Wape Elimasi, mano wesulapi
nani, yurai paria we pempamu gu-
bernurifoi ambori wiro yoaso Yesusi
fanai.
9 Ainanaya Saulusi mano esahui
kontai we Paulusi foi, Nuaninu Mi-
rarebana foi sensoni, ampafe seite
Elimasi tuti medu wei deyo,
10 "Ne, Saminseni ne arikang di
wau! Wau weaiteta we ne bengne,
tuti purarasa webeyari. Todoni fino

† **12:25** Botio Fi Rasulifosa Enari 11:30.

wiro fotou nari kanggani fibeng Allai
niari we feriri inontaraifesa ninai?
11 Ninaifa mani boti, Sengnei am-
bori bioi wau! Ambori uremuwa fafa
tourai, paria wiro boti wofaisi ahang
kaha."
Na kutu nanai kontaio Elimasi nu-
ruainso toyari ayewi tuti mamant-
iti bei ma wedua urengfo, ampafe
da warafafarai sera we inontarai we
binti.
12 Gubernurifoi deti teraifa na
urengreafo weo fianai aino Elimasi
sodairai nana fo, yoaso Yesusi,
weo Sempaisi ne Kaiwofo dohoni
pepuhung paria.

Paulusi tuti Barnabasi na bendari Antiokia na nu Pisidia

13 Paulusi tuti ne maniwowirifosa
itorafai na bendari Pafosi to ben-
dari Perga na nu Pamfilia. Na nanai
Yohanes Markusi dontai weru sitoru,
daraberahi to Yerusalemi aha.
14 Na Perga itora paria aha to An-
tiokia na nu Pisidia. Mayeai na
rahida Sabati foi itora wa itominohi
na munu agama Yahudi foi.
15 Na rabuang bo etato Kaiwo Mu-
sai soi fo tuti nabifosa esoi foa kai
fo, mano ewenunggamiei we munu
agama foi etemi inontarai na nana
fosa etutang Paulusi tuti ne mani-
wowirifosa eteyo, "Amene doroi bo-
hine muntorune, masino muntone
kaiwo aunau feai we muntofata in-
ontarai ninisa mani muntomadurai."
16 Ainanaya Paulusifo doari ayai,
yuai warang wesa mayeai medu
deyo, "Nehu doroi inontarai Israeli
tuti mano Yahudi kahai na nu
siaio mesomi we Allai ne meaine.
Metarami nehu kaiwone wo.
17 Allaio Israelifosa ene Sengfoi,
diri tane werengfosa kawuru ampa
tuti niarisa etawing separai fuba
paria na rabuang bo enayai we
inontarai aisei na nu Mesiri fo.
Mayeai na ne mambiriufo kiasa to
boriei weru Mesiri.
18 We defuina piarua fo, na katai
wekamamiei wowong fo, enari fimai
kahai pampang wape sawani wesa.
19 Kaiwasa siao ewerabuang itu
ene katai na Kanani fosa, Allai minsa
tuti deto ene kataifoi we kaiwasa Is-
raeli fosa, ambori esahu katai nanai
we enefi terai.
20 Ne nanai kiai dao defuina piaura
weru awa piarua sura (450).

Etato nu Kanani foi wesa akawuru,
mayeai Allai yuai mangkutu kaiwo*
wesa, paria rabuang bo nabi Samueli
daria fo.
21 Mayeai etutang we esobu man-
anu manei, ampafe Allai dohong Kisi
antungno Sauli na Benyamini ne riri-
afoi, we wemananu wesa. I yu man-
anufo defuina piaru.
22 Sauli yu mananufo defuina pi-
aru foa, mayeai Allai wara sayari
weru ne mananufo. Ainanaya yuai
nari Dauti, yiwani we mananu wesa
aha. Tuti Dauti nini Allai medu kariri
kawuru deyo, 'Isobu Isai antungno
Dauti kawuru we inontarai enehuoi
dine kawuru ampa. Andino ambori
niari kariri fi yawi wea fo na mai.'

23 Na Dauti nani ne ririafoi, Allai
yuai Mananu Mampariri manei we
inontarai Israeli nesa kariri ne kaiwo
dereraia fo, amani Yesusi andino we-
Mananu Mampariri ne.
24 Wiro Yesusi niari fi na nunei ka-
harai mae, Yohanesi sahu kawuru we
inontarai Israeli nesa we etaraberasa
weru ene sasarifoi tuti webaptisisa.
25 Tuti Yohanesi rerai we yufia kai
nana fo, medu we kaiwasafosa deyo,
'Menemitituaitai we mandoni di yau
e? Yau mani wiro mano metamang
wei fi di yau kaha. Bireri! Wape i
ambori da tua yau aha ma ki, tuti we
irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro
imai we inari finana kaha.'
26 Doroi bohi meweriria na Abra-
hami ma ne mea, tuti mano Yahudi
kahaio mematai Allai ne meaine, we
tataino kaiwo kariri Allai feriri tata
fo dohonai kawuru meu ne.
27 Weo kaiwasa enayai na
Yerusalemi fosa tuti ene mano ewe-
nunggamiei fosa, ewaitawana kahai
we Yesusi mani Mananu Mampariri

* **13:20** Mangkutu kaiwo ninisa wiro ne tarai kariri mangkutu kaiwo na fui nini kaha, mae ne tarai kariri mambaiseng. Na rabuang bonani Israelifosa ene mananu kaha, mae ene mangkutu kaiwo terai.

dine, ampafe eteiayari tuti emuni.
Ampafe kaiwo nabifosa emadurai
na fafongfa nanai, amani kaiwo
na Sabati neungfo etaramioaifa
fo, wetarai karirіaia, na rahida bo
emuni foi.
28 Wiro esobu fi sarawa feai riati
we sodai aiboi marareha fo kaha, to-
nanai ki wape etanggewa Pilatusi we
dohong aiboi marareha fo wei.
29 Tuti enari kariri fianai aino na
kaiwo mararebana fo esoi kariria kai
fo, etu ne taraifoi weru aitabafoi tuti
eharia wiatai na fafo rorong fo.
30 Wape Allai duwiria suwi na
marareha rorong foi aha,
31 tuti rahida beirua fo deinawi
ne taraifoi we ne inontarai mano
erariati kawuru na Galilea to
Yerusalemi ma fo. Inontarai nani
saino ninaifa mani etairiri karirіai
we kaiwasa Israeli fine.
32 Ampafe na ninaifa ametairiri
Kaiwo Mahikai nanai kontai we mea,
amani fianai aino Seng Allai dererai
kawuru we tane werengfia fo,
33 finanai niari kawuru we tane
werengfosa ene ririane tata, amani
na duwi Yesusi na marareha rorong
foi aha ne. Kariri kaiwo dotu na
Masmuri bo boru foi deyo,

‘Wau mani nehu Kaisung di wau,
tuti na rahida bonini yeinawiai
we kaiwasanei we yau mani
tamamu di yau.’*

34 Allai duwiri kawuru na
marareha rorong fi ampa, tuti ne
taraifoi wiro wioru kaha. Ne to-
nanane Allai medu karirіai kawuru
deyo,

‘Fi kiaio mirarebanai tuti wiatai
wenumainufo
amani fafongfa yereri we Man-
anu Dautia foi,
ambori yohonai we wau ki.’*

35 Na kaiwo siaio Dauti medurai
kontai toninai,

‘Wau wiro tua nemu Mano Mi-
rarebana ne yau inaya
iworu na fafo rorong fo
kaha.’*

36 Dauti niari kariri fianai aino Al-
lai demi niari fo na mai ampa, paria
i mireha kontai ria ne werengfoi tuti
esarai. Tuti ne taraifoi wioru ampa.
37 Wape Yesusi mano Allai duwiri
na marareha rorong foi, ne taraifoi
wioru kaha.
38 Ampafe doroi bohine mea,
todoni kontaio mewaitawanaifa weo
tane sasarinei Yesusi nini dino feriri
ne. Nanai aino yeisaharai we meane.
39 Weo Hukumi Musai soi fo wiro
demoyara kaha we feriri sasarinei.
Wape mandoni dino yoaso Yesusi
mani, wenani beng ria Allai aha fi-
nanaia.
40 Ampafe meuremi nai nayai na
mai, weo dohonao mesodai kaiwo
nabifesa emadurai eteyo,

41 ‘Inontarai menemikadatai biriu ne
meaine,
meuremi nai nayai.
Mea ambori mepapuhung paria we fi
inari ne,
wape memarareha.
Weo na rabuang bonini inari fifuba,
finani mani manei deisaharai we
mea kontai,
wiro meroasoa kaha.’*”

42 Rabuang bo Paulusi tuti Barn-
abasi ura to boriei weru munu
agama foi fo, inontarai efanduhisa
na munu agama fi nanisa etare suru
aha weo rahida Sabati bo da aha ma
foi mani urarabera suru aha ma, we
urairiri Allai ne Kaiwofo wesa nari
aha.
43 Era to boriei, inontarai Yahudi
tuti mano Yahudi kaha fosa mae
eweagama Yahudi, bitoya paria era
ria suru, ampafe uraunausa ambori
eru tawang Seng Allai ne bengnea
mutu.
44 Na rahida Sabati da aha ma foi,
adareti kaiwasa na bendarifoi kiai
da ma weo etarami Sengnei ne Kai-
wone.
45 Na kutuo mano ewenunggamiei
we Yahudi na nana fosa ewati kai-
wasa bitoya foi nana fo, enemirorong
pirahai paria. Eteibera Paulusi tuti
etapa kaiwoariri fuba umadura fo.
46 Wape Paulusi tuti Barnabasi
urufo, umadu kaiwofo na umatai
kaha, mae umadu parai we ea,

* **13:33** Masmuri 2:7 * **13:34** Yesayai 55:3 * **13:35** Masmuri 16:10 * **13:41** Habakuki 1:5

ureyo, “Allai demi auru auka ne Kai-
woaririne we Yahudi mea akawuru
wo. Wape memaya we meroasoa
kaha, ampafe mantaung meaino
meteiayarai, weo wiro memai we
mesobu maring Waidani kaha. Am-
pafe na ninai kontaio aura weru
mea to kaiwasa siai, amani inontarai
Yahudi kaha fosa.
47 Weo Sengnei dohong kaiwo pon-
doai we tata, amani medu toninai,
‘Yau isahu wau weadia weo sam-
bewa inontarai siai Yahudi
kaha fosa,
ambori ka mai tuti foriri kaiwasa
we nunei sentenang.’*”
48 Na kutuo inontarai Yahudi
kaha fosa etaramioai nanai efaraise
karira, tuti eteyo Sempaisi ne Kaiwo
kariri Yesusi fo mahikai paria. Tuti
inontarai Allai na fafongfa dirisa
we esobu ne maifo tuti Waidanifo,
inontarai nanisa eroasoai.
49 Sempaisi ne Kaiwofo dafai
wariai na katai nani sentenang.
50 Wape inontarai Yahudi fosa
eweanggari inontarai baba na ben-
darifoi tuti wiwingfosa, mano na in-
ontarai dedai na bendarifoi ambori
eweaiteta we Paulusi tuti Barnabasi,
tuti etata suru weru ene kataifoi.
51 Ampafe rasulifo suru ukafasefa
kangganang niai na uawemifo we
urainawi kariri esobu ne karirafo ki.
Ainanaya ura to bendari Ikoniumia.
52 Mano eraria Yesusi na Antiokia
fosa efaraise paria tuti Nuaninu Mi-
rarebana foi sensonisa.

14

Paulusi tuti Barnabasi na bendari Ikoniumi

1 Na Ikoniumi Paulusi tuti Barn-
abasi usodai fianai aino usodairai
na bendari Antiokia fo. Na nanai
kontai ura to munu agama Yahudi
foi, ukorang Sengnei ne Kaiwone
na mai paria, donio wedaya Yahudi
tuti Yahudi kaha fosa bitoya eroaso
Yesusi.
2 Wape Yahudi mano emaya we
eroasoa kaha fosa, ewuwu kaiwo
karira kariri kaiwasa eroasoa fosa,
ambori ewedaya kaiwasa Yahudi
kaha fosa enemirorong kerira doroio
eroasoa fosa.
3 Tonanai ki wape Paulusi tuti
Barnabasi unayai waroi kutea na
nanai, tuti ukorang kariri Sempaisi
na wiro umatai kahai wesa. Ampafe
Sengnei kontai dohong mambiriu
we suru we unari fitantuma bitoya.
Finanai deinawiai we kaiwo ukora-
mai kariri ne beng fenanai, kaiwo
wetarai fine.
4 Wape kaiwasa na bendarifoi
esawa wawerasa, ampafe manea
etau we inontarai Yahudi fosa tuti
manea kontai etau we rasulifo suru.
5 Ainanaya Yahudifosa kontai
Yahudi kaha fosa tuti mano ewe-
nunggamiei wesa fosa, enemirorong
boyari we enari kanggani suru tuti
eru kamieio suru.
6 Wape uwaitawang enari toa fo,
ampafe uwawu une tarai to bendari
na nu Likaonia foi, amani bendari
Listra tuti Derbe, tuti to katai wa ka-
hefang na nana fo.
7 Na nanai urairiri Kaiwo Mahikai
fo kontai nayai.

Na Listra tuti Derbe

8 Na bendari Listra inontarai mang
manei, awengfo fananahang ao fiaya
beyari na siari saubaunung fo, am-
pafe wiro doa da kaha.
9 I minohi na wanai taradidau saua
Paulusi we medu fo tuti yoaso ne
kaiwofo paria. Ampafe Paulusi seite
inontaraifoi tuti deitawanai we yoa-
soafo fuba we niariri denteng.
10 Ampafe na rawafui fiebai deyo,
“Boari ayai, boa tirai.” Ainanaya in-
ontaraifoi awengfo mutu soiria doa
tirai tuti da.
11 Na kutu kaiwasafoi ewatio fianai
aino Paulusi niari nanai, ebibe esahu
kai na kaiwo Likaonia eteyo, “Tane
sengfesa enari riwansa weinontarai
batang, ebiari to nufi meu ne.”
12 Ampafe Barnabasi esahui we
seng Zeusi mae Paulusio we seng
Hermesi we andino medu ne fefe.
13 Seng Zeusi ne munu esomi wei
foi wiana bendari refongfoi, ampafe
mano weimami wei foi da kontai ma

* **13:47** Yesayai 49:6

kia sapi mang manea tuti fi marand-
ing enari na ainari feai, kia to ben-
darifoi ne rahutu borong fo. Weo
i deyo kiontai kaiwasa bitoya foi
emung sapifosa we etohong korbani
we suru.
14 Wape na kutu Paulusi tuti
Barnabasi utaramio fianai aino
kaiwasafosa eteyo enari we suru
nanai, ukasou paria ufosiabu une
ansungfo mae umito we kaiwasa
bitoya foia, ubibe usahu wesa ureyo,
15 "Eh! We fiani e menari fini-
nai ninai? Auru inontarai batang
di auru kariri mea. Aunai na ni-
naifa ne we aurairiri Kaiwo Mahikai
ne we mea, ambori metarabera mea
metawingno fi karira mesomi weai
ninai, mera we Allai mano meiri
kawuru weSengfoi aha. I andino
niari rorafaisi tuti nunei, rawanan-
grausi tuti fi niai nai foi kiai ne.
16 Rabuang bo fafong nanai, Allai
sua kaiwasanei kiai na nunei eto-
hong kariri fianai aino mantaunsa
enemitituaita fo.
17 Wape wiro aroporo dohong
fiainawiai kariri ne bengfo kaha.
Deinawi ne bengfo we dohong
metang ming na rorafaisi meu tuti
dohong rahida we fi kainuing we-
tarai. Kontai dohong roweang bitoya
we mea tuti dohong menemirorong
mirarising."
18 Umadu paria tonanai ki, wape
mawa kahai we urohonsa etawing
korbani erurai we enari fo.
19 Ainanaya Yahudi maneiru teai
era na bendari Antiokia na nu Pi-
sidia foi tuti na bendari Ikoniumi
foi to Listra ma, eha we kaiwasa
bitoya foi enemirorongfoi, ampafe
etau wesa. Ainanaya eru kamieio
Paulusia, mayeai efafari to bendari
deraung boriei fo ariei, we ewait-
arahio mireha ampa.
20 Era weruia, wape mano eraria
Yesusi fosa era wa etoa wariri nanai,
doa bariri tuti suai to bendarifoi aha.
Kameaia kiontai Barnabasie ura to
Derbe aha.

Paulusi tuti Barnabasi urarabera uru to Antiokia

21 Na Derbe Paulusi tuti Barnabasi
urairiri Kaiwo Mahikai fo tuti inon-
tarai bitoya eroaso Yesusi. Ainanaya
urarabera suru to bendari Listra,
mayeai na Listra urontai to Ikoniumi
urong pari to bendari Antiokia na nu
Pisidia.
22 Na bendari nanai uraunau
inontarai eraria Yesusi fosa, tuti
uraretawansa ambori eroaso Yesusi
mutu. Uraunausa ureyo, "Tateo
tasuai to Sempaisi ne Mananu rorong
mahikai fo mani, tasodai dadira
bitoya akawuru wo."
23 Kontai Paulusi tuti Barnabasi
uruai inontarai manea we ewe-
nunggamiai we jemati nanai na
bendari uraoa fo. Ainanaya uwenadi
tuti uwepuasa we urohong inontarai
eroasoai nanisa we Sempaisi ampafe
dewawusa.
24 Mayeai mani Paulusi tuti Barn-
abasi urao une rang rorong fo pari,
na nu Pisidia pari to nu Pamfilia.
25 Tuti na bendari Perga urairiri
Sengnei ne Kaiwofo nayai, ainanaya
ura pari to Atalia.
26 Na nanai urabera suru urafai
to bendari Antiokia na nu Siria aha.
Bendari nani fai dino na siari nanai
etohong suru we Allai ne bengfo, am-
bori unari fianai aino unari fo amani
unari kawurua kai anina.
27 Rabuang bo urontaia sobu
bendari Antiokia foi fo, ufanduhi
kaiwasa na jematifoi, ainanaya
urairiri kariri fianai aino Allai niari
na suru we kaiwasa na bendari siai
fo. Uraiririai kontai kariri todoni
Allai fiai rang we inontarai Yahudi
kaha fosa ambori eroaso Yesusi
kontai.
28 Na bendarifoi Paulusi tuti Barn-
abasi unayai waroi ria inontarai
eroasoa fosa.

15

Emadu na Yerusalemi kariri Yahudi kaha fosa we ewesunati raie

1 Inontarai Yahudio eroaso Yesusi
maneiru teai na Yudea era to An-
tiokia tuti na nanai etaunau doroi
eroasoai na Antiokia fosa kariri
kaiwo mai kaha, amani eteyo,

"Yahudi kaha ne meaine, mewesunati kariri Kaiwo Musai soi fo kaha mani, wiro Allai feriri mea kaha ki."
2 Ampafe Paulusi tuti Barnabasi usawasa tuti ureipa pari ene aunaufo. Ampefe doni inontarai eroasoa fosa emaduruhiai ehutu kaiwo ambori Paulusi tuti Barnabasi kontai inontarai maneiru kontai na Antiokia era to Yerusalemi weo emadu ria rasulifosa tuti mano ewenunggamiai na nana fosa. Emadu kariri mano Yahudi kahaio eroasoa fosa, we wepararu ewesunati ete bireri e.
3 Jematifosa etemisa era wa, ampafe rasulifo suru tuti mano era ria suru fo ewerurang nu Fenesia foi, esoi ea to nu Samaria foi. Na nanai etaiririai we inontarai eroasoai na nana fosa kariri todoni inontarai Yahudi kaha fosa eroaso Yesusi fo, tuti kaiwo nani dohonsa emararising paria.
4 Rahida bo etontai sobu Yerusalemi fo, jemati na nana fosa, rasulifosa, tuti mano ewenunggamiai we jemati fosa etamang wesa na mahikai. Ainanaya uraiririai wesa kariri fi fuba Seng Allai niariri we kaiwasa Yahudi kaha fosa ria suru fo.
5 Wape inontarai eroasoai maneiru teai na mano Farisi fosa, etoabarisa emadu eteyo, "Inontarai Yahudi kahaio eroasoai kawurua nanisa todoni kontaio ewesunati tuti etohong kariri Kaiwo Musai soi fo ambori Allai feririsa ki."
6 Ainanaya rasulifosa tuti mano ewenunggamiei fosa efanduhisa we emadu kariri kaiwo nanai.
7 Eminohi esewa we kaiwofo waroi paria, ainanaya Petrusi doari ayai medu deyo, "Doroi bohine meaine. Mewaitawanai weo rahida da wa fo Allai diri yau rahang mea, we yeiriri Kaiwo Mahikai fo we inontarai siaio Yahudi kaha fosa, ambori etaramioai tuti eroasoai.
8 Tuti Allai mano deitawang taenemirorongfuisi, deinawiai kawuru we yu kepansa ampa, amani finanai deinawiai na dohong Nuaninu Mirarebana foi sensonisa mai kariri dohoni kawuru we tatara fo.
9 Allai fi niari wesa fo wiro siai weru fi niari we tata fo kaha, weo ea eroasoai ampafe yuairurang enemirorongfoi mai kariri niariri we tata ne kontai.
10 Meteyo Yahudi kahaio eroaso Yesusi fosa etohong kariri kaiwo maraba metohonai nanai, nana mani mewedua fianai aino Allai niari wesa fo. Weo kaiwoariri marabao Musai dohonai nanai, tane werengfosa pari ma tata kontai wiro tawemambiriu we tatohong kariria kaha.
11 Bireri kontai, mae taroasoai weo na Seng Yesusi ne bengno dohonai arora fo terai aino feriri tata ne, tonanai kontai we ea."
12 Ainanaya mano efanduhisa na nana fosa enemborua ehai beyari weo etarami Barnabasi tuti Paulusi urairi kariri fitantuma fuba Allai niari na suru rahang kaiwasa siaio Yahudi kaha fosa.
13 Umadua kaifo Yakobusi deyo, "Doroi bohine meaine, metarami ma.
14 Simoni arahio dei karirriaifa kariri todoni na reantenangfa Allai deinawi ne mahikaifo we inontarai Yahudi kaha fosa, amani na diri inontarai manea na sa, ambori sahusa we ne kaiwasa.
15 Tonana mani mahikai paria weo Yahudi kaha fosa eroaso Yesusi ria tatane, nanai kariri nabifesa emaduraia fo. Weo esoi kaiwofeai toninai, amani Sengnei deyo,
16 'Mayeai akawuru wori ira aha ma ki.
Ira ma we ibaung Dauti ne munuo sawaia foi aha ki,
tuti iriwangno ne tawafo,
iruaisia doa aha,
amani ira ma we imoang kaiwasa mano Dauti wemananu wesa fosa ene ririafoi,
17 ambori inontarai nunei kiai esera we yau ki,
wiro Dauti ne ririafosa tera kaha.
Sengnei medu tonanai,
18 tuti niari mai kariri fi deikaririai kawuru na fafong nanaia fo.'*"

* **15:18** Amosi 9:11-12

19 Yakobusi medu aha deyo, “Ampafe nehu enehutituaitane toninai; inontarai ewesunati kaha fosa amani Yahudi kaha fosa, mano etaraberasa we Allai erariati fosa, wiro tanari dadirafo wesa fanai.
20 Wape tasoi surati bei wesa, tataunausa we wiro etang fiangno ohonai kawuru we saminseni ete aririwangfo fe, ehatai weru maninawawausi, etang andowa taraio munia mireha ne rika deda kaha foi fe, tuti etang rika fanai.
21 Mae eteyo enari kariri Musa ne Kaiwofo bitoya aha mani, mantaunsa, weo kaiwo nanai ehoramai na bendarifo tantenang, na fafongfa pariao rahida bonini, tuti na rahida Sabati neungne etatorai na munu agama Yahudi fo kiai.”

Kaiwo anatu we Yahudi kahaio eroasoa fosa

22 Ainanaya rasulifosa tuti mano ewenunggamiai fosa tuti jematifoi kiai emadu ruhiai we etiri maneiru teai na ea, ambori etemisa to Antiokia ria Paulusi tuti Barnabasi. Ampafe etiri Silasi tuti Yudasi, mano esahui kontai we Barsabasi foi. Uru mani, mano unewafoniai kontai na doroi eroasoai na Yerusalemi.
23 Etanatu kaiwo anatu feai ria sa, amani dotu toninai:

Weo bohiwa mea kiai amani Yahudi kaha wa mea na Antiokia, Siria, tuti Kilikia,

Na mene doroio taroasoai ruhia ne, amani rasuli tuti wafonia ne amea,

Mahikaifeai we mea.

24 Ametaramoai we inontarai maneiru teai na amea, era kawuru we mea mau tuti etaunau mea, na aunau wetarai kaha, wedaya mea meserawawera kaiwo memadurai. Wape wiro ametemisa we enari tonana kaha.

25 Nanai wedaya amemadu ruhiai tuti ameroa kiai we ametiri inontarai maneiru teai we ametemisa we mea mau, ambori era ria Barnabasi tuti Paulusi, mano amenemiwawu suru ne.
26 Inontarai nini suru mani inontarai urawayang une tarainei we Seng Yesus Kristusi ampa.
27 Ampefe ametemi Yudasi tuti Silasi suru we mea mau. Ansuruino ambori uraririai terai we mea kontai kariri kaiwo ametanatuai we mea mau nina.
28 Allai Nuaninu Mirarebana foi yoaoai tuti amea kontai ameroaoai, ambori mea wiro menari ete metohong kariri fi maraba karerai weru fi kofa fenina fe.
29 Amani: Dohonao metang fiang ohonai wekorbang kawuru we saminseni ete aririwang fe. Metang rika fanai, metang andowa munia mireha ne rika deda kaha foi fe, tuti mehatai weru maninawawausi. Mehatai weru ne tonanane amani metohong kariri ne bengfoa finanai. Mainanaia wo.

Mahikaifeai.

30 Etohong mahikaia, mano etemisa fosa etontai to Antiokiara. Na wanai esahu ruhi jematifoi, ainanaya etohongno suratifoia.
31 Jematifosa etato kaiwo anatu fenanai, eparaise paria, we kaiwo mahikai nanai dohong enemirorongfoi mitubaru fefe.
32 Yudasi tuti Silasi uru kontai nabi di suru, amani inontaraio umadu fio Allai dohonai we suru we umadura fo. Umadu we doroifosa waroi paria, uraunausa urohong kaiwo wesa ambori eroaso Yesusia mutu.
33 Yudasi tuti Silasi unayai na Antiokiara rabuang eai, mayeai doroi na nana fosa etemi suru urarabera suru na mai aha we mano etemi suru fosa. [
34 Wape Silasi medu we de niayai na Antiokia.]*
35 Paulusi tuti Barnabasi uru unayai rabuang eai na Antiokia. Na nanai uru tuti inontarai siai bitoya etaunau tuti etairiri Sengnei ne Kaiwo Mahikai ne.

Paulusi tuti Barnabasi ukatate suru

* **15:34** Arawangno bonini ne tarai toyari kaiwo na 8:37, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

36 Waroi ahang kaha mayeai
Paulusi medu we Barnabasi deyo,
“Ro ma turarabera turu, tutuam-
bawao tane doroi eroaso Yesusi na
bendari raminde turairiri Sempaisi
ne Kaiwofe nayai nana, ambori
tuwati kariri eminohi toa fo.”
37 Barnabasi deyo kia Yohanesi
mano ahui kontai we Markusi foi ria
suru,
38 manamo Paulusi enetituai weai
amani beng we ukari kaha weo ra-
minde dontai weru suru na Pamfilia
tuti wiro miaya we yufi ria suru pam-
pang kaha.
39 Ampafe ukasisou suru paria,
donio ukatate suru aninai. Barn-
abasifo kia Markusi tuti urontai to nu
Siprusi.
40 Mae Paulusi diri Silasi we da riati
tuti wiro uronta kaharai mae doroi
na nana fosa ewenadi tuti suru, eto-
hong suru we Sempaisi ne bengfo.
41 Urufo urontai wari nu Siria kon-
tai Kilikia, na wanai uraretawang
mano eroasoai na nana fosa.

16

Timotiusi dontai ria Paulusi tuti Silasi

1 Paulusi tuti Silasi urontai pari
to Derbe, mayeai to bendari Listra.
Na nanai inontarai daria Sempaisi
manei, wonong fino Timotiusi. Inana
mani inontarai Yahudio yoaso Yesusi
dine, wape tamana mani inontarai
Yunani dine.
2 Na inontarai fuba eroasoai na
bendari Listra tuti Ikoniumi fosa,
Timotiusi nini mani wewonong we
inontarai denteng dine.
3 Paulusi enerorong we kia Timo-
tiusi dontai riati ampafe donio we-
sunati. Niari finanai ambori in-
ontarai Yahudi na katai nani fosa
wiro eteiaya Timotiusi fanai, weo ea
kiai ewaitawanai ampa weo tamana
mani inontarai Yunani dine.
4 Na bendari itoraoa fo, itoraikaririai
we inontarai eroasoa fosa kai-
woaririo rasulifosa tuti mano ewe-
nunggamiai we jemati na Yerusalemi
fosa ehutuaia fo, ambori etohong
karirai.
5 Ampafe jematifosa eroasoafo
mambiriu aha tuti rahida neungfo
kaiwasa bitoya kontai eroasoa.

Paulusi deti fieai kariri Makedonia

6 Paulusi tuti ne inontaraifosa itora
wari nu Frigia foi tuti Galatia foi
weo Nuaninu Mirarebana foi wedua
sitoru weru itorairiri ne Kaiwofo na
nu Asia foi fefe.
7 Rahida bo itora sobu nu Misia
reafo, itorurai we itora to nu Bitinia,
manamo Yesusi Nuaninufoi sua itoru
kontai we itora wa fanai.
8 Ampafe itora ria Misia paria to
bendari Troasi arau.
9 Diru nani Paulusi deti fieai. Deti
inontarai Makedonia manei doari
na arongreafo kontai dutani paria,
deyo, “Muntorontai to nu Makedonia
nei ma, muntofata amea.”
10 Paulusi deti finanaia fo an-
torufo* antomainenang we an-
torontai to nu Makedonia, weo an-
toroasoai we Allai dino demi antoru
we antorairiri ne Kaiwo Mahikai fo
we inontaraifosa na nana ne.

Na bendari Filipi Lidiai yoaso Yesusi

11 Ainanaya antorafai weru Troasi,
antohutu beyari to nu Samotrake,
kameaia ametafai pari to bendari
Neapolisi.
12 Na nanai antora to bendari Filipi
arei. Filipi nini mani Romafosa ene
bendari bei dine, esahui we bendari
fuba pari na nu Makedonia foi. Na
nanai antonayai rahida beiru teai.
13 Na rahida Sabati foi antora to
waya dereung fo na bendari dere-
ung boriai fo, weo antoenemitituaitai we tarahio inontarai Yahudi
fosa ene katai ewenadi nai bei na
nanai. Ainanaya antominohi an-
tomadu ria wiwingno efanduhisa na
nana fosa.
14 Wiwing manei na ea wonong
fino Lidiai, na bendari Tiatira. I wi-
wingno dewayang ireu kehe rawan-
deri ne harga dedai na Tiatira. I wiro
Yahudi dine kaha mae somi we Seng
Allai kontai, tuti Sengnei fiai enero-
rongfoi ambori yoaso kaiwo Paulusi
deunauai wei fo.

* **16:10** “antoru” deinawio Lukasi mano soi kaiwonei kiontai.

15 Antowebaptisi Lidiai tuti ne
munu rorong foi sentenang. Mayeai
wenoti antoru, deyo, “Muntoen-
emiruaing weai we iroaso Seng
Yesusi tarai mani, muntora ma
muntominohi ria yau.” Ainanaya
boroai antorua we antorohong kariri
fi deyoa fo.

Eru aitamuo Paulusi tuti Silasi na Filipi

16 Na rahida bei antora to katai
nadi foi, antora sobu wiwing manei,
amani wiwing woming dine. Wiwing
nani mani nuaninu kerira manei sen-
soni, dohong mambiriu wei we medu
kariri fi ambori dariai na rahida da
ma wanai. Na fi medurai tonana
fo wiwingfoi kia doi bitoya paria we
mano wewoming wesa foi.
17 Wiwingfoi da ria Paulusi tuti
antoru kontai bibe sahu deyo, “In-
ontarai nini sitoru mani Seng Allai
mano Dedai Sewa foi ne woming
sitoru ne! Itora ma we itoraikaririai
we mea kariri rang bo mera nai weo
Allai feriri mea foi!”
18 We rahida beiru teaia bibe sahu
pampang tonanaia. Ampafe Paulusi
sawania tuaraia, ampafe deti bera-
hai we wiwingfoia, medu we nu-
aninu kerira niai nai foia deyo, “Na
Yesus Kristusi wonongne, yemi wau
ro to boriai weru wiwingnei!” Na
kutu siari nanai kontaio nuaninu
kerira foi da wiru wiwingfoi.
19 Rabuang bo wiwingfoi ne mano
wewoming wesa fosa ewaitawanai
we ene rahida we esobu doi naya
fo naia, ampafe etafu Paulusi tuti
Silasi, tuti efafa suru to kondirorafoi
awa uroa na mano ewenunggamiai
na nana fosa earomireafo.
20 Eha suru to mano ehutu kaiwo
fosara, mayeai epampamu etinggai
suru eteyo, “Inontarai nini suru mani
inontarai Yahudi suruine. Uwedaya
kaiwasa na tane bendarinei kiai
ehuayai etohonai.
21 Uraunau we tatohong kariri
koangno wiro mai we inontarai
Roma ne tane hukuminei kaha.
Koang nani wiro tamaya wei tuti
tatohong kariri kaha.”
22 Kaiwasa bitoya foi kontai ehasou
emadu suru, tuti mano ehutu kaiwo
fosa etemi manea efosiabu ansung
usansuna fo tuti eruba suru.
23 Eruba surua ubeng ahang kahai
tonanai, mayeai eru suru esoa suru
to aitamu rorong fo afui tuti etemi
mano wenunggamiai we munu
aitamu foi we deitawang wedua suru
na mai.
24 Kaiwo etare tawani tonana fo
wedaya kia pari suru afui, kife we-
dua suru na rorong pari fo, tuti yu
aitamu uawemifosuru na airape na
rorongfoi.
25 Tarahi diru rabuang, Paulusi tuti
Silasi uwenadi we Seng Allai urohi
ufiai. Inontarai siai ewa na aitamu
rorong fo kontai etaramio fi unari fo.
26 Mayeai na tantuma, mundiai
fuba bei fiorirouai paria munu
amangfoi kontai rirora sentenang.
Na kutu nanai kontai rahutufo
tapapasa kiai wai besio eru aitamuo
inontaraifosa nai fo kontaio tafare-
suai werusa.
27 Mano wenunggamiai we munu
aitamu foi kipatetahi doa bariri tuti
detiao rahutufo we tapapasa nana
ne, fiating ne sondufoi deyo ming
berahi, weo deitarahio inontarai ewa
na aitamu fosa ewawu ehai ampa.†
28 Manamo Paulusi bibe deyo, “Eh!
Mung bera wau fanai! Ameai ninai
kiai.”
29 Inontaraifoi dutang we padama-
rang bei ma, ainanaya mito afui,
mitaia denteng kaha disang kapa
awebuka na Paulusi tuti Silasi
uaromireafo.
30 Mayeai kia suru to rorong bo bo-
riai foi ariai, dutang bera suru deyo,
“Dai muruine, inari fiani ambori ika-
harai weru ne karirane ki?”
31 Uroa wei ureyo, “Roaso Seng
Yesusi ambori feriri wau ki, wau tuti
nemu munu rorong wai!”
32 Ainanaya Paulusi tuti Silasi
urairiri Sengnei ne Kaiwone wei tuti
mano eminohi riati fosa.

† **16:27** Weo enetituai ambori sodai aiboi marareha foi, toyari Herodesi ne rai mamuna fosa na kaiwo rabuangno 12:18-19.

33 Na diru siari nani kontai kia suru
awa yuairurang une kahaifo. Na
kutu nanai kontai uwebaptisi, i tuti
ne munu rorong fosa kiai.
34 Mayeai kia suru to ne munufoia
dohong fiang we suru. I tuti ne munu
rorong fosa eparaise karira, weo ni-
naia mani eroaso Seng Allai ampa.
35 Kameaia mano ehutu kaiwo fosa
etemi mano erufi na parentafo to
munu aitamu foi, eteikaririai we am-
bori etawing Paulusi tuti Silasi ura to
boriai ki.
36 Mano wenunggamiai we aitamu
foi deikariri kaiwofo we Paulusi
deyo, "Dai muruine, mano ehutu
kaiwo fosa etohong kaiwo ma weo
etawing muru. Ampafe mura na
maia. Mahikaifeai."
37 Wape Paulusi medu mano era
ma nanisa deyo, "Suwo! Ehutu kaiwo
kariri fi etinggai auru wea fo kaha
mae eruba auru kawuru na kaiwasa
bitoya euremireafo. Kontai esoa
auru funomai tono aitamu rorong
ne. Wape auru mani inontarai Roma
di auru. Ampafe nana mani enari
kariri tane kaiwo hukumi Roma ne
kaha. Kontai, na ninaia eteyo etemi
auru aura na mamunggasai e? Nana
mani aumarira! Metemisa era terai
ma weo era tutu auru na mai to bo-
riai."
38 Mano nanisa etaikariri kaiwofo
we mano ehutu kaiwo fosa tuti na
kutu etaramioai we Paulusi tuti Silasi
uru mani inontarai Roma di suru
nana ne, ematai paria.
39 Ampafe era wa eteiai ene ete-
hong sarawai we surua fo, mayeai
era tuti suru to boriai weru aitamu
rorong fo kontai etutang suru we am-
bori ura weru bendarifoi.
40 Ura weru aitamu rorong fo, ura
to Lidiai ne munufoi. Ura wa ukonta
doroio eroasoa fosa efanduhisa
tuti uraretawansa ambori eroasoai
mutu. Mayeai urontaia.

17

Paulusi tuti Silasi uru na Tesalonika

1 Ainanaya Paulusi tuti Silasi ura
riria bendari Amfipolisi tuti Apolo-
nia awa usuaio bendari Tesalonika.
Na nanai inontarai Yahudi fosa ene
munu agama bei.
2 Ampafe Paulusi da to munu
agama foia, kariri ne niari na doni
kontai na munu agama Yahudi fo.
Da wa sewa we Sempaisi ne Kaiwofo
ria Yahudio efanduhisa na nana
fosa. Niari tonanai titua pampang na
rahida Sabati botoru fo.
3 Na Sengnei ne Kaiwofo deiririai
tuti deinawiai na mai wesa kariri
Mananu Mampariri Allai dereria foi,
we todoni kontaio sodai dadirafo tuti
suwi na marareha rorong foi aha.
Deyo, "Yesusi mano yeiriri we mea
nini andino weMananu Mampariri
ne."
4 Yahudifosa maneiru teai ansaino
eroasoa ne, kontai inontarai Yunani
katui ahang kahai ematai Allai fosa,
tuti wiwing ewewafoniai na katai
nani fosa, ea kiai era ria Paulusi tuti
Silasi.
5 Wape Yahudifosa enemirorong
pirahai paria, ampafe era wa ebai
inontarai eharirao rahida neungne
efanduhisa eminohi funomai na
kondirora fosa, ambori eweaiteta
we Paulusi tuti Silasi. Ainanaya
kaiwasa nanisa ehuayai etohonai
na bendarifoi sentenang tuti enu-
mikuayai rufang inontarai yoasoai
manei wonong fino Yasoni to ne
munufoi we esera we suru nayai, we
efafa suru to boriei to kaiwasa bitoya
foi earomireafo.
6 Wape esobu suru kaha ampafe
efafa Yasoni tuti doroi maneiru teai
siai na nana fosa to mano eru wang
mananu fosa na bendarifoi. Efafasa
mae esahu tutisa eteyo, "Inontarai
ninisa na katai doni kontai na nunei
sentenang, ewedaya kaiwasanei we
ehuayai etohonai. Ninaifa mani
enari na tane bendarifi kontai aha
ninai.
7 Tuti Yasoni fiatasa meinenang
ne munufoi we eminohi nai. Ea
kiai etapa fianai aino Kaisari Roma
nei medura fo, we etaiririai eteyo
mananu fuba siai manei aha mani
wonong fino Yesusi."
8 Na kaiwo etinggai funomai to-
nana fo wedaya bendarifoi nikuayai

na kaiwasa bitoya foi tuti mano ewenunggamiei na bendari fosa.
9 Ampafe mano ewenunggamiei fosa etemi Yasoni tuti mano siaio eroasoa fosa we etohong doifeai we fiainawiai we parentafoi ambori Paulusi tuti Silasi wiro unari fieai na nanai ahang fanai, pariao unari kariri ene kaiwofoa mani etohong Yasoni tuti ne maniwowirifosa ene doifo aha, ainanaya etawinsa era wa.

Inontarai efau na Berea eroaso Paulusi Kaiwo Mahikai medura fo

10 Dirua mani inontarai eroasoai na bendari nani fosa etemi Paulusi tuti Silasi ura to Berea. Ura wa sobu bendarifoi fo, ura to Yahudifosa ene munu agama foi.
11 Inontarai Berea fosa enemirorong denteng sewa weru inontarai Tesalonika fosa. Na enemirorong mirising etarami kaiwoariri kariri Yesusi, tuti rahida neungfo etato Sempaisi ne Kaiwofo weo ambori ewaitawanai we Paulusi ne aunaufo wetarai ete bireri e.
12 Na nanai Yahudifosa efau eroaso Yesusi, kontai wiwing Yunani mano ewewafonia fosa tuti mangfea efau eroasoai.
13 Na rahida bo inontarai Yahudi na Tesalonika fosa etaramioai we Paulusi deiriri Sengnei ne Kaiwofo na Berea, ea kontai era to Berea tuti enari kaiwasafosa ehasou tuti enemirorong weansarai paria.
14 Doroi na Berea fosa esahera etanatu Paulusi to nafarengfo, mae Silasi tamuo Timotiusi unayai na bendarifoi.
15 Mano era ria Paulusi fosa, era tutiri paria sobu Atena, mayeai etaraberasa to Berea aha, tuti Paulusi dere riasa we Silasi tuti Timotiusi weo urontai ahera riati ma.

Paulusi kiorang na Atena

16 Paulusi niayai demang we suru na Atenafo enerorong fituayai paria weo deti bendarifoi sefang na aririwang.
17 Ampefe na munu agama Yahudi foi sewa we Sengnei ne Kaiwofo ria inontarai Yahudi tuti inontarai Yahudi kahaio esomi we Seng Allai fosa. Tonanai kontai na kondirorafoi, rahida neungne sewa weai ria inontarai kenggunsa na nana fosa.
18 Mantaunau etaunau Epikorusi ne aunau fosa tuti mano esomi we aunau Stoa fosa,* esawari kontai. Manea eteyo, “Inontarai nini deitawang fiani? Borong fiabai finomai!” Manea siai aha mani eteyo, “Tarahio deiriri kariri aririwang na nu siai.” Emadu tonanai weo Paulusi deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi tuti mansuwi-suwi ahang fo.
19 Ainanaya ehari to mano efanduhisa na wiwoi Aropagusi. Na nanai emadu wei eteyo, “Ameteo ametarami kariri aunau waworuo moduri nani.
20 Weo boiriri fio ametaramioa mani siai paria. Ampafe ameteyo modu bau kaiwowa ma amewaitawanai.”
21 (Weo inontarai Atena fosa kiai tuti inontarai siaio enai na nana fosa emirising paria we ene rahidafo etohonai kai we etaramididau kariri kaiwoariri waworu).
22 Ainanaya na wiwoi Aropagusi Paulusi dautai ayai, doari na kaiwasa efanduhisa fosa earomireafo tuti medu wesa deyo, “Inontarai Atenane meaine. Iwatioaifa we na fifiani kontai mesomi we seng bitoya paria.
23 We na rabuang bo ira wari mene bendari fine tuti urehu nayai na mene munu mesomi naya fo, iwati mesbao menunung korbani nai bei mani, mesoi toninai, *Weo Seng Mano Aroansoi Kaha foi*. Yo, ampafe Seng mano mesomi wei wape metaroansoi kahai nani andino ikorang kariri we mea ninai.
24 Allai mano niari nunei tuti fi niai nai foi sentenang, andino weSeng we rorafaisi tuti nu fine. I wiro niai na munu omi naio inontaraine enariri foi kaha.
25 I kontai wiro demang we tafatari na fiea kahai, ne tarai toyario we ne pari fi fenana kaha. Weo andino dohong ansengfi we tatane tuti fi fuba

* **17:18** “Stoa” botio na Kaiwofea na Daftar Kaiwo.

nini kiai we tatane.
26 Na inontarai mansiari kawuru,
Allai niari kaiwasanei kiai, ambori
etawing separai eminohi tatirai na
nunei sentenang tuti dohong katai
maisa we eminohi nayai. I kon-
tai andino na reantenangfo kiutuaifa
kariri rahida tuti kataio mananufosa
eru naya fo tuti rahida bodoni am-
bori etawai ki.
27 Allai niari tonanaifane ambori
inontaraine tata tasera wei, paria
kadeo tasobui, wape wiro minohi
waroi weru tata kaha.
28 Kariri na kaiwofeai eteyo, 'Na
mantauni terai taminohi tauremi
barika, tarurai towana toninai.'
Kontai kariri mene inontarai erohi
manea ene rarungfo eteyo, 'Tata kiai
mani ne arikang di tata.'
29 Ampafe tarai Allai ne arikang di
tata, tonana mani dohonao tateyo Al-
lai mani ne tarai toyari aririwangno
inontarai esawai ne enariri na emasi
ete na peraki ete na kamiei fe.
30 Rabuang bo taserawawerahaifa
foi wedaya tatohong sasari amani
tasomi we aririwangfi. Finanai Allai
deti weai ahang kaha, wape ninaifa
mani demi kaiwasanei kiai na nunei
we todoni kontaio etaraberasa weru
ene sasarinei.
31 Weo meduraifa futuayai weo
rahida bei, ambori kaiwasa nunei
sentenang etoari na arongreafo ki
weo kiutu kaiwo karirisa na enero-
rong mesi foi. Finanai inontarai
mano Allai diriria foi andino niari fo.
Tuti Allai duwiri suwi na marareha
rorong fi ampa, ambori deinawiai we
kaiwasanei kiai weo ne nanai tarai
karirіai ki."
32 Rabuang bo inontaraifosa
etaramioai weo mansuwi-suwi aha
nana, manea emarari Paulusi.
Manea kontai eteyo, "Ameteyo
modu riwang kaiwo ninai we
ametaramioai aha."
33 Ainanaya Paulusi da werusa.
34 Wape manea na ea etau we
Paulusi ne kaiwofo tuti eroaso Yesusi,
amani; Donesiusi, i mani inontarai
fuba na Aropagusi manei dine,
tuti wiwing manei wonong fino
Damarisi, tuti manea siai kontai.

18

Paulusi na bendari Korintusi

1 Mayeai Paulusi dontai weru ben-
dari Atena to bendari Korintusi.
2 Na nanai sobu inontarai Yahudi
manei wonong fino Akwilai, tuti ne
wiwingno Persekilai. Akwilai mani
inontarai Pontusi dine, mae arahio
urontai na nu Italia to bendari Ko-
rintusi ma, weo Kaisario Klaudiusi
data inontarai Yahudi fosa kiai weru
bendari Roma foi fefe. Paulusi da wa
suambawa suru,
3 tuti minohi ria suru, yufi ria suru
na nanai, weo fi uru na rahida ne-
ungfo mai kariri Paulusi ne fi yu fo,
amani unario tenda.
4 Wape rahida Sabati neungfo
mani, da to munu agama Yahudi foi
deiriri Sengnei ne Kaiwofo nayai, yu-
rai paria ambori Yahudifosa kontai
Yunanifosa eroaso Yesusi.
5 Rabuang bo Silasi tuti Timotiusi
urontai na Makedonia ma fo, Paulusi
niari fisiai kaha, mae rahida neungfo
kiorang terai we Yahudifosa kariri
Yesusi, weo i mani Mananu Mampar-
irio Seng Allai dereria fi dine.
6 Wape inontaraifosa eteipa ne
kaiwofo tuti etei kanggani ne wori,
ampafe Paulusi kifa titai kangganang
niayai na ne ansung sensuna fo
we fiainawiai kariri ene sarawafo,
deyo, "Mesobu ne karirafo mani
iruai warahu, weo mantaung mea
mene sarawa fine. Ampafe na ninai
to fongna mani ira yeiriri Kaiwo
Mahikai nei we inontarai Yahudi
kaha fosa terai."
7 Ainanaya Paulusi da werusa na
munu agama Yahudi foi, da awaru
minohi na munu wiatai kefang munu
agama foi. Mano ne munu foi mani
wonong fino Titius Yustusi. I mani
Yahudi kaha dine wape yoaso Seng
Allai.
8 Wape Krispusi, mano we-
nunggamiai we munu agama foi tuti
ne munu rorong fo tantenang eroaso
Seng Yesusi. Inontarai Korintusi
manea siai kontai, efau etarami
kaiwo Paulusi medura fo, eroaso
Yesusi ampafe ewebaptisisa.

9 Na diru bei Paulusi deti fieai. Na
fi detioai nanai Sempaisi medu wei
deyo, “Pauluse, mutai fanai! Modu
pampang, nemuboru fanai.
10 Weo iweriria wau. Wiro manei
warangfo tataha wau tuti niari kang-
gani wau kaha rai, weo inontarai
bitoya na bendari nini nehu inon-
tarai saine.”
11 Ampafe donio Paulusi niayai na
Korintusi defuina bei aburung feai,
deunau Seng Allai ne Kaiwo kariri
Yesusi fo wesa.
12 Rabuang bo Galioi wegubernuri
we nu Akhaya foi, inontarai Yahudi
eweboyari we eweaiteta we Paulusi,
tuti ehari to gubernuri arongreafo
we kiutu kaiwofo.
13 Etinggairi eteyo, “Inontarai nini
wedaya inontarai bitoya ambori es-
omi we Seng Allai na rang siai, wiro
kariri Kaiwo Musai soi fo kaha.”
14 Paulusi fiobai borong we medu,
manamo Galioi kiutu ne kaiwofo
medu we Yahudi fosa deyo, “Yahu-
dine meaine, dohong sara fikarira
fuba fea kariri hukumi Roma ne
mani, yemang we tarahudidauo
mene inggairai nini.
15 Wape nina mani meweaiteta
karirio kaiwo tuti wang kontai tuti
mene Kaiwo Musai soi wa. Ampafe
metairiri weai siaia. Yau wiro imadu
kariri fi ne tarai tonana neng kaha.”
16 Ampafe datasa to boriai.
17 Ainanaya etaurufang Sostenesi,
mano wenunggamiai we munu
agama Yahudi foi, eboi na Galioi ure-
ngreafo. Wape wiro Galioi dohong
fiea wesa kaha.

Paulusi daraberahi to Antiokia

18 Paulusi niaya waroi kuteai aha
na Korintusi. Mayeai da weru doroi
na nana fosa, Persekilai tuti Ak-
wilai urontai riati itorafai to Siria.
Paulusi defai kaharai mae, na ben-
dari Kengkrea dei nungfo kariri ne
areraio meduri we Sempaisi kawu-
rua foi.*
19 Itorontai sobu Efesusia Persek-
ilai tuti Akwilai unai na nanai mae
Paulusi meiri andi dontai to Siria.
Donta kaharai mae da to munu
agama foia, medu ria Yahudi na nana
fosa kariri Sempaisi ne Kaiwofo.
20 Etutani we ambori minohi waroi
riasa, manamo merira.
21 Tonanai ki wape rahida bo donta
foi, medu wesa deyo, “Masino Sen-
gnei miaya mani, yarabera yau aha
ma ki.” Medu wesa tonanai kai fo,
dontai weru Efesusia.
22 Dontaia biari na Kaisarea,
mayeai da to Yerusalemia weo
dohong mahikaifeai weo jemati
na nana fosa, ainanaya da pari to
Antiokiara.
23 Niayai na Antiokia waroi kuteai,
ainanaya dontai aha da wari nu Gala-
tia tuti Frigia weo suambawa mano
eraria Yesusi fosa, deretawansa am-
bori eroasoaia mutu.

Apolosi kiorang na Efesusi tuti Korintusi

24 Na rabuang bonani kontai inon-
tarai manei, wonong fino Apolosi, da
to Efesusi aha. I Yahudi dine wape
saubaununggamiai na Aleksandria.
Sewai paria tuti deitawangno Sen-
gnei ne Kaiwofo na mai.
25 Sobu aunau kariri Sempaisi
kawurua ampafe medua sabi, deu-
nau kariri Mananu Mampariri tuti
todoni ambori da ma fo. Wape
deitawang te Yohanesi mano webap-
tisi foi ne aunaufo.
26 Na wiro mitai kaha kiorang na
munu agama Yahudi foi. Persek-
ilai tuti Akwilai utarami ne aunaufo
nana ne, urutani da ria suru to
munu uminohi nai foia. Na nanai
urairiri nariai na mai wei kariri Allai
ne Rangno feriri inontarainei kiai,
amani Yesusi andino Mananu Mam-
pariri foi.
27 Mayeai Apolosi enerorong we
dontai to nu Akhaya, ampafe doroi
na nana fosa eroaoai tuti etoi kaiwo
anatu feai we mano eraria Yesusi na
Akhaya fosa, ambori etamang wei na

* **18:18** Yahudifosa ene koang tonana. Manei ne arerafeai we Sempaisi, rahida bo dei nungfo deinawiai we ne arerai we Sempaisi niari karirіaia mai finanaya.

mai. Dontai sobu Akhayafo, ne au-
naufo fiata pari mano Seng Allai do-
hong ne bengfo arora we eroasoaia
fosa, ambori eroasoai mutu.
28 Weo Apolosi sawao Yahudifosa
paria na kaiwasa bitoya foi eu-
remireafo, tuti deinawiai na Sengnei
ne Kaiwofo kariri Yesus Kristusi weo
andino Mananu Mamparirio Seng
Allai dereria fi dine.

19

Paulusi na Efesusi

1 Na rabuang bo Apolosi niai na
Korintusi fo, Paulusi dontai riria
reitahafoi paria sobu Efesusi. Na
nanai sobu inontarai eraria Yesusia
fo meneiru teai.
2 Dutang berasa deyo, “Bohine
meaine, meroaso Yesusi neo mesobu
Allai Nuaninu Mirarebana fi kontai
ampa ne?” Eroa eteyo, “Bireri. Weo
wiro ametaramioai konta kahai we
Allai Nuaninu Mirarebana manei
kaha.”
3 Berasa aha deyo, “Tonana mani,
mewebaptisine kariri mandoni ne
baptisifo?” Eroa wei aha eteyo,
“Kariri Yohanesi ne baptisifo.”
4 Ainanaya Paulusi medu karirіai
wesa deyo, “Yohanesi webaptisi kai-
wasa fo mani, deinawiai weo inon-
tarai nanisa etaraberasa weru ene
sasarifi ampa. Wape na siari nanai
kontai deikaririai we inontarai Is-
raeli fosa weo, todoni kontaio eroaso
inontaraio ambori da tuwari aha ma
foi, amani Yesusi.”
5 Na kutu etarami kaiwo fe-
nanai, webaptisisa na Seng Yesusi
wonongfo.
6 Tuti na kutu Paulusi yuai
warangfo awa wasausa fo, Nu-
aninu Mirarebana foi sensonisa,
ainanaya emadu na kaiwo siai,
kontai eteikariri kaiwoariri Seng
Allai dohonai wesa na Nuaninu
Mirarebana foi.
7 Ea kiai efaufo tarahio ewesuraya
mandu rai.
8 Weembai botoru Paulusi medu
na wiro mitai ahang kaha we kai-
wasa na munu agama Yahudi fosa
tuti medu deikairiri todoni Allai yu
Mananufo.
9 Wape maneiru tea na ea en-
umikamiai mitubaru, emaya we
eroasoa kaha, tuti na kaiwasa efan-
duhisa na nana fosa euremireafo
eteibera Sempaisi ne Rangno feriri
kaiwasanei na Yesusi fo. Ai wedaya
da werusa, kia mano eraria Yesusia
fosa da to Tiranusi ne munu deunau
nai foi. Na nanai rahida neungne de-
unausa kariri Sengnei ne Kaiwonei.
10 We defuina boru niari finanai
pampang, ampafe kaiwasa fuba emi-
nohi na nu Asia foi, inontarai Yahudi
kontai inontarai siai ea kiai etaramio
Sengnei ne Kaiwofo.

Skewai ne arikangfosa eteyo etata inggira na Yesusi wonongfo

11 Seng Allai niari fitantuma bitoya
paria ria Paulusi,
12 ampafe inontaraifosa eha ne fi
satarai toyari lenso ete ireu, awa
etohonaia wa sau mano emaninang
nanisa mani, ebeng tuti inggirafosa
ehawari weru sa.
13 Mangketu Yahudi maneiru teai
era mai katai na doni kontai, weo
etata inggira weru kaiwasa, erurai
we enari kariri Paulusi kontai,
ampafe eteyo etata inggira na Seng
Yesusi wonongfo. Emadu we ing-
girafosa eteyo, “Na Yesusi mano
Paulusi deiriri foi wonongne ametata
mea!”
14 Imami baba manei wonong fino
Skewai, ne arikang eweitu ansaino
enari tonana ne.
15 Manamo inggirafoi medu wesa
deyo, “Yeroanso Yesusi, tuti Paulusi
yeitawani, wape menemitituai inon-
tarai fuba todoni di mea re, donio
mete metata yau nina?”
16 Ainanaya mano inggira dohoni
foi soiri rufansa awa miuntatisa, ki-
rama siabu ene taraifoi awa eweka-
hai, fiosiabu ene fiawawafo, ampafe
emito kahabirai weru munufoi tuti
rika deda siabu ene taraifoi.
17 Inontarai Yahudi fosa kiai tuti
inontarai siaio enayai kiai na Efe-
susi fosa etarami finana fo ematai
karira. Ampafe kaiwasa bitoya efiai
Seng Yesusi wonongfo pampang.
18 Inontarai bitoya eroaso Yesusi
fosa era ma eteiaio ene sasari etohoni

kawuru na fafongna foi na kaiwasa
bitoya foi euremireafo.
19 Tuti mano enari sulapi fosa efan-
duhi ene buku sulapi fo kiai, tuti
enunumi na inontarai bitoya foi eu-
remireafo. Buku sulapi enunung
ruhi nani etato wei na doi mani
ne harga dedai paria, tarahio demo-
yarai we etampi nayai fa defuina
sura.
20 Na rang tonana fo Sengnei ne
Kaiwo kariri Yesusi fo dafai wariai
tuti efau aha eroasoai.

Kaiwasa bitoya ewekaiwo na Efesusi

21 Ne nanaia kaia mani Paulusi
deyo dontai to Makedonia tuti
Akhaya kontai ambori dontai pari
to Yerusalemi. Medu deyo, "Yontaia
mani yontai to bendari Roma kon-
tai."
22 Demi ne mano efatari fosa
mandu, amani Timotiusi tuti Eras-
tusi weo urontai fafong to Makedo-
nia, wape mantauni niayai waroi
kuteai na nu Asia.
23 Tarahio rabuang bonani faini
dino kaiwasa bitoya ewekaiwo fuba
na Efesusi weo kaiwo aunau kariri
Seng Yesusi ne Rangfo.
24 Weo na bendari nani inontarai
manei wonong fino Demetriusi, i
mani sewai we niari fi siai na per-
aki, andino niari munu aririwang
weo aririwang wiwing wonong fino
Artemisi, mano esahui we ene seng-
foi. Fi yu nanai wedaya doi bitoya
wei tutu mano eru fi kariri fosa, we
inontarai efau eworio munu arirí-
wang fo we esomi weai fefe.
25 Ampafe donio fianduhisa tuti in-
ontarai siai esawai enari fisiai na
peraki konta fosa, ainanaya medu
wesa deyo, "Bohine meaine. Mewait-
awanai weo tasobu doi bitoya na fi
taru ninai.
26 Wape ninaia mani mewatioai
tuti metarami terai fiani aino inon-
tarai mano wonongno Paulusi niari
fo. I medu deyo, 'Aririwangno in-
ontaraine enariri esomi wei foi mani
wiro seng dine kaha.' Ampafe ne
aunau kerira nanai wedaya kaiwasa
bitoya etau weai, wiro na bendari
Efesusi nei tera kaha mae, adareti na
nu Asia nei sentenang.
27 Ne tonanane ambori wedaya fi
taru ne tawonomi karira tutirai ki.
Nanai tera kaha, wape munu arirí-
wangno Artemisi, mano dedai nei,
kontai ambori esahui we fi tarai
kaha, kontai seng Artemisi mantauni
ambori wiro esomi wei kahai ki.
Wape i aririwang fuba tasomi wei,
weseng na nu Asia nei sentenang
dine."

28 Etarami kaiwo meduri foia kiai
tonanafo, ehasoua etang wawerasa,
ehuayai esahu eteyo, "Artemise
meiri wau kawurua, wau weseng we
kaiwasa na Efesusi fine!"
29 Ampafe ea tuti kaiwasafoi kiai
era wari bendarifoi sentenang esahu
etohonai. Mayeai etafu Gayusi tuti
Aristarkusi, uru inontarai Makedo-
niao ura ria Paulusi na ne rang ro-
rong to Efesusi ma di suru. Efafa suru
eha suru to munu fiabaio kaiwasa na
bendarifoi fianduhi nai foi.
30 Paulusi deyo suai to munufoi
afui kontai, we medu we kaiwasafoi,
manamo mano eraria Yesusi na nana
fosa eweduari.
31 Kontaio Paulusi ne maniwowiri
maneiru teai, ea inontarai efabai na
nu Asia foi, etemi inontarai esuari
ambori wiro dario kaiwasa bitoya foi
fanai.

32 Na kutu siari nanai kontaio, kai-
wasa fianduhi na munu fiabai foi,
ehuayai etohonai pariao eserawaw-
erahai paria. Manea ebibe funomai
towanaia tuti manea ebibe esahu
funomai toninai ma, weo kaiwasafoi
fubaei eserawawera fianai aino we-
dayasa etohong wei ne.
33 Inontarai Yahudi fosa ewarami
tuba inontarai manei to fona fong,
wonong fino Aleksanderi, weo
meduai Yahudifosa karíriai we kai-
wasafoi. Ampafe kiamang tawansa
we enemboru ambori de medu wesa.
34 Manamo ewatioi we Yahudi
dine, ampafe ebibe kiai tantenang
beyari awao araha ureng boru
teai, efiai ene aririwangfoi eteyo,
"Artemise meiri wau kawurua, wau
weseng we kaiwasa Efesusi fine!"

35 Ainanaya sekertarisi we bendarifoi sua kaiwasafoi we enemboru. Medu wesa deyo, “Inontarai Efesusine meaine. Mantei na nu bodoni kontai deitawanaifa weo bendari Efesusi meiri andino dewawu munu seng wiwing Artemisi tuti ne ariri-wang biari na rorafaisi meu fine.
36 Mantei kontaio wiro sahu forawa kaha. Ampafe menemboru wiro metohong funong mea fanai.
37 Meha inontarai nini suru to ninai ma ne, wiro ukamanana fi na seng Artemisi ne munufoi ete ureibera tane sengnei kaha.
38 Mae Demitriusi tuti mano erufi toyari i fosa etinggai manei mani, tonana mani eha kaiwoariri nanai to mano ehutu kaiwo fosa. Kantorio kiutu kaiwo foi tuti ne mano ehutu kaiwo fosa emainenang etamang.
39 Wape menemitituai kaiwofeai siai konta mani, meha kaiwo nanai awa memadu weai na mano parentafoi yoasosa we ehutu kaiwo kontaia fosa.
40 Weo fianai aino menari na rahida bonini, ambori kia ne karirafo we tata kontai ki. Tarahio parentanei ambori dinggai tata we tahuayai tatohonai ki, nana mani tamadu fiani, weo fi tatohong weai ninai tupa dawohi arorawa.”
41 Medu kaiwofoa kai wesara, ainanaya demisa etaraberasa to ene munu rorong fo aha.

20

Paulusi da to nu Makedonia tuti nu Yunani

1 Kaiwasa na Efesusi fosa efoairai weru etohonafoa, mayeai Paulusi fianduhi inontarai eraria Sempaisi na nana fosa, tuti deunausa we enemirorongfoini mitubaru na Sempaisi. Ainanaya dohong mahikaifeai wesa tuti da to Makedonia.
2 Da suambawa katitai na nu Makedonia foi, tuti dohong kaiwo aunau bitoya we inontarai eroaso Yesusi na nana fosa, ambori enemirorong mitubaru na Sempaisi. Mayeai da sobu nu Yunani foi.
3 Ne embai botoru na nanai, ainanaya rahida bo meinenang we dontai to nu Siria foi, taraoai we inontarai Yahudi fosa eteiruhi kaiwo we emuni. Ampafe enerorongfoi disangbariri beyari we daraberahi dontai riria nu Makedonia foi aha.
4 Inontarai manea etontai riati, amani Pirusi na Berea antungno Sopateri, Aristarkusi tuti Sekunderi uru na Tesalonika, Gayusi na fino Derbe, kontai Timotiusi, Tikhikusi tuti Trofimusi ea na nu Asia.
5 Eweitu nanisa etong foni antoru* etamang we antoru na Troasi.
6 Rabuang bo etohonsua rahida fuba esahui we Rahida Roti Weragi Kaha fo awao kiai fo, antorafai weru bendari Filipi. Rahida ring aha mani amefanduhi amea kiai ria ea na Troasi. Amene rahida itu na nanai.

Na Troasi Etikusi sawai aweu mireha mae suwi aha

7 Rahida Sabtui diru mano ameroaso Yesusifo amea amefanduhi amea we ametang ruhi rotio deinawi kariri Yesusi ne taraifoi. Paulusi kiorang we inontarai efanduhisa na nana fosa paria diru rabuang, weo enerorong we kameai amani donta fefe.
8 Na munu rorong bo yaio amefanduhi amea nai foi mani padamarang bitoya paria.
9 Bariboai manei wonong fino Etikusi minohi na jendelafoi. Paulusi medu waroi karerai paria wedaya bariboaifoi ureng mamong ampafe dena. Denawa kifa bariri sawai na rorong bo botoru ne yai pari foi aweu wiana kahofa nuwowongfo. Inontaraifosa emito aweu eruaisia mani mirehara.
10 Wape Paulusi biari aweu fiauni derirorai ria bariboaifoi ne taraifoi, duwiri weru marareha rorong fo aha. Medu wesa deyo, “Mearomikuayai fanai, darang ampa.”
11 Mayeai Paulusi daraberahi ayai, fioabau rotifoi dohonai etang ruhiai. Etampia kai Paulusi medu pari ahao aha foi fiorarisi, ainanaya dontaia.

* **20:5** “antoru” deinawio Lukasi mano soi kaiwonei kiontai.

12 Mae bariboaifoi darang kai-
wasafosa era tutiri to ne munufoia,
tuti enemirorongfoi mirarising aha.

*Paulusi dontai na Troasi to Mile-
tusi*

13 Ametautai to kaparifoi, ametafai
fafong to bendari Asosi, ametamang
we Paulusi nayai, weo i sang ne rang
rorong fo mai we da na rei.
14 Na Asosi, kenggung amea,
ametafai ruhiai to bendari Mitilene.
15 Kameaia ametafai pariao nu
Kiosi arau, tuti kameai roainai aha
mani amesobu nu Samosi. Kameai
nari aha mani amesoa na bendari
Miletusi.
16 Weo Paulusi medua futuayai
we wiro ametafai tawangno Efesusi
kaha, ambori wiro ne rahidafo kai
funomai na nu Asia foi fanai. Weo
yurai paria we rahida fuba Pen-
takosta foi kaharai mae sikaherawa
niai kawuru na Yerusalemi.

*Paulusi ne kaiwo arerai we mano
ewenunggamiei we jemati Efesusi fosa*

17 Na Miletusi Paulusi dere we
mano ewenunggamiei we jemati na
Efesusi fosa we era ma.
18 Rahida bo era ma esobui fo,
medu wesa deyo, “Doroi bohine
meaine, mewaitawanaifa ampa
kariri fianai aino inari rahang mea
na nu Asia fine, na rahida bo isi
awehuo katainei paria sobu rahida
bo ye iruai awehu weru katai fi aha
ne.
19 Isodai dadira na Yahudifosa weo
eteiruhi kaiwo we enari kanggani
yau tuti ete emung yau. Tonanai ki
wape irurai we yeiriri Sempaisi ne
Kaiwofo pampang na enehurorong
tewawa tuti rayai nai na urehu.
20 Mewaitawanaifa kontai weo fi
mai we mea fo yediwarai weru mea
kaha. Ne nanai kiai yeiririai we
mea tutu yeunau mea na rabuang bo
tafanduhi tata ruhia foi tuti na mene
munu rorong wa.
21 Yeiririai we inontarai Yahudi
fosa tuti Yahudi kaha fosa, yeunausa
we etaraberasa weru ene sasarifoi,
era we Allai aha kontai eroaso Seng
Yesusi.
22 Tuti na ninaifa mani yontai
to Yerusalemi weo Nuaninu Mi-
rarebana fi demi yau tonana fefe.
Kontai iwaitawang fianai aino iso-
dairai na wana fo.
23 Ne iwaitawanaifa mani, na ben-
dari iraoa fo, Nuaninu Mirarebana
nei deikaririai we yau we isodai dadi-
rafo tuti eru aitamuo yau.
24 Tonanai ki wape imatai wedua
imerahafo kaha, mae Seng Yesusi fi
demi yau wea fo irurai paria we inar-
iao kai na mai, amani yeiriri Kaiwo
Mahikai fo kariri Allai ne bengfo
paria sobu imereha.
25 Ira mai mea kiai na mene
munuewa ampa, tuti yeiriri kariri
todoni Allai yu Mananufo. Wape na
ninai to fongna mani yeitawanai we
mewati urehu ahang kaha.
26 Ai wedaya rahida bonini imadu-
raia tapapa we mea, we rahida da
ma wanai manei kontai sobu ne kari-
rafo mani, wiro yau nehu sarawa fine
kaha.
27 We wiro iwawu fi iru ne na
rahida bei kaha, mae yeiririai awa
kasau we mea kariri fianai aino Allai
enetituaiti tuti niariri kiai fo.
28 Mewaitawang wedua mea
tuti kaiwasa fuba Nuaninu Mi-
rarebana fi dohonsa ma weo mewait-
awansa fo, weo Allai yuai mea
weo mewenunggamiai wesa fefe.
Mewaitawansa toyari mantahungno
deitawang wedua ne domba rabuang
foi, weo Allai mantauni feririsa na
Yesusi ne rikafo.
29 Weo iwaitawanaifa weo yontai
weru meara nina mani, wiro bireri
kahai mae ambori inontarai karira
fea esuai we enai rahang mea we
enari kanggani mea, ne tarai to-
yari serigalao etawio dombafosa weo
etansa.
30 Kontai na mantaung mea ambori
manea ewemantaunau kaiwo karira
ki. Enari tonanai we ewedaya mea
mano meroasoaia wa mea we mera
sarawaifa tuti mera riasa.
31 Ampafe metanansiau wed-
uaraifa! Mearomioaifara waroi we
defuina botoru mau wa rayai nai
na urehu, irurai pampang na diru
rahida we yeretawang mea.

32 Ninaifa amani itawing mea to
Seng Allai ambori dewawu mea tuti
merua mutu na Allai ne Kaiwofo
kariri ne bengno dohonai arora fo.
Kaiwo nanai kia mambiriu we mea
tuti Allai mioang mea tuti fi kiaio do-
honai we ne arikangfosa, dohonai we
mea kontai ki.
33 Na irurai tuti Sengnei ne Kaiwofe
ne wiro enehutawanai we ambori
isobu doi ete ra fuba ria mea kaha.
34 Mewaitawanai we mantaung
yau irurai we iru fi siai fo we isobu
doi tuti fiang demoyarai we yau tuti
mano era ria yau nesa.
35 Na fifiani kontai iwekasinai we
mea na rurai mambiriu we rufi ton-
ina ne, ambori tafata inontarai ewe-
mambiriu kaha fosa. Weo taromio
fianai aino Seng Yesusi mantauni
meduraia fo, medu deyo, 'Tatohong
fi we tafata inontarai siai mahikai
sewa inontarai etohong fi we tata ne.'
"
36 Paulusi medua kai wesa fo,
disang kapa awebuka riasa tuti
wenadi.
37 Ewenadia kaifo efauni, esaia
ehai beyari wei tuti enunahi.
38 Enemirorongfoi fituayai paria,
weo kaiwo Paulusi medura fo deyo,
na rahida bonani to fongna mani
wiro ewati ureng ahang kaha.
Ainanaya era tutiri pari arau dautai
na kaparifoi.

21

Paulusi da to bendari Yerusalemi

1 Na amenemirorong fituayai ame-
hatai weru mano ewenunggamiei
we jemati na Efesusi fosa, ainanaya
ametautai to kaparifoi ametafai
werusara. Ametafai beyari to nu
Kosi. Kameaia mani amesuaio
nu Rodasi, na nanai ametafai pari
beyari amesoa na Patara.
2 Na Patara amesobu kapari rowei
de defai to nu Fenisia, ampafe amesoi
ameao kapari bonani tuti ametafai,
3 ametafaia amewati bera nu
Siprusi to rei, mae amehutu bau ben-
dari Tirusi na nu Siria foi. Ametafaia
amesoa na nanai we deunaung fi kia
fo nayai.
4 Na nanai amera wa ametuam-
bawa inontarai eraria Yesusi fosa,
kontai ameminohi riasa ari minggu
bei. Allai Nuaninufoi deinawiai wesa
ampafe etaunau Paulusi we wiro da
to bendari Yerusalemi fanai.
5 Manamo amene rahida na nana
kaifo, ametawinsa tuti ametafai pari.
Era kiai tuti ene wiwing ene arikang
era tuti amea paria bendari rea
fo. Na nanai na nafarengfo amea
kiai ametisang kapa ameawemibuka
amewenadi.
6 Ainanaya ameru na amewarami-
foa kai, ametautai to kaparifoi tuti ea
etaraberasa to ene munu rorong fo
aha.
7 Ametauoai na Tirusi ameweru-
rang paria bendari Petolomaisi. Na
nanai amera wa ametuambawa
doroi eroasoai na nana fosa, weo
ametohong mahikai wesa, kontai
ameminohi riasa rahida bei.
8 Kameaia mani, ametafai aha
amesoa na bendari Kaisarea. Na
nanai amera we inontarai deiriri
Kaiwo Mahikai manei wonong fino
Pilipusi, i mani manei na eweituo
etirisa na Yerusalemi we efata rasuli-
fosa manei dine. Ameminohi riati na
ne munufoi rahida beiru teai.
9 Ne kamitung itowemana amani
Allai dohong mambiriu we itoru
we itomadu kaiwo dohonai we
kaiwasafoi.
10 Rahida beiru teaifa mani, inon-
tarai manei wonong fino Agabusi da
na Yudea ma. I mani wenabi, inon-
taraio Seng Allai medu nai, kariri fio
ambori kawariai ki, weo kaiwasafo.
11 I da ma kia Paulusi ne aika-
purunei, yuti aha wiora man-
tauni aweng tuti warangfo nayai,
ainanaya medu deyo, "Nuaninu
Mirarebana foi medu toninai, 'Mano
ne aikapurunei inontarai Yahudi na
Yerusalemi fosa eworahi kariri ninai
ki, tuti esoari to inontarai Yahudi
kaha fosa ewarami rorong fo aha.' "
12 Na kutu ametaramio kaiwofe
nanai, amea tuti amene doroi na
Kaisarea fosa, amemadu wedua
Paulusi ameteyo wiro dontai to
Yerusalemi fanai.
13 Manamo medu we amea aha
ma deyo, "Todoni mesai wedua yau

ninai, metohong enehurorongnei fituayai funomaia. Mewaitawanai weo imainenang ampa, amani wiro we etafu yau fo tera kaha, mae we imereha na Yerusalemi we Seng Yesusi kontai."
14 Paulusi kiobu tarang we amea ampafe amefotou amemadu weduari fo. Ameteyo, "Bento, todoni kontaio kariri Sengnei ne dawiafoa."
15 Amenai tourai na nanaia, mayeai amefantang amene fianggengfo, amera to bendari Yerusalemi arei.
16 Amene doroi maneiru teai na Kaisarea fosa era tuti amea to inontarai Siprusi manei, wonong fino Menasoni, weo ameminohi riati na ne munufoi. Menasoni nini daria Yesusi na siari Yesusi niai na nunei.

Paulusi suambawa Yakobusi

17 Rahida bo amesobu bendari Yerusalemi fo, amene doroi na nana fosa, etamang we amea na enemirorong mirising.
18 Kameaia mani Paulusi tuti amea amera we ametuambawa Yakobusi. Na nanai mano ewenunggamiei we jemati na nana fosa efanduhisa kontai.
19 Ametohong mahikai wesa ameru na amewaramia kai, mayeai Paulusi deiririai na mai wesa, kariri fifianai aino Seng Allai niariri kiai na inontarai Yahudi kaha fosa fo.
20 Etaramididau Paulusi kaiwo medura foa kai fo, ea kiai efiai Seng Allai. Mayeai emadu we Paulusi aha eteyo, "Amene doroi bohine waune. Boitawanaifa weo inontarai Yahudi katui ahang kaha, eroaso Yesusi ampa. Ea kiai mani inontarai enemirorong dohong we etohong kariri Kaiwo Musai soi fo na mai saine.
21 Wape na fui etaramio kaiwo wetarai kaha kariri wau. Etaramioaifa weo bounau inontarai Yahudi mano enai na nu Yahudi kaha fosa we etohong kariri Kaiwo Musai soi fo fanai, tuti enemitituaio bounausa we wiro ewesunati ene arikangfosa fanai, ete etohong kariri koangno Yahudi nei fanai.
22 Inontarai Yahudi eroasoai enai na nina nesa, todoni kontaio ambori etaramioai we bontai kawuru ma we nayai na ninaifa ne, tuti tarahio eteyo enari kanggani wau ki.
23 Nana mani tatohong fiani e? Tonana mani, nari kariri amene aunaune, ambori ewaitawanai weo kaiwo etaramioai kariri wau nanai wiro tarai kaha. Amani na ninai inontarai itowemana, itorohong kaiwo arerai we Sempaisi ampa.
24 Ro riasa we mewenadi, we meruairurang mea, tuti bai weduasa na nemu doifea ambori etohong kariri ene kaiwo arerai etohoni nani na mai, tuti ambori metei menumiwa. Ambori fi nari nanai deinawiai we inontarai Yahudi eroasoa fosa kiai we kaiwo etaramioai kariri wau nanai wetarai kaha, tuti ewaitawanai weo wau kontai bohong kariri Kaiwo Musai soi fo.
25 Mae kariri inontarai Yahudi kahaio eroaso Yesusia fosa mani, ametanatu kaiwo wesa kawuru ampa kariri kaiwo amehutuaia fo, weo wiro etang fiangno ohonai we saminseni ete aririwangfoi fanai, etang rika fanai, etang andowa munia mireha ne rika deda kaha foi fanai, tuti wiro emaninawa funoma fanai."
26 Ampafe kameaia mani Paulusi da ria itowemanafo sitoru, awa enari ruhi nadio eruairuransa foi. Esuai Sempaisi ne Munufoi we eteikaririai we rahida beiru aha ambori nadio eruairuransa foi kiai tuti fiwai etohona fo etohonai ki.

Yahudifosa etafu Paulusi na Sempaisi ne Munufoi

27 Rabuang bo rahida itu fo rerai we kai fo, inontarai Yahudi maneiru teai na Asia ewati Paulusi na Sempaisi ne Munufoi. Ainanaya eha weinontarai bitoya foi enemirorongfoi, mayeai era wa erutawang Paulusi,
28 mae esahu tuturi eteyo, "Inontarai Israeline meaine, memito ma mefata amea wo. Inontarai da mai katitaine kiai mae deunau kaiwasanei we eweaiteta we nu Israeli

nei, Kaiwo Musai soi fo, tuti Sengnei ne Mununei, andinini! Na ninai doari aha kia inontarai Yahudi kaha manea esuai to Sempaisi ne Munufoi rorongfoi kontai aha fui, ampafe enariri werarika.*”

29 (Emadu tonanai we antanafa ewati Trofimusi inontarai Efesusi foi da ria Paulusi na bendarifoi. I mani Yahudi kaha dine, tuti enemitituai we Paulusi kiari kawuru to Sempaisi ne Munu rorongfe afui fo, mae bireri.)

30 Ampafe bendarifoi nikuayai sentenang tuti tatofang kutu nanai kontai kaiwasafoi mito ma fianduhi wari Paulusi. Etafuri efafari to boriei weru Sempaisi ne Munufoi. Na kutu nanai kontai ehafe Sempaisi ne Munufoi.

31 Kaiwasafosa erurai we emung Paulusi tonanai, mae inontarai manei mitoa deikaririai we afai Roma fosa ene komandangfoi, weo bendari Yerusalemi sentenang nikuayai na kaiwasa etohona fosa.

32 Na kutu nanai kontai komandangfoi kia perwira maneiru teai tuti afai manea, era esahera to katai etohong nai foi. Kaiwasafo ewati afai mamuna fosa nanai arahio efotou eboi Paulusi fo.

33 Komandangfoi da wa tefu Paulusi tuti wiora tate warangfo suru ria afai mamuna mandu uwaramifo na wai besi. Mayeai dutang bera kaiwasafosa kariri Paulusi we i mani mandoni dine tuti fianai aino niari sarawaifa fo.

34 Manamo kaiwasa bitoya foi emadu boyari kaha, manea eteyo dohong sara fininai, manea aha eteyo dohong sara fiwanai. Ehobu tuti ene kaiwofoa komandangfoi urewara kerira, tuti sobu kaiwoariri mai kariri fi wedaya emung Paulusi wea fo kaha. Ampafe demi afai mamuna fosa we ehari to markasifoi aha.

35 Na rabuang bo eha Paulusia sobu tehifoi fo, kaiwasa etohona fosa etohong mambiriu paria aha we emuni, ampafe afaifosa esoduatia.

36 Kaiwasa bitoya foi era ria Paulusi tuti afaifosa na ehurumifo mae ebibe eteyo, “Muni wiruai!”

Paulusi medu we kaiwasa bitoya foi kariri fi etinggairi wea fo

37 Rerai we ete esuai to markasifoi afuifo Paulusi medu we komandangfoi deyo, “Daie, yeo imadu ria wau ararafanaifa.” Komandangfoi yoa wei aha deyo, “Boitawang modu kaiwo Yunani nei e?

38 Tonana mani wau ma wiro inontarai Mesiri di wau kaha fe. Yeitarahi wau mani inontarai Mesirio raminde nanai fianduhi inontarai ewepiaura wering webea (4.000) emainenang na fimamuna emamunara, mayeai kiasa ewawu to katai wemereha kaha foi.”

39 Paulusi yoa aha deyo, “Yau mani inontarai Yahudi di yau, na bendari Tarsusi, bendario wewonong na nu Kilikia foi. Fata yau bohong rahida we yau we imadu we mano emamuna we yau fosa.”

40 Ainanaya komandangfoi dohong rahida we medu, ampafe Paulusi doari na tehifoi yuai warang we kiamang tawansa we enemboru. Ainanaya medu wesa na kaiwo Iberani.

22

1 Medu deyo, “Dai tuti doroi bohine meaine. Metaramididau kariri nehu kaiwo yeiai fifianai aino metinggai yau wea ne.”

2 Etaramio Paulusi we medu na ene kaiwo Iberani fenanai, fiei sawa mani yu na enumifo.

Ampafe Paulusifo medu pari wesara,

3 deyo, “Yau mani inontarai Yahudi di yau, itaubau nuhukamiei na bendari Tarsusi foi na nu Kilikia foi, wape ifiebai na Yerusalemi ninai, tuti isobu aunau ria mantaunau fubao Gamalieli na mai kariri Kaiwo Musai soi dohonai we tane werengfesa foi. Ne tarai kariri mea na rahida bonini faini ninai, yau kontai enehurorong

* **21:28** Kariri agama Yahudifosa, Yahudi kaha manei suai tono Sempaisi ne Munufoi mani, dohong Munufoi werarika.

dohong we iruraifa paria, inari fi
kariri mea ninai we Allai.
4 Inontarai eraria Rang Weworu
nanisa kiai, wiwing mang, itafusa
imunsara emarareha, isoasa to
aitamu rorong fo.
5 Imami fuba foi tuti Majelisi
Agama fosa emaduairai we kaiwo
yeoai ninai we itofa kaha. Weo
ansaino etohong surati bei we yau we
ikaria yeinawi we inontarai Yahudi
na bendari Damsiki ne. Ambori na
surati nani itafu inontarai eroaso
Rang Weworu nani tuti ikasa to
Yerusalemi we esobu aiboi nayai."

Paulusi medu kariri todoni Seng Yesusi sahui fo

6 "Rahida bo ira wa nanai, ira
paria rerai we bendari Damsiki tete
rahida rabuang, na tatofang kutu
nanai sambewara bei na rorafaisi
meu tibohawai wari yau.
7 Itawai aweu iwatai na kahofa
nuwowongfo, mayeai tarahuo raofui
bei medu deyo, 'Sauluse, Saulusi wo!
We fiani e nari kanggani yau ninai?'
8 Ainanaya iroa wei aha yeyo,
'Daie, mandoni di wau?' Manamo
medu we yau aha ma deyo, 'Yau
Yesusi inontarai Nazareti mano nari
kanggani fi di yau.'
9 Inontarai era ria yau fosa ewati
sambewarafoi, wape kaiwo raofuifoi
medurai we yau foi, eserawawera-
hai.
10 Ainanaya yutang bariri aha
yeyo, 'Sengne waune, fianai aino
inari ne?' Sengnei yoa deyo, 'Boabari
wau tuti wuai to bendari Damsiki
afui. Na wanai ambori wobu kai-
woariri kariri fikiaio Allai deyo nari
fo.'
11 Sambewarafoi dang kai urehu
wedaya urehufafa, ampafe nehu
maniwowirifosa ebing yau amesuai
to Damsiki.
12 Na wanai inontarai manei
wonong fino Ananiasi. I mano
dohong kariri Kaiwo Musai soi fo
na mai tuti Yahudi fuba eminohi na
nana fosa etatori paria.
13 Da ma suambawa yau, doari na
enehung dowei medu deyo, 'Sauluse,
nehu doroi bohine waune. Fobai
uremuwa boti aha!' Na kutu nanai
kontaio ifoai urehu iwatiaoi.
14 Mayeai medu we yau deyo, 'Al-
lai mano tane werengfosa esomi wei
foi diri wau kawuru ampa ampafe
boitawang fi dawi wea fo tuti boti
Yesusi Mano Mirarebana foi tuti tara-
muo te raofuifoi.
15 Wau ambori weinontaraio
boiririai pampang we kaiwasanei
kiai kariri fianai aino botioai tuti
taramuoaia fo.
16 Wiro bomang waroi ahang fanai,
mae na kutu ninai kontaio boabari
wau tuti webaptisi. Butang we Sem-
paisi ambori waraira nemu sasari-
wai na wonongfo.'
17 Yarabera yau to Yerusalemi tuti
na kutu iwenadi we Sempaisi na ne
Munufoi nanai, Allai deinawi fi we
yau.
18 Iwati Sempaisi medu we yau
deyo, 'Wukera ruai awemu weru
Yerusalemi, weo inontarai ninisa
ambori emarira we etaramio kaiwo
modu kariri yau wa fefe.'
19 Wape imadu aha yeyo, 'Oh! Sen-
gne waune, eroaso yau rai, weo
ewaitawang kepanaifa weo isuai mai
munu agama Yahudi fo we itafu inon-
tarai eroaso wau fosa we irubasa tuti
isoasa to aitamufoi.
20 Tonanai kontai we rahida bo
nemu woming Stefanusi emuni fo
mani, yauo yoari na nanai, iroa we
emunifo kontai. Nanai tera kaha
mae yauno iwaitawang wedua mano
emuni fosa ene ansungfo ne.'
21 Manamo Sengnei medu we yau
aha ma deyo, 'Modu riwana fanai
mae roa, weo ambori yemi wau ro to
katai waroi we Yahudi kaha fosa.' "

Paulusi deikaririai we i mani Roma dine

22 Kaiwasafosa etaramididau
Paulusi we medufo, wape paria
kaiwo medurai wefuia fo, amani
kariri de da we Yahudi kaha fosa fo,
ebibe na mambiriu eteyo, "Inontarai
tonana nei mani muni wiruaia, wiro
mei we minohi ureng barika ahang
kaha!"

23 Ebibe, ehafa ene ansungfo
towana tonina, tuti ehafung kang-
ganangfoi ehafari to yai, weo eha-
soua emarareha we Paulusi medu
tonana fefe.
24 Ampafe afai mamuna Roma fosa
ene komandangfoi demi eha Paulusi
to ene markasifoi, ambori etutang
berahi na tapapa we ewaitawang fi-
anai aino wedaya Yahudifosa eto-
hong karerai wei nina.
25 Wape na kutu ewora Paulusi we
erubati na ene wai weababo fo, medu
we perwirafoi deyo, “Tofino na tane
hukumi Roma nei mani tarai kariri
metohona ne, weo inontarai Roma
manei wiro metutang berahi kariri
fi metinggairi wea fo kaharai mae
meru aiboi soi e?”
26 Perwirafoi tarao kaiwofe nanai,
da we ene komandangfoia deyo,
“Daie! Bohong todoni e nari toninai
nina? Inontarai wani mani Roma
dine!”
27 Ampafe komandangfoi da
wa dutang bera Paulusi deyo,
“Boikaririai we yau, weo taraie wau
mani Roma di wau e?” Paulusi yoa
wei aha deyo, “Tarai inontarai Roma
di yau.”
28 Komandangfoi medu wei aha
deyo, “Oh! Raminde nanai ibai doi
fuba paria akawuru wo iweinontarai
Roma ki.” Paulusi yoa wei aha
deyo, “Yo! Ayaranane, wape yau
itaubau nuhukamiei weinontarai
Roma. Nana mani wemambiriu
sewa.”
29 Na kutu nani kontai afai ma-
muna ete etutang berahi fosa ene
tarai toyario isang tuhing ufu doa
na iareng. Komandangfoi kontai mi-
taia denteng kahai weo Paulusi Roma
dine, mae anta demi ne afai mamuna
fosa ewora funomi fefe.

Paulusi doa na Majelisi Agama fosa earomireafo

30 Wape komandangfoi dohong
weai paria we deitawang kariri
fianai aino wedaya Yahudifosa eting-
gai Paulusi wei fo. Donio kameaia
mani sahu imami baba fosa tuti Ma-
jelisi Agama fosa kiai we efanduhisa.
Ainanaya afai mano ewaitawang
wedua Paulusi fosa etisu wai besi
foi weruri tuti ehari ma doa na
earomireafo.

23

1 Paulusi seite Majelisi Agama fosa,
mayeai medu wesa deyo, “Doroi
meaine. Paria rahida bonini na ene-
hurorong ketui fuisi iwaitawanaifa
weo Sengnei ne awiafo inari karirіai
na mai.”
2 Na kutu medu tonana ne, imami
fuba Ananiasi demi mano doa ru-
rang Paulusi foi bioikobu borong.
3 Ampafe Paulusi medu we imami
fuba foi aha deyo, “Wau inontarai
taparemu sobaurai weberu di wau.
Allai ambori bioi wau ki, weo
munohi na nanai binggai yau kariri
Musai Kaiwo soi fo, wape mantaung
wauno bohong kariri Kaiwo nana
kaha wa, mae bohong sarawaifa,
amani bemi inontarai bioi yau.”
4 Mano eminohi na nana fosa etei
wei eteyo, “Eh! We fiani boi bera Allai
ne imami fuba fininai?”
5 Paulusi yoa aha deyo, “Oh! Doroi
meaine, iserawerahai we i mani
imami fuba dine. Tarai na Sengnei ne
Kaiwone, rabuang bei dotu toninai:

‘Dohonao meteibera mano ewe-
nunggamiei we kaiwasanei
fe.’*”

6 Paulusi deitawanaifa weo mano
eminohi na Majelisi Agama fosa
nana mani, Saduki manea tuti Farisi
manea. Ampafe medu wesa deyo,
“Doroi meaine, yau mani Farisi di
yau, nehu ririafo kontai na Farisi.
Metinggai yau na nina ne, we iroa-
soaifa weo inontarai emarareha fosa
ambori esuwi aha ki.”
7 Na kutu etaramioai we medu
tonanane, Sadukifosa tuti Farisifosa
esawasa pariao wiro eweboyari
ahang kaha.
8 (Weo Sadukifosa eroasoaifa weo
wiro mansuwi-suwi kahai, wewai
bireri, tuti nuaninu bireri, wape
Farisifosa eroaso ne tonanane kai.)

* **23:5** Keluaran 22:28

9 Ampafe etawisa fuba beyari. Farisi maneiru teaio ewemantaunau Kaiwo Musai soi fosa etoabarisa etapa Sadukifosa eteyo, “We amea mani inontarai nini wiro niari sara fi kutea kahaia. Tarahai anture nuaninu te, wewai te manei dino medu wei ne!”
10 Ehiwasa fuba beyari ampafe komandangfoi mitai dohonao eruhisa emung Paulusi fe. Ampafe demi ne afai mamuna fosa ehari weru katai nani to markasifoi aha.
11 Diru aha ma foi Seng Yesusi doa rurang Paulusi medu wei deyo, “Tawang enemurorongwaia mitu! Weo toyari modu kariri yau kawuru na Yerusalemi ampa, ambori modu kariri yau aha na bendari Roma foi kontai ki.”

Yahudi manea eteiruhi kaiwo we emung wora Paulusi

12 Kameaia, inontarai Yahudi fosa manea efanduhisa emadu ruhi kaiwo we emung wora Paulusi. Efafora beyari na Allai wonongne weo wiro etampi ete etunung mereha kaha pariao emuni akawuru wo.
13 Mano enari tonana nesa ewepiarua sea rai.
14 Era we imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, emadu eteyo, “Amefafora ruhiai ampa weo wiro ametampi kaha pariao amemung Paulusi akawuru wo.
15 Ampafe mea tuti mano meminohi na Majelisi Agama fosa mesoi kaiwo anatu feai we afai mamuna fosa ene komandangfoi, weo metutani kiari ma weo toyari meteo metutang berahi na mai aha. Nana mani da ma sobu mea kaharai mae amemainenang kawuru na rang rabuang we amemunia.”

16 Manamo Paulusi anomang tera manei tarao kaiwofo, ampafe da to markasifoia, deikaririai we Paulusi.
17 Ainanaya Paulusi sahu perwira manei ma deikaririai wei deyo, “Ka bariboai nini we komandangfoia, weo deyo deikariri fieai wei fefe.”
18 Ampafe perwirafoi kia bariboaifoi we komandangfoi deyo, “Paulusi mano wiana aitamufoi sahu yau tuti dutang yau we ika bariboai nini we Dai wau ma, weo deyo deikariri fieai we wau.”
19 Komandangfoi yu na bariboaifoi warangfo utabera siai we dutang berahi deyo, “Fianai aino boyo boikaririai we yau ne?”
20 Bariboaifoi yoa wei aha deyo, “Yahudifosa emadu ruhi kaiwo kawurua weo etutang wau we aha kameai mani ka Paulusi we Majelisi Agama fosara, we toyari eteyo etutang berahi na mai aha.
21 Wape Daie, dohonao roa we ene kaiwofo fe, weo ewepiarua sea etamang na rang rabuang we etoapi ki. Ea kiai efafora na Allai wonongne weo wiro etampi ete etunung mereha kaha pariao emung Paulusi akawuru wo. Na ninai kontaio emainenang kawuru ampa, etamang terai we roao ene kaiwofo.”
22 Komandangfoi deretawang bariboaifoi deyo, “Oh, tonana mani tarahu kaiwo boyoai we yau fe ampa. Dohonao boikaririai funomai we manei ahang fe.” Ainanaya demi bariboaifoi da wa.

Etanatu Paulusi we Gubernuri Feliksi to bendari Kaisarea

23 Ainanaya komandangfoi sahu ne perwira mandu, medu we suru deyo, “Mumainenang afai mamuna manea we era tuti Paulusi to Kaisarea diru bonini kontai araha ureng indeata. Amani ewepiaura (200) esiru sondu, ewepiaura kontai eha wombua, tuti ewepiatorua sura (70) etau na kuda.
24 Mumainenang kuda kontai we Paulusi dau nai. Mehari na mai paria sobu Gubernuri Feliksi.”
25 Ainanaya komandangfoi soi surati bei amani dotu toninai:
26 We inong Gubernuri Felikse wau, na Kaisarea,
Na yau komandang Kladius Lisiasi,
27 Inontarai nini mani Yahudinesa etafuri kawuru ampa tuti kutea reti emunia weraimuna, manamo fiei

deyo isahera tuti nehu afai mamuna nesa, nanai doni weinontarai ninai, weo tarahuoai we i mani Roma dine fefe.

28 Enehurorongnei dohong weai paria we yeitawang kariri fianai aino etinggairi wea fo, ampafe ikari to ene Majelisi Agama fosara.

29 Manamo awa mani wiro dohong sarafiea kariri tane hukumi Roma ne kahai weo sodai aiboi marareha fo ete we eru aitamuoi. Fi etinggairi wea fo mani reng we ene Kaiwo Musai soi fo terai.

30 Mayeai tarahuoai we eteiruhi kaiwo we emung worai. Ampafe doni isahera yenatui we Dai Gubernuri wau mau ninai. Kontai na ninai yemi mano etinggairi fosa we eha ene kaiwo etinggairi wea fo we wau mau.

Nehu kaiwone werea tonanai.

Mahikaifeai.

31 Ampafe afai mamuna fosa etohong kariri kaiwo komandangfoi deyoa fo. Diru nani kontaio eha Paulusi paria sobu bendari Antipatrisi.

32 Na Antipatrisi kameaia mani etawing mano etau na kuda fosa era tuti Paulusi paria, mae ne fiau era na eawemi fosa etaraberasa to markasifoi aha.

33 Mano era tutu Paulusi na kuda fosa era paria sobu Kaisareara arau, eha kaiwo anatu fo we gubernurifoi, tuti etohong Paulusi kontai weia.

34 Gubernurifoi deto kaiwo anatu foa kaia, mayeai dutang bera Paulusi we i mani na nu bodoni. Paulusi deikaririai we i mani na nu Kilikia foi,

35 ampafe medu wei deyo, “Yo! Rahida bo mano etinggai wau fosa era ma sobu ninaifa, ambori ikutu kaiwone ki.” Ainanaya demisa eha Paulusi to munu Mananu Herodesia we ewaitawani nayai.

24

Yahudifosa etinggai Paulusi na Gubernuri Feliksi arongreafo

1 Rahida ring aha mani imami fuba Ananiasi tuti mano ewenunggamiei we Yahudi fosa ebia to Kaisarea arau. Eha inontarai sewai na hukumi Roma foi manei, wonong fino Tertulusi, ebaiti we medu tuti ene kaiwofo. Era to gubernurifoia we etinggai Paulusi.

2 Ampafe eha Paulusi ma, ainanaya Tertulusi doari ayai medu we Feliksi deyo, “Inongwa Dai Gubernure, ru wang gubernurife waroi maua, donio ameminohi na mai wiro amesobu dadirafea kaha, weo Dai wau wewai paria. Tuti nari fiwaworu bitoya ampafe Yahudine amea amene nunei denteng pari aha.

3 Ne nanai kiai na doni kontaio ametato wau, ametohong mahikaifeai pampang.

4 Wape ambori wiro nemu rahidane kai funoma kaha mani, todoni mani taramuo amene kaiwo fininai, amene kaiwone werea arora.

5 Inontarai nini kerira paria, na doni kontai amesobui we wedaya mamuna bitoya ria Yahudinesa tuti i wenunggamiei kontai we mano etau we inontarai Nazareti foi ne aunaufo.

6 I kontai niari fi werarika we Allai ne Munufoi kawuru ampa, ampafe ametafuri. [Amenemirorong we amehutu kaiwo kariri Kaiwo Musai soi we amea fo,

7 wape komandanio Lisiasi sikahera kiari weru amea na tapapa, tuti demi amea amera we wau ma.]*

8 Ampafe mantaung wau butang berahi mani ambori taramuoaifa wetarai kariri kaiwo fuba ametinggairi weai ninai ki.”

9 Yahudi fuba eminohi na nana fosa kontaio eroa tuba kaiwo Tertulusi medura fo.

Paulusi meduai kariri fi Yahudifosa etinggairi wea fo

10 Mayeai gubernurifoi urekamang Paulusi we medu. Ampafe medu deyo, “Iwaitawanaifa weo Dai wau

* **24:7** Ne tarai toyari kaiwo na 8:38, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

mani inontarai kutu kaiwo na nu
Yahudi nei waroi ampa. Aiwedaya
mani ifaraise paria we yoa na aro-
mureane we imaduai kariri kaiwo
etinggai yau weai ninai.
11 Dai mantaung wau ambori
wera weai we boitawang karirial ki,
weo wiro rahidafeai waroi kaharai,
arahio rahida suraya boru da wa
wanai, amani ira to Yerusalemi we
iwenadi nayai.
12 Amani wiro Yahudinesa esobu
yau we imamuna we manei na Sem-
paisi ne Munufoi ete ifanduhi kai-
wasa we amehuayai ametohonai na
munu agama fo ete na katai siai na
bendarifoi kaha.
13 Ea kontai wiro ebiriu we etohong
fiainawiafea we Dai wau kariri fi et-
inggai yau weai nina kaha.
14 Imadu tarainei weo isomi we Al-
lai mano amene werengfosa esomi
wei foi, amani kariri Rang Weworuo
esahuai we wetarai kaha fo. Wape
yau kontaio iroaso Kaiwoariri fubao
Musai tuti nabifesa esoi kiai foi.
15 Ne tarai toyari ea ninai, yau
kontai enehutawanai we Allai weo
kaiwasa fuba mireha nei kiai, mano
ebeng fosa tuti mano eharira fosa,
ambori esuwi aha ki.
16 Nanai wedaya mani, irurai pam-
pang na mai ambori enehurorong
ketui fuisi mirarebanai we Allai tuti
inontaraine kiai.
17 Tuti yari wariai defuina beiru
teaia, ampafe yarabera yau to
Yerusalemi aha, ika doi fata fo we
nehu inontarai Yahudi na nana fosa,
mano ene parifi fosa, tuti we yohong
korbani we Seng Allai na ne Munufoi
kariri Kaiwo Musai soi fo.
18 Rahida bo ewati yau na Sempaisi
ne Munufoi we inari finana fo mani,
iruai yaua imararebanai kawurua
kariri Kaiwo Musai soi fo ampa. Kon-
tai manea efau etoari na nanai ria
yau kaha tuti iwedaya moroafeai na
nana kaha.
19 Mae rahida bonani na nanai
Yahudi maneiru teai na nu Asia foi et-
inggai yau. Tarai yohong sara fieaifa
mani, inontarai nani saino todoni
mani rahida bonini faini etinggai yau
na Dai aromureane reto.
20 Ete bento mae mano ninisa
emadu kariri fi kerira fiani dino
esobuai na yau we inari ne na rahida
bo Majelisi Agama fesa ehutu kaiwo
fenanai fa ne.
21 Tarahi fi esobu teraifa mani
kaiwo rabuang beyario imadurai fa
wesa yeyo, ‘Metinggai yau ma yoari
na ninaifa ne, weo iroasoaifa we in-
ontarai emarareha ne ambori esuwi
aha ki.’ ”
22 Feliksi wiro yoaso Yesusi kaha,
wape deitawang kepang Seng Yesusi
ne Rang Weworu foi, ampafe tarao
Paulusi medu tonanane kife kaiwofo
deyo, “Metamangnao komandani
Lisiasi da ma akawuru wo ikutu
kaiwone ki.”
23 Ainanaya demi perwirafoi kia
Paulusi aha we deitawang weduari,
wape dohong rahida wei kontai we
ne maniwowirifosa era ma etuam-
bawari tuti efatari.

Paulusi deiriri kariri Yesusi we Feliksi bineng Dursilai uru

24 Rahida beiru teai aha, Feliksi
binengno Dursilai, i mani wiwing
Yahudi dine, ura to kataifoi aha ma.
Feliksi demi we Paulusia ehari ma
doa na uaromireafo tuti utaramidi-
dauwi medu kariri todoni taroaso
Yesus Kristusi fo.
25 Wape rabuang bo Paulusi medu
kariri todoni taenemirorong mesi na
Seng Allai urengreafo, tatawang tata
weru fi mai kaha fo, tuti aiboio we
mano enari fikarira fosa ambori es-
odairai na rahida Sengnei darabe-
rahi nai aha ma foi nana ne, Fe-
liksi mitai paria ampafe medu wei
deyo, “Oh! Nemuboru mainanaya
mae barabera wau aha wo, kio nehu
rahida aha wori isahu wau aha ki.”
26 Kontai na nanai enetawanai
paria we Paulusi biaiti na doifeai
ambo sawini da. Ampafe demi we
ehari pampang ma weo medu riati.
27 Wape we defuina boru aha, Perk-
ius Festusi yiwang Feliksi weo wegu-
bernuri na nanai. Tuti Feliksi deyo
kia we Yahudifosa enemirorongfoi,
ampafe sua Paulusi niai pampang na
munu aitamu foi.

25

Paulusi medu we kia ne kaiwofo dautai to Kaisari

1 Na rahida bo gubernuri Festusi si aweng so bendari Kaisarea foi, rahida botoru aha mani dautai to Yerusalemi arei.
2 Na nanai imami baba fosa tuti mano ewewafonia we Yahudi fosa, eha kaiwo etinggai Paulusi wea fo wei aha.
3 Etutani paria we dohonsa enemirorong mirising, amani demi we Paulusi we ehari to Yerusalemi ma. Etutani tonana weo na mamunggasai emainenang we emung worai na rang rabuang.
4 Manamo yoa wesa aha deyo, "Wape i eru aitamuoi na Kaisarea tuti yau kontaio katu mani yarabera yau to wanai aha.
5 Ampafe dohong sarafieai fa mani, ne mahikai mani metemi mene mano ewewafonia wasa era ria yau to wanaia weo etinggairi nayai."
6 Festusi ne rahida sura teai na Yerusalemi mayeai daraberahi bia to Kaisarea aha. Kameaia mani deyo kiutu kaiwofo ampafe demi eha Paulusi to arongreafoa.
7 Na kutu ureng kawariaio sa fo, Yahudio era na Yerusalemi ma fosa esoru wariri, mae etinggairi we fi maraba paria. Wape fi etinggairi weai nanai wiro etohong fiainawiafeai we deinawiai we kaiwo tarai kaha.
8 Ampafe Paulusi medu kariri fi etinggairi wea fo deyo, "Wiro yohong sarafieai we Yahudi amene Kaiwo Musai soi fo ete we Allai ne Munufoi ete we Mananu Kaisari kaha, mae etinggai funong yau."
9 Wape Festusi de kia we Yahudifosa enemirorongfoi, ampafe medu we Paulusi aha deyo, "Maya we ro to Yerusalemia we ikutu nemu kaiwone naya ne?"
10 Paulusi yoa wei aha deyo, "Bereri kontai! Na Mananu Roma foi wonongfo na katai nini kontai kutu kaiwo Yahudifesa etinggai yau wea ne. Weo boitawanai ampa weo wiro yohong sarafieai we Yahudinesa kaha.
11 Mae taraie inari sarafieai kariri eteyoafo we isobu aiboi marareha fo mani imainenang we imereha karirіai. Wape etinggai yau funoma mani, mantei kontaio wiro biriu we dohong yau wesa kaha. Ampafe todoni kontaio yutanaifa we yautai to Kaisari Roma foi we kiutu nehu kaiwone nayai."
12 Ainanaya Festusi medu ria ne mano efatai we etohong kaiwo aunau wei fosara, mayeai medu wei aha deyo, "Butang we ka nemu kaiwone to Kaisari, ampafe todoni kontaio ro we Kaisari rai."

Paulusi doa na Mananu Agripai tuti Bernikei uaromireafo

13 Rahida beiru teai aha mani, Mananu Agripai tuti Bernikei ura na wang mananu fo we uwati Festusi.
14 Une rahida beiru na nana fo, ampafe Festusi deikaririai we suru kontai kariri Paulusi we Yahudifosa etinggairifo. Medu deyo, "Na ninai inontarai manei wiana munu aitamu foi na raminde Feliksi wegubernurifa paria iriwani aha ninai.
15 Rahida bo ira to Yerusalemia foi fo, imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, eha ene kaiwo etinggairi fo we yau ma tuti eteyo yohong aiboifeai wei.
16 Manamo imadu wesa aha yeyo, 'Yo! Wape na hukumi Roma nei mani, inggai manei we dohong sarafieai, wiro ohoni tono ne aitetafosa ewarami rorong fo funoma kaha, mae i tuti mano etinggairi fosa emadu weai na mano ehutu kaiwo fosa akawuru wo.'
17 Ampafe rahida bo era ma foi, wiro yemang aha kaha, mae kameaia mani ifanduhisa tuti yemi we Paulusia ehari ma doari na arohureane.
18 Na kutu Yahudifesa emadu kariri kaiwo etinggairi wea foa kai fo, yeitarahio etinggairi we fi sarawa feai, manamo bireri.
19 Mae fi etinggairi wea fo mani kariri ene agamafoi tuti kariri inontarai mano wonongno Yesusi foi.

Yesusi nini mireha ampa, wape
Paulusi nunggamiei mitubaru beyari
we suwi ahangfa.
20 Iserawerahai weo todoni wori
isobu kaiwoariri kariri fi etinggairi
wea fo ki, ampafe yutang berahi aha
yeyo, miaya wori da to Yerusalemi
we ikutu ne kaiwofo nayai.
21 Wape Paulusi kiming nung be-
yari, dutang we kia ne kaiwofo dau
we dadaifo aha, demang we Mananu
Kaisari kiutu kaiwofo. Donio yemi
afai mamuna fosa ehurumi na munu
aitamu foi, paria isobu rahida we
yenatui to Kaisari."
22 Ainanaya Agripai yoa we Festusi
deyo, "Yau kontai ye tarahuoi." Fes-
tusi yoa aha deyo, "Mahikai, tonana
mani aha wori taramuoi ki."
23 Kameaia mani etadung Agripai
tuti Bernikei suru kariri wang man-
anu fo ma, usuai to munu emadu nai
foi ria afai mamunao baba fosa tuti
mano ewewafoniai na bendari fosa.
Mayeai Festusi demia we eha Paulusi
ma.
24 Ainanaya Festusi doari ayai
medu deyo, "Mananu Agripa wau,
tuti nehu inontarai bohine mea
kiai. Yahudinesa kiai na mano na
Yerusalemi fosa tuti na Kaisarea nesa
etinggai inontarai nini we yau ma,
tuti etawiai pampang, ebibe eteyo
mei we minohi ureng barika kaha.
25 Wape wiro isobu fi dohong
sarawai kutea kahai we sobu aiboi
marareha fo. Tuti mantauni dawiai
we kia ne kaiwone dau to Kaisari,
ampafe iroa kontai kawuru ampa we
yenatui to wanaia.
26 Wape wiro isobu kaiwo mai feai
kariri fi etinggairi weai ninai we
isoi karirіai ambori yenatuai tutiri
tono Kaisari kaha. Aiwedaya ikari
to mearomireafe ma ninai. Ene-
hutawang mea paria, reantenang
mani we Mananu Dai Agripa wau,
weo rahida bonini ambori isobu
kaiwo mai feai kariri inontarai nini
na ne kaiwo etinggairi wea ne ki.
27 Weo enehutituaitaifa weo anatu
funong inontarai ru aitamuoi manei
awiai, wape wiro oi kariri fi dohong
sarawa fo kaha, nana mani beng
kaha."

26

Paulusi medu kariri kaiwo etinggai wea fo na Agripai arongreafo

1 Ainanaya Agripai medu we
Paulusi deyo, "Bento, modu kariri
fi etinggai wau wea wa." Ampafe
Paulusi yuai warang we dohong
mahikai wesa mayeai deyo,
2 "Inongwa Mananu Agripae. Ene-
hutituai isobu mai paria we rahida
bonini imadu kariri fi kiaio Yahud-
ifosa etinggai yau wea ne na aro-
mureafe ne,
3 reantenang mani weo wau
boitawang kepanai na mai kariri
Yahudinesa ene koangwausi tuti
kaiwoariri etohona fo. Ampafe
enehutawanaifa, tawang wau we
taramudidau saua nehu kaiwone.
4 Yahudinesa kiai ewaitawanaifa
na mai kariri fifianai aino raminde
iwebariboai kaharai mae inari,
reantenang na nehu katai itaubau
nuhukamiai naya fo, paria inai
rahansa na Yerusalemi.
5 Wiro arahio iwaworu wesa nina
kaha. Tarahio emaya fea reti, ea kon-
tai emadu kariri yau, weo na reante-
nangfo yau mani Farisi di yau. Farisi-
nesa mani enemirorong dohong we
enari kariri Kaiwo Musai soi fo na
mai paria, sewa mano siai fosa. Yau
kontai tonana.
6 Kontai rahida bonini yoa na
mearomireafe ninai, tutira fino
iroaso kaiwo Allai dererai kawuru
we amene werengfia foi.
7 Ne kaiwo dererai nanai kontai
aino inontarai Israeli rabuangno
suraya boru foi kiai etamang weai,
diru rahida erurai we enarifi we
Seng Allai pampang ninai. Dai
mananune waune, kaiwo dererai
nanai iroasoai kontai, aiwedaya
Yahudinesa etinggai yau nayai ninai.
8 Wape we fianie Yahudine wiro
meroasoai we Allai duwi inontarai
emarareha fesa kahai ninai?
9 Raminde nanai mantaung yau
kontai enehurorong tonanai we iru-
rai we inari fifiani kontai we inari

kanggani Yesusi inontarai Nazareti
foi wonongfo.
10 Ne nanai kontai aino raminde
inari na bendari Yerusalemi ne.
Rahida bo isobu surati yoasoai bei
ria imami baba fosa foi, isoa kaiwasa
eraria Yesusi fo bitoya paria. Nanai
tera kaha, mae rahida ehutu kaiwo
we esobu aiboi marareha fo mani,
yau kontai iroa weai.
11 Na munu agama Yahudi bong
fo kontai inari kangganisa bitoya
paria tuti yawisa weo etawing ene
eroasoafo tuti eteibera Yesusi. Ene-
hurorongnei wiuwu paria ampafe
nuhuaisa to bendari siai na nu siai
kontai."

Paulusi kiorang kariri todoni Seng Allai sahui fo

12 Paulusi medu pampang, deyo,
"Dai mananune waune, enehuro-
rong nani wedaya ika surati yoasoai
bei na imami baba fosa na ene mam-
biriufo we ira to bendari Damsiki.
13 Ampafe na nehu rang rorong
fo tete rahida rabuang, iwati sambe-
wara bei na rorafaisi meu wape sam-
bewarai nani fiabai sewa wofaisi, ti-
bohawai wari yau tuti mano era ria
yau fosa.
14 Ametau kiai aweu amewatai na
kahofa nuwowongfo, mayeai rao-
fui bei medu we yau na kaiwo Ib-
erani meu deyo, 'Sauluse, Saulusi
wo! We fiani e nari kanggani yau
ninai? Boiaya nehu kaiwo iwiwiang
wau nai ne mani, ambori maraba we
wau.'
15 Ampafe yutani aha yeyo, 'Daie!
Mandoni di wau?' Sengnei yoa we
yau aha ma deyo, 'Yau Yesusi mano
nari kanggani fi di yau.
16 Wape yeyo boabari waua boa
tiraifa, weo rahida bonini yeinawi
yau we waune mani, yeo iruai wau
wewoming we yau ambori boiriri
kariri fianai aino rahida bonini bo-
tioaifa kariri yaune tuti kairiri fifi-
anai aino ambori yeinawiai ahang fo.
17 Yau yerara wau weru nu Israeli
nei sentenang, tuti weru inontarai
Yahudi kaha fosa na nu siai fo. Yemi
wau ro wesa.
18 Ro wesa weo fobai euremifo,
amani kasa weru mamantitifo to
sambewarane ma, tuti nano Samin-
seni ne mambiriufo tono Allai
wararorongne aha, ambori eroaso
yau, tuti Allai waraira ene sasarifo
tuti yuaisa we ne inontarai.' "

Paulusi kiorang kariri fi yu fo

19 "Ampafe Mananu Agripa waune,
irurai paria we inari kariri fi iwatioai
ria Sempaisi nanai na mai we beyari.
20 Imadurai we kaiwasanei kiai
we todoni kontaio etaraberasa weru
ene sasarifoi, era we Allai aha ma
tuti eteinawiaifa na eminohi toa wau
weo anture etaraberasa weru ene
sasarifi ampa. Kaiwo ninai imadurai
reantenang na bendari Damsiki
mayeai na bendari Yerusalemi tuti
na nu Yudea foi sentenang, we
Yahudifosa tuti we Yahudi kaha fosa
na nu siai fo kontai.
21 Nanai aino wedaya Yahudinesa
etafu yau na Sempaisi ne Munufoi,
tuti erurai we emung yaua imereha.
22 Wape paria rahida bonini Seng
Allai sawing warang we yau kaha,
mae derara yau pampang, donio
yoari na ninaifa imadu kaririai
we kaiwasanei kiai, inontarai fuba
tuti inontarai katui. Fianai aino
imadurai ninai wiro kaiwo siai fea
kaha, mae Kaiwo nabifosa tuti Musai
emadurai kawurua fo aine,
23 amani Mananu Mampariri Al-
lai dereria foi, todoni kontaio sodai
dadira ria inontaraine tata, mireha
tuti andino wereantenang pari suwi
na marareha rorong foi ne, ambori
na ne mambiriu nanai, kia sambe-
warafo we Yahudine tata tuti Yahudi
kaha fosa, amani feriri tata."
24 Paulusi kiorang kariri fi niari fo
paria mai nana fo, Festusi bibe mam-
biriu wei deyo, "Wefiauwo ampa!
Aunau fuba wobui nani kiai dohong
wauwa wouwou!"
25 Wape Paulusi yoa wei aha deyo,
"Inongwa Dai Festuse! Wiro iwefi-
auwou kaha, kaiwo imadurai ninai
tarai, tuti wiro dadira kaha.
26 Mananu Agripai kontai deitawang
kaiwo imadurai ninai na mai, donio
imatai we imadu worawa kaha mae

imadu parai na arongreafe ninai.
Iroasoai we Mananu Agripai wiro
sera we wea kaha, weo fi imaduri
nini kiai wiro fi dadiwa fea kaha, mae
fi kaiwasa bitoya ewati para fine.
27 Mananune waune roaso kaiwo
nabifesa emadurai ninaifa ete bireri
e? Yeitawanai roasoaifa."
28 Ainanaya Agripai dei wei aha
deyo, "Boitarahio mawa arora we
wau wedaya yau weo iweKristeni
ahera toninane ne?"
29 Manamo Paulusi yoa wei aha
deyo, "Ahera ete waroi ete, iwenadi
we Allai ambori Mananune wau tuti
Dai mea kiai, mano rahida bonini
metarami yau we imadu feninai, am-
bori mene tarai kariri yau ki, tarahio
aitamu isodairi nini."
30 Ainanaya Mananu Agripai,
gubernuri tuti Bernikei kontai kai-
wasa fuba fianduhi na nana foi kiai
etoabarisa era to borieia.
31 Etoari na borieifo emadu waw-
erasa eteyo, "Inontarai nini wiro
dohong sarafieai we sodai aiboi
marareha fo ete we ru aitamuoi."
32 Ainanaya Agripai medu we Fes-
tusi deyo, "Inontarainei dawi we kia
ne kaiwone to Kaisari, bireri fea reti
rahida bonini kontaio da to boriei
weru munu aitamu nei."

27

Paulusi dontai to Roma

1 Emaduraia futuayai we ametafai
to Italiafo, etohong Paulusi tuti mano
siaio ewatai na aitamu rorong fosa,
etohonsa to perwira Yuliusi mano
wenunggamiei we afai mamuna
rabuangno esahui we ewonomi fino
Afai Mamuna Kaisari fosa warang
rorong fo we deitawansa.
2 Ainanaya ametauo kapari rowei,
mayeai ametafai. Kapari nani defai
na bendari Adramitiumi ma, tuti de
defai soa maino bendari watai na nu
Asia foi. Aristarkusi dontai ria amea*
kontai, i mani inontarai Makedonia
dine na bendari Tesalonika.
3 Diru nania kameai mani amesoa
na bendari Sidoni. Yuliusi niari sua
Paulusi na mai paria, ampafe dohong
rahida wei we da wa suambawa ne
maniwowirifosa na nanai, ambori
efatai na fianai aino enerorongfoi do-
hong weai we sobua fo.
4 Na nanai ametauoai ametafai
pari, wape wanang kiobu amene wa
fongfo, ampafe amehutu rurang nu
Siprusi eneung to rei taha foi.
5 Mayeai ametubapa nufoi,
amewerurangno rawanang nu Ki-
likia foi tuti Pamfilia foi uaromi weai
mandau fo, paria amesoa na bendari
Mira na nu Likia foi.
6 Na nanai perwirafoi sobu kapari
rowei defai na Aleksandria ma, de
defai to nu Italia. Ampafe kia amea
to kapari nani aha.
7 Amewerurang kataifoi manamo
amesahera kaha, paria rahida beiru
teai arahi amesobu bendari Kinidusi.
Wape wanangfoi wiro mering na
wea kaha, ampafe wiro ametafai mi-
moya kariri ametafai wea fo kaha,
mae amefoberahai bau nu Kreta foi
rea do wanansai foi arau. Ametari
urefang Salmone we ambori wedua
amea weru wanangfoi.
8 Wanangfoi ming ameara
amebeng kahai wari urefangfoi,
paria mayeai amesoa na katai bei
wonong fino *Raing Mahikai*, kataifoi
kefang we bendari Lasea.
9 Rabuang bonani mani amene
rahida bitoya naia, paria rahida
Yahudifesa ewepuasa nai fi da wa,
ampafe rahida we ametafai na mai
ne mani bireri ampa. Nanai wedaya
Paulusi deunausa deyo,
10 "Doroi bohine meaine. Ene-
hutituaitai we meteo tatafai pari,
wape nana mani ambori tawao ne
karirafo, amani kaparinei, fianggeng
tahari nei, tuti inontaraine tata kon-
tai."
11 Wape perwirafoi taraoi kaha,
mae tarao te kapteni tuti mano ne
kaparifoi fo.
12 Kaiwasa na kaparifoi bitoya eroa
kontai we ametafai weru kataifoi,
weo nafareng amesoa nayai nanai
wiro denteng we danunanangfo ne
diru neungfo mani kaparifoi dewohi

* **27:2** Lukasi mano soi kaiwone dong kontai.

mimoya naya kaha. Ampafe enemitawanai we ametafai ahera wa amesoa na bendari Feniksi, ambori amenai nai pariao rabuang bo danunanangfoi ne diru neungfo kai. Feniksi mani katai weraing na nu Kreta foi dine, katai denteng we deduka mani kapari dewohi nai, kataio wiata miara to do wanangfui foi.

Dedukai ming kaparifoi

13 Rahida bonani wanansai marirahi bia. Ampafe mano kapari fosa ewaitarahio maringfoi wiwiainsa we etafai finanai. Ampafe esahera erabi kamutufoi, mayeai ametafai ameweruang nafareng Kreta foia.

14 Wape ametafai tourai, mayea mani dedukai wanang murang siai na amenemiung dorei nei,

15 ampafe tebao kaparinei, ming kaparineia denteng kaha. Kaparifoi wiro wemambiriu we dapa wanangfoi ahang kaha, ampafe ametawing amea wanangfoi kia te ameara.

16 Ametadaria tete nu katui bei, wonong fino Kauda, mandau, ampafe wedua amea kuteai. Na nanai fiatasa kuteai we erabi wa anduai fo to kaparifoi awiai.

17 Erabiai awiai, mae kaparifoi mantauni kontai efautawania mitubaru na wai. Kontai ematai dohonao saya amea na sayari pinangno wiatai kefang we rawanang Libia foi fe, ampafe etisu arawingfo to kofa mae wanangfoi kia te ameara.

18 Wanangfoi bia pampang tuti andeisafoi ming kaparifoi pampang ampafe kameaia mani, fianggeng kaparifoi esoari to rawanangfoi finanaya.

19 Rahida sua aha foi, wanangfoi siai mambiriu aha, ampafe mano eru fi na kapari fosa esoa nari fianggeng amehari foi wei aha.

20 Rahida beiru pampangna fo, wiro amewati sobu wofaisi tuti awaha kutu bei aha kaha. Wanangfoi wiro finahang na weai aha kaha, mae biriu pampang na diru rahida, donio dohong amea pariao amenemirorong fituayai we amesobu maine mani bireria.

21 Rahida beirua fo wiro etampi kaha, ampafe Paulusi da wa doa rahansa, medu wesa deyo, “Doroi meaine. Raminde metaramio nehu aunaune ne, wiro tatafai weru Kreta kaha reti, tasodai karira toninane kahai ki.

22 Wape yeunau mea we dohonao mematai fe. Weo mea kiai wiro manei kontaio niai kaha, mae kaparinei terai.

23 Weo diruafa Allai mano ne yau nei tuti isomi wei nei, ne wewai manei da ma doari ria yau.

24 Medu we yau deyo, ‘Pauluse, mutai fanai. Weo boari na Kaisari arongreafo we kiutu kaiwo we wau rai. Tuti na Sempaisi ne enewawufo, yoa we nemu nadiwai, ampafe kaiwasa fuba metafai ruhiai ninisa ambori manei niai kaha, mae ekaharai weru ne karirafo ki.’

25 Ampafe mematai fanai mae menemitawanai, weo iroaso Allai, we fianai aino medura ne wiro sofa kaha, mae ambori finanai karirai ki.

26 Wape wanangnei ambori kia tatarao sotaba tata na nu bei ki.”

27 Diru bo suraya boa foia mani, wanangfoi so amea na rawanang Adria foi towana toninai. Rerai we diru rabuang mani inontarai erufi na kapari fosa enumiruainsoai we kaparifoi rerai we reifo.

28 Ampafe etu maraing bei aweu we etitua kariri rawanangfoi berorongfo. Etituara mani berorongfo rerai meteri piaru. Touraia etitua aha mani berorongfo rerai we meteri piarea surawa.

29 Ematai we dohonao kaparifoi defai ubahai na kamirang fe, ampafe etu kamutu boa na kapari fui fo, mae enemitawanai we kadono ahafoi sikera kameai.

30 Mano erufi na kapari fosa enari we efononansa weru kaparifoi, ampafe etu wa anduai fo aweu, mae enari anggari we ete etu kamutu na kapari fongfo aha.

31 Wape Paulusi medu we perwirafoi tuti afai mamuna fosa deyo, “Mano erufi na kaparife ninisa, enayai na kaparinei kaha mani, mea kiai ambori menai ki.”
32 Ampafe afai mamuna fosa etoaria eferang kutu wai anduai foi, tuti anduaifoi dedaria.
33 Wiro ahafoi tibau kaharai mae, Paulusi dutansa we etampi, deyo, “Rahida suraya boa mau fininai, wiro metang fiea kaha, mae metamang terai na menemirorong weansarai paria.
34 Ampafe yeyo, ambori meweinontarai mani wepararu metampi kuteai. Mematai fanai weo mane wau kontai wiro numurandaung kutu bei niai kaha rai.”
35 Medua kai tonanafo, kia rotifo wenadi tutirai we Allai na earomireafo, ainanaya fiobabau rotifoa tuti dang.
36 Ampafe ea kiai enemirorong wemambiriu aha tuti etampi kontai.
37 Kaiwasa fuba na kaparifoi amewepiaurawa piatorua sura suraya wonang (276).
38 Ametampi pariao amemamosi, mayeai ehabi patibu amehari na kaparifoi to rawanangfoi, ambori kaparifoi seayai.

Kaparifoi sayari

39 Ahafoi fiorarisia mani, inontarai kapari fosa ewati arei reifo, ewati raing bei tuti ne nafafoi deuroi, wape ewaitawana kahai we katai bodoni dine. Ampafe enemirorong we etafai arei we saya kaparifoi na nanai.
40 Ainanaya eferang kutu wai kamutu fo daisui to kofara, kontai etisu wai ewora tawang ne bo irua foi nai foi, mayeai eruai arawingfoi na kapari fongfo we defai kaparifoi to nafarengfo arei.
41 Manamo kaparifoi defai tourai arei, mayeai fongfoi sayaria pepayai na nafa wiatai arau, mae fuifoi andeisa biohaia wenukahai beyari.
42 Afai mamuna fosa enemitituaitai we emung mano eru aitamusa fosa, weo ematai dohonao manei deriai arei nafarengfo wewu fe.
43 Manamo perwirafoi suasa, enerorong we ambori Paulusi sodai mararehafo konta fanai. Ainanaya demi mano eteri naria fosa erobusa eteri fafong to rei.
44 Mae mano eteri rirewa fosa erutawang na wonggang abirarungno kaparifoi, we eteri nai to rei kontai. Na rang tonanane amea kiai amesobu reifo na mai.

28

Paulusi na nu Malta foi

1 Ameteri arei ametoari kai na reifoa, arahio amewaitawanai we nu ametoari nai nani mani wonong fino Maltai.
2 Kaiwasa na nu nanisa, etohonsua amea fo mahikai pari beyari. Etamang we amea na mai tuti enari adia we amea we ameharuruai, weo metangfoi ming, tuti kataifoi denunanang paria.
3 Paulusi da kehafung ruhi aimasa we dohonai to adiafoi arau we ameharuruai. Niari tonanayao adiafoi data karerai ampafe tawai memuna manei dariai na kutu siari nanai mandiei kiria mutu na Paulusi warangfoi.
4 Na kutuo kaiwasa nu fosa ewatioai we tawaifi sawai na Paulusi warangfi nana fo, emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini, tarahi weming inontarai dine, donio kiaharai weru dedukarausi to rei mandei, wape tane seng mano kiutu kaiwo na mai nei sawini kaha, mae demi tawainei kirifi, ambori mireha.”
5 Wape Paulusi kifasaya tawaifoi weru warangfoi to adia rorong fo arau, mae mantauni wiro niuruainso pirahai kutea kahaia.
6 Kaiwasa nu fosa enemitituaitai we katu wori warangfoi bebara tuti mireha sau tantuma. Wape etamangna manamo wiro sodai karirafea kaha, ampafe enemitituaitai aha eteyo tarahi i mani seng dine.
7 Inontarai fiebai na nufoi wonong fino Publiusi, ne kahofafeai wiatai kefang na nanai. Na enerorong denteng wenoti ameara ameminohi riati rahida botoru.

8 Rabuang bonani mani tamang
wia na fatafoi terai we ne tarai
meninggapoi tuti amasori. Paulusi
da wa wenadi wei, yuai warangfoa
wa saui ampafe denteng.
9 Fi Paulusi niari we mano meni-
nang finani, wedaya kaiwasa fuba
meninang na nu foi era we Paulusi
ma tuti niarisa ebeng.
10 Kaiwasa nanisa etato amea paria
tuti etohong mahikai paria we amea,
kontai rahida bo ameteyo ametafai
foi, efata amea eha fianggeng bitoyao
ameweparararui foi we ameha ria
amea na kapari wowongfo.

Paulusi dontai na nu Malta foi to bendari Roma

11 Amene embai botorua kai na
nu Malta foi, mayeai ametafai to
Roma aha. Kapari ametontai nai
foi mani defai na Aleksandria ma,
tete danunangfo ne diru neungfo
ampafe dewohi na nanai. Na ka-
parifoi fongfo, eraraio aririwang
seng, amani arikang tantamuruio
uwonomi fino Kastori tuti Poluksi.
12 Ametafaia amesoa reantenang
na bendari Sirakusi, ametawohi na
nanai rahida botoru.
13 Na nanai ametafai aha ame-
soa na bendari Regiumi. Kameaia
mani wanang sai bia, ampafe sotuba
amea amesahera paria donio rahida
botoru kawuru mae, amesoa na ben-
dari Putioli na nu Italia foi anina.
14 Na nanai amesobu doroi eraria
Yesusi manea tuti ewenoti ameara
ameminohi riasa na nanai ari
minggu bei. Na tonanane amera
wa amesobu bendari Roma foia.
15 Inontarai na Romao eroaso Yesusi
fosa etarami kaiwo kariri amea,
ampafe era ma etamang we amea.
Manea etamang na katai Hotel
Botoru foi, mae manea era pari ma
etamang we amea na Kondirora
Apiusi. Rabuang bo Paulusi sobusa
nana fo, enerorongfoi mitubaru aha,
tuti wenadi dohong mahikai we Allai.

Paulusi kiorang na bendari Roma

16 Rahida bo amesobu bendari
Roma foi fo, parenta Roma fosa
etohong Paulusia minohi siai na
munu bei, mae etohong afai ma-
muna manei deitawani.
17 Rahida botorua, Paulusi sahu
ruhi mano ewewafoniai we Yahudi
enai na nana fosa. Efanduhisa ma
medu wesa deyo, “Doroi meaine,
wiro yohong sarafieai we kaiwasa
Yahudi nesa kahai, ete we tane
koangno weriria na tane werengfesa
ma foi kaha. Tonanai ki wape
Yahudifosa etafu yau na Yerusalemi
tuti etohong yau to inontarai Roma
nesa ewarami rorong ne.
18 Rahida bo emadu kariri nehu
kaiwone nai foi, wiro esobu fis-
arawaifeai ria yau we isobu aiboi
marareha fo kaha, tuti mano ehutu
kaiwo fosa eteyo etawing yau.
19 Manamo Yahudifosa etapa kare
yau, ampafe donio yawiai we ika
nehu kaiwone yau to Kaisari Romafi
ma ninai. Inari toninane wiro nehu
fieai we yinggai inontarai Yahudi
nesa kaha.
20 Nanai aino wedaya mani yutang
mea ma we imadu ria mea ninai,
weo eru aitamu yau nina mani, tutira
fino Mamparirio inontarai Israeli ne
taenemitawani we da ma feriri tata
foi.”
21 Ainanaya emadu wei aha eteyo,
“Pariao rahida bonini kontaio wiro
amesobu surati bei kariri wau na
Yudea ma kaha, tuti tane doroi era na
wanai ma fosa wiro manei deikariri
fieaifa ete medu kaiwo karira feai
kariri wau kaha.
22 Wape ameteyo ametarami kariri
nemu roasoawa, weo amea kiai
ametaramioai kawurua we na doni
kontai, inontarai eteibera aunau
roasoi nani.”
23 Ampafe emadu ruhi rahida bei
we efanduhisa nai. Rahida bo etareri
nani kaiwasa bitoya era ma efan-
duhisa na Paulusi munu minohi nai
foi. Na kameaifo paria sobu ra-
mindena medu karirai wesa kariri
todoni Allai weMananufo. Na Kaiwo
Musai tuti nabifosa esoi fo, Paulusi
yurai paria we deunausa ambori
eroasoai weo Yesusi mani Mananu
Mampariri dine.
24 Manea eroaso kaiwo medura fo
wape manea kontai eroasoa kaha.

25 Ampafe wiro enemirorong boyari ahang kaha, esawasa tuti era
weru kataifoi, donio Paulusi medu
kaiwo ninai deyo, “Fianai aino Nu-
aninu Mirarebana fi medurai na nabi
Yesayai we mene werengfia fo tarai
karirіai ampa.
26 Medurai deyo,
‘Roa modurai we kaiwasa ninisa
boyo,
“Metaramioai pampang wape
metafu kahai ki;
Meuremifo nai nayai pampang
wape meseraweaifa ki.”
27 Weo kaiwasa nini enemitituaitafo
rehaibu ampa,
ehobu etaramifo ampa tuti
etabung wedua euremifo
ampa.
Weo tonana kaha mani,
tarahio euremifo ewati, etarami-
daungfo etaramioai, tuti enu-
mikamieifo enemitituaitaifa,
ambori etaraberasa weru ene
sasarifoi we yau aha ma tuti
ifaririsa.’*”
28 Ampafe Paulusi medu wesa
deyo, “Metarami ma! Mea kontai
mene tarai tonana kariri fi nabifosa
emadurai nanai. Ampafe Allai
denatu ne Kaiwo Mahikai kariri
feriri tata ne tono inontarai Yahudi
kaha fosa, tuti ea etaramioai tuti
etohong karirіai ki.” [
29 Paulusi medu tonanaifara kai fo,
Yahudifosa esawa wawerasa tuti era
weru kataifoia.]*
30 Paulusi niai na bendari Roma
defuina boru, minohi na ne munu
mantauni biaiti foi, tuti piraise paria
we kaiwasa bitoya paria era ma etu-
ambawari na ne munufoi fo.
31 Manea wiro etohong weduari
kaha, donio na wiro mitai kahai kio-
rang kariri todoni Allai weMananufo
tuti kariri Seng Yesus Kristusi.

* **28:27** Yesayai 6:9, 10 * **28:29** Arawangno 28:29 ne tarai toyari kaiwo na 8:38, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

Kaiwo Anatu Paulusi Soi We Jemati Na Roma

Kaiwo dedung we surati Roma nei

Bendari Roma mani bendari fiabai paria, tuti na rahida nani Mananu Kaisari Roma foi yuo nunei sentenang. Rasul Paulusi soi ne kaiwo anatu nei we Kristusi ne jemati na Roma foi weo meinenansa weo ambori dontai suambawasa. Enetituai we yufi na mano eroasoa fosa na wanai kuteai, akawuru wori efatari dontai pari to Spanyoli.

Na suratinei, reantenang mani Paulusi dohong mahikai we jemati na Roma foi tuti deikaririai wesa kariri todoni dutang tutisa pampang we Sempaisi fo. Akawuru wori deisaha ne kaiwoariri fuba sewa foi, amani Kaiwo Mahikai na Allai fo deinawi todoni niari inontaraine tata tabeng riati aha, nana mani na taroaso Seng Yesus Kristusi terai, wiro na tatohong kariri Allai ne Hukumi dohoni we Musai foi kaha, ete na fi bengno tanari fo kaha, mae manta na taroasoi tera fo.

Ainanaya Paulusi medu bitoya aha kariri finana. Kaiwasane kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha nesa, tabeng ete taweboyari ria Allai kaha, tata kiai tanai na sasari rorong fo, tuti sasarifo yu tata kiai. Wape tabeng ria Allai aha na taroaso Yesus Kristusi fo. Tuti na taweboyari ria Kristusi fo mani Allai niari riwang tata ambori tatarang waworu aha tuti tabeng ria Allai aha. Mano taroasoi ne tata ne mani taminohi na mai ria Allai tuti Nuaninu Mirarebana foi sawing tata weru sasari rorong fo tuti weru marareha rorong fo une mambiriufo.

Na robong ring (5) pariao indeatoru (8) Paulusi medu kariri Allai ne Hukumifoi tuti kariri Allai Nuaninufoi ne mambiriu na tata fo. Medu kariri Allai ne enetituaitafo we inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, tuti kariri ne dawiafo wesa kiai. Deyo Allai enetituai fafong ambori Yahudi fosa bitoya eteiaya Yesusi ambori wedaya kaiwasa na nunei kiai nesa esobu rang weo ehahefang Allai na Yesus Kristusi. Mae deyo yoasoai we Yahudifosa kontai, waroi ahang kaha mae, eteiaya Kristusi ahang kaha mae eroasoi tuti erariati ki. Kontai soi kariri todoni taminohi weinontarai Kristeni ne, tuti todoni taenemiwawu wawera tata, tarufi we Allai na mai, tatato parentanei, tafata wawera tata, tuti fi siai wei fo. Na fui pari fo denatu mahikaifeai we inontarai maneiru teai na Roma fosa tuti fiai Sempaisi wesa.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-17 Kaiwo fafong tuti ne kaiwo fuba sewa ne.
1:18-3:20 Todoni kontai inontaraine esobu fariri weru ene sasarifo.
3:21-4:25 Allai dohong rang we esobu faririfo, amani na Kristusi.
5:1-8:39 Todoni inontarai eminohi etarang waworu na Kristusi.
9:1-11:36 Allai ne enetituaitafo we Israelifosa.
12:1-15:13 Inontarai Kristeni ne taminohi toa fo.
15:14-16:27 Kaiwo kife suratinei tuti dohong mahikaifeai we inontaraifosa.

Paulusi dohong mahikai we jemati na bendari Roma

1 Kaiwo anatu nei na yau Paulusi, mano iwewoming we Kristusi Yesusi ne yau. Allai diri yau kawuru ampa we iwerasuli* tuti yuai yau we iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo.

2 Kaiwo Mahikai nanai Allai dererai fafong kawuru ampa ria ne nabifosa, tuti esoi karirai na ne Kaiwo Mararebana fo na Buku Mamo foi ampa,

* **1:1** Rasulinei mani, siai weru pendeta nei. Rasuli mani, mano ewati te Kristusi na euremifo tuti Allai yuaisa we ewuwu Kristusi nani tuti ne Kaiwo Mahikai kariri fo, ne tarai toyari Paulusi, Petrusi tuti mano siai wei fosa. Weaifa mani ahui we inong anatu kontai.

3 amani kariri ne Kaisungfoi. Wa-
tioai na weinontarai batang ne mani,
weriria na mananu Dauti ma,
4 wape na Nuaninu Mirarebana foi
ne mambiriufo mani, deinawiai we
Allai ne Kaisung dine, tuti finanai
deinawiai na mambiriuo suwi na
marareha rorong foi aha ma fo; nana
mani Yesus Kristusi, tane Sengfoi.
5 Na Yesus Kristusi nani, Allai do-
hong ne bengfo arora we yau we
iwerasuli, ambori iwiwiaing kaiwasa
na nu bodoni konta foi, we eroaso
Kristusi ambori etohong kariri, am-
bori eruai wonongfo dedai.
6 Tuti mea na Roma wa mea,
mea kontai mehontai inontarai Allai
sahusa tuti yuaisa we Yesus Kristusi
ne inontarai disara fo.
7 Isoi kaiwo ninai we mea kiai
na jemati Roma wa mea, mano Al-
lai enewawu mea wa tuti sahu mea
we ne inontarai memararebanaia wa
mea.
Kadono tane Dai Allai tuti Seng
Yesus Kristusi urohong une bengfo
arora we mea tuti urohong mea men-
umiruainso ne maifo.

Paulusi de dontai we deti mano eroasoai na Roma fosa

8 Fi reantenang mani, yohong
mahikai we nehu Seng Allai ria Yesus
Kristusi we mea kiai, weo nunei
sentenang etaramioai we meroaso
Kristusi na mai paria.
9 Na nehu nadi yutang Allai fo, aro-
huporo mea kaha, mae yutang tuti
mea pampang wei. Fianai imadurai
tonina ne itofa kaha. Allai deitawang
kaiwo imadurai ninai wekaiwo we-
tarai fine. Allai nini mani Allaio irufi
wei na enehurorongfuisi sentenang,
amani na iwuwu Kaiwo Mahikai fo
kariri ne Kaisungfoi fo.
10 Yutang tuti Allai we mea pam-
pang, tuti yutani paria we kadono,
yoa we yau we na ninai kontaio do-
hong rang we ira mau iwati mea.
11 Weo yawi weai paria we ira
we mea mau, ambori ifata mea na
yohong Fi Maio Nuaninu Mirarebana
foi dohonai arora fo we mea,† ambori
memutubaru na meroasoawa.
12 Amani, mea tuti yau, tata kiai
tafata wawera tata na taroaso Kris-
tusi ne, ambori tawemambiriu aha.
13 Doroi meaine, yohong weai
paria we dohonao meserawawer-
ahai kariri todoni irurai pampang
paria we yontai mau iwati mea,
manamo isobu dadira pampang.
Yohong weai tonanai we ambori fi
iru we mea, na iwuwu Kristusi we
mea kiai, wetarai na mea, amani
na mano wiro eroasoai kaharai fosa
ambori erariati, mai kariri wetarai
na Yahudi kahai siai fosa na katai siai
fo ampa.
14 Weo todoni kontaio irufi we Kris-
tusi rahang kaiwasa na nu bodoni
konta fosa, amani mano Yunani fosa
konta mano Yunani kaha fosa, mano
esawai fosa konta mano ewebonggoi
fosa.
15 Nanai wedaya yohong weai
paria we iwuwu Kaiwo Mahikai fo
we mea mano menayai na bendari
Roma wai mea kontai ninai.‡

Kaiwo weneung we kaiwo anatu ne

16 Imamaya tuti Kaiwo Mahikai fo
kaha, weo Kaiwo Mahikai fo mani,
Allai ne mambiriufo aine we feriri
inontarai eroaso Kristusi nesa kiai,
reantenang mani inontarai Yahudi
fosa, tuti sua aha mani, Yahudi kaha
fosa.
17 Weo na Kaiwo Mahikai nanai
aino Allai deinawi kariri todoni in-
ontarai emasi na arongreafo; amani
emasi na eroasoifo, tuti na eroa-
soifo na reantenang pariao we rea fo.
Nanai kariri kaiwofo dotu tono:
"Inontarai mano mesi dine, darang
na ne yoasoafo."*

Inontarai mandoni kontai, Yahudi ete

† **1:11** Nana mani, fi weo fata jemati nai, toyari fio oikaririai na 1 Korintusi 12 tuti 13. Fi Mai nanai toyari madu na kaiwo siai, Fi Mai we nari inontarai emaninang fosa ebeng, tuti ne siai wei fo kontai.
‡ **1:15** Ne fuba paria we Paulusi niari fo mani, wiuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we Yahudi kaha fosa, mano etaramioai kaharai fosa, akawuru wori we Yahudifosa kontai. Tuti na bendari Roma foi mani, Yahudi manea, wape ne faufosa mani Yahudi kaha saine. Na jemati Roma foi mani tonanai kontai.
* **1:17** Habakuki 2:4

Yahudi kaha nesa kiai, enari sasari, ampafe emasi na Allai urengreafo kaha (1:18–3:20)

Allai dohong aiboifo we inontarai wiro etaroansoi kaha fosa, weo ewaitawanai we seng manei, wape eteiayari tuti esomi wei kaha

18 Na rorafaisi, Allai deinawi ne kesoufo we inontaraine ene sasarifoi kiai tuti we ene karirafo kai. Weo fi kerira inontarai etohong kariri Allai kaha fosa enariri tonana foi wedayasa etaha tawang aunau wetarai fo.

19 Weo eroaso Allai kaha mae fianai aino ewaitawanai kariri I fo, finanai kasau wesa ampa. Weo Allai mantauni dino deinawiaia kasau wesa ne.

20 Weo na rahida Allai niari nunei tuti rorafaisi fo pariao ninai, neo mambiriu werea kaha fo, tuti ne weSengfo, ne mirarebanafo, ne enerorong beng fo, wiro wati parai kaha, wape watioai kontai ampa, amani waitawanai kasau paria na fi kiaio niariri nini ampa. Ampafe mandoni kontaio wiro wemambiriu we medu deyo, “Iwaitawang Allai ne mambiriu weSeng fo kaha.”

21 Inontaraine ewaitawang seng manei wape etaroansoi tuti etatori we weSengfo kaha, tuti etohong mahikai wei kaha. Mae enemitituaitafo wefieai ahang kaha, tuti enemirorong webonggoi foi memantiti ampa.

22 Eteyo esawai, wape wiro tonana kaha mae, ewebonggoia,

23 weo wiro Seng Dedai Sambewaraio minohi wenumainu foi dino esomi wei fo kaha, mae aririwangno ne tarai kariri fidarangfoi, amani fio ambori wioru foi andino esomi wei ne, amani aririwang toyari inontarai, romu, andowa, tuti tawai foi.

24 Nanai wedaya Allai sawinsa kariri enemirorong wesasari foi, sawinsa we enari fi kerirao enemirorong dohong we enari fo, donio enari maninawao werarika fo tuti fio kia mamaya wawerasa fo paria.

25 Allai mano wetarai foi, eriwani na fio wiro wetarai kaha fo. Tuti wiro Mano niari fi fuba nini kiai foi dino esomi wei kaha tuti etohong kariri ne kaiwofo kaha, mae fio niari nanai aino esomi wea tuti etohong kariria ne. Wape Mano niari finini kiai foi andino tafiai we fitawafa ne. Antu!

26 Na inontaraine ene enari tonana fo, wedaya Allai sawinsa etohong kariri epaing funomaio kia mamaya paria fo. Wiwingfosa kontai wiro etohong we mangfosa kariri todoni tonanafo kaha, mae eriwang ne nanai na etohong wesa wawerahai, nana mani wiwing epaing we wiwing siai fosa.

27 Mangfosa kontai tonanai, wiro etohong we wiwingfosa we erausa kaha, mae epaingfo niunung enemirorongfoi ampafe etohong we emaninawa we mang siai fosa aha. Ampafe enari fi werarika kia mamaya paria fo wawerasa tonanai, tuti wedaya esodai fiembaitai kerira foi kariri fi kerira enariri nani.

28 Tuti inontarainesa emaya we enemitituai kariri Allai ahang kahai nanai, wedaya Allai sawinsa enari kariri enumikamieio kerirara foi, ampafe enari fi wiro mai we nari fo kaha.

29 Enemirorongfoi sefang na fi karira tuti fi poro doni konta fo, euremi fiabai we ra, tuti enemituaitafo mai kahai ampa. Ehasou we kaiwasa ne fi, etawiai we emung inontarai, emamuna, etatofa, enemirorong pirahai we inontarai, etairiri inontarai siai.

30 Eteibera inontarai siai, enemirireu Allai, ene kaiwo karira we inontarai siai, enemirorong dedai tuti eboromi fiabai funomai, esawai paria we esera we rang waworu we enari ne karirafo nayai, etapa ene wawafosa,

31 ewebonggoi, etohong kariri kaiwo emadura fo kaha, ene pari enemiwawu, tuti earomi inontarai siai kaha.

32 Inontarai mandoni dino niari ne
karira nanai mani, Allai ne Huku-
mio mesi nei dotu deyo wenani mai
we sobu aiboi marareha fo. Ewait-
awang tonanai ki, wape enumiairai
we enari fi kerira nani pampang.
Tuti fi kerira sewa aha mani, eroa we
inontarai siai we enari kontai.

2

*Allai kiutu kaiwo na masi we in-
ontarai mandoni kontai, kiutu kaiwo
we inontarai Yahudio enemitituai we
etohong kariri ne Hukumifo na masi
kontai*

1 Ampafe tonana mani, imadu we
mano enai rahang mea ne tuti en-
emitituai we ea mani emasi ampa
weo etohong kariri Allai ne Huku-
mifoi, imadu we mea mau yeyo in-
ontaraine waune nemu pari mam-
biriu we wahu mantaung wau we
enemurorongwai mesi ne. Ampafe
inontarai todoni di wau e, doni kutu
kaiwo we inontarai siai we ansaino
etohong sarawai ninai? Weo masino
kutu kaiwo we inontarai siai to-
nanai, nana mani nari aiboifo tau
we mantaung wau aha, weo kutu
kaiwo karirisa tonanai wape man-
taung wau kontai nari sarawai to-
nanai karirisa.
2 Tawaitawanai we Allai kiutu
kaiwo we inontarai etohong sarawai
tonana fosa mani, fianai aino Allai
kiutuai nanai kaiwo wetarai fine.
3 Wape inontaraine waune, kutu
kaiwo kariri inontarai siai we enari
sarawa fo, mae mantaung wau kon-
tai nari tonanai, boitarahio ambori
kaharai weru aiboi Allai dohona fo
rai e?
4 Ete boyo enemurireu Allai ne en-
erorong denteng we tata fo tuti ne
sawang enerorongfoi mae demang
we tata fo ne? Boitawana kahai e we
niari tonanai we wau fo, tuti deinawi
enerorong denteng foi we wau, we
ambori wiwiaing wau barabera wau
weru nemu sasariwai.
5 Wape numukamiei mitubaru, tuti
wiro barabera wau kaha. Na to-
nanane mantaung wau nari aiboifoa
maraba we wau, na rahida Allai
deinawi ne kasoufo tuti ne aiboi mesi
fo we nunei fo.
6 Weo Allai ambori biai mansiari-
mansiari kariri fi niari fo ki.
7 Amani, we mano etawansa na
enari ne bengfo, amani na esera we
esobu sambewaraio dadai fo, wang
dadai na rorafaisi fo, tuti etarang we
fitawafa fo mani, dohongno numain-
ufo wesa ki.
8 Wape mano ewati we mantaunsa
tera fo tuti eteiaya kaiwo wetarai fo,
tuti etohong kariri ne karirafo, in-
ontarai nanisa Allai kesousa tuti do-
hong aiboi wesa ki.
9 Mandoni dino niari ne karirafo
mani, ambori sodai dadira pari fo,
reantenang mani inontarai Yahudi
fosa, sua aha mani inontarai Yahudi
kaha fosa.
10 Wape mano enari ne beng fosa
mani, ambori esobu sambewaraio
dadai fo, wang dadai na rorafaisi fo,
kontai enumiruainso ne maifo. Fi-
nanai reantenang mani we Yahudi-
fosa, sua aha mani we Yahudi kaha
fosa.
11 Weo fianai Allai niari we inon-
taraine tata fo masi kai, wiro deto
manei siai weru manei kaha.
12 Inontarai Yahudi kaha fosa
ewaitawang Hukumi Yahudi foi
kaha, tuti etohong sasari mani, eso-
dai aiboifo eworu ki. Tuti inontarai
Yahudi fosao ewaitawang Hukumifoi
kawurua fosa, etohong sasari mani
esobu aiboifo kariri Hukumifoi.
13 Weo wiro inontarai ewaitawang
Hukumi fosa ansaino emasi na Allai
urengreafo kaha, mae mano etohong
kariria fosa ansaino Allai detosa we
ebeng riati aha ki.
14 Inontarai Yahudi kaha fosa wiro
etaroang Hukumi Yahudi foi kaha.
Tonanai ki wape weaifa mani, fianai
aino enari fo masi kariri fio dotu
na Hukumifoi nani. Ampafe en-
emirorongno niari kariri Hukumio
etaroani kaha foi nani mani, finanai
deinawiai weo ewaitawang ne kari-
rafo weru ne bengfo kawuru ampa,
kariri fianai aino dotu na Hukumifoi
nani.
15 Fianai aino enari nanai deinaw-
iai we kaiwo dotu na Hukumi Yahudi
foi we ohong kariria fo nani, soi

na enemirorongfoi kontai. Enemirorong ketui foi deinawiai kontai kariri finanai, tuti enemitituaitafo dinggaisa we fi sarawaio enari fo mae yoa we fi wetarai enari fo.
16 Fi tonana ne ambori kawariai
na rahida Allai dereria foi. Na
rahida bonani, kariri Kaiwo Mahikai
iwuwuaifa ne mani, Allai, na Yesus
Kristusi, ambori kiutu kaiwo kariri
fio dadiwa na taenemirorongfuisi
tuti taenemitituaitanei kiai ki.

Yahudifosa eru Hukumifoi, wape nanai feririsa kaha

17 Wape ninaifa mani, enemutituai
tofidoni we mantaung wau ne? Tara-
hai boyo Yahudi di wau. Nana mani
rutawang Hukumi Allai dohonai we
Musai foi mitu tuti boi aromu we we-
boyari ria Allai fo.
18 Boyo boitawang kariri Allai ne
dawiafo tuti biri ne doni aino beng
sewa fo, weo wobu aunau na Huku-
mifoi ampa.
19 Roasoai we wau mani inontarai
wiwiaing we-euremifafa fosa di wau,
tuti wepadamarang we sambewa in-
ontarai enayai na mamantiti rorong
fo di wau.
20 Enemutituai inontarai bounau
mano eserawaweraha fosa di wau,
tuti inontaraio bounau mano ewait-
awang kariri Allai turura kaha fosa
di wau. Weo roasoai we na mene
Hukumi Yahudi foi, boitawang fi
bitoya tuti wobu aunau wetarai fo.
21 Ampafe mano bounau inontarai
siai tonanane wau mani, we fianie
bounau bera mantaung wau kahai
nina? Mano bounau inontarai we
ehamananapi fanai wa wau, man-
taung wau komananapi kaha e?
22 Bounau inontarai erirau fosa
we enayai ria wiwing ete mang
siai fanai, wape mantaung wau
kontaio moninawa ria wiwing siai
e? Enemurireuo aririwangfo tuti
womi wesa kaha, wape ka fi na
mamunggasai weru munu aririwang
fo kaha e?
23 Boi aromu we Hukumio Musai
soi foi, wape wiro bohong mamaya
Allai na fianai aino Hukumifoi dei
weduara fo kaha e?
24 Kaiwofeai dotu tonina:
"Meaino mewedaya inontarai
Yahudi kaha fosa eteibera
Allai wonongfe ne."*
25 Sunatinei mani, wefiainawiai
we Yahudifosa we Allai ne inontarai
disa. Masino bohong kariri Hukumi
Allai dohonai we Musai wai na mai
mani, nemu sunati kariri Hukumi-
foi nani kia mai we wau rai. Wape
bohong sara Hukumifoi mani, nemu
sunati nani wefieai we wau ahang
kaha, ne tarai toyari wesunati kaha.
26 Ampafe masino inontarai
Yahudi kaha manei, amani inontarai
wiro wesunati kaha, dohong kariri
kaiwo dotu na Allai ne Hukumifoi
mani, inontarai tonana nei Allai
sahui we ne tarai kariri weinontaraio
wesunati kariri ne Hukumifoi dine.
27 Tuti inontarai ewesunati na ene
taraifoi kahai mae etohong kariri
Hukumifoi nanisa, ambori etinggai
mano meweYahudi ne mea we meto-
hong sarawai, amani mano meteyo
mene Hukumi Allai dohonai we Mu-
sai foi tuti sunatifoi, wape metohong
sara Hukumifoi ne mea.
28 Weo mano Allai sahui we Yahudi
tarai foi mani, wiro inontaraio
saubaunungfoi weinontarai Yahudi
tera kaha, tuti mano wesunati tarai
foi mani, wiro mano wesunati na ne
taraifoi kariri koang Yahudi foi tera
kaha.
29 Bereri! Mae Yahudi tarai foi
mani, inontaraio na enerorongfoi
tarai weYahudi, tuti sunati tarai foi
mani, na enerorongfoi tarai. Sunati
tonana nei, Allai Nuaninufoi dino
niariri ne, wiro na kaiwo ariri arora
oi na buku kaha. Inontarai tonana
nei mani inontarai siai fosa wiro efiai
kaha, mae Allai andino fiai ne.

3

Allai niari sua ne inontarai Yahudi fosa na mai

1 Tonana mani, inontarai eweYahudi
ne, esobu fiani mai sewa inontarai
siai fosa, tuti enari kariri sunatifoi
mani we fiani wesa?

* **2:24** Yesayai 52:5

2 Esobu fi bitoya paria na finanai.
Reantenang mani, we inontarai
Yahudi nesa ansaino Allai yoaso ne
Kaiwofo wesa ne.
3 Yoaso ne Kaiwofo wesa tonanai,
wape manea eroasoai ahang kaha
ampafe, ne tonanane wedaya Allai
dohong kariri ne kaiwo arera fo wesa
ahang kahai e?
4 Todoni kontaio bereri! Weo
masino inontarainesa kiai etatofa,
wape Allai mani wetarai pampang.
Kariri kaiwo dotu tonina fo:
"Ambori atioai we Wau wetarai na
kaiwo modura wa,
tuti kutu kaiwo mani, manei
dapa nemu kaiwowa kaha."*
5 Ampafe, ne karira tanari fo we-
daya Allai enerorong mesi foi wati
pari kasau paria, tuti denteng paria
we Allai enerorong mesi foi wati pari
tonana. Ne tarai toyari na tanari
sasari fo tawedaya bengfo kontai. To-
nana mani, masino Allai dohong ai-
boifo we tata we tawesasari tonana
fo, Allai wiro doa rahana kaha e? (Fi-
nanai manta imadu kariri inontarai
enemitituaitafo terai.)
6 Todoni kontaio tonana kaha, weo
masino Allai doa rahana kaha mani,
kiutu kaiwo kariri nunei todoni ki?
7 Wape masino fi inari wetarai
kaha fo wedaya Allai ne wetaraifo
tuti ne sambewaraio dadai fo wati
parai, ambori kaiwasa efiai, nana
mani we fianie, kiutu kaiwo kariri
yau weinontarai sasari di yau fo
nina? Weo ne tarai toyari yohong
sasari fo ifatari tonanaia.
8 Tuti we fianie, wiro tamadu
tateyo, "Masino tonana mani, ne
mahikai mani tanari ne karirafo,
ambori ne bengfo kawariai na ne
karira tanariri nanai? Amani tanari
sasari ambori kaiwasa ewati we
Allai mani inontarai mesi dine."
Tarai inontarai manea eteibera yau
eteyo imadu tonana kawuru ampa.
Inontarai tonana nesa mai we esobu
ene aiboifo ria Allai.

Inontarai mandoni kontai wiro mesi na Allai urengreafo kaha

9 Ampafe tofino? Yahudine
ameaino amebeng sewa weru
Yahudi kaha fosa e? Todoni kontaio
bereri! Weo toyari anta imadurai
ampa, inontarai Yahudi fosa ete
inontarai Yahudi kaha fosa, ea kiai
enayai na sasari ne mambiriufo.
10 Kariri kaiwo dotu tono:
"Inontaraine mandoni kontaio wiro
enerorong mesi kaha,
tarai, wiro manei mesi kaha.
11 Wiro manei deitawang ne we-
taraine kaha,
tuti wiro manei sera we Allai
kaha.
12 Inontarainesa kiai ehurumitare Al-
lai,
ea kiai ewefieai ahang kaha,
Mandoni kontaio wiro niari ne
bengfo kaha,
tarai, manei sonana kaha.*
13 Kaiwo kawariai na eboromi ro-
rong fo toyari kubirio tibau;
etaperemifo sofa biriu,
tuti eboromi rawa fo sefang na
tawai memuna ne memufoi.*
14 Eboromifo sefang na kaiwo eteib-
erahai fo
tuti na enemirorong piraha fo.*
15 Eawemifo sahera we emamuna
tuti emung inontarai.
16 Na katai doni kontai eraoa fo,
eha karira tuti enari dadira paria
fo.
17 Rang mai fo etaroana kaha,
18 tuti ematai we Allai kaha.*"
19 Wape tawaitawanai fi kiai na
Allai ne Hukuminei reng we mano
erutawang Hukumifoi nanisa. Am-
bori mandoni kontaio wiro sobu
rang we medu fieai ahang kaha,
tuti Allai dohong aiboi we nunei
sentenang, we Yahudifosa kontai.
20 Weo inontaraine manei wiro
atori we denteng ria Allai na dohong
kariri Hukumi Allai dohonai we Mu-
sai fo kaha, weo wiro manei wemam-
biriu we dohong karirai na mai pari
kaha. Mae Hukumi nani wedaya
tataroang tane sasarinei.

* **3:4** Masmuri 51:4 * **3:12** Masmuri 14:1-3, 53:1-3; Pengkhotbah 7:20 * **3:13** Masmuri 5:9, 140:3
* **3:14** Masmuri 10:7 * **3:18** Yesayai 59:7-8; Masmuri 36:1

Inontarainesa tamasi na Allai urengreafo na taroaso Yesus Kristusi

21 Wape ninaia mani, rang siai bei kewariai we ambori tamasi na Allai urengreafo, wape wiro na tatohong kariri Hukumi Musai fo kaha. Rang nani Musai deinawi karirіai na Hukumi soi foi, tuti nabifosa kontai etoi weo rang nani wetarai.

22 Nana mani, Allai deiai inontarainesa we emasi na urengreafo na eroaso Yesus Kristusi fo terai. Tuti niari tonanafo we inontarainesa kiai, amani mano eroaso Kristusi nesa. I wiro deto kariri inontarainesa manei mesi sewa manei kaha.

23 Weo inontarainesa kiai ewesasari tuti ehatai waroi weru Allai ne sambewaraio dadai fo ampa.

24 Tuti na ne beng dohonai arora fo, wedaya inontaraine ebeng ria Allai aha, amani na Kristus Yesusi feririsa.

25 Allai dohong Kristus Yesusi we wekorbani, ambori ne rikafoi werang we tahasau weru Allai ne kasoufo na taroasoafo. Allai niari tonanafo, we deinawi ne doa rahana fo. Weo na fafongfa, i kontai sawani we inontaraifosa ene sasarifoi, ampafe wiro esobu aiboifo riati kaharai.

26 Niari tonanafo, we deinawi kariri ne doa rahana fo na rabuang bonini, ambori inontaraine ewaitawanai we i mani mano doa rahana dine, tuti ambori deiai inontarainesa ebeng riati na eroaso Yesusi fo.

27 Ampafe tonana mani taboi taaromi we fi tasobuaifa nana e? Bereri, wiro tonana kaha! Wape we fiani tonana kahai nina? Weo tanari kariri Allai ne Hukumifoi fo ne? Nanai kontai bereri. Wape we taroasoa fefe.

28 Weo tane kaiwone weneung tonina: Allai deto inontaraine manei denteng riati aha fo wiro na wenani dohong kariri Hukumifoi kaha, mae na yoaso Kristusi fo terai.

29 Ete, Allai mani weSeng we Yahudinesa terai, mae inontarai siai mani bereri e? Bireri, wiro tonana kaha, mae ne wetaraine mani weSeng we inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai.

30 Weo Allai mansiari kawuru, andino deiai inontarai Yahudi fosa we ebeng ampa we eroaso Yesusifo. Allai nani kontai andino deiai inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai we ebeng konta fo, we eroasoai konta fefe.*

31 Ampafe tonana mani, Hukumi Musai soi fo tahabioaifa we taroaso Yesus Kristusfoa fo ne? Todoni kontaio wiro tonana kaha! Mae na taroasoai tonana fo wedaya taroa we Hukumifoi na mai.

4

Abrahami wefiainawiai; i mani mesifo na ne yoasoafo, wiro na fibeng niari fo kaha

1 Tonana mani fianai aino tamadurai kariri tane werengno Abrahami kariri fi sobua fo ne?

2 Masino fianai aino mantauni niari fo wedaya Allai detori we inontarai beng dine riati, nana mani wemambiriu we bioi arongfo. Wape wiro ne rangfeai we bioi arong na Allai urengreafo kaha.

3 Na Kaiwo Mirarebana fo rabuang bei dotu tonina:
"Abrahami yoaso Allai tuti na ne yoasoafo terai,
Allai detori we inontarai enerorong mesi dine."*

4 Masino manei yufi mani sobu fiembaitafo, tuti fiembaitai sobuai nanai wiro ahuai we fi sobuai arora fine kaha, mae ne mambiriu we sobuai tonana.

5 Mae masino manei yufi kaha, wape yoaso Allai mano deiai inontarai sasari fosa we ebeng riati fosa, nana mani na ne yoasoai tonana fo Allai detori weinontarai mesi dine.

6 Mananu Dauti kontai medu tonanai, na rabuangno medu kariri inontaraio Allai mioansa paria, amani detosa we inontarai enemirorong mesi disa, detosa tonana fo wiro na fibeng mantaunsa enari fo kaha. Medu deyo,

* **3:30** Amani, inontaraio ewesunati ampa (Yahudifosa), tuti inontaraio ewesunati kaha fosa (Yahudi kaha fosa). * **4:3** Kejadian 15:6; Galatia 3:6

7 “Inontaraio Allai deiai ne sarawafo,
tuti mano Allai dufisaya ne
sasarifoia mani,
na tonanafo sobu moanafo paria.
8 Inontarai mano ne sasarifoi Sem-
paisi detori ahang kaha foi,
na tonanafo wenani sobu
moanafo paria.”*

Allai deiai Abrahami weinontarai mesi dine, weo ne yoasoafo, wiro na sunatifo kaha

9 Kaiwo moanai tonana fo dotu terai we mano ewesunati nesa, amani Yahudinesa, ete we mano ewesunati kaha nesa konta ne? Tamadu kawuru ampa, we Allai deto Abrahami we inontarai mesi dine fo nanai, weo Abrahami yoasoai.

10 Ampafe, na rabuang bodoni Allai deto Abrahami tonanafo ne, na rahida wesunati kawurua fo, ete na rahida wesunati kaharai fo ne? Tawaitawanai, wiro na rahida wesunati kawurua fo kaha, mae na rahida wiro wesunati kaharai fo.

11 Tuti sobu sunati nanai we fiainawiaifa we Allai detori we inontarai mesi dine, we yoaso Allai fefe, na rabuang bo wesunati kaharai fo. Ampafe Abrahami nini mani, wedai we mandoni kontaio yoasoa ne, amani mano wiro ewesunati kaha fosa kontai, ambori na eroasoafo nanai wedaya Allai detosa kontai we inontarai emasi disa.

12 Abrahami kontai wedai we mano ewesunati fosa kontai.* Wedai tonanai wesa fo, wiro na etohong kariri sunatifoi tera fo kaha, mae na eroaso Allai fo kariri tane Dai Abrahami we yoasoi na rabuang bo wiro dohong kariri sunatifoi kaharai fo.

Tasobu Allai ne kaiwo arera fo we taroasoa fefe

13 Allai dererai we Abrahami tuti ne ririafosa ampa, we dohong nunei wei ki. Dererai tonanafo wiro we Abrahami dohong kariri Allai ne Hukumifoi kaha, mae weo Allai detori we inontarai mesi dine, finanai weneung na ne yoasoafo fefe.

14 Weo masino inontarai etohong kariri Hukumi Musai soi fo ansaino esobu Allai ne kaiwo derera fo, nana mani roasoafo wiro wefieai ahang kaha, tuti Allai ne kaiwo derera fo kontai wefieai ahang kaha.

15 Weo Hukumi Musai soi fo kia Allai ne kesou fuba fo we inontaraine tata. Wape Hukumi bereri mani, ohong roaina fo kontai bereri.

16 Ampafe dohong ne kaiwo derera fo nanai weo taroasoi, ambori tasobu ne dererafo na ne bengno dohonai arora fo, tuti ne kaiwo derera fo nanai dotu we Abrahami ne ririafoi kiai, wiro we mano etohong kariri Hukumi Musai soi fo sa tera kaha, mae we mano eroaso Allai kariri Abrahami we yoasoi fosa. Weo Abrahami mani tane dai dine kiai.

17 Kariri Allai ne kaiwo medurai we Abrahami tonina:

“Iruai wau weDai we nu bitoya
foi.”*

Abrahami nani, na Allai urengreafo mani, tane dai dine, tuti yoasoi. I mani Allaio wemambiriu mantaung dine, Mano duwi inontarai emarareha fosa etarang aha dine, tuti Allaio dei beyaria mani, finini kiai kawariai.

18 Masino kaiwo areraio dotu tonanafo paria adareti wetarai ahang kaha tonanai ki, wape Abrahami enetawanaia mutu tuti yoasoai. Nanai wedaya sobuai wedai we kaiwasa bitoya foi, mai kariri kaiwo dotu deyo,

“Toyari awahafaisi bitoya fo,
nemu ririawai ambori bitoya
ki.”*

19 Rabuang bonani Abrahami deitawanai we weinongkutungna adareti kahofa diri tawani ampa. Weo ne defuina adareti piaring ampa, kontai binengno Sarai kirawahi ampa. Wape yoasoafo wiro mikeu kaha.

20 Yoasoaia mutu tuti wiro enewawera we Allai ne kaiwo derera fo kaha, mae enerorong wemambiriu aha na ne yoasoafo tuti deparanding Allai.

* **4:8** Masmuri 32:1-2 * **4:12** Amani, inontaraio Yahudi fosa. * **4:17** Kejadian 17:5 * **4:18** Kejadian 15:5

21 Yoasoai tarai we Allai wemambiriu
we ambori dohong kariri fianai aino
dereria fo.
22 Nanai wedaya kaiwofo dotu ton-
ina,
"Allai deto Abrahami we inon-
taraio mesi dine."
23 Kaiwo rabuang dotu we 'detori we
inontarai mesi dine' nana fo, wiro
dotu terai we Abrahami meiri kaha,
24 wape dotu we tata kontai. Tata
kontai Allai ambori deto tata we
inontarai tamasi di tata ki, amani
tataino taroaso Allai mano duwi
Yesusi, tane Sengfoi, na marareha
rorong foi.
25 Yesusi nini, Allai dohoni meu,
mireha we tane sasarine, tuti Allai
duwiri aha, ambori na I, tabeng ria
Allai aha.

5

Tabeng ria Allai aha na Yesus Kristusi

1 Ninaia mani tabeng ria Allai
ampa, weo taroasoaia fefe, ampafe
tanayai na Allai ne maifo. Tasobu
ne tonana ne ria Yesus Kristusi tane
Sengfoi.
2 Taroaso Yesus Kristusi fo wedaya
tasobu rang we tasuai to Allai ne
beng dohonai arora fo, tuti na ne
beng dohonai arora nanai tatoaria
mutu nayai, tuti tamararising weo
taenemitawanai we ambori tawati
Allai ne sambewaraio dadai fo ki.
3 Nanai tera kaha mae, fi sewa aha
mani tamararising kontai na tane
dadira rorong tasodaira fo. Weo
tawaitawanai we dadira rorong taso-
daira fo wedaya tatawang tata.
4 Tuti na tatawang tata fo wedaya
Allai yoao tata, tuti na yoao tata
nanai dohong tata taenemitawanai.
5 Tuti taenemitawanai tonana ne
wiro dohong tata tamamaya kaha.
Weo Allai soni enewawufo na taen-
emirorongnei ampa. Niari finanai
we tata tonanafo na Nuaninu Mi-
rarebanaio dohoni we tatara foi.
6 Weo tete rahidafo maia,
amani rahida Allai kiutuaia fo, na
rabuangno tawemambiriu kaha fo
we sasari wewora tata fo, Kristusi
mireha we inontarai wesasari ne
tata.
7 Mawa kahai we obu manei do-
hong ne taraifoi mireha we inontarai
mesi manei, tarahai we inontarai
denteng manei reto, wape dadira
kontai.
8 Wape Allai deinawi mantauni ne
enewawu tata fo na fininai: rabuang
bo taweinontarai sasari nendai fo,
Kristusi mireha we tata.
9 Ninaia mani, tabeng ria Allai aha
na Kristusi ne rikafoia, ampafe nanai
deinawiai we todoni kontaio na Kris-
tusi takaharai weru Allai ne kasoufo
konta rai.
10 Weo, masino na rabuang bo
taweaiteta we Allai fo, ne Kaisung-
foi fianduhi tata taweboyari riati aha
na ne mararehafoi, tonana mani na
taweboyari ria Allai aha ninai, todoni
kontaio na Kristusi ne darang aha fo
takaharai weru ne karirafo rai.
11 Tuti nanai tera kaha mae, tata
kontai tamararising na Allai na tane
Sengno Yesus Kristusi fo. Weo na
Kristusi, ninaia mani taweboyari ria
Allai ampa.

Adami wedaya mararehafoi, mae Kristusi wedaya inontarainesa etarang aha

12 Ampafe, inontarai mansiari we-
daya sasarine suai to nunei ma, tuti
na sasari nani kia mararehafoi. Na
tonanane wedaya mararehafoi sin-
sung inontarainesa kiai na nunei,
weo inontarainesa kiai enari sasari
fefe.
13 Hukumi Musai soi fo wiro Sem-
paisi dohona kaharai mae, sasarifoi
niayai kawuru na nunei ampa. Wape
Allai wiro deto sasari nanai kaha,
weo rabuang bonani wiro Hukumifei
we ohong sarawi kaha.
14 Tonanai ki wape na rahida
Adami minohi darang fo paria
sobu Musai fo, rabuang bonani
mararehanei yutawang inon-
tarainesa kiai. Tuti inontarai mano
wiro etohong sasari we Allai kariri
sasari Adami niariri foi, amani na
dohong roaing Allai ne hukumi
dohoni wei fo, inontarai nanisa

kontaio enayai na marareha rorong foi kontai.

Adami mani wefiainawiai kariri mano ambori da aha ma foi.

15 Wape inontarai mandu nini suru wiro umasi kaha, weo ato wea mani, ne bengno Yesus Kristusi niari fo, fuba sewa fisarawaio Adami niari fo. Weo na mansiari niari sarawai wedaya kaiwasa bitoya foi emarareha. Wape fi fuba sewa aha mani, na inontarai mansiari ne bengfo, amani Yesus Kristusi, Allai dohong ne bengfo arora we kaiwasa bitoya foi kontai.

16 Tuti Allai ne fi beng dohona fo, wiro masi kariri inontarai mansiari nani ne sasarifo kaha, weo sasari boyari kia aiboifo, wape Allai ne beng dohona fo waraira sasari bitoya fo. Weo sasari boyario inontarai mansiari nani niariri foi wedaya Allai kiutuai we dohong aiboifo. Wape inontarai bitoya nesa enari sarawa bitoya tonanai kontai ki, wape Allai ne bengno dohonai arora fo wedaya niarisa ebeng riati aha.

17 Weo masino na inontarai mansiari ne sarawafo wedaya mararehafoi* tirerawai nai to katai doni konta fo, nana mani todoni kontaio inontaraio esobu Allai ne bengno dohonai arora fo fuba paria, tuti esobu fi beng fo riati, amani sahusa weinontarai emasi na urengreafo sa, todoni kontaio inontarai tonana fo saino eru wang mananu fo etarang wenumainu ki. Finanai esobuai na inontarai mansiari, amani na Yesus Kristusi.

18 Ampafe kariri na fisarawai boyario Adami niariri foi, wedaya kaiwasa bitoya foi esobu aiboifo, tonanai kontai na fi masi boyario Yesusi niari fo, inontarainesa ebeng ria Allai aha, wedaya ea kiai etarang na tarai.

19 Weo kariri inontarai mansiario wiro dohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha foi wedaya kaiwasa bitoya foi eweinontarai sasaria, tonanai kontai we na inontarai mansiario dohong kariri Allai ne dawiafo wedaya kaiwasa bitoya foi emasi na Allai urengreafo aha.

20 Hukumi Musai foi, Allai dohonai we inontarainesa we etohong karirai. Hukumi nani wedaya inontarainesa kiai ewaitawanai we enari sarawai bitoya paria. Wape na sasari bitoya inontaraine enariri aha foi nani, Allai dohong ne bengfo arora we inontarainesa fuba sewa aha.

21 Ampafe kariri sasarifoi wemambiriu we yutawang inontarainesa tuti wedayasa emarareha fo, tonanai kontai we Allai ne beng dohona fo, ambori wemambiriu we yutawang tata tuti dohong tata tamasi aha, ambori tatarang wenumainu, na Yesus Kristusi, tane Sengfoi.

6

Tamarareha weru sasari ne mambiriufoi ampa, tuti tatarang na Kristusi aha

1 Ampafe tonana mani tamadu fiani kariri finanai? Tanari sasarifo pampang ambori Allai dohong ne bengfo arora we tata fuba aha ne?

2 Todoni kontai bereri! Weo na taweboyari ria Kristusi fo tamarareha weru sasari ne mambiriufo. Tonana mani mai we tanayai na sasari rorong fo pampang aha kaha.

3 Ete mewaitawana kahai we rahida tawebaptisi fo, finanai deinawiai we taweboyari ria Kristusifo ne? Na tonanane, nana mani taweboyari kontai na ne mararehafoi amani tata kontai tamarareha riati.

4 Na baptisi nani deinawiai kontai we esarai tata kontai ria Kristusi, weo tamarareha riati fefe, ambori kariri Kristusi we suwi na marareha rorong foi na Dai Allai ne sambewaraio dadai fo, tonanai kontai tatarang aha tuti taminohi weinontarai weworu aha. Ampafe todoni kontai wiro

* **5:17** Kariri mararehafoi, Adami ne sarawafoi wedaya tata kiai tane tarainei mireha, tuti tanumianinunei kontai mireha, nana mani tanumianinunei ketai waroi weru Allai tuti sodai dadirafo wefitawafa.

tanayai na sasari rorong fo ahang kaha.

5 Masino taweboyari ria Kristusi kawurua na ne mararehafoi mani, nana mani todoni kontai ambori taweboyari kontai riati na ne suwi aha foi, amani tata kontai tasuwi kariri I.

6 Weo tawaitawanai we tane tanari toaio memo nei, epahuai kontai ria Kristusi na aitabafoi ampa, ambori tane tarai wesasari nanai wefiea aha kaha, ambori wiro tawewoming we sasarifoi tuti tanayai na sasari rorong foi aha fanai.

7 Weo mandoni dino mireha mani wenani kesau weru sasarifoi.

8 Ampafe masino tamarareha ria Kristusia mani, taroasoai we tata kontai ambori tatarang riati aha.

9 Weo tawaitawanai we Kristusi Allai duwiri suwi na marareha rorong foi aha fo, wiro mireha aha kaha; mararehafoi wiro wemambiriu we yutawani ahang kaha.

10 Marareha Kristusi sodairi nani mani, mireha we kiraikobu sasari ne mambiriufoi. Sodai ne tonanane we beyari kawuru we fitawafa, wape darang aha, amani minohi darang we Allai.

11 Mea kontai todoni kontai metato mea tonanai, amani memarareha we sasarifoi ampa, wape metarang we Allai aha na meweboyari ria Kristus Yesusi fo.

12 Ampafe wiro metua sasarifoi yutawang mene taraio ambori wioru wai fanai, ambori wiro metohong kariri menemirorongno kerira wai kaha.

13 Dohonao metohong mene taraiwai kontai we sasarifoi we niari fi karira fo fanai. Wape metohong mea we Allai we inontaraio raminde nanai memararehara wape ninaia mani metawera weru mararehafoi to arangfo aha. Tuti metohong mene taraiwai sentenang we Allai ambori niari mea we menari fi masi fo.

14 Weo sasarifoi wiro wenunggamiei we yutawang mea ahang kaha, weo wiro menayai na Hukumi Musai foi ne mambiriufo aha kaha, mae ninaia mani Allai ne bengno dohonai arora fo yutawang mea ampa.

Wiro mewewoming we sasarinei ahang kaha, mae mewewoming we Allai ne dawiafo

15 Tonana mani tatohong todoni? Tarahai tarurai we tanari sasari aha e, weo Hukumi Musai soi foi ne mambiriufo wiro yutawang mea ahang kaha, mae Allai ne beng dohonai arora fo ne mambiriufo aino yutawang meara. Todoni kontai tanari tonana kaha!

16 Mewaitawanaifa we masino metohong mene taraiwai we manei we menari kariri ne dawiafo, nana mani mewewoming we wenani. Amani mewewoming we sasario kia mea we mararehafoi fo, ete mewewoming we metohong kariri Allai ne dawiafo tuti na tonanane memasi na Allai urengreafo.

17 Wape tafiai Allai tatohong mahikai wei, weo raminde nanai mewewoming we sasarifoi, wape ninaia mani na menemirorong boyari metohong kariri aunau wetarai mesobuai tuti meroasoaia fo.

18 Kristusi feriri mea mehasau weru sasarifi ampa, tuti ninaia mani mewewoming we Allai ne awiafo, we ambori menari fi masi fo terai.

19 Mene metafu kaiwo na Allai fo masi kaharai, ampafe imadu we mea na kaiwo riwansoai kariri inontarai ewewoming fo, ambori ahera metafu. Raminde nanai metohong mene taraifoi sentenang wewoming we fi werarika fo tuti fi karira fo we menari ne karirafo sewa aha. Tonanai kontai we ninaifara mani, todoni kontaio metohong mene taraiwai wewoming we Allai ne dawiafo, we menari fi masi fo terai, ambori memararebanai ki.

20 Rahida mewewoming we sasarifoi mani, mehasau weru Allai ne masifo.

21 Rabuang bonani fi mai fianio mesobuafa na fio ninaia mani dohong mea memamaya wea fo ne? Weo finanai kia maifea kahai, mae kia te mararehafo.

22 Wape ninaia mani mehasau weru sasarifoi tuti mewewoming we

Allai ampa. Fi bengno mesobuai
na ne tonanane mani, meminohi
memararebanai, tuti finanai wedaya
metarang we fitawafa tuti memino-
hia numainu.
23 Weo mararehanei mani sasarifoi
ne fiembaita finana, wape arang we
fitawafa tuti we numainufo ria Kris-
tus Yesusi tane Sengfoi mani, fio Allai
dohonai arora fine.

7

Fiyiwansoai kariri riraufo, deinawiai kariri tane fi tasobuai na Kristusi

1 Doroi meaine! Mea kiai mewait-
awang kariri Hukumi Musai soi fo
ampa. Ampafe mewaitawanai we
Hukumi nani wemambiriu we manei
dohong karirifo, na rabuang bo we-
nani minohi darang fo terai.
2 Weo ne tarai kariri wiwing riraua
manei, na rahida ne mangfoi minohi
darang fo wiwing nani hukumi rirau
foi tebuhiri ria ne mangfoi. Wape
mangfoi mirehara mani, wiwingfoi
kesau weru hukumi rirau nania.
3 Ampafe masino mangfoi minohi
darang mae wiwingfoi rirau siai aha
mani, wiwing nani ahui wewiwing
niari sasari maninawa fo ria mang
siai dine. Wape masino ne mang-
foi mirehara mani, wiwingfoi kesau
weru hukumi rirau foi ne mambiriuo
yutawani tonanai ria ne mangfoi fo.
Ampafe dau mang siai manei kon-
taio, niari sarawa kaha.
4 Doroi meaine, tonanai kontai we
mea! Na meweboyari ria Kristusi ne
mararehafoi fo wedaya memarareha
we Hukumi Musai soi fo ampa, am-
bori Hukumifoi wiro yutawang mea
aha kaha. Ambori Kristusi, mano
suwi na marareha rorong foi aha
nani, ne mea ampa, ambori tamino-
hifo tahasau we tanari fi beng bitoya
we Allai.
5 Weo raminde nanai tatohong
kariri tanenemirorong wesasario
yutawang tata foi. Fikarirao Huku-
mifoi deiweduara fo mani, finanai
sahu tata paria we tanariri, weo
Hukumifoi neo deiweduarafo mani
wedaya taenemirorong dohong we
fikarira nanai. Weo Hukumifoi mani
ne tarai tonanai. Tuti nanai wedaya
tasobu fiembaitaio marareha fo.
6 Wape ninaia mani, Hukumi
Musai foi wiro wiora tata ahang
kaha. Tamarareha we finanai ampa,
ampafe wiro wemambiriu we tata
ahang kaha. Tuti wiro tarufi kariri
fafong nanai, amani kariri fio soi na
buku Hukumi foi, ahang kaha, mae
tarufi we Allai na fi waworu kariri
fianai aino Nuaninu Mirarebana foi
deinawiai we tata we tanari fo.

Na tatohong sara Hukumi Musai foi mani, deinawiai kasau ampa we taweinontarai sasari

7 Ampafe tonana mani fianai aino
tamadurai kariri Hukumi Musai soi
fo ne? Hukumi nani sasarifi dine ne?
Bereri, wiro sasarifi dine kaha. Mae
Hukumi nani dino deunau yau kariri
sasarifi mani fifiani dine fo. Weo
Hukumi nani bireri mani, iserawaw-
era sasario ahui we ohong we inon-
tarai siai ene fi fo. Weo Hukumifoi
medurai deyo, “Wiro bohong we in-
ontarai ene fi fanai.”* Mae medurai
tonana kaha mani iserawerahai kon-
tai we todoni yohong we inontarai
ene fi fo sasari fine.
8 Wape na Hukumi Allai dohonai
we tatohong karirai nanai, sasarifi
sobu rang we yuai fi kerirao ene-
hurorong dohong wea fo kai, toyari
yohong we inontarai siai ene fi fo.
Weo Hukumi nani bereri mani sasar-
ifoi kontai mireha, amani ne pari
mambiriu.
9 Raminde nanai yarang iminohi fo
wiro kariri Hukumifoi kaha, weo is-
erawawera Hukumifoi. Wape rahida
isobu Hukumifoi nanai, sasarifoi
darang na yau
10 tuti imereha finanaia, amani
ikatai waroi weru Allai. Ampafe
Hukumio todoni kontai wedaya yau
yarang fo, wiro karirai tonanai
kaha, mae kia mararehafo we yau.
11 Weo sasarifoi sobu rang na
Hukumifoi we sofa yau, tuti na
Hukumi nani kontai ming yau nai.

* **7:7** Keluaran 20:17; Ulangan 5:21

12 Ampafe, Allai ne Hukumifoi mirarebanai, tuti ne Kaiwo dohonai we tatohong karirіai fo mani, mirarebanai, masi tuti beng.
13 Ampafe na tonanane, deinawiai we Allai ne fi beng fo, amani ne Hukumifoi, kia mararehafo we yau e? Todoni kontaio bereri! Weo sasarifoi dino kia mararehafoi ne. Wape Hukumi Allai dohonai we tatohong karirіa fo mani, sasarifoi niariri we rang we kia mararehafo we yau, amani niari yau ikatai weru Allai. Nanai kawariai ambori deinawiai kasau we sasarifoi niayai na enehurorongnei, tuti ambori atioai we kasau we sasarifoi mani fi karira paria fine.

Tawemambiriu we tatohong kariri Allai ne Hukumifoi kaha, weo sasari niai na tata pampang fefe

14 Tawaitawanai we Hukumi Allai dohonai we Musai foi, fi da na Nuaninu Mirarebana foi ma fine, wape yau mani inontarai batang di yau, inontarai iwewoming we sasarinei di yau.
15 Weo fi inari ne mantaung yau kontai iserawawerahai. Fio beng yohong weai we inari fo, finanai wiro inari kahai, mae fio enehurireuwa fo aino inari ne.
16 Ampafe masino inari fi karirao wiro enehurorong dohong wea kaha fo, nana mani iroa weai we Hukumi Musai soi fo mani denteng.
17 Masino tonana mani wiro yauno inari fi karira fo nana kaha, mae sasario wemambiriu na yau foi andino niariri ne.
18 Weo iwaitawanai we na yau, amani na yau iweinontarai sasari nei, wiro fi beng feai niai na yau kaha. Weo enehurorongnei dohong we inari ne bengfo paria, wape iwemambiriu we yohong karirіa kaha.
19 Wiro fi bengno yohong wea fo aino inari fo kaha, mae fi karirao imaya we inari kaha fo aino inari pampang ne.
20 Ampafe masino inari fi imaya we inari kaha fo, finanai deinawiai we wiro yauno inari fo aha kaha, mae sasario wewora yau foi andino niari ne.
21 Ampafe isobuaifa we fi kawariai pampang toninai. Na kutuo yeo inari ne bengfo mani ne karirafo aino kawariai na yau ne.
22 Weo na enehurorongfuisio Nuaninu Mirarebana foi niariao weworu nei ifaraise paria we Allai ne Hukumifoi.
23 Wape na nehu tarainei iwati mambiriu siai bei kontai, amani sasarifoi yurai we dapa Hukumio enehurorong ketui fuisi yoa wei foi. Tuti mambiriu siai nani wewora yau inayai na sasari rorong fo ne tarai toyari inai na aitamu rorong.
24 Inontarai kerira paria di yau! Mandoni dino ambori feriri yau weru nehu taraio kia yau to mararehafoi nini ne?
25 Ifiai Allai, yohong mahikai paria wei. Weo I feriri yaua, na Yesus Kristusi, tane Sengfoi, tuti dohong yau ikaharai weru sasari ne mambiriufoi.
Ampafe mantaung yau na enehurorong ketui nei, iwewoming we yohong kariri Allai ne Hukumifoi, wape kariri na nehu tarainei mani, enehurorong wesasari nei wedaya yau iwewoming we inari kariri hukumi sasari foi.

8

Taminohi kariri todoni Allai Nuaninufoi sensoni tata fo

1 Tonana mani, ninaia mani mano eweboyari ria Kristus Yesusi nesa mani, Allai wiro dinggaisa ahang kaha, tuti esodai aiboifo ahang kaha.
2 Weo na taweboyari ria Kristus Yesusi fo, Nuaninu Mirarebanaio dohong arang foi, ne mambiriufoi fiorehu tatara tahasau weru sasari tuti marareha foi ne mambiriufo ampa.
3 Weo fianai aino Hukumi Musai soi fo wemambiriu we niari kaha fo, amani wiro fiorehu tata weru sasarifoi ne mambiriufo kaha fo, weo mantaung tata tawemambiriu we tatohong karirіa kaha fefe, finanai Allai niari ampa. Amani na

denatu mantauni ne Kaisungfoi meu,
weinontarai batang kariri inontarai
tawesasari ne tata, ambori dohong
ne taraifoi mireha we dufiira tane
sasarinei. Tuti na tonanane Allai
kiraikobu sasarinei ne mambiriu ni-
ayai na tata foi.
4 Allai niari tonanafo, ambori ni-
naia mani tamasi na urengreafo, to-
yari Hukumifoi dereraia foi. Weo
tatohong kariri taenemirorong we-
sasari nei aha kaha, mae ninaia mani
taminohi weinontaraio tatarang na
Allai Nuaninufoia fo.
5 Inontarai mano eminohi kariri
enemirorong wesasari fo fosa, ene-
mitituai terai we fianai aino man-
taunsa enemirorong wesasari nani
dohong wea fo. Mae mano etohong
kariri Allai Nuaninufoi sa mani, en-
emitituai pampang kariri fianai aino
Allai Nuaninufoi dohong wea fo.
6 Masino enetituaitawa niayai
na enerorong wesasari foi mani,
ambori sodai mararehafo. Wape
masino enetituaitawa Allai Nuanin-
ufoi yutawani mani, sodai ne maifo,
amani darang na tarai tuti minohi na
mai.
7 Inontarai mano enetituaitafo
kariri sasari foi mani, wenani
weaiteta we Allai. I wiro dohong
kariri Allai ne Hukumifoi kaha, tuti
miaya kontai ki wape ne mambiri-
ufeai we dohong kariria kaha.
8 Mano eminohi kariri enemiro-
rong wesasari fo fosa mani, Allai
eneosa kaha.
9 Wape mea mani wiro meminohi
kariri menemirorong wesasari wai
kaha, mae meminohi kariri Allai Nu-
aninufoi ne dawiafo. Masino Al-
lai Nuaninufoi niayai na menemiro-
rongwai tarai, nana mani meminohi
tonana. Mandoni dino sobu Kristusi
Nuaninufoi kaha mani, wenani wiro
Kristusi neni kaha.
10 Wape masino Kristusi niayai na
mea mani, masino sasarinei wedaya
mene taraiwai mireha ki, wape na Al-
lai Nuaninufoi metarang aha, weo Al-
lai deto mea memasi na arongreafo
ampa.
11 Allai duwi Kristusia suwi na
mararehа rorong foi na Nuaninu Mi-
rarebana foi ne mambiriufoi. Tuti
masino Allai Nuaninu nani niayai
na mea kontai mani, mene tarai-
wai mireha kontai ki, wape Allai
ambori duwi mene taraiwai ambori
metarang aha, na Nuaninuo niayai
na mea nani fai ne mambiriufoi ki.
12 Ampafe, doroi meaine, tata mani
wiro inontaraio tahasau funoma di
tata kaha, weo todoni kontai tato-
hong kariri Allai. Wape tahasau
weru tatohong kariri taenemirorong
wesasari nei tuti taminohi kariria fo.
13 Weo metohong kariri mene-
mirorong wesasari wai tonanafo
mani, ambori memarareha ki. Wape
masino na Allai Nuaninufoi ne mam-
biriufo, mehabi pari mene menari
toaio kia sasari we mea fo pampang
mani ne tarai toyari memung sasario
niayai na mea nani, nana mani
ambori metarang ki.
14 Weo inontaraio Allai Nuaninufoi
wiwiainsa fosa mani, ea mani Allai
ne arikang saine.
15 Weo Allai Nuaninu mesobui
foi mani wiro dohong mea mewe-
woming ahang kaha, ampafe wiro
mematai ahang kaha. Mae Nuaninu
mesobuia nani mani, Nuaninuo Allai
dohoni we inontaraio yuaisa we ne
arikangfosa. Tuti na Allai Nuaninu
nani ne mambiriufo terai, tasahu
Allai tateyo, “Daie, Dai wo!*”
16 Allai Nuaninufoi deikaririai we-
tarai kontai we tanumianinunei we
tata mani Allai ne arikang di tata.
17 Ampafe Allai ne arikang di tata
tonana mani, tane mambiriu kontai
we tane tarai toyari arikangno am-
bori sobu wawafoi ne rafo, amani
tata kontai tasobu fio Allai dererai
we dohonai we ne arikangfosara fo.
Tuti tasobu fio Allai meinenamai we
Kristusi fo kontai riati ki, weo tasodai
dadirafo ria Kristusi mani, ambori
Allai dohong tata tasobu neo sambe-
waraio dedai fo riati kontai ki.

Dadirao tasodairi nini wiro ne tarai kariri fi sambewarai tuti dadaio ambori tasobua fo kaha

* **8:15** Na Yahudi ene kaiwo Iberani mani, Abba.

18 Iroasoai we fi dadira tasodairi
na nunei nini sayaiyai arora, masino
titua weai na fi sambewarai tuti
dadaio ambori Allai deinawiai we
tata fo.
19 Allai ne warawauanei sente-
nang, amani nunei tuti fi kiaio niai
nai nei, ne tarai toyari sai rahanang
demang we rahida Allai deinawi
mano sahusa we ne arikangfosa.
20-21 Weo nunei tuti fi kiaio Allai
niariri nei, Allai suatia doni wefieai
ahang kaha, na rahidao Adami do-
hong sasarifoi. Finanai wiro kariri
nunei ne awiafo kaha, mae Allai
dino suati sodai ne tonanafo ne. To-
nanai ki, wape nunei tuti fi kiai nani
enetawanai we rahida bei wori Al-
lai fiorehui weru ne wewoming we
karirafo tuti kenggung tonana fo ki,
yuaisi ambori kesau tuti dedai sam-
bewarai mai kariri Allai ne arikang-
fosa esobua fo.
22 Weo tawaitawanai, nunei tuti fi
kiai niai nai nei sodai dadira karira
bitoya paria. Ampafe paria ninai, fi-
nanai disani sai tuti pepirahai paria,
ne tarai toyari wiwinsanaio pepira-
hai demang we katu mani minohi fo,
amani demang we rahidao Allai niari
finini kiai weworu ahang fo.
23 Tuti wiro nunei meiri dino so-
dai ne tonana ne kaha, mae tata
kontai, mano tasobu Allai Nuaninu
Mirarebana foi wefiainawiai reante-
nang foi, deinawi kariri fi beng ki-
aio ambori tasobua fo ki. Tata kon-
tai taenemirorongnei disang tata ta-
sai tuti tapapirahai, tatamang weai
paria we Allai fiorehu tata tuti yuai
tata we ne arikang, amani feriri tane
tarainei.
24 Na rahida takaharai weru tane
sasarifi paria ninai, taenemitawanai
pampang we ambori tasobu finani
kiai nano Allai. Wape fianai taen-
emitawana fo, tasobuai kawurua
mani, finanai wiro fi taenemitawana
fine ahang kaha. Weo mandoni dino
enetawang fi sobuai kawurua fo ne?
25 Wape masino taenemitawangno
fi tasobua kaharai fo mani, finanai
tatamang weai na tatawang tata.

Nuaninu Mirarebana foi fiata tata tatutang we Allai

26 Tonanai kontaifa, Allai Nuanin-
ufoi fiata tata na tane tafanahangfo.
Weo taserawera todoni tawenadifo,
wape Nuaninu nani mantauni doa
rahanai dutang tuti tata we Allai, sai
na enerorong pepirahai paria, du-
tang na kaiwo taramioa kaha fo.
27 Tuti Allai mano deti bau
inontaraine taenemirorongfuisi,
deitawangno Nuaninu Mirarebana
foi ne enetituaitafo, weo doa rahanai
dutang tuti inontarai tamararebana
ne tata we Allai, tuti dutanafo kariri
Allai ne dawiafo.

Na fifiani kontaio, Allai dohong beng we tata

28 Tuti tawaitawanai we Allai kion-
tai yufi na fifiani kontai, we we-
daya ne bengfo we inontaraio en-
emiwawuti nesa, amani inontaraio
sahusa kariri ne dawiafoa nesa.
29 Weo na reantenangfo Allai
deitawangno mandoni dino ambori
ne inontarai disa fo, ampafe dirisa
kontai we ambori ene tarai kariri
ne Kaisungfoi, amani Yesus Kristusi.
Ambori na tonanane wekaisung fuba
na ne tahatui bitoya fosa.
30 Tuti mano dirisa na reantenang-
foa nanisa, sahusa kontai. Tuti mano
sahusara nanisa, deiaisa kontai we
ebeng riati. Tuti mano deiaisa we
ebeng riati nani sa, ansaino yuaisa
tono ne sambewaraio dedai rorong
fo konta ne.

Fifiani kontai wiro wemambiriu we dirapa tata weru Allai ne enewawu tata na Yesus Kristusi fo

31 Ampafe tonana mani, fianai
tamadurai kariri finanai kai ne?
Masino Allai kiontai na do tata mani,
mandoni dino wemang we dapa tata
ne?
32 Weo ne Kaisungfoi mantauni ke-
hiwari kaha, mae sawini we mireha
we tata kiai, tonana mani todoni kon-
taio fi siai wei fo dohonai arora we
tata rai.
33 Allai ne inontarai diri tatara di
tata. Ampafe mandoni dino wemang
we dinggai tata ne? Allai mantauni
deiai tata we tabeng riati.

34 Mandoni dino wemang we dinggai tata tuti deyo tasobu aiboi ne?
Weo Kristus Yesusi doa rahanai tuti
medu tuti tata. Andino raminde
mireha we tatane, tuti wiro mireha
tera kaha mae, suwi na marareha ro-
rong foi tuti minohi na Allai warang
domoya foi, medu tuti tata pampang.
35 Fianai aino wemambiriu we
dewa tata weru Kristusi ne enewawu
tata fo ne? Dadirafo ne? Ete dadira
doni konta fo, ete inontarai enari
kanggani tata fo, ete kaharifo, ete
tane pari fi fo, ete fi memuna fo, ete
inontarai emung tata fo ne? Wape
finani kiai wiro dewa tata weru
Kristusi ne enewawu tata fo kaha.
36 Weo na Kaiwofo weai dotu toni-
nai:
"Rahida neungne kaiwasa enari
kanggani amea,
pariao adareti emung amea
amemarareha,
weo ameraria Sengwa wau fefe.
Ewati amea toyari dombao emaine-
nang we emunsa."*
37 Wape na finanai kai, tatawai ka-
hai mae taharai kobuai na Kristusi,
mano enewawu tata foi.
38 Weo iroasoai paria we fifiani kon-
tai, amani marareharafoi ete arangfoi,
wewaifosa ete nuaninu karira fosa,
fio kia dadira fo we tatafo na ninai ete
na rahida da aha ma fo, ete mambiriu
siai wei fo,
39 fio na rorafaisi tuti na nunei, ete
fifiani kontai ki, finanai wiro we-
mambiriu we dewa tata weru Allai
ne enewawu tata fo kaha, amani na
enewawu tata na Kristus Yesusi tane
Sengfoi.

9

Paulusi sai we Yahudi efau fosa weo eroaso Kristusi, Mananu Mampariri foi, kaha

1 Fianai aino imadurai ninai mani,
imadu tarai na Kristusi, wiro itofa
kaha. Enehurorong ketuio Allai Nu-
aninufoi wiwiainia foi, medurai kon-
tai we kaiwo imadurai ninai wetarai.
2 Enehurorongnei fituayai tuti aro-
hukuayai pampang,
3 we nehu doroio amene nu bo-
yari fosa paria, weo eroaso Yesusi
weMananu Mampariri fo kaha.
Imainenang we itawing yau pariao
Allai deikanggani yau tuti ikatai
weru Kristusi we nehu doroi nanisa
masino nanai wedaya esobu faririfo.
4 Weo ea mani inontarai Israelio Al-
lai dirisa tuti yuaisa we ne arikangna
fo saine, tuti esobu ne sambewaraio
dadai fo. Eaino ene Kaiwo Arerai ria
Allai tuti Allai dohong ne Hukumifoi
ria Musai wesa. Deikaririai wesa
kariri todoni esomi wei fo tuti do-
hong kaiwo dererai siai wei fo wesa
ampa.
5 Ea mani eweriria na Abrahami,
Isaki nanisa ma, tuti Kristusi man-
tauni, na weinontarai batang fo
mani, weriria na ene werengfosa
kontai ma. Kristusi mani Allai dine,
dedai sewa fifiani kontai, tuti tafiai
we fitawafa. Antu!

Abrahami ne ririafosa, wiro ea kiai Allai dirisa we mioansa na kaiwo arera fo kaha

6 Fiani anta imadurai kariri Yahudi
ne ea kiai wiro ehontai Allai ne
arikangfosa kahai nanai, finanai
wiro deinawiai we Allai wiro dohong
kariri ne kaiwo arerai we inontarai
Israeli fosa kaha. Wape Allai tarai
dohong kariri ne kaiwo arera fo nana
rai! Weo inontarai etaubau enumi
we Israeli fosa Allai wiro sahu ea kiai
we ne inontarai dirisa disa kaha.
7 Kontai wiro Abrahami ne riri-
afoi sentenang Allai sahui we Abra-
hami ne arikang tarai dine sente-
nang kaha. Weo Allai medu toninai
we Abrahami deyo, "Isaki ne riri-
awai terai ansaino ahusa we nemu
arikang ne."*
8 Nana mani wiro mano eweriria
kiai na Abrahami ma fosao ahusa
we Abrahami ne arikang disa kai
kaha, mae manta mano eweriria na
arikang mano saubaunung kariri Al-
lai ne kaiwo derera foi terai.
9 Weo Allai ne kaiwo derera fo dotu
deyo, "Na rahida ikutuaia foi, amani
rahidao ira aha mau ki, ambori Sarai

* **8:36** Masmuri 44:22 * **9:7** Kejadian 21:12 * **9:9** Kejadian 18:10, 14

minohi tuti ne kaisung manei kawurua.”*
10 Wiro nanai tera kaha, mae ne
kasau aha mani, watioai na Isaki tane
werengfoi binengno Ripikai. Weo
minohi tuti ne arikang tantamurui
mang mandu fo une dai mansiri,
amani Isaki.
11-12 Weo arikangfo suru wiro
utaubau unumi kaharai mae, Allai
medurai kawuru kariri mandoni
dino diriri fo ampa. Allai diriai
tonanafo wiro kariri fianai aino
inontaraine enari fo kaha, mae kariri
mantauni deo sahu mandoni fo
kariri ne dawiafo. Weo rahida bo
arikangfo suru wiro uwaitawang
unari fi bengfo ete karirafo kaharai
mae, Allai medu kawuru we Ripikai
deyo, “Mano fuba foi ambori we-
woming we mano katui foi ki.”*
13 Kariri ne kaiwofo dotu deyo,
“Yakupi na reantenangfo paria ni-
nai, enehuwawuti, wape Esauwi ene-
hurireuwi.”*
14 Ampafe na diri manei mae
manei bereri tonana fo tateyo Allai
enerorong mesi kaha e? Bereri
kontai!
15 Weo Allai medu we Musai ton-
ina:
“Yau ambori yeinawi nehu enehuro-
rong denteng nei
we mandoni dino enehurorong
denteng wei fo,
tuti arohuo mandoni dino yeyo aro-
huoi fo.”*
16 Ampafe Allai kiutuai we diri man-
doni fo, wiro kariri inontaraine ene
etawiafo ete erurai toa fo kaha, wape
kariri ne aro inontaraine tata fo.
17 Weo na ne kaiwofo rabuang bei
dotu kariri medu we mananu Firauni
na nu Mesiri foi fo. Amani medu
tonina:
“Iruai wau we wemananu Firauni ne
mani,
we fi beyari terai yawi weai,
amani na wau yeinawi nehu mana-
nune
tuti inari Yau iwewonohu na
nunei sentenang.”*
18 Ampafe Allai deinawi ne aroafo we
mandoni dino deyo dohonai tonanai
wei fo, tuti niari manei nunggamiei
mitubaru fo, finanai kariri mantauni
deyo niari wenani tonana fo.

*Allai ne haki we deinawi ne ka-
soufo we mandoni dino diriri we so-
dai ne tonana fo, tuti deinawi ne en-
erorong denteng foi we mandoni dino
diriri we sobu finana fo*

19 Nanaia mani mane wau modu
boyo, “Masino Allai niari tonana
mani, we fianie dinggai inontaraine
tata we tatohong sarawai nina? Weo
inontaraine mandoni dino wemam-
biriu we dirapa Allai ne dawiafo ne?”
20 Wape inontaraine waune, man-
doni di waue we modu tonanai we Al-
lai nina? Wau mani inontarai arora
di wau, ampafe we fiani modu to-
nanai boyo finiarifo mai kahai nina?
Tofino, manei niari fiea mani, finiar-
ifo dutang berahi deyo, “We fiani nari
yau toninai wei ne?” tonana rai e?*
21 Todoni kontaio mano niari fi
na kahofa ura foi ne haki we samu
babeu bei na kahofa nanai we fio mai
pari fo, tuti weai kontai we fi mayewa
fo, nana mani kariri mantauni ne
dawi wea fo terai.
22 Tonanai kontai we fianai aino
Allai niari fo. I ne haki we niari
sua inontarainesa kariri ne dawiafo
terai. Enerorong we niari kariri ne
kasoufo we inontarai ewesasari fosa
tuti deinawi ne mambiriufo. Tonanai
ki, wape i kontai sikera we dohong ai-
boi wesa kaha mae sawani we inon-
tarai mano emasi we ambori esobu
aiboio eworu fo nani sa.
23 Niari tonanai weo de deinawi ne
sambewaraio dadai bitoya paria fo
na inontaraio arosa fosa, amani in-
ontarai siaio na reantenangfo niarisa
tuti meinenansa we esobu ne sambe-
wara dadai fo.
24 Amani tata kontai mano sahu
tata kawurua ne tata, wiro na Yahud-
ifosa tera kahai, wape na kaiwasa
siaio wiro Yahudi kaha fosa kontai.
25 Weo na kaiwo nabi Hoseai soi foi
Allai medu toninai:

* **9:11-12** Kejadian 25:23 * **9:13** Maliaki 1:2-3 * **9:15** Keluaran 33:19 * **9:17** Keluaran 9:16
* **9:20** Yesayai 29:16, 45:9

"Mano wiro nehu inontarai disa kaha fo,
ambori isahusa we 'Nehu Inontarai' ki;
tuti mano raminde enehuwawusa kaha fosa,
ambori isahusa we 'Mano Enehuwawusa' ki."*
26 Tuti Hoseai medu aha,
"Tete na nu siaio etarami kaiwo deyo,
'Mea mani wiro nehu inontarai di mea kaha,'
Na katai nanai kontai ki, ambori esobu wangno,
'Allaio Darang Wefitawa fo ne arikangfosa'."*
27 Tuti nabi Yesayai sahu kariri inontarai Israeli fosa deyo,
"Inontarai Israeli fosa bitoya toyari ninuaing na nafareng,
tonanai ki wape efau kaha ansaino ambori esobu faririfo ne,
28 Weo Sengnei ambori sawing ne aiboifo to nunei ki,
niaria kai, tuti ahera."*
29 Tuti toyari fafong nanai Yesayai medurai kontai deyo,
"Masino Seng Allai mano Wemambiriu Mantaung nei wiro sawing riria we Yahudine tata kaha mani,
tata kiai tane tarai kariri Sodomi,
tuti tane tarai toyari Gomorafoi ampa."*

Yahudifosa eteiaya eroaso Yesusi fo, donio paria ninai kontai wiro emasi na Allai urengreafo kaha

30 Tonana mani fianai aino tamadurai aha ne, mae kaiwo finina; Inontarai Yahudi kaha fosa wiro erurai esera we ambori emasi na Allai arongreafo kaha. Wape esobuai ampa. Na ene eroasoafo terai Allai niarisa emasi na arongreafo ampa.
31 Wape Inontarai Israeli fosa mani etawiai paria we etohong kariri Allai ne Hukumifoi ambori emasi na arongreafo, wape esobua kaha.
32 We fiani esobua kahai tonanai? Weo esera we emasi na Allai arongreafo wiro na eroaso Kristusi fo kaha, mae na enemitawang te fi mantaunsa enari fo. Ampafe kamiei odairi foi esodai eawemifo nai, amani Kristusi, tuti etawai.
33 Toyari na Sempaisi ne Kaiwofo rabuang bei dotu karirai tonina:
"Mewati! Nano Sioni yohong kamiei bei wiatai nai ampa,
kamiei nani ambori wedaya inontarai esodairi,
amani kamiei fubao manei sodairi mani wedayari sawai.
Wape mandoni dino yoasoi mani,
wiro sobu mamaya kaha."*

10

1 Doroi meaine! Enehurorong dohong weai paria, we ambori nehu doroi amene nu boyari fosa Allai feririsa. Tuti yutanai paria we Allai wesa.
2 Imadu karirai kariri sa we enemirorongfoi niununsa paria na ene esomi we Allai fo, wape Allai ne rang wetarai foi ewaitawana kaha.
3 Weo ewaitawang kariri todoni emasi ria Allai fo kaha, amani rangno Allai dohoni we inontarainesa, amani Kristusi. Etawiai we eru tawang mantaunsa ene rang siai, tuti emarira we ehontai Allai na ne rang dohoni we ambori emasi riati foi nani.
4 Hukumi Musai foi mani, Kristusi niari ambori we reng ahang kaha. Ampafe inontarai mandoni dino yoaso Kristusi mani, wenani mesi na Allai arongreafo.

Na roasoafo terai wedaya mandoni kontai Allai feriri

5 Weo Musai soi deyo, mandoni dino deo mesi na Allai arongreafo na dohong kariri Hukumifoi mani, wenani minohi darang nano ne dohong karirai na mai pari fo.*

* **9:25** Hosea 2:23 * **9:26** Hosea 1:10 * **9:28** Yesayai 10:22-23 * **9:29** Yesayai 1:9 * **9:33** Yesayai 8:14, 28:16 * **10:5** Imamati 18:5 * **10:6** Ulangan 30:12

6 Wape kariri todoni inontaraine
emasi na Allai arongreafo na eroa-
soafo, Musai ne kaiwo rabuang bei
dotu tonina:
"Dohonao enemutituai boyo,
'Mandoni dino dautai to ro-
rafaisi ne?'*
[Weo nanai mai kaha weo ne
tarai kariri boyo ka Kristusi
biari meu ne,]
7 ete, 'Mandoni dino biari to
marareha rorong foi aweu
ne?'*
[Weo nanai kontai mai kaha weo
ne tarai kariri tata taha Kris-
tusi dautai weru marareha ro-
rong foi meai ne.]"
Weo roasoane mani, ne tarai tonana
kaha.
8 Wape fiani aino kaiwone dotu
kariria fo mani tonina:
"Allai ne kaiwofo waroi weru mea
kaha,
mae kefang we mea paria,
nayai na meboromiwa tuti na
menemirorongwai."*
Kaiwo nanai aino amewuwuaifa ne,
amani kaiwo we inontaraine eroa-
soai.
9 Weo masino memadurai na
meboromiwa we "Yesusi mani Seng
dine," tuti meroasoai na menemiro-
rongwai we Allai duwiria suwi na
marareha rorong foi aha fo mani,
Allai feriri mea ki.
10 Weo na taenemirorongfoi taroa-
soai, ampafe Allai deto tata we inon-
taraio tabeng riati aha. Tuti tamadu-
rai na taboromine we Yesusi mani
Seng dine, ampafe Allai feriri tata.
11 Toyari Sempaisi ne Kaiwofo weai
dotu tonina:
"Mandoni dino yoasoi mani,
fiea dohoni mimaya kaha."*
12 Kaiwo nanai dotu we inon-
tarainesa kiai, weo inontarai Yahudi
fosa tuti Yahudi kaha fosa emasi
kiai, wiro manei siai weru manei
kaha weo ea kiai esobu fariri na
eroaso Kristusi fo terai. Weo Seng
mansiari foi mani, weSeng we kai-
wasanei kiai, tuti inontarai mandoni
kontaio eroaso Kristusi tuti esahu na
wonongfo mani, mioansa fuba paria.
13 Weo Kaiwofeai dotu deyo,
"Inontarai mandoni kontaio esahu
Sengnei ne wonong fosa
mani ambori feririsa ki."*
14 Wape masino eroasoai kaharai,
nana mani esahu we Sempaisi we
feririsa todoni? Tuti todoni ambori
eroaso mano etaramio kaiwo kariri
I kaharai fo? Kontai todoni ambori
etaramioai, masino manei wiuwui
wesa kaha?
15 Tuti todoni ambori inontarai
ewuwu kariri, masino manei demisa
kaha? Toyari na Kaiwofo weai dotu
tonina:
"Inontaraio era ma eha Kaiwo
Mahikai fo fosa mani kai-
wasa demang wesa."*
16 Wape Israelifosa, wiro ea kiai
eroaso Kaiwo Mahikai fo kaha. Weo
Yesayai medu toninai deyo,
"Sengne waune,
toyari manei wiro yoaso kaiwo
amemadura ne kahaia."*
17 Ampafe roasoafo kawariai na fi-
anai aino etaramioa fo, tuti fianai
etaramioai nanai weneung na kaiwo
ewuwua fo, amani Kristusi ne kai-
wofo.
18 Wape yutang berahai, tarai
we etarami kaiwo kariri Kristusi
kaharai e? Todoni kontai etaramioai
kawuru ampa! Weo na Sempaisi ne
Kaiwofo weai dotu deyo,
"Erawamifuifoi dotu wari nunei sen-
tenang ampa,
tuti ene kaiwofo dafai wari-
aia sobu nunei rea naya fo
ampa."*
19 Yutang berahai nariai aha mau wo,
tarai we inontarai Israeli fosa etafu
kaiwofo kaharai e? Todoni kontai
etafu kawuru ampa! Weo kaiwone
Musai medu kaririai fafong, medu
we Israelifosa, deyo,
"Allai medu tonina,
'Inari mea we ambori mene-
mirorong pirahai
na imoang inontarai na nu
siai fo,

* **10:7** Ulangan 30:13 * **10:8** Ulangan 30:14 * **10:11** Yesayai 28:11 * **10:13** Yoweli 2:32 * **10:15** Yesayai 52:7 * **10:16** Yesayai 53:1 * **10:18** Masmuri 19:4

tuti inari mea mehasou inontaraio
na nu eserawaweraha fosa.’ ”*
20 Yesayai medurai raisa aha deyo,
“Allai ne Kaiwo finina,
‘Inontarai mano esera we yau kaha fosa esobu yau ampa,
tuti yeinawi yau we mano wiro etutang we yau kaha fosa.’ ”*
21 Wape kariri inontarai Israeli fosa,
Yesayai medu tonina,
“Allai medu deyo,
‘Rahida neungne isi warahu we inontarai na nuo etapa yau tuti etohong kariri nehu kaiwofo kaha fosa.’ ”*

11

Allai enerorong denteng we inontarai eweriria na Israelifoi ma

1 Ampafe yutang berahaifa aha, we na toninane deinawiai we Allai kebi ne inontarainesa ete deiayasa ampa ne? Bereri kontai. Mantaung yau kontai inontarai Israeli iweriria na Abrahami ma di yau, tuti na riria Benyamini.
2 Yeikaririaifa we wiro tonana kaha. Allai wiro kebi ne inontaraio na reantenangfo dirisa kawurua fosa kaha. Mewaitawang kariri fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana ne kariri Eliai fo ampa, amani kariri rahida bo dinggai inontarai Israeli fosa we Allai fo. Eliai medu deyo,
3 “Sengne Waune, inontaraine emung nemu nabifesa ampa tuti emei mesbao nunung korbani we Wau nai fi kerirawa kiai ampa. Sea imeiri yau tuti ninaia mani esera we emung yau kontai.”*
4 Allai medu fiani we Eliai ahang fo? Medu deyo,
“Inontarai ewe-7.000 yerarasa we Yau ampa. Inontarai nanisa wiro esomi we Baali, mano weseng tarai kaha foi kaha, mae esomi terai we Yau.”*
5 Tonanai kontai we na ninai, inontarai Israeli efau fosa eroasoa kaha, wape maneiru teaio Allai dirisa na dohong ne bengfo arora wesa ampa, ambori eroaso Yesusi kontai.
6 Dirisa tonanafo kariri ne beng dohonai arora fo terai, wiro kariri inontaraifo ene erurai we enari beng fo kaha. Weo masino Allai dirisa tonanafo kariri ene enarifo mani, ne bengno dohonai arora fo nanai wiro ahuai we ne beng fine aha kaha.
7 Ampafe tonana mani, fi inontarai Israeli fosa esera wea pari fo, amani ebeng ria Allai aha fo, wiro esobua kaha. Maneiru teai na sa ansaino esobua ne, amani mano Allai dirisara fosa. Mae bitoya na sa enumikamieifoi mitubaru.
8 Weo na Sempaisi ne Kaiwofo, wea dotu tonina:
“Allai niarisa toyari euremimamong pariao enumiruainso fiea ahang kaha,
tuti wedaya euremifo toyari kabe ampafe wiro ewati ahang kaha,
tuti niari etaramifoa etarami fi ahang kaha,
pariao rahida nini kontai.”*
9 Dauti medurai karirisa kontai deyo,
“Kadono ene fiang eparaise nai fo,
ne tarai wewaitepari we tipa berasa nariai aha,
toyari erang miko diangfo,
tuti ne tarai toyari bare wesa,
ambori ene karirafo tau wesa nariai aha.
10 Kadono mamantitifoi tebung wedua euremifo,
ambori wiro ewati kaha,
tuti kadono ehurumifo tahapa we fitawafa.”*

Ninaia mani Yahudifosa etawai waroi weru Allai ampa, wape Yahudi kaha fosa esobu faririfo

11 Ampafe tonana mani yutang berahaifa we, inontarai Israeli fosa etawai tonanafo, ambori wedayasa eworu we fitawafa ne? Todoni kontaio bereri! Wape we etohong roaina

* **10:19** Ulangan 32:21 * **10:20** Yesayai 65:1 * **10:21** Yesayai 65:2 * **11:3** 1 Mananufosa 19:10, 14 * **11:4** 1 Mananufosa 19:18 * **11:8** Ulangan 29:4; Yesayai 29:10 * **11:10** Masmuri 69:22-23

fo, wedaya inontarai Yahudi kaha fosa Allai feririsa. Ambori finanai wedaya Yahudifosa enemirorong pirahai we Yahudi kaha fosa.

12 Weo masino Yahudifosa ene etohong roaina fo wedaya Allai mioang nunei, tuti na ewaramitafufirafo wedaya inontarai na nu siai esobu moanafo, nana mani fi sewa aha mani, na etaraberasa we Allai aha fo, waitawang turu moanai fuba toai esobua fo aha kaha. Masino ne karirafo kia ne moanafea mani, todoni kontaio ne bengfo kia moanafo fuba sewa aha.

13 Ninaifa mani imadu we doroio Yahudi kaha wa mea. Na iwerasuli we Yahudi kaha ne mea fo, fio Allai dohonai we inari we iwerasuli fo, finanai yohonai ne foniai sewa fifiani kontai.

14 Enehutawanai paria we na fi inari tonana fo, wedaya nehu inontarai Yahudi fosa enemirorong pirahai weai pariao ea kontai emaya we eroaso Seng Yesusi, ambori na tonanane iwedaya manea na sa esobu faririfo.

15 Weo masino na Allai deiayasa to boriei fo wedaya nunei weboyari ria Allai aha, nana mani masino Allai kiasa nariai aha mani, fi fuba sewa aha. Nana mani ne tarai toyari inontarai manei mirehara wape suwi darang aha.

16 Masino roti rea reantenang fo ohonai we Allaia mirarebanai, nana mani rotifoi sentenang mirarebanai kontai. Tuti masino ai newafoi mirarebana mani, arirawangfo kontai mararebanai.

17 Ai saituni foi arirawangfeai ferang kahutuai ampa, amani inontarai Yahudi manea ehatai weru Allai. Ea ene tarai toyari ai arawangfo we ferang kahutuai weru robongfoia fo. Tuti na katai ferang kutuai naya fo, Allai kia ai saitunio tifu funoma feai arawangfeai ma samu riwani na katai nanai aweu, amani doroio Yahudi kaha wa mea. Allai sahu mea na nanai ambori mea kontai menumiruainso fiang mahikai we Yahudifosa fo, amani fiang da na ai saituni newa foi meai fo.

18 Mearomioaifa we mea mani ai arawang di mea tuti kaiwasa Yahudi fosa mani ene tarai kariri ai newafoi we mea. Meaino metohong fiang we ai newafoi kaha, mae newafoi dino dohong fiang we mea. Ampafe wiro mesahutawang mano Allai deiayasa to boriei toyari ferangkutusa weru ai robongfoia nanisa fanai.

19 Wape tarahio memadu meteyo, “Yo, wape ne arirawang fafong fo ferangkahutuaifa ampa ambori Allai samu riwang amea na robongfoi!”

20 Tarai, wape Allai ferangkutusa tuti kebisafo we eroasoa kaha, mae mea mani Allai kia mea ma fo we meroasoafo terai. Ampafe dohonao menemirorong dedai we finana fe, mae todoni mani mematai we dohonao mea kontai mene tarai tonana fe.

21 Weo masino Allai wiro kehiwao Yahudifosa kaha, amani mano ene tarai we ai arawang sobaurai beyari na ai robongfoi mandiei fosa, tonana mani dohonao mewaitaraihio menari sarawa mani, ambori kehiwa mea fe.

22 Ampafe na fininai tawati kariri Allai ne enerorong denteng fo tuti kariri ne tapapafo. Niarifo tapapa we mano etawa fosa, wape enerorongfoi denteng we mea, kutu na fino meminohi na enerorong denteng nanai pampang. Bereri mani, mea kontai ambori ferangkutu mea tuti kebi mea rai.

23 Tuti kariri inontarai Yahudi fosa mani, masino efotourai na ene eroasoa kaha fo mani, Allai ambori samu riwansa na ai robongfoi aha ki. Weo Allai ne mambiriu we kia ea nariai aha ma we eweboyari riati aha.

24 Weo, doroio wiro Yahudi kaha ne mea, mene tarai toyari ai arawang na saituni sifu funoma foi. Tonanai ki wape Allai kia mea tuti samu mea tono ai saituni mehikai sanami foi, amani ne inontaraifosa. Ampafe todoni kontai miawa arora wei we kia ne arirawang tera fo, amani Yahudifosa, tuti samusa aha na ai denteng anta nani, amani ne inontaraifosa.

Allai enewawufo dohonai we inontaraine tata kiai, Yahudifosa tuti Yahudi kaha fosa kontai

25 Doroi meaine, yohong weai paria we dohonao meserawawerahaifa, kariri fi fafongfa Sempaisi dediwarai nanai. [Fi dediwarai nanai mani, Allai demang we Yahudi kahaio dirisara fosa eroasoai tuti weo Yahudifosa wiro enumikamiei mitubaru aha kaha, akawuru wori, Allai kia Yahudifosa aha ma feririsa ki.] Weo tarahai na meserawawerahai nanai wedaya mea mewaitarahio mewaitawang maino fifiani kontaifara ne. Amani, kariri todoni Yahudi bitoya enumikamiei mitubaru, wiro etohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha. Wape ene tarai tonana fo paria inontarai Yahudi kahaio Allai dirisa fosa kiai era wei ma tuti eroaso Yesusi akawuru wo.
26 Tuti ne tonanafoa kawuru, inontarai Yahudi fosa kiai ambori Allai feririsa, toyari kaiwofea dotu deyo,

"Mampariri nei da na bendari Sioni ma,
I ambori dufisira riria Yakupi ene karira enari fo ki.
27 Tuti nehu Kaiwo Arerai riasa fo, yohong kariri ki,
amani yeiai ene sasarifoi fo."*

28 Inontarai Yahudi fosa eteiaya Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo, ampafe eweaiteta we Allai, tuti na rang tonanane doroi inontarai Yahudi kaha wa mea mesobu mai nayai. Wape Allai dirisa kawuru ampa, ampafe todoni kontaio Allai enewawusa, weo aro ene werengfosa.
29 Weo masino Allai diri maneia tuti mioang wenania mani, wiro fiouki fi niari nanai ahang kaha.
30 Raminde nanai wiro metohong kariri Allai kaha, wape ninaia mani Allai aro mea ampa, weo Yahudifosa etohong kariria kaha fefe.
31 Tonanai kontai we inontarai Yahudi fosa. Ninaifara mani wiro etohong kariri Allai kaha, wape na tonanane Allai aro mea, tuti nanai ambori wedaya ea kontai Allai arosa kontai ki.
32 Weo Allai sawing inontarainesa kiai enai na sasari rorong fo, ambori na tonanane deinawi we aro tata kiai na feriri tata fo ki.

Fiaifea we Allai

33 Oh! Tarai paria, we Allai fianai aino neng fo werorong paria,
Ne awaifo tuti ne biriufo fuba paria!
Ne kiutu kaiwo fo manei tefu kaha,
Tuti ne yufi toa fo manei wiro deti maia kaha.
34 "Mandoni dino deitawang Sempaisi enetituaitafo ne,
Ete mandoni dino dohong kaiwo aunau weia ne?"*
35 "Mandoni dino dohong fieai kawuru wei ne,
Ampafe yiwang fi dohonai wei tonana fo aha ne?"*
36 Weo Allai meiri niari finini kiai ne.
Tuti fi kiai nini da na I ma, tuti we I kontai.
Sambewaraio dadai feai we Allai we fitawafa! Antu!

12

Taminohiwau we Kristusi terai

1 Doroi meaine, Allai ne aroafo fuba paria we tata. Nanai wedaya yutang mea paria we todoni kontaio na meminohiwa metohong mene taraiwai terai we Allai, ne tarai toyari korbani darang tuti mirarebanaio metohoni terai we Allai fine tuti kia enerorongfo. Fio menari tonana fo, nana mani mene omi mesi dinani.
2 Dohonao metohong kariri fi nunei aha fanai, mae metawing mene taraiwai we Allai we niariria weworu, na meriwang menemitituaitawara waworu aha. Na tonanane mewemambiriu we mewaitawang na mai kariri Allai ne awiafo, amani ne awiaio bengno kia enerorongfo tuti masifo.
3 Na Allai ne beng fuba pario dohonai arora we yau ne, yeunau

* **11:27** Yesayai 59:20-21, 27:9; Yeremiai 31:33-34
* **11:34** Yesayai 40:13
* **11:35** Ayupi 41:11

doroi mea kiai, dohonao menemi-
tituai we metadai sewa fe. Mae
todoni kontaio metitua we mantaung
mea na menemirorong tewawa,
mansiari-mansiari wau titua bera
wau kariri mene meroasoafo, amani
mesobu mambiriu we meroasoafo
fuba ete katui.
4 Weo tata mani, tane tarai bei, tuti
tane tarai nani wewarang, aweng,
nunggamiei tuti ne siai wei fo. Tuti
finanai kiai wiro masi kaha. Mae
waramifo we rufi nai, awemifo we ra
nai, tuti ne siai wei fo tonanai.
5 Tonanai kontai we tata na Kris-
tusi. Tafau tonanai ki, wape tata kiai
tane tarai boyari na Kristusi. Tuti
tata kiai manei doa siai weru mano
wei foi kaha, mae ne tarai toyari tata-
muriruhiaifa, manei ria manei.
6 Mansiari-mansiari na tata, tasobu
Nuaninu Mirarebana foi ne Fi Mai
fo ria Allai we tafata inontarai naya
fo. Fi Mai nanai wiro masi kaha
mae mansiari-mansiari sobu nengfo
siai, kariri Allai ne bengno dohonai
arora fo. Ampafe todoni kontaio
tanari kariri Fi Mai tasobuai nanai.
Mano sobu Fi Mai we wenabi am-
bori wiuwu kaiwo Allai deinawiai
wei kariri fio kawaria kaharai fo,
todoni kontaio niari finanai kariri ne
yoasoafo.
7 Mano sobu Fi Mai we fiata inon-
tarai siai mani, niari kariri finanai
na mai we fiata inontarai siai. Mano
sobu Fi Mai we deunau mani, wenani
yurai we deunau na mai.
8 Mano sobu Fi Mai we niari in-
ontarai siai enemirorong mitubaru
foi mani, yurai we niari tonanai na
mai kontai. Mano sobu Fi Mai we
deto ne ra sobua fo we inontarai siai
fo mani, yurai we niari tonanai na
warang takahetuai funomai tuti na
enerorong mirising. Mandoni dino
sobu Fi Mai we wenunggamiei we yu
kaiwasa mani, yurai we yusa na mai.
Tuti mandoni dino sobu Fi Mai we
aro inontarai siai mani, niari kariri
finanai na enerorong mirising kon-
tai.

*Meteinawi mene menemiwawu in-
ontarai siai fo na meminohi toa wa
tuti na menari suasa*

9 Menemiwawu inontarai na
menemirorong mesi. Menemirireu
ne karirafo tuti merutawang te ne
bengfo.
10 Doroi meaine, todoni kontaio
menemiwawu wawera mea na mai,
toyari mambetahatuio ene wawa
mansiari, tuti merurai we mene
fafong metato wawera mea.
11 Meuremi maya, wiro meuremi
marira fanai. Merufi we Sempaisi
na meuremi mirising, na mirisingno
Allai Nuaninufoi dohona fo.
12 Menemitawang te Sempaisi na
menemirorong mirising, metawang
mea na dadira rorong fo, tuti metu-
tang Sempaisi pampang.
13 Merurai we mefata doroi Kris-
tenio ene pari fi fosa ambori esobu
fi, tuti memainenang metamang we
inontarai siai na mene munuwa.
14 Memoangno mano enari kang-
gani mea wasa, memoansa, wiro
meteikangganisa fanai.
15 Memararising ria mano
emararising fosa, tuti mesai ria mano
esai fosa.
16 Meweboyari na meminohi toa
wa. Wiro menemirorong dedai
fanai, mae mefarao mano etawawa
fosa, amani wiro mewati tutisa
fanai. Tuti dohonao meteyo meaino
mesawai sewa ne fe.
17 Manei niari karirafeai we mane
wau mani, dohonao baitai nari
ne karirafo tonanai wei aha fanai.
Mae merurai paria we menari te
fianai aino masi na kaiwasanei
euremireafo.
18 Meruraifa paria na fifiani kon-
tai we meminohi na mai ria kai-
wasanesa kiai.
19 Mano enehuwawu mea wa
meaine, dohonao mebai ne karirafo
aha we mano enari karira we mea
fo fanai, mae finanai metawinai we
Allai, ambori andino biaitai na ne
kasoufo ki. Weo na Kaiwofo weai
dotu tonina:
“Sempaisi medu deyo,
‘Bai mano niari ne karirafo
mani,
yau nehu nana ne.

* **12:19** Ulangan 32:50

Yauno ambori ibaitai ki.’ ”*
20 Wape,
“Masino nemu aitetafoi wewisi mani,
bohong fiang wei;
arongtataha mani,
bohong mereha wei we dunung.
Weo na nari tonana fo,
ambori bohoni mimaya pariao
serawera katai we dediwa urengfo nayai.”*
21 Dohonao metua ne karirafo kiraikobu mea fe, wape meharaikobu ne karirafo na ne bengfo.

13

Kaiwo kariri todoni tatato parentanei fo

1 Mandoni kontaio taradidau parentanei we dohong kariri, weo parenta nunei kiai sobu mambiriufo ria Allai ma, wiro bei beriri kaha. Tuti parentao yu tata nini, eru ene kaiwasane na mambiriuo sobuai ria Allai fo.
2 Nanai wedaya mandoni dino deiaya parentanei mani, deiaya fianai aino Allai kiutuaia fo. Tuti mano enari tonana fosa ambori esobu aiboifo ki.
3 Weo masino manei niari ne bengfo mani, wenani wiro mitai parentanei kaha, mae mano niari ne karirafo andi mitaiti ne. Memaya we wiro mematai parentanei kaha mani, menari ne bengfo ambori mesobu fiaifo.
4 Weo parentanei mani Allai ne mangfatao dohoni we yufi we mene bengfo dine. Wape mane nari karirafo mani, todoni kontaio mutai parentafoi rai, weo ne mambiriu sobuai we dohong aiboifo wiro ne tarai we fimaranding we miranding ne taraifoi tera kaha. Weo i mani Allai ne mangfata dine, niari kariri Allai ne kesoufo, ampafe ne mambiriu we dohong aiboifo we mano enari ne karira fosa.
5 Nanai wedaya yeyo metaramididau parentanei, wiro we ambori mekaharai weru aiboifo tera kaha, wape kontai we ambori menari ne maifo kariri menemirorong ketui wai.
6 Finanai wedaya kontai doni we fiani mebai pajaki finina, weo mano erufi na parenta nesa mani, Allai ne inontarai erufi wei saine, tuti etohong ene rahidafo kai we efata na parentanei.
7 Ampafe fianai aino masi we mebaitai we inontarai mandoni konta fo, mebaitai tonana; pajaki tuti barasteng we mano esobu pajaki tuti barasteng fosa, metato mano todoni kontai atosa fosa, tuti mesomi we mano todoni kontai omi wesa fosa.

Taenemiwawu, weo rahidafo kikeu ampa

8 Fio todoni kontai mebaita fo mani, dohonao metuatai pampang fe, mae mebaitai kariri ne rahidafo. Wape fi beyario todoni kontai mebaitaia kiai na wea kaha fo, nana mani mene menemiwawu wawera mea pampang wa. Weo mandoni dino enewawu inontarai siai mani, wenani dohong kariri Hukumi Musai soi foa mai ampa.
9 Weo Hukumifoi dotu deyo, wiro nai ria wiwing siai fanai, wiro mung inontarai fanai, wiro komananapi fanai, wiro bohong we inontarai ene fi fanai, finanai kiai kontai fi siai wei fo, dawi ruhiai na hukumi boyari amani, “Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera wau wa.”
10 Inontarai mano enewawu foi mani, wiro niari karirafo we inontarai siai kaha. Ampafe taenemiwawu mani, tatohong kariri Hukumifo na mai finanai.
11 Tuti todoni kontai menari tonanai, na mewaitawang rabuang bonini. Amani rahidafe da kawuru we mea ma weo metoari weru metenawa. Weo ninaia mani rahida Allai feriri tata nai fi kefang sewa weru rahida taroasoa foi ampa.
12 Dirufi waroi ampa, rerai we aha to, ampafe tafotourai weru tanari fi mamantiti fo to, tuti tamainenang tane tarainei na fimamunao sambewara fo.

* **12:20** Amsali 25:21-22

13 Tanari maifo terai kariri ne
inontarai enari na rahidafo, dohonao
metohong muniara mai kaha fo
fanai, tuti memayeru fanai. Dohonao
menari maninawa kerira fo fanai
ete menari fi werarika fo fanai.
Dohonao mesawa wawera mea fanai
ete, menemirorong pirahai we mea
fanai.
14 Mae meru Seng Yesus Kristusi
ma niaya mutu na mea, tuti na
tonanane dohonao menemitituaitai
kariri todoni mesobu rang we meto-
hong kariri fi karirao menemirorong
wesasari fo dawi wea fo fe.

14

Metinggai mene doroi eroasoai konta wasa fanai

1 Inontarai mano ne yoasoafo mutu
kahai foi, wiro meteiayari fanai, mae
metamang wei na mai kontai. Do-
honao metapai we fi enetituaitawa
fe.
2 Inontaraine manea na ene eroa-
soafo mani etang maino fiang bong
fo kai. Wape inontarai manea kontai
eroasoafo mutu kaha, ampafe etang
raung terai.
3 Inontaraio metampi fiani
konta wa mea mani, dohonao
mesahutawang mano etang te raung
tera wasa fanai. Tuti mano metang
te raung wa mea dohonao metinggai
mano etampi fiani konta wasa fanai,
weo wenanisa Allai sobusa we nesa
kontai ampa.
4 Mandoni di waue boyo binggai
Sempaisi ne womingfoi nina? We-
nani doaria mutu ete sawaifa te,
nanafo Mano wewoming wei foi
andino detioi ki. Wape doari pam-
pang rai weo Sempaisi wemambiriu
we deitawani we doari pampang.
5 Inontarai manea na eroasoafo
mani enemitituaitai we rahidafo
masi kai kaha, bei mirarebanai sewa
ne wei fo. Wape manea aha na ene
eroasoafo mani eteyo rahidafo masi
kai. Ampafe na toninane, mansiari-
mansiari wau kutuai karirіai na
enemurorongwai.
6 Mandoni dino enetituai we
rahidafo bei mirarebanai sewa
rahida wei fo mani, niari tonanai
we somi we Sempaisi nayai. To-
nanai kontai na ampifo, mano dang
andowa taraifoi, niari tonanai we
Sempaisi, tuti dohong mahikai wei.
Tuti mano wiro dang andowa tarai
kaha foi, niari kontai tonanai we
Sempaisi kontai, tuti i kontai dohong
mahikai we Sempaisi na finanai.
7 Weo na tata kiai manei wiro mi-
nohi darang we mantauni kaha, tuti
manei wiro mireha we mantauni
konta kaha.
8 Taminohi tatarang mani,
tatarang we Sempaisi, tuti tama-
rarehara mani, tamarareha we
Sempaisi kontai. Ampafe taminohi
tatarang ete tamarareha fo, tata
mani Sempaisi ne tata.
9 Weo nanai wedaya Seng Kristusi
mireha tuti suwi aha, ambori we-
Seng we mano emarareha fosa tuti
we mano etarang fosa.
10 Ampafe doroi meaine, we fi-
anie metinggai mene doroi eroasoai
konta fosa nina? Ete we fianie
mesahutawang mene doroi eroasoa
fosa nina? Weo tata kiai todoni kon-
tai tatoari na Allai arongreafo we ki-
utu kaiwo kariri tata rai.
11 Weo kaiwofo dotu tonina:
"Sengnei fefora na wonongfo deyo,
'Mandoni kontaio ambori
disangkapa awebukafo na
arohureane ki,
tuti mandoni kontai ambori
deyoai we yau mani Seng Allai
di yau.' "*
12 Ampafe mansiari-mansiari na
tata todoni kontaio deiai kariri man-
tauni finiarifo we Allai rai.

Wiro mewedaya mene doroi yoasoai konta foi dohong sarawa fanai

13 Ampafe tonana mani, wiro tat-
inggai wawera tata aha fanai. Mae
ne mahikai mani menemirorong ton-
ina, wiro tane tarai toyari kamiei
we wedaya tane doroi sodairi sawa
fanai.

* **14:11** Yesayai 45:23

14 Na iweboyari ria Seng Yesusi
fo, iwaitawanai tuti iroasoai we fi-
ang tatang ne masi kai, wiro wea
ahuai we werarika kaha. Wape man-
doni dino sahu fiangfeai we wer-
arika, nana mani finanai werarika
we mantauni.
15 Masino wedaya nemu doroifoia
ne yoasoafo dohi we fiang bang wa
mani, wiro bohong kariri taenemi-
wawufo kaha, ampafe bang fi tonana
fanai. Wiro nari nemu doroiwai,
amani inontaraio Kristusi mireha
kontai wei foi, wioru na fiang bang
wa fanai.
16 Ampafe fiea menemitituai we
fibeng fine, wape masino finani we-
dua inontarai siai mani, denteng
sewa mani menari finana fanai, am-
bori wenani ne yoasoafo dohi kaha,
tuti inontarai siai wiro etinggai mea
na kaiwo oiberaha fea we menari
karirafo fanai.
17 Weo Allai ne Mananufo mani,
wiro we fiangfo tutu fiunungfo kaha,
mae we tamasi na taminohi toa ne,
taminohi na mai, tuti tamararising
na Nuaninu Mirarebana foi.
18 Weo mandoni dino fiata Kristusi
na ne tonanafo mani, wenani Allai
eneoi tuti inontaraine eroa wei.
19 Ampafe tarurai we tanari te fio
wedaya tata taminohi na mai fo,
tuti fio wedaya tafata wawera tatara
taenemirorongnei mitubaru aha na
tane taroasoafo.
20 Dohonao fiangne wedaya
menari fio Allai niaria foa woru
fanai. Fiangne mani masi kai we
ang, wape fio metang nanai wedaya
inontarai siai etawai tono sasari
rorong fo mani, menari sarawa
finanai.
21 Ne tarai tonana mani, ne
mahikai mani, wiro metang andowa
taraifoi kaha, ete metunung angguri-
foi kaha, ete wiro menari fifiani
kontaio wedaya mene doroifoi niari
sasarifo kaha.
22 Fianai aino meroasoaia fo, meto-
hong karirіai na Allai arongreafo
we mantaung mea terai. Mandoni
dino niuruainso wiro dohong sarawa
kaha, na fio sahuai we fi wetarai fo,
wenani mani Allai mioani ampa.
23 Wape inontarai mano enewaw-
era we fiangfo, mayeai dang fiang
nanai aha fo, inontarai nani sobu ai-
boifo, weo wiro niari kariri ne yoa-
soaio kariri fio doni aino wetarai fo
tuti doni aino sarawa fo kaha. Tuti
fifiani kontai aino wiro na roasoafo
kaha, finana mani fi sasari fine.

15

Tafata inontarai siai fosa, wiro tawati terai we mantaung tata fanai

1 Mano taroasoaia mutu ne tata,
todoni kontaio tatawang tata we
tafata mano eroasoa mutu kaha fosa.
Wiro tasera we ambori tafaraise siai
fanai.
2 Mansiari mansiari na tata yu-
rai we fiata tane doroifosa we ene
bengfo, ambori eroasoafo mutu aha.
3 Weo Kristusi kontai wiro sera
we fio dohong mantauni piraisera fo
kaha, wape niari kariri kaiwo dotu
tono:
"Kaiwo karirao inontarai eteibera
Seng Allai Wau fo,
isodairai kontai ampa."*
4 Weo kaiwo ariri fuba esoi kiai na
Kaiwo Mararebana fo na fafongfa
nani, oi we deunau tata nai, ambori
aunau tasobui tonana foi dohong tata
tatawang tata tuti taenemirorong mi-
tubaru, ampafe taenemitawanai we
Allai.
5 Kadono Allai mano wedaya in-
ontarai etawansa tuti dohonsa ene-
mirorong mitubaru foi, fiata mea we
menemirorong boyari, kariri Kristus
Yesusi ne minohi toa fo.
6 Ambori na menemirorong bo-
yari tuti merawamifui boyari meta-
paranding Allai, amani tane Seng
Yesus Kristusi tamana.

Metamang wawera mea toyari Kristusi sobu mea, weo Kristusi feriri tata kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha ne tata kiai ruhiai

7 Ampafe todoni kontaio meta-
mang wawera mea, kariri Kristusi
kontai demang we tata fo. Ambori na

* **15:3** Masmuri 69:9

tonanane kaiwasafoi etaparanding
Allai.
8 Weo, yeyo yeikaririaifa we mea
we Kristusi da ma wewoming we in-
ontarai Yahudi fosa kawuru ampa.
Niari tonanafo we deinawiai wesa
we ewaitawanai, we Allai mani do-
hong kariri ne kaiwo derera fo na
mai, amani na kaiwo dereraio do-
honai we ene riria fafong fosa fo.
9 Tuti we niari inontarai na nu siai,
amani ne Yahudi kaha fosa, kontaia
etaparanding Allai we ne arosa fo.
Toyari na Kaiwofo rabuang bei dotu
tonina:
"Ampafe yau ambori ifiai wau ra-
hang kaiwasa Yahudi kaha
fosa kontai,
ambori irohi rarung fiai fo we
ifiai wonomuwai."*
10 Rabuang bei dotu kontai aha ton-
ina:
"Kaiwasa Yahudi kaha wa mea,
memararising kontai ria Allai ne
inontarai dirisara fosa!"*
11 Tuti rabuang bei aha mani dotu
kontai tonina:
"Kaiwasa Yahudi kaha wa mea kiai,
mefiai Sempaisi,
todoni kontaio kaiwasanei kiai
efiai!"*
12 Tuti nabi Yesayai medurai kontai
deyo,
"Ambori Isai* ne bitiri sanami foi,
ureng bei soparimai kiawariaia
fiabai,
amani manei na Isai ne ririrafoi,
kiawariai we yu nu bodoni kon-
tai ki,
tuti kaiwasa Yahudi kaha foi ene-
mitawang te I."*
13 Kadono Allai mano taen-
emitawani foi, dohong mea
memararising pampang tuti wedaya
mea menumiruainso ne maifo, na
meroasoi pampang fo. Ambori na
Nuaninu Mirarebana foi ne mambir-
iufo, menemitawanafo fuba paria.

Paulusi deisaha kariri we fiani soi suratinei fo

14 Doroi meaine. Iroasoai we mea
mani, menari kariri ne bengfo bitoya
paria, tuti mewaitawang maino fifi-
ani kontai tuti mewemambiriu we
metaunau wawera mea kontai.
15 Wape fieai wedaya anta iwe-
mambiriu we isoi kaiwone we mea,
we yeretawang mea, weo Allai do-
hong ne bengfo arora we yau ampa,
16 amani yuai yaua iwemangfata
we Kristus Yesusi ampa, we ifata
Yahudi kaha fosa na nu bodoni konta
foi. Tuti dohong yau nehu tarai
weimami we yeiriri Kaiwo Mahikai
na Allai fo, ambori inontarai Yahudi
kaha fosa eroaso Seng Yesusi ambori
ewekorbani mesi we Allai, we Nu-
aninu Mirarebana foi yuairuransa
awa emararebanaia fefe.
17 Ampafe iboiwawa arohu na Kris-
tus Yesusi we fi iru we Allai fo.
18 Imaya we imadu kariri fi siai
fea kaha, manta kariri fianai aino
Kristusi niari na yaua fo, amani we
iwiwiaing Yahudi kaha fosa na kaiwo
imadura fo tuti na yohong toa fo, am-
bori eroaso Yesusi tuti na tonanane
mani etohong kariri Allai ne dawiafo.
19 Tuti iwiwiansa we Allai tonanai
na iwemambiriu we inari fiainawiai
tuti fitantuma fo, amani fio inari
na Nuaninu Mirarebana foi ne
mambiriufoi. Doni Kaiwo Mahikai
kariri Kristusi fo iwuwuaifa na masi
wariai mai kataifo kai, na bendari
Yerusalemi paria sobu nu Irilikumi
foi.
20 Na iwuwu Kaiwo Mahikai ne
tonanafo, yawiai paria we iwuwuai
terai na kataio etaramio Kristusi ka-
harai fo, ambori na tonanane wiro
ibaung fi iru fo sau fio manei siai
niari kawurua wataia fo fanai.
21 Wape kariri fianai aino dotu na
kaiwofo:
"Inontaraio wiro esobu kaiwo kariri
I kaha fo,
ambori ewati,
tuti mano wiro etaramioa kaha fosa,
ambori etafu."*

Paulusi enetituai we ambori dontai to Roma

* **15:9** 2 Samueli 22:50; Masmuri 18:49 * **15:10** Ulangan 32:43 * **15:11** Masmuri 117:1 * **15:12** Isai mani Mananu Dauti tamanai. * **15:12** Yesayai 11:10 * **15:21** Yesayai 52:15

22 Nehuo irurai we iwuwu Kaiwo
Mahikai fo na katai etaramioa kaha
fo akawuru wo nani, wedua yau
pampang we yontai mau we ituam-
bawa meawa nina.
23 Wape ninaia mani, wiro katai
siai feai we irufi nai na ninai ahang
kaha weo Kaiwo Mahikai kariri Kris-
tusi fo wuwuai maino katai nini kiai
ampa. Tuti defuina beiru mau wa
yohong weai paria we ituambawa
mea,
24 ampafe enehutawanaifa we
rahida yontai to nu Spanyoli foi
mani, yontai mauo mea na nanai,
tuti imirising ria mea tourai na nanai
ki. Mayeai enehutawanai we mefata
yau ambori yontai to Spanyoli aha.
25 Wape nina mani yeyo yontai to
Yerusalemine weo yeo ifata Yesusi ne
inontarai emararebana fosa na wana
fo.
26 Ika fio jemati na nina nesa efan-
duhiai we efatasa nai, weo jemati
kiai na nu Makedonia nei tuti na nu
Akhaya foi, ehutuai we etohong fi
we efata tane doroio ene pari fi na
bendari Yerusalemi fosa.
27 Na enemirorong mirising
ehutuai we enari finanai, tuti todoni
kontaio masi paria we enari tonanai
we efata tane doroi na Yerusalemi
fosa tonanai. Weo inontarai Yahudi
fosa ewedaya inontarai Yahudi kaha
fosa esobu moanaio ra mai fo ria
Allaia fo, amani na esobu Kaiwo
Mahikai fo konta fo. Ampafe todoni
kontaio Yahudi kaha nesa efata tane
doroio inontarai Yahudio eroaso
Yesusi fosa na moanai nuneio es-
obuai ria Allaia fo, nana mani na ene
doifo.
28 Ampafe yohong kariri finanafo
kai, tuti yohongno fio efanduhiai
we efata tane inontaraio enayai na
Yerusalemi fosara nana mani, am-
bori yontai to Spanyoli, tuti na nehu
rang rorong fo nani ituambawa mea
mau kontai ki.
29 Iwaitawanai we yontai mau
ituambawa mea mani, yontai tuti
moanai bitoya na Kristusi.

30 Doroi meaine. Na tane Seng
Yesus Kristusi tuti na enemiwawuo
Allai Nuaninufoi dohona fo, yenggoa
mea, kadono merufi meweboyari ria
yau na metutanai kontai tuti yau we
Allai.
31 Metutanai ambori Allai derara
yau weru inontarai eroaso Kristusi
kahaio na nu Yudea foi sa, tuti am-
bori fianai aino ika yontaia ninai,
Allai ne inontarai emararebana fosa
etamang weai na mai.
32 Ambori na Allai ne yoa weai
nanai, yontai we mea mau na ene-
hurorong mirising ambori nuhuru-
ainso enehurorongnei mitubaru tuti
mirising kontai aha rahang mea.
33 Kadono Allai, mano dohong in-
ontarai enumiruainso ne mai foi,
weriria doroi mea kiai. Antu.

16

*Paulusi denatu mahikai we jemati-
fosa*

1 Yutang mea we mewati we tane
doroi Febei na mai. I mani wiwingno
wemangfata na jemati Kengkrea foi
dine.
2 Na Sengnei wonongfo metamang
wei na mai, toyari masi we meta-
mang we ne inontarai emararebanai
siai fosa. Masino deyo mefatari
na fiea mani, mefatari tonanai, weo
mantauni kontai fiata kaiwasa bitoya
ampa tuti fiata yau kontai ampa.
3 Metohong mahikaifea we Persek-
ilai tuti Akwilai, nehu maniwowirio
amerufi ruhiai we Kristus Yesusi wa
suru.
4 Ururai we ufata yau ikaharai
weru ne karirafo, wedaya adareti
umarareha. Yohong mahikai we
suru we fi unari we yau fo tuti imeiri
yau kaha, wape jemati na nu Yahudi
kaha fosa kontai etohong mahikai we
suru kontai.
5 Meteisaharai kontai we jemati
efanduhisa na une munuwai sa, we
yenatu mahikai wesa kontai.

Mahikaifeai we Epenatusi, inon-
taraio enehuwawuti wai. Na nu Asia
foi mani andino yoaso Kristusi rean-
tenangne.
6 Yenatu mahikai kontai we Mariai,
mano yufi mamboni paria we meara
foi.

7 We nehu doroio Adronikusi tuti
Yuniasi amene nu boyari wa suru,
amani uweinontarai Yahudi kariri
yau, yenatu mahikai we suru kontai.
Uru mani rasuli ato suru di suru, tuti
raminde uwatai na aitamu rorong fo
kontai ria yau ampa. Uruino uroaso
Kristusi fafong weru yau ne.
8 Mahikaifeai we Ampliatusi, inon-
taraio enehuwawuti na Sengnei.
9 Mahikaifeai we Urbanusi, tane
maniwowirio yufi kontai we Kristusi
wai. Tuti mahikaifeai kontai we Stak-
isi mano enehuwawuti wai.
10 Mahikaifeai we Apelesi, inon-
taraio deinawiai na dohong toa fo
we daria Kristus na mai wai. Kon-
tai mahikaifeai we Aristobolusi ne
munu rorong wasa,
11 tuti we Herodioni, nehu mani-
wowirio aune nu boyari wai. Kontai
mahikaifeai we tane doroio eroasoai
konta wasa na Narkisusi ne munu
rorong fo.
12 Mahikaifeai we Trifenai tuti Tri-
fosai suru. Uru mani urufi mam-
boni paria we ufata Sempaisi. Tuti
mahikaifeai kontai we Persisi, mani-
wowirio enehuwawuti wai. I kontai
yufi mamboni paria we Sempaisi.
13 Mahikaifeai we Rufusi inon-
taraio Sempaisi diriri wai. Kontai we
Rufusi inanai, i mani niari yau toyari
ai tera dine.
14 Mahikaifeai kontai we Asinkri-
tusi, Flegoni, Hermesi, Patrobasi,
Hermasi tuti doroi eroasoaio emi-
nohi riasa wasa.
15 Mahikaifeai kontai we Filalo-
gusi tuti Yuliai, tuti we Neurusi tuti
ne rorowing, we Olimpasi, tuti in-
ontarai emararebana eminohi riasa
wasa kontai.
16 Metohong mahikai wawera mea
na menemirorong mesi kariri inon-
tarai Kristeni ne tane koangne. Kris-
tusi ne jematine kiai na ninai etanatu
mahikai we mea kiai.

Kaiwo areraio wefuiai

17 Doroi meaine. Yeretawanai na
tapapa paria we mea, we metanan-
siau we inontaraio eha aiteta we
mea ewedaya meweboyari aha kaha
wasa tuti ewedua mea weru meroa-
soai na mai wa. Finanai wiro masi
kariri fianai aino raminde ametau-
nauwai nana kaha. Ampafe mehatai
werusa.
18 Weo inontarai tonana nesa
mani, wiro erufi we tane Seng Kris-
tusi kaha, erurai we etohong kariri te
fianai aino enemirorongfoi dohong
wea fo terai. Na kaiwo miaing we
taramioa fo, eboromi wemereha we
ewawori kaiwasa enemirorong mesi
fosa, etofasa we etawai.
19 Mene metohong kariri Allai wa,
kaiwasa bitoya etaramioai ampa.
Tuti imirising paria we finanai.
Wape yawiai paria we todoni mani
mesawai we fi beng fo, tuti mehatai
weru fi kia karira fo mae menemiro-
rongwai mesi.
20 Allai mano dohong inontarai
tanumiruainso ne mai foi, sikera
saha kanggung Saminsenia ming-
ganggung na meawemi reng wa.
Kadono tane Seng Yesusi ne bengfo
weriria mea kiai. Antu.
21 Nehu maniwowirio Timotiusi
mano yufi we Kristusi ria yau ne,
denatu mahikaifeai we mea. To-
nanai kontai we Lukiusi, Yasoni tuti
Sosipateri, mano antone nu boyari fo
sitoru, itoranatu mahikai kontai we
mea.
22 Yau Tertiusi, mano isoi Paulusi
ne kaiwo anatu fe nini yau, yenatu
mahikai we mea na Sengnei kontai.
23 Gayusi kontai denatu mahikai
we mea. I mani fiata yau iminohi
riati na ne mununei, tuti fiata je-
matinei ewenadi nai kontai. Erastusi
mano wenunggamiei we yu doi na
bendarinei, denatu mahikai we mea
kontai. Tonanai kontai we tane doroi
Kwartusi.
24 [Kadono tane Seng Yesus Kristusi
dohong ne bengfo arora we mea kiai.
Antu.]*

Kaiwo kafe

25 Tataparanding Allai! Andino
wemambiriu we niari mea meroa-
soai mutu, kariri ne Kaiwo Mahikaio
ikoramai we meara fo, tuti kariri

* **16:24** Arawangno 24, wiro tarai na Paulusi ne suratinei kaha, mae mano esoi karirіai aha fosa, ansaino esoi kaiwo rabuang nini kontaifa aha ne.

kaiwo iwuwuai kariri Yesus Kristusi
fo, amani fianai aino Allai dediwarai
na fafongfa wata fo waroi ampa
pariao na fuininai arahio deinawiai
kasaua fo.
26 Wape ninaia mani Allai ne Kaiwo
dediwarai nanai, deinawiai tuti ati
parai na kaiwo Allai dererai we nab-
ifosa etoi karirіaia fo. Kaiwo nanai,
Allai, mano minohi wenumainu foi,
dohonai we wiwiang Yahudi kaha
fosa kiai we eroasoi ambori etohong
kariri.
27 Mesiri kawuru andino tasahui
we tane Allai ne, andino sewai sewa
ne.
Andino tataparandini we fitawafa
na Yesus Kristusi! Antu.

Kaiwo Bo Boyari Paulusi Soi We Jemati Na Korintusi

Kaiwo dedung we 1 Korintusi

Bendari Korintusi mani, raminde nanai bendari fiabai sewa na nu Akhaya foi. Kaiwasa na Korintusi foi etaroanso Seng Allai kaha, tuti eweagama siai bitoya; efau esomi we seng wetarai kaha fo. Paulusi kiorang Kaiwo Mahikai kariri todoni Seng Yesus Kristusi feriri inontaraine tata na ne mirehafoi, tuti manea nasa eroasoai. Dontai werusara mani, Apolosi dontai to Korintusi aha, fiatasa aha ambori eroaso Kristusi mutu.

Embai beiru teai aha mani, mano eroasoai na Korintusi fosa etanatu surati bei we Paulusi. Nanai wedaya Paulusi soi surati bonini wesa aha. Deisaha kariri fi etutani wea fo tuti deretawansa weo fi masi kahai enari fo bitoya. Weo eweboyari kaha mae esawasa, manea eteyo eraria Apolosi, manea aha ria Paulusi. Kontai deunausa kariri rirau tuti maninawafo.

Kontai medu kariri Kristenifosa we fiang ohonai wekorbani we aririwang beia fo, etang ete nana fanai. Tuti maneiru teai nasa enemitituai we ene doroifosa kaha mae enemirorong dedai, tuti eteyo esobu Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo beng sewa weru mano siai wei fosa. Medu kariri rangno enemiwawufo, na robong suraya botoru (13), tuti kariri todoni kontaio inontarai emararehara fosa ambori Allai duwisa aha fo. Fi siai bitoya kontai deunau wesa.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-9 Paulusi denatu mahikaifea tuti dohong mahikai we Allai.

1:10-6:20 Paulusi deretawang mano eroaso Yesusi na Korintusi fosa, weo esawasa tuti enari fikarira bitoya.

7:1-40 Deunausa kariri rirau.

8:1-11:1 Deunausa kariri fiang ohonaia we omi we aririwangfo nai.

11:2-16 Koang kariri wiwingfosa na nadi rorong fo.

11:17-34 Kariri todoni etohonsua perjamuangfoi, etang roti tuti etunung anggurifo we ambori earomio Seng Yesusi ne mireha wesa fo.

12:1-14:40 Deunau kariri Fi Maio tasobuai ria Nuaninu Mirarebana foi fo.

15:1-58 Deunau kariri mansuwisuwi aha foi.

16:1-4 Kariri ene etohong doi we Kristeni ene pari fi fosa na nu Yudea foi.

16:5-24 Kaiwo wefuiai tuti dohong mahikaifeai wesa.

Paulusi urohong mahikai we jemati na bendari Korintusi

1-2 Weo doroio Allai ne jematiwa mea na bendari Korintusi, amani inontaraio memararebanai na Kristus Yesusi ne mea, tuti Allai sahu mea we meminohi weinontarai memararebana wa mea, mai kariri sahu ne inontarai na doni konta fosa ambori eminohi emararebanafo, amani mano eroaso tane Seng Yesus Kristusi, mano weSeng wesa tuti weSeng we tata konta foi.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, na Seng Allai ne dawiafo, yuai yau we Kristus Yesusi ne rasuli, tuti kaiwone na imeiri yau kaha mae na tane doroi Sostenesi kontai.

3 Auenemitawanaifa kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi fiai Allai tuti dohong mahikai wei, we ne mahikai deinawia fo na ne inontarai na Korintusi fosa

4 Yohong mahikai pampang we Allai, we fio niariri pampang we mea na Kristus Yesusi wa, amani dohong ne bengfo arora we mea fo.

5 Meweboyari ria Kristus Yesusi wa wedaya Allai dohong mea mewemambiriu na fifiani kontai. Dohong mea mewaitawang kariri ne

mahikaifo tuti mesawai we memadu kaririai kontai.
6 Na tonanane deinawiai we amene kaiwo kariri Kristusi fo, mesoniaia mai na menemirorongwai ampa.
7 Ampafe fi kariri taminohi weinontarai Kristeni fo mesobuai mai ria Allai Nuaninufoi ampa, tuti metamang we rahida tane Seng Yesus Kristusi da nai ma foi, amani rahida kaiwasa fuba nunei kiai ewatioi we da ma fo.
8 Allai mantauni ambori dohong mea mewemambiriu pampang, ampafe meroasoaia mutu, paria rahida tane Seng Yesus Kristusi da nai ma foi. Ambori paria rahida nani sobuai we menari sarawafea kaha.
9 Allai mani meroasoi tarai, we dohong kariri ne kaiwo arera fo na mai. Andino sahu mea ma meweboyari ria Kaisungno Yesus Kristusi, tane Sengfoi ne.

Paulusi sua jematifosa we esawasa

10 Doroi meaine, na Seng Yesus Kristusi wonongne, yutanai na tapapa we mea paria, we mesawa mea fanai. Mae menemirorong boyari, tuti meweboyari pampang, na fi memadura wa tuti na fi menemitituaita wa.
11 Weo Klui ne arikangfosa, eteisaharai we yau eteyo wiro meweboyari ahang kahai mae mesawa wawera mea paria.
12 Fianai aino imadurai mau ninai mani, manea meteyo mene mano wenunggamiei we mea mani Paulusi. Manea aha mani meteyo meneng dino Apolosi, manea kontai aha mani meteyo meneng dino Petrusi, tuti manea kontai aha mani meteyo meneng dino Kristusi.
13 Manamo Kristusi ne taraifoi wiro tababauri tonana kaha. Kontai mewaitawanai weo, wiro imereha na aitabafoi we mea kaha, ete mewebaptisi na wonohu Paulusi ne kaha.
14 Yohong mahikai we Allai, weo na mea kiai wiro iwebaptisi mane wau kaha, mae Krispusi tuti Gayusi umeiri uru terai.
15 Ampafe na toninane, wiro manea meteyo iwebaptisi mea na wonohune ambori meraria yau fanai.
16 (Oh! Arohuoai kontai we Stefanusi ne munu rorong fosa mani, yauno iwebaptisisa konta ne. Wape enehutituai, tarahai wiro manei siai ahang kaha.)
17 Weo Kristusi demi yau we iwebaptisi kaiwasa kaha, mae we iwuwu Allai ne Kaiwo Mahikai ne. Kontai kaiwo iwuwuai nanai, wiro iwuwuai na kaiwo awai nunei kaha, weo imaya we Kristusi ne marareha na aitabafoi ne mambiriufo wefiea kaha fanai.

Allai ne awaifo tuti ne mambiriufo tawaitawanai na Kristusi, wiro na awai nunei kaha

18 Tatairiri Kaiwo Mahikai kariri Kristusi we mireha na aitabafoi we feriri inontaraine tata fo. Kaiwasa ambori esodai aiboi fosa, amani mano eteiayara fosa mani, eteyo kaiwo nanai kaiwo webonggoi paria fine. Wape weo mano Allai feriri tatara ne tata mani, tataramioai mani taroasoai tuti tateyo, “Kaiwo ninai mani Allai ne Mambiriufi dine!”
19 Weo na Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu tonina:
“Ambori mano eteyo ewaitawangfi disa
ambori ene ewaitawanafo wioru,
tuti mano esawai fosa enemitituaitafo,
inaria nai werusa ki.”*
20 Sempaisi ne Kaiwone dotu tonana mani ambori tamadu fiani kariri mano esawai fosa, ete mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tuti mano esawai esawa tuti fi nunei fosa ne? Tateyo esawai tuti esobu aunau dedai paria, wape na Allai arongreafo mani, enemitituaitafo webonggoi paria. Weo Allai deinawiaia kasau ampa, we inontarai nunesa ene awaio enemitawana fo tupa dawohi arorawa.

* **1:19** Yesayai 29:14

21 Weo Allai na ne awaifo we-
daya ambori mandoni kontai, se-
waia todoni ki, wape wiro deroanso
Allai na ne awai nunei nani kaha.
Wape Allai piraise we feriri inontarai
eroasoi fosa na kaiwo amewuwuaifa
kariri Kristusi fo, amani na kaiwo
inontarai eroasoa kaha nesa esahuai
we kaiwo webonggoi fo.
22 Inontarai Yahudi nesa etawiai
we ewati te fitantumafeai we fi-
ainawiai kariri kaiwo amewuwuwa
fo, akawuru wori eteyo eroasoai.
Tuti inontarai Yunani fosa mani,
esera tuti te ene awaifo.
23 Wape tata mani, tawuwu te
Kristusi wemireha na aitabafoia fo.
Kaiwo tawuwuai tonana fo disang in-
ontarai Yahudi fosa enemirorongfoi
paria, tuti Yahudi kaha fosa kontai
esahuai we kaiwo webonggoi fine.
24 Wape we mano Allai sahusara
fosa, amani na Yahudi fosa ete na
Yunani fosa, kaiwo kariri Kristusi we
mireha na aitabafoi, deinawi Allai ne
Mambiriufo tuti ne Awai Fuba fo.
25 Weo inontaraine etaparanding
ene awaifo, wape ene awai nanai
wiro wefiea kaha, mae tawawa sewa
Allai ne bonggoifo. Tuti etaparand-
ingno ene mambiriufo, wape ene
mambiriu nanai wiro fuba kaha,
mae fanahang sewa Allai ne fina-
hangfo.

Allai sahu inontarai ehatui fosa eroasoai

26 Doroi meaine, mearomi kariri
mea we raminde Allai sahu mea we
meraria Kristusi fo. Rahida nanai,
na inontarai nunei euremireafo, na
mea mano mesawai wa mea mefau
kaha, tuti mano mewemambiriu ete
mewewafoniai wiro mefau kaha, tuti
mano meweriria na riria mananufe
ne kontai mefau kaha. Eteyo mea
mani inontarai mesawai turura
kaha, tuti mewemambiriu kaha, ete
meweinontarai funomai di mea.
27 Tonanai ki, wape Allai deo diri
mano inontarai esahu kaherasa ewe-
bonggoi fosa, we ambori na ea, do-
hong mamaya mano eteyo esawai
fosa. Tuti diri mano efanahang fosa,
we ambori na ea, dohong mamaya
mano eteyo ewemambiriu fosa.
28 Tuti diri mano inontarainesa
etatosa kaha fosa, enemirireusa fosa
tuti esahusa we ewefiea kaha fosa,
we na ene eroaso Kristusi fo mani Al-
lai dirasaya mano nunei detosa fosa.
29 Ambori na tonanane, mandoni
kontaio wiro bioi arong na Allai aron-
greafo kaha. Wiro manei biriu we
deyo, “Yau mani, isawai paria we-
daya Allai diri yau ninai.”
30 Allai mantauni dino niari mea
meweboyari ria Kristus Yesusine.
Tuti na Kristusi mewati Allai ne
awaifo, amani Kristusi andino niari
tata tamasi na Allai urengreafo,
tamararebanai tuti andino feriri tata.
31 Ampafe kariri fianai aino dotu
na ne Kaiwofo amani:
“Mandoni dino bioi arong we fiea
mani,
wenani bioi arong we Sempaisi
terai.”*

2

Kaiwo kariri Kristusi wemireha na aitabafoi fo

1 Doroi inontarai Kristeni wa
meaine! Na rahida ira mau iwuwu
Allai ne Kaiwo wetarai fo we mea nai
nani, wiro imadurai kariri mantaung
yau nehu awaine kaha, ete imadu
we mea na kaiwo sariati ne feai we
iwawora menemirorongwai naya
kaha.
2 Weo imaduraia futuayai ampa,
we rahida inayaifa na nanai ria mea
wa, wiro imadu kaiwo siai fea kaha,
mae imadu kariri Yesus Kristusi
terai, amani kariri Kristusi mano
mireha na aitabafoia foi.
3 Tuti rabuang bonani nehu mam-
biriufea kaha tuti nuhuruainso
imatai paria, adareti yeyo iwawu
weru fi iru fo.
4 Kaiwo Mahikai ikoramaifa we
mea nana fo, wiro ikoramai kariri
mantaung yau nehu awaine kaha,
ete na kaiwo wedaya kaiwasa
efaraise we etaramioafo kaha, mae
na enehutawang te Nuaninu Mi-
rarebana foi ne mambiriufo terai.

* **1:31** Yeremiai 9:24

5 Inari tonanafo mani we ambori
mewaitawanai we na Allai ne Mam-
biriufo terai aino wedaya meroaso
Kristusifo, wiro na inontaraine ene
awaifo kaha.

Nuaninu Mirarebana foi deunau tata kariri Allai na ne awaifo

6 Tonanai ki, wape we mano eroaso
Kristusi na mai fosa mani, kaiwo
amemaduraifa sewai paria. Awai
nani wiro na awai nunei kaha, tuti
wiro awai nano mananu nunei fosa
kaha, amani parentao ambori eworu
foi kaha.
7 Wape awaio amemaduri wesa
nani mani Allai ne awai dediwari
foi fine. Awai nani nunei deitawani
kaha, weo dediwari werusa fefe,
wape rahidao niari nunei kaharai fo
Allai meinenami kawuru ampa, we
dohong ne sambewaraio dadai fo we
tata nai.
8 Mano ewemananu na nufi ninisa,
manei wiro deitawang kariri awai
nani kaha. Weo ewaitawang awai
nani fea reti, wiro epahu Sengno
dedai sambewara foi na aitabafoi ka-
hai ki.
9 Wape fininai kariri fianai aino
dotu na ne Kaiwofo deyo,
"Fio tawatioai na tauremine na wea
kahai,
tataramioai na tataramine na
wea kahai,
tuti taenemitituai weai na wea
kaha,
finanai kiai Allai meinenamai we
mano enemiwawuti fosa ne."*
10 Wape Allai deinawiai we tata na
Nuaninu Mirarebana foi ampa, weo
Nuaninufoi mani deitawang maino
fiani kontai, paria Allai enerorong
ketui pari foi kontaio deitawani.
11 Weo mandoni kontaio wiro
deitawang inontarai manei enero-
rongfoi kaha, mae wenani mantauni
nuaninufoi reto. Tonanai kontai
we Allai, mandoni kontaio wiro
deitawang enerorongfoi kaha, mae
Allai Nuaninufoi mantauni dino
deitawani ne.
12 Tuti tata mani, wiro taenemitiitu-
aitafo ete tatafu kaiwo fo wiro kariri
inontarai nunesa ene etafurafo kaha.
Mae Allai denatu Nuaninufoi we tata
ma we fiata tata, ambori fianai aino
dohonai we tata meu fo, tatafu na
mai.
13 Ampafe, kaiwo amemadura ne,
amemadurai wiro kariri kaiwo na in-
ontaraine ene awaifo kaha, mae na
kaiwo Allai Nuaninufoi deunauwai
we amea we amemadura fo, ambori
ameteikariri fi na rorafaini, amani
fio wetarai fo.
14 Wape mano esobu Allai Nuanin-
ufoi kaha fosa mani, wiro ebiriu we
esobu fio Allai Nuaninufoi dohona
fo kaha. Weo finanai esahuai we
fi webonggoi fine, tuti wiro ewait-
awang sobu finana kahaia. Weo fi to-
nanane, mano sobu Allai Nuaninufoi
dino tefurai na mai ne.
15 Wape inontaraio esobu Allai
Nuaninufoi sa mani, ewemambiriu
we etaroang maino fifiani kontai,
ampafe ehutuai we doni aino bengfo
tuti doni aino karirafo. Wape we
mantaunsa mani, inontarai siai
etaroansa we ehutu kaiwo kariri sa
kaha.
16 Weo na Kaiwofo, arawang bei
dotu deyo,
"Mandoni kontaio wiro deitawang
Allai enetituaitafo kaha,
tuti wiro wemambiriu we deu-
nauwi kaha."*
Wape inontarai taroasoa ne tata
mani, Kristusi enetituaitafo nai na
tata ampa.

3

Paulusi deunau jematifosa we wiro esawasa fanai, mae enemirorong boyari tuti eraria Kristusi terai

1 Doroi meaine, raminde iminohi
ria meawa nanai, wiro imadu na
kaiwo mai we madurai we inontarai
etohong kariri Nuaninu Mirarebana
foi kaha fosa. Mae imadu na kaiwo
miawa we inontaraio era ria nunei
tuti wiro etohong kariri Nuaninu
Mirarebana foi kaha fosa etafura
fo, amani we inontaraio ewearikang
marereha na ene eroaso Kristusi
fosa.
2 Raminde nana mani kaiwo
imadurai we mea fo, ne tarai toyari

* **2:9** Yesayai 64:4 * **2:16** Yesayai 40:13

yohong ui we mea, amani fiang we arikang marareha, wiro fiang we inontarai fuba kaha. Yeunau mea tonana weo wiro mewemambiriu we mesobu fiang mutubaru fo kaharai, amani kaiwo mai we inontaraio etohong kariri Nuaninu Mirarebana fosa esobua fo. Tuti paria ninai, wiro mewemambiriu we mesobu fi tonana fong kaha.

3 Weo na fi menari wa, ne tarai toyario meweinontarai mera ria nunei di mea. Weo menemirorong pirahai wawera mea tuti meweaiteta wawera mea. Fianai aino menari tonana ne, deinawiai we mea mani, inontarai mera ria nunei di mea terai.

4 Weo masino manea meteyo, "Yau mani, Paulusi ne inontaraio irariati di yau," mane mea aha mani meteyo, "Yau mani, Apolosi ne inontarai irariati di yau." Mewaitawana kahai e, we na mene menari tonana wa deinawiaia kasau ampa we nana mani meweinontarai nunei di mea terai ne?

5 Menari tonanai wape, yutang bera mea mau we Apolosi mani mandoni dine? Tuti Paulusi mani mandoni dine? Auru mani mangfata arora di auru. Allai yuai auru tonanai we ambori auwiwiaing mea we meroaso Kristusi. Mansiari-mansiari niari kariri fianai aino Sempaisi dohonai we auru we aunari fo.

6 Ne tarai toyari mano erufi na romi, yau mani weo itanang aibong, mae Apolosi dino sara weduara ne. Wape Allai meiri andino dohong aibong nani tifu ne.

7 Ampafe mano sanang foi wiro wefiea kaha, tuti mano sara weduara foi kontai wiro wefiea kaha, mantao Allai andino atori ne, weo andino niari aibong nani tifu ne.

8 Mano sanang foi tuti mano sara weduara foi, uru mani umasi, wiro manei dedai sewa manei kaha. Tuti mansiari-mansiari ambori sobu ne fiembaitafo, kariri fianai aino niari nanai ki.

9 Weo auru mani inontarai aurufi ruhiai we Allai di auru, tuti mea mani, mene tarai toyari Allai ne romi aurufi nai di mea.

Tuti mea mani Allai ne munu di mea kontai.

10 Na ne bengno Allai dohonai arora we yau ne, nehu tarai toyari inontarai sewai we niari munu, inari munu amangfoia mitu ampa, tuti inontarai siai manei biaungno munufoi nai. Amani imadu Kaiwo Mahikai fo we mea ambori meroasoaia, tuti manei siai deunau mea ambori metoa mutu na mene meroasoai nani. Wape mandoni dino biaung munufoi mani, enetituai sauarai we todoni biaung munufoi sauwifo.

11 Weo Allai mantauni dohongno Yesus Kristusi meiri kawuru we munu amang, tuti inontarai siai manei wiro niari munu amang siai bei we biaung munu sauwi kaha, mae na Kristusi terai.

12 Inontarai ebaung munu sau munu amang nini sa, tarahio manei niari munufoi na emasi, ete manei niari na peraki, ete manei siai aha mani na kamiei ne harga dedai, amani etairiri kaiwo wetaraifo na mai we jematifoi. Tarahio manea siai kontai enariri na ai ete ninoi memasa ete na ai nukahai. Nana mani ewuwu kaiwo we jematifo na mai kaha.

13 Fianai aino enari nanai, na rahida Kristusi daraberahi nai aha ma foi ambori wati kariri mansiari-mansiari fi niari fo ki, we finanai masi ete bireri e. Weo rahida bonani mani, Kristusi da tuti ne adiafoi we titua inontaraine tane fi tanari fo nayai we masi ete bireri e.

14 Masino fi enari munu nai nanai, manei nengfo adiafoi kaso tuparai mani, wenani ambori sobu fiembaitafo ki.

15 Mae fi niari fo adiafoi kesoaia mani, sobu dadirafo paria, we ne fieai ahang kaha fefe. Ne tarai toyari inontaraio kiaharai weru adia rorong foi, kuteai kontai adia kasoi, wape ne fi minohi tutira fo kai nai werui.

16 Mewaitawana kahai we Sempaisi ne Munu di mea, tuti Allai Nuaninu Mirarebana foi niayai na meawa ne? Nana mani ne tarai toyari ne Munu Minohi Nai foi di mea.

17 Mandoni dino niari Allai ne
Munu Minohi Nai foi wioru na fi
kerira niariri foi mani, Allai ambori
miung wenani wioru ki. Weo
Allai ne Munu Minohi Nai foi mani
mirarebanai, tuti meaino sahu mea
we ne Munune.
18 Dohonao metatofa bera man-
taung mea fe. Mandoni dino enetituai wei mani sewai na inontarai
euremireafo mani, todoni kontaio
niariri we webonggoi na inontarai
euremireafo, ambori sobu awai tarai
fo na Allai.
19 Weo awaio inontaraine eta-
parandini foi mani, na Allai uren-
greafo mani, awai nani webonggoi
paria. Weo na ne Kaiwofo rabuang
bei dotu tono:
"Inontarai esawai fosa ene awai
nani,
Allai niariri toyari wai tepari we
tefusa nai aha."*
20 Tuti rabuang bei dotu toninai kon-
tai:
"Sempaisi deitawanai we inon-
tarai esawai fosa enemiti-
tuaitafo mani wiro wefiea
kaha ki."*
21 Ampafe tonana mani, dohonao
mane boi aromu tuti inontarai ro
riati foi fanai. Weo fio metawi wea fo,
Allai dohonai kawuru we mea.
22 Allai dohongno fiani kontai we fi-
ata mea, amani yau Paulusi, Apolosi,
Petrusi, Allai dohong amea kiai we
amefata mea. Kontai metarang ete,
memarareha, finanai ambori kia
mai we mea. Tuti nunei nini, fio
na rabuang bonini, tuti ne ambori
kawariai aha ma fo, fi fuba nani kiai
niariri we mea, tuti dohong finani
kiai we fiata mea nayai.
23 Tuti mea mani, Kristusi dino ne
mea ne, tuti Kristusi mani, Allai
andino neni ne.

4

Paulusi, mano yufi we Kristusi foi, denggoasa ambori eboi earomifo fanai, tuti etato mano ewewafoniai wesa fosa, tuti etohong kariri fi maio i tuti Apolosi unari fo

1 Ampafe todoni kontaio amea
mani, mewati amea we inontaraio
amewewoming we Kristusi di amea.
Ameaino Allai yoaso ne Kaiwo dedi-
wara fo we amewuwuaifa ne.
2 Ampafe fi reantenang we wom-
ing tonana nesa mani, todoni kontaio
erufi na mai, wiro ewawu weru fi eru
fo kaha.
3 We yau mani, manei na mea ete
mandoni kontai ki, enetituai fieai
kariri yau, toyari deyo irufi we Kris-
tusi na mai kaha, wiro enehutituai
we wenani kaha. Tuti yau kontaio
wiro ikutu kaiwo kariri mantaung
yau ete nehu fi iru fo kaha kontai.
4 Weo na enehurorongnei iwait-
awanaifa we na fifiani kontaio wiro
inari sarafiea kaha. Tonanai ki, wape
finanai wiro deinawiai we inontarai
imararebanai di yau kaha. Weo Sem-
paisi meiri andino ne mambiriu we
kiutu kaiwo kariri yau ne.
5 Tonana mani wiro mesahera
mehutu kaiwo kariri inontarai fanai,
toyari kariri ene fi eru fo mai ete
bereri. Weo wiro ne rahida kaharai,
ampafe metamang ao Sempaisi
daraberahi ma akawuru wo. Weo
rahida bonani mani fianai aino inon-
taraine enari worawai na mamantiti
fo kontaio ambori deinawiaia wati
parai ki. I kontai ambori sefa fianai
aino kaiwasa enemitituaitaifa na
enemirorongfoia kasau ki. Rahida
bonani faini dino ambori Allai
dohong fiembaitai we mansiari-
mansiari ki.
6 Doroi meaine, fianai aino imad-
uaraia nanai, yeo imadurai kariri
yau tuti Apolosi tonanai, ambori
mesobu aunau kariri fianai aino
beng sewa fo, ambori meruai inon-
tarainesa karera fanai. Imadu kariri
auru tonanai we ambori auwekasi-
nai we mea ambori mewaitawang
kariri kaiwo rabuangno dotu deyo,
"Merutawang te kaiwo rabuangno
wataia ninai,
wiro menari seru weai konta
fanai."
Ambori na tonanane wiro boi aromu
tuti manei mae wahu tawang mano
wei foi fanai.

* **3:19** Ayupi 5:13 * **3:20** Masmuri 94:11

7 Weo mandoni dino yuai mea
metadai sewa inontarai siai ne?
Mewaitawanai we fifiani kontai
aino meneng wa, finanai Allai dino
dohonai we mea ne. Ampafe we
fianie meboi mearomi we fi mesobua
wa ninai? Menari toyari mesobu
finanai na mantaung mea mene
mebiriuwa fenanai.
8 Mene pari wefieai ahang kaha,
fifiani kontaio mesobuaia mai ampa,
mae amea mani bereri. Tuti mewem-
ananu ampa mae amea mani bereri!
Wape taraia fino, ambori amea kon-
tai ameru wang mananu fo kontai ria
meafe.
9 Weo enehutituai weaia mani,
mano amewerasuli ne amea mani,
Allai dohong amea ametawawa sewa
weru inontarai siai nesa kiai. Amene
tarai toyario inontaraio ene fiea
kahaio esobu aiboi marareha fosa.
Ea mani, ambori inontarai emung
funonsa na rapangan na kaiwasa
earomireafo. Kaiwasa na doni kontai
era ma esai amea, inontarai nunei
esai amea tuti wewaifosa kontai esai
amea.
10 Todonie, inontarai esahu amea
we amewebonggoi we amewuwu
Kristusi fo, wape mea mani meteyo
inontarai mesawai di mea? Tuti
amefanahang, mae meteyo meaino
mewemambiriune, tuti kaiwasa
etato mea mae esahu tawang amea.
11 Paria sobu rahida nini kontaio,
amewawisi tuti amearomitataha.
Amesansung ansung karira. Inon-
tarai enari kanggani amea paria tuti
amene pari katai we ameminohi
nayai.
12 Amerurai paria we amerufi we
fi ameneng. Inontarai eteikanggani
amea wape amemoansa. Tuti enari
kanggani amea wape ametawang
amea.
13 Eteibera amea, wape ametohong
kaiwo mai fo wesa. Paria sobu
rahida bonini kontaio inontaraine
ewati amea toyari amene tarai toyari
aikahia kerira.
14 Isoi kaiwone we mea mau ni-
nai, wiro we ambori yohong mamaya
mea naya kaha, mae we yeretawang
mea nayai, toyari nehu arikang terai
enehuwawu meawa.
15 Weo tarahio meweinontarai
Kristeni wa, mesobu mantaunau
bitoya pari ampa, wiro atoafonsosa
kaha, wape manea efau mesahusa
we mene wawa kaha. Imeiri yau
kawuru, yauno na Kristus Yesusi
iwewawa we mea ne, weo yauno ika
Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo ma
iwuwuai we mea ne.
16 Ampafe yutanai na tapapa paria
we mea we metohong kariri yoho-
nane.
17 Nanai wedaya yemi Timotiusi
dontai we mea mau. Timotiusi nini
mani, ne tarai toyari nehu arikang
teraio enehuwawuti dine. Tuti i mani
arikangno taroasoi dine, weo daria
Kristusi na mai paria. I ambori da
mau we deretawang mea we meto-
hong kariri nehu yohong toa ne na
Kristusi Yesusifo, amani kariri fio
yeunawai na doni kontai na jemati
iraoa foa fo.
18 Maneiru teai na mea ewait-
arahio wiro ira aha mau we iwati
mea ahang kahaia finanai, ampafe
eboi earomi paria.
19 Wape masino Sempaisi yoa
weaifa mani, waroi ahang kahai mae
ambori ira we mea mau rai. Na
rahida bonani ambori iwatio fianai
aino inontarai eboi earomi nanisa
enari wa ki, we tarai ene mambiriu
we enari fieai kariri emadurafo ete
manta eboromi fiabai funoma ne?
20 Imadu tonanai weo Allai
deinawi ne Mananufo na manei
mani, wiro watioai na kaiwoariri
arora wenani medura fo kaha, mae
na mambiriuo wenani niari fo.
21 Ampafe ne doni aino menemioa
ne, meteo ambori ira mau we yeunau
mea na tapapa, ete na kaiwo manang
fo tuti enehuwawu mea re?

5

Paulusi medu kariri inontarai Kristenio meninawa foi we jematifosa ehatai werui

1 Tarahuo kaiwasa bitoya emadu-
rai paria weo na mea manei niari
maninawa kerira foi, amani kia
tamang ne wiwing fui foi sahui we
ne wiwing tuti dena riati, nana mani
fikerira paria. Maninawa tonanane

kaiwasa etaroanso Sempaisi kaha
fosa kontai ki wiro enari tonana
kaha.
2 Mewaitawang fisarawai to-
nanane ampa, wape meboi mearomi
nendai. Ne mai mani, menemiro-
rong fituayai paria we ne tonanane
tuti metata mano niari maninawa
tonana foi weru mea.
3 Mewaitawanai weo nehu tarainei
mani tarai niayai na ninai waroi
weru mea, wape enehurorongfuisi
mani niayai kefang ria mea na nana
wa. Nanai doni ikutu kaiwo kariri
mano niari maninawa kerira tonana
foi ampa, yeyo; Na Seng Yesus Kris-
tusi wonongne, todoni kontaio inon-
tarai tonana nei sobu aiboifo!
4 Ampafe mefanduhi mea mani,
mewaitawanai we yau kontai na ene-
hurorongnei ifanduhi yau ria mea,
ampafe na tane Seng Yesusi ne mam-
biriufo tuti ne wonongfo,
5 metawing inontarai nani to
Saminseni warang rorong foa, am-
bori enerorong kerira wesasari foi
sobu ne karirafo, pariao daraberahi
weru ne sasarifoi, ambori nuanin-
ufoi sobu mai ki, na rahida Sengnei
daraberahi nai ma foi.
6 Meboromiwai fiebai funomai
mani, beng kaha. Mewaitawana
kahai e, kariri kaiwo netaweai dotu
tofino, “Ragi kutu fuba kahai, wape
wedaya tepungno fiati foi dautai sen-
tenang.” Nana mani inontarai manei
dohong sasari, mae kia karirafo we
mea na jematiwai kiai.
7 Na rahida fubao esahui we rahida
Paska foi mani, inontarai Yahudi fosa
ehabi ragifo kiai weru ene munufo,
tuti emung domba antung fo. To-
nanai kontai mehabi inontarai do-
hong maninawa foi weru mea, am-
bori mewaworu aha tuti mene tarai-
wai toyari roti weragi kaha. Weo
tarai, mene tarai kariri roti weragi
kaha nani, tuti memararebanai. Weo
Kristusi andino ne tarai wedomba
antung Paska foi emuni wekorbani
we tata ampa.
8 Ampafe mera ma toyari tato-
honsua tane rahida fuba nani na
tamararebanai. Tatohong suari na
roti weworuo deinawi kariri taen-
emirorongno mirarebanai tuti we-
tarai fo. Dohonao tanari suari na
roti memo weragi foi fe, amani ragio
deinawi kariri taenemirorong kerira
wesasari foi fe.
9 Na nehu kaiwo anatu raminde
yenatuai fafong we mea mau wa,
yeikaririai kawuru we mea ampa we
wiro mefarao mandoni kontaio niari
sasari maninawa fo fanai.
10 Fianai aino imadurai tonana
ne, wiro imadu kariri inontarai siai
weru jematiwai kaha tuti mano wiro
etaroanso Allai kaha fosa kaha. Ea
mani efau enari sasari toyari emani-
nawa funomai, ete euremi fiabai we
rafoi, ete etatofa we ehamananapi,
ete esomi we aririwang. Inontarai
eweKristeni kaha nani saino wiro
yeretawang mea we mehatai werusa
kaha, weo masino merurai we
mehatai weru inontarai tonana fosa
mani, ne tarai toyari menayai na
nunei aha kaha.
11 Mae mano imadu karirisa
weo mehatai werusa nesa mani,
inontaraio eteyo ea mani eroaso
Kristusi disa tuti ahusa we tane
doroi na jematiwai disa, wape
enari maninawa kerira foi, euremi
fiabai we rafoi, esomi we aririwang,
etairiri inontarai, emayeru biriu, ete
etatofa we ehamananapi. Inontarai
eweKristeni tonana nesa mani,
dohonao mekahefansa fanai.
12-13 Weo taraie inontarai siao eroa-
soa kaha fosa mani, nehu mambiri-
ufeai we ikutu kaiwo karirisa kaha.
Allai meiri andino ne mambiriu to-
nana ne. Wape we mene inontaraio
na jematiwai mani, todoni fino man-
taung mea mehutu kaiwo karirisa
kahai nina? Mene pari mambiriu
tonana e? Todoni kontaio mehutu
kaiwo karirisa! Na Sempaisi ne Kai-
wofo, rabuang bei dotu deyo,

“Inontaraio enari fi karira fo,
metatasa weru mea.”*

6

Paulusi deunau inontarai Kristeni fosa we wiro etinggai ene doroifosa

* **5:12-13** Ulangan 13:5, 17:7

we mangkutu kaiwo eweKristeni kaha fosa fanai

1 We fiani e, manei na mea wekaiwo we ne doroi inontarai Kristeni manei, dinggairi to mangkutu kaiwo wiro deroanso Allai kaha foi nina? We fiani e, wiro dinggairi tono ne doroi emararebana fosa ambori ehutu kaiwo kariri suru kahai nina?
2 Mewaitawana kahai we Allai ne inontarai emararebana nesa mani ambori esobu mambiriu we ehutu kaiwo kariri nufi ne rai e? Ampafe masino mesobu mambiriu we menari tonana mani, we fianie menemitituai wiro mewemambiriu we mehutu kaiwo kariri kaiwo wiro maraba tonana kaha fo nina?
3 Mewaitawanai we wewainesa kontaio tane mambiriu we ambori tahutu kaiwo karirisa. Tonana mani kaiwo arora na nunei mani, wiro fi maraba fine kaha.
4 Ampafe masino kaiwoariri tonana feai kawaria mani, we fianie meha kaiwo nanai we mangkutu kaiwo etaroanso Allai kaha fosa wei ne? Ea mani ene pari mambiriu na jematiwai we ehutu kaiwo kariri mea.
5 Metohong mamaya paria. Tofino! Masino tane doroi Kristeni wasa manea ewekaiwo wesa mani, manei na mea wiro sewai we kiutu kaiwo karirisa kahai e? Wiro bireri sea kaha fe, todoni kontaio maneiru teai na mea esawai tonana rai!
6 Wape menari tonana kaha, mae manei wekaiwo we ne doroifoi mani, doaria dinggai ne doroifoi to mangkutu kaiwo deroanso Allai kaha foi aha nina. Tuti niari tonanai na kaiwasa eroaso Kristusi kaha fosa earomireafo.
7 Meweaiteta we mea fo teraio deinawiai we mene mambiriufeai aha kaha tuti metawai ampa. Wape ne beng sewa mani, manei niari ne karirafeai we mea, ete sofa mea we kiamanana mene fifo mani, menemboru terai.
8 Wape meaino metoari aha menari inontarai siai tonanai, amani menari karirafo wesa tuti metofasa. Tuti fininai tera kaha mae, menari we mene doroi inontarai Kristeni wasa.
9 Mewaitawanai kahai e, weo inontarai eharira fosa mani, wiro esobu katai na Allai ne Mananu rorong fo kaha? Dohonao menemitituai sarawa fe! Inontarai emaninawa funoma fosa, mano esomi we aririwang fosa, mano eriraua mae enayai ria wiwing ete mang siai nariai aha fosa, mang mano meninawa we mang siai tuti wiwingno meninawa we wiwing siai fosa,
10 mano ehamananapi fosa, mano euremi fiabai we ra fosa, mano emayeru biriu fosa, mano efaraise we etairiri kaiwasa siai fosa, mano etatofa we ehamananapi fosa, inontarai ninisa kiai wiro esobu katai na Allai ne Mananu rorong fo kaha.
11 Tuti inontarai maneiru teai na mea, raminde nanai mene tarai tonana. Wape ninaia mani Allai yuairurang meara memararebanai na urengreafo ampa, tuti wedaya mea mebeng riati ampa. Finanai kiai tane Dai Allai niariri na Seng Yesus Kristusi wonongfo, tuti na Allai Nuaninufoi ne mambiriufo.

Paulus deretawansa we ewaitawang wedua ene taraifoi weru sasari maninawa foi

12 Inontarai manea eteyo Allai feriri tata weru aiboi tasobui weo fikarira tanariri fo, donio emadu eteyo, “Inari fifiani kontai, ne bengfo ete karirafo, finanai mai we yau kontai.” Wape wiro finani kiai kia mai kaha. Tuti eteyo, “Inari fifiani kontaio, mai we yau.” Wape we mantaung yau mani, imaya we itua nehu tarainei we niari maino finani kiai kaha.
13 Tuti emadu kontai eteyo, “Fiangne mani we taeneminei, tuti taeneminei we fi tatani nei.” Wape fi ani nani tuti taeneminei, Allai niaria wioru rai. Allai wiro niari tane tarainei we tanari maninawa kerira foi nai kaha, mae we Sempaisi terai. Tane tarainei mani, Sempaisi ne fi dine, tuti Sempaisi niai na tane tarainei.
14 Allai duwi Seng Yesusia suwi aha na marareha rorong fo. Tuti Allai nani kontaio, na ne mambiriufo, ambori duwi tata tasuwi na marareha rorong foi aha ki.

15 Doroi meaine, mewaitawanai
we mene taraiwai mani, Kristusi ne
taraifoi weai aine, amani mewebo-
yari riati. Tonana mani masi we
tatohong Kristusi ne tarai nani weai
we ambori weboyari ria wiwing diru
fosa rai e? Todoni kontaio bereri rai!
16 Mewaitawanai we mandoni
dino niai ria wiwing diru manei
mani, wenani weboyari riati, amani
une taraifo weboyaria finana. Weo
Sempaisi medu deyo,

"Wiwing manei tuti mang manei,
urirau mani uweboyari."*

17 Wape mandoni dino weboyari ria
Sempaisi mani, Sempaisi Nuaninufoi
tuti inontaraifoi nuaninufoi uwebo-
yari.
18 Mehatai weru maninawafoi,
mewawu mea weruai. Weo sasari
fuba nariri na nunei mani karira
paria, wape sasari maninawa nei
dino kia karira pari sewa ne we tane
tarainei. Mandoni dino niari sasari
tonana foi mani, wedaya ne taraifoi
sodai karirafo paria.
19 Mewaitawanai ampa, we mene
taraiwai mani, Allai Nuaninu Mi-
rarebana foi ne Munu Minohi Nai
dine, toyari Munu Omi we Allai nai
dine. Allai mantauni dino dohong
Nuaninu nani we mea ne. Tuti mene
taraiwai mani, mene fi dine kaha,
mae Allai dino neni ne.
20 Weo Allai wiori kutu meara futu-
ayai ampa. Ampafe menari sua mene
taraiwai we metaparanding Allai nai.

7

Paulusi medu kariri fio jematifosa emadurai wei kariri tariraufo

1 Fi imadurai aha mau nina mani,
kariri fianai aino mesoi na mene
kaiwo anatu fe we yau ma ne. Am-
pafe imadu mau yeyo, tarai, mang
manei dena ria wiwing manei kaha
mani, nanai denteng.
2 Wape inontaraine wea mani
etawansa kaha, mae enemirorongfoi
sau we enari ne karirafo toyari man-
inawafo, ampafe ne mahikai mani
eriraua, ambori mangfoi deitawang
te ne wiwingfoi tuti wiwingfoi kontai
deitawang te ne mangfoi.
3 Mangfoi todoni kontaio meine-
nang we dohong ne taraifoi we ne
wiwingfoi, tuti wiwingfoi kontai to-
nanai we ne mangfoi.
4 Wiwingfoi wiro meiri wemam-
biriu we ne taraifoi kaha, mae ne
mangfoi kontai. Tonanai kontai we
mangfoi, wiro meiri wemambiriu we
ne taraifoi kaha, mae ne wiwingfoi
kontai.
5 Dohonao ukatai wawera uru
we uwemambewangfo waroi fanai.
Masino ureo ambori une rahida
we uwenadi pampang we Sem-
paisi mani, yo, ukatai wawera
uru tourai tonanai. Wape mayea
mani ukahefang suru aha, ambori
Saminseni sobu katai we wedaya
unari sasarifea kaha. Weo tarahio
wiro mewemambiriu we metawang
meara waroi tonana kaha.
6 Fianai aino imadurai tonina ne,
wiro yemi mea we ambori mehatai
wawera mea kaha, mae manta
imadurai we mea terai tonana,
masino metohong kariria mani,
mahikai.
7 Tarai we ifaraise paria we yeyo
todoni mani kaiwasanesa erirau ka-
hai kariri yau. Yeo imadu tonanai
wape, iwaitawanai we mambiriuo
Allai dohonai we mansiari-mansiari
fo masi kaha, amani manei sobu
mambiriufo we na minohifo rirau,
tuti manei aha mani sobuai we na
minohifo rirau kaha. Manei Allai do-
hong mambiriu toninai wei, manei
aha mani sobuafo siai.
8 Ampafe we mano wiro merirau
kaha wa mea, tuti wiwinawa mea
mani, yeunau mea yeyo ne mahikai
mani, wiro merirau kahai, kariri yau.
9 Wape masino metawang mea na
metohong we wiwing ete mang wa
kaha mani, meriraua. Weo meri-
raune mahikai sewa weru merirau
kahai wape menemirorong niunung
mea we metohong we mang ete wi-
wing aha fo.
10 Tuti we mano meriraua wa mea
mani, imadu we mea tonina, wape

* **6:16** Kejadian 2:24

wiro nehu kaiwo fine kaha mae Sempaisi dino dohong kaiwo nina ne. Amani, wiwingno riraua foi, dohonao dira ne mangfoi fanai.

11 Wape masino diraria mani, dohonao rirau siai ahang fanai, ete daraberahi we ne mangfoi aha reto. Tuti mang manei wiro dira ne wiwingfoi fanai.

12 Mae we mano siai wa mea mani nehu aunaufi nina, wiro Sempaisi kaha. Masino mang manei yoasoaia, wape ne wiwing dautia foi wiro yoasoa kaha, mae ne wiwingfoi yoa we minohi riati pampang, nana mani wenani dohonao dira wiwingfoi fanai.

13 Tuti wiwingno yoasoa manei, ne mangno dautia foi yoasoa kaha, mae mangfoi yoa we minohi riati pampang, nana mani wiro wiwingfoi dirari fanai.

14 Weo mangno yoasoa kaha foi, Allai detioi we mirarebanai weo weboyari ria ne wiwingno mirarebanaia foi, we yoasoa fefe. Tuti wiwingno yoasoa kaha foi, Allai detioi we mirarebanai kontai, weo weboyari ria ne mangno mirarebanaia foi. Weo tonana kaha mani, une arikangfosa ahusa we arikangno ene pari Seng disa. Wape na wawafo manei yoasoai tuti niari kariri finanafo, nana mani arikangfosa emararebanai na Allai arongreafo.

15 Wape masino weyoasoa kahai nani deo dira ne mangfoi ete ne wiwingno yoasoa foi, nana mani mang ete wiwingno roasoa wa wau, tawini niari kariri fianai aino enetituaitafoa. Weo na mano yoasoa kaha foi dirari tonanane, mang ete wiwing yoasoa foi ketai weruri, tuti ne taraifoi kesau. Wape, Allai sahu tata we na tariraufo taminohi ruhiai na mai.

16 Weo wiwingno roasoaia wa wau, todoni fino boitawanai we wiro foriri nemu mangwai kahai nina, amani fatari we yoaso Kristusifo kaha e? Tonanai kontai we mangno roasoaia wa wau, todoni fino boitawanai we wiro foriri nemu wiwingwai kontai tonana kahai nina?

Meminohi kariri todoni reantenang Allai sahu meara fo

17 Fianai aino mesobuai na Allai na reantenang fo, amani na rahida meroaso Kristusi kaharai fo, dohonao merurai karerai we meriwang ne tonanane fanai. Weo Sengnei dohongno manea we merirau, manea bereri, manea mewewoming, manea mewewoming kaha. Ne nanai kiai metararatai na mai. Kaiwo imadurai tonina ne, wiro we mea tera kaha, mae kaiwo ninai imadurai we jematinei kiai sentenang we todoni kontaio ambori etohong karirіai.

18 Ampafe masino manei na reantenang Allai sahui we yoaso Yesusi mani, wenani weYahudi tuti wesunatia mani, dohonao yurai we weYahudi ahang kaha fe. Tonanai kontai we mano weYahudi kaha foi, dohonao yurai we wesunati ambori weYahudi finana fe.

19 Weo manei wesunati ambori weYahudi, ete bireri ete, wiro wefiea kaha. Fi fuba sewa mani, ohong kariri te Allai ne Kaiwofo.

20 Ampafe todoni kontaio mansiarimansiari na minohifo titua kariri fianai aino sobuaia fo na mai, tuti dohonao yurai kareraifa we yiwang fi tonana ne fe.

21 Masino na reantenang Allai sahu wau tuti roaso Yesusi fo, rahida nanai wau wewoming mani, dohonao aromukuayai we ne tonanane fanai, mae munohi wewoming pampang to (tonanai ki, wape masino wobu rang we tawingno wewomingfo mani, rurai we bohong karirіai na mai).

22 Weo woming manei Sempaisi sahui ambori yoaso Yesusi mani, tarahai atorai na nunei mani wewoming pampang, wape na tarai, inontarai wenani wiro wewoming we sasarifoi ahang kaha, mae kesau ampa we weboyari ria Sempaisi. Tuti inontarai wiro wewoming kahai, rahida Sempaisi sahui we yoasoi mani, rahida nani kontai i wewoming, amani wewoming we Kristusi.

23 Allai wiori mea ampa tuti biaikutu meara futuayai ampa. Ampafe dohonao metohong mene taraiwaia wewoming we inontarai manei fanai.
24 Doroi meaine, na rahida reantenang Allai sahu mea we meroaso Yesusi fo, rahida nanai memasi kahai. Manea mewewoming, manea bireri, manea meweYahudi, manea bireri, tuti fi siai wei fo. Ampafe na todoni feai kontaio, na meminohifo, mansiari-mansiari wau munohi kariri fianai aino wobuai na Allaia nanai.

Aunau we mano erirau kaharai fosa; we denteng mani erirau fanai, mae bereri mani eriraua

25 Kaiwo yeyo imadurai aha mau nina mani, yeyo imadu kariri mano mantoa wasa, amani mano erirau kaharai wasa. Ea mani wiro isobu kaiwofeai ria Sempaisi karirisa kaha. Tonanai ki wape, na Sempaisi aro yau fo, yuai yau we inontaraio yoasoi di yau, ampafe kariri riraufo yohong kaiwo aunau karirіai toninai.
26 Enehutituai we dadira fubao tasodairi na nufi nina, ampafe ne mahikai mani, meminohi kariri fianai aino mesobuaifara wa.
27 Masino mane wau riraua mani, dohonao bira nemu wiwingwai fe. Mae mano rirau kaha wai mani, dohonao wera we wiwing fanai.
28 Tonanai ki wape mano merirau kaha wa mea, amani bariboai ete kadawingwa mea, masino manei rirau mani, ne tonanane wiro niari sasari kaha. Wape anta imadu tonanane mani, yeyo ambori mekaharai weru dadirafo. Weo na fuinina mani mano erirau nesa ambori esobu dadira bitoya rai.

29 Doroi meaine! Fianai aino imadurai nina mani, enehutituai tonina: Tane rahidafeai fau ahang kaha. Ampafe na ninai to fongna mani, mano riraua foi, niari toyario ne pari wiwing.
30 Tuti mano saia deidu foi niari toyari wiro sai kaha, mano firaise foi niari toyari firaise kaha, mano wiori fi foi niari toyari wiori finani we mantauni kaha,
31 mano urewa na fi nunei, niari toyari wiro enetituai kariri fi nunei ahang kaha. Weo waroi ahang kahai mae, nuo tawatioi nini ambori niai ki.
32 Yohong weai we mearomikuayai we fi nunei fanai. Mano rirau kaha nei mani ambori enetituai terai we fio na Sempaisi, ampafe yurai te we na fi niari fo Sempaisi eneoi.
33 Wape mano riraua foi mani enetituai we fi nunei, amani yurai we niari kariri fianai aino wiwingfoi eneoa fo.
34 Tuti nanai dohoni urewara wedaya enerorongfoi weboyari we Sempaisi kaha. Tonanai kontai we wiwingfosa. Wiwing mano rirau kaha foi ete kadawing sowaworua foi, i mani ambori enetituai terai we fio na Sempaisi, weo enetituai we ambori mesi, na ne taraifoi tuti na nuaninufoi, na Allai arongreafo. Wape wiwingno riraua foi mani, enetituai bitoya we fi nunei, weo yurai we ambori ne mangfoi eneoi.
35 Fianai aino imadu kariri kiai tonana foi, wiro we yei wedua mea weru meriraufo kaha, mae imadu we mene bengfo terai, ambori na meminohi toa fo memasi tuti ambori meraria Sempaisi na menemirorong boyari.
36 Wape masino bariboai manei enetituai we wiro niari mai turura kaha we ne wiwing da wei foi, tuti katu mani ambori wiwing nani wewiwing tawa, ete wiro sawani wei ahang kaha, ampafe enetituai we todoni mani urirau, nana mani, niari kariri fianai aino enetituaitai tonana foa. Weo na tonanafo wiro niari fi sasarifo kaha.
37 Wape mano rirau kaha foi enetituai na mantauni enerorong ketui foi kiutuai we wiro rirau kaha, tuti wemambiriu we sawani wiro dohong sasari kaha, inontarai nani kontai niari ne bengfo.
38 Ampafe tanang tofino, manei rirau mani beng, mae rirau kaha mani, nanai beng sewa aha.

39 Wiwingno riraua foi mani wiro
kesau kaha, weo weboyari pampang
ria ne mangfoi fo rai. Mae masino
mangfoi mireha weruia mani, wi-
wingfoi kesau finanaia. Ampafe
eneo mang manei we dauti aha mani
towea kaha. Kutu na fino rirau
kariri fianai aino Sempaisi dawi wea
fo, amani dau mangno yoaso Yesusi
manei.
40 Wape we yau mani, wiwing nani
rirau ahang kaha mani, piraise sewa
rai. Mantaung yau enehutituaitai
tonana. Wape enehutituaitai we fi-
anai aino imadurai ninai, Sempaisi
Nuaninufoi dino sensoni yau we ene-
hutituai tonana ne.

8

Kaiwo kariri fiangno ohonai we aririwangfoi, tatani ete nana fanai

1 Ninaifa mani, yeo imadu kariri
fiangno inontaraine etohonai we
aririwangfoi fo. Meteyo, "Tawait-
awanai weo tata kiai tasewaia tahai
ampa." Wape awai tonana nei
wedaya inontarainesa enemirorong
dedai. Mae taenemiwawufo aino
dohong inontarai ewemambiriu tuti
etoaria mutu.
2 Mano enetituai we deyo
deitawang maino fifiani konta foi,
wenani dei funomai weo wiro
deitawanaia mai kaharai.
3 Wape mano enewawu Allai tarai
foi, Allai deroanso wenani.
4 Ampafe kariri fiangno ohonai we
aririwangfoia fo mani, tawaitawanai
we aririwang nanisa, deinawi fio we-
tarai kaha tuti anture watioi kaha
fo. Weo tawaitawanai ampa we Al-
lai mani mansiari kawuru, wiro seng
siai manei ahang kaha.
5 Tarai, seng tarai kaha foi bitoya
paria. Bitoya pariao inontaraifosa
esahusa we ene seng we esomi wesa,
manea na rorafaisi tuti manea kontai
na nunei.
6 Tonanai ki wape, we tata
mani, tane Allai mansiari kawuru,
amani andino tasahui we Dai ne.
Andino niari fifuba nini kiai ne, tuti
taminohi tatarang nina mani we
meiri kawuru. Tuti tane Sengnei
kontai mansiari, amani Seng Yesus
Kristusi. Na Seng Kristusi nini
dino Allai niari fifuba nini kiai ne,
tuti andino wedaya mani taminohi
tatarang nina.
7 Kaiwone tonanai, wape inon-
tarai taroasoa ne tata, manea ewait-
awanai mai tonana kaha. Manea
raminde nanai esomi we aririwang-
foi, ampafe paria ninai enemitituaitai eteyo, fiangno ohonai we aririwangfoi we omi wei nai fo mani, aririwangfoi ne fiang fine. Ampafe etani aha mani enumiruainso na enemirorong ketui fuisi toyari enari sasari, weo eroasoafo mutubaru kaharai fefe.
8 Wape tawaitawanai we wiro fi-
angne aino wedaya taweboyari ria
Allai ne kaha. Ampafe tatang ete
bireri teaio wiro finanai kia fieai we
tata kaha.
9 Tonanai ki, wape metanansiau
kontai, we dohonao na meroasoaia
mutu tonana fo, wedaya menari fio
ambori ne tarai wewaitepari we tipa
tane doroi eroasoai turura kaha fosa,
we enari sasarifo fe.
10 Weo enehutituai tonina, tara-
hai mene doroio yoasoai mutu ka-
harai manei, amani mano deitawang
rang Kristusi na mai kaharai foi, deti
mano mewaitawanai na mai wa mea
meminohi metampi na munu kai-
wasa esomi we aririwang nai foi, tuti
na tonanane wedayari dang fiang to-
nana fo kontai. Tuti na tonanane,
enerorong ketui fuisi disani toyari
dohong sasari fenanai, weo na ene-
rorong ketui foi enetituai ang fiang
tonana mani, sasari fine.
11 Nana mani na tonanane, mano
meroasoaia mutu wa mea mewe-
daya mano yoasoaia mutu kaharai
foi, amani mene doroi mano Kristusi
mireha wei konta foi, sodai karira
pari fo.
12 Masino menari fisarawai tonana
feai we mene doroi eroasoaia mutu
kaharai fosa, tuti mewedaya ene-
mirorong ketui foi wekahai, nana
mani metohong sasari we Kristusi.
13 Ampafe we yau mani, yang funo-
mai wiro kia sasari we yau kaha mae,

masino fiang yang fo wedaya nehu doroifoi sawai to sasari rorong foi mani, wiro yangno andowa taraifoi ahang kaha, ambori iwedaya nehu doroifoi sawai to sasari rorong foi fanai.

9

Paulusi medu tutiri kariri werasulifo tuti kariri ne mambiriu na werasuli nana

1 Tofino, yau mani, rasuli di yau kaha e, ete ikasau na Sengnei kaha e, tuti wiro iwati Yesusi, tane Sengfoi, na urehureane kaharai e? Bereri kontai kai! Weo tarai iwati Yesusi tuti yuai yau we ne rasuli ampa. Weo na fio iru we Sempaisi fo, wedaya meroasoai ampa.

2 Masino inontarai siai etato yau we iwerasuli wesa kahai kontai ki, wape iwaitawanai we mea mani meroa we yau tonana rai. Weo meroasoai ampa, ambori mewefiainawiai kariri yau we mandoni kontai, we yau mani, Sempaisi ne rasuli di yau.

3 Masino inontarai maneiru teai na nana wa esahufora yau mani, nehu kaiwo imadu tutu yau finina.

4 Tofino, rasuline amea mani, wiro amene mambiriufeai we amesobu mereha unung tuti fiang ria mea na fi ameru ne kaha e?

5 Tuti tofino, amene mambiriufeai we amerau wiwing Kristeni tuti ameriasa na rang rorong ameraoa fo kaha e? Weo rasuli siai fosa, toyari Seng Yesusi ne tahatuifosa tuti Petrusi enari tonanaia. Ampafe amea mani siai werusa re?

6 Ete tarahi menemitituai meteyo, na rasulinesa kiai, yau tuti Barnabasi aumeiri auruino wiro ausobu fiang ria jematine fanai, mae aurufi siai fo we ambori ausobu fiang demoyarai we auru fo ne?

7 Tofino, afai mamuna nesa etontai we emamuna mani, mantaunsa ebai berasa we etontai emamuna fo rai e? Tuti mano niari romifoi wiro dangno fisanang nana kaha e? Tonanai kontai we mano dehung sapi ka ne uifoi, i kontai ambori dunung ui nani konta kaha e?

8 Fianai aino imadurai tonina ne, kaiwo inontaraine emadurai tera fine kaha, mae Hukumio Allai dohonai we Musai foi kontaio dotu tonanai.

9 Weo na Sengnei ne Kaiwone soi toninai:

"Sapio fiata inontarai yufi na romifoi fo mani*,
dampi kontai, wiro kobu wedua borongfo fanai."*

Kaiwo dotu tonanane, sapifoi dino Allai urengfo nayai nai ne ne?

10 Ete kaiwo nanai dotu we tata re? Tarai kaiwo nanai dotu we tata. Weo mano yufi na romi patibu foi tuti mano diri patibufoi weru nenggaingfoi, urufi tonanafo todoni kontaio unemitawanai we ambori usobu fianai aino unari nanai weai ki.

11 Ne tarai toyari aibongno ikafari na romifoi tifu webong ampa. Tonanai kontai Kaiwo Mahikai fo amehafarerawai we mea ampa tuti meroaso Kristusi ampa. Nanai deinawiai weo todoni kontai amene mambiriufeai we amesobu fieai ria mea, weo amewuwu Kaiwo Mahikai fo we mea fefe. Ampafe masino amesobu fieai ria mea we mefata amea nayai, toyari fiang ete fi siai wei fo, nana mani amenari marabafo karerai we mea re?

12 Masino mangfata siai ene mambiriu we etutang mea we fi tonana fo, nana mani amea kontaio amene mambiriufo fuba sewa aha we ametutang mea we fi tonana fo kontai.

Wape wiro amenari ne tonanafo kaha. Na dadira doni kontai amesodaira fo ametawang amea terai, wiro ametutang we fi toyari fiang na mea kaha. Amenari tonanai weo dohonao na fi ametutang weai ria mea nanai wedua mea weru meroaso Kristusi ne Kaiwo Mahikai fo fe.

13 Mewaitawanai ampa, weo mano erufi na Allai ne Munufoi sa mani, esobu ene fiangfo na fi eru na ne

* **9:9** Amani, 'sapio sahariroya patibu we taraifoi tifating weru nenggaingfoi'. * **9:9** Ulangan 25:4

Munufoi nanai. Tuti mano erufi
na mesbao nunung korbani we Allai
nai foi mani, esobu fi korbani nanai
kuteai we ene fiangfo tonanai kontai.
14 Tonanai kontai na fianai aino
amenari nina. Sempaisi kiutuai
ampa we mano amewuwu Kaiwo
Mahikai fo amea mani, todoni
kontaio amesobu amene fiangfo
na inontaraio amewuwu Kaiwo
Mahikai fo wesa nanisa.
15 Tonanai ki, wape nehu haki
we isobu fi ria mea wa mani, wiro
yohong kariri kutea kaharai. Tuti
fianai aino isoi tonina ne, wiro ene-
hurorong we ambori mefata yau to-
yari isobu doi ria mea kaha. Weo
fio enehukandoria fo mani, paria ni-
nai iwuwu Kaiwo Mahikai fo arora,
wiro yutang mea we fieai ete doi
kaha. Mae mebai yau weo iwuwu
Kaiwo Mahikai fo we meafo mani,
fi enehukandoria fo nanai nai weru
yau, tuti enehutituai nana mani ne
mahikai sewa we yau mani, imere-
hara.
16 Wape na iwuwu Kaiwo Mahikai
fo ninai, nehu fieai we iboiwawa
arohu wea kaha. Weo finanai Al-
lai dino demi yau inari ne, am-
bori todoni kontai iwuwu teri. Mae
iwuwu Kaiwo Mahikai fo kaha mani,
isobu ne karirafo paria.
17 Weo masino mantaung yauno
yawiai we iwuwu Kaiwo Mahikai fo
tonana ne, nana mani enehutawanai
we ambori isobu fiembaitafo na fi
inari nanai. Wape iwuwu Kaiwo
Mahikai fo nanai, wiro na mantaung
yau nehu awiafo tera kaha, mae fi-
nanai fio Allai sahu yau weai we
inariri ne. Ampafe imaya ete imarira
teaio, todoni kontai inariri.
18 Tonana mani, fiembaitai fianai
aino isobua ne? Fi Allai dohonai we
fiembaitai we yau mani, demi yau we
iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo arora,
wiro isobu fieai na inontarai manei
we fiembaitai we yau kaha.
19 Yau mani woming di yau kaha
tuti inontarai manei ne yau kaha. To-
nanai ki, wape inari yaua iwewom-
ing we kaiwasanei kiai ampa, ambori
na tonanane ika kaiwasa bitoya we
Kristusi.
20 Ampafe we inontarai Yahudi
fosa mani, inari yau toyari Yahudi,
ambori na tonanane ikasa we eroaso
Kristusi. We mano etohong kariri
Hukumio Allai dohonai we Musai fo
na mai fosa mani, inari yau kontai
toyarisa we yohong karirai na mai
kontai (wape tarai to, Hukumi nanai
wiro wemambiriu we yu yau ahang
kaha). Inari tonanafo ambori ika in-
ontarai nanisa we eroaso Kristusi.
21 Tuti we Yahudi kaha fosa mani,
inari yau toyarisa, amani inari toyari
wiro yohong kariri Hukumi Musai
foi kaha, ambori na tonanafo ikasa
we eroaso Kristusi. (Wape na inari
tonanafo, dohonao manei deitarahio
yohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha
fe, yau yohong karirai na mai, amani
kariri Kristusi ne Kaiwofo.)
22 Tonanai kontai we mano ene
eroasoafo mutu kaharai fosa, inari
yau toyarisa, amani wiro inari fio
tarahai dohonsa etawai tono sasari
rorong fo kaha. Ambori na tonanane
ifatasa we eroaso Kristusi. Ampafe,
tanang tofino, we mandoni kontai,
na eminohi toa fo, inari yau toyarisa,
ambori na rang todoni kontaio inari
fo, wedaya inontarai maneiru teai
nasa eroaso Kristusi.
23 Fi inariri kiai tonana foi, inariri
we Kaiwo Mahikai na Allai fo, am-
bori efau eroasoai, tuti yau kontai
ambori isobu moanafo riasa kontai.
24 Mewaitawanai ampa, weo kai-
wasa bitoyao emito pisa fosa mani,
mansiari kawuru andino sobu fiem-
baitafo ne. Ampafe mandoni wau
kontaio rurai we muto na mai, am-
bori wobu fiembaitafo.
25 Inontarai emito pisa fosa, tuti
inontaraio ewawoai na fi siai wei
fo konta fosa, mansiari-mansiari yu-
rai we sobu aunau kariri fianai aino
ehutuai kariri todoni ewawoai toa
fo. Mano enari tonana fosa, enemiro-
rong we ambori esobu fiembaitafo,
amani fiembaitaio katu mani woru
fo. Wape tata mani tarurai we tasobu
fiembaitaio wiro woru na wea kaha
fo.
26 Tonana mani irurai we imito na
mai, wiro toyari manei mito funoma

kaha. Tuti irurai toyari mano ewawoai na etuhung fosa, yau kontaio wiro ituhung funoma kaha.

27 Ampafe irurai paria we itawang nehu tarainei tuti yeunauwi na tapapa paria, inariri wewoming we yau we dohong kariri fiani aino yawi wea fo, paria dohong karirіai na mai. Inari tonanai we imatai dohonao irurai paria we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we inontarai siai, wape mantaung yau wiro isobu fiembaitafo ria Allaifo kaha fe.

10

Paulusi deunau jematifoi kariri fi karira fafongfa Yahudifosa esodairia foi, na fi karira enariri fo

1 Ampafe, doroi meaine! Yeo todoni kontaio wiro meserawawera kariri fianai aino raminde tane werengfosa era ria Musai fo esobuaia fo na rahida ewawu weru nu Mesiri foi. Aisiyang kafafe foi wiwiainsa tuti era kutu rawanangfoi na katai sirahia foi.

2 Ne tarai kariri tata, we na tawebaptisifo taweboyari ria Kristusi tuti tarariati, ea kontai, na fianai esodairai nanai, amani na kafafe wiwiainsa foi tuti na era kutu rawanangfoi, deinawiai we ea kiai eweboyari ria Musai tuti era riati.

3 Ea kiai Allai mantauni dohong fiang masi fo wesa we etang,

4 tuti dohong mereha masi fo kontai we etunung, amani mereha deda na kamiei mirarebanai weririasa foi. Kamiei nani mani Kristusi mantauni dine.

5 Tonanai ki, wape ne efaufosa Allai firaise wesa kaha, nanai wedaya emarareha na rang rabuang tuti ene taraifoi wiatai na rang rorong era naya fo na katai sirahiai wekamamiei nani.

6 Finanai we fiainawiai we tata, we deretawang tata ambori fi kerira enariri tonana foi wiro tatohong wei we tanariri fanai.

7 Ambori wiro tata kontai, tasomi we aririwang kariri tane riria Israelifosa manea fi enaria fo fanai. Kariri kaiwo rabuang bei dotu deyo,

> "Ainanaya kaiwasafosa eminohi etampi etunung tuti emahai we esomi we aririwangfoi."*

8 Dohonao tanari toyari efau nasa we emaninawa funoma fo fanai. Weo na emaninawa funomai nanai wedaya ewe-23.000 emarareha na rahida boyari.

9 Tata kontai dohonao tateyo tatitua we Sempaisi karirisa fanai, weo mano enari tonanai wedaya tawai emamuna ehararisa tuti emararehara.

10 Tuti wiro tahutu Sengnei na taenemirorongne kariri manea nasa fo fanai, weo enari tonanafo wedaya wewaio kia marareha foi miunsa.

11 Fi kiaio esodairi nani we fiainawiai we tata kiai, tuti finanai esoi karirіai kontai ambori wefiainawiai we tata tuti deretawang tata, amani mano tanayai na nufi rerai we kiai nai fe nini tata.

12 Ampafe mandoni wauno enemutituai we boaria mutua mani, wenani wau bonansiau ambori wiro tawa fanai.

13 Wiro meiri wau wodai fi weanggari wau tonana fo kaha, mae inontaraine tata kiai, fi weanggari tata we tanari sasarifoi bitoya tasodairi tonanai. Tuti Allai dohong kariri ne Kaiwofo na mai, ampafe wiro sua fi weanggari tata fo fuba sewa tane mambiriufo kaha rai. Wape na rabuang bo mane wobu fi weanggari wau we tawa foi mani, rabuang bonani kontai Allai ambori dohong rang we wau, ampafe wemambiriu we tawang wau na ne tonanafo ambori boaria mutu ki.

Meweboyari ria Allai terai, wiro ria aririwangfo konta fanai

14 Ampafe doroi enehuwawu meawa meaine, todoni kontaio wiro mesomi we aririwangfo fanai.

15 Imadu we mea mau ninai, imadu we mea kariri inontarai esawai, weo

* **10:7** Keluaran 32:6

iwaitawanai we mesawai fefe. Ampafe fianai aino imadurai we mea mau ninai menemitituai karirіai.
16 Rahida tatunung angguri na perjamuangfoi we taaromio kariri Kristus ne rikao tiwowu we tata na aitabafoi nanai, tatohong mahikai we Allai tuti tatunumi ruhiai. Nanai deinawiai weo tata mani Kristus ne inontarai di tata, inontaraio feriri tata na ne mararehafoi. Tuti na tababau rotifo tuti tatang ruhiai nanai, taaromio kariri Kristusi we mireha na aitabafoi nanai.
17 Rotifoi boyari kawuru andino tatani ne, amani kariri Kristusi ne taraifoi. Finanai deinawiai we tata tafau, wape taweboyari na Kristusi.
18 Mewati inontarai Yahudi fosa re? Amani mano etohong fi we korbani we Allai na mesbafoi tuti etani fosa, tuti na tonanafo eweboyari ria Allai tuti esomi wei.
19 Metafu fianai aino imadurai we mea mau nina e? Fiang ohonai wekorbani we aririwangfoi, ete aririwangfoi mantauni, finanai wiro wefiea kaha.
20 Tonanai ki, wape fianai aino mano esomi we aririwangfoi, korbani etohonai we aririwang esomi wei foia mani, tarai ampa we finanai etohonai we nuaninu karira fosa, wiro we Allai kaha. Tuti imaya we meweboyari ria nuaninu karira nanisa kaha.
21 Mea kontai, wiro metunung Sempaisi ne angguri mirarebana foi tuti metunung nuaninu karira fosa ene fifo konta kaha. Tuti wiro metang Sempaisi ne rotifoi tuti nuaninu karira fosa ene fiangfo konta kaha. Ampafe todoni e metampi tuti metunung ria inontarai na ene fio esomi we nuaninu karira fosa, akawuru wori meteyo mesomi we Allai?
22 Ete memaya we tanari Sempaisi enerorongfoi pirahai na fisiaio taenemirorong dohong wea fo ne? Ete tarahai taenemitituai weo tawemambiriu sewari e?

Aunau kariri todoni ang fiangno ohonai we aririwangfosara fo

23 Inontarai manea eteyo Allai feriri tata weru aiboi tasobui weo fikarira tanariri fo, donio emadu eteyo, “Inari fifiani kontai, ne bengfo ete karirafo, finanai mai kontai.” Wape wiro finani kiai kia mai kaha. Tuti eteyo, “Inari fifiani kontaio, mai.” Wape wiro finani kiai fiata wawera tata kaha.
24 Dohonao mansiari-mansiari wau rurai terai we mantaung wau fanai mae, rurai we fata inontarai siai kontai.
25 Andowa tarai doni kontai meworiri na kondirorafoi, metani ki. Tuti menemiwawera weai mani, dohonao metutang berahai we finanai etohonai kawuru we aririwangfo ete bereri e, ambori wiro metani na mearomikuayai na menemirorong ketui wai kaha.
26 Weo,
“Nunei tuti fi kiai niayai nai foi
mani Sempaisi ne fi dine.”*
27 Masino inontarai yoasoa kaha manei wenoti mane wau we bampi riati, tuti roa we ne noti nani, nana mani fianai aino meinenamai we murang fo bangna. Wiro aromukuayai na enemurorong ketuio denteng wai tuti wiro butang waweraháifa we kia fiang nanai na doni ma fo fanai, toyari etohonai kawuru we aririwangfosa ete bereri e.
28 Wape masino manei deikaririai we wau deyo, “Fiang ninai fiangno ohonai kawuru we aririwangfoia fine,” nana mani wiro bang fanai, weo enemutituai kariri mano deikaririai nani ne yoasoafo tuti enerorong ketui foi.
29 Imadu tonanafo, wiro we wauno enemurorong ketui wea ne kaha, mae we mano deikaririai we wau wai enerorong ketui foi terai. Weo we tata mani tatani ete bereri e, wiro wefiea kaha.
Mae, tarahio inontarai manei medu deyo, “Na Kristusi ikasau we inari fibeng funomai. Tonana mani we fianie inontarai siai enerorong ketui foi wedaya wiro inari fi beng

* **10:26** Masmuri 24:1

fo funomai kariri iroasoane kahai nina?”
30 Tuti deyo, “Masino ifiai Allai yohong mahikai wei we fiangfeai, tuti yang fiang nanai, we fianie inontarai siai dinggai yau we fiang yang fo nina? Weo fiang nanai yohong mahikai tutirai we Sempaisi ampa.” Tarahai manei medu tonana.
31 Ampafe yeyo toninai, metampi ete metunung, ete fifiani aino menari wa, finanai kiai menari na mai, ambori inontarai siai etaparanding Allai.
32 Metitua we fi menari wa ambori mewedaya inontarai siai etawai tono sasari rorong fo fanai, amani we inontarai Yahudi fosa ete we inontarai Yahudi kaha fosa, ete we Allai ne jematifosa re.
33 Na fi tonana ne merurai we menari kariri yau, weo yau mani, irurai we na fi mai inari fo, wedaya kawasafoi kiai efaraise. Weo wiro irurai we isera we finehu kaha, mae fi isera wea mani ambori mandoni kontaio sobu mai, amani sobu faririfo ria Allai.

11

1 Ampafe metohong kariri inari toa ne. Weo yau kontaio yohong kariri Kristusi niari toa fo fefe.

Kaiwo kariri wiwingnesa fi enari kariri ene koangfoi na rahida ewenadi

2 Ifiai mea weo na fifiani kontai mearomio yau tuti metohong kariri nehu kaiwo aunau kariri koang jematio yohonaifa we mea wa fefe.
3 Wape yeyo mewaitawang fieai kontai aha, amani mano wenunggamiei we mangnesa kiai mani Kristusi. Tuti mano wenunggamiei we wiwingfoi mani ne mangfoi. Kontai mano wenunggamiei we Kristusi mani Allai.
4 Mang manei wenadi ete medu Kaiwo Sempaisi dohonai wei fo na kaiwasa bitoya foi earomireafo tuti sensang wedua nungfo mani, wenani dohong mamaya mano wenunggamiei wei foi, amani Kristusi.
5 Tonanai kontai we wiwingfoi, masino wenadi ete medu Kaiwo Sempaisi dohonai wei fo na kaiwasa bitoya foi earomireafo, wape sensang wedua nungfo kaha mani, wiwing nani dohong mamaya mano wenunggamiei wei foi, amani ne mangfoi. Niari tonana mani karira paria, ne tarai toyari dei nungfoa fenanai.
6 Weo wiwing manei na ne tonanane wiro yoa we sensang wedua nungfo kaha mani, todoni kontaio kepang pariaia tawawa. Wape we wiwingnesa manei dei nungfo ete kepangna tawawa mani, finanai kia mamaya wei paria. Ampafe ne mahikai mani sensang wedua nungfo terai.
7 Wape mangnesa mani esansang wedua enumifo fanai. Weo mangnesa mani eteinawi kariri Allai mantauni tuti ne sambewaraio dadai fo. Wape wiwingfosa mani Allai dohonsa we ene mangfosa ene sambewaraio dadai fo.
8 Weo mangnei wiro Allai niariri we wiwingnei kaha, mae niari wiwingnei we mangfoi.
9 Tuti mangnei mani wiro Allai niariri we wiwingfoi kaha, mae andino wedaya Allai niari wiwingfoi wei ne.
10 Ampafe nanai wedaya wiwingfoi todoni kontaio etabung wedua enumifo, weo finanai wefiainawiai kariri mano wenunggamiei wei foi, amani ne mangfoi. Kontai weo wewai ewati meu fosa ewaitawanai we wiwingfoi deto ne mangfoi na mai.
11 Tonanai ki, wape mano taroaso Sempaisine tata mani, tawaitawanai wiro wiwingfoi siai tuti mangfoi siai kaha.
12 Weo kariri reantenang pari fo, wiwingfoi Allai samui na mangfoi, tuti mayea mani mangnei saubaununggamiei na wiwingfoi. Tuti fininai kiai na Allai ma.
13 Mantaung mea menemitituai karirai, wiwing manei wenadi we Allai na kaiwasa bitoya foi arongreafo, wape wiro sensang wedua

nungfo kahai tonana mani, mai ete
bireri e?
14 Kariri fianai aino tata kiai
tawaitawanaia fo, amani kariri tane
koangnei mani, mangnesa etua
enumifoa dawariroi mani, mai kaha
mae kia mamaya wei paria.
15 Wape we wiwingnesa enumiran-
daungfo dawariroi mani, kia sambe-
waraio dedai wesa. Weo enumiran-
daungfo dewariroi tonana mani, Al-
lai niari we wedua enumikamieifo.
16 Masino manei yoa we kaiwo
nina kaha mani, fio yeo yeyoaifa
mani, yau tuti Allai ne jematinei kiai
wiro amemadu kaiwo siai feai ahang
kaha, weo fininai aino kariri tane
koangnei tanari ne.

Fisarawaio jematifosa enari na perjamuangfoi

17 Kariri fio yeyo imadurai aha
mau nina ne mani, wiro ifiai mea
kuteai konta kaha. Weo mefanduhi
mea we mewenadi mani, fi menari
na nana fo kia mai kaha mae kia
karira bitoya paria.
18 Weo ne fuba sewa ne mani,
na mefanduhi mea we mewenadi
tonana, meweboyari kaha, amani
manea siaia, manea kontai siaia.
Kaiwo tarahuoai tonina ne, enehuti-
tuai tarahai kaiwo tarai fine.
19 Tarai ampa weo meweboyari ka-
hai tonanai, ambori waitawanai na
mai we mandoni meaino metohong
kariri ne maifo tuti Allai eneo mea.
20 Na rabuang bo mefanduhi
mea we mearomio Seng Yesusifo
na metunung angguri tuti metang
rotifoi nanai, wiro menari na mai tuti
tarai kaha.
21 Weo metang perjamuangfoi
nanai, wiro metamangna metatorai
na mai kaha, mae mansiari-mansiari
wau biriu we mantaung wau ka
fiangfo siai. Wedaya manea esobu
fiang kaha ambori ewawisi, wape
manea kontai awa emayeru we
etunung angguri bitoya fefe.
22 We fianie menari tonanai nina?
Mene pari munu we metampi tuti
metunung nai e? Ne mahikai mani
metampi na mene munufo akawu-
ruwo, ambori mera wa we metang
perjamuangfoi ki. Ete fianai aino
menari tonana fo, merurai we men-
emirireu Allai ne jematifoi tuti meto-
hong mamaya inontarai ene pari fi
na mea fosa re? Na toninane yeyo
imadu fiani we mea aha mau? Ifiai
mea ete bereri e? Todoni kontaio ifiai
mea kaha!
23 Weo fianai aino isobuai ria
Sempaisi mantauni fo, finanai yeu-
nauwai we mea ampa, amani na diru
bo Seng Yesusi manei dewayani fo,
kia rotifo
24 tuti dohong mahikai tutirai we
Allai, mayeai fiobabau rotifo tuti
medu deyo, “Nehu tarainei dinini,
nehu tarai nini dino yohoni we mea
ne; menari kariri fininai pampang
we mearomio yau.”
25 Tonanai kontai we anggurifo,
etampia kaifo kia nofio esoni angguri
nai foi, medu deyo, “Angguri nini
mani Allai ne Kaiwo Arerai Waworuo
tebuhiri na nehu rikanei dine, amani
rikao tiwowu we mea nei. Metun-
umi. Menari fininai pampang we
mearomio yau.”
26 Weo rahida bodoni kontaio
metang ne rotifo tuti metunung ne
anggurifo tonana mani, metainawi
kariri Sempaisi ne mirehafo finanai,
paria daraberahi nai aha ma fo.

27 Ampafe mandoni dino dang ro-
tifo tuti dunung anggurifo na enero-
rong mesi kaha mani, wenani do-
hong sasari we Sempaisi, amani Sen-
gno dohong ne taraifoi tuti ne rikafoi
we feriri inontaraine tata foi.
28 Ampafe mansiri-mansiri wiro da
wa dang rotifo tuti dunung anggurifo
kaharai mae, titua kariri mantauni
akawuru wo, weo niari finanai na
masi ete bireri e.
29 Weo mandoni dino dang ro-
tifo tuti dunung anggurifo funomai,
amani wiro enetituai sauarai we fi-
nanai deinawi kariri Sempaisi ne
taraifoi kaha mani, wenani ne tarai
toyari dang tuti dunung Sempaisi ne
aiboifo.
30 Ne tonanane wedaya maneiru
teai na mea emaninang ete efana-
hang, tuti manea kontai emarareha.

31 Wape wiro tatang rotifo tuti tatunung anggurifo kaharai mae, tatitua kariri tata akawuru wo, nana mani tasobu aiboifo ria Allai kaha.
32 Wape Allai dohong aiboifeai we tata mani, finanai we deunau tuti fiata tata, ambori wiro tasobuo aiboio meinenamai we bioi nunei nai foi kaha.
33 Ampafe doroi meaine, masino mefanduhi mea we metang rotifo tuti metunung anggurifo mani, metamang wawera mea, wiro manea metampi fafong weru manea fanai.
34 Masino mane wowisi mani, bampi na nemu munufoi akawuru wo, ambori mefanduhi mea metang rotifo tutu metunung anggurifo na mai, tuti na tonanane wiro kia aiboifo we mea kaha.
Kariri fisiai wei fo mani, kio yontai mau wo, ambori yeisaharai we mea ki.

12

Paulusi medu kariri Fi Maio Nuaninu Mirarebanai dohonai we inontarai taroaso Yesusi ne tata ambori tabiriu we tarufi wei (robong 12-14)

1 Doroi meaine, fianai aino yeo imadu karirіai aha mau nina mani, kariri Fi Maio Allai Nuaninufoi dohonai arora we mano taroaso Yesusi ne tata. Fi Mai nanai irurai we ambori wiro meserawawera kariri ne wetaraifo fanai.
2 Mewaitawanaifa weo raminde metaroanso Allai kaharai fo mani, metau funomai we aririwangno ene pari anseng fosa we mera riasa.
3 Nanai wedaya yeo yeikarіriai we mea, ambori mewaitawanai weo Allai Nuaninufoi sensoni manei mani, todoni kontaio wenani wiro deikanggani Yesusi, toyari deyo, “Karira we Yesusi,” tonana kaha rai. Tonanai kontai we mandoni dino Allai Nuaninufoi sensoni kahai, wenani wiro biriu we deyo, “Yesusi mani Seng dine,” tonana kaha.
4 Fi Maio Allai dohona fo masi kai kaha, wape finanai na mansiari, amani Nuaninu Mirarebana foi.
5 Fi bitoya inontaraine tanari we tafata Sempaisi naya fo masi kai kaha, wape finanai kai we tafata Seng mansiari, amani Seng Yesusi.
6 Tuti mambiriuo tata kiai tasobuai we tarufi we Sempaisi fo bitoya, wape mano dohong mambiriu tonana foi kiai, na Seng mansiari, amani Allai.
7 Mae we mansiari-mansiari na tata, Nuaninu Mirarebana foi sensoni tata tuti dohong ne Fi Mai fo we tafata mano tararia Kristusi ne tata kiai.
8 We manei mani, Nuaninu Mirarebana foi dohong mambiriu wei we medu mani, ne kaiwofo sewai paria. Tuti we manei siai mani Nuaninu Mirarebanai nani kontai dohong awai wei ambori deitawang kariri Allai ne Kaiwofo na mai.
9 Nuaninu Mirarebanai siari nani kontai dohong mambiriu we inontarai manei siai aha ambori yoasoai na mutu ambori Allai niari fi wemambiriu paria. Mae we manei siai aha mani Nuaninu nani dohong Fi Mai wei ambori wemambiriu we niari kaiwasa ebeng weru ene maninangfo.
10 Mae we manea siai aha mani, dohong Fi Mai siai kontai wesa amani, manei sobu mambiriu we niari fitantumafo, manei aha mani wenabi ambori medu kariri Allai ne dawiaio deinawiai weia fo. Manei siai kontai aha mani sobu mambiriu we deitawang kariri fianai aino na Allai Nuaninufoi tuti doni aino na nuaninu kerira foi fo. Manei siai aha mani sobu mambiriu we medu kaiwo aisei fo, tuti manei siai kontai sobu mambiriu we deisaha kariri kaiwo aisei nanai.
11 Fi fuba nanai kai Nuaninu Mirarebana foi mesiri dino dohong Fi Mai tonana fo we inontarai nanisa esobua ne. Dohonai tonanai we mansiari-mansiarifo kariri Nuaninufoi ne dawiafo terai.

Kaiwasa na Kristusi ne jematinei mani, ne tarai toyari Yesusi ne tarai dine, amani weboyari wape ne ureng, warang, aweng tuti fi siai wei fo

12 Tane tarainei mani, boyari, wape ne aweng, warang, ureng tuti ne tarai siai wei fo. Tane tarainei bitoya tonanai, wape weboyari kawuru,

amani ahui we tane tarai. Ampafe
Kristusi ne tarai tonanai kontai.
13 Tata kiai, amani Yahudinesa,
kontai Yahudi kaha nesa, mano ewe-
womingnesa, kontai mano bereri
nesa, tata kiai tasobu baptisifo na
Nuaninu Mirarebana foi ampa tuti
sensoni tata kiai kontai ampa, am-
pafe taweboyari na Kristusi, amani
tataino Kristusi ne taraifoi di tata.
14 Tane tarainei mani wiro wer-
obong beyari tonana kaha, ete we-
warang tera kaha, mae weureng,
weaweng tuti ne tarai siai wei fo.
15 Masino taaweminei medu deyo,
"Yau mani warang di yau kaha,
ampafe ikontai na fino ne tarainei
kaha," wape anture taaweminei
mani wiro tane tarainei weai aine
kaha e?
16 Tuti masino tataramindaungnei
deyo, "Yau mani ureng di yau kaha,
ampafe wiro ikontai na ne tarainei
kaha." Nanai kontai wiro tarai we
tataramindaungnei mani wiro kion-
tai na ne tarainei kaha?
17 Weo masino tane tarainei sente-
nang weureng terai, nana mani am-
bori tarao fi todoni? Ete tane tarainei
sentenang wetarang, nana mani niu-
nafi todoni?
18 Wape tawatioai we Allai samu
tane taraineia mesi tonanai, amani
tauremine na ne kataifo, tataramine
na ne katai, tuti siai wei fo nayai na
ne kataifoa masi, finanai niari kariri
ne dawiafo.
19 Weo tane tarainei masino
weureng terai, nana mani tasahui we
tane tarai dine todoni?
20 Ampafe tane tarainei mani bo-
yari, wape ne tarai bitoya, toyari
weureng, wetarang, tuti ne siai wei
fo.
21 Ampafe wiro taureminei do-
honao medu we tawaraminei deyo,
"Iwepararu wau kaha," fe, tuti
tanumikamieinei dohonao medu we
taawemine deyo, "Iwepararu wau
kaha."
22 Wiro tonana kaha, wape todoni
kontaio na tane tarainei, doni
aino finahangfo, ne nanai aino
taweparararurai sewa ne.
23 Tuti tane tarainei ne tatatorai tu-
rura kaha fo, nanai tauremifo nayai
nai sewa aha, tuti tane tarainei neo
kia mamaya fo, amani tane ma-
mayafo, tawaitawang weduari pari
sewa aha we tasansung weduarai na
mai, ambori wiro kia mamaya we
tata kaha.
24 Mae tane tarainei ne mai we
watioai funoma fo wiro tauremifo
nayai nai karera kaha. Wape Al-
lai niari tane taraineia mesi tonanai,
ambori tane tarainei ne tatatorai tu-
rura kaha fo, niariri we ambori tau-
remifo nayai nai sewa.
25 Ambori na tonanane tane
tarainei sentenang wiro ato babauri
kaha mae weboyari, mae fiata waw-
erahi.
26 Masino na tane tarainei sente-
nang, weai sodai dadirafo mani, tane
taraifoi sentenang sodai dadira. Mae
masino weai sobu fiai mani, tane
taraifoi sentenang mirarising riati
kontai.
27 Mea kiai na jematiwai mani,
Kristusi ne taraifoi di mea. Tuti
mansiari-mansiari na mea mene
tarai wewarang, aweng, ureng tuti
ne tarai siai wei fo di mea.
28 Tonanai kontai na Kristusi
ne jematinei, Allai yuai mansiari-
mansiari kawuru we erufi wei ampa,
reantenang mani yuai manea we
ewerasuli, sua aha mani manea
we ewenabi, sua aha mani manea
we ewemantaunau. Manea kon-
tai yuaisa we enari fitantumafo,
manea kontai esobu mambiriu we
enari inontarai emaninang fosa
ebeng, manea we efata inontarai
siai, manea we ewenunggamiei we
inontarai siai, manea kontai we
emadu kaiwo aisei fo.
29 Ea kiai wiro ewerasuli tera kaha,
ete nabi, ete mantaunau tera kaha.
Tuti wiro esobu mambiriu kiai we
enari fitantumafo kaha.
30 Ete we enari inontarai emani-
nang fosa ebeng kaha, ete we emadu
na kaiwo aisei fo, ete we eteisaha
kariri kaiwo aisei nana kaha.
31 Ampafe merurai paria we
mesobu fi dedai sewa fo na Fi Mai
kiaio Sempaisi dohonai na Nuaninu
Mirarebana foi fo.

Tuti ninaifa mani, yeo yeinawiaifa we mea, kariri rang beng pari fo.

13

Rang kariri enemiwawufo

1 Masino imadu na kaiwo fuba nufi nini kiai, tuti na wewaifosa ene kaiwofo kontai ki, wape enehuwawu kaha mani, iwefiea kaha, tuti kaiwo fuba imaduri nani kiai ne tarai toyari fikainotu dotu terai, wiro wefiea kaha.
2 Masino isobu mambiriu we iwenabi ambori imadu kaiwo Allai dohonai we yau we imadura fo, tuti isawai tuti iwaitawang fi werorong fo kiai, tuti nehu iroasoane fuba paria, donio wedaya yeia uai bei tifatingna suanai na katai siai ki, wape enehuwawu kaha mani, iwefiea kahai kontai.
3 Tuti masino yohongno fianai aino iminohi tutira nea kai we mano ene pari fi fosa, tuti yohong nehu taraineia adia kasoi kontai ki weo iraria Seng Yesusi fefe, wape enehuwawu kaha mani, finanai kiai kia fiea we yau kahai kontai.
4 Inontarai enewawu foi mani, sawani tuti enerorong denteng we inontarai siai. Wiro deimameatai kaha, bioi arong kaha, tuti tewa kaha.
5 Enerorong sopuaya kaha, deti terai we mantauni kaha, kesou funoma kaha, tuti manei dohong sarawai wei mani, wiro yutawang ne kasoufo we wenani na enerorongfoi kaha.
6 Inontarai enewawu nei mani, enerireu ne karirafo mae piraise we fi wetarai fo.
7 Sawani pampang we fifiani kontai sobua fo, yoaso inontarai ene bengfo, enetawanaia mutu we ne bengfo, tuti sawani na dadira rorong fo pampang.
8 Taenemiwawune werea na wea kaha. Wape mano ewenabi emadu kaiwo Allai dohonai wesa fosa, kaiwo nanai werea ki, tuti mano emadu kaiwo aisei fosa ambori efotou emadufo ki, kontai fi kiaio inontarainesa ewaitawana ne mani ambori werea ki.
9 Weo tane tawaitawanane wiro mai kaha, tuti tamadu kaiwo Allai dohonai we tamadura fo wiro mai pari kaharai.
10 Wape rabuang bo ne masia fo kawaria mani, ambori ne masi kahai nanai niai ki.
11 Raminde iwearikang marareha fo, imadu kariri arikang marareha, nuhuruaing kariri arikang marareha, tuti enehutituai kariri arikang marareha. Ninaia mani ifabai ampa, ampafe nehuo iwearikang marareha nanai ikabioai ampa.
12 Weo ninaifa mani, tane tarai toyari wedeti ureng na kasinai, wape kasau we deti urengfo naria kaha. Tonanai kontai we tata, we tawati Allai fo wiro kasau pari we tawatioi kaharai. Wape ambori tawatioi pari na tauremine ki. Na ninaifa mani wiro yeroanso Allai na mai pari kaharai, wape rahidafo mai wori yeroansoi na mai ki, kariri Allai deroanso yau na mai fo.
13 Ampafe ninaifa mani fi betoruo tanari, amani taroaso Allai, taenemitawania mutu, tuti taenemiwawu inontarai siai. Na fi betoru ninai, ne fuba pari mani taenemiwawufo.

14

Kaiwoariri kariri Fi Maio Allai Nuaninufoi dohona fo

1 Meruraifa we menemiwawu inontarai siai tuti merurai kontai we mesobu Fi Maio Allai Nuaninufoi dohona fo, reantenang mani mambiriuo Allai Nuaninufoi dohonai we madu kaiwo Allai dohonai we madurai we inontarainesa fo, amani wenabifoi.
2 Weo inontarai mano medu na kaiwo aiseio Allai Nuaninufoi dohona fo mani, wenani wiro medu we inontarainesa kaha, mae medu we Allai. Weo kaiwo medura fo inontaraine manei wiro deitawana kaha, mae Nuaninu Mirarebana foi dino wedayari medu kaiwo nana ne tuti Allai meiri andino deitawana ne.
3 Wape mano medu kaiwo Allai dohonai we medura fo mani, medurai we inontarainesa, ambori na kaiwo nanai esobu mambiriu,

enemirorong mitu aha, tuti ambori
enumiruainso Allai ne bengfo.
4 Mano medu na kaiwo aisei fo, we-
nani wedaya mambiriu we mantauni
terai, wape mano medu kaiwo Allai
dohonai we medura fo, fiata jemati-
foi we ewemambiriu.
5 Masino mea kiai memadu na
kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana
foi dohona fo mani, enehutituai
nanai mahikai paria we mea. Wape
ne mahikai pari sewa aha mani,
mesobu Fi Mai na Nuaninu Mi-
rarebana foi we memadu kaiwo Allai
dohonai we memadura fo. Weo
mano medu kaiwo Allai dohonai
we medura fo mani, wenani dedai
sewa mano medu na kaiwo aisei
fo. Mae masino mano medu na
kaiwo aisei nani deisaha kariri kaiwo
medura fo we jematifoi, ambori
esobu mambiriu naya mani, wenani
kontai Allai detori we dedai kontai.
6 Ampafe doroi meaine, masino ira
we mea mau tuti imadu na kaiwo
aisei fo we mea, nana mani kaiwo
nanai wedaya fiani we mea rai? Wiro
wefiea kaha. Mae masino imadu fi-
anai aino Allai dohonai we imadura
fo, ete yeisaha fi kariri Allai fo, ete
yeisaharai we mea kariri fi dadiwa
Allai deinawiai we yau fo, ete yeu-
nau mea tea reto, nana mani mesobu
maifo.
7 Weo ne tarai toyari fianggengno
boi ete bui we dotu foi, toyari suling
tuti musikio esahui we kecapifoi. Fi-
anggeng nani ne pari anseng, wape
masino mano biui foi ete bioi foi,
wiro biui ete bioi kariri rarung bei
we dotu toa fo kaha mani, ambori
waitawang rarungfoi todoni ki?
8 Tuti toyari songgerinei, masino
afai mamuna manei biui funomi,
wiro biui kariri emamunafo kaha
mani, nana mani afai mamuna fosa
wiro emainenang we emamuna
kaha.
9 Tonanai kontai we mano
memadu kaiwo aisei na jematiwai
mea, masino memadu na kaiwo
kaiwasa ewaitawana kaha fo mani,
etafu kaiwofo todoni? Nana mani
kaiwo memadurai nanai toyari
wanang siai terai, wiro tafu dotu toa
fo kaha.
10 Na nunei kaiwo bitoya paria,
wape na kaiwo fuba nani kiai mano
emadura fosa etafu wawera ene
kaiwo emadura fo na mai.
11 Wape masino manei medu we
yau tuti itafu ne kaiwofo kaha, nana
mani mano medu we yau nani inon-
tarai aisei dine we yau, tuti i deti yau
kontai weinontarai aisei di yau.
12 Tonanai kontai we mea. Mea
mani iwaitawanai we metawiai
paria we mesobu Fi Maio Allai
dohonai na Nuaninu Mirarebana
foi fo. Ampafe fi reantenang pari
mani, menemirorongwai dohong we
mesobu Fi Maio Allai dohonai we
mefata jematiwai nai wai, ambori
etoaria mutu aha.
13 Tonana mani mano medu na
kaiwo aiseio wiro waitawana kaha
foi mani, dutang Sempaisi ambori
dohong mambiriu wei we deisaha
kariri fianai aino medurai nanai, am-
bori fiata jematifoi kontai.
14 Weo masino iwenadi na kaiwo
aisei wiro waitawana kaha fo, nana
mani nuhuaninunei dino medu ne,
wape fianai aino imadurai nanai
wiro enehutituai kariria kaha.
15 Tonana mani, inari todoni ki?
Fi inari mani, iwenadi na nuhuanin-
unei, amani na kaiwo aisei fo, wape
iwenadi kontai na enehutituaitane,
nana mani na kaiwo aitawana ne.
Irohi na nuhuaninunei, wape irohi
kontai na enehutituaitane.
16 Weo masino mane wenadi bu-
tang Allai, fiai tuti bohong mahikai
na numuaninuwai terai, tuti manea
siai wiro etafu kaiwo na Nuaninu Mi-
rarebana foi nana kaha, nana mani
todonie wenanisa eroa tuba nemu
nadiwai ete eteyo, “Tarai, antu!” Weo
wiro ewaitawang kaiwo fianai aino
butang Allai wea fo kaha fefe.
17 Masino nemu nadi bohong
mahikai we Allai nani denteng
todoni ki, wape nadi nani kia fieai
we inontarai siaio etaramioai nanisa
kahaia.
18 Yohong mahikai we Allai weo
imadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mi-
rarebana foi dohona fo bitoya sewa
mea kiai.
19 Wape na jematifosa efanduhisa

we esomi we Sempaisifo mani, imaya we imadu kaiwo bitoya na kaiwo aisei fo kaha, mae ifaraise we imadu kaiwo rabuang beiru teai we yeunau jematifoi nai, wape kaiwo nanai ewaitawanai.

20 Doroi meaine! Kariri fi toninane mani, menemitituai kariri inontaraio yoasoai na mai, wiro menemitituai kariri arikang marareha aha fanai. Wape kariri ne karirafo mani, mene tarai toyari arikang mararehao deitawang niari ne karirafo kaha foi.

21 Na Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi arawang bei dotu tonina, Sempaisi medu deyo,

"Yau ambori imadu na inontarai mano emadu na kaiwo aisei fosa
tuti inontarai aisei fosa eboromifo we nehu inontarai Yahudi nesa ki.
Tonanai ki,
wape emaya we etarami yau kaha."*

22 Ampafe madu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo mani, wefiainawiai we inontarai eroaso Kristusi kaha fosa, wiro we inontarai eroasoa fosa kaha. Mae madu kaiwo ariri Allai dohonai we madura fo mani, wefiainawiai we inontarai eroasoa fosa, wiro we inontarai eroasoa kaha fosa kaha.

23 Ampafe masino jematiwa mea mefanduhi mea we mewenadi, tuti na nadi rorong wai memadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, tuti inontarai siaio wiro ewaitawang kariri kaiwo tonana fo kaha manea eminohi kontai na nanai, ete inontarai eroasoa kaha fo manea esuai kontai afui, etarami memadu tonanai, nana mani enemitituai todoni we mea rai e? Todoni kontai enemitituai eteyo, "Mewefiauwou ampa!"

24 Wape masino mea kiai memadu kaiwo Allai dohonai we memaduarai we jematiwasa fo, ainanaya inontarai siaio ewaitawana kaha ete mano eroasoa kaha fosa era ma nanisa etaramioai, nana mani fio memadurai nanai deinawi ene sasarifo, tuti wedayasa etaroanso ene sasarifo. Etaramio kaiwo nanai eteyo, "Tarai, inontarai sasari di yau."

25 Tuti kaiwo nanai wedaya mano etaramio kaiwo nana fosa, fio etadiwarai na enemirorongfoi ambori kawariai, wedaya etawai aweu etisangkapa eawemibukafo esomi we Allai tuti emadu eteyo, "Antu! Allai tarai niai rahang mea!"

Na rahida jematifosa efanduhisa we ewenadi fo todoni kontai eweboyari, wiro enari funomai fanai

26 Ampafe doroi meaine tonana mani todoni ki? Mefanduhi mea we mesomi we Sempaisi mani, manea merohi rarung fiai fo, manea metaunau, manea meteisaha kariri fi dadiwa Allai deinawiai we mea fo, manea memadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, tuti manea meteisaha kariri kaiwo aisei nanai. Finanai kai menari we mefata jematiwai ambori eroasoafo mutu.

27 Masino manea eteo emadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, nana mani dohonao jematifoi sentenang medu fanai, mae uwemandu ete mantoru teai ansitoruno itoriwang sitoru we itomadu. Tuti todoni kontaio manei deisaha kariri kaiwo itomadurai nanai.

28 Wape manei we deisaha kariri kaiwo itomadurai nana kaha mani, mano itomadu na kaiwo aisei fo nani sitoru todoni kontaio wiro itomadu para fanai. Mae itomadu mani itomadu terai we Allai na itoenemirorong.

29 Mae kariri nabio itomadu kaiwo Allai dohonai we itomadurai we jematifosa mani, todoni mani uwemandu ete mantoru teai ansitoruno itomadu karirіai, mae ne fiaufoi etaramioai tuti enemitituai sauarai karirіai, we tarai na Allai ete bereri e.

30 Tuti masino inontarai siaio minohi na nanai foi sobu fi dadiwao Allai deinawiai wei we deisaharai fo, nana mani mano medu fafong foi, todoni kontaio fiotou medufo.

* **14:21** Yesayai 28:11-12

31 Na tonanane mea kiai, amani
mansiari-mansiari wau wobu rahida
we modu kaiwo Allai dohonai we
modurai nanai, ambori jematiwai
kiai mesobu aunau tuti mene meroa-
soafo mutu aha.
32 We mano esobu Fi Mai na
Nuaninu Mirarebanai we ewenabi,
amani emadu kaiwo Allai dohonai
wesa fo mani, ewemambiriu kontai
we etitua we kaiwo emadurai nanai.
33 Weo Allai dawiai we fiea
kawariai funomai kaha, mae
kawariai na mai tuti kariri ne
rahidafo. Na jematine tafanduhi
tata we tasomi we Allai fo tonanai
kontai, amani Allai dawiai we wiro
tatohong funoma kaha. Finanai mai
kariri fianai aino kawariai na jemati
bodoni kontaia fo.
34 Kontai, na mefanduhi mea we
mewenadi wa mani, wiwingwasa
etohong kaiwo fanai mae enemboru
terai. Weo na Allai ne Hukumi do-
honai we Musai foi dohong kaiwoar-
erai we wiwingfosa ambori etato ene
mangfosa tuti etaramididausa terai.
35 Masino eteo ewaitawang kariri
fiea mani, finanai etutang ene mang-
fosa karíriai na ene munufo. Weo
wiwing manei medu fieai na jemat-
ifoi efanduhisa nanai mani, dohong
mamaya paria.
36 We fiani e maneiru teai na in-
ontarai Korintusi wa mea memaya
we metohong kariri finana kahai
nina? Mewaitarahi meaino reante-
nang pari mewuwu Kaiwo Mahikai
fo ne? Ete mewaitarahio Kaiwo
Mahikai fo madurai terai we mea re?
37 Masino mane enemutituai wen-
abio modu kaiwo Allai dohonai we
modura wa di wau mani, ete numu-
ruainsoai weo wobu Fi Mai siai feai
ria Allai Nuaninufoi mani, wenani
wau todoni kontaio roa weai we fi-
anai aino anta isoi nanai mani, Sem-
paisi dino medura ne.
38 Wape manei wiro dohong kariri
kaiwone kaha mani, metaramioi
fanai.
39 Ampafe nehu doroi meaine,
merurai we mesobu Fi Maio
memadu kaiwo Allai dohonai we
memadura fo. Tuti dohonao mesua
inontarai mano emadu kaiwo aisei
fosa fo fanai.
40 Wape finanai kai menari na
funoma kaha mae menari karíriai na
mai.

15

Kaiwo kariri Kristusi suwi na mararehа rorong foi aha fo

1 Doroi meaine, kaiwo imadurai
aha nina mani, yeo mearomio kariri
Kaiwo Mahikai na Allai kariri Kris-
tusio raminde ikoramai we meara
nanai. Kaiwo nanai mesoniaia mutu
na menemirorongwai tuti meroaso
Kristusi na mai ampa.
2 Na meroaso Kaiwo Mahikai
kariri Kristusio ikoramai we meara
nanai mesobu farirífo ampa, masino
merutawanai mutu pampang to-
nanai. Bereri mani, meroasoafo kia
fieai we mea kaha.
3 Weo fianai aino isobuai kawu-
rua fo, finanai imadurai we mea we
fio fuba sewa fine, amani Kristusi
mireha we tane sasarinei ampa, mai
kariri fianai aino fafongfa dotu na
Allai ne Kaiwofoa fo.
4 Esarai tuti rahida bo botoru foi
mani Allai duwiri na mararehа ro-
rong foi aha, kariri fianai aino dotu
na Sempaisi ne Kaiwofo kontaia fo.
5 Tuti dario Petrusi, mayeai we
ne inontarai ewesuraya mandu fosa
aha.
6 Mayeai dario ne inontarai er-
ariati fosa kiparai beyari, inontarai
nanisa adareti ewepiaring wering
sea (500+). Inontarai nanisa bitoya
etarang paria sobu nina ne, mae
maneiru teai ansaino emararehа
ampa.
7 Mayeai aha mani dario Yakobusi
tuti tourai aha mani we ne rasulifosa
kiparai beyari.
8 Tuti wefuiai pari mani dario yau
kontai, amani tefu yau na tantuma
we iwerasuli wei. Rabuang bo-
nani wiro nehu tarai kariri rasuli
wei fosa kaha, wape yau mani nehu
tarai toyari arikangno ne rahida mai
we saubaununggamiai kaha. Weo
Yesusi tefu yau tuti yuai yau we iw-
erasuli na tantuma na dario yau to-
nana fo.
9 Weo na Seng Yesusi ne rasulinesa
kiai, yau mani ne rasulio itawawa

sewa di yau, tuti imasi we ahu yau
we rasuli kaha, weo raminde iroaso
Yesusi kaharai fo inari kanggani Allai
ne jematineia fefe.
10 Wape Allai dohong ne bengfo
arora we yau wedaya nehu tarai ton-
ina. Tuti Allai ne bengno dohonai
arora nanai isobuai na mai tuti we-
tarai ampa. Weo na rasuline amea
kiai mani, yauno irurai pari tuti ne
Kaiwo Mahikai ne sewa ne. Wape
tonanafo wiro na nehu mambiriune
inari finana kaha, mae na Allai ne
bengno dohonai arora we yau fo aino
weriria yau mani inari tonanane.
11 Ampafe Kaiwo Mahikai ne
mesobuai ria mandoni kontai ki, na
yau ete na rasuli siai fosa te, nanai
wiro wefiea kaha. Fi fuba sewa mani,
fianai aino amewuwuai we meara
nanai, meroasoai.

Kaiwo kariri inontaraine tasuwi na marareha rorong foi aha fo

12 Ampafe masino amewuwuai we
Kristusi suwi na marareha rorong foi
ampa, tonana mani we fianie na mea
manea eteyo inontarai emarareha
nesa wiro esuwi na marareha rorong
foi kahai nina?
13 Weo masino tarai we inontarai
emarareha nesa esuwi ahang kaha,
nana mani Kristusi kontaio wiro Al-
lai duwiri na marareha rorong foi
ahang kahai kontai.
14 Tuti masino Kristusi wiro suwi
na marareha rorong foi kaha,
nana mani kaiwo amewuwua ne,
amewuwuai funomai tuti mene
meroasoawa meroasoai funomai
kontai. Weo wiro wefiea kahai konta
fefe.
15 Wiro nanai tera kaha mae,
tonana mani, kasau ampa we fianai
aino amemadurai kariri fi Allai
niari fo nanai wiro mai kaha. Weo
amewuwuai we Allai duwi Kristusi
suwi na marareha rorong fi ampa
fefe. Wape masino tarai we Allai
duwi inontarai emarareha fosa kaha
mani, tonana mani duwi Kristusi
kahai kontai.
16 Weo masino inontarai emarareha
fosa esuwi kaha mani, nana mani
Kristusi kontai wiro suwi na
marareha rorong foi kahai kontai.
17 Tuti masino Kristusi wiro suwi
kaha mani, fianai aino meroasoai
kariri fo kia fieai we mea kaha, tuti
nana mani menayai na sasari rorong
fe nendai.
18 Finanai deinawiai kontai
we inontarai eroaso Kristusio
emararehara fosa kontai eworu
ampa.
19 Masino taenemitawanai we fi-
anai aino Kristusi niari we tatane
werea terai na nunei, nana mani
na inontarai nunei kiai mani tataino
taenemirorong fituayai sewa ne.

20 Wape wiro tonana kaha mae
ne wetarai mani, Kristusi suwi na
marareha rorong fe ampa. Finanai
wefiainawiai fafong we inontarai
emarareha nesa kontai ambori Allai
duwisa na marareha rorong foi
kontai ki.
21 Weo inontarai manei wedaya
mararehanei ma sinsung nufi nina.
Tonanai kontai we na inontarai
manei kontai, Allai duwi inontaraine
tata na marareha rorong foi.
22 Weo toyari fafongfa Adami we-
dayara inontaraine tamarareha weo
taweboyari riati fefe, tonanai kontai
we tasuwi na marareha rorong foi
ahang fo, weo taweboyari ria Kris-
tusi fefe.
23 Wape mansiari-mansiari kariri
ne rahidafo; reantenang mani Kris-
tusi, i mani Allai duwiri kawuru
ampa. Mayeai ne inontarai feriri tata
ne tata aha ki, amani na rahida da
aha ma foi.
24 Ne nanaia mani, mayeai Sen-
gnei kife nunei. Rahida bonani Kris-
tusi ambori kirai kobu ne aitetafosa
kiai, amani mananu na doni konta
fosa tuti mambiriu na doni konta fo,
ainanaya dohong ne mambiriu wem-
ananu fo we tane Dai Allai.
25 Weo todoni kontaio Kristusi yu
wang mananu fo paria saha tawang
ne aitetafosa kiai na awengfo.
26 Ne aiteta wefuiai pari kirai kobui
mani, mararehafoi.
27 Weo rabuang bei dotu toyari:

* **15:27** Masmuri 8:6

"Saha tawang fi kiai na doni konta
foi na awengfo."*

Fio ahuai we fi kiai na doni konta foi nani mani, kasau ampa we wiro Allai mantauni konta kaha, we andino dohong Kristusi wemananu we fi kiai nani kiai ne.
28 Allai niariri tonanaia mani, mayeai Kristusi mantauni disangkapa awebukafo we Allai, mano niariri wemananu we fi kiai na doni konta foi. Ampafe Allai mantauni ambori wemananu we fi fuba nani kiai.

29 Masino inontarai emarareha nesa Allai duwisa na marareha rorong foi ahang kaha, nana mani we fianie inontarai manea ewebaptisi we eriwangno inontarai mano emararehara fesa nina? Masino inontarai emarareha nesa esuwi ahang kaha mani enari ene koang nanai we fiani?
30 Tuti masino tonana kaha mani, we fianie rahida neungne amemainenang we amesodai dadirafo, tarahai pariao amemarareha kontai, na amewuwu Kristusi ne ninai?
31 Doroi meaine, rahida neungne nehu fi iru ne, amani iwuwu Kristusi fo, wedaya kaiwasa enari kanggani yau pariao adareti imereha. Yo, finanai tarai! Wape fi siai yeoai nini tarai kontai! Amani enehukandorio mea, weo na nehu fi iru nani kontai, amani iwuwu Kristusi we mea fo, meroaso tane Seng Kristus Yesusi tuti merariati ampa.
32 Masino enari kanggani yau, amani enari yau parari toyari yapa andowa memuna na bendari Efesusi nini mani, tuti isodai finanai weo irurai we fi nunei ete fi inontaraine enemitituaita fo teraifa mani, kia fiani we yau rai? Weo inari tonanai mae inontaraine ambori tasuwi na marareha rorong foi ahang kaha, nana mani kia fieai we yau kahai arorawa. Ampafe masino mansuwisuwi kaha mani,

"Tatampi tuti tatunung tamararising,
weo aha tea mani tamararehara
ninai mae."*

33 Dohonao metua inontaraio enari ne karira fosa etofa wawera mea fe, weo mandoni dino firao inontarai niari ne karirafo mani, ambori ne bengfo nai werui mae dohong kariri wenani ne karira niari fo ki! Toyarine, mefarao mano eteyo wiro mansuwi-suwi kaha fosa mani, tourai aha mae mene tarai toyari ea kontai.
34 Metarabera mea we menemitituai kariri ne maifo aha tuti menari sasari aha fanai. Weo na mea manea wiro etaroanso Allai kaha, ampafe memamaya tuti ne tonanane.

Paulusi medu na fiyiwansoafo kariri tane tarainei we suwi na marareha rorong foi aha fo

35 Tarahio manea etutang berahai eteyo, "Na todoni wori Allai duwi inontarai emarareha fosa esuwi na marareha rorong foi aha fo? Tuti Allai duwisara mani ene tarai todoni?"
36 Oh! Mano metutang tonanane mea mani mewebonggoi paria! Mewaitawanaifa weo aibongno tanami foi mani, fitatahueri ne tarai toyari mirehara, akawuru wori kiabauraifa we sifu ki.
37 Tuti aibong tanami nani, patibu bong ete aibong siai wei foi kontai ki, wape wiro sifu tuti robong sentenang nani kaha, mae ne bongfoi terai andino sifu ne.
38 Tuti Allai mantauni niari aibong sifu nani robongfoi mesi we aibongfoi kariri ne dawiafo. Weo aibong tifu nei kiai, Allai niari ne robongfoi siai kariri ne dawiafo.
39 Fi kiai darang nei ne taraifoi wiro mesi kiai kaha. Inontaraine ene taraifoi siai, andowanesa ene taraifoi siai, romufosa kontai ene taraifoi siai, tuti diangfosa kontai tonana.
40 Tonanai kontai we fi na rorafaisi tuti na nunei. Fi na rorafaisi ne taraifoi mesi kariri fi na nunei kaha. Fi na rorafaisi ne mehikaifo siai weru fi na nunei nengfo.
41 Wofoi ne mehikaifo siai weru embaifoi. Awahafoi kontai ne mehikaifo siai kontai weru wofoi tuti embaifoi. Tuti awahafosa kontai bei ne mehikaifo siai kontai weru bei.

* **15:32** Yesayai 22:13

42 Tonanai kontai we inontarai
emararehao Allai duwisa weru
marareha rorong foi aha fosa. Ene
tarai arai na kamirei rorong foi mani,
ene tarai misuhia wekahofara dine.
Wape ene taraio Allai duwiri aha foi
mani, ene taraio wiro misuhi kaha
dine.
43 Rahida bo tane tarainei saukaha
kamirei rorong foi mani kerira tuti fi-
nahang; wape rahida bo Allai duwiri
suwi aha fo mani dedai sambewarai
tuti wemambiriu.
44 Tane tarai arai nani mani
tane tarai tamui na kahofa dine,
wape tane tarai suwi aha foi mani
tane taraio darang na Nuaninu
Mirarebana foi dine.

Ampafe kariri na nufi ninai tane
tarai bei ne, tonanai kontai we am-
bori tane tarai bei na rorafaisi kontai
aha.
45 Kariri kaiwofeai dotu deyo,

"Inontarai mano reantenang foi,
amani Adami,
i mani Allai niariria weinon-
tarai,"*

wape Adami mano wefuia foi mani,
amani Kristusi, i mani nuaninuo we-
daya kaiwasa etarang dine.
46 Fio da reantenang fo mani fi na
nunei fine wiro fi rorafaisi kaha.
Wape ne da wefuiai ma fo aino fi na
rorafaisi ne.
47 Inontarai mano reantenang foi
mani Allai samui na kahofa. Wape
mano mandu foi, amani Kristusi, i
mani na rorafaisi.
48 Inontarai nunesa mani ene tarai
toyari Adami mano reantenang foi,
amani Allai samusa na kahofa tuti
emararehara rai, wape inontarai
eroasoa nesa mani, ene tarai toyari
Kristusi we etarang we fitaiwariafa.
49 Tata kontai tonanai, amani na ni-
nai tane tarai toyari Adamio Allai
samui na kahofa foi, ampafe ambori
tane tarai kariri inontarai mano na
rorafaisi foi ki, amani Kristusi.

50 Doroi meaine! Fio yeo imadu-
raifa we mewaitawana ne mani ton-
ina, tane taraio na rika tuti tarai nini
mani wiro suai to Allai ne weMananu
rorong fo kaha, tuti tane taraio mis-
uhi nei wiro suai to numainu nana
kaha.
51 Metarami ma! Yeikariri fio
dadiwa feai kontai we mea we
mewaitawanai, amani wiro tama-
rarehara tahai kaha, wape Sempaisi
ambori yiwang tatara tahai ki.
52 Fininai ambori kawariai na
tantuma, na rahida tatarami song-
geri wefuiai pari foi dotu fo. Weo
na rahida bo songgerifoi dotu
nanai, Allai ambori duwi inontarai
emarareha fosa aha na ene taraio
wiro misuhi ahang kaha foi, tuti tata
kiai Allai yiwang tane tarainei kiai
aha.
53 Weo tane taraio misuhi nini,
todoni kontaio Allai yiwani na tane
tarai weworuo wiro misuhi na wea
kaha foi, tuti tane tarai na nunei yi-
wani na tane tarai na rorafaisi.
54 Tane taraio misuhi nini yiwani
na tane tarai wiro misuhi na wea
kaha foi, tuti tane taraio na nunei
yiwani na tane tarai na rorafaisia
mani, na rahida bonani fianai aino
dotu na Sempaisi ne Kaiwofo we-
taraia finanai, amani kaiwo dotu ton-
ina:
"Mararehafoi, Allai kiraikobui
ampa!"*
55 "Eeh! Mararehane waune,
nemu mambiriufei doni?
Mararehane waune,
nemu momufei doni?"*
56 Mararehafoi ne memufoi mani
sasarifoi dine, amani inontarainesa
kiai tane sasari wedaya tamarareha
ki. Na tatohong sasari nani tasobu
aiboi marareha foi weo tatapa Allai
ne Hukumifoi fefe.
57 Wape tatohong mahikai we Allai,
weo wiro tasodai fi tonana fo ahang
kaha, we taharaikobu fi kiai nani na
tane Seng Yesus Kristusi ampa!

58 Ampafe, doroi enehuwawu
meawa mea, tonana mani todoni
kontaio metoaria mutu, wiro metau
towana-tonina fanai. Metawing
mene taraiwai sentenang we Sem-
paisi we merufi wei! Ampafe
metoaria mutu weo mewaitawanai

* **15:45** Kejadian 2:7 * **15:54** Yesayai 25:8 * **15:55** Hosea 13:14

we fi kiaio menari we Sempaisi fo, finanai ambori wetarai ki.

16

Kaiwo kariri todoni jematifosa etohong fi we efata jemati na Yerusalemi fo

1 Fio yeo imadurai aha nina mani, kariri doio meteo metohonai we mefata tane doroio inontarai Kristeni fosa naya fo. Kariri finanai yeyo menari kariri fianai aino yeyoai we jemati kiai na Galatia fosa enari kariria fo.
2 Amani rahida bo reantenang foi na ari minggu neungne, mansiarimansiari wau na fianai aino wobuaia fo, ru bera weaia watai na nemu munuwai. Dohonao metamang paria ira mau wori mefanduhi finanaifa fanai.
3 Kio ira mau wori yenatu inontarai maneiru teaio meroasosa wasa tuti inari kaiwo anatu bei karirіai we eha doi mefanduhiai nanai to Yerusalemia ki.
4 Masino wati karirіai maia mani yauno yontai tuti etontai kontai ria yau ki.

Paulusi deisaha kariri todoni deyo dontai to bendari Korintusi fo

5 Yeo yontai mau iwati mea ki, wape enehurorong we yontai riria nu Makedonia foi to Korintusi mau.
6 Yontai mau isobu mea mani, tarahai inayai tourai ria mea na nanai akawuru wo, tarahio paria danunanangfo ne diru neung fo kai. Mayeai mefata yau yontai pari to katai siai yontai wea fo aha.
7 Weo imaya we yontai mau ituambawa mea tourai tonanai mae yontai weru mea ahang kaha. Enehutawanai paria we Sempaisi eneoa mani inayai waroi ria mea na nanai akawuru wo.
8 Enehutituai tonanai, wape na ninaifa mani inayai na bendari Efesusi ninai paria rahida ohonsua rahida Pentakosta foi.
9 Weo na ninai isobu rang bitoya tafifai we yau we inari fi fuba fo, finanai wedaya isodai dadira bitoya kontai ki na inontarai efau, wape enehutituai towea kaha, weo fi iru ne mani wetarai bitoya.

Timotiusi tutu Apolosi

10 Masino Timotiusi dontai mau niayai rahang mea mani, metamang wei na mai ambori wiro niuruainso weansarai fanai. Weo i mani ne tarai kariri yau yufi we Sempaisi kontai.
11 Dohonao mane wahu tawani fanai. Mae mefatari ambori dontai na mai kariri ne rang rorong dontai wea fo, paria daraberahi aha ma sobu yau na mai. Weo yemang wei tuti doroi siai wei fosa kontai.
12 Mae kariri tane doroi Apolosi mani, yenggoari paria we dontai ria doroi mano siai fosa we etontai mau etuambawa mea. Wape niuruainso wiro mai we dontai mau kaharai, ampafe kio sobu rahida mai wei mani ambori dontai mau ki.

Kaiwo arerai wefuiai

13 Metanansiau! Metoaria mutu na mene meroasoawa. Todoni kontaio mewemambiriu we metapa fifiani kontai, dohonao mewewiwing fanai.
14 Fifianai aino menari fo, menari na menemiwawu.
15 Yeyo menari fieai kontai, amani kariri Stefanusi. Mewaitawanai ampa weo i tuti ne munu rorong fo mani, ansaino reantenang pari eweKristeni na nu Akhaya wai ne. Ea etohong ene taraifoi paria we erufi we efata Allai ne inontarai emararebana nesa. Ampafe, doroi meaine, yenggoa mea kontai,
16 todoni kontaio metaramididau inontarai tonana nesa, tuti mandoni kontaio yufi paria riasa tonana fo, na fi eru we Sempaisi fo.
17 Ifaraise paria we Stefanusi, Fortunatusi tuti Akhaikusi we itora ma ne. Itoru mani, itone tarai toyari itoriwang mea we itofata yau na ninai.
18 Weo itonari yau ifaraise tuti enehurorongnei wemambiriu aha, kariri mea kontai we itowedaya mea menemirorongwai wemambiriu aha wa. Inontarai tonana nesa mani atosa kontai.

Etanatu mahikai we jemati Korintusi

19 Jemati na nu Asia nesa etanatu
mahikai we mea. Akwilai tuti Persek-
ilai, kontai jemati efanduhisa na une
munufoi, etanatu mahikaifeai na
efaraise paria we mea kontai.
20 Tane doroi enayai na nina nesa
kiai etanatu mahikai kontai we mea.
Metanatu mahikai wawera mea na
menemirorong mesi toyari inontarai
Kristeni.
21 Yenatu mahikaifeai kontai we
mea, mantaung yau isoi na warahu
nehu ne terai amani; Mahikai na yau,
Paulusi.
22 Mandoni dino enewawu Sem-
paisi kaha mani, wenani sodai ne
karirafo weruai! Maranatha! Sen-
gwa wau, ro ahera ma!
23 Kadono Seng Yesusi dohong ne
bengfo arora we mea.
24 Enehuwawu mea kiai na Kristus
Yesusi. Antu.

Kaiwo Bo Boru Paulusi Soi We Jemati Na Korintusi

Kaiwo dedung we 2 Korintusi

Na rabuang bo Paulusi soi kaiwo anatu nei we jemati na Korintusi fo, eweboyari riati kaha. Manea etairiri Paulusi tuti eteiayari eteyo wiro rasuli dine kaha. Ampafe Paulusi denatu Titusi dontai tono bendari Korintusia, kia ne kaiwo tapapa paria wesa. Mayeai daraberahi sobu Paulusi na Makedonia aha, deisaharai wei kariri jemati na Korintusi efau fosa etaraberasa weru eteiayari fo tuti earomioi aha. Mae manea eteiayari pampang.

Donio Paulusi soi suratinei wesa. Soi deisaharai wesa kariri ne fi yu we Kristusi fo. Deyo enewawusa paria tuti todoni piraise weo etaraberasa weru eteiayari fo. Akawuru wori dutansa ambori efanduhi doi we etohonai we ene doroi ene pari fi na Yudea fosa. Tuti na wefuiai aha mani, deyo todoni kontai Yesusi ne rasuli dine, tuti na kaiwo tapapa deretawang maneiru teaio ewerasuli wetarai kaha fosa na wanai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-11 Kaiwo fafong.

1:12-7:16 Paulusi deisaha kariri ne enetituai we dontai wesa fo, deiriri kariri todoni wiuwu Kristusi ne Kaiwo Mahikai fo, tuti dutansa ambori eweboyari riati aha.

8:1-9:15 Dohong kaiwoariri kariri etohong doi we efata mano ene pari fi na Yudea fosa nai.

10:1-13:10 Paulusi medu kariri mantauni, wetarai werasuli we Yesusi dine, tuti deretawang inontaraio eteiaya ne mambiriuo werasuli fo.

13:11-14 Kaiwo kife.

Mahikaifea

1 Weo doroi Allai ne jematiwa mea na bendari Korintusi tuti Allai ne inontarai memararebana wa mea kiai tantenang na nu Akhaya wai.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, na Seng Allai ne dawiafo terai yuai yau we Yesus Kristusi ne rasuli, tuti na tane doroi Timotiusi kontai.

2 Kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso ne maifo.

Allai dohong tata taenemirorong mitubaru na dadira rorong tasodaira ne

3 Tafiai Allai, mano tane Seng Yesus Kristusi tamanai. I mani Dai mano aroai sewa dine tuti Allaio dohong inontaraine taenemirorong mitubaru foi dine.

4 Andino dohong amenemirorongnei mitubaru aha na dadira amesodairi fi kiai ne, ambori na amenemirorong mitubaru amesobuai ria Allai tonana fo, amea kontai amefata inontaraio enemirorong fituaya fosa kontai ao enemirorongfoi mitubaru aha.

5 Weo dadira bitoya Kristusi sodairia foi, amea kontai amesodairi, ampafe na tonanane kontai, Kristusi, mano dohong inontarai enemirorong mitubaru foi, dohong amenemirorongnei mitubaru fuba aha.

6 Amesodai dadirafo mani, finanai werang we amefata mea menemirorongwai mitubaru aha tuti ambori mekaharai weru ne karirafo ki. Tuti Allai fiata amea amenemirorongnei mitubaru aha mani, finanai we ambori menemirorongwai mitubaru aha kontai ki, wedaya metawang mea na dadira rorong toyari dadira amesodairi nini.

7 Tuti amenemitawanai paria we metoaria mutu, wiro amenemiwawera we mea kaha, weo amewaitawanai we mesodai dadirafo kariri ameara fo, tonanai kontai Kristusi dohong menemirorongwai mitubaru kariri niari we ameara fo.

8 Doroi meaine, ametohong weai paria we dohonao meserawawera

kariri dadirao raminde amesodairi
na nu Asia fi wani fe. Dadira nani
fiabai tuti miraba paria, wedaya
amenemirorongnei fituayai, wiro
amenemitawanai we ametarang
ahang kaha.
9 Tarai, amenumiruainso toyari
aiboi marareha fo watai wawu amea
ampa. Wape finanai amesodairai
ambori amenemitawang amene
mambiriune fanai, mae amene-
mitawang te Allai mano duwi inon-
tarai emarareha foi ne mambiriufo.
10 Andino feriri amea weru
dadira fuba amesodairi nani, donio
amemarareha ahang kaha, kontai
andino feriri amea tonana rai.
Andino amenemitawani teri we
ambori feriri amea weru ne karirafo
pampang ki,
11 mai kariri mefata amea na mene
nadi mewenadi we amea wai. Na
tonanane kaiwasa bitoya metutang
tutu amea we Allai, ambori Allai
mioang amea, donio mefau mefiai
Allai metohong mahikaifeai wei ki.

Paulusi deisaharai we fiouki ne rahida dontai to Korintusia fo

12 Fio dohong amea ameboi
amearomi weai fa mani, na amene-
mirorong ketui nei, amewaitawanai
we fi kiai amenari na nunei nini,
reantenang mani na todoni amewe-
boyari ria mea fo, finanai amenari
na amemararebanai tuti na amen-
emirorong mesio Allai dohoni foi,
wiro na awai nunei kaha, wape kariri
Allai ne bengno dohonai arora fo.
13-14 Weo fianai aino amesoi we
mea mau ne, amesoi kariri fio mawa
we metatorai tuti metafura fo. Ni-
naia mani, metafu fio ametawi wea
fo kutea terai, wape enehutawanai
we ambori metafuraia mai pari
ki. Na tonanane, na rahida bo
Seng Yesusi daraberahi nai aha ma
foi, ambori meboi mearomifo we
amea ki, kariri amea kontai ameboi
amearomine we mea fo.
15 Na iroasoai tonanafo wedaya
raminde enehutituai we yontai mau
ituambawa mea weberu, ambori
moanafo mesobu weberu beyari.
16 Enehutituai we yeyo, na yon-
tai to Makedoniafo, yontai mau itu-
ambawa mea akawuru wo, ambori
yontai pari to Makedonia ki, tuti
yarabera yau na nu Makedonia foi
aha ma mani, ituambawa mea nariai
aha, ambori mefata yau yontai pari
to nu Yudea foi aha.
17 Reantenangfo enehutituai to-
nanai, akawuru wori enehutituai siai
aha. Ampafe imadu tonana mani,
menemitituai we enehutituai sauara
kaha e? Ete rahida enehutituai kariri
fi inari fo, enehutituai na mantaung
yau e? Doni katu mani imadu yeyo,
“Yo,” mayea mani imadu aha yeyo,
“Bereri.”
18 Wape, mai kariri Allai we do-
hong kariri fi medura fo, amene
kaiwo amewuwuai we mea fo nani
wiro amemadurai na amenemiro-
rong boru kaha, amani ameteyo “Yo,”
tuti “Bereri.” Wiro tonana kaha.
19 Weo Yesus Kristusi Allai ne
Kaisungfoi mani, wiro we enerorong
soriru we fiea dine kaha. Mae Yesusi
nani dino, yau Paulusi, Silasi, tuti
Timotiusi, antowuwui we mea ne,
tuti I mani, ne enetituaitafo wiro
yiwani kaha. I wiro medu deyo, “Yo,”
tuti “Bereri,” kaha, mae deyo, “Yo,”
pampang.
20 Weo andino Allai ne kaiwo der-
era fo kai kawariai nai ne, na Kris-
tusi Allai medu deyo, “Yo,” finanaia.
Nanai wedaya tataparanding Allai,
tamadu na Yesus Kristusi wonongfo
tateyo, “Antu.”
21 Allai meiri andino niari amea
tuti mea tatoaria mutu na Kristusi ne.
I kontai andino diri tata wei tera ne,
22 yuai tata kawurua we ne tata,
tuti sensoni taenemirorongnei na
Nuaninu Mirarebana foi, wefiainaw-
iai ambori tawaitawanai we do-
hongno fianai aino dereri kiaia foi
we tata ki.
23 Raminde nanai wiro yontai to
Korintusi aha mau kaha, weo imaya
we menemirorong fituaya kahai na
metarami nehu kaiwo tapapa paria
we mea fo fanai, amani kaiwo isua
mea na tapapa kariri mano anta
dohong sasari kerirara foi nani.*

* **1:23** 1 Korintusi 5:1

Imadurai tonina ne, itofa kaha, weo
Allai deitawang enehurorongnei.
24 Wiro ametanggoa mea kariri
mene meroasoawa kaha, weo
meroaso Kristusia mutu ampa.
Manta ameteyo amerufi ria mea
ambori memararising paria aha.

2

1 Nanai wedaya na rabuang bonani
ikutuai we wiro yontai we mea mau
kaha, weo nana mani wedaya mene-
mirorongwai fituaya ahang fefe.
2 Weo masino yohong menemiro-
rongwai fituayai, nana mani man-
doni dino sona enehurorongnei mi-
tubaru aha ne? Manea siai es-
ona enehurorongnei kaha, mae mea
terai, mano inari menemirorongwai
fituayai nani mea.
3 Ampafe raminde nanai isoi kaiwo
anatu nanai we mea mau ambori
rahidao yontai mau ituambawa
mea mani, wiro metohong ene-
hurorongnei fituaya kaha, mae
metohong enehurorongnei mirising
tuti mitubaru, weo finanai mai we
menari tonana. Weo iroasoai we
masino imirising mani, mea kontai
mefaraise.
4 Isoi kaiwo nanai we meafo, isoi
na enehurorong fituayai tuti miraba
pariao isai, wiro we inari mea me-
sai kaha, wape we ambori mewait-
awanai we enehuwawu mea fuba
paria.

Todoni kontaio oiai mano dohong sarawa foi

5 Kariri inontaraio anta dohong
sasari foi nani, tarai, i niari yau isai,
wape ne fuba sewa aha mani, niari
mea menemirorongwai sawai me-
sai paria, we ne sasari anta niariri
tonana fo. Ete tarahio imadu to-
nana mani, imadu tapapa karerai,
ambori tarao nehu kaiwone tapapa
karera fanai mani, imadu yeyo we-
daya maneiru teai na mea terai men-
emirorong sawai.
6 Na mea mefau metohong aiboi
wei ampa, tuti aiboi sodairi nani, de-
moyara to.
7 Mae ninaifa mani, fio menari
wei mani, meteiai ne sarawafo tuti
menari enerorongfoi mitubaru aha,
ambori wiro enerorong fituayai kar-
era fanai.
8-9 Weo raminde nanai isoi kaiwo
anatu kariri metohong aiboi wei
nanaifa we mea mau we ititua kariri
mea we metohong kariri kaiwo
yohonai we mea wa kiai ete bereri
e. Ampafe ninaia mani, yutang mea
paria we ambori meteinawiaifa wei
aha we tarai menemiwawuti.
10 Weo masino meteiai inontaraio
dohong sarawai we mea waia mani,
yau kontai yeiai wenani. Tuti,
tarai anta dohong sarawa mani,
yeiairi ampa. Fianai aino yeiairai
tonana mani, yeiairai na Kristusi
urengreafo, tuti nanai we mene
bengwa.
11 Inari tonanaifa fo, ambori
Saminseni sobu rang we weanggari
tata pariao wedaya tata tatawa
fanai, we wiro taserawawera ne
enetituaitafo kaha.

Paulusi weansarai we Titusi na Troasi

12 Rahida bo yontaia sobu bendari
Troasi we iwuwu Kaiwo Mahikai
kariri Kristusi naya fo, iwatioai we
Sempaisi fiai rang we yau we irufi na
wanai.
13 Wape enehurorongnei mesi pari
kaha, weo isobu tane doroi Titusi na
wana kaha. Enehutawanai dontai
weru mea to Troasi kontai, kia kaiwo
kariri todoni mesobu nehu kaiwo
anatu anta nani. Ampafe yontai,
yohong mahikaifeai we inontarai na
wana fosa tuti yontai to Makedonia
aha ma.

Na Kristusi Allai niari Paulusi weniunsai mampori we kaiwasanei

14 Wape yohong mahikai we Allai,
weo na ameweboyari ria Kristusi fo,
tefu amea we ne fi tuti kia amea pam-
pang we amerariati na ne rang ro-
rong etaparandini we inong wemam-
biriu foi. Allai kia amea tonanai we
ambori na amea, kaiwo kariri Kris-
tusi fo dafai wariai to doni kontai

toyari finiunsai mampori we ne niunsaifoi sefarai to katai doni konta fo.
15 We amea mani, amene tarai toyari finiunsai mamporio Kristusi niunumi we Allai foi. Toyari finiunsai mampori fo ameha kaiwo kariri Kristusi we mano ambori feririsa fosa, kontai we mano ambori esobu ne karira fosa.
16 We mano ambori eworu fosa amene tarai toyari finiunsai piro toyari fi mirehara weo ametaiririai wesa kariri ambori eworu fo, mae we mano ambori esobu mai fosa amenunsai mampori wesa, weo kaiwo amewuwuai wedayasa etarang. Tuti mandoni dino mesi we niari finana na mantauni ne mambiriufo ne?
17 Wiro amene tarai kariri inontarai siai bitoyao etairiri Allai ne Kaiwofo toyari fianggeng etawayanai we esera we ra naya fo kaha. Mae amea mani, amewuwuai na Kristusi wonongfo, tuti na amenemirorong mesi na Allai arongreafo, weo Allai demi ne inontaraine amea we amenari tonanai.

3

Korintusifosa ene tarai kariri fiainawiai todoni Paulusi itoru itowerasuli wetarai we Kristusi

1 Amemadu toninafo, tarahio menemitituai meteyo amefiai bera mantaung amea ahang fe, wiro tonana kaha. Ete, toyari inontarai siai fosa, amea kontai ametohong weai we amesobu surati fiai amea bei tonanai, surati nani soi we mea ete na mea ma e? Wape wiro tonana kaha.
2 Meaino mene tarai wekaiwo anatu deinawiai we amea mani rasuli di amea fo, weo meroaso amene kaiwo amewuwuai we meara fo. Finanai toia mutu na amenemirorongnei tuti mandoni kontai ewatioai tuti etatorai.
3 Ne tarai kariri amene kaiwo amewuwua fo webong kawuru ampa, amani webong paria na mea. Na tonanane metainawiai we mea mani mene tarai wekaiwo anatuo Kristusi soi di mea, tuti kaiwo anatu nani wiro soi na dawati kaha, mae na Allai mano darang foi Nuaninufoi, kontai wiro soi na kamiei timba toyari Hukumio soi we Musai foi kaha, mae soi na inontaraine taenemirorongnei.
4 Amemadu kariri amea tonanai weo na Kristusi ameroaso Allai tarai.
5 Wiro ametohong fieai we fiainawiai we mantaung amea amewemambiriu we amenari finana kaha, wape Allai dino dohong mambiriu we ameane.
6 Andino niari amea amewemambiriu we amewemangfata we Kaiwo Arerai Waworu bei. Kaiwo Arerai nani weneung na Allai Nuaninunei, wiro na Hukumifoi kaha. Weo Hukumi nani wedaya mararehafoi wape Nuaninufoi dohong tata tatarang wefitawafa.

Allai ne Kaiwo Arerai Waworu nei mahikai sewa Kaiwo Areraio Musa soi fo

7 Fafongfa Allai dohong ne Hukumifoi we Musai, amani ne Kaiwo Areraio biui na kamieifo, tuti Kaiwo Arerai Mamo nani kia marareha we inontarainesa we inontarai manei wiro wemambiriu we dohong kariria na mai kaha. Kaiwo nanai Allai dohoni na ne sambewaraio dadai fo, wedaya Musai urengfo sambewarai. Tuti sambewarai nani adareti de niai wape ne sambewarafoi wedaya inontarai Israeli fosa euremifoa wiro ewemambiriu we ewati Musai urengfo nariai ahang kaha.
8 Tonana mani todoni kontaio Kaiwo Arerai Waworuo Allai Nuaninufoi dohoni foi da na sambewaraio dadai sewa aha.
9 Masino Kaiwo Arerai Mamo kia aiboi we inontarai foi sambewarai tonanai, nana mani Kaiwo Arerai Waworuo wedaya inontarai enemirorong mesi na Allai urengreafo aha fo ne sambewaraio dadai fo fuba sewa aha.
10 Weo tarai we fianai aino fafongfa sambewaraifa fo, titua weai na sambewaraio dadai sewao fuinini mani, wedayaria sambewarai ahang kahai ampa.
11 Weo masino Kaiwo Areraio woru fo sambewarai tonanaia, nana mani Kaiwo Areraio wiro woru na

wea kaha fo ne sambewaraio dadai
fo fiabai sewa aha.
12 Amenemitawanai tonanai
paria ampafe wiro amematai we
amemadu kariri finana kaha.
13 Wiro amene tarai kariri Musai
we tebung wedua urengfo na an-
sung aburung ambori inontarai Is-
raeli fosa wiro esaiteo Sempaisi ne
sambewaraio adareti de niai weru
urengfo nana kaha.
14 Wape enemitituaitafo rahaibu
ampa, weo paria rahida bonini kon-
taio fi tebung wedua Israeli fosa nani
tebung weduasa pampang ne, na
rabuang bo etato Kaiwo Areraio fa-
fong foi fo. Etaramioai mae esobuai
kaha. Weo fi tebung weduarai nani
niai terai na taweboyari ria Kristusi
fo.
15 Paria ninai kontaio na etato
Kaiwo Musai soi fo, fi weduarai nani
tebung wedua enemirorongfo rai.
16 Wape na doni kontaio manei
enerorongfoi tiwera we Sempaisi
mani, fi tebung weduari nani Sem-
paisi yuaisi weruri.
17 Weo Sempaisi mani Allai Nu-
aninufoi diarana ne, tuti Nuaninufoi
niayai na mandoni mani, wenani ke-
saua.
18 Tuti ninaia mani, mano taroa-
soa ne tata, tahasau weru fi tebung
wedua tauremi fo, tuti Seng Yesusi
ne sambewaraio dadai fo keiwewa
na tauremine. Sempaisi, amani Allai
Nuaninufoi, yiwang tata tane tarai
kariri mantauni ne taraifoi, na ne
sambewaraio keiwewa pari aha foi.

4

Ra Waidani, amani Kaiwo Mahikai fo, nayai na babeu tamui na kahofafo

1 Tonana mani, na Allai ne aro
amea ne, dohong amea amewuwu
ne Kaiwo Arerai Woworu ne, ampafe
wiro amenemirorong fituaya kaha.
2 Ampafe amehurumitare fio ma-
munggasai tuti fio kia mamaya fo,
amepampamu kaha, tuti wiro ame-
bariwera Allai ne Kaiwofo kaha. Mae
na ametaikariri kaiwo wetarai fo ao
kasaua fo, amenemitawanai we kai-
wasane kiai, na enemirorong ketui
foi mani ewatioai we amemasi na
Allai urengreafo.
3 Masino Kaiwo Mahikai kariri
Yesusio amewuwua fo, wiro manea
etafura kaha, toyari fi tabung wedua
euremifo, nana mani mano ambori
eworufo ansaino etafura kahai to-
nana ne.
4 Weo inontarai wiro eroasoa kaha
fosaine, inontarai nanisa Saminseni,
mano weseng we fui karira nini,
kiobu enemitituaitafo ampa toyari
niarisa euremifafara. Ampafe we-
dayasa wiro ewati Kaiwo Mahikai fo
ne sambewarafo ahang kaha, amani
Kaiwo Mahikai kariri Kristusi ne
sambewaraio dadai fo. Andino wefi-
ainawiaio kasau kariri Allai ne.
5 Weo kaiwo amehoramai ninai
wiro kariri amea kaha, wape kariri
Yesus Kristusi we weSengfo. Tuti
amemadurai we amea mani, amewe-
woming terai we mea, kariri ne daw-
iafo.
6 Weo Allai medu deyo,

“Na mamantiti rorong fo,
Sambewarafo kawariai ma!”*

Allai nani kontai Andino niari ne
sambewaraia nani dansairai na taen-
emirorongfi ne, ambori nano ne sam-
bewarai nani tawaitawang kariri Al-
lai ne sambewaraio dadai fo dan-
sairai na Kristusi urengfe fo.
7 Wape amea mani, amene tarai
kariri babeu mesi kahaio Allai samui
na kahofa, mae na amene tarai
wemambiriu kahai nini ameha
ra dedai pari feai, amani Kaiwo
Mahikai kariri Kristusi fo. Ambori na
tonanane kasau we mambiriu fiabai
niai na amea nini na Allai ma, wiro
na amea kaha.
8 Dadira bitoya na fifiani kontai yua
amea paria, wape amemangganggung kaha. Fi bitoya wedaya amea
amesera wera amenari fi todoni,
wape amenemirorongnei fituayai
kaha.
9 Inontarai enari kanggani amea
wape Allai sawing amea kaha. Eboi
ameara ametawai, wape ameworu
kaha.

* **4:6** Kejadian 1:3

10 Yesusi sodai dadira pariao mirehara, tuti fi tonana fo amesobuai pampang kontai na rahida neungne amemainenang we amemareha toyari I. Amesobu dadira tonana mani, ambori inontarai siai ewatioai we Yesusi darang na amea tuti wedaya ametarang na tarai.

11 Weo na ameminohi na nufi ninai, mararehafoi wiro waroi weru amea kaha, mae inontarai erurai we emung amea pampang we amewuwu Yesusi fefe. Ambori na tonanane, inontarai siai ewati we Yesusi darang na amene taraio ambori wioru nini ki.

12 Ampafe na tonanane, amewuwu Kristusi fo tarahai wedaya amemarareha, wape amehutuai we amesodai tonanai kontai, ambori werang we metarang we fitawafa.

13 Na Kaiwofo weai dotu tonina:

"Iroasoai, ampafe imadu."*

Na ameroasoai tonana fo kontai, wedaya amemadu kontai.

14 Weo amewaitawanai we Allai mano duwi Seng Yesusia suwi na marareha rorong foia foi, ambori duwi amea kontai ria Yesusi tuti kia mea tuti amea awa tatoari na arongreafoa ki.

15 Fi amesodairi kiai nini kia beng we mea rai, ambori Allai ne beng dohonai arora we inontaraine tatara fo, kaiwasa eroasoai bitoya ahang fosa esobuai fuba aha tuti wedaya etohong mahikai we Allai tuti etaparandini.

Taenemirorongnei fituaya kaha, weo na taroasoai terai we Yesusi taureminei niayai terai na fi maio tasobua rai fo

16 Nanai wedaya wiro amenemirorong fituayai na wea kaha. Rahida neungne amene tarainei sodai ne karirafo, tuti firurung pampang we wioru ki, wape rahida yiwang rahida amenumianinunei Allai yiwani weworu pampang aha.

17 Weo fi amesodaira ne maraba paria, wape ambori wedaya amesobu mirising fuba tuti sambewarai dedaio watai we numainufo. Tuti watioai na mirising fiabai nanai mani, dadira amesodairai nanai wiro ene waroi kaha tuti seiayai.

18 Ampafe wiro ameuremifo nayai na fio watioai na tauremi fo kaha, mae na fio watioai kaha fo. Weo ne watioa fo mani watai waroi kaha, wape ne watioa kaha fo aino watai wefitawafa ne.

5

1 Weo tawaitawanai we tane yawanei, amani tane taraio na nufi nini, mitota mani, Allai mantauni ambori meinenang munu bei na Waidani we tata ki, amani munuo wiatai wenumainu, munuo wiro inontaraine enariri kaha.

2 Taminohi na yawa tasobui na nufi nini, taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai weo taenemirorong dohong we tasansung tane tarai na munu waworuo tasobui na Waidani foi.

3 Weo tasansung tata na tane munu waworu na Waidani foi mani, wiro tane tarainei niai arora ahang kaha.

4 Tarai we taminohi na yawa na nunei nini, taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai we ne maraba tasoduata ne. Tanumiruainso tonanafo, wiro taenemirorong we tahatai weru tane tarai nunei nini ambori tanai arora kaha, mae tatohong weai we tasansung tane tarai weworu na munu Waidani nani. Ambori tane tarai weworuo Waidani nani yiwangno tane taraio mireha nei aha.

5 Allai mantauni dino meinenang tata we finana ne, tuti dohong Nuaninu Mirarebana foi we fiainawiai we tata kariri fi kiaio meinenami we tata nani, deinawiai we todoni kontaio dohona rai.

6 Finanai wedaya amenemirorong wemambiriu pampang. Amewaitawanai we ameminohi na amene tarai na nufi nini, amenayai waroi weru munuo ambori ameminohi nai ria Sempaisi fo.

7 Weo ameminohi ninai amenemitawang te ameroaso amene Man-

* **4:13** Masmuri 116:10

anu Yesusi ne, wiro amenemitawang
fianai aino amewatioa fo kaha.
8 Nanai wedaya amenemirorong
wemambiriu tuti amefaraise paria
we ameteyo ametawing amene tarai
nini, ambori ameminohi na amene
kataifoi wani ria Sempaisi.
9 Ampafe amerurai paria we am-
bori Seng Yesusi eneo amea, na ame-
nayai na nunei nini ete ametawera
werui.
10 Weo tata kiai todoni kontaio am-
bori tatoari na Kristusi arongreafo,
na rahida kiutu kaiwo kariri tata
fo, ambori mansiari-mansiari sobu
fiembaitafo kariri fianai aino niaria
na nufi nini, niari ne bengfo ete niari
ne karirafo ne.

Allai niari inontaraine tata tabeng riati aha na Kristus Yesusi

11 Amewaitawanai todoni kontaio
tamatai Sempaisi, amani tasomi wei
na tarai tuti maifo. Ampafe nanai
wedayao, amerurai paria we ambori
amewiwiang mandoni kontai wei.
Allai deitawang amenemirorongnei
tarai tonanai tuti enehutawanai we
mea kontai mewaitawang amea to-
nanai kontai, na menemirorong ke-
tui wai.
12 Na toninafo, wiro amefiai bera
amea we mea ahang kaha. Wape
ameteyo ametohong rang beng fo we
mea we meboi mearomi tuti amea.
Ambori na tonanane mewaitawang
todoni memadu we inontaraio eboi
earomi we fi watioa fo, amani fio
kariri Hukumi Musai soi fo, wiro
kariri fio niayai na taenemiro-
rongnei, amani taroasoafo, kaha.
13 Masino eteyo amewefiauwou
ampa, nana mani amewefiauwou
na euremifo we amerurai paria
we ameraria Allai, wape masino
amemadu na amenemitituaitaio mai
fo mani, finanai we mene bengwa.
14 Weo Kristusi enewawufo aino
wedaya amenari tonanafo, weo ame-
waitawanai we manei mireha we in-
ontarainesa kiai ampa, tuti finanai
deinawiai we inontaraine tata tama-
rareha kai ampa, amani tanai na ma-
mantiti rorong fe fo.
15 Tuti Kristusi mireha we kai-
wasanei kiai, ambori mano eminohi
etarang fosa wiro etarang we eto-
hong kariri mantaunsa ene etawiafo
aha kaha, mae we etohong kariri
Kristusi ne dawiafo terai, amani Kris-
tusio mireha tuti suwi wesa aha fo.
16 Ampafe ninai to fongna mani,
wiro ametitua we manei kariri
todoni inontarai nunei sa etituasa
kariri ene fi toa fo ahang kaha. Tarai
raminde ametitua Kristusi toyari
inontarai batang tonanai, wape
ninaia mani, ametitua tonana ahang
kaha.
17 Ampafe, mandoni dino we-
boyari ria Kristusi mani, wenani
Kristusi niariri weworu ampa. Ne
mamofo nai ampa, mae ne wa-
worufo da kawuru ma ne.
18 Finanai kai Allai dino niari ne.
Na Kristusi, Allai niari tatara tawebo-
yari riati aha, tuti demi tata we tanari
finanai, amani we tafata inontarai
siai ambori esobu beng nanai kontai.
19 Amewuwuai we na Kristusi,
Allai niari inontaraine taweboyari
riati ampa tuti wiro deto we sasari
tanariri foi ahang kaha. Tuti kaiwo
kariri taweboyari riati aha nanai
Allai yoaso amea we amewuwuai
tonana kontai.
20 Ampafe amea mani, Kristusi ne
inontarai demi amea we ameriwani
amemadu ne kaiwofo di amea, ne
tarai toyari Allai medu na amea du-
tanai paria we mea we mera weia.
Na Kristusi wonongfo, ametanggowa
mea we meweboyari ria Allai aha.
21 Weo Kristusi dohong sasarifea
kaha, wape Allai niariri sodua tane
sasarinei kiai, ambori na Kristusi
nani taenemirorong mesi na Allai
arongreafo ki.

6

1 Amea mani Allai ne maniwowiri
amerufi wei di amea, ampafe
ametanggoa mea we wiro metua
Allai ne bengno dohonai arora we
mea wa na ne Kaiwo Arerai Warowu
wa, pariao nai weru mea funoma
fanai.
2 Weo medu toninaia deyo,

"Na rabuang bo enehurorong denteng foi, tarahuo wau,
tuti rahida bo ifariri kaiwasafoi, ifata wau."*
Mewati ma, rabuang bonini mani, rabuang bo enerorong denteng foi dine. Rahida bonini mani rahida deyo feriri mea foi dine.

Na fifianai kontai Paulusi etainawiai we Kristusi ne mangfata mesi disa

3 Na fifiani kontaio, amerurai we ambori amewedua inontarai weru eraria Kristusi fo fanai, ambori kaiwasa wiro eteibera fi ameru we Kristusi fo kaha.
4 Mae ametainawiai na fifiani kontai we Allai ne mangfata amerufi wei na mai di amea. Ametainawiai tonanai na dadira todoni fieai kontaio, ametawang amea pampang naya fo,
5 kontai na rabuang bo inontarai eruba amea fo, esoa amea to aitamu rorong fe fo, eroya amea fo, amerufi mamboni paria fo, wiro ametena naria kaha fo, tuti amene pari fi ametang fo,
6 na amenemirorong mirarebana fo, na amewaitawanafo, na ametawang amea fo, tuti amenemirorong denteng fo. Na fi tonanane kiai ametainawiai we amea mani Allai ne mangfata di amea. Kontai na Nuaninu Mirarebana foi sensoni amea fo, tuti na amenemiwawu na amenemirorong mesi fo,
7 kontai na amewuwu kaiwo wetarai fo, tuti na Allai ne mambiriufoi fo. Ametainawiai tonanai kontai na todoni amerutawang Allai ne enerorong mesi fo na amewarami dowei nei tuti na amewarami domoya nei, wefimamuna we amea. Ambori na ameminohi na amenemirorong mesi tonana ne amemainenang we ameharaikobu ne karirafo nano amenemirorong mesi nani.
8 Kontai na inontarai etato amea tuti esahu tawang amea konta fo, na etairiri amea tuti efiai amea fo, na amemadu na tarai wape esahu amea we ametatofa fo,
9 na amewe amewonomi we kaiwasa bitoya foi wape esahu tawang amea konta fo, na adareti amemarareha wape ametarang nendai fo, na eruba amea wape amemareha kaha fo,
10 na enari ameara amenemirorongnei fituayai wape amemararising pampang fo, na amene tarai toyari inontarai ne pari fi wape amewedaya kaiwasa bitoya ene fi fo, tuti na amene sobu fieai ahang kaha mae amene maino fifiani konta fo.
11 Doroi inontarai Korintusi wa meaine, fifiani kontaio amemaduraia kasau we mea ampa, wiro ametadiwa fieai we mea kaha. Mewati todoni amenemiwawu mea ampa.
12 Wiro amehafe anemirorongnei we mea kaha, manta meaino mehafe menemirorongwai we ameane.
13 Ninaifa mani yeyo imadu we mea toyari imadu we nehu arikang terai, amani yeyo, mefai menemirorongwai kontai we amea.

Paulusi deretawansa we eweboyari ria inontarai eroasoa kaha fosa fanai

14 Dohonao meweboyari ria inontaraio wiro eroaso Yesusi kaha fosa fanai, finanai masi kaha. Weo ne masifo weboyari ria ne karirafo rai e? Tuti sambewarafo weboyari kontai ria mamantitifo rai e?
15 Kristusi weboyari ria Beliari* rai e? Ete inontarai yoaso Kristusi nei tuti inontarai yoasoa kaha foi umasi na uroasoafo rai e?
16 Tuti Sempaisi ne Munu Omi Wei Nai foi weboyari ria aririwangfosa rai e? Weo tata mani Allai Mano Darang foi ne Munu di tata. Toyari Allai mantauni medu ria ne nabi fafong fosa deyo,
"Yau ambori iminohi rahansa
tuti inayai riasa,
tuti esahu Yau we ene Seng Allai,
tuti isahusa we nehu inontarai."*
17 "Allai deyo,

* **6:2** Yesayai 49:8 * **6:15** Beliari, nana mani deinawio Saminseni dine. * **6:16** Imamati 26:12; Yeremiai 32:38

‘Ampafe, mera to boriai weru inontaraio etaroanso Yau kahai nanisa
tuti mehatai werusa.
Wiro mewaramikeha disanso fi werarika fo fanai,
ambori ika mea ma.*
18 Yau ambori iweDai we mea
tuti mea kontai nehu arikang di mea ki, ambori isahu mea we nehu kaisung tuti kamitung.’
Sengno weMananufaisi ne kaiwo finanai.”*

7

1 Doroi enehuwawu meawa meaine, na ne Kaiwo Arerai Waworu ne Allai dererai tonanai we tata ampa. Ampafe todoni kontai taruairurang tatara tamararebanai weru fio kia rarika we tane tarainei tuti we tanumianinunei fo, amani tahatai weru fi werarika tonana fo kiai. Todoni kontaio tamararebanai na taminohi na nufi ninai weo tasomi we Allai na mai fefe.

Paulusi piraise paria, weo Titusi dontai na Korintusi ma deisaharai we Korintusifosa etohong we eweboyari riati aha

2 Metohong katai we amea na menemirorongwai. Weo wiro ametohong sarafieai we manei na wea kaha rai, amewedaya manei dohong karirafea kaha rai, tuti wiro ametofa manei na weai we ameha ne rafo weruri kaha.
3 Imadu tonanafo wiro enehurorong we yinggai mea we menari sarawa kaha. Weo, kariri fianai aino imadurai kawurua fo, we amenemiwawu mea paria tuti mea mani mene katai na amenemirorongnei ampa, ampafe tatarang ete tamarareha mae tawemaniwowiri pampang.
4 Iroaso mea paria tuti enehurorongnei dedai we mea paria. Amesodai dadira bitoya ki, wape metohong enehurorongnei mitubaru tuti mirising paria.
5 Rabuang bo amesi ameawemi na nu Makedonia nei kontaio, wiro amesobu rahida kuteai we ameminohi uka kaha. Dadirafo nayai woru amea, inontarai na boriei weru jematinei emamuna we amea, na amenemirorongfuisi kia matai we amea kontai.
6 Wape Allai Mano niari inontarai enemirorong fituaya fosara enemirorongfoi mitubaru ahang foi, niari amenemirorongnei mitubaru aha kontai weo Titusi dontai ma fefe.
7 Amenemirorongnei mitubaru tonanafo, wiro na dontai ma fo tera kaha, mae na deikaririai we amea we todoni metohoni enerorong mitubaru fo. Deikaririai kontai we metohong weai paria we mesobu yau aha fo, we metatua mea paria we fianai aino raminde menari fo, tuti nina mani memainenang we memadu tuti yau na menemiwawu yau fo. Fininai kai dohong yau imirising paria aha.
8 Tarahai kaiwo anatu tapapao raminde yenatuai we mea mau nanai dohong menemirorongwai fituayai, wape wiro yetua wea kaha. Tarai we rabuang bonani yetua kuteai we mea weo iwatioai we menemirorongwai fituayai kuteai, mae wiro ene waroi kaha.
9 Wape ninaia mani ifaraise ampa, wiro we menemirorong fituaya wa kaha, mae we na menemirorong fituayai nanai wedaya metarabera mea weru mene metohong toa wara wa. Weo menemirorong fituayai nanai Allai dawi weai tonanai. Ampafe wiro amewedaya mea mesobu dadirafea kaha.
10 Weo taenemirorong fituayai kariri Allai ne dawiafo tonanane wedaya tatarabera tata weru tane sasarinei tuti kia faririfo we tata. Tuti mandoni kontai wiro detua we fi tonana fo kaha. Wape taenemirorong fituayaio kariri nunei ne dawiafo kia mararehafo we tata, amani taminohi na mamantiti rorong fo.
11 Into mewati kariri todoni menemirorongfoi fituayai kariri Allai ne dawiafo ne! Finanai wedaya mea merurai na mamboni paria we meruairurang mene taraiwai tuti

* **6:17** Yesayai 52:11 * **6:18** 2 Samueli 7:8, 14

menari ne wetaraifo, menemirireu
sasario inontarai nani niari fo,
mematai Sempaisi, menemirorong
dawi we mesobu yau, mefaraise
paria we fi merurai wea wa, tuti
memainenang we metohong aiboifo
we mano dohong sarawa foi. Na
fininai kai meteinawiai ampa we
menari fisarawafea kaha.
12 Ampafe isoi surati nani we mea
mau fo, wiro mano anta dohong
sarawai nani dino wedaya isoi ne
kaha, ete we mano sodai dadirafo
na fi sarawai tonana foi kaha. Mae
isoi surati nani fo we ambori mewait-
awanaia kasau we memainenang we
mefata amea na Allai arongreafo.
13 Nanai wedaya amenemiro-
rongnei mitubaru aha.

Tuti wiro amenemirorongnei mi-
tubaru tera kaha, mae amemiris-
ing kontai sewa aha we amewatio
Titusi we mirisingfo, weo mea kiai
metohoni enerorongfoi mitubaru
aha fefe.
14 Tarai we raminde Titusi dontai
we mea kaharai mae yeparanding
mea paria wei, tuti wiro metohong
mamaya yau kaha. Toyari fikiaio ra-
minde amewuwuai we mea fo mani
kaiwo wetarai fine, tonanai kontai
metainawiai we Titusi we fi bengno
amemadurai wei na amefiai mea fo,
wetarai tonanai kontai.
15 Ninaia mani enewawu mea
pari aha, weo aroai kariri todoni
raminde mea kiai wiwiaing mea
mani metaramididauwi fo tuti kariri
todoni metamang wei na mai tuti
metatori na mematai fo.
16 Ifaraise paria weo iroaso mea na
fifiani konta fefe.

8

Paulusi dutansa we efanduhi doi we efata ene doroi esobu dadirafo na Yerusalemifo

1 Doroi Korintusiwa meaine, ni-
naia mani ameteyo ameteikaririai
we mea ambori mewaitawang kariri
Allai ne bengno dohonai arora we
jematinesa na nu Makedonia nei ne.
2 Ea esobu dadira fuba paria. Wape
na dadira fuba esodairi nani, emiris-
ing paria donio ene pari fi arorawa
tonanai ki, wape na ewarami taka-
hetuai paria fo etohong doi kontai we
efata inontarai siai.
3 Yeyo imadu karириaifa kontai we
fianai aino etohonai nanai, etohonai
kariri fiani aino esobua fo, tuti
etohonaia sewa ne esobuafo nanai
kontai. Wiro manei demisa kaha,
mae mantaung saino enemitituai
tonanane,
4 tuti etanggoa amea paria we ea
kontaio efata Yesusi ne inontarai
emararebana fosa na nu Yudea foi na
fianai aino esobua fo.
5 Tuti fi etohona fo, fuba sewa
ne amenemitituaitafo. Reantanang
mani etohong ene taraifoi we Sem-
paisi we etohong kariri ne dawiafo,
mayeai we amea kontai. Enari to-
nanafo, enari kariri Allai ne dawiafo.
6 Nanai wedaya ametutang we Ti-
tusi we daraberahi to Korintusi we
mea aha mau. Weo andino anta fiata
mea na mefanduhi doi we metana-
tui we mefata tane doroi na Yudea
fosa. Ampafe ametutani we fiata mea
menariri kiai ao meinenang, mai
kariri mene menemirorong denteng
fo.
7 Na fifiani kontaio mene fong pari;
na meroasoafo, na memadufo, na
mewaitawang fi mai fo, na merurai
tarai fo, tuti na menemiwawu amea
fo. Ampafe yutang mea we todoni
kontaio mene foniai na fi beng ninai
kontai.
8 Imadu tonanafo wiro yere we
mea we metohong kariri nanai kaha.
Mae imadu kariri inontarai Makedo-
nia nesa we todoni enemiwawu fuba
tonana fo ambori iwati mea kontai
we menemiwawu inontarai siai fosa
na metohong doi we mefatasa nai
mani fuba todoni.
9 Weo mewaitawanai na mai ampa
we tane Seng Yesus Kristusi todoni
dohong ne bengfo arora fuba paria
we tata fo ampa. Weo I ne ra bitoya
paria, wape sawing ne fi fuba nani
kiai, mae niariria ne pari fi, ambori
na ne pari fi nanai wedaya tata tane
ra bitoya na Allai arongreafo.

10 Kariri doio fanduhiai we fata in-
ontarai naya fo, enehutituaitane ton-
inai, amani denteng sewa we mea we
metohong kariri mene menemitituaitaia fo. Tarai defuina bo fafongna
foi meaino reantenang pari mefan-
duhi doi we mefatasa tuti nanai tera
kaha, mae meaino reantenang pari
we menemitituai we menari finana
ne.
11 Ampafe ninaia mani, metaw-
ina fanai mae menaria kiai ki na
fi mesobuai demoyara fo. Todoni
kontai menari fininai na menemiro-
rong mirising, kariri raminde nanai
memirising we menemitituai kariria
fo.
12 Weo masino fi metohonai nanai
na menemirorong mesi mani, Allai
ambori demang we finanai. Weo Al-
lai demang we fianai aino metohonai
na fio mesobua fo, wiro fi sewao
mesobua fo kaha.
13 Wiro yawiai we iwedaya meso-
dua ne marabafeai na mene pari fi
arora wa, mae inontarai siai fosa
etawing ene marabafo kiai tuti es-
obu sayayafo kaha, manta enehutitu-
aitai ne beng sewa ne mani, tata kiai
tamasi.
14 Na ninaifa mani, mene fi
mesobuai sewa wa, metohonai we
fiata fio esobua kaha fo, ambori na
rahida siai wori, fianai aino esobuai
sewa fo fiata fio mesobua kaha fo,
ambori na tonanane memasi na fi
mesobua fo.
15 Toyari soi na kaiwofo:

"Mano fianduhi bitoya foi,
wiro ne fia bitoya karera kaha,
tuti mano fianduhi katui foi,
wiro ne pari fi kaha."*

Paulusi denatu Titusi itoru tono Korintusi we itofata jematifoi efanduhi ene doi etohona fo nanai

16 Ametohong mahikai paria we Al-
lai, weo niari Titusi enerorong boyari
ria amea, amani niariri yurai paria
kariri amea we fiata meawa.
17 Weo wiro yoa we fianai aino
ametutani wea fo tera kaha, wape
mantauni kiutuai terai we da we mea
mau, tuti de yurai paria we fiata mea
ki.
18 Tuti wiro meiri kahai, mae ame-
temio tane doroi manei riati, doroi
nani mani jematinei kiai etatori kon-
tai weo fianai aino niari fo, amani
wiuwu Kaiwo Mahikai na Allai kariri
Kristusi fo.
19 Tonanai tera kaha mae, inon-
tarai nini mani, jematinesa etiriri
we kiontai amea na amene rang ro-
rong ne na rahida ameha fi mefan-
duhiai we tane doroifosa fo nanai. Fi
mai metohona fo nanai, ameha ame-
tohonai ambori Sempaisi mantauni
wonongfo dadai sambewarai nayai,
tuti ambori deinawiai we taenemiro-
rong dohong we tafatasa tonana.
20 Amenemitituaitane we ametemi
tane doroi nani dontai ria Titusi ne
mani, weo ametanansiau weai paria
ambori wiro inontarai manei ding-
gai amea we amenari sarafieai na fi
fubao fanduhiai tonina nei kaha.
21 Amerurai we amenari fio mai
pari fo terai, tuti nanai wiro mai na
Allai urengreafo tera kaha, mae na
inontaraine earomireafo kontai.
22 Amea kontai ametanatu tane
doroi siai manei kontai ria Titusi
suru. Inontarai nini ametitua wei
we beiru teai ampa tuti amewatioia
mani, inontarai ureng maya paria
dine. Tuti ninaifa mani yurai paria
we fiata mea we yoaso mea fo fuba
paria, we fi metohonai tonana fo.
23 Mae we Titusi mani, nehu mani-
wowirio yufi ria yau dine we aufata
mea. Tuti tane doroi manduo urontai
riati ne suru mani, inontaraio je-
matinei kiai etemi suru di suru
tuti uminohi toa fo wedaya Kristusi
wonongfo sambewarai dedai aha.
24 Ampafe amenemitawanai we
meteinawi menemiwawuwa we
sitoru, ambori jematinei kiai ewait-
awanai we menemiwawu sitoru tuti
ewatioai we fianai aino ametaparan-
dinai kariri mea fo wetarai.

9

Paulusi dutang we jemati na Korintusi fosa emainenang fi etohonai we efata jemati na Yerusalemifo

* **8:15** Keluaran 16:18

1 Kariri fianai aino metohonai
we mefata inontarai emararebanai
na Yerusalemi fo, wiro yeyo imadu
karirіai we mea ahang kaha.
2 Weo iwaitawanai we memiris-
ing we mefata tane doroifosa, tuti
yeparanding mea karirіai we inon-
tarai na nu Makedonia nei ampa.
Yeikarirіai wesa, we na defuina bo
da wa foi paria ninai, doroio na
nu Akhaya wai mea memainenang
kawuru ampa we mefanduhi doi we
mefata tonanai ampa. Tuti mene
memirising we menari finana fo we-
daya bitoya na sa efaraise we enari
tonanai kontai ampa.
3 Wape yemi doroine sitoru mau
ninai ambori fianai aino ameta-
parandinai kariri mea fo dohonao
manta kaiwo ariri arora tera fanai,
wape todoni kontaio memaine-
nang finanai kawurua watai. Weo
imadurai wesa kawuru ampa we
memainenang we mefata tonanai
ampa.
4 Imameataifa we masino rahida
bo yontai mau wai inontarai Make-
donia manea etontai ria yau, tuti
ewatioai we wiro memainenang fi-
nana kaharai, nana mani amema-
maya paria. Tuti mea kontai nana
mani memamaya sewa aha. Weo
imadurai kawurua we mea mani
ameroaso mea ampa.
5 Nanai wedaya nuhuruainsoai
mai we yemi doroi nini sitoru we
mea fafong mau, we itomainenang
fio metarerai we metohona wa.
Inari tonanafo we ambori rahida
bo ira mau wai mani, fi metohonai
nanai mainenang kawurua. Ambori
na tonanane deinawiaia kasau we
fianai aino metohonai tonana fo,
metohonai na mewarami takahetuai
funomai, wiro manei denggoa mea
wea kaha.

Tatohonai na tawarami rirora ne mani, Allai mioang tata rai

6 Mearomio fininai! Inontaraio
kifa aibong bitoya kaha foi, ambori fi
detingna fo kontai bitoya kaha. Wape
mano kifa aibong bitoya foi, ambori
fi detingna fo kontai bitoya ki.
7 Mansiari-mansiari wau bohong
fifo kariri fianai aino kutuai na
enemurorongwai, wiro morira ete
numuruainso toyari manei denggoa
wau we bohona fanai. Weo Allai
enewawu mano dohong fi na enero-
rong mirising foi.
8 Tuti Allai ne mambiriu we
dohong ne bengfo fuba funomai
we mea, ambori fifiani kontaio
mene pari na wea kaha, tuti awa
mesobuafo fuba we metohong ne
bengfo fuba pari aha.
9 Kariri kaiwo dotu na Kaiwo
Mararebana fo kariri Allai deyo,

"I deto funong fi we inontarai ene
pari fi fosa,
ne enerorong denteng fo nayai
wefitawafa."*

10 Allai andino meinenang aibong we
mangkafa aibong foi tuti fiang we
tata, I kontai ambori meinenang ai-
bong bitoya pari aha we mea tuti
mioang mene aibong mehafarai na
menemirorong mesi foi nanai am-
bori wetaraifo fuba sewa aha ki.
11 Na tonanane na fifiani kontaio Al-
lai mioang mea nayai fuba paria, am-
bori mewemambiriu we metohong
fi na mewarami takahetuai funoma
wa. Tuti fi metohonai tonanai ma
ametatora fo wedaya inontarai efau
etohong mahikai we Allai ki.
12 Weo fi bengno menari ninai,
wiro we dohong Allai ne inontarai
emararebana fosa esobu fi demoyara
tera kaha, wape kontai we ambori
wedaya kaiwasa bitoya etohong
mahikai fuba paria we Allai fo.
13 Tuti na fibengno meteinawiai
nanai, inontarai efau ambori eta-
paranding Allai, weo ewati mene
metohong kariri Kaiwo Mahikai
kariri Kristusi, mano merariati foi.
Kontai efiai Allai we mewarami
takahetuaio metato fi we ea tuti we
mandoni konta fo.
14 Ampafe ea kontai ambori etutang
tuti mea na enemirorongno enemi-
wawu mea foi, we Allai dohong ne
bengfo arora we mea fuba paria fefe.
15 Todoni kontaio tatohong mahikai

* **9:9** Masmuri 112:9

we Allai we ne bengno tatatoafonsoa
kahaio dohonai we tata fo!

10

Paulusi medu na tapapa kariri todoni ne mambiriufeai we werasuli we Kristusi fo

1 Ninaifa mani yau Paulusi, yeyo
yutang mea we fieaifa. Inontarai
manea etei we yau eteyo, iwemam-
biriu paria tuti nehu kaiwofo tapapa
na inayai waroi weru mea fo, wape
ikefang meara mani iwewiwing tuti
nehu kaiwofo fanahang arorawa.
Wape na Kristusi mano enerorong
denteng tuti ne kaiwo manang foi
wonongfo,
2 yutang mea paria we dohonao
meteiaya yau we iwerasuli ne to-
nana wedaya nehu kaiwofo tapapa
we mea na rahida yontai we mea
mau fo fe. Weo todoni kontaio imadu
na tapapa we mano eteyo amea mani
ameminohifo kariri fi nunei fosa rai.
3 Tarai we amea ameminohi na
nunei ne, wape wiro amerurai na
mamuna rorong nini kariri fi nunei
kaha.
4 Weo amene fimamuna ameha na
fi amerurai tutirai ninai, wiro fi-
mamuna nunei fine kaha, mae Al-
lai ne mambiriufo aino wefimamuna
we ameane. Na fimamuna nanai
ameharai kobu aitetafosa ene katai
enariria mitubaru we etadiwa tuti
emamuna nai foi.
5 Fianai aino inontarai enemiro-
rong dedai fosa emadurai funomai
we etapa Allai ne kaiwo wetarai
fo, finanai ameharai kobuai, ame-
naria wefieai ahang kaha. Tuti
ene katai etaparandini we mitubaru
wesa, ebaunia dedai we ambori ewe-
daya inontaraifosa etaroanso Allai
kaha foi, ametotawi ao misuhi. Inon-
tarai enemitituaitafo kiai ameru aita-
muosa tuti amenarisa etohong kariri
Kristusi ne dawiafo terai.
6 Tuti masino metohong karириai
na maia mani, amemainenang we
ametohong aiboifo we mano etohong
kariri amene kaiwofo kaha fosa ki.
7 Todoni kontaio mewaitawang
kariri fianai aino mewatioai na
meuremifea nanai! Masino manei
yoasoai we i mani Kristusi ne in-
ontarai dine, nana mani todoni
kontai enetituaitai we amea kontaio
Kristusi ne inontarai di amea kariri i.
8 Weo masino iboiwawa arohune
karerai kontai mae, wiro imamaya
weai kaha. Weo fio iboiwawa aro-
hune weai ne mani, todoni Sempaisi
dohong ne mambiriufo we amea we
amebaung mene meroasoawa, tuti
wiro we amenari mea meworu kaha.
9 Dohonao menemitituai we na itoi
nehu kaiwo anatu yenatuai we mea
wa nini irurai we inari mea mematai
fe.
10 Weo inontarai manei medu
deyo, “Paulusi ne kaiwo anatu ne
maraba tuti tapapa, wape dontai ma
niayai rahang tata mani, inontaraifoi
mantauni finahang tuti ne kaiwofo
wefiea kaha!”
11 Wape todoni kontai mano medu
tonana foi, deitawanai we masino
ametoari na meuremireawa mani, fi-
anai aino amesoi tapapa na amene
kaiwo anatu fe ninai ne, ametohong
karириai kontai na tapapa na rahida
amenai ria mea wa ki.
12 Tarai we wiro amebiriu we
ameha amene tarainei ete ametitua
amea we amemasi kariri inontaraio
etaparanding berasa fosa kaha. Weo
etitua berasa we efiai mantaunsa
tuti ewati karirisa tonanai mani,
ewebonggoi paria.
13 Wape amea mani wiro tonana
kaha. Ameboi amearomi mani
ametitua kariri fi ametaparanding
amea wea fo, ambori ametaparand-
ing amea terai we katai Allai dohonai
we amerufi naya fo, amani na ameha
ne Kaiwo Mahikai fo. Tuti katai nani
mani, mea kontai.
14 Tuti amene mambiriu we
ametaunau mea toninai, weo
ameha Kaiwofo we mea mau nanai,
wiro waroi karerai ete na boriai
weru amene katai amerufi nai fo
kaha, weo tarai amesobu mea tuti
amewuwu Kaiwo Mahikai kariri
Kristusi nanai we mea ampa.
15 Kontai wiro ameboi amearomi
we fi inontarai siai enari na katai
wiro amerufi naya fo kaha. Mae
amenemitawanai we na mene

meroaso Kristusi fo mutu aha mani,
amene fi ameru na mea bitoya sewa
kontai aha ki.
16 Pariao na tonanane amesobu
rang kontai we amewuwu Kaiwo
Mahikai fo na nu siaio waroi na
wanai weru mea. Weo amemaya we
ameboi amearomine we amerufi na
inontarai siai ene katai erufi nai fea
kaha, mae na katai mantaung amea
amerufi naya tera fo.
17 Wape toyari na Kaiwo Mararebana
fo weai dotu deyo,
"Mandoni dino bioi arong we fiea
mani,
wenani bioi arong we Sempaisi
terai."*
18 Weo wiro na tafiai bera mantaung
tata tera fo deinawiai we Sempaisi
yoa we tata ne kaha, mae na Sempaisi
mantauni fiai tata fo.

11

Paulusi medu na tapapa kariri rasuli tarai kaha fosa na jemati Korintusi foi

1 Inari yau toyari iwebonggoi,
amani yeyo imadu ifiai bera yau,
ampafe yutang mea we metawang
mea we nehu inari tonana fo. Mae
iwaitawanai we metawang mea
tonanai we yau ampa.
2 Yohong we mea paria, kariri Al-
lai mantauni dohong we meafo tuti
ikasou mano erurai we eha mea
weru yau fo. Mea mani yauno yere
mea ampa we merau mang manei,
amani Kristusi, we ambori yohong
mea toyario kadawing sowaworua
mirarebanai wei.
3 Wape imameatai paria we do-
honao manea ewawori mea eha mea
weru mene meroaso Kristusi na mai
tuti na menemirorong mesi foi fe,
ne tarai toyari Hawai fafongfa we
tawaifoi sofari we sawai na ne kaiwo
sewai karira fo nana fe.
4 Weo iwati mea mani mefaraise
we metamang we mano era mau
we etaunau kariri Yesusi manei siai,
wiro Yesusi mano amewuwui we
mea foi kaha. Tuti memainenang
kontai we mesobu nuaninu siai weru
mano raminde mesobui foi, amani
Allai Nuaninufoi. Kontai mefaraise
we mesobu kaiwo mahikai siai fo
weru Kaiwo Mahikaio mesobuai ria
ameara fo.
5 Wape we yau mani, nuhuruainso
wiro iwerasuline itawawa weru in-
ontarai mesahusa we mene rasulio
ewemambiriu sewa nanisa kaha.
6 Tarahio na imadufo mani isawai
turura kaha, wape na waitawang fi
wetarai fo mani isawai paria. Fi-
nanai na fifiani kontaio ametainaw-
iaia kasau we mea ampa na kaiwo
amemadura ne tuti na ameminohi
toa ne.
7 Na rabuang bo iwuwu Kaiwo
Mahikai kariri Kristusi we mea fo,
wiro yutang mea we mebai yau kaha.
Na tonanane inari nehu taraineia
tewawa, ambori inari mea metadai.
Ampafe inari tonanaifa mani inari
sarawaifa ne?
8 Rabuang bo irufi we mea nanai,
jemati siaifo ansaino ebai yaune.
Ampafe ne tarai toyari yewa jemati
na katai siai, we isobu doi riasa we
ifata mea.
9 Tuti masino rabuang bonani
nehu pari fi, wape wiro yohong
marabafeai we mane wau we fata
yau kaha, weo fianai aino nehu pari
wea fo isobuai mai ria doroio era
na nu Makedonia mau fosa ampa.
Yeitawang weduarai na fifiani kon-
tai, ambori wiro iwedaya mesobu
marabafeai we yau fanai, tuti irurai
we iwaitawang weduarai pampang
tonanai.
10 Ifafora na Kristusi ne Kaiwo we-
tarai nayai na yau ne, we mandoni
kontai na nu Akhaya wai wiro kiutu
wedua yau na iboi arohune kariri
todoni wiro iwedaya mea we mebai
yau we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we
mea fo kaha.
11 We fianie imadu tonanai we
yeyo, wiro iwedaya mea mesobu
marabafeai we yau fanai wei ne?
Weo enehuwawu mea kahai e?
Bereri! Allai deitawanai we ene-
huwawu mea!
12 Fianai aino inari ninai, amani
irufi we Kristusi na yutang we doi
we fiembaitai we yau kaha ne, inari

* **10:17** Yeremiai 9:24

pampang ki, ambori rasuli siaio we-
tarai kaha wasa esobu rang we eta-
parandinsa kariri amea fanai, am-
bori wiro ewemambiriu we eteyo
emasi kariri amea na erufifo tutu es-
obu doi nayai kaha.
13 Inontarai tonana nesa mani ra-
suli tarai disa kaha. Ea mani in-
ontaraio erufi na mai kahai, amani
etofa wawera kaiwasafosa enarisa
toyari Kristusi ne rasuli saine.
14 Inontarai tonana nesa, wiro
tapapuhung wesa kaha, weo Samin-
seni mantauni kontaio tetofa niari ne
taraifoi we wewaio sambewara dine!
15 Ampafe Saminseni ne mang-
fatafosa eweanggari we enarisa we
etohong kariri Allai ne dawiafo na
enemirorong mesi fo mani, finanai
tapapuhung wea fanai weo fi wa-
woru fine kaha. Inontarai tonana
nesa ambori esobu ene fiembaitafo
kariri fi karira fianai aino enari
nanai ki.

Paulusi bioi arong kariri todoni werasulifo wedayari sodai dadirafo

16 Yeyo imadu riwanai aha, dohona
mane enemutituaitai we iwebonggoi
fe. Wape masino mea kontai mene-
mitituai tonanai we yau mani, meroa
we yau metawang mea we yau kontai
we iboi arohu kuteai toyari inontarai
siai wasa.
17 Fio yeyo imadurai aha nina
mani, yeyo ifiai bera yau tuti iboi
arohu wea ne. Wape imadu tonanafo
wiro imadu kariri Sempaisi medufo
kaha. Mae imadu terai kariri inon-
tarai webonggoi.
18 Kaiwasa bitoya efiai berasa
kariri fi nunei, etaparandinsa we
fi enari na mantaunsa ene mam-
biriufo, ampafe yau kontai yeyo
yeparanding yau kuteai kontai.
19 Oh, menari mea toyari inontarai
mesawai paria di mea fenana, donio
mefaraise we metawang mea we in-
ontaraio ewebonggoi fosa ninai.
20 Weo mesawaie, donio metawang
mea kontai we inontarai eharirao
enari mea toyari womingfosa, we
mano eru mea we eha mene ra wasa,
we mano etaparandinsa we inon-
tarai etadai sewa mea disa fosa, tuti
we mano ehandio mea fosa.
21 Tofino! Amea mani wiro ame-
nari ne karirafeai tonana we mea
kaha! Tarahai amene mambiriune
demoyara kahai we amenari mea to-
nanai e? Oh, imamaya paria weo
wiro amenari mea tonana kaha!

Wape toyari inontarai siai wasa
eboi earomi we fiea mani, yau kon-
tai inari yau we iwemambiriu we
iboi arohu weai kontai. O tarai,
imadu toyari inontarai webonggoi
paria manei finanai.
22 Eweinontarai Iberani disa e? Ha!
Yau kontai Iberani di yau! Inontarai
Israeli disa e? Yau kontai Israeli di
yau! Abrahami ne riria disa e? Yau
kontai ne riria di yau!
23 Kristusi ne mangfata disa e?
Wape yau mani Kristusi ne mang-
fata isewasa di yau! (Eh! Tarai,
imadu toninane toyari inontarai we-
fiauwou.) Weo yau mani, irufi we
Kristusi mamboni sewa, inontarai
esoa yau to aitamufoi bitoya sewa,
eruba yau maraba sewa na wai ru-
bata fo, tuti bitoya paria mararehafoi
dawawu yau.
24 We bering inontarai Yahudi fosa
eraruba yau fo, amani we beyari
mani eruba yau we boyari konta reti
piaru.
25 Webetoru Romafosa eboi yau
na aitatohi, webeyari kaiwasa eru
kamieio yau. Webetoru yeisui na
rawanangrau na wa defai, tuti we-
beyari yewohi na aiwowongfo na
rawanangrau rahida bei diru bei.
26 Bitoya paria ira iwuwu Kaiwo
Mahikai fo, tuti na rang rorong nanai
isodai fi karira bitoya kontai wedaya
adareti imereha. Nana mani isodai
foafoi, inontarai eharira fosa etawa
yau, nehu inontarai amene nu bo-
yari fosa, amani Yahudifosa, ema-
muna we yau, inontarai Yahudi kaha
fosa kontai emamuna we yau. Iso-
dai ne karira tonanafo na bendarifo,
na airorongfo, tuti na rawanangrau.
Tuti isodai finanai na doroi Kristeni
tarai kaha fosa ewaramifo kontai.

27 Irufi mamboni tuti maraba paria, tuti rahida neungne adareti yena naria kaha, weaifa mani iwawisi tuti arohutataha, kaharifoi ming yau, nehu ansung demoyara kahai adareti nehu tarainei niai arora tuti yenunanang.
28 Fi bitoya isodairi tonana foi tera kaha, mae rahida neungne nuhuruainso maraba kontai we todoni yewawu jematinei kiai fo.
29 Mandoni di finahang mae wiro ifanahang riati kahai ne? Masino manei sawai to sasari rorong foi mani, yau kontai enehurorongnei fituayai wei.
30 Ampafe masino awa iboi arohu we fieaifa mani, iboi arohu we fio deinawiai we iwemambiriu kaha fo.
31 Allai, amani tane Seng Yesus tamanai, deitawanai we itofa kaha. Tafiai wonongfo wefitawafa.
32 Rahida bo inayai na bendari Damsiki fo, Mananuo Aretasi ne gubernuri mano wenunggamiei na nana foi, demi ne afai mamuna fosa we ewaitawang wedua bendarifoi we etafu yau.
33 Wape nehu maniwowirifosa etu yau na nawang bei, na kamirei bei na wore kamiei foi to kofafo aweu. Ampafe ikaharai weru warangfoa.

12

Kaiwo kariri fio Allai deinawiai we Paulusi we detioa fo

1 Tarai we taboi taaromine kia fieai we manei kahai kontai. Wape yeyo iboi arohune kutea aha we fi Sempaisi deinawiai we yau we iwatioa fo tuti yeitawana fo.
2 Na kaiwo bonini imadu kariri mantaung yau wape toyari imadu kariri manei siai. Amani, yeroanso inontarai manei, inontarai nani mani inontarai daria Kristusi dine, defuina suraya boa dawa fo Allai yuaisi to katai dedai na Waidani. (Yeitawana kahai we ne taraifoi dino Allai yuaisi tonanaifa ete nuaninufoi e, Allai mantauni dino deitawanaifa ne.)
3-4 Imadurai aha we, yeitawanai we inontarai nani Allai yuaisi to ne katai mirising pari foi. (Yuai ne taraifoi ete nuaninufoi, Allai mantauni dino deitawanaifa ne.) Na wanai inontarai nani tarao fio mahikaio inontarainesa wiro ebiriu we emadura kaha fo tuti Allai wiro yoa weai we inontaraine emadura kahai kontai.
5 Inontarai nani dino yeyo iboi arohu wei ne, wiro iboi arohu parai kariri mantaung yau kaha. Kariri yau mani, fio deinawi nehu ifanahangne aino yeyo iboi arohu wea ne.
6 Mae masino yeyo iboi arohu we fieai konta mani, wiro iweinontarai borong beinseng kaha, weo fi wetarai fo aino imaduraifa ne. Wape itawang yau, ambori wiro manei deto yau we isewa fianai aino deti inaria fo ete tarao imaduraia fo fanai.
7 Wape ambori wiro enehurorong dedai tuti borohu fiabai we fi mahikai sewa fubao anta Allai deinawiai we yau nanai fanai mani, Allai sua isodai fi maraba feai na nehu tarainei, ne tarai toyari ababo we disang yau, amani fi karirao Saminseni demi ma we niari kanggani yau nai. Ambori wiro enehurorong dedai fanai.
8 Webetoru yutang Sempaisi we ambori yuai fi isodairi tonana foi weru yau.
9 Wape yoa we yau deyo, “Wodai pirahawai tonanai ki, wape nehu beng yohonai arora we wau fo demoyarai we wau. Weo na nemu funahangwa, nehu mambiriufo kasau tuti mesi na wau wa.” Nanai wedaya todoni kontaio ifaraise sewa we iboi arohu we nehu ifanahangfo, ambori Kristusi deitawang wedua yau na ne mambiriufo.
10 Ampafe ifaraise tuti nehu ifanahangne. Ifaraise we na iraria Kristusi fo wedaya inontarai eteibera yau, isobu dadira, etawi yau we emung yau, tuti isodai dadira karira pari fo. Weo ifanahang mani, nanai iwemambiriu tarai.

Paulusi enetituai we inontarai Korintusi fosa

11 Tarai we inari toyari inontarai
webonggoi, wape meaino menari
yau nehu tarai tonana ne. Wape
ne antu mani, mefiai yau. Weo
iwefiea kahai ki, wape titua weai na
mano mesahusa we mene rasulio
ewemambiriu sewa nanisa mani,
wiro esewa yau kaha.
12 Fio deinawio inontarai we wera-
suli tarai fi dine mani, amani fiainaw-
iai, fitantuma tuti fieai na Allai ne
mambiriufo, finani kiai inari rahang
mea na itawang yau na rahida inayai
ria mea fo.
13 Weo na fi kiaio inari we jemati
siai fosa, finanai inari kontai we mea
ampa. Wiro inari ta fieai we mea
kaha. Fio tarahio inari tara mani,
na iwuwu Kaiwo Mahikai ne, wiro
yutang mea we mesodua ne maraba
kuteai na mefata yau na doifea kaha.
Tarahio menemitituai we tarai inari
sarawai tonanai e? Oh, bereri paria!
14 Ninaifa mani imainenang we
yontai aha mau ituambawa mea we-
betoru fininai. Tuti iwedaya mea
mesodai marabafea kaha rai. Weo
fi yawi wea fo mani, fi meminohi
tutira wa kaha, mae inontarai tarai
mea ambori menemiwawu yau. Weo
wiro arikangne ansaino esera we
emainenang doi we wawafosa kaha,
mae wawafosa ansaino esera we doi
we arikangfosa ne.
15 Nanai wedaya iparaise we fifi-
ani kontaio itawini kiai we mea, awa
nehu tarainei kontai itawini we mea
kontai. Masino enehuwawu mea to-
nana mani, we fianie menemiwawu
yau mayeai nina?
16 Meroa weai ampa we wiro inari
marabafeai we mea kaha. Tonanai ki
wape emadu eteyo inontarai borong
beinseng di yau tuti ifarao mea we
itofa mea ika mene doiwa.
17 Tofino, inontarai mano raminde
yemi sitoru itorontai mau wa sitoru,
yemi sitoru we itoha mene doifeai we
yau e? Bereri kontai!
18 Tarai we raminde yemi Titusi
dontai mau suambawa mea tuti yemi
tane doroi manei dontai riati kontai.
Rahida bonani Titusi kia fieai ria mea
re? Mewaitanai we auru mani, au-
rufi wea fo masi na auenemirorong
mesi nei tuti aurohong toa fo masi
kontai.
19 Tarahai pariao ninai men-
emitituai we itoi finini kiai we
ambori amemadu tutu amea na
meuremireawa, we todoni rasuli
tarai di amea fo ne? Bereri, mae
na Allai urengreafo amemadurai
terai we inontarai ameweboyari ria
Kristusi di amea. Tuti fio amenariri
nei kiai mani we mea, amani doroi
amenemiwawu mea wa mea, we
ambori mene meroasoawa mutu
aha.
20 Weo imameataifa we rahida
bo yontai mau ituambawa mea
wai mani, dohonao isobu mea we
wiro mene tarai kariri fianai aino
enehutawana fo kaha fe. Tuti mea
kontai wiro mewati yau we nehu
tarai kariri fio menemitawanai weai
nanai konta kaha fe. Imamea we do-
honao mesawa mea, menemirorong
pirahai we mea, mehasisou mea,
mehatate mea, meteibera inontarai,
metairiri kaiwo mai kaha, mene-
mirorong dedai tuti memamuna
funomai.
21 Imameatai we dohonao rahida
bo ira mau wai, Allai niari yaua
itawawa na mearomireawa, tuti
isai we inontarai bitoya na mea
raminde nanai enari sasarifo, wiro
etaraberasa tuti efotou enari ene
sasarifo nanai kaha, amani ene wer-
arikafo, ene maninawafo, tuti ene
epaingfo. Weo isobu fikarira tonanai
na nehu arikangno irufi wesa fosa
mani, wedaya yau imamaya tuti fi iru
fo.

13

Paulusi ne kaiwo arerai wefuia fo

1 Yontai aha mau we ituambawa
mea ninaifa mani, yontai webetoru
we mea finanai. Mearomioaifa, na
Kaiwofo dotu deyo,

> "Sasarifea mani, sasari nanai inon-
> tarai mandu ete mantoruo
> itowati tera fo itoroa tubarai
> reto, ambori kaiwo nani
> ayaranane fe."*

* **13:1** Ulangan 19:15

2 Raminde yontai weberu mau fo,
isua mea we mano enari sasari fosa
ampa. Ninaifara mani, na inayai
waroi weru mea ninai kontaio, isua
mea nariai aha. Rahida bo yontai
mau wai mani, mano raminde eto-
hong sasari fosa konta mano siai fosa
wiro ekaharai weru aiboi yohonai
wesa fo kaha.
3 Metutang we mesobu fiainawiaio
deinawiai we Kristusi tarai medu na
yau. Mewati mea! Ira mau mani, am-
bori mewatioai kasaua we Kristusi
wiro finahang niari fi na mea kaha,
mae wemambiriu paria na mea.*
4 Tarai we rahida bo epahui na
aitabafoi ne mani, finahang. Wape
na Allai ne mambiriufo darang aha.
Amea kontai amefanahang toyari
raminde nanai Kristusi finahangfo,
wape Allai ne mambiriufo wedayao
ameweboyari ria Kristusi ambori
amewemambiriu we amerufi na
mea.
5 Metitua bera mantaung mea we
na meminohi toa wa, we meroaso
Kristusi tarai ete bireri e? Todoni
kontaio mewaitawanai we Kristus
Yesusi niayai na mea, mae meroasoai
tarai kaha mani, bereri.*
6 Tuti enehutawanai we mewati
amea mani, kasau we mea ampa weo
inontarai ameroasoai tuti Kristusi ne
rasuli tarai di amea.
7 Ninaia mani amewenadi we Al-
lai ambori wiro metohong sarawa
kaha. Amenari tonanafo, wiro am-
bori deinawiai we amea mani rasuli
tarai di amea fo kaha, mae ambori
menari ne wetaraio Allai dawi wea
fo, masino manea etitua amea we
rasuli tarai di amea kahai ki.
8 Weo wiro amenari fieai we dapa
ne wetaraifo kaha, mae fi amenari fo
mani we fi wetarai fo terai.
9 Masino amefanahang mae mewe-
mambiriu mani, amefaraise, tuti
amewenadi we Allai kontai ambori
niari meara memasi.
10 Nanai wedaya isoi kaiwo anatu
ninai na rabuang bo inayai waroi
weru mea foi nina. Ambori na
tonanane, yontai mau mani, iru nehu
mambiriuo Sempaisi dohonai we
yau ne we inari mea na tapapa fanai.
Weo mambiriu nanai Sempaisi do-
honai we ibaung mea nayai, wiro we
itota meara meworu naya kaha.

Paulusi dohong mahikai

11 Doroi meaine, wefuiaine mani,
todoni kontaio memirising to, meru-
rai we ambori memasi na Allai ure-
ngreafo, metaramio nehu aunaune,
menemirorong boyari, tuti memi-
nohi na mai. Tuti Allai mano enemi-
wawufo tuti ne maifo weneung nai
foi weriria mea.
12 Metohong mahikai wawera mea
na mai weinontarai Kristeni.
13 Allai ne inontarai emararebana
nesa kiai na ninai etohong mahikai
kontai we mea.
14 Kadono Seng Yesus Kristusi do-
hong ne bengfo arora we mea, Al-
lai enewawu mea, tuti Nuaninu Mi-
rarebana foi weriria mea kiai.

* **13:3** Rasuli 13:6-11 * **13:5** Matiusi 7:15-20

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Galatia

Kaiwo dedung we Galatia

Kaiwo anatu ne Paulusi soi weo jemati na nu Galatia fosa. Ea mani inontarai Yahudi disa kaha tuti raminde nanai esomi we sengno tarai kaha fosa. Wape rahidao Paulusi dontai ao wiuwu Yesus Kristusi wesa fo, manea eroasoai, ampafe ansaino ewejemati na nu Galatia foi.

Paulusi dontai werusara nana mani, inontarai siai etontai to Galatiafoi tuti etaunau fi siai we jematifosa. Eteyo eroaso Seng Yesusi terai mani demoyara kaha, mae todoni kontai etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi, tuti ewesunati kariri Yahudi ene Hukumi nani. Eteyo na etohong kariri nana fo Allai feririsa ki.

Wape Paulusi tarao etaunau tonana fo mani, kesoua dang wawerahi, weo kaiwo aunau nanai sarawai paria. Na ne surati nini medu we jematifosa deyo, na taroaso Seng Yesus Kristusi tera fo, Allai feriri tata weru tane sasarine, wiro na tatohong kariri Hukumi Musai foi na mai fo kaha. Ne tarai toyari medu wesa deyo, "Raminde nanai yau mani nehu tarai tonanai. Iweinontarai Yahudi, ampafe iroasoai weo na yohong kariri Hukumi Musai foi Allai feriri yau weru nehu sasarine. Wape enehutituai sarawai paria! Na ninaifa mani iwaitawanai weo na iroaso Seng Yesusi tuti irariati tera fo Allai feriri yau. Anta yohong kariri Hukumi Musai foi kia fieai we yau kaha." Ampafe denggoasa weo ewesunati fanai mae eroaso Yesusi terai tuti erariati.

Kontai deyo taroaso Yesusi fo mani wedaya tamasi na Allai urengreafo ampafe na tonanane Allai sahu tata we Abrahami ne riria di tata. Tuti na tonanane tasobuo fi mai fo ria Allai, amani fi maio dererai we Abrahami we dohonai weia fo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-10 Kaiwo fafong.

1:11-2:21 Paulusi medu kariri wang tuti fi yuo sobuai na Seng Kristusi fo.

Wangno Paulusi sobuai we Yesusi ne rasuli fo nanai, wiro sobuai na inontarainesa kaha, tuti Kaiwo Mahikai kiorama fo wiro kaiwo na nunei fine kaha, mae finani kiai sobuai na Seng Yesusi terai.

3:1-4:31 Paulusi deunau inontarai eroasoa fosa na Galatia.

Tata kiai, Yahudi ete Yahudi kaha te, tamararebanai na Allai arongreafo, wiro na tatohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo na mai fo kaha, mae na taroaso Yesusi, mano feriri tata foi, terai.

5:1-6:10 Paulusi deretawansa.

Deyo, tawewoming we Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo ahang fanai, weo Yesusi sawing tata weru tarurai we tamararebanai na tatohong kariri Hukumi nani. Wape tatohong karira funomai kahai kontai. Mae tatohong kariri Nuaninu Mirarebana foi wiwiang tata fo.

6:11-18 Kaiwo kife.

1-3 Doroi mea kiai na jemati na nu Galatia wai mea. Yau Paulusi, tuti tane doroi Kristenio enayai na ninai ria yau nesa, amenemitawanai kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi, urohong une bengfo arora we mea tuti uwedaya mea menumiruainso ne maifo.

Wiro inontaraine saino ewedaya iwerasuline kaha, ete ansaino eruai yau iwerasuline kaha, mae Yesus Kristusi tuti Dai Allai, mano duwi Yesusi na marareha rorong foi, uruino uruai yau iwerasuli we Kristusi ne.

4 Na Kristusi dohong kariri tane Dai Allai ne dawiafo, dohong ne taraifoi mireha we tane sasarinei, ambori takaharai weru rabuang bo fui kerira nini.

5 Sambewaraio dadai feai we Dai
Allai we fitawafa! Antu.

Kaiwo Mahikai ne beyari kawuru

6 Doroi meaine, metohong yau
ipapuhing paria! Weo Allai sahu
mea yuai mea we ne inontarai, weo
Kristusi dohong ne bengfo arora we
mea ampa. Wape nina mani mesa-
hera metarabera mea mekurumitare
Allai, tuti metohong kariri kaiwo
wetarai kahaio mesahuai we kaiwo
mahikai siai fo.
7 Wape kaiwo nanai wiro kaiwo
mahikai fo aine kaha. Manta in-
ontarai ewuwua fosa ebariwawera
Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo we
mea, ambori ewedaya mea meser-
awawerahai paria tuti metau we ene
kaiwo sarawai nanai.
8 Wape yeisaharai we mea, man-
doni dino wiuwu kaiwo mahikai
siai feai weru Kaiwo Mahikai
amewuwuai nana, masino wenani
na amea manei, ete na wewai na ro-
rafaisi manei te, mano niari tonana
foi, wenani sobu aiboi maraba pari
fo wefitawafa.
9 Raminde ametaisaharai kawuru
ampa, tuti yeisaharai nariai aha
nina, weo, mandoni dino wiuwu
kaiwo siai feai weru Kaiwo Mahikaio
mesobuai ria amea kawurua wa
mani, todoni kontaio sobu aiboi
maraba pari fo wefitawafa.
10 Ampafe tofino! Na fianai imadu-
rai tonana fo, deinawiai we isera we
inontarai efiai yau e? Bereri! Fi yawi
wea mani, we ambori Allai di fiai yau
ne. Ete tarahio meteyo manta irurai
we yohong kariri fi inontaraine etawi
wea fo tera ne? Wape masino inari
kariri fi inontarai eparaise wea fo
mani, wiro Kristusi ne woming di yau
kaha.

Paulusi deisaha kariri todoni werasulifo, amani Kristusi andi yuaisi ne, wiro na inontarai nunesa kaha

11 Doroi meaine, todoni kon-
taio yeikaririaifa we mea ambori
mewaitawanai, weo Kaiwo Mahikai
iwuwuai kariri Yesusi we feriri
inontaraine tata fo, wiro da na
inontarai nunesa ma kaha.
12 Kontai Kaiwo Mahikai nanai
isobuai ria inontarai manei kaha,
tuti wiro inontarai manei dino
deunauwai we yaune kaha. Tonana
kaha, mae Yesus Kristusi mantauni
andino deinawi parai we yau ne.

13 Metarami kariri nehu iminohi
toa fo ampa, na raminde iroaso Kris-
tusi kaharai fo. Raminde nanai
iweagama Yahudi, amani iroasoai
we Allai feriri yau na fi beng inariri
na yohong kariri ne Hukum Musai
soi fo. Metaramioai kontai we irurai
we yohong kariri agama Yahudi foi
na mai paria fo, wedaya inari kang-
gani Allai ne jematio eroaso Kristusi
fosa tuti irurai paria we inarisara
eworu.
14 Watioai na ohong kariri agama
Yahudi foi fo mani, isewa Yahudi
bitoyao amemai fosa. Tuti ifaraise
paria we yohong kariri koang Yahu-
dio weriria na amene werengfosa ma
foi.

15 Wape na Allai ne beng dohonai
arora we yau fo, diri yau kawurua
na wiro itaubau nuhu kaharai fo, tuti
kariri ne dawiafo sahu yau we irufi
wei.
16 Tuti deinawi ne Kaisungfoi we
yau ambori, Kaiwo Mahikai kariri
todoni Kaisungfoi feriri kaiwasane
nani, iwuwuai we inontarai Yahudi
kaha fosa. Rabuang bonani wiro ira
wa yutang inontarai manei kariri fi-
nana kaha.
17 Kontai wiro ira wa yutang
mano ewerasuli kawurua fosa, na
Yerusalemi, we etaunau kariri Yesusi
ne rang waworu ne we yau kaha.
Wape na siari nanai ira to nu Arapi
foi, tuti ambori yarabera yau to
Damsiki aha.

18 Defuina botoru aha mani, yautai
to Yerusalemi we iru na fino Petrusi
warangfo. Inayai na nanai riati
rahida suraya ring.
19 Na nanai wiro isobu rasuli siai
manei kaha, mae Yakobusio Seng
Yesusi ne tahatuifoi mesiri.
20 Fianai isoi ninai, kaiwo tarai
fine, Allai deitawanai we itofa kaha.
21 Mayeai yontai to nu Siria foi tuti
nu Kilikia foi.
22 Paria sobu nanai jemati Kristeni

na nu Yudea foi wiro ewati yau ka-
harai.
23 Etaramioai teraifa we inontarai
eteisaharai wesa eteyo, “Inontarai
raminde niari kanggani inontarai
taroaso Kristusi ne tata fi, ninaia
mani wiuwuo Kaiwo Mahikai kariri
Kristusi fo, kaiwo raminde yurai we
niaria woru nanaia fo.”
24 Ampafe etaparanding Allai we
yau.

2

Seng Yesusi ne rasulifosa na Yerusalemi eroatuba we Kaiwo Mahikai Paulusi deunau foi

1 We defuina suraya boa aha mani,
yarabera yau ria Barnabasi to ben-
dari Yerusalemi aha. Ika Titusi don-
tai kontai.
2 Ira wa fo weo na fiainawiaifeai
Allai deinawiai we yau we todoni
kontaio yontai to bendari Yerusalemi
aha. Isobu Yerusalemia, mano
ewenunggamiei we mano eroaso
Yesusi na wana fosa, amefanduhi
amea siai tuti yeisaharai wesa kariri
Yesusi ne Kaiwo Mahikai fo ikoramai
we inontarai Yahudi kaha fosara fo.
Arohukuayai imatai weo maneiru
teai na wana fosa tarahi eteiaya
nehu aunaufoi, pariao fianai aino
raminde nanai irurai tutiraia fo na
iwuwu Yesusi ne Kaiwo Mahikai
fo we Yahudi kaha fosa fo, wiro
wefiea kaha, donio imadu we mano
ewenunggamiei fosa terai.
3 Titusio dontai ria yau nini, in-
ontarai Yunani dine, wiro inontarai
Yahudi dine kaha. Tonanai ki wape
wiro enumiruainso we ewesunati
kariri Hukumi Musai deyoa fo kaha.
4 Tarai inontarai manea etang-
goarai paria we dohong kariri sunati-
foi toyari Hukumi Musai deyoa fo.
Inontarai nanisa mani inontaraio
etadiwa ma ehontai tata tuti enari ea
we tane doroi na Yesusi disa. Mae
epampamu, weo na mamunggasai
esera we ewaitawang kariri todoni
Kristus Yesusi sawing tata ambori
tawaworu tuti tahasau weru tato-
hong kariri Hukumi Musai foi. Eru-
rai we ambori ewedaya tata tatohong
kariri Hukumi Musai soi foi aha
tuti tatohong sunatifoi, ambori na
tonanane tawewoming we Hukumi
nani kariri fafongno taroaso Yesusi
kaharai fo aha.
5 Wape amesu to fui kuteai wesa
kaha, amerurai pampang we am-
bori Kaiwo Mahikai kariri Yesusi
fo, amani kaiwo wetarai mesobuai
nanai, tuanaia mutu na menemiro-
rongwai.
6 Tuti we mano na jematifoi atosa
we inontarai fuba fosa, wiro etang-
goa yau we yeunau fi waworu fea
kaha. (Tarahai eweinontarai fuba
disa, wape we yau mani mano atosa
fosa ete mano bereri fosa, emasik-
aburu, manei sewa manei kaha, weo
we Allai mani tamasi kiai, i wiro deto
inontarai kariri ene tarai todoni fo
kaha.)
7 Inontarai atosa nanisa, wiro
emadu tuba fieai we nehu aunaufo
kaha, mae eroa weaifa we Allai yoaso
yau we iwuwu Kaiwo Mahikai kariri
Yesusi fo we inontarai Yahudi kaha
fosa, kariri Petrusi we Allai yoasoi
we wiuwu Kaiwo Mahikai nanai we
inontarai Yahudi fosa fo.
8 Weo Allai dino dohong mambiriu
we Petrusi we werasuli we Yahudi-
fosa ne ambori wiuwu Yesusi wesa,
i kontai dohong mambiriu we yau
we iwerasuli we Yahudi kaha fosa
ambori ika ne kaiwo nanai wesa.
9 Yakobusi, Petrusi, Yohanesi,
mano itoweaisiyang we jematifosa
foi, itowatioai terai we Allai dohong
ne bengfo arora we yau, we iwerasuli
tonanafo. Ampafe itoramang we yau
na mai tuti itoru na warahune tuti
Barnabasi warangfo, we fiainawiai
we ameweboyari tonanai. Ainanaya
ameroa ruhiai we auru mani auka
Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo,
aura wa aurufi we kaiwasa Yahudi
kaha fosa, mae itoruno itorufi we
Yahudifosa.
10 Mantao fio itorutang wea mani,
todoni kontaio amewati we inontarai
ene pari fi fosa kontai. Tuti finanai
kontai enehurorong dohong weai we
amenariri konta fo.

Paulusi deisaha kariri todoni sua Petrusi we fisarawai niari fo

11 Rahida bo Petrusi dontai to Antiokia ma foi, isuari parai na urengreafo, weo niari fi sarawa fefe.
12 Na reantenangfo mani, niari ne bengfo, amani wiro deto we mano eroasoa fosa Yahudi ete Yahudi kahai, tuti minohi dampi ria mano Yahudi kaha fosa kontai. Wape Yakobusi ne inontarai demisa fosa era ma sobu kataifoi mani, Petrusi niari we ketai weru inontarai Yahudi kaha fosa tuti miaya we fianduhi riasa ahang kaha, weo mitai mano etawiai we ohong kariri te Hukumi Musai soi foi tuti sunatifoi sa fefe.
13 Doroi Yahudi wei fosa kontai etaperemi sobaurai kariri Petrusi tonanai. Ewaitawanai we koang kariri sunatifoi denteng kaha, wape enari karirіai kontai, ampafe ewedaya Barnabasi kontai sau wesa we niari kontai tonanai riasa.
14 Iwatioai we wiro enari kariri Kaiwo Mahikai wetarai ne kahai nana ne, isua Petrusi na euremireafo, yeyo, “Wau mani inontarai Yahudi di wau, wape kutu ninai mau mani munohi toyari inontarai Yahudi ahang kaha. Ampafe todoni fino na ninai rurai we bonggoa inontarai eweYahudi kaha fosa we enari kariri koangno Yahudi nei nina?”

Inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, Allai feririsa we eroaso te Kristusi, wiro we etohong kariri Hukumi Musai foi kaha

15 Kariri tataubau tanumi ma fo mani, tarai we Petrusi tuti yau mani inontarai Yahudi di auru, wiro inontarai wesasario ewaitawang kariri Hukumifoi kaha fosa di auru kaha.
16 Tonanai ki wape auwaitawanai we inontaraine ebeng ria Allai aha fo mani, wiro na etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi kaha, mae na eroaso Yesusi Kristusi fo terai. Ampafe auru kontai auroaso Kristus Yesusi ambori na auroaso Kristusi nanai wedaya aubeng ria Allai, wiro na aurohong kariri Hukumi Musai fo kaha. Weo na ohong kariri Hukumi Musai foi mani, mandoni kontaio wiro denteng ria Allai ahang kaha.
17 Ampafe Yahudi mano ameweKristenia ne amea, ameroasoai we amebeng ria Allai aha fo, na ameroaso Kristusi fo, wiro na ametohong kariri Hukumi Musai foi ahang kaha. Weo na tonanafo kasau we amea ampa, kariri amea kontai amewesasari toyari Yahudi kahaio ewaitawang kariri Hukumifoi kaha fosa. Tonana mani Kristusi dino wedaya sasari nani we amea fo ne? Bereri kontai!
18 Masino itawingno nehuo yohong kariri Hukumi Musai foi nania, wape tourai aha yarabera yau ambori irurai we inari kariri Hukumi nani aha, nana mani inari sasari paria.
19 Hukumi Musai foi wedaya inontarai mano etohong karira kaha fosa emarareha ki. Ampafe ne tarai kariri Hukumi nani wedaya yau imerehara. Ninaia mani ikasau weru Hukumifoi tuti iminohi yarang we ambori Allai piraise ria yau.
20 Ampafe, raminde nanai epahu Kristusi na aitabafoi, we Allai mani deti we epahu yau na aitabafoi riati. Ampafe ninaia mani, wiro mantaung yau iminohi yarang toninane kaha, mae Kristusi dino darang na yaune. Tuti nehuo iminohi yarang ninai, iminohi yarang we iroaso Allai ne Kaisungno enewawu yau foi tuti dohong ne taraifoia mireha we yau fo.
21 Allai wedaya tata tamasi na arongreafo ampa, na ne bengno dohonai arora we tata fo, amani na Kristusi mireha we tata fo. Masino manei denteng ria Allai fo na dohong kariri Hukumi Musai foi, nana mani Kristusi ne mirehafoi wefiea ahang kaha. Wape tonana kaha! Ampafe yeiaya ne bengno dohonai arora we yau nana kaha.

3

Tabeng ria Allai fo na taroaso Kristusi, wiro na tatohong kariri Hukumi Musai foi kaha

1 Doroi inontarai Galatia wa meaine! Mewebonggoi paria! Fiani

dino dari riwang mea ne, doni metohong kariri aunau wetarai fo ahang kahai nina? Weo Yesus Kristusi ne mireha na aitaba foi yeikaririai kasau kawuru we mea ampa.

2 Into, meteikaririai we yau kariri fininai; mesobu Nuaninu Mirarebana foia fo mani, na meroaso Kristusifo na rahida metarami Kaiwo Mahikai foi, ete na metohong kariri Hukumi Musai foi e? Tarai ampa, mesobui weo metarami Kaiwo Mahikai fo tuti meroaso Kristusifo.

3 Todonie mewebonggoi tonanai nina? Reantenang meroaso Yesusi fo, Nuaninu Mirarebana foi dohong mea mewaworu ampa. Wape todoni fino metawing ne nanai aha we menemitawangno mantaung mea mene mambiriufo aha ninai?

4 Fi kiaio mesodairia nani, ambori wefiea kahaia ne? Wiro tonana kaha!

5 Allai dohong Nuaninufoi we mea ampa tuti niari fitantuma bitoya na mea ampa. Allai niari finanafo we metohong kariri Hukumi Musai foi ete we metarami Kaiwo Mahikai fo tuti meroaso Kristusifo ne?

6 Mearomio Abrahami na fafongfa, kariri fianai dotu na Allai ne Kaiwone tonina:

"Abrahami yoaso Allai tuti na ne yoasoai nanai,
Allai detori we inontarai enerorong mesi dine."*

7 Ampafe mewaitawang finina, mano eroaso Kristusifo ansaino Abrahami ne riria disa tera ne.

8 Na fafongfa Allai enetituaitai ampa we ambori niari inontarai Yahudi kaha fosa ebeng riati aha na eroasoa fo. Nanai wedaya na Kaiwo Mararebana fo, Allai medu Kaiwo Mahikai fo fafong we Abrahami, deyo,

"Na wau ambori imoangno kaiwasa fuba nunei kiai ki."*

9 Abrahami inontarai yoaso Allai dine, ampafe Allai mioani. Tonanai kontai we inontarai eroasoa nesa kiai, we ambori Allai mioansa ria Abrahami ki.

10 Inontarai enemitawang Hukumi Musai fosa mani, inontarai nanisa esodai ne karirafo weruai. Weo na Kaiwo Mararebana fo dotu deyo,

"Inontaraio dohong kariri fianai aino dotu na buku Hukumi Musai foi na mai kaha mani,
sodai ne karirafo weruai."*

11 Ampafe kasau ampa we wiro Allai deto manei denteng riati aha na dohong kariri Hukumi Musai foi nani kaha, weo kaiwofo dotu tofino:

"Inontarai mano mesi dine,
minohi darang na ne yoasoafo."*

12 Wape mano yurai we mesi na Allai arongreafo na dohong kariri Hukumi Musai foi mani, enetawang te na fi mantauni niari fo terai, wiro na yoaso Kristusi fo kaha. Mae na Kaiwofo dotu deyo,

"Mandoni dino enetawang na dohong kariri Hukumi Musai foi we ambori wedayari mesi na Allai arongreafo mani,
i minohi darang nano ne dohong kaririai na mai pari fo."*

Mae mandoni kontai wiro wemambiriu we niari kaririai na mai kaha.

13 Tata kiai tamai we tasobu aiboio karira paria fo na Allai, weo tatohong kariri ne Hukumifoi na mai kaha fefe. Tonanai ki wape Kristus feriri tata, amani kia aiboi kerira pari nani weru tata tuti mantauni sodairi. Na tonanane Kristusi feriri tata ambori takaharai weru aiboi mararehao Hukumifoi deinawi foi. Weo Kaiwofo dotu kariri Kristusi ne sobu aiboi we tata foi, deyo,

"Mandoni kontaio sawai mireha na aifoi mani,
wenani sodai ne karira pari foi."*

Ampafe na rahidao Kristusi sawai mireha na aio aitaba foi, yiwang tata we sodai aiboio tasobuai na Allai fo.

14 Kristus Yesusi feriri tata tonanai, ambori na i, moangno Allai deretawanai we Abrahamia fo, inontarai Yahudi kaha fosa esobuai

* **3:6** Kejadian 15:6 * **3:8** Kejadian 12:3 * **3:10** Ulangan 27:26 * **3:11** Habakuki 2:4 * **3:12** Imamati 18:5 * **3:13** Ulangan 21:23

kontai. Na tonanane mano taroasoai we Kristusi feriri tata ne, tasobu Nuaninu Mirarebanaio Allai dereraia fo.

Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo wiro wedaya kaiwo Allai dererai we Abrahamia fo nai kaha

15 Doroi meaine! Fio yeyo imadurai aha ninai, iriwansoai na fio tasobuai na rahida neungfe ne. Amani tonina: masino manea eroa ruhiai we fiea tuti ene eroa ruhiai nanai enari na surati bei, ehamang karirіai tuti ewecapi na maia. Nana mani mandoni kontaio wiro wemambiriu we deiaya ne kaiwo arerai tonana fo kaha ete medu tuba weai ahang kaha.

16 Allai ne dererafo, mantauni dino niari ne, tuti dohonai we Abrahami tuti ne ririafoi ne. Mewati! Na Kaiwo Mararebana fo, wiro soi deyo, "...tuti we Abrahami ne ririafosa," nana mani we ne ririafoi sentenang. Wiro soi tonana kaha, mae soi deyo, "...tuti we ne ririafoi." Ampafe we ne riria mansiari, amani Kristusi.

17 Fi imadurai nani mani tonina: Allai ne Kaiwo Arerai nanai niari kawurua wecapi tuti watai ampa. Paria defuina piaura weru awa piareya sura (430) akawuru wori arahio dohong ne Hukumifoi ria Musai fo aha ki. Wape Hukumi nanai wiro wemambiriu we deiaya ne kaiwo derera fafong fo ete fiating ne kaiwo dereraio niariria wiatai nani kaha. Bereri mae, ne Kaiwo Arerai we Abrahami nani todoni kontai wetarai ki.

18 Weo masino Abrahami ne ririafosa todoni kontaio etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi na mai ambori esobu moang nanai mani, finanai wiro weneung na kaiwo derera fo ahang kaha mae na Hukumifoi terai. Wape tonana kaha mae, Allai dohong ne bengfo arora we Abrahami, amani mioani tuti ne ririafosa na ne kaiwo derera fo.

19 Tonana mani we fianie, Allai dohong Hukumi nani we Musai e? Hukumifoi dohoni we ambori na Hukumi nani deinawiai kasau we inontaraine tata weo tatohong roaing Hukumifoi. Ampafe Hukumi nani wemambiriu paria sobu Kristusi, amani Abrahami ne ririao Allai dereai weia foi. Tuti Hukumifoi mani Allai demi wewaifosa etohoni we Musai, tuti Musai nani doa rahang Allai tuti inontarainesa we dohong ne Hukumifoi we kaiwasafoi.

20 Ampafe rabuang bo Allai dohong ne Hukumi we kaiwasa ne mani, dohoni ria mano doa rahangna manei, wape rabuang bo dohong ne kaiwo arera fo we Abrahami fo, wiro sera we medurai ria inontarai manei kaha, mae mantauni dino medurai terai we Abrahami ne.

21 Ampafe tonana mani, Hukumio Allai dohonai we Musai foi nani wiro dapa Allai ne kaiwo dererai we Abrahamia foi kaha. Mae yoa weai paria. Weo masino Hukumifoi wemambiriu we feriri inontarainesa mani, inontaraine emasi ria Allai aha fo na etohong kariri te Hukumifoi, wiro na eroasoafo kaha.

22 Wape kariri soi na Kaiwo Mararebana fo deyo: Inontarainesa enayai kai na sasari rorong foi, ne tarai kariri enayai na aitamu rorong. Ampafe fianai aino Allai dererai we dohonai we inontarainesa na eroaso Yesus Kristusi fo, mano eroasoai nanisa ambori esobuai.

23 Fafongfa, na rabuang bo tataroanso Kristusi kaharai fo, tarurai we tatohong kariri Allai ne Hukumifoi, tuti Hukumi nani yutawang tata ambori ne tarai kariri tanayai na ne aitamu rorong fo, tuti tonanai pariao rahidao tataroanso Kristusi tuti taroasoi.

24 Ampafe Hukumifoi deitawang wedua tata pariao Kristusi da ma tuti Hukumi nani kontai wiwiang tata ambori tabeng ria Allai aha na taroaso Kristusi fo.

25 Wape rabuang boninia mani, rabuang bo taroaso Kristusia dine, ampafe Hukumifoi wiro deitawang wedua tata aha kaha.

Tawewoming we Hukumifoi aha kaha, mae Allai niari tata we ne arikang di tata

26 We mea kiai mani Allai yuai mea
we ne arikang ampa, weo meroaso
Kristus Yesusi fefe.
27 Weo mewebaptisi na Kristusi
wonongfo ambori meweinontarai
merariati di mea, tuti meweboyari
riati ampa.
28 Na ne toninane memasi kiai na
Allai urengreafo. Weo Yahudi ete,
Yunani ete, woming ete woming ka-
hai, mang ete wiwing, mea memasi
kiai. Weo na Kristus Yesusi mea kiai
meweboyari.
29 Tuti masino Kristusi ne mea kiai,
nana mani deinawiai we Abrahami
ne riria di mea. Tuti tonana mani
mene mambiriu we mesobu fianai
aino Allai dererai we Abrahami ne
riria nania fo.

4

1-2 Imadu mau yeyo, rabuang bo
arikangno ne mambiriu we sobu fio
watai na tamang ne kaiwo arera foa
foi, wiro fiabaia ne defuina mai we
sobu finana kaharai mani, inontarai
siaio tamang yoasoi manei andino
deitawang wedua finanai, paria
arikang nani fiabai ne defuina mai.
Tamanai ne fi minohi tutira fo kiai
ne fi fine, wape ketui ampafe ne tarai
mai kariri woming manei terai.
3 Tonanai kontai we tata, tane
tarai kariri arikang nani. Rabuang
bo wiro tafabai kaharai fo, amani
taroaso Kristusi kaharai fo mani,
tane tarai kariri arikang nani kon-
tai, toyarine tane tarai kariri woming
we tatohong kariri nunei ne hukumi
karira tuti ne koangnei kiai.
4 Wape tete rahida Allai derera
fo maia fo, demi Kaisungfoi to
nunei meu. Kaisung nani, wiwing
manei minohi tutiri tuti weinontarai
Yahudi ambori dohong kariri Allai ne
Hukumi dohonai we Musai foi.
5 Demi tonanai meu fo ambori
feriri inontarainesa weru Hukumi
Musai foi ne mambiriufo, ambori
tata kontaio Allai sahu tata we man-
tauni ne arikang.
6 Tuti sahu mea we ne arikang
nanai wedaya mani demi ne
Kaisungfoi Nuaninufoi meu, sensoni
taenemirorongnei, tuti Nuaninufoi
medu na taborominei we Allai deyo,
"Daie,* Daiwo!"
7 Ampafe mea mani, wiro mewe-
woming we nunei ne hukumi karira
tuti ne koangnei ahang kaha, mae Al-
lai ne arikang di mea. Tuti Allai sahu
mea we ne arikang nanai doni do-
hongno fianai aino meinenamai we
ne arikangfosa we mea ninai.

Paulusi arokuayai we inontarai Galatia fosa

8 Fafong nanai wiro metaroanso
Allai kaha, ampafe mesomi we sen-
gno wetarai kaha fo, amani mewe-
woming wesa.
9-10 Wape ninaia mani metaroanso
Allai ampa, ete mai sewa mani,
madurai we Allai deroanso mea
ampa. Ampafe we fianie metarabera
mea we fi kerira wetarai kaha
foi tuti koang nunei nina, amani
metohonsua rahidao kariri koang
Yahudi foi mani esomi wea fo, amani
rahida, embai tuti defuina etatorai
tuti esomi wea fo. Wape koang nani
wiro wemambiriu we feriri mea
kaha, ampafe we fianie metarabera
mea we mewewoming we koang
fafong nani aha wei ne?
11 Arohukuayai we mea, imameatai
we dohonao fianai aino irurai we
mea wea fo wefiea kaha fe.
12 Doroi meaine! Yutang mea
paria, we ambori mene tarai kariri
yau na metohong toa wa. Weo
yau kontai nehu tarai kariri mea
ampa, amani Yahudi di yau wape
wiro irutawangno Hukumi Musai foi
ahang kaha. Raminde nanai menar-
isua yau na mai paria.
13 Enehutituai mearomiporoha ka-
harai, kariri fianai aino wedaya yau
na reantenang yontai to mene katai-
wai mau iwuwu Kaiwo Mahikai fo
we mea fo. Fi wedaya mani rabuang
bonanai imaninang.
14 Na rahida nanai, nehu maninang
nani miraba paria we mea, wape
wiro menemirorongwai kerira we

* **4:6** Na Yahudi ene kaiwo Iberani mani, Abba, nana mani, Dai.

yau kaha, mae metamang we yau na mai, toyari metamang we Allai ne wewai manei, ete toyari metamang we Kristus Yesusi mantauni.

15 Rahida bonani mefaraise paria we ne mai mesobuai nanai. Wape ninaia mani, mene mefaraise nana aidoni ampa? Iwaitawanai we rahida nanai masino meteyo mefating meuremiwa we metohonai we yau, we fiainawiai kariri menemiwawu fuba we yau wa mani, metamang ahang kaha mae metohong karirіaia finanai.

16 Wape tofino, ninaia mani menemitituai we iweaiteta we mea weo yeinawi ne wetaraifo we mea fo ne?

17 Inontarai siai fosa erurai paria we eha we menemirorongwai ambori sau wesa, wape enemirorong mesi kaha. Weo emaya we taweboyari aha fanai, ambori mefaraise riasa tuti merurai paria we mera riasa.

18 Masino merurai paria tonana mani, mahikai, wape merurai te we fi beng feai, tuti merurai na fi beng nanai pampang, dohonao menari terai na rahida inayai na nanai ria mea fo tera fanai.

19 Nehu arikang bohiwa meaine! Ninaia mani metohong yau arohukuayai paria we mea, amani isodai dadirafo ne tarai toyari wiwinsanaio sodai dadirafo, na rahida bo deyo minohi fo. Dadira nanai isodairai pariao Kristusi ne niari toa fo wati parai na mene metohong toa wa kontai.

20 Enehurorongnei dohong weai paria we inayai rahang mea ambori imadu na rawahufui fanahang we mea aha, weo iserawawera fianai aino yeyo inari we mea aha ne!

Hagari tuti Sarai uwefiainawiai kariri todoni taweinontarai na Hukumifoi di tata aha kaha, mae taweinontaraio tasobu Allai ne Arerafo di tata

21 Doroi mano meteo metohong kariri Allai ne Hukumine meaine, metarami kariri nehu kaiwone wo! Yeyo imadurai kariri fianai aino tarai dotu na Hukumi Musai foi nani ne.

22 Na kaiwoariri nanai deisaharai weo Abrahami ne kaisung mandu. Arikangfo suru manei inana mani woming dine, wonong fino Hagari, tuti manei aha mani inana mani wiwing kesau dine, wiro woming dine kaha, wonong fino Sarai.

23 Arikang mano na wiwing woming foi, saubaunung kariri inontaraifo ene etawiafo. Wape arikang mano na wiwing mano kesau foi mani, saubaunung kariri Allai dererai we Abrahami nania fo.

24 Wiwing nini suru mani uneta we kaiwo arerai beru amani, Hagari neta we kaiwo arerai na uai Sinai fo, amani Allai ne Hukumio dohonai we Musai fo, tuti ne arikangfosa etaubau enumi we arikangno woming.

25 Ampafe Hagari mani neta we uai Sinai na nu Arapi foi dine. I wefiainawiai kariri bendari Yerusalemi fuinini tuti ne kaiwasao ninaia mani ewewoming we Hukumi Musai foia fosa.

26 Wape Sarai mani yiwanso Yerusalemi na rorafaisi, amani Yerusalemio kesau foi, wiro wewoming we Hukumi Musai foi kaha. I mani tainamifoi dine.

27 Weo na Kaiwofo dotu deyo,

"Wiwingno kurawahi, bawing na ea kaha wa waune,
puraise to!
Mano wiro numurainso amamuina pirahai we bawing kaha wa wau,
puraise tuti mukai to!
Weo wiwing mano munohi koburuwa wau,
ambori nemu arikang bitoya sewa weru wiwing mano ne mangfoi."*

28 Doroi meaine! Mea mani Allai ne arikangno metaubau menumi kariri Allai ne kaiwo derera foa di mea. Na tonanane, mene tarai kariri Isaki.

29 Rabuang bonani arikang mano saubaunung kariri inontarai ne dawiafo, niari kanggani mano saubaunung kariri Allai Nuaninufoi ne mambiriufoi. Rabuang bonini tonanai kontai.

* **4:27** Yesayai 51:4

30 Wape fianai aino dotu na Kaiwo
Mararebana fo ne? Na kaiwofo dotu
tonina:
"Bata wiwing womingwai tuti ne
arikangwai,
weo arikang nani wiro sobu fio
wawafoi minohi tutira fo ria
arikang mano saubaunung na
wiwing mano kesau foi kaha
rai."*
31 Ampafe doroi meaine! Tata mani
wiro arikang na wiwing woming foi
nani di tata kaha, mae arikang na
wiwing kesau foi di tata.

5

Yesusi sawing tata tahasau weru Hukumifoi ampa, ampafe metoaria mutu na mehasau nanai

1 Ninaia mani Kristusi feriri tata
ambori tahasau weru marabao
Hukumi Musai foi dapa tata wea
fo ampa. Ampafe metoaria mutu
na mene mehasau nanai, wiro
metarabera mea we mewewoming
we Hukumifoi aha fanai.
2 Mearomioaifa! Yau Paulusi
yeretawang mea tonina! Amani
metawiai we memasi na Allai aron-
greafo na mewesunati kariri ne
Hukumifoi mani, Kristusi wefieai we
mea ahang kaha.
3 Yeretawanai tonanai aha we
mandoni kontai, weo mandoni dino
dawiai we wesunati mani, todoni
kontaio niari kariri fi kiai na Hukumi
Musai foi na mai kontai.
4 Mano merurai we mebeng ria Al-
lai na metohong kariri ne Hukumi-
foi mea, mene meweboyari ria Kris-
tusifo futuayaia finana. Tuti na to-
nanane mehurumitare fi bengno Al-
lai dohonai arora we meara nanai.
5 Wape we amea mani, ameta-
mang tuti amenemitawanai we na
Allai Nuaninufoi ne fiata amea we
ameroaso Kristusi fo, Allai deiai
amea we amemasi na urengreafo
aha.
6 Weo taweboyari ria Kristusi
mani, tawesunati ete bereri teaio,
wiro wefieai ahang kaha. Mae fi fuba
pari sewa ne mani, taroaso Kristusi,
tuti taroasoai nanai tateinawiai na
taenemiwawu inontarai siai fo.
7 Raminde nanai merurai we meto-
hong kariri Allai ne dawiafo na mai
paria, ne tarai toyari we ewawoai
we emito pisa, mea kontai memito
tonanai na mai paria. Wape ninaia
mani, mandoni dino wedua meara
memito na mai ahang kaha nina,
amani metohong kariri kaiwo we-
tarai fo ahang kaha?
8 Aunau kerirao wedaya mea to-
nana fo, wiro da na Allai mano sahu
mea kawurua foi kaha.
9 Weo, "Ragi kutu fuba kahai ki,
wedaya tepungno fiati foi dautai sen-
tenang." Tuti ene kaiwo karira fo ne
tarai toyari ragi.
10 Tonanai ki wape iroasoai we
wiro menemitituai siai kaha rai,
weo taweboyari ria Kristusi ampa.
Tuti mandoni kontaio enari kang-
gani mene menemitituaitafo tonana
mani, ambori Allai dohong aiboifo
wesa ki.
11 Doroi meaine, manea eteyo
yauno yeunau inontarai we enari
koang sunati foi kariri Hukumi
Musai nani. Wape masino inari
tonana mani, we fianie paria sobu
ninai inontarai eweaiteta we yau tuti
enari kanggani yau ninai? Ampafe
masino yeunau tonana mani, kaiwo
iwuwuai kariri Kristusi we mireha
na aitabafoi wiro wedaya aiteta
kaha.
12 Tuti kariri mano enari kanggani
mene menemitituaitai tonana fo, ne
mahikai sewa mani, wiro ewesunati
tera kaha mae, ehutu ene pongfo be-
yari kontai.
13 Doroi meaine! Allai sahu
mea kawuru ampa we inontarai
mehasau. Wape dohonao mene
mehasau nanai, wedaya mea we
menari kariri fi karirao menemiro-
rong wesasari wai dohong wea fo
fanai. Mae mehasau nanai todoni
kontai wedaya mea we menemi-
wawu wawera mea tuti mefata
wawera mea.
14 Allai ne Hukumifoi sentenang
weneung na kaiwo rabuang beyari

* **4:30** Kejadian 21:10

ninai amani:
"Todoni kontaio enemuwawu inontarai siai
kariri enemuwawu bera mantaung wau wa."*
15 Wape masino meharari wawera mea mani, metanansiau we ambori mewedaya wawera mea kiai mesodai ne karirafo ruhiai pariao meworu ki.

Fio Allai Nuaninufoi dawi wea fo, tuti fio inontaraine etawi weai na enemirorong wesasari fo

16 Ampafe yeyo imadu fininai we mea, todoni kontai metawing mene taraiwai we Allai Nuaninunei wiwiaing te mea, tuti ambori wiro metohong kariri fi karirao menemirorong wesasari wai dohong we menari fo kaha.
17 Weo menemirorong wesasari wai fi dawi wea fo masi kariri Allai Nuaninufoi ne dawi wea fo kaha, tonanai kontai we fio Allai Nuaninufoi dawi wea fo, masi kariri fio menemirorong wesasari wai dawi wea fo kaha. Mae fi beru nanai urapa wawerahaifa. Nana mani metohong kariri fi menemirorong dohong we menari fo kaha.
18 Tonanai kontai masino Allai Nuaninufoi wiwiaing mea mani, wiro Hukumifoi ne mambiriufeai we wedaya mea kaha.
19 Fi karirao inontarai enemirorong wesasari foi dawi wea fo wati parai na fianai aino enari fo, amani enari maninawa kerira foi toyari etohong we wiwing ete mang siai, fi werarika fo, tuti enari emaninawa siai fo, mae emamaya weai kuteai kaha.
20 Esomi we aririwang, eha rawang, enemirireu wawerasa, esawasa, enemirorong pirahai we inontarai, ehasou fuba funomai, ewati we mantaunsa terai, eweboyari kaha tuti etoa rahana kaha.
21 Eteimameatai, emayeru biriu, efaraise we enari muniara kerira, tuti enari fi siai wei fo. We fi tonina ne, yeretawang mea aha, kariri raminde yeretawang mea weai kawurua fo. Inontaraio enari ne tonana fosa mani, Allai wiro yoa wesa we eminohi na ne Mananu rorong fo kaha.
22 Mae fi maio Allai Nuaninufoi wedayarai fa mani, taenemiwawu wawera tata, tamararising, tanumiruainso Allai ne maifo na taenemirorongnei, tatawang tata tuti tawarami rirora funomai we inontarai, taenemirorong denteng we inontarai, tuti tatohong kariri fi bengno tateyo tanari fo na mai.
23 Tamanang tuti tawemambiriu we tawaitawang wedua tata. Finanai kiai wiro hukumi bei deiweduara kaha.
24 Inontarai mano Kristus Yesusi yuaisa we ne inontaraia fosa, esarai ene enemirorong wesasari foi tuti fi karirao dawi wea fo ampa, ne tarai kariri epahui na aitabafoi kontai.
25 Allai Nuaninufoi niari tata tawaworu ampa, tuti wiwiang tata, ampafe todoni kontaio tarariati.
26 Wiro taenemirorong dedai fanai, tuti wiro tawedaya tata ambori tamamuna wawera tata fanai, tuti taenemirorongnei pirahai wawera tata fanai.

6

Dohonao mewarami tafa we mefata wawera mea fe

1 Doroi meaine, masino manei obui we dohong sasarifea, nana mani mano Nuaninu Mirarebana foi sensoni meara wa mea, mewiwiaing wenani to rang wetarai foi aha. Menari finanai na memanang, wape metanansiau we dohonao mantaung mea kontai metawai we sasari tonanafo fe.
2 Todoni kontaio merurai we mefata wawera mea na mene maraba mesodaira wa, ambori na tonanane metohong kariri Kristusi ne Hukumifoi.
3 Masino manei deyo i mani inontarai fuba dine, wape wiro inontarai tonana dine kaha, wenani sofa berahi.
4 Mansiari-mansiari deti bera mantauni we ne niari toa fo, niari beng

* **5:14** Imamati 19:18

ete bireri e? Ampafe niari beng mani,
bioi arong nanai. Wape dohonao
titua weai na inontarai siai ene enari
toa fo fanai.
5 Weo todoni kontaio mansiari-
mansiari sodua ne niari toa fo.
6 Mantei dino sobu aunau kariri
Kristusi ne Kaiwofo, todoni kontaio fi
kutu fianai aino Allai dohonai wei fo
mani ambori detorai we ne mantau-
naufoi kontai.
7 Dohonao metofa bera mea we
Allai fe. Weo Allai mani wiro
tameikanggani kaha. Fianai aino
tatanang fo, nanai aino ambori
tatetinaifa ne.
8 Masino manei sanangfi kariri
mantauni enerorong wesasari foi ne
karira niari toa fo mani, ambori
detingno mararehafoi na ne karira
niari toai nanai ki. Wape mano
sanangfi kariri Allai Nuaninufoi ne
wiwiaingfo mani, ambori deting nu-
mainufo na Allai Nuaninu nani ki.
9 Ampafe dohonao tawarami tafa
we tanari ne bengfo fanai, ambori
rahida bei tateting fi tanari nanai ki.
10 Ampafe tasobu rahida we
tatarang nina mani, tarurai we
tanari ne bengfo we kaiwasanei kiai,
reantenang pari mani we tane doroi
eroasoa nesa.

*Wefuiai Paulusi deretawang je-
matifoi kariri sunatifoi, tuti dohong
mahikai wesa*

11 Meuremifo nayai na kaiwo man-
taung yau isoi terai na hurupi babai
turarehi nina.
12 Inontaraio esera we ewe-
ewonomi fiabai na nunei mani, inon-
tarai nani saino erurai we etanggoa
mea menari kariri sunatifoi ne.
Enari tonanafo we ambori inontarai
Yahudi fosa wiro enari kangganisa
we kaiwo kariri Kristusi ne aitabafoi
fanai. Weo enemitituai eroaso
Kristusi we feririsa terai na mireha
na aitabafoi, tuti ewesunati kaha
mani, Yahudifosa enari kangganisa
rai.
13 Wape inontarai mano etohong
kariri sunatifoi sa kontaio, wiro eto-
hong kariri Hukumi Musai foi na mai
kaha. Mae etawiai we mewesunati,
ambori eboi earomi we ewedaya
menari kariri ene kaiwofo nanai.
14 Wape yau mani, imaya we iboi
arohu we fiea kaha, mae we tane
Seng Yesus Kristusi, mano mireha na
aitabafoia foi, terai. Weo mireha
na aitabafoi, yau kontai imereha na
aitabafoi riati, doni enehurorong do-
hong we fi nunei ahang kahai, tuti
nunei kontai dohong fieai we yau
ahang kaha.
15 Tawesunati ete bireri kontaio
towea kaha. Fio fuba sewa ne mani,
tawaworu na Kristusi.
16 We mano etohong kariri fi fuba
sewa nani fosa kiai, tuti Allai ne in-
ontarai Israelio enemitituai tonana
konta fosa, enehutawanai kadono Al-
lai ambori wedayasa enumiruainso
ne maifo tuti enewawufo.
17 Wefuia mani, dohonao mane we-
daya yau arohukuayai aha fe, weo
mewaitawanai na pesai fari bitoya
mewatioai na nehu tarainei deinaw-
iai we yau mani Kristusi ne inontarai
di yau.
18 Doroi meaine, kadono tane Sen-
gno Yesus Kristusi dohong ne bengfo
arora we menumianinuwai. Antu!

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Efesusi

Kaiwo dedung we Efesusi

Kaiwo anatu ne Paulusi soi denatuai we jemati na Efesusi, na rahida wiatai na aitamu rorong foi we yoaso Kristusifo. Tarahio kaiwone soi na bendari Roma. Kaiwo ninai soi denatuai we deretawansa kariri todoni Allai ne dawiafo we nunei tuti rorafaisi we weboyari na Kristusi tuti Kristusi wenunggamiei wesa fo (1:10). Kontai we deisaharai we Allai ne inontarainesa kiai we ambori ewaitawanai tuti etohong kariri Allai ne dawiaio dedai mirarebana fo nani, amani ne dawiai we fianduhi ne inontarainesa kiai na Yesus Kristusifo.

Na kaiwo reantenang na kaiwo anatu ninai Paulusi deisaharai kariri todoni inontaraine eweboyari ria Kristusi nanai kawariai toa fo. Raminde nanai inontarai Yahudi fosa eroaso Allai tuti eteyo etohong kariri I na mai, na reantenangfo pariao rahida bonini. Wape eteiaya Yesusi weSeng na Allai dine. Wiro emaya we eroasoai we Yesusi mani Kristusi dine tuti Mananuo Allai dereria foi dine kaha. Wape ninaia mani Yahudi manea eroaso Yesusi weSeng tonanai, ampafe ato kariri mano eweYahudi fosa ete mano eweYahudi kaha fosa ahang kaha, weo ninaia mani ewejematifoi kiai, amani mano eroaso Yesusi weSengno da na Allai we weMananu ne.

Ampafe deisaha kariri todoni Allai diri ne inontaraine tata fo, kariri todoni Allai, na Yesusi Kristusi, ne Kaisungfoi, deiai tane sasarinei tuti niari tata tahasau weru sasari rorong foi fo, tuti todoni Allai dohong Nuaninu Mirarebana foi meu we fiainawiai kariri ne dererai nani fo.

Kaiwo sua aha na kaiwo anatu ne mani, medurai we mano etato ne kaiwo nesa we ambori eminohifo eweboyari, ambori ene eweboyari we inontaraio eroaso Kristusifo kawariai na mai. Ambori watioaia kasau we Allai ne inontaraine ene eweboyarifo, we eweboyari na Kristusi fefe. Na kaiwo neta weafo Paulusi medu kariri finanai. Soi deyo: toyari inontarai, we jematinei mani ne taraifoi dine, wape Kristusi dino wenunggamiei wei ne. Ete toyari munu kamieifoi wekamiei reantenang foi mani Kristusi dine, ete toyari wiwing mandirau manei we Kristusi mani mangfoi dine.

Paulusi soi kaiwone nina fo, enerorongfoi fituayai paria, we aro Allai ne warang rirora funomaio deinawiai na Kristusi we inontaraine tata fo. Ampafe deinawiai na ne kaiwone we enerorongfoi wiwua sopai na dohong mahikai tuti fiai Sempaisi fo. Fi kiaio Paulusi niuruainsoai we medurai tonanafo, detioai na todoni Kristusi dohong ne taraifoi mireha we tata fo, todoni deiai tane sasarinei fo, todoni enerorong denteng we tata fo tuti todoni mirarebanafo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo fafong.
1:1-3:21 Allai ne awiafo we inontaraio taweboyari ria Kristusi ne tata.
1:3-23 Allai mioang tata paria weo taweboyari ria Kristusi.
2:1-3:13 Allai niari tata tawaworu, tuti wedaya Yahudi tuti Yahudi kaha fosa eweboyari.
3:14-21 Paulusi dutang we Sempaisi, ambori tawaitawang kariri Kristusi we enewawufo fuba we tata fo.
4:1-6:9 Taminohi na mai tuti tatohong beng kariri inontarai Kristeni.
4:1-16 Taminohi na mai tuti taweboyari.
4:17-5:21 Tafotou tanari karira tuti tanari ne bengfo terai.
5:22-6:9 Kaiwo aunau fea.
6:10-20 Inontarai Kristeni nesa ene tarai kariri rai mamuna fosa tuti ene fimamunafo.
6:21-24 Kaiwo kife.

Mahikaifeai

1 Weo Allai ne inontarai memararebanai, amani inontarai meraria Kristus Yesusi na mai wa mea, na bendari

Efesusi. Kaiwo anatu ne na yau
Paulusi, Kristus Yesusi ne rasuli
kariri Allai ne dawiafo.
2 Kadono tane Dai Allai tuti Seng
Yesus Kristusi, urohong une bengfo
arora we mea tuti urohong mea men-
umiruainso ne maifo.

Na taweboyari ria Kristus Yesusi, Allai mioang tata na moangno mararebana fo na rorafaisi

3 Tafiai Allai mano tane Seng Yesus
Kristusi tamanai, weo na mano ewe-
mambiriu tuti eru mananufo na ro-
ranei sa euremireafo, mioang tata na
moangno mararebana fo kiai tante-
nang, weo taweboyari ria Kristusifo.
4 Moanai tasobuai nana mani, ain-
inai. Wiro Allai niari nunei kaharai
mae, diri tata kawuru ampa am-
bori taweboyari ria Kristus Yesusi.
Diri tata tonanafo we ambori tama-
rarebanai tuti ambori tamai na aron-
greafo.
5 Allai enewawufo wedaya doni ki-
utuai kawurua we yuai tata we ne
arikang terai na Yesus Kristusi, tuti
nanai aino dawi weai tuti piraise
paria we niari ne.
6 Ampafe tafiai Allai, weo na ne
sambewaraio dedai fo dohong ne
bengfo arora we tata, tuti dohonai
fuba paria, weo taweboyari ria Mano
enewawuti foi.
7 Weo na Kristusi ne rikafoi, Allai
feriri tata tahasau, na ninai tuti to
fong aha, tuti warasaya tane sasar-
ifoi, mai kariri ne bengno dohonai
arora we tata tantenang.
8 Dohong ne bengfo fuba we tata
tonanai na ne awaifo tuti ne enetitu-
aitafo kai.
9 Na mantauni ne dawiafo terai,
Allai piraise we deinawiai we tata
fianai aino enetituaitai we niari fo,
amani fio fafong nanai dediwara fo.
Kiutuai we fi enetituaitai we niari
nanai, ambori niari karirіai na Kris-
tusi.
10 Fi deyo niariri nani mani, fian-
duhi finini kiai weboyari, amani ne
na rorafaisi kontai na nunei, tuti
Kristusi andino wenunggamiai we fi-
nani kiai ne. Tuti tete ne rahidafo
mai mani, finanai ambori Allai niari
ki.
11 Fi kiaio Allai niariri foi niariri
kariri ne dawiafo tuti kariri fianai
aino medura fo. Na reantenang pari
fo diri tata kawuru ampa, weo dawiai
we ambori yuai tata we ne inontarai,
na taweboyari ria Kristusi fo.
12 Dawiai we ambori mano na re-
antenangfo taenemitawang Kristusi
ne tata, todoni kontai tafiai Allai we
ne sambewaraio dadai fo.
13 Mea kontai, na Kristusi, Allai
sahu mea we ne inontarai di mea
ampa, na rahida metarami ne Kaiwo
wetarai fo tuti meroasoaia fo, amani
Kaiwo Mahikai kia fariri we mea
fo. Meroaso Kristus ampafe Allai do-
hongno Nuaninu Mirarebana foi we
meara, kariri fafongfa dereraia fo.
Nuaninu tasobui nani wefiainawiai
kariri todoni tata mani Allai ne tata
fo.
14 Nuaninu Mirarebana foi Allai
dohoni we tata ambori na tonanane
deinawiai tarai weo na rahida wana
mani, dohongno fi kiaio dererai
ampa we tata ki, na rahidao feriri ne
inontaraine tata weru nunei. Tafiai
Allai we ne sambewaraio dadai fo!

Paulusi ne nadio fiai Allai we fi niari we jematifoi fo

15 Nanai wedaya, na reantenang
tarahuoai we meroaso Seng Yesusi
tuti menemiwawu Allai ne inontarai
emararebana fesa fo nanai,
16 wiro ifotou yohong mahikai we
Allai we mea kaha, mae na yutanai
we Allai fo, yutang tuti mea pam-
pang.
17 Yutanai we ambori Allai, amani
tane Seng Yesus Kristusi tamanai, tuti
tane Daio dedai sambewara foi, do-
hong Nuaninufoi we mea. Nuaninu
nani ambori dohong mea mesawai
tuti deinawi Allai kasau we mea am-
bori metaroani na mai ki.
18 Yutanai kontai we Allai fiai
menemitituaitawara kasau, ambori
mewaitawang fio menemitawanai
we mesobuai ria Allai mano sahu
mea fo na mai. Ambori mewait-
awang kariri todoni moana fuba
Allai meinenamai we ne inontarai
emararebana nesara fo,

19 tuti ne mambiriuo fuba paria we
mano taroaso Kristusi ne tata. Allai
ne mambiriu nanai ne tarai toyari
mambiriu fuba
20 niariri we Kristusi fo, amani
ne mambiriuo duwiria suwi na
marareha rorong foi aha fo, tuti
dohong kadera mananu dedai foi wei
we minohi riati na rorafaisi fo.
21 Kristusi ne wang mananu nanai
dedai sewa wang mananu fuba na
doni konta fo, na nunei tuti na ro-
rafaisi, mananu mandoni konta foi,
mano ewenunggamiei na doni konta
fosa, mandoni kontaio inontarai eta-
tori foi, tuti mandoni kontaio sobu
mambiriu tonana foi, na rabuang
bonini ete rabuang bo da aha ma foi.
22 Tuti fi fuba nini kiai, Allai we-
daya ambori Kristusi saha tawani na
awengfo kiai na ne mambiriufo, tuti
yuaisi ao wenunggamiei we fifiani
kontai. Yuaisi kontai wenunggamiei
we jematinei kiai.
23 Weo jematifoi mani Kristusi ne
Taraifoi dine, andino wedaya jemati-
foi mesi, tuti wedaya finini kiai mesi.

2

Allai niari tata tawaworu tuti tatarang tarai na Kristus Yesusi

1 Mea mani, raminde nanai
meroaso Yesusi kaharai fo ampafe
mehatai waroi weru Allai, ne tarai
toyari memarareha ampa, weo
metarang na mene sasari rorong fo
tuti metohong roaing Sempaisi ne
Kaiwofo.
2 Rabuang bo menayai na sasari ro-
rong fo nani mani, metohong kariri
nunei ne niari toa ne, tuti meraria
Saminseni, mano wemananu we yuo
nuaninu karira kiai na roranei ne. I
mani nuaninu kerirao pariao rahida
fuinini kontai wewora mano etohong
kariri Allai kaha fosa enemirorong-
foini fo.
3 Raminde nanai tata kiai kontai
tane tarai toyarisa, amani tatohong
kariri fi karirao taenemirorong we-
sasari nei dohong wea fo, tuti kariri
fi karirao tatohong wea fo tuti taen-
emitituaitafo. Rabuang bonani tata
mani, inontaraio tamasi we tasodai
Allai ne kasou fuba fo di tata, mai
kariri inontarai siai fosa.
4 Wape Allai, mano aroa fuba
funoma foi, na enewawu funomai
nanai, enewawu tata fuba paria,
5 donio na rabuang bo tane tato-
hong roaingno Allai fo wedaya toyari
tamarareha na sasari rorong foi to-
nana fo, niari tata tatarang aha ria
Kristusi. Ampafe tawatioai we na
Allai ne beng dohonai arora fo terai,
feriri mea tonanai.
6 Tuti na taweboyari ria Kristus
Yesusi fo, Allai duwi tata riati aha,
tuti dohong tata taminohi riati na
ne Mananufo na rorafaisi, na mano
ewemambiriu tuti eru mananufo na
rorafai sa earomireafo.
7 Allai niari tonanafo ambori na
rabuang bo da aha ma fo, inon-
taraine ewati todoni Allai dohong ne
bengfo arora fo fuba tonanafo. Ne
beng nanai deinawiai na enerorong-
foi denteng we tata fo, na Kristus
Yesusifo.
8-9 Weo Allai dohong ne bengfo
arora we tata nanai wedaya feriri
mea na meroaso Yesusi fo. Fariri
mesobui nani, wiro fio merurai na
mantaung meara mesobua fine kaha.
Mae Allai fi dohonai arora we mea
fine. Ampafe mandoni kontaio wiro
fiai bera mantauni we finana fanai.
10 Weo tata mani Allai dino samu
tata na mai ne, tuti niari tata na
Kristus Yesusi we ambori tanari fi
beng fo, amani fi bengno meinena-
mai kawuru we tata we tanaria fo.

Kristusi fianduhi tata taweboyari

11 Tonana mani, mearomio kariri
mea we raminde nanai mene tarai
toa fo, amani na jematiwai meaino
Yahudi kaha di mea fo. Inontarai
Yahudi fosa esahu mantaunsa we
inontarai ewesunati disa, esahu mea
we inontarai karirao mewesunati
kaha di mea. (Wape ea mani ewe-
sunati na ene tarai terai, kariri ene
koangfo, wiro na enemirorongfo tuti
na tarai kaha.)
12 Mearomioai weo rabuang bo-
nani mani, mene pari Kristusi, tuti
mea mani wiro Allai sahu mea we

ne inontarai Israeli kaha, mae inontarai aisei di mea, amani mehontai kontai na Allai ne Kaiwo Areraio dererai we ne inontarai Israeli fosa fo kaha. Meminohi na nunei nina mani, wiro mesomi we Allai kaha tuti menemitawang fieai kaha.

13 Wape ninaia mani, na meweboyari ria Kristus Yesusi ne, mano raminde nanai mehatai waroi weru Allai ne mea, ninaia mani na Yesusi ne rikafoi wedaya mehefang Allai ampa.

14 Weo Kristusi mantauni dino dohong ne maifo we tata ne. Andino fianduhi inontarai Yahudi nesa tuti Yahudi kaha nesara eweboyari. Wore dedaio weduasa nei, amani wore wedaya eweaiteta wesa foi, Kristusi kifakangguni ampa.

15 Allai ne Hukumio dohonai we Musai foi tuti ne fi biriu weai we inontaraine enari kariria fo, na Kristusi sawing ne taraifoi mireha fo dufi sayaraia nai ampa. Niari tonanai ambori inontarai ewerabuang boru nanisa eweboyari tuti eminohi ruhiai na mai, eweinontarai waworuo eweboyari ria Kristusi.

16 Tuti na ne mararehafoi na aitabafoi, fianduhi inontarai ewerabuang boru nanisa tuti kiasara eweboyari ria Allai ambori emasi na Allai aha, ampafe wiro eweaitata ahang kaha.

17 Tuti na ne da ma fo wiuwu Kaiwo Mahikai kariri ne mai nani we mea, mano meweinontarai Yahudi kahaio raminde nanai menayai waroi weru Allaifo mea, kontai we Yahudio ehefania fosa.

18 Weo na Kristusi, tata kiai, inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, Nuaninu Mirarebana foi terai werang we tara to Dai Allai arongreafo.

19 Ampafe mea mani wiro inontarai aisei ete inontarai boriei di mea ahang kaha. Mae ninaia mani, mea kiai, Allai ne inontarai di mea kontai ria ne inontarai Yahudi fosa ampa, tuti yuai mea we ne inontarai na ne munu rorong fo ampa.

20 Mano taroasoane tata, Allai biaung tata wemunu, ne tarai kariri manei biaung munu bei. Rasulifosa tuti nabifosa ewekamiai amangno biaung munufoi sauwi, tuti Kristus Yesusi mantauni dino wekamiei reantenang ne.

21 Na Kristusi mani, samu tata wemunu boyari, amani taweboyari, tuti biaung tata tawemunu mirarebanaio mesi we Sempaisi minohi nai ne.

22 Tuti na meweboyari ria Kristusi fo, mea kontai, Allai biaung mea ria inontarai siai fosara mewemunu we Allai; tuti na munu nani Allai niayai nai, amani Nuaninufoi niai nai.

3

Paulusi fi niari we Yahudi kaha fosa fo

1 Nanai doni, yau Paulusi mano iwatai na aitamu rorong fe ninai we iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Seng Kristusi we Yahudi kaha ne mea ne, yutang tuti mea we Allai pampang.

2 Tarai we metaramioai kawuru ampa kariri todoni Allai dohongno fi beng irufi wei ninai we yau, amani iwuwu kaiwo kariri todoni dohong ne bengfo arora we inontarai meweYahudi kaha wa mea.

3 Nana mani kaiwo werorong Allai dediwara fine, mae mantauni deinawiai kasau we yau na fibengno iwatioaia (tuti mewaitawanai weo itoi kuteai kariri nanai ampa).

4 Ampafe, na rahidao metato fio itoi nina mani, metafurai na mai tuti mewaitawang kariri todoni iwaitawang kaiwo werorong dediwarai nanai na mai fo, amani kaiwo kariri Kristusi nanai.

5 Na fafongfa, Allai enetituaitafo tuti ne dawiafo wiro deinawiai funomai we inontarainesa kaha, wape dediwari na kaiwo werorong. Wape na fuinina mani deinawiai kasaua na Nuaninu Mirarebana foi, deinawiai we ne rasuli tuti ne nabi emamarebana nesa.

6 Tonana mani, kaiwo werorong dediwarai fo mani ainina; amani na Kristus Yesusi ne Kaiwo Mahikai fo, amani ne kaiwo kariri feriri inontaraine tata na ne mararehafoi, wedaya inontarai Yahudi kaha fosa

efanduhisa ria inontarai Israeli fosa
eweboyari, tuti Allai sahusa ruhiai
we ne inontarai terai disa. Tuti na
eweboyari na Kristusi nanai, Allai
ne kaiwo derera fo esobuai ruhiai,
amani na eroaso Kristus Yesusi.
7 Na ne mambiriu fuba foi, Allai do-
hong ne bengfo arora we yau, amani
yuai yau we mangfata we iwuwu
Kaiwo Mahikai fo nanai.
8 Na Allai ne inontarainesa kiai ne,
yauno ikatui pari sewa di yau. To-
nanai ki, wape Allai dohongno ne
bengfo arora we yau, amani mioang
yau ambori iwemambiriu we iwuwu
ne Kaiwo Mahikai fo we Yahudi kaha
fosa, ambori yeisaharai wesa kariri
Kristusi ne mioanaio wiro kai na wea
kaha foi.
9 Tuti diri yau we ambori yeisa-
harai we mandoni kontai, kariri
Allai, mano niari rorafaisi tuti nunei,
ne kaiwo fafongfa dediwarai na
kaiwo werorong nanai, amani kariri
todoni niari Yahudi tuti Yahudi kaha
fosa eweboyari na Kristusi fo.
10 Allai niari tonanafo, ambori na
fuinini mani, mano ewemambiriu
tuti eru mananufo na roranei sa,
ewaitawang we Allai sewai paria.
Tuti ne awai fuba nani ewatioai na
wedaya Kristusi ne jematinei eweboyari fo.
11 Allai niari finanafo kariri ne
enetituaitaio wiro werea na ea kaha
foi, amani enetituataio niariri na
tane Seng Yesus Kristusia fo.
12 Na taroaso Kristusi tuti taweboyari riati fo, rang kasisau we tata we
takahefang Allai na tamatai kaha.
13 Ampafe yutang mea mau we
dohonao menemirorong fituayai we
dadirao isodairai na aitamu rorong
ne nina fe, weo na dadira isodairi
nini mani kia moang paria we mea ki.

Paulusi ne nadio dutang we jemati Efesusi foi

14 Na tonanane wedaya yisangkapa
awehubuka na Dai arongreane.
15 Dai nani dino weDai we munu
rorong bodoni kontai, na rorafaisi
tuti na nunei sentenang.
16 Iwenadi we kadono Allai mioang
mea na ne ra mararebanai na ro-
rafaisi fo, dohong ne mambiriu fuba
foi we mea, na Nuaninuo niayai na
menemirorongwai,
17 ambori na meroaso Kristusi fo,
Kristusi niayai tarai na menemiro-
rongwai. Iwenadi wei ambori mene
meminohi toa wa weneung na men-
emiwawuwa, tuti Allai enewawufo
wiwiaing mea pampang.
18 Iwenadi we Allai, kadono mea
tuti Allai ne inontarai emararebanai
siai fosa, mea ruhiai mewaitawang
kariri todoni Kristusi enewawu tata
fo. Enewawu tata fo fuba paria
wati tanang wea kaha, ne dauroi tuti
dadai fo kontai titua afonsoa kaha.
19 Na inontaraine enemitituaitafo,
wiro manei tefu ne enewawu nanai
na mai kaha. Yutanai we kadono
metaroano Kristusi enewawufo
nanai na mai, ambori fi kiai na Allai,
wiatai kiai na menemirorongwai
kontai.
20 Allai ne mambiriuo nayai na tata
fo fuba paria. Tuti na ne mambiriu
nanai, niari fi bitoya paria, bitoya
sewa fianai aino tatutang wea fo ete
taenemitituaita fo.
21 Todoni kontaio na jematinei,
tataparanding Allai pampang we
fitawafa, na Kristus Yesusi. Sam-
bewaraio dadai feai we Allai we
fitawafa! Antu.

4

Kaiwo kariri jematifoi we eweboyari, tuti kariri esobu Allai ne bengfo we efata wawerasa naya fo

1 Nanai wedaya yau, inontaraio
iwatai na aitamu rorong feninai we
ifata Sempaisi ne, yutanai paria we
todoni kontaio menari ne maifo,
meminohi memasi kariri todoni Allai
sahu mea we ne arikangna fo.
2 Todoni kontaio menemirorong
tewawa, memanang, tuti metawang
mea. Menari sua wawera mea na
metawang mea tuti na menemi-
wawu wawera mea.
3 Merurai we mewaitawang wedua
fio Nuaninu Mirarebana foi niari we
mea fo, amani dohong meara mewe-
boyarifo. Mewaitawang weduarai

na wiro mehasisou mea kahai mae
meminohi na mai.
4 Weo, mano taroaso Kristusi ne
tata ne mani, tane tarai boyari, tuti
Nuaninuo niai na tatane mani, man-
siri. Tonanai kontai we Allai sahu
mea we menemitawang fi beyari.
5 Seng mansiri kawuru, taroasoafo
boyari, baptisan boyari.
6 Tuti Allai mansiari kawuru kon-
tai, andino weDai we kaiwasa fuba
nini kiai ne. I mani weSeng we nunei
sentenang, tuti yu fi na finani kiai,
tuti ne mambiriufo na finanai kai
kontai.
7 Wape mansiari-mansiari na tata
tasobu fi bengfo kariri fianai aino
Kristusi detorai mai tata fo ampa.
8 Aiwedaya mani na Kaiwofo soi
kariri Kristusi tonina:
"Rabuang bo dautai to katai dedai foi
fo,
kia inontarai aitamuosa fo
bitoya,
tuti dohong fi beng bitoya we in-
ontarainesa."*
9 Kaiwo anta dotu deyo, "dautai to
katai dedai foi" mani, todoni? Kaiwo
nanai deinawiai weo reantenangfo
biari kawuru pari to kofa na nunei
nini.
10 Mano biari nani, andino dautai
pari sobu katai dedai sewa weru rora
bodoni konta foi, ampafe na doni
kontai na rorafaisi tuti na nunei sen-
tenang niayai kontai na nanai.
11 Andino dohong fi bengfo we in-
ontarainesa, amani yuai manea we
rasuli, manea we nabi, manea kon-
tai we ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo
we kaiwasa etaramioai kaharai fosa,
tuti mane siai kontai ewenunggamiei
we ewaitawang wedua jematifoi tuti
etaunausa.
12 Niari finanane we ambori fiata Al-
lai ne inontaraifosa we erufi we Sem-
paisi tuti ebaung Kristusi ne Taraifoi
awa mitubaru, amani jematifoi,
13 paria tata kiai taweboyari na
tane taroasoane tuti na tataroanso
Allai ne Kaisungfoi fo. Tuti wiro
tawearikang marareha na taroa-
soane ahang kaha, mae rahida
yiwang rahida tane tanari toa fo awa
paria mai kariri Kristusi tuti fi kiai
niai nai fo niai na tata kontai.
14 Ampafe na tafabai na ne
tonanane wiro tane tarai kariri
arikang marareha ahang kaha,
amani arikangno ene eroasoafo tupa
dawohi, ne tarai toyari aisanana-
hangno supa dewohi andeisafoi
suhiri tuti wanangfoi kiari towana-
tonina, toyari aunau bitoya wetarai
kaha foi we etau riati fo. Inontarai
eharira fosa esawai, tuti erurai we
epampamu tata na ene aunauo we-
tarai kahai tonana fo, wape taroaso
ene aunau karira nanai funomai
ahang kaha.
15 Mae tarutawang te ne wetaraifo
na taenemiwawufo, ambori na fi-
fiani kontaio rahida yiwang rahida
ambori tane tarai kariri Kristusi aha,
mano wenunggamiei we tata foi.
16 Na ne wenunggamiei nanai, ne
Taraifoi sentenang, amani ne jemati-
foi saniao mei nai tuti weboyari nai,
ne tarai toyari nunggamieifoi we-
warang, aweng, tuti ne tarai siai wei
foi sani nai meu fo. Tuti ne Tarai
nani etohong kariri fianai aino enari
fo na mai, amani awengfo we da nai,
warangfo we yufi, tuti ne siai wei fo
tonanai kontai. Ambori ne Taraifoi
sentenang, amani ne jematifoi, tifu
na mai, fiabai tuti wemambiriu na
enemiwawufo.

Kaiwo kariri todoni jematifoi eriwang eminohi toa foa waworu aha na Kristusi

17 Ampafe na Sengnei wonongne
yenggoa mea paria we fininai: Wiro
menari kariri inontaraio etaroanso
Allai kaha fosa aha fanai, weo ene
enemitituatafo kia fieai kaha.
18 Ea mani enemitituatafo mamantiti ampa, ewaitawang fieai kariri Allai kaha. Ehatai boriai weru Allai ne arangfo weo ewaitawang ne wetaraifo kaha. Eserawawerahaifa weo enumikamiei mitubaru fefe.
19 Ene pari mamaya ampa, ampafe etohong ene taraifo funomai kariri ene epaingfoa tuti emaninawa

* **4:8** Masmuri 68:18

funoma fo, tuti rahida neungne etohong we enari finanai bitoya sewa aha.

20 Wape mea mani, metaroangno Kristus Yesusi na rang tonana ne kaha.
21 Weo tarai, metarami kaiwo kariri i ampa, tuti mesobu ne aunaufo, amani aunauo wetarai tasobuai na Yesusi fo.
22 Mesobu aunau kariri todoni kontaio metawing mene tarai memo wai tuti ne niari toa wa, amani mene taraio raminde menemirorong wesasari wai wedayari kerirawa wai.
23 Mesobu aunau kariri todoni kontaio metohong menemirorongwai tuti menemitituaitawara ambori Allai yiwangna waworu aha.
24 Tuti weo meminohi weinontarai weworu weo Allai samu mea ambori mene tarai kariri mantauni, amani memasi na urengreafo tuti memararebanai.

25 Ampafe todoni kontaio mehabi pari mene metatofa wawera mea wa, mae memadu kaiwo tarai fo, weo tata kiai mani Kristusi ne Taraifoi di tata.
26 Mehasou mani wiro menari sasari fanai.* Dohonao mehasou pariao kameai weroa nai ahang fe,
27 tuti dohonao metohong rangfeai we Saminseni weanggari mea fanai.
28 Mano kiamananapi foi wiro kiamananapi aha fanai, mae yurai we yufi na mai na mantauni warangfo ambori meinenang we fiata mano ene pari fi fosa.

29 Memadu mani dohonao memadu kaiwo karira fo fanai. Mae memadu kaiwo biaungno inontaraifosa enemirorongfo tuti fiatasa fo. Kaiwo tonana ne ambori kia ne bengfo we mano etaramioa fosa ki.
30 Tuti dohonao mewedaya Allai Nuaninu Mirarebana foi enerorongfoi fituayai we mea fanai. Weo Nuaninu nani ne tarai wesegeli kesi tetaha wedua tata, deinawiai weo Allai ne inontarai di tata, tuti ambori rahida wanai feriri tata weru nunei.
31 Mehabi pari mene menemirorong pirahai wawera mea wai, menemitituai mea wai, tuti mehasisou mea wai. Mene mesawa mea wa, meteibabera mea wa, menemirireu mea wa, tuti fi karira siai menari wa, ne nanai kiai mehabioai kontai weru mea.
32 Mae menemirorong denteng we mea tuti menemiwawu wawera mea, tuti meteiai wawera mene menari sarawa wa, mai kariri Allai deiai mene menari sarawa wa na Kristusifo.

5

Minohi we arikang enayai na sambewarai rorong fo

1 Mea mani Allai ne arikangno enewawu mea paria di mea. Ampafe merurai we metohong kariri ne niarifo.
2 Todoni kontaio meminohiwa menemiwawu, kariri Kritusi we enewawu tata fo tuti dohong ne taraifoi mireha we tata, amani wekorbanio niunsai mamporio Allai eneoai.
3 Wape na mea mani, dohonao maninawafo kuteai kontaio wiro menariri fanai, tuti dohonao menari funong fi karira funoma fo, ete meuremi fiabai we fianggeng fe. Mehatai weru fi tonana ne, weo finini kiai wiro mai weo Allai ne inontarai emararebana nesa we enariri kaha.
4 Tonanai kontai we kaiwo karira fo, kaiwo kikayataio ne karira fo kontaio memadura fanai. Weo nanai mai we mea kaha. Mae metohong mahikai terai we Allai.
5 Weo mewaitawang fininai na mai, inontarai mano emaninawa funoma fosa, ete enari fi karira fosa, ete euremi fiabai we fianggeng fosa, ene enari tonanafo masi kariri esomi we aririwangfoi. Inontarai tonana nesa wiro esobu katai na Allai tuti Kristusi une Mananu rorong fo kaha.
6 Dohonao manei sofawawera mea na ne kaiwo wetarai kaha fo fe. Weo fi karira tonana ne aino wedaya Allai kesou inontaraio wiro etaramioi kaha fosa ne.

* **4:26** Masmuri 4:4

7 Ampafe inontarai tonana nesa
mani dohonao mefaraosa fanai.
8 Weo raminde nana mani menayai
na mamantiti rorong fo, wape ninaia
mani Sempaisi dohong mea menayai
na sambewarane ampa. Ampafe
todoni kontaio meminohi we arikang
enayai na sambewarai rorong fo,
9-10 tuti metitua we metaroang fi-
anai aino Sempaisi eneoa fo. Weo
na meminohi na sambewarafo mani
webong na fi beng kiai fo, na fi masi
fo, tuti na wetaraifo.
11 Dohonao mehontai menari fi
mai kahaio inontarai enayai na ma-
mantiti rorong fosa enari fo fe. Weo fi
tonana ne wiro kia fiea kaha, mae ne
beng sewa ne mani, merurai ambori
fi karira enari fo wiro dadiwa ahang
kaha mae wati parai.
12 Weo fi inontarai etaramididau
Allai kaha fosa enari worawai to-
nana fo, madurai terai ki wape tama-
maya paria.
13-14 Wape fi kiai sambewara fo
dansairi mani ambori wati parai
ki. Tuti sambewara nanai yiwangno
fi kiai na mamantitifo ambori mi-
rarebanai tuti wia na sambewara
nani kontai ki. Nanai wedaya
kaiwofeai dotu tono:
"Mano bena ne wau, boabari wau,
tuti wuwi na marareha rorong
foi meai!
Tuti Kristusi ambori sambewarai na
wau ki."
15 Ampafe metanansiau paria
kariri todoni meminohi toa fo.
Dohonao menari toyari inontaraio
ewebonggoi fosa fanai, mae menari
toyari inontaraio esawai fosa.
16 Mene rahida mesobua wa meru-
ruai we menari karirai na mai, we
fuinina mani ne karirane da woruai
bitoya paria.
17 Tonana mani dohonao mewe-
bonggoi fanai, mae merurai we
mewaitawang Sempaisi ne dawiafo.
18 Dohonao metunung ye memayeru
fanai, weo nana mani memayerufo
yu mea wedaya menari fi karira
funomai, mae todoni kontaio Allai
Nuaninufoi niayai woru mea ambori
na tonanane Kristusi yu mea.*
19 Mebaung mene meroasoawa na
memadu na kaiwoariri masmuri fo,
na rarung fiai fo, tuti rarung siaio we
Sempaisi fo. Todoni kontaio na men-
emirorong mirising merohi rarung
fiai fo we Sempaisi,
20 metohong mahikai we Dai Allai
pampang na fifiani kontai na tane
Seng Yesus Kristusi wonongfo.
21 Tuti na mesomi we Kristusi fo,
todoni kontaio metaramididau waw-
era mea.

Kaiwoariri we mambewangne

22 Wiwingne mea, mesomi we
mene mangnesa kariri mesomi we
Kristusi fo.
23 Weo mangnesa ewenunggamiei
we wiwingne mea, kariri Kristusi
we wenunggamiei we mano taroasoi
tuti mantauni dino weMananu Mam-
pariri we ne Taraifoi, amani jemati-
foi ne.
24 Ne tarai kariri jematifoi we somi
we Kristusifo, tonanai kontai we wi-
wingnesa na fifiani kontaio esomi we
ene mangfosa.
25 Mangne mea, menemiwawu
mene wiwingnesa, kariri Kristusi
enewawu mano taroasoi ne tata fo,
tuti dohong ne taraifoi mireha we
jematifoi fo.
26 Kristusi niari tonanafo ambori
yuairurang jematineia mirarebanai,
tuti niari tonanai na ne jematinei
dohong kariri ne Kaiwofo tuti na
mereha baptisi foi.
27 Tuti na tonanane Kristus kia
jematinei, amani mano taroasoi ne
tata, we mantauni neni, amani je-
matio mirarebanai tuti mehikai, do-
hong sarawa kaha, tuti werarika ka-
hai kontai, ambori mesi we sobui.
28 Tonanai kontai mangfosa todoni
kontaio enemiwawu ene wiwingfosa
mai kariri enemiwawu bera man-
taunsa ene taraifoi fo. Mantei di
enewawu ne wiwingfoi mani, we-
nani enewawu bera mantauni kon-
tai.

* **5:18** Botio Fi Rasulifosa Enari robong 2, reantenangne mani 2:38.

29 Weo manei wiro enerireu mantauni ne taraifoi kaha rai, mae dewawuti tuti deitawang weduari, kariri Kristusi we dewawu tuti deitawang wedua jematifoi fo.
30 Niari tonanai weo tata mani Kristusi ne Taraifi di tata fefe.
31 Toyari na Kaiwofo dotu deyo,
"Aiwedaya mani, mang manei ambori doa siai weru ne wawafo suru,
tuti weboyari ria ne wiwingfoi,
tuti une tarai boyari finanaia."*
32 Kaiwo nanai ne netaweafo werorong paria. Wape fio enehutituai weaifa ne mani kariri Kristusi tuti ne jematifoi fo.
33 Wape kaiwo nanai reng we mea kontai amani, todoni kontaio mangne wau enemuwawu nemu wiwingwai mai kariri enemuwawu mantaung wauwa, tuti wiwingwa wau kontaio boto nemu mangwai.

6

Kaiwo kariri arikangfosa tuti ene wawafosa

1 Arikangne mea, na Sempaisi wonongfo, metaramididau mene wawafo suru tuti metohong kariri une kaiwofo, weo nanai masi we menari ne.
2 Metato mene wawa mang foi tuti wawa wiwing foi! Na Allai ne Hukumifoi kiai ne mani, hukumi bonani mani hukumio reantenangno Allai dererai tutira fine.
3 Amani dererai deyo,
"Ambori munohi na mai tuti munohi waroi na nunei."*
4 Wawawa mea, dohonao menari mene arikangwasa enemirorong fituayai fanai. Mae metahunsa na mai, metohong kaiwo ariri mai fo wesa tuti metaunausa na Sempaisi ne aunaufo.

Woming tuti mano wewoming wei foi

5 Doroi mewewoming wa mea, metohong kariri mano mewewoming wesa na nufi nini ene kaiwofo. Metohong karirai na metatosa, na mematai wesa, tuti na menemirorong mesi, ne tarai toyari menari we Kristusi mantauni.
6 Dohonao metohong kariri ene kaiwofo tonanai na rabuang bo ewati mea foi tera fanai, we mesera terai we efiai mea fanai. Mae menari finanai we Kristusi ne womingno metohong kariri Allai ne dawiafo na menemirorong mesi di mea.
7 Todoni kontaio mefatasa na menemirorong mirising, ne tarai toyari fi menari nanai we merufi we Sempaisi, wiro we inontarai manei kaha.
8 We mewaitawanai ampa we mandoni kontai, womingfosa ete mano ehasau fosa, ea kiai ambori esobu fiembaitafo ria Sempaisi we fi bengno enari fo ki.
9 Tuti doroi mano mene woming wa mea! Todoni kontai menari sua mene womingfosa kontai tonanai. Dohonao mehararufansa fanai. Weo mewaitawanai we mea tuti mene womingwasa, mea kiai mewewoming ruhiai we mansiari, mano wenunggamiai wesa tuti wenunggamiai we mea kontai, amani mano minohi na Waidani foi. I mani wiro deto we inontarainesa manei dedai sewa manei na taminohi toa fo kaha.

Allai ne fimamuna mai fo

10 Wefuiane mani, todoni kontaio mewemambiriu na Sempaisi ne mambiriufo tuti ne tapapa fuba foi.
11 Mesansung mea na ansung mamunao Allai dohonai we mea wa kiai, ambori metoaria mutu we metirapa Saminseni ne karirao enetituai we niari fo, amani Saminsenio wemananu we mano eharira fosa.
12 Weo na mamuna nini wiro tatapa inontarai nunei kaha, mae tatapa mano ewemananuo atisa kaha fosa, mano ewenunggamiei na mamantiti fosa, tuti mano ewemambiriu we eru rabuang bo kerira nini. Tuti tatapa nuaninu eharirao ewerai mamunao enayai na rorafi nini ene mambiriufo.
13 Ampafe nina mani, mesansungno Allai ne fimamunafo kai,

* **5:31** Kejadian 2:24 * **6:3** Ulangan 5:16

ambori tete rahida karira fo mani,
mewemambiriu we metoa we
metapa mano eharira nanisa kiai.
Tuti ambori merurai na mamuna
rorong foi werea naya fo mani,
metoara papayai, wiro mefanahang
kaha.

14 Todoni kontaio metoaria mutu!
Aunau wetarai fo, menari we
aikapuru we sotawang na mene-
mirabuangwa ambori mehasau we
merurai na mamuna rorong fo,
tuti menemirorong mesi na Allai
arongreafo nanai, ne tarai kariri
ansungno besi wedua mearomiwa
kontai.
15 Memainenang pampang we
mewuwu Kaiwo Mahikaio do-
hong inontarai taminohi na mai
fo, metatarai toyari sapatu na
meawemiwa.
16 Sewa ne nanai kiai, merutawang
mene meroasoai we Sempaisi wa
mutu we perisai*, ambori Saminseni
ne ato weadia fo defai tiri fanai.
17 Meha faririo Sempaisi niari we
meara fo we mene sapewi mitubaru
wedua menumiwa, tuti meru Nu-
aninu Mirarebana foi ne sondufoi,
amani Allai ne Kaiwofo.
18 Tuti na todoni feai kontaio
mewenadi pampang we Allai kariri
Nuaninu Mirarebana foi wiwiang
mea fo, metutani we fiata mea na
fifiani kontai. Todoni kontaio na
mewenadi tonana ne memainenang,
metamang, tuti metanansiau. Mewe-
nadi pampang kontai we Allai ne
inontarai emararebana na Kristusi
nesa kiai.

19 Tuti mewenadi we yau kontai,
ambori na rabuang bodoni kontaio
ifoai borohu we imadu fo mani, Allai
dohong kaiwo mai fo we yau ambori
iwemambiriu we yeisaharai kasau
kariri ne Kaiwo Mahikaio dadiwa
nanai.
20 Weo Kaiwo Mahikai nanai we-
daya nehu tarai weinontarai fuba Al-
lai demi yau we iriwani imadurai,
tuti wedaya kontai iwatai na aitamu
rorong fenina. Mewenadi we am-
bori imadu kariri Kaiwo Mahikai fo
mani, imadurai na imatai kahai, mae
imadurai kariri todoni imadurafo.

Paulusi denatu mahikai we kife ne suratinei

21 Tihikusi, tane doroi taenemi-
wawuti tuti mangfatao dohong kariri
fio Sempaisi demi we niari fo na
mai foi, ambori deikaririo fifiani kon-
tai kariri yau we mea ki, ambori
mewaitawang kariri nehu tarai toa
ne tuti fianai aino inari ne.
22 Nanai wedaya yemi dontai mau
we deikaririai we mea kariri ame-
nayai toa ne, tuti ambori menemiro-
rongwai mitubaru aha.
23 Kadono Dai Allai tuti Seng Yesus
Kristusi uwedaya doroiwasa kiai
meminohi na mai, tuti menemiwawu
wawera mea, tuti meroaso Kristusi
pampang.
24 Kadono Allai dohong ne bengfo
arora we mano taenemiwawu tane
Seng Yesus Kristusi na taenemi-
wawuo woru na wea kaha fo.

* **6:16** Ete foti.

Kaiwo Anatu Na Paulusi Weo Jemati Na Filipi

Kaiwo dedung we Filipi

Jemati Filipi mani jemati reantenang Paulusi biauni na nu fuba Eropa foi dine. Bendari Filipi mani wia na nu Makedonia foi. Kaiwo anatu we jemati Filipi nini Paulusi soi na rahida wiatai na aitamu rorong fe fo.

Fi bitoya paria wedaya Paulus soi kaiwo anatu ninai, amani deo dohong mahikai we jematifoi we fio etanatuai wei fo. Deunausa kontai we ambori ewemambiriu tuti etawansa na dadira rorong fo. Denggewasa kontai we enemirorong tewawa kariri Yesusi, wiro enemirorong dedai fanai tuti wiro ewati we mantaunsa tera fanai. Deikaririai wesa kontai we deyo, na Allai enerorong denteng foi terai andino wedayasa eweboyari ria Kristusi weo eroasoi fefe, wiro na etohong kariri Allai ne Hukumifo na mai fo kaha. Kontai Paulusi soi kariri fianai aino inontarai eweboyari ria Kristusi fosa esobuai ria Allai fo, amani dohonsa emirising tuti wedaya enumiruainso ne maifo.

Kaiwo anatu ninai medu kariri mirisingfo, todoni enemirorong mitubaru fo, eweboyarifo tuti kariri todoni inontarai Kristeni nesa etawansa na eroaso Kristusi fo tuti todoni eminohi weinontarai Kristeni fo. Tuti na kaiwo anatu ne kontai deinawi kariri todoni Paulusi enewawu jematifoi fo.

Kaiwo anatu ne deto kutuai tonina:

1:1-11 Kaiwo reantenang fo.
1:12-26 Kaiwo kariri fianai aino Paulusi sodaira fo.
1:27-2:18 Todoni eminohi weinontarai Kristeni fo.
2:19-30 Kaiwo kariri deo demi Timotiusi tuti Epafroditusi we ura we jematifoi.
3:1-4:9 Paulusi deretawansa we etanansiau we inontarai emai kaha fosa fo.
4:10-20 Paulusi tuti ne maniwowirifosa etanatu mahikai we jematifoi.
4:21-23 Kaiwo kafe.

Paulusi urohong mahikai we jemati na bendari Filipi

1 Weo inontarai memararebanai
na Kristus Yesusia wa mea na
bendari Filipi, kontai mano mewe-
nunggamiei we jemati wa mea tuti
mano mewemangfata jemati wa
mea.
Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi,
tuti Timotiusi, Kristus Yesusi ne
womingne auru.
2 Auenemitawanaifa, kadono tane
Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi uro-
hong une bengfo arora we mea tuti
urohong mea menumiruainso une
maifo.

Paulusi dutang tuti jematifoi we Allai tuti fiai Allai

3 Na rahida yutang tuti mea we
Allai mani, ifiai tuti yohong mahikai
pampang wei.
4 Na enehurorong mirising paria
yutang tuti mea kiai pampang.
5 Yohong mahikai we Allai tonanai,
we rahida reantenang metaramio
Kaiwo Mahikai kariri Kristusi ne
ria antoru fo paria sobu rahida
bonini, mefata yau, merurai ria yau
mewuwu Sempaisi ne Kaiwone.
6 Tuti yeitawanai Allai niari fi beng
paria na mea tuti na menemirorong-
wai, iroasoai we niari tonanai na
mea paria sobu werea naya fo, amani
rahida Kristus Yesusi daraberahi nai
aha ma fo.
7 Todoni kontaio enehutituai we
mea tonanai kiai, weo arohuporo
mea kaha, mene tarai toyari raori
ikase na rahukanangne. Weo Allai
dohong ne bengfo arora we mea kiai,
tuti we yau kontai. Dohong ne bengfo
arora we yau tonanai na rabuang
bo iwatai na aitamu rorong fe ni-
nai, kontai na rabuang bo na boriai
ikahiwa tuti ne Kaiwo Mahikai kariri
Kristusi fo tuti yoa imadu tutirai.

8 Allai deitawanai todoni ene-
huwawu mea paria, wiro arohuporo
mea na wea kaha, mai kariri Kristus
Yesusi mantauni enewawu mea.
9 Nehu fi yutang tuti mea we Allai
dinini: Kadono menemiwawu waw-
era mea fuba sewa aha, tuti menemi-
wawu kariri aunau wetarai fo na mai
aha tuti na mewaitawang ne bengfo.
10 Ambori na ne tonanane mewait-
awang kariri ne beng pari fo, ambori
menemirorongwai mirarebanai tuti
metohong sarawa kaha paria rahida
Kristusi daraberahi aha ma foi.
11 Kadono Yesus Kristusi ne
mahikaifo nai woru mea ambori
menemirorongwai mesi, ambori
kaiwasanei kiai efiai Seng Allai tuti
etaparandini.

*Dadirao Paulusi sodaira fo we-
daya kaiwasa bitoya etarami Kaiwo
Mahikai kariri Kristusi*

12 Doroio bohine meaine, yeo
mewaitawanai na mai weo fianai
aino isodairai ninai wedaya Kaiwo
Mahikai ne wawu to fong, wiro su
to fui kaha, tuti inontarai efau aha
etaramioai.
13 Ampafe kasau we mano ewait-
awang wedua yau na munu Kaisari
nei tuti kaiwasa na bendarinei kiai
ampa, weo eru yau ma iwatai na
aitamu rorong fe ninai weo iwuwu
Kristusi fefe.
14 Kontai fi isodairai tonana ne we-
daya doroi eroaso Sempaisi na ben-
dari ninisa etairiri Seng Allai ne Kai-
wofo na mambiriu aha tuti na wiro
ematai kaha.
15 Tarai, manea etaiririai na ene-
mirorong pirahai we yau, tuti weo
eweaiteta we yau. Wape manea kon-
tai etaiririai na enemirorong den-
teng.
16 Mano etairiri Kristusi na ene-
mirorong mesi nanisa mani, inon-
taraio enemiwawu yau disa. Tuti
ewaitawanaifa we Allai wedaya yau
iwatai na aitamu rorong fe ninai am-
bori ikahiwa tuti ne Kaiwo Mahikai
kariri Kristusi fo.
17 Mano siai ehoramaifa na ene-
mirorong mesi kaha fosa, esera we
ambori ewe-ewonomi terai. Tuti na
enari tonanane, enemitawanaifa we
ambori ewedaya yau isodai dadira
na aitamu rorong ne pari aha.
18 Wape towea kaha. Weo ehora-
mai na enemirorong mesi ete seyewa
kontai ki, wape todoni kontaio Kris-
tusi andino ewuwui ne. Ampefe
imirising paria.

Yo, tuti todoni kontaio imirising
pampang ki.
19 Weo iwaitawanaifa we na mene
nadi metutang tuti yau we Allai wai,
tuti Nuaninu Mirarebanaio Yesus
Kristusi demi ma foi ne fiatane, fiani
isodairaifa wedaya yau ikaharai ki.
20 Fio yawi weai paria tuti ene-
hutawanaifa mani, wiro imamaya
tuti Kristusi na dadira rorong iso-
dairai ninai kaha. Mae kariri re-
antenangfo paria sobu ninaifa ne,
enehutawanaifa we na doni kontaio
iwemambiriu, wiro imatai kaha we
imadu tuti ne Kaiwone, ambori na
fianai aino isodairai ninai, wedayara
imereha ete yarang te, wape ambori
Kristusi kaiwasa etaparandini.
21 Weo we yau mani, iminohi
yarang pampang mani, mahikai
paria, we nana mani iruai Kristusi
wonongne pampang. Wape masino
etohong aiboi marareha we yau
ambori imereha mani, finana mai
sewa we yau, weo nana mani, ira
iminohi riati.
22 Masino iminohi yarang na nufi
ninai mani, irufi bitoya wei aha, tuti
wetarai bitoya ki. Ampafe yiri ne
doni? Isera wawerahai!
23 Ninai dadira paria we yau, am-
pafe yeo yohong kariri ne doni?
Enehurorong dohong weai paria we
itauberahai weru nuneia iminohi ria
Kristusi, weo we mantaung yau terai
mani, nanai aino beng sewa ne.
24 Wape denteng sewa we mea
mani iminohi na nunei we ifata mea.
25 Iroasoai tonanai, ampafe iwait-
awanaifa we todoni kontaio ambori
iminohi ria mea kiai we ifata mea,
ambori mewemambiriu aha na
meroaso Sempaisi fo tuti memirising
pari aha.
26 Ampafe memararising paria
na Kristus Yesusi, weo fiata yau

yarabera yau we mea mau iweboyari
ria mea aha.

Paulusi deretawang jematifoi we eroasoaia mutu

27 Fi fuba pari mani, meminohiwa
metohong kariri fianai aino dotu
na Kaiwo Mahikai fo kariri Kristusi
fo na mai. Ambori ira mau mani
iwati mene meroasoai nanai, ete
ira mau kaha mani, tarahuoaifa
weo metoaria mutu meweboyari
tuti meruraifa we fi beyari, amani
metapa inontarai eteiaya Kristusi
fosa tuti meroaso Kaiwo Mahikai foa
mutu.
28 Wiro mematai mano etapa mea
fosa fanai. Weo na mematais kaha
tonana ne meteinawiai we ambori
esobu karirafo, wape mea mani, Allai
mantauni feriri mea ki.
29 Weo Seng Allai, na ne bengfo,
diri mea weo meroaso Kristusi tuti
merariati, nanai tera kaha mae, we
mesodai dadirafo kontai wei.
30 Weo mea kontai, ninaia mani
mehontaifa na fianai aino isodaira
ne, amani fio raminde mewatioai we
isodairaia fo, tuti metaramioai iso-
dairai pampang ninai.

2

Paulusi deunausa we eweboyari tuti enemirorong tewawa kariri Kristusi

1 Taweboyari ria Kristusi ambori
taenemirorongnei wemambiriu aha.
Enewawu tata ambori tanumiruaing
ne maifo. Nuaninu Mirarebana nei
weriria tata, tuti Kristusi aro tata
paria, i wemanang we tata kiai.
2 Tonana mani merurai we meto-
hong enehurorongnei mirising na
fininai: amani meweboyari na men-
emiwawu wawera mea wa, na mene-
mitituaitawa, tuti na fi beyario meto-
hong wea wa.
3 Dohonao mesera we mewonomi
na fi menari wa fanai ete menari fi
na menemirorongwai dedai fe. Mae
menemirorong tewawa tuti metato
inontarai siai we ansaino etadai
sewa ne.
4 Tuti dohonao mewati terai we
mea fe, mae mewati we inontarai siai
kontai.
5 Na meminohi wau, todoni kon-
taio menemirorong kariri Kristus
Yesusi, weo,
6 I fiebai dedai mai toyari Allai,
kontai Allai mantauni dine,
wape deto ne dedai nana kaha,
tuti yutawana kaha.
7 Mae sawing ne dedai nanai,
niariri ne tarai toyari woming
manei
tuti weinontarai batang kariri
inontaraine tata.
8 Na minohi toyari inontarai batang
nanai,
su enerorongfoia tewawa
tuti dohong kariri te fianai aino
Allai demi we niari fo paria
mireha,
tuti mireha sawai na aitaba.
9 Nanai aino doni Allai yuaisi dedai
sewa
tuti dohong wang mananu fuba
pari fo wei.
10 Ambori na Yesusi wonongfo,
kaiwasa fuba na rorafaisi tuti na
nunei,
kontai mano na kofa rorong
wausa,
etisangkapa eawemibukafo na
arongreafo kiai tuti etatori,
11 tuti emadurai na eboromifo we
Yesus Kristusi mani Seng dine,
tuti na tonanane etaparanding
Dai Allai.

Mene tarai toyari awahao denggararu na rorafaisi we sambewa nunei

12 Ampafe, nehu maniwowiri
enehuwawu meawa meaine, mea
mani inontaraio metarami kaiwo
di mea. Na rahida iminohi ria
mea wa, nehu kaiwo imadura fo,
metaramioai tuti metohong karirai
ampa. Wape fuinina mani iminohi
waroi weru mea, ampefe todoni
kontaio metohong karirai na mai
pari aha. Menari tonanai we Kristusi
feriri mea ampa, ampafe merurai
we metohong kariri ne Kaiwofo na
mematai tuti na mesomi we Allai.
13 Weo Allai mantauni dino dohong
mea mewemambiriu tuti memaya
we metohong kariri ne maio eneoa fo
ne.

14 Fiani kontai meru fo, meru na
menemirorong mirising, wiro men-
emiwawera wea fanai tuti mesawa
mea fanai.
15 Menari tonanane ambori na
meminohifo menemirorong mi-
rarebanai tuti metohong sarawa
kaha. Weo meminohi rahang inon-
tarai sasario eminohi na mamantiti
rorong fo, wape mea mani Allai ne
arikangno metohong sarawa kaha di
mea. Tuti na fianai aino menari fo,
ewatioi we mene tarai toyari awahao
denggararu na rorafaisi,
16 weo meha Kaiwo Kia Arang fo
wesa. Menari tonana mani, isobu
rang we iboi arohu tuti mea, na
rahida Kristusi daraberahi nai aha
ma foi. Tuti finanai deinawiaifa we
wiro irurai funoma kaha, mae fi iru-
rai tutirai nanai wetarai ampa.

17 Tarahai emung yaua imereha ki.
Imainenang we imereha we mea am-
bori meroaso Kristusi tuti merariati
na mai pari aha. Ampefe ne tarai
kariri imami manei sara anggurifeai
na korbani etohoni we Allai foi am-
bori korbani nani mesi, tonanai kon-
tai na imerehane iwedaya mene fi
meru we Allai na meroasoafo masi
kontai, tuti na tonanane nehu rikanei
ne tarai kariri angguri imamifi sara
korbani nai nani. Tonanai ki, wape
iparaise tuti imirising kontai ria mea.
18 Mea kontai mefaraise tonanai
tuti memirising ria yau.

Timotiusi tuti Epafroditusi

19 Enehutawanai we na Seng Yesusi
ne wiwiaingne, yenatu Timotiusi
ahera we mea mau, ambori tarahuo
kaiwo na i kariri mene meroasoawa
mani ifaraise.
20 Wiro manei siai enerorong
kariri yau kaha, mae Timotiusi meiri
kawuru andino enetituai tarai kariri
mene maife ne.
21 Weo mano wei nesa kiai mani en-
emitituai terai we mantaunsa, wiro
we fi Yesus Kristusi dawi wea fo kaha.
22 Wape mewaitawanai we Timo-
tiusi mani inontarai taroasoi dine,
weo i yurai paria we deiriri Sengnei
ne Kaiwo Mahikai ne ria yau, ne tarai
toyari kaisungno meinenang we fiata
tamanai.
23 Nanai doni enehutawanaifa we
masino iwaitawanai kariri todoni
parentane ehutu kaiwo we yaune
mani, ambori isahera yenatui we
mea mau.
24 Tuti iroasoaifa kontai we na Sen-
gnei ne wiwiaingne, mantaung yau
kontaio waroi kahai mae, ambori
yontai we mea mau we ituambawa
mea ki.
25 Mae nehu doroi Epafroditusio
metanatui dontai ma we fiata yau nei
mani, todoni kontaio yenatui we mea
aha mau. Fiata yau kawuru ampa na
fianai aino irurai tutira ne, tuti yurai
paria ria yau.
26 Aro mea paria tuti weansarai
we mea, weo deitawanai we
mearomikuayai wei paria weo
metaramioi we meninangne fefe.
27 Tarai we meninang paria adareti
mireha. Wape Allai aroi, kontai wiro
aroi tera kaha, mae aro yau kon-
tai ambori enehurorongnei wiro fitu-
ayai kareraifa fanai.
28 Nanai aino doni irurai we
yenatui ahera we mea mau, ambori
mewatioia mani mefaraise aha, tuti
yau kontai iweansarai ahang kaha.
29 Metamang wei na Sempaisi
wonongfo na menemirorong miris-
ing paria, tuti inontarai toyari
Epafroditusi nesa mani metatosa,
30 weo deiriri Kristusi wonongne
wedayari adareti mireha, wape wiro
enetituai we ne tarai bo neng foi
kaha, mae enetituaitafo mani weo
yiwang mea we fiata yau.

3

Paulusi medu kariri aunau wetarai fo

1 Ampafe, doroi meaine, todoni
kontaio memirising na Sengnei.
Wiro nuhuruainso maraba kaha we
isoi riwang fianai aino isoi kawuru
we meara wa. Weo kaiwo nanai
wemambiriu we wedua mea weru
ne karirafo.
2 Metanansiau we inontaraio etaw-
iai we inontarai eraria Kristusi nesa
mani ewesunati. Inontarai etawiai

tonana nesa mani inontaraio enari fi
karira saine, tuti emasi we ahusa we
fiawera. Metanansiau wesa.
3 Ea mani ewesunati na ene taraifoi
terai tuti eroasoai weo sunatifoi
andino feririsa ne. Wape tata mani,
tawesunati ete, tawesunati kaha
mae, Nuaninu Mirarebanai sensoni
tata tuti wiwiaing tata we tasomi we
Allai na tarai. Nana mani ne tarai
kariri tataino tasobu sunati tarai
foi ne. Tatoari terai na fio Kristus
Yesusi niari we tata fo, ampafe wiro
taroasoai we na fi toyari sunatifoi
dino kia maifo we tata fong kaha.
4 Masino manea eroasoai we na fi
mai enari fo, toyari sunati ete fisiai
wei fo, aino feririsa ki, nana mani
yau isewa aha. Weo yauno yohong
kariri fi tonana fo na mai sewa ne.
5 Weo itaubau nuhu weinontarai
Israeli. Iweriria na werengno
Benyamini ma tuti inontarai Iberani
tarai di yau. Nehu rahida indeatorua
mani, iwesunati. Tuti Hukumio Allai
dohonai we Musai fo, inari karirіai
na mai pariao iweFarisi di yau.
6 Yohong kariri Hukumi Musai soi
fo na mai nanai pariao wedaya iru-
rai we imungtati mano eraria Kris-
tusi nesa, weo eroasoai we andino
kia mai wesa ne, wiro na Hukumi
Musai soi fo ahang kaha. Tuti titua
na ohong kariri Hukumi Yahudi nei
mani, yau imasi paria wiro yohong
sarawa kaha.
7 Wape fio raminde nanai ifarais-
erai tuti isahuai we kia mai we yau fo,
itawinai ampa weo wefieai we yau
ahang kahai, weo ninaia mani iroaso
Kristusi fefe.
8 Wiro finanai tera kaha mae, fiani
kontai mantaung yau inari we am-
bori imararebana fo mani, wiro we-
fieai ahang kaha. Weo fi isobuai aha
nina mani, fi mai sewa fine, amani
yeroanso nehu Seng Kristus Yesusi.
Kristusi wedaya itawing pari fi fuba
nani kiai. Finani ne tarai toyari fi
piro ikabioi weru yau, ambori isobu
Kristusi
9 tuti iweboyari riati terai. Weo
na inari kariri Hukumi Musai soi
fo nanai, wiro wedaya imararebanai
kaha, we ibiriu we imararebanai na
fi mantaung yau inariri fo kaha, mae
na iroaso Kristusi fo. Nana mani, Al-
lai dohong yau imararebanai tonana
ne weo iroaso Kristusi tera fefe.
10 Fio yawi wea ne mani, yeroanso
Kristusi, tuti yeo nuhuruainso
ne mambiriuo wedayari suwi na
marareha rorong fo aha ma fo. Yaw-
iai we iweboyari riati, na fi raminde
nanai sodaira fo mani, yau kontai
imainenang we isodairai kariri i,
tuti masino irufi wei nanai wedaya
emung yau imereha, imainenang we
imereha wei kontai, toyari i mireha
we yau ampa.
11 Tuti na tonanane enehutawanai
yau kontai isuwi na marareha rorong
foi aha ki.

Merurai pampang we mesobu fio inontarai Kristeni ne esera wea fo

12 Imadu tonanafo wiro yeyo isobu
finanai ampa kaha tuti wiro imasi
toyari Kristusi kaharai. Wape irurai
pampang we isobu fio Kristus Yesusi
meinenamaia fo, amani weo yeroan-
soi na mai pari aha. Weo finanai
wedaya tefu yau tuti yuai yau we ne
inontarai.
13 Doroi bohine meaine, yeitawanai
kontai we wiro imasi kariri Kristusi
kaharai. Wape fi beyario inari mani,
kuruhutare fianai aino raminde
nanai inaria fo. Tuti irurai terai we
iwati to fong weo isobu fianai aino
nayai na arohureafe wanai.
14 Nehu tarai toyari wemito we fi-
wewonong, imito tonanai pampang
we ambori isobu fiembaitafo, amani
iminohi na Waidani. Weo nanai aino
Allai sahu yau na Kristus Yesusi wea
ne.
15 Mano taroaso Kristusi na mai
ne tata mani taenemitituai tonanai
kontai, amani tahurumitare fi siaio
raminde nanai taroasoai we ambori
feriri tata ne. Wape manei na mea
enemutituai siai fea mani, ambori
Allai mantauni deinawiai kasau we
wau ki.
16 Wape meuremi nayai na fi
yeyoai mau ninai fa na mai, amani:
Fianai aino tasobuai kawurua fo,
tarurai we tatohong karirіai na mai
pampang.

17 Doroi bohine meaine, mea kiai
metohong kariri inari toa ne, tuti
meuremifo nayai na mano enari ne
bengfo kariri yau fosa kontai, ambori
menari kariri enarifo.
18 Weo kaiwasa siai bitoya
eweaiteta we Kristusi tuti etapa
kaiwo kariri mireha na aitabafoi.
Imadurai bitoya karirisa we mea
kawuru ampa, wape imadu riwanai
aha mau ninai, na enehurorong
fituayai paria wedaya urehukuru
deda.
19 Mano tonana nesa mani ambori
esuo rande karira fo ki. Weo erurai
esera terai we fi karirao kia miris-
ing wesa fo tuti finani dawi ene-
mirorongfoia weboyari weaia. Tuti
emamaya karirіai kaha, mae eboi
earomifo weai. Enemitituai we fi
nunei terai.
20 Wape tata mani inontarai
Waidani di tata, tuti rahida neungne
tatamang paria we tane Mamparir-
ifoi, amani Seng Yesus Kristusi, we
daraberahi na katai nani aha ma fo.
21 Andino ambori yiwangno tane
tarai kerira misuhi nini, awa dedai
sambewarai kariri ne tarai bo neng
foi. Niari tonanai na ne mambiriu
fuba fo, amani ne mambiriuo weda-
yari yuo fianggeng fuba nini kiai ne.

4

1 Doroi enehuwawu mea tuti
yohong weai paria we iwati mea wa
meaine, meaino metohong enehuro-
rong dedai tuti imirising ne. Ampafe,
nehu maniwowiri meaine, toyari fi
anta itoia nanai, metoaria mutu na
Sengnei.

Kaiwo aunau wefuiai

2 Weo rarowini Eyodiai tuti Sintikei
muru, yenggewa muru we muene-
mirorong boyari aha, kariri inon-
taraio muroaso Sengnei.
3 Tuti weo nehu maniwowirio rufi
tarai ria yau wa wau, yutang wau
kontai we fata suru ambori uwebo-
yari aha. Weo ururai ria yau paria we
antowuwu Allai ne Kaiwo Mahikai
fo fefe, ne tarai kariri Kelemensi tuti
kaiwasa siai wei fosa kontai we efata
yau tuti erufi ria yau fo. Ewonomife
watai na Buku fuba soi kariri inon-
taraio ambori esobu Waidani fesa nai
foi ampa.
4 Rahida neungne memirising
pampang na Sengnei. Tuti yei aha
mau yeyo memirising tonanai.
5 Todoni kontaio meteinawiai we
kaiwasa bitoya wai kiai we inontarai
memanang di mea. Weo Sengnei ke-
fang we da ma to.
6 Na fiani kontaio dohonao wedaya
meweansarai fe, mae mewenadi tuti
metutanai terai we Allai. Fianai
aino menemitituai wea wa, memadu
karirіai we Allai pampang tuti meto-
hong mahikai wei.
7 Ampafe Allai dohong mea menu-
miruainso ne maifo, amani ne maio
wiro inontaraine taenemitituai afon-
soa kaha fo, ambori ne mai nanai de-
wawu menemirorongwai tuti mene-
mitituaitaiwa na Kristus Yesusi.
8 Ampafe tonana mani, doroi
meaine, menemitituai terai we fi
wetarai fo, we fi wewonong fo, we
fi mai fo, we fi mararebana fo, we
fi mahikaio dohong tata tamirising
wea fo, fio tasahuai we fibeng fo, fi
masi pari fo, tuti fi kaiwasa etatorai
we fibeng fo. Finani kiai terai
aino merutawanai tuti menemitituai
kariria ne.
9 Metohong kariri aunau mesobuai
ria yau kawurua nanai, amani ne
imadurai we mea fo ete na fianai aino
mewati yau inari we mea fo. Tuti
Allai mano ne maifo weneung nai foi,
ambori weriria mea ki.

Paulusi dohong mahikai wesa we fi etohonai wei fo

10 Imirising paria na Sengnei, weo
waroi beyari arahio mewati we yau
aha ma ninai. Imadu tonanafo wiro
deinawiai we anta mearomiporo
yau kaha, weo iwaitawanai we
mearomio yau to, wape wiro mesobu
rang we metohong kariria kaha.
11 Imadu toninai mau ne, wiro
deinawiai we isobu dadira na nehu
fi iwepararura fong kaha. Weo isobu
aunau bitoya na fi iru ne ampa, we
fianai aino isobua fo, fuba ete katui
te, finanai we yau nuhuruainso de-
moyarai.

12 Kariri todoni tane fifo tuti kariri
todoni tane pari fifo nuhuruainsoai
kawuru ampa. Na dadira rorong
todoni feai kontaio itantuma wea
kaha. Nehu fi bitoya ete nehu pari
fi, imamosi ete ikahari, isobu aunau
kawuru ampa ambori imirising nai.
13 Weo na fifiani kontai, iwemam-
biriu we isodai nanai kai, weo Kris-
tusi dohong mambiriu we yaua fefe.
14 Tonanai mae, fianai aino menari
we yau ma ninai mahikai kontai, weo
mefata yau na nehu dadira rorong ne
ampa.
15 Inontarai Filipi wa meaine, man-
taung mea mewaitawanai na mai
ampa, weo na rabuang bo rean-
tenang pari iwuwu Kaiwo Mahikai
kariri Kristusi fo we mea nai wai,
yontai weru mea na nu Makedonia
wai mani, wiro jemati siai bei fiata
yau na fi iwepararura fong kaha,
mae memeiri mea kawurua.
16 Kontai rabuang bo inayai na ben-
dari Tesalonika foi mani, meaino we
beiru teai metanatu we mefata yau
ne.
17 Imadu tonanafo wiro yawiai
we ambori metohong fi we yau
kaha. Mae yeyo ambori mesobu
fiembaitafo we riwangno fi menari
we yau nana fo.
18 Isobu fio metohonai kai we yau
fe ampa, tuti enehutituai weaia mani
fuba paria. Fianai aino metanat-
uai ria Epafroditusi ma ne, isobuai
ampa. Ampafe fio iwepararura fo,
isobuaia mai ampa. Fio metohoni
kiai nini, ne tarai we fio niunsai
mampori na korbanio nunumi we Al-
lai foi tuti demang weai na enerorong
mirising fo.
19 Allai mano isomi wei nei, na
Kristus Yesusi dohongno fianai aino
mewepararura fo we mea ki. Tuti
finanai dohong aroratai we mea fo
fuba paria.
20 Sambewaraio dadai feai we Dai
Allai we fitawafa. Antu.

Paulusi denatu mahikai

21 Meteikaririai we Seng Allai ne
inontaraio emararebanai na Kristus
Yesusi wasa, weo yenatu mahikai
wesa. Tuti doroi enayai ria yau na
nina nesa etanatu mahikai we mea
kontai.
22 Allai ne inontarai emararebanai
fuba enayai na bendarifi ninisa kiai,
reantenang pari mani mano enayai
na munu Kaisari nesa, etanatu
mahikai we mea kontai.
23 Kadono Seng Kristus Yesusi ne
bengfo weriria menumianinuwai
kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Kolose

Kaiwo dedung we Kolose

Kaiwo anatu ne na Paulusi, denatuai we jemati na Kolese. Kolese mani bendari bei na nu Asia Katui foi. Bendari nini wiatai na bendari Efesusi do wanang murang foi.

Jemati Kolose nini wiro Paulusi dino biauni ne kaha, mae inontarai siai manei. Wape Paulusi niuruainsoai we todoni kontai ne mambiriu tonanai we dohong kaiwo anatu we jemati na Kolose nini. Weo tarao kaiwo we na jematifoi mantaunau manea etaunau aunau sarawa fo paria. Mantaunau nanisa enumikamiei mitubaru tuti ene aunaufo eteyo, oyo aroanso Allai tuti obu faririfo na mai mani, "Todoni kontaio inontaraine tasomi we nuaninu kerirao wemambiriu we yu nunei foi, ohong kariri sunatifo na mai, nai we fi tane wori wea fo tuti fi siai wei fo kontai."

Nanai wedaya Paulusi soi surati nini, we deisaha kariri aunau wetarai fo tuti we dapa aunau sarawaio mantaunau mai kaha fosa etaunauwai nanai. Fi weneung na kaiwone mani, Paulusi deisaharai wesa deyo, Yesus Kristusi ne mambiriu we feriri tata na mai, tuti aunau siai wei fo kiai mani manta wedaya inontarai ehatai weru Kristusi terai. Na Kristusi Allai niari nunei, tuti na Kristusi nani kontai Allai feriri nunei. Ampafe manta na taweboyari ria Kristusi fo terai, inontaraine tata taenemitawanaia mutu we ambori Allai feriri tata ki.

Kontai Paulusi deisaha kariri todoni inontarai Kristeni ne eminohi toa fo na aunau dedai mirarebanai nani fo.

Kaiwo anatu ne tarahi Tikhikusi dino kia to Kolosea ne, mano fiatari na rang rorong nana mani Onesimusi, Filemoni ne womingno Paulusi demi daraberahi wei aha foi.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-8 Kaiwo reantenang.
1:9-2:19 Kaiwo kariri todoni Kristusi ne dohong toa fo tuti fianai aino niari we inontaraine tata fo.
2:20-4:6 Inontarai Kristeni ne eminohi weinontarai ewaworu na Kristusifo.
4:7-18 Kaiwo kafe.

Paulusi denatu mahikai

1-2 Weo doroi jemati Kolose wa mea, amani inontaraio memararebanai tuti meraria Kristusi na mai wa mea.

Kaiwo anatu ne na yau Paulusi, Kristus Yesusi ne rasuline yau, kariri Allai ne dawiafo. Tuti kaiwo anatu ninai na tane doroi Timotiusi kontai. Kadono tane Dai Allai dohong ne bengfo arora we mea tuti wedaya mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi dohong mahikai we Sempaisi we jemati Kolose

3 Na rahida neung antowenadi antorutang tuti mea we Allai, tane Seng Yesus Kristusi tamanafo, antorohong mahikai wei pampang we mea.

4 Weo antotaramioai kawuru ampa kariri todoni meroaso Kristus Yesusi tuti menemiwawu Allai ne inontarai emararebana wasa fo.

5 Meroasoai tuti menemiwawu tonanai, weo menemitawang fianai Allai meinenamai na rorafaisi we mea fo fefe. Finanai metaramioai kawuru ampa, na kaiwo wetarai mesobua fo, amani Kaiwo Mahikai wetaraio metaramioa fo.

6 Kaiwo Mahikai nanai dafai wariai to nunei sentenang tuti kia moang we inontarai etaramioai tuti eroasoai nanisa. Ne tarai kariri mea we mesobu moangfo na raminde metaramioai tuti mewaitawang kariri Allai ne bengno dohonai arora fo, amani ne bengno wetarai fo.

7 Kaiwo Mahikai nanai metaramioai ria Epafrasi, antone maniwowiri antoenemiwawuti tuti yufi ria antoru foi. I mani Kristusi ne mangfatao yufi na masi we fiata mea.

8 Tuti andino deikaririai we antoru we menemiwawu wawera mea paria na Allai Nuaninu nei ne mambiriufo.

9 Nanai wedaya, na reantenang antotaramioai kariri mea fo antorutang tuti mea pampang we Allai, paria

sobu rahida bonini wiro antofotou
antorutanai tonanai kaha. Antoru-
tang we Allai we Nuaninufoi we-
daya mea mewaitawanai tuti me-
sawai, ambori mewaitawang fianai
aino Allai dawi wea fo na mai.
10 Tuti antowenadi tonanai ambori
na tonanane meminohi metarang
na mai kariri fianai aino Sengnei
dawi wea fo tuti meha enerorong-
foi. Ampafe na fifiani kontaio menari
ne bengfo, tuti mene mewaitawang
kariri Allai fo fuba pampang.
11 Kontai ambori Allai na ne mam-
biriu dadai tuti sambewara fo, do-
hong menemirorongwai mitubaru,
ambori metawang mea na dadira ro-
rong mesodaira fo kai, na menemiro-
rong mirising.
12 Tuti metohong mahikai we Dai
Allai kontai na ne tonanafo. Dai nani
dino dohong mea memai we mesobu
fianai aino meinenamai we ne inon-
tarai emararebana fosa mano enai
na Kristusi ne sambewarafo.
13 Weo yuai tata weru memantiti
rorong fo ne mambiriufo tuti kia tata
to ne Kaisungno enewawuti foi ne
weMananufo ampa, ambori na ni-
naia yu tata tuti taminohi na ne man-
anufo pampang ampa.
14 Na ne Kaisung nani tasobu farir-
ifo, nana mani feriri tane sasarifoi.

Kristusi dedai mantaung

15 Na Kristusi mani tawati Seng Al-
laia kasau. I kontai mano reantenang
pari dine, dedai sewa fi fuba Sem-
paisi niariri kiai nei.
16 Weo na I, Allai niari fi fuba niayai
na rorafaisi tuti nufi nini, fi watioa
fo tuti fi watioa kaha fo, kontai man-
anufosa, mano ewemambiriu fosa,
tuti mano eru kaiwasanei fosa kiai.
Fi kiai ne Kristusi andi niariri tuti
niariri we mantauni.
17 Wiro nunei tuti rorafaisi kaharai
mae, Kristusi ne fafong kawurua, tuti
finini kiai weboyari na warangfo.
18 Tuti andino wenunggamiei we
ne Tarainei, amani ne jematinei tata.
I mani mano reantenang pari foi
dine, mano dedai sewa, tuti andino
reantenang pari suwi na mararehа
rorong foi ne, ambori meiri dedai
sewa na fi fuba nini kiai.
19 Weo Allai piraise we sami ne
Kaisungfoi ambori mantauni tuti fi
kiai niai nai foi watioai we niayai kiai
na Kristusi kontai.
20 Tuti na I Allai mantauni medu-
raia futuayai we niari finini kiai we-
boyari riati aha, amani fi kiai na
rorafaisi tuti na nunei. Niari fi-
nanai na Kristusi ne rikao tiwowu na
aitabafoi.
21 Raminde nanai mehatai waroi
weru Allai. Meweaiteta wei we mene
metohong toa wa tuti menemitituaitawa karira.
22 Wape ninaia mani, na Kaisung-
foi ne mararehafo, Allai niari mea
meweboyari riati ahangfa. Na ne
tonanane wedaya metoari na aron-
greafo na memararebanai, wiro fis-
arawa kuteai watioai na mea kaha.
23 Wape todoni kontaio meroasoai
pampang, metoaria mutu na meroa-
soawa. Dohonao menemiwawera we
fianai aino na rahida mesobu Kaiwo
Mahikai fe nanai menemitawanaia
fo fanai. Kaiwo metaramioai nanai
dafai wariai we inontarainesa kiai
na nunei sentenang ampa. Tuti we
Kaiwo nanai kontai, Sempaisi yuai
yau we iwemangfata we iwuwuai.

Fio Paulusi niari we jematifoi

24 Ninaia mani, dadirao isodairaifa
we ifata mea ne, wedaya yau ifaraise
paria. Weo dadira rorong isodairi
tonina nei, masi kariri fianai aino
Kristusi dawi weai we isodairai na
nehu tarainei fo, ambori ifata ne
Taraifoi, amani ne jematinei.
25 Allai demi yau iwemangfata we
ne jematinei, we ambori ifata mea.
Todoni kontaio iwuwu fi kiaio niai na
Allai ne Kaiwofo,
26 amani Kaiwo defuina yiwang
defuinao da wa fo dediwarai we
inontarainesa, wape ninaia mani
deinawiaia kasau we ne inontarai
emararebana fosa ampa.
27 Allai dawiai we ambori ne
mano emararebana nanisa eha ne
Kaiwofo tono kaiwasa Yahudi kaha
wa mea, ambori mea kontai mewait-
awangno ne Kaiwo sambewarai
dadaio dadiwa nanai. Tuti ne kaiwo

dadiwa nana mani, aininai: Kristusi niayai na menemirorongwai, tuti nanai dohong mea menemitawanai we mehontai na ne katai dedai sambewara foi.
28 Kristusi nani dino amewuwui we inontarainesa kiai ne. Ametaretawansa tuti ametaunausa na kaiwo sewai paria. Amenari tonanafo mani, we ambori amehasa we Allai na enemirorong mesi, weo eweboyari ria Kristusi kawurua fefe.
29 Nanai wedaya irurai paria tuti irufi na mamboni, na mambiriuo isobua ne, amani mambiriuo Kristusi dohonai na ne mananufo ma nayai na nehu taraife ninai.

2

1 Weo yawiaifa we ambori mewaitawanaifa we irurai katui kahai we mea, tuti we mano na Laodikia fosa, tuti we kaiwasa bitoya foi kiaio wiro etaroanso yau kaha fosa.
2 Inari tonana fo we ambori enemirorongfoi mitubaru tuti eweboyari na enemiwawusa fo, ambori ewaitawanai tarai tuti mesi, ambori etaroano Allai ne fio mirarebanaio anta dediwara fo, amani Kristusi.
3 Weo na Kristusi nani dino deinawi Allai ne deitawanafo tuti ne awaio dediwarai na I kiai ne.
4 Fininai yeikaririaifa, ambori wiro manei sofa wawera mea na ne kaiwo deiriria mahikai fo fanai.
5 Weo masino inayai waroi weru mea, wape enehurorongnei niayai ria meawa, tuti ifaraise kontai we iwati menemirorong boyari wa tuti meroasoaia mutu we Kristusi wa.

Fio nari we ambori nayai na Kristusi ne maifo

6 Tonana mani, doroi meaine, meroaso Kristus Yesusi we mene Seng ampa. Ampafe todoni kontaio meweririati,
7 mewenewa nai, tuti metohoni we aiwong basarai we mebaungno mene meminohi toa wa nai. Todoni kontaio meroasoaia mutu, kariri aunauo mesobuaia wa. Tuti metohong mahikai pampang wei.
8 Metanansiau dohonao manei weanggari mea na ne kaiwo wetarai kaha fo awa menemirorongwai sau we ne kaiwo masi kahai nana fe. Kaiwo nanai wiro na Kristusi kaha, mae inontaraine ene kaiwo emadura fine tuti na nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei fine.
9 Metarami kaiwo kerira tonana fo fanai, weo fi kiai niai na Seng Allai mani samiriao niayai kontai na Kristusi, amani watioai na rahida weinontarai batang niayai na nufi ne, we I mani Seng dine, mai kariri Seng Allai.
10 Kristusi andino wenunggamiei we mano eru wang mananu fe na nunei tuti rorafaisi kiai ne. Tuti na meweboyari ria Kristusi nanai, Allai sami mea ambori fi kiai niai na Kristusi fo mani niai na mea kontai, amani niari mene meminohi toa wara tarai tuti mai pari ampa.
11 Na meweboyari ria Kristusi nanai kontai mewesunati ampa, amani na metawing mene menemirorong wesasari waia, wape wiro na sunatio inontaraine enariri foi kaha, mae na sunatio Kristusi niariri foi.
12 Weo memarareha ria Kristusi ampa na mewebaptisifo, tuti mesuwi aha riati na meroaso Allai ne mambiriufo, amani mano duwi Kristusi na marareha rorong foi aha ma fo.
13 Raminde nanai, na Allai urengreafo, memararehara, weo menari sasari fefe, tuti wiro mewesunati kariri koang Yahudi foi kaha fefe. Wape raminde nanai kontai Allai duwi mea ria Kristusia ambori metarang aha. Yuairurang tane sasarifi ampa,
14 tuti fitoi na Hukumifoi, amani fio dapa tata tuti dinggai tata we sasari tanariri foi, Allai yabang kutui ampa. Piahui na aitabafoi, kebioi weru tata ampa.
15 Na aitaba nani Kristusi niari mano eru wang mananufe na nunei tuti rorafaisi kiai ne ene mambiriufeai ahang kaha. Na ne mambiriufo kiraikobu ene mambiriufoa ewefieai ahang kaha tuti kaiwasa bitoya esaitesa we ewemambiriu ahang kaha fo.
16 Ampafe dohonao metua inontarai siai etinggai mea we metohong

sarawai na fi metang fo ete metunung fo fanai, ete we rahida fuba ohonsuara fo, ete embai waworu fo, ete rahida Sabati fo fanai.
17 Weo ne ohong kaririai nanai kai mani, manta wenuaninu arora kariri fianai aino ambori da ma fo, wape ne wetarai kariri finana ne mani, Kristusi.
18 Ampafe dohonao metua meara mano eparaise enari anggari we enemirorong tewawa tuti esomi we wewai fosa, ewedaya mea metawai na ne mai mesobua fo fanai. Inontarai nanisa mani, inontaraio esomi we fio sea na rorafaisi meu ewatioa fo tuti eboi earomi eteyo ansaino ewaitawanaia mai sewa mano siai fosa ne, wape ene enemitituaitafo wiro wefiea kaha.
19 Mano tonana nesa mani, eweboyari ria wenunggamieifoi ahang kaha. Mae Kristusi andino wenunggamiei we ne Tarainei, amani ne jematinei. Weo yutawang tata taweboyari na ne Tarainei, mai kariri niaefo yutawang taraifo, tuti Allai wedayari fiabai tuti wemambiriu aha.
20 Masino memarareha ria Kristusi weru nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei mani, we fianie na meminohiwa mene tarai toyari inontarai nuneisa nina? We fianie mesomi we kaiwo inontaraine esomi weai tonina fe nina?
21 Eteyo, “Wiro meru finana fanai! Metang fiwana fanai! Mewaramifo tatahao finina fanai!”
22 Kaiwo etohonai tonana fo kariri fio wiro watai we numainu kaha fo. Finana mani manta kaiwo ariri tuti aunauo inontarai nuneisa enari fine.
23 Finanai taraie atioa mani, sewai paria, weo mano etohong kariria fosa atisa mani inontarai esomi paria disa, tuti toyari finanai mai kontai paria, we wedayara inontarai enemirorong tewawa (mae tarai kaha), tuti ehurung ene taraifoi na tapapa, wiro enari funong fio etohong wea fo kaha. Wape finanai wiro kia mai kaha tuti fiata kutea kahaia, na erutawang ene taraifoi weru sasario enemirorongfoi dohong wea fo.

3

Mehatai weru menari sasarifo tuti metohong fio mararebana fo

1 Mesuwi ria Kristusi we metarang waworu ampa, ampafe mewati te we fi na rorafaisi, kataio Kristusi minohi na Allai warang domoya fe fo.
2 Menemitituai we fio na rorafaisi nanai terai wiro fi nunei fanai.
3 Weo memarareha ampa tuti mesuwi aha ne, tuti ninaia mani metarang waworu aha ria Kristusi na Allai. Metarang waworu nanai dadiwa, wiro wati para kaharai.
4 Na rahida Kristusi, mano tatarang nai nei, daraberahi aha ma mani, mea kontai mehawariai riati na ne sambewaraio dedai fo.
5 Ampafe mehabi pari fi karirao menemirorong wesasari wai dohong wea fo, toyari maninawafo, fi kia rarika fo, meamamirirora we menari maninawa fo, tuti meuremi fiabai we ra fo, weo uremi fiabai we ra mani, fi karirao ne tarai toyari omi we aririwang.
6 Fi tonana fo aino wedaya Allai kesou inontarainesa paria rai.
7 Raminde ne tonanafo dawi mea fo, tuti mea kontai anta metohong kariri ne tonanafo.
8 Wape ninaia mani, todoni kontai mehabi pari ne karira nanai weru mea, amani mehasisou mea fanai, menemirorong kerira we mea fanai, meteibabera mea fanai, tuti dohonao kaiwo werarika fo ete kaiwo karira fo, kuteai kawariai na meboromiwa fanai.
9 Wiro metatofa wawera mea fanai, weo ninaia mani, mene tarai memo wai tuti ne niari toa wa metawinai ampa tuti mewaworu ampa.
10 Tuti mesobuo minohi toaio waworu fo ampa, tuti Allai, mano niari inontaraine tata, yiwang mea mewaworu pampang, ampafe mene tarai kariri mantauni tuti metaroansoi na mai.
11 Ne tonanafo wedaya inontarainesa kiai emasi ampa, wiro Yahudifosa siai weru Yahudi kaha fosa ahang kaha, ete inontarai

ewesunati fosa siai weru mano ewesunati kaha fosa ahang kaha. Tuti inontarai aisei nesa* wiro siai weru inontarai emamuna fosa† ahang kaha, womingfosa wiro siai weru woming kaha fosa ahang kaha. Weo na inontarai nanisa manei ne sewa fea kaha. Mae Kristusi meiri kawuru andino sewa fi siai doni konta fo tuti andino weboyari ria tata kiai ne.

12 Allai enewawu mea paria tuti diri mea we ne inontarai terai tuti ambori memararebanai. Ampafe todoni kontaio mearomio inontarai, menemirorong denteng we inontarai, metu menemirorongwaia tewawa, memanang, tuti metawang mea we inontarai siai.

13 Dohonao merirora funoma fanai, mae mea kiai metawang menemirorongwaia mutu, masino manei niari sarafiea mani meteiai wawera mea. Sempaisi na enerorong mirising deiai mene sasariwai, ampafe mea kontaio meteiai wawera mea tonanai.

14 Tuti neo sewa nanai kiai mani, menemiwawu wawera mea fo, metohonai ne foniai, weo menemiwawu wawera mea nanai dawi ruhi meara meweboyari na mai.

15 Seng Kristusi mani mano wedaya mea meminohi na maifo dine. Tawini ambori yu wemananu na menemirorongwai pampang. Weo Allai sahu mea we meweboyari, ambori menayai na Kristusi ne mai nanai. Tuti metohong mahikai we Allai pampang.

16 Kristusi ne Kaiwofo, todoni kontaio tuanaia mutu na menemirorongwai, ambori mesawai na metaunau wawera mea tuti mesua wawera mea we menari ne bengfo, tuti merohi rarung masmuri fo, rarung fiai fo, tuti rarung siaio we Sempaisi fo, tuti metohong mahikai we Allai na menemirorongwai.

17 Fi kiaio menari fo ete memadura fo, finanai menari ete memadurai na Seng Yesusi wonongfo, tuti metohong mahikai we Dai Allai na wonongfo kontai.

Paulusi deunau kariri na munu rorong fo toa fo

18 Wiwingne mea, mesomi we mene mangnesa, weo nanai mai we inontarai Kristeni ne.

19 Mangne mea, menemiwawu mene wiwingnesa, wiro metapapasa fanai.

20 Arikangne mea, metaramididau mene wawafo suru tuti na fifiani kontai metohong kariri une kaiwofo, weo ne tonanane aino Allai eneoa ne.

21 Wawa mang wa mea, dohonao menari mene arikangwasara enemirorong pirahai we mea fanai, weo menari tonana mani enemirorong fituayai.

22 Doroi mewewomingwa mea, metohong kariri mano mewewoming wesa na nufi nini ene kaiwofo. Dohonao metohong kariri ene kaiwofo tonanai na rabuang bo ewati mea foi tera fanai, we mesera terai we efiai mea fanai, mae metaramididausa na menemirorong mesi tuti na mesomi we Sempaisi.

23 Fi fianai aino etemi mea weai we menari fo, todoni kontaio menari na menemirorong mesi, menari toyari Sempaisi dino merufi wei fo, wiro inontarai batang manei kaha.

24 Weo mearomioaifa we ambori mesobu fiembaitafo weo fi meru fo ria Sempaisi ki, fianai aino Sempaisi meinenamai we ne inontaraifosa fo, finanai aino ambori dohonai we mea ne. Weo mano merufi wei tera foi mani Seng Kristus meiri.

25 Tuti mandoni dino dohong sarawa mani, ambori sobu aiboifo we fi sarawai niari nanai, weo Sempaisi wiro deto we inontarainesa manei siai weru manei ahang kaha.

4

1 Doroi mano meru mene womingwa mea, todoni kontaio menari sua mene womingwasa na mai tuti metohong fi beng fo tuti masifo wesa. Mearomioaifa weo mea kontai merufi we mene wenunggamiaio yu mea foi na rorafaisi kontai.

* **3:11** Ete inontarai Barbar fosa. † **3:11** Ete inontarai Skiti fosa.

Kaiwoariri kariri tawenadi tuti kariri todoni tanari sua mano eroasoa kaharai fosa

2 Todoni kontaio mewenadi pampang, tuti metanansiau weduarai tuti metohong mahikai we Allai.

3 Mewenadi kontai we amea ambori Allai dohong rang we amea we kaiwo amemadura ne, ambori amewuwu Kaiwo dadiwara nanai kariri Kristusi tuti todoni dohong rang we inontarainesa kiai ne esobu faririfo. Kaiwo nanai wedaya iwatai na aitamu rorong fe nina.

4 Mewenadi we yau ambori kaiwo nanai imaduraia kasau, weo finanai aino masi we inari ne.

5 Todoni kontai na metohong toa wa, mesawai na menari sua inontaraio eroaso Kristusi kaha fosa, tuti dohonao metua rahidafo nai funoma fanai, mae merurai we metainawi kariri mene meroasoawa wesa na mai.

6 Todoni kontaio kaiwo memadura wa, memadu kaiwo mararebanaio kia samberawafo we inontarai siai, toyari fiangno indawani na ai ambori miaing, ambori mewaitawang kariri todoni meroao inontarai ene kaiwofo na maifo.

Kaiwo kafe

7 Tihikusi, tane doroi taenemiwawuti nei, ambori deikariri maino fifiani kontai kariri yau fo we mea ki. I mani mangfatao dohong kariri fio Sempaisi demi we niari fo na mai foi, tuti inontaraio yufi na mai we Sempaisi ria amea dine.

8 Yemi dontai we mea mau nina mani, we deikariri kariri amenai toa ne we mea ambori mewaitawanai tuti ambori fiata mea menemirorongwai mitubaru aha.

9 Onesimusi kontaio ambori dontai ria Tikhikusi mau rai, i mani mene inontarai manei dine. Onesimusi nini mani doroio taenemiwawuti dine, tuti inontarai ameroasoi kontai, dohong kariri Sempaisi ne Kaiwofo na mai. Uruino ambori uraikaririai we mea kariri fi kiaio amesobuai na nina ne ki.

10 Aristarkusi mano wiatai na aitamu rorong fe ria yau nini denatu mahikai we mea. Tonanai kontai we Markusi, Barnabasi ne aururafoi. (Mesobu kaiwoariri kawuru ampa kariri i, we dontai mau mani, metamang wei na mai.)

11 Yesusi mano wonongno Yustusi konta nei denatu mahikai kontai we mea. Na inontarai Yahudi eroaso Seng Yesusia nesa mani, inontarai mantoru nini sitoru terai itoruno itorufi ria yau, ametohong kariri fianai aino Allai demi amea wea fo ne, amani antowuwu ne weMananu Rorong fo. Itofata yau na mai paria.

12 Epafrasi denatu mahikai kontai we mea. I kontaio mene jemati manei dine, tuti Kristus Yesusi ne woming dine. Dutang tuti mea pampang paria we Allai, dutang Allai we ambori dohong mea metoaria mutu na mene meroasoawa tuti mewemambiriu, ambori metohong kariri Allai ne dawiafo na mai.

13 Iwati terai we yufi mamboni paria we mea tuti we inontarai na Laodikia fosa tuti Hierapolisi fosa.

14 Dokteri Lukasio tane maniwowiri taenemiwawuti foi tuti Demasi uranatu mahikai we mea kontai.

15 Meteikaririai kontai we mene doroi inontarai Kristeni na Laodikia wasa, tuti we Nimfai tuti we jematio ewenadi na ne munuwai sa, weo yenatu mahikai wesa kiai.

16 Kaiwo anatu yenatuai mau ninai metatoraia mani, merurai we ambori jemati na Laodikia fosa etatorai kontai. Tonanai kontai we kaiwo anatu yenatuai we jemati na Laodikia fosa, merurai kontai we ambori mesobuai we metatorai kontai.

17 Meteikaririai we Arkhipusi toninai, “Todoni kontai nari kariri fianai aino wobuai we nari wa kai we fata Sempaisi.”

18 Mahikaifeai na yau Paulusi. Kaiwo mahikai ninai imesiri yauno isoi na mantaung yau warahune. Mearomio yau na inayai na aitamu rorong fe nina!

Kadono Sempaisi dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Bo Reantenang Na Paulusi We Jemati Na Tesalonika

Kaiwo dedung we 1 Tesalonika

Bendari Tesalonika, fafongfa mani, andino webendari fuba we nu Makedonia foi ne, tuti kataio mano na parenta Roma foi eminohi nai we eru nu Makedonia foi sentenang. Tarahio ne inontarai enayai nai fosa ewe-200.000 rai. Maneiru eweYahudi wape ne fiaufoi mani inontarai Yahudi kaha saine, amani mano esomi we aririwang tuti seng wetarai kaha.

Na bendari Filipi Paulusi, Silasi, tuti Timotiusi itorontai to Tesalonika tuti na wanai itowuwu Kaiwo Mahikai fo wesa ampefe maneiru teai eroaso Yesusi (Rasuli 17:1-9). Wape waroi ahang kahai mae Paulusi itosobu dadira ria Yahudifosa tuti inontaraio eroasoa kaha fosa, enari kanggani sitoru. Ampefe mano eroasoa fosa etanatu sitoru to katai siai bei aha (Rasuli 17:10).

Wape Paulusi enerorong we detisa aha weo enemamea wesa paria, dohonao eroasoafo tupa dawohi fe. De dontai wesa wape fi weduari, ampefe demi Timotiusi dontai to Tesalonika aha we suambawasa (1 Tes. 3:1-2). Mayeai Timotiusi daraberahi, kia kaiwo karirisa we Paulusi aha, deisaharai we mano eroasoai na Tesalonika fosa esodai dadira ria kaiwasa siai fosa we eraria Yesusi fefe. Tonanai ki wape ene eroasoafo mutubarufo rai. Ampefe Paulusi soi kaiwo anatu nini we ambori ewaitawang todoni mirising karirisa, todoni arosa, tuti enerorong dohong we detisa aha.

Inontarai Tesalonika fosa arahio eroaso Yesusi ampefe Paulusi soi kontai kariri todoni eminohi toa fo weo eweinontarai Kristeni fefe (4:1-12). Eserawawerahai kontai kariri fianai aino mano emarareha fosa esobua fo, amani Yesusi daraberahi kaharai, ambori eworu ete esuwi aha kontai ki. Ampefe soi kontai kariri rahidao Seng Yesusi daraberahi ma foi tuti rahida mansuwi-suwi foi (4:13-5:11).

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-3:13 Kaiwo kariri Paulusi tuti inontarai Tesalonika mano eroaso Kristusi fosa.
- *1:1-10* Paulusi dohong mahikai we Allai we inontarai Tesalonika fosa eroasoaia mutu fefe.
- *2:1-12* Paulusi soi kariri minohi toa fo na mai, na rahida minohi rahansa fo.
- *2:13-3:13* Paulusi soi kariri yurai paria we deti euremifo aha.

4:1-5:28 Paulusi ne aunau dohonai wesa fo.
- *4:1-12* Fi kariri todoni inontarai Kristeni fosa eminohi toa fo.
- *4:13-5:11* Aunau kariri mansuwi-suwifoi tuti rahida Seng Yesusi daraberahi nai ma foi.
- *5:12-22* Kaiwo aunau kariri todoni mano eroasoa fosa eweboyarifo.
- *5:23-28* Kaiwo kafe.

Mahikaifeai

1 Weo doroi mea na jemati Tesalonika, amani inontaraio mesomi we Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi wa mea.

Kaiwo anatu ninai na antoru, amani yau Paulusi, Silasi tuti Timotiusi. Antoenemitawanaifa kadono Allai dohong ne bengfo arora we mea tuti dohong mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi itofiai Allai we jemati Tesalonika fosa ene eroasoafo

2-3 Antorohong mahikai we Allai we mea kiai. Na rahida neungne antoaromi mea kiai na antone nadi rorong ne. Antowenadi we tane Dai Allai mani, antorutang tuti mea pampang. Weo antoaromioai pampang kariri todoni metainawiai na metohong toa wa we meroaso Kristusifo, tuti todoni menari fiani kontai weo mefata inontarai siai fo, weo menemiwawusa fefe. Kontai antoaromioai kariri todoni metawang meara mutu we menemitawang

tane Seng Yesus Kristusi we ambori
daraberahi aha ma fo.
4 Doroi meaine, Allai enewawu
mea. Antowaitawanaifa weo Allai
diri mea tuti sahu mea we ne inon-
tarai ampa.
5 Antowaitawang tonanai weo
wiro na kaiwoariri arora antowuwu
Kaiwo Mahikai fo we mea kaha, mae
antowuwuai na Allai Nuaninufoi
ne mambiriufo, tuti kaiwo nanai
antoroasoai tarai na antoenemiro-
rongne. Finanai mewaitawanaifa
ampa, weo mewati terai kariri
antorohong toa ne tuti kariri fianai
aino antonari we mea na rahida
antonai rahang mea nanai.
6 Kontai metohong kariri antoro-
hong toa ne ampa, tuti kariri Seng
Yesusi dohong toa fo ampa. Donio
mesodai dadira bitoya tonanai ki,
wape Allai Nuaninunei dohong mea
memararising we metohong kariri
ne Kaiwo antoraririai we mea fo.
7 Na tonanane, mewekasinai we
inontarai eroasoai fubao enai na nu
Makedonia foi sentenang tuti na nu
Akhaya foi, amani ewati mea to-
nanafo, ewaitawanai we todoni eroa-
soafo.
8 Weo na fianai aino menari nanai,
wedaya kaiwasa bitoya na nu Make-
doniai foi tuti na nu Akhaya foi
etaramio Kaiwo Mahikai fo kariri
Kristusi. Nanai tera kaha, mae kai-
woariri kariri todoni meroaso Allaifo
dafai wariai kawuru to katai doni
kontai. Ampafe na doni kontai an-
toraoa fo, wiro antomadu fieai kariri
mea we kaiwasa nanisa ahang kaha,
9 weo kaiwasa antoraosa nanisa
kiai emaduraia fuba kariri todoni
metamang we antoru na maifo, na
rahida antora we mea mau nani.
Emadu kariri todoni metawing ariri-
wangno raminde mesomi wesa we
mene sengfo, mae mera we Seng Al-
lai, mano wetarai tuti mireha na wea
kaha foi, we mesomi wei fo.
10 Emadurai kontai kariri todoni
metamang we Yesusi we daraber-
ahi na rorafaisi aha ma fo. Amani
Yesusi Allai ne Kaisungno duwiri na
marareha rorong foi kawurua fo.
Yesusi nani dino feriri tata weru ai-
boi ambori tasodairi ria Seng Allai fo.

2

Paulusi soi kariri fi niari na bendari Tesalonika fo

1 Doroi meaine, mantaung mea
mewaitawanai ampa, weo rahida an-
torontai we mea mau antorufi we
mea wai nani, fi antoru fo wetarai
fuba pari ampa.
2 Mewaitawanaifa weo wiro an-
torontai we mea to bendari Tesa-
lonika kaharai mae, kaiwasa na ben-
dari Filipi fosa enari kanggani tuti
etei kanggani antorua. Antosodai ne
tonanafo ki, wape Allai fiata antoru
donio na dadira rorongno kaiwasa
enari we antoru fo kontaio antowe-
mambiriu we antowuwu ne Kaiwo
Mahikai fo we mea.
3 Weo kaiwo antorurai antomadu-
rai we meroasoai nanai, wiro fi
sarawa fea kaha, tuti wiro an-
tomadurai we ambori antosobu fi
we antoru kaha, ete antorurai we
antopampamu mea kaha.
4 Kontai antosera we kaiwasa am-
bori enemio antoru kaha. Wape an-
tomadu kariri fianai aino Allai eneoa
fo terai. Weo Allai deitawang taene-
mirorongfuisi tuti detio antomai na
urengreafo we yoaso antoru we an-
towuwu ne Kaiwo Mahikai fo ampa.
5 Mantaung mea mewaitawanaifa
ampa, weo wiro antoboromi we-
mereha we mea kaha, ete an-
toradiwa fieai na antoenemiro-
rongnei we mea kaha, amani fi
toyari antosera we ra ete doi we
antoru. Allai mantauni deitawang ne
tonanane.
6 Tuti wiro antosera we inontarai
etaparanding antoru kaha, nanafo
wiro na mea ete inontarai siai.
7 Tarai, weo Kristusi ne rasuli
di antoru, ampafe tofino antomai
kontai we antorutang we fieai ria
mea toyari doi ete fiang. Wape
wiro antomaya we antowedayara
mea mesobu maraba kaha. Rahida
antonai rahang mea tonanaifa ne,
antomanang we mea, antonari mea
toyari wiwing manei niari sua ne
arikangfoi na mai beyari.

8 Antoenemiwawu mea fuba paria,
ampefe wiro antoraririri te Kaiwo
Mahikai fo titou we mea kaha,
mae na antoenemirorong mirising
antomainenang we antonari fifiani
kontai we antofata mea nayai.
9 Weo doroi meaine, mearomioaifa
nendai, kariri todoni antorufi pam-
pang fo. Diru rahida antorurai
mambiriu we antosobu fiang siai,
na rahida antowuwu Kaiwo Mahikai
na Allai we mea fo. Ambori wiro
antowedaya mane wobu maraba we
antoru fanai.
10 Mewati terai, na rahida antonai
rahang mano meroasoa wa mea,
kariri todoni antoenemirorongnei
mirarebanai, antomasi, tuti todoni
antonari sarafiea kaha fo. Allai
deitawanai kontai.
11 Mewaitawanaifa todoni an-
tonari sua mea toyario wawa mang
manei niari sua ne arikangfosa,
12 amani antoranggewa mea am-
bori menemirorongwai mitubaru,
tuti antomadurai na tapapa we mea
pampang ambori metohonafo mai
kariri todoni Allai ne inontaraine
tatohong toa fo, weo na tonanane
Allai firaise we mea. Weo Allai sahu
mea kawuru ampa, we meminohi
na ne weMananu fo tuti na ne
sambewaraio dadai fo.
13 Fi siaio wedaya antorohong
mahikai we Allai pampang kontaifa
ne mani, rahida antohorang Kaiwo
Mahikai we mea fo metafu na mai
paria, amani metafurai tarai we
Allai ne Kaiwo Mahikai medura
fine, wiro inontaraine amene kaiwo
amemadura fine kaha. Kaiwo we-
tarai nanai wemambiriu na mano
meroasoa ne menemirorongfuisi.
14 Doroi meaine, mene tarai kariri
Allai ne jemati na nu Yudeao eroaso
Kristus Yesusi fosa. Ea mani esodai
dadira ria ene inontarai Yahudi siai
fosa. Mea kontai tonanai, amani
mesodai dadirafo ria inontaraio
mene nu boyari fosa we meroaso
Yesusi fefe, ne tarai kariri Allai ne
jemati na Yudea fosa we esodai
dadirafo ria ene inontarai Yahudi
fosa fo.
15 Inontarai Yahudi nani saino
emung Seng Yesusi, tuti na fafongfa
emung nabifosa, kontai etata antoru
weru ene kataifoi. Mandoni kontaio
emamuna wei, tuti Allai wiro eneosa
sobua kahaia.
16 Erurai we etamuna saya an-
toru, ambori wiro antowuwu kaiwo
kariri todoni Allai feriri inontarai
siai konta fo we Yahudi kaha fosa
fanai. Ampafe ene enari tonana ne,
wedaya enari sasari bitoya karerai
ampa, paria wedaya Allai dohong ai-
boi maraba paria wesa.

Paulusi deisaharai todoni dawiai we dontai suambawa inontarai Tesalonika fosa nariai aha

17 Wape doroi bohiwa meaine, an-
tohatai weru mea tourai, paria an-
tonai waroi weru mea toninai ki,
wape antoenemirorongnei dohong
we antosobu mea aha. Donio antoru-
rai paria we antorarabera antoru an-
towati mea aha.
18 Antorurai tonanai we antorontai
mau, tuti yau Paulusi, iruraifa to-
nanai we beiru tea ampa. Wape
Saminseni niari wedua antoru donio
antorontai mau kaha.
19 Antoenemirorongnei dohong
weai tonanai, weo tarai, meroaso
Kristusi wa wedaya antoene-
mitawanaifa tuti antomararising.
Weo rahidao tane Seng Yesus Kristusi
daraberahi aha ma we fianduhi tata,
tatoari na arongreafo mani, mea
na jemati Tesalonika wa meaino
mewedaya antoboi antoaromine.
20 Tarai, meaino metohona mani,
antoboi antoaromi tuti antomararis-
ing ne.

3

Paulusi medu kariri rahidao denatu Timotiusi dontai wesa fo

1 Antoenemirorong we antosobu
mea ahera ne wedaya antoramang
ahang kaha mae antohutuai we au-
nayai na bendari Atena mae,
2 auranatu aune doroi Timotiusi
we mea mau nanai. Timutiusi nini
mani Allai ne mangfata manei dine,
i yufi kontai ria auru we antowuwu
Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo. Au-
ranatui mau we fiata mea, ambori

meparaise tuti mewemambiriu we
meroaso kanggunai.
3 Ambori na tonana ne, na dadira
rorong tasodaira ne, manei na mea
wiro su to fui kaha. Mantaung mea
mewaitawanaifa ampa weo dadira
rorong tasodairi nani, Allai yoa weai
ampa we tasodairi.
4 Rahida antonayai ria mea na
nana wa, antoraririri kaririai we mea
ampa, we ambori tasodai dadira ria
inontarai siai ki. Tuti mantaung mea
mewaitawanaifa ampa we finanai
tarai kaririai ampa.
5 Aino wedaya yemang aha kaha
mae yenatu Timotiusi we mea
mau ninai, weo yohong weai paria
we yeitawang kariri todoni mene
meroasoawa. Weo imameataifa
dohonao Saminseni weanggari mea
sofa mea metau wei fe. Nana mani fi
antorurai tutira ne tupa dawohi.

Kaiwo mahikai Timotiusi kia aha ma kariri todoni jemati na Tesalonika fosa eroasoa fo

6 Wape arahio Timotiusi daraber-
ahi kawuru ria mea we auru ma
ninai. I kia kaiwo mahikai kariri
mene meroasoawa, tuti todoni men-
emiwawu inontarai siai wa. Deisa-
harai kontai kariri todoni mearomio
antoru na menemirorong mirising
tuti metohong we mewati antoru ne,
ne tarai kariri antoru kontai antoro-
hong weai paria we antowati meawa.
7 Ampafe donio, doroi meaine, na
dadira rorong ne tuti na enari kang-
gani antoru ne, wiro wedaya antoen-
emirorongnei fituaya kaha, mae an-
tomirising. Weo kaiwo mahikai an-
totaramioai kariri meawa tuti kariri
todoni meroaso Kristusi wa dohong
antoenemirorongnei mitubaru aha.
8 Kaiwo ninai dohong antouremi
tafa na yai tuti antomirising
paria, weo meroaso kanggunai tuti
metoaria mutu na Sengnei fefe.
9 Antowaitawang kariri anto-
faraise toa ne ahang kaha na antoro-
hong mahikai we Allai ne, tutira fino
mirising antonumiruainsoai kariri
mea na Allai arongreafe ne.
10 Diru rahida antorutang we Allai
paria, we antosobu rahida we an-
torontai mau antowati meuremiwa
aha, ambori antofata mea na mene
meroasoawa, ambori meroasoai na
mai pari aha.
11 Ninaia mani, kadono tane Dai
Allai mantauni tuti tane Seng Yesusi
urohong rang we antoru we an-
torontai antosobu mea aha.
12 Kadono Sempaisi wedaya mea
menemiwawu wawera mea fuba
aha tuti menemiwawu inontarai siai
fuba aha, ne tarai toyari antoenemi-
wawu mea ne.
13 Na tonanane Sempaisi do-
hong menemirorongwai mitubaru,
ambori na Dai Allai arongreafo
memararebanai tuti wiro metohong
sarawa kaha, na rahida tane Seng
Yesusi tuti ne wewai mararebanai
rabuangfoi daraberahi nai ma fo.

4

Fi kariri inontarai eroasoa fosa todoni eminohi toa fo

1 Doroi meaine, kaiwo bitoya itoi
kaririai kai ampa, wape yeo itoi
fieai kontai aha. Na Seng Yesusi
wonongne, antorutang mea na
tapapa tuti antoranggewa mea, we
merurai mambiriu aha we meto-
hong kariri aunauo raminde nanai
mesobuai ria antoru, kariri todoni
meminohi toa wa, ambori Allai
firaise we mea. Tarai antowait-
awanai we meminohi toa wa tonanai
ampa, wape antoranggewa mea weo
metohong kaririai na mai pari aha.
2 Weo mewaitawang kariri kaiwo
ametemi mea wea fe na Seng Yesusi
ne mambiriufo ampa.
3 Weo fi Allai dawi weaifa we
menari ne mani, menemirorongwai
mirarebanai tuti mehatai weru man-
inawafoi kiai.
4 Nana mani mansiari-mansiari
wau rurai we borara nemu taraiwai
weru maninawafoi, boitawang wed-
uari ambori murarebanai.
5 Dohonao maninawafoi tebung
wedua uremuwara ambori ama-
muwa rirora funoma weaifa, kariri
mano etaroanso Allai kaha fosa
enarifo fe.

6 Tuti na fi tonina ne dohonao
manei niari sasarifeai we ne doroi
uroasoai ruhia foi fe, toyari enero-
rong dohong we ne doroi ne wiwing-
foi ete ne mangfoi. Weo Sempaisi am-
bori dohong aiboi we inontarai enari
sasari tonana nesa ki, kariri fianai
aino raminde antoraretawang mea
weai ananai.
7 Allai sahu tatane wiro we taman-
inawa kaha, mae we tamararebanai
tuti taminohi na mai.
8 Ampefe mandoni dino deiaya
kaiwo aunau nina mani, wiro deiaya
inontaraine antoru kaha, mae deiaya
Allai mano dohong Nuaninu Mi-
rarebana foi we meawai wa.
9 Yo, tuti kariri todoni menemi-
wawu mene doroifosa fo, tarahio ye-
unau mea weai ahang kaha, weo
mantaung mea mesobu aunau ria Al-
lai kawuru ampa, kariri todoni men-
emiwawu wawera meawa.
10 Kasau ampa, we menemiwawu
mene doroi eroasoa wasa kiai na nu
Makedonia wai ampa. Tonanai ki,
wape antoreyo antoranggewa mea
aha we metohong kariri fininai na
mai paria aha.
11 Ne mai mani merurai we memi-
nohi na mai ria inontarai siai, tuti
wiro mesoro kaiwo fanai. Meuremi
maya we merufi we mesobu fiang
ete doi we fiata mea nai. Menari
tonanai kariri fianai aino raminde
antomadurai kawuru we meara wa.
12 Ampafe na tonana ne, wiro men-
emitawang inontarai siai we efata
mea kaha, tuti inontarai eroaso Al-
lai kaha fosa ewati meminohi toa fo
nanai etato mea.

Fi kariri mano eroasoai emararehara fosa esobuai na rahida mansuwi-suwi fo

13 Doroi meaine, antorohong weai
paria, we dohonao meserawawera
kariri fifianai aino mene doroio
emararehara fosa esobua fo, ambori
wiro menemirorong fituayai tuti
mesai metaidu karera fe kariri
inontarai siaio wiro enemitawang
mansuwi-suwi kaha foi fe.
14 Weo tata mani taroasoai we
Yesusi mireha tuti suwi kawuru
ampa. Aino wedaya taroasoai kontai
we Allai ambori duwi kaiwasa fuba
eroaso Kristusi tuti emararehara
fosa, we kiasara eminohi riati.
15 Kariri ne nanaifa mani, an-
toraikaririai we mea mau, we Sen-
gnei mantauni ne aunau medura
ne toninai, na rahida Seng Yesusi
daraberahi ma foi mani, mano
tatarang ne tata wiro tane fafong
tasobu Yesusi weru mano emararehа
fosa kaha.
16 Weo na rahida bonani Seng
Yesusi mantauni biari na rorafaisi
meu, tuti sahu na raofuifoi fiabai
paria, kontai wewai mano dedai
foi sahu, tuti manei biui Allai ne
songgerifoi. Tuti inontarai eroasoa
fosa, mano emararehara fosa, Allai
duwisa etoa fafong.
17 Akawuru wori, mano taminohi
tatarang paria sobu rahida bonani,
tahontaisa, Sengnei yuai tata ruhiai
na kafafe rorong fo we tasobui na
rorafaisi. Ainanaya taminohi riati
wenumainu.
18 Ampafe metaunau wawera mea
na kaiwo nanai ambori menemiro-
rongwai mitubaru.

5

Mainenang we rahida Sengnei daraberahi aha ma fo

1 Doroi bohine meaine, tarahio
wiro isoi kaririai we mea aha mau
kaha kariri rahida bodoni andino
Sengnei daraberahi nai aha ma fo.
2 Weo mantaung mea mewait-
awanai ampa, weo rahida Sengnei
daraberahi nai aha ma foi, da tan-
tuma toyari we da we kiamananapi
na diru rabuang, ampafe manei wiro
deitawana kaha.
3 Inontarai eroasoa kaha fosa en-
emitituaitaifa weo eminohi na mai
ampa, wiro esobu dadirafeai ete ma-
munafeai ahang kaha. Wape na
rahida bonani faini esodai ne kari-
rafo tuti eworu na tantuma ki. Fi-
nanai esodairai na tantuma paria,
ne tarai toyari wiwinsanai amainafoi
pirahai tantuma we deyo minohi.
Tuti manei wiro kiaharai weru ne
karira nana kaha.
4 Wape doroi mea mani wiro inon-
tarai menayai na manantiti rorong fo

di mea kaha, weo metaroanso Sempaisi fefe. Ambori rahida Sempaisi da aha ma foi, wiro mesoi mea kaha, ne tarai toyari mananapio da tantuma ma fe.

5 Mea kiai mani inontaraio menayai na Kristusi ne sambewara rorong fo di mea. Tuti tata mani wiro inontaraio tanayai na mamantiti rorong ne di tata kaha, ete arikang mamantiti di tata kaha, weo inontarai eroasoa kaha fosa ansaino enai na mamantiti rorong fo ne.

6 Ampafe dohonao tatena kariri inontarai siai nanisa fe. Mae todoni kontaio tamainenang tatamang tuti tabiriu we tateiaya ne karirafo.

7 Weo diru wori kaiwasa etena ki, tuti mano emayeru biriu nesa kontai diru wori etunung ye emayeru ki, wiro emainenang etanansiau kaha.

8 Wape tata mani inontaraio tanayai na rahidafo di tata, amani na sambewarai rorong fo. Ampafe tateiaya ne mai kaha fo. Taroaso Sempaisi mutu tuti taenemiwawu inontarai siai, ambori tawemambiriu we tatoaria mutu. Nana mani tane tarai toyari afai mamunao sensuni na ansung besi ambori doaria mutu ma mamuna rorong fo. Kontai toyari afai mamuna foi we sata ne sapewi besi foi we weduari fo, tata kontai taenemitawanaia mutu we Allai ambori feriri tata ki. Fininai ne tarai toyari sapewi besi we wedua tata weru ne mai kaha fo.

9 Weo Allai wiro yuai tata we ambori tasobu aiboifo kaha, mae we feriri tata na tane Seng Yesus Kristusi.

10 I mireha we tata ambori na rahida daraberahi nai aha ma fo mani, rabuang bonani tamarareha kawurua ete, tatarang te, taminohi riati.

11 Ampafe metaunau wawera mea tuti mefata wawera mea, kariri fianai aino menari kawurua nanai, ambori menemirorong mitubaru aha.

Kaiwo aunau wefuiai

12 Doroi meaine, antorutang mea we metato mano erurai paria we erufi bitoya we mea fosa, amani ewiwiaing mea na Sempaisi tuti esua mea we menari fi mai fo.

13 Metatosa we inontaraio atosa disa, tuti menemiwawusa paria weo fi eru we mea wa. Meminohi na mai tuti meweboyari.

14 Antoranggewa mea kontai we, mesua mano ewata etena funoma fosa ambori erufi, metaunau mano enemimameata fosa ambori enemitawanai, tuti mefata inontaraio eroasoa mutu kaha fosa. Memanang we mandoni kontai.

15 Metanansiau, manei dapa mane wau mani, bapai ahang fanai, mae meruraifa we menari ne bengfo we mea tuti we mandoni kontai.

16-18 Inontarai meweboyari ria Kristus Yesusi di mea, donio na todoni feai kontai memararising pampang, tuti mewenadi pampang. Na fifiani kontai metohong mahikai we Sempaisi pampang, weo nanai aino Allai dawi weaifa ria mea we menari ne.

19 Dohonao meteiaya fio Nuaninu Mirarebanai foi niari fo fe.

20 Dohonao mesahu tawang kaiwo Nuaninu Mirarebana nei dohonai we mea wa fe.

21 Kaiwoariri fuba metaramioa fo, metitua weaifa, we kaiwofo tarai na Allai ete bireri e. Ambori ne wetarai na Allaifo aino merutawanai.

22 Mehatai weru fi mai kaha fo kiai.

Kaiwo kafe

23 Kadono Allai mantauni, mano dohong tata tanumiruainso ne maifo, niari menemirorongwai mirarebanai.

Kadono deitawang wedua mea paria, ambori na fi menemirorong dohong wea fo, fi menemitituaita fo, tuti fi menari fo, wiro manei dohong sarawa kaha, pariao rahida tane Seng Yesus Kristusi daraberahi aha ma fo.

24 Allai niari kariri finana rai, weo i sahu mea kawuru ampa we merariati fefe, tuti fianai aino medura fo dohong karirai.

25 Doroi meaine, mewenadi we antoru kontai.

26 Metaikaririai we tane doroi-
wasa we antoenemiwawusa tuti
antoranatu ene mahikaifea.
27 Na Sempaisi wonongne, yutang
mea na tapapa we metato kaiwo
anatu nini we tane doroio eroasoa
wasa kiai.
28 Kadono tane Seng Yesus Kristusi
dohong ne bengfo arora we mea.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Paulusi We Jemati Na Tesalonika

Kaiwo dedung we 2 Tesalonika

Inontarai eroasoai kawurua na bendari Tesalonika fosa enemiwawera weaifa kariri rahida Seng Yesusi daraberahi nai aha ma foi. Maneiru teai na sa enemitituai eteyo rahida Sengnei daraberahi nai ma fi kiawariai ampa, wape Sengnei mantauni mani ewatioi kaharai. Maneiru teai kontai aha mani eteyo rahidafoi kefang ampa, ampefe emaya we erufi ahang kaha, mae eminohi etamang wei terai.

Ampefe Paulusi, Silasi, Timotiusi itosoi kaiwo anatu nei we ambori na dadira rorong esodaira fo etoaria mutu na Sengnei. Deunausa kariri rahida Sengnei daraberahi nai ma foi, tuti deretawansa ambori eroasoaia mutu, eminohi na mai tuti eru ene fi na mai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.
1:3-2:17 Aunau kariri Seng Yesusi daraberahi ma fo tuti dohong aiboi we inontarai eroasoa kaha fosa fo.
1:3-12 Paulusi dohong kaiwo we fiata mano eroasoa fosa etoaria mutu na Sengnei, weo esobu dadira bitoya na mano eroasoa kaha fosa fefe.
2:1-12 Aunau kariri mano kerira pari foi ne dariafo.
2:13-17 Aunau kariri todoni Allai diri mano eroasoa fosa we ne inontaraifosa.
3:1-18 Kaiwo kafe.
3:1-5 Paulusi dutang mano eroasoa fosa we etutang tutiri we Sempaisi.
3:6-15 Aunau kariri mano emaya we erufi ahang kaha fosa.
3:16-18 Paulusi dohong mahikai wesa tuti kife ne kaiwo anatu nei.

Mahikaifeai

1 Weo doroi mea na jemati Tesalonika, amani inontaraio mesomi we tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi wa mea.

Kaiwo anatu ninai na antoru, amani yau Paulusi, Silasi tuti Timotiusi.

2 Antoenemitawanaifa kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso une maifo.

Paulusi itofiai Allai we jemati Tesalonika fosa eminohi toa fo tuti itowenadi wesa

3 Doroi meaine, antorohong mahikai we Allai pampang we mene metohong toa wa. Tuti todoni kontaio antonari tonanai, weo meroaso Kristusi na mai pari aha tuti menemiwawu wawera mea wa fuba pari aha fefe.

4 Ampafe rahida antotuambawa Allai ne jemati siai fosa mani, antomadurai karirio mea wesa. Antoraparanding mea wesa, kariri mene meroasoaia mutu tutu metawang meara mutu na Sengnei fo, na dadira rorong mesodaira fo tuti na fi kaiwasa enari kangganiai we mea fo.

5 Fianai aino mesodairai nanai deinawiai weo Allai mani, kiutu kaiwo na mai. Weo meroasoai ampefe mesodai dadira bitoya. Nanai wedaya Allai sahu mea we memai we meminohi na ne Mananufo.

6 Allai mani mano kiutu kaiwo na mai dine. Ampafe dadirao inontarai siai enari we mea nanai, Allai ambori niari wesa kontai tonanai ki,

7 tuti yuai mea weru dadira rorong mesodaira fo, tonanai kontai we antoru. Finanai kawariai na rahida Seng Yesusi biari na rorafaisi meu, na adia rorongno denggararu foi, tuti ne wewai rabuangno ewemambiriu fosa fo.

8 Biari meu yu aiboiso inontarai etaroanso Allai kaha tuti etohong kariri Kaiwo Mahikai kariri tane Seng Yesusi kaha fosa.

9 Inontarai nanisa ambori esodai aiboifoa eworu we fitawafa, tuti sosa

to boriei weru urengreafo tuti weru
ne mambiriu sambewara fo.
10 Finanai ambori kawariai na
rahida daraberahi nai ma foi, am-
bori ne inontarai emararebana
fosa, amani kaiwasa eroasoi fosa,
etaparandini tuti esomi wei. Mea
kontaio mehontaiosa na rabuang
bonani rai, weo meroaso Kaiwo
Mahikai antowuwuai we meara fo
fefe.
11 Nanai wedaya antorutang tutu
mea pampang we Allai ambori
deti mea memai na arongreafo we
merariati tuti we metohong kariri ne
dawiafo. Antorutani kontai ambori
fi masio menemitituai we menari fo,
tuti fianai aino menari nano mene
meroasoawa mani, Allai dohong
ne mambiriufo we mea ambori
menariri na mai.
12 Antorutang tonanai ambori na
fi menari nanai wedaya kaiwasa
etaparanding tane Seng Yesusi, tuti
Yesusi deparanding mea paria, mai
kariri todoni tane Seng Allai tuti Seng
Yesus Kristusi urohong bengfo paria
we meara fo.

2

Kaiwo kariri rahida Sengnei da ma fo tuti kariri mano kerira pari foi

1 Doroi meaine, kariri rahida tane
Seng Yesus Kristusi daraberahi we
fianduhi tata we taweboyari riati foi
ne mani, yeretawanai paria,
2 dohonao memamea wea fe, ete
mesahera menemitituai sarawai
kariria fe. Tarahio manea eteyo
esobu kaiwoaririfea na Sempaisi,
deinawio rahida Sengnei daraberahi
nai ma fe kawariai ampa. Ete
tarahio eteyo antosoi kaiwoariri
ete kaiwo anatu bei karirіai weo
Yesusi daraberahi kawuru ma ne.
Dohonao mematai ete memameatai
we metaramio kaiwo nana fe. Weo
kaiwo toyari nanai wiro tarai kaha
tuti antosoi tonanai kaha.
3 Todoni kontaio dohonao meroaso
kaiwo kaiwasa epampamu wasa
emadura wa fe. Weo rahida bonani
da ma kaharai mae, fininai kawariai
akawuru wo. Amani kaiwasa bitoya
foi eteiaya Allai, tuti inontarai mano
kerira pari foi, amani Saminseni
ne inontarai yufi wei foi, ambori
kiawariai ki. I mani ambori wioru
rai.
4 Na enerorong dedai dapa Allai
tuti bioi wawa arong we andino fi-
abai sewa seng fubao inontaraine es-
omi wesa kiai fosa. Kontai da to Seng
Allai ne Munufoi* rorongfoi, minohi
nai, mae medu we kaiwasa bitoya foi
deyo i mani Allai dine.

5 Mearomioaifa we finanai kiai
imadurai we mea kawuru na ra-
minde inayai na nanai ria mea wa
ampa.
6 Tuti mewaitawang kariri fiani
dino wedua mano kerira pari foi am-
pefe kiawaria kahai ninai. Kio rahida
bo Allai dereria foi wori, mano kerira
pari foi ambo kiawariai ki.
7 Kiawariai tonanai kaharai mae,
Saminseni, mano ambori dohong ne
mambiriufo wei foi, na mamungga-
sai niari ne fi kerira na nunei nendai.
Wape mano weduari foi, weduari
pari akawuru wori i tiwera ki,
8 tuti na kutu nanai mano kerira
pari foi dariai. Wape Seng Yesusi da
ma mani ambori miuni na numandai
firarami foi tuti na ne sambewaraio
da tutiri ma foi ki.
9 Mano kerira pari foi ambori ki-
awariai na Saminseni ne mambiriu-
foi, tuti niari fitantuma kerira bitoya
we sofa inontarainesa nayai ambori
ehiri ewarami wei.
10 Niari fikarira bitoya beyari weo
pempamu inontarai mano todoni
kontaio esobu ne karirafo ki. Inon-
tarai nanisa esobu ne karirafo we
eteiaya kaiwo wetarai na Allai fo,
amani kaiwo ambori feririsa weru
ene sasarifoi fo.
11 Ampafe Allai wedayasa ambori
eserawawerahai paria, donio eroaso
fi wetarai kaha foi.
12 Nanai wedaya kaiwasa nanisa
ambori esodai aiboifo ria Allai, weo
eroaso kaiwo wetarai fo kaha tuti
efaraise enari sasari pampang.

* **2:4** Nana mani Seng ne Munufoi na Yerusalemi, katai Yahudifosa esomi wei nai foi.

Allai diri mea we mesobu ne maifo

13 Wape, doroi bohio Sengnei
enewawu mea wa meaine, todoni
kontai antorohong mahikai we Allai
pampang we mea, weo na reante-
nangfo diri mea kawuru ampa we
feriri mea. Feriri mea tonanai na
Nuaninu Mirarebana nei yuairu-
rang meara memararebanai tuti na
meroaso ne Kaiwo Mahikai fo fefe.
14 Na ne tonanane kontai, Allai
sahu mea na ne Kaiwo Mahikai anto-
horamai we mea fo ne, ambori mea
kontaio mehontai tane Seng Yesus
Kristusi foi na ne sambewaraio dedai
fo ki.
15 Tonana mani, doroi meaine,
metoaria mutu tuti merutawang
aunauo metaramioai ria antoru
kawurua nanai, amani aunauo
antomadurai na antoborominei, tuti
ne antosoi na antowaramine.
16-17 Kadono tane Seng Yesus Kris-
tusi mantauni tuti Dai Allai unari
menemirorongwai mirising tuti mi-
tubaru, tuti wedaya mea mewemam-
biriu ambori, na kaiwo memadura fo
tuti na fianai aino menari fo, menari
te ne bengfo. Weo Allai enewawu
tata tuti dohong beng we tata ambori
tatoaria mutu tuti taenemitawang ne
bengfo we fitawafa.

3

Paulusi dutang jemati Tesalonika fosa we ewenadi wei

1 Doroi meaine, kaiwo bitoya itoi
karirai kai ampa, wape yutang mea
we metutang tuti antoru we Sem-
paisi ambori ne Kaiwone anseung
kahai mae dafai wariaifa we kai-
wasanei kiai tuti esobuai na mai tuti
esomi weai, kariri raminde nanai
mesobuaia fo.
2 Tuti metutanai kontai we wi-
wiaing antoru, ambori antoka-
harai weru inontarai emamuna tuti
eharira fosa ewarami rorong fo. Weo
kaiwasanei ne fiaufoi wiro eroaso
Seng Yesus Kristusi kaha ampefe
emamuna we mano taroasoa ne tata.
3 Wape Sengnei, fi medura fo mani
dohong karirai ki, ampefe wiro
sawing warang weru tata kaha. I
ambori dohong menemirorongwai
mitubaru tuti dewawu mea weru
Saminseni.
4 Tuti antoroasoai paria weo fi-
anai aino antoraunauwai mau ninai
metohong karirai pampang rai.
5 Kadono Sengnei wiwiaing mea
pariao mewaitawanai na mai todoni
Allai enewawu mea fo, tuti ambori
metawang meara mutu na dadira ro-
rong fo, ne tarai kariri Kristusi sawa-
nia mitu na dadira rorong raminde
sodaira fo.

Paulusi suasa ambori ewata etena funoma fanai

6 Doroi meaine, na Seng Yesus Kris-
tusi wonongne, antoraretawang mea
weo mehatai weruru inontarai mano
ewata etena funomai tuti wiro eto-
hong kariri aunauo antoraunauwai
we mea wa kaha fosa.
7 Weo mantaung mea mewait-
awanai ampa, ne mai mani, meto-
hong kariri antorohong toa ne.
Nana mani wiro antowata antorena
funoma kaha na rahida antonayai na
nanai ria mea wa.
8 Tuti manei dohong fiea antorang
mani, antorang funoma kaha, mae fi
nanai antobaitai. Kontai diru rahida
antorurai paria we antorufi siai fo
we fiata antoru, weo antomaya we
antowedaya manei na mea urewa we
antoru na fiang kaha.
9 Antonari tonanafo wiro deinaw-
iai we antone pari mambiriufeai we
antorutang mea we mefata antoru
kaha, weo todoni kontaio antone
mambiriu we antorutang mea to-
nanai. Wape antore antonari to-
nanai we fiainawiai we mea ambori
mewata metena funoma fanai.
10 Weo na rahida antonayai na
nanai ria mea wa, antomadu kai-
wofeai tonina, “Mandoni dino wiata
dena funomai mani, wiro dampi
fanai.”
11 Antomadu tonanai we anto-
taramioai we manea na mea ewata
etena funomai, wiro enari sobu fiea
kaha, mae manei ne kaiwofea mani
esoro ma we eneng.
12 Inontarai tonana nesa an-
toraretawansa tuti antoraunausa na
Seng Yesus Kristusi wonongne we

erufi na mai, tuti esera we fi etang
siai.
13 Wape doroi mea mani dohonao
meuremiwa marira we metohong
kariri ne bengwa ahang kaha fe.
14 Masino manei deiaya kaiwo ni-
nai tuti dohong kariria kaha mani,
metanansiau we inontarai tonana
nei tuti dohonao mefaraoi fe. Menari
tonanai wei ambori mimaya.
15 Wape dohonao menariri to-
yari mene aiteta fanai, mae
metaretawani toyari mene doroi.

Kaiwo kafe

16 Sengnei mani ne maine wene-
ung nai. Kadono mantauni wedaya
menumiruainso ne maifo pampang
na fifiani kontai. Kadono Sengnei
weriria mea kiai.
17 Mahikaifeai we mea, na yau
Paulusi. Mahikaio yenatuai tonina
ne, mantaung yau isoi ne. Fininai we
fiainawiai na nehu kaiwo anatu ne
kai, ambori mewaitawanai we kaiwo
anatu nanai manei soi siai kaha, mae
mantaung yauno isoi ne.
18 Kadono tane Seng Yesus Kristusi
dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Bo Reantenang Na Paulusi We Timotiusi

Kaiwo dedung we 1 Timotiusi

Timotiusi mani bariboai dine, yufi we Sempaisi ria rasul Paulusi, amani deiriri Sempaisi ne Kaiwo Mahikai fo we kaiwasanei. Tamana mani inontarai Yunani dine, mae inana mani inontarai Yahudi dine. Mae Paulusi sahu Timotiusi we ne arikang terai na Seng Kristusi wonongfo.

Paulusi tuti Timotiusi urontai to bendari Efesusi, na wanai demi Timotiusi niayai ria jematifoi we data inontaraio etaunau kaiwo mai kaha fosa. Mae mantauni dontai pari to nu Makedonia foi. Akawuru wori Paulusi enetituai we tarahio sobu rang we daraberahi to Efesusi ahera kaha, donio soi kaiwo anatu nini we Timotiusi.

Na ne kaiwo anatu nei deretawang Timotiusi we ambori yufi we Seng Yesusi na mai pampang (1:3, 18). Kontai denggewari we ambori medu wedua inontaraio etaunau fi wetarai kaha fosa (1:2-11, 4:1-6). Weo na Efesusi mani maneiru teai etaunau fi siai weru Kaiwo Mahikai foi. Etaunau kariri Hukumi Musa soi fo, wape etaunau fi wetarai kaha (1:7-8). Eteyo tanari kariri fi bitoya, toyari tarirau fanai, tuti tatang fiang tane wori wea fo fanai, ambori Sempaisi feriri tata ki. Paulusi dere we Timotiusi ambori suasa paria.

Kontai Paulusi deunau Timotiusi kariri todoni mano ewenunggamiei we Kristusi ne jematifoi etohong toa fo, amani etohong beng tuti emararebanai, wiro enari sarawafea kaha. Tuti deunauwi kariri todoni yufi we Yesus Kristusi tuti fiata inontarai Kristeni fosa kontai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.

1:3-20 Paulusi dere we Timotiusi ambori sua mantaunau fi mai kaha na Efesusi fosa.

2:1-3:16 Paulus deunau Timotiusi kariri todoni eminohi toa fo weo eweinontarai Kristeni fo.

4:1-16 Paulusi dere we Timotiusi ambori meduaia aunau wetarai kaha fo tuti yufi na mai.

5:1-6:2 Paulusi deunau kariri todoni mano taroasoa ne tata tanari we tane doroi fosa fo.

6:2-21 Paulusi deretawang Timotiusi ambori niari kariri Sengnei ne Kaiwo wetarai fo na mai.

Paulusi dohong mahikai we Timotiusi na Efesusi

1-2 Weo nehu kaisung bohi Timotiusi, mano isahu wau we nehu arikang terai na Sengnei weo roaso Yesusi mai kariri iroasoine.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, rasuli we Kristus Yesusi. Mano yuai yau we iwerasuli mani Allai, mano feriri tata foi, tuti Kristus Yesusi mano taenemitawani foi.

Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Sengfoi, urohong une bengfo arora we wau, uenemiwawu wau, tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi deretawang Timotiusi we sua mantaunau kaiwo wetarai kaha fosa

3 Timotiuse, yutang wau paria weo nayai pampang na bendari Efesusi wai, kariri fianai aino raminde ira to nu Makedonia foi mani, yeretawang wau weaia fo. Ambori wua inontarai maneiru teai na nanisa, mano esafai kaiwo aunau wetarai kaha wasa. Modusa we efotourai weru fi enari wa. Wuasa ambori etaunau fi mai kaha fo ahang fanai,

4 tuti ambori efotou ehabi ene rahidawa funomai we etairiri fiami wetarai kaha fo, tuti riria wiro werea na wea kaha fo. Weo finanai kiai etairiri wei mani wedayasa esawasa tuti dohong wedua Allai ne fi niari fo, amani feriri tata na taroaso Yesusi fo.

5 Modusa tonanane mani weo ambori jematiwai kiai enemiwawu wawerasa na enemirorong mesi, na enemirorong ketuio mai, tuti na eroaso kanggung Yesusi na mai.

6 Manea na mantaunau kaiwo we-
tarai kaha wasa wiro enemiwawu
wawerasa toyari nanai ahang kaha,
tuti era siai etohong kariri kaiwo mai
kaha fo.
7 Ebiriu we ewemantaunau
Hukumi Musai soi fo wape kaiwo
emadurai tuti eboromi tawanai we
kaiwo tarai nanai mantaunsa eser-
awa eru na wa amangwau beyari.

8 Tarai, tawaitawanaifa weo
Hukumi Musai soi fo, taru tawanai
na mai mani, kaiwofo beng.
9 Todoni kontaio tawaitawanaifa
weo Kaiwo nanai Allai wiro dohonai
we mano emai fosa kaha. Mae do-
honai we inontaraio etohong kariri
ne Kaiwofo kaha fosa, tuti mano
eteiaya Allai fosa, mano esomi we
Allai kaha fosa, mano etohong sasari
pampang fosa, mano ene pari seng
fosa, tuti mano emung ene wawa
fosa, mano emung funong inontarai
fosa,
10 mano emaninawa fosa tuti mang
mano emaninawa wawerasa fosa,
mano eha inontarai we etawayansa
we ewewoming fosa, mano etatofa
tuti mano epampamu kaiwo fosa,
tuti mandoni kontaio enari fi mai
kaha fosa. Fi tonana ne kiai siai
weruo kaiwo aunau wetarai fo.
11 Kaiwo aunau tarai ninai mai
kariri Kaiwo Mahikaio beng sewa
na Seng Allai mano tataparadini foi,
tuti Kaiwo nanai yoasoaio yau we
yeiriria ne, amani kariri todoni feriri
tata ne.

Paulusi dohong mahikai we Allai we enewawufo

12 Yohong mahikai we tane Seng
Kristus Yesusi weo deti yaua mani
imai we irufi wei, donio yuai yau,
dohong mambiriu we yau we yeiriri
ne Kaiwofo tuti ifata kaiwasanei.
13 Raminde nana mani yau inon-
taraio yeiberahi di yau, inari kang-
gani tuti isansuma funomai. Tonanai
wape Yesusi aro yau paria tuti deiai
nehu sasari nanai, weo rabuang bo-
nanai wiro iroasoa kaha, ampafe fi
inari nanai iserawawerahai we fi
sarawa fine.
14 Wape tane Sengnei dohong beng
we yau fuba sewa, wedaya yau iroa-
soi tuti enehuwawu inontarai siai na
Kristus Yesusi.
15 Kristus Yesusi da to nunei ma
weo feriri inontarai sasari ne tata
weru tane sasarinei. Kaiwo ninai we-
tarai, ampafe meroasoaia mutu do-
honao menemiwawera wea fe. Tuti
na inontarai sasari rabuangnei kiai
mani yauno yohong sasari fiabai
sewa ne.
16 Tonanai wape Kristus Yesusi aro
yau, ambori deinawiai we inontarai
siai weo i sawani pampang we
inontarai ewesasari fosa. Yauno
yohong sasari fiabai sewa ne, wape
enewawu yau ambori inontarai siai
ewatioai tuti ambori eroasoi kontai,
ampafe eminohi na numainufo tuti
esobu Waidani ki.
17 Tafiai Allai Mananuo werea na
wea kaha foi, meiri andino tatatori
tuti tataparandini pampang, i wiro
mireha na wea kahai tuti tawatioi
kaha, kontai meiri kawuru andi we-
Sengne. Antu!

18 Ampafe nehu kaisung bohi Tim-
otiuse, kaiwo anta yemi wau weaia
nanai, amani kariri todoni wua man-
taunau kaiwo wetarai kaha fosa fo,
bohong karirіai. Weo nehu kai-
wone mai kariri fianai aino raminde
nanai Allai medurai na mano ewe-
nunggamiei we jemati fosa kariri
waua fo, amani fianai aino ru wei
fo. Ru tawanaia mutu, ambori fi-
ata wau rurai ambori birapa man-
taunau kaiwo mai kaha wasa, kariri
rai mamuna manei yurai we data ne
aitetafosa fo.
19 Rurai we roaso Kristusi tuti bo-
hong kariri ne Kaiwofo terai, tuti na
enemurorong ketuio mai na tapapa
boiaya ne karirawa. Weo manea
wiro etohong kariri enemirorong mi-
rarebana foi ahang kaha tuti etau we
aunau wetarai kaha fo, ampafe inon-
tarai nanisa eroasoafo woru ampa.
20 Uwemandu na inontarai tonana
nesa, uwonomi fino Himeneusi tuti
Aleksanderi. Inontarai ninsuru
yeiaya suru to boriei weru inontarai
eroasoa fosa, to Saminseni warang
rorong fo, ambori na tonana ne

usobu aunau we wiro ureibera Allai ahang kaha.

2

Fi kariri todoni tawenadi we Allaifo

1 Timotiuse, fi reantenang pari mani, yenggoa wau we bounau jematiwasa we ewenadi we Allai, etutani paria, etutang tuti inontarai siai wei, tuti etohong mahikai wei. Finanai enari we kaiwasanei kiai.
2 Kontai ewenadi tuti mananunesa tuti kaiwasa fuba eru wang mananu fosa, ambori na fifiani kontaio tasobu dadirafea kaha, mae taminohi na mai, ambori tasomi we Allai tuti taenemirorongnei mirarebanai.
3 Ewenadi tonanai aino beng ne, tuti Allai tane Mamparirifoi eneoai.
4 I dawiai paria we kaiwasanei kiai ewaitawang kariri ne Kaiwo Mahikai feririsa fo tuti ekaharai weru ne karirafo.
5 Weo Seng mansiari kawuru, amani Allai, tuti Mano Doa Rahanai we kia inontaraine tata we Allai foi ne mansiari kawuru kontai, amani Kristus Yesusi, mano da ma weinontarai batang.
6 I dohong ne taraifoia mireha we feriri inontaraine tata kiai weru tane sasarinei. Na fi niari tonana ne, deinawiai na ne rahida mai, weo Allai dawiai we feriri tata kiai.
7 Aiwedaya mani Sempaisi yuai yau we iwerasuli we Yahudi kaha fosa, ambori iwuwu Kaiwo Mahikai ne wesa tuti yeunausa we aunau wetarai kariri Yesusi fo ambori eroasoai. Fianai aino imadurai ninai wetarai wiro itofa kaha.
8 Ampafe imaya we na doni kontai, mangnesa ewenadi we Allai tuti ewenadi na enemirorong mirarebanai, wiro ehasou tuti esawasa fanai.
9 Kontai we wiwingnesa dohonao enari we ambori mangfosa euremi nai na sa fe. Imaya we emarandinsa mayeai ki tuti esansunsa na ansung mai tuti enari enumiwa na mai tuti fimarandingno mai. Dohonao esansunsa tuti emarandinsa esera weo ambori mangfosa enemirorong sau wesa fe.
10 Mae enari fi mai we kaiwasa siai fo, we finanai mai we wiwingno eteyo esomi we Seng Allai fosa enari fo.
11 Tuti rabuang bo jematifosa efanduhisa we ewenadi fo, tuti mangfosa etoa etaunau fo mani, wiwingwasa etatosa, enemboru etaramididau terai.
12 Wiro iroa we na nadi rorong foi wiwingnesa etaunau ete eboromio mangnesa kaha. Mae enemboru etaramididawai terai.
13 Imadu tonanane weo Adami dino Allai niariri reantenang ne, akawuru wori Hawai ki.
14 Kontai wiro Adami dino Saminseni sofari ne kaha, mae Hawai, ampafe donio sawai tono sasari rorong foi.
15 Tonanai wape wiwingnesao etahungno ene arikangfosa na mai, eroasoa mutu, enemiwawu inontarai siai tuti enemirorong mirarebanai pampang, wiwing tonana nesa ansaino Allai feririsa ki.

3

Mano ewenunggamiei we jemati fosa todoni eminohi toa fo

1 Kaiwo imadurai ninai tarai, amani mandoni saino etawiai we ewenunggamiei we jemati mani, nana mani enari fi dadai fo tuti mai fo.
2 Ampafe mano ewenunggamiei we jemati ne mani, enari siarawa kahai ambori manei biriu we dinggaisa kaha, erau wiwing mansia, etawansa wiro etohong funoma kaha, ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo tuti enemitituai wea kaha, tuti etitua we kaiwo emadura fo, wiro emadu funoma kaha. Kontai eparaise etamang we inontarai siai na ene munufo, tuti esawai we etaunau kaiwasa.
3 Etunung biriu ye kaha tuti emamuna funoma kaha, mae emanang. Ebiriu we esawa inontarai kaha, kontai euremi fiabai we doi kaha.
4 Ewaitawang enari sua ene munu rorong fo na mai, tuti etaunau ene arikangfosa we etaramididausa tuti etatosa.

5 Weo manei deitawang niari sua
ne munu rorong fo na mai kaha
mani, todoni niari sua Allai ne jema-
tine na mai ki?
6 Mano ewenunggamiei we je-
matinei mani wiro inontarai arahio
eroasoai tituaita kaha, weo nana
mani tarahio eboi earomi tuti fi eru
nanai, ampafe wedaya Allai dohong
aiboi wesa kariri fafongfa dohong
aiboi we Saminseni fo.
7 Ea kontai inontaraio mano eroa-
soa kaha fosa etatosa kontai, weo
ewewonomi tonana kaha mani, am-
bori kaiwasa siai fosa eteiberasa, am-
pafe etawai to Saminseni warang ro-
rong fo aha.

*Todoni mangfata jemati fosa emi-
nohi toa fo*

8 Tonanai kontai we mangfata je-
mati nesa, ea mani inontaraio emai
ampafe kaiwasa etatosa, etaperemi
sobaura kahai, tuti etunung biriu ye
kahai, kontai ewarami mai, wiro eu-
remi fiebai we ra kaha.
9 Mae na enemirorong ketui mi-
rarebana fo erutawang aunauo Allai
deinawiai we inontarai Kristeni ne
tata kawurua foi we taroasoai, aunau
nanai fafongfa tataroana kaha.
10 Kontai, wiro ruaisa we eru
wang mangfata fo kaharai mae, titua
wesa akawuru wo, paria etohong
fisarawafea kaha mani, ambori
ruaisa we ewemangfata ki.
11 Ene wiwingfosa* kontaio wi-
wingno emai ampafe kaiwasa
etatosa, wiro era etairiri kaiwasa
kaha. Etawansa ambori ebiriu we
eteiaya fi mai kaha fo, tuti na fifiani
kontai kaiwasa eroasosa.
12 Mangfata jemati nesa mani ene
wiwing mansia. Ewaitawangno
enari sua ene arikangfosa tuti ene
munu rorong fo na mai.
13 Inontarai mano efata jemati
na mahikai fosa, omi wesa tuti
na tonanane ambori ewemambiriu
we emadu kariri ene eroaso Yesus
Kristusi fo na ematai kaha.

*Kaiwo tarai tuti dedaio taroasoa
ne*

14 Enehutawanai we waroi ahang
kaha mae yontai mau ituambawa
wau rai. Tonanai ki wape isoi kaiwo
anatu ninai kontai we wau mau
15 ambori yontai ahera mau kaha
mani, boitawanai kawurua kariri
todoni Sengnei ne inontaraine tata
taminohi toa fo. Weo mano taroaso
Yesusi ne tata mani tane tarai toyari
Allai, Mano minohi wenumainu foi,
ne munu rorong di tata, nana mani
Allai ne jemati di tata. Ampafe tatoa
tuti ne Kaiwonea mutu, ne tarai to-
yari dirio doari pepayai tuti munu
bei.
16 Tarai webeyari aunauo kariri
Yesusi nei. Aunau nani mani dedai
tuti mirarebanai, ne tarai toyario fi
dadiwa, pariao na fui ninai arahio
Allai deinawi pari we tata:

Biari meu weinontarai batang.
Wewaifosa ewatioi.
Nuaninu Mirarebanai deinawi we I
mirarebanai.
Ewuwui we kaiwasa na nu siai.
Eroasoi na nunei sentenang.
Tuti to rorafaisi Allai yuaisi,
na sambewaraio dadai fo.

4

*Paulusi ne kaiwo kariri aunau mai
kaha fo*

1 Yeikaririaifa weo Nuaninu Mi-
rarebana nei deinawiaia kasau ampa
weo na rahidao werea naya fe ni-
nai, inontarai manea ambori etaw-
ingno ene eroasoafo ki, weo nu-
aninu eharira fosa epampamusa am-
pafe etaraberasa weru ne maifo we
etohong kariri Saminseni ne aunau
kerira foi.
2 Aunau karira nani, inontarai
eweanggario etaperemi sobaurai we
fiwaradi fosa, ansaino etaunauaifa
ne. Ea enemitituaitafo tuti enemiro-
rong ketui fo woru ampa.
3 Etaunau kaiwasa weo erirau
fanai, tuti etang funong fiang fanai.
Manamo fiangnei kiai mani Allai
niariri we tatani, ampafe mano
taroaso Kristusi tuti tataroanso ne
aunau mai fea ne, tawenadi tutirai

* **3:11** Ete tarahio ‘mangfata wiwing fosa’.

tatohong mahikai we Allai, nana mani fiangfo mai we ang.
4 Weo fi fuba Allai niariri nei kiai mani denteng, wiro fi kuteai ahuai we karira kaha, weo fiani aino obuai fa, wenadi tutirai we ohong mahikai we Allaifo mani, finanai beng.
5 Mae fiangnei kiai mirarebanai, weo Allai ne Kaiwofo tuti nadi ohoni foi, mioana fefe.

Paulusi deunau Timotiusi we yufi na mai

6 Timotiuse, aunauo imadurai kiai we wau nanai, bounauwi we boretawang tane doroi eroasoa wasa, weo nana mani wau wemangfata Kristus Yesusio ru fi na mai. Na tonanane dohong mambiriu we wau we boa sau na ne Kaiwofo tuti ru tawangno ne aunau mai fo, toyari fianai aino nari kariri kawuru mau wa.
7 Kotai weru aiririai fiamio wiro mai kaha fo, amani fiamio wedua inontarai esomi we Allai fo, mae rurai pampang we womi we Allai terai.
8 Weo tarurai we ambori tane tarainei wemambiriufo mani mahikai. Wape ne mahikai sewa ne mani, taruraifa terai we tasomi we Allai pampang, weo nanai kia mai we tata na rahida tatarang ninai tuti na rahida da aha ma fo, amani numainufo.
9 Kaiwo ninai wetarai, ampafe meroasoaia mutu dohonao menemiwawera wea fe.
10 Tateyo tasomi we Allai, nanai wedaya tarurai pampang tuti tarufi pampang, weo taenemitawang Allai, Mano minohi wenumainu foi. Andino weMampariri we kaiwasanei kiai ne, reantenang pari mani we inontarai eroasoa nesa.
11 Bounau ne nanaifa kiai tuti bemi mano eroasoa wasa we etohong karirіaifa.
12 Dohonao manei sahu tawang wau fanai, we webariboai fefe. Mae ruraifa we wekasinai we inontarai eroasoa wasa, amani boinawi ne bengwa wesa, na kaiwo ariri modura wa, na bohong toa wa, na enemuwawu inontarai siai wa, na roaso Kristusi wa tuti bohong sarawa kaha, ambori ewatioa mani etohong karirіai.
13 Kontai na rahida bodoni kontai mefanduhi mea naya fo kiai, boto Allai ne Kaiwone na mai wesa, koramai wesa tuti bounausa, paria rahida bo ira aha mau foi.
14 Aromuo rahida bo mano ewenunggamiei we jemati fosa eruai ewaramia wasau wau, emoang wau we ru wang mangfata fo. Rabuang bonani inontaraio emadu kaiwo arerai Seng Allai dohonai wesa fosa emadu kariri mambiriuo Nuaninu Mirarebana foi dohoni we wau wai. Finanai dohonao aromuporo bohong karirіa fe.
15 Fianai aino imadurai we wau mau ninai, rurai we bohong karirіai na enemurorong mesi, ambori mandoni kontaio deti nemu roasoai na mai wawu to fong pampang wa.
16 Bonansiau kariri todoni munohi toa wa, tuti aunau bounauwi wai, bohong karirіai pampang. Ambori na fi nari nanai, Allai feriri wau tuti inontarai siaio etaramio nemu aunau wasa.

5

Fio inontarai taroasoa ne tanari we tane doroifosa ne

1 Kariri mano eroasoa wasa mani, mano ewewawa wasa etohong sarawai mani, wiro rawamufui tapapa karesa fanai, mae wuasa na rawamufui fanahang, narisa toyari nemu wawa terai. Kontai narisua mano ewebariboai wasa we nemu tahatui saine,
2 tuti wiwingno ebaba fafong wasa we inamu saine. Kadawingwasa narisa toyari roromuwing terai na enemurorong mesi.
3 Bounausa ambori enarisua wiwinao eamamifui kaburu wasa tuti efatasa.
4 Wape wiwina manei ne arikang ete ne tufung manea mani, ansaino bohong kaiwoariri reantenang wesa we euremifo nai na ene inontarai nani we etohonsuari. Weo na ne tonanane aino ebai ene wawa ete etufumifoi ne mahikai dohonai kawuru wesara fo tuti Seng Allai eneoane, tuti etohong kariri ne Kaiwofo.

5 Wiwinao anture amafui kaburu
wiro ne obu manei we dehumi kaha
foi, enetawang te Seng Allai diru
rahida wenadi pampang wei we do-
hong awawu wei.
6 Wape wiwina sera we minohi
mirising pampang foi mani, minohi
ureng barika wape ne kawa dawiti
kawuru ampa.
7 Ampafe bounau fiainawiai ninai
we jematiwasa ambori inontarai siai
wiro esobu fisarawaifeai na sa fanai.
8 Wape inontarai manei niarisua
ne terafosa kaha, pari sewa aha mani
ne munu rorong foi kaha, nana mani
inontarai nani fefora ne yoasoafo,
tuti kerira sewa inontarai eroasoa
kaha fosa.
9 Bounausa we wiwinao ambori
eha kariri ewonomifo we efatasa
fo mani, ene tarai toninai, amani
ene defuina piatoru to yai, raminde
nanai erirau webeyari,
10 ewewonomi we wiwingno enari
fi mai toyario etahung ene arikang-
fosa na mai paria ebaba, eparaise
etamang we inontarai siai, efata* in-
ontarai emararebanaio eroasoa fosa,
efata mano esobu dadira fosa, tuti
erurai paria, enemirorong dohong
we enari fi mai fo.
11 Wiwinao wiro ewewiwinggutung
kaharai fosa mani wiro eha kariri
ewonomifo we efatasa fo fanai. Ene
mangfosa emereha ampa ampafe
tarahai ete etohong kaiwo arerai we
Sempaisi ambori eminohi wewiwina
pampang, ewenadi tuti erufi wei
terai. Wape waroi ahang kaha mae
tarahi euremiwa nai na mangfosa
ampafe enemirorong dohong we
erirau aha, ampafe etawingno kaiwo
arerai etohonai we Sempaisi nani.
12 Ampafe etohong sarawai tuti we-
daya esobu aiboi, weo etohong kariri
areraio etohonia foi kaha.
13 Kontai waroi ahang kaha mae
euremifo marira we erufi, mae
rahida neungne emei funong ene
rahidafo na esuayai etari mai munu
bong. Ne karira sewa aha mani,
etairiri kaiwasa siai tuti esoro in-
ontarai siai ene kaiwo, tuti emadu
funong fio mai we madura kaha fo.
14 Nanai wedaya mani yeyo wi-
winao ewewiwinggutung kaha fosa
mani, erirau aha, esobu arikang tuti
enari sua ene munu rorong fo, am-
bori tane aitetafosa wiro esobu rang
we eteibera tawonomine fanai.
15 Imadu toninai weo wiwina
manea era sarawai eraria Saminseni
kawuru ampa.
16 Wape wiwing yoaso Kristusi
manei, ne terafo manea ewewiwina
mani, fiata wiwina nanisa, wiro
suasa we jematifosa etahunsa fanai.
Ambori jematifosa ewati terai we
wiwina eamamifui kaburu fosa.
17 Inontarai ewenunggamiei we
jemati fosa, amani mano enarisua
tuti efata ene jematifosa na mai
mani, todoni kontaio jematifosa
etatosa tuti etohong fi demoyarai fa
we ebaisa nayai, reantenang pari
mani we mano erurai paria we
ehorang Sengnei ne Kaiwofo tuti
etaunau fosa.
18 Weo na Sengnei ne Kaiwone soi
toninai:
"Sapio fiata inontarai yufi na romifoi
fo mani†,
dampi kontai, wiro kobu wedua
borongfo fanai."*
Kontai,
"Inontaraio yufi foi mani,
todoni kontaio ambori sobu ne
fiembaitafo."*
Mano ewenunggamiei we jemati
erufi we mea fosa kontai ne tarai
tonana. Fianai aino mesobua fo
toyari doi ete, ansung ete, nana mani
metohonai kontai we mebai ea nayai.
19 Manei dinggai mano we-
nunggamiei we jemati fosa manei
we dohong sarawai mani, dohonao
wukahera roasoaifa fe, mae tarahio
uwemandu ete sewa weru nana
te, ansaino ewati terai we wenani
dohong sarawaifa reto.
20 Nana mani mano dohong sarawai
nani wuari na jemati euremireafo.

* **5:10** Toyari 'yurairurang eawemifo' kariri ene koang. † **5:18** Amani, 'sapio sahariroya patibu we taraifoi tifating weru nenggaingfoi'. * **5:18** Ulangan 25:4 * **5:18** Lukasi 10:7

Nari tonanafo mani ambori mano wei fosa ewati teraifa na euremireafo ambori wiro etohong sarawaifa kaha.
21 Na Allai, Kristus Yesusi, tuti ne wewai rabuangno diriria foi euremireafo, ewaitawang kaiwo imadurai we wau mau nanai, tuti yeretawang wau, na awemukikehawa paria sobu numurandaungwa, we bohong kariri fifianai aino arahi imadurai we wau mau nanai. Dohonao boti doyari fe, mae boa rahanai, wiro tau towana tau toninai fe.
22 Dohonao rirora funomai we ruai waramuwara wasau manei we ruaisi we wenunggamiei we jematiwasa fe. Weo inontarai nani dohong sarawa mani, ambori wau kontai wodai sasari nani. Ampafe boitawang nemu tarai bo nemu wai, ambori wiro bohong sarawa fanai.
23 Bunung mereha tera fanai, mae bunung angguri kutea kontai we fiata enemuwai, ambori werawang we fiata wau, weo wea mani moninang fefe.
24 Dohonao wukahera ruai manei we wenunggamiei fanai, weo inontarai manea etohong wora sasari bitoya, sasari nani paria waroi ambori atioai ki. Mae manea kontai sasari etohoni foi etohong pari, ampafe wiro utang beraha kaharai mae atioai kawurua.
25 Tonanai kontai weo mano enari mai fosa. Manea fibeng enari fo enari parai, ampafe watioai weriwang beyari, wape manea kontai fibeng enari fo wiro enari para kaha. Wape ene bengfo ambori waitawanai ki.

6

1 Inontarai Kristenio ewewoming nesa mani, todoni kontaio etato mano erufi wesa fosa na mai, ambori inontarai nanisa wiro esahubera Seng Allai wonongfo fanai ete tane aunaufo fanai.
2 Tonanai kontai we woming mano erufi we inontarai eweKristeni fosa, dohonao womingfosa esahutawansa fe, we eteyo ene mano ewenunggamiei wesa fosa inontarai eroasoai karirisa disa fefe. Nana fanai, mae todoni kontaio enarisuasa na mai pari aha. Weo mano ewenunggamiei fosa mani inontarai eroasoai kontai karirisa, tuti womingfosa enemiwawusa fefe.

Paulusi medu kariri mano etaunau fi mai kaha fosa tuti kariri doi ete ra

Kaiwo fuba yohonai we wau mau ninai, modurai tuti bounau inontarai eroasoa wasa, ambori etohong karirіai.
3 Mandoni dino sifai kaiwo aunau wetarai kaha feai, tuti wiro yoa we aunauo wetarai da na Yesus Kristusi ma fo, amani aunauo dedai tuti mirarebanai fo kaha mani,
4 inontarai tonana nei mani borong fiebai funomai, wape webonggoi. Enetituaitafo seyewa ampa, sera we kaiwo, tuti piraise sawa we kaiwo netawea fo. Nana mani wedaya inontarai enemitituaita mai kaha tuti etohong kariri ne bengfo ahang kaha, enemirorong pirahai we inontarai siai, eweboyari ria inontarai siai kaha, etairiri kaiwasa, etinggaisa we fi mai kaha,
5 eweaiteta wesa pariao werea na weai ahang kaha, tuti enemititaitafo woru ampa. Ewaitarahio esomi te we Allai mani ambori ene fianggeng tuti doi bitoya ki.
6 Wape manei somi te we Allai tuti nuruainso fi sobua fo demoyarai wei mani, inontarai nani sobu mai paria, tuti fi sobua fo denteng sewa ra ete doi.
7 Weo rahida tataubau tanumi to nufi ma ne, wiro taha sobu fi kutea kaha, tuti rahida bo tamarareha foi kontai taha sobu fi kuteai ria tata ahang kaha.
8 Ampafe tasobu fiangfeai tuti ansungfeaia mani demoyara to.
9 Wape inontarai mano sera we ra foi mani, Saminseni ambori wedayari we niari maino fi kerira doni kontai ki. Fi kerira fuba enetituaiti kiai nani, ne tarai wewaitepario mantauni dapai we saukahari aha. Ampafe wedayari sodai ne karirafo.

10 Weo na enerorong dohong kar-
erai we doi fo, wedaya kia maino ne
karira doni kontai. Inontarai manea
kontaio esera terai we doi pariao eto-
hong kariri aunau taroasoa ne ahang
kaha, mae era siai donio enemiro-
rongfoi fituayai.

Paulusi deretawang Timotiusi we yurai na ne fi yu fo pampang

11 Wape wau Allai ne inontarai di
wau, wowu nemu taraiwai weru fi
fuba nani kiai. Rurai ambori weinon-
taraio moi na Seng Allai urengreafo,
womi we Allai, roaso Kristusi, ene-
muwawu inontarai, tawang wau na
dadira rorong fo, tuti monang we in-
ontarai siai.
12 Rurai paria we bohong kariri
Kristusi ne aunauwa na mai, am-
bori wobu nemu fiembaitafo, amani
numainu. Toyari wemei bari we
sobu fiembaitai, i yurai we mei na
mai paria ampafe wewonong we
sobu fiembaitai nani. Weo Allai
sahu wau we ambori wobu numainu
nanai, amani na rabuang bo modu-
raia futuayai na kaiwasa bitoya foi
euremireafo we wau mani ro ria
Kristusi.
13 Na Seng Allai mano dohong
anseng we fifuba nini kiai foi
arongreafo, tuti na Kristus Yesusi
arongreafo, amani Kristusi mano
medu kaiwo wetarai fo we Pontius
Pilatusi foi, yawi wau paria we nari
kariri fininai.
14 Bohong kariri fianai aino
imaduri kiai we wau nanai na mai we
beyari, wiro bohong sarawa kaha,
paria rahida Seng Yesus Kristusi
daraberahi aha ma foi, ambori wiro
manei deibera wau fanai.
15 Rahida bo daraberahi nai aha
ma nani, Allai mantauni dino kiu-
tuaifa kariri mantauni ne dawiafo.
Seng Allai nani mani mesiri kawuru
andino weMananune, Dedai tuti Mi-
rarebanai, weMananu we mananu
nunei kiai tuti Seng dedai we seng
nunei kiai.
16 Meiri kawurua andino wiro
mireha na wea kaha, minohi na
dansairaio mandoni kontaio da
kefani kaha. Inontaraine tata manei
kontaio wiro detioi kaharai, kontai
inontaraine tata mani tawatioi kaha.
Meiri kawurua andino omi wei tuti
weMananu wefitawafa. Antu!
17 Boretawang inontarai ene ra
na nunei bitoya wasa weo wiro
enemirorong dedai fanai tuti ene-
mitawangno fi ambori wohere tuti
raima soi foi fanai, toyari ra ete doi.
Mae enemitawang te Allai, mano
dohong fianggeng fuba nini kiai na
enerorong denteng we tane funomi
tuti taparaiseri foi.
18 Boretawansa we enari beng,
enemirorong denteng funomai, tuti
ewarami takahetuai we efata funong
kaiwasa na ene rafo.
19 Na ne tonanafo efanduhi ra mai
wesa na Allai, we rahida da ma
wanai. Tuti na fi tonana ne ambori
esobu katai mai na Waidani, amani
eminohi wenumainu.
20 Timotiuse, kaiwo wetaraio Allai
yoaso wau weo bounauwaifa wa
mani, boraratai na mai, ambori
manei wiro deunau riwanai we
kaiwo siai fanai. Dohonao taramuo
kaiwasao emadu funong kaiwo we-
daya inontarai esomi we Allai kaha
fo fanai. Weo ea mani inontaraio
esawa tuti kaiwo wetarai kaha fo,
ekahiwa tutirai we kaiwo wetarai
fine.
21 Weo inontarai manea eteyoaifa
we etau we kaiwoariri fuba nani
kawuru ampa, ampafe etawera era
siai weru Sengnei ne aunau taroasoia
foi.
Kadono Sengnei dohong ne bengfo
arora we mea.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Paulusi We Timotiusi

Kaiwo dedung we 2 Timotiusi

Na kaiwo anatu weberu we Timotiusi ne, Paulusi deretawani we ambori wiuwu kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi na mai tuti yu Allai ne Kaiwo Mahikai fo na mai. Deunauwi kontai kariri todoni yufi pampang wemantaunau fo tuti inontaraio wiuwu Kaiwo Mahikai na Allai fo, masino awa sodai dadirafo tuti enari kangganifo.

Paulusi deretawanai kontai we ambori wiro kiontai inontarai esawa funomai we kaiwo mai kaha fosa fe. Kaiwo awa weai tonana ne wiro kia fiea kaha, mae kia karira terai we kaiwasa etaramioa fosa.

We finanai kai Paulusi deretawang Timotiusi we ambori dohong kariri mantauni ne dohonafo, amani kariri yoaso Kristusi fo, todoni enewawu inontarai siai fo, tuti todoni sawani na dadira rorong fe fo tuti dadirao sodairi na rahida enari kanggani fo.

Rabuang bo Paulusi denatu kaiwo nina ne mani, wiatai na aitamu rorong fo na bendari Roma, demang we sobu aiboifo finana. Na kaiwo anatu Paulusi soi ne kai nai na Sengnei ne Kaiwone, kaiwo nina mani tarahai ne kaiwo fui pari fine.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.

1:3-4:8 Paulusi fiai Allai we Timotiusi ne yoasoafo tuti deretawang Timotiusi ambori yufi we Sempaisi na mai pampang.

4:9-18 Paulusi dutang we Timotiusi we dontai wei.

4:19-22 Kaiwo kafe.

Paulusi dohong mahikai we Timotiusi na Efesusi

1-2 Weo nehu kaisung bohi Timotiusi, mano enehuwawu wauwa wau.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, rasuli we Kristus Yesusi. Na Seng Allai ne dawiafo, yuai yau we iwerasuli, ambori yeisaharai we kaiwasanei kariri Seng Allai ne kaiwo fafongfa dereaia fo, amani kariri tasobu arangfo na Kristus Yesusifo.

Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Sengfoi, urohong une bengfo arora we wau, uenemiwawu wau, tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi fiai Allai we Timotiusi tuti deretawani we yoasoaia mutu

3 Yohong mahikai we Seng Allai, mano isomi wei foi na enehurorong ketui mirarebanai, toyari fafongfa nehu werengfosa esomi weia fo. Yohong mahikai wei we yeitawanaifa weo roria Kristusi tarai fefe. Iwenadi wei pampang tuti arohuporo wau kaha, mae diru rahida yutang tuti wau pampang we Allai.

4 Arohuo enemurorong fituayai tuti wai na rahida bo tukatate turu wai. Ampafe enehurorongnei dawiai paria we isobu wau ahera, ambori na tonanane enehurorongnei mirising.

5 Arohuaifa weo roaso Kristus Yesusi tarai tuti roriati, ne tarai kariri todoni tufumuo Loisi tuti inamu Eunikei uroasoi tuti urariati fo. Ampafe iroasoaifa weo wau kontai roasoai mai kariri suru pampang.

6 Ampafe yeretawang wau we rurai pampang tuti mambiriuo Allai dohoni we waua wai. Mambiriu nani wobui na rahida bo iruai warahua wasau wau we imoang wau we rufi nai wai.

7 Weo Nuaninu Mirarebanai Allai dohoni we tata nei, wiro dohong tata tamatai ete tamamaya kaha, mae wedaya tata tawemambiriu we tarariati, tuti taenemiwawu fuba, tuti tabiriu we tateiaya fi mai kaha fo tuti taenemitituai wea kaha.

8 Ampafe dohonao mumaya we boiriri kariri tane Seng Yesusi we inontarai siai fe. Kontai dohonao mumaya tuti yau weo iwa na aitamu rorong nei fe, we yeiriri Yesusifo. Wape wobu dadira toyari yau weo

boiriri ne Kaiwo Mahikai fo mani, na
Allai ne mambiriufo tawang wau na
dadira rorong nanai.
9 Allai feriri tata kawuru ampa
weru tane sasarinei tuti sahu
tata we taminohi we ne inontarai
mararebanai terai. Niari tonanafo,
wiro titua karirіai na tane beng tato-
hona fo kaha, mae kariri mantauni
ne enetituaitai we niari fo, tuti kariri
ne bengno dohonai arora fo. Ne
enewawufo fuba sewa we tata, donio
na siario wiro niari nunei kaha fo,
enetituaitai kawurua we dohong
Kristus Yesusi we feriri tata.
10 Tuti na ninaifara mani, Al-
lai deinawi ne enewawu nani we
tata, amani na Kristus Yesusi tane
Mananu Mampariri da we tata ma
nei. Andino kirai kobu mararehafoi
ne mambiriufo, tuti na ne Kaiwo
Mahikai fo deinawiai we tata todoni
taminohi tatarang we numainufo
tuti ambori tasobu Waidani.
11 Tuti Sempaisi yuai yau we iwera-
suli ambori iwuwu Kaiwo Mahikai
ne tuti yeunau karirіai.
12 Nanai wedaya iwa na aitamu
rorong ne tuti isodai dadira fuba
nini kiai ninai. Wape imamaya
kaha, weo iwaitawanai na mai man-
doni dino iroasoi fo. Iroasoaifa
we Kaiwo Mahikaio yuai yau we
iwuwuaifa fo, i wemambiriu we der-
ara Kaiwo Mahikai nanai, paria sobu
rahida bo daraberahi aha ma foi, am-
pafe manei wiro deunau riwanai we
kaiwo siai kaha.
13 Kaiwo aunau maio imadurai we
waua fo, bounauwai pampang. Nari
finanai na roaso Kristus Yesusi mutu
tuti enemuwawu inontarai.
14 Kaiwo Mahikaio Sempaisi do-
honaifa we wau we wuwuaifa wa,
bounauwai na mai ambori manei
wiro deunau riwanai we kaiwo siai
fanai. Bohong tonanane na mambir-
iuo Nuaninu Mirarebanaio niai na
tata nei.
15 Boitawanaifa weo inontarai
eroasoai na nu Asia nei, mano efata
yau nesa kiai, esu to fui weru yau
ampa. Figeliusi tuti Hermogenesi
uru tonanai kontai.
16 Wape Onesiforusi ne wiwing ne
arikang ansaino webeiru teai mau
wa etohong enehurorongnei miris-
ing ne. Kadono Sengnei deinawi ne
aroafo wesa. Weo iwa na aitamu
rorong ne tonanai ki, wape wiro mi-
maya tuti yau kaha.
17 Wiro nanai tera kaha mae,
rabuang bo dontai ma sobu bendari
Roma nei mani, yurai paria sera we
yau paria sobu yau we medu ria yau
na ninai.
18 Kontai boitawanaifa weo na Efe-
susi i fiata yau bitoya paria. Ampafe
kadono Sengnei deinawi ne aroafo
wei, na rahida bo fianduhi inontarai
fuba nunei we dirisa fo.

2

Mano yufi we Yesusi mani ne tarai toyari rai mamuna yufi na mai

1 Timotiuse, nehu kaisungwa wau,
Kristus Yesusi dohong beng we wau,
ampafe tawing nemu taraiwai wei
ambori dohong ne mambiriu we
wau, ambori ro riati pampang.
2 Sengnei ne Kaiwo Mahikai tara-
muoai kawuru ria yau na kaiwasa
bitoya foi euremireafea nanai, wau
kontai ruai inontarai roasosa manea
we etairiri kaiwo nanai. Inontarai
roasosa nanisa mani bounausa tuti
roasosa ambori ea kontai esawai we
etaunau inontarai siai manea.
3 Wodai dadirafea toyari amea
nina we boiriri Kristus Yesusi mani,
tawang wauwa mutu na dadira
rorong nanai, ne tarai toyari rai
mamunao sodai dadira foa mani
sawania mitu na ne dadira rorong fo.
4 Tuti rai mamuna manei yufi
mani, sawing pari fi deyo niari siai
fo, mae yurai paria we dohong kariri
ne komandangfoi fi demi we niari fo
na mai terai, ambori komandangfoi
yoasoi tuti piraise wei. Tonanai
kontai we wau, dohonao uremu
nayai towana toninai we fi siai fanai,
mae uremu nayai terai na fi Kristusi
dawiai we ru fo terai na mai, ambori
Kristusi yoaso wau tuti piraise we
wau.
5 Kontai we inontarai emei bari we
fiembaitafea, emei na mai kariri fi-
ainawiai we mei toa fo mani, am-
bori esobu fiembaitai nanai. Tonanai

kontai we wau, tawang wau tuti rurai
we bohong kariri fianai aino Kristusi
dawi wea fo na mai ambori wobu
fiembaitafo ki.
6 Mano etohong romi fosa kon-
tai tonanai, mano yurai mambiriufo
andino ambori deting fi sanang fo
reantenangne. Wau kontai tonana,
rurai mambiriu tuti Yesusi wonongfo
mani, ambori fiembaitafo wobua rai.
7 Enemutituai sauaraifa kariri
kaiwo netawea imadurai nanai,
weo Sengnei ambori dohong awai
tuti mambiriu we wau we ambori
boitawanai.
8 Aromuo ninai pampang. Kaiwo
Mahikaio imadura fo mani, kaiwo
kariri Yesus Kristusi, mano weriria
na Mananu Dauti ma. Andino suwi
na marareha rorong foi tuti weMam-
pariri ne. Sengnei ne Kaiwo Mahikai
nanai yeiririai pampang,
9 donio wedaya isodai dadirane
pariao eru aitamuo warahu awehu
ne tarai toyario inontarai memuna
ete weming inontarai. Enari to-
nanai we ambori Sengnei ne Kai-
wone iwuwuai ahang fanai. Man-
amo todoni kontai Sengnei ne Kaiwo
Mahikai ne manei wemambiriu we
yu aitamuoa kaha.
10 Nanai aino wedaya itawang
yaua mutu na fifiani kontai aino iso-
daira ne ambori inontarai Seng Allai
dirisa kawuru we feririsa na Kristus
Yesusia fosa etaramio ne Kaiwofo,
eroasoai tuti eminohi wenumainu
ria Allai na ne sambewaraio dadai
fo.
11 Kaiwo isoi ninai wetarai, amani,
Tatawing ne karirafo mani,
ne tarai toyari tamarareha ria
Kristusi,
na rabuang bo mireha we tata
foi.
Suwi na marareha rorong foi aha,
ampafe tata kontai ne tarai to-
yari tasuwi riati,
amani taminohi na ne bengfo
aha.
12 Na dadira rorong fo tatawang tata,
ambori na rahida I weMananufo
mani,
tata kontai taru wang mananu fo
riati.
Mae tafaforai mani,
fefora tata kontai ki.
13 Tatawing taroasoai wei fo ki,
wape i wiro sawing tata kaha,
we wiro aroporo ne kaiwo arera
fo na wea kaha.

Paulusi deretawang Timotiusi we yufi we Kristusi na mai tuti deiaya aunau mai kaha fo

14 Boretawang inontaraiwasa pam-
pang we etohong kariri fi isoi nanai.
Na Allai urengreafo bounausa am-
bori wiro esawa we kaiwo netawea
fo fanai. Weo nanai wiro kia fiea
kaha, mae kia te ne karirafo we mano
etaramioa fosa.
15 Rurai paria ambori Seng Allai pi-
raise ria wau tuti yoaso wau weinon-
tarai mosi we rufi wei. Nana mani
mumaya tuti fi nari wa kaha. Mae
bounauwai na mai aunau wetarai na
Allai fo.
16 Kotai weru kaiwo mai kaha fo,
amani kaiwoaririo wedua inontarai
esomi we Allai, weo inontarai emadu
tonana nesa wedaya ambori inon-
tarai esomi we Allai ahang kaha.
17 Ene aunaufo dang sawarai
ne tarai toyari fimaninang ang.
Himeneusi tuti Filetusi uru uwe-
fiainawiai kariri inontarai tonana
nesa,
18 weo utawera ura siai weru Sen-
gne ne aunau wetarai taroasoa fo.
Mae etaunau kaiwofeai siai weru
Sengne ne Kaiwone, amani kariri
mansuwi-suwifo. Eteyo Allai duwi
inontaraine kiai na marareha rorong
fo kawuru ampa, ampafe tamar-
ereha ki wape wiro rahida mansuwi-
suwi fei ahang kaha. Aunau nani we-
daya inontarai manea eroaso Yesusi
ahang kaha.
19 Wape Seng Allai wiro aroporo
ne Kaiwo Arera fo kaha, amani saw-
ing mano taroasoi ne tata kaha. Ne
Kaiwo Arera nanai ne tarai toyari
kamirangno soa mitu, mandoni kon-
tai wiro biatari kaha. Na ne Kaiwofo
rabuang bei dotu toninai:
"Sengnei deroanso ne inontaraifosa,"*

* **2:19** Bilangan 16:5

tuti rabuang bei aha dotu deyo,
"Mandoni dino deyo i mani Sengnei ne inontarai dine,
nana mani todoni kontaio daraberahi weru ne karira niari fo."
20 Na inontarai ne ra bitoya ne munu fiabai bei mani ne fianggeng bitoya, toyari rewangguai, morimori, babeu, tuti fisiai. Fianggeng nanai, weaifa nari na peraki tuti emasi, amani we nari fi mai pari naya fo, wape weai kontai nari na ai tuti kahofa ura, amani we nari fi mayea fo nayai ete ohonaifa we fi werarika fo.
21 Ampafe inontarai manei masino fiotourai weru ne sasarifo tuti ketai weru aunau mai kaha fo, nana mani ne tarai toyari fianggeng mai nari na emasi na munu anta nani. Toyari finanai, i mesi we yufi we Allai, mirarebanai, tuti meinenang we niari fi fuba doni kontai wei.
22 Kotai weru fi mai kahaio bariboaifesa enemirorong dohong we enari wa. Mae ruraifa we bohong kariri Seng Allai ne dawiafo, amani roaso te ne Kaiwofo, enemuwawu inontarai, munohi na mai ria inontarai siai, tuti enemurorongwai mirarebanai. Bohong kariri nanai kiai ria mano enemitawang Sempaisi na enemirorong mirarebanai we wiwiainsa fosa.
23 Dohonao kontai inontaraio esawa we kaiwo fosa fanai. Ewebonggoi, ewaitawang sobu fiea kaha, tuti boitawanaifa weo ne tonanane wiro kia maifea kaha mae wedaya moroa terai.
24 Inontarai yufi we Sengnei mani, wiro sawa funong inontarai kaha, mae enerorong denteng we inontarai fuba nini kiai, sewai we deunau inontarai na mai tuti kesou funoma kaha.
25 I mani todoni kontaio ne kaiwo manang, deunau inontarai mano eteiaya ne kaiwo fosa, ambori tarahio Allai dohong rang wesa na ne tonanane, we etaraberasa weru sasari etohoni foi, tuti etaroanso Kaiwo wetarai na Seng Allai fo,
26 ambori ekaharai weru Saminseni warang rorong fo. Weo Saminseni tefusa ampa, toyari etaukaha na ne wai tepari fo, ambori wedayasa etohong kariri ne dawiafo.

3

Na rahida werea naya feninai mano etaunau fi mai kaha fosa eharira pari aha

1 Aromuaifa! Na rahidao werea naya feninai ambori tawati inontarai enari fi karira bitoya paria.
2 Amani, inontarainesa ambori ewati we ene tarai bo eneng foi terai ki, euremi fiebai we doi, enemirorong dedai tuti eboi earomi. Eparaise we etairiri kaiwasa, tuti etapa ene wawafosa. Ewaitawang etohong mahikai we fi beng esobua fo kaha tuti etohong katai we Allai na enemirorongfoi kaha.
3 Enemiwawu rireuwai, emaya we eteiai fi sarawaio inontarai siai enari wesa fo kaha, tuti efaraise we etohong inontarai siai fosa ewonomi karira. Eteiaya fi karira fo kaha, emamuna, enemirireu ne bengfo,
4 tuti etawayang funong kaiwasa. Enemifunonsa, eboromi fiebai funomai, tuti efaraise we etohong kariri fi etawi wea fo weru fi Allai dawia fo.
5 Ea mani, watisa esomi we Allai ampa, wape na fino enari fo mani kasau ampa we enemirorong mesi we Allai kaha, mae esomi na eboromirawa arora. Kotai weru inontarai tonana nesa.
6 Ea mani, epampamu esuai to munu siai fo ambori eha we wiwing eroasoa dawohi fosa enemirorongfoi. Wiwing nanisa enari sasari bitoya ampa, tuti enari kariri te fi enemirorong dohong wea fo pampang.
7 Efaraise we esobu aunau pampang, manamo emaya we eroaso Kaiwo wetarai na Allai fo kaha.
8 Toyari na fafongfa inontarai mandu uwonomi fino Yanesi tuti Yambresi urapa Musai fo,* tonanai kontai inontarai ninisa etapa Kaiwo wetarai ne. Enemitituaitafo woru

* **3:8** Keluaran 7:11

ampa, tuti eroasoafo tupa dawohi
ampa, ampafe Allai kontai deiaya ea.
9 Wape eruraia todoni kontai, es-
obu fiea kaha, weo toyari fafongfa
Yanesi tuti Yambresi umadu kaiwo
wetarai kahai, wape waroi kahai
mae inontaraifosa ewaitawanai we
uwebonggoi paria. Mantaunau mai
kaha nesa toyarine, waroi ahang
kaha mae inontarainesa kiai ewait-
awanai we etaunau fi wetarai kaha
tuti ewebonggoi paria.

Paulusi medu kariri todoni yufi tuti minohi toa fo tuti deretawang Timotiusi we dohong kariri

10 Wape Timotiuse wau mani
boitawanai ampa, weo yau wiro
nehu tarai kariri inontarai nanisa
kaha. Boitawanai na mai kariri nehu
aunaufe ampa, kariri iminohi toa fo,
tuti kariri fianai aino irurai wea fo.
Boti terai na uremuwa kariri todoni
iroaso Yesusi fo, tuti kariri itawang
yau fo paria, wiro ikasou funoma
kaha, kariri todoni enehuwawu
inontarai siai fo, tuti todoni itawang
yau na dadira rorong fo ampa.
11 Boti yau kawuru we emung yau
fo ampa weo yeiriri Yesusi wonongfo
fefe, tuti isodai ne dadirafo ampa,
tuti kariri fi fuba isodairi kiai na
bendari Antiokia, Ikoniumi, tuti na
Listra fo. Boitawanai we erurai
pampang tonanai we emung yau we
yeiriri wonongfe nanai, wape Sem-
paisi sawing yau kaha, ampafe ika-
harai weru mararehafoi.
12 Antu paria we mandoni dino
deyo somi te we Allai tuti minohi we-
boyari ria Kristus Yesusi mani, am-
bori sodai dadirafo, amani toyario
kaiwasa siai eteiberahi, enari kang-
gani tuti emuni.
13 Wape inontarai eharira fosa tuti
mano enari anggari we ebeng fosa,
ambori eharira sewa aha ki. Etatofa
inontarai siai pampang, ea kontai
ambori inontarai siai etatofasa ki.
14 Wape Timotiuse wau, rutawang
Kaiwoariri wetarai ne, amani Kaiwo
antoraunauwai kawuru we waua
wa, tuti roasoai tantenang na maia
wa. Weo boitawanai kawuru kariri
antoru ampa, amani mano antorau-
nau Kaiwo nanai we wauwa.*
15 Na kotuifa, boroanso Sengnei
ne Kaiwone kawuru ampa. Kaiwo
nanai kia mai we wau tuti deinawiai
we wau rang todoni kaharai weru
nemu sasariwai tuti wobu mai nano
Sempaisi, amani na taroaso Kristus
Yesusi fo.
16 Sengnei ne Kaiwone kiai Al-
lai dohonai we mano esoi kariria
fosa, amani Nuaninu Mirarebana
foi sensonisa ampafe esoi ne Kaiwo
Mararebana fo na mai. Ampafe
Kaiwo nanai mai we deunau tata
kariri ne wetaraifo. Tanari sarawa
mani Kaiwo nanai sua tata ambori
tatarabera tata aha. Kontai deinawi
we tata rang todoni ambori tamai na
Allai urengreafo.
17 Mandoni dino yufi we Allai
fo mani, yu Kaiwo nanai, ampafe
meinenang tuti wemambiriu we
niari fi beng fo kiai.

4

1 Kristus Yesusi ambori daraber-
ahi aha ma we weMananu tuti weo
kiutu kaiwo weo inontarai fuba mi-
nohi darang nei tuti inontarai fuba
mirehara foi ne, ambori deto tatesa
kiai, amani mano ambori esobu mai
fosa siai tuti mano ambori esobu ne
karira fosa siai. Nanai wedaya yau
yeretawang wau paria na Allai tuti
Kristus Yesusi uaromireafo we nari
toninai.
2 Amani, boiriri Sengnei ne
Kaiwowa pampang, wape manea
eparaise we etarami wau ete ehobu
etarami we wau mani, dohonao
fouhi wau fe, mae boiririai pampang.
Manea etohong sarawa mani wuasa
tuti boikaririai wesa kariri fi etohong
sarawai nanai. Bounausa we eto-
hong kariri ne maifo aha. Tawang
wau we bounau inontaraiwasa na
mai.
3 Weo rahidafi kefang ampa we
inontarainesa ambori emaya we
etarami Sengnei ne Kaiwo tarai fo
ahang kaha, mae etohong kariri te

* **3:14** Mano itoraunauwi mani, tufung Loisi, inang Eunikei, tuti Paulusi. Tarahai inontarai siai kontai.

fianai aino enemirorong dohong
wea fo, ampafe efanduhi mantaunau
bitoya we etaunau fi efaraise we
etaramioa fo wesa.
4 Ehobu etaramifo we Kaiwo we-
tarai fo mae efobibi etaramifo terai
we aiririai fiami.
5 Tonanai ki, wape wau mani
boitawangno nemu tarai bo nemu
waia mitu, na fi todoni kontai.
Tawang wau na dadira rorong fo,
boiriri ne Kaiwo Mahikai fo we
inontarai eroasoa kaha fosa, tuti
nari kariri fianai aino inontarai
ewewoming we Allai fosa enari fo na
mai.
6 Weo yau mani ninaya ma nehu
rahida imereha naya fe kefang ampa.
Paria rahida bonini nehu tarainei
yohoni we Sengnei we inari te fi dawi
wea fo na mai ampa. Tuti we beiru
teai aha mani ambori ira weru nunei
ki.
7 Iruraifa paria we yohong kariri
Sengnei ne Kaiwo Mahikai fo na mai
ampa, tuti fi Sengnei yuai yau we
inari nanai, irurai we inari na mai,
toyari wemito we fi wewonong, yau
kontai imito paria werea naya fe
ampa. Fi fuba nani kiai inari we Kris-
tusi na mai paria, wiro iwati towana
iwati tonina kaha.
8 Ampafe ninaia mani, Sengnei,
mano Mangkutu Kaiwo na mai
foi, ambori dohong fiembaitafo
we yau ki, amani deinawiaifa we
imararebanai na urengreafo. Fiem-
baitai nani isobui na rahida bo
mansuwi-suwi foi. Kontai wiro
imeiri yauno ambori isobu fiem-
baitai tonana nei kaha, mae finanai
dohoni we kaiwasanei kiai, amani
mano enemiwawuti tuti etamang
wei paria we daraberahi ahera aha
ma fo.

Kaiwoariri Paulusi medurai we Timotiusi terai we dohong karirai

9 Ruraifa we bontai ahera we yau
ma.
10 Weo Demasi fianggeng nunei
wewora enerorongfoi, ampafe su to
fui weru yau tuti dontai to Tesalonika
ampa. Krekesi dontai yufi we jemat-
ifosa na nu Galatiara, tuti Titusi kon-
tai dontai to Dalmatiara.
11 Mae sea Lukasi meiri andino ni-
ayai na ninai ria yaune. Ampafe boti
Markusi we murontai ma, we i den-
teng we fiata yau na fi iru ne kontai.
12 Yemi Tikhikusi we dontai
kawuru to Efesusi ampa.
13 Bontai ma mani ka nehu ansung
maninggapoio wiatai na fino Kar-
pusi ne munufoi na bendari Troasi.
Ka nehu bukufo kontai, reantenang
mani notesifo.
14 Aleksanderi mano niari fi na
tembaga foi, i niari fi karira we yau
paria, wape Sengnei ambori biaiti ki,
ambori dohong aiboi wei ki.
15 Wau kontai bonansiau wei, weo
i dapa kaiwoariri tatairiria ne fefe.
16 Na rahida bo reantenang imad-
uai fi etinggai yau wea fo na mano
ehutu kaiwo na bendari Roma nei
earomireafo mani, wiro manei
doatuwa yau kaha, mae ea kiai
ewawu weru yau. Kadono Allai deiai
ene sarawai nanai.
17 Tonanai ki wape Sengnei weriria
yau tuti dohong mambiriu we yau,
ampafe iwemambiriu we imadu
kariri ne Kaiwo Mahikai foa kai na
mai, ambori inontarai Yahudi kaha
fosa etaramioaifa. Tuti ikaharai
weru mararehafoi.
18 Ampafe yeitawanai weo Sem-
paisi dewawu yau ambori ikaharai
weru mano eteyo emung yau fo ki.
Tuti i ambori kia yau na mai to ne
Mananu rorong fo na Waidani. Sam-
bewaraio Dadai feai wei we fitai-
wafa. Antu!

Paulusi denatu mahikai tuti kife ne kaiwofo

19 Yenatu mahikaifea we Persek-
ilai tuti Akwilai uru, kontai we
Onesiforusi ne wiwingfoi tuti ne
arikangsa.
20 Erastusi mani niayai na bendari
Korintusi fo, tuti Trofimusi kontai
meninang na bendari Miletusi am-
pafe yontai weruri ma ninai.
21 Ruraifa we bontai ahera ma
na danunanangfoi ne diru neungfo
kaha fo. Ebulusi, Pudensi, Linusi, tuti

Klaudiai, kontai doroi enayai na nina
nesa, etanatu mahikai we wau.
22 Kadono Sengnei weriria wau tuti
dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Titusi

Kaiwo dedung we Titusi

Titusi mani wiro inontarai Yahudi dine kaha, wape yoaso Yesusi ampa. Paulusi sahui we ne maniwowiri dine, we urufi ruhiai we Kristusi fefe, tuti na fi yu fo mani wemangfata we Paulusi.

Kaiwo anatu nini Paulusi soi we Titusi na nu Kreta foi. Na kaiwo anatu bonini Paulusi deretawang Titusi kariri inontaraio ete ewenunggamiei we jemati fosa, amani kariri todoni etohong toa fo. Na nanai kontai inontarai manea etaunau aunau sarawa feai. Ampefe Paulusi deunauwi we todoni deunau kaiwasa na jemati Kreta foi tuti todoni eminohi weinontarai Kristeni tarai fo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-4 Kaiwo reantenang.
1:5-16 Kaiwo kariri mano erufi na jemati fosa.
2:1-15 Aunau we nari kariri ne bengfo.
3:1-11 Kaiwo kariri inontarai Kristeni nesa eminohi toa fo.
3:12-15 Kaiwo kafe.

Paulusi dohong mahikai we Titusi na nu Kreta

1 Weo nehu kaisung bohi Titusi wau. Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, woming we Allai tuti rasuli we Kristus Yesusi. Seng Allai diri yau tuti denatu yau we ifata ne inontarai dirisa kawurua fosa, ambori eroasoaifa. Tuti iwiwiainsa we ewaitawang aunau wetarai fo, ambori esomi te we Allai,
2 tuti enemitawanai we ambori esobu numainufo ki. Numainu nani Allai mano wiro sofa na wea kaha foi, dererai waroi kawuru na siario wiro niari nunei kaha fo, we ambori esobui ki.
3 Allai tane Mamparirifoi, tete ne rahida diriria foi, deinawi ne Kaiwo Mahikai nani we tata. Kaiwo nani yoasoaio yau tuti demi yau we iwuwuaifa.
4 Tituse wau mani isahu wau we nehu arikang terai fa, weo roaso Kristus Yesusi wa mai kariri iroasoine. Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Mamparirifoi, urohong une bengfo arora we wau tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi deretawang Titusi kariri fi yu na nu Kreta foi

5 Rahidao yontai weru nu Kreta wai mani yemi wau nayai, weo ambori fianai aino raminde tunari tara wa, nari pariaia mai. Kontai we ambori ruai manea ewenunggamiei we jemati na bendariwa kai na nuwai, toyari yeretawang wau kawurua fo.
6 Mano ewenunggamiei we jemati nesa mani, inontaraio etohong sarawa kaha, erau wiwing mansia, ene arikangfosa eroaso Kristusi kawurua, ampafe inontarai siai wiro etinggaisa we enari fi mai kaha fe ete we etarami ene wawafosa kaha fe.
7 Inontarai ewenunggamiei nesa mani, Allai yoasosa we ewaitawang wedua ne jematifoi, ampafe wiro etohong sarawa kaha, enemirorong dedai kaha, ete ehasou funoma kaha, etunung biriu ye kaha, emamuna funoma kaha, tuti euremi fiebai we doi ete ra kaha.
8 Mae eparaise etamang we inontarai siai na ene munufo, eparaise we ne bengfo, ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo, emai, emararebanai, tuti etohong funoma kaha.
9 Erutawang kaiwo wetarai foa mutu, amani kaiwo aunau tatohona fo, ambori ewemambiriu kontai we etaretawang inontarai siai we etohong kariri aunau wetarai nani, tuti esua mano eteiayara fosa.
10 Weo inontarai bitoya eteiaya kaiwo mai fo ampa tuti esafai kaiwo wetarai kaha fo tuti epampamu kaiwasa we eroaso kaiwo emadura fo. Inontaraio ebiriu paria we enari tonana nesa mani, efau na Yahudio eroaso Kristusia fosa.

11 Inontarai tonana nesa mani awa
kobu eboromifo wiruai, ambori efo-
tou epampamu kaiwasafo. Weo na
ene aunau mai kahai nani, wedaya
munu rorong bitoya eroaso kaiwo
wetarai fo ahang kaha tuti esodai ne
karirafo. Tuti esafai aunau mai kaha
nani we esera we ra terai.
12 Nabi manei na nu Kreta foi medu
karirisa kontai kawuru ampa, deyo,
"Inontarai Kreta nesa mani, etatofa
biriu, eharira paria, ewasiousa funo-
mai amani euremi marira we erufi,
tuti etananggoing biriu."
13 Kaiwo nabifi medura fo we-
tarai, wiro sofa kaha. Ampafe wua
mano esafai kaiwo wetarai kaha fosa
na kaiwo tapapa ambori eroaso te
kaiwo wetarai foa mutu,
14 tuti ambori wiro etau we Yahud-
ifosa ene kaiwo pondoaia fo tuti ene
fiami wetarai kaha fo fanai, ete am-
bori eroaso kaiwo inontarai mano
eteiaya kaiwo wetarai fosa emadura
fo fanai.
15 Weo inontarai enemirorong
mirarebana fosa mani, fifiani kontai
aino enari fo mararebanai. Wape
we inontarai mano enemirorong
wesasari fosa tuti eroaso Kristusi
kaha fosa mani, enari fifiani kontaio
mararebanai kaha. Weo enemiro-
rong ketui foi tuti enemitituaitafo
woru ampa.
16 Emadu eteyo ea mani inontarai
eroasoai tuti etaroanso Allai saine,
wape na fi enari fo tawaitawanai we
etaroansoi kaha. Allai enerireu inon-
tarai tonana nesa, weo wiro emaya
we etaramididauwi kaha, tuti wiro
ewemambiriu we enari fi beng fo
kaha fefe.

2

Aunau we nari kariri ne bengfo ambori inontarai siai eteibera Allai kaha

1 Tonanai ki, wape Titusi wau
mani, todoni kontaio bounau te
kaiwo aunau wetarai fo we jemati-
wasa.
2 Amani bounau mano eweinonggutung-
wasa ambori etawansa wiro etohong
funoma kaha, ebiriu we eteiaya fi
mai kaha fo, emai ambori inontarai
siai etatosa, eroasoai na mai aunau
wetarai na Allai fo, enemiwawu
kaiwasa na mai, tuti etawansa na
fianai aino esodaira fo.
3-4 Tonanai kontai we wi-
winggutungwasa, bounausa ambori
eminohi esomi we Sempaisi. Do-
honao etairiri kaiwasa fanai, tuti
euremi fiebai we ye fanai. Mae
esawai we etaunau mano ewewi-
winggutung kaha fosa we enari fi
beng fo. Etaunausa we enemiwawu
ene mangfosa tuti ene arikangfosa,
5 kontai ebiriu we eteiaya fi mai
kaha fo, etohong sarawa kaha mae
emai, erufi na ene munufo na mai,
efata inontarai siai, tuti etato ene
mangfosa. Ambori na enari tonana
ne, inontarai eroasoa kaha fosa wiro
eteibera Allai ne Kaiwofo kaha.
6 Tonanai kontai we bariboaiwasa,
boretawansa ambori ebiriu we
eteiaya fi mai kaha fo.
7 Na fifiani kontai wau wekasinai
wesa na fi beng nari fo. Bounausa
mani, bounau na tarai tuti na ene-
murorong mesi.
8 Bounau te kaiwo wetarai fo,
ambori inontarai eroasoa kahaio
eteiaya wau fosa, esobu rang we
eteibera tata kaha, ampafe ne to-
nanane wedaya emamaya, weo wiro
esobu fi sarawa feai we eteibera tata
naya kaha fefe.
9 Tonanai kontai we womingwasa,
bounausa we etato mano ewewom-
ing wesa wasa na fifiani kontai, tuti
erurai we etohong kariri ene kaiwofo
na enemirorong mirising. Wiro eta-
pasa fanai,
10 ete ewarami sayeru fanai. Mae
etainawiai we ea mani ewarami
mai. Etohong tonanane mani, inon-
tarainesa kiai etato tane kaiwo au-
nau kariri Allai, tane Mamparirifoi,
tuti eteyo kaiwo nanai mani kaiwo
beng fine.
11 Bounau mano eroasoa wasa we
etohong tonanai, weo Allai deinawi
todoni dohong beng kawuru we
inontaraine tata kiai ampa, amani
feriri tata ambori takaharai weru
sasarifoi.
12 Allai enewawu tata tuti deu-
nau tata we ambori tawaramipa ne
karirafo tuti tatohong kariri fi nunei

kaha. Tuti deunau tata we taminohi
na nu fininai tabiriu we tateiaya fi
mai kaha fo, taenemirorong mesi tuti
tasomi we Allai terai.
13 Tuti taenemitawanaia mutu
tatamang we rahida fiabai mi-
rarebana foi, rahidao tane Mampar-
iri Yesus Kristusi, amani Allai Mano
Fiabai foi, daraberahi to nunei na
sambewara dadai rorong fo aha ma
fo.
14 I dohong ne taraifoi mireha we
feriri tata kiai weru sasari kerira
tanariri nei kiai, yuairurang tata am-
bori tamararebanai, tuti yuai tata we
ne arikang terai. Ampafe tabiriu we
tatohong fi beng fo terai.

15 Bounau mano eroasoa wasa
kariri fianai aino anta imadurai
nanai kai. Bounausa, boretawansa,
tuti wuasa, kariri wangno ru wa.
Dohonao manea esahutawang wau
fe, weo Allai andino yuai wau we
bounausa ne.

3

Kaiwo kariri inontarai Kristeni nesa eminohi toa fo

1 Boretawang jematiwasa ambori
esomi tuti etaramididau mano ewe-
nunggamiei we parenta wasa tuti
mano eru wang mananu wasa. Kon-
tai bounausa we emainenang we
enari fi beng fo.
2 Boikaririai wesa we etohong in-
ontarai siai ewonomi karira fanai,
tuti ebiriu we esawasa fanai, mae
enari suasa na mai. Tuti eboi earomi
fanai, mae etato inontarai siai.
3 Weo tata kontai raminde tararia
Kristusi kaha fa mani, tawebonggoi
paria, tanari funomai, tuti taroaso
fi wetarai kaha fo. Fi mai kaha fo
aino tafaraiserai tuti taenemirorong
dohong weai we tanari tera fo, kon-
tai taenemitituai te ne karirafo, taen-
emirorongfoi pirahai we kaiwasa,
taenemirireu inontarai siai tuti inon-
tarai siai enemirireu tata.
4 Tanari tonanai wape, Allai
tane Mamparirifoi deinawi ne
enewawufo tuti ne mahikaifo we
tata, amani feriri tatara.

5 Feriri tata tonanane, wiro titua
na tane bengfo kaha, mae na man-
tauni ne aro tata fo. Tuti feriri tata
na Nuaninu Mirarebana foi ne mam-
biriufo, tuti yuairurang tata, wedaya
tatawing ne karirafo, tuti yiwang
taenemirorongne aha weworu.
6 Yesus Kristusi tane Mamparirifoi
fi niari fo wedaya Allai dohong Nu-
aninu Mirarebana nei funomai we
tata.
7 Dohong beng we tata ambori
fi kiai dohonai we ne arikangfosa
dohonai we tata kontai, tuti tabeng
riati aha. Niari tonana ambori
tasobu rang weo taenemitawanaifa
we tasobu numainufo.
8 Kaiwoariri imadurai nanai
tarai. Ampafe yutang wau paria we
bounauwai mambiriu we inontarai
eroaso Allaia fosa ambori erurai
mambiriu we enari fi beng fo. Weo
nanai aino bengne tuti kia mai we
inontaraife tatane.
9 Wape kotai weru kaiwoariri kia
mai kaha fo, amani kaiwoariri inon-
tarai esawasa wea fo, ete riria wiro
werea na wea kaha fo, ete kaiwo
funomai kariri Yahudifosa ene koang
tuti Kaiwo Musai soi fo. Mano esawa
we kaiwo tonana ne mani ewebong-
goi paria. Fi fuba nani kiai wiro fiata
sobu inontarainesa kahai tuti kia mai
wesa kahai.
10 Mano wedaya kaiwasa na je-
mati fosa ao eweboyari ahang kaha
foi mani, wuari. Wape wuari re-
antenangfo taraoa kahai, weberufo
aha tarao wau kaha mani, boiayari
tuti wiro mefanduhi mea riati ahang
fanai.
11 Inontarai niari tonana nei mani,
boitawanai we da sarawai ampa, tuti
sefang na sasari. Sasari niariri to-
nana nei deinawiai ampa we dohong
sarawai na Allai urengreafo.

Fiainawiaio wefuiai pari

12 Na rahida bo yenatu Artemasi
ete Tikhikusi we dontai mauo sobu
wau foi mani, ruraifa we wukahera
bontai we yau to bendari Nikopolisi
ma. Weo imadurai futuayai we da-
nunanangfoi ne diru neungfo mani,
inayai na nana rai.

13 Rahida bo Zenasi mano
deitawang hukumi na mai foi tuti
Apolosi urontai nai wai mani, ruraifa
we fata suru na fi uka ria suru na
une rang rorong fo, ambori usobu
dadirafea fanai.
14 Bounau tane inontarai eroasoa
wasa ambori erurai we eru fi mai
fo we efata inontarai siaio ene pari
fi fosa ambori inontarai ene pari fi
nanisa wiro esobu dadira na ene
munu rorong fo kaha. Na tonanane
esobu aunau we ehabi ene rahidafo
funoma kaha.
15 Doroi amenai ruhiai na nina
nesa, etanatu mahikaifeai we wau.
Tuti boikaririai we tane maniwowiri
taroasoai ruhia wasa, mano enemi-
wawu amea wasa, weo ametanatu
mahikai wesa kontai.
Kadono Sengnei dohong ne bengfo
arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Filemoni

Kaiwo dedung we surati we Filemoni

Suratinei rasul Paulusi soi na rabuang bo wia na aitamu rorong foi. Soi we ne maniwowiri manei, wonong fino Filemoni, tarahio minohi na bendari Kolose.

Filemon nini yoaso Yesusi ampa, tuti inontaraio ne wafoniai we jematifoi dine kontai. Ne woming erufi wei fosa tarahai maneiru teai, tuti na ne woming nanisa manei wonong fino Onesimusi. Woming nini wewu werui to katai siai ampa. Nana mani, na hukumi Kaisari Roma foi Filemoni miaya reti, dohong aiboi marareha we Onesimusi ki.

Wape waitawang na rang todoni Onesimusi sobu Paulusi na aitamu rorong fo tuti Paulusi deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo wei, ampefe yoaso Yesusi tuti dariati. Ampefe Paulusi deo denatui daraberahi we ne mano yufi wei foi aha, amani Filemoni. Nanai wedaya soi suratinei we Filemoni we medu sauarai wei, ambori todoni kontaio sobu Onesimusi na mai aha, toyari ne doroi uroaso Yesusi ruhiai, wiro we ne woming teraio deiai ne sarawafoa dine kaha.

Kaiwone deto kutuai toninai:

1-3 Paulusi dohong mahikaifeai we Filemoni.
4-7 Filemoni yoaso Yesusi tarai.
8-22 Paulusi dutang we Filemoni kariri Onesimusi.
23-25 Kaiwo Kafe.

Mahikaifeai

1-2 Weo Filemone wau, mano auenemiwawu wau tuti aune maniwowirio rufi ria auru wa wau. Kontai we aune doroio Afiai, we aune maniwowiri Arkhipusio torurai ruhiai tuti Yesus Kristusi wonongfe nei, tuti weo jematio mefanduhi mea na nemu munuwai mea.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, inontaraio iwatai na aitamu rorong ne weo iwuwu Yesus Kristusi ne yau, tuti na tane doroio Timotiusi.

3 Aunemitawanai kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti uwedaya mea menumiruainso une maifo.

Paulusi fiai Allai we Filemoni enewawufo tuti yoasoafo

4 Yutang tuti wau we Allai mani, ifiai, yohong mahikai pampang wei.

5 Weo tarahuoaifa we roaso Seng Yesusi tarai tuti enemuwawu Allai ne inontarai emararebana wasa kiai fefe.

6 Yutang we Allai ambori na boiriri kariri nemu roasoawa we kaiwasa bitoya fi wa, na tonanane boitawang na mai kariri fi beng kiai tasobuai na Kristusi.

7 Doroi bohi Filemone, bohong yau imirising paria tuti iwemambiriu kontai, weo enemuwawu Allai ne inontarai emararebana wasa tuti fatasa ampafe emararising tuti enemirorongwai mitubaru.

Paulusi dutang tuti Onesimusi we Filemoni

8 Ampafe nanai wedaya ye yutang wau we nari fieai, amani fio masi we nari wa. Tuti na Kristusi wonongfo iwemambiriu we yemi wau nari fiani aino yeo nari fo kontai.

9 Tonanai ki wape tuenemiwawu turu, ampafe wiro yemi wau na kaiwo tapapa kaha, mae yutanai teraifa. Aromuo yau, bohong kariri nehu kaiwone, we iwewawa ampa tuti iwatai na aitamu rorong fe ninai weo yeiriri Kristus Yesusi wonongne.

10 Ampafe yeo yutang fieai we wau kariri nemu womingno Onesimusi, inontaraio isahui we nehu kaisung na Kristusi nei. Weo na aitamu rorong fe ninai yeiriri Kristusi wei ampafe arahio yoasoi.

11 Raminde nanai inontarai nini wewu weru wau, kia fieai we wau kaha, wape ninaia mani kia mai paria, wiro we wau tera kaha mae we yau kontai.

12 Yenatu nemu womingno wewu
weru wau nei aha mau tuti yu-
tang wau we wobui na mai aha.
Enehuwawuti paria, manamo yemi
daraberahi we wau aha mau ne.
13 Imaya kairi we dontai weru yau
kaha, mae yeo niayai ria yau na ni-
nai we yiwang wau we fiata yau,
na rahida iwatai na aitamu rorong
fe nina we yeiriri Kaiwo Mahikai fo
fefe.
14 Tonanai wape yeo yutang wau
akawuru wo, weo roa ete bireri e?
Weo imaya we iwedaya wau nari fi
na enemurorong mesi kaha fanai,
mae yeo ambori fi mai nari fo mani
nari na enemurorong mirising.
15 Enehutituaitai we tarahio Ones-
imusi ketai tourai weru wau ne, we
ambori Sempaisi dohoni we wau
aha mau ambori muweboyari we
fitawafa.
16 Weo i daraberahi we wau mau,
wiro wewoming we wau teraifa
kariri fafong nanai ahang kaha, mae
ninaia mani wahui we nemu doroi
muroaso Kristusi ruhia dine ampa.
Enehuwawuti paria wape wauno
enemuwawuti sewa ne, weo wobui
wewoming we wau aha, tuti we
doroio daria Yesusi tarai manei dine
kontai.
17 Ampefe wahu yau we nemu
maniwowirio turufi ruhiai we Sen-
gnei mani, tonana mani ka Ones-
imusi aha mau, wahui we nemu
doroi kariri wahu yau we nemu
doroi nina.
18 Masino dohong sarafieai we wau
ete kia nemu fiea mani, bohonai tau
we yau ma ambori ibaitai ki.
19 Ambori boitawanai we yohong
kariri nehu kaiwo arerai nina mani,
mantaung yau isoi na warahunei
toninai we wau, *Yau Paulusi, yauno
ambori ibai fianai aino dohong
sarawai nanai we wau ki.* (Wape
imaya we yeikaririai we wau ahang
kahai, we wau kontai wobu fi
beng bitoya ria yau kawuru ampa,
amani na yeiriri Kaiwo Mahikai fo
we wau tuti yeunau wauwa roaso
Kristusiwa.)
20 Ampafe doroi bohi Filemone,
nari kariri fianai aino yeyoai mau
nina, amani bomang we Onesimusi
na mai aha. Na tonanane nari yau
imirising pari aha weo ro ria Seng
Kristusi na mai.
21 Yenatu kaiwo ninai we wau mau
ne, iroasoaifa we bohong kariri fio
yutang wau weai nina rai. Tuti iroa-
soaifa we nari fi mai sewa aha weru
fi yutang wea fo ki.
22 Kontai moinenang rorong bei na
nemu munuwai we yau. Weo ene-
hutawanaifa we Allai yoa we mene
nadi metutang tuti yau wai kiai,
tuti wiwiaing yau ira to boriei weru
aitamu rorong nei, ambori yontai
mau ki.

Paulusi etanatu mahikai we Filemoni

23 Epafrasi denatu mahikai we
wau. I kontai wiatai na aitamu
rorong fe ria yau weo wiuwu Kristus
Yesusi ne Kaiwofo fefe.
24 Nehu maniwowirio erufi ria yau
nesa kontai, amani Markusi, Aris-
tarkusi, Demasi, tuti Lukasi etanatu
mahikai kontai we wau.
25 Kadono Seng Yesus Kristusi do-
hong ne bengfo arora we mea kiai.
Mahikaifea.

Kaiwo Soi We Iberani

Kaiwo dedung we Iberani

Kaiwo anatu we inontarai Iberani nini, mano soi nei denatui we Yahudi eweKristeni manea, amani inontarai Kristenio esodai dadira pampang paria wedaya adareti eroaso Kristusi ahang kahai ki. Mano soi kaiwo anatu ninai, yurai we dohong kaiwo wesa pampang we ambori eroasoa fo mutu. Nanai wedaya soi kariri Yesusi Kristusi we I mani deinawi kariri Allai na masi.

Mano soi suratinei medu kariri fi betoru wesa mani: Reantenang mani, kariri Yesusi we I mani Allai ne Kaisung dine—Kaisungno werea na ea kaha. Kaisung nini deinawi ne dohong kariri Dai ne dawiafo na mai, na sawania mutu sodai dadirafo. We Allai ne Kaisung dine tonanafo, Yesusi nini dedai sewa nabio na Kaiwo Arerai Mamo fosa kiai. I kontai dedai sewa wewaifosa tuti Musai mantauni kontai.

Beru mani, Allai deinawiai we Yesusi mani weImami werea na ea kaha dine tuti dedai sewa imamio na Kaiwo Arerai Mamo fosa kiai.

Betoru mani, medurai we na Yesusi, mano eroasoi fosa ekaharai weru sasarifoi, mataifo tuti weru mararehafoi. Na weimami Dedai Mirarebana fo nanai feriri inontaraine tata na tarai. Fariri nani wiro obui na fi nunung we korbani fo tuti fi siaio nari kariri agama Yahudi foi fo kaha. Fi nari tonana fo, manta deinawi kariri fariri taraio obui na Yesusi nani terai, wiro fi siai feai konta kaha.

Na medu deisaha kariri mano eroasoaio ewe-ewonomi na Kaiwo Arerai Mamoa fo nani sa fo, mano soi kaiwo anatu fe nini deyo medurai we mano etato kaiwo anatu nesa we ambori etawa kaha, mae etohong kariri ene eroasoa fo nanaia mutu. Na robong 12 foi, dohong kaiwo wesa we etawansara mutu na dadira rorong esodairai nanai paria werea naya fo, na ewati terai we Yesusi. Deretawansa we etawansa na dadira esodaira fo tuti na inontarai enari kangganisa fo nanai.

Kife ne kaiwo anatu ne na dohong kaiwo aunau fo wesa tuti deretawansa dohonao etaramio fi siai kia enemirorongfo wedaya wiro etaramio Yesusi ahang kaha fe.

Kaiwo anatu ne deto kutua tonina:

1:1-3 Kaiwo reantenang fo mani, kariri Kristusi we I mani, deinawi kariri Allai na mai na ne taraifoi.
1:4-2:18 Kristusi dedai sewa wewaifosa.
3:1-4:13 Kristusi dedai sewa Musai tuti Yosuai.
4:14-7:28 Fi mai tuti dadai sewa Kristusi niari we weimamifo.
8:1-9:28 Fi mai tuti dadai sewa na Kristusi ne Arerafo.
10:1-39 Fi mai tuti dadai sewao na Kristusi wekorbanifo.
11:1-12:29 Kaiwo kariri imamifo we fio todoni kontai ohong kariria fo.
13:1-25 Kaiwo aunau tuti kaiwo kafe.

Allai medu na ne Kaisungfoi

1 Na fafongfa, Allai medu bitoya na
ne nabifosa we tane werengno Israeli
fafong fasa, tuti medu wesa na rang
bitoya.
2 Wape rahida wefuiai ninai Al-
lai medu na ne Kaisungfoi we tata.
Kaisung nani, Allai mantauni yuaisi
weArikangno ambori ne mambiriu
we sobu fi kiaio tamang neng fo. Na I
kontai, Allai niari nunei tuti rorafaisi
sentenang.
3 Kaisung nani ne tarai toyari sam-
bewarai we tawatipa Allai ne sam-
bewarai dadai fo tuti wefiainawiaia
kasau kariri Allaio tarai foi, tuti
andino derara fi kiai na rorafaisi tuti
nunei na ne kaiwo wemambiriu fo
ne. Yuairurang tane sasarineia kiai
na ne rikafoia mani, minohi na Man-
anufaisi warang domoya fo, na katai
dedai mantaung foi.
4 Dedai sewa wewaifosa kiai, dedai
kariri wangno sobua fo, weo wang
nanai dadai pari sewa weru wewaifo
ene wangfo.

Allai ne Kaisungfoi dedai sewa weru wewaifosa

5 Weo Allai wiro sahu wewaifosa we ne kaisung disa kaha. Wiro medu we manei nasa deyo,
"Wauno nehu Kaisung di Waune!
Rahida bonini iweDai we Wau."*
Kontai wiro medu kariri wewai manei deyo,
"I ambori sahu Yau we ne Dai,
Tuti isahui we nehu Kaisungfo ne,"* kaha.
6 Kontai, rabuang bo kia ne Kaisung mansiari foi to nunei meu ne, medu deyo,
"Wewainesa kiai, todoni kontaio esomi wei."*
7 Mae kariri wewaifosa mani, medu deyo,
"Allai niari ne wewaifosa ene tarai toyari numandai,
tuti niarisa we ne mangfata ene tarai toyari adia denggararu."*
8 Mae we Kaisungfoi mani Allai medu deyo,
"Allai Wau, nemu kadera mananu wai wiatai we fitawafa,
tuti Wau wemananu na enemurorong mesi.
9 Wau mani enemuo ne maifo tuti enemurireu ne karirafo;
nanai wedaya Allai, mano wahui we nemu Allai dine foi,
diri wau yuai wau dedai sewa nemu maniwowirio mewebo-yari fosa,
tuti deinawi finanai na yuairurang nemu taraiwai na maningno kia mirising fo."*
10 Tuti medu we ne Kaisungfoi kontai deyo,
"Sengne Wau, na reantenang pari fo nari nunei amangneia mitu,
tuti rorafaisi mani waramu wawua fine.
11 Finanai kiai ambori woru,
wape Wau mani munohi pampang.
Finanai kiai ambori memo toyari ansung.
12 Nunei sentenang ambori wukoyari toyari wukoya ansung boriei fo,
tuti toyari manei yiwang ansungfo tonanai kontai riwani na nu siai bei aha.
Wape Wau mani riwang Wau na ea kaha,
tuti nemu rahida wiro werea na ea kaha."*
13 Tuti Allai wiro medu we wewaifosa na weai kawurua deyo,
"Munohi na warahu domoya ne,
paria inari nemu aiteta wausa etawai aweu awemu doa sausa."*
14 Tonana mani, wewaifosa mani fiani saine? Ea kiai mani nuaninuo efata Allai, tuti Allai demisa we efata inontaraio ambori esobu fariri fosa saine.

2

Uarai we dohonao tara weru fariri tasobuai na Kristusi fo fanai

1 Tonana mani, todoni kontaio tarurai tarai we tarutawang Kristusi ne aunauo tataramioai kawurua fo, ambori tara weru tane taroasoai nana kaha.
2 Weo Allai ne Kaiwo Arerai Mamo wewaifosa emadurai we tane werengno Israeli fosa na fafongfa, wetarai tuti todoni kontai ohong karirіai. Tuti mandoni dino dohong kariria kaha mani sodai aiboifo, masi kariri fisawarai niari nanai.
3 Tonana mani, todoni we fariri fiabaio tasobuia foi ne? Nana mani faririo Allai ne Kaisungfoi mantauni dohoni. Reantenang mani fariri nani Seng Yesusi deiririaia, tuti mano etaramioai terai ria Sengfoi sa etaiririai we tata ampa. Ampafe, tatohong kariri fariri nani kaha mani tarai tasodai aiboi fuba pari sewa aha foi ki!
4 Allai kontai yoa tuba fariri Yesusi dohoni nani, tuti deinawiai tonanai na fiainawiai tuti fitantuma bitoya paria, tuti na deto Fi Mai Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, amani Fi

* **1:5** Masmuri 2:7 * **1:5** 2 Samueli 7:14; 1 Tawarikhi 17:13 * **1:6** Ulangan 32:43 * **1:7** Masmuri 104:4 * **1:9** Masmuri 45:6-7 * **1:12** Masmuri 102:25-27 * **1:13** Masmuri 110:1

Maio detorai kariri mantauni ne awiafo.*

Yesusi da ma weinontarai batang toyari tata, ambori fiai rang we tasobu faririfo

5 Wiro wewaifosa ansaino esobu mambiriu ria Allai we eru wang mananu fo na nu weworu da aha ma foi kaha, amani nu weworuo tamadu kariri nini.
6 Mae mambiriu nanai Allai dohonai we inontarainesa, amani kaiwasanei kiai, weo na kaiwofo manei yoa tubarai tonina:

"Inontarainei mani fianang dine,
doni aromuoi nina,
ete arikang inontaraifosa mani mandoni disa,
doni uremufo nayai nasa nina?

Wiro ewefiea kaha.

7 Nari inontarainei tewawa weru wewaifosa we rahida kuteai,
Mae akawuru wori bohongno sambewaraio dedai tuti wang omi wea fo wei.
8 Kontai nariri sobu mambiriufo we yufio na doni konta foi."*

Masino kaiwofo dotu we Allai niari inontaraine ewemambiriu we esodua fifuba niai na nunei nini kiai, nana mani deinawiai we fifiani kontaio ewemambiriu we eru, wiro wea bireri kaha. Tonanai ki, wape na ninai wiro tawatio inontaraine ene mambiriu tonana fo kaha rai.
9 Wape ne tawatioa ne mani, tawatio Yesusi, andino Allai niariri tewawa weru wewaifosa waroi kuteai, wape ninaia mani yu wang mananu fo na sambewaraio dedai fo. Yesusi nani yu wang dedai fiabai foi weo sodai mararehafoi ampa, ambori na Allai ne bengno dohonai arora fo, sodai mararehafoi we inontaraine tata kiai kontai.
10 Allai niari finini kiai tuti niariri we mantauni. Allai ne enetituaitafo mani, we fiai rang we ne arikangne tata ambori tasobu ne sambewarai dedai fo. Ampafe wetarai paria wei we niari tane Mampariririfoi sodai dadira ambori mesi paria. Na sodai dadira tonana fo mani, Yesusi weMampariri o mesi paria we feriri tata dine.
11 Yesusi yuairurang inontaraine tatara tamararebanai weru tane sasarinei ampa, tuti mano yuairurang tata foi tuti mano niari tata tamararebana ne tata, tata kiai tane wawa mansiari. Nanai wedaya Yesusi wiro mimaya we sahu tata we ne doroi kaha.
12 Yesusi medu deyo,

"Yau ambori ikorang wonomuwai we nehu doroinesa,
tuti ifiai wonomuwai na rahida bo mano esomi we Wau fosa efanduhisa fo."*

13 Medu aha deyo,

"Yau ambori iroaso te Allai."*

Tuti medu nariai aha deyo,

"Yau ninai,
tuti arikangno Allai Wau bohonsa we Yau nesa ansaininа."*

14 Weo inontarai sahusa we arikang nanisa mani, arikang batangno ambori tamarareha tataine, ampafe Yesusi mantauni niari ne taraifoi kariri tata tuti minohi weinontarai batang kariri tata. Ambori na ne mararehafoi kiraikobu mano wemambiriu we mararehafoi, amani Saminseni.
15 Tuti na tonanane niari tata takaharai weru tane tawewoming we mararehа foi, weo paria nanai Saminseni wewora tata na tamatai mararehа foi.
16 Weo tarai, we wiro wewaifo saino Yesusi urengfo nayai nasa fo kaha, mae Abrahami ne ririane tata.
17 Nanai wedaya, na fifiani kontaio niari ne taraifoia ne tarai kariri ne doroifosa, ambori na tonanane weImami Fubao enewawufo fuba tuti dohong kariri Allai na mai, ambori dohong ne taraifoi feriri kaiwasanei kiai weru ene sasarinei.
18 Weo Yesusi sodai dadira na rahida Saminseni denggoari we sawa fo, manamo wiro sawa kaha. Ampafe i kontai wemambiriu we

* **2:4** Kariri Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo mani, boto kariri finana kiai na 1 Korintusi 12. * **2:8** Masmuri 8:4-6 * **2:12** Masmuri 22:22 * **2:13** Yesayai 8:17 * **2:13** Yesayai 8:18

fiata mano esodai dadirao ambori wedayasa etawa fosa kontai ki.

3

Yesusi dedai sewa Musai

1 Tonana mani, doroi memararebanaio Allai sahu mea na katai dedai fo kontai wa mea, menemitituai sauarai kariri mano weRasuli tuti weImami Fuba foi, amani Yesusi mano taroa wei foi dine.
2 Yesusi nini dohong kariri fianai aino Allai mano diriri foi, fi demi weai we niari fo na mai, mai kariri Musai we dohong kariri fio Allai demi we niari na ne inontarai Israeli fosa kiai, amani ahusa we Allai ne Munu rorong fosa.
3 Tonanai, wape Yesusi todoni kontaio sobu sambewaraio dedai fo fuba sewa weru Musai, weo mano biaung munu bei andino sobu fiai fuba sewa munu biauni nani.
4 Tarai we mununei kiai mani, inontaraine ansaino ebauni ne. Wape mano biaungno fianggeng fuba nini kiai mani, Allai mantauni.
5 Musai dohong kariri wemangfata na Allai ne Munu rorong fo kiai na mai tuti medu kariri fio Allai ambori meduraifa fo na rahida da ma fo.
6 Wape Kristusi dohong kariri fianai aino yu fo na mai, amani wekaisungno wenunggamiei we Allai ne Munufoi fo. Tuti tataino ne Munu di tata, masino tarutawangno tane taroaso Yesusi na tamatai kaha tuti taenemitawani pampang.

Roasoa kaha mani obu ne karirafo

7 Ampafe kariri fianai aino Nuaninu Mirarebana fi medurai fa deyo,
"Rahida bonini kontai, metarami ne rawafuifoi mani,
8 dohonao menumikamieiwai mitubaru fe,
kariri mene wereng Israeli fosa na fafongfa na rabuang bo etapa Allai tuti etitua we ne mananufo na katai mananai sarahiai fo fe."
9 Allai deyo,
"Na wanai mene werengfosa we defuina piarua ewati te fianai aino inari wesara fo tonanai ki,
wape etapa yau tuti etitua we nehu mananune.
10 Nanai wedaya ikasou mano rabuang bonani sa tuti imadu yeyo,
'Ea mani enemirorongfoi da siarawai pampang,
tuti wiro etaroang nehu rangne kaha.'
11 Ampafe ikasou tuti ifafora,
wiro esuai afui we eminohi ukai na mai ria Yau kaha."*
12 Doroi meaine! Metanansiau, ambori dohonao obuaifa we na mea manei enerorongfoi kerira tuti yoaso Allai kahai mae kurutare Allai Mano Darang foi fe.
13 Wape todoni kontaio metaunau wawera mea pampang, rahida neungne mebaung mea na kaiwo mai fo, tuti menari tonanai na kutu taminohi na rabuang bo ahui we 'Rahida Nini' faini fo. Ambori na tonanane wiro sasarinei sofa wawera mane waua wedaya bapa Allai kaha.
14 Tata kiai mani Kristusi ne maniwowirio tarurai ruhia di tata, masino paria werea naya fo tarutawang tane taroasoaio tasobuai na reantenang foa nanai.
15 Toyari kaiwoariri anta deyo,
"Rahida bonini kontai, metarami ne rawafuifoi mani,
dohonao menumikamieiwai mitubaru fe,
kariri mene wereng Israeli fosa na fafongfa na rabuang bo etapa Allai fo."*
16 Mandoni saino etaramio Allai rawafuifoi tonanai, mae etapai ne? Tofino, inontarai nanisa mani, kaiwasa fuba raminde Musai kiasa era weru nu Mesiri foi saine kaha e?
17 Tuti we mandoni saino Allai kesou defuina piaru fo ne? Mano Allai kesousa tonana fo mani, mano enari sasari fosa, mano etau na katai mananai sarahiai foi.

* **3:11** Masmuri 95:7-11 * **3:15** Masmuri 95:7-8

18 Tuti mandoni saino fefora weduasa deyo wiro esuai afui we eminohi
ukai na mai riati kaha ne? Mano Allai
feforasa tonana fosa mani, inontarai
mano etohong kariri Allai kaha tuti
eroasoa kaha fo saine.
19 Ampafe ninaifa mani, kasau
ampa weo Allai wiro yoa wesa we
esuai afui eminohi ukai na mai riati
kaha, weo eroasoa kaha fefe.

4

Allai dohong ne rahida bei we ne inontaraine tata ambori ne maifo tasobuai nai

1 Allai ne kaiwo dererai nanai,
kariri yoa we tasuai tono ne maifo
taminohi ukai riati fo, kaiwo dererai
nanai nayai pampang paria sobu
rahida bonini kontai. Ampafe
metanansiau weduarai paria, ambori dohonao manei na tata wiro
sobu ne mai nana kaha fe.
2 Weo Kaiwo Mahikai kariri todoni
obu ne mai tuti minohi ukai riati
fo nanai,* ewuwuai kontai kawuru
we tata ampa, mai kariri we tane
werengno Israeli fosa na fafongfara fo. Tonanai ki wape we tane
werengfosa na fafongfa mani, kaiwo
nanai wiro wefieai wesa kaha,
weo etaramioai tonanai mae wiro
eroasoai kaha.
3 Ninaia mani, mano taroasoa ne
tata tasuai to Allai ne maifo taminohi
ukai riati ampa, mae tane werengfosa esuai to wana kaha. Nanai masi
kariri fianai aino Allai medurai tonina ne:
"Ikasou tuti ifafora,
wiro esuai afui we eminohi ukai
na mai ria Yau kaha."*
Tarai, na reantenang pari fo Allai
niari nunei kiai ampa, tuti fiotou
niari fi fo mae minohi ukai na mai
pariao ninai.
4 Weo kariri rahida itu foi mani, na ne
kaiwofo Allai medu kaririai tonina:
"Allai niari fifuba nini kiai tonanai,
tuti rahida bo itu foi mani minohi ukai na mai."*
5 Tuti na kaiwo anta nanai, tatatorai
we medu kontai toninai:
"Wiro esuai afui we eminohi ukai
na mai ria Yau kaha."*
6 Tonana mani kasau ampa we inontarai manea ambori esuai to ne
mai minohi ukai riati nana ne, wape
mano esobu Kaiwo Mahikai kariri
todoni obu ne mai tuti minohi ukai
riati fo fafongna fosa mani wiro esuai
afui kaha, weo wiro etohong kariri
Allai kaha tuti eroasoa kaha fefe.
7 Nanai wedaya dei kutu rahida bei,
andino ahui we 'Rahida Nini', werahida we inontarai esuai to ne minohi uka fo. Defuina yiwang defuina
akawuru wori Allai medu na Dauti
kariri rahida nani, na kaiwo anta
dotua nanai amani:
"Rahida bonini kontai, metarami ne
rawafuifoi mani,
dohonao menumikamieiwai mitubaru fe."*
8 Weo masino Yosuai kia inontarai
nanisara esuai to ne mai minohi ukai
nani reti, na fui mani Allai wiro medu
kariri rahida siai bei ahang kahai ki.
9 Ampafe pariao ninai Allai meinenang rahida bei we ambori tasuai
to ne mai minohi uka foi, ne tarai
toyari I we raminde minohi ukai na
ne rahida Sabati foi.
10 Weo mandoni kontaio suai to Allai
ne mai minohi ukai nani mani, wenani fiotourai na fi yu fo tuti wiro yufi
ahang kaha,* kariri Allai we fiotourai
na fi niari fea fo.
11 Ampafe, tarurai paria we tasuai
to ne mai minohi ukai nana, ambori
wiro manei na tata sawai we dohong
kariri inontarai Israeli fafong fasa
fe, we wiro etohong kariri Allai tuti
eroasoa kaha fo.
12 Weo Allai ne Kaiwone darang
tuti wemambiriu, tuti reisa sewa sonduo reisa doru foi; disang mani berorong paria, paria wedaya kiatate numianinunei weru ansengnei, berorong pariao neina soriruhia fo tuti
neina rorong fo. Wemambiriu kontai

* **4:2** Ulangan 28:1-14 * **4:3** Masmuri 95:11 * **4:4** Kejadian 2:2 * **4:5** Masmuri 95:11 * **4:7** Masmuri 95:7-8 * **4:10** Fi yu fo nanai mani, etohong korbani pampang tuti sunatifo, tuti fi erurai we emasi nai kariri Allai ne Kaiwo Arerai Mamo foi. † **4:12** Ninaia mani, Allai medu we tata na ne Kaiwofo, amani Kristusi, toyari dotu na Iberani 1:1-2.

we titua kariri taenemitituaitafo tuti
taenemirorongfuisi.†
13 Inontarainesa kiai, mansiari
kontaio wiro dediwa weru Allai
urengreafo kaha, weo finini kiai
kehabi tuti tifai kiai na urengreafo.
Andino ambori tata kiai tateiai kariri
fianai aino tanari ne wei fo ne.

Yesusi weImami Fuba dine

14 Ninaia mani tane Imami Fuba
dedai manei.‡ I mani da maino ro-
rafaisi ampa, amani Yesusi, Allai ne
Kaisungfoi. Tonana mani tarurai
we tarutawang tane taroasoane na
mutu, amani tane taroasoaio taroa
weaia fo.
15 Weo Imami Fuba taneni nini,
wiro ne tarai kariri imami fafong
fosa kaha, weo I kiontai niuruainso
fianai aino tanumiruainsoai weinon-
tarai batang na tane tafanahangfo,
amani na tawemambiriu we tateiaia
sasarine kaha. Mae tane Imami Fuba
nini mani siai paria, tuti ne tarai
kariri tata weo raminde nanai, na
fifiani kontai, sobu fi sofa we sawa
fo bitoya paria, mai kariri tata na
fuinini, wape I wiro niari sasari kaha.
16 Ampafe, todoni kontaio na
tamatai kaha tara kefang we Allai,
mano dohong ne bengfo arora foi,
to ne kadera mananu foi refongfo,
ambori aro tata tuti tasobu ne beng
dohonai arora we tata fo, ampafe
finanai fiata tata na rahida tasobu
dadirafo.

5

1 Tuti kariri imami fuba fosa mani,
imami fuba mandoni kontai iriri
nano inontaraine tata, ruaisi we
yiwang inontarainesa kiai na fi kariri
omi we Allai fo, we kia inontaraine
ene fi etohonai we Allai fo, tuti we
dohong korbani we kaiwasanei ne
sasari nani we Allai.
2 Imami nani deitawang kariri in-
ontaraio eserawaweraha fosa tuti
era sarawa fosa ene enari toa fo, tuti
na kaiwo manang niari suasa, weo
mantauni kontai inontarai batang
dine tuti finahang na fifiani kontai.
3 Finanai wedaya todoni kontaio
niunung korbani we feriri mantauni
ne sasarifo kontai, wiro we inon-
taraifosa ene sasarifo tera kaha.
4 Tuti mandoni kontaio, wiro yuai
bera mantauni we weimami fuba to-
nana kaha, mae Allai andino sahui
tuti yuasi we yu wang dedai nana ne,
mai kariri Haruni na fafongfa.
5 Tonanai kontai, Kristusi wiro yuai
bera mantaunia weImami Fuba na
dadai sambewara fo tonana kaha,
wape Mano medu wei foi andino
yuaisi na kaiwo medu wei fo deyo,
"Wauno nehu Kaisung di Waune!
Rahida bonini iweDai we Wau."*
6 Kariri medu na katai siai kontai
deyo,
"Wau mani imami di wau we
fitawafa,
kariri wang imami Melkisedeki
fo."*
7 Na Yesusi minohi weinontarai
batang kariri inontaraine tata fo,
wenadi tuti dutanai paria na saia
bibe tuti urehurufo towowu we
Mano wemambiriu we feriri weru
mararehafoi, tuti na dohong kariri
Allai na enerorong tewawa fo, Allai
tarao ne nadifo.
8 Allai ne Kaisung dine tonanai,
wape na dadirao sodaira fo sobu au-
nau nayai we dohong kariri Allai na
mai,
9 tuti na tonanafo mesi ampa, am-
bori weMampariri pariao fitawafa
dine, we feriri mandoni kontaio do-
hong kariri ne dawiafo.
10 Tuti Allai sahui weImami Fuba,
kariri wang imami Melkisedeki fo.

Kaiwo aretawanai we ambori tatawai weru taroaso Kristusi nei fanai

11 Kariri fi tonana ne, fi bitoya paria
yeyo imadu kariri, wape dadira paria
we yeisaharaia kasau, weo mene
metafu kaiwo wa ahera kaha.
12 Tarai, ato weai na defuina
ne mani, mewemantaunau ampa.
Wape tonana kahai mae metohong
we mesobu aunau ria inontarai siai
kariri kaiwo reantenang na Allai

‡ **4:14** Ato kariri imami fuba fosa na Imamati 16.
* **5:5** Masmuri 2:7
* **5:6** Masmuri 110:4; Kejadian 14:18-24

ne Kaiwofo, amani kaiwo masi we
inontarai arahio yoasoa foi sobu
aunau kariria fo terai. Metohong
we ui nendai, wiro fiang mutubaru
kaha,
13 weo mandoni dino dunung ui
pampang mani, wiro deitawang ete
tefu aunau kariri todoni minohi
weinontarai enerorong mesi na Allai
arongreafo kaha, weo wearikang
marareha nendai fefe.
14 Wape fiang mutubaru ne mani
we inontaraio efabaia fosa, amani
mano etawansa na etaunau man-
taunsa pampang we todoni etitua
kariri doni aino bengfo tuti doni aino
karirafo.

6

1 Ampafe, doroi meaine, tara to
fong na fi kariri taroasoai kariri
Kristusi ne. Aunauo we mano
arahio eweKristeni fosa todoni kon-
taio etaunaua fo, wiro tataunauai
pampang fanai, mae tasoi tata we
aunauo ne sua aha fo, amani au-
nauo masi we inontarai eroasoafo
mutua fosa esobua fo. Weo, toyari
inontaraio ebaung munu bei eto-
hong munu ne kamiei reantenang
fo kai we ebaungno munufoi nai
fo, tata kontai tanari tonanai na
taroasoanei ampa. Tonana mani
wiro tataunau aunau reantenang fo
pampang aha fanai, amani aunau
kariri tatarabera tata weru tanari
fieai wedaya marareha fo, tuti
kaiwo reantenang kariri todoni
taroaso Allai foi,
2 aunau kariri baptisangfo, ete
todoni taruai tawaraminea wasau
inontarai we tamoansa fo, aunau
kariri mansuwi-suwifo, tuti kariri
aiboio watai we numainufo. Ampafe
wiro tamadu pampang kariri finanai
ahang fanai, mae toyari inontarai
efabaia fo tamadu kariri Kristusi ne
aunau masi we inontarai efabai fosa
ewaitawana fo.
3 Tuti Allai yoa wea mani, todoni
kontaio tanari tonana rai!
4 Weo inontaraio raminde esobu
Yesusi ne sambewarafoa*, enumiru-
ainso Mano minohi na Waidani foi
ne bengfoa, tuti esobu Nuaninu Mi-
rarebana foi mantaunia fosa,
5 tuti enumiruainso Allai ne Kaiwo
Mahikai fo ne bengfo, tuti ewati Allai
ne mambiriuo dohonai na rahida da
aha ma fo,
6 wape mayeai etawai, ehuru-
mitare Allai aha, inontarai nanisa
todoni kontaio wiro rangfeai ka-
hai arorawa we etaraberasa weru
sasarifo tuti esobu ne bengfo ahang
kaha. Weo inontarai nanisa na enari
tonanafo epahu riwang Allai ne
Kaisungfoi wesa na aitabafoi nariai
aha tuti etohong mamaya Yesusi
wonongfo paria na kaiwasa bitoya
foi euremireafo.
7 Weo kahofa sinsung mereha
metangno ming pampang aweu foi
tuti wedaya fitantanangfo tifu beng
we mano etanangfi fosa, nana mani
kahofa nanai sobu Allai ne moanafo.
8 Wape kahofao tifu wona amafui
tuti ninoio weababo fo, nana mani
kahofa nanai wefieai ahang kahai
tuti kefang paria we Allai deikangga-
niai tuti ambori niunumi na adiafoia
wioru ki.
9 Wape doroio enehuwawu mea wa
meaine, amemadu we mea tonanai
ki, wape ameroaso mea, we ambori
mesodai fi beng sewa fi anta nani
kiai, amani fio obuai ria faririfo.
10 Weo Allai mani medu tarai, wiro
sofa kaha. I wiro aroporo fianai aino
raminde menari wei fo, tuti menemi-
wawuo meteinawiai wei na mefata
ne inontarai emararebana fosara fo,
kariri fianai aino menari pampang
paria sobu ninai.
11 Tuti ametohong weai paria, we
mansiari-mansiari wau, boinawiaifa
we rurai tarai tonanai na fianai aino
enemutawana fo paria werea naya
fo we ambori wobu fi enemutawanai
nanai.
12 Wiro amemaya we meuremi
marira na fi tonana fo kaha, mae
todoni kontaio metohong kariri
mano esobu fianai aino Allai der-
eraia nana fosa, na eroasoafo tuti
enemitawanai etamang weai na
etawansa fo.

* **6:4** Yohanesi 8:12

Allai ne Kaiwo Arera fo wiro yiwang na ea kaha

13 Weo rahida bo Allai dererai we
Abrahami fo, fefora na mantauni
wonongfo, weo wiro manei dedai se-
wari we fefora nai kaha fefe.
14 Fefora deyo,
"Tarai antu,
we Yau ambori imoang wau fuba
paria
tuti inari wau bawing separai
bitoya aha ki."*
15 Abrahami sawani demang saer-
awai we kaiwo nanai tuti na to-
nanane sobu fianai aino Allai dererai
wei tonana fo.
16 Weo inontaraine efafora mani,
efafora na mano dedai sewari foi
wonongfo, tuti ne fefora tonana fo
ne tarai we fio wemambiriu paria we
yoa tuba ne kaiwofo wetarai, tuti kife
kaiwo dapa wai tonanafo.
17 Nanai wedaya, Allai deyo medu-
rai na kasau we mano ambori ew-
eriria na Abrahamio esobu ne kaiwo
derera fosa, we ambori eroasoai,
we ne kaiwo derera fo wiro yiwang
funoma kaha. Nanai wedaya dohong
kaiwo derera fo tonanai, mae fefora
tutirai.
18 Na dohong ne kaiwo derera
fo tuti na fefora tutira fo,* Allai
wiro sofa kaha. Na fi beru to-
nana fo Allai wiro wemambiriu we
sofa kutea konta kaha. Ambori na
tonanane, Allai dohong taenemiro-
rongnei mirising tuti wemambiriu
fuba aha, amani mano tawawu weru
nu kerira nini tono Allai ambori
tarutawanaia mutu na fi meinena-
mai we tata na rahida da aha ma fo
ki.
19 Taenemitawanai nanai ne tarai
toyari kamutuo oari sea aweu pe-
payai tuti tarutawanaia mutu nai tuti
wedaya tanumianinunei niayai na
mai. Taenemitawanai nanai kon-
tai sea tono Rorongno Mirarebana
Pari foi na Sempaisi ne Munufoi na
Waidani ambori ireu aburung foi
wiro wedua tata aha kaha.
20 Yesusi dera rang da foni tata to
katai nani ampa, tuti suai to wanai
we yiwang tata ampa. I weImami
Fuba we fitawafa, mai kariri wang
imami Melkisedeki fo.

7

Melkisedeki, Imami Fuba dine

1 Weo Melkisedeki nini mani Man-
anu Salemi dine, tuti Allai, mano
Dedai Mantaung foi, ne imami dine.
Na rahida Abrahami daraberahi na
mamuna rorongno memunara ki-
raikobu mananufosa fo, Melkisedeki
da wa sobui tuti mioani,
2 tuti Abrahami dohongno perpu-
luhangno kiari foi wei. Wangno
Melkisedeki ninai, reantenang mani,
neta we *Mananu Enerorong Mesi*, tuti
Mananu Salemi kontai, amani *Man-
anu Kia Mai* dine.
3 I mani, ne pari inana tuti ne
pari tamana kontai, wiro bia na riria
bei kahai kontai, wiro saubaunung
kaha tuti wiro mireha na wea kaha.
Ne tarai kariri Allai ne Kaisungfoi,
weimami pampang we fitawafa.
4 Mewati! Inontarai nini fiabai
paria, doni Abrahami tane wawafoi,
dohongno perpuluhang na fi beng
pari dewarai weru mananufosa fo
wei nina.
5 Kariri Hukumi Musai soi foi mani,
Lewi ne ririao esobu wang imami
fo, ansaino ene mambiriu tonanai
we efanduhi perpuluhangfo ria in-
ontarai Israeli mano wei fosa ne,
amani ene doroifosa, masino ene
doroi nanisa kontai Abrahami ne
riria disa ki.
6 Melkisedeki inontaraio wiro
weriria na Lewi dine kaha, tonanai
ki mae kia perpuluhangfo ria Abra-
hami tuti mioani, amani mioang
mano sobu Allai ne kaiwo derera fo.
7 Tarai we wiro faforawa kaha,
weo mano dedai sewa mioangno
mano tewawa, ampafe tawatioai we
Melkisedeki dedai sewa Abrahami.
8 Kontai kasau we Melkisedeki
dedai sewa imamio eweriria na
Lewi fosa. Weo na ninai inontarai
batangno ambori emarareha fosa
ansaino esobu perpuluhangfo, mae
na wanai Melkisedeki, mano sobu
perpuluhangfo ria Abrahami foi,

* **6:14** Kejadian 22:17 * **6:18** Iberani 7:20-21

kariri Kaiwofo deyoa fo, inontaraio darang pampang dine.
9 Ampafe madurai kontai toninai, Lewi imamio ne mambiriu we sobu perpuluhangfo, wape dohong perpuluhangfo kontai we Melkisedeki ampa, amani ria ne werengno Abrahami, amani na rahida Abrahami dohongno perpuluhangfo we Melkisedeki fo.
10 Weo rabuang bonani, Lewi wiro saubaunung kaharai, wape ne tarai toyari niayai na Abrahami ampa, na rahida Melkisedeki sobu Abrahami fo nanai.

Kristusi mani Imami Dedai dine toyari Melkisedeki, tuti dedai sewa imami Haruni

11 Na rahida Allai dohong ne Hukumifoi we inontarai Yahudi fosa, yuai Lewi ne ririafosa we eru wang imami fo, ambori ewiwiaing inontarai Israeli fosa ambori etohong kariri ne Hukumifoi na mai. Wape fio imami nanisa eru fo mani, wiro demoyarai we wedaya inontarainesa emasi kaha, weo ea kontai inontarai batang disa fefe. Tonana mani todoni kontaio imami siai manei kiawariai aha ma, amani mano weimami fo kariri wang imami Melkisedeki fo, wiro manei na Lewi ne ririafoi, toyari Haruni, kaha.
12 I mani wiro na Lewifosa kaha, ampafe Lewi ene wang imami fo riwang to inontarai siai aha tonana mani, Hukumifo kontai riwani nariai aha.
13 Weo imami mano madu kariri nini mani wiro na riria Lewi kaha, mae na riria siai, tuti na riria siai nini wiro manei fiata na mesbao ohong korbani nai we Allai foi kaharai.
14 Weo tawaitawanai ampa, we tane Sengnei weriria na riria Yehudai ma tuti kariri riria nani mani, Musai wiro medu sobu kaiwo kuteai kariri manei we weimami kaha.
15 Tuti kasau paria aha kariri todoni Hukumi Musai foi riwanai siai ampa, weo imami siai manei kiawariai aha, amani imami kariri Melkisedekifo.
16 Wenani weimamifo wiro kariri fianai aino hukumi bei dererai kariri ne ririafoi kaha, mae kariri mambiriu darangno wiro woru na ea kaha fo.
17 Weo na Kaiwofo dotu kariri I deyo,

"Wau mani imami di Wau we fitawafa,
kariri wang imami Melkisedeki fo."*

18 Ampafe, nina mani Hukumio fafong foi oiayari ampa, weo wemambiriu kaha tuti wefieai ahang kaha fefe.
19 Weo Hukumio Allai dohoni ria Musai nani, wiro kia masifeai we manei konta kahaia, nanai wedaya ninaifa mani Sempaisi deinawi rang waworuo beng sewa we taenemitawanai nai feai, rang nani fiata tata ambori tahefang we Allai.
20 Tuti Yesusi weimamifo wiro funomai tonana kaha, mae Allai fefora tutirai. Imamio wei fosa raminde ruaisa fo, wiro ruaisa na kaiwo fafora feai tonana kaha,
21 wape Mano nini, Allai yuaisi na fefora tutirai, na rabuang bo medu wei deyo,

"Sempaisi fefora kawuru ampa,
tuti wiro yiwang kaiwo medurai nanai ahang kaha,

'Wau mani imami di wau we fitawafa.' "*

22 Allai fefora tonanai wedaya Yesusi wefiainawiaio wemambiriu paria we tata kariri todoni kaiwo areraio beng sewa fo wetarai.
23 Tuti fi siai konta mani, imami mano wei fosa mani efau, weo ea kiai mansiari-mansiari mireha ampafe wiro manei yu wang nanai pampang kaha.
24 Wape Yesusi mani darang we fitawafa, ampafe wiro fieai weduari na yu wang imami fo we fitawafa fo kaha.
25 Nanai wedaya Yesusi nini wemambiriu we feriri inontaraine tata na mai paria, amani mano na I tara

* **7:17** Masmuri 110:7 * **7:21** Masmuri 110:7

tahefang we Allai, weo darang pampang we ambori doa rahanai na tata tuti Allai.
26 Weo Imami Fuba tonana nei dino mesi we fiata tata ne, amani imamio mirarebanai, dohong sarawa kaha, wesasari kaha, siai paria weru inontarai ewesasari fosa, tuti dedai sewa rora bodoni kontai.
27 I mani wiro ne tarai kariri imami fuba wei fosa kaha, weo ea mani rahida neungne enari korbanifo we mantaunsa ene sasarifoi, akawuru wori we kaiwasa bitoya foi ene sasarifoi ki. Weo I mani niari korbani beyari kawuru we fitawafa, na rabuang bo wekorbani mantauni ne taraifoi fo.
28 Weo kariri Hukumi Musai soi foi mani, kiutuai we yuai inontarai batangno efanahang fosa weimami fuba, wape na fui faforao Allai meduri foi mani, kiutuai we yuaio Kaisungfoi weImami Fuba, niariria mirarebanai ao mesi we fitawafa.

8

Yesusi weImami Fuba we Kaiwo Arerai Waworu fo

1 Kaiwo tamadurai kai ninai, weneung tonina: tane Imami Fuba dedai tonana dine, andino minohi na warang domoya fo ria Mananuo minohi na kadera mananu foi na Waidani,
2 tuti yu wang Imami Fuba fo na Rorong Mirarebanai sewa foi, amani na Sempaisi ne Munu wiatai wenumainu foi. Munu nani Sempaisi mantauni andino niariri ne, wiro inontaraine manei dino niariri ne kaha.
3 Weo imami fuba nei kiai mani, ruaisi we kia inontaraine ene fi etohonai we Allai fo, tuti we dohong korbani we kaiwasa ene sasarifoi nani we Allai. Tonanai kontai we tane Imami Fuba Dedai foi; todoni kontaio ne fieai we dohonai we korbani. 4 Masino niayai na nunei mani, todoni kontaio wiro weimami kaha, weo imami manea kawuru ampa we etohongno korbanifo kariri fianai dotu na Kaiwo Musai soi fo.
5 Fianai enari we eweimami fo, finanai enariri na munuo wefiainawiai tuti wenuaninu kariri fio na Waidani fo. Finanai Allai deikaririai kawuru we Musai ampa, na rahidao Musai niari Sempaisi ne Warumai Tendao Omi Nai fi fo. Allai medu toninai we Musai deyo,

"Aromuoaifa, we finanai kai nari kariri fiainawiaio yeisaharai we wau na uaifoi nanai."*

6 Wape ninaifa mani Yesusi ne fi yu weimami fo dedai sewao fi imami batang fosa eru fo, tuti I mani Mano Doa Rahanai na Kaiwo Arerai Waworuo Allai dohoni we yuti foi dine, tuti Kaiwo Arerai Waworuo nani mani dedai sewao bo raminde dohoni we Musai foi, weo weneung na Allai ne dereraio mai sewa fo fefe.
7 Weo Kaiwo Arerai reantenang fo masi fea reti, wiro obu kataifeai nariai aha we Kaiwo Arerai weberu fo ahang kaha.
8 Wape bo reantenang foi wiro masi kaha, weo Allai sobu fisarawafeai na ne inontarainesa, tuti medu deyo,

"Sengne Yau yeyoai,
Tarai we rahidafo ambori da ma ki,
Yau ambori inari Kaiwo Arerai Waworu fo ria riria Israeli fosa,
tuti ria riria Yehudai.
9 Kaiwo Arerai nanai wiro kariri kaiwo areraio yohonai ria ene werengfosa,
na rahida iru na ewaramifo iwiwiainsa era to boriei weru nu Mesiri foi fo kaha.
Weo wiro etohong kariri nehu kaiwo arerai nanai pampang kaha,
ampafe wiro enehutituai wesa ahang kaha.
10 Wape ninaifa mani, nehu Kaiwo Arerai yohonai aha ria inontarai Israeli fosa*
na rahida da aha ma fo ainina; Seng Allaine Yau imadu yeyo,
Yau ambori yohongno nehu hukumine na enumikamieifoi,
tuti isoi na enemirorongfo.
Yau mani, ambori ene Seng di Yau,

* **8:5** Keluaran 25:40 * **8:10** Roma 11:11-22

tuti ea kontai isahusa we nehu
inontarai.
11 Tuti wiro etaunau ene warareng
ruhi fosa,
ete ene terafosa ahang kaha, na
eteyo,
'Todoni kontaio metaroanso
Sempaisifo,'
Weo ea kiai, katui fuba ambori
etaroano Yau ampa.
12 Weo Yau ambori yeinawi nehu ene-
huwawufo we ene sarawafo,
tuti ene sasarifo, wiro arohuoai
ahang kaha."*

13 Na medu kariri Kaiwo Arera fo sahui we Kaiwo Arera Waworu dine nana mani, niari Kaiwo Arera reantenang foi memo ampa, amani da ahang kaha. Tuti fianai aino memoa tuti da ahang kahai nanai, finanai kefang we wioru fo ampa.

9

Kaiwo kariri omi we Allaifo na ne Munufoi na nunei

1 Kaiwo Arerai reantenang fo, amani bo Musai dohoni we Yahudifosa fo mani, ne kaiwo we etohong karirai na mai feai, kariri todoni esomi we Allai fo, tuti neo munu mirarebanai we omi wei nai fo kontai, amani munu inontarai nunei sa enariri foi.

2 Eruai ene munu esomi we Allai nai nani, munuo ahui we Allai ne Warumai Tendao Omi Nai fi dine, tuti ne rorong boru. Rorong bo fong pari foi mani wonong fino Rorong Mirarebanai. Pelita aweng foi tuti meja bei tuti rotio ohonai we Sempaisi fo watai na nanai.

3 Na taba bo boru foi kurufuifo, obu rorong bei aha, amani rorong nani wonong fino Rorong Mirarebanai Pari.

4 Na rorong nani, fi watai nai foi mani, mesbao nariri na emasi we nunung finunsai mampori nai foi bei, tuti Buruao Kaiwo Arera foi, burua nani fati na emasi sentenang. Na burua nani, botoli emasio oni fiang manna nai foi, Haruni ne aitatohi wereroria foi*, tuti kamiei aburungno oi kaiwo arerai rabuang sura fo naya fo, watai nai.

5 Na buruafoi ayai mani, aririwangno esahui we Kerupi mano urainawi Allai ne sambewaraio dadai fo uroa nai. Uwaramipemafo forerawai na burua nuwowong fo ayai, amani kataio ahui we Katai Fariri Sasari foi. Wape fininai kai, wiro maduria wearirawang we bong na nina kaha.

6 Fi kiai nanai etanai na Allai ne Warumaifoi tonanaia mani, imamifosa rahida neungne esuai to rorong bo fong foi we enari ene fi eweimami wea fo nai.

7 Mae mano suai to rorong bo boru foi mani imami fuba foi mesiri andino defuina bei mani suai webeyari tonanai afui ne. Tuti suai afui nanai, kiao andowa ne rikafo we dohonai we korbani we Allai, we mantauni tuti we kaiwasa ene sasario enariri na ewaitawana kaha fo.

8 Na tonanafo, Nuaninu Mirarebana foi deinawiaia kasau, we Warumai Tendao Omi Nai foi, amani Warumai fafong na nunei nani fo wiata nendai mani, rang we tasuai tono Sengnei ne Warumai tarai foi wiro tifai we inontaraine tata kaha.

9 Fininai fiyiwansoai ete wefiainawiai we deunau mano taminohi na rabuang bonini ne tata. Amani deinawiai weo mano tasomi we Allai ne tata, wiro tasobu taenemirorong katui nei mirarebanai tuti mai na Allai arongreafo na tatohong fieai we Allai na ne Munufoi kaha, ete wiro tasobu taenemirorong katui nei mirarebanai na tamung andowa wekorbani wei fo kaha. Finanai wiro wemambiriu we wedaya taenemirorong katui nei mirarebana kaha.

10 Weo fi nari tonana fo, manta we fiangfo, fiunungfo, tuti fio nari we ruai rurang inontarai fo. Finanai kai mani, fio ohong karirai na boriei arora fine tuti ohong karirai paria rahida Allai niari fi waworu aha fo

* **8:12** Yeremiai 31:31-34 * **9:4** Bilangan 17

terai.

Na Kaiwo Arera Waworu ne mani Kristusi weImami Fubao doa rahana dine

11 Ninaia mani Kristusi da kawuru weImami Fuba ma ne, amani da kariri fi bengno wataia fo. Da weImami Fuba nano Allai ne Warumai dedai mirarebanai sewa tuti mesi sewa foi. Warumai nani wiro inontarai batang ne saino enariri fo kaha, nana mani warumai nani wiro na nuo Allai samui nini kaha.
12 Tuti wiro suai to Warumai rorong foi na kia kambing ne rikafoi tuti sapi ne rikafoi kaha. Mae suai tono Rorong Mirarebanai Sewa nani webeyari kawuru we fitawafa, suai afui na dohong mantauni ne rikafoi, ne rikao tiwowu we feriri inontarainesa we fitawafa.
13 Weo rika na sapi mang foi tuti kambingfoi kontai kangganang na sapi antung nunumi we korbani foi, imamifosa ehafarai we inontarai ewerarika kariri hukumi agama foi sa we ambori emararebanai, amani emararebanai na ene tarai boriei fo.
14 Na andowa ne rikafoi ohoni we ruai rurang inontarai ewerarika tonana fosara mani, tonana mani Kristusi ne rikafoi sewa aha. Weo na Nuaninuo wioru na ea kaha foi, Kristusi dohong ne taraifoi wekorbani we Allai, wekorbanio mirarebanai paria dine. Ne rika nani yuairurang taenemirorong katui ne weru fi tanario wedaya marareha fo, ambori tatohong kariri Allai, mano darang foi, ne dawiafo.
15 Ai wedaya mani, Kristusi na Kaiwo Arera Waworuo Allai dohoni we yuti foi mani andino we Mano Doa Rahanai dine, ambori na tonana fo mano Allai sahusara fosa esobu fi dererai wesa nanai, amani fio watai we numainufo. Weo Kristusi mireha kawuru we feriri inontaraine tata weru sasario tanariri na rabuang bo tarurai we tatohong kariri Kaiwo Arera reantenang foi ampa.
16 Tuti kaiwo arera feai ne tarai kariri surat warisang. Weo masino obu manei niari surat warisang bei akawuru wori mireha, todoni kontaio mano sobu ne rafo kariri surat warisang nani dohong fiainawiai kariri weniari surat warisang nani we mirehara fo.
17 Weo masino weniari surat warisang nani minohi darang mani, surati warisangno niariri nani wemambiriu kaharai. Surati nani mano sobui foi ne mambiriu we dohong kariri na rabuang bo weniari warisangfoi mirehara fo terai.
18 Nanai doni Kaiwo Arerai reantenang fo, todoni kontaio wemambiriu na rikafo, amani Musai miung andowa manei mirehara ambori Kaiwo Arera fo da.*
19 Weo Musai deiriri Hukumifoi ne kaiwo kiai we inontaraifosa kiai we etohong karirіaia mani, kia rikafeai na sapifoi tuti na kambingfoi, fia tamuai na merehafeai. Mayeai kia nuawuru berika feai kontai ninoi hisopi feai, yorang na rika nani tuti kifatitaiyai to bukuo Hukumi foi nanai tuti to inontaraifosa ehai.
20 Mae medu wesa deyo, “Rika nini mani, rikao dohong Allai ne Kaiwo Areraio demi mea metohong karirіa nei wemambiriu tuti da fine.”
21 Tuti niari tonanai kontai aha we Sempaisi ne Warumaifoi tuti we fianggengno wepahewai na nadifo kiai.
22 Tuti tarai to, kariri Hukumi Musai foi, adareti fi kiai ne, todoni kontai mirarebanai na ruai ruramai na rikafeai terai, tuti rika tiwowu kaha mani, wiro sasarinei kontai Sempaisi deiayari kaha.

23 Ampafe, Sempaisi ne Warumai tuti fianggeng kiai na rorongfo mani, wefiainawiai kariri Sempaisi ne Munufoi na Waidani. Ne Munu na nunei foi tuti ne fianggengfo todoni kontai ruai rurami ao mirarebanai na sapi tuti kambing ne rikafo tonanafo. Wape fi na Waidani mantauni mani, todoni kontai ruai ruramai ao mararebanai na fi tonana kaha, mae na korbanio denteng sewa foi.
24 Weo Kristusi wiro suai to Rorong

* **9:18** Tuti Kaiwo Arerai Waworu nei mani da na rika kontai, amani Kristus ne rikafoi.

Mirarebanaio inontaraine enariri we fiainawiai kariri Rorong Mirarebanai tarai foi kaha, wape suai to Waidani mantauni we doari na Allai arongreafo we dutani we tane masifo.
25 Imami fuba foi defuina neungne suai tono Rorong Mirarebana Pari foi na Sempaisi ne Munufoi na nunei, kia mantauni ne rikafo kaha mae kia andowa ne rikafo. Wape Kristusi wiro suai to Waidani we dohong mantauni ne taraifoi wekorbani pampang tonanai kariri Imami Fuba fo kaha.
26 Weo masino tonana mani, sodai dadirafo pampang na reantenang nunei tibaura fo paria rahida bonini kontai. Wiro tonana kaha, mae webeyari kawuru deinawi ne taraifoi na nunei werea naya feninai, we dohong mantauni ne taraifoi wekorbani we dufisaya sasarinei kiai.
27 Kariri fianai Allai kiutuaia fo, we inontaraine emarareha webeyari kawuru, tuti mayeai kiutu kaiwo karirisa,
28 tonanai kontai we Kristusi, I webeyari kawuru wekorbani ne taraifoi we sodua kaiwasa bitoya nei ne sasarifoi. Tuti I ambori deinawi ne taraifoi na nunei weberu fo aha, wape wiro we sodua sasarifoi ahang kaha, mae we dohongno faririfo we mano etamang wei fosa.

10

Yesus Kristusi wekorbanio mesi wefitawafa

1 Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo, ne tarai kariri nuaninu terai, wenuaninu deinawi kariri fibengno rabuang bonani ambori da aha ma fo, amani fibengno tasobuai na Kristusi. Na Hukumifo tawatioaia kasau kaha mae tawati te ne nuaninufoi, wiro fibeng tarai nana kaha. Defuina neungfo inontaraio ehahefang Allai we esomi wei fosa, etohong ene korbanio mesi kariri defuina fafongna fo tuti fuina yiwang fuina enari finanai pampang. Wape Hukumifoi wiro wemambiriu we dohonsa enemirorong mesi na Allai arongreafo na etohong ene korbani nanai kaha.
2 Weo masino inontarai esomi we Allai tonana fosa, korbani etohonai tonana fo yuai ruransa kai webeyari ao emararebanai weru ene sasarifoi mani, wiro enemitituai we ewesasari ahang kaha, tuti korbani nani demoyarai wefitawafa, ambori wiro etohong korbani tonana fo we Allai ahang kaha.
3 Wape kasau ampa, we korbani etohonai na defuina neungfo tonana fo, toyari deretawang inontarainesa pampang kariri sasarifoi.
4 Weo na todoni feai kontaio sapi tuti kambing ne rikafo wiro demoyarai we yuai rurang sasarinei kaha.
5-6 Nanai wedaya rahida Kristusi suai to nunei ma ne, medu we Allai deyo,

"Wiro bawi we andowa wekorbani tuti fio ohonai we omi we Wau naya fo kaha,
korbani nunumi foi tuti korbani ohonai we yuai rurang sasarifoi enemuoa kaha.
Wape nari nehu tarainei tuti moinenami wefio ohonai we Wau ne.
7 Ainanaya imadu yeyo, 'Tarai, Dai Allaie Yau nina!
Ira ma we yohong kariri nemu awiawa,
Kariri fianai aino dotu kariri Yau na Buku Mirarebana foa fo.' "*

8 Anta Kristusi medu deyo, "Andowa wekorbani tuti fio ohonai we omi we Wau naya fo, korbani nunumi foi, tuti korbani ohonai we yuai rurang sasarifoi mani, bawi we fi tonana fo kaha tuti enemuoa kaha." Korbani tonana foi nariri kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo ki, wape Kristusi medu tonanai.
9 Mayeai medu aha deyo, "Tarai, Yau nina, ira ma we yohong kariri nemu awiawa." Ampafe dufisaya ne reantenangfo tuti yiwang na ne weberufo.
10 Tuti na Yesus Kristusi dohong kariri Allai ne dawiafo tonanaia fo,

* **10:7** Masmuri 40:6-8

amani dohong ne taraifoi wekorbani we tata fo, wedaya tata tamararebanai, tuti finanai niari webeyari kawuru we tata we fitawafa.
11 Kontai rahida yiwang rahida, imamifosa kiai etoari eru fi eru fo pampang, rahida neungfo etohong korbanifo masi tonanai pampang, korbanio wiro wemambiriu we dufirurang sasarifo na wea kaha fo.
12 Wape imami Kristusi nini mani, dohong korbanifo webeyari kawuru terai we tane sasarinei we fitawafa. Mayeai minohi na Allai warang domoya fo.
13 Tuti paria ninaifa mani, demang terai we rahida Allai niari Kristusi ne aitetafosara saha tawansa kiai na awengfo.
14 Weo na korbani beyari kawuru fo terai mae, Kristusi niari inontaraine tata tamasi we fitawafa, amani mano niari tatara tamararebanaia ne tata.
15 Nuaninu Mirarebana foi kontai medu tuba kariri finanai we tata. Reantenangne mani medu tonina,
16 "Nehu Kaiwo Areraio yohonai riasa na rahida da aha ma fo, ainina:
Sempaisi Yau imadu yeyo,
Yau ambori yohongno nehu hukumine na enemirorongfo
tuti isoi na enumikamieifo."*
17 Akawuru wori medu aha deyo,
"Ene sasarifo tuti ene sarawaio enariri fo,
wiro arohuoai ahang kaha."*
18 Ampafe sasarifoi tuti fisarawafo Allai deiairia kiaia mani, wiro wepararu ohong korbani we sasarifi ahang kaha.

Tasu to fui na tane taroaso Kristusi ne fanai, mae tatawang tata tuti tararia Kristusi ne rang meinenamia nei

19 Ampafe doroi meaine, kariri Imami Fuba foi suai to Rorong Mirarebana Pari foi, kia andowa ne rikafoi, tata kontai, Yesusi ne rikafoi wedaya ambori ninaia mani rang tafai we tasuai to Rorong Mirarebana Pari foi tonanai kontai, amani tara kefang Allai na tamatai kaha.
20 Weo fiai rang waworu bei we tata tuti rang nani dohong tata tatarang. Rang nani ireu aburungno wedua Rorong Mirarebana Pari foia dine, wape ninaia mani tifai we tata ampa, amani na mantauni ne taraifoi.
21 Tuti tane Imami Fuba dedai manei, andino wenunggamiei na Sempaisi ne Munufoi ne.
22 Ampafe tara ma tara kefang we Allaia na taenemirorongno mesi tuti taroasoaia mutu, weo Sempaisi yuairurang taenemirorongneia mirarebanai weru taenemirorong ketuio kerira foi ampa tuti yuairurang tane taraineia mirarebanai na mereha mirarebana foi ampa.
23 Tarutawanaia mutu na fio taenemitawanaio taroa weai nanai, weo Mano dererai nani mani, dohong karirai na mai.
24 Tuti todoni kontaio, tauremifo nayai na tata ambori taboromio tata we ambori taenemiwawu tata tuti tanari fi beng fo.
25 Tuti todoni kontaio tafanduhi tata pampang we tawenadifo, dohonao tahatai weru tafanduhi tata we nadifoi fe, kariri inontarai maneiru teaio enari tonana fosa fe. Wape tataunau wawera tata tatohong tata taenemirorongne wemambiriu aha, tarurai paria we tanari tonanai sewa aha, weo tawatioai we Sempaisi ne Rahidafoi kikeu ampa.
26 Weo masino tawaitawang kariri ne wetaraifo tuti tatohong karirai ampa, wape taenemikahirai we tanari sasari pampang aha mani, wiro korbanifeai we yiwang tane sasari nanai ahang kaha.
27 Mae ne tasobua mani, tatamang terai we Sempaisi ne kiutu kaiwo fo, amani tatamang na tamatai we tasodai Adia denggararu fo fuba paria fo, adiao kaso mano etapai tonana fosa foi.
28 Masino inontarai manei na fafongfa deiaya Kaiwo Musai soi fo tuti

* **10:16** Yeremiai 31:33 * **10:17** Yeremiai 31:34

inontarai mandu ete mantoru ewati
teri fosa eroa tubarai we tarai niari
sarawai tonanai, nana mani wenani
wiro oiai ne sarawafo ahang kahai,
mae sobu aiboi marareha fo terai.
29 Tonana mani, menemitituai
weai ki, kariri todoni aiboi marabao
Sempaisi dohonai we mano sa-
hatitawang Allai ne Kaisungfoi tuti
deibera rikao Allai dereri foi we
werarika fo, rikao na Kaiwo Arera
Waworu foi we yuairurami wemi-
rarebanaia, tuti deibera Nuaninu
Mirarebanaio dohong ne bengfo we
tata foi. Ee! Inontarai tonana nei
todoni kontai mesi we sodai aiboi
maraba pari sewa aha weru mano
anta deiaya Kaiwo Musai soi foi.
30 Weo tataroang Mano medu
ampa deyo,

"Ohong aiboifo we mano niari
sarawa foi mani,
Yau nehu mambiriu we inari to-
nana ne,
Yauno ambori ibai berao mano
niari sarawa foi tonana ne."*

Kontai medu kariri mantauni deyo,

"Sempaisi ambori kiutu kaiwo
kariri ne inontaraifosa ki."*

31 Tarai to, matai paria we tawai to Al-
lai Mano Darang foi warang aiboife
fo.
32 Wape mearomi kariri fafong
nana fo, amani na reantenangfo
rahida meroaso Kristusi tuti mesobu
sambewarafoa fo, merurai tuti
metawang mea na dadirao maraba
paria mesodaira fo.
33 Rabuang bonani, wea mani
kaiwasa eteibera mea enari kang-
gani mea na kaiwasa bitoya foi
euremireafo. Weai kontai aha mani,
mea kontaio mehontai mesodai
dadirafo ria mano enari kangganisa
tonana fosa.
34 Tarai we menemirorong mesi
ria mano ewatai na aitamu rorong fo
we eroaso Kristusi tuti mearomiosa,
tuti rabuang bo mene rafo inontarai
etawara fo nanai, mesodai nanai
na menemirorong mirising, weo
mewaitawanai we mantaung mea
mesobu mene ra siaio beng sewa fea
ne, amani rao watai wenumainufo.
35 Na rabuang bonani mani, mene
meroasoafo mutu paria. Ampafe
dohonao mehabi meroasoawa fanai,
weo mene fiembaitafo fuba paria de-
mang we mea fo.
36 Weo todoni kontaio metawang
mea, ambori menari kariri Allai ne
dawiafo kaia mani, na tonanane
mesobu fianai aino dereraia fo.
37 Weo katu, rahidafo waroi ahang
kaha,

"Mano da ma foi,
katu mani teba tuti wiro fiouhi
da ma fo ahang kaha.
38 Wape nehu inontarai enemirorong
mesi fosa,
ambori eminohi etarang na
eroasoafo,
wape masino na ea, manea esu to fui
mani,
wenanisa wiro enehuosa
kaha."*

39 Wape tata mani, wiro inontaraio
tasu to fui weru taroaso Kristusi tuti
taworu di tata kaha, mae inontaraio
taroasoai tuti feriri tata we fitawafa
di tata.

11

Roasoanei

1 Roasoanei mani, fifiani dine?
Taroasoanei mani, weneung na
fio taenemitawanaifa na Allai fo,
nana mani taenemiwawera we fi
taenemitawana fo kaha, tuti tawait-
awanaia mutu we fio tawatioai na
tauremine kaharai fo.
2 Weo na roasoai tonana fo Allai
medurai we eneo inontarai enayai na
rabuang bo fafong paria fosa nani sa.
3 Na taroasoafo tawaitawanai we
rorafaisi tuti nunei sentenang, Allai
niariri na ne Kaiwofo, ampafe fianai
aino tawatioai ninai, finanai da na fio
tawatioa kaha fo.

Habeli, Henoki tuti Noaki itone itoroasoafo

4 Habeli tonanai kontai, na roa-
soafo dohong korbani denteng sewa
Kaini ne korbanifoi. Na ne yoa-
soafo nanai, Allai sahui we inontarai

* **10:30** Ulangan 32:35 * **10:30** Ulangan 32:36; Masmuri 135:14 * **10:38** Habakuki 2:3-4

enerorong mesi, tuti eneo ne korbanifoi. Tuti Habeli mireha ampa, wape na yoasoai nanai, ne tarai toyari medu paria sobu rahida bonini we tata.

5 Na roasoafo kontai, Henoki minohi darang mae Allai yuaisi to rorafaisi wiro sodai mararehafo kaha.* Wiro esobui kaha, weo Allai yuaisia fefe. Weo wiro sodai finana kaharai mae, Allai medu kariri kawuru ampa, deyo, "Henoki kia enehurorongnei."

6 Tuti roaso Allai kaha mani, todoni kontaio Allai enoa kaha. Weo mandoni dino de da we Allai mani, todoni kontaio yoasoai we Allai mani niaya ne, tuti dohong fiembaitafo we mano sera wei na taraifo.

7 Na roasoafo kontai, Noaki dohong kariri kaiwo Allai deretawanai wei fo, amani samu wa fiabai paria rowei we fiata ne munu rorong fosa we ekaharai weru aiboio Allai ambori bioi nunei nai foi. Finanai wiro kawariaia Noaki detioa kaharai, wape yoasoai, ampafe na somi wei fo dohong karirіai. Na tonanafo Noaki tuti ne munu rorong fosa ekaharai weru aiboifo, tuti nunei sodai aiboi nani weo ea eroasoai kariri i kaha fefe. Tuti Noaki, na ne roasoafo nanai, Allai sahui we inontarai enerorong mesi dine.

Abrahami ne yoasoafo

8 Na roasoafo kontai, Abrahami dohong kariri Allai ne kaiwofo, na rabuang bo Allai sahui tuti demi we da to Kanaani, kataio dererai we dohoni wei foi. Abrahami serawawera katai da wei foi, wape dohong kariri fianai Allai deyoai nanai.

9 Na roasoafo kontai niayai weinontarai aisei na kataio Allai dererai weia foi. Tuti minohi na munu tenda foi, tonanai kontai we Isaki tuti Yakupi suru, weo uru kontai usobu kaiwo dererai nanai na Allai kontai ria Abrahami.

10 Abrahami dohong kariri fi Allai deyoa fo tonanai, weo deti to fong demang we bendario biauni sau amangno mitubaru foi, amani bo Allai andi enetituaiti tuti niariri foi.

11 Na roasoafo kontai, Abrahami mani, weinonggutung ampa tuti Sarai kontai kirawahi tonanai ki, wape sobu mambiriu ria Allai we sobu riria na Sarai. Weo Abrahami yoasoai we Allai dohong kariri ne kaiwo derera fo rai.

12 Ampafe na inontaraio weinonggutungna adareti kahofa diri tawania foi, riria bitoya paria etaubau enumifo. Weo na Abrahami mani, ne ririafoi wiro ato afonsoi kaha, bitoyafo toyari awaha rora faisi tuti ninuaing nafareng rausi.

13 Inontarai nanisa kiai na ene rahida etarang eminohi na nunei fo, eroasoai pariao emarareha. Eroaso Allai ne derera fo tonanai wape mantaunsa esobu fio Allai dererai wesa tonana fo kaha. Fi na kaiwo derera fo esayorai na waroi terai tuti etamang weai paria. Tuti eteisaha kontai kariri mantaunsa we ea mani eweinontarai aisei tuti inontarai eminohi sawai arora na nunei disa.

14 Weo mano emadu tonana fosa, eteinawiai we enemirorongfoi dohong weai paria we esera we nu weworuo esahui we ene katai dine.

15 Enemitituai tonanafo wiro earomio ene nuo raminde era weruri ma foi kaha, weo masino enemirorong tonana mani, ene rang bitoya we etaraberasa to katai nani aha.

16 Wape wiro nana kaha. Mae fio enemirorong dohong weaifa mani, we esobu nuo denteng sewa aha foi, amani Waidani. Aiwedaya mani, Allai wiro mimaya we esahui we ene Allai tuti ene Seng dine fo kaha, weo meinenang bendari bei kawuru we ea ampa.

17-18 Na roasoafo, Abrahami kiutuai we miungno ne kaisung mansiari foi we dohoni wekorbani we Allai, na rabuang bo Allai medu wei we titua kariri ne yoasoafe fo. Abrahami nini dino sobu kaiwo Allai dererai kawuru ampa we deyo,

"Na nemu kaisungno Isaki dino
ato nemu riria bitoya foi nai

* **11:5** Kejadian 5:24 * **11:17-18** Kejadian 21:12

ki.”*
Tonanai ki wape dohong kariri kaiwofo, ampafe deyo miung Isaki we dohoni wekorbani we Allai.
19 Weo Abrahami enetituai deyo, Allai ne mambiriu we duwi inontarai emarareha fosa weru marareha rorong foi aha rai. Ampafe na tonanafo ne tarai toyari sobu ne arikangno Isaki nano marareha rorong fo aha.

Isaki, Yakupi tuti Yusupi itone itoroasoafo

20 Na roasoafo Isaki deti to fong, ampafe mioang antungno Yakupi tuti Esauwi uru karirіai.
21 Na roasoafo, rahida Yakupi de mireha nai foi, mioang Yusupi ne arikangfo suru mansiari-mansiari, tuti somi we Allai na sauo ne aitatohi nunggamiei foi.
22 Na roasoafo, rerai we rahida Yusupi mireha nai foi, medu kariri rahida inontarai Israeli fosa era to boriai weru nu Mesiri foi fo tuti deretawansa we ambori eha neinafo kontai weru kataifoi.

Musai ne yoasoafo

23 Na roasoafo, Musai ne wawafo suru umatai we urapa mananu Firauni ne kaiwofo kaha, mae uradiwa Musai na rahida saubaunung fo paria sobu ne embai botoru fo, weo uwatio Musai denteng fefe.
24 Na roasoafo, Musai awa fiabaifo mani, deiayarai we esahui we Firauni antuwingfoi ne kaisung dine fo.
25 Mae kiutuai we sodai dadirafo ria Allai ne inontarai Israeli fosa, weru minohi piraise tourai na sasari rorong foi ria inontarai sasari fosa fo.
26 Enetituaitaifa we sobu dadirafo ria mananu Firauni we dohong kariri Kristusi, Mananu Mamparirio ambori kiawariai foi, mani, nanai beng sewa weru ra fubao na nu Mesiri foi fo. Weo Musai wiro enetituai we ra nunei kaha, mae we fiembaitai ambori sobuai na Waidani fo.
27 Na roasoafo, da weru nu Mesiri foi fo, tuti mananu Firauni kesoua tonanai, wape mitai kutea kaha. Mae sawania mutu na fi niari fo, weo toyari deti Allai, Mano atioi na wea kaha foi fefe.
28 Na roasoafo dohonsuao Paskafoi tuti domba ne rikafoi kiaria dufui na inontarai Israeli fosa ene rahutu borong fo, ambori wewaio miung arikang reantenang fosa foi, wiro miung arikang Israeli fosa konta fanai.

Inontarai siai fosa ene eroasoafo

29 Na roasoafo, inontarai Israeli fosa era kutu Rawanang Berika foi toyari era na katai sirahiai. Wape inontarai Mesirio eteyo emito riasa awaru fosa, etaisuia.
30 Na roasoafo, inontarai Israeli fosa era wari bendari Yeriho foi werahida itu fo, wore kamiei na bendari foi misuhi aweu wiatai na kahofa nuwowong fo.
31 Na roasoafo kontai, Rahapi wiwing diru foi, fiata inontarai Israeli manduo uradiwara uwati kariri bendari Yeriho foi suru na mai fo, wedaya inontarai Israeli fosa emuni ria inontarai eroasoa kaha fosa na bendarifoi kaha.
32 Tuti imadu fiani aha, weo yeyo imadu kariri inontarai siaio eroasoai tonanai konta fosa, manamo nehu rahidafea demoyara kaha. Weo wiro imadu kariri Gidioni kaharai, Baraki kaharai, Simsoni kaharai, Yeftai kaharai, Dauti kaharai, Samueli kaharai, tuti nabifosa kaharai.
33 Weo na eroasoafo kontai,
eharaikobu mananufosa,
eru kaiwasa na wetaraifo,
esobu fianai aino Allai dereraia fo,
tuti ehobu singa eboromifo.
34 Tuti manea ehabisa tono adia rorong fo
wape wiro adiafoi kasosa kaha,
ekaharai weru sondu rengfo.
Efanahang wape Allai niarisa ewemambiriu,
tuti ewemambiriu na mamuna rorong fo
doni eharaikobu rai mamunao na mananu siai fo.
35 Na roasoafo kontai, wiwingfosa esobu ene inontarai emararehara fosa aha, weo Allai duwisa nariai aha fefe. Wape manea siai kontai inontarai enari kangganisara emarareha

weo ene eroasoafo, tuti emaya we
ekaharai weru ne karira nanai kaha,
weo enemitawanai we ambori Allai
duwisa aha we esobu ne beng sewa fo
fefe.
36 Manea kontai inontarai eteib-
erasa, erarubasa na wai weababo,
mae manea siai eworasa na wai besi
tuti esoasa to aitamu rorong fo.
37 Inontarai eru kamieio sara
emarareha, manea kontai ehikasara
efutuayai na gergaji, tuti manea
emunsa na sondu. Eminohifo na
mai kaha, enari domba tuti kambing
rerawa karira fo we esansunsa nayai,
ene pari fi arorawa, inontaraifosa
etahatawansa tuti enari kangganisa.
38 Era saiworuai na katai mananai
sarahiai fo tuti na uai rabuang, na
kamiei kamirei fo tuti na winsabu-
rung. Wape, tarai to, nunei wiro mesi
wesa kaha.
39 Inontarai nanisa kiai, na Kaiwo
mararebana fo fiaisa we ene eroa-
soafo tonanai, wape ea kiai wiro es-
obu fio Allai dereraia fo kaha weo
finanai kawariai na Kristusi fefe.
40 Weo Allai meinenang fio beng
sewa feai we tata kawuru ampa, am-
bori eweboyari ria tata mani tata
ruhiaio tasobu ne maifo.

12

*Metawang mea na meroaso Kris-
tusi fo na dadira rorong fo, weo
na tonanane Dai Allai niari sua ne
arikangne tatane*

1 Nina mani mano fafongfa eroa-
soai nani sa bitoya paria etoa wari
tata eteinawi kariri roasoai na
mai ne. Tonana mani tatawing fi
marabao tasoduata ne tuti sasario
miawa arora we wewora tata nei, tuti
tatawang tata we tamito na wawoaio
Sempaisi demi tata we tawawoai nai
foi.
2 Na tanari finana fo, tauremifo
nayai terai na Yesusi, andino tane
taroasoane weneung nai tuti mano
dewawu tane taroasoai nanai pariao
tasobu ne mai fo. Yesusi sawa-
nia mutu na dadira rorong fo na
sodua aitabafoi fo, deitawanai we
mireha na aitabafoi mani, fio kia ma-
maya paria fine. Tonanai ki wape
eneaya ne nanai, weo enetituai terai
we mirising ambori sobuai na rei
dowana fo. Tuti ninaia mani mi-
nohi na Allai, Mano minohi na ne
kadera mananu foi, warang domoya
foi ampa.
3-4 Mearomio Yesusi nini pam-
pang, weo sawania mutu sodai
inontarai sasari ne ene etapaifo
pariao mireha. Na mene merurai
we metapa sasarifoi nanai, wiro
merurai ao emung mea memarareha
konta kaharai. Ampafe mearomioi
pampang ambori wiro mefanahang
tuti menemirorongfoi fituaya fanai.
5 Tuti dohonao mearomiporo Allai
ne kaiwo dohonai we ne arikangne
mea fo, amani kaiwo ambori dohong
menemirorong mitubaru aha fo, na
medu deyo,
“Nehu kaisungne waune,
dohonao wahufora Sempaisi ne
aunau maraba fo fe,
tuti dohonao enemurorongwai
fituaya fe,
na rabuang bo Sempaisi sua
wau fo fe,
6 weo Sempaisi dohong aunau
maraba feai we mano
enewawuti foi,
tuti dohong aiboi we mandoni
dino yoa wei we ne arikangfo,
we ambori deunauwi nai.”*
7 Mesodai dadirafea mani, metawang
mea weai. Todoni kontai mene-
mituai we Allai yuba mea tonana
fo mani we deunau mea finana,
tuti nana mani deinawiai we niari
mea toyari ne arikang finanai. Weo
arikang mandoni dino wiro ne
wawafoi yubati kaha ne?
8 Allai yuba ne arikangfosa kiai we
deunausa, mandoni kontai. Wape
masino wiro yuba mea ete dohong
aiboi we mea kaha mani, nana mani
deinawiai we mea mani arikang ni-
noi di mea, amani wiro ne kaisung
tera di mea kaha.
9 Kontai, tane wawa na nuneisa, etau-
nau tata na aiboi tonana fo mani

* **12:6** Amsali 3:11-12

tasomi wesa. Tonana mani, fi fuba sewa aha mani, todoni kontaio tatohong kariri tane Dai, Mano niari tanumianinune kiai foi, ambori tatarang tuti taminohi na mai.
10 Weo tane dai na nuneisa, eruba tata we etaunau tata na rahidafo wiro waroi kaha, kariri fianai aino enumiruainso bengfo. Wape Dai na rorafaisi, deunau tata we tane bengfo, ambori tamararebanai toyari I mirarebanafo.
11 Tarai we rabuang bo tasobu aunau na aiboi tonana fo, wiro dohong tata tafaraise kaha, mae dohong tata tapapirahai. Wape mayea mani, aiboi tonana fo wedaya ne wetaraifo we mano Sempaisi deunauwi tonana foi ki, nanai wetarai na enerorong mesi fo tuti na minohi na mai fo.
12 Ampafe mewarami marira fanai, tuti menari meawemibuka rirora wara mutu, ambori meroasoawa mutu.
13 Tuti na meraria Sempaisi fo menari rangno masikaburuwa we meawemiwa we mera nai, ambori mano enewawerahai toyari aweng soberaha foi wiro tindohia fanai, mae denteng aha.

Tarurai we taminohi tamararebanai, tuti wiro tateiaya Allai fanai

14 Merurai we na meminohi toa wa, meminohi na mai ria inontaraifosa kiai, tuti merurai we ne mararebanafo terai, weo mandoni kontai mirarebana kaha mani, wiro deti Sempaisi kahai ki.
15 Mewaitawang weduarai we dohonao manei na mea ketai weru Allai ne bengno dohonai arora we tata fo fanai, ambori wiro manei ne tarai toyari aio memu sifu rahang mea, da mau kia dadirafo tuti wedaya mano bitoya wei fosa esobu ne karirafo fanai.
16 Mewaitawang weduarai we dohonao manei na mea meninawa fe, ete ne tarai kariri Esauwi we deto fi masi kaha fo fe, amani dewayangno ne hak wearikang fuba fo we fiang rewangguai bei fo, fanai.*
17 Weo mewaitawanai we na fui, na rahida bo deyo sobu moanafo ria tamangno Isakifo, tamang deiayari. Weo masino yuraia sai kontai we sobuai, manamo wiro sobu rangfeai we yiwang ne sarawai nanai ahang kaha.
18 Mea mani toyari Allai ne inontarai Israeli fafong fosa kaha. Mesobu rang mamo toyari ea kaha. Weo wiro mera to fio waramia ru feai kariri inontarai Israeli fafongfa sa kaha. Ea mani era we fio waramia rufo amani, uai Sinai tuti ne adiao denggararu foi, esodai mamantitifo tuti dedukafoi,
19 songgerifoi dotufo, tuti rawafuio fiabai paria foi. Rabuang bonani etaramio rawafui nani fo, dohonsa ematai paria wedaya etutanai paria we rawafui nani wiro medu wesa ahang fanai.
20 Weo eneinafo toyari morosung weru sa na etaramio kaiwo rawafuifoi medurai wesa we etohong karirria fo kaha, amani rawafui medu deyo,

"Fifiani kontai,
inontarai ete andowa ete,
manei warang ete ne taraifoi disanso
uai nini mani,
wenani ru kamiei oia mireha."*

21 Tuti fio ewatioai nanai kia matai paria, wedaya Musai medu deyo,

"Imatai paria wedaya nehu weai
mutu ahang kaha."*

22 Wape mea mani, mesobu rang waworu bei, mera kawuru to uai Sioni, to Allai Mano Darang foi ne bendarifoi, amani Yerusalemio Waidani, tuti mera kawuru to ne wewaio ato afonsoi kaha foi efaunduhisa na mararising paria,
23 tuti to Allai ne arikang fuba fosa ene efanduhisa wejemati fo, amani mano ewonomifo toi kawuru na Waidania fosa, tuti to Allai, Mano kiutu kaiwo kariri kaiwasanei kiai foi, tuti to inontarai emararebana

* **12:16** Kejadian 25:29-34 * **12:20** Keluaran 19:12-13 * **12:21** Ulangan 9:19

fosa enumianinufo, amani nuaninuo
Allai niarisara emasia fosa.
24 Tuti mera to Yesusi, Mano Doa
Rahanai na Kaiwo Arera Waworu ne,
tuti to ne rika kafatitai foi, amani
rikao deinawio rang waworuo den-
teng sewa ne, wiro toyari Habeli ne
rikao sahu we aiboifo kaha.*
25 Ampafe metanansiau weduarai,
ambori dohonao meteiaya Mano
medu tonana foi fe. Weo masino
mano eteiaya Allai we medu wesa
tonanai na nunei fosa wiro ekaharai
weru aiboifo kaha, nana mani mano
Allai medu we tata na rorafaisi meu
ne tata, masino tahurumitare ne
kaiwofo mani, na todoni feai kontaio
wiro takaharai weru ne aiboifo kaha
rai.
26 Rabuang bonani mani, rawa-
fuifoi wedaya nunei rirora paria,
wape ninaia mani dererai deyo,
"Beyari aha mani, wiro inari nunei
terai rirora kaha, mae ro-
rafaisi kontai."*
27 Kaiwo rabuang dotu tono 'webe-
yari aha' fo, dotu we nunei sente-
nang, amani nuo Allai samui nini
ambori niariri rirora tuti warapari.
Ambori na tonanane, fio wiro rirora
kaha foi andino wiataia mutu.
28 Ampafe tatohong mahikai we
Sempaisi, weo tasobuo nuo wiro
rirora kaha foi riati fefe amani
tasobu kataifeai na Allai ne Mananu
Rorong foi. Todoni kontaio tatohong
mahikai wei tuti tasomi wei na mai,
amani na tatatori tuti tamatai, kariri
ne Allai eneoafo.
29 Weo tane Allai tasomi wei nei
mani, ne tarai toyari adiao keso fifi-
ani konta fo.

13

Kaiwo aunau wefuiai

1 Mene menemiwawu wawera
mea we mewedoroi wa, metawawu-
tai na mai pampang.
2 Dohonao mearomiporo meta-
mang we inontarai aisei na mene
munuwa fe. Weo na nari tonanafo
inontarai maneiru teai ewaitawana
kahai mae etamang we wewaifosa
na ene munufo ampa.
3 Mearomio mene doroi eroasoaio
enayai na aitamu fosa, mearomiosa
toyari mantaung mea kontai inon-
tarai menayai na aitamu di mea.
Tuti mearomio mano inontarai enari
kangganisa fosa, mearomiosa toyari
mea kontai mesodai ne tonanane
kontai.
4 Mea kiai, todoni kontaio metato
mene meriraufo we fi mararebanai,
wiro metohong siarawa fanai. In-
ontarai mano meninawa funoma foi
tuti mano niai ria wiwing siai foi am-
bori Allai kiutu kaiwo kariri ki.
5 Dohonao menemirorong dohong
we doi ete ra karera fanai, mae fianai
aino wobua wa demoyarai we wau
to tuti puraise we finanai. Weo Allai
medu deyo,
"Na todoni feai kontaio wiro itua wau
na wea kaha,
tuti na fifiani kontaio itawing
wau na wea kaha."*
6 Nanai wedaya tamadu na tanu-
miruainso mambiriu tateyo,
"Sengnei andi fiata yau nei,
ambori wiro imatai kaha.
Fianai aino inontaraine enari we yau
ne?"*
7 Mearomio mano ewenunggamiei
we mea, mano emadu Allai ne Kai-
wofo we meara fosa. Mewati kariri
fi maio esobua fo na eminohi toa fo,
tuti metohong kariri ene eroasoafo.
8 Yesus Kristusi wiro yiwani na ea
kaha, na fafongfa, rahida ninai tuti
we fitawafa.
9 Dohonao aunau aisei feai kia
menemirorongwai wedaya mera
sarawa fe. Weo ne bengne mani,
taenemirorongnei mitubaru na Allai
ne bengfo, wiro na fi kariri todoni
fiang tatang fo kaha. Weo mano
etohong kariri fio kariri fiang tatang
fo nanai, toyari Yahudio raminde
esahu fiangfeai we werarika kariri
ene eroasoafo, wiro kia mai feai wesa
kaha.

* **12:24** Ne arti mani, Habeli ne rikafoi sahu tutirai we ambori mano miuni foi sobu aiboi kerira foi, wape Yesusi ne rikafoi toyari sahu dutang we Allai deiai tane sasarinei. * **12:26** Hagai 2:6 * **13:5** Ulangan 31:6 * **13:6** Masmuri 118:6-7

10 Tane mesba mesi bei we ohong
korbanifo nai we Allai, tuti imami
efata na mesba na Warumai na nunei
fafong fosa wiro etang korbani watai
nai foi kaha.*
11 Weo andowa ne rikafoi imami
fuba foi kiari to Rorong Mirarebana
Pari foi afui we dohoni we korbani
yuairurang inontarai ene sasarinei,
wape ne taraifoi niunumi na munue
dereung boriei fo.
12 Nanai kontai doni, Yesusi sodai
dadirafo na munuefo ne rahutu dere-
ung boriei fo we niari inontarainesa
emararebanai na mantauni ne
rikafoi.
13 Ampafe tara wei to munue dere-
ung boriei foa tuti tasodai mamayao
inontaraifo eteiberahi fo kontai riati.
14 Weo na nufi ninai, tane katai
taminohi tawang naya fea kaha, mae
tasera we bendario ambori da ma foi.
15 Ampafe na taweboyari ria Yesusi
ne, todoni kontaio tafiai Allai pam-
pang. Finanai ne tarai wekorbanio
tanari wei, amani na taboromine
tateisaha wonongfo weSeng dine.
16 Tuti dohonao mearomiporo
menari ne bengfo tuti mefata inon-
tarai siai na mene fifo fe, weo korbani
tonana foi dino Allai eneoa ne.
17 Metohong kariri mano ewe-
nunggamiei we mea fo ene kaiwofo
tuti metatosa. Weo ewaitawang we-
dua mea pampang fefe, tuti ansaino
todoni kontai emadu tuti fi eru fo
nanai na Allai arongreafo. Metohong
kariri ene kaiwofo na mai, ambori
erufi na enemirorong piraise, tuti
ene fi eru fo wiro maraba wesa fanai,
weo bereri mani finanai kia maifeai
we mea kaha.
18 Metutang tuti amea pampang,
weo ameroasoai we amenemirorong
katui nei mesi, tuti na fifiani kon-
taio ametohong weai we amenari ne
maifo.
19 Fio sewa aha mani, yeunau mea
we metutang tuti amea tonanai, am-
bori ahera Allai kia yau we mea aha
mau.

Nadi tuti kaiwo kafe fo

20 Na tane Seng Yesusi ne mire-
hafoi, ne rikafoi wedaya Allai
ne Kaiwo Arera Waworu foi we-
tarai, amani Kaiwo Areraio watai
wefitawafa. Allai duwiri nano
marareha rorong fo, tuti yuaisi we
Mantahung Dedai Mirarebanai we
ne dombane tata. Kadono Allai nani
kontai, amani Mano wedaya tata
tanumiruainso ne maifoi,
21 meinenang mea na ne bengfo
kiai we metohong kariri ne dawiafo.
Tuti na Yesus Kristusi, niari fianai
dawi wea fo na tata. Todoni kontaio
tataparanding Kristusi we fitawafa.
Antu.
22 Doroi meaine, yenggowa mea
we ambori kaiwo aunau yenatuai we
mea mau ninai tanang ki, wape meta-
mang weai na menemirorong miris-
ing.
23 Ambori mewaitawanai, tane
doroi Timotiusi etawini to boriai
weru aitamu rorong fo ampa. Am-
bori da ahera to ninai ma mani, auru
ruhiai aura mau we autuambawa
mea ki.
24 Meteikaririai we mene mano
ewenunggamiei we mea wasa tuti we
Allai ne inontaraio enayai na nana
wasa kiai, yenatu mahikai wesa.
Tane doroio eroasoai kontai fosa na
Italia, etanatu mahikai we mea.
25 Kadono Allai ne bengno dohonai
arora fo weriria mea kiai.

* **13:10** Ne arti tofino: Tata tane fi denteng sewa weruo koang na agama Yahudi foi. Weo imamio erufi na Allai ne Warumaifoi fafongfa, amani emungno andowa na mesba ohongno korbani nai foi we ebai kaiwasafoi ne sasarinei, todoni kontai wiro etang fieai nano korbani omi nai foi fanai. Wape tata mani tateyo tane korbani ohoni we Allai ne mani denteng sewa, amani Yesusi mireha we feriri tata weru tane sasarinei. Tata kiai, mansiari-mansiari tasobu fariri na Yesusi ne mirehafoi.

Kaiwo Anatu Na Yakobusi

Kaiwo dedung we Yakobusi

Kaiwo anatu ne Yakobusi soi denatuai we Allai ne inontarai eroaso Yesusio enayai wariai na nunei sentenang fosa. Na kaiwo anatu ne, soi kariri fi bitoya wesa na kaiwo netawea fo, we fiainawiai wesa tuti we deunausa nayai. Amani deunau kariri inontarai Kristenine eminohi toa fo tuti fianai aino enari fo. Ampafe soi wesa, kariri todoni mano ene fi fosa tuti mano ene pari fi fosa fianai aino esodaira fo, kariri todoni enari ne bengfe fo, enemitituai sarawa kaha fo, kariri roasoai tuti ohong kariria fo, kariri kaiwo ariri maduri foi, kariri awaifo, tuti kariri mano enemirorong dedai fosa. Yakobusi kontai deretawansa we wiro etinggai inontarai fanai, wiro etatofa fanai, tuti etawansa, tuti etutang tutisa we Allai.

Na kaiwo anatu nini Yakobusi deretawanai kontai paria we na eminohi weinontarai Kristeni fo, todoni kontaio eteinawi ene eroasoafo na etohong toa fo.

Kaiwone deto kutuai toninai:

1:1 Kaiwo reantenang.
1:2-8 Roasoaia mutu na dadira rorong fo tuti utang Sempaisi we dohong awaifo.
1:9-11 Fi kariri mano ene fi fosa tuti mano ene pari fi fosa fianai aino esodaira fo.
1:12-18 Fi weanggari ambori tau wei fo.
1:19-27 Taramioai tuti ohong karirai.
2:1-13 Wiro iri inontarai kariri ene fifo fanai.
2:14-26 Roasoai tuti ohong karirai.
3:1-18 Sasari tatapereminei wedayari.
4:1-5:6 Inontarai Kristeni tuti finunei.
5:7-20 Kaiwo arerai we ohong karirai.

Mahikaifea

1 Weo doroi bohio mea kiai, amani inontaraio meweriria na Israeli rabuang suraya boruo menayai wariai na nunei sentenang wa mea.

Yau Yakobusi, Allai tuti Seng Yesus Kristusi une womingne yau, yenatu mahikaifeai we mea kiai.

Meroasoaia mutu na dadira rorong fo tuti metutang we Sempaisi we ambori dohong mea mesawai

2 Doroi bohi, masino mesodai maino dadirafo mani, dohonao menemirorongwai fituaya fe, mae memararising pampang.
3 Weo mewaitawanaifa we meroasoia mutu na dadira rorong mesodairi nani, wedaya metawang mea.
4 Meruraifa we ambori mene metawang mea nanai wedaya memasi tuti mebiriu na fiani kontai.
5 Masino manei na mea wiro sewai kaha mani, todoni kontai dutang Allai ambori dohong awaifo wei, weo Allai mani warang takahetuai funomai ampafe fianai aino utang wea fo dohonai arora, wiro enetituaitafea kaha.
6 Wape manei dutani mani, yoasoai we fi dutang weai nanai sobua rai, wiro enerorong soriru fanai. Weo mano enerorong soriru nei mani, ne tarai toyari andeisa rawanangrausi. Wanangfoi siai todoni mani, andeisafoi dipu kontai tonanai.
7-8 Inontarai tonana nei mani enerorong boyari kaha, ampafe wiro meduraia futuayai kariri fianai aino niari fo kaha. Nana mani dohonao enetituai kontai we sobu fieai ria Sempaisi fe.

Fi kariri mano ene pari fi fosa tuti mano ene fi fosa

9 Doroi Kristeni mano mene pari fi wa mea, mefaraise, we Allai yuai mea ampa.
10 Tuti inontarai mene fi wa mea, memararising kontai, weo Allai dohong mea meminohi na katai tawawa fo. Weo inontarai ene fi fosa ambori eworu toyari ainari rai.

11 Wofi dautai piao robongfoi mani,
reraungfoi siamorang, ampafe ainar-
ifoi mirurang tuti ne mianafo nai. To-
nanai kontai we inontarai ene fi fosa.
Erurai tuti ene fifoa tonanai, wape
ambori eworu.

Fi weanggari tata we ambori tatawai

12 Mandoni dino sawani na fi
dadira sodaira fo mani, wenani Allai
mioani. Weo sawani kawuru na
ne tonananea mani ambori sobu
fiembaitafo, amani sobu numainu
Seng Allai dereri we inontarai mano
enemiwawuti fosa fo.
13 Manei sobu fio weanggariri we
ambori dohong sarawaifa fo mani,
dohonao deyo, "Allai dino weanggari
yau ne," fe. Weo Allai mani wiro
enerorong dohong we niari fi karira
fea kaha, tuti wiro weanggari manei
na wea kaha.
14 Mae manei sobu fi weanggariri
tonana fea mani, enerorong dohong
we niari fi kerira fo andi wedayari ne,
ne tarai kariri keri sofa we diang.
15 Ampafe dohong kariri enero-
rong kerira nania mani, wedaya
sasarifoi tuti weboyari ria sasarifoi
pampang mani, ambori wedaya
mararehafoi.
16 Doroi enehuwawu mea wa
meaine, dohonao menemitituai
sarawa fe, weo Allai wiro weanggari
manei kaha.
17 Fiani kontai aino tasobua fo,
amani fi bengfo tuti maifo, biari kiai
na rorafaisi meu, amani na Allai,
mano niari sambewarai na rorafaisi
foi. I mani Allai, mano wiro yiwani
na wea kaha, tuti fianai aino medu-
raia fo wiro yiwang ahang kaha.
18 Na mantauni ne dawiafo, yuai
tata we ne arikang tuti yiwang
taenemirorongnei weworu, amani
na taroaso ne Kaiwo wetarai fo. Niari
tonanai we tatafo, weo nano fi kiai
niariri na nufi nini mani, tataino diri
tata reantenangne.

Taramioai tuti ohong karirіai

19 Doroi enehuwawu mea wa
meaine, meru kaiwo fininaia mutu,
amani we mandoni wau kontai
ki, wukahera we taramudidau kai-
woariri, wape dohonao wukahera
we modu tuti kosou fanai.
20 Weo mandoni dino kesou mani
wiro dohong kariri ne maio Allai
eneoa fo kaha.
21 Ampafe fi kerira tuti fi memu-
nao menariri pampang foi mani,
mehabioi weru mea. Mae na men-
emirorong tewawa meru Allai ne
Kaiwo sanamai na menemirorong-
wai, weo Kaiwo nanai wemambiriu
we kia mea mekaharai weru ne
karirafo.
22 Todoni kontai metohong kariri
fianai aino Allai medura fo, do-
honao metaramioai tera fe. Weo
metaramioai wape metohong kariria
kaha mani, mepampamu bera man-
taung mea aha.
23 Inontarai mano tarao Allai ne
Kaiwofo wape wiro dohong kariria
kaha foi mani, ne tarai toyari we-
doari deti ureng na kasinai.
24 Deti urengfo na maia kai, wape
da weru kasinaifoia mani aroporo
urengfo we ne tarai toa foa.
25 Wape Allai ne Hukumio kia
kaiwasafoi weru mamantiti rorong
foi fo, manei detori na mai tuti
dohong karirіaifa pampang, wiro
taraoai terai mae aroporohai ahang
kaha, wenani Allai mioani na fianai
aino niari fo.
26 Mandoni dino deyo i mani
inontarai somi we Sempaisi dine,
wape wiro deitawang taperengfoi
kaha mani, wenani sofa berahi aha
tuti ne yoasoafo wiro wefiea kaha.
27 Inontarai somi na tarai we Dai
Allai tuti mesi na urengreafo ne
mani, fiata arikang awata tuti wi-
wina esodai dadira fosa, tuti i kon-
tai derara ne taraifoi weru fi kerira
nunei.

2

Dohonao metiri inontarai kariri ene fifo fe

1 Doroi meaine, mea mani inon-
tarai meroaso Yesus Kristusi tane
Sengno sambewarai dadai sewa foi,
di mea, tonana mani wiro metiri

inontarai toyari manei dedai sewai
manei siai fanai.
2 Weo masino inontarai ne ra
bitoya manei, sata araha rea kei-
wewa na warakehafoi tuti sensuni na
ansungno mehikai, da to mene katai
mefanduhi mea nai wai mau, mayeai
inontarai ne pari fi manei, sensuni na
ansung karira, da kontai mau,
3 nana mani mano ne ra bitoya
tuti sensuni na ansung mehikai foi
andino metatori sewa ne. Weo
memadu wei meteyo, "Daie, munohi
na kaderao denteng nini," wape
mano ne pari fi foi mani memadu wei
meteyo, "Boari na wanai ete munohi
na nang wowong nina."
4 Menari tonana mani, metitua
mene doroifosa, we manea etadai
sewa mano wei fosa, tuti deinawiai
we menemitituaitawa kerira.
5 Nehu doroi enehuwawu mea wa
meaine, metarami ma. Inontarai ene
pari fi na nuneisa mani, Allai dirisa
we ambori titua kariri ene eroasoafo
mani, sahusa we inontarai ene fi
disa. Inontarai nanisa ambori Allai
yuaisa we ne inontarai terai weo emi-
nohi riati na ne weMananufo, kariri
ne kaiwo dererai we mano enemi-
wawutia fosa.
6 Manamo metoari aha meteikang-
gani mano ene pari fi fosa aha. Wape
mano ene ra bitoya fosa enari kang-
gani mea. Ansaino etinggai mea tuti
eha mea to mangkutu kaiwo fosa ne.
7 Eaino eteibera wonongno dedai
mirarebana foi, amani Yesusi mano
ne mea foi.
8 Mananufaisi dohong kaiwoariri
we tatohong karириai na Buku Mi-
rarebana foi, amani,

"Menemiwawu inontarai siai
kariri menemiwawu bera
mantaung mea wa."*

Metohong kariri kaiwo nana mani
menari ne wetaraifo finana.
9 Mae metiri inontarai toyari manei
dedai sewa manei siai, amani metato
manea wape manea bereri, nana
mani metohong sasari, tuti Allai ne
Hukumi dohonai we Musai nanai
deinawiai we metohong sara ne
Hukumifoi.
10 Tuti mandoni dino dohong kariri
Allai ne Hukumifoi kiai, wape ene-
funomi na rabuang bei mani, wenani
dohong sara Hukumifoi sentenang
kontai.
11 Weo na Hukumifoi Allai medu
deyo,

"Wiro metena ria wiwing ete mang
siai fanai,"

tuti Hukumi siari nani kontai andino
deyo,

"Wiro memung inontarai fanai."*

Ampafe masino wiro metena ria wi-
wing siai kaha, wape memung inon-
tarai mani, metohong sara ne Huku-
mifoi sentenang kontai.
12 Ampafe fianai aino memadura fo
tuti menari fo, metitua weai. Weo Al-
lai kiutu kaiwo kariri mea rai, kariri
ne Kaiwo kia kaiwasafoi weru ma-
mantiti rorong foi fo.
13 Weo mandoni dino wiro deinawi
ne aroafo we inontarai siai kaha
mani, na rahida wanai Allai kontai
deinawi ne aroafo wei kaha. Wape
mandoni dino aro inontarai siai
mani Allai wiro dohong aiboifo wei
kaha.

Roasoai tuti ohong karириai

14 Nehu doroi meaine, manei medu
deyo i mani inontarai yoasoa dine,
wape wiro deinawi karириai na ne
dohong toa fo kaha, nana mani ne
yoasoafo kia fiani wei rai? Manei
yoasoai tonana mani Allai wiro feriri
kaha.
15 Tarahio mene doroi manei, ne
pari ansung demoyarai we sensuni
nayai tuti fiang demoyarai we dang
na rahida neungfo kaha.
16 Wape memadu wei meteyo,
"Wau ro mau wa. Nemu mahikai
wonsung waua monikapoi feai tuti
mahikai bampi fea." Wape wiro
metohong fi dohong weai nana
kaha, nana mani we fiani e memadu
tonanai wei nina?
17 Tonanai kontai na taroasoafo,
wiro tatohong karириa kaha mani,

* **2:8** Imamati 19:18 * **2:11** Keluaran 20:14; Ulangan 5:18

tane taroasoai nanai wefiea kaha kontai.
18 Tarahio manei boyo, “Yau mani, iroasoai teraifa mani demoyarai,” tuti manei wau aha mani boyo, “Yau mani, yohong te ne bengfoa mani demoyarai.” Wape imadu mau yeyo, meteinawiai na kaiwoariri arora kariri mene meroasoawa, ambori yeinawi nehu iroasoane na yohong toa ne we mea.
19 Kontai meroasoai we Allai mansiari kawuru. Mahikai! Wape metarami ma, inggiranesa eroasoai tonanai kontai, tuti ematai paria. Mano meroasoai wape wiro metohong beng kaha mani, mebeng sewa inggirafosa kaha, weo ea eroasoai kontai, wape etohong kariria kaha.
20 Inontarai inggowui wa meaine, tarahio meteyo yeinawiaifa we mea we mewati terai weo roasoaifa wape ohong kariri ne bengfo kaha mani, roasoai tonana nei wefiea kahai.
21 Mewati tane werengno Abrahami e? Rahida bo deo miung ne kaisungno Isaki na mesba wowongfo kariri kaiwo arerai Allai deyoai wei fo, na fi niari nanai Allai detori we denteng riati aha.
22 Na fianai aino Abrahami niari nanai, deinawiaia kasau ampa, we roasoafo mani, wiro kaiwo madurai arora fine kaha, mae fio ohong kariria fine. Ampefe na finiarifo mani ne yoasoafo mai.
23 Finanai mai kariri Sengnei ne Kaiwo rabuang bo dotu deyo,
“Abrahami yoaso Allai,
tuti na yoasoai nanai Allai detori
we inontarai mesi dine.”*
Ampafe sahui we ne maniwowiri.
24 Ampafe kasau ampa, we inontarainesa ebeng ria Allai aha fo, wiro na eroasoai tera fo kaha, mae na fi bengno enari fo.
25 Kontai mewati Rahapi e? I wiwing diru dine, wape Allai detori we denteng riati, we fianai aino niari fo, amani inontarai Israeli manduo ura wa uwati kariri bendari Yeriho foi, Rahapi dino dediwa suru na ne munufoi, tuti fiata suru uwawu to katai siai aha fo.
26 Ampafe, kariri tane tarainei weo anseng bireri weia mani, mireha. Tonanai kontai we taroasoafo, wiro tatohong kaririai na fibeng tanari fo kaha mani, taroasoai nanai ne tarai toyari mireha, wiro wefiea kaha.

3

Sasari tatapereminei wedayari

1 Doroi meaine, dohonao na mea bitoya merurai we mewemantaunau jemati fe. Weo mewaitawanaifa we mano tawemantaunaune tata mani, Allai kiutu kaiwo we tata fo maraba sewa.
2 Tata kiai, wea mani tatohong sarawai. Wape mano wiro medu sara kaiwoariri kaha foi, i mani inontarai mesi dine, amani inontaraio sawang ne taraifoia mitu dine.
3 Mewati kudanei e, oyo autai nai tuti ambori iruwi we da kariri tatawiafo mani, tabuhi wai na borongfoi ambori wai nani dino iruwi nai we da kariri tatawiafo ne.
4 Kaparinei kontai tonanai. Kaparifoi watioi we fiebai tonanai tuti wanangfei mani suruoi paria, wape na ne bo irua foi mano siruwi foi siruwi defai na mimoya kariri ne dawiafo.
5 Tonanai kontai we tatapereminei, i ketui paria wape deparanding tata karira beyari. Mewati adia urengnei, ketui tonanai ki wape enang dininio kesoia kiai nai.
6 Tatapereminei mani ne tarai kariri adia. I wedaya sasari we tane tarainei sentenang. Fi na tane tarainei kiai mani andino kerira sewa ne. Ampafe kaiwo tamadurai na tatapereminei, ne tarai kariri adia na Soroha rorong foi. Saminseni andi wedaya tatapereminei denggararu tonanai, ambori kia karira we tata na rahida taminohi na nunei ninai.
7 Andowa aweng boa foi tuti ne fiafa na arong foi, romu tuti diangnei, aunauwi wori finahang ki, tuti inontaraine etaunauwia finahang ampa.

* **2:23** Kejadian 15:6

8 Wape tatapereminei mani mandoni kontaio wemambiriu we deunauwia finahang we medu sua kaiwo kaha. I memuna, mandoni kontaio wiro taraoi kaha, ne tarai toyari fimemu we memu kaiwasanei.
9 Tamadu nai tatohong mahikai we Sempaisi, tane Dai Allai, tuti tataperemi siari nani kontai andino takaherawai tuti tateikanggani inontarai siai Allai niarisa kariri mantaunifoi ne.
10 Ampafe kaiwo fiai fo tuti kaiwo kaherawa fo kawariai ruhiai na tatapereminei. Doroi meaine, finanai kerira paria.
11 Weo waya ureng boyari deda mandiei mani, wiro dowei memisi tuti dowei pirandima kaha.
12 Tonana kontai we ai urung nei, wiro webong saituni kaha, tuti anggurinei wiro webong urung kaha. Ampefe waya ureng deda mandiei meuai foi, wiro dedao mereha memisi ahang kaha.

Awai kia mai we tata ne mani biari na Allai meu

13 Masino na mea manei deyo i mani sewai tuti deitawang Allai ne rangfoi, nana mani todoni kontaio deinawiaifa na dohong toa fo, amani niari fi masi fo tuti ne bengfo na enerorong tewawao weneung na ne awaifo.
14 Wape masino menemirorong pirahai we inontarai siai tuti mewati we mene tarai bo meneng wai terai we ambori mewemewonomi mani, dohonao meboi mearomiwa meteyo mesawai fe. Weo na tonanane mebari wera kaiwo wetarai fo.
15 Mano deyo sewai tonana nei mani, wiro sobu awai nani na rorafaisi meu kaha, mae na nunei ma, tuti awai nani da na Allai Nuaninufoi kaha, mae da na Saminseni ma.
16 Weo na doni kontai inontarai enemirorong pirahai wesa tuti ewati wesa terai esera we ambori ewewonomi, na nanai kontai ambori inontarai esawasa tuti emamuna wawerasa, tuti enari maino fi karira fo.
17 Wape mandoni dino sobu awai na rorafaisi meu mani, reantenang pari mani wenani mesi wiro seyewa kaha, piraise we kia manangfo, deti we inontarai siai, tuti taradidau kaiwo. Enewawu fuba tuti niari ne bengfo. Doa rahanai, wiro enetituai we manei dedai sewa manei siai kaha, tuti wiro tapereng sobaura kaha.
18 Inontaraio eminohi na mai tuti efata inontarai siai we eminohi ruhiai na mai, nana mani inontarai emasi disa, tuti etohong kariri Allai ne dawiafo.

4

Mewemaniwowiri we finunei fanai mae metato Allai

1 Fifiani wedaya mea mesawa mea tuti memamuna wawera mea ne? Finanai dariai na fi karira menemituaiti na menemirorongwai, amani finanai dawi mea pampang we menari ne karirafo.
2 Metohong paria we mesobu fieai, wape finanai mesobua kaha, wedaya memung wawera mea. Tuti menemititou we inontarai ene fi na menemirorong kerira, wape wiro mesobu fi metawi weai nana kaha. Mesawa mea tuti memamuna wawera mea. Mesobu fi metawi wea fo kaha, weo metutang Allai kaha fefe.
3 Kontai tarahio metutani kawuru ampa, wape mesobua kaha, weo fio metutang weai nanai, wiro na menemirorong mesi kaha, wape we mantaung mea mefaraiseraifa fine.
4 Toyari wiwingno enerorong wiro dohong we ne mangfoi titou ahang kaha tuti dohong sarawai ria mang siai, mea kontai menemirorong dohong te we Allai ahang kaha, mae metohong we finunei. Mewaitawanai kahai we mewemaniwowiri we finunei mani, wedaya meweaiteta we Allaifo ne? Ampafe mandoni dino de wemaniwowiri we finunei mani, wenani weaiteta we Allai kontai.
5 Dohonao meteyo kaiwo dotu na Sengnei ne Kaiwone sofa fe. Weo Nuaninu Denteng Allai dohoni niayai na tane tarainei dawiai paria we tenemiwawu te Allai tuti tasomi terai wei.

6 Tonanai ki wape Allai dohong
beng fuba sewa we tata. Ampafe doni
na Kaiwo Mahikai ne medurai deyo,
"Allai dapa mano enemirorong dedai
nesa,
mae dohong beng we mano ene-
mirorong tewawa nesa."*
7 Ampafe tonana mani metato Allai
tuti metapa Saminseni, ambori mito
weru mea ki.
8 Mehefang Allai, ambori Allai kon-
taio kefang mea. Mano menari sasari
wa mea, meruai mewaramiwara
mararebanai weru sasari menariri
wai, tuti mano menemirorong boru
wa mea mani meruai menemiro-
rongwai kontai ambori mirarebanai.
9 Metatua bera mene taraiwai,
mesai tuti metaidu, todoni kontai
meriwang memiriwa na mesai tuti
memirisingwa na menemirorong
fituayai.
10 Metu menemirorongwaia
tewawa na Sempaisi arongreafo,
ambori yuai mea metadai ki.

Wiro meteibera mene doroifosa fanai

11 Doroi meaine, wiro meteibabera
mea fanai. Mandoni dino deibera
ne doroifoi ete dei we i we dohong
sarawai, nana mani ne tarai toyari
wenani deibera Allai ne Hukuminei
tuti deyo Hukuminei sarawai, weo
Hukumi nani deyo todoni kontai
enewawu ne doroifoi. Nana mani
mene tarai wemangkutu kaiwo we
Allai ne Hukumifoi, toyari meteyo
fibeng kaha fine. Masino meteibera
Allai ne Hukuminei tonana mani,
wiro metohong kariri Hukumifoi
kaha.
12 Wape mansiari kawuru andino
ne mambiriu we dohong Hukumifi
we inontaraine tatane, tuti andino
wemangkutu kaiwo we tatane. Mano
nani mani Allai dine, andino we-
mambiriu we feriri tata tuti kebi
tata to Soroha rorong foi ne. Am-
pefe mene mambiriu fiani feaifa ne,
meteibera tuti mehutu kaiwo we
mene doroifesa nina?

Dohonao mearomiporo Sengnei tuti meboi mearomi tuti fi menari wa fe

13 Mano memadu meteyo, "Rahida
nini ete aha te, ambori torontai to
bendari bowani ete bei siai aha,
tonayai defuina bei teai we towa-
worifi torawayanai, we tosera we doi
nayai." Metarami ma.
14 Fifianai aino aha mesobua fo
mewaitawana kahai arorawa. Mene
tarai todoni rai? Mene tarai toyario
kawario kameai mani watioi tonana
mae touraia mani niaia.
15 Ampafe memadu tonina,
"Masino Sengnei eneoa mani,
taminohi tatarang tuti tanari fio tate
tanari fo."
16 Manamo wiro memadu tonana
kaha, mae menemirorong dedai
paria tuti meboi mearomiwa tuti
fi menari fo. Kaiwo fuba meboi
mearomiwa naya mani, kerira paria.
17 Ampafe mandoni dino deitawanaifa
we ne bengfo todoni kontai niari,
wape wiro niari kariria kaha mani,
inontarai nani dohong sasari finanai.

5

Kaiwo aunau we mano ene ra bitoya fosa

1 Mano mene ra bitoya wa meaine,
metaramio nehu kaiwo finina. Mesai
metaidu fafong we dadira bitoya am-
bori mesodairi foi.
2 Mene rafi misuhia kiai ampa. Tuti
mene ansungfe kantantini kiutuwi
kiai ampa.
3 Mene ra emasi tuti peraki fi
raima soi kiai ampa. Raima nani
we fiainawiai kariri fianai aino
mesodaira fo ki, amani todoni Allai
kebi mea tono rawanang adia rorong
fo ambori keso mene taraiwai kiai.
Weo nunei ne rahida werea naya fe
kefang ampa, wape mefanduhi ra
bitoya terai. Ampefe mene rawai niai
ki tuti mesodai karira bitoya ki.
4 Mewati ma! Mano erufi we mea
na mene romiwai ebibe esahu weo
wiro mebaisa kaha fefe. Esai tuti

* **4:6** Amsali 3:34

esahu we manei fiatasa, tuti erawamifui nani, mananu Seng Allai taraoi ampa.
5 Mefanduhi ra bitoya na nunei we mefaraiseri tuti memiang mene taraiwai nai. Nana mani mene tarai toyari sapio ahumia ne tarai fiabai we ambori ani. Mea kontaio tonana, amani na mene ra nani memainenang mea we mesobu ne karirafo.
6 Mano etohong sarawa kaha fosa meru aiboiosa tuti memunsa, wape wiro enumiai mea kaha.

Metawang mea na dadira rorong mesodaira fo weo metamang we rahida Sengnei daraberahi nai ma fo

7 Ampafe doroi meaine, metamang tuti metawang mea pariao Sengnei daraberahi aha ma. Metawang mea kariri inontarai mandohong romi nei, i mani sanang aibong na romifoi, mae na wemunudang mani sawani demang pariao we wemetang aha ambori fi sanang fo tifu na mai tuti wetarai.
8 Mea kontai tonanai, metamang tuti metawang mea, metoaria mutu, weo Sengnei ne rahida daraberahi nai ma foi kefang ampa.
9 Doroi mea, dohonao menemitituai ete meteibera mea fanai. Weo menari tonana mani Allai dohong aiboi we mea rai. Mearomioaifa we Mangkutu Kaiwofi kefang we da ma ne, meinenang kawuru ampa.
10 Doroi meaine, mearomio kariri Allai ne nabio fafongfa emadu na wonong fesara fo. Ea esodai dadirafo tonanai ki, wape etawansa. Ampafe menarisa we fiainawiai we metohong karirisa.
11 Tarai to, ea mani tatatosa paria, we etawansa fefe. Metaramio Ayupi kontai we sawani na dadira rorong sodairi foi ampa, tuti mewaitawanai kontai kariri fianai aino sobuai ria Seng Allai fo ampa. Weo Sengnei mani aroa sewa tuti enerorong denteng.
12 Doroi meaine, ne reantenang pari metohong karirai konta mani, dohonao mefafora na finunei ete na fi rorafaisi fe, ete na fifiani konta fe. Mae fi meteyoai nanai antu mani meroa terai meteyo yo, mae antu kaha mani meroa meteyo bireri. Ambori Allai dohong aiboifo we mea fanai.
13 Masino manei na mea sodai dadira mani, dutang we Allai, mae manei firaise mani wenani yohi fiai Allai.
14 Manei na mea meninang mani sahu mano ewenunggamiei we jemati fosa, ambori etutang tutiri we Allai tuti episowi na maning na Sempaisi wonongfo.
15 Masino eroasoai tarai mani, mano meninang nani ambori denteng ki, weo Sengnei waraira ne maninangfoi. Tuti niari sasari mani Sengnei waraira ne sasarifoi kontai ki.
16 Ampafe mea kiai meteiai wawera mene sasariwai, tuti metutang tuti wawera mea ambori mebeng. Mano enemirorong mesi fosa mani, ene nadifoi wemambiriu paria tuti Allai yoa wei rai.
17 Mewati Eliai. I mani inontarai batang dine kariri tata, wape yoasoaia mutu dutanai we ambori metang ming fanai, tuti metangfoi wiro ming kahai defuina botoru aburungfeai karirai.
18 Mayeai dutang Sempaisi nariai aha, ainanaya metangfoi miung aha, ampafe ninoi tuti fitantanangfoi tetifu aha.*
19 Nehu doroi meaine, masino manei na mea wiro da kariri Sengnei ne Kaiwo wetarai ne ahang kaha, mayeai mano yoasoa manei fiatari daraberahi we Kristusi aha,
20 nana mani mearomio ninai, amani mandoni dino wedaya inontarai sasari manei daraberahi weru ne rang sarawa foi mani, wenani feriri inontaraifoi weru marareha rorong fo tuti wedaya sasari bitoya niariri foi niai.
Mahikaifeai.

* **5:18** 1 Mananufosa 17:1–18:45

Kaiwo Anatu Reantenang Na Petrusi

Kaiwo dedung we 1 Petrusi

Kaiwo anatu ne rasul Petrusi andi soi ne, amani Yesus Kristusi ne inontarai suraya mandu fosa manei dine. Kaiwone soi we inontarai Kristeni eminohi na katai esahui we nu Asia Katui. Na rabuang bo Petrusi soi kaiwo feninai, katai esahui we nu Asia Katui nini, wiro ne tarai kariri nu Asia na fui nini kaha. Weo rabuang bonani mani deinawi te nu bei na nu Roma foi, wape wiro Indonesia, Malaysia, Cina, tuti siai wei fo kaha. Rabuang bonani mani mano eroaso Kristusi fosa esobu dadira paria.

Nanai wedaya Petrusi soi wesa ambori esodai dadira maraba kontai mae enemirorong mitubaru. Soi wesa kariri Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi fo, mano mirehara, suwi aha, tuti ambori da aha ma foi, ambori enemitawania mutu. Esodai dadira paria we erariati mae, etawansa tuti eroasoai we waroi ahang kaha mae Allai mioansa paria, na rahida Seng Kristusi daraberahi aha ma foi.

Deretawansa kontai ambori eminohi mai kariri inontarai emararebanaio eraria Kristusi fosa.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-2 Kaiwo fafong.
1:3-12 Yesusi feriri inontaraine tata weru tane sasarine.
1:13–2:12 Todoni kontai taminohi na masi, weo Allai ne inontarai di tata fefe.
2:13–4:19 Taenemirorongnei mitubaru na dadira rorongno tasodaira ne.
5:1-11 Inontarai Kristeni nesa todoni kontai enemirorong tewawa tuti efata wawerasa na mai.
5:12-14 Kaiwo kafe.

Mahikaifea

1-2 Weo doroi Kristenio Allai ne inontarai diri mea wa mea kiai, amani mano menai taterai weinontarai aisei na nu Pontusi, Galatia, Kapadokia, Asia Katui, tuti Bitinia wa mea. Dai Allai diri mea we ne inontaraifo, kariri fianai aino enetituaitaitai kawuru na fafongfara fo, tuti Allai Nuaninufoi niari mea memararebanai wei ampa, ambori metohong kariri Yesus Kristusi tuti yuairurang mea na ne rikafoi.

Kaiwone na yau Petrusi, Yesus Kristusi ne rasuline yau.

Kadono Allai dohong ne bengfo arora we mea paria tuti wedaya mea menumiruainso ne maifo paria.

Dai Allai yiwang tata ambori tatarang tawaworu aha, donio taenemitawanai mutu

3 Moanafeai we Allai, mano tane Seng Yesus Kristusi tamanai. Ne aroafo fuba we tata paria, wedaya niari riwang tata aha toyari tataubau tanumi riwanaia tawaworu na Yesus Kristusi na suwi na marareha rorong foi aha fo. Na toninane dohong tata taenemitawanaia mutu.

4 Taenemitawanai we tasobu moanaio Allai meinenamia foi, amani moanaio suanai na Waidani foi we mea. Moanai nani wiro kerira na ea kaha, piro na ea kaha, tuti siamorang na ea kaha.

5 Moanai nani kiai we mea, weo na meroasoafo Allai deitawang wedua mea na ne mambiriufo paria mesobu faririo meinenami we meara foi ki. Fariri nani ambori deinawi na rahida kife nunei nai foi ki.

6 Ampafe, nanai wedaya memararising paria. Tarai, tarahai menemirorong fituayai we mesodai maino dadira bitoya we rahida kutea tonanai ki, wape mefaraise kontai.

7 Dadira bitoya mesodairi nani mani, we ambori deinawiai we mene meroasoafo tarai tuti mitubaru. Mewaitawanai we emasinei mani, nunumi na adiafoi we ambori obu emasi tarai dine. Tuti emasi tarai kontai mae ambori wioru ki. Wape mene meroasoawa dadai sewa emasinei, ampafe na dadira mesodairi wai ambori wedaya meroasoawa mutu. Na tonanane, Allai fiai

mea tuti deparanding mea, kontai
yuai mea metadai na rahida Yesus
Kristusi daraberahi nai aha ma fo.
8 Wiro mewatioi na ea kaha rai,
mae menemiwawuti ampa. Tuti
ninaya mani wiro mewatioi kaha,
wape meroasoi. Nanai wedaya me-
faraise tuti menumiruainso mirising
dedaio era wera kaiwo we madurai
kariri foi.
9 Weo Allai niari mea mesobu fi
meroasoai wea fo, amani feriri men-
umianinuwai ki.
10 Kariri fariri Allai dohoni nani
foi, nabi fafong fosa erurai paria we
ewaitawang karirіai. Emadu fafong
kariri Allai ne bengno ambori do-
honai arora we mea fo.
11 Esera weai ambori ewaitawang
kariri todoni tuti kidoni faririo
Kristusi Nuaninufoi medurai na ea
fo kawariai ki. Rabuang bonani
Kristusi Nuaninufoi medu wesa
deinawio dadirao todoni kontaio
Kristusi, Mananu Mampariri foi,
sodairi foi tuti kariri ne dedai sam-
bewaraio ambori da ma fo.
12 We nabi nanisa, Allai deikarirіai
wesa we fianai aino emadurai to-
nana fo, wiro reng we mantaunsa
kaha, mae we mea na rabuang
bonini ne mea; amani fio na ninai
metarami parai ria mano ewuwu
Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi
fosa fo. Emadu finanai we meafo,
emadurai na Nuaninu Mirarebanaio
Allai denatui na rorafaisi meu fo ne
mambiriufo. Fi nanai kai, wewaifosa
kontai etohong weai paria we ewait-
awang karirіai.

Allai sahu tata we tamararebanai na taminohifo

13 Ampafe todoni kontaio memaine-
nang na menemitituaitawa. Meti-
tua meminohi toa wa tuti mene-
mitawang te Allai ne bengno dohonai
arora we mea fo na rabuang bo Yesus
Kristusi da aha ma fo.
14 Mea mani Allai ne arikangno
metohong kariri ne dawiafo tera di
mea, ambori wiro metohong kariri
menemirorong kerira raminde
menariri na rabuang bo menayai na
mamantiti rorong fo nani foi kaha.
15 Mae todoni kontaio na memi-
nohifo memararebanai, kariri Al-
lai mano sahu mea foi mani mi-
rarebanai.
16 Weo na kaiwofo dotu deyo,

"Todoni kontaio memararebanai,
weo Yau mani imararebanai."*

17 Na meminohi toa ne, todoni
kontaio metitua kariri menayai
tourai na nunei fo, toyari menayai
weinontarai aisei na nufi nini, tuti
metato Allai tuti mesomi wei terai
na mematai. Weo mewenadi wei
mani mesahui we Dai, tuti andi kiutu
kaiwo na mai kariri inontarainesa,
kariri mansiari-mansiari fi niari fo
tuti wiro deto manei dedai sewa
manei siai kaha fefe.
18 Weo mewaitawanai we Allai
feriri mea weru meminohi toaio
wefiea kaha fo, kariri fianai aino
mesobuai ria mene werengfosara fo.
Wape wiori kutu mea weru mene
meminohi toai nanai, wiro biaitai
na fio ambori woru fea kaha, toyari
emasi ete peraki kaha,
19 mae biaitai na fio ne harga dedai
paria, amani na Kristusi mantauni
ne rikafoi, ne tarai toyari domba an-
tungno mirarebanai, wiro ne wea
karira kaha foi.
20 Kristusi nini, Allai niari nunei
kaharai mae, diriri kawurua. Tuti
rahida wefuiai ninai arahio da to
nunei we mea ma.
21 Na Kristusi nini meroaso Allai,
mano duwiri suwi na marareha ro-
rong foi aha fo tuti yuaisia dedai sam-
bewara foi. Ampafe meroaso te Allai
tuti menemitawang te I.

22 Tonanai, na metohong kariri
kaiwo wetarai fo mewarami-ira
mene sasariwai awao memararebanai
ampa, ambori menemiwawu mene
doroio meroasoai ruhia fosa na mai.
Ampafe todoni kontaio menemi-
wawu wawera mea na menemiro-
rong mesi tuti na tarai aha.
23 Menemiwawu mea tonanai,
weo Allai ne Kaiwo darang tuti
watai wenumainu fo wedaya meara
ne tarai toyari metaubau menumi
riwanaia mewaworu ampa. Wape

* **1:16** Imamati 11:44-45, 19:2

wiro metaubau menumi weinontaraio ambori mireha foi kaha, mae weinontaraio metarang pampang.

24 Weo ne Kaiwofo dotu deyo,

"Inontarainesa kiai ne tarai toyari ninoi,
tuti ene sambewarai etaparandina fo ne tarai toyari ninoi ne ainari;
Ninoifoi siamorang tuti ne ainarifoi mirurang,
25 wape Sempaisi ne Kaiwofo watai wenumainu."*

Kaiwo nanai aino Kaiwo Mahikai fo ewuwuai kawuru we meara fo.

2

1 Ampafe, weo metaubau menumiwa mewaworu aha mani, mehabi ne karirawa kai weru mea, wiro menemirireu inontarai fanai, metatofa biriu fanai, tuti metaperemi sobaura fanai. Wiro menemirorong pirahai we inontaraio esobu ne maifo fanai, tuti metairiri inontarai fanai.

2 Todoni kontai mene tarai toyari arikang marareha awefang barika foi, tuti metohong we ui mai tuti mirarebana na Allai fo. Ambori na tonanane mefabai tuti memutubaru na mene meroasoawa, amani na fariri mesobua fo.

3 Weo menumiruainso Sempaisi denteng we mea fo ampa.

Yesus Kristusi ne tarai wekamiei reantenangno darang, tuti ne inontarai eroasoa fosa ewekamiei samusa nai fo

4 Ampafe mera we Sempaisi ma. I mani ahui we *Kamieio Darang*, kamieio inontaraine eteiayari we eteyo wefiea kaha fefe, wape kamiei nani Allai diriri wekamiei dedai wewonong.

5 Mea kontai mene tarai toyari kamieio darangno Allai samusa we biaung munu omi wei foi nai. Na tonanane mene tarai weimami mirarebanaio meminohi merufi terai we Allai, tuti na Yesusi Kristusi metohong korbani we Allai, amani korbani kia Allai enerorongfoi fo.

6 Weo na Kaiwo Mararebana fo dotu deyo,

"Mewati ma, yirio kamiei weharga dedai bei,
kamiei nani yohoni wiatai na Sioni wekamiei reantenang,
tuti mandoni dino yoasoi mani,
wiro mimaya na wea kaha."*

7 Ampafe we mano meroasoa wa mea kamiei nani weharga paria. Wape we mano eroasoa kaha fosa mani,

"Kamieio mano enari munu fosa eteiayaria foi,
ninaia mani andino wekamiei reantenang,"*

8 tuti,

"Kamiei nani dino wedaya inontarai esodairi ne,
tuti dohonsa etawai."*

Esodairi tonanai weo eroaso Kaiwo Mahikai fo kaha fefe. Tuti ne tonanane Allai samusa we ambori ene tarai tonanai kawuru ampa.

9 Wape mea mani inontaraio Allai diri mea kawurua di mea, imamio mefata Mananufaisi di mea, kaiwasao memararebana di mea, Allai mantauni ne inontarai di mea. Allai diri mea tuti sahu mea weru mamantiti rorong fo we mesuai to sambewaraio fiabai foi rorongfo. Allai sahu mea tonanafo we ambori mewuwu kaiwo kariri fi fubao niariri we mea foi.

10 "Fafongfa Allai ne inontarai di mea kaha,
wape ninaia mani ne inontarai di mea ampa.
Fafongfa aro mea kaha,
wape ninaia mani, aro mea ampa."*

11 Doroio enehuwawu mea wa meaine! Mea mani inontarai aisei tuti inontarai meminohi sauai na nunei di mea. Ampafe yutang mea paria we mehatai weru sasario menemirorong dohong we menari wa, amani fi karirao memuna we menumianinuwai wa.

* **1:25** Yesayai 40:6-8 * **2:6** Yesayai 28:16 * **2:7** Masmuri 118:22 * **2:8** Yesayai 8:14 * **2:10** Hosea 2:23

12 Todoni kontaio mene metohong
toa wa mai na menayai rahang inon-
tarai etaroanso Allai ete Yesusi kaha
fosa wa, ambori masino eteibera mea
weinontarai menari ne karirafo di
mea mani, na mene metohong toai
beng ete mai nanai, etato mea tuti
ambori etaparanding Allai na rahida
daraberahi nai aha ma foi.

*Mesomi we mananufosa tuti mam-
baisengfosa*

13 Na Sempaisi wonongne yutang
mea we mesomi we mano ewe-
nunggamiei eru mea na nunei sa.
Amani we Kaisari mano yu wang
mananu dadai foi,
14 ete we gubernuri mano Kaisari
deinawisa we etohong aiboifo we
mano enari ne karira fosa tuti we
efiai mano enari ne beng fosa.
15 Weo Allai ne dawiafo mani deyo,
ambori na ne beng menari fo nanai
mehobu inontarai ewebonggoi fosa
eboromio emadu funoma foi.
16 Todoni kontaio meminohi
weinontaraio mehasau weru sasar-
ifoi, wape dohona mene mehasau
tonana fo metohonai we metabung
wedua ne karira menari fo fanai.
Mae meminohifo menari kariri
todoni inontarai mewewoming we
Allai di mea fo.
17 Mandoni kontaio metatori, men-
emiwawu mene doroi inontarai Kris-
teni fosa, mematai we Allai, tuti
metato mananu nunei sa.

*Kristusi ne dadira sodaira fo wefi-
ainawiai we ohong kariria ne*

18 Doroio inontarai etafu mea eru
mea we mewewoming wesa wa mea,
mesomi we mano eru mea wasa na
metatosa. Wiro we mano enemiro-
rong denteng tuti ene kaiwo manang
fosa tera kaha, mae we mano ene
kaiwo tapapa fosa kontai.
19 Weo inontaraio dohong sarafiea
kaha, wape sobu dadira mani,
masino sawani na dadira rorongno
sodairi nani foi, weo deroangno
Allai ne awiafo na mai, Allai ambori
mioani ki.
20 Wape mesobu aiboifo we menari
sarafieai tuti metawang mea na aiboi
mesodairi nani kontai mae, mesobu
fiea kaha. Wape masino mesodai
dadira we menari ne bengfo, tuti
metawang mea na dadira mesodairai
nana mani, Allai deto finanai we fi
mai fine.
21 Allai sahu meara we ambori
mesodai ne tonanafo kontai. Weo
Kristusi mantauni sodai dadirafo we
mea ampa tuti na tonanane dohong
fiainawiaifa we mea, ambori meto-
hong kariri fianai aino niaria nanai.
22 "Wiro niari sasarifeai na wea kaha,
tuti obu kaiwo sofa feai na
borongfo kahai kontai."*
23 Inontarai eteiberahi fo, wiro deib-
erasa kaha. Sodai dadirafo, wiro
kiarufansa kaha. Mae sawing ne
taraifoi we Allai, Mano kiutu kaiwo
na mai foi.
24 Kristusi mantauni sodai dadirafo
na aitabafoi we tane sasarinei na
ne taraifoi, ambori tamarareha
weru sasarifoi ne mambiriufo, tuti
tatarang aha na tamasi na Allai
arongreafo. Na Kristusi ne kahai
fuba sodairi na aitabafoi, niari tane
tarainei denteng weru fifiani kontai
ampa.
25 Weo fafong nanai mene tarai to-
yari dombao era sarawai, wape ni-
naia mani metarabera mea we Man-
tahungfoi, amani mano deitawang
menumianinuwai, ampa.

3

*Kaiwo kariri todoni minohi ruhiai
wemambewangfo*

1 Tonanai kontai we wiwingne
mea, todoni kontaio mesomi we
mene mangwasa, ambori masino
mene mangwa manea eroaso Sem-
paisi ne Kaiwo kariri Yesusi fo kaha
mani, wiro memadu fieai wesa
kaha, wape na mene menari toa wa
wedayasa eroasoai.
2 Weo mene mang eroaso kaha wa
ewati mene menari toaio mai tuti
mararebana wa fefe.
3 Dohonao mene mahikaifo
nayai na boriai arora terai, na fi
memaranding mea naya wa, toyari
menari menumiwara mahikai, ete

* **2:22** Yesayai 53:9

memaranding mene taraiwai na fi
marandingno ne harga dedai tuti
ansungno ne harga dedai foi fanai.
4 Mae, ne menari mani mene
mahikaifo kawariai na menemiro-
rongfuisi mandiei na fiamaranding
wiro siamorang na wea kaha ete nai
na wea kaha fo, amani memanang
tuti meminohi na mai. Mene mahikai
tonina ne aino Sempaisi detora ne.
5 Weo na toninane, fafongfa
wiwingno emararebanai tuti ene-
mitawang Allai fosa emaranding
ene taraifoi na fi tonana fo ambori
enarisa emahikai. Tuti esomi we ene
mangfosa.
6 Sarai kontaio ne tarai tonana,
i somi we ne mangno Abrahami
tuti sahui we ne mano fuba dine.
Mea kontaio Sarai ne kamitung di
mea, masino menari ne wetaraifo
tuti wiro mematai mano enarikang-
gani mea fo kaha.
7 Tonanai kontai we mangwa mea,
todoni kontaio menemitituaitafo mai
we mene wiwingwasa, tuti menari
suasa na mai tuti metatosa, weo ene
mambiriufo wiro mai kariri mang-
nesa kaha, wape ea kontai ambori
esobu fio Allai dohonai arora we mea
fo, amani dohong mea metarang riati
we fitawafa. Menari tonanai ambori
fiea wedua mene nadiwai fanai.

Inontarai Kristeni ne esodai dadirafo we enari ne bengfo

8 Wefuiane mani, mea kiai todoni
kontaio mene kaiwo boyari, mene-
mitituaitafo mai we mea, menemi-
wawu wawera mea toyari mambeta-
hatui, mearomio inontarai siai, tuti
menemirorong tewawa.
9 Inontarai enari ne karirafeai we
mea ete eteikanggani mea teaifa
mani, wiro menari berahai wesa
tonanai ahang fanai, mae todoni kon-
taio memoansa. Weo ne tonanane
aino Allai sahu mea wea ne, ambori
mesobu moanafo riati.
10 Weo kaiwofo dotu deyo,
"Mandoni dino deo minohi darang
na waroi
tuti deti ne bengfo na minohi toa
fo mani,
wenani todoni kontaio deitawang
wedua taperengfoi weru
kaiwo ariri karira fo,
tuti bororawafo weru kaiwo
tatofa fo.
11 Kurutare ne karirafo tuti niari ne
bengfo;
todoni kontaio sera we ne maifo
tuti yurai we sobuai.
12 Weo Sempaisi urengfo nayai pam-
pang na mano enemirorong
mesi fosa,
tuti tarangfo tifai demang we
ene nadifo,
wape dapa mano enari ne
karira fosa."*
13 Masino merurai we menari ne
bengfo mani, mandoni kontaio wiro
niari ne karirafo we mea kaha.
14 Wape masino mesodai dadirafo
we menari masifo mani, mesobu mai
paria! Ampafe mandoni kontaio
mematai ti fanai, tuti mearomikuaya
fanai.
15 Wape mesomi we Kristusi tuti
meroasoi we mene Seng dine na
menemirorongwai. Tuti memaine-
nang pampang na rahida neungne
we meteisaharai we mandoni kontai,
andino dutang mea we fianai aino
menemitawanaia mutu wea fo na
mene meroasoafo.
16 Wape menari finanai na mene
kaiwo fanahang, tuti metato inon-
tarai siai, tuti menemirorong katui
wai mirarebanai. Ambori manei
deikanggani mea funomai, we memi-
nohi na mai weinontarai meraria
Kristusi wa mani, wenani ambori mi-
maya sua kaiwo medurai funomai
tonanai we mea fo.
17 Weo masino mesodai dadirafo
we menari ne bengfo tonanai, kariri
Allai ne dawiafo, nana mani fi beng
sewa paria fine. Tuti finanai beng
sewa weru mesodai dadirafo we
menari ne karira fefo.
18 Weo Kristusi mireha webeyari
kawuru we tane sasarinei, I mani
Mano mesi foi, mireha we inontarai
emasi kaha fosa. Niari tonanafo am-
bori wiwiaing tata kia tata we Al-
lai. Inontarai emuni mirehafo na
ne tarai weinontarai batang fo, wape

* **3:12** Masmuri 34:12-16

suwi aha na Nuaninu Mirarebana foi
ne mambiriufoi.
19 Na Nuaninufoi ne mambiriufoi
kontai da wiuwu kaiwo we nuaninu
enai na aitamuo marareha rorong fo,
20 amani nuaninu na inontaraio
wiro etohong kariri Allai kahai na
rabuang bo Noaki niari ne wafi nani
fosa, amani mano eworu na mereha
sufoi nunei nanisa. Rabuang bonani
Allai dohong aiboifo kaharai, mae
sawani demang we etaraberasa,
paria Noaki niari ne wafoia kiai.
Mano enayai na wa rorong fo efau
kaha, eweindeatoru ansaino eka-
harai weru mereha sufoi nunei nani
ne.
21 Tuti merehao sufoi nunei nani,
ne tarai we fiyiwansoai kariri baptisi
na mereha na fui ninai we feriri mea
fo. Baptisi tonana nei, wiro menariri
we ambori yuairurang rarikanei
weru mene tarainei kaha, mae ne
tarai we kaiwo areraio metohonai
we Allai na menemirorong ketuio
denteng wai. Baptisi nani feriri mea
na Yesus Kristusi suwi na marareha
rorong foi
22 tuti dautai to rorafaisi ampa.
Ninaia mani wemananu na Allai
warang domoya foi, tuti wewaifosa,
mananu na doni konta fosa, tuti
mambiriu na doni konta fosa eti-
sangkapa eawemibukafo kai esomi
wei.

4

Inontarai eroasoa nesa mani, todoni kontaio eminohi toa fo siai weru mano eroasoa kaha fosa

1 Kristusi sodai dadirafo na ne
taraifoi ampa, ampafe mea kontai
memainenang mene taraiwaia mitu
na menemitituai kariri Kristusi
enetituaitafo, amani mesodai dadi-
rafo kariri. Weo inontarai mano
sodai dadirafo na ne taraifoi tonana
mani, fiotourai weru sasarifoi ampa.
2 Ampafe mene rahida metarang
na nunei sea ninai wiro metohonai
we menari kariri fi karira inon-
tarainesa etawi wea fo fanai, mae we
menari kariri fianai aino Allai dawi
wea fo.
3 Weo rahida bitoya ampa na
raminde nanai menari kariri fianai
aino inontarai etaroanso Allai ete
Yesusi kaha fosa enari fo ampa.
Amani menari maninawa kerira foi,
metohong kariri mene mepaingfo,
memayeru pampang, menari mu-
niara karira fo, metunung ye, tuti
mesomi we aririwangno mandoni
kontai wiro somi wei fanai fo.
4 Weo ninaia mani inontarai
etaroanso Allai kaha nanisa,
epapuhung we ewati menari karirisa
ahang kaha fo, amani mehontai
mehubaru mea na sasarifoi ahang
kaha, tuti nanai wedaya eteibera
mea paria.
5 Wape ea ambori etoari na Al-
lai arongreafo ki, Mano meinenang
kawurua we kiutu kaiwo kariri inon-
taraine tata foi, amani mano etarang
fosa tuti emarareha fosa.
6 Nanai wedaya Kaiwo Mahikai
fo wuwuai we inontaraio ninai
emararehara fosa kontaia, ambori
Allai kiutu kaiwo wesa kariri inon-
tarai nunei fosa, amani ene taraifoi
mirehara, wape ambori enumianin-
ufo etarang aha na Allai.*

Fi Maio Allai dohona fo, menari karirai na wetarai

7 Fi fuba nini kiai, katu mani wioru
fine. Ampafe todoni kontaio mene-
mitituai mai tuti mewaitawang we-
dua mene taraiwai, ambori mewe-
mambiriu we mewenadi we Sem-
paisi.
8 Fi reantenang pari foi mani,
todoni kontaio menemiwawu waw-
era mea na tarai. Weo na men-
emiwawu tonana fo, mea kontai
memainenang we meteiai inontarai
siai ene sarawaio enari we mea fo.
9 Metamang wawera mea na mene
munuwa, na wiro mehutu mea na
menemirorongwa kaha.
10 Fi Mai Allai dohonai we mea fo,†
mansiri-mansiri wau nari karirai
na mai we fata inontarai siai, amani

* **4:6** Atorai na 1 Korintusi robongno 15 mani, Allai dohongno ene tarai waworu fo wesa kontai ki.
† **4:10** Nana mani Fi Mai toyari Fi Mai na 1 Korintusi 12 tuti 14.

mefata wawera mea kariri inontaraio metohong kariri Allai ne bengno dohonai arora we meara fo.
11 Mandoni dino medu kaiwo mani, todoni kontaio enetituai we kaiwo medura fo toyari Allai mantauni medu na borongfoi. Mano fiata foi, todoni kontaio fiata na mambiriuo Allai dohona fo. Ambori na fifiani kontaio Yesus Kristusi wedaya inontarai efiai Allai. Meiri andino wemananu tuti tataparandini we fitawafa ne. Antu!

Kaiwo aunau we mano esodai dadira weo eweinontarai Kristeni fo

12 Doroi enehuwawu mea wa meaine! Mesodai dadira karira paria, wape dohona mesioi mea wea fanai, ne tarai toyari mesodai fi siai paria foi.
13 Mae, todoni kontaio mefaraise weo mesodai dadirafo ria Kristusi fefe. Ambori na rahida tawati Kristusi da na ne sambewaraio dadai fo ma mani, mefaraise fuba paria ki.
14 Inontaraifosa eteibera mea weo meru Kristusi wonongfo mani, memararising paria, weo Nuaninu Dedai Sambewara foi, amani Allai Nuaninufoi, niayai na mea.
15 Dohonao mane wodai dadirafo we mung inontarai fe, ete we komananapi fe, ete nari fi karira siai fe, ete weo woro kaiwo fanai.
16 Wape masino wodai dadirafo we weKristenifo, nana mani dohona mumaya we finana fanai. Mae boparanding Allai we ka Kristusi wonongfo tonana fo.
17 Rahidafe mai ampa we Allai kiutu kaiwo kariri nunei to. Tuti Allai ne inontaraine saino kiutu kaiwo kariri fi sarawaio enari fo fafong ne. Masino tataino tane fafong Allai kiutu kaiwo kariri tata, nana mani mano wiro eroaso Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fosa ambori etodoni ki?
18 Na kaiwofo dotu deyo,

"Masino dadira paria we inontarai enemirorong mesi fosa esobu faririfo,
tonana mani inontaraio ene pari seng fosa tuti inontarai sasari fosa
ambori esobu fiani ki?"*

19 Ampafe, masino mesodai dadirafo we Allai dawiai tonana, nana mani metawing mene taraifoi we Mano samu mea tuti dohong kariri ne kaiwofo na mai foi, tuti menari ne bengfo pampang.

5

Kaiwo aunau we mano ewenunggamiai we jemati fosa

1 We mano mewenunggamiei we jematiwa mea, yeyo meuremifo nayai na nehu kaiwo imadurai we mea mau nina. Yau kontai iwenunggamiei kontai we jematinei kariri mea, tuti mantaung yau yeti terai na urehune we Kristusi sodai dadirafo. Yau kontai ambori isobu Kristusi ne sambewaraio dedai foi na rahida Allai deinawiai we inontarainesa foi ki. Yenggoa mea yeyo,
2 mewaitawang wedua Allai ne inontaraio enayai na mewaramirorongwa na mai, kariri mantahungno deitawang wedua ne fiahungfosa na mai fo. Mewaitawang weduasa na menemirorong mirising kariri Allai ne dawiafo, wiro menarisa na meuremi marira fanai. Tuti wiro menari we meuremi fiabai we ra fanai, mae finanai menari na meuremi maya.
3 Dohonao menarisa na tapapa toyari mewemambaiseng we merusa fanai, mae merurai we mewefiainawiai we mano mewemantahung wesa nani sa.
4 Ambori rahida Mantahung Dedai pari foi da ma mani, mesobu sapewi mananu kia sambewara foi, amani sambewarai dedaio wiro kai na ea kaha fo.
5 Tonanai kontai we mano mewebariboai wa mea, mesomi we mano ewewawara fosa. Mea kiai todoni kontaio menari sua wawera mea na menemirorong tewawa. Weo,

"Allai dapa inontaraio enemirorong dedai fosa,

* **4:18** Amsali 11:31 * **5:5** Amsali 3:34

wape dohong ne bengfo arora
we inontaraio enemirorong
tewawa fosa.”*
6 Ampafe menari meara metawawa
na Allai mano wemambiriu foi aron-
greafo, ambori tete ne rahidao dere-
ria foi mani, yuai meara metadai.
7 Kontai fianai aino mearomikuai
wea wa, metawinai kai we Allai, we
meiri andino deti we mea ne.
8 Todoni kontaio mewaitawang we-
dua mene taraiwai tuti metanansiau!
Weo Saminseni, mene aitetafoi, da
sera we inontarai ne tarai toyari sin-
gao da wariai mae bibe sera we fi-
dang. 9 Metapai na mene meroasoaia
mutu wa, weo mewaitawanai we
mene doroi inontarai Kristeni nesa
kiai na nunei sentenang esodai dadi-
rafo kariri mea kontai tonina.
10 Dadira mesodairai ninai wiro
mesodairai waroi kaha, akawuru
wori Allai, mano dohong ne bengfo
arora fo tuti sahu mea we ne sam-
bewaraio dedai da we fitawafa,
mantauni ambori dohong mea men-
umiruainso ne bengfo aha ki. I
ambori niari mene meroasoawara
mutu aha, niari menemirorongwaia
mitu tuti niari mea metawang meara
mutu na meroasoawa.
11 Fiaifeai we I! Andino wemananu
we fitawafa ne! Antu!

Petrusi kife ne kaiwone tuti denatu mahikai wesa

12 Nehu kaiwo anatu tanang ni-
nai, Silasi* fiata yau soi. Silasi
nini yetori we doroi iroasoi dine.
Yohong weai paria we ifata mea
ambori menemirorongwai mitubaru
aha, tuti imadu we mea na iroasoai
paria we fianai aino isoi ninai, kaiwo
wetarai kariri Allai ne bengno do-
honai arora fo fine. Todoni kontaio
metoaria mutu na ne beng nanai.
13 Maniwowirio jemati na Ba-
biloni† nesa, amani jemati Allai
dirisa kontaia fosa, etanatu mahikai
we mea; tonanai kontai Markusi
nehu kaisungnei.
14 Metohong mahikai wawera mea
na menemiwawu wawera mea to-
yari inontarai Kristeni.

Kadono Sempaisi wedaya mea,
mano meweboyari ria Kristusi wa
mea, menumiruainso ne maifo.

* **5:12** Ahui kontai we Silwanusi. † **5:13** Babiloni mani, kaiwo neta weai we bendari Roma.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Petrusi

Kaiwo dedung we 2 Petrusi

Kaiwo anatu weberu Petrusi denatuai ninai dohonai we inontarai eweKristeni fosa kiai. Soi kaiwo anatu fe ninai, reantenang mani we dapa mantaunau tarai kaha fosa fi sarawaio etaunauwa fo. Kontai we dirapa fi karira ene aunau sarawai tonana fo wedaya inontarai enari fo. Ampafe Petrusi soi kaiwone we deunau inontarai Kristeni nanisa we todoni kontaio erutawang aunau wetarai kariri Allai tuti Yesus Kristusi foa mutu, amani aunauo mano ewatioi tuti etarami te Yesusi we deunaufo ene kaiwo etaunauwaifa fo.

Kaiwo fuba dohong Petrusi arokuayai pari wea mani, inontarai nanisa etaunau eteyo, Kristusi wiro daraberahi to nunei aha ma kaha. Ampafe na kaiwone Petrusi deisaharai wesa, we Kristusi daraberahi to nunei ma rai, wape I miaya we inontaraine manei sodai ne karirafo kaha, ampafe fioukiri demang we ambori inontaraine esobu rahida we etaraberasa weru ene sasarifoi, akawuru wori da ma we feriri mano eroasoi fosa tuti dohong aiboi we mano eroasoi kaha fosa ki.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-2 Kaiwo mahikai tuti moanai.
1:3-21 Todoni Allai sahu ne inontarai Kristeni fosa fo.
2:1-22 Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa.
3:1-18 Kaiwo kariri todoni Yesus Kristusi daraberahi aha ma fo.

Mahikaifea

1 Weo doroi mea, mano Yesus Kristusi, amani Allai tuti tane Mamparirifoi, dohong roasoaio mahikai sewa fo we mea, na ne enerorong mesi foi, mai kariri dohonai we rasuline amea kiai ne.

Kaiwo anatu ninai na yau Simon Petrusi, Yesusi Kristusi ne woming tuti ne rasuline yau.

2 Kadono, na metaroangno Allai tuti Yesusi, tane Sengfoi nanai, Allai dohong ne bengfo arora we mea paria tuti wedaya mea menumiruainso ne maifo paria.

Aunau kariri todoni taminohi weinontaraio Sempaisi sahu tata tuti diri tata fo

3 Allai dohong fi kiaio tatohong wea fo we tata, ambori taminohi taenemirorongnei mesi tuti tawemambiriu we taweinontarai Kristeni mesi fo. Niari tonanai na ne mambiriu weSeng foi tuti weo tataroansoi fefe. I sahu tata we ambori tata mani ne inontarai tera di tata, tuti weo ne enerorong denteng tuti ne sambewaraio dedai fo.

4 Na rang tonana ne, dohong moanaio dererai we dohonai we tatara foi, amani moanaio dadai tuti mahikai pari fo. Ambori na moana nanai, wedaya mekaharai weru menemirorong wesasari dohong we ne karira fo, amani karirao ambori wedaya nunei kerira aha tuti wioru, tuti moanai nanai wedaya ambori mene tarai kariri Allai aha.

5 Nanai wedaya na meroasoaia mutu fo, todoni kontaio merurai mantaung we menemirorong denteng kontai, tuti na menemirorong denteng nanai ne menari konta mani merurai we mewaitawang kariri todoni metaroanso Allai,

6 tuti na mewaitawang tonana fo ne menari konta mani merurai we mewaitawang wedua mene taraiwai we fifiani kontai, na finanai ne menari konta mani metawang meara mutu, tuti na metawang meara mutu fo ne menari konta mani meminohi mai weinontarai Kristeni.

7 Tuti na meminohi mai weinontarai Kristeni nanai, ne menari konta mani merurai we menemiwawu mene doroio meroasoai ruhia fosa, tuti na menemiwawusafo ne menari konta mani merurai we menemiwawu mandoni kontai.

8 Weo masino mene tarai tonanai, tuti rahida neungne mene tarai tonanai pari aha mani, nanai wedaya mea, na metaroanso Yesus Kristusi tane Sengfoi, fianai menari wa wiro

funoma kaha tuti fi meru wa wetarai ki.
9 Wape inontarai mano wiro ne tarai tonana foi kaha, wenani toyari weurengfafa wiro deti waroi kaha, tuti aroporohai we Allai saraira ne sasari fafong fo werui ampa.
10 Ampafe, doroi meaine, merurai mamboni paria na metohong toa wa ambori wefiainawiai we tarai inontarai Allai diri mea tuti sahu mea di mea. Weo menari ne tonanane mani, wiro metawai ahang kaha.
11 Tuti na menari tonanane, Allai ambori fiai rahutu doa arora we mea ambori werang we mesuai to Sempaisi tuti tane Mananu Mampariri Yesus Kristusi ne Mananu rorongno watai wenumainufo ki.

Amewati te ne wetaraifo na ameuremine tuti nabi fafong fosa etaiririai kontai

12 Ampafe irurai we yeo yeretitawang mea we fi kiai nani aha. Finanai mewaitawanai ampa tuti metoaria mutu na meroasoai we fi wetarai fine ampa, wape yeyo yeretawang mea tonanai aha.
13 Na iminohi yarang feninai, enehutituai mai we yeretawang mea toninai ambori mearomioai.
14 Weo yeitawanai we waroi ahang kahai mae ambori ira weru nunei rai, mai kariri tane Sengno Yesus Kristusi deinawiaia kasau we yaua fo.
15 Ampafe irurai we ambori awao imereha kontaio fianai aino yeretawang mea weai ninai mearomioai pampang.
16 Rabuang bo amehorang kariri Seng Yesus Kristusi ne da ma fo tuti ne mambiriu fuba fo we mea fo, wiro ameboromifo beinseng kariri inontarai siai fosa we etairiri fiamio wetarai kahaio mantaunsa ewuwua fo kaha. Mae ametaisaharai we mea tonanafo, kariri ne Mananuo amewati terai na ameuremine fo.
17 Weo rabuang bo Dai Allai deparandini foi mani antonayai na wanai kontai. Rabuang bonani Mananu Sambewara Dedai foi medu wei meu deyo, "Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini, andino kia enehurorong fine."*
18 Mantaung antoru antotaramio rawafui nani dotu na rorafaisi meu, na rahida antonayai na uai mirarebana foi na wanai riati fo.
19 Tuti fiainawiai nani wedaya Allai ne kaiwo dohonaifa nabifosa emadura fo, taroaso kanggunai pari aha. Kaiwo nanai denteng we mea we meuremifo nayai nai pampang, weo kaiwo nanai ne tarai toyari padamarangno sambewarai na mamantitifo. Metarara kaiwo nanai pariao Seng Yesusi daraberahi tuti mewati pari. Ne da aha ma fo ambori ne tarai toyari ahafoi tiabaurai, tuti toyari Amparifoi dautai sambewarai na menemirorongwai.
20 Fi fuba pari we mewaitawana mani, kaiwo nabi fafong fosa esobuai we esoi na Allai ne Kaiwofo mani, wiro weneung na mantaunsa enemituaitafo kaha.
21 Weo Allai ne Kaiwo dohonai we nabifosa fo, wiro inontaraine manei niariri na mantauni ne dawiafo kaha rai. Wape Nuaninu Mirarebana foi sensonisa wedayasa emadu te kaiwo na Allai fo.

2

Mantaunau tarai kaha fosa tuti fi karira ambori esobua fo

1 Wape fafongfa nabi wetarai kaha fosa enayai rahang inontarai Israeli fosa kontai, tonanai kontai we mea, mantaunau wetarai kaha fosa ambori era mau enayai rahang mea ki. Ambori eha aunau wetarai kaha fo na mamunggasai, amani aunau karirao kia marareha we inontarainesa foi. Tuti eteiaya tane Mananuo feririsa nei, tuti na tonanane, wedaya aiboifo na tantuma we mantaunsa aha ambori eworu.
2 Tuti inontarai Kristeni bitoya etau wesa tuti ene maninawa kerira foi. Tuti ene enari toa fo wedaya kaiwasa siai eteibera Rang Wetarai foi.
3 Mantaunaufosa euremi fiabai we doi, wedaya etairiri fiami wetarai kahaio mantaunsa enariri we esera we

* **1:17** Matiusi 17:5; Markusi 9:7; Lukasi 9:35

esobu mene ra nayai. Mano kiutu kaiwo wesa tuti dohong aiboifo wesa foi, urengfo nayai nasa waroi ampa, tuti aiboifo we miunsara eworu fo wiro damang ahang kaha.

4 Weo, wewai mano etohong sasari fosa wiro Allai sawinsa ekaharai weru aiboifo kaha, mae yusa sosa to fino mamantiti na kamirei Soroha rorong foi aweu enayai nai paria rahida kiutu kaiwo kariri nunei fo.

5 Tonanai kontai na nu bo fafong nani, Allai wiro sawini kiaharai weru aiboifoi kaha. Mae dohong foa fiabai foi meu sufoi nunei kia kaiwasa eharira fosa. Wape Noaki tuti ne inontarai itu fo, ansaino ekaharai weru aiboi nani ne. Noaki mani deiriri kariri todoni ohong kariri Allai na enemirorong mesi fo.

6 Tuti kariri bendari Sodomi tuti Gomorai kontai; Allai dohong adiafoi biari meu we kaso bendari nani suru, ambori wefiainawiai we inontarainesa kariri fianai aino ambori inontarai etaroanso Sempaisi kaha fosa esobua fo.

7 Rabuang bonani Loti meiri andino kiaharai weru aiboi tonana foi ne. I inontarai enerorong mesi dine tuti enerorongfoi disani paria we inontarai sasari fosa ene karira enari fo.

8 Weo Loti inontarai enerorong mesi nini, minohi rahang inontarai ewesasari nanisa tuti etohoni enerorong pirahai paria. Weo rahida neungne detisa enari sasarifo pampang, tuti tarao ene karira enari fo pampang fefe.

9 Ampafe kasau ampa we Sempaisi deitawang kariri todoni feriri inontaraio etohong kariri ne dawia fosa weru dadira fuba esodaira foi. Tuti deitawang kariri todoni tefu inontarai sasari fosa tuti yutawansa ambori esobu aiboi paria rahida kiutu kaiwo kariri nunei nai fo.

10 Reantenang we inontarai mano enemirorong wesasario dohong we enari kariri ene epaingfo, tuti enemirireu mano Allai yuaisa we ewenunggamiei we erusa na nunei fosa.

Inontarai nanisa ebiriu tuti enumi mitubaru we enari ne karirafo tonanai, doni fidarang na Waidanio emararebana fosa kontaio wiro etousa kahai, mae eteiberasa kontai nina.

11 Enari tonanai, wape wewaio ewemambiriu tuti ewemananu weru inontarai karira nanisa fosa kontaio, wiro ebiriu we etinggai fidarang nanisa na kaiwo oiberaha fea na Sempaisi arongreafo kaha.

12 Wape inontarai nanisa esayewa paria tuti eteibera fio ewaitawana kaha fo. Ene tarai toyari andowa saubaunung we tafuri tuti muni tera foi. Ene pari enemitituaitai, eserawawerahai paria, tuti eworu rai, mai kariri andowa emamuna fosa ki.

13 Fi ambori esobuai we fiembaitai na ne karira enari fo nana mani, ambori esobu dadirafo ki.

Ea mani fio enemirorongfoi dohong weai tuti enumiruainso mahikai paria wesa mani, enari ne karira pari fo, tuti nanai wiro na diru tera kaha, mae kontai kasau na rahidafo. Ea mani ene tarai toyari rarika kerira tuti toyari anang kuru saha ireu biua. Mefanduhi we metampi ruhia mani, eminohi etampi rahang mea kontai, mae enemirorong siai weo euremi nai na mantaunsa enemirorong karira foi dohong wea fo.

14 Fi euremifo niai nai pampang mani, ewati we wiwing siai esefang na maninawa foi sa, tuti wiro efotou weru enari ene sasarifo kahai paria. Inontarai mano eroasoai mitubaru kaharai fosa ewawora enemirorongfoi ambori etoari mutu ahang kaha tuti etau we sasarifo. Esawai paria na esera we fi toyari ra wesa fo. Ea mani inontaraio Allai dohong aiboi paria wesa saine.

15 Era weru rang mimoya foi tuti era sarawaia. Era kariri rangno Beori antungno Bileami dai na fafongfa foi. Bileami nini nabi dine, dohong weai paria we sobu doi bitoya na fi kerira niariri foi.

16 Wape Allai suari we ne karira niari nanai na tapapa paria, amani ne keledaifoi, borotamu toyari

andowa siai fosa mae, medu toyari inontarai wei, we ambori fiotourai weru ne bonggoifo.*

17 Mantaunau nanisa mani ene tarai toyari mereha urengno unumi wape sirarangna, tuti ne tarai toyari kafafe wanang fiabai foi sipari, wiro wedaya metang kaha. Allai meinenang kataio memantiti paria bei wesa ampa.

18 Weo eboromi fiabai etaparanding funong kaiwo wetarai kaha tuti eweanggari inontarai ambori etohong kariri enemirorong wesasari fo dohong wea fo, kariri ene epaingfo. Eweanggari mano arahio ekaharai era weru etohong kariri aunau karira fo.

19 Emadu we mano etau wesa fosa, etarerai wesa ambori eweinontarai ehasau, etohong kaiwo tonanai mae mantaunsa mani wiro ehasau kaha mae ewewoming we fi kerira enari pampang fo. Weo fianai aino wedaya manei sawai weai mani, wenani wewoming we finanai.

20 Karira paria wesa! Weo raminde nanai etaroanso tane Seng Yesus Kristusi, amani tane Mamparirifoi, donio na i ekaharai weru nunei tuti ne karirafo ampa. Wape ninaya mani etaukaha nari ne karirafo aha tuti nunei weworasa na ne karirafo aha, pariao kiraikobusa ampa. Nana mani esobu ne karira sewa fo aha weru ne fafong esobuaia fo.

21 Ampafe mahikai sewa mani, wiro etaroanso rang wetarai na Allai na wea kaha. Weo etaroansoia wape mayeai ehurumitare Allai ne Kaiwo Mirarebanaio dohoni wesara fo. Ne nanai karira sewa pari aha ne.

22 Inontarai nanisa kaiwo netaweai ninai wetarai karirisa ampa, amani:

"Fiawerafoi daraberahi we dang nari ne mamutafoi aha,"*

tuti "Fiaio mirarebanaia wape daraberahi aha we riroyari na wodanafoi."

3

Rahida Sempaisi daraberahi nai aha ma foi

1 Doroi enehuwawu mea wa meaine, nehu kaiwo anatu yenatuai weberua fininai we mea. Na nehu kaiwo anatu beru ne yeretawang mea ambori mearomio aunau wetarai fo tuti ambori merurai we menemitituaitawa mai, wiro menemitituai sarawa kaha.

2 Yeyo mearomio kaiwo raminde nabi emararebana fosa emaduraia nanai tuti kaiwo Sempaisi, tane Mamparirifoi, dohonai ria rasulifosa we metohong kariria fo.

3 Reantenang mani mewaitawanai we na rahida wefuiai ninai, ambori inontarai eteiberaha fosa etariai, etohong kariri enemirorong wesasari foi eteibera mea ki.

4 Ambori ehikaya mea eteyo, "Sempaisi dererai we ambori da ma ki, ampafe andi doni? Tane werengfosa emarareha ampa tuti wiro wati fi siai fea kawaria kaha rai. Fi kiai nini mesi ne tarai kariri reantenang pari Allai niari nunei fo paria sobu ninai."

5 Inontarai nanisa enari we wiro earomio fi Allai niari fo kaha, amani fafong pari fo samu roranei tuti nunei na ne kaiwofo terai. Tuti na ne kaiwofo ne mambiriufo niari nunei supa meai nano rawanangfoi tuti siai weru rawanangfoi.

6 Na mereha nani kontai Allai niari nu bo fafong nania wioru, amani na mereha foa fiabai foi.

7 Wape rorafaisi tuti nu bonini, Allai derarati na ne kaiwo nani kontai, we ambori niunumi na adiafoi. Nina mani, rorafaisi tuti nunei Allai derarati paria sobu rahida bo daraberahi we dohong aiboifo tuti miungno inontarai enari ne karira fosa foi.

8 Wape doroio enehuwawu mea wa meaine, fi beyari nina mani wiro mearomiporoha fanai, amani na Sempaisi urengreafo rahida boyari mai kariri defuina piaura wering fo (1.000), tuti defuina piaura wering fo mai kariri rahida boyari kawuru.

9 Manea enemitituai Sempaisi sikahera dohong kariri ne kaiwo derera fo kaha, wape sikahera dohong

* **2:16** Bilangan 22:4-35 * **2:22** Amsali 26:11

kariria rai! Tonanai ki, wape sawani
we mea, we miaya we dohonao mane
wodai ne karirifo fanai, mae enero-
rong we ambori kaiwasa fuba nini
kiai esobu rahida we etaraberasa
weru ene sasarifoi.
10 Wape rahida Sempaisi da nai
ma foi ne tarai toyari weda we kia-
mananapi. Na rahida bonani ro-
rafaisi ambori niai, wedaya fidotu
fiabai tuti fi kiai na rorafaisi adia
kasoia wioru, tuti nunei tuti fi kiai
niayai nai foi kontai wioru ki.
11 Ampafe masino finini kiai am-
bori wioru tonanafo mani, mea kon-
tai metitua kariri todoni memino-
hifo. Todoni kontaio meminohifo
memararebanai tuti meminohi we
Allai terai,
12 na rahida metamang tuti men-
emirorong dohong we Allai ne
rahidafoi fo. Na rahida bonani
ambori adia kaso rorafaisi kiai, tuti
ne meninggaponifo wedaya fi kiai
niayai na rorafaisi wioru ki.
13 Wape tata mani tatamang we
rora weworu tuti nu weworu mai
kariri Allai dereria foi, amani kataio
Allai ne inontaraine kiai eminohi na
enemirorong mesi foi.

Petrusi kife ne kaiwo anatu nei

14 Tonana mani, doroi enehuwawu
mea wa meaine, na metamang we
rahida bonani fo ninai, merurai na
antu paria we memararebanai na Al-
lai urengreafo. Merurai ambori Allai
sobu fi sarawa kuteai na mea kaha,
tuti meminohi na mai riati.
15 Menemitituaitai we Sempaisi ne
sawani nanai, we rahida we mea
we ambori mesobu fariri fo. Paulusi,
tane doroi taenemiwawuti foi soi fin-
inai kontai we mea ampa. Soi fi-
nanafo na awaio Allai dohonai wei
fo.
16 Na ne kaiwo anatu fo kai soi
kariri finanai pampang. Tarai fi
soi fo weai kontai dadira paria we
tatafurai. Tuti kaiwo nanai mano
eroasoaia mutu kahai tuti ewebong-
goi fosa, ebari wawerahai aha, mai
kariri enari kanggani kaiwo siai wei
fo na Kaiwo Mararebana fo konta
fo. Fi enari tonana fo wedaya man-
taunsa eworu.
17 Wape, doroi enehuwawu mea
wa, mea mani, mewaitawang kariri
finanai ampa, ampafe metanansiau,
dohonao inontaraio eteiaya hukumi
fosa eha we menemirorongwai
ewedaya metawai weru katai mu-
tubaruo metoari naya fo fe.
18 Wape rahida neungne merurai
we mewaitawang ne bengno Yesusi
Kristusi tane Sempaisi tuti Mampar-
irifoi dohona fo pari aha. Todoni kon-
taio metaroansoi na mai pari aha. I
mani todoni kontai tataparandini, na
ninai tuti paria sobu fitawafa! Antu!

Kaiwo Anatu Reantenang Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 1 Yohanesi

Na suratinei Yohanesi soi kariri fi beru we inontarai eroasoa fosa. Fi reantenang mani, soi kariri inontaraio etaunau kaiwo mai kaha fosa. Etaunau we Yesusi mani wiro Mananu Mampariri da to nunei ma weinontarai batang kaha, mae da wenuaninu terai.

Deretawansa we wiro era riasa tuti etohong kariri ene aunaufo fanai. Weo nana mani ambori wedaya eroaso Mananu Kristusi ahang kahai ki. Yohanesi deikaririai wesa kariri todoni deti te Yesusi tuti yu teri na warangfo kontai, tuti deikaririai we Yesus Kristusi da weinontarai batang tarai ma.

Fi beru soi kontaifa mani, deretawanai we ambori inontarai eroasoa fosa enemiwawu wawerasa tuti eweboyari ria Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-4 Kaiwo reantenang.
1:5-2:29 Sambewarai tuti mamantiti.
3:1-24 Arikang Allai fosa tuti arikang Saminseni fosa.
4:1-6 Ne wetaraifo tuti ne sarawafo.
4:7-21 Fi kariri todoni enemiwawu waweraha fo.
5:1-21 Inontarai yoaso Allai tarai foi ambori sobu numainufo.

Kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi mano darang wefitawafa foi

1 Itoi kaiwone we mea kariri mano niayai kawuru na reantenang pari foa foi, amani mano ametaramioi terai we medu, mano amewatioi terai na ameureminei, mano mantaung amea amesairi terai tuti ameru teri na amewaramine. I mani, Yesus Kristusi dine, mano ahui weKaiwoariri deinawiai we tata todoni tatarang na tarai, amani taminohi kariri Allai ne dawiafo.

2 Allai deinawi mano dohong inontaraine tata tatarang foi we amea, tuti amewatioi, ampefe amemadurai tuti amewuwuai we mea weo mano amewatioi foi mani, mano darang ao werea na wea kaha foi dine. I mani weriria Dai Allai tuti Allai deinawi we amea.

3 Amewuwu kaiwoariri kariri mantauni, mano amewatioi tuti ametaramioi nani we mea, ambori meweboyari ria amea ki. Kontai tata mani, taweboyari ria Dai Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi.

4 Kariri finanai kiai ametoi kaiwonei we mea mau, ambori taenemirorongnei mirising beyari.

Todoni kontai tamararebanai, weo Allai yuai rurang tane sasarifi ampa

5 Amemadurai tarai we mea kariri kaiwo ametaramioai ria Yesus Kristusia fo, amani: Allai mani Sambewara dine. Wiro mamantiti kuteai nai na I kaha, nana mani neo fi sarawa kuteai konta kaha.

6 Masino tamadu tateyo taweboyari riati, wape tanayai na manantiti rorong fo, nana mani taweanggari, tanari sasari pampang tuti tanari fi wetarai fo kaha.

7 Wape masino tanayai na sambewara rorong fo ne tarai kariri Allai we niayai na sambewara rorong fe fo, nana mani taminohi wau taweboyari, tuti Allai ne Kaisungno Yesusi yuai rurang tata weru tane sasarinei kiai na ne rikao tiwowu we tata foi.

8 Masino tateyo tanari sasari kaha, nana mani tatatofa bera mantaung tata tuti kaiwo wetarai na Allai fo niayai na tata kaha.

9 Mae tateiairai we tatohong sasari, nana mani ambori dohong kariri ne kaiwo arera fo we tata tuti niari ne maifo, amani deiai tane sasarinei tuti yuai rurang tata weru fi sarawai kiaio tanari fo.

10 Wape tateyo tatohong pari sasari, nana mani toyari tateyo Allai pempamu, tuti wiro tasoni ne Kaiwofo na taenemirorongnei kaha.

2

Yesusi feriri tata ampafe tanari kariri Allai ne Kaiwofo

1 Nehu arikang enehuwawu mea wa meaine, itoi kaiwone we mea mau we yeretawang mea ambori menari sasari fanai. Wape masino mane nari sasari mani, tane mangfata mansiari, andino medu pampang tuti tata na Dai Allai arongreafo ne, amani Yesus Kristusi. I mani mano mesi paria dine.

2 Andino mireha we feriri tata ambori Allai deiai tane sasarinei. Tuti wiro tameiri tata kaha, mae kaiwasa fuba nunei kiai ne sasarinei kontai.

3 Tatohong kariri Seng Allai ne kaiwo pondoaia fo mani deinawiaifa we tataroani finana.

4 Ampafe mandoni dino medu deyo, "Yeroanso Allai," wape wiro dohong kariri ne kaiwo pondoaia fo kaha mani, inontarai nani pempamu tuti Allai ne kaiwo wetarai medura fo niayai nai kaha.

5 Wape mandoni dino dohong kariri ne kaiwo medura fo na mai mani, wenani enewawu Allai na mai, kariri Allai enewawu tata. Na tonanane tawaitawanai we taweboyari ria Allai finana.

6 Mandoni dino deyo weboyari ria Allai mani todoni kontaio da kariri Kristusi, mano dohong kariri fi tamanai medura fo, ne wawua sahara fo.

Taenemiwawu wawera tata weo tanayai na sambewara rorong ne fefe

7 Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, kaiwo itoi mau we ohong kariria ninai, amani kariri menemiwawu wawera mea, wiro kaiwo waworu arahio metarami tantumarai nina kaha. Mae kaiwo nanai waroia metaramioai ampa, amani na reantenang meroaso Kristusi fo.

8 Tonanai ki, wape kaiwo itoi mau ninai waworu kontai, we ne wetaraifo watioai na Kristusi mantauni tuti na mea. Weo na metohong karirіai nanai mamantitifi niai ampa tuti sambewarai tarai fi sambewarai kawuru ampa.

9 Ampafe mandoni dino deyo niayai na sambewarai rorong fo, wape enerireu ne doroifoi mani, wenani niayai na mamantiti rorong fo nendai.

10 Mae mandoni dino enewawu ne doroifoi mani, niayai na sambewarai rorong fo tuti wedayari sawai to sasari rorong fo kaha.

11 Wape mano enerireu ne doroifoi mani niayai na manantiti rorong fo tuti ne tarai toyari da na manantiti rorong fo ampafe serawera datoai, pariao sodai karira, weo deitawangno Yesusi ne aunaufo kaha fefe.

Itoi we mea weo Allai yuai rurang mene sasariwai tuti weo meteiaya Saminseni fefe

12 Itoi we nehu arikang enehuwawu mea wa mea,
weo na Kristusi wonongfo,
Allai deiai mene sasariwai ampa.

13 Itoi we Dai mea,
weo metaroanso Yesusi,
mano niayai kawuru na reantenang pari foia foi.

Itoi we bariboaiwa mea,
we meharai kobu Saminseni,
metoaria mutu.

Itoi we nehu arikang enehuwawu mea wa mea,
weo metaroanso Dai Allai ampa.

14 Itoi we Dai mea,
weo metaroanso Yesusi,
mano niayai kawuru na reantenang pari foia foi.

Itoi we bariboaiwa mea,
weo mewemambiriu na mene meroasoawa,
tuti Allai ne Kaiwone nayai na menemirorongwai,
tuti meharai kobu Saminseni.

Menemirorongwai dohong we finunei fanai

15 Dohonao menemirorongwai dohong we nunei tuti fi kerira niai nai foi fanai, weo mandoni dino enewawu nunei mani, enewawu Dai kaha.

16 Weo fianggeng fuba na nunei,
amani fi inontarai eharira fosa en-
emirorong dohong wea fo, fio eu-
remifo nayai nai fo, tuti todoni efiai
berasa tuti ene fianggengfoi, finanai
kiai wiro na Dai ma kaha, mae na
nunei.
17 Tutio nunei, kontai fi fuba in-
ontaraine enemirorong dohong wea
fo, ambori wioru ki. Wape inontarai
mano etohong kariri Allai ne daw-
iafo, ea mani eminohi wenumainu.

Fi kariri Kristusi ne aitetafosa tuti ene aunau wetarai kaha fo

18 Arikang enehuwawu mea wa
meaine, rahida nunei werea nai
fi kikeu ampa. Tuti metaramioai
kawuru ampa we inontarai mano
weaiteta fuba we Kristusi nei ambori
da ma ki. Kontai ninaia mani
inontarai efau eweaiteta we Kristusi
era kawuru ma ne. Finanai kiai
deinawiai we rahidafe kikeu ampa.
19 Mano eweaiteta we Kristusi
nanisa mani, raminde nanai ehontai
tata, wape ninaia mani era to boriai
weru tata ampa, weo enemirorong-
foi wiro weboyari ria tata tarai kaha.
Eweboyari ria tata tarai fea reti
wiro era to boriai weru tata kahai
ki. Wape, na tonanane deinawiaia
kasau we na ea mani, mansiari
kontaio wiro weboyari ria tata tarai
kaha.
20 Wape mea mene tarai toyari
ea kaha, mae mea kiai Allai sen-
soni mea na Nuaninu Mirarebana
fi ampa, amani mesobuai ria Yesusi
mano mirarebana foi. Nanai wedaya
metaroanso aunau wetarai fenina na
menemirorongwai.
21 Itoi kaiwone we mea mau
ninai weo mewaitawang Allai ne
kaiwo wetarai kariri Yesusi fo ampa,
wiro meserawaweraha kaha. Tuti
mewaitawanaifa kontai we kaiwo
tatofa fo kuteai kontaio wiro obuai
na aunau wetarai na Allai fo kaha.
22 Yeisaharai we mea aha, kariri
mano eweaiteta we Kristusi nanisa,
mano etatofa biriu nesa mani, mano
eteyo Yesusi wiro Mananu Mampar-
iri Allai dereri fi dine kaha. Inontarai
tonana nesa mani eweaiteta we Kris-
tusi, efafora Dai Allai tuti eteyo Yesus
Kristusi wiro Allai ne Kaisungfi dine
kaha.
23 Weo mandoni dino fefora ne
Kaisungfoi mani wiro weboyari ria
Dai kaha. Mae mandoni dino yoa we
Yesusi mani Allai ne Kaisung dine,
nana mani weboyari ria Dai Allai
kontai.
24 Ampafe fianai aino metaramioai
na reantenangfo, kariri todoni
mesobu mai we meroaso Kristusi
wa, metararatai nariai na menemiro-
rongwai. Weo kaiwo nanai nayaia
mutu na menemirorongwai mani,
meweboyari ria Kaisungfoi tuti ria
Dai Allai.
25 Tuti kaiwo dereraio mantauni
deretawani we tata fo, amani
taminohi tatarang wenumainu.
26 Itoi kaiwo ninai kiai we mea,
we yeretawang mea kariri inontarai
erurai we etatofa mea, eteyo Yesusi
wiro Mananu Kristusi dine fo kaha,
ambori metau wesa fosa.
27 Wape we mea mani, Kristusi sen-
soni mea na Nuaninu Mirarebana
fi ampa tuti Nuaninu Mirarebanai
nani niayai pampang na meawa, am-
pafe wepararu inontarai siai etau-
nau mea ahang kaha. Weo Allai
ne Nuanunu Mirarebana foi deunau
mea kariri fifiani kontai. Tuti ne
kaiwo nanai kaiwo wetarai fine, wiro
sofa kaha. Ampafe todoni kontaio
metohong karirіai, amani meweboyari ria Kristusi.

Meweboyari ria Yesusi ambori memamaya na rahida daraberahi ma foi kaha

28 Ampafe arikang enehuwawau
mea wa meaine, meweboyari ria
Kristusi pampang, ambori darabe-
rahi aha ma mani, wiro tamatai
tatadiwa kaha, mae tatoari na aron-
greafo na tamamaya kaha.
29 Masino mewaitawanai we Allai
mani mesi, nana mani mewait-
awanai kontai we mandoni dino
niari ne maifo mani, Allai yiwang
enerorongfoia weworu ampa.

3

Allai ne arikang di mea, ampafe dohonao mera ria mano eweanggari

mea we menari sasari fosa fe

1 Allai enewawu tata paria, wiro tatatoafonsoa kaha. Enewawu tata tonanai doni sahu tata we ne arikang. Tuti tarai, tata mani ne arikang di tata! Wape kaiwasa nunei wiro etaroanso tata we Allai ne arikang di tata kaha, weo wiro etaroanso Allai kaha fefe.

2 Ampefe maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, na ninaifa tawaitawanai we tata mani Allai ne arikang di tata. Wape tawaitawang turu tane tarai toa fo na rahida fuiwana kaharai. Tonanai ki, wape tawaitawanaifa we Kristusi daraberahi aha ma mani, ambori tane tarai kariri mantauni ki, weo na rahida bonani tawati teri na tauremireane. Ninaia mani tawatioi kaha weo tane tarai kariri i kaharai.

3 Ampefe mandoni kontaio enemitawang ne tonanafo mani, ewaitawang weduasa ambori etohong sasari kaha, tuti enemirorong mesi, mai kariri Kristusi enerorongfoi wemesifo.

4 Mandoni niari sasari pampang ne mani, wenani dohong sara Allai neo Hukumi dohonai we Musai foi. Weo tarai we ohong sasarinei kiai, nana mani ohong sara Allai ne Hukumifoi finana.

5 Mewaitawanaifa we Kristusi da ma weo feriri inontaraine tane sasarinei, tuti mantauni mani wiro dohong sasarifei kaha.

6 Mandoni kontaio weboyari ria Kristusi mani, wiro niari sasari pampang kaha. Mae mandoni dino niari sasarifoi pampang mani, wenani wiro deti Kristusi na wea kaha rai ete deroansoi kaha rai.

7 Nehu arikangwa meaine, mandoni kontaio dohonao metuati we weanggari meara ambori menari sasarifoi fe. Mandoni dino dohong kariri ne maifo mani, i mani inontarai mesi dine, ne tarai kariri Kristusi wemesi fo.

8 Wape mandoni dino niari sasarifoi pampang mani, wenani Saminseni ne arikang dine, weo Saminseni niari sasari na reantenangfo paria sobu nina fefe. Tuti Allai ne Kaisungno Yesusi da kawuru to nunei ma we niari kanggung fifianai aino Saminseni niari fo ao woru.

9 Mandoni saino Allai yiwang enemirorongfoia weworu kawurua mani, wiro enari sasari pampang ahang kaha, weo ea mani ene tarai toyari tamanai, amani Dai Allai mantauni. Tuti enemirorong dohong we enari te ne maifo, weo Allai ne arikang saine fefe.

10 Fininai we ambori aroansoai kariri Allai ne arikangnesa tuti Saminseni ne arikangnesa: Mandoni dino dohong kariri Allai ne maifo kaha tuti enewawu ne doroifosa kaha, nana mani Allai ne arikang dine kaha. Na tonanane tawaitawanai we mandoni dino Allai ne arikangfoi ne tuti mandoni dino Saminseni ne arikangfoi ne.

Yesusi feriri mea ampa ampafe menemiwawu wawera mea

11 Na reantenang meraria Yesusi fo, metaramio kaiwo dotu tonina: Todoni kontaio taenemiwawu wawera tata.

12 Wiro tane tarai kariri Kaini* fanai, we i Saminseni ne arikang dine, donio miung ne tahatui tera foi ninai. Tuti we fiani niari tonana? Weo fianai aino niari fo, fi sarawa fine tuti fianai aino ne tahatuifoi niari fo fi wetarai fine, ampafe enerorong pirahai wei nina.

13 Ampafe doroi meaine, inontarai nunesa enemirireu mea mani, dohonao mepapuhing fanai.

14 Tawaitawanaifa we takaharai weru marareha rorong fe ma tanayai na numainufe ampa, weo taenemiwawu tane doroinesa fefe. Mandoni dino enewawu kaha mani, inontarai nani mararehafoi yutawani.

15 Mandoni dino enerireu ne doroifoi mani, wenani wemiung inontarai dine, tuti mewaitawanai we inontarai tonana nei wiro sobu numainufo kaha.

* **3:12** Kaini mani Adami ne arikang dine, wape Saminseni wedayari miung ne tahatui Habeli (Kejadian 4:8).

16 Yesus Kristusi dohong ne
taraifoia mireha we tata. Na tonina
ne tawaitawang kariri todoni taen-
emiwawu inontarai siai fo. Ampefe
tata kontai tatohong tane tarainei we
tane doroifosa pariao tamarareha
wesa kontai ki.
17 Toyarine mano ne ra bitoya
manei, detio ne doroifoi ne pari fi,
wape wiro aroi tuti fiatari kaha, nana
mani na rang fianie deyo enewawu
Allai nina?
18 Arikang enehuwawu mea wa
meaine, dohonao taenemiwawu
arora na taboromirawane fe. Mae
todoni kontaio taenemiwawu na
tatohong toa fo tuti na tarai.

*Tamai we tatoari na Allai aron-
greafo*

19-20 Tawaitawanai we Allai ne
arikang di tata tuti tanari kariri
ne kaiwo wetarai fo. Tuti masino
taaromio fi karira kiaio raminde
nanai tanari fo tuti taenemirorong
ketui fuisi dinggai tata karirai ki,
wape taweansarai wea kaha, mae
tanumiruainso tamai tuti tamaine-
nang we tatoari na arongreafo. Weo
Allai wemambiriu sewa taenemi-
tituaitafo kiai. Tuti fifiani kontai
deitawanaifa ampa tuti dohong tata
tanumiruainso ne maifo.
21 Maniwowirio enehuwawu mea
wa meaine, masino taenemirorong
ketui fuisi dinggai tata kaha, nana
mani tamatai kaha we takahefang
we Allai.
22 Tuti fianai aino tatutani wea fo,
tasobuai riati, weo tatohong kariri ne
kaiwo medurai we tatohong kariria
fo na mai tuti tanari te fi eneoa fo fefe.
23 Tuti kaiwo medurai we tato-
hong karirai fa nana mani, ainina:
Todoni kontaio taroaso ne Kaisung-
foi, amani Yesus Kristusi, tuti taene-
miwawu wawera tata, kariri kaiwo
medurai kawuru we tatara fo.
24 Mandoni dino dohong kariri te
ne kaiwo pondoaia fo, nana mani
weboyari ria Allai tuti Allai weboyari
riati. Tuti tawaitawanai weo i we-
boyari ria tata na finina, amani do-
hongno Nuaninu Mirarebana foi we
deinawi kaiwo Yesusi medura fo we
tata fefe.

4

*Aunauo metaramioa fo, metitua
weai, weo na Allai Nuaninufoi ete na
Saminseni*

1 Maniwowirio enehuwawu mea
wa meaine, nabi tarai kahai bitoyao
etatofa we ea mani nabi disa fesa,
era wariai mai katitaife kawuru mau
wa etaunau fi wetarai kaha. Tonana
mani dohonao meroaso funong inon-
tarai emadu eteyo, ea mani inontarai
emadu na Allai Nuaninunei disa fosa
fe, mae manea emadu tonana mani
metitua wesa akawuru wo, ambori
mewaitawanai weo etaunau na Nu-
aninu Mirarebana nei ne mambiri-
ufo ete bireri e.
2 Ambori mewaitawanaifa we
mano etaunau na Allai Nuaninufoi
ne mambiriu fosa ne mani, mewait-
awanai na finina: Mandoni dino
yoa deyo, “Yesus Kristusi da na
Allai weinontarai batang to nunei
ma,” mani wenani medu na Allai
Nuaninufoi ne mambiriufoi.
3 Wape mandoni dino wiro yoa
we Yesusi da na Allai weinontarai
batang to nunei ma kaha mani, we-
nani wiro medu na Allai Nuaninufoi
ne mambiriufo kaha, mae medu na
Saminseni, mano weaiteta we Kris-
tusi, ne mambiriufo. Metaramioaifa
we nuaninu kerira nani ambori
da ma ki, tuti ninaia mani niayai
kawuru na nunei ampa.

4 Wape arikang enehuwawu mea
wa meaine, mea mani Allai ne
arikang di mea tuti meharai kobusa,
metau wesa kaha, weo Nuaninu
Mirarebanaio niayai na mea wai,
wemambiriu sewa nuaninu kerira
niayai na nu finina.
5 Mano etaunau fi mai kaha fosa
mani, nunei ne inontarai saine, am-
pefe emadu kariri aunauo nunei tuti
inontarai nunesa etaramiosa fo.
6 Wape tata mani Allai ne arikang
di tata, tuti mandoni dino deroanso
Allai mani, tarao tata. Mae man-
doni dino wiro Allai ne arikang dine
kaha mani, wiro tarao tane kaiwone
kaha. Na tonana ne, tatitua nayai
we tawaitawanai we kaiwo emadura
fo na Nuaninu Mirarebana nei tuti
wetarai, ete nano nuaninu kerira foi.

Taenemiwawu wawera tata weo Allai mani mano enewawu biriu dine, tuti enewawu tata paria

7 Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, mera ma taenemiwawu wawera tata, weo Allai andino dohong tata taenemiwawu tonana ne, tuti taenemiwawune mani na Allai ma. Mandoni dino enewawu mani kasau ampa we Allai yiwang enerorongfoia weworu tuti deroanso Allai.
8 Mae mandoni dino enewawu kaha mani, deroanso Allai kaha, weo Allai mani mano enewawu biriu dine.
9 Na fininaifa aino Allai deinawiai we tata kariri todoni enewawu tata ne, amani demi ne Kaisung mansiari foi to nunei meu we mireha we tata, ambori tasobu numainufo riati.
10 Na toninane tawaitawang kariri todoni taenemiwawu tarai fo, amani wiro tataino tenemiwawu Allai ne kaha mae, Allai dino enewawu tata ne donio demi ne Kaisungfoi meu we dohong ne taraifoi mireha we tata, ambori Allai deiai tane sasarinei kiai.
11 Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, tawatioaifa we Allai enewawu tata paria, ampefe tata toyarine taenemiwawu wawera tata.
12 Wiro manei deti Allai kaha rai, tonanai ki wape taenemiwawu tatane mani, Allai weboyari ria tata tuti enewawufo masi na tata, nana mani taenemiwawu kariri ne dawiafo.
13 Tawaitawanai weo taweboyari ria Allai tuti Allai weboyari ria tata, weo dohong Nuaninu Mirarebana fi we tata ampa fefe.
14 Tuti mantaung amea amewatioai terai tuti amewuwuaifa we kaiwasanei we Dai demi ne Kaisungfoi ma we weMananu Mampariri we feriri nunei kiai.
15 Ampafe mandoni dino yoa deyo, "Yesusi mani Allai ne Kaisung dine," nana mani Allai weboyari riati, tuti i kontai weboyari ria Allai.
16 Ampafe tawaitawanai tuti taroasoai we Allai enewawu tata.
Allai mani mano enewawu biriu dine. Inontarai mano enewawu inontarai siai foi mani weboyari ria Allai tuti Allai weboyari riati.
17 Tuti taenemiwawu wawera tata na mai ne tarai toyari Allai enewawu tata fo, ampefe na rahida ambori kiutu kaiwo we tata fo, tamatai kaha tuti tamamaya kaha we tatoari na arongreafo, weo na nunei mani taenemiwawu na mai kariri i we enewawu fo.
18 Mandoni dino enewawu inontarai siai mani, wiro mitai we sobu aiboi ria Allai kaha. Amani mano enewawu inontarai siai ne tarai kariri Allai enewawuti, wiro mitai we sobu aiboi ria Allai ahang kaha, weo deitawanai dohong kariri Allai ne dawiafo ampa, amani enewawu inontarai siai. Wape inontaraio mitai sobu aiboi ria Allai mani, kasau ampa we wenani wiro enewawu inontarai siai kaha.
19 Taenemiwawu Allai tutu taenemiwawu wawera tata, weo Allai dino enewawu tata fafong ne.
20 Masino manei medu deyo, "Yau mani enehuwawu Allai," wape enerireu ne doroifoi, wenani mani inontarai pempamu dine. Weo mandoni dino wiro enewawu ne doroio deti teri foi kaha, nana mani todoni deyo enewawu Allaio detioi kaha foi nina?
21 Ampafe kaiwo Allai dohonai we tatohong kariria finina: Mandoni dino enewawu Allai mani, todoni kontaio enewawu ne doroifoi.

5

Taroasoa Yesusi Kristusi ne dirasaya fi nunei

1 Mandoni dino yoasoai we Yesusi mani Mananu Mampariri Allai dereri fi dine, wenani Allai yiwang enerorongfoia weworu. Tuti mandoni dino enewawu Dai Allai mani enewawu ne doroifosa kontai. Weo ea mani wawafoi ne arikang saine kontai.
2 Ampafe taenemiwawu Allai finanai tuti tatohong kariri ne kaiwo pondoaia fo. Na tonanane tawaitawanai we taenemiwawu Allai ne arikangnesa finanai.
3 Weo taenemiwawu we Allai finina, nana mani tatohong kariri ne kaiwo pondoaia fo. Tuti ne Kaiwofo

wiro maraba we tata we tatohong
karirai kaha,
4 weo Allai ne arikangne tata mani,
tawemambiriu we taharai kobu fi
kerira na nufi nini kiai. Tawemam-
biriu tonanai na tane taroasoafo.
5 Mandoni dino wemambiriu we
kirai kobu nunei rai e? Mano biriu
we niari tonana nei mani, manta in-
ontarai yoasoai we Yesusi mani Allai
ne Kaisung dine.

Kaiwo rabuang botoruo deinaw-iai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine

6 Allai ne Kaisungno da to nunei ma
nei mani, Yesusi mano weMananu
Kristusi dine. Da ma sobu baptisifo
na mereha, tuti mireha na aitabafoi,
ne rika tiwowu we tata. Ampafe
wiro sobu baptisifo tera kaha, mae ne
rika tiwowu we feriri tata nai kon-
tai. Finanai Nuaninu Mirarebana nei
medurai we antu tarai, tuti Nuaninu
Mirarebana nei mani tetofa kaha,
mae medu te fi tarai fo.
7-8 Fi betoruo itomadu kariri Yesusi
ne mani, Allai Nuaninu Mirarebana
nei, Mereha webaptisi nai nei, tuti
ne Rikao tiwowu nai foi.* Fi nanai
itorainawi ruhiai weo Yesus Kristusi
mani Allai ne Kaisung dine.
9 Fianai aino inontaraine emadura
fo taroasoai, wape fianai aino Al-
lai medura fo wemambiriu sewa
finanai. Ampafe todoni kontai
taroaso ne kaiwo medura fo kariri
ne Kaisungfoi.
10 Ampafe mandoni dino yoaso Al-
lai ne Kaisungfoi mani, yoa we kaiwo
kariri Yesusi nanai na enerorongfoi.
Wape mandoni dino yoaso Allai kaha
mani, wenani medu toyari deyo Al-
lai pempamu, weo wiro yoaso kaiwo
Allai medurai kariri ne Kaisungno
Yesus Kristusifo kaha fefe.
11 Tuti ne kaiwo medura fo ain-
ina: amani Allai dohongno numain-
ufo we tata kawuru ampa. Tuti
ne Kaisungfoi andi dohong numainu
nanai we tata ne.
12 Mandoni dino sobu Allai ne
Kaisungfoi mani, sobu numainufo.
Mae mandoni dino sobu ne Kaisung-
foi kaha mani, sobu numainufo kaha.

Taroasoai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine, nana mani taminohi wenumainu rai

13 Itoi kaiwone we mea, mano
meroasoai we Yesus Kristusi mani
Allai ne Kaisung dine, ambori
mewaitawanai we mesobu numain-
ufo ampa.
14 Tawaitawanai paria we tatutang
Allaifo mani, fiani kontai aino tatu-
tani weai kariri ne dawiafo mani,
taraoai.
15 Tuti masino tawaitawanaifa we
tarao tata na fianai aino tatutani wea
fo mani, tawaitawanai kontai we fi-
nanai dohonai konta rai.
16 Masino mewati tane doroi in-
ontarai Kristeni manei niari sasari,
wape sasari nani wiro sasario weda-
yari sobu numainu kaha foi, nana
mani metutang tuti inontarai nani
we Allai, ambori daraberahi weru ne
sasarifoi tuti sobu numainufo riati.
Fininai we mano enari sasario wiro
wedaya numainufo nai werusa kaha
fosa. Wape sasarifei wedaya obu
numainufo kahai kontai. Manei
niari sasari maraba nani mani wiro
yeretawang mea we metutang tutiri
we Allai kaha.
17 Fi sarawai kiaio tanariri ne
mani, sasari dine. Wape na sasari
nanai kiai, weai wiro wedaya
rawanang adia foi kaha.
18 Tawaitawanai weo mandoni
dino Allai yiwang enerorongfoia
weworu mani, wiro niari sasari
pampang kaha, weo i dewawuti
ampafe Saminseni wemambiriu we
niari fi karira wei kaha.
19 Tawaitawanai weo nunei sente-
nang sawai to Saminseni ne mambir-
iufo, wape tawaitawanai we Allai ne
arikang di tata ampa.
20 Tawaitawanai kontai we Allai ne
Kaisungfoi da kawuru to nunei ma
tuti dohong awai we tata kawuru

* **5:7-8** Tarahai ne maksuti tonina: 1. Fi Nuaninu Mirarebana foi deinawiai we tata kariri Yesusi na kaiwo medurai we tata na taenemirorongnei. 2. Kaiwo Allai medura fo na rahida Yesusi sobu baptisi fo, tuti, 3. Fio kawariai tuti fi wewaifoi medurai kariri Yesusi na ne mararehafoi tuti rahida suwi aha fo.

ampa, ambori tataroanso Allai mano
wetarai foi. Tuti taweboyari ria
mano wetarai nani tuti taweboyari
kontai ria ne Kaisungno Yesus Kris-
tusi. Yesus Kristusi nini faini dino
Allai taraifoi dine tuti andi dohong
numainufo we inontaraine tata ne.
21 Arikang enehuwawu mea wa
meaine, mehatai weru omi we ariri-
wangno inontarai eroasoa kaha fosa
esomi weai we ene sengwa.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 2 Yohanesi

Na kaiwo anatu nini Yohanesi soi we Ai manei tuti ne arikangfosa. Tarahio mano Yohanesi sahui weAi foi tuti arikangfosa mani, kaiwo neta wea fine. Amani aifoi neta we jemati bei tuti arikangfosa neta we inontarai na jematifoi.

Yohanesi deretawansa kariri fi beru. Reantenang mani deretawansa we enemiwawu wawerasa. Beru mani deretawansa we etanansiau we mantaunau tarai kaha fosa tuti ene aunau wetarai kaha fo.

Kaiwo na kaiwo anatu nei deto kutuai tonina:

1-3 Kaiwo reantenang.

4-11 Enemiwawu wawerahai tuti anansiau we aunau wetarai kaha fo.

12-13 Kaiwo kafe.

Mahikaifea

1 Weo Ai wau, mano Allai diri waua wa, tuti we nemu arikangwasa.

Kaiwo anatu ne na yau, mano iwewawa we mano taroasoa ne tata.

Enehuwawu mea paria, wiro imeiri yau enehuwawu mea tonana kaha, mae inontarai fubao etaroanso kaiwo wetarai kariri Yesusi na Allai nesa kontai.

2 Weo tata kiai taroaso ne Kaiwo wetarai fo tuti tarutawanaia mutu we fitawafa.

3 Yutang Dai Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi kadono urohong une bengfo arora we tata, uenemiwawu tata na uenemirorong denteng foi, tuti urohong tata tanumiruainso ne maifo. Kadono tasobuai na taroaso ne wetaraifo tuti na taenemiwawufo.

Menemiwawu wawera mea tuti metanansiau we aunau wetarai kaha fo

4 Enehurorongnei mirising paria we tarahuoai we nemu arikangwa manea etohong kariri Dai Allai ne kaiwo wetarai fo kariri todoni eraria Yesusi fo, amani kariri fianai aino dererai we tatohong kariria fo.

5 Ai enehuwawu wau wa waune, ninaifara mani, yutang wau paria we todoni kontaio taenemiwawu tata. Fianai aino yeyoai ninai wiro kaiwo waworu arahio metarami tantumarai nina kaha. Mae kaiwo nanai waroia metaramioai ampa, amani na reantenang meroaso Kristusi fo.

6 Na toninane tawaitawang kariri todoni taenemiwawu tarai fo, amani tatohong kariri Allai ne kaiwo pondoaia fo. Tuti kaiwo medurai nanai metaramioai kawuru na reantenangfo ampa, amani todoni kontaio taenemiwawu wawera tata.

7 Inontarai epampamu fosa bitoya etariai kawuru ampa tuti era wariai to nufi sentenang mauwa. Tuti inontarai nanisa mani wiro eroasoai we Yesus Kristusi da weinontarai batang to nunei ma kaha. Inontarai tonana nesa mani inontarai epampamu tuti eweaiteta we Kristusi.

8 Ampafe metanansiau we dohonao metawing mene meroasowa fe. Weo nana mani fi amerurai weai rahang mea nanai tupa dawohi. Mae merurai we ambori mesobu mene embaitafoa mai ria Allai.

9 Mandoni dino yutawang Kristusi ne aunaufo kaha mae da boriei werua mani, wenani weboyari ria Allai kaha. Mae mandoni dino yutawanaia mutu, nana mani weboyari ria Dai Allai kontai ne Kaisungfoi.

10 Ampafe manei da mau we deunau aunauo siai feai weru Kristusi ne aunaufo mani, dohonao metamang wei na mene munuwa fe, ete metohong mahikaifeai wei fe.

11 Weo mandoni dino dohong mahikai we inontarai tonana nei mani, kiontai wenani unari fi karira niari fo.

Kaiwo kafe

12 Yeyo yeikariri kaiwoariri bitoya we mea mau, manamo imaya we yenatuai arora na kaiwo anatu kaha. Enehutawanai we yontai terai mau we iwati mea tuti imadu terai ria mea, ambori taenemirorongnei mirising.

13 Aie, nemu doroi ne arikangno*
Allai dirisa nesa etanatu mahikaifeai
we wau.
Mahikaifeai.

* **1:13** Ne maksuti mani, doroi na jemati na katai Yohanesi soi nai fo fosa.

Kaiwo Anatu Bo Botoru Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 3 Yohanesi

Na Yohanesi ne kaiwo anatu bonini, soi we ne maniwowiri manei, wonong fino Gayusi. Gayusi nini mani inontarai ne fong na jemati bei dine.

Yohanesi fiai Gayusi we fi niari we fiata inontarai Kristenio erufi tarai we Seng Yesusi fosa. Deretawanaifa kontai we Gayusi denansiau we inontaraio wonong fino Diotrefesi foi. Weo Diotrefesi nini dawiai we wenunggamiei na jematifoi tuti niari fi sarawai we inontarai Kristeni siai fosa.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1-4 Yohanesi dohong mahikai we Gayusi.
5-8 Yohanesi fiai Gayusi.
9-12 Yohanesi deinawi kariri Diotrefesi weinontarai kerira dine mae fiai Demetriusi.
13-15 Kaiwo kafe.

Yohanesi dohong mahikai we Gayusi

1 Weo nehu maniwowiri Gayusi, mano enehuwawu wau tarai wa wau.

Kaiwo anatu ne na yau, mano iwewawa we mano taroasoa ne tata.

2 Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, yutang Allai we kadono wobu maninangfea fanai, tuti wobu mai na fi kiai nari wa, mai kariri numuaninuwai sobu mai ria Sempaisi ampa, amani na roasoawa.

3 Imirising paria we tane doroi maneiru teai etontai ma eteikaririai we yau kariri todoni bohong kariri ne wetaraifo na mai, tuti todoni roria Allai tarai fo.

4 Fio dohong yau imirising sewa ne mani, tarahuoai we nehu arikangnesa etohong kariri aunau wetarai fo tuti eraria Allaifo.

Yohanesi fiai Gayusi

5 Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, bohong kariri Allai fi medura fo ampa. Amani fata tane doroi Kristenio etontai mau wasa na mai paria. Wiro boroansosa na wea kahai wape bomang wesa na mai ampa, weo eroaso Kristusi fefe.

6 Inontarai nanisa eteikaririai we jemati na ninai kariri enemuwawuwa. Tuti ne mai sewa ne mani, fatasa kariri Allai eneoafo, ambori era na mai.

7 Weo era we etairiri Seng Yesusi wonongfo, tuti wiro esobu fieai ria inontarai eroaso Yesusi kaha fosa.

8 Ampafe inontarai taroaso Yesusi ne tata, todoni kontaio tafata tane doroi mano etairiri Yesusi wonongfo tonana nesa, ambori na tonanane, tahontaisa na fi eru fo, amani tafatasa etairiri kaiwo wetarai na Allaifo.

Yohanesi dinggai Diotrefesi we niari fi karira fo, mae fiai Demetriusi

9 Isoi kaiwo anatu feai kawuru we jematiwai ampa, manamo Diotrefesi kendipa amea beyari, weo i yurai we deyo wenunggamiei we jematiwai fefe.

10 Ampafe yontai mau wori isefa fi karira fuba niariri wai kiai, tuti ne pempamu meduri kariri amea wai ki. Tuti wiro niari fi karira tonana ne tera kaha, mae rahidao tane doroifosa era mau wa, wiro miaya we demang wesa kaha. Mae doari aha dei wedua mano emainenang etamang wesa wasa. Tuti mandoni dino yurai we fiatasa mani, data wenani weru jematiwai kontai.

11 Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, dohonao taha kariri ne wawuawa fe, mae nari kariri ne bengfo terai. Weo mandoni dino niari ne bengfo mani, Allai ne inontarai dine, mae mano niari ne karirafo mani, wiro deroanso Allai kaha rai.

12 Demetriusi mani kaiwasanei kiai efiai, tuti deinawiai, na todoni dohong kariri Allai ne Kaiwo wetarai fo, we i mani inontarai beng dine. Amea kontai amefiai, tuti boitawanaifa we fi amemadurai kariri i ninai kaiwo wetarai fine.

Kaiwo kafe

13 Yeyo yeikariri kaiwoariri bitoya
we wau mau, manamo imaya we
yenatuai arora na kaiwo anatu kaha.
14 Enehutawanai we wiro anseung
ahang kahai mae, yontai mau, am-
bori tumadu terai na nanai.
15 Kadono numuruainso Sengnei
ne maifo. Nemu maniwowiri na
nina nesa etanatu mahikai we wau.
Boikaririai we tane maniwowiri-
wasa weo yenatu mahikai maisa kiai.
Mahikaifea.

Kaiwo Anatu Na Yudasi

Kaiwo dedung we Yudasi

Kaiwo anatu nei mani na Yudasi, Yakobusi ne tera manei. Tarahai Yudasi nini mani Seng Yesusi ne tahatui tera manei dine (Matiusi 13:55). Na ne kaiwo anatu nei dere we mano etatori fosa ambori etanansiau paria we inontarai efaraosa etaunau fi karirao wetarai kaha fo, tuti eminohi etohong sasari pampang. Yudasi denggoasa paria ambori eroaso Kaiwo Mahikai wetarai fo tuti eroaso Yesusi na mai. Ne kaiwo anatu ninai ne tarai kariri kaiwo anatu bo boruo Petrusi soi foi.

Kaiwone dotu kutuai tonina:

1-2 Kaiwo reantenang, Mahikaifea.
3-16 Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa.
17-23 Yudasi deretawang jematifosa we etarara ene eroasoafo.
24-25 Kaiwo kafe tuti fiaifeai we Allai.

Mahikaifea

1 Weo inontaraio Dai Allai sahu mea tuti enewawu meara wa mea, meaino Yesusi Kristusi deitawang wedua mea wa. Kaiwo anatu nei na yau Yudasi, Yesus Kristusi ne womingne yau tuti Yakobusi ne tera di yau.

2 Kadono Allai ne enerorong denteng we mea fo, enewawu mea fo, tuti wedaya mea menumiruainso ne mai fo, fuba paria na mea.

Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa

3 Doroi enehuwawu mea wa meaine, reantenang mani enehurorong dohong paria we isoi kaiwo anatu feai kariri faririo tata kiai tasobuia foi, wape ninaia mani, mantaunau wetarai kaha efau ehawariai ma, ampafe enehutituai siai aha tuti yeyo itoi kariri fi siai kontai. Tonana mani isoi kaiwo anatu ninai we yenggoa mea nayai, ambori merurai we metarara fianai aino meroasoai kawurua nanaia mutu. Finanai Allai dohonai webeyari we ne inontarai emararebana fosa meu.

4 Weo mesao mae, inontarai manea enayai saiworu mea ampa. Inontarai nani sa mani, inontarai wiro etohong kariri Allai disa kaha. Weo kaiwo kariri Allai ne beng dohonai arora we inontaraine tata fo, ebariwerahai aha, amani eteyo ohong sasari kontai ki mae towea kaha. Enari tonanafo we ambori etohong kariri ene maninawa kerira foi, tuti eteiaya Yesus Kristusi, tane Mananu tuti Seng mansiari foi. Na fafongfa nabifosa emadu kariri aiboi ambori inontarai nanisa esodairi foi ampa.

5 Mewaitawang kariri ne ninai kai ampa, wape yeyo yeretawang mea kariri todoni Sempaisi feriri ne inontarai Israeli fosa weru nu Mesiri foi, wape mayeai ming mano eroasoa kaha fosa fo.

6 Mearomioai kontai kariri wewaio Allai dohong mambiriu wesa we eru wangfo, wape manea na sa wiro etohong kariria kaha mae etawing wang eru fo tuti ewawu weru ene katai eminohi naya fo to katai siai. Na tonanane Allai weworasa na wai besio wiatai we numainu foi, na katai memantiti na kahofa rorong fo. Na wanai ewatai pariao Allai dohong aiboifo wesa na rahida fuba foi.

7 Mearomioai kontai kariri bendari Sodomi tuti Gomorai kontai bendari watai ruramai na nana fo we ne inontaraifosa enari kariri wewai nanisa fo, amani etohong kariri Allai kaha. Ea kiai enari maninawa kerira foi tuti maninawa werarika paria foi. Ea ewefiainawiai kariri mano esodai aiboi fuba na Adia danggararu we fitawafa foi, weo deretawang inontarainesa kiai.*

8 Tuti na tonana fo kontai, mano etamiai tonana fosa, amani mantaunau tarai kaha fosa, enari ene taraifoi werarika na fi werarika fo, tuti eteiaya Allai ne mambiriufo, kontai eteibera wewai dadai sambewaraio enayai na Waidani fosa.

9 Wape Mikhaeli kontaio, mano wenunggamiei we wewai ebeng fosa

* **1:7** Kejadian 19:1-24

foi, fiabai tonanai kontai mae wiro
niari tonanai karirisa kaha. Rahida
Saminseni, mano wenunggamiei
we wewai etawaia fosa foi, urapa
suru we Musai ne tarai mireha foi
we mandoni dino sobui fo mani,
Mikhaeli wiro biriu we dinggai
Saminseni na kaiwo oiberaha fea
kaha, mae medu terai deyo, "Sengnei
andino dohong aiboifo we wau ki."*
10 Wape inontarai nanisa emadu
eteibera fio ewaitawana kaha fo. Tuti
fianai aino enari fo, wiro enari na en-
emitituaitai mai fo kaha, mae enari
toyari andowa ne pari enetituaitai.
Na tonanafo esodai aiboifo ria Allai.
11 Karira paria wesa to! Weo
era kariri rangno Kaini dai foi fefe.
Tuti emito we esobu doifo wedaya
etaukaha ne karirafo kariri Bileami.
Tuti eteiaya mano ewenunggamiei
wesa fo kontai kariri Korai na fa-
fongfa, ampafe Allai minsa na tan-
tuma kariri ming Koraifo.*
12 Rahida mefanduhi mea we
metampi ruhiai na mahikaifo mani,
inontarai eharira fosa eminohi
etampi ria mea kontai na ema-
maya kutea kaha, ene tarai kariri
kamiei na iya reng kia karira we
wa amangfo. Enemitituai we man-
taunsa terai. Ea mani ene tarai toyari
kafafe wanang kiari, wape wedaya
metang miung kaha. Tuti ene tarai
toyari aio fikainuing niayai wape
wiro webong kaha, toyario aio fating
newafoi tuti mirehara disa.
13 Ne tarai kariri andeisa dipua
wekawawuai na rawanangrausi, ea
kontai erurai tonanai we enari fi
kia mamaya fo. Ene tarai kontai
kariri awahafo etabera weru ene
katai enayai nai fo, wedaya Allai
meinenang katai mamantiti kapu-
ruya fo wesa we enayai nayai we
fitawafa.
14 Kariri inontarai nanisa, inon-
tarai manei na Adami ne ririao bo itu
foi, wonong fino Henoki*, fafongfa
medu fafong karirisa deyo,
"Mewati! Sempaisi ambori da
tuti ne mano emararebana
fosa bitoya paria ma ki,
15 we kiutu kaiwo kariri
kaiwasanei kiai. Sempaisi
ambori dohong aiboifo tau
we inontarai eharira fosa we
fi kerira enariri fo kiai. Tuti
dohong aiboifo kontai we
inontarai ewesasari nanisa
we kaiwo karirao emaduri
we eteiberahi fo."
16 Inontarai nanisa ehutu inontarai
siai na enemirorongfo tuti eteib-
erasa. Eminohifo etohong kariri te
fi enemirorong wesasari fo dawi wea
fo. Eboromi fiabai kariri mantaunsa
tuti eboromi wemereha we inontarai
we ambori esobu fi ria wenani sa.

Yudasi deretawang jematifosa we etarara ene eroasoafo

17 Wape doroio enehuwawu mea
wa meaine, mearomi kariri fianai
aino raminde tane Sengno Yesus
Kristusi ne rasulifosa emaduraia fo.
18 Raminde emadurai kawuru we
mea eteyo, "Nunei rerai we werea
naya fo mani, inontaraio ambori
eteibera mea fosa ehawariai ki, inon-
taraio etohong kariri mantaunsa ene
enemirorong wesasari fo dawi wea
fo."
19 Inontarai nini saino ewedaya
aiteta we inontarai Kristeni fesara
eha tatesa ne. Allai Nuaninufoi wiro
sensonisa kaha, mae eminohifo eto-
hong kariri te enemitituaitai na inon-
tarai ea fo.
20 Wape doroi enehuwawu mea
meaine, mefata wawera mea am-
bori mene meroasoao mirarebana fo
mutu pampang. Tuti metutang we
Allai na Nuaninufoi wiwiaing mea na
mene nadiwa.
21 Metarara mene taraiwai tonanai
na Allai ne enewawufo, na meta-
mang we Yesus Kristusi tane Sengfoi,
na ne aro mea fo kia mea ambori
meminohi metarang wenumainufo.
22 Menemirorong denteng we
mano enemirorong soriru na eroa-
soa fosa.
23 Inontarai siai fosa, metafusa
mehasa to boriei ambori ekaharai
weru adia rorong enayai nai foi.

* **1:9** Danieli 10:13, 21, 12:1; Wahyu 12:7; Ulangan 34:6; Zakariai 3:2 * **1:11** Kejadian 4:3-8; Bilangan 16:1-35, 22:1-35 * **1:14** Kejadian 5:18, 21-24

We inontarai mano siai wei fosa, amani mano era ria aunau we-tarai kaha anta nani sa kontai, mearomiosa, mae na mematai tuti metanansiau—weo ene sasari enari fo, ambori metaukaha ne karirafo konta fanai. Ansung etatara fo kontai menemirireuwai we finanai ne tarai toyari sinsung rarika kerira na enemirorong wesasari fo fefe.

Kaiwo kafe

24 Fiaifea we Allai mano wemam-biriu we deitawang wedua mea ambori wiro metawa kaha fo, tuti wemambiriu we kia mea na mirising tuti memararebanai wiro obu fi sarawa feai na mea kaha to arongrea dadai sambewara fo,

25 we Allai mano mesiri kawuru, mano weMampariri we tata na Yesus Kristusi tane Sengfoi, andino dedai, sambewarai, wemananu tuti wemambiriu na fafongfa, paria sobu ninai, tuti we fitawafa! Antu.

Wahyu We Yohanesi

Kaiwo dedung we Wahyu We Yohanesi

Kaiwo anatu nei mani kariri fi fubao Yesus Kristus deinawiai we ne inontaraio wonong fino Yohanesi. Ampefe Yohanesi nani soi karirіai.

Rabuang bo soi kaiwofo mani inontarai Kristeni fosa esodai dadira paria weo eroaso Seng Yesusi fefe. Na rahida bonani mani parenta Roma foi demi we kaiwasafoi kiai we esomi we mananu Roma foi, mano esahui we Kaisari, ambori esahui we ene seng dine. Wape inontarai Kristeni fosa wiro esomi wei kaha, mae esomi terai we Seng Yesus Kristusi, pariao parentafoi miunsa kontai. Wape Kristeni manea siai fosa ematai tuti esu to fui weru ene eroasoafo. Yohanesi soi kaiwo anatu nei wesa ambori ewemambiriu aha weo etoaria mutu na eroaso Yesusi fo.

Fi fuba na kaiwonei wefiainawiai ete fiatioai, amani fio Seng Yesus Kristusi deinawiai we Yohanesi we detioai. Na kaiwone mani soi na kaiwo netawea fea bitoya paria, ambori fio kasau kaharai fo, na rahida bo kawariaifa fo, kasau we tata ki. Finani kiai inontarai eroasoa fosa na fafong nanai ewaitawanai, wape na fui nini mani wiro kasau we tata kaha. Wape fio kasau mani, masino inontarai Kristeni ne tata tasodai dadira bitoya na nunei, tonana ki wape tasu to fui fanai, taroaso Yesusi mutu tuti tarariati pampang ki. Weo na fui wana mani Seng Yesusi ambori miungno ne aitetafosa kiai tuti wemananu we nunei sentenang. Tuti tata kontai tawemananu riati rai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-4 Kaiwo reantenang.
1:9-3:22 Fiatioai bo reantenang foi.
1:9-20 Yesusi atioai we Kaisung Inontaraio doa rahanai na pelita aweng itu fo.
2:1-3:22 Yesusi ne kaiwo medurai we jematifosa na bendari itu fo.
4:1-16:21 Fiatioai bo boru foi.
4:1-5:14 Yesusi, Domba Antungno doa rurang Allai ne kadera mananu foi na rorafaisi.
6:1-8:5 Domba Antung foi fiosabu segeli itu fo.
8:6-11:19 Wewaifosa ebui songgeri itu fo.
12:1-16:21 Fiainawiai ituo deinawiai kariri fio ambori kawaria fo.
17:1-21:8 Fiatioai bo botoru foi.
17:1-19:20 Yohanesi deti wiwing diru manei, wonong fino Babeli.
19:11-21:8 Yesusi kiawariai we mano dautai na kuda tuti kiraikobuo ne aitetafosa kiai.
21:9-22:5 Fiatioai bo boa foi.
Yohanesi deti kadawingno Domba Antung foi dauti fi, wonong fino Yerusalemi Waworu.
22:6-21 Kaiwo Wefuiai.

Kaiwo kariri bukunei

1 Kaiwo na bukunei mani dotu kariri fio Yesus Kristusi deinawia fo, amani fio Allai dohonai we Yesus Kristusi ambori deinawiai we ne womingnesa, kariri fianai aino katu mani kawaria fo. Ampafe Kristusi demi ne wewaifoi da we ne woming Yohanesia we deikariri fi ambori kawariai nanai wei.*
2 Yohanesi deiriri kariri fifuba deti teri na urengfo nani kiai, amani kariri Allai Kaiwo medura fo tuti kariri fio Yesus Kristusi deinawiai weia fo.
3 Weo waroi ahang kahai mae fininai kiai ambori kawariai ki. Mano deto kaiwo kariri fi ambori kawaria fo ninai mani, Allai mioani ki. Tuti mano etaramioai esoniai na enemirorongfoi tuti etohong kariria fosa, ea kontai Allai mioansa ki.

Yohanesi dohong mahikaifea we jemati itu fo

* **1:1** Kaiwo 'Wahyu' ne mani, neta we fiainawiai. Ampafe Yesusi dohong wahyu we Yohanesi, nana mani deinawi fi ambori kawaria fo we Yohanesi detioa fo.

4 Weo doroi mea na jemati ituo na
nu Asia wai mea. Yau Yohanesi yu-
tang we Allai, mano niayai kawuru
na reantenang pari foa foi, mano
niayai pampang paria sobu rahida
bonini, tuti niayai pampang we
fitawafa foi, kadono mioang mea,
amani dohong ne bengfo arora
we mea tuti dohong mea menu-
miruainso ne maifo. Kadono Allai
Nuaninu ituo etoari na arongreafo,
kefang we ne kadera mananu foi
fosa, emoang mea kontai.
5 Tuti kadono Yesus Kristusi, mano
deiriri kaiwo wetarai fo na mai foi,
mano reantenang suwi fafong na
marareha rorong fo meai, mano we-
mananu fuba we mananu na nunei
fosa kiai foi, kadono mioang mea to-
nanai kontai.
Yesusi enewawu tata donio mireha
we tata ambori na ne rikao tiwowu
we tata fo feriri tata weru tane
sasarinei.
6 Tuti yuai tata we ne inontarai
na ne Mananu rorong fo, tuti
taweimami we tarufi we tamangno
Allai, amani tane tarai kariri imam-
ifosa, tariwang Allai tamadu ne
kaiwofo we kaiwasanei, tuti taha
inontarai ene korbani tuti ene nadifo
tatohonai we Allai. Yesusi tata-
parandini tuti todoni kontai andi
wemananu we fitawafa ne. Antu!
7 Mewati, i da na kafafe rorong fo
ma ki. Mandoni kontaio ambori de-
tioi ki, mano raminde etisani fosa tuti
inontarai siai kontai ambori ewatioi
we da ma fo. Rabuang bonani, kai-
wasa fuba nunei kiai ambori ematai
tuti esaia etaidu ki. Tarai! Antu!
8 Seng Allai medu deyo, "Yau mani
Alfa tuti *Omega* di yau.† Yau in-
ayai kawuru na reantenang pari foia
foi, tuti inayai pampang paria sobu
rahida bonini, tuti inayai pampang
we fitawafa foi. Tuti yau iweMananu
Fuba Sewa ne."

Yesusi demi Yohanesi we soi kariri fi detioa fo

9 Yau Yohanesi, mene doroi na
taroasoa Kristusi ruhia ne, tuti mano
isodai dadira rorong fo toyari mea,
tuti toyari mea kontai itawang yau na
dadira rorong nanai, weo taminohi
na Yesusi ne Mananune. Ehabi
yau to nu Patmosi ma iwatai nai,
weo iwuwu Allai ne Kaiwo waworu
ne, amani kariri todoni kaiwasa es-
obu fariri na eroaso Seng Yesusi,
tuti kaiwo Yesusi medura fo fefe.
10 Tete Sempaisi ne Rahida dine, Nu-
aninu Mirarebana nei sensoni yau,
ainanaya tarahuo manei medu na
kuruhune, na rawafui fiabai toyario
songgerifi wedotu fenana.
11 Medu we yau deyo, "Fianai aino
botioai ninai woi na buku bei tuti
bonatuai we jemati itu ninai, amani
we jemati na bendari Efesusi, jemati
na Simirna, jemati na Pergamusi, je-
mati na Tiatira, jemati na Sardisi,
jemati na Filadelfia, tuti jemati na
Laodikia."
12 Ampafe yarabera yau iwati to
kuruhufuia, we iwati we mandoni
dino medu tonanai we yau ne.
Ainanaya iwati katai we pelita suang
nai itu, finanai enari na emasi kai.
13 Tuti iwati inontarai manei doa
rahanai na pelita aweng itu fo, ne
tarai toyari Kaisung Inontarai nei.
Ansung satari foi fiabai deuroia sobu
awerengfo tuti na ne ansung arong fo
soru ireu aburung enariri na emasi
bei.
14 Nungfoi tuti nurandaungfo bua
karofari toyari kafafe bua. Urengfo
suru uransairai toyari adia fiabai
paria.
15 Awengfo dedori toyario besi
kasoia dedori fenanai. Rawafuifoi
nubuayai toyari mereha deda na
dofiro.
16 Warang domoya foi yu awaha itu
tuti sondu reisa kurubong tuti reisa
reng bei kiawariai na borongfo. Ure-
ngfo sambewarai toyari wo rahida
rabuang.
17 Na kutu iwatioi nanai, itawai
aweu isangkapa awehubuka na
arongreafo, nehu tarai toyari in-
ontaraio mireha, wiro ikabera yau
ahang kaha. Wape suba warang
domoya foi ma yu yau, tuti medu we

† **1:8** Ne tarai kariri A tuti Z na kaiwo ambe.

yau deyo, “Mutai fanai! Yau mani *Reantenang Pari* di yau tuti *Fui Pari* di yau.

18 Tuti mano *Darang Pampang* di yau. Raminde imerehara, wape boti ninaia mani yarang we fitawafa. Aisu we rahutu Marareha rorong fo tuti Soroha rorong fo nayai na warahu rorong ne ampa.

19 Ampafe woi kariri fianai aino botioai nanai, amani fio kawariai kawurua fo tuti ne ambori kawariai aha fo.

20 Tuti fi toyari kaiwo adiwarai kariri awaha ituo botioai na warahu domoya fininai tuti pelita aweng itu fo enariri na emasifo mani, deinawi kariri fininai: Awaha itu fo yiwanso wewai ituo ewaitawang wedua jemati itu fo saine. Tuti fi pelita doa nayai itu fo mani deinawio jemati itu fo.”

2

Kaiwo arerai we jemati na Efesusi

1 Mayeai Yesusi medu we yau aha deyo, “Yohanese, woi nehu kaiwo imadura ne we wewai na jemati Efesusi foi tonina:

Mano yu awaha itu na warang domoya foi tuti da rahang pelita aweng ituo enari na emasi fo, ne kaiwo arerai we jematiwai ainina.

2 Iwaitawang kariri fianai aino menari wa ampa, amani merurai merufi paria tuti metawang mea na dadira rorong fe wa, tuti wiro memaya we mewati inontarai eharira fosa euremifo kaha fo. Kontai iwaitawanai kariri todoni merurai we mewaitawang kariri inontarai epampamu we eteyo ea mani rasuli saine fosa. Eteyo emadu fieai na Sempaisi wonongfo wape mewati karirisa sauarai ambori mewaitawanai weo ea tonana kaha.

3 Iwaitawanai we wonohunei wedaya mesodai dadirafo, amani mesobu dadira bitoya na Yahudifosa weo mewuwu kariri yau fefe. Wape metawang mea pampang tuti wiro mesu to fui kaha, mae meraria yau pampang. Finani kiai dohong yau iparaise ria mea ampa.

4 Tonanai ki, wape iparaise kahai we fisarawafeai kontai menari wa, amani wiro menemiwawu yau kariri reantenang meroaso yau fo ahang kahai.

5 Ampafe mearomioaifa, weo ne tonanane wedaya mehatai waroi weru yau ampa. Ampafe metarabera mea weru mene sasariwai tuti menari kariri fianai aino na reantenangfo menaria nanai. Bereri mani, ambori ira mau we ifating mene fio katai pelita doa nai wai weru katai wai ki.

6 Wape iwati fi beng feai kontai na mea, amani menemirireu fio Nikolasi ne inontarai erariati fosa enari fo, kariri yau kontai we enehurireuwa fo.

7 Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Allai Nuaninufoi medurai we jematifi kiai nina. Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori iroa wei we dang aibongno dohoni minohi darang wenumainu ria Allai na Waidani ki.”

Kaiwo arerai we jemati na Simirna

8 Yesusi medu we yau Yohanesi aha ma, deyo, “Woi we wewaio na jemati na Simirna foi toninai:

Mano *Reantenang Pari* foi tuti *Fui Pari* foi, mano mireha ampa tuti suwi aha ne, ne kaiwo finina;

9 Iwaitawang dadira bitoya mesodaira wa tuti mene pari fi wa ampa. Wape imadurai we mea mau yeyo na Sengnei mani inontarai mene fi di mea paria. Tuti iwaitawanai kontai ampa we mesobu kaiwo kahera wai paria, ria inontarai eteyo ea mani inontarai Yahudi tarai saine fosa. Ea mani eteyo etohong kariri Musai ne Hukumifoi na mai, wape eteiaya yau Yesusi nehu Kaiwofo, amani Kaiwo kariri todoni ifariri kaiwasafo na imereha wesa fo. Emadu funomai tonanai, weo ea mani, Yahudio etohong kariri Allai ne Kaiwofo na mai saine kaha, mae Saminseni ne inontarai saine.

10 Dohonao mematai we dadirao katu wori mesodaira fo fe. Weo

yeisaharai we mea, Saminseni ambori wedaya inontarai eweaiteta we mea fosa etafu manea na mea, esoasa to aitamu rorong fo ki. Tuti ambori mesodai dadirafo paria rahida sura. Niari tonanai we meafo we ambori deo wedaya metawai na mene meroasoafo. Wape yeyo todoni kontaio meroaso yau terai pampang, pariao masino memarareha kontai ki, tuti ambori yohongno fiembaitafo we mea ki, amani meminohi metarang we fitawafa.

11 Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina. Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, wenani wiro sodai Marareha Weberu fo kaha."

Kaiwo arerai we jemati na Pergamusi

12 "Woi weo wewai na jemati Pergamusi toninai:

Mano yu sondu reisa tuti reng boru foi ne kaiwo we jematiwai finina;

13 Iparaise we mea. Iwaitawanai we katai meminohi nai wai mani katai Saminseni wemananu nai dine. Tonanai ki, wape mesomi we yaua mutu, tuti mefafora yau kaha. Tuti mewati terai we emung Antipasi, nehu inontarai somi we yau na mai tuti deiriri wonohu wai. Mewatisa emuni na mene bendariwai, kataio Saminseni wemananu nai wai tonanai ki, wape meroasoai mutu, wiro mesu to fui kaha.

14 Tonanai ki, wape iparaise kahai we fisarawai beiru teaio menari wa, amani inontarai maneiru teai na mea ene tarai kariri Bileami.* Bileami nini na fafongfa deunauo Baraki we weanggari inontarai Israeli fosa we etaukaha sasarifoi, amani etang fio esomi tutirai we aririwangfosa tuti emaninawa funomai.

15 Mano nanisa kontai etohong kariri Nikolausi tuti ne inontarai erariati fosa ene aunau karira fo.

16 Ampafe metarabera mea weru mene sasariwai. Bireri mani, waroi ahang kahai mae ambori ira mau tuti imunsa na sonduo kiawariai na borohu fenini ki.

17 Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina. Mandoni dino doaria mutu, dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori iroa wei we dang fiang mannao dadiwa fo, amani fiang na Waidani, tuti yohong kamiei biuao isoi wang waworu fo nai foi wei ki. Wang nanai wiro manei siai deitawana kaha, mae mano sobu kamieifoi meiri andino deitawana ne."

Kaiwo arerai we jemati na Tiatira

18 Mayeai Yesusi medu we yau aha deyo, "Woi we wewaio na jemati Tiatira foi toninai:

Seng Allai ne Kaisungno urengfo uransairai ne tarai toyari adia denggararu paria tuti awengfo dedori toyari besi kasoia dedori foi, ne kaiwo we jematiwai finina;

19 Iwaitawang fianai aino menari wa ampa, amani kariri menemiwawuwa, meroaso yau wa, mefata inontarai wa tuti metawang mea na dadira rorong fe wa. Tuti iwaitawanai kontai we na fui ninai fi menari wa nanai fuba pari sewa reantenang meroasoa fo.

20 Tonanai ki wape iparaise kaha we fisarawafeai menari wa, amani meroa we Isebeli, wiwingno deyo i mani Allai ne nabi demi ma dine foi. Wiwing nani sofa wawera nehu inontarai erufi we yau nesa bitoya paria tuti deunausa we emaninawa tuti etangno fiang etohonai we aririwangfesara fo.

21 Yohong rahida wei kawuru we daraberahi weru ne sasari maninawa nani faini, manamo merira.

22 Ampefe ikafa kanggunia meninang ambori sodai dadirafo, tuti mandoni saino enari maninawafo riati mani, yohonsa esodai dadirafo pari riati kontai. Tuti efotou enari sasarifo kaha mani, ambori esodai aiboi yohonai tonanai wesa fo ki.

* **2:14** Bilangan 22:5, 7, 25:1-3, 31:16; Ulangan 23:4

23 Ne inontarai erariati fosa,
ahusa we ne arikangfosa, kontai
imunsa weruai. Inari tonanai
ambori jematinei kiai ewaitawanai
we yauno iwati bau kaiwasa enu-
mikamieifoi tuti enemirorongfoi ne.
Tuti ewaitawanai we yohong aiboifo
we mansiari-mansiari kariri sasari
enariri foi ki.
24 Wape mea siai na jemati Tiatira
wai, wiro metohong kariri Isebeli ne
aunau kerira nani kaha, tuti wiro
merurai we mewaitawang Samin-
seni ne aunau werorong nani kaha.
Fianai aino menari tonana fo demo-
yarai, wiro yohong kaiwoariri siai
feai we metohong karirіai ahang
kaha.
25 Mae fianai aino mesobuai kawu-
rua fo mani, amani mene meroasoa
yau wa, merutawanaia mutu paria
sobu rahida yarabera yau nai aha
mau foi.
26-27 Mandoni dino doara mutu
dirapa Saminseni pariao wereafo
mani, tuti dohong kariri fianai aino
yawi wea fo paria werea naya fo
mani, ambori yohong mambiriufo
wei ki, amani mambiriuo Dai na
rorafaisi dohonai we yau fo. Ne
tarai toyari nabi fafong fasa emadu
kariri Mananu Mampariri foi ne
mambiriufo eteyo,
‘I ambori wemambiriu we yu kai-
wasa na nunei fosa kiai,
tuti disang kanggunsa na ne aita-
tohi besi foi
emangganggung toyari
isang kanggung awaing
fenanai ki.’*
28 Tuti yohongno awaha Ampari wei
we fiembaitai kontai ki.
29 Mandoni dino wetarang mani,
tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medu-
rai we jematifi kiai nina.”

3

Kaiwo arerai we jemati na Sardisi

1 Mayeai Yesusi medu we yau aha,
deyo, “Woi we wewai na jemati Sar-
disi foi tonina:
Mano yu Allai Nuaninu itu fo tuti
yu awaha itu fo na warangfo, ne
kaiwo medura finina. Iwaitawang fi-
anai aino menari wa ampa. Kaiwasa
eteyo inontarai metarang di mea,
amani meroaso yaua mutu. Wape
yeitawanai wiro tonanai kaha, mae
memararehara, amani mene meroa-
soafo tupa dawohi arorawa, toyari
metawera weru meroaso yau fo tuti
menemitawanai we metohong kariri
Hukumi Musa soi foi ambori feriri
mea.
2 Metoabari mea! Merurai tuti
mene meroasoaio adareti mareha
nanai ambori mireha fanai, mae
darang aha. Weo iwati fio menari
wa wiro mai na Dai Allai arongreafo
kaha.
3 Ampefe mearomio kariri fi-
anai aino raminde nanai mesobuai
tuti metaramioai nanai, amani
kaiwo kariri todoni ifariri mea na
meroaso yau fo, wiro na metohong
kariri Hukumi Musai soi fo nani
kaha. Metohong kariri finanai tuti
meroaso yau terai we ifariri mea,
tuti metarabera mea weru mene
sasario menemitawang Hukumi
Musai soi foi we feriri mea fo. Wape
metena pampang tuti metoabari
mea kaha mani, ira tantuma mau
rai, nehu tarai toyari inontarai da
we kiamananapi, tuti wiro mewait-
awang kariri rahida bodoni dino ira
tantuma nai tonanai mau ne kaha.
4 Tonanai ki, wape inontarai na
Sardisi wai manea etanansiau wed-
uarai, ampafe ene tarai toyari ewait-
awang wedua ene ansung etatara
fo ambori werarika kaha, amani
ewaitawang wedua ene taraifoi
weru sasarifoi. Inontarai nanisa
mani emai, ambori eweriria yau tuti
rahida fui wanai esansung ansung
bua fo ki.
5 Mandoni dino doara mutu dirapa
Saminseni pariao wereafo mani,
ambori isansuni na ansung bua fo
toyarisa, tuti wiro ifating wonongfo
weru Buku soi kariri inontaraio
esobu Waidani fosa nai foi kaha.
Tuti na Dai Allai tuti ne wewaifosa
earomireafo iroa wei we i mani nehu
inontarai dine.
6 Mandoni dino wetarang mani

* **2:26-27** Masmuri 2:8-9

tarao kaiwo Allai Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina."

Kaiwo arerai we jemati na Filadelfia

7 Yesusi medu aha deyo, "Woi we wewai na jemati Filadelfia foi tonina:

Mano mirarebana foi tuti wetarai foi, andino yu Dauti ne aisu mananu foi ne, amani ne mambiriu fuba toyari Mananu Dauti na fafongfa. Fiai rahutu bei mani, wiro manei ne mambiriufeai we kifei ahang kaha, tuti kifei mani manei wiro fiai ahang kaha. Amani, rahutufoi tifai weo tara nai to rang waworu feai we yiwangno Hukumi Musai soi foi. Yahudio etohong kariri Hukum nanisa kontaio wiro ewemambiriu we ehobu rang waworu nani ahang kaha. I mani, ne kaiwo medura finina.

8 Iwaitawang fianai aino menari wa ampa. Iwaitawanai weo mefau kaha. Wape metohong kariri nehu Kaiwone tuti mefafora yau kaha. Ampafe mewati! Ifai rahutu bei tifai we mea ampa, tuti rahutu nani manei wiro wemambiriu we kifei ahang kaha. Rahutu nani mani ifariri mea na meroaso yau terai fo, wiro na metohong kariri Hukumi Musai soi foi kaha.

9 Inontarai siai mano enemitawang te erurai we etohong kariri Hukumi Musai soi foi we feririsa fosa mani, eteyo ea mani inontarai Yahudi tarai saine tuti eteiaya yau Yesusi. Wape inontarai nanisa epampamu terai, weo wiro eweYahudi na enemirorongfo kaha mae, Saminseni neo inontarai disa. Ea mani, ambori inarisa era mau etisangkapa eawemibukafo na mearomireawa ki, tuti ambori emadu eteyo, 'Tarai! Mano meroaso te Yesusi wa mea, Sempaisi enewawu mea paria!'

10 Metohong kariri nehu Kaiwone na mai paria, amani metawang mea ampa na dadira rorong wa, ampafe yau kontai ambori yemang wedua mea na rahida nunei sentenang sodai dadira pari fe nai foi ki. Rahida nani mani kaiwasa na nunei kiai sobu fiweanggarisafo we etawai ki. Wape mea mani, yemang wedua mea.

11 Waroi ahang kahai mae ira mau rai, ampafe fianai aino mesobuaia fo, amani mene meroaso yau wa, merutawanaia mutu, ambori fiembaitaio Allai meinenamai we meara wa, wiro manei kia weru mea fanai.

12 Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, wenani ambori minohia pepayai we fitawafa na Waidani. Ne tarai toyario dirio doaria pepayai tuti munu bei, tonanai kontai, yau ambori ikutuaifa we minohia mutu na Allai ne Munufoi na Waidani ki. Tuti ambori isoi Allai wonongfo nai, tuti Allai ne bendari wonongfo nai kontai, amani Yerusalemi weworu foi, bendario ambori bia nano Allai na rorafaisi meu foi. Tuti isoi wonohu weworu ne na ne taraifoi kontai ki.

13 Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo Allai Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina."

Kaiwo arerai we jemati na Laodikia

14 Yesusi medu aha deyo, "Woi weo wewai na jemati Laodikia foi tonina:

Mano wonongno *Antu* foi, i mani mano deiriri kaiwofo na mai tuti na wetarai dine. Tuti fi fubao Allai niariri na nunei kiai ne mani weneung nai. I mani ne kaiwo arerai we jematiwai finina.

15 Iwaitawang kariri fianai aino menari wa ampa. Amani mene meroasoawa wiro maninggapoi ete danunanang kaha, toyari meraria yau pari kaha, tuti metawing mene meroaso yau wa pari kahai kontai. Ne tonanane karira paria! Denteng mani, merurai paria we meraria yau na mai, ete bireri mani metawing yau beyari finanaia.

16 Wape wiro menari tonana kaha, mae mene meroasoawa kifakifayai, amani menemiwawera na mene meroasoawa, ete meroaso yau kuteai terai, ampafe ikasou mea pariao

ambori ikandi mea to boriai weru
borohunei ki.
17 Memadu meteyo, 'Inontarai
amene fi di amea, amesobu ra
bitoyara, wiro amene pari wefiea
kaha.' Memadu tonanai wape
mewaitawana kahai weo na mene
meroasoawa mani, mene obu fiea
kahaifa ne ne? Mekaharia mebeng
kahai, meuremiwa fafa, tuti menayai
arora.
18 Ampafe yeunau mea mau we
todoni mani meworio fi mai fo ria
yau, amani emasio mai sewa fo we
mene ra, ambori na Sempaisi aron-
greafo mani mene ra bitoya, tuti
mewori ansung bua fo we mesan-
sung nai ambori menayai arora tuti
memamaya ahang kaha. Kontai
rawangno ufi tauremine naya fo am-
bori metufi meuremiwa naya mani
mewati aha.
19 Mandoni dino enehuwawuti fo
mani, niari sarawa mani isuari tuti
yohong aiboifo wei we yeunauwi nai.
Ampafe isua mea, yohong aiboifo we
mea tonina ne mani, merurai paria
tuti metarabera mea weru mene
sasariwai ambori mene meroaso yau
wa wiro kifakifayai ahang fanai.
20 Mewati! Ira mau yoa na mene
rahutu borong wa mae yutanai.
Mandoni dino taraoai tuti fiai
rahutufoi we yau mani, ambori ira
wei afui tuti iminohi yampi riati tuti
dampi ria yau kontai.
21 Mandoni dino doaria mutu
dirapa Saminseni pariao wereafo
mani, ambori iroa wei we minohi
ria yau na nehu kadera mananu nei.
Kariri yau we yoara mutu yirapa
Saminseni fo, ampafe iminohi ria Dai
Allai na ne kadera mananu fe nina.
22 Mandoni dino wetarang mani,
tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medu-
rai we jematifi kiai nina."

4

Yohanesi deti fi kariri Allai ne mananufo

1 Mayeai iwati fieai aha, amani
iwati rahutu bei na rorafaisi tifai.
Ainanaya tarahuo mano anta medu
we yau na rawafui fiebai toyario
songgerifoi, medu we yau nariai
aha deyo "Bautai toninai meai, we
yeinawi kariri fianai aino ambori
kawariai aha fo we wau."
2 Na tatofang nanai kontaio, Allai
Nuaninufoi sensoni yau. Ainanaya
iwati kadera mananu bei na Waidani
tuti manei minohi nai.
3 Wenani keiwewa toyari kamieio
keiwewa ne harga dedai, amani
kamieio memarampoti esahui we
intan, tuti kamieio berika esahui we
sardisi fenanai. Tuti aewi bei doa
woruwi na katai minohi nai foi. Aewi
nani ne tarai kariri kamieio ne harga
dedai bei, amani kamieio keiwewa,
esahui we zamrud.
4 Na katai nani kontai iwati kadera
mananu fo piareia boa tuang wariri,
tuti mano eminohi naya fosa mani,
mano ewewafoniai ewepiareia
mana fosa. Ansung etatara fo bua
karofari tuti etata sapewi mananu fo
na enumifo, sapewi nanai enari na
emasi kiai.
5 Tuti na kadera mananu foi nani
iwati kaiwewa kewariai nai tuti ka-
didu dotu tuti nubuayai nai. Mae na
arongfo, oborio itu doa danggararu
nayai. Obori nanai deinawi karirio
Allai Nuaninu itu fo.
6 Tuti iwati rawanang bei mani, ne
tarai toyario kasinai wiatai na aron-
greafo, memarampoti paria.

Mae iwati fidarang mana etoari na
katai kadera mananu foi warabuka
boa fo. Euremifo bitoya paria, amani
bitoya na earomifo tuti bitoya na
ehurumifo.
7 Fidarang mano reantenang foi ne
tarai toyario singa, mano mandu foi
ne tarai toyario sapi mang manei,
mano mantoru foi mani ureng to-
yario inontarai, tuti mano mana foi
ne tarai toyario koroweio yera wara-
pemafoi we sifo.
8 Tuti ewaramipemafo aiwonang,
na ene taraifoi sentenang weureng,
tuti na ewaramipema arowawahi fo
kontai weureng. Diru rahida erohi
pampang efiai Allai. Erohi eteyo,

"Seng Allai wau, murarebanai, mu-
rarebanai, murarebanai,

Mano Wemananu Dedai Mantaung di wau,
Mano nayai kawuru na reantenang pari foa foi di wau,
Mano nayai pariao sobu rahida bonini,
tuti Mano nayai pampang we fitawafa di wau."

9 Mano fidarang mana nanisa erohi rarungfoi we efiai Allai mano minohi na ne kadera mananu foi nani, amani mano minohi wenumainufo. Etaparandini, esomi wei, tuti etohong mahikai wei. Erohi efiai tonanafo,

10 mano ewewafoniai fosa, amani mano ewepiareia mana fosa, etawai aweu etisangkapa eawemibukafo na Mano Darang Wefitawafa foi arongreafo, esomi wei tuti efating ene sapewi mananu fo etohonai watai na arongreafo tuti emadu eteyo,

11 "Dai Allai amene Sengne wau,
Meiri wauno mosi we amefiai waune.
Meiri wauno weMananunei.
Wauno ametaparanding wau,
Amesomi we wau tuti ametohong mahikai we waune.
Weo wauno nari fi fuba nini kiai ne.
Tuti nariri kariri nemu bawia wa ne."

5

Buku reraungno kafaria mitu foi tuti Domba Antung foi

1 Mayeai iwati mano minohi na ne kadera mananu foi yuo buku reraungno kafaria bei na warang domoya foi. Buku reraungfoi dowani donini sefang na kaiwoariri, tuti taha weduaria mitu na segel kesi itu (7).

2 Ainanaya iwati wewai wemambiriu manei medu na rawafui fiabai deyo, "Mandoni dino mesi we fioabuo segel kesi itu fo tuti fiorera buku reraungfoi ne?"

3 Wape na rorafaisi ete na nunei, ete na kofa rorong wau kontaio, manei wiro mesi we fiai kaha tuti deto kaiwo nayai na rorongfoi kaha.

4 Tarahuo kaiwofo nanai isaia yeidu, weo wiro obu manei mesi we fiorera bukufoi tuti deti rorongfoi kaha fefe.

5 Ainanaya manei na mano ewewafoniai fosa medu we yau deyo, "Wai fanai! Boti! Inontarai manei, wonong fino *Singa Na Yehudai*, ahui we *Riria Na Dauti* kontai, andino kiraikobu Saminseni. Meiri andino mesi we fiosabu segel kesi itufo tuti fiorera buku reraungfoi ne."

6 Mayeai iwati Domba Antung manei doa rahanai na kadera mananu foi, tuti fidarang mana fosa, tuti mano ewewafoniai fosa. Domba Antung foi iwatioi na ne taraifo pesai fari bitoya toyari emuni kawurua fenana. Nungkaradoi itu tuti ureng itu kontai. Nungkaradoi itu fo deinawi ne mambiriu fuba fo, tuti ureng itu fo deinawi Allai Nuaninu ituo denatuai we nunei sentenang ne.

7 Ainanaya Domba Antung foi saha afong yuo buku reraung kafaria mitu foi ria mano minohi na kadera mananu foi warang domoya foi.

8 Na kutu warawa yuo buku reraungfoi nana fo, fidarang mana fosa tuti mano ewewafoniai piareia mana fosa etawai aweu etisangkapa eawemibukafo na arongreafo. Eru kecapifo tuti rewangguai nofio enari na emasi fo, rewangguai nofi nanai esoni finunsai mamporio deinawi Allai ne inontarai emararebana fosa ene nadifo.

9 Tuti erohi rarung weworu rowei dotu tono:
"Wau mosi we ka buku reraung kafaria mitu nani ne,
tuti fosabu segeli taha weduari nai foi ne.
Weo emung waua mureha ampa,
tuti na nemu rika tiwowu nani,
bai kutu inontarai fuba nunei kiai,
we Allai ampa,
amani inontarai na riria bodoni kontai,
na kaiwo bodoni kontai,
tuti na nu bodoni kontai.
10 Ruai inontarai nanisa kiai we nemu inontarai
we eminohi na nemu Mananuwa,

tuti ambori we eweimami,
we erufi we tane Seng Allai,
tuti eru nunei ki."
11 Mayeai iwati tuti itarahuo we-
wai katui ahang kaha, bitoya paria
ne fiaufo tarahio 1.000 we1.000, tuti
10.000 we10.000, wiro ato afonso ne
fiaufo kaha, etoa wari kadera man-
anu foi, tuti fidarang mana fosa, tuti
mano ewewafoniai fosa.
12 Erohi na erawamifui fiabai
eteyo,
"Domba Antungno emung waua
wa wau mosi,
Mosi we Allai yu wau we weM-
ananu,
Mosi we wobu ra we nemu,
Mosi we wobu Allai ne awaifo,
Mosi we Allai dohong wau we-
mambiriu,
Mosi we amesomi we wau,
Mosi we ametaparanding wau,
Tuti mosi we amefiai wau."
13 Ainanaya tarahuo inontarai
fuba nini kiai, tuti andowa fuba
nunei kiai, amani mano na rorafai-
sisa, na nuneisa, tuti na kofa rorong
wausa, erohi efiai eteyo,
"Mano munohi na nemu kadera
mananu wai,
tuti Domba Antung wa wau,
Muruino amefiai muru,
Muruino amesomi we muru,
Muruino ametaparanding muru,
tuti muruino muwemananu we
fitawafa ne."
14 Fidarang mana fosa eroatuba
ene rarungfoi eteyo, "Antu!" Tuti
mano ewewafoniai fosa etisangkapa
eawemibukafo esomi we suru.

6

Domba Antung foi fiosabuo segeli wonang fafong fo tuti fio kawariai naya fo

1 Mayeai iwati Domba Antung foi
fiosabuo segeli itu fo bo reantenang
foi. Ainanaya iwati fidarang mana
fosa, tuti manei nasa sahu na rawa-
fui fiabai toyari kadidu fenanai deyo,
"Ro ma!"
2 Ampafe iwatia mani, iwati kuda
biua manei kiawariai ma, tuti inon-
tarai manei dautai nai. Inontaraifoi
mani yuo afai aburuei na warangfo,
tuti manei dohong sapewi mananu
bei wei. Inontarai nani da weinon-
tarai wemambiriua we miung woru
ne aitetafosa kiai.
3 Mayeai iwatio Domba Antung foi
fiosabu segeli bo boru foi aha tuti
tarahuo fidarang mana fosa, manei
siai medu aha deyo, "Ro ma!"
4 Ainanaya iwati kuda manei aha
kiawariai aha ma. Kuda nani mani
berika toyari abo. Mano dautai nai
mani manei dohong sondu fiabai bei
wei tuti dohong mambiriu wei we
fiating ne maifo weru nunei, ampafe
wedaya inontarai nunesa eminohi
na mai ahang kaha mae emamuna
tuti emung wawerasa.
5 Mayeai Domba Antung foi fiosabu
segeli bo botoru foi aha. Tuti tarahuo
fidarang mana fosa, manei siai aha
medu deyo, "Ro ma!" Ampafe iwati
aha mani, iwati kuda niumetang
manei. Mano dautai nai foi yu fititua
maraba nai bei na warangfo.
6 Tarahuo rawafui bei medu ra-
hanai na fidarang mana fosa, amani
medu kariri aiboi kahari foi, deyo,
"Pa denteng literi bei mani ne harga
dedai paria, mai kariri manei yufi
mani ne fiebaitai rahida bei fo, tuti
pa denteng turura kaha foi kontaio
literi botoru mani ne hargafo tonanai
kontai. Wape ai saituni bongfoi tuti
angguri bongfoi mani meiri fanai."
7 Mayeai Domba Antung foi fiosabu
segeli bo boa foi aha. Tuti tarahuo fi-
darang mana fosa mano sea foi medu
deyo, "Ro ma!"
8 Ainanaya iwati kuda manei
aha wape ne tarai fidadiru toyari
mirehara. Mano dautai nai foi
wonong fino *Marareha*, tuti manei
siai, wonong fino *Aitamu Marareha
Rorong* fo, da riati na kurufuifo.
Usobu mambiriu we urato kutu
kaiwasa na nunei kiai we rabuang
boa, tuti rabuang bei nasa mani (¼),
umunsa weruai. Kaiwasa nanisa
umunsa na mamuna, na kahari tuti
fimaninang fimung, tuti na andowa
memuna foi.
9 Mayeai aha mani Domba Antung
foi fiosabu nario segeli bo ring

foi aha. Ainanaya iwati inontarai emarareha fosa enumianinufo, enayai na mesba arowawahifo, amani mesba ne tarai kariri mesbao fafongfa enunung korbani we Allai nai foi. Ea mani mano kaiwasa emunsa weo ewuwu Seng Allai ne Kaiwo kariri Yesusi fo, tuti emadu eteyo Yesusi ene Seng dine, pariao wedaya emunsa tonana.

10 Esahu na erawamifui fiabai eteyo, "Sengno weMananu, murarebanai tuti tarai ne waune, kidoni wori kutu kaiwo kariri inontarai nunei fosa tuti inontaraio raminde emung amea fosa, tuti bohong aiboifo wesa ki?"

11 Ainanaya manei dohong ansung bua fo mai sa tuti medu wesa deyo, "Metawang mea metamang kuteai, pariao mene doroi tuti mene maniworiri fosa era ruhiai ma memai akawuru wo. Mene doroi tuti mene maniwowiri nanisa Allai dirisa we ambori kaiwasa emunsara emarareha toyari raminde meara fo."

12 Mayeai iwati Domba Antung foi fiosabu nari segeli bo wonang foi aha. Fiosabui tonana fo, mundiei fiabai bei fiorirouwai na mambiriu, tuti wofaisi niumetang toyari ke fenanai, embaifoi kontai berikahofi toyari rika.

13 Awahafaisi kontai tiafating tuti tiraru to nunei aweu toyari deduka si kahutu aibong kendi fenanai.

14 Tuti rorafaisi kontai niai toyari riraung mintantunung wape wanangfoi siparia niai. Tuti uai tuti nufo kontaio tawera weru katai doa naya fo.

15 Ainanaya mananu fuba nunei kiai, inontarai baba fosa, mano ewenunggamiei we afai mamuna fosa, mano ene fi fosa, mano ewemambiriu fosa, kontai womingfosa tuti inontarai siai wei fosa kiai, ewawua etadiwa na katai we winsaburungfo tuti manapahangfo na uai rei.

16 Mae esahu we uaifo tuti manapahangfo eteyo, "Tiru meu biritawang amea, bodiwa amea weru mano minohi na kadera mananu foi urengfo tuti weru Domba Antung foi ne kasoufo.

17 Weo rahida fuba Allai tuti Domba Antung foi urainawi une kasou fiabai fo we kaiwasa nunei foi andinini, tuti mandoni kontaio wemambiriu we sodai ne tonanafo kaha."

7

Inontarai Israelio ewe-144.000 esobu Allai ne fiainawiaifoi na ene taraifoi

1 Mayeai iwati wewai mana, etoari na nunei rea boa ne, mae erutawang wanang urengfo kai ambori wiro siaya fanai, na rawanangrausi, ete na reirei tuti na ai rorong fo fanai.

2 Ainanaya iwati wewai siai manei kiawariai na do wanang murang foi ma. Yuo Allai mano darang wefitawafa foi ne capifoi na warangfo, tuti sahu na rawafui fiabai we wewai manao esobu mambiriu we emei nunei na wanangfo nanisa.

3 Sahu wesa deyo, "Dohonao metawing wanangfo we mei rawanangrausi ete reireisi tuti ai rorong foi fanai, pariao amewecapi tane Seng Allai ne womingfosa erewomifo na ne capinei akawuru wo."

4 Ainanaya tarahuoai we kaiwasa wecapisa nanisa mani ewe-144.000, amani inontaraio dirisa na inontarai Israeli rabuangno ewesuraya boru fosa ene ririafoi saine.

5 Na riria Israelifoi rabuang bei mani ewecapio ewe-12.000, amani:

Na Yehudai ne ririafoi ewe-12.000
Rubeni ne ririafoi ewe-12.000
Gati ne ririafoi ewe-12.000
6 Aseri ne ririafoi ewe-12.000
Naftali ne ririafoi ewe-12.000
Menaseri ne ririafoi ewe-12.000
7 Simeoni ne ririafoi ewe-12.000
Lewi ne ririafoi ewe-12.000
Isakhari ne ririafoi ewe-12.000
8 Sebuluni ne ririafoi ewe-12.000
Yusupi ne ririafoi ewe-12.000
tuti Benyamini ne ririafoi kontai ewe-12.000.

Kaiwasa bitoyao ato afonsoi kaha foi etoari na Allai tuti Domba Antung foi uaromireafo

9 Mayeai iwati aha mani iwati
kaiwasa katui ahang kaha, ato
afonsoi kaha. Kaiwasa nanaisa
mani inontarai fuba nunei kiai saine,
amani inontarai na riria bodoni
kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti
na nu bodoni kontai. Esansunsa
na ansung bua, etoari na kadera
mananu foi refongfo tuti na Domba
Antung foi arongreafo, tuti eru ai
baya na ewaramifo.
10 Na erawamifui fiabai etaparand-
ing Allai eteyo,
"Amefiai wau,
amene Seng Allai,
mano munohi na nemu kadera
mananu wai!
Tuti amefiai Domba Antung wa wau!
Weo mumeiri muruino mufariri in-
ontaraine amea ne!"
11 Wewaifoi kiai etoa wari kadera
mananu foi, tuti fidarang mana fosa,
tuti mano ewewafoniai ewepiareia
mana fosa, etawai aweu etisangkapa
eawemibukafo na kadera mananu
refongfo tuti esomi we Allai eteyo,
12 "Antu!
Allai, amene Sengne wau,
meiri wauno amefiai waune
tuti ametaparanding waune.
Wauno wowai ne,
ametohong mahikai we wau,
tuti amesomi we wau.
Wauno weMananune tuti wemam-
biriu we fitawafa ne.
Antu!"
13 Ainanaya mano ewewafoniai
fosa manei dutang yau deyo, "Mano
esansung ansung bua fo wanisa
mani, mandoni saine, tuti era na doni
ma?"
14 Ampafe iroa wei yeyo, "Daie!
Iserawerahai, wau boitawana ne."
Ainanaya medu we yau aha ma
deyo, "Kaiwasa fuba nanisa mani
inontaraio esodai karirafo paria na
dadira fiabai rorong nanai kiai na
nuwausi tuti era na dadira rorong
nanai ma. Ea mani eruai ene
ansungfo na Domba Antung foi ne
rikafoi tuti enaria bua karofaria fo
saine.
15 Nanai aino wedaya Allai yoa
wesa we etoari na arongreafe nina,
tuti diru rahida ewewoming wei na
ne Munu rorong fo. Tuti Allai, mano
minohi na kadera mananu foi, am-
bori demang weduasa ki.
16 Wiro enumiruainso ewawisi na
weai ahang kaha, tuti earomitataha
na weai ahang kaha, wiro enumiru-
ainso wofoi piasara esasora ahang
kaha.
17 Weo Domba Antungno doa ra-
hanai na kadera mananu foi, andino
ne tarai we mantahung we dehunsa
ne. I ambori kiasa we etunung
mereha urengno dohong kaiwasa
eminohi etarang we fitawafa foi ki,
tuti Allai ambori dufi euremikurufo
ki."

8

Segeli bo itu foi, Domba Antung foi fiosabui

1 Mayeai Domba Antung foi fios-
abu segeli bo itu foi nanai, rorafaisi
wewui beyari paria araha ureng abu-
rung fea.
2 Ainanaya iwati wewai ituo etoari
na Allai arongreafo, tuti manei do-
hongno songgeri itu wesa.
3 Mayeai iwatio wewai siai manei
kiao nofi nunung finunsai mampori
naio nariri na emasi foi, da wa doari
na mesba arongfo. Tuti manei do-
hong finunsai mampori bitoya weia
we niunung ria inontarai eroasoa
fosa ene nadifo na mesbafoi, na
kadera mananu foi refongfo.
4 Ampafe riraungno finiunsai
mamporio wewaifoi niunumi foi,
dautai ria mano eroaso Yesusi fosa
ene nadifoi we Allai ayai, na nofio
niunung finiunsai mamporio yuti na
warangfoi.
5 Mayeai wewaifoi da wa kia
adiafo na mesbafoi ma, soniai to nofi
niunung finunsai mamporio yuti
na warangfoi, tuti kifa kangguni to
nuwausi aweu. Ampafe kadidufoi
sarabau kahofa wau tuti kaiwewafoi
keiwewari bitoya paria, tuti mundiei
fiabaitureha bei fiorirouwai na
mambiriu.

Wewaifosa ebui songgeri wonang foi fafong

6 Finanaia kaifo, wewai itufo
emainenang we ebui songgeri ituo
eru fo.
7 Ainanaya wewai mano rean-
tenang foi biuio songgeri bo re-
antenang foi, mayeai na tantuma
metang kamiei foi miung, metang
nani miung-tuti adiafoi tuti rikafoi
to nuwausi aweu, wedaya nuo ato
kutuwi we betoru foi, adia kaso weai
(⅓). Tonanai kontai we ai tifu foi,
amani kutuwi we betoru foi adia
kaso do weai tonanai kontai, tuti
ninoi kehe foi, adia kasoi kiai.
8 Mayeai wewai mano mandu foi
biui nari songgeri bo boru foi aha,
ainanaya iwati manei so fi ne tarai
toyari uai fiabai denggararu toyari
adia bei to rawanangfoi aweu. We-
daya rawanangfoi ato kutuwi we be-
toru foi kontai dowei (⅓) werikara
sentenang.
9 Tuti fi niai nai foi kontai ato ku-
tuwi we betoru foi, dowei (⅓) mire-
hara kiai; tonanai kontai we kapari-
foi kiai, ato kutuwi we betoru kontai,
dowei (⅓) deisui ete kerira kiai.
10 Mayeai wewai mano mantoru
foi biui ne songgeri yuti foi aha,
ainanaya awaha fuba bei deng-
gararu toyari antironi fenanai, sawai
na rorafaisi to wayafo aweu, wedaya
waya tuti mereha ureng fo na nunei
ato kutuwai we betoru, dowei (⅓)
pirandima kiai.
11 Awaha nani wonong fino *Pi-
randimai*. Ampafe dohong wayafo
tuti mereha ureng fo doweai tonanai
parandima wedaya inontarai bitoya
emarareha weo etunung merehafo
fefe.
12 Mayeai wewai mano mana foi
biui ne songgerifoi aha, ainanaya
iwati fieai bioi kobu wofoi ampefe
bauri we betoru mani dowei (⅓) keri-
rawao mamantiti. Tonanai we em-
baifoi tuti awahafo kontai. Finanai
kiai wedaya rahidafoi atori we be-
toru mani, dowei (⅓) mamantiti, tuti
dirufo tonanai kontai, atori we be-
toru mani, dowei (⅓) awahafoi tuti
embaifoi wiro danggararu kaha.
13 Mayeai iwati aha mani, iwati
romu korowei manei sifo kefang
aweu kahai, mae sahu na rawafui
fiabai deyo, “Karirao! Karira! Karira
paria we inontarai nuwai mea, weo
na rabuang bo wewai mantoru fui fo
sitoru itobui itone songgeri botoru fo
aha mani, mesodai karirafo paria na
fi karira botoru fo ki.”

9

1 Mayeai wewai mano ring foi biui
ne songgerifoi aha, tuti iwati awaha
bei sawai na rorafaisi to nuwausi
aweu. Manei dohongno aisufoi we
awahafoi, ambori fiai Kamirei Bero-
rong foi* nai.
2 Ainanaya fiai Kamirei Berorong
foi tuti riraungfoi kiawariai na
kamirei rorong fo ayai. Riraungfoi
mintantunung toyari kafafe ni-
umetang fenanai, awa tebung wedua
wofoia sambewarai nariai ahang
kaha tuti rorafaisi kontai memantiti
beyari.
3 Tuti mansonggeri katui ahang ka-
hai kiawawariai na riraung rorong
foi aweu sinsung nunei. Mansong-
geri nanisa esobu mambiriu we eti-
sang mani damirai toyari amafiahi.
4 Mano demisa foi, deretawansa
weo wiro emei aifoi, ninoifoi ete fi-
tantanang siai wei foi fanai. Mae
etisang te inontaraio wiro esobu Allai
ne capifoi na erewomifo kaha fosa
terai.
5 Wape wiro esobu mambiriu we
ewedayasa emarareha kahai, mae
ene memufoi wedayasa etamirai
beng kaha paria embai ring. Ene
memuo wedayasa etamirafo ne tarai
toyario amafiahi we disang manei
mani damira fenanai.
6 Na rabuang bonani kai-
wasa nanisa enemirorong dohong
paria we emarareha terai, wape
mararehafoi toyari niayai waroi
werusa.
7 Mansonggerifosa ene tarai
toyario kudao meinenang we
memuna. Na enumifo etata fi ne

* **9:1** Amani kamireio etamu Saminseni tuti neo raifosa nai, pariao esobu aiboi na rahida Sengnei kiutu kaiwo nai foi.

tarai toyari sapewi mananu, nariri
na emasi, mae euremi toyari inon-
tarai.
8 Enumirandaungfo dawariroi to-
yari wiwing enumirandaung, tuti ed-
eremi toyari singa dereng.
9 Earomifo tabung weduarai na fi
ne tarai toyario ansung besi. Tuti es-
ifo mani ewaramipemafo nubuayai
toyari kuda bitoya paria emito rifu
oto mamuna fo to mamuna rorong ne
nubuayafo nanai.
10 Eamamindaung kariri amafiahi
tuti weababo tonanai. Ene mambir-
iufo nayai na eamamindaung nanai,
we etisang inontaraifosa nayai, tuti
wedayasa etamirai paria we embai
ring.
11 Ene mananuo wenunggamiei
wesa foi mani, wewaio we-
nunggamiei we Kamirei Berorong
foi dine. Wonongfo na kaiwo Ib-
erani mani esahui we Abadoni, mae
na kaiwo Yunani mani esahui we
Apolioni. (Nana mani *Mano Niari Fi
Karira*.)
12 Fi kia karira fo ne reantenangfe
tawera ampa. Wape beruo ambori da
aha ma ki.
13 Mayeai wewai mano wonang
foi biui ne songgeri yuti foi aha.
Ainanaya tarahuo rawafui bei ki-
awariai na mesba emasio wiatai na
Allai arongreafoi, nungkaradoi boa
fo.
14 Rawafuifoi medu we wewai
mano wonang foi deyo, “Bisuo
wewai manao eworasa etoari na
waya fiabai Efrati foi.”
15 Ampafe da wa disuo wewai
mana fo sara, weo waroi ampa
etamang we ne diru neungfo mai,
amani emainenansa terai we ene
defuinafo, embaifo, rahida tuti araha
ureng mai we era. Tuti era weo
emungno inontarai na nuneisa, ato
kutusa we betorua mani, emung
rabuang bei (⅓).
16 Tarahuo rawafui bei deikaririai
we yau deyo, afai mamunao etautai
na kudafo era ria wewai mana fosa
nanisa mani ewe-200 juta.
17 Tuti na fiainawiai iwatioa fo
mani, iwati afai mamuna fosa tuti
kudao etautai nai fo nanisa mani,
afaifosa esansung ansungno besia
ehai. Ansung besi etatara fo mani
arongfo barikahofi toyari adia, kahe
rawanderi, tuti bamining toyari
kamiei belerang. Mae kudafosa
mani, enumikamieifo toyari singa.
Adia, riraung, tuti belerang kawariai
na eboromifo ariei.
18 Fi betoru kawariai na kuda
eboromifo ariei nanai ne tarai we
fimung, wedaya inontarainesa kiai,
ato kutusa webetorua mani, rabuang
bei (⅓) na sa mirarehara kiai.
19 Kudafosa ene mambiriu wedaya
inontarai emarareha nai nanai,
nayai na eboromifo tuti na ea-
mamindaungfo. Weo eamamin-
daungfo wenungkamiei toyari tawai
nungkamei, tuti na eamamindaung
nanai enari kanggani tuti emung
inontarai nai.
20 Wape kaiwasa bitoya foi, amani
ne seao emarareha na fimung
nani kaha fosa, wiro ematai we
etaraberasa weru ene sasari enariri
foi kaha. Wiro efotou esomi
we arowuifoi kahai, aririwangno
enariri na emasi, peraki, tembaga,
kamiei tuti ai foi kaha. Fi esomi
weai tonana fo wiro weureng we
deti kahai, wetarang we tarao kaiwo
kahai, tuti weaweng we da kahai.
21 Ea kontai wiro etawing fi kerira
enariri foi kaha, toyari emung inon-
tarai fo, eha rawang fo, emaninawa
funoma fo, tuti ehamananapifo kaha.

10

Wewai tuti buku reraungno ketui foi

1 Mayeai iwati wewai siai manei
aha. Wewai nani wemambiriu paria,
biari na rorafaisi meu. Ne tarai
kariri sensuni na kafafe bei, tuti aewi
bei doa na nungfoi. Urengfo sam-
bewarai toyari wo sambewarai mae
awengfo ne tarai toyari aisiyang fi-
abai denggararu fenanai.
2 Na warangfo yu buku ketuio
rerawi kawurua bei. Biari meu,
aweng bo domoya foi doa sau

rawanangrausi mae aweng dowei foi
doa sau reitahafoi.
3 Sahu na rawafui fiabai paria, ne
fiabaifoi toyari singa manei bibe, tuti
kadidu itu dotu tuba rawafuifoi aha,
toyari eroao ne kaiwofo.
4 Kadidu itu fo dotu kai nanai yeo
isoi kaiwo tarahuoai nanai, manamo
tarahuo rawafui bei medu we yau
na rorafaisi deyo, "Wiro woi kaiwo
taramuoai na kadidu itu fo nana
fanai, mae taramuoai terai tuti ne-
muboruoaifa ra."

5 Ainanaya wewai anta iwatioi
nani, amani mano doa na rawanan-
grausi tuti na reitahafoi, yuai warang
domoya foi to rorafaisi ayai we
fefora.
6 Tuti fefora na Allai wonongfo,
mano darang wefitawafa foi, andino
niari rorafaisi, nunei, rawanan-
grausi tuti fi kiai niayai nai foi. Fefora
deyo, "Fianai aino Sengnei kiutuai
we niari fo, finanai wiro fioukirai
ahang kaha.
7 Wape na rahidao wewai mano
itu foi biui songgeri bo itu foi mani,
fianai aino Allai kiutuai kawurua
we niari fo, pariao ninai dediwara
nendai fo, dohong karirіai ki, kariri
Kaiwo Mahikai medurai we ne wom-
ingfesara fo, amani ne nabifosa."

8 Mayeai rawafui anta tarahuoi
medu we yau na rorafaisi nani, medu
aha deyo, "Roa, ka buku reraungno
tirera kawurua foi ria wewaio doa
sau rawanangrausi tuti reife nani na
warangfo ma."

9 Ampefe ira we wewaifoia yutani
we dohong buku reraungfoi we yau
ma. Ampafe medu we yau deyo,
"Karia tuti bani. Na boromuwa
numuruainso memisi toyari aniwa
ne maing, wape toni afui wori do-
hongno enemuwai memboni ki."
10 Ainanaya ika buku reraungfoi
riati na warangfo ma tuti yani kariri
deyoafo. Yania mani, na borohune
nuhuruainso memisi kariri aniwa ne
maing, wape itoni afui mani wedaya
enehufuisi memboni paria.

11 Ampafe manei medu we yau aha
deyo, "Wuwuo Allai ne kaiwo do-
honai we wau ne aha, kariri fio Al-
lai deyo ambori niari nao nunei fo,
amani fio niari we kaiwasa na riria
bitoya, inontarai na kaiwo bitoya, in-
ontarai na nu bitoya, tuti we mananu
bitoya kontai."

11

Kaiwo kariri Allai ne nabi mandu demi suru fosuru

1 Mayeai manei dohongno ai rea
titua fi nai bei we yau, tuti Allai medu
deyo, "Ka fititua nai nani we roa titua
nehu Munufoi na Yerusalemi nai tuti
mesbafoi. Tuti boto kariri kaiwasa
esomi nai fosa maneiru.
2 Wape munu refong boriei foi
mani tituati fanai, weo katai nani
mani yohoni terai we inontaraio
etaroanso yau kaha fosa. Inontarai
nanisa ambori eru bendari mi-
rarebanai Yerusalemia embai piarua
boru tuti emei kanggani ki.
3 Tuti ambori yohong mambiriu we
nehu inontarai mandu we umadu
nehu kaiwo yohonai we suru ne
rahida 1260 ki, ete embai piarua
boru. Inontarai nani suru usan-
sung ansung toyari ansung karungfo,
amani ansungno fafongfa nabi Is-
raeli fosa esansuna fo."
4 Allai ne inontarai nani ansuruino,
ahu suru we ai saituni roworu fo tuti
pelita aweng boruo* uroa na Allai,
mano weSeng we nunei sentenang,
arongreafo suruine.
5 Masino manea eteo enari kari-
rafeai we suru mani, ambori adia
kiawariai na uboromifo ariei we
kaso mano enari kanggani suru
nanisa ki. Ampefe une aiteta enari
kanggani suru nanisa, adiafoi kasosa
emarareha tonanai.
6 Inontarai nani suru Allai dohong
mambiriu we suru we ureiwedua
metangfoi, ambori ming kahai paria
rahida umadu kariri Allai ne kaiwofo
werea naya fo. Usobu mambiriu kon-
tai we unari merehafoia werika tuti
unari kanggani nunei na fimungfoi
kiai kontai. Une mambiriu we unari

* **11:4** Zakariai 4:1-3, 11-14

finanai na rahida bodoni kontai ureo
unari tonanafo.
7 Umadu kariri Allai ne kaiwofoa
kaia mani, andowa memuna manei,
amani andowa memuna sewa foi
kiawariai na Kamirei Berorong foi
meai, tuti na mamuna rorong fo dapa
suru tuti ming surua umararehara.
8 Tuti une taraifoi wiatai funomai
na rang fiabai foi na bendari fuba foi.
Bendari fuba nani kataio raminde
epahu Sengneia mireha sawai nai
foi dine. Bendari nani mani wonong
tatawa fino Sodomi tuti Mesiri,
weo Sodomi tuti Mesiri kontaio
unemirireu Sengfoi.
9 Uwatai na nanai rahida botoru
aburung feai mae, kaiwasa na nunei
sentenang, amani inontarai na riria
bodoni kontai, na kaiwo bodoni kon-
tai, tuti na nu bodoni konta fosa, era
ma we esai suru. Tuti eteiwedua
mandoni kontai we wiro eha surua
esarai suru fanai.
10 Kaiwasa na nunei sentenang en-
emirireu suru ampefe efaraise we
umararehafo, etohong muniara tuti
etohong fi wawerahai wesa we eto-
honsua une mararehafo. Weo nabi
nani suru unari kanggani inontarai
nunesa paria fefe.
11 Wape rahida botoru aburung
feai aha mani Allai dohong ansengfoi
we suru aha, ampafe usuwi na
marareha rorong foi aha ma tuti
kaiwasafoi ewati suru we uroari
na earomireafo nanisa emataia
etaperemi kiota eboromifo.
12 Mayeai Allai ne nabio duwi suru
nani suru, utarami rawafui bei sahu
na mambiriu na rorafaisi meu deyo,
“Murautai meai.” Ainanaya kafafe
bei sea ma soru surua, kia suru
urautai to rorafaisi na une aitetafosa
euremireafo.
13 Na kutu nanai kontaio, mundiai
fiabai turehi bei fio, wedaya bendari
fuba foi, ato kutui wesura mani,
ne katai besura nanai (1/10) mang-
ganggung, tuti inontarai ewe-7.000
emarareha. Inontarai siai fosa, mano
emarareha na mundiaifoi kaha
fosa, ematai ebeng kaha wedaya
etaparanding Allai na rorafaisi.
14 Fi kia karirafo ne beru fe tawera
ampa. Mae mewati ne betorufe anse-
ung kahai mae kawariai aha ki.

Songgeri bo itu foi tuti rarungno mano ewewafoniai fosa erohi foi

15 Mayeai wewai mano itu foi biui
songgeri bo itu foi aha, ainanaya
tarahuo rawafui bitoya na rorafaisi
erohi na erawamifui fiabai eteyo,
“Ninaia mani, nunei kiai, tuti nu
bodoni kontai na nunei sentenang,
nayai na tane Sengnei tuti ne Man-
anu Mampariri foi, uwarami rorong
fo ampa. Tuti Sengnei ambori wem-
ananu we yu nunei we fitawafa.”
16 Tuti mano ewewafoniaio ewepi-
areia mana eminohi na kadera man-
anu piareia boa fo, na Allai aron-
grea fosa etawai aweu etisangkapa
eawemibukafo, esomi we Allai.
17 Efiai eteyo, “Seng Allaio weM-
ananu Fuba Sewa wa wau, wauno
nayai pampang ne tuti nayai kawuru
na reantenang pari foa foi.
Ametohong mahikai we wau, we
boinawi nemu mambiriu fuba wa
ampa, tuti wemananu we ru nunei
to.
18 Kaiwasa etaroanso wau kaha
fosa ehasoua etang wawerasa we
wau, wape rahidafe mai ampa we
boinawi nemu kasouwa tuti kutu
kaiwo kariri mano emarareha fosa.
Tuti rahida we bohong fiembaitafo
we nemu womingfosa foi andinini,
amani we nemu nabifosa tuti nemu
inontarai emararebana fosa kiai, tuti
mano etato wonomuwai fosa, katui
ete fuba.
Tuti rahida we mungno mano emei
kanggani nunei foi andinini.”
19 Ainanaya Sempaisi ne Munufoi
na rorafaisi tifai, tuti Buruao wiatai
na munu rorong foi nani, wati pari,
amani ne tarai kariri buruao fa-
fongfa Allai ne Kaiwo Arerai dohonai
we Musai fo watai nai foi dine. Kai-
wewafoi keiwewari pampang, ka-
didufoi sara, mundiei fiorirouwai,
tuti metang para kamiei foi miung.

12

Wiwingfoi tuti tawai naga foi

1 Ainanaya iwati fitantuma fiabai
bei na rorafaisi, fitantuma nani
dohong yau ipapuhung wei paria.
Amani iwati wiwing manei ne
taraifoi sambewarai weo sensuni na
wofoi. Awengfo doa sau embaifoi
tuti sata sapewi mananu weawaha
suraya boru fo na nunggamieifoi.
2 Wiwing nani wearikang tuti bibe
weo nuruainso amaina pirahai we
minohi.
3 Mayeai iwati fitantuma siai feai
na rorafaisi aha. Amani iwati tawai
naga fiabai sewa manei, ne tarai
toyari tawai fiabaiturehi ete toyari
wanggori fubateraha manei, berika-
hofi toyari abo, mae nunggamiei
itu, tuti nungkaradoi sura. Na
nunggamiei itu fo sata sapewi man-
anu itu nai.
4 Kifa amandaungfoi na rorafaisi,
kifa fafating awaha bitoya tiafating
to nunei meu. Neo fiaufo ato
kutu awahafaisi kiai webetorua
mani, fiau kariri rabuang bei (⅓)
na rabuang botoru nanai. Tuti
doari na wiwingno rerai we minohi
nani arongreafo, weo demang we
arikangfoi saubaunung mani soni.
5 Mayeai wiwingfoi minohi tuti
arikangfoi, amani kaisung dine.
Arikang nani andino ambori we-
mananu we nunei sentenang, ne
mambiriu we yu nunei foi mani
ne tarai toyari yuo aitatohi besi
bei, amani ne mambiriufo fuba
tuti yu nunei na tapapa. Nagafoi
demang wei we soni tonanai, wape
na tantuma wewai manei wewuri
weru nagafoi, yuaisi to Allai tuti ne
kadera mananu foa.
6 Mae wiwingfoi wewu ne tarai
to katai manano wekamamiei fo,
amani kataio Allai meinenami wei
foi. Na katai nani etawawuti rahida
1260, ete embai piarua boru.
7 Tuti iwati mamuna fiabai na ro-
rafaisi, amani Mikhaeli mano we-
nunggamiei we wewaifosa foi tuti ne
wewaifosa emamuna we tawai naga
foi tuti ne wewai erariati fosa, tuti
emamuna wawerasa tonanai.
8 Wape emamunara mani, nagafoi
tuti ne wewaifosa ewemambiriu we
etapa Mikhaeli tuti ne wewaifosa
kaha. Ampafe ene pari katai na
rorafaisi aha tuti etatasa weru ro-
rafaisi.
9 Ehafa kanggung tawai naga fiabai
foi aweu, amani tawai tawa na fafong
faini dine, ahui we Saminseni ete
inggirane, mano wiwiaing kaiwasa
na nunei we era sarawai tuti enari
sasari fine. Ampefe Mikhaeli tuti
ne wewaifosa ehafa kangguni tuti ne
wewaifosa weru rorafaisi to nunei
meu.
10 Mayeai tarahuo manei sahu na
rawafui fiabai na rorafaisi deyo,
“Rahida Allai feriri ne inontaraifosa,
tuti deinawi ne mambiriufo, tuti
weMananufo, tuti rahidao Mananu
Mampariri foi kontai deinawi ne
mambiriufo we wemananu, ninaia
mani kawariai ampa.
Weo mano dinggai tane doroifosa
pampang, amani diru rahida ding-
gaisa na Allai urengreafoi, Mikhaeli
tuti ne wewaifosa ehafa kangguni to
nuwausi ampa.
11 Tane doroi eroasoa fosa
mani eharaikobu Saminseni ampa.
Eharaikobui na Domba Antung foi ne
rikafoi ne mambiriufoi, amani Yesus
Kristusi ne rikafoi. Tuti eharaikobui
na eteiairai weo Domba Antung
foi ene Seng dine. Esobu dadira
pariao emarareha kontai ki, wape
emainenang we esodai ne nanai tuti
wiro esu to fui weru ene Sengfoi
kaha.
12 Ampafe rorawa wau murariss-
ing to! Tuti we mano menayai
nai wa mea memararising kontai
to! Wape karira we mano menayai
na nuwai mea tuti na rawanangwai
mea. Weo Saminseni biari kawuru
to nuwai meuwa tuti kesoua dang
wawerahi. Weo deitawanai we wiro
sobu rahidafeai bitoya we niari ne
karirafo ahang kaha.”
13 Tawai naga foi detioai we
ehafa kangguni to nunei meu fo
nanai, dawi wiwing anta minohi tuti
kaisung foi finanaya.
14 Wape wewaifosa etohongno
romu korowei warapema fiabai
boru we wiwingfoi, ampafe sifo

weru nagafoi to katai emainenami weia foi, amani na katai minano wekamamiei foi. Tuti na wanai Allai ambori dewawuti paria defuina botoru aburung fea.

15 Ainanaya nagafoi boroabi mereha fiabai foi na borongfo rufang wiwingfoia. Mereha nani ne tarai toyari waya we dedapa wiwingfoi weru katai niayai nai foi.

16 Wape nunei fiata wiwingfoi ne tarai toyari fiai borongfoi we song mereha nagafi boroabiriri nani kiai to kofa.

17 Tawai naga foi kesoua dang wawerahi paria we wiro miung wiwingfoi kaha fefe. Ampafe da rufang wiwingfoi ne arikang siai fosa aha, amani inontaraio etohong kariri Allai ne Kaiwofo tuti eteyo Yesusi mani ene Seng dine fosa. Da wa kiontai ne rai mamuna fosa weo emamuna wesa.

18 Tuti da wa doari na nafarengfo, kesou paria.

13

Andowa kiawariai na rawanangfoi

1 Ainanaya iwati andowa memuna manei, kiawariai na rawanangfoi meai. Andowa nani nungkamiei itu tuti nungkaradoi sura. Na nungkaradoi sura fo sata sapewi mananu sura nai. Mae na nungkamiei itu fo soi wang deibera Allai nai fo.

2 Andowa nani ne tarai toyari macan tutul.* Awerengfo toyari beruang awereng, mae borongfo toyari singa borong. Andowa nini, tawai naga foi dohong mantauni ne mambiriufo tuti ne mananufo wei we wemananu fuba.

3 Iwati na nungkamiei itu fo bei kifari fiabai paria. Fari nani todoni kontai wedayari mireha rai, wape wiro mireha kahai tuti farifoi denteng ampa. Finanai wedaya inontarai nunesa kiai epapuhung weai paria tuti era riati.

4 Kaiwasafoi esomi we tawai naga foi weo mambiriu dohonai we andowafi fo, tuti esomi we andowafoi kontai. Efiai eteyo, “Mandoni kontaio ne mambiriufo mai andowa nini kaha. Tuti mandoni wemambiriu we dapai rai?”

5 Andowafoi sobu mambiriu weo bioi arongfo deparanding berahi tuti deibabera Allai. Sobu mambiriu kontai we wemananu na nunei embai piarua boru.

6 Fioai borong we deibera Allai tuti deikaherao wonongfo, katai dedai minohi nai foi, tuti inontarai fuba enayai na rorafaisi fosa.

7 Sobu mambiriu we memuna we Allai ne inontarai emararebana fosa tuti kiraikobusa. Sobu mambiriu kontai we yu kaiwasa nunei kiai, amani inontarai na riria bodoni kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni kontai.

8 Andowa nani kaiwasa fuba nunei kiai esomi wei tantenang, amani kaiwasao wiro ewonomifo watai na Domba Antung foi, mano emuni mirehara foi, ne Bukufoi kaha. Buku nani, na fafong pario Allai niari nunei kaharai mae, soi kawuru na Buku nani kariri inontarai esobu Waidani fosa foi.

9 Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo nina.

10 Mandoni kontaio, mano eroasoai tuti mano eroasoa kaha fo, mandoni dino Allai kiutuai we eru aitamusoi mani, todoni kontai wenani ambori eru aitamusoi karirai ki.

Tuti mandoni dino Allai kiutuai kawurua we mireha na fimamunafo mani, todoni kontai wenani ambori inontarai emuni karirai ki. Ampefe inontarai emararebana fosa, todoni kontai etawansa na dadira esodairai ria andowafoi fo, tuti eroasoaia mutu, wiro esu to fui fanai.

Andowa siai kiawariai na reitahafoi

11 Mayeai iwati andowa siai manei kiawariai na reitahafoi aha. Andowa nani nungkaradoi boru, une tarai toyari domba antung nungkaradoi,

* **13:2** Macan tutul mani nehi fiabai memuna toyari harimau.

wape rawafuifoi toyari tawai naga
rawafuifoi.
12 Na andowa mano reantenang foi
ne mambiriufo tuti na wonongfo, we-
daya kaiwasa fuba nunei kiai esomi
we andowa reantenang foi, mano ne
kahaifoi dentengna foi.
13 Niari fitantuma fiabai tuti fi-
ainawiai bitoya. Ampafe na kaiwasa
bitoya foi earomireafo, niari adia bei
biari na rorafaisi to nunei meu.
14 Niari fitantuma tonanai na
andowa reantenang foi wonongfo
tuti na ne mambiriufoi, ampefe na
fitantuma nanai, weanggari kaiwasa
fuba niayai na nufi nini kiai, tuti
demisa enari aririwang manei am-
bori esomi we andowa reantenang
foi nai, amani mano kifari na sondu
bei, wape denteng ampa.
15 Tuti sobu mambiriu kontai we
niari aririwangfoia darang, medu
tuti yurai, ampafe miungno kaiwasa
fuba eteiayari fosa.
16 Andowa mano wefuia foi deng-
goa kaiwasafoi kiai we esobu fi-
ainawiai na ewarami domoya foi
ete na erewomifo, amani kaiwasa
nunei kiai, katui tuti fuba, mano ene
fi tuti mano bireri fosa, womingfosa
tuti woming kaha fosa kontai, tuti
mandoni kontai, we esobu fiainawiai
na ewarami domoya foi ete na
erewomifo.
17 Ampefe mandoni dino wiro sobu
fiainawiai nana na ne taraifoi kaha,
wiro dawayangfi ete wewori fi ahang
kaha. Tuti fiainawiai nani mani,
wonongno andowa reantenang foi,
ete angka kariri wonongfo.
18 Ampafe we waitawang kariri fi
ninaifa mani, todoni kontaio obu au-
naufo. Mandoni dino sewai mani,
ambori deto kariri angkao deinawi
kariri andowafoi nani, amani deto
ruhi angkao ene nomorifo ambori
sobu angka we wonongfo. Weo
angka bonani mani kaiwo netaweai
weo angka kariri inontarai. Ne
angka mani 666.

14

Domba Antung foi tuti ne inontarai ewe-144.000 fosa

1 Mayeai iwati aha mani, iwati
Domba Antung foi doa na uai Sioni.
Tuti iwati inontarai ewe-144.000
etoari riati kontai. Inontarai nanisa
na erewomifo kiai soi Domba Antung
foi tuti tamang Seng Allai uwonomifo
nayai.
2 Tuti tarahuo fi dotu fiabai paria
na rorafaisi, nubuayai toyari mereha
sabi na dofiro tuti toyari kadidu fi-
abai nubuayai fenanai. Fi dotu
tarahuoi nani ne tarai toyari kaiwasa
emei na musikio esahui we kecapifoi.
3 Ampafe iwati kaiwasa ewe-
144.000 etoari na Allai arongreafo,
fidarang mana fosa tuti mano ewe-
wafoniai eminohi wari Seng Allai na
ne kadera mananu fosa. Inontarai
ewe-144.000 nanisa erohi rarung
weworu bei, rarung nani manei siai
wemambiriu we deitawani kaha.
Kaiwasa ewe-144.000 nanisa mani
Sengnei feririsa weru nuneia fo
saine.
4 Ea mani, inontarai emararebanai
toyari mano wiro etena ria wiwing
kaha, mano wiro esomi we fieai siai
kaha, tuti era ria Domba Antung foi
to katai doni konta fosa. Inontarai
nanisa Allai biai kutusa ampa na kai-
wasa fuba nunei kiai. Ne tarai to-
yari inontarai etohongno fi reante-
nang esobuai na fi eru fo we Allai fo,
ea kontai tonanai, amani mano rean-
tenang ohonsa we Allai tuti Domba
Antung foi saine.
5 Inontarai nanisa ewaitawang
epampamu na wea kaha tuti enari
sara fi kutea kahai arorawa.

Wewai mantoru fositoru tuti kaiwo itomadura fo

6 Mayeai iwati wewai siai manei
aha, iwatioi we sifo na rorafaisi.
Wewai nani meinenang we sahu
tuti Allai ne Kaiwo Mahikaio, watai
we numainu fo, amani ne Kaiwo
Mahikai kariri Yesus Krisuti feriri
kaiwasanei, sahu tutirai we kaiwasa
fuba nunei kiai, amani we inontarai
na riria bodoni kontai, na kaiwo
bodoni kontai, tuti na nu bodoni
kontai.

7 Wewaifoi medu na rawafui fiabai
deyo, “Allai meiri andino memataiti
tuti metaparandini ne. Weo rahidafe
mai we kiutu kaiwo kariri nunei to.
Mesomi wei, andino niari rorafaisi
tuti nunei ne, rawanangrausi, tuti
waya ureng fo.”
8 Wewai mano reantenang foi
medua kaia, mayeai iwati wewai
mano sua ahang foi kiawariai aha ma
tuti sahu deyo, “Misuhi to! Bendari
fiabaio Babeli misuhi beyari ampa.
Bendari nani dino raminde wedaya
kaiwasa na katai doni kontai etu-
nung ne angguri kerira foia emayeru
emaninawa funomai. Amani we-
dayasa enari maino fikarirafoi kiai.”
9 Mayeai wewai manei aha,
amani mano mantoru foi, kiawariai
aha, tuti sahu na rawafui fiabai
deyo, “Mandoni kontai esomi we
andowafoi tuti ne aririwangfoi tuti
esobu fiainawiafo na erewomifo ete
na ewaramifo fosa mani,
10 inontarai nanisa ambori Allai ke-
sousa paria tuti sousa ahang kahai
mae yu aiboiosa na mambiriu paria.
Ne kesou maraba fuba nanai ne tarai
kariri sari angguri bitoya tono ne
moki rorong foi pariao sefang paria,
tuti etunumi kiai, nana mani eso-
dai karira paria we Allai kesousa to-
nana fefe. Tuti ambori esodai dadi-
rafo paria na Adiao webelerangno
denggararu foi rorongfo ki, na wewai
emararebana fosa earomireafo tuti
na Domba Antung foi arongreafo.
11 Adiao wedaya esodai dadirafe
nani, wiro fefe na wea kaha. Ampafe
inontaraio esomi we andowafoi ete
ne aririwangfoi tuti esoi andowafoi
wonongfo we fiainawiai na ene
taraifo nanisa, ambori esodai
dadirafo, diru rahida, pariao we
fitawafa.”
12 Ampefe inontarai emararebana
fosa, amani mano etohong kariri Al-
lai ne Kaiwofo, tuti mano eroasoaia
mutu, eraria Yesusi pampang, tuti
wiro esu to fui kaha fosa, todoni kon-
tai etawansa na dadira rorong eso-
daira fo ki.
13 Ainanaya itarahuo rawafui bei
na rorafaisi, medu deyo, “Toi finina:
Na ninai to fongna mani, mano
eroaso Sempaisi fosa, emarareha
mani, Allai mioansa paria.” Tuti
Allai Nuaninufoi yoa tubarai deyo,
“Yo, tarai to! Ea ambori erufi
aha ewaramitafa kaha, weo esobu
fiembaitafo na fi eru na nunei fo ki.”

Allai kiutu kaiwo we nunei, ne tarai kariri mandohong romi deting ne aibong sanami fo

14 Ainanaya iwati aha mani, iwati
kafafe biua bei na arohurea ne, tuti
manei minohi nai. Wenani mani
ne tarai kariri Kaisung Inontarai foi.
Na nungkamieifoi mani satao sapewi
mananu emasi bei nai, tuti yuo umbe
sabiti reisa bei na warangfo.
15 Ainanaya iwati wewai manei
siai aha kiawariai na Sempaisi ne
Munufoi ariei tuti sahu we mano
minohi na kafafe wowong foi fo na
rawafuifoi fiabai deyo, “Ka nemu
umbe sabiti wai we kutufi to, weo
rahidafe mai ampa we kutu aibong
na nuwausi ampa, we aibong na
nuwausi miraia kiai ampa.”
16 Ampefe mano minohi na kafafe
wowong foi fiating ne umbe sabiti foi
kifari we kiutu aibong nuwausi kiai,
tuti na tonanane fianduhi aibongfoi
kiai kiari to ne kataia wiatai nai.
17 Ainanaya wewai manei siai aha
da na Sempaisi ne Munufoi ariei. I
kontai yu umbe sabiti reisa bei na
warangfo.
18 Tuti wewai manei siai aha da na
mesbafoi, amani wewaio yutawang
adia we keso fi na mesba wowong
fo. I kontai sahu na rawafuifoi fiabai
we wewai mano anta yu umbe sabiti
reisa foi fo deyo, “Ka nemu umbe
sabiti wai tuti kutu aibong angguri
weru arirawangfo kiai, weo aibong
angguri na nunei kiai mirai ampa.”
19 Ampefe wewaifoi fiating ne
umbe sabiti foi kifari to nunei sente-
nang aweu, fianduhi aibong angguri
fo kiai nai, akawurua soi tono katai
fiabaio etaha kangguni nai bei. Katai
etaha kanggung aibong angguri nai
nani mani, kaiwo yiwansoai weo
Allai ne kasoufo tuti todoni kesou
inontarai nunesa paria fo.

20 Aibong anggurine kiai etaha
kangguni na katai etaha kanggung
aibong angguri fo nai foi na bendari
do boriai foi, tuti rika deda nai, ne
tarai toyari waya dedari. Rika nanai
deda tonanai toyari wayao waroio
kilometeri 300 teai, tuti berorongfo
mani adareti meteri boru.*

15

Wewai itu fo tuti aiboi beitu fo

1 Mayeai iwati fitantuma fiabai bei
na rorafaisi, fitantuma nani dohong
yau ipapuhung wei paria. Amani
iwati wewai ituo Allai demisa era ma
we eboi nunei fosa na fimung itu fo.
Na fimung itu nanai Allai ne kasou
we inontarai na nunei fosa, kai fi-
nanaya.
2 Tuti iwati fi ne tarai toyari
rawanang kasinai bei, tuti adia deng-
gararu nai. Na rawanang kasinai foi
dereungfo, iwati inontarai manea
etoari nai. Inontarai nanisa mani
inontaraio etirapa andowafoi, ne
aririwangfoi, tuti ne angkao yiwang
kariri wonongfoa fo saine. Etoa mae
eru musikio esahuai we kecapifo
na ewaramifo, kecapi nanai kecapio
Allai dohonai wesa fine.
3 Etoa mae erohi rarung bei, amani
rarungno raminde Allai ne wom-
ingno Musai yohi foi tuti Domba An-
tung foi yohi foi. Rarung nani dotu
tonina:
"Seng Allai wau weMananu pari
sewa ne,
fi nari wa fuba, wedaya kaiwasa
epapuhung,
tuti ehiri ewaramifo.
Wau mani weMananu we fitawafa,
fiani kontai aino nari wa masi
tuti wetarai.
4 Sengne waune, mandoni dino mitai
wau kaha
tuti deparanding wonomuwai
kaha ne?
Weo meiri wauno murarebana ne.
Kaiwasa na nu bodoni kontaio era
ma esomi we wau,
We mandoni kontai deitawanai we fi
masio nariri wai kiai wetarai."

5 Mayeai iwati aha mani, iwati ro-
rongno Sempaisi minohi nai na ne
Munufoi na rorafaisi tifai.
6 Ainanaya wewai ituo eha aiboi
fimung beitu fosa etariai na Sempaisi
ne Munufoi ariei. Ansung esansuna
fo buao karofari toyari kaiwewa fe-
nanai, tuti na ansung esansuna fo
arongfo, esoru ireu aburung enari na
emasi feai.
7 Mayeai manei na fidarang mana
fosa, dohongno rewangguai wenofi
ituo enari na emasi fo we wewai itu
fosa. Rewangguai wenofi nanai se-
fang na Allai, mano minohi na nu-
mainu foi, ne kasoufo. Aiboi nanai
Allai dohonai we bioi nunei naya
fine.
8 Tuti Seng Allai ne mambiriu fi-
abai foi, tuti ne sambewaraio dadai
fo, wedaya ne Munufoi sefang na
riraung. Ampafe mandoni kontaio
wiro wemambiriu we suai afui kaha,
paria aiboi beitu wewai itu fosa eto-
hona fo kai.

16

Allai ne aiboi beituo bioi nunei naya fo

1 Ainanaya tarahuo manei medu
na rawafui fiabai na Allai ne Munufoi
we wewai itu fosa deyo, "Mera wa
mesari Allai ne kasouo watai na
rewangguai wenofi fo to nuwausi
aweu. Amani na ne aiboi beitu fo."
2 Ainanaya wewai mano reante-
nang foi da wa wiowu Allai ne ai-
boi reantenangno meinenami na ne
rewangguai wenofi yuti foi to nunei
meu, we bioi nuwausi nai. Ampafe
aiboi wewaifoi wiowui to reitahafoi
nani wedaya mano esobu andowafoi
ne capifoi na ene taraifoi tuti esomi
we ne aririwangfoi sa, esobu fimung,
amani esodai fafororang kerira paria
na ene taraifoi tuti fafororang nani
kiurunsa paria.
3 Mayeai aha mani wewai mano
mandu foi da aha, tuti wiowu Allai
ne aiboi bo boru foi meinenami na ne

* **14:20** 300 km. mani, na kaiwo Yunani mani soi '1.600 stadia'. Tuti berorongfo meteri boru mani, soi 'dedai kariri dedaio wai borongfo na kuda manei'.

rewangguai wenofi foi to rawanang-
foi aha weu. Ampafe aiboi nanai we-
daya rawanangfoi werika toyari ru-
mang fenanai. Tuti finanai wedaya
fifuba niai nai foi mirehara kiai.

4 Mayeai aha mani wewai mano
mantoru foi, wiowu Allai ne aiboi bo
botoruo meinenami na ne rewang-
guai wenofi foi nani to wayafo tuti
waya ureng fo aweu, wedaya wayafo
tuti waya ureng fo werika kiai.

5 Ainanaya tarahuo wewai mano
wenungkamiei we merehafo kiai
foi medu deyo, “Allai wauno Mu-
rarebana ne, wauno nayaifa pam-
pang paria sobu nina ne tuti nayai
kawuru na reantenang pari foa foi
di wau. Aiboi bohonai we nufi ninai
masi paria.

6 Weo kaiwasa esodai aiboife nin-
isa, raminde emung nemu inontarai
emararebana fosa kawuru ampa tuti
nemu nabifosa ampa ampefe ene
rikafo deda paria. Ampafe ea kontaio
esodai nemu aiboi tonana fo, amani
etunung rika nani. Tuti aiboi tonana
fo masi paria we esodairai.”

7 Ainanaya tarahuo rawafui bei na
mesbafoi deyo, “Tarai! Seng Allai
wauno weMananu pari sewa ne, ai-
boi bohongna wa wetarai tuti masi.”

8 Mayeai wewai mano mana foi,
wiowu Allai ne aiboi bo boa na ne
rewangguai wenofi foi nani to wofoi
aha. Wedaya wofoi meningkapoi
fuba paria, tuti niunungrarafu inon-
taraifosa toyari adia rerafusa.

9 Ampefe wo meningkapoi nani,
niunungrarafu ene taraifoia weka-
hai, wedaya eteibera mano dohong
fi mung foi wonongfo, amani Allai.
Esodai ne karirafo tonanai ki, wape
wiro etaraberasa weru ene sasarifoi
kaha tuti etaparanding Allai kaha.

10 Mayeai wewai mano ring foi
wiowu Allai ne aiboio na ne rewang-
guai wenofi foi nanai to andowafoi
ne kadera mananu foia. Wedaya
katai wemananu wei foi memantiti
sentenang. Ampafe na mamantiti
rorong nani, wedaya fimung esodairi
foi damisa awao ehiri etaperemifo.

11 Ampafe eteibera Allai na ro-
rafaisi we fafororang dohonsa
etamira foi tuti fimung siai wei
fo. Esodai ne tonanafo, wape wiro
emaya we etaraberasa weru sasari
enariri foi kaha.

12 Mayeai iwati wewai mano wo-
nang foi aha, da wa wiowu Allai ne
aiboi bo wonang na ne rewangguai
wenofi foi nani to waya fubao Efrati
aweu. Finanai wedaya wayafoi sir-
arang ambori meinenang we man-
anu na do wo dautai nai fosa era
kutuai nai we emamuna.

13 Ainanaya iwati nuaninu kerira
mantoru, itone tarai toyari kidowa.
Itohawariai na tawai naga foi,
andowafoi tuti nabi tarai kaha foi
itoboromifo ariei (nabi tarai kaha foi
mani ahui kontai we andowa mano
mandu foi dine*).

14 Finani sitoru mani, nuaninu
kerira itonari fitantuma bitoya sitoru
ne. Nuaninu kerira nani sitoru, itora
wa itofanduhi mananu fuba nunei
kiai we emamuna na rahida fubao
Allai, Mano Wemananu pari sewa
foi, kiutu kaiwo kariri nuneifo.

15 Sengnei medu deyo, “Metarami
ma! Ira toyari inontarai kia-
mananapi mau rai. Mandoni dino
denansiau weduarai tuti meinenang
pampang we deitawang ne ansungfo,
ambori wiro da arora kaha tuti mi-
maya kaha, wenanai imoani paria.”

16 Ainanaya nuaninu kerira fo
sitoru, itofanduhi mananufosa na
kataio na kaiwo Iberani mani esahui
we Hermagedonifoi.

17 Mayeai wewai mano itu foi,
wiowu Allai ne aiboi meinenami na
ne rewangguai wenofi foi nani to
rorafaisi meu. Ainanaya tarahuo
manei sahu na rawafui fiabai na
kadera mananu foi na Sempaisi ne
Munufoi, deyo, “Allai ne aiboifo kai
finanaia!”

18 Mayeai kaiwewafoi keiwe-
wari tuti kadidufoi sarabaurai,
tuti mundiai fiabaiturehi bei fio.
Mundiai fiabai tonana nei wiro fio

* **16:13** Botio robongno 13:11-17.

na wea kaharai, na reantenang Allai
niari inontarainesa fo paria sobu
rahida bonini.
19 Mundiai nani wedaya bendari
fuba foi tibau webetoru tuti kaiwasa
na nuo etaroanso Allai kaha ene ben-
darifo kontai woru. Weo Allai deti
we Bendari Fuba Babeli nania tuti
yu aiboio ne inontaraifosa, amani
dohonsa etunung angguri deinawi
kariri ne kasou fenanai na ne moki-
foi.
20 Nufo daisuia kai tuti uaifo
musuhi.
21 Metang esi foi miung, metang
nani ureng bei mani miraba kiro
piarua sura teai. Metang ureng
nani sawai meu miung kaiwasanesa.
Ampafe inontarai esodai fi nanisa
eteibera Allai paria, weo fimungno
metang kamiei esodairi nanai,
maraba paria fefe.

17

Wiwing wedaya kaiwasa enari sasari foi tuti ne andowa dautai nai foi

1 Mayeai manei na wewai ituo eha
Allai ne aiboifo we nunei meu fosa,
da ma medu deyo, “Ro ma, ambori
yeinawiai we wau kariri todoni Al-
lai dohong aiboifo we wiwing diruo
wewonong foi nani, mano minohi na
bendari fuba ebauni kefang we waya
bitoya foi fo.
2 Wiwing nani wedaya mananu
fuba nunei kiai, enari sasari mani-
nawa fo riati tuti wedaya inontarai
nunesara ene tarai toyari emayeru
na ne angguri kerira foi, ampafe eti-
tua we fi enari fo kahai, mae et-
awayang funongsa kontai.”
3 Ainanaya Allai Nuaninufoi sen-
soni yau tuti iwatioai we wewaifoi
kia yau to katai sirahiai wekamamiei
fo. Na nanai iwati wiwing manei,
minohi sau andowa manei kurungfo.
Andowa nani berikahofi toyari abo
tuti na ne taraifoi sentenang soi
kaiwo tuti wang bitoyao deibera Allai
nai fo. Andowa nani nungkamiei itu
tuti nungkaradoi sura.
4 Wiwingfoi ansung sensuna fo
kehe werawanderi tuti barika toyari
abo. Mae mianai na emasi, ka-
mamieio ne harga dedai, tuti fi ne
tarai toyari raorio esahui we mu-
tiarafoi.* Mae na warangfo yu moki
emasi bei, moki nani sefang na fi piro
kerira niari fo tuti ne maninawa poro
fo.
5 Na rewongfoi soi wangfeai. Wang
nani ne fiainawiafo wiro deisaha
para kaha, wape dotu kariri ne fi
karira niari fo. Wangfo dotu tonina:

BABELI FUBA!
NEUNG TANAMAI WE WIWING DIRU KIAI
TUTI WE FI KARIRA PIRO FOI KIAI!

6 Tuti iwati wiwingfoi meyeru
we dunung Allai ne inontarai
emararebana fosa ene rikafoi, amani
mano eteyo Yesusi mani ene Seng
dine fosa.
Iwatioi mani ipapuhung paria.
7 Ainanaya wewaifoi medu we
yau deyo, “Fiani popuhung wei ne?
Fi botioai nanai, amani wiwingfoi
tuti ne andowa dautai nai foi, mano
nungkamiei itu tuti nungkaradoi
sura foi, ne fiainawiafo ambori
yeikaririai we wau ki.
8 Andowa botioi nani, raminde
nanai niayai kawuru na nunei, man-
amo mirehafo waroi ampa. Wape
katu mani kiawarai na Kamirei Bero-
rong foi meai, we sodai ne karirafoa
wioru ki. Kaiwasa nuneisa ewatioi
we da aha ma fo nanai epapuhung
wei paria. Weo raminde nanai niayai
kawuru na nunei, tuti mireha wape
ambori kiawariai aha wedayasa
epapuhung tonanai. Kaiwasa nanisa
mani, inontaraio reantenang pari
Allai niari nunei kaharai mae wiro
soi ewonomifo na ne Bukufoi kaha fo
saine, amani Bukuo soi kariri mano
esobu Waidani fosa foi.
9 Ampafe fininaifa mani, manei
sewai tuti sobu aunaufo na mai
fino deitawanaifa fe. Andowafoi
nungkamiei itu fo mani deinawi

* **17:4** Mutiara—Kamamiei reifofa niai na firai kamitatarai doa na katai murutufoi rorongfo. Mutiara mani ne harga dedai paria.

wiwoi ituo wiwingfoi minohi naya
fo
10 tuti mananu ituo ewemananu
fosa. Mananu itu nanai, ewering
emarareha ampa, manei wem-
ananufe nendai, tuti manei kontaio
wiro kiawaria kaharai. Mano ki-
awaria kaharai nani da ma mani,
wiro wemananu waroi kaha.
11 Tuti andowa mano raminde
nanai niayai na nunei, wape mire-
hara foi tuti katu mani kiawariai
aha ma foi, i mani mananu mano
indeatoru dine. Tuti i mani kiontai
mananu itu fosa. Tuti katu mani da
we sodai ne karirafo na rawanang
adia foi finina.
12 Andowafoi nungkaradoi sura
botioa fo mani, deinawi kariri man-
anu surao wiro eru wang mananu
fo kaharai fosa. Wape ambori esobu
mambiriu we eru wang mananu fo
araha ureng boyari, ria andowafoi
ki.
13 Mananu sura ninisa kiai eweb-
oyari we etohong ene mananufo tuti
ene mambiriufo we andowafoi.
14 Ambori emamuna we Domba
Antung foi, wape wiro ewemambiriu
we etapai kaha. Weo Domba An-
tung foi kiraikobusa, weo i mani Seng
fuba dedai sewa seng nunei kiai dine
tuti Mananu fuba dedai sewa man-
anu nunei kiai dine. Tuti ne inon-
taraifosa, mano sahusa, mano diris-
ara fosa, tuti mano wiro esu to fui
werui kaha fosa, ea kontai emamuna
riati."
15 Mayeai wewaifoi deisaharai
kontai we yau aha deyo, "Mereha
fuba botioi kiai na katai wiwing diru
foi minohi nai foi mani, deinawi
kariri inontarai fuba nunei kiai,
amani inontarai na riria bodoni
kontai, ete na kaiwo bodoni kontai,
tuti na nu bodoni konta saine.
16 Andowafoi tuti nungkaradoi
sura anta botioai nanai, ambori en-
emirireu wiwing diru wewonong foi.
Ne fi minohi tutira fo kai etawarai
weruri tuti efating ne fiawawafoa
doa arora. Etang ne taraifoi, tuti
enunumi na adia.
17 Mananu sura fosa enari tonanai,
weo Allai dino wedayasa ambori en-
emirorong dohong we enari finana
fo. Ampafe enari kariri fi dawi
wea fo. Amani eweboyari, etohong
ene mananufo we andowafoi ambori
andowafoi wemambiriu we wem-
ananu paria fianai aino Allai medura
fo mai karirai.
18 Mae wiwing botioi nani mani,
deinawi kariri Babeli, bendari fubao
yu mananu siai nunei sentenang foi
dine."

18

Babeli misuhi

1 Mayeai aha mani, iwati wewai
siai manei biari na rorafaisi meu.
Ne mambiriufo fuba tuti ne taraifoi
sambewarai toyari wofe nanai, we
sambewa nunei.
2 Sahu na rawafui fiabai deyo,
"Misuhi to! Bendari fiabaio Babeli
misuhi beyari ampa! Kaiwasa wiro
eminohi nai ahang kaha, mae ni-
naia mani, inggirafosa tuti nuanuni
eharira fosa enariri we ene katai
ampa, tuti romu kerira werarika foi
kiai enariri kontai we ene munu.
3 Weo kaiwasa fuba nunei kiai
enari maninawafo riati, ne tarai
toyari etunung ne angguri deinawi
kariri fikerira pari niariri foi.
Mananu nunei kiai enari mani-
nawafo riati, tuti mano ewaworifi
etawayanai ahang fosa esobu ra
bitoya paria na ne maninawafoi,
weo etawayang fikarira bitoya we
kaiwasa na Babeli, fio ne harga dedai
fine."
4 Ainanaya tarahuo rawafui siai
bei na rorafaisi medu deyo, "Nehu
inontaraiwa meaine, mera weru
bendariwai to boriai ambori wiro
mehontai na sasari ne kaiwasafo
etohoni nani fanai, tuti ambori wiro
mesobu ne aiboi fimung fo konta
fanai.
5 Weo sasari enariri foi tibuka aw-
iai sobu rorafaisi ampa, tuti Allai aro-
poro sasari kerira enariri tonana nei
kaha.
6 Ampefe, mano metohong aiboi
we bendari Babeli wa mea, fi kerira
kiai raminde Babeli niariri we in-
ontaraifosa wai, menari wei tonanai
fuba sewa aha. Raminde nanai niari
fi kerira bitoya wedaya inontarai siai

esodai ne karirafo. Ampefe ninaia
mani, meriwang ne dadirao niari to-
nana fo we mantauni aha, tuti ne
metohonai wei fo weberu aha.
7 Fianai aino raminde sobuaia fo,
amani minohi na ne mai pari fo tuti
sobu fi bitoya paria, kariri finanai, ni-
naia mani, metohoni sodai dadirafo
tuti enerorong fituayai fuba tonanai
kariri ne mai sobuaia nanai. Weo
deparanding berahi pampang, deyo,
'Yau mani wiro wiwinao urehukuru
dada na wea di yau kaha, mae wi-
wing iwemananu di yau.'
8 Deparandini tonanai ampafe na
rahida boyari kawuru sodai kipa
fimung karira fo beyari, amani
mararehafoi, enerorongfoi fituayai
tuti kaharifoi. Tuti ambori adia
kasoi kiai, weo Allai mano dohong
aiboifo wei foi mani, Seng Allaio
wemambiriu sewa dine.
9 Mananu fuba nunei kiaio enari
maninawafo riati tuti eparaise na
fimaranding enari fenani, ewati ri-
raungfoi we dautai nai ayai nanai,
ambori esaia etaidu we bendarifoi ki.
10 Ematai ao etohong baba kahai,
ampefe etoari na waroi mae emadu
eteyo, 'Aro! Bendari fiabai Babeli
sodai ne karirafo paria. Babeli ben-
dari wemambiriu foi, na araha ureng
boyari kawuru mae wioru.'
11 Mano etawayangfi na nunei sen-
tenang nesa esai tuti enemirorongfoi
fituayai wei, weo manei wiori fi et-
awayangna fo ahang kaha fefe.
12 Weo Babeli wiori fianggeng
bitoya paria nasa, toyari emasi,
peraki, kamiaio weharga dedai fo
tuti mutiarafo, kontai ireu mahikaio
biua karofari fo, ireu werawanderi
fo tuti berika toyari abofoi. Kontai
fianggengno enariri na aio wiro obu
funomi kaha foi, fianggeng enariri
na gaja uboreng foi, na aio ne harga
dedai foi, na tembaga, besi tuti na
kamiei mehikai foi.
13 Tuti ai memisi rerawa, finun-
sai mampori fo, muri, kemenyang,
angguri, maning, tepung tuti pat-
ibu, sapi tuti domba, kuda tuti oto
kuda yabiti fo, tuti womingno afai
mamuna fosa etafusa fosa. Finanai
kiai anta etawayanai wei, tuti et-
awayangno inontarai wei kontai.
14 Mano etawayangfi nanaisa,
emadu we wiwingfoi, amani Babeli,
eteyo, 'Fianggeng fuba enemurorong
dohong wei foi tuti fio puraiserai na
rahida neungne, toyari bampi na mai
tuti fio denteng miang nemu taraiwai
nai fi, wiorua kiai ampa, tuti wobui
na weai ahang kaha.'
15 Inontaraio etawayangfi we ben-
darifoia esobu ra bitoya nai nanisa,
ambori ematai ao etohong baba ka-
hai, etoari na waroi mae esaia etaidu
we bendarifoi.
16 Emadu eteyo, 'Aro! Bendari fi-
abai Babeli nini sodai ne karirafo
paria. Ne tarai toyari wiwingno sen-
suni na ireu biua karofari foi, ireu
ne harga dedaio werawanderi foi tuti
ireuo berika toyari abofoi. Tuti mi-
ang ne taraifoi na emasi, kamiai we-
harga dedai tuti mutiara.
17 Wape araha ureng boyari
kawuru mae ne fianggeng fuba nani
wiorua kiaia!'
Inontarai mano ehai kapari fosa,
inontarai etontai na kapari fosa,
mano erufi na kapari fosa, tuti
inontaraio eha fianggeng etontai na
kaparifoi we etawayanai fosa, etoari
na waroi.
18 Ewati riraungfoi dautai na ben-
darifoi ayai nanai, etaidu wei eteyo,
'Bendari na doni kontaio wiro mesi
bendari fiabai nini kaha.'
19 Ampafe ehafung kangganangso
enumifo we fiainawiaifa we ene-
mirorongfoi fituayai we bendarifoi
tuti esaia etaidu wei eteyo, 'Aro! Ben-
dari fiabai nini sodai karirafo paria.
Bendari nini wedaya kaiwasa fuba
etontai na kapari fosa esobu ra bitoya
ampa. Wape na araha ureng bo-
yari kawuru mae ne fianggengfoi
kiai nani wiorua kiai.'
20 Mano menayai na rorafaisi mea,
memararising we fi sodaira fo! Tuti
inontarai memararebana wa mea,
rasuliwa mea, tuti nabiwa mea,
memararising kontai we fi sodairai
nanai! Weo Allai dohong aiboi wei,

we biai karirao raminde nanai niari
we meara fo."
21 Mayeai wewaio wemambiriu
manei yuai kamiei fiabai turehi bei,
soi to rawanangnei meu tuti medu
deyo, "Bendari fiabai Babeli waune,
toyarine wau kontai Allai ambori so
kanggung wau na mambiriu tonanai
kontai ki, ampafe wiro ati wau ahang
kaha.
22 Nemu inontarai emei kecapi fosa
wiro taramiosa we emei ahang kaha,
mano erohi fosa, mano ebui suling
fosa tuti ebui songgeri fosa, wiro
taramiosa we erohi, ebui suling tuti
ebui songgerifo na wea ahang kaha.
Wiro obu inontarai deitawang yufi
manei na nanai ahang kaha, tuti
taramio kamiei fiabai riroya patibu
nai foi wedotu ahang kaha.
23 Wiro ati padamarangfei we-
denggararu nai ahang kaha, tuti
kaiwasa enari muniara mandirau
nai ahang kaha kontai. Weo ra-
minde nanai nemu inontarai et-
awayangfi wasa mani, inontaraio
ewe-ewonomi paria na nunei saine.
Tuti na nemu rawang kerira wai
weanggari kaiwasa fuba nunei nai.
24 Weo Babeli wau mungno nab-
ifesa ampa, tuti Allai ne inontarai
emararebana fosa ampa. Wonong
we mandoni kontai mireha tonana
fo, wauno waramu rikaosa ne."

19

Kaiwasa na rorafaisi erohi eparaise we Babelio wiorufo

1 Mayeai aha mani, tarahuoai we
na rorafaisi kaiwasa bitoya erawam-
ifuifoi nubuayai paria, esahu eteyo,
"Haleluya! Tane Seng Allai, tafiai,
weo andino feriri tata ne,
andino tataparandini ne,
andino wemambiriu ne!
2 Tafiai, weo kiutu kaiwo na mai tuti
wetarai.
Kiutuaifa ampa we dohong aiboifo
we wiwing diruo fuba foi,
mano na ne maninawafo we-
daya kaiwasa nunei eharira
kiai ampa.
Allai miuni tonanai we biai ne in-
ontaraifosa ene rikao raminde
wiwing diru foi miunsara fo."
3 Tuti esahu aha eteyo,
"Haleluya!
Weo adia kaso wiwing diru foi
nani ne riraungfoi sinu we
fitawafa!"
4 Mano ewewafoniaio ewepiareia
mana fosa tuti fidarang mana fo,
etisangkapa eawemibukafo esomi
we Allai mano minohi na ne kadera
mananu foi fo, tuti eteyo, "Antu!
Haleluya!"
5 Ainanaya tarahuo rawafui bei
medu na kadera mananu foi deyo,
"Mefiai tane Seng Allai, mea kiai,
mano mewewoming we Allai tuti
mano mesomi wei ne mea, katui ete
fuba!"

Domba Antung foi tuti ne muniara mandirau foi

6 Mayeai tarahuo fieai toyari
kaiwasa bitoya paria esahu. Er-
awamifuifoi fiabai dotu toyari dofiro
nubuayai tuti kadidu dotu fenanai.
Emadu eteyo,
"Haleluya!
Weo tane Seng Allaio wemambiriu
sewa ne,
andino wemananu ne.
7 Tamararising, taparaise tuti tata-
parandini.
Weo rahida Domba Antung foi rirau
nai fi kiawariai ampa
tuti kadawing dauti fi meine-
nami kontai ampa.
8 Allai dohong ansung mirarebanai
bua karofari tuti kaiwewa fo
we kadawingfoi we sensung
nai."
(Ansung mirarebana nanai deinawi
Allai ne inontarai emararebana fosa
fi masio enari kariri ne dawiafo
aine.)
9 Ainanaya wewaifoi medu we yau
deyo, "Woi fininai, 'Mandoni dino Al-
lai wenoti to Domba Antung foi ne
muniara mandirau foi mani, sobu
moanafo riati.' " Mayeai medu aha
deyo, "Kaiwo ninai, kaiwo tarai na
Allai fine."

10 Tarahuo kaiwofo nanai, itawai
aweu isangkapa awehubukane na
arongreafo we isomi wei. Manamo
medu we yau deyo, “Nana fanai!
Wiro womi we yau fanai, weo yau
kontaio Allai ne woming di yau kariri
wau, tuti kariri nemu doroio eraria
Yesusi tuti eru ne aunaufoa mutu
fosa! Mae womi we Allai terai!
Weo Allai ne kaiwoariri nabifesa
emadura fo mani, deinawiaia kasau
ampa we Yesusi mani Seng dine.”

Yesusi dautai na kuda biua manei tuti miungno andowa kerira foi

11 Mayeai iwati rorafaisi tifai tuti
iwati kuda biua manei tuti manei
dautai nai. Mano dautai nai foi
wonong fino *Wetarai* tuti *Dohong
Kariri Allai Ne Dawiafo Na Mai*.
I mani kiutu kaiwo na mai tuti
memuna we ne aitetafosa na mai.
12 Urengfo suru usambewarai
toyari adia fiabai denggararu, tuti
sata sapewi mananu bitoya na
nungkamieifoi. Soi na ne taraifoi
wangfeai, amani wangno wiro
manei siai deitawana kaha, meiri
dino deitawana ne.
13 Ne ansung deuroi satari foi
werika sentenang, tuti mantauni
wonong fino *Kaiwo Allai*.
14 Rai mamuna na rorafaisi sa etau-
tai na ene kuda ebaibua fosa tuti
era riati. Rai mamuna nanisa an-
sung esansuna fo bua karofari tuti
mirarebanai.
15 Sondu reisa bei kiawariai na
borongfo ariei. Sondu nani dino
memuna naia kiraikobu kaiwasa
fuba na nu bodoni konta foi tuti yu
kaiwasa nanisa na ne aitatohi besi
foi, amani yusa na tapapa. Andino
ambori sahariroya anggurio deinawi
kariri Allai, mano Wemambiriu
Sewa foi, ne kasoufo, na katai
etahariroya angguri nai foi ne.
16 Na ne ansung deuroi satari foi
tuti na awedungfo, soi wang nina:
*Mananu Fiabai Sewa Mananu Nunei
Kiai tuti Seng Dedai Sewa seng Nunei
Kiai*.
17 Ainanaya iwati wewai manei
doari na wofoi, tuti sahu na rawafui
fiabai we romu fuba esifo na rora
amau faisa deyo, “Mefanduhi mea
to ninai ma, we metampi ruhiai na
fiang fubao Allai dohona nei,
18 ambori metangno mananufosa
ene taraifoi tuti afai mamuna babao
emarareha na mamuna rorong fosa
ene taraifoi. Tuti metangno mano
etautai na kuda fosa ene taraifoi, tuti
kudafosa kontai, tuti kaiwasa fuba
nunei kiai, katui ete fuba, woming
ete woming kaha fosa!”

19 Mayeai iwati andowa kerira foi,
mananu fuba nunei kiai tuti ene afai
mamuna fosa, efanduhisa we ema-
muna we mano dautai na kuda biua
foi tuti ne rai mamuna fosa.
20 Wape tefu andowa kerira foi
tuti ne nabi tarai kaha foi. Nabi
tarai kahai nini dino, raminde niari
fitantuma bitoya na andowafoi
wonongfo ne. Tuti na fitantuma
kerira niariri tonana foi, pempamu
kaiwasa bitoyao esobu andowafoi ne
fiainawiafo na ene taraifoi tuti esomi
we ne aririwangfoi. Tefu surua so
suru urarang to Rawanang Adiao
webelerang denggararu foi aweu.
21 Mae mananu fuba fosa tuti ene
afai mamuna fosa mani, mano dautai
na kuda biua foi miunsa na sondu
kewariai na borongfo ariei nani. Am-
pafe romufosa kiai esifo ma etanang-
going rai nanisa ene taraifoia ene-
mifo pising beyari.

20

Kristusi tuti ne inontarai feririsa fosa eru wang mananu defuina 1.000

1 Mayeai iwati wewai manei biari
na rorafaisi meu. Yu aisu Kamirei
Berorong foi ne rahutufoi tuti wai
besi fiabai bei na warangfo.
2 Ainanaya tefu tawai naga fiabai
foi—tawai kerira tawa foi—amani
Saminseni, mano wemananu we
inggirafosa foi, wiorahia.
3 Tuti soi to Kamirei Berorong foi
aweu, mayeai kife rahutufoia tuti
niari kobui na aisufoi tuti saha we-
duari na segeli. Ambori wiro pem-
pamu kaiwasa na nunei ahang kaha,
paria defuina piaura wering (1.000)

fo kai. Wiataia defuina piaura wering foa kaia fo, wewaifoi sawini tourai aha.
4 Ainanaya iwati kadera mananu fo, tuti mano eminohi naya fosa esobu mambiriu we ehutu kaiwo. Iwati inontarai manea kontai enumianinufo, amani inontaraio raminde emadu kariri Yesusi tuti ewuwu Allai ne Kaiwofo wedaya kaiwasa eferangkahutu eramikanangfoa fosa. Ea mani, inontarai wiro esomi we andowa kerira foi tuti ne aririwangfoi kaha, tuti wiro esobu andowafoi ne fiainawiafo na erewomifo ete na ewaramifo kaha. Esuwi na marareha rorong foi etarang aha tuti eru wang mananu fo ria Kristusi paria defuina piaura wering (1.000).
5 Inontaraio esuwi na marareha rorong fo we eminohi etarang defuina piaura wering nanisa deinawi mansuwi-suwi reantenang fo finana. Wape inontarai emararehao wiro esuwi konta kaha fosa, ewatai paria defuina piaura wering foa kai akawuru wori esuwi ki.
6 Inontarai mano esuwi na mansuwi-suwi reantenang fe nanisa emararebanai tuti Allai mioansa paria. Weo wiro esodai Marareha Weberu foi kaha. Weo Marareha Weberu foi wiro wemambiriu we kiasa kaha. Ampefe eweimami we Allai tuti Kristusi, tuti eru mananu ria Kristusi paria defuina piaura wering (1.000).

Allai miungno Saminseni tuti ne raifosa

7 Defuina piaura wering (1.000) foa kaifo, wewaifoi fiorehu wai besi fo weru Saminseni tuti sawini weru aitamu wiatai nai foi.
8 Ainanaya Saminseni kiawariai weru katai wiatai nai foi ariei, tuti da we pempamu kaiwasa na nunei sentenang amani kaiwasa na nu fubao uwonomi Gogi tuti Magogi, tuti fianduhisa we emamuna. Kaiwasa fuba fianduhi nani ato afonsoi kaha, ne tarai toyari ninuaing na nafareng.
9 Inontarai nanisa esinsung mai katai na nunei sentenang pariao era wa esoru katai Allai ne inontaraifosa eminohi nai foi, amani bendario enewawuti foi, we emamuna wei. Manamo Allai su adia bei na rorafaisi meu kasosara ehaia.
10 Mae Saminseni, amani mano pempamusa foi, wewai manei soi to Rawanang Adia foi, amani adiao belerang denggararu foi. Katai nani dino raminde wewaifoi so andowa kerira foi tuti ne nabi tarai kaha foia unayai nai ne. Na katai nani esodai dadira fiabai paria fo nai, diru rahida we fitawafa.

Aiboi wefuiai pario Allai dohonai we inontarai eharira fosa

11 Mayeai iwati kadera mananu fiabai biua bei, tuti Seng Allai minohi nai. Na arongreafo, rorafaisi tuti nunei unai na tantuma tuti wiro watioi na weai ahang kaha.
12-13 Tuti iwati inontarai emarareha fosa, katui ete fuba, etoari na arongreafo. Inontarai emarareha na rawanang fosa, mano enayai na Mararehafoi tuti na Aitamu Marareha Rorong foi, inontarai nanisa kiai, era wa etoari na Allai arongreafo we kiutu kaiwo karirisa. Mayeai iwati manei fiai buku soi kariri inontarai ene enari toa fo naya fo. Tuti fiai buku siai bei kontai amani, Bukuo soi kariri mano esobu Waidani fosa nai foi. Ainanaya Allai dohong aiboifo we inontarai emarareha fosa kariri fianai aino soi na bukufoi kariri ene etohong toa fo nanai.
14 Mayeai wewafoi so Mararehafoi tuti Aitamu Marareha Rorong foi to Rawanang Adia foi aweu. Rawanang Adia nini mani Marareha Weberu foi dine.
15 Mandoni dino wonongfo watai na Buku soi kariri mano esobu Waidani fosa foi kaha mani, wenani kontai Allai soi to Rawanang Adia foi.

21

Nu weworu

1 Mayeai iwati Rora Weworu bei aha, tuti nuneio weworu bei aha. Weo nunei bo reantenang foi niai

ampa. Rawanangfo kontai bireri ampa.
2 Tuti iwati Bendari Mirarebanai, amani bendari Yerusalemi weworu foi, Allai suki na rorafaisi meu. Bendari nani ne tarai toyari kadawing mandirauo mirandinia meinenang we ne mangfoi.
3 Tuti tarahuo manei sahu na kadera mananu foi deyo, “Ninaia mani katai Allai minohi nai fi wiatai rahang inontarainesa ampa. Tuti minohi riasa, ambori yuaisa we ne inontaraifosa. Allai mantauni ambori weririasa tuti weSeng wesa.
4 Ambori dufi euremikurufo weru euremifo, wiro esodai mararehafoi ahang kaha, esai ahang kaha, etaidu ahang kaha, tuti enumiruainso emaninang na weai ahang kaha. Weo fi kiaio mamo foi niai ampa.”
5 Ainanaya mano minohi na kadera mananu foi medu deyo, “Boti ma! Ninaia mani inari fi fuba nini kiai weworu!” Tuti medu tubarai aha deyo, “Woi fianai aino imadurai we wau mau nanai, weo kaiwo nanai tarai tuti masi we meroasoai.”
6 Mayeai medu we yau aha deyo, “Kai ampa! Yau mani, *Alfa* tuti *Omega* di yau, yau kontaio *Reantenang Pari* tuti *Fui Pari* di yau. Mandoni dino arongtataha mani, ambori yohong merehafo dunung ki, tuti mereha nanai yohong aroratai na waya urengno dohong kaiwasa eminohi etarang we fitawafa foi.
7 Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni mani, wenani sobu finanai kai ria yau ki, tuti ambori iruaisi we nehu kaisung tuti iweSeng wei ki.
8 Wape mano ematai we enari ne mai fosa, mano eroasoa kaha fosa, mano enari sasari kerira fosa, mano emung inontarai fosa, mano emaninawa funoma fosa, mano eha rawang fosa, mano esomi we seng tarai kaha fosa, mano etatofa biriu fosa, kaiwasa kerira fuba nani kiai ambori iso sa to Rawanang Adia webelerang denggararu foi aweu. Rawanang Adiai nani mani, Marareha Weberu foi dinani.”

Yerusalemi weworu foi

9 Ainanaya wewai wefuiai pari foi, na wewai ituo eru rewangguai wenofi beitu sefang na Allai ne aiboi beitu fo, da ma medu we yau deyo, “Ro ma, ambori tura wa yeinawio Kadawing Mandirau foi we wau, amani Domba Antung foi ne wiwingno ambori dauti foi we wau.”
10 Ampafe Allai Nuaninufoi sensoni yau tuti wewaifoi kia yau to uai fiabai dedai beia. Na wanai deinawi Bendari Mirarebanai we yau, amani Yerusalemi. Bendari nani biari na rorafaisi na Allai arongreafo meu.
11 Allai ne sambewaraio dadai fo wedaya bendarifoi keiwewa toyari kamieio keiwewa ne harga dedai esahui we intani, tuti memarampoti toyari kasinai.
12 Bendarifoi ne taba kamieio dawariri foi fiabai tuti dedai, tuti ne rahutu suraya boru, wewai ewesuraya mandu ewaitawang weduarai na rahutu suraya boru nanai, amani mansiari-mansiari deitawang wedua rahutu bei. Tuti esoi inontarai Israeli fosa ewonomifo kariri ene riria suraya boru fo maino rahutu suraya boru fo, amani rahutu bei riria bei, rahutu bei aha mani riria bei.
13 Rahutu suraya boru nanai, botoru arong to do wanang murang foi, botoru arong to do wanampui foi, botoru aha mani arong to do wanansai foi, tuti botoru arong to do wanamba foi.
14 Taba kamiei foi ebauni sau kamiei suraya boru. Na kamiei suraya boru nanai, esoi Domba Antung foi ne rasuli suraya mandu fosa ewonomifo nayai, amani mansiari-mansiari wonongfo na kamiei bei.
15 Wewai medu we yau nani, yu aititua enariri na emasi bei we titua bendarifoi, ne taba dawariri foi tuti ne rahutufo, nayai.
16 Bendarifoi wiatafo weaburuniai, amani deuroifo masi kariri tebafoi. Ampafe tituatia mani ne deuroifo deuroio stadia 12.000, amani kilometeri 2.200, tonanai kontai we ne tebafoi tuti ne dedaifo.

17 Mayeai titua taba kamiei foi aha
mani, kehubang hasta 144, amani
meteri piatorua wonang (66). Weo
wewaifoi ne tituafo kariri todoni in-
ontaraine etituafi fo.
18 Taba kamiei nani enariri na
kamiei keiwewa ne harga dedai
esahui we intani, mae bendarifoi
mantauni na emasi denteng pari
foi. Emasi nani memarampoti toyari
kasinai.
19 Kamiei ebaung tabafoi sauwi foi
mani, na kamamieio keiwewa tuti ne
harga dedai ureng suraya boru.

Amani kamiei ureng bo reante-
nang foi mani, na kamiei intani
memarampoti,

bo boru foi na kamieio kehe
rawanang esahui we nilami,
bo botoru foi na kamiei kehe
rawanang tuti kehe ai reraung
esahui we mirahi,
bo boa foi na kamieio kehe ai
reraung esahui we zamrudi.
20 Mae kamiei bo ring foi na kamiei
berika tuti biua esahui we un-
ami,
bo wonang foi na kamiei berika
esahui we sardisi,
bo itu foi na kamiei bemining
emasi esahui we ratna cempaka,
bo indeatoru foi na kamiei kehe
adareti toyari mansoari aibong,
esahui we berili,
bo indeata foi na kamiei bemining
esahui we topasi,
bo sura foi na kamiei kehe bemi-
ning esahui we krisopasi,
bo suraya boyari foi na kamiei
kehe toyari rawanang baba
esahui we lazuardi,
mae kamiei bo suraya boru foi na
kamieio kehea werawanderi foi
esahui we kecubung.

21 Rahutu suraya boru fo na mu-
tiara suraya boru, ampafe rahutu bei
mani na mutiara fiabai bei, rahutu
bei aha mani tonanai kontai. Mae
bendarifoi ne rang fuba fo mani na
emasio denteng pari fo, emasi nani
memarampoti toyari kasinai.

22 Seng Allai mano Wemambiriu
Sewa foi tuti Domba Antung foi umi-
nohi na bendarifoi, ampafe iwati
Seng Allai ne Munufoi na bendarifoi
kaha, weo Munu nani bireri ampa.
23 Bendari nani wiro wofoi ete em-
baifoi sambewari kaha, tonanai ki
wape wiro memantiti na wea kaha,
weo Allai ne sambewaraio dadai fo
aino sambewari ne, tuti Domba An-
tung foi andino ne tarai wepadama-
rang sambewari konta ne.
24 Kaiwasa na doni kontai na
nunei, ambori era na sambewaraio
na bendarifoi nani ki, tuti mananu-
fosa kontai ambori eha ene rafoi to
bendarifoi ki.
25 Rahutu to bendarifoi afui nani
wiro kafei na wea kaha, mae tifai
pampang na rahida neungne, weo
katai nani wiro diru na weai ahang
kaha fefe.
26 Kaiwasa fuba nunei kiai ambori
era wafui we etaparanding Allai tuti
Domba Antung foi tuti esomi we suru
nai.
27 Wape mano enari fi kia mamaya
fosa, ete mano epampamu fosa, ete
tanang tofino mano enari fi wer-
arika fo, inontarai nanisa wiro es-
uai to bendarifoi afui kaha. Mae
mano esuai afui fosa mani, mano
ewonomifo watai kawuru na Domba
Antung foi ne Bukuo soi kariri mano
esobu Waidani fosa foi.

22

Waya kia mai

1 Mayeai wewaifoi deinawi waya
rowei we yau, wayao ne mere-
hafoi manei dunumi mani minohi
darang wenumainu dine. Wayafoi
memarampotia wati tauremi nai
toyari kasinai fenanai, tuti deda na
kadera mananuo Allai tuti Domba
Antung foi uminohi naya fo ariei.
2 Deda ariei mani deda riria rang
fiabai foi rabuang tahi fo na ben-
darifoi. Aio bongfoi kaiwasa etani
mani eminohi etarang we numainu-
foi, doa na wayafoi eneung dowani
tuti donini. Defuina bei mani we-
bong we besuraya beru, amani em-
bai bei mani webong we beyari. Mae
reraungfoi kaiwasa na nunei kiai
ehari we enari ene maninangfoi nai.

3 Ampafe fiani kontai aino Allai
deikangganiaia fo, wiro nayai na
bendarifoi kaha. Allai tuti Domba
Antung foi ambori une kadera man-
anu foi wiatai na bendarifoi, tuti Al-
lai ne womingfosa ambori efatari ki.
4 Ewati te Allai urengfo tuti soi
wonongfo na erewomifo ki.
5 Katai nani wiro diru na weai
ahang kaha tuti wiro etohong we
wofoi tuti padamarangfoi we sam-
bewasa ahang kaha. Weo Seng Al-
lai mantauni andino ne tarai we wo
tuti padamarang we sambewasa ne.
Tuti ambori eru wang mananu fo we
fitawafa.

Seng Yesusi daraberahi aha ma fo

6 Ainanaya wewaifoi medu we yau
deyo, "Kaiwo fuba taramuoi kiai nini,
kaiwo tarai fine tuti masi we meroa-
soai. Seng Allai mano sensoni ne
nabifosa na Nuaninu Mirarebana foi,
demi ne wewaine yau kawuru ma
we yeinawiai we wau kariri fianai
aino katu wo kawaria fo, ambori woi
karirіai we ne womingfosa."
7 Yesusi medu deyo, "Metarami ma!
Yemang ahang kahai mae ira ahera
mau. Mandoni dino dohong kariri
kaiwo fuba dotu na bukufi nini mani,
sobu moanafo."
8 Tuti fi fuba nini kiai, yau
Yohanesi, tarahu terai na tarahune
tuti iwati terai na urehune kontai.
Tarahuoai tuti iwati fi fuba nini kaifo,
itau aweu isangkapa awehubuka na
wewaio deinawi finanai we yau foi
arongreafo we isomi wei.
9 Manamo medu we yau deyo,
"Nana fanai! Weo yau kontaio Allai
ne woming di yau kariri wau, tuti
kariri nemu doroio ewenabi fosa tuti
kariri kaiwasa fubao etohong kariri
kaiwo areraio watai na bukufi ninisa.
Ampefe womi te we Allai."
10 Ainanaya medu we yau aha
deyo, "Wiro bodiwa kaiwo watai na
bukufi nini fanai, weo rahidafe kikeu
ampa, we fininai ambori kawariaifa.
11 Mandoni dino niari ne karirafo
mani,
niari pampangna,
tuti mandoni dino niari fi werarika fo
mani,
tawing wenani niari pampang
kontaia.
Mandoni dino niari fi mai fo mani,
wenani todoni kontai dohong
karirіai pampang.
Kontai mandoni dino mirarebana
mani,
wenani todoni kontaio mi-
rarebanai pampang."
12 Yesusi medu deyo, "Metarami
ma! Yemang ahang kahai mae ira
ahera mau, ira tuti fiembaitane we
yohonai we mansiari-mansiari kariri
fi niari fo.
13 Yau mani *Alfa* tutu *Omega* di yau,
yau kontaio *Reantenang Pari* tuti *Fui
Pari* di yau.
14 Mano eruai ene ansungfo am-
bori mararebana fosa mani, esobu
moanafo ria Allai. Ea mani ambori
Allai yoa wesa we etangno aibong na
aio dohong kaiwasa eminohi etarang
we numainu foi ki, tuti esuayai na
rahutu fiabai foi to bendarifoi afui ki.
15 Wape inontarai mano emasi
we ahusa we fiawera fosa, amani
mano eha rawang fosa, emaninawa
funoma fosa, emung inontarai fosa,
esomi we seng tarai kaha fosa,
epampamu na kaiwo emadura fo tuti
na etohong toa fosa, kaiwasa fuba
nani kiai enayai na borieifo.
16 Yau, Yesusi, yenatu nehu we-
waifi we mea meu wa, we deisaha
kariri fi fuba nini we jematiwai kiai
ampa. Yau mani *Riria Na Dauti* di
yau, tuti yau mani awaha *Ampario*
denggarau fiabai foi di yau."
17 Allai Nuaninufoi tuti Domba An-
tung foi ne Kadawing Mandirau foi
umadu we Seng Yesusi ureyo, "Ro
ma!" Tuti mandoni kontaio tarao kai-
wone mani todoni kontai medu deyo,
"Ro ma!" Mandoni dino arongtataha
tuti mandoni dino miaya mani da ma
kia mereha wedaya kaiwasa eminohi
etarang we fitawafa fo we dunung.
Mereha nanai kia arorataifa, wiro bi-
aita kaha.

Kaiwo arera wefuiai pari kariri kaiwo na bukunei

18 Yau Yohanesi yeretawanaia
mutu toninai we mandoni kontai
andino tarao kaiwo watai na buku
isoi fininai, kariri fianai aino ambori
kawaria fo, amani yeretawanai
tonina; Masino manei medu seru
kaiwofeai siai weru kaiwo nina
mani, Allai ambori dohong seru aiboi
fimungno watai na ne bukufi ninai
kontai wei ki.
19 Tuti manei medu ta weaifa ete
fefora weaifa mani, Allai kontai kiutu
fiembaitaio deretawanai na buku
fininai wei kontai ki, amani wiro
sobu katai we minohi na bendari
mirarebana foi kaha, tuti dang
aibongno manei dani mani wedayari
minohi darang we numainufoi kaha
foi.
20 Mano medurai we kaiwo ninai
kiai mani kaiwo tarai fine foi deyo,
“Yo! Wiro yemang ahang kahai mae,
ira ahera mau!” Antu! Seng Yesuse,
ro ahera ma!
21 Kadono Seng Yesusi dohong
ne bengfo arora we Allai ne inon-
tarainesa kiai! Antu!